14
8 R
11

~~A 11 e 51-52~~

14-12-K-16

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ.

Digitized by Google

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ TRACTATUS MORALIS

NOVUS, UNICUS, SINGULARIS,

SEU

Quando, quibuſve in caſibus per Ipſam à peccato unuſquiſque excuſatur, necnon à Cenſuris, à Poenis Eccleſiaſticis, aut à gravamine alio Spirituali, vel temporali (cauſa ejuſdem) liberatur.

AUTHORE

JOANNE CHRYSOSTOMO PHILIPPINO VERONENSI

CLERICO REGULARI THEATINO,

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE,

SANCTISSIMÆQUE INQUISITIONIS VERONENSIS CONSULTORE.

Cum gemino Indice, uno Capitum, ac Privilegiorum, Rerum notabilium, & Verborum altero.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M.DC.LXXXVIII.

Ex Typographia Petri Antonii Brigoncii.

SUPERIORUM PERMISSU.

ILLUSTRISS. ET EXCELLENTISS. D. D.

FRANCISCO GHERARDINO

MARCHIONI CASTRINOVI, SCURANI, BAZANI, ETC.
COMITI SANCTI PAULI, ETC.

D. IO: CHRYSOSTOMUS PHILIPPINUS
CLERICUS REGULARIS

PERENNEM GLORIAM, ET FOELICITATEM.

Mirabitur ſanè quiſpiam, Illuſtriſs. & Excellentiſs. Domine, mirabitur, & quod graviùs eſt reprehendet Tibi ſiſti moralem meum de Privilegiis Ignorantiæ Tractatum; Tibi inquam, cujus ordinatiſſima Sapientiæ rectitudo cum non deflectat ut accuſetur, nec dirigi poteſt, ut excuſetur; cujus ingenitæ Prudentiæ maturo conſilio nec officere poteſt ignorare quod ſcitur, nec proficere ſcire quod ignoratur. Privilegia præſto ſint aliis, quos juvat certa ſcientia corrigere, quod cœca ignorantia peccatunt, & vitiis ipſis à vitiorum immanitate ſubtractis, immunitatis aſylum hilari vultu portendere, Inſcribantur aliis ignorantiæ exemptiones, ut neſcientiæ jugo diutina ſervitute mancipati, gaudeant tandem non perdidiſſe poſt culpam, quod ignorabant ſe perdituros ex culpa: Tibi verò tanto Aviti generis lumine, tanto Virtutis propriæ ſplendore præfulgido, qualis cum errantibus comparatio? qualis cum ignorantiæ tenebris nexus? Si evolvit libenti animo quiſque quod ſuum eſt, adeò ut tractent fabrilia fabri; Tu inter errorum obliquitates verſaberis, Rectus? Tu ignorantiæ caligines miraberis, Sapiens? Sed reprehendat quicumque eſt,nam nec de erroribus ſanctiùs, niſi Rectus; nec de Ignorantia prudentiùs, niſi Sapientiſsimus judicat. Sed inſuper quod aliis reprehendendi me aperta eſt via, librum inſcribendi Tibi arcana eſt ratio; ut quiſque advertat in facto, Opus, quod Patrono non proficit,indigere Patrono; non Patronum Opere. Haud congruum tuo Nomini librum, heroicis tantum inſcriptionibus apto; conveniens tamen tuum Nomen libro, heroicæ protectionis roboris indigo. Ex hoc etiam videbis Illuſtriſs. Excellentiſs. Domine, non ob id tuo Nomini opus inſcribi, ut tibi ex opere lumen augeam; ſed ut ex Te potius operi lumen hauriam, ex Te recepturo, quod ex Solis aſpectu infima quæque, quæ piiſſimus Parens ipſe lucis illuſtrat, dum luſtrat. Familiare hoc ſemper fuit Gherardinæ Domus inſigne, quæ ultra quinque ſæcula ſanguinis claritate non minus, quàm geſtorum ſplendoribus Illuſtriſſima, in univerſum pænè Orbem lumen ſuum invexit: Hinc quaſi Sol, ne uni ortus ſui Urbi Florentiæ fulgeret, ſive in pace, ſive in bello, in ſumma ſemper Virtutum ſemita Orbem ad Occaſum uſque pertranſiens, Italiam, Galliam, Angliam, Hiberniam, Germaniam, miris heroicorum opo-

rum

rum fulgoribus illuſtravit. Sed parum adhuc erat perinſignis Familiæ Soli, infimo huic tantùm Orbi radiaſſe, niſi ſupra ſe quoque, Firmamento ipſi Sanctitatis ſtellas accenderet; quales in Deſmoniæ Comite Ghetardo Gherardino à Pſeudopontifice Anglicani Schiſmatis Eliſabetha Religionis cauſa truncato miratur Orbis; & ante ipſum ab anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo in Birgitta Gherardina Beatorum Faſtis adſcripta veneratur Eccleſia. Miraberis igitur ſi ego quoque tanto excitatus lumine, ex ejuſdem tuæ Familiæ ſplendoribus operi meo claritatem auſpicari præſumpſerim? Tu etiam, qui quæ in majoribus videris non minori æmulatione perficiens, noviſſimis invidenda tranſmittis; qui ſubditis pius, Civibus perjucundus, Principibus carus, Gherardinæ Genti tanta morum ſuavitate, & Virtutum omnium elegantia præluces, quæ Ignorantiæ tenebris Luminis incrementa non præſtes? Sed eſt & aliud, fateor, quod mei animi Vota ad hujus obſequii penſum adſtrinxit, dulciſſima ſcilicet, & per quam ſuavis memoria Illuſtriſs. & Excellentiſs. Patrui tui Gaſparis Gherardini, cujus Tu hæres etas Virtutis, antequam facultatum: Quem enim in fronte moralis hujus operis digniùs inſcriberem, quàm illius ſaltem imaginem, quem tanto tempore in Pœnitentiæ Sacramento ad aures habui, & ſingularis innocentiæ merito, vel dum reum ſe fateretur, veneratus ſum corde? Religioſiſſimi hujus Viri pietatem nil magis indicat, quam Religioſum non fuiſſe, dum talia præſtitit vel in ſæculo, qualia non præſtantur in clauſtris: hinc non ſe clauſtris, ſed clauſtra ſibi dedicavit in Domo, ut utriuſque vitæ laborem, utriuſque laboris merita in ſe uno conjungeret; Religioſorum Religioſiſſimus, Religioſis convivens, & ſæcularium Piiſſimus, Religioſos omnes tanta affluentia fovens. Teſtis experimentalis ego ipſe, totaque mea Congregatio: Teſtes omnes, qui noverint: quot homines, tot Præcones: At ſi hi omnes tacuerint, ut Salvatoris utar eloquio, lapides clamabunt; lapides inquam, quos munificentiſsima Gaſparis Gherardini pietas paſsim extruxit in aras. Debebam itaque inter omnes non tacere ego ipſe, qui præ omnibus ſatis loqui non poſſum, & in qualemcunque gratiarum actionem Tibi uni mea vota reddere, qui nulli minor Virtute, & providæ Naturæ munere, & Sapientiſsima Patrui diſpoſitione in Gherardina Familia Princeps aſſurgis. Scio quidem me in hac mei operis oblatione gratias verè non dare, ſed recipere; ſed hoc quoque dare eſt, cum nullius indigis datur, quibus dari non poteſt, niſi ipſimet largiantur, ut detur. Hoc tamen ab oblatoris paupertate dari poſſe non inficiaberis, ut ſi de novo non dederim, quod recipias; de novo tamen dem occaſionem, ut conferas: nec uberi Gratiarum Fonti parum dari cenſetur, dum ita in ipſum quis influit, ut detur quod effluat. Gaudeo non aliter poſſe dare quàm recipiendo, ut dum dando, novis implicor gratiis tuis, ab antiquarum debitis conſtet nec poſſe me ſolvi, nec velle. Patere igitur Illuſtriſs. Excellentiſs. Domine ſub tui glorioſi Nominis auſpiciis in lucem prodire opus meum: Ad antiquiſſima Gherardinæ Familiæ monumenta nova hæc etiam Privilegia inſcribere non renuas, ut vel ſic Ignorantiæ Privilegiis Privilegium conferas; quod Tua ſint, licet non Tua. Cæterum ſi quid vel hucuſque, vel in totius operis decurſu minùs aptè dictum inveneris, ſcio te Sapientiam habiturum in oculis nt accuſes; ſed & Privilegium præ manibus, ut excuſes. Vale.

AP-

APPROBATIONES.

EX commiſſione Reverendiſſimi Patris D. Caroli Clodinii Præpoſiti Generalis noſtræ Coogregationis, vidi, & diligeoter perlegi Opus R P D. Joannis Chryſoſtomi Philippini inſcriptum, *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis, &c.* Et cum in eo nihil repererim, quod aut Cathulieæ fidei, aut bonis moribus adverſetur, quinimo adverterim omnibus Confeſſariis, Moraliſque Theologiæ ſtudioſis futurum valde utile, idcirco dignum cenſeo, quod in commune commodum in lucem prodeat, & typis excudatur.

Veronæ in noſtris Ædibus Sancti Nicolai die 27. Januarii 1687.

D. Michael Angelus Abacus C. R. Sacræ Theol. Profeſſor.

LIbrum, cui titulus. *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis, &c.* Auctore R. P. D. Joanne Chryſoſtomo Philippioo Clerico Regulari, juſſu Reverendiſſimi Patris D. Caroli Clodinii Prępoſiti Generalis noſtræ Congregationis ſedula inquiſitione pervolvi, nihilque in eo reperi, vel ſanctæ Fidei noxium, vel bonis moribus diſſonum; imo eum Privilegiis ipſis, & Ignorantiæ Regulis eximendo obliget, excuſando accuſet, ſcientes dirigat, neſcientes inſtruat, ſicque quod ſapientibus, & inſipientibus debere ſe profitebatur Apoſtolus, ipſe quoque ſuu modo congruè adimpleat, ideo quod ad ſcientium commodum, ad neſcientium ſolamen, & inſtructionem, in publicam lucem prodeat dignum cenſeo.

Veronæ in noſtris Ædibus Sanctæ Mariæ de Glara 27. Januarii 1687.

D. Auguſtinus Ferrus Cler. Reg. S. Theol. Profeſſor, & S. Officii Veronæ Conſultor.

D. CAROLUS CLODINIUS PRÆPOSITUS GENERALIS CONGREGATIONIS CLERICORUM REGULARIUM.

HOc opus inſcriptum, *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis*, à R. P. D. Juanne Chryſoſtomo Philippino noſtræ Domus Sanctæ Mariæ de Glarea Veronæ Præpoſito, & Sacræ Theologiæ Profeſſore, compoſitum, & juxta aſſertionem Patrum, quibus id commiſimus approbatum, ut Typis mandetur, quoad nos ſpectat facultatem concedimus. In quorum fidem præſentea litteras manu pruprîa ſubſcripſimos, & ſolito noſtro Sigillo firmavimus.

Romæ die 26. Februarii 1687.

D. Carolus Clodinius Congreg. Cleric. Regul. Præpoſitus Generalis.

Locus † Sigilli.

D. Auguſtinus Bonellus Cleric. Regul. Secretarius.

EX commiſſione Reverendiſſimi Patris Thomæ Rovettæ Inquiſitoris Generalis Venetiarum, ego infraſcriptus librum, cujus titulus eſt, *De Ignorantiæ Privilegiis*, ab Adm. Rev. Patre Jo: Chryſoſtomo Philippino multo ſudore elaboratum, attentè perlegi, ac ea diligentia, qua par eſt, dirè examinavi, cumque in eo nihil erroris aut in Fide, aut in bonis moribus invenerim, quinimo ſummam doctrinam, ſummamq; eruditionem deprenderim, opuſque non ſolum Tituli novitate curioſum, verũ argumento quammaximè neceſſarium, precipuè ad regulandas, & ſedandas piorum Fidelium conſcientias, ideo dignum judicavi, ut pro communi utilitate in lucem prodeat; ſi placebit eidem Reverendiſſimo, &c. In quorum fidem, &c.

Venetiis die 10. Maii 1687.

Fr. Anaſtaſius Parenti Reviſor, &c.

Imprimatur. Fr. Ioannes Thomas Rovetta Inquiſitor Generalis Venetiarum.

NOI REFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

HAvendo veduto per fede del Padre Inquiſitore nel libro intitolato, *De Privilegiis Ignorantiæ, Tractatus Moralis, Auctore Io: Chryſoſtomo Philippino Veronenſi Clerico Regulari Theatino*, non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Catolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza à Pietr'Antonio Brigonci di poterlo ſtampare, oſſervando gl'ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite copie alle publiche Librarie di Venetia, e di Padova, &c.

Data li 14. Maggio 1687.

(*Girolamo Baſadona Proc. Reff.*
(*Girolamo Aſcanio Zuſtinian Reff.*
(*Ferigo Marcello Reff.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Gio: Battiſta Nicoloſi Segretario.

Regiſtrata all'Eccellentiſſimo Magiſtrato della Biaſtema li 9. Giugno 1687.

OM-

OMNIA SCIENTI
INCREATAE SAPIENTIAE PATRI,
PATRI LVMINVM:
INCARNATAE SAPIENTIAE MATRI,
MATRI VERAE LVCIS,
PVRITATIS DEIPARAE:
VTRIVSQVE SAPIENTIAE
PROFESSORI MIRIFICO
DIVO CAIETANO THIENAEO
CLERICORVM REGVLARIVM FVNDATORI,
HAEC QVAE SVA SVNT
INFIRMITATIS INSIGNIA
IGNORANTIAE PRIVILEGIA
OMNIVM INSCIENTISSIMVS
HVMILLIME
D. D. D.
IO: CHRYSOSTOMVS PHILIPPINVS
CLERICVS REGVLARIS.

IN-

INDEX CAPITUM, AC PRIVILEGIORVM.

Numerus, qui apponitur, denotat paginam.

Intentio Authoris,& Operis ad Lectorem, pag. 1.

CAPUT PRIMUM

De Privilegiis Ignorantiæ circa Legem Naturalem. pag. 31

Privil. 1. *Ponens actum peccaminoſum ex Ignorantia invincibili legis naturæ, ac præcepti eiuſdem, excuſatur à culpa, nec peccat formaliter.* 17

Privil. 2. *Ponens actum peccaminoſum ex Ignorantia invincibili legis naturæ, ac præcepti eiuſdẽ, excuſatur à culpa, & à peccato formali, etiam per longum tempus, & quoaduſque durat eadem ignorantia.* 20

CAPUT SECUNDUM

De Privilegiis Ignorantiæ circa Legem Civilem. 23

Privil. 1. *Ponens actum ex Ignorantia invincibili contra legem Civilem, in conſcientia obligantem, excuſatur a culpa, & à reatu morali.* 25

Privil. 2. *Ponens actum ex Ignorantia invincibili contra legem Civilem, etiam ſufficienter promulgatam, & in conſcientia obligantem, excuſatur à culpa, & à reatu morali.* 25

Privil. 3. *Iuſtè damnatus à lege Civili, & à Iudice, ut veneno pereat, coactuſque ut ſibi illud applicet, & epotet, ſi id exequitur, ignorans invincibiliter eſſe illicitum, ac grave peccatum, excuſatur à culpa, & à reatu mortali.* 27

CAPUT TERTIUM

De Privilegiis Ignorantiæ circa Legem Divinam, & Myſteria fidei. 35

Privil. 1. *Ponens actum ex Ignorantia invincibili contra legem Divinam Evangelicam novam, ſeu Gratiæ, excuſatur a culpa, & à reatu morali.* 36

Privil. 2. *Ignorantia invincibilis Myſteriorum fidei, in Infidelibus, exuſat a culpa; & ea ignorare, in ipſis culpa non eſt.* 37

Privil. 3. *Ignorantia invincibilis aliquorum Articulorum, fideique Myſteriorum, quæ poteſt eſſe etiam inter fideles, eos excuſat a culpa, & ea ignorare, in ipſis culpa non eſt.* 44

Privil. 4. *Ignorans hodie invincibiliter (explicitè) Myſteria Incarnationis Chriſti, & Sanctiſſimæ Trinitatis, excuſatur probabiliter a culpa; & in ipſo, huiuſmodi ignorantia (probabiliter) culpa non eſt.* 46

Privil. 5. *Ignorans hodie explicitè invincibiliter Myſteria Circumciſionis Chriſti, Præſentationis in Templo, Adventus Magorum, Transfigurationis, Miſſionis Spiritus Sancti, excuſatur à gravi culpa; & huiuſmodi ignorantia, culpa gravis, & lethalis non eſt.* 52

Privil. 6. *Ignorans hodie invincibiliter, diſtinctè, & explicitè, Myſterium Communionis Sanctorum, excuſatur à culpa, & huiuſmodi ignorantia, culpa (ſaltem gravis, & lethalis) non eſt.* 53

Privil. 7. *Ignorans quis invincibiliter explicite, & diſtinctè aliquem Articulum, & Myſterium, ex contentis in Symbolo Apoſtolorum, excuſatur à culpa; & talis ignorantia, in ipſo culpa non eſt.* 53

Privil. 8. *Ignorans quis invincibiliter Verbalem formam Symboli Apoſtolici, excuſatur a culpa, etiam veniali; & talis ignorantia, in ipſo culpa non eſt.* 57

Privil. 9. *Ignorans invicibiliter aliquos Fidei Articulos quos Eccleſia ſolemnizat, excuſatur a culpa, & talis ignorantia,*

Digitized by Google

culpa non eſt. 58

Privil. 10. *Invincibiliter ignorans quis præceptum quo ſub mortali obligatur in primo inſtanti uſus rationis, ſe convertere in Deum, & ſua in ipſum tanquam in ultimum finem ordinare, ob idque omittens eum actum facere, excuſatur à culpa, & talis omiſſio, & ignorantia, in ipſo culpa non eſt*. 61

CAPUT IV.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Legem Eccleſiaſticam. 64

Privil. 1. *Ponens actum contra legem Eccleſiaſticam, quam invincibiliter ignorat, excuſatur à culpa, & huiuſmodi ignorantia culpa non eſt*. 65

Privil. 2. *Ignorantia invincibilis, aut inculpabilis legis, prohibentis ſub cenſura actum aliquem, non quia malus, ſed quia prohibitus eſt, excuſat a cenſura ponentem (cum huiuſmodi ignorantia) actum illum*. 67

Privil. 3. *Ponens actum alias prohibitum iure naturali, aut divino, vel humano, cui annexa eſt Eccleſiaſtica Cenſura, ſed cum ignorantia invincibili iuris Eccleſiaſtici prohibentis talem actum ſub cenſura, excuſatur ab ipſa, nec ipſam contrahit*. 69

Privil. 4. *Ponens etiam actum cum ignorantia invincibili, non quidem Iuris Eccleſiaſtici, Eccleſiaſticique præcepti, ſed ſolius Cenſuræ illi annexæ, adhuc excuſatur, ne Cenſura incurratur*. 73

Privil. 5. *Ponens actum peccaminoſum, & culpabilem, & cum aliqua circunſtantia, aut qualitate culpæ, ob quam impoſita eſt Cenſura, ab incurſione eiuſdem Cenſuræ excuſatur, ſi talem circunſtantiam invincibiliter ignorat*. 74

Privil. 6. *Ignorantia vincibilis, venialiter tantum culpabilis, excuſat a Cenſura*. 76

Privil. 7. *Ignorantia vincibilis mortaliter culpabilis, quæ affectata, craſſa, aut ſupina non eſt, etiam excuſat probabiliter à Cenſura*. 76

Privil. 8. *Ignorantia etiam craſſa, excuſat a Cenſura, quando hæc impoſita eſt facienti aliquid* Scienter. 81

Privil. 9. *Ignorantia etiam ſupina excuſat, ſicuti excuſat craſſa, à Cenſura inflicta contra facientem aliquid* Scienter. 83.

Privil. 10. *Ignorantia item craſſa, & ſupina, excuſant à Cenſura lata ſub his verbis*: Si quis præſumpſerit: *Vel*, Si quis auſus fuerit: *Vel*, Auſu temerario fecerit. 84

Privil. 11. *Ignorantia concomitans, excuſat ſemper operantem à Cenſuris incurrendis, & pœnis*. 85

Privil. 12. *Ignorantia invincibilis Cenſuræ, quæ annexa eſt Caſibus Pontificiis, impedit eorum reſervationem*. 87

Privil. 13. *Ignorantia etiam invincibilis Cenſuræ, quæ annexa eſt Caſibus Epiſcopalibus, impedit probabiliter eorum reſervationem*. 90

Privil. 14. *Ignorantia etiam invincibilis reſervationis Caſuum Epiſcopalium abſque Cenſura, impedit probabiliter eorum reſervationem, & excuſat ab ea*. 91

Privil. 15. *Ignorantia invincibilis excuſat ab incurſione Suſpenſionis, Interdicti, & Irregularitatis, quoties hæ pœnæ ſunt impoſitæ ob delictum*. 93

Privil. 16. *Ignorantia, quæ excuſat a Cenſuris ſimpliciter, excuſat etiam ab his, quæ in Bulla Cœnæ continentur*. 95

CAPUT V.

De Privilegiis Ignorantiæ circa præcepta Charitatis. 97

Privil. 1. *Ex ignorantia omittens adimplere præceptum amoris Dei in primo inſtanti quo quis uſum rationis aſſequitur, excuſatur à culpa, & huiuſmodi omiſſio, culpa in ipſo non eſt*. 97

Privil. 2. *Qui ob ignorantiam, vel neſcientiam propriæ futuræ ſalvationis, aut damnationis, deliberate deſiderat perpetuo in hac vita degere, excuſatur à culpa*

pa lethali,nec lethaliter peccat contra præceptum Dilectionis Dei. 98

Privil. 3. Sicuti *pluries obligat præceptum dilectionis Dei, ita multoties à ſpetiali peccato contra hoc idem præceptum excuſat ignorantia.* 99

Privil. 4. *Excuſatur à culpa,nec peccat contra præceptum divinum charitatis de diligendo proximum,non ſubveniens (ex ignorantia) eidem,in gravi, vel etiam in extrema neceſsitate.* 108

CAPUT VI.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Præcepta Decalogi. Et primò circa primum Decalogi Præceptum, *Vnum cole Deum.* 111

Privil. 1 *Verum, & unum Deum ex invincibili ignorantia non colēs,excuſatur à culpa; & huiuſmodi carentia cultus, quoaduſque ignorantia talis durat, in ipſo culpa non eſt.* 111

Privil. 2 *Baptizatus, Nutritus ab infantia inter Infideles,adorans* Idola,*excuſatur à culpa contra Fidem quam invincibiliter ignorat.* 116

Privil. 3. *Providi de Beneficiis Curam animarum habentibus: item de Dignitatibus, vel Canonicatibus in Cathedralibus,omittentes ex ignorantia invincibili,Iuramentum profeſſionis fidei(ad quem actum ex præcepto* Tridentini ſeſſ. 24. De Reformatione cap. 12. *tenentur intra bimeſtre à die adeptæ poſſeſſionis) nedum excuſantur a culpa, verum etiā à poena amiſsionis fructuum, in conſcientiæ foro.* 116

Privil. 4. *Proferens ex ignorantia invincibili propoſitiones, & blaſphemias hereticales contra Deum, & Fidem,excuſatur a culpa,& ab hereſi.* 118

Privil. 5. *Errans ex ignorantia circa Deum,& Fidem,ſi admonitus a Viris doctis de ſuo errore,quod ſentiat aliquid cōtra definitionem Eccleſiæ, ipſe tamen hoc ipſimet non perſuadeat,excuſatur ab hereſi formali, & à Cenſuræ incurſu conſequenter.* 121

Privil. 6. *Ex ignorantia utens Divinatione ſuperſtitioſa,excuſari poteſt à culpa mortali.* 126

Privil. 7. *Ignorantia invincibilis, ſive iuris,ſive facti,nedum antecedens,verum etiam concomitans, excuſat tum à peccato, tum etiam ab excommunicatione, legentes, vel retinentes libros, vel ſcripturas continentes hæreſim, vel ſuperſtitiones Magicas.* 127

Privil. 8. *Legētes prædictos libros,vel Scripturas,Retinentes,etc. ex vincibili ignorantia,ſiue iuris, ſiue facti,ex ignorantia inquā,ſive notabili,ſive craſsa, et ſupina,ſiue etiàm affectata,et ex lata culpa. Niſi adeò craſsa ſit, ut ſit ingens temeritas; excuſantur, si non a culpa, ab incurrenda excommunicatione.* 131

CAPUT VII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa ſecundum Decalogi Præceptum: *Non aſſumes Nomen Dei tui in vanum.* 132

Privil. 1. Iurans *falſum ex invincibili ignorantia, ob ignorantiam ipſam excuſatur à mortali.* 132

Privil. 2. *Ex ignorantia non culpabili, vel oblivione, falſum iurans, ob quod alter morti eſt condemnatus, excuſatur à retractatione ſui dicti,nec tenetur cum vita ſuæ periculo alterum eripere: ſed neque ad damnorū factorum reſtitutionem aliquam obligatur.* 135

Privil. 3. *Quis ſe mihi offerens ſpontè,abſque ulla videlicet inductione mea, ad iurandum id quod ex ignorantia, & bona fide putat eſſe verum, & ſi ego falſum norim, conducat tamen iuramentum ad probandum verum, & tuendum ius meum; licebit mihi id permittere, (nihil tamen cooperando) & uterque in hoc, à culpa prorſus, etiam veniali, immunis erit.* 136

Privil. 4. *Iuramentum ſuum eſſe obligatorium invincibiliter ignorans, ſi iuret ſe aliquid facturum, vel non, nec obliga-*

tio.

tionem contrahit illud adimplendi, nec culpam non adimplendo, ignorantia ipſa excuſante. 137

Privil. 5. *Iuramentum præſtitum ex ignorantia dante cauſam iurandi, iurantem non ligat, imò à culpa eum liberat ignorantia ipſa, ac excuſat, etiam ſi is non ponat actum iuramento promiſſum.* 138

Privil. 6. *Ignorantia etiam concomitans, quando hæc verſatur circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ; non circa qualitatem ipſius, excuſat à culpa non exequentem promiſſa cum iuramento.* 140

Privil. 7. *Ignorantia invincibilis, etiam craſſiſſima, & imprudens, verſans tamen circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ, excuſat à culpa non exequentem id quod iuramento promiſit.* 142

Privil. 8. *Non adimplens Votum, etiam iuratum, emiſſum ex ignorantia invincibili circa ſubſtantiam rei votæ, excuſatur à culpa, & tranſgreſſio ipſa, dictæ ignorantiæ cauſa, culpa non eſt.* 143

Privil. 9. *Ignorans invincibiliter in vovendo difficultates Voti, excuſatur à culpa non adimplens illud.* 146

Privil. 10. *Ignorantia invincibilis in vovendo, circunſtantiarum gravium voti, excuſat quandoque à culpa voventem, ſi non adimpleat illud.* 147

Privil. 11. *Ignorantia etiam vincibilis in vovendo (modo non ſit affectata) circa ſubſtantiam, vel finalem cauſam voti, excuſat à culpa voventem, ſi non adimpleat illud, imò ſi exerceat etiam contrarium actum illi.* 151

CAPUT VIII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa tertium Decalogi Præceptum, *Sabbatha Sanctifices.* 152

Privil. Unicum. *Qui in die feſto ex huius præcepti ignorantia probabili, exercet opus ſervile, excuſatur à culpa, & à reatu formali.* 153

CAPUT IX.

De Privilegiis Ignorantiæ circa quartum Decalogi Præceptum, *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram.* 153

Privil. 1. *Filius graviter peccans contra Parentum reverentiam, circunſtantiam tamen perſonæ offenſæ in Confeſſione ſacramentali, ex ignorantia non aperiens, excuſatur à culpa, nec reddit ob id confeſſionem invalidam.* 154

Privil. 2. *Filius non obediens Patri, & Matri in ſpectantibus ad bonos Mores, & neceſſariis ad ſalutem, ſi ignoranter id faciat, non peccat mortaliter; excuſante ipſa ignorantia.* 155

CAPUT X.

De Privilegiis Ignorantiæ circa quintum Decalogi Præceptum, *Non occides.* 157

Privil. 1. *Ignorantia invincibilis excuſat in aliquo caſu à culpa lethali homicidium ſui ipſius.* 158

Privil. 2. *Ignorantia invincibilis in quo caſu excuſat à lethali culpa homicidium ſui ipſius, & facit illud licitum, cauſat etiam quod ſic mortuus non debeat in dubio privari Sepultura.* 158

Privil. 3. *Ignorantia concomitans excuſat à culpa lethali etiam homicidium alterius.* 160

Privil. 4. *Qui percutit, vel occidit Clericum, quem ignorantia probabili putat eſſe Laicum, ab excommunicatione excuſatur.* 161

Privil. 5. *Volens quis ex prava ſua intentione percutere; vel occidere Petrum Clericum, ſi errore, ſeu ignorantia probabili, & caſu mero, percutit, vel interficit Paulum item Clericum; ab excommunicatione excuſatur.* 162

Privil. 6. *Ignorans ſuo lethaliter culpabili homicidio impoſitam eſſe Irregularitatem, ab hac probabiliter excuſatur ſecundum plures D. D. à quibus tamen diverſum ſen-*

ſentit Author. 163

Privil. 7. *Abortum directè procurans Animati fœtus cum ignorantia Excommunicationis, huic delicto (quod eſt verum homicidium) à Summo Pontifice impoſita, excuſatur ab incurſu ipſius.* 165

Privil. 8. *Ignorans invincibiliter Duellum ab Eccleſia ſub Cenſuris prohiberi, ab eiſdem excuſatur ſi Duellum peragat.* 167

Privil. 9. *Ignorantia invincibilis iniuſtitiæ Belli, excuſat Militem à culpa.* 168

CAPUT XI.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sextum, & Nonum Decalogi Præceptum, *Non Mœchaberis*: Non *concupiſces Vxorem proximi tui.* 169

Privil. 1. *Ignorans invincibiliter deſiderium fornicandi eſſe peccatum, excuſatur à culpa, ſolum actum internum, & deſiderium admittens.* 170

Privil. 2. *Qui ad fœminam accedit credens eſſe ſuam, ſeu invincibiliter ignorans eſſe alienam, excuſatur à peccato Adulterii.* 171

Privil. 3. *Solutus Vir, qui ad liberam, & ſolutam fœminam accedit, invincibiliter ignorans id eſſe ſublethali reatu, & poſitivo etiam præcepto prohibitum, excuſatur à peccato ſimplicis fornicationis.* 171

Privil. 4. *Qui accedit ad Maritatam, quam tamen credit eſſe ſolutam, & ignorat eſſe Maritatam, excuſatur à culpa Adulterii.* 173

Privil. 5. *Accedens ad Conſanguineam, vel Affinem, & ignorans eſſe talem, excuſatur à culpa formalis Inceſtus.* 174

Privil. 6. *Accedens ad Conſanguineam, vel Affinem Vxoris ſuæ, ignorans eſſe talem, nedum excuſatur à culpa Inceſtus, verum etiam à pœna, Inceſtui formali ab Eccleſia impoſita, ſcilicet privatione iuris petendi debitum.* 175

Privil. 7. *Accedens ad Conſanguineam, vel Affinem cum ſcientia facti, & iuris, cum ignorantia tamen ſolius pœnæ, is excuſatur ab ipſa, & ob id non privatur iure petendi debitum.* 176

Privil. 8. *Habens voluntariam pollutionem, ſeu mollitiem, cum ignorantia invincibili quod ſit hæc lethale peccatum, ab hac lethali culpa excuſatur.* 178

Privil. 9. *Ignorans invincibiliter deſideria prava Carnis eſſe peccata, excuſatur ab eorundem peccatorum culpa, & reitate.* 179

Privil. 10. *Coniugati, qui ob latens impedimentum dirimens, invalidè matrimonium contraxerunt ex ignorantia invincibili, uſque dum hæc in ipſis perſeverat, excuſantur à culpa in eorum Matrimonii uſu.* 180

CAPUT XII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Septimum, & Decimum Decalogi Præceptum, *Non furtum facies*: *Non deſiderabis bona proximi tui.* 181

Privil. 1. *Qui furto ſurripit rem alienam invincibiliter ignorans hoc eſſe peccatum mortale, excuſatur ab ipſo.* 182

Privil. 2. *Sciens furtum eſſe peccatum, invincibiliter tamen ignorans illud imperare peccatum eſſe, ſi tantum imperat, à culpa lethali excuſatur.* 182

Privil. 3. *Qui rem Sacram furto ſubtrahit credens eſſe profanam; licet peccet peccato furti, excuſatur tamen à peccato Sacrilegii.* 182

Privil. 4. *Qui Sacras Reliquias ex devota ignorantia furatur, à mortali excuſatur.* 183

Privil. 5. *Qui modico furto infert damnum notabile, & hoc ignorat, à mortali excuſatur.* 183

Privil. 6. *Rem alienam ſurripiens ignorans eſſe talem, nedum à peccato mortali, verum etiam à veniali excuſari poteſt, atque à reſtitutione.* 184

Privil. 7. *Ignorantia probabilis, à peccato,*

& reſtitutione excuſat eum, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare nequit. 185

Privil. 8. Qui detinet hominem iniuſtè, ex ignorantia ſervum factum, eundemque ſic poſſidet, tutus eſt in conſcientia, & ab iniuſtitiæ culpa excuſatur, quandiu ignorantia, & bona fides durat. 185

Privil. 9. Occidens hominem cum ignorantia comitante, ab obligatione reſtitutionis excuſatur. 186

Privil. 10. Monetam adulterinam, falſam, diminuti ponderis, &c. cum ignorantia, & bona fide expendens, à culpa, & à reſtitutione excuſatur, quandiu ignorantia eadem, & bona fides durat. 187

Privil. 11. Confeſſarius, qui non monet, nec arctat poenitentem ad debitam reſtitutionem, id omittens ex ignorantia invincibili, vel naturali oblivione, excuſatur ipſe ab obligatione reſtitutionis, nec tenetur reſtituere illud, quod poenitens alteri debet ex iuſtitia, & in conſcientia. 188

Privil. 12. Quandiu durat ignorantia invincibilis iuris, vel facti, tandiu excuſat à reſtitutione. 190

Privil. 13. Ignorans naturam promiſſionis, ſi promittit, non tenetur adimplere. 191

Privil. 14. Accipiens medio contractu donationis, emptionis, venditionis, &c. rem uſurariam, vel furatam, cum probabili ignorantia quod non ſit talis, à peccato, & reſtitutione excuſatur. 191

Privil. 15. Notarius conficiens Inſtrumentum uſurarium; & Teſtes ad ipſum conficiendum concurrentes, à peccato, & reſtitutione excuſantur, ſi id faciant bona fide, & ignorantia probabili. 192

Privil. 16. Qui in arte ludendi notabiliter excedit alterum colludentem, imperitiæ tamen alterius ignarus eſt, excuſatur à reſtitutione lucri, ſaltem uſque dum ille bona fide neſcit iſtius inſcitiam, & imperitiam. 193

Privil. 17. Ignorans Dominum rei alienæ quam apud ſe habet, excuſatur à reſtitutione ei facienda, ſi poſt præmiſſam diligentiam moraliter neceſſariam ad eundem Dominum inquirendum, ut eidemmet res ſua tradatur, non comparuerit ipſe, niſi poſt traditam rem eandem Pauperibus, vel Pio loco, &c. reſtitutionis titulo. 194

Privil. 18. Inferens damnum cum ignorantia comitante, excuſatur à reſtitutione, nec tenetur reſtituere ex obligatione iuſtitiæ. 196

Privil. 19. Qui rem alienam poſſidet bona fide, ideſt cum ignorantia invincibili, ſeu probabili, excuſatur à peccato, & à reſtitutione, uſque dum agnoſcit eſſe alienam. 197

Privil. 20. Qui bona fide, & invincibili ignorantia durante, rem alienam vendidit, commutavit, conſumpſit, perdidit, aut res illa periit, à reſtitutione excuſatur. 197

Privil. 21. Qui commiſit adulterium, & ignorat an proles ſuſcepta ſit ſua, vel Mariti Adulteræ, excuſatur à reſtitutione. 198

Privil. 22. Vxor quæ commiſit adulterium, & concepit eo tempore quo eius Maritus ad ipſam habuit acceſſum, neſciens certo, & ignorans, an proles ſuſcepta ſit Mariti, vel Adulteri, cauſa eiuſdem neſcientiæ, et ignorantiæ, abſolvitur, et excuſatur ab obligatione reſtitutionis faciendæ Marito, aut legitimis Filiis, etc. nec tenetur ad aliquid. 205

Privil. 23. Si proles ſuſcepta eſt ex ſoluta, cum qua duo, treſve, commixti carnaliter fuere, quorum quilibet ſcit quidem ſe perfectam habuiſſe copulam cum illa; neſcit tamen certo ſuſceptam prolem eſſe ſuam; cauſa huius neſcientiæ, et ignorantiæ, non obligatur ad expenſas in alimenta, nec ad quidquam expendendum, vel reſtituendum ratione dictæ prolis. 205

Privil. 24. Qui ex ignorantia iuris, vel facti, non obſervat debitum ordinem in reſtitutione facienda, excuſatur à peccato mortali contra iuſtitiam. 209

Pri-

Privil. 25. *Ignorantia, quæ prodeſt ad Præſcribendum, excuſat à reſtitutione*. 211

Privil. 26. *Bona fide poſsidens rem alienã, illamque præſcribens cum ignorantia invincibili circa titulum, ab eiuſdem reſtitutione excuſatur*. 225

Privil. 27. *Qui rem detinet, quam bona fide, et ignorantia invincibili iuxta legum, et Canonum Conſtitutiones præſcripſit, etiam ſi poſtea cognoverit fuiſſe alterius, in utroque foro à reſtitutione excuſatur*. 228

Privil. 28. *Qui bona fide, et ignorantia invincibili emit à latrone rem alienam, quam poſtea eadem bona fide, et ignorantia durante, alteri vendidit eodem pretio, ſi poſtea cognoſcit rem illam eſſe alienam, excuſatur in conſcientia à reſtitutione, nec tenetur ſecundum contractum reſcindere*. 230

Privil. 29. *Qui donat alicui centum, ignorans quod tantum etiam illi ex iuſtitia debebat, ſatisfacit debito, nec amplius tenetur alia centum eidem ſolvere*. 233

Privil. 30. *Ignorans ſe teneri ad aliquam reſtitutionem pauperibus faciendam, & eleemoſinas cum huiuſmodi ignorantia erogavit, excuſatur à tali reſtitutione, ſi eas pro eadem poſtea reſtitutione applicet*. 235

CAPUT XIII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa octavum Decalogi Præceptum, *Non falſum teſtimonium dices*. 235

Privil. 1. *Invincibiliter ignorans mendacium officioſum, & iocoſum eſſe peccatum, illud proferens, excuſatur ab omni culpa*. 236

Privil. 2. *Afficiens alterum materiali Contumelia ex ignorantia etiam culpabili, excuſatur à mortali ſi parum noceat*. 237

Privil. 3. *Qui falsò intra ſeipſum contra proximum teſtimonium affert, hoc eſt temere in re gravi iudicat de ipſo, quem tamen quis ſit prorſus ignorat, à mortali excuſatur*. 238

Privil. 4. *Qui ex ignorantia, & errore intellectus invincibili, temerè iudicat de aliquo in re gravi, à lethali culpa excuſatur*. 239

Privil. 5. *Qui ex errore, & ignorantia intellectus temerariè ſuſpicatur grave malum de proximo, excuſatur à culpa mortali*. 242

Privil. 6. *Ignorantia invincibilis rei in ſe ſpectatæ, excuſat à culpa Iudicem ſentẽtiam ferentem iuxta conſcientiæ propriæ veritatem, quam ſibi tanquam Iudici, & perſonæ publicæ innoteſcit (quæ quidem illa eſſe videtur, quæ in actis legitimis conſtat) licet non ita ſit à parte rei, & in rei veritate, ut exiſtimatur, ac per ſententiam definitur*. 247

Privil. 7. *Qui de crimine occulto, quod non poteſt probare, alterum accuſat ſi ex ignorantia inculpabili putet illud probare poſſe, à peccato mortali excuſatur*. 250

Privil. 8. *Quando teſtis iuridicè interrogatur, & is etiam ſub mortali (in reſponſione) revelare Iudici delinquentem, ac delictum tenetur: ab eodem mortali, non revelando, excuſatur, ſecundum plures D. D. probabiliter, ſi ſciat eum deliquiſſe ex ignorantia inculpabili: ut cum occidit hominem putans eſſe feram*. 258

Privil. 9. *Teſtis, qui in præiudicium tertii falſum deponit ex ignorantia, & inadvertentia non damnabili, excuſatur tum à reatu lethali, tum à reſtituendi obligatione ex iuſtitia*. 260

Privil. 10 *Quando Reus, vel Teſtis, ignorat, an Iudex iuſtè, et ſecundum ius interroget, à peccato excuſatur non fatendo crimen, rogatus etiam à Iudice*. 261

Privil. 11. *Advocatus, qui ignoranter ignorantia probabili ſuſcipit cauſam iniuſtã. Tabellio, ſeu Notarius, qui ex eadem igorantia, aut inadvertentia, falſum Inſtrumentum fecit, excuſatur à culpa, et ab obligatione reſtitutionis ex iuſtitia: Et idem eſt de quocumque alio Miniſtro iuſtitiæ in ſuis actionibus*. 262

CA-

CAPUT XIV.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Præcepta Eccleſiæ,& primo circa primum, *Audiendi Miſſam Dominicis, & Feſtis diebus*. 263

Privil. 1. *Qui per ignorantiam probabilem omittit audire Miſsam die feſto, excuſatur à culpa.* 263

Privil. 2. *Qui bona fide in ignorantia fundata putat ſe habere cauſam legitimam non interveniendi Miſſæ, & non intervenit, excuſatur à culpa, quamvis cauſa revera talis non ſit.* 264

Privil. 3. *Qui Miſſam audivit cum debita attentione ignorans eſſe diem feſtum, adeoque carens voluntate expreſſa ſatiſfaciendi præcepto, ab alia eodem die audienda (ut ſatisfaciat) excuſatur.* 265

CAPUT XV.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Secundum Eccleſiæ Præceptum, quo iubemur *ſemel in Anno peccata confiteri*. 267

Privil. 1. *Qui ſemel in anno facit Confeſſionem ſuam, ſed informem, & invalidam, ex ignorantia tamen probabili, excuſatur à peccato contra præceptum Confeſſionis annuæ.* 276

Privil. 2. *Qui in Confeſſione per quam annuum Eccleſiæ præceptum intellexit adimplere, ex ignorantia probabili, & oblivione, omiſit aliquod mortale, cuius recordatur poſt ſumptionem Communionis Paſchalis, excuſatur ab obligatione ex vi annui præcepti, illud omiſſum confitendi intra eundemmet annum, & ſi nondum etiam iſte ſit elapſus.* 280

Privil. 3. *Qui congruo præmiſſo examine, ignorat aliquod lethale quod commiſit, nec illi (inculpabiliter) occurrat dum confitetur, fructuoſam, validamque facit Confeſſionem (ni aliud ei eſſentiale deſit) & à Sacrilegii reatu excuſatur.* 280

Privil. 4. *Qui in Confeſſione omiſit aliquod mortale, ignorans invincibiliter eſſe tale, à culpa, & ab iteratione Confeſſionis excuſatur.* 283

Privil. 5. *Qui ob ignorantiam, groſſo modo, ſine certo numero peccatorum mortalium indocto Parocho, bona fide confeſſus eſt, excuſatur detecto etiam errore, à reiteratione Confeſſionis.* 285

Privil. 6. *Qui meminit ſolum ſe lethaliter peccaſſe, & ignorat huius peccati ſpeciem, de hoc in genere tantum ſe accuſando, & non de aliquo peccato in particulari, excuſatur à reatu invaliditatis Confeſſionis, & fructuoſe abſolvitur.* 287

Privil. 7. *Poenitens excommunicatus, qui bona fide procedens, naturali oblivione, aut ignorantia invincibili excommunicationis, abſolutus fuit à peccatis ante abſolutionem excommunicationis: fuit validè abſolutus, & excuſatur nedum à peccato, ſed etiam ab iteratione confeſſionis.* 290

Privil. 8. *Poenitens bona fide confitens caſum reſervatum, ignorans eſſe talem, excuſatur à reatu invalidæ Confeſſionis, & validè abſolvitur.* 261

Privil. 9. *Qui mortale confeſſus eſt, quod tum ipſe Poenitens, tum Confeſſarius ob ignorantiam exiſtimabant veniale, ſi norit poſtea Poenitens eſſe mortale, à repetenda illius Confeſſione excuſatur.* 293

Privil. 10. *Qui peccatum aliquod ignorantia vincibili, aut ſcienter commiſſum prætermiſit in Confeſſione, invincibiliter, aut probabiliter ignorans ſe teneri ad peccatum illud in Confeſſione aperiendum, excuſatur ab obligatione repetendæ Confeſſionis.* 296

CAPUT XVI.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Tertium Eccleſiæ Præceptum, *De Sumendo Euchariſtiæ Sacramento in Paſchate.* 297

Privil. 1. *Religioſus non Parochus nec habens ſpeciale privilegium, qui Sanctiſſimam*

ſimam communionem miniſtrat, ignorans hoc eſſe peccatum, cui etiam excommunicatio annexa eſt, ab hac cenſura, & à peccato excuſatur. 300

Privil. 2. *Qui pro impletio ne Paſchalis communionis hanc ex ignorantia recipit ab eo, qui non eſt proprius Parochus, & Superior, nec de eiuſdem licentia expreſſa, vel tacita, à peccato excuſatur.* 304

Privil. 3. *Adultus dubitans an adhuc teneatur Euchariſtiam ſumere, & praecepto Eccleſiae, vel Divino ſatisfacere, ſequens in hoc Parentum, & Confeſſarii iudicium, à quibus prohibetur communicare, excuſatur à peccato ob ignorantiam probabilem.* 304

Privil. 4. *Reus in conſcientia lethalis culpae, cui dum tenetur ad Communionem accedere, deeſt copia Confeſſarii, nec poteſt recedere, aut ſe ſubtrahere abſque iactura propriae famae, ſi cum ſola attritione ſupernaturali cognita, ſuſcipit Sacramentum; bona fide, & invincibili ignorantia credens, illam ſufficere ad bonum Communionis uſum, excuſatur à mortali, nec ponit obicem gratiae.* 306

CAPUT XVII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Quartum Eccleſiæ Præceptum, *De Ieiunio*. 313

Privil. 1. *Qui poſt adhibitam diligentiam, adhuc dubius eſt, & invincibiliter ignorans, an expleverit viginti, & unum annos, excuſatur à praecepto, & transgreſſione ieiunii.* 314

Privil. 2. *Ignorans an ſit media nox, & comedens, excuſatur à peccato violationis Ieiunii, etiamſi die ſequenti ſit ieiunandum.* 315

Privil. 3. *Qui ex ignorantia Ieiunii, bis comedit aliquo die in notabili quantitate, excuſatur à culpa, & ab obligatione amplius eo die ieiunandi.* 318

Privil. 4. *Qui ex ignorantia Ieiunii comedit carnes in quantitate, excuſatur à culpa, & ab obligatione amplius eodem die ieiunandi.* 322

Privil. 5. *Accedens ad Communionem, ex ignorantia ieiunus quidem Ieiunio Eccleſiae, ſed non naturae, & neceſſario ad Euchariſtiam ſumendam, excuſatur à peccato mortali.* 324

CAPUT XVIII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Quintum Eccleſiæ Præceptum, *Solvendi Decimas*. 326

Privil. Unicum. *Qui ex ignorantia, & bona fide decimam debitam ſolvit ex deteriori parte, à mortali excuſatur.* 327

CAPUT XIX.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramenta. Et primo circa Miniſtrum Sacramentorum: necnon circa Suſcipientem illa. 328

Privil. 1. *Sacramentorum Miniſter in mortali adminiſtrans cum ignorantia, inadvertentia, vel oblivione ſtatus ſui inculpabili, à novo mortali excuſatur.* 328

Privil. 2. *Sacramentorum Miniſter Excommunicatus, denunciatus, & evitandus, conferens Sacramenta, per invincibilem ignorantiam, & naturalem inadvertentiam, excuſatur à peccato mortali, necnon ab incurſu Irregularitatis.* 332

Privil. 3. *Si à Miniſtro malo, qui mortaliter peccaturus eſt in conferendo, petat quis, vel recipiat Sacramentum, illius tamen ſtatum ignorando, excuſatur iſte à mortali, & recipit rem Sacramẽti.* 335

Privil. 4. *Excommunicatus recipiens Sacramenta, ignorans tamen, vel non advertens ſe eſſe in excommunicatione, à peccato excuſatur.* 336

Privil. 5. *Suſcipiens Sacramentum in mortali ex ignorantia, inadvertentia, vel oblivione inculpabili, à novo peccato excuſatur.* 338

CAPUT XX.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramen-

*** men-

mentum Baptiſmi. 340

Privil. 1. *Qui nunc exiſtunt in partibus remotis, cum invincibili ignorantia Baptiſmi, ſalvari poſſunt.* 341

Privil. 2. *Non Sacerdos, extra neceſſitatis caſum baptizans; & qui baptizatur, ſi adultus ſit, per invincibilem ignorantiam exiſtimantes hoc ſibi licere, à mortali peccato excuſantur.* 343

Privil. 3. *Qui inſcienter, & ex invincibili ignorantia rebaptizat, à lethali culpa excuſatur, & ab irregularitatis incurſu; & ſic etiam qui rebaptizatur.* 344

CAPUT XXI.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramentum Confirmationis. 347

Privil. 1. *Ignorantia invincibilis Sacramenti Confirmationis, excuſat, & excuſatur à peccato.* 348

Privil. 2. *Iterans Confirmationem eiuſdem ex ignorantia invincibili, à culpa mortali excuſatur.* 349

CAPUT XXII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramentum Pœnitentiæ. 350

CAPUT XXIII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Venerabile Euchariſtię Sacramentum. 350

CAPUT XXIV.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramentum Extremæ Unctionis. 350

Privil. Unicum. *Ignorantia invincibilis Sacramenti Extremæ Unctionis, excuſat, & excuſatur à peccato.* 351

CAPUT XXV.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramentum Ordinis. 351

Privil. 1. *Qui ante ætatem Canonicam bona fide Ordinatur, excuſante ignorantia, non peccat.* 352

Privil. 2. *Qui ante Canonicam ætatem bona fide ſuſcipit Maiores Ordines, non peccat excuſante ignorantia, ſed nec ſuſpenſionem incurrit; neque eoſdem Ordines exercendo, irregularitatem.* 353

Privil. 3. *Epiſcopus Ordinans ignoranter alienum ſubditum, non manet ſuſpenſus.* 355

Privil. 4. *Sacris initiatus ab Epiſcopo alieno ignoranter, à ſuſpenſione excuſatur, & etiam ab irregularitate, ſi eodem Ordine utatur.* 355

Privil. 5. *Qui invincibiliter ignarus obligationis ſervandi caſtitatem, ſuſcepit Ordinem Sacrum, cui annexa eſt hæc obligatio, ab ipſamet excuſatur in foro conſcientiæ.* 356

Privil. 6. *Qui ſuſcipit Ordinem Sacrum, ignorans invincibiliter onus eidem annexum recitandi Horas Canonicas, atque adeo illas omittit, excuſatur à culpa ignorantia durante.* 358

CAPUT XXVI.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Sacramentum Matrimonii. 360

Privil. 1. *Promiſſio Matrimonii facta cũ ſemiplena advertentia, & ignorantia, non inducit obligationem adimpletionis.* 360

Privil. 2. *Qui promiſit Matrimonium, invincibiliter ignorans promiſſionem ſuã eſſe obligatoriam, eam non adimplendo à culpa excuſatur.* 361

Privil. 3. *Sponſus qui poſt valida contracta Sponſalia ſufficientem habet cauſam ad illa diſſolvenda, quam tamen ignorat, ſi cum tali ignorantia accedat carnaliter ad Sponſam, non amittit ius reſiliendi ab illis.* 362

Privil. 4. *Copulati in Matrimonio invalido, cuius tamen invaliditas ab ipſiſmet invincibiliter ignoratur, excuſantur à culpa lethali in eorundem uſu carnali.* 363

Privil. 5. *Promiſſio Matrimonii inter Adulteros non inducit impedimentum criminis dirimens eorum ſubſequens Matrimonium, ſi eorundem unus ignorabat alterum coniugatum eſſe, vel adhuc vivere alterius Coniugem.* 364

Pri-

Digitized by Google

Privil. 6. *Qui ſcit impedimentum aliquod dirimens Matrimonium, occultum tamen, & adeo occultum, ac ignoratum ab aliis, ut ipſe ſolus noverit, probarique ullo modo queat, excuſatur ab obligatione denuntiandi, ac detegendi illud.* 372

Privil. 7. *Coniuges ignorantes tactus inter ſe exercitos ob ſolam voluptatem captandam, ſine periculo tamen pollutionis, & abſque animo perveniendi ad copulam, eſſe ſaltem peccata venialia, ab ipſiſmet venialibus excuſantur.* 374

Privil. 8. *Accedens ſcienter ad Conſanguineam ſuæ Vxoris in ſecundo gradu, ignarus tamen talis gradus conſanguinitatis, ſed exiſtimans eſſe in tertio gradu, non impeditur à petitione debiti.* 377

Privil. 9. *Coniux Cognationem contrahens ſpiritualem cum altero Coniuge, quia nimirum, vel prolem huius (ex priori Coniuge iam mortuo) vel communem, & ex ſe habitam, Baptizat; aut tanquam Patrinus tenet in Baptiſmo, aut in Confirmatione, per quod incurritur pœna, ut non poſsit petere debitum à tali Coniuge, & actus coniugalis ſit illicitus, ac peccaminoſus, liberatur à tali pœna, & à peccato, in actu coniugali excuſatur, ſi id fecit, & cognationem cõtraxit cum ignorantia ipſius poenæ, ac prohibitionis.* 378

Privil. 10. *Impedimentum Cognationis legalis ortum ex Adoptione, ſuperveniens matrimonio, cum ignorantia tamen quod idipſum privet Coniuges iure petendi, ac reddendi, ab hac pœna eximit eoſdem, ignorantia eadem.* 382

CAPUT XXVII.

De Privilegiis Ignorantiæ circa Varia. 384

Privil. 1. *Ignorantia invincibilis excuſat ab hæreſi.* 384

Privil. 2. *Ignorans legatum aliquod Pium eſſe, & longius biennio differens illud ſolvere, non incidit in caſum reſervatum.* 385

Privil. 3. *Peccatum ita per ignorantiam minui poteſt, ut ex mortali fiat veniale.* 386

Privil. 4. *Ignorantia ita minuit peccatum, ut quandoque excuſet à reatu lethali unius circumſtantiæ illius, quamvis non alterius.* 387

Privil. 5. *Ignorantia invincibilis, niſi ſit affectata, diminuit malitiam, & rationem peccati.* 389

Privil. 6. *Ignorantia, à pœna Eccleſiaſtica excuſat, etiamſi non à culpa.* 390

Privil. 7. *Ignorantes invincibiliter culpam contrahere lethalem, nec non in excommunicationem incidere, qui inducunt aliquem, ad eligendam ſepulturam cum Voto, Iuramento, &c. ab utroque excuſantur.* 391

Privil. 8. *Mulier ignorantia planè invincibili laborans, quod ob ſui pectoris nuditatem, & immodicum ornatum, alios provocet ad libidinem, excuſatur à mortifero ornatu, & ab huiuſmodi lethali nuditate. Confeſſarius tamen eam monere debet, etiamſi ex ſua monitione fructum non ſperet.* 401

Privil. 9. *Verba Blaſphema proferens, ignorans eorum ſignificationem, in Caſum reſervatum non incidit.* 404

Privil. 10. *Tranſgrediens Regulam, & eiuſdem præcepta ex ignorantia invincibili, excuſatur à culpa.* 405

Privil. 11. *Ignorantia invincibilis excuſat à recitatione Officii.* 405

Privil. 12. *Ignorans invincibiliter peccatum eſſe operari cum dubio practico honeſtatis obiecti, cum dubio operans, à peccato excuſatur.* 406

Privil. 13. *Commiſit quis peccatum reſervatum, eſſe tamen lethale invincibiliter ignoravit, huius ignorantiæ cauſa, à reſervatione excuſatur.* 407

Privil. 14. *Quando in uno actu plures reperiuntur malitiæ, & intellectus unam tantum agnoſcit, quæ ignorantur, nec menti fuerunt obiectæ, non imputantur.* 408

Privil. 15. *Ignorantia invincibilis Iuris, &*

Digitized by Google

& facti excuſat iterari Confeſſionem. 409

Privil. 16 *Ignorantia idiomatis, excuſat à præcepto divino, vel humano Sacramentalis Confeſſionis per interpretem, etiam fidelem.* 409

Privil. 17. *Donatio directa ignoranti illam, non arctat donantis conſcientiam ad donationis executionem.* 410

Privil. 18. *Belli iniuſtitia, excuſari poteſt ab invincibili ignorantia.* 411

Privil. 19. *A reatu lethali ſimplicis fornicationis, excuſari poteſt per ignorantiam (inter Chriſtianos etiam) Surdus, & Mutus à Nativitate.* 413

Privil. 20. *Regularis excommunicatus ob violentam manuum iniectionem in Clericum, ignorans probabiliter talem excommunicationem præbere impedimentum ſuſcipiendi Ordines, & eos ſuſcipit, non incurrit ſuſpenſionem Papalem (ſi factum eius non eſt grave) cum poſſit iſta diſpenſari à ſuo Prælato Regulari.* 414

Privil. 21. *Ignoranter promittens Epiſcopo non petiturus ab eo alimenta, ſi abſque titulo Ordinetur, non incurrit ſuſpenſionem.* 415

Privil. 22. *Qui per ignorantiam inculpatam Ordinatus fuit ab Epiſcopo Hæretico, Schiſmatico, Excommunicato, Interdicto, aut Simoniaco, ſuſpenſionem non incurrit.* 416

Privil. 23. *Qui ignoranter Ordinatus fuit ſimoniacè: Hoc eſt, ipſo neſciente, ac ignaro, pecunia data fuit Epiſcopo, ut eum in Ordinatorum numerum referret, ſuſpenſionem non incurrit.* 418

Privil. 24. *Ignorantia, quæ quandoque in foro fori non excuſat à poena, ab hac, & à culpa excuſat in foro poli.* 419

Privil. 25. *Ignorans Conſtitutionem* Sixti V. *in qua reſervavit ſibi abſolutionem eorum, qui malè promoventur ad Ordines, excuſatur ab illa incurrenda.* 421

Privil. 26. *Ignorans & Conſtitutionem* Gregorii XIII. *in qua tulit excommunicationem in eos, qui aliquid dederint, promiſerint, acceperint, aut acceptaverint promiſſione pro iuſtitia, aut gratia à Sede Apoſtolica obtinenda: & quod nullus poſſit abſolvi ante realem reſtitutionem eorum, quæ pro tali gratia fuerint accepta, ut patet ex* Extravaganti edita anno 1575. *immunis eſt ab hac reſervatione.* 421

Privil. 27. *Qui durante Matrimonio ignoranter ſuſcepit Sacros Ordines, ſuſpenſionem non incurrit.* 421

Privil. 28. *Excommunicatus denunciatus, vitandus, conferens Sacramēta ex ignorantia invincibili, aut naturali inadvertentia, à peccato mortali excuſatur.* 422

Privil. 29. *Ignorantia Regulæ quandoque excuſare poteſt in conſcientia à ſui obſervantia.* 422

Privil. 30. *Ignorans nullitatem ſuæ Profeſſionis, non manet obligatus; nec eam cum tali Ignorantia ratificare cenſetur.* 423

Privil. 31. *Sacerdos ſolicitans in Confeſſione, & ignorans Conſtitutionem* Gregorii XV. *contra Confeſſarios ſolicitantes, excuſatur à poenis in illa latis, in foro tamen interno, non externo.* 424

Privil. 32. *Mulier ſolicitata in Confeſſione, invincibiliter ignorans Edictum Tribunalis Sanctiſſimæ* Inquiſitionis, *obligans ſolicitatum (etiamſi ipſe ſolicitationi conſenſerit) denunciandi ſolicitantem: Vel ignorans quod obliget ad mortale: Vel quod impoſita ſit excommunicatio contra non denunciantes, excuſatur à poena, nec illam contrahit ſi non denunciet.* 425

Privil. 33. *Ignorantia non ſolum excuſat in foro animæ à Cenſuris, & poenis Eccleſiaſticis, ſed etiam in exteriori* Iudicio *per* Iuramentum *præcipuè* Ignorantis. 426

IOAN-

Digitized by Google

JOANNIS CHRYSOSTOMI PHILIPPINI VERONENSIS
CLERICI REGULARIS THEATINI

TRACTATUS MORALIS DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ,

SEU

Quando, quibuſve in caſibus unuſquiſque per Ipſam à peccato excuſatur: Vel à Cenſuris, à Pœnis Eccleſiaſticis, aut à gravamine alio Spirituali, necnon temporali (cauſa Eiuſdem) liberatur.

INTENTIO AUTHORIS, ET OPERIS AD LECTOREM.

1 QUicumque ex ignorãtia invincibili ponit actum malum, non peccat utique formaliter, quia talis ignorantia excuſat à peccato formali: & ita docent omnes Catholici contra *Lutherum Tom. 6. in cap. 12. Gen.* ad illud: *Et percuſſit Dominus Pharaonem:* Ubi vult, quod ignorantia facti excuſet quidem in foro externo; neminem verò liberet a peccato formali in foro interno. Ab iniquitate igitur unuſquiſque excuſatur, atq; adeò non debet peccare formaliter, qui ponit actum malum, inſuperabiliter ignorans ipſum eſſe talem: ſicque omnes Theologi: cum quibus id etiam

Probatur 1. Ex illo *Io: 9. v. 41. Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum:* & ex *cap. 15. verſ. 22. Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent:* & *verſ. 24. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Accedit etiam ratio: quia ad hoc ut malitia actus alicui imputetur, debet ipſi eſſe voluntaria: ignorantia autem tollit principium voluntarii, nempe cognitionem. Unde cum malitia actus procedentis ex ignorantia invincibili agenti non ſit voluntaria, eo quia ad rationem voluntarii requiritur cognitio vel malitiæ actui inexiſtentis, quando actus eſt imperatus; vel malitiæ objectivæ, quando actus eſt elicitus, nec eſſe poteſt conſequenter culpabilis. Et

Digitized by Google

hoc adeò verum eſt, ut dicat *Caramuel, Si inſuperabilis ignorantia non excuſaret à peccato, iuberet impoſſibilia Deus, interdiceretque neceſsaria*: ſic *Tomo 2. Theologiæ Fundament. in princip. n.* 1331. igitur peccatum nō imputatur invincibiliter ignoranti malitiam actus. Pro qua doctrina, & concluſione facit etiam quod docet *D. Tho. qu. 3. de Malo, Artic.* 8. dum ibi ſic: *Si in eodem actu aliquid ſit ignoratum, & ſcitum, poteſt eſſe voluntarium, quantum ad id, quod eſt ſcitum; ſemper tamen eſt involuntarium, quantum ad id, quod eſt ignoratum, ſive ignoretur deformitas actus, puta cum aliquis neſcit fornicationem eſſe peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, ſed non voluntariè facit peccatum: ſive ignoretur circumſtantia actus, ſicut cum quis accedit ad mulierem, quam credit eſſe ſuam*. Peccatum ergo ignoranti invincibiliter malitiam actus non imputatur etiam ſecundum *Angelicum Doctorem*, defectu ſcilicet voluntarii, quod abſque ſcientia haberi nequit, ut patet ex ejuſdemmet voluntarii definitione, quam tradit idem *D. Tho. p. 2. qu. 6. art. p. in fine reſponſ.* ut ſequitur: *Voluntarium dicitur eſſe (ſecundum diffinitionem Ariſtotel. & Gregorii Nyſſeni, & Damaſceni) non ſolum cuius principium eſt intra, ſed cum additione ſcientiæ*. Hinc Theologi in *Tractatu de Actibus Humanis*, agentes ibi de Voluntario, idemmet definiunt cum eodem *D. Tho. & Ariſtot. 3. Ethic. cap. 1. Quod ſit à principio intrinſeco cum cognitione ſingulorum*. Abſque cognitione ergo, & ſcientia non habetur voluntarium, conſequenter nec cum inſuperabili errore, & ignorantia formalis reatus; quod

2 Probatur 2. Nam aliqui etiam ex Sanctis Patribus quoſdam errores habuerunt circa quædam puncta fidei, vel morum: eoſdemque errores nedum habuerunt in intellectu, verum etiam alios docuerunt, & in praxi veroſimiliter ſecuti ſunt: (ut ex. gr. *S. Cyprianus*, qui docuit *Baptizatos ab hæreticis eſſe rebaptizandos*:) ipſi tamen ab omni labe peccati excuſantur, eo quod eorundem error propter unionem cum Eccleſia Romana, præſumatur fuiſſe invincibilis. Præterea plurima Authorum Catholicorum Opera jubentur ab Eccleſia expurgari ab erroribus, aut quādoque etiā propter illos condemnantur, ita tamen ut Authores ipſi non puniantur, nec judicantur formaliter peccaſſe, quia cenſentur laboraſſe errore inculpabili, ex eo ſaltem, quod ſcripta ſua ſubjecerunt judicio, & cenſuræ Eccleſiæ Romanæ: ſubiectio autem non excuſaret, niſi errore invincibili à culpa excuſarentur. Patent hæc ex *Cap. Damnamus de Summa Trinitate*, in quo reprobatur, & damnatur doctrina *Abbatis Ioachimi* (quam edidit in ſuo libello, ſeu Tractatu contra *Magiſtrum Petrum Lombardum*) non tamen ipſe Abbas. Item ex eo, quod *Vrbanus Papa VIII. Innocentius X. Alexander VII.* quamtumvis Librum *Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis* prohibuerint, & hi ultimi ipſius doctrinam damnarint, nihil tamen contra authorem unquam decreverint. Idem eſt de omnibus, qui Librum approbarunt, aut defenderunt ante Pontificum cenſuras. Ob eandem cauſam excuſantur innumeri à peccatis, quæ in pueritia præcipuè, & adoleſcentia fecerunt, eo quod malitiam illorum invincibiliter ignorarint. Item excuſantur Confeſſarii, Doctores, Conſiliarii, Iudices, &c. quandoque ex errore invincibili docentes aliquid falſum, quod ſcienter docere eſſet peccatum mortale: certum eſt autem, quod ſi ignorantia eos non excuſaret, licitè, & ſine peccato formali non poſsent agere Confeſsarium, Doctorem Caſuum Conſcientiæ, Conſiliarium, Iudicem, &c. quia in hiſce exercendis muneribus, frequenter accidit (maxime in debilioribus) ex errore invincibili, doceri, ſuaderi, vel definiri aliquid falſum; unde ſi ignorantia non excuſaret, ſubin-

de

de peccarent mortaliter, nec tali periculo hi conſequenter ſe exponere poſſent: dicere autem, quod Confeſſarii, Doctores, Conſiliarii, Iudices, &c. non poſſint officium ſuum exercere, eſset inſtructionem omnem tollere, totumque Orbem in meris ignorantiæ tenebris, & malis innumeris eas conſequentibus involutum deſerere abſque remedio.

3 Probatur 3. Authoritate Sanctorũ: *D. Thom.* ubi ſupra *qu. 3. de Malo art. 8. Cum aliquis neſcit fornicationem eſſe peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, ſed non voluntariè facit peccatum.* Item *p. 2. qu. 76. art. 3. in Reſponſ.* docens univerſaliter, quod *Ignorantia, quæ eſt cauſa actus, quia cauſat involuntarium, de ſe habet, quod excuſet a peccato, eo quod voluntarium eſt de ratione peccati.* Ad quem locum *(Caietanus) Pro regula namque generali habendum eſt, quod ignorantia ex parte rei ignoratæ, ideſt non ex parte ignorantiæ, ideſt non culpabilis, excuſat totaliter ab involuntario. Quod eſt proprius effectus ignorantiæ, ſive det operam rei licitæ, ſive illicitæ.* Et paulo infra. *Quantum verò habet de involuntario, tantum habet error non peccati. Sancti Auguſtini,* qui excuſavit à peccato eos, qui ex invincibili ignorantia facti fecerunt actum peccaminoſum. Siquidem *Epiſt.* 48. agens contra *Donatiſtas*, qui accuſabant Catholicos omnes propter crimen aliquorum, ait eos eſſe excuſandos, quod neſciverint. *Certè nullius crimen maculat neſcientem.* Et poſtea. *Hos ergo ab hoc crimine innocentes eſſe, nempe ipſa ignorantia, facilè oſtendit.* Et *lib. 2. contra Creſconium cap. 26.* negat eum peccare, qui inſcienter ab Hæretico baptizatus eſt: *Conſcientia propterea lædi non potuit, quia neſcivit.* Item eum, qui neſciens, uxorem duxit alienam, ſi poſtea id neſciens, diſceſſerit. Quo facit illud *lib. 6. contra Iulianum cap. 19.* ubi de *Abimelech* deſiderante ſibi conjungere uxorem *Abrahæ*, ſic ait: *Sed ſciebam, inquit Deus, quia in corde mundo feciſti hoc. Non omnia, vel quæcumque, ſed hoc, in quo adulterii conſcientiam non habebat.* Itidem à peccatis excuſat eos, qui ex ignorantia invincibili agunt contra Ius poſitivum humanum, vel Divinum: ex. gr. eos, qui non credunt in Chriſtum, quia prædicationem ipſius, vel diſcipulorum non audierunt. *Tract. 89. in Ioannem:* Ubi explicans illud: *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent;* petit, *Vtrum hi, ad quos non venit Chriſtus, nec locutus eſt eis, habeant excuſationem de peccato ſuo?* Et reſpondet: *Habere illos excuſationem, non de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato, quo in Chriſtum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non eſt locutus.* Poſtea quærit; *Vtrum hi, qui priuſquam Chriſtus veniret in Eccleſiam ad gentes, & priuſquam Evangelium eius audirent, vitæ huius fine præventi ſunt, ſeu præveniuntur, poſſint habere hanc excuſationem?* Et, *Poſſunt planè* (reſpondet) *ſed non ideo poſſunt effugere damnationem. Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege & peribunt.* Quia ſcilicet non liberantur ab aliis peccatis excuſationem ignorantiæ non admittentibus. Similia habet *Epiſt. 50. in fine.* Item *Epiſt. 105. ad Sixtum*, & alibi. Ut autem brevitate utar, omitto hic referre ejuſdem *Auguſtini* verba; uti pariter omitto aliorum Sanctorum authoritates recenſere, excuſãtes eos à peccato formali, qui ex ignorantia invincibili ponunt actum malum materialiter. Sufficiat, quod ut malitia actus (per omnes Catholicos alicui imputetur, debet ipſi eſſe voluntaria; unde Damnata eſt propoſitio *Baiana 46. Ad rationem, & diffinitionem peccati non pertinet voluntarium.* Ignorantia autem tollit principium voluntarii, nempe cognitionem, quæ neceſſaria eſt, ut actus procedens, dicatur, & ſit voluntarius ipſi agenti, & huicmet ejuſdem actus malitia imputetur; aliter ab eadem malitia, & peccato formaliter excuſabitur (defectu voluntarii per omnes Catholicos) procedens ex ignorantia invincibili. Invincibilis enim ignorantia in-

inculpabilis eſt, atque adeo excuſationem admittit à culpæ reatu. Et adeo excuſationem admittit, ut non ſolum à culpa omni excuſetur dictus actus, verum etiam contingere poteſt quod ſit bonus, laude, ac prœmio dignus apud Deum, ut affirmat, & probat *Azorius par. p. Inſtit. Moral. lib. p. cap.* 14. *qu.* 5.

4 De hujuſmodi ergo à culpæ reatu *Excuſatione*, prout hæc ortum, ac originem trahit ab *Ignorantia*, Inſtituo ego præſentem Tractatum, ſub novo adhuc typis non dato Titulo, in quo niſi omnia nova erunt, cum *nil ſit ſub Sole novum, nec dictum, quod non ſit prius dictum*, ut *Eccleſ. p.* ſpero quod ſaltim novitatem ſapient. Quoniam verò eximi, & eſſe immunem à culpa, ab eademque excuſari, eſt veluti privilegium quoddam, ut patet; & hoc idem utique habetur (ex dictis) ignorantiæ cauſa; quot erũt *Excuſationes* à peccatis formaliter, ortum habentes ab *Ignorantia*, tot conſequenter quibunt dici (latè ſaltim, ſi non propriè, ac preſsè) *Ignorantiæ eiuſdem Privilegia*: & hæc eadem (nondum ab aliquo cumulata) in hunc unum Tractatum congerere, peculiari labore, ac ſtudio conatus ſum, ad commodum ſtudii Moralis, & Moraliſtarũ, ac ad inſtructionẽ eorũ, qui Directores ſunt cõſcientiarũ, præſertim ſcrupulis obnoxiarum. Quem Tractatum divido, ac diſtribuo in ſequentia capita. *Primum* eſt, De Privilegiis Ignorantiæ circa Legem naturalem. *Secundum*, circa Legem Civilem. *Tertium*, circa Legem Divinam, & Myſteria fidei. *Quartum*, circa Legem Eccleſiaſticam. *Quintum*, circa Præcepta charitatis. *Sextum*, circa Præcepta Decalogi, & primò circa primum, *Vnum cole Deum*. *Septimum*, circa ſecundum Decalogi Præceptum, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*. *Octavum*, circa tertium Decalogi Præceptum, *Sabbatha ſanctifices*. *Nonum*, circa quartum Decalogi Præceptum, *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram*. *Decimum*, circa quintũ Decalogi Præceptum, *Non occides*. *Vndecimum*, circa ſextum, & nonum Decalogi Præceptum, *Non mæchaberis: Non concupiſces Vxorem proximi tui*. *Duodecimum*, circa Septimum, & decimum Decalogi Præceptum, *Non furtum facies: Non deſiderabis bona proximi tui*. *Decimum tertium*, circa octavum Decalogi Præceptum, *Non falſum teſtimonium dices*. *Decimum quartum*, circa Præcepta Eccleſiæ, & primo circa primum, *Audiendi Miſſam Dominicis, & Feſtis diebus*. *Decimum quintum*, circa ſecundum, quo jubemur *ſemel in Anno peccata confiteri*. *Decimum ſextum*, circa tertium, *De ſumendo Euchariſtiæ Sacramento in Paſchate*. *Decimum ſeptimum*, circa quartum, *De Ieiunio*. *Decimum octavum*, circa quintũ, *Soluendi Decimas*. *Decimum nonum*, circa Sacramenta. Et primò. Circa Miniſtrum Sacramentorum: necnõ circa ſuſcipientem illa. *Vigeſimum*, circa Sacramentum Baptiſmi. *Vigeſimum primum*, circa Sacramentum Confirmationis. *Vigeſimum ſecundum*, circa Sacramentum Pœnitentiæ. *Vigeſimum tertium*, circa Venerabile Sacramentum Euchariſtiæ. *Vigeſimum quartum*, circa Sacramẽtum Extremæ Unctionis. *Vigeſimum quintum*, circa Sacramentum Ordinis. *Vigeſimum ſextum*, circa Sacramentum Matrimonii. *Vigeſimum ſeptimum*, circa Varia. Si quid autem boni in hoc opere, & Tractatu repertum fuerit, Deo fonti totius boni adſcribatur: ſi quid verò erroris inventum, mihi (totius ignorantiæ, & inſcitiæ ſcaturigini) tribuatur; qui propterea integrum Opus ipſum, & Tractatum Sanctæ Sedis Apoſtolicæ cenſuræ, necnõ Superiorum judicio, quorum intereſt corrigere, ac emendare, & errati me admonere, cum omni ſubmiſſione ſubjicio; nec enim mihi tantum tribuo, quin poſſim à vero deviare, ac toto cælo errare.

5 Ve-

5 Verùm, quia & aliæ ignorantiæ (præter invincibilẽ) ſi nõ excuſãt à peccato, ſaltim minuunt illud, de iiſdemq; erit incidens ſermo in hoc Tractatu: idcirco antequam ulterius progrediar, deveniendo ad eadem privilegia in particulari definienda, & pertractanda; neceſſe eſt (pro fundamento etiam hujus noſtri Operis) ejuſdemmet ignorantiæ diviſiones (uti à D. D. communiter referuntur, ac recenſentur) præmittere: necnon alia quædam circa ignorantiam hìc reſolvere, quæ in corpore Tractatus ut certa ſupponi debent, nec amplius repeti, ſed accipi uti baſes noſtrarum theſum, & reſponſionum. Suppoſito ergo cum *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 2. in Reſponſ.* Ignorantiam à neſcientia differre, & in hoc, quod neſcientia ſit carentia, ſeu negatio ſimplex ſcientiæ cujuſcumque, ſive debitæ ſcilicet, ſive indebitæ: ignorantia verò importet ſcientiæ debitæ privationem, quæ tunc adeſt, cum videlicet alicui deeſt ſcientia eorum, quæ aptus natus eſt ſcire: hinc (ut optimè *Sanchez in opere Morali lib. p. cap. 16. n. p.*) *Ignorantiam à neſcientia diſtingui, ſicut cæcus, & non videns. Quippe hæc puram negationem importat. Illa autem ſcientiæ, cui acquirendæ quis aptus eſt, privationem.* Hoc inquam ergo ſuppoſito.

6 Prima diviſio eſt: Ignorantia alia eſt Iuris, alia facti, alia pœnæ: Ignorantia Iuris contingit, quando neſcitur præceptum, vel prohibitio; ut accidit quando quis v. g. percutit Romipetam, ſeu peregrinum ad Urbem Romæ devotionis cauſa accedentem, neſciens prohibitam eſſe ab Eccleſia percuſſionem Romipetæ, ſeu Peregrini. Ignorantia facti contingit, quando adeſt notitia legis, ſeu Iuris, ſed ignoratur factum, quod prohibetur in dicta lege: & accidit, quando quis percutit ignoranter Romipetam, ſcit tamen latam eſſe cenſuram contra percuſſores Romipetæ. Ignorantia pœnæ contingit, quando neſcitur latam eſſe pœnam contra delinquentes, ut accidit, quando percutit quis Romipetam, ſciens prohibitum eſſe ab Eccleſia percutere Romipetam, & ſciens hunc eſſe Romipetam, ſed ignorans prohibitum eſſe ſub cenſura percutere Romipetam.

7 Secunda diviſio eſt: Ignorantia Iuris, ſive facti, alia eſt invincibilis, quæ etiam inculpabilis, probabilis, juſta, & involuntaria appellari ſolet: Alia vincibilis, quæ & culpabilis, improbabilis, injuſta, ac voluntaria dicitur. (Circa hanc diviſionem recognoſce *Petrum Mariam Paſſerinum Dominicanum in p. libr. Sexti Decret. In cap. Vt Animarum 2. de Conſt. quæſt. prima art. 3. per totum, à n. 70. fol. 86.*) Ignorantia invincibilis dicitur illa, quæ vinci non poteſt. Unde qui nihil unquam de Cenſura cogitavit, vel dubitavit, dicitur habere ignorantiam invincibilem, ſeu probabilem de Cenſura. Quis enim poteſt ignorantiam ejus rei vincere, cujus nihil menti occurrit, per quod poſſet illam vincere acquirendo ſcientiam oppoſitam? Dicitur autem ignorantia probabilis, quando ignorat ea, quæ ſcire tenetur, & poſito dubio, debitam adhibuit diligentiam ad ea cognoſcenda, ſed nondum cognovit: v. g. aliquis incipit dubitare latam eſſe excommunicationem contra Clericos deferentes certum genus armorum, dicitur habere ignorantiam probabilem excommunicationis, ſi conſultis doctis, & peritis Clericis, rei veritatem non invenit. Ignorantia vincibilis eſt, quæ vinci potuit, ſed ignorans non adhibuit ſufficientem diligentiam ad eam vincẽdam juxta qualitatem negotii. Veruntamen hæc ignorantia vincibilis alia eſt, in qua gravis negligentia intercedit: alia in qua levis negligentia concurrir, non ſufficiens ad mortale, ſed tantum ad veniale.

8 Tertia Ignorantiæ diviſio eſt: Alia dicitur affectata, ſeu optata; alia craſſa,

&

& ſupina. Ignorantia affectata ſeu optata accidit, quando quis eligit neſcire præceptum, ut liberius peccet. Propterea ſi Clericus poſitivè elegit nolle ſcire latam eſſe cenſuram contra geſtantes arma, ut ille liberius geſtare poſſit, dicitur habere ignorantiam affectatam. Ignorantia craſſa, & ſupina, dicitur illa, quæ procedit ex lata culpa, ſive ex ſumma negligentia, ut accidit quando quis nullam, aut valde modicam adhibuit diligentiam ad cognoſcendum id, quod ſcire tenetur, poſtquam de illo habuit aliquam cognitionem, vel dubium. *Corduba in Quæſtionario Theologico lib. 2. qu. p. in 4. Diviſione, verſu, Alia eſt ignorantia vincibilis:* ait: Ignorantiam vincibilem dici *Craſſam*, quando ex deſidia oritur, ſumpta metaphora ex hominibus craſſis, ac pinguibus, qui deſides eſſe ſolent: *Supinam* verò, quando oritur ex nimia ſolicitudine circa alia, & modica ignorantiæ vincendæ cura, inſtar ſupinè in lecto jacentium, quaſi nil de rebus curantium: Qua de re videatur etiam *Sanchez in Decalogum libr p. cap. 16. n. 7.*

9 Quarta diviſio eſt: Ignorantia aliquando appellatur antecedens, aliquando comitans, aliquando conſequẽs. Antecedens dicitur illa, quæ eſt invincibilis, qua non poſita, actus malus non fieret; ut quando Petrus percutit Clericum, neſciens ipſum eſſe Clericum, quem non percuteret, ſi ſciret Clericum eſſe, aut eſſe ſpecialiter prohibitum percutere Clericum, dicitur habere ignorantiam antecedentem. Ignorantia comitans dicitur illa, quæ ſi non adeſſet, actus nihilominus fieret, ut ſi Petrus percuteret inimicum, credens eſſe feram; ſed nihilominus illum percuſſiſſet ſi ſuum inimicum eſſe animadvertiſſet; dicitur habere ignorantiam comitantem. Ignorantia conſequens dicitur illa, quæ provenit à prava hominis voluntate deliberata, ut ait *D. Th. p. 2. qu. 76. art. 2.* quia non vult adhibere diligentiam ad ſciendum jus illud, quod ſcire obligatur, vel ad conſiderandum factum ſuum, quod eidem juri conformare tenetur. De hujuſmodi quarta diviſione, & reſpectu cujus rei ignorantia dicatur antecedens, concomitans, & conſequens, optimè citatus *Paſſerinus art. 7. quæſtionis cit. à n. 149. fol. 104.* Videatur.

10 Advertit autem, & optimè *P. Morandus* noſter, Præceptor meus, *Tomo 2. Theol. Tract. 2.* qui eſt *De Actibus Humanis*, qu. 9. Ad membra hujus quartæ diviſionis, reduci prædictas alias ignorantiæ diviſiones, & alias [ſi quæ ſunt] quas afferunt Theologi Moderniores. Et hoc idem clarè patet: nam Petrus ignorans gr. ex. hodie eſſe diem quatuor temporum, comedit carnes, quas non comediſſet ſi agnoviſſet qualitatẽ diei: talis ignorantia eſt utique antecedens, quia nullo pacto eſt à volũtate, & eſt cauſa comeſtionis carniũ, quatenus removet ſcientiam diei interdictæ. Sicque eadem eſt etiam invincibilis ignorantia, involuntaria, inculpabilis, cum ipſaque coincidit, cum utraque ſit cauſa operis: Idem Petrus inſuper, jaculatur ſagittam v. g. ut occidat feram, caſu occidit inimicum, quem diu occidere concupiverat, quem tamen occidiſſet, ſi ſciviſſet ibi eſſe loco feræ: Ignorantia hæc, qua interficit ſuum inimicum putans eſſe feram, eſt concomitans, quia comitatur illam occiſionem, non tamen eſt ejus cauſa, quia etiam poſita ſcientia, quod ibi eſſet ſuus inimicus, non fera, libenter occidiſſet: Et cum hac quoque coincidit ignorantia, quæ dicitur non cauſa operis, item involuntaria, invincibilis, inculpabilis. Ignorantia tandem conſequens prout eſt illa, quæ conſequitur aliquem actum voluntatis, quo eſt voluntaria; vel directè, ut quando quis appoſitè vult ignorare, ne teneatur præcepta, & leges ſervare: vel indirectè tantum, ut quando quis negligenter non curat ſcire, cum poſſit, & debeat

ea,

ea, quæ ſunt in præcepto: coincidit & ipſa cum ignorantia voluntaria vincibili, culpabili, affectata, craſſa, & ſupina: quod patet: nam Petrus v. g. die interdicta comedit carnes, ignorans eſſe pervigilium alicujus Sancti,eo quod data opera noluit ire ad Eccleſiam, ne intelligeret an in illa hebdomada eſſet aliqua vigilia;vel ſi non data opera, ſaltem ex aliqua negligentia non perrexit: hæc autem Petri ignorantia, nonne eſt voluntaria,vincibilis, culpabilis, affectata, ſi ſit primo modo conſequens: negligens, craſſa, & ſupina, ſi ſecundo modo? Ignorantia verò Iuris, & facti, negativa, & poſitiva, actualis tantum; & actualis, & habitualis ſimul convenire etiam poſſunt antecedenti, comitanti, & conſequenti, ut patebit conſideranti varios caſus, qui occurrere poſſunt.

11 Hactenus ex relato *P. Morando qu. cit. ſub num.* 71. ſub quo etiam advertit ſecundò: Quod ſicut ignorantia antecedens dicitur talis, quia antecedit voluntatem ignorandi: & conſequens appellatur ita, quia conſequitur eandem voluntatem ignorandi:ita etiam comitans, ſi comparetur ad voluntatem, poteſt dici antecedens, ſi nullo pacto ſit voluntaria, ſed tantum concomitetur actum: & poteſt dici conſequens ad eandem voluntatem comparata, ſi aliquo pacto ſit voluntaria, eo quod poterat depelli. Eodem modo etiam ignorantia conſequens, ſi comparetur ad effectum ex ignorantia factum,ſi ſit ita, quod etiã illa ablata adhuc effectus fieret, ut v. g. quis negligit ſcire hodie eſſe diem jejunii, tamen & ſi noviſſet, adhuc comediſſet, poteſt dici ignorantia comitans: at ſi non eſt cauſa operis, ita quod ſciviſſet, non comediſſet, poteſt dici ignorantia antecedens: hinc ignorantia conſequens poteſt coincidere cum ignorantia, quæ eſt cauſa, & cum ea, quæ non eſt cauſa operis, prout diverſimodè poſſunt appellari ex diverſa comparatione facta, aut ad voluntatem ignorandi, aut ad effectum ex ignorantia factum. Verum quidem eſt, quod, ut notat *Oviedus tract. 6. controv. 6. punct. p.* apud eundem *P. Morandum ſub n. cit.* communiter D. D. ſumunt ignorantiam antecedentem, & conſequentem in ordine ad voluntatem ignorandi, non ad effectum; & concomitantem reſpectu effectus, quem comitatur tantum cujus non eſt cauſa, non in ordine ad voluntatem ignorandi. Hæc maxime advertenda pro D. D. intelligentia nedum, verum etiam pro praxi caſuum conſcientiæ, quando videlicet excuſant, vel non, à culpa, ratione ignorantiæ, de quibus nos hic, & in toto hoc opere ex profeſſo pertractare intendimus.

12 An autem ſupradictæ diviſiones ignorantiæ accommodari etiam poſſint inconſiderationi, inadvertentiæ, & oblivioni naturali (quæ contingit quando quis habuit cognitionem præcepti, ſed hic, & nunc ad illud non advertit) & ſicuti ignorantia excuſat à peccatis, cēſuris, &c. ita excuſare etiam poſſit inadvertentia ipſa, inconſideratio, & oblivio naturalis? affirmant *Sanchez in Opere Morali lib. p. cap.* 16. *n.* 8. (poſtquam ipſe quoque à *n.* 2. *uſque ad* 7. tradidit ſupra relatas diviſiones Ignorãtiæ) *Suarez* apud eundem *Sãchez n. cit.* ubi etiam habet: *Ignorantiam non differre ab inadvertentia, ſeu oblivione actuali quoad excuſandum à culpa: & in hac tantum diſtingui, quod ignorantia habitum importet, inadvertentia verò actum. Azorius Inſtitut. Moral. To. p. lib. p. cap.* 16. *qu.* 3. *litt. B.* Idem *Suarez de Cenſuris diſp.* 4. *ſec.* 8. *n.* 5. & 11. *Coninch De Cenſuris diſp.* 13. *Dub.* 11. *n.* 93. *Bonac. De Cenſuris diſp. p. qu.* 2. *punc. p. n.* 17. & alii communiter, præcipuè dictus *P. Morandus qu. cit. n.* 75. & *Gabriel Beatus in Q. Q. Moralibus qu.* 18. *n.* 24. quem ideò concludit ſic: *Quod dicitur de ignorantia invincibili, intelligendum eſt etiam de inad-*

ver-

inadvertentia; *ac oblivione invincibili*. Si enim quis actu non conſiderat, nec ullo pacto dubitat, neque ullam habet in mente hæſitationem, quod hodie v. g. ſit dies Veneris, quomodo ſi comedat carnes, dici debet voluntariè fregiſſe præceptum, ſi nihil volitum quin præcognitum? Igitur datur etiam inconſideratio involuntaria, inculpabilis, &c. coincidens cum ignorantia item involuntaria, inculpabili, &c. Rurſus ſi quis ſponte nolit conſiderare, quamvis poſſit, & debeat, an hodie ſit dies Veneris, ne frangat præceptum comedendo carnes, nonne erit inconſideratio culpabilis, voluntaria, &c.? ergo. Videatur *Paſſarinus citatus ſupra n.* 7. *quæſtionis primæ, art.* 4. *per totum à n.* 85. *fol.* 88. item *art.* 5. *& capitib. ſeqq.*

13 His ſuppoſitis: Si quæras, qualiter ignorantia, oblivio, & inadvertentia excuſent à peccato? Multi Doctores ſentiunt, ſufficere advertentiam virtualem, ſeu interpretativam, ut ignorantia, oblivio, & inadvertentia cenſeantur vincibilia, & abſque diligentia debita poſita ad ea vincenda; quam virtualem conſiderationem non excuſare à peccato, & à legis tranſgreſſione itidem conſequẽter aſſeverant. Appellant autem advertentiam, ſeu conſiderationem virtualem, quoties, & ſi ratio actu non conſideravit malitiam objecti, potuit tamen morali potentia, & debuit eandem conſiderare. Ratio eorum eſt, quia inadvertentia, & ignorantia dicuntur invincibilia quando morali, & humano modo vinci nequeunt: & cum quis tenebatur advertere, poſſunt humano, & morali modo vinci. Nam ſic ignorans tenebatur ex officio, vel ſuo ſtatu ſcire, & advertere. Quippe præceptum, quo factum aliquod præcipitur, aut prohibetur, obligat ad advertendum, illudque ſciendum. At ſi non poſſet ſcire, non tenetur utique: nemo enim ad impoſſibile obligatur: ergo talis ignorantia eſt indirectè voluntaria, & ſubinde culpabilis; quare jura clamant, *paria eſſe ſcire, & debere ſcire*: *l. Quod te mihi dare oportet*, *ff. de rebus credit. Navarr. in Summ. Prælud. p. n.* 17. *Azorius tomo* 1. *Inſtit. lib.* 1. *cap.* 16. *qu.* 5. & alii: quibus addi poteſt *Caramuel in Theolog. Morali Fundament. tom.* 1. *n.* 912. dum ibi ſic: *Cum ignorantes naſcamur, & aſſerente Ariſtotele tanquam Tabulæ raſæ, in quibus nil ſcriptum, ſtat pro poſſeſſione ignorantia, quæ excludi non debet, niſi probetur diſcendi commoditas, & obligatio.*

14 Verum probabilius alii (cum quibus & ego) tenent, quod ut ignorantia, inadvertentia, & oblivio ſive juris, ſive facti cenſeantur invincibilia, ſufficit ut nulla notitia, nec ſpecialis, nec confuſa, nec aliqua dubitatio in univerſum, aut particulariter occurrat. Sed debet præcedere aliqua cogitatio, aut conſideratio expreſsa, quam actualem vocant, malitiæ motalis, vel periculi. Quare ut aliquis peccet mortaliter, debet expreſsè advertere, & conſiderare malitiam objecti, vel ſaltem habere aliquam dubitandi rationem, aut ſcrupulum. Quod ſi nihil horum præceſſerit, ignorantia, & inadvertentia, ſeu oblivio cenſentur omninò naturalia, & invincibilia; nec ſatis eſt cogitatio illa, & advertentia virtualis, ſeu interpretativa. Et ratio naturalis eſt, quia homo non poteſt ſe applicare ad aliquid conſiderandum, vel diſcernendum, niſi præcedat aliqua cogitatio, qua poſſit moveri: quia homo non ſe applicat niſi per voluntatem, & voluntas non poteſt ſe movere niſi prævia aliqua cogitatione, eo quod ante primam voluntatem præcedere debet cogitatio, quæ propterea non poterit eſſe voluntaria, ſed naturalis ab extrinſeco proveniens: ergo quando nulla talis in mentem ſubiit, qua poſſit voluntas moveri, & excitari ad appetendum, vel quærendum ſcientiam, vel conſiderationem, non eſt in poteſtate hominis ſe ad illam movere, & conſequenter non poteſt talis ignorantia homini imputari, ſed eſt in-

involuntaria, ac propterea inculpabilis, & invincibilis.

15 Quod optimè confirmatur, quia juxta D. *Tho. p. 2. qu. 14. art. 6.* Conſultatio intellectus in mediorum inquiſitione non procedit in infinitum verſus finem, nec verſus principium. Quia alioquin nunquam inciperemus conſultare, & operari. Quare neceſſe eſt ad unam cogitationem primam pervenire, quæ non ex conſultatione procedat, ſed illius initium ſit: ut ergo quiſpiam circa operis bonitatem, aut malitiam conſultare poſſit, opus eſt, ut occurrat primò aliqua cogitatio naturalis in poteſtate noſtra non exiſtens, quæ talis conſultationis initium poſſit eſſe. Nec erit in poteſtate noſtra primam hanc cogitationem excitare. At quandiù non occurret intellectui cogitatio aliqua circa malitiam objecti, aut circa illius periculum; aut dubitatio aliqua, aut ſcrupulus, quantumvis de illius commoditate intellectus conſultet, non eſt principium ſufficiens deliberandi de malitia ipſa morali; ergo non poteſt eſſe culpa quandiù hæc cogitatio circa malitiam non ſe offert. Nam ſuperat humanam diligentiam expellere ignorantiam, vel inadvertentiã malitiæ objecti, cujus nulla prorſus incidit cogitatio. Huic ſententiæ favent *Sanchez in Opere Morali libr. p. cap. 16. n. 21. Filliuccius Tom. 2. tract. 21. cap. 10. quæſt. 9. n. 376. Suarez de Cenſuris diſp. 4. ſec. 8. n. 17. &* 18. & plures alii apud ipſos.

16 Hinc idem met *Suarez n. 17. cit.* concludit: *quod ſicut ignorantia facti poteſt eſſe invincibilis, etiam in rebus ad proprium officium pertinentibus, quia peritia hominis curta eſt, & diligentia limitata, & ars fallax, ac providentia incerta; ita pari ratione poteſt ignorantia iuris eſſe invincibilis, etiam ſi ſit de aliquo præcepto ad proprium officium pertinente.* Et *Filliuccius n. 376. cit.* itidem notat, *quod cum dicunt D. D. aliquem peccare, quando advertit, vel debet advertere (ut Navarrus c. 15. n. 32. c. 17. n. 13.) intelligi debent de advertentia, quæ ſupponit iam obiectum apprehenſum, & ſit poſterior advertẽtia in apprehenſione, alioquin ante primam apprehenſionem advertere non tenetur. Debet enim præcedere aliqua apprehenſio malitiæ, aut prohibitionis, vel alterius rei ſimilis, quæ pertineat ad genus moris.* Et horum omnium ratio naturalis eſt (ut optimè etiam *Sanchez n. 21. cit.*) quia ſuperat humanam diligentiam, expellere ignorantiam, vel inadvertentiam malitiæ objecti, cujus nulla prorſus incidit cogitatio, ut ſupra: quippe omnis libertatis noſtræ uſus circa aliquam rem dependet tanquam à radice à cognitione aliqua malitiæ, vel bonitatis objecti præcedenti, illique neceſſariò adhæret; igitur non poteſt eſſe culpa, quamdiù hæc cognitio, vel cogitatio circa malitiam non ſe offert. Idque etiam perſuadet divinæ legis ſuavitas (addit *Sanchez n. 21. cit.*) præſertim in peccatis mortalibus, quæ cum tanti momenti ſint, non eſt credibile ea ab illo committi, qui de malitia nec dubium, nec ſcrupulum concepit, ſed circa eam ſe habuit quaſi naturaliter operans. Ex quibus:

17 Colligitur, ſano modo eſſe intelligenda Iura, ac Doctores, dum æquiparant ſcire, & debere ſcire; paſſimque dicunt, eſſe ndirectè voluntariam ignorantiam, & inadvertentiam, cum quis vel ſcivit, & advertit; aut debebat ſcire, & advertere. Hæc enim intelligenda ſunt, quando adfuit aliqua actualis, plena, & ſufficiens ad mortale advertentia ad malitiam objecti, ejuſve periculum, ſeu dubium, aut ſcrupulus. Quia dum hæc actualis advertentia non adfuit, non eſt in noſtra poteſtate proxima expellere eam ignorantiam, & inconſiderationem, aut non eſt plenè, ita ut & ad mortale ſufficiat. At ea exiſtente advertentia, tenetur, quia poterat intellectus deliberare, & voluntas diligentiam adhibere ad ſciendum,

dum, & propterea ſi non adhibeat imputabitur culpæ. *Ita Sanchez l. c. n. 24. Filliuccius n. 376. cit.* & alii.

18 Quod ſi inſtes, hic non advertens aut ignorans præceptum jejunii v. g. & cui nulla dubitandi ratio circa id præceptum occurrit, tenebatur ſcire, & advettere, ergo poterat. Reſpondet *Suarez n. 18. cit.* & cum ipſo *Sanchez n. 24. cit.* Per ſe quidem hunc teneri ad talem ſcientiam, ad hoc tamen ſatis eſſe, ut ſit per ſe loquendo in homine poteſtas ſciẽdi: & per accidens hìc, & nunc non teneri, ſed ſuſpendi illam obligationem, ſeu potius ab illa excuſari propter impotentiam proximam, ac moralem, quæ ex naturali, & neceſſaria ignorantia, aut inconſideratione orta eſt. Non eſt igitur ſatis ad tranſgreſſionem præcepti cognitio illa virtualis, & interpretativa, ſed neceſſe eſt ad malitiam objecti, actualis advertentia, aut ſaltem dubitatio aliqua expreſſa illius periculi.

19 Et hinc etiam habes, quomodo intelligendũ ſit *Caput Ignorantia, de Reg. Iur. in 6.* ubi habetur (& eſt *Regula* 13.) quod *Ignorãtia facti, nõ iuris excuſat*: intelligitur enim quoad fori externi præſumptionem, eo quod legum ignorantiam Princeps minimè præſumit, utpotè quæ publico, ac ſolemni ritu promulgari ſolent. At in foro conſcientiæ utraque ignorantia tam facti videlicet, quàm juris, ſi eſt invincibilis, æquè excuſat; & neutra ſi vincibilis eſt: ſic cum aliis tradunt *Azorius Inſtit. Moralium lib. p. cap. 13. quæſt. 3. & Sanchez l. c. n. 26.*

20 Qui *num. ſeq.* pariter infert, qualiter intelligendi ſint D. D. dum tradunt, *Ignorantiam legum ad ſtatum, vel officium alicuius pertinentium eſſe vincibilem, nec excuſare*. Quæ regula, ſi ita in univerſum eſſet vera, nulla juris ignorantia (inquit ipſe, & optimè) poſſet eſſe invincibilis, nec excuſaret. Nam ſi jus illud ignoratum non eſt ex iis, quæ minimè obligant ignorantem, nil refert illius ſcientia, vel ignorantia ad excuſandum peccatum. Debet ergo dari ignorantia invincibilis juris, quod ex ſe ignorantem obliget, aut nulla juris ignorantia erit invincibilis. Præterea, quia quicumque tenetur ea præcepta noſſe, quæ implere tenetur, ſive ea obligatio conſurgat ex generali Chriſtiani conditione, ſive ex ſpeciali munere, & officio, ut Confeſſoris, Iudicis, &c. At omnes fatentur priorum præceptorum poſſe dari ignorantiam invincibilem. Ergo & poſteriorum dari poteſt: nil enim refert, obligationem ex hoc, an ex illo capite conſurgere. Ita *Sanchez n. 27.* cum *Suarez, & Vaſquez* ab ipſo citatis. Unde cum iiſdemmet concludo, ſive leges pertineant ad peculiare alicujus officium, aut ſtatum; ſive ad generalem Chriſtiani hominis conditionem, ut earum ignorantia ſit vincibilis, nec à culpa excuſet, oportet eum prius noſſe, aliquas eſſe leges circa diſpoſitionem ſtatus ſui, aut officii: quod ſi id non noſſet, nec aliquod dubium, aut ſaltem ſcrupulum de hoc concepiſſet, erit ignorantia invincibilis, quia humanam diligentiam ſuperat, expellere ignorantiam illius rei, cujus nulla prorſus incidit cogitatio. Id tamen diſcrimen eſt inter leges pertinentes ad ſtatum perſonæ peculiarem, ſeu officium, & inter generales: quod de prioribus facile incidet ratio cogitãdi, aut dubitandi, an ſint aliquæ, & quales ſint. At de poſterioribus non ita facile dubitatio occurrit, etiam quãdo quis contractum inire vult, aut operationem aggredi. Quia ex eo, quod leges eſſe in univerſum norit, non ſtatim dubitat, an ſint pro hoc peculiari opere. At ſtatus, & officium alicujus, ſtatim incitant ad ejus leges inquirendas. Si tamen contingat, nec circa has, nec circa illas eſſe aliquam confuſam notitiam, vel dubitationem, ſed aliquis operetur nil cogitans, ignorantia ejus utiq; erit invincibilis. Et hæc omnia cum *Vaſquez* optimè docet *Sanchez n. cit.*

21

Digitized by Google

21 Hinc, duobus modis accidere poteſt, ut homo invincibiliter ignoret id, quod ſcire tenetur. Primo modo poteſt homo ignorare id, quod ſcire tenetur, ita ut nunquam illud in mentem venerit, nec ulla dubitatio de obligatione acquirendi illius cognitionem animum pulſaverit, & ſi ſic ignoret, dicitur propriè invincibiliter ignorare; à præcepto, & à peccato excuſari per ignorantiam invincibilem, quandoquidem illud nunquam novit. Secundo modo ignorare id poteſt, quod ſcire tenetur, ut de eo tamen quod ignorat, habeat aliquam expreſſam dubitationem, aut ſciat ignorare illud, quod ſcire tenetur; at cum intellectus hoc ſecundo modo habeat ſufficiens principium dubitandi, & movendi ſe ad inquirendum veritatem, ſi non acquirat, nec adhibear diligentiam ad ejuſdem cognitionem habendam, dicetur habere ignorantiam vincibilem, nec excuſabitur à peccato: ei ergo oportet aliquid facere, & diligentiam adhibere, ut & hujſmodi ignorantia cenſeatur invincibilis, & excuſare à peccato.

22 Quanta autem debeat eſſe hæc diligentia, juxta communem Doctorum ſententiam, ſtatuitur hæc regula: ut qui ſic ignorat, adhibere debet moralem diligentiam, ad vincendam talem ignorantiam, ideſt tantum operæ, & ſtudii ponere in comparanda de ea cognitione, quantum adhibere tenetur, & quantum judicio prudentis viri moraliter ſufficiet. Nec enim ad hoc ut ignorantia ſit invincibilis, eſt neceſſarium, ut in acquirenda cognitione, tantum adhibeatur ſtudium, quantum abſolutè potuerit ab homine adhiberi, ſed ſufficiet tantum adhibitum eſſe, quantum conſideratis negotiis perſonæ, temporis, & circumſtantiis, recta ratio dictat requiri; ita ut videlicet diligentia adhibita, ſit proportionata negotio, major, vel minor, juxta ipſius qualitatem. *Quod ſi hac adhibita* (concludit *Sanchez* & bene, *l. c. n.* 34.) *quid poſtea præter intentionem accidat, cenſebitur invincibiliter ignoratum. Nec enim ſumma, & exacta diligentia, quæ adhiberi poterat, neceſſaria eſt, ſed quæ in ſimilibus negotiis, & circumſtantiis communiter à prudentibus adhiberi ſolet. Et ratio eſt, quia moraliter id ſtudium tantum, quod ſufficiens, & neceſſarium prudenter iudicatur ad cognitionem acquirendam, poteſt ab homine adhiberi. Quod autem ſummum eſt, & maius dicto, non videtur ita proximè, & moraliter poſſibile.* Ita *Sanchez*. Quod docent etiam *Caietanus* 2. 2. *qu.* 64. *art.* 8. *Suarez De Cenſuris diſp* 4. *ſec.* 8. *n.* 12. 17. & 18. *Valentia p.* 2. *diſp.* 6. *qu.* 6. *punc. p. Corol. p. Azorius Inſtit. to.* 1. *l.* 1. *c.* 16. *qu.* 6. *Sayrus in Clavi Regia lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 6. & 9. & alii communiter.

23 Verum quidem eſt, quod contingere poteſt, ut propter defectus ſufficientis adhibitæ diligentiæ, ignorantia ſit quidem vincibilis, peccatum tamen per eam commiſſum, tum contra præceptum juris humani, tum etiam contra præceptum juris Divini, aut naturalis, ſit tantum veniale; maxime autem quando ad defectum ſufficientis diligentiæ detegendum, requiritur aliqua ingenii ſubtilitas: tunc nimirum excuſante à mortali tum divinæ legis ſuavitate, tum etiam humana imbecillitate, & ſciendi difficultate, tum denique aliquo effectu obediendi in adhibente aliquam diligentiam ad acquirendam cognitionem. Itaque ille, qui prudentis judicio, qualitati præcepti, officii, temporis, & perſonæ, proportionatam adhibet diligentiam ad cognoſcendum, etiam ſi non ſufficientem ad repellendam ignorantiam in agendo, excuſatur à mortali, quamvis non excuſetur à veniali, eo quod diligentiam, quam adhibuit, aliquid habuerit admixtum negligentiæ; ſi non tantum, ut debeat cenſeri ſufficiens ad divinæ amicitiæ vinculum diſſolvendum peccando mortaliter. Quod optime etiam

advertit *Valentia qu. 6. citata puncto 3. litt. D.* ſub hiſcemet verbis: *Ignorantia vincibilis poteſt magis, & minus minuere gravitatem peccati, ſicut ipſa etiam poteſt magis, vel minus eſſe voluntaria, & culpabilis. Quocirca, ſi ignorantia ſit tantum venialis, & imperfectè voluntaria (ſicut eſt quando quis adhibuit aliquam diligentiam, ſed non ſufficientem, ut in caſu periurii, ex veniali ignorantia; notat Navarrus in Manuali cap. 12. n. 6. poſt Sylveſtrum in Verbo Periurium) minuit etiam peccatum adeò ut non ſit mortale. Et ratio eſt, quia in eo caſu peccatum non eſt niſi venialiter volitum, quandoquidem aliter volitum non eſt, niſi ut eſt volita ignorantia. Quod eſt advertendum, &c.* ita *Valent.* Ex quo infertur quod ille, qui per ignorantiam jurat falſum, non peccet pluſquam venialiter ſi in perjurio vitando adhibuit quidem mediocrem diligentiam, non tamen quantum potuit.

24 Cum ergo ignorantia judicanda ſit vincibilis, aut invincibilis juxta parvitatem, aut magnitudinem diligentiæ, quæ adhibetur, ſex Regulæ aſſignantur ad dignoſcendum ignorantiam invincibilem à vincibili. *Prima* eſt: Si homo quando incipit operari nihil prorſus dubitat de eo, quod oportet fieri, vel nulla ei occurrit obligatio, debeat ne ita facere nec ne, ſignum eſt talem ignorantiam eſſe involuntariam, & propterea invincibilem: *Filliuccius tom. 2. tract. 21. c. 10. qu. 9. verſ. Dico Tertiò, n 376.* & communiter, ſequiturque ex dictis. *Secunda* eſt. Quando quis facit totum id, ad quod tenetur, ut acquirat ſcientiam, & cognitionem, & tamen eã acquirere nõ poteſt, ignorãtia eſt invincibilis: idẽ *Filliucc. l. c.* & itẽ ſequitur ex dictis; eſtque cõmunis, ac certa Regula. *Tertia* eſt: Si quis conſilium boni viri, & docti ſecutus, quippiam agat, quamvis erratus fuerit in facto, excuſabitur; nam eo ipſo, quod ex tali cõſilio id fecerit, videtur prudenter, & bene feciſſe, & ignorãtia erit invincibilis; hoc itẽ certũ eſt. *Reginaldus tom. p. lib. 11. cap. 3. ſec. p. verſ. Tertium eſt, n. 28. pag. mihi* 536. *Quarta* eſt: Si aliquis ad repellendam ignorantiam tam juris, quàm facti, adhibet moralem diligentiam juxta negotii qualitatem, & quæ judicio prudẽtis viri ſufficiens videbitur, tũc ignorantia erit invincibilis, & ſi poſtea error cõtingat: ſequitur ex dictis, & Doctoribus ſupra, præcipue *Sanchez l. p. Moral. c. 16. n. 34. Quinta* Regula eſt pro his, qui habent certum munus, & officium: Si enim nihil cogitant de his, quæ ſpectant ad illud munus, & officium generaliter, aut ſpecialiter, ne quidquam ſciant, cum tamen noverint requiri aliquam ſcientiam: tunc utique ignorantia erit vincibilis; quia tenentur ſcire quæ ſunt ſui officii, & muneris. Nam certum eſt quemlibet fidelium obligari ſcire, tum id quod explicitè credere tenetur, juxta illud à Domino dictum, *Matth. ult. Qui nõ crediderit condemnabitur.* Ut duodecim Articulos Apoſtolici Symboli: tum etiã id, quod ſervare tenetur juxta illud *Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerva mandata:* nõ enim poterit ſervare quæ ignorat. Tenetur præterea ſcire Præcepta Decalogi, & cætera juris naturæ, quæ ad illa reducuntur. Deinde Præcepta de Sacramentorum ſuſceptione, quæ ſunt juris poſitivi Divini. Porrò ex jure humano, poſitiva illa, quæ ſpecialiter dicuntur Præcepta Eccleſiæ, nempe de non faciendo opere ſervili: & de audienda Miſſa die feſto: de jejunando, & abſtinendo à cibis vetitis certo tempore; de confitendo ſemel in anno, & Sacroſancta Euchariſtia quot annis recipienda circa diem Paſchæ. Denique ea, quæ ad proprium cujuſque ſtatum pertinent; ut quæ ad ſtatum, & officium Epiſcopi, ſi ſit Epiſcopus: Quæ ad ſtatum Iudicis, & ejuſdem officium, ſi Iudex eſt: & ita de reliquis, de quibus dicitur *in Inſtitut. de lege Aquilia.* Si vero ſtatim noſcant communes leges; deinde ſpeciales

les curent paulatim ſcire, tunc ignorantia erit invincibilis. *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 2. Sexta* Regula eſt: Si quis deſtitutus ope Virorum Doctorum, quos conſulat, aut certè non habet per quos repellere poſſit ignorantiam, nec per ſe poteſt, ſtudio, & lectione, ſufficienter ſe ex tali dubitatione extricare; tunc ignorantia manebit invincibilis: *Reginald. in Praxi Fori Eccleſ. tom. p. lib. 11. cap. 3. ſec. p. n. 29.*

25 Præter autem duos prædictos allegatos, & explicatos modos, quibus homo invincibiliter ignorat id, quod ſcire tenetur, additur à Doctoribus tertius modus, quo videlicet homo ſcit quidem jus, & novit præceptum habitu, ſed actu illud ignorat (per inconſiderationem, & inadvertentiam) quando occurrit obligatio; & illius immemor, ob humanam imbecillitatem, agit contra illud actu, quod habitu novit: & in hoc ſenſu propriè dicitur homo ignorare, & operari contra jus, & præceptum per oblivionem naturalem, inconſiderantiam, & inadvertentiam, ſed quoad rationem excuſandi à peccato ſunt pares, & quidquid dicitur de uno, intelligitur de altero. Hinc colligitur oblivionem in rebus agendis, & peccatis vitandis ad ignorantiam reduci. Oblivio autem dupliciter accidere poteſt. Primò, ut cum quis per negligentiam affectatam, & craſſam, in memoriam non retinet id, quod oportet retinere, & ſcire, & hæc à peccato non excuſat. Secundò poteſt accidere abſque ulla culpa, ut ſi quis v. g. penitus immemor juris, vel facti, agit contra illud, ita ut cogitatio nulla in mentem veniat eo tempore, quo juri, aut præcepto obtemperare deberet, & hujuſmodi oblivio juſtam dat peccati excuſationem: & eandem eſſe oblivionem, & inconſiderationem invincibilem iudicandum eſt (*maximè in homine bonæ, & timoratæ conſcientiæ*, addit *Reginaldus cap. 3. cit. ſub num.* 24. ubi ait, *dignum id eſſe animadverſatione in hac re, quod etiam attigit Caietan. p. 2. qu. 6. art. 8.*) Quare ex oblivione iuris, vel facti, probabili, & iuſta; vel ex oppoſito, voluntaria, & vitioſa evenit, ut aliquis cum excuſatione à peccato, vel abſque excuſatione, die feſto Sacrum non audiat, ieiunium Eccleſiæ non ſolvat, aut aliquod aliud officium, & munus ſibi commiſſum, & creditum prætermittat.

26 Inconſiderantia, ad ignorantiam etiam revocatur, ut patet ex dictis, tum hìc, tum ſupra, præcipuè *n.* 12. cum quis videlicet juris ſcientiam habens, incoſideratè delinquit. Sicque incōſiderantia poteſt eſſe, vel juris, vel facti; culpabilis, vel omni culpa vacare. Culpabilis eſt, cum oritur ex negligentia affectata, vel craſſa in conſiderando id, quod fieri, vel vitari oporteret. Culpa verò vacat, quæ accidit ex oblivione quadam ſubito contingente, vel ex aliquo negotio, aut caſu, mentem repente, præter ſpem, & opinionem diſtrahente: occurrunt enim nobis interdū ſubitæ cogitationes, quæ animum in varia diſpergunt, & priora mentis cogitata aliò facile diſſipantur. *Azorius Inſtit. Moral. lib. p. cap. 16. qu. 3. & 4.* Unde etiam *Armilla Verbo Inconſideratio* (ibique *Caietanus*) ait, quod ſi contingat aliquem ex ſola inconſideratione actuali facere opus aliquod, quod ſcit eſſe prohibitum, & ſi tunc actualiter ad id, quod ſcit, non faceret, excuſabitur à mortali. Ut ſi quis non conſiderans hodie eſſe feſtum, emit, aut vendit: vel non conſiderans eſſe diem jeiunii, comedit: aut non advertens contractum eſſe uſurarium, facit illum, non peccat. Ratio horum, & ſimilium eſt; quia non videtur eſſe in poteſtate noſtra occurſus omnium, quæ ſcimus, in his, quæ quaſi ſine diſcuſſione operamur: & multo minus peccat qui quæſivit, & conſideravit, & poſt factum ſe deceptum invenit. Peccatum enim mortale contra intentionem accidere non poteſt.

Ita

Ita *Armilla loco cit.* cum *Caietano*.

27 Inadvertentia quoque (item ex dictis) ad ignorantiam redigitur, atque ratione actualis inadvertentiæ excuſari poteſt operatio aliàs ex ſe gravis,& mortalis. Ita communiter Doctores. Nam cum peccatum mortale diſſolvat Dei amicitiam, & conſtituat hominem dignum æterno ſupplicio;credendum non eſt, ita facile ipſum incidere in hujuſmodi culpam, ut ex quacumque imperfecta conſideratione, reus efficiatur tanti ſupplicii. Ita *Sanchez lib.* 1. *Moral. cap.* 1. *n.* 10. & alii apud ipſum. Si enim non offenditur homo à ſemiebrio contumelia affectus; vel à ſemiexcitato à ſomno; injuriandus erit Deus, à ſemideliberante, aut à ſemiexcitato à ſomno? nihil minus: nec ipſe quam homo delicatior eſt, aut laqueos parat. Ita *Sancius in Selectis diſp.* 18. *n.* 4. Præterea inadvertentia tollit cognitionem malitiæ, & voluntarii ad peccatum requiſitam: cum è contra, poſita advertentia circa objectum graviter malum, vel ſaltem periculoſum gravis mali, eſt ſufficiens deliberatio ad peccatum: nam ſi motus voluntatis ſequatur poſt illam, tendit proculdubio in grave malum, operando cum voluntate ejus, vel cum periculo gravis mali; quare graviter peccavit. *Filliuccius tom.* 2. *tract.* 21. *cap.* 10. *quæſt.* 9. *verſu Dico* 3. *n.* 375. cum aliis,quos ipſe refert. Inadvertentia denique item excuſat quandoque à peccato, & tunc certè quando nullo modo objectum eſt cognitum, tunc enim operatio cenſetur indeliberata, & excuſabitur à culpa; donec ſit cognitio aliqua malitiæ. Et hoc pacto cum Doctores dicunt aliquem peccare quando advertit, vel debebat advertere, intelligi debent de advertentia, quæ ſupponit objectum aliquo modo notum, ut ſæpius dictum eſt ſupra, apprehenſum, & cognitum; alioquin ante apprehenſionem, & cognitionem, advertere non tenetur: debet enim ſemper præcedere aliqua plena,& ſufficiens advertentia ad malitiam objecti, ejuſve periculum, ſeu dubium. *Filliuc.* cum aliis *n.* 375. *cit.* Igitur quoties aliquod opus aggredimur, quod habitualiter ſcimus eſſe prohibitum, nec tamen cum illud facimus, actu recolimus ejus prohibitionem, & ſi recoluiſſemus, evitaremus, excuſamur per inadvertentiam, & naturalem oblivionem à peccato. Quia quilibet noſtrum in ſeipſo experitur, non eſſe in noſtra poteſtate, quod recordemur eorum, quæ habitualiter ſcimus: unde hæc inconſideratio, cum non ſit omnino in noſtra poteſtate, cauſar involũtarium ſimpliciter,atque nullo modo eſt volita,ac per hoc excuſat à peccato: *præſertim in timoratis Dei, qui potius ſubire mortem eligerent, quàm ex advertentia veniali labe inquinari. In his enim quamplurimi ſanè motus inordinati, nec ſemivoliti ſunt, ſed omninò naturales:* quod addo cum *Sancio qu. cit.* 18. *num.*6. cui Authori adiungi poteſt *Caſtro Pal. Tom.*1. *Tit. De Conſcientia ſcrupuloſa, diſp.* 4. *punc.*2. *n.*2 ubi idipſum notat,dicens: *quod ſi aliquando contingat virum timoratum aliquid illicitum efficere, non eſſe illi culpæ tribuendum, cum ex recta intentione proceſſerit, nullo modo facturus, ſi exiſtimaret ibi aliquod peccatum adeſſe:* & ita etiam ex *Caiet. Cordub.* & communi, notavit *Villalobos tomo* 1. *Summ. tract.* 1. *difficult.* 26. *verſ. Y noteſe mucho*. Hinc idem *Caiet. p.* 2. *qu.* 6. *art.* 8. pro conſolatione bonarum mentium, ibi culpam timentium, ubi non reperitur, regulam hanc generalem ſtatuit, quod videlicet in iis, quæ ſunt poſitivi iuris, ſi abſque contemptu,ex pura ignorantia,& inconſideratione,apparẽte ſibi excuſatione, tranſgreſſio fiat ab eo, qui animum habet nullo modo tranſgrediendi præceptum obligans ad mortale, non incurritur in peccatum mortale: *eo quod ignorantia hæc* (inquit *Caiet.*) *& inconſideratio, cum non ſit concomitans,nec conſequens, quia non eſt omninò in poteſtate noſtra, locanda eſt*

ſub

ſub antecedente, cauſat enim involuntarium ſimpliciter, & ipſa nullo modo eſt volita, ac per hoc excuſat non ſolum à peccato, ſed à cenſuris conſequentibus culpam. Et hæc pro conſolatione bonarum mentium, ibi culpam timentium, ubi non reperitur, notanda, applicandaque ſunt occurrentibus caſibus.

28 Ex quo, uti ex omnibus hucuſque dictis, liquido conſtat, Ignorantiam invincibilem (itidemque inconſiderantiam, inadvertentiam, &c. quæ ad eandem reducuntur) excuſare omnino à peccato. Nam ut ipſa eſt involuntaria, ita etiam involuntarium eſt illud, quod ex ea fit, *Silveſter verbo Ignorantia qu. 3. n. 8. Valentia to. 2. diſp. 6. qu. 6. punc. 3. in princip.* & alibi: & communiter omnes: Ignorantiam verò vincibilem, non prorſus excuſare à peccato, juxta illud *D. Auguſtini lib. 3. De libero arbitrio, cap. 18. Quædam per ignorantiam facta improbantur, & corrigenda iudicantur, ſicut in divinis auctoritatibus legimus; Ait enim Apoſtolus 1. ad Timot. 1. Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. Ait & Propheta, Pſal. 24. Delicta iuventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Et ratio in promptu eſt: quia cum ignorantia vincibilis ſit voluntaria, non obſtat quo minus quod ex ea fit, potuerit cognoſci, atque adeo ex intentione vitari, & ſic ipſum etiam eſt voluntarium, ſaltem indirectè. Dicitur, *non prorſus excuſare*: quia ejuſmodi vincibilis ignorantia, licet non excuſet ex toto à peccato, minuit tamen illud, quoniam peccatum minus voluntarium utique eſt, quando actu non cognoſcitur; ita pariter omnes Theologi, præcipuè *Valentia punc. 3. cit.* ubi etiam ex hoc infert, & meritò, *Ignorantiam vincibilem poſſe magis, vel minus gravitatem peccati minuere, ut ipſa etiam poteſt magis, vel minus eſſe voluntaria, & culpabilis*: ſic ipſe, quod utique certum eſt; uti certum quod antea docuit *punc. p. verſu Sextò ſequitur*: fieri poſſe videlicet, ut ejuſdem rei ignorantia eodem tempore uni homini ſit invincibilis, & vincibilis alteri: Ut Canon aliquis v. g. à Iuriſperito facilè ignoratur vincibiliter, quoniam conditio ſtatus, & officii illius, quod verſatur in jure, ſuppeditat illi facultatem, ut poſſit illius Canonis notitiam acquirere. A Ruſtico autem, vel aliquo Cive ignoratur invincibiliter, quoniam cum non habeat eam occaſionem, cenſetur non poſſe moraliter, & ex intentione notitiam illam Canonis ſibi comparare. Unde valdè conſideranda eſt conditio perſonæ, negotii, &c. ad diſcernendum an ignorantia fuerit vincibilis, vel invincibilis. Hinc:

29 Sequitur Ignorantiam invincibilem nō eſſe peccatum, cum hæc minimè ſit voluntaria. Quomodo enim ipſa poteſt eſſe peccatum, ſi excuſat à peccato? Unde etiam *D. Tho p. 2. qu. 76. art. 2.* dicit, quod nulla ignorantia invincibilis, ideſt ſtudio inſuperabilis, eſt peccatum, quia non eſt voluntaria: nec imputatur ad negligentiam, ſi quis neſciat quod ſcire non poteſt. Quare ſupra ipſam minimè cadit, vel cadere poteſt propoſitio illa *Philoſophi 3. Ethicor. cap. p. Omnis peccans eſt ignorans*; nec altera *Salomonis Proverb. 14. Errant qui operantur malum*: tum quia operans ex ignorantia invincibili non peccat, nec errat, niſi materialiter, ut patet ex dictis; tum etiam quia (ut optimè *Valentia diſp. 6. cit. qu. 8. punc. p. verſ. Secundò ſequitur*) propoſitio hæc, *Errant qui operantur malum*, non eſt intelligenda de errore ſpeculativo, vel ignorantia juris, aut facti in univerſali, aut particulari; nam hanc non habet is, qui ex malitia peccat (experientia enim conſtat aliquos ita malitiosè errare, ut certo cognoſcant, nedum in univerſali eſſe peccatum accedere v. g. ad mulierem alienam, ſed etiam in particulari, hanc, ad quam accedunt eſſe alienam) ſed intelligenda eſt de ignorantia, & errore practico, qui conſiſtit in hoc, quod ratio judicat minus bonum, quo allicitur in peccato, eſſe præponendum ma-

majori bono,quod relinquit, actui videlicet virtuoſo,& Deo. Quemadmodum enim veritas practica in hoc conſiſtit, quod intellectus judicet eſſe faciendum, quod recta ratio expoſcit, ita è contrario falſitas practica conſiſtit in hoc;quod judicet eſse faciendum, quod non expoſcit recta ratio: quo errore errat quicumque peccat, & eiuſmodi error communis eſt omni peccanti. Et hic videtur fuiſſe ſenſus *D. Tho. p. 2. qu. 78. art. 1. ad primum*. Concludendum ergo invincibilem ignorantiam non eſse peccatum, & actum ipſum, qui per illam ponitur,à peccato excuſari,nec eſse conſequenter moraliter malum; cùm ex ea parte, qua malus alioquin fuiſset, ſit ſimpliciter involuntarius, atque adeo non moraliter malus.

30 An verò liceat de huiuſmodi actu iam præterito delectari, vel illimet ipſi, qui eum exercuit, vel alteri, poſſet hic quis dubitare? & ratio dubitandi eſſe poteſt, quoniam homo eiuſmodi actu utique non peccat,atque adeò talis actus non videtur malus, conſequenter licebit de eo delectari.

Reſpondeo cum *Valentia To. 2. diſp. 6. qu. 6. punc. 1. ſub litt. D.* & aliis apud ipſum: non licere de ejuſmodi actu delectari, licet enim per accidens ob ignorantiam malus non ſit,imò bonus in homine ignorante, quia tamen per ſe,& ex natura ſua eſt contra legem(ut ſupponitur) conſequenter non eſt materia apta, ut objectivè terminet conſenſum,vel delectationem voluntariam. Concordat etiam *Gabriel à S. Vincentio in Tract. de Remediis Ignorantiæ, diſp. 1. dub. 8. n. 81.* dum ibi quærens: *An ignorantia invincibilis licet non ſit peccatum, ſit tamen mala obiectivè, ut eſt omnis error etiam invincibilis, ac proinde non liceat gaudere de tali ignorantia?* Reſpondet: *Quod quantum ad ignorantiam eorum, quæ quis ſcire tenetur, quantumvis invincibilis ſit,eſt mala obiectivè; cum enim ſit carentia ſcientiæ debitæ,eſt privatio obiectivè mala: unde non licet eam deſiderare, nec de illa gaudere.* Concludit tamen: *Poterit quidem quis gaudere quod per illam fuerit excuſatus à peccato*. Poteſt igitur quiſque gaudere quod per ignorantiam excuſetur à peccato.

Et mea tandem Mens eſt,ac Intentio, uti & huiuſcemet Operis, ac Tractatus, de huiuſmodi à peccato Excuſationibus, ab Ignorãtia ortum habentibus, ex profeſso, ac integrè, ſub propoſito titulo peragere, quòd uſque modò nullus (quod ſciam) id aſsumpſit: hinc ſpero Tractatum hunc,tum ob ſui novitatem, tum ob commodum, quod in ſubiecta materia allaturus eſt Profeſsoribus ſtudii Moralis,necnon Confeſsariis, fore illis gratum valdè, ac proficuum. Unde ſit.

VICTORIS PRŒMIUM

CA-

CAPUT PRIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM NATVRALEM.

31 LEx naturalis (quæ in lumine rationis fundatur menti hominis impreſſo, quo movetur ad honeſtè agendum) continet plura præcepta, ut docent communiter D. D. cum *D.Tho.p.* 2. *qu.* 94. *art.* 2. quæ tamen uniuntur in unicam legem: quæ quoad præcepta, eadem eſt; & ſemper fuit apud omnes, ut item communiter cum *D. Tho. l. c. art.* 4. & deſumitur ex *Ariſt.* 5. *Ethic.cap.* 7. & *D. Auguſt.* 3. *de Doctrina Chriſtiana cap.* 14. Natura namque eadem eſt, & ſemper fuit in omnibus, ergo etiam lumen naturale, ergo etiam lex naturalis: conſequentia probatur: Lex naturalis eſt cognita lumini naturali, ita ut ex ſe exeat in actum præceptorum naturalium, & ab intrinſeco, ergo ſi lumen eſt idem, eadem erit lex, nam ab eodem principio erit idem effectus. Licet tamen lex ſit eadem apud omnes, per accidens nihilominus fieri poteſt, quod ab omnibus non cognoſcatur ſecundum omnia ſua præcepta; quoniam ut lex naturalis ſit nota ſecundum omnia ſua præcepta, debent cognoſci nedum omnia principia practica, ſed etiam omnes concluſiones neceſſariæ, & immutabiles; contingit autem aliquas quandoque non cognoſci, eo quia intellectus humanus obtenebratus ob concupiſcentiam, & inclinationem ad bonum ſenſibile, poteſt impediri ne deducat concluſiones, in quibus conſiſtunt præcepta naturalia, & poteſt deficere in deducendis, aut non advertere ad omnia principia, conſequenter de præceptis naturalibus, quæ conſiſtunt in concluſionibus habere ignorantiam, & hanc præſertim dari in adoleſcentioribus, & rudioribus. Quoniam autem lex naturalis obligat in conſcientia, uti & ejuſdemmet præcepta (hocque adeò verum eſt, quod & certum eſt de fide, ut ſentiunt Theologi, apud, & cum *Suarez De Legibus libr.* 2. *cap.* 9. *n.* 2. Et ſumitur ex illo *Pauli Rom.* 2. *Quicumque ſine lege* (utique ſcripta) *peccaverunt, ſine lege peribunt;* ſcilicet, quia naturalem legem violarunt: De qua ſubjungit: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt,&c. Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum.* Et ratio præcipua eſt, quia lex naturalis, eſt lex Dei,ut oſtēdit idem *Suarez libr. cit. cap.* 6. & peccatū definitur eſſe actū cōtra legem Dei) hinc fit ut hæc eadem lex, & ejuſdem præcepta in tota ſua latitudine obligare poſſint tam ſub culpa mortali, quàm ſub veniali, ut apertè deſumitur ex *cit. l. D. Pauli:* & inductione oſtendi etiam poteſt: ideòque in hoc primo propoſito Capite, producenda ſunt (ſi quæ ſunt) Ignorantiæ Privilegia excuſantia à peccatis materialiter commiſſis contra legem naturalem, ac ipſius præcepta. Sit igitur.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actum peccaminoſum ex Ignorantia invincibili legis naturæ, ac præcepti eiuſdem, excuſatur à culpa, nec peccat formaliter.

32 PRivilegium hoc, ſive hujuſmodi excuſatio, ſequitur apertè ex dictis (quamvis accipi debeat cum limitatione, ut infra) ex quibus conſtat, quod ut malitia, & culpa actus alicui imputetur, debet ipſi eſſe voluntaria. Malitia autem actus, ſive objecti, invincibiliter ignorata, facit ut malitia actus non ſit voluntaria agenti. Neque ulla ratio diverſitatis adferri poteſt, cur hoc non habeat locum æquè in ignorantia juris, & legis naturæ, ac præceptorum ejus, quam in ignorantia facti, ſeu legis poſitivæ.

33 Quod confirmari item poteſt ex dictis, ratione ſuperius tacta, quã ad propoſitũ noſtrũ, quãvis ob aliud motivũ, affert etiã *Ludovicus de Scildere De Principiis Conſcientiæ Formandæ, tract. 2. cap. 9. §. 2. ſub n. 6. verſu Probatur ſecundò*. Quia ſi peccata contra legem naturæ habenti ignorãtiam invincibilem illius, imputarẽtur ad culpam, ſequeretur quod omnes Patres antiqui, qui errores aliquos contra jus naturæ ex ignorantia invincibili docuerunt, peccaverint formaliter. Similiter omnes Doctores Scholaſtici, Conſiliarii, Confeſſarii, Iudices: Eſt enim peccatũ formale ſciẽter docere errores tum ſpeculativos, tum maximè practicos: ergo ſi ignorantia invincibilis non excuſat, erit etiam peccatum formale, eos docere ex ignorantia. Neque talem Doctorem excuſabit, quod omnia ſua dicta, vel ſcripta ſubjiciat cenſuræ Eccleſiæ Romanæ, quia illa ſubjectio inefficax eſt, ſicuti inefficax eſt ſubjectio ſuæ doctrinæ, quando quis ſcienter docet errorem, & tamen eum ejuſdem judicio ſubmittit. Per conſequens debebũt dici omnes illi eſſe mortui in errore culpabili, qui uſque ad mortem in doctrina tali perſtiterunt, maximè ſi voluerint opera ſua edi poſt mortem. Hoc autem eſt contra ſenſum communem ſcribentium, qui ſaltem tunc ſatis ſe purgatos à peccato exiſtimant, quando diſcernere falſitatem ſuæ doctrinæ non poſſunt, & omnia ſua judicio Eccleſiæ ſubmittunt. Imo contra ſenſum communem omnium, neminem, qui hoc egit, de formali peccato damnantium. In quo genere, omiſſis aliis antiquorum Patrum, & Doctorum exemplis: clarum eſt exemplum in ipſo *Cornelio Ianſenio* Epiſcopo Ipreſi, qui in Auguſtino ſuo docuit Propoſitionem tertiam ab *Innocentio X.* hæreſeos damnatam; quod videlicet *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione*. Prout declaravit *Alexander Papa VII.* in Bulla *Ad Sacram*, edita *anno* 1656. quæ eſt in ordine 28. *in* 5. *Tomo Bullarii*. Licet enim docuerit propoſitionem erroneam contra Ius naturæ, quia tamen omnia ſua in fine operis ſubjecit judicio Eccleſiæ, adeoque præſumitur laboraſſe ignorantia invincibili, non judicatur peccaſſe formaliter: neque, licet uſque ad extremum vitæ in eo errore perſtiterit, teſtamentoque juſſerit imprimi, judicatur mortuus in errore formali, aliter Summi Pontifices, nedum doctrinam, verum etiam ejuſdem Authorem damnaſſent.

34 Et idem iterum cõfirmatur: Quia ſi omnes, qui agunt contra jus, ac legem naturæ, ejuſdemque præcepta, ſequendo errorem, & ignorantiam invincibilem, non excuſantur à culpa, ſed peccant formaliter, nullus (nec etiam doctus) ſequi poterit opinionem ſuam de honeſtate actus fundata in jure naturæ, licet nulla ei occurrat ratio ſuſpicandi eſſe periculum peccati, niſi revelatum ſit, aut metaphyſicè evidens,

ac-

actum eſſe licitum: alias enim periculum eſſet peccandi formaliter, cum fieri poſſit, ut peccatum ſit, facere actum de cujus malitia aut ejus periculo nihil nobis occurrit. Rudeſque à fortiori, qui rationem penetrare nequeunt in caſibus dependentibus à Iure naturæ, non poterunt licitè ſequi authoritatem Paſtoris, Confeſſarii, aut Doctoris. Licet enim non videant rationem ullam peccati in actu ponendo, judicare tamen debebunt, quod, quamdiù honeſtas actionis, neque per revelationem, neque per evidentiam metaphyſicam patet, periculum peccandi formaliter ſubſit, licet rationem periculi non videant. Quid enim ſi Paſtor, ſi Doctor, ſi Conſiliarius, ſi omnes ſimul errent, *Dicere autem* (concludit *Scildere l. c. verſu Probatur* 3. *in fine*) *quod rudes tunc ab actu tali abſtinere debeant, eſt illis imponere iugum durißimum, & onus intolerabile, quod non eſt cenſendum procedere ab illo qui dicit Matth.* 11. *Iugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*.

35 Addo, cum eodem *Scildere ibidem, verſu Probatur* 4. *&* 5. Quod ſi agere ex errore invincibili contra legem naturæ, ſit peccare formaliter, etiam ipſe error invincibilis circa jus naturæ, imo & ignorantia invincibilis, quando ſcientia præcepta eſt, erit peccatum formale: adeoque obligatio erit in homine cavendi, ne circa honeſtatem actus, qui à lege naturæ dependet, opinionem formet, niſi honeſtas illa revelata ſit, aut metaphyſicè evidenter appareat. Item error ipſe invincibilis, licet non imperetur à voluntate, imputari erranti debebit, quod errorem non impediat, quamvis non poſſit. Et qui etiam, per errorem invincibilem judicaret ſe obligari ad faciendum, id, quod lex naturæ vetat, neceſſario deberet peccare, cum non poſſet facere alterutrum; & tamen quidcumque faceret peccaret. Caſus eſt, ſi quis judicaret ſibi pejerandum eſſe, ne occidatur innocens. Peccaret enim formaliter nō pejerando, eo quod ageret contra conſcientiam, *& omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt:* Ad *Rom.* 14. Peccaret etiam formaliter pejerando, ſuppoſito quod ignorantia invincibilis non excuſet. Sequela autem admitti non poteſt, cum damnata ſit *Beiana* 67. *Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod neceſſario facit*. Et hæretica declarata ſit ab *Innocent. X. & Alex. VII.* Propoſitio tertia *Ianſeniana*, ut ſupra: *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas à neceßitate*. Si ergo hæc, & antecedentia, admitti utique nequeunt, utpote implicantia; firmum indubiè ſtat Privilegium noſtrum Ignoranriæ, primo poſitum, quod videlicet eadem excuſet à culpa, & à peccato formali actum ex ipſa invincibiliter elicitum contra legem naturæ, ac ejuſdem præcepta.

36 Sed Quæres, An hoc Ignorantiæ Privilegium ſe extendat ad omnia præcepta legis naturæ? Reſp. Negativè, non enim adeò extenſum, ac illimitatum eſt, cum in ullo adulto uſum rationis habente videatur dari plena ignorantia totius legis naturæ, ſic, ut invincibiliter ignoret prima principia, ac concluſiones quæ ex illis immediatè, & clarè ſequuntur: dummodo de iis cogitet. Ita expreſsè inter alios *Valentia tom.* 2. *diſp.* 6. *qu.* 6. *punct. p. Corol.* 7. Ubi ait: *Ignorantiam invincibilem poſſe contingere, & circa quodvis factum contingens, & circa quodvis ius, exceptis primis principiis legis naturæ, qualia ſunt: (Bonum eſt faciendum, malum vitandum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, &c.) Item aliis exceptis: quæ ex huiuſmodi principiis nullo negotio à quovis homine deduci poßunt. Vt quod ſit Numen divinum colendum: quod Parentes ſint honorandi. Ratio eſt, quoniam fieri poteſt, ut per hominem non ſtet, quominus factum quodlibet contingens, & quodvis ius, exceptis illis quæ diximus ſciatur. Illa autem*

excepimus, quia cum adeo ſint conſpicua, & veluti naturæ, ac lumini rationis inſita, nemo eſt ratione utens, qui vel ipſa experientia, quam habet, moveri non poſſit ad illa cognoſcenda. Hinc de univerſaliſſimis principiis, vel per ſe notis, legis naturalis, non poteſt dari ignorantia invincibilis, vel inculpabilis, pro ullo etiam modico tempore, apud utentem ratione non læſa: quia intellectus practicus non minus habet ſuum lumen naturale circa agibilia, quam ſpeculativus circa ſpeculativa, & utrobique ſunt ſua principia per ſe nota, de quibus nulla eſt, nec eſſe poteſt ignorantia invincibilis: & eademmet principia, quemvis intellectum de ſe cogitantem neceſſitant ad aſſenſum ſui, & concluſionum, ex ipſis clarè, & immediatè ſequentium. Hoc idem innuit *D. Tho. p. 2. qu. 94. art. 2.* & docent *Corduba in Queſtionario Theologico lib. 2. qu. 4. verſ. De univerſaliſsimis. Azorius libr. p. Inſtit. Moral. cap. 13. qu. p. Sayrus in Clavi Regia libr. 2. cap. 9. n. 17. Sanchez to. p. Operis Moral. lib. p. cap. 16. n. 33.* & alii. Vide *Petrum Mariam Paſſerinum in lib. p. Sexti* Decretalium in *Cap. ut Animar. 2. de Conſt. qu. p. art.* 10. in quo quærit, *An dari poſsit Legis naturalis ignorantia invincibilis, & n. 203. fol. 115.* (pluribus doctè, ac ſubtiliter præmiſſis circa idem quæſitum) reſolvit inter præcepta legis naturæ utique dari poſſe ignorantiam probabilem.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ponens actum peccaminoſum ex Ignorantia invincibili legis naturæ, ac præcepti eiuſdem, excuſatur à culpa, & à peccato formali, etiam per longum tempus, & quoad uſque durat eadem ignorantia.

37 HOc idem privilegium admittit *Valent. Corol. 7. cit.* dum ibi ſic: *Præcepta legis naturæ, quæ obſcuriora ſunt, poſſunt etiam per longum tempus, ut doctiſsimi ſentiunt, invincibiliter ignorari ab aliquibus rudioribus; Ut quod uſura v. gr. ſit peccatum: & menaacium pro tuenda hominis vita dictum: & immolatio hominis in honorem Dei: & vindicatio iniuriæ privata auctoritate: in quibus etiam doctos Philoſophos haſitaviſſe, & erraviſſe aliquando compertum eſt. Quod ſatis indicat, difficile eſſe verum in eo genere cognoſcere, atque adeo poſſe eius generis præcepta ab aliquibus invincibiliter ignorari: ſicut fortè etiam, quod unicus ſit Deus, de quo fuerunt etiam variæ Philoſophorum controverſiæ. Ex quo ſequitur, idololatriam poſſe ad aliquod ſaltem tempus per ignorantiam invincibilem in aliquo homine rudiori excuſari.* ita *Valentia.* Et hoc idē nedū (ideſt longo tempore) cū eodē *Valēt.* admittit *Sanchez n. 33. cit.* verū etiā in aliquibus, & ſub aliqua circumſtantia toto tempore vitæ: hæc ejus verba: *Valentia ait, poſſe ad longum tempus Sed placet quod docent Corduba in q. 9 libr. 2. q. 4. propoſit. p. & Vaſq. p. 2. qu. 76. art. 2. diſp. 122. cap. 2. nimirum, quando nulla circumſtantia veſtiuntur, quæ à culpa excuſare videatur, poſſunt diu ignorari, non tamen toto vitæ curriculo. Quippe ſunt ita naturæ conſentanea, ut non poſſit non ſemel, vel iterum animum pulſare fœditas, & turpitudo peccati. At aliqua circumſtantia apparenter excuſanti veſtita, poſſunt toto vitæ curriculo invincibiliter ignorari. Ut furtum licere ad erogandam eleemoſinam; vel periurium, ad propriam, vel alienam vitam tuendam. Quod latius probat Vaſquez toto eo cap. 2. & refert c. p. contrarium ſentientes: eorumque rationibus c. 3. Satisfacit: & ita concludit eo cap. 2. in fine: Se vidiſſe ruſticum exiſtimantem pium eſſe morti proximum in alteram partem verſare, ut citius moreretur, ne diu pateretur: ac ſe iudicaſſe eum laborare ignorantia invincibili. Et ſimiliter Azorius quæſito p. ſup. cit. ait, hodie multos ruſticos invincibiliter ignorare peccatum eſſe mentiri propter aliquod maximum bonum,*

Cui

Cui ego addo, reperiri multos invincibiliter ignorantes eſse peccatum, periurium, ob vitam, aut honorem propria, vel aliena tuenda; & ſimiliter pollutionem eſse peccatum. Quod maximè in pueris contingit. Et hoc ultimum mihimet accidit in Ruſtico ſexagenario (in Sacramentali Confeſſione) ignorante invincibiliter pollutionem eſſe peccatum: & in altero item invincibiliter ignorante, peccatum eſſe accedere ad Uxorem propriã, & in actu coniugii deſiderare alienam. Hinc optimè ait *Carolus Bauccius in Praxi Confeſsariorum in princ. Titulo De Prudentia Confeſsarii n. 21. pag. mihi 42.* Ad prudentiam Confeſsoris ſpectare, interrogare pœnitentes, quando invenit eos in Confeſſionibus præteritis non ſe accuſaſse de pollutionibus: *an laboraverint ignorantia invincibili, quandoquidem poteſt dari ignorantia invincibilis de pollutione, quæ non ſit peccatum: ut in ſpecie notant Layman, & Sanchez, &c.* Quibus adde *Dianam par. 3. tr. 4. reſ. 107.* aliàs 188. ubi expreſsè: *Poteſt dari* (inquit) *ignorantia invincibilis de pollutione, quæ non ſit peccatum.* Quod confirmat *par. 4. tract. 4. reſ. 36.* & alibi. Non deſinam tamen hìc obiter addere, quod præter dictum invincibiliter ignorantem peccatum eſſe accedere ad Uxorem propriam, & in actu conjugii alteram deſiderare; excepi, & alterum, Virum tamen Doctum, agnoſcentem quidem lethalem eſse culpam ſic accedere ad Uxorem deſiderando alienam, vel in actu conjugii delectari in alterius viri, aut fœminæ cogitatione, carnaliter dilectorum, cùm ſit hæc delectatio moroſa in obiecto lethaliter malo. Opinantem tamen (ajebat ipſe) cum *Sanchez de Matrim. libr. 9. diſp. 17. n. 6.* quod quando hujuſmodi obiectum non eſt carnaliter dilectum, & delectatio ipſa in nulla re turpi eſt, ſed in ſola viri, aut fœminæ pulchritudine ſiſtit (veluti quando quis in cogitatione ex. gr. pulchræ arboris, Canis, &c. delectatur) ut vel ſic ad actum conjugalem excitetur, nullam in tali delectatione adinveniri lethalem culpam, innixum eidem *Sanchez l. cit.* ubi ait, *Se non videre in hoc lethalem culpam, cùm delectatio ſic in nullum turpe obiectum feratur, & ad honeſtum finem dirigatur.* At ego acriter diſſentiens ab opinione pœnitentis, non permiſi eum diffidere in eadem. Et ei proteſtatus ſum, me in hoc diſſenſu cõvenire cum *cit. Sanch.* quippe, quamvis dixerit, *nullam lethalem culpam in hoc videre*, concludit tamen immediatè poſt: *Non tamen eſt hoc alicui permittendum: ſed valde diſſuadendum eſt ratione periculi.* Vide *Coninch De Sacrament. diſp. 34. dub. 11.*

38 Dicitur ſupra, ignorari haud poſſe abſque peccato, & invincibiliter naturalis legis præcepta toto vitæ curriculo ſine aliqua circumſtantia (nova videlicet, quæ videri poſſit excuſare à peccato) Quia (inquit *Vaſquez cap. 2. citato n. 3.*) ſi ſine ulla circumſtantia apparente occurrant, ita ſunt hæc præcepta conſentanea naturæ, ut ſtatim id, quod illis contrarium eſt, peccatum appareat. Quando verò occurrunt cum aliqua circumſtantia, talis adiungi poteſt, ut excuſare à culpa videatur, ac proinde ratione illius ignorantiæ invincibilis præcepto accidere poſsit. *Hoc pacto aliqui exiſtimarunt, mendacium interim licere, etiam cum iuramento, ratione neceſſitatis imminentis.* Ita *Vaſquez*.

39 Ad quos autem virtutum actus ſe extendant præcepta legis naturæ? *Sotus de Iuſt. & Iure libr. p. q. 4. art. 3. Salas De Legibus diſp. 5. ſec. 5. Suarez de Legib. libr. 2. cap. 7.* & alii, affirmant ſe extendere ad omnes actus virtutum, non quia lex obliget ad omnes, & ſingulos pro omni loco, & tempore, ſed quia debito loco, & tempore, obligat lex naturæ ad aliquos actus ſingularum virtutum pro diverſa conditione perſonarum; ita ut obliget unum ad unum actum virtutis, alium verò ad actum alte-

alterius virtutis. Contra verò *Caiet. 2. 2. q. 104. art. 2. in reſp. ad primam obiectionem:* ait: *Omnes actus virtutum non eſſe in præcepto*. Unde

40 Pro huius quæſiti reſolutione repetendum hic, quod ſupra innuimus initio huius Capitis; Præcepta videlicet legis naturalis eſſe plura, quod docent cum *D. Th.* communiter Doctores. Sũt autem plura iuxta diverſitatem principiorum, & concluſionum, quæ ad ipſam ſpectant: idque probari etiam poteſt. Quia Lex naturalis prohibet diverſa vitia, & præcipit diverſas virtutes, igitur continet diverſa præcepta: conſequentia probatur: quoniã quęlibet virtus habet diverſum motivũ propriũ, ut præcipiatur; vitium ut prohibeatur, ergo ſunt plura præcepta, quia diſtinguuntur ex diverſitate motivorum. Verum quidem eſt (ut optimè etiam *P. Paſqualigus Tom. 2. Theolog. diſp. 47. art. 7. n. 39. & 40.*) quod omnia præcepta naturalia uniuntur in unicam legem, imo etiam in illud unicum præceptum univerſale: *Declina à malo, & fac bonum*. Quia lex naturalis habet pro obiecto adæquato ordinem Moralem, ita ut ſingula præcepta aliquid de ipſo importent, ſicque omnia præcepta uniuntur in dicto pręcepto: ſi enim fiet bonũ neceſsarium, & declinetur à malo, habetur adæquatus ordo moralis, & nihil deficiet. Sub hoc autem pręcepto univerſali, poſſunt diſtingui plura præcepta univerſalia, quæ important veluti plures leges particulares naturales: continentur enim ſub eodem diverſæ ſeries præceptorum, quæ reſpiciunt certum finem, & uniuntur in unum præceptum, adæquatum illi fini, conſequenter conſurgunt diverſæ leges partiales. Aſsumptum patet. Nam ordo ſervandus cum Deo ut ultimo fine, exprimitur unico illo præcepto, *Diliges Deum ex toto corde, &c.* Ordo ſervandus cum proximo in illo: *Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis;* ſeu *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Hoc poſito.

41 Ad propoſitum quæſitum, ſeu dubium, reſp. cum eodem *P. Paſqual. diſp. cit. art. 8. n. 44.* Quod licet certum ſit, omnes actus virtutum, eſſe ſecundum legem naturalem, quia natura rationalis habet inclinationem ad ipſos tãquam ad partes integrantes honeſtatem: & licet etiam rurſus certum ſit, quod ſi lex naturalis ſumatur ſecundum omnes ſuos effectus, omnes actus virtutis, ſunt obiectum ipſius, quia ſaltem eſt permiſſiva. Nihilominus dicendum eſt, illos ſolos actus eſſe de lege naturæ ut præceptiva, qui important rectitudinem neceſſariam pro ordine morali naturali, atque adeo neceſſarii ſunt ad excludendum aliquod vitium. Et ratio huius dicti eſt; quia nõ poſſunt plus extendi actus virtutum, qui ſunt de lege naturæ, quã ſe extendat veritas practica ejuſdem legis. Sed hæc non ſe extendit ultra dictos actus, ergo. Minor probatur. Lex naturalis habet pro obiecto tantum ordinem moralem naturæ rationalis, ergo ut obligativa, non obligat niſi ad talem ordinem, ergo ſolum ad actus neceſsarios pro ipſo, atque adeo excluſivos alicuius vitii. Hincque ſequitur (ita idem Author *n. 45.*) Legem naturalem ratione præcepti de honeſtè vivendo, ſe extendere per accidens etiam ad actus legis ſupernaturalis; quia cum teneamur ſervare hoc præceptum, & non poſſimus honeſtè vivere, niſi ſervemus legem ſupernaturalem, lex naturalis indirectè nos obligat ad actus ſupernaturales, quando ſunt neceſsarii ad honeſtè vivendum.

CAPUT SECUNDUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM CIVILEM.

42 LEx humana, etiam Civilis, habens ſuas conditiones, ſeu proprietates (debet enim eſſe ut communiter D. D. cum *D. Th. p. 2. qu. 95. art.* 3. & ſecundum *Iſidorum*, *honeſta*, *iuſta*, *poſſibilis*, *ſecundum conſuetudinem patriæ*, *loco*, *temporique conveniens*, *neceſſaria*, *vel utilis*, *nullo privato commodo*, *ſed pro communi Civium utilitate conſcripta; manifeſta quoque*, *ne aliquid per obſcuritatem*, *in captione contineat*. Item lata ab habente potoſtatem legiſlativam Civilem) obligare poteſt ſubditos in conſcientia ad ſui obſervantiam ſub reatu mortali, ita ut contra illam agentes, peccent etiam mortaliter, & interdum ita obligat: eſt ſententia communis Theologorum cum *D. Tho. p. 2. q. 96. art. 4. & 5.* ut videre eſt apud *Salas De Legib. diſp. 10. ſec. p. n. 6. & Suar. de Leg. lib. 3. cap. 21. num. 5.* idque patet Tum *Sap. 6. Audite Reges, &c. quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis.* Tum *p. Reg. 8. Non te abiecerunt* (ait Dominus ad *Samuelem*) *ſed me*. Tum *Proverb. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*. Tum ex *p. Petri 2. Subiecti igitur eſtote omni creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus tanquam à Deo miſſis in vindictam malefactorum hæc enim voluntas Dei eſt:* Tum ad *Titum 3. Admone illos Principibus ſubiectos eſſe*: Tum ad *Hebræos ultimo*, *Obedite Præpoſitis veſtris:* Tum ad *Roman. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: Non eſt enim poteſtas niſi à Deo: Qui poteſtati reſiſtunt*, *Dei ordinationi reſiſtunt: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: ideo ſubditi eſtote, non ſolum propter iram* (ideſt pœnam) *ſed etiam propter conſcientiam:* ideſt, propter peccatum. Ex quo loco manifeſtè colligitur, legem Civilem poſſe ad culpam etiam mortalem obligare, damnatio enim non irrogatur, niſi ob mortale peccatum. Itemque ex eodem loco, uti ex præcedentibus, clarè deducitur, adeſſe in Republica, & Principibus poteſtatem legislativam. Et hoc eſſe de fide (quod docent communiter apud P. *Paſqualigum in Theol. Morali diſp. 49. ſec. p, n. 2.* Contra *Anabaptiſtas, & Trinitarios, ac Tranſylvanos*, qui non ſolum excludunt poteſtatem legislativam, ſed magiſtratū etiam, & uſum gladii) cui poteſtati, Superioribus, ac Principibus, ſubditi parere tenentur, eo maximè quia eorundem humanæ leges pro communitate etiam Chriſtiana neceſſariæ videntur, cum enim lex naturalis, & Evangelica non præſcribat de omnibus: debent leges Civiles, & Principes iubere, ſuis humanis legibus quæ iure divino, aut naturali præcepta non ſunt: & recta ratio dictat eiſdem legibus obediendum eſſe, ac Principibus, etiam Laicis: Quorum poteſtas ferendi leges cum onere peccati mortalis, non procedit ab Eccleſia (ut advertit etiam *Arriaga in Curſu Theol. t. 4. diſp. 16. ſec. 4. ſubſec. p. n. 55.* quem refert *Diana par. 10. tr. 15. & Miſcell. 5. reſ. 44.* ſed ſequitur ex natura rei, præterquam quod legitimus Princeps, & Magiſtratus utitur poteſtate à Deo tradita tanquā Miniſter Dei, ut ſupra *Sap. 6. Reg. 8. &c.* ergo in ſuis legibus obediri debet, &c.

43

43 Verum quidem eſt, quod non omnes leges humanæ, & Civiles, obligant ad obediendum in conſcientia, præſertim ſub mortali. Conſtat enim ex communi omnium exiſtimatione, aliquas leges obligare tantum ad pœnam: cujuſmodi etiam ſunt leges quarundam Religionum. Imò *Navarrus in Manuali cap. 23. n. 55.* putat poteſtatem Civilem raro obligare ad culpam, cum Principes ſæculares raro intendant ſubditos punire pœna ſpirituali animæ: de qua re D. D. *Sayr. in Clavi Regia lib. 3. cap. 7. n. p. Valent. to 2. diſp. 7. qu. 5. punc. 6. cap. 2. Suarez de Legib. lib. 3. cap. 27. Salas de Legibus diſp. 10. ſec. 5. Diana p. 10. tr. 15. & Miſcell. 5. reſ. 44. & 45. Azorius Tom. p. Inſtit. Moral. lib. 5. cap. 6. qu. 4. Leſſius libr. 2. de Iuſt. cap. 33. dub. 8. n. 54. Layman. lib. p. tract. 4. cap. 15.* & alii. Qui tamem ſunt invicem diviſi, ut videre eſt tum apud ipſos; tum apud *Bonacinam to. 2. diſp. p. qu. p. punc. 7. §. 2. n.* 3. Quidam namque exiſtimant legem Civilem non obligare ſub mortali, quando in ea contra tranſgredientes decernitur pœna tantummodo temporalis, ſeu corporalis; quamvis pœna ſit gravis, & magna, ut amiſſionis bonorum, capitis, &c. modo aliunde non conſtet Legiſlatorem civilem velle ſub mortali culpa obligare; aut modo non adſit ſcandalum, vel contemptus. *Legislator enim Civilis* (inquiunt) *merè prohibens aliquem actum, non ſolet (etiam cum materia eſt gravis) velle obligare ſub mortali.* Ratio eſt, tum quia lex pœnalis eſt odioſa, ergo benignè explicanda eſt, quantum fieri poteſt, juxta regulam juris, *Odia reſtringi, favores convenit ampliari*: tum quia Legiſlator Civilis apponens pœnam temporalem, cenſetur excludere æternam; nam qui unum exprimit, & aliud tacet, cenſetur excludere quod tacet, *c. Nonne, de præſumptionib.* tum quia ſubditi probabiliter opinari poſſunt Legiſlatorem contentum eſse pœna, quam expreſſit, & nolle maiorem obligationem ſubditis imponere, niſi aliter de ipſius mente colligatur. Itaque Legiſlator licet poſſit ad pœnam, & culpam obligare, nihilominus dum ſolam pœnam exprimit, nec aliunde conſtat, utrum etiam velit ad culpam obligare, cenſetur velle ſolum ad pœnam obligare, putans pœnæ comminationem ſufficere ad impedienda delicta, & ad continendos in officio ſubditos, non injecto maiore laqueo. Neque (addunt) obſtat dicere, poenam ſupponere culpam, ſeu pœnam non infligi niſi ob culpam: cum enim culpa duplex ſit, Civilis nempè, & moralis (quæ propriè convenit peccato) dicendum eſt, poenam non ſemper ſupponere culpam moralem, ſed ſupponere culpam, aut moralem, aut Civilem, ſeu legalem: ita relati à *Bonacina ſub n. 3. cit.*

44 E contra alii (item apud eundem, & ſub *eodem num.*) ſentiunt (quod & ipſemet ibidem probabilius exiſtimat) legem poenalem obligare ſub mortali, aut veniali, juxta materiæ gravitatem, aut levitatem, niſi aliud conſtet de contraria Legiſlatoris mente. Et ratio eſt, tum quia lex continens præceptum obligat in conſcientia, ſed lex poenalis continet præceptum, ergo obligat in conſcientia: tum quia poena ſupponere videtur culpam, quoties aliquid ſub poena prohibetur ab eo, qui facultatem habet prohibendi: tum quia per hoc, lex, aut præceptum differt à conſilio, quod conſilium non obligat ſub culpa, obligat vero lex, ſeu præceptum: tum quia Scriptura, & Patres paſſim damnant violatores legum humanarum; quamvis harum plurimæ ſint poenales *c. Imperatores 11. qu. 3.* ergo ſignum eſt leges humanas obligare ſub culpa: tum quia quando Legiſlatores, in re aliqua, alias non præcepta, intendunt non obligare, ſolent hoc exprimere, ut ex Regulis Minorum, & Prædicatorum docent *Clavis Regia lib. 3. cap. 7 n. 7. Salas de Legib. diſp. 15 ſec. p. n* 16. & alii: ergo quando non

ex-

exprimunt ſe non obligare ſub culpa, cenſentur ſub culpa obligare. Nec rationes adductæ pro prima ſententia enervant hanc ſecundam. Ad primam enim reſpondent (qui ſecundam ſequuntur) legem pœnalem, mitius quidem explicandam eſſe, quantum tamen lex ipſa patitur: at lex pœnalis non patitur ut explicetur, & intelligatur obligare ad ſolam pœnam, niſi aliunde conſtet Legislatorem velle ad ſolam pœnam obligare, ut conſtat ex rationibus, in hujus ſecundæ ſententiæ comprobationem adductis. Ad ſecundam reſpondent, eum, qui unum exprimit, & aliud tacet, cenſeri excludere quod tacet, quoties illius mentio diſtinctè facienda eſſet, & non ſufficeret mentio implicita, uti in noſtro caſu, in quo Princeps præcipiens aliquid ſub pœna, ſufficienter etiam indicat obligare ſub culpa pro ratione pœnæ, quæ apponitur, ſeu materiæ, quæ præſcribitur, cùm intendat obligare ſubditos quantum ſua auctoritate poteſt, niſi aliter conſtet de ipſius mente. Ad tertiam tandem reſpondent, ſubditos non poſſe rationabiliter opinari Legislatorem contentum eſſe pœna, niſi aliud exprimat. Nec contra valet, quod pauci ſint qui ſibi ſcrupulum faciant transgrediendi leges civiles pœnales. Atque hoc indicat ſenſus ordinarius Catholicorum, cenſentium, ſe non peccare mortaliter per tranſgreſſionem legum civilium ſæcularium. Unde nec viri Docti, & timoratæ conſcientiæ de huiuſmodi legum pœnalium traſgreſſionibus in confeſſione ſacramentali ſe accuſant: non inquam valet, quoniam ego ipſe, pœnitentes multos audivi, ſe de iiſdemmet accuſantes, abſolutionemque in foro animæ petentes. Qui autem in hoc ſibi ſcrupulum non faciunt, vel ſunt ii, qui contrariam ſententiam ſequuntur: vel qui ſtantes bona fide, & ignorantia veritatis laborantes, per ipſam excuſantur à culpæ moralis reatu: hinc ſit.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actum ex ignorantia invincibili contra legem Civilem, in conſcientia obligantem, excuſatur à culpa, & à reatu morali.

45 PRobatur hujuſmodi Privilegium, quia nullus tenetur in conſcientia (ſaltem in actu ſecundo) obedire legi, quam omnino ignorat: non enim poſſum obedire niſi ſuppoſito præcepto, & à me cognito: hinc *Soto de Iuſt. lib. p. qu. p. art.* 4. ait: *Ille, quem lex latet, ignorantia excuſatur.* Et *Azorius tom. p. libr. 5. cap. 3. Ignorantes* (inquit) *legem, bona fide, in foro conſcientiæ liberi ſunt à culpa*: ita *quæſt.*9. ubi quęrens, *An lex afficiat ignorantes?* pro negativa (quam ipſe ſequitur) refert etiam *Abb. in c. Cognoſcentes, de conſtitutionib. n. 6.* docentem pariter, *lege non affici ignorantes*. *Felinum* idem ſentientem: idemque tradere *Gloſſam* in eo loco: & hanc eſſe communem utriuſque juris Doctorum ſententiam. Cui ſententiæ ſubſcribit *Valent. tom. 2. diſp. 7. qu. 5. punct. 5. litt. D.* dum ibi ſic: *Vt lex humana obliget oportet quod veniat ad notitiam eius, quem ſic obligat. Alioqui per ignorantiam invincibilem excuſabitur, quominus ſit reus legis.* Quoniam verò hi Doctores (ut videre eſt apud ipſos) hujuſmodi ignorantes excuſant à reitate, & tranſgreſſione legis, quamvis hæc ſufficienter promulgata fuerit; ideo ex hoc, ſit.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ponens actum ex ignorantia invincibili contra legem Civilem, etiam ſufficienter promulgatam, & in conſcientia obligantem, excuſatur à culpa, & à reatu morali.

46 HOc idem conceditur à præcitatis Doctoribus; & præ-

terea admittitur à *Salas de Legib.diſp.* 12. *ſec.* 5. *in fine* : & ab aliis, quos refert, & ſequitur *Bartholomæus Maſtrius in Theol. Morali diſp.* 2. *qu.* 4. *art.* 3. *n.* 106. *in fine* : ubi ſic: *certum eſt, quod in foro conſcientiæ, qui habent ignorantiam invincibilem legis* (loquitur iſte Author tum de Civili lege, tum de Pontificia) *ab eius tranſgreſſione excuſatur : & ideo etiam poſt legis promulgationem requiritur tempus proportionatum, & moraliter ſufficiens, ut notitia legis ad omnes pervenire poſſit. Quãvis etiam tranſacto tempore, quantum præſcribitur à promulgatione, nunquam tamen lex ulla in conſcientia obligare poteſt ieos, qui legem promulgatam invincibiliter gnorabant. Quamvis in foro externo poſſet contra illos procedi tanquam ſi deliquiſſent : in quo etiam foro excuſari poterit, qui cauſas ſufficientes adduxerit, propter quas legem ignoraverit* : & *num.* 108. *in fine* : in quo ſic : *Vt lex humana obligat generaliter, ac veluti in actu primo, ſatis eſt eam in aliquo loco ſolemniter promulgari, nec eſt neceſſe ut ad ſingulorum notitiam perveniat, alioquin non propriè diceremus, ignorantiam invincibilem interdum excuſare à peccato contra legem : hoc enim eſt excuſari, quod fuere contra obligationem legis, qua teneris, tamen quia facis involuntariè, invincibiliter ignorans, non peccare. Vt verò lex humana obliget particulariter, ac veluti in actu ſecundo, itaut ſi contra illam quis agat, verè ſit illius prævaricator, & reus, certum eſt non ſatis eſſe, eam vel in Curia Principis, vel in ſingulis Provinciis, & Civitatibus promulgari. Sed ulterius opus eſſe, ut iam ad notitiam eius venerit, quem ſic obligat, aut certè, ut poſſit ex intentione, & abſque magna difficultate eam notitiam acquirere*. Ex quo infertur huic noſtro Privilegio minimè obſtare quod aliqui eidemmet opponunt, apud *Azor. l.* 6. *qu.* 9. & *Salas de Legibus diſp.* 12. *ſec.* 5. dum ſic arguunt : Excuſari, ſupponit obligari, ſed ignorantes excuſantur, ergo obligantur. Obligantur enim in actu primo, non verò in actu ſecundo, ratione ignorantiæ invincibilis : ut advertit etiam *Valent. l. c.*, & cum ipſo *Salas ſec.cit. Nec nos aſſerimus* (inquit *Azorius*) *ignorantes non ligari legibus, ſed non affici, quod eſt diverſum*. Nam & *qui dormit* (concludit *Salas ſec. cit.*) *eſt obligatus actu tunc, ſed non pro tunc*. Et concludo ego cum *Soto de Iuſt. lib. p. qu. p. art.* 4 §. *contra hos. Cum primum lex ſolemniter eſt promulgata in Curia, vel in Regni Metropoli, obligat univerſos, tametſi circa culpam, ignorantes, à culpa excuſentur, quia videlicet, lex ſtatim cunctos iam audientes, quam abſentes obligat, à cuius nihilominus nexu, inſcii excuſantur*. Et hunc eundem loquendi modum uſurpavit *Caiet. p* 2. *qu.* 90. *art.* 4. *ad* 2. dum ibi dixit: *Abſentes, neſcii promulgatæ legis, non ligantur* : ideſt, *accuſari, nec apud Deum, nec apud homines ignorantiæ poſſunt abſentes neſcii*. Verba ſunt *Caietani*. Hic tamen obiter nota cum *Azorio par.* 1. *libr.* 5. *cap.* 3. *qu.* 9. & aliis, quod ignorans invincibiliter legem, ob idque contra eam faciens excuſatur quidem à peccato, & à pœna legis, ſi qua tamen fecerit, contra legem ea reſcindẽtem, irrita ſunt etiam ſecundum conſcientiam. Unde ſi lex ſit præſcribens, non valere certum aliquem contractum poſt duos Menſes ab ejus promulgatione, & Petrus contractum ea lege interdictum injerit bona fide per ignorantiam, liber quidem erit à culpa, & à poena, irritus tamen erit contractus, & inanis contra eam legem irritus. Inquirere autem hìc, de modo, quo oporteat legem Civilem promulgari, & quo tempore poſt promulgationem incipiat obligare, itaut tunc dici queat ſufficienter promulgata, eſt omnino extra ſphæram intentionis hujus Operis, ac Tractatus; habet Lector tot Claſſicos, tum Veteres, tum Recentiores, utrumque optimè ex profeſſo expedientes in tractatu de Legibus, ad eoſdemmet eundem mitto : & im-

immediatè ad alterum proponendum, ſeu recenſendum hujus capitis privilegium accedo, quare ſit.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Juſtè damnatus à lege Civili, & à Iudice, ut veneno pereat, coactusq; ut ſibimet illud applicet, & epotet; ſi id exequitur, ignorans invincibiliter eſſe illicitum, ac grave peccatum, excuſatur à culpa, & à reatu mortali.

47 PRo bona, ac recta admiſſione propoſiti hujus Privilegii, præmitto; nunquam (abſque divina authoritate, & decreto) licitum eſſe ſeipſum occidere directè,& poſitivè, neque ob vitandum peccatum, neque ob defendendam pudicitiam, neque ob fidem, vel Religionem, aut virtutem tuendã, & hęc eſt communis D.D. ſententia (apud *Leſſium de Iuſt. lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 6. *n.* 20. & alios plures, præcipuè *P. Carafam noſtrum De Duello, tract.* 3. *ſec.* 3. *quæſito p.* ubi, *quod ſit cõmunis,& certiſſima*; & ut talis ab eo ex profeſſo rationibus, & auctoritatibus probatur) ex *D. Auguſt. lib. p. de Civit. Dei cap.* 16. *& ex Concil. Bracar. p. c.* 34. & refertur 23. *q.* 5. *c. Placuit*. Ubi ſic decernitur. *Placuit, ut qui ſibi ipſis voluntariè aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentem ſibi inferunt mortem, nulla prorſus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur*:Hęc ſunt verba Concilii. Hinc etiam idem *D. Auguſt. lib. p. de Civit. Dei cap.* 26. ſic ait: *Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus; neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo moleſtias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter ſua peccata præterita; propter quæ magis hac vita opus eſt, ut poſſint pænitendo ſanari. Neminem, velut deſiderio melioris vitæ, quæ poſt mortem ſperatur: quia reos ſuæ mortis, melior poſt mortem vita non ſuſcipit*. Unde neque Mulieri licet ſe occidere, ne ab alio corrumpatur, quia non debet ipſa in ſe committere crimen maximum, quod eſt ſui ipſius occiſio, ut vitet minus crimen alienum; non eſt enim crimen mulieris per violentiam violari; ſi conſenſus non adſit, quia non coinquinatur corpus niſi de conſenſu mentis, ut *Lucia Sancta* dixit; violatio namque non imputatur ei ad peccatum, niſi conſenſus adſit, neque per hoc amittitur virtus caſtitatis, & laureola, cum potius pati dicatur, quam agere, & peccare: Caſtitas enim vi eripi non poteſt, cum ſit virtus animæ, quæ violentiam non ſentit, & cum mens pudica, etiam alieno ſcelere corruptum corpus, tanquam intactum conſervat pudicum. Ideo virgo proſtitui poteſt, adulterari non poteſt invita, neque illam polluit aliena libido, tametſi ea oppreſſa in ſuo corpore exerceatur libido, non ſua. Hinc eleganter eadem *Lucia Sancta*, fertur, dixiſſe ad *Paſchaſium*. *Si invitam me feceris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam*. Libido enim *debet procedere ex mentis propoſito, ut tollat Virginitatem*. *D. Th. in* 2. 2. *qu.* 152. *art. p. ad* 4. Non licet ergo ſe occidere, nec etiam ob caſtitatem tuendam, & concors eſt in hoc Doctorum ſententia. Idque præterea inſinuat manifeſtiſſimè *Textus in Cap. Ex parte* 2. *De Sepulturis*: ubi de quadam Virgine, quæ fugiens illam cõprimere volentem, in amnem cecidit: ait textus. *Quo circa mandamus quatenus cum illa non ſpontè præcipitaverit ſe de ponte, ſed (ſicut ſuperius eſt expreſſum) caſu ceciderit, corpus eius tradi facias Eccleſiaſticæ ſepulturæ*.

D 2 48

48 Et adeò clarum eſt, & ex ſe notum, illicitum eſſe, peccatumve maximum, ſuiccidium; ut nec poſſit hoc idem invincibiliter ignorari, neque per invincibilem ignorantiam hujuſmodi peccatū excuſari ſecundū (*caiet. in 2. 2. qu. 124. art. p. & Victoriam in Relect. De Homicidio n. 37. in reſp. ad argum. decimumquintum*. Quia (inquiunt) ignorantia juris naturalis contra præcepta priora præceptis Decalogi, nullum excuſat. Conſtat autem quod non occidere ſeipſum eſt prius pręceptum, quam, *Non occides*, quod eſt præceptum Decalogi, ſicut amor ſui prior, & naturalior eſt, quam amor alterius. Quod autem (*addit Victoria in eadem reſponſ.*) lumine naturali cognoſci poſſit, illicitum eſſe, ſeipſum interficere, patet, quia Philoſophi ſtudioſi virtutis, id docuerunt, ut patet ex *Ariſtot. 3. Ethic.* dicente, quod eſt non magnanimi, mortem ſibi conſciſcere, ſed puſillanimi, & non potentis ferre vitæ labores: & *Cicero*, *mortem* (inquit) *cur mihi conſciſcerem, cum cauſam nullam habeam? cur optarem mulctas? quanquam hoc ipſum ſapienter: ſapientis enim eſt, neque optare mortem, neque timere*. Unde Cato, *Brutus*, & ſimiles, utique ſe interficiendo, nec laudabiliter, nec fortiter, nec ſapienter ſe geſſerunt: non enim poterant ignorare id eſſe inſipiens, & lumine naturali non agnoſcere, eſſe illicitum. Hinc etiam *Soto de Iuſt. lib. 5. qu. p. art. 5.* loquens de *Lucretia*, quę ſibi ipſi mortem intulit: ait; *Occidit ergo ſe ſe ex puſillanimitate, quia ferre infamiam non valuit: ſicuti & Cato, qui Cæſaris dominatum ſubire potens non fuit*. At loquens idemmet Author *in fine Articuli de Beata Apollonia Virgine Alexandrina*, cujus hiſtoria refert, quod Carnificum operas præveniens exilivit in flammas, & in rogum ipſa ſe conjecit, eam tamen inter Martyres multis præconiis celebratam retulit Eccleſia. Ut habetur *in Martyrologio Romano ſub die 9. Febr.* (cui addi poſſunt, Glorioſa *Pelagia Antiochena*, de qua conſtat ſe occidiſſe, ſive ut D. Ambroſius *lib. 3. de Virginibus*, ait, cum Matre, & Sorore in amnem ſe metſiſse, & aliæ Virgines) loquens tamen inquam *Sotus* de his Sanctis Virginibus ait: *Quod cum eſſent fœminæ, acuminiſque adeò iuris inſciæ, per invincibilem ignorantiam ſunt excuſandæ. Vel* (addit) *cum D. Auguſtino recurrendum, quod id Divino inſtinctu egerint*. Quod additum abſolutè tenendum eſt, & nedum cum *D. Auguſt.* (qui *lib. p. de Civit. Dei cap. 26.* ait: *Si hoc fecerunt, non humanitus deceptæ, ſed divinitus iuſſæ, nec errantes, ſed obedientes, &c.*) verum etiam cum *D. Chryſoſtomo in p. Oratione de Laudibus Sanctæ Pelagiæ* (ubi ait: *Sed ut diſcas, non ſine divina providentia id factum fuiſse*: & pergit oſtendere divinum inſtinctum, & ſecretam inſpirationem.) *D. Thoma 2. 2. qu. 64. art. 5. ad 3. Caiet. 2. 2. quęſt. 124. art. p. Verſu Sed hæc*: (Ubi, *quod ex ſpeciali divino inſtinctu mulieres illæ ſe occiderunt, ita quod Martyres ſeipſas facerent divina authoritate*.) *Leſſio dub. cit. 6. n. 24.* (quo in loco ſic: *Quia propter fidem Chriſti ad hoc fuerunt quodammodo compulſæ, hinc cum ipſæ in eo facto non peccaverint; ſecundum moralem æſtimationem cenſentur ab ipſis perſecutoribus occiſæ, & ſic ſunt Martyres.* Et cum *Michaele Salon. in 2. 2. qu. 64. art. 5. in reſp. ad ſextum*, ubi expreſsè ait: *Fœminas Sanctas, quas Eccleſia, & Sancti Patres iudicant Sanctas, ut Pelagiam, & ſocias, id feciſſe peculiari inſtinctu Spiritus Sancti, ſicut dicimus de Sanſone: alias verò, quæ ſine tali peculiari admonitione id facerent, temeritatis eſſe arguendas*. Accedit etiam in horum dictorum confirmationem, *Martyrologium* ipſum *Romanum* ſupra relatum *die 9. Febr.* ſub his verbis: *Alexandrię natalis Sanctæ Apolloniæ Virginis, cui perſequutores tempore Decii, dentes omnes excuſſerunt, deinde conſtructo, ac ſuccenſo rogo, cum comminarentur vivam ſe*

eam incenſuros, niſi tum eis impia verba proferret, illa paululum intra ſemetipſam deliberans, repentè ſe dè manibus impiorum proripuit, & in ignem, quem paraverant, maiori Sancti Spiritus flamma intus accenſa, ſpontè proſilivit, &c. Ecce igitur quomodo Sanctiſſima Virgo, inſtinctu, & particulari admonitione Spiritus Sancti (& non aliter) ipſa ſe in rogum injecit: & non aliter inquam, aliàs, ut optime *Salon.* qui ſine tali peculiari admonitione id facerent, temeritatis arguendi eſſent: imò peccarent mortaliter, uti lethale peccatum, & maximum eſt, occiſio ſui.

49 Ratio autem cur ſit tale eſt: *Tum quia* homo non eſt dominus vitæ ſuæ (Theologi communiter; *D. Tho. p. 2. q. 73. art. 9. ad 2. & in 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2. & q. 64. art. 5. ad p. & 3. Victoria in Relectione de Homicidio n. 23. Soto libr. 4. de Iuſt. q. 2. art. 3. Valent. to 3. diſp. 5. q. 8. punct. 2. ſub tit. de Occiſione ſuipſius, verſu Tertia ratio: & verſu, Quod autem in hac ratione ſumimus: & q. 10. punct. p. verſu Tertia eiuſdem generis quæſtio eſt;* ubi citat *Caiet. q. 73. art. 2.*) Sed ſolus Deus eſt Dominus vitæ, *Deuter. cap. 32. Ego occidam, & ego vivere faciam. Sap. cap. 16. Tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis: p. Reg. cap. 2. Dominus vivificat, & mortificat, deducit ad inferos, & reducit. Tum quia,* qui occidit ſervum alienum, injuriam infert Domino illius; & qui occidit ſubditum alienum, injuriam infert Iudici illius, uſurpatque judicium alienum: nemo autē eſt dominus ſuæ vitæ, neque judex in ſeipſum, ſed ſolus Deus eſt Dominus vitæ, & mortis; infert ergo qui ſeipſum occidit gravem injuriam Deo, perinde ac, qui occideret ſervum alienum, vel uſurparet alienum judicium. *Tum quia,* nemini licet expoliare Rempublicam re ſua ſine gravi injuria ipſius, unuſquiſque Civium eſt pars, & membrum Reip. ergo qui ſeipſum occidit expoliat Remp. ſua parte, conſequenter gravem illi infert injuriam, atque adeò graviſſimè peccat. *Tum etiam quia,* quicumque agit contra naturalem amorem, & inclinationem, quam dictat recta ratio, peccat graviſſimè contra jus naturale: at unuſquiſque natura duce, & recta ratione dictante diligit propriam vitam, & inclinatur in conſervationem ſui, contra quam inclinationem, & amorem agit, qui ſeipſum occidit, Ergo. Dicitur contra amorem, & inclinationem, quam dictat recta ratio, quia ſunt in nobis variæ inclinationes, ad quas non ducimur recta ratione, ſed appetitu ſenſitivo, quarum multæ poſt peccatum repugnant rectę rationi, juxta illud *D. Pauli, Invenio in membris meis aliam legem repugnantem legi mentis meæ*: contra hujuſmodi agere, non eſt peccatum: contra eas, quas recta ratio dictat, ut in caſu noſtro, peccatum eſt. Hinc patet, occidentem ſeipſum peccare graviſſimè, & contra charitatem, & contra juſtitiam; contra charitatem, quia agit contra naturalem dilectionem ſui ipſius, ad quam non minus (imò magis) tenetur, quam ad dilectionem proximi, contra juſtitiam verò, quia infert injuriam, & Deo, & Reipublicæ. Adde, & contra Decalogi præceptum, *Non occides*: eodem enim omnino præcepto, quo prohibetur alios, prohibetur & ſeipſum occidere, ut docet *D. Auguſt. p. de Civit. Dei cap 17.* & habetur *23. qu. 5. Can, Si non licet.* Ubi ait: *Si non licet privata poteſtate hominem occidere, etiam qui ſeipſum occidit, homicida eſt.* Et paulo poſt, ita: *Non occides alterum; ergo nec te: neque enim qui ſe occidit, alium quam hominem occidit. Sicque nullus debet ſibi mortem inferre, quia nullus debet eſſe homicida ſui, ſine ſpeciali decreto* Dei: Sunt verba *Scoti in 4. diſt. 15. qu. 3. art. 2.* Vide *P. Carafam tota quæſ. p. cit.* Quibus præmiſſis.

50 Concludendum hìc igitur conſequen-

quenter venit; juſtè damnatum ad mortem, à lege, ſeu à Magiſtratu, & à Principe, & ut veneno pereat; non poſſe ſibimet venenū applicare, illudque haurire, & mortem inferre: & ita eſt, inquit *Vviguers de Iuſt. Tract. 2. cap. 2. dub. 14. n. 93. etiamſi ad id à Iudice eſſet condemnatus: Id enim eſſet* (ait *Paulus* Comitolus *in Reſponſ. Moralib. libr. 4. qu. 10. n. 6.*) *ſeipſum occidere, perinde ac ſi pugione ſe perfoderet. Nec Iudex poteſt executionem ſententię mortis mandare, aut committere ipſi reo, ut communiter omnes tradunt. Vigers l. c. n. 96.* Et ideo *D. Th. in 2. 2. qu. 69. art. 4. ad ſecundum*, apertè ſcribit: *Quod nullus ità condemnatur, quod ipſe ſibi inferat mortem, ſed quod ipſe mortem patiatur.* Et iniquas fore ſententias Iudicum, quæ reos ſuimet Carnifices facerent, docet *Caietanus* apud eundem *Comitolum n. 6. cit.* dicens præterea idemmet *Cardinalis in 2. 2. qu. 69. art. 4. in reſp. ad ſeptimam dubitationem: Quod poſtquam ortus eſt Sol iuſtitię, Chriſtus Deus noſter, cognoviſſe videntur Iudices, quod hoc non licet, quamvis fortè veteres concedendo optionē generis mortis magis quam iudicando faciebant hęc.* Et quoniam *Franciſcus à Victoria in Relect. de Homicidio n. 30. ad argument. 8.* docet, *damnato ad mortem per cicutę, ſeu veneni hauſtum, licere illud haurire, imò poſſe ad hoc obligari:* adverſus illum inſurgit *Comitolus n. 6. cit.* dicens, *abſurdè opinatum eſſe Victoriam, & erraſſe vehementer, quia id eſſet ſeipſum occidere, ac ſi pugione ſe perfoderet. Nec iuſtè reum ab Iudice hoc mortis genere multari poſſe, ut epoto veneno ſeipſum perimat.* Quod & pariter docet *Caſtro* apud *Cordubam libr. 1. Qq. Theologicar. qu. 36. in reſpons. ad 3. argum.* ſub his verbis: *Nulla lex iuſtè pręcipere poteſt, ſed neque Iudex, quod quis ſeipſum occidat, faciendo, aut omittendo, id unde naturaliter immediatè ſequatur mors: quia eſt contra pręceptum, Non occides. Homo enim non poteſt à ſe abdicare vitam, ſicut bona temporalia, in quibus habet plus dominii, aut iuris quàm in propria vita: Ideo homo peccaret obediendo tali legi, ſive pręcepto contra legem divinam, & naturalem. Vnde & tales leges ſolum vigent, aut viguerunt inter Barbaros, & infideles, excęcatos, aut depravatos, etiam circa multa alia, quę ſunt iuris naturalis. Hęc Caſtro, & conſonat Caiet. 2. 2. q. 69. art. 4.*

51 Prçter *Victoriam*, etiā *Cordubu l. c. verſu Alio modo*: necnō *Petrus de Arragonia in 2. 2. qu. 69. art. 4. verſu Et ſi quis contra, litt. B.* videntur idem ſentire: non videntur tamen ſenſiſſe, reum ex ſententia Iudicis licitè ſe poſſe occidere, ut v. g. ſibi ventrem aperire (ad quod apud Iapones in gentilitate adhuc verſantes, ſolent rei ex ſententia, ſive mandato Regis condemnari) aut jugulū præſcindere, quæ etiam expreſsè negant, ut patet. Quamvis enim in eam propendeant opinionem, quod quis condemnatus, ut veneno tollatur, eo caſu ſic damnatus poſſit venenatum poculum bibere: negant tamen illum idcirco dicendum eſſe occidere ſeipſum, cōſequenter cenſent non adverſari concluſioni, & doctrinæ communi. Nam comparant illum, qui ita ſumeret poculum venenatum cum eo, qui ad ſuſpendium condemnatus aſcendit ſcalas; vel qui gladio damnatus eſt, diſponit, & exhibet jugulum; quæ quidem licet D. D. omnes fateantur poſse reos ſic condemnatos facere, non tamen ideo admittunt illos ſibi mortem inferre, aut licite inferre poſſe. Et quod prædicti ità ſentiant, ecce eorundemmet verba: Nam *Victoria n. 30. cit.* ſic ait: *Sicut ſunt alia ſupplicia decreta contra nocentes, non video qua non poſſit id inſtitui, ut veneno tolleretur, quod ſic illud ſupplicium poteſt eſſe iuſtum, cum aliter illa pœna irrogari non poteſt, niſi ut illa venenum epotet, nihil videtur, cur non liceat ei haurire venenum. Sicut licet damnato ad ſupplicium aſcendere ſcalas, & ei, qui damnatus eſt gladio, parare iugulum: neque enim*

unus

unus magis cooperetur morti ſuæ, quã alius. Ita *Victoria*, poſt quam *Corduba l. c.* pariter ſic: *Reus licitè ſolum cooperati poteſt iuſtæ actioni alterius in ſeipſum occidendum: & ita poteſt bibere venenum ſibi propinatum, & applicare laqueum ſibi ſuſpendendo, & aſcendere ſcalas ad patibulum, & intrare ignem, vel flumen, vel lethale tormentum, idque ex obedientia legis, vel Iudicis, etiam quando ad hæc non teneretur; vel ad exercitium patientiæ, & virtutis, ut Martyres fecerunt: quia & ſic agere, & cooperari ad legis, vel Iudicis imperium quodammodo cooperari eſt. Nam, & ex cauſa legitima poteſt quiſque beneficio iuris naturalis, & divini renuciare, dum alias non prohibetur. Ex præcepto autem, Non occides, non prohibetur id in ſe mittere, & quodammodo cooperari ex cauſa ationabili urgente: quo fit ut à fortiori reus poſſit eſſe executor, & miniſter legis, & pœnæ citra mortem in ſe, ſicut in alium exequendæ.* Hactenus *Corduba*. A quo (uti nec à *Victoria*, hunc etiam allegans) non diſcordat *Arragonia l. c.* ubi & ipſe, ut ſequitur: *Dico, quod quemadmodum ſunt alia ſupplicia decreta contra nocentes, ſic etiam poteſt inſtitui hoc, quod veneno tollantur, quod & ipſi poſt Iudicis condemnationem epotare tenebuntur; nec proptera erunt dicendi ſeipſos occidere. Probatur; Bibere de ſe non eſt actio lethalis, quamvis bibere venenum lethale ſit; ſicut nec progredi in locum ex ſe actio lethalis, quamvis progredi in locum neci deſtinatum lethale ſit: ergo ſicut nocens poſt Iudicis condemnationem tenetur, & poteſt hoc ſecundum efficere; ita & primum. Et confirmatur: Damnato ad ſupplicium licitum eſt aſcendere ſcalam, & ei, qui damnatus eſt gladio, licitum eſt parare iugulum: ergo & ei, qui damnatus eſt veneno, licitum erit illud bibere. Probo conſequentiam: Quia non magis cooperatur morti ſuæ unus, quam alter. E ſi quis ex hoc inferat; ergo poteſt aliquis damnari, ut ſeipſum iugulet, nego conſequentiam. Tum quia iugulatio ex ſe eſt actio lethalis, nec poteſt aliqua ratione conſiderari, qua lethalis non ſit. Tum quia, ut diximus in ſuperioribus, tranſgreſſores legum pœnalium, poſt Iudicis condemnationem, non tenentur eas actiones exercere, quæ commodius à Miniſtris, quam ab ipſo reo fieri poſſunt, quamvis ſint neceſſariæ ad pœnã ſubeundam.* Itaque *non tenentur nodum collo aptare; nec gladium in iugulum mittere, aut ſibi manus quoquo modo inferre, quia iſtæ actiones, ab alio commodius, quam à nocente fiunt. Et ſic ad eas reum obligare eſſet inhumanum. Tenetur tamen in conſcientia eas actiones exercere, quæ neceſſariæ ſunt ad pœnam ſubeundam, & ab alio, niſi ab ipſo commodè exerceri non poſſunt: qualis est potatio veneni. Totumque hoc dicitur pertinere ad paſsionem, ad quam reus condemnatur. Et ſi contrarium faceret; reſiſteret Iudici, aut miniſtris, quod ſine iniuria fieri non poteſt.* Et paulo poſt, repetendo, concludit. *At verò aſcenſio ſcalæ, & potatio veneni, eiuſmodi ſunt, ut niſi ab ipſis nocentibus fiant, ab alio exerceri non poſſint. Et ideo convenienter præcipitur eis, ut hoc faciant. Diciturque hoc magis pati, quam agere propter rationem iam dictam.* Ecce igitur quod *Victoria, Corduba, & Arragon.* non ſentiunt reum ex ſententia Iudicis licitè ſe poſſe occidere, ut v. g. ſibi ventrem aperire: quamvis ſenſerint quod condemnatus ut veneno interimatur, poſſit ex ſententia Iudicis ſine culpa ſumere venenũ propinatum, cum id per eoſdemmet non ſit ſeipſum occidere: & in eandem affirmativam inclinare videntur *Sà Verb. Iudicialis actus, De Reo, numero mihi 12. & Tolet. Libr. 5. cap. 6. n. 8.*

52 Verſa vice verò, alii negativè ſentiunt, & magis communiter: ſuntque (præter citatos ſupra) *Caiet. 2. 2. qu. 69. art. 4. ad 7. dubitat. Soto de Iuſt. lib. 5. qu. 6. art. 4. §. Poſtrema autem dubitatio. Petrus à Navarra de reſtit. cap. 3. n. 81. Leſsius de Iuſt. lib. 2. c. 9. dub. 6. n. 26.*

n. 26. Laymann. lib. p. tract. 4. cap. 15 n. 8. Fagundez in Decal. Tom. p. in v. præcept. l. 5. cap. 12. à n. 12. uſque ad 13. incluſivè. Et alii. Quorũ omniũ ratio eſt: Quia directa, & poſitiva ſui ipſius occiſio, neque juſtè imperari, neque juſtè executioni mandari poteſt. Qui autem venenum ſciens epotat, non minus directè, ac poſitivè ad ſui occiſionem concurrit, quam ſi liquidum, & fervens plumbum ebibat, aut enſe ſe confodiat: ergo, &c. Confirmatur, ſi enim qui ſe in flumen injiceret, planè ſe occideret, ergo multo magis, qui aquam ipſam, reſpirationem, & vitam auferentem, ſumeret intra ſtomachum, vel ignem ipſum, ergo & qui venenum. Hinc conſtat nihil hic commune eſſe cũ aſcenſu ſcalarum ad patibulum, ſive cum diſpoſitione Iuguli ad gladium, quæ tanquam ſimilia adducunt *Victoria, & Arragonius*, cùm manifeſtum ſit, hæc mortem non operari ſicuti veneni applicatio. Pro qua re hic faciunt etiam ea, quæ docet *Sylvius in 2. 2. qu. 69. art. 4. quæritur 4.* (apud *Dianam p. 5. tract. 4. reſ. 40.*) ubi ſic ait. *Obſervandum eſt actiones mortem violentam præcedentes eſſe duplicis generis. Quædam ex ſe ſunt cauſativæ mortis, veluti ſe præcipitem dare, ſeu ex patibulo proiicere cum fune collum ſtringente. Item venenum mortiferum haurire: & venam tunc aperire, quando non eſt permiſsio ad eam ſtatim occludendam, ut proinde totus ſanguis ſit emittendus. Aliæ actiones non ſunt ex ſe cauſativæ mortis, ſed diſpoſitiones ad eã vel ſimpliciter, vel facilius patiendam, ut aſcendere ſcalam patibuli, aut collum extendere: Quæ ſunt prioris generis, Iudex non poteſt condemnare reum ut eas faciat, quia non poteſt condemnare, ut ſe interficiat. Ad eas autem, quæ ſunt poſterioris generis, poteſt ipſum condemnare: & generaliter condemnare illum poteſt, ut ut faciet eas omnes, quæ non poſſunt commodè fieri à carnifice, modo non ſint illicitæ.* Hæc *Sylvius*. Ex quibus (& cum eodem) *Diana loc. cit.* reſolvit, quod reus, dum jam carnifex funem illi collo appoſuit, non poſſit ſe ex ſcala præcipitem dare, quia hæc actio eſſet occiſio ſui ipſius, ideo non à reo, ſed à carnifice facienda eſt. Et ob eandem rationem item reſolvit idem *Diana*, non poſſe reum venenum mortiferum ſibi applicare, illudque haurire, quia & hæc actio eſt ſuimet occiſio, ut toties dictum eſt, & ſupra probatum. Neque refert, quod allegant aliqui; videlicet, quod bibitio ex genere, & ratione ſua non inferat mortem: ſatis enim eſt (ut optimè etiam *Vigers de Iuſt. tract. 2. cap. 2. dub. 16. ſub n. 102.*) ad hoc ut cenſeatur ſui occiſio, quod bibitio hujus potus, aut ſumptio hujus boli ex ſua ratione, & efficacia, cauſet mortem. Nec iterum refert, quod allegant alii (apud eundem *Dianam par. 11. tract. 6. & Miſcell. 6. reſ. 50.*) inter quos *Dicaſtillus de Iuſt. libr. 2. tract. p. diſp. 10. dub. 17. n. 522.* actus videlicet poſitivos, aut negativos (ut v. g. non comedere, reſpectu illius, qui damnatus eſt ad mortem per famē) ex quibus neceſſariò ſequitur mors, alios continere notabilem crudelitatem ſi exerceantur ab eo, qui damnatur: alios verò non item. Iudicem autem publica auctoritate præcipere poſſe, ut reus, ſecundi generis actus exerceat; quia non contineret modum irrationabilem punitionis, & hujuſmodi eſt actus bibendi venenum, qui non continet majorem crudelitatem, quam actus illud accipiendi per vim externam, imò videtur habere minorem. Sicut igitur (inquiunt) poteſt Iudex, hunc actum præcipere, ita & damnatus eundem ex ſe exercere abſque peccato. E contra verò non poſſe damnatum cooperari eo genere actionis, quod contineret modum ſententiæ crudelis, ſi exerceretur ab ipſo damnato, qualis eſset v. g. actus iugulandi ſe: tunc enim ſicut Iudex non poteſt il-

Digitized by Google

illum actum iuſtè præcipere, ita neque damnatus illum exercere. Non inquam refert, ob hanc enim doctrinam, & diſtinctionẽ nõ debemus recedere à ſẽtẽtia abſolutè negativa & communi D. D. uti nõ audet diſcedere *P. Diana reſ. cit.*: quia qui ſumit venenum, ille ſibi applicat, & introſumit rem, quæ non minus directè naturam deſtruit, & interimit, quam ignis, vel gladius, aut plumbum liquatum, ut ſupra dictum eſt. Neque tandem tertiò refert, quod quando aliquis legitimè condemnatus eſt ad mortem, poteſt cuivis à Iudice committi executio, conſequenter etiam ipſi reo (quo in caſu reus ipſe tanquam Iudicis miniſter poteſt eo jubente ſe interficere, ac ſeipſum directè occidere, nec tunc ageret contra præceptum *Non occides*, cùm id non ageret propria Authoritate, ſed Iudicis, unde reus eſſet, & miniſter, & ſervato Iuris ordine ageret) Quia Iudex non poteſt executionem ſententiæ mortis mandare, aut committere ipſi reo, ut communiter omnes tradunt apud *Viggers de Iuſt. tr. 2. cap. 2. dub. 14. n. 96. & Dianam reſ. cit.*

53 Idque probat *Viggers*, & cum eodemmet, ac ſub iiſdem verbis, idem *Diana*. Quia ſcilicet, hoc nimis adverſatur naturæ, ut ipſa ſeipſam interimat, atque adeò nimis apparet crudele: præſertim quia nunquam ſufficiens poteſt allegari neceſſitas id faciendi: ergo non debet cenſeri hoc Magiſtratui à Deo conceſſum (licet potuerit) ut ſic juſtitiam adminiſtret, committendo reo, ut ſeipſum interimat, ſed ut adminiſtret hoc, modis naturæ, & rationi magis accommodis. Hinc Magiſtratus gladium portat, non ipſi malefactores, qui gladio plectendi ſunt. Adde, quod juxta communem omnium apprehenſionem, nemo convenienter à Iudice conſtitueretur executor ſententiæ mortis in proprium parentem, non tantum ob reverentiam ratione principii illi debitam, verum etiam propter naturæ conjunctionem, & quaſi identitatem, ergo multo minus in ſeipſum. Quod ſi itaque non poteſt Iudex reo committere, ut ſententiam mortis in ſeipſum exequatur, ſequitur quod quantumvis Iudex præſumat committere, non tamen idcirco reo licebit exequi: quia perinde faceret, ac ſi privata authoritate ſeſe interimeret, quandoquidem Iudicis poteſtas non ſe eò extendat, ut poſſit illi mandare, aut facultatem facere ſe interficiendi. Quemadmodum ſi Iudex condemnaret aliquem nullo modo ſubditum, non liceret lictori, ejuſmodi ſententiam exequi, & ſi exequeretur, committeret homicidium, perinde ac ſi abſque ſententia, & cognitione cauſæ occidiſſet: quia Iudex excederet limites ſuæ poteſtatis. Hinc patet ſolutio argumenti in contrarium adducti. Etenim negandum eſt, talem non peccare contra præceptum, *Non occides*: & ad probationem reſpondetur, quod non occidat authoritate publica verè, ſed apparenter tantum, eo quod poteſtas Magiſtratui à Deo attributa ad malefactores è mediò tollendos, non ſe extendat ad hunc modum, ut faciat nocentem interimere ſeipſum, ob rationes ante allegatas. Quod & inde confirmari poteſt, quia omnes paſſim homines communi ſenſu, & judicio, cenſuerunt, ac cenſent, illum indebitum eſſe, & à ratione alienum ſupplicii modum: uti etiam tenet communis D. D. ſententia, à qua in rebus practicis non facile eſt recedendum (ait *Leſſius dub. 6. cit. n. 26.* loquens ad hunc ſpecialem caſum) Et quamvis dicat *Layman. n. 8. cit.* quod, *cum res hæc controverſa ſit inter Doctores, conformare ſe poterit reus probabili ſententiæ Iudicis, ità præcipientis*: concludit tamen: *ad id non obligari, cum ſit præceptum inhumanũ, & facile aliud ſupplicium decerni poſſit*.

54 At contra, concludo ego ex præmiſſis, reum hujuſmodi, nedum ad id non obligari, verum etiam nec obligari poſſe; imo neque id exequi abſque peccato, ob rationes ante allegatas, & alias,

E quæ

quæ videri poſſunt apud *P. Carafam l.c.* Niſi id fecerit per inculpatam, & invincibilem ignorantiam, à qua excuſaretur (ut in propoſito Privilegio) uti per eandemmet excuſari utique poteſt ex aperta etiam ſententia, & doctrina ejuſdem *P. Carafæ, ſec. 3. cit. quæſito 4. n. p.* pro qua refert *Sotum l. infra cit. Leſſium lib. 2. cap. 9. dub. 6. n. 23. Becanum in 2. 2. de Iuſt. & Iur. qu. 11. de Homicidio, concluſ. p. Malderum in 2. 2. tract. 3. c. p. dub. 17. Filliucc. to. 2. tract. 29. cap. 4. n. 67. Molin. de Iuſt. & Iure to. 4. tract. 3. diſp. 9. n. 5. & Dianam par. 5. tract. 4. reſ. 30.* Quod *probo primò, ex Vviggers dub. 14. cit. n. 92.* Quia non eſt id tam evidenter malum, quin inculpatè à multis potuerit hoc ignorari, & putari licitum, cum non tantum plures ethnici Philoſophi, præſertim Stoici, & Pagani, ſed etiam quidam (ut appa ret) Chriſtiani, & viri Docti, ita ſenſerint, inter quos ſupra relati. *Secundò probo, ex Soto de Iuſt. lib. 5. qu. p. art. 5. in fine*: ubi loquens de *S. Apollonia* (de qua fertur, quod Carnificum operas præveniens, exilivit in flammas) ait ſic: *Vel dicendum cum Auguſtino, quod id divino inſtinctu egerit, vel quod cum eſſet fœmina, acuminiſque adeò iuris inſcia, per invincibilem ignorantiam ſit excuſanda*: Ergo ſi ſic eſt, & per eandemmet ignorantiam excuſandi ſunt rei in caſu noſtro; imò & multo magis, utpotè, nedum juris ignari omninò, ſaltem ut plurimum (maximè rei viles, plebei, ruſtici, ac totaliter inſcii) verum etiam quia metu imminentis violentæ mortis, ſunt veluti extra ſe poſiti, & neſciunt quid faciunt. *Tertiò probo, ex Trullench in Decal. tom. 2. libr. 5. cap. 3. dub. p. n. 4. in princip.* ubi loquẽs de Viris Sanctis, Sanctiſque Virginibus, qui, & quæ, morti ſe objecere, & ultro ſe in aquam, & ignem injecere: dicit primò cum *D. Tho.* id feciſse Spiritus Sancti inſtinctu: *Vel* (ſecũdò ad caſum noſtrum) *feciſse ex ignorantia invincibili* (redditque rationem) *Nam ſe occidere* (inquit) *ob Patriæ ſalutem, vel pudicitiæ cuſtodiam, non eſt ita evidens eſse malum, quin inculpate poſſit ignorari, & exiſtimari licitum. Ergo. Quartò probo, ex Michaele Salon. in 2. 2. D. Tho. qu. 64. art. 5. verſu Quartum argumentum*: Ubi ad rem noſtram, quærens, *An poſsit dari ignorantia invincibilis huius doctrinæ: Non licet ſeipſum ullo modo occidere, nec pro bono fine*: (contra nonnullos) tenet affirmativè, & hanc affirmativam (ait) *eſse modo communem inter Thomiſtas*. Quia licet iſta doctrina, *de ſeipſo ullo modo non occidendo*, videatur inferri ex principiis naturæ, non tamen ita clarè, & apertè, quin ignorari à multis poſſit, maximè à ruſticis, idiotis, &c. Addo ego maximè iterum à reis (in caſu noſtro) à Iudice ad id condemnatis, & coactis, ut ſupra, & prout in hujus Privilegii propoſitione. Circa quam, ultimo loco adverto cum *Vviggers l. c. n 96. in fine*: quod licet dictum fuerit ſupra (cũ eodem) non debere cenſeri à Deo cõceſſum Magiſtratui, ut ſic juſtitiam adminiſtret, committendo reo videlicet, ut ſeipſum interimat, & hunc eſse per omnes paſſim homines, indebitum, & à ratione alienum ſupplicii modum: Nõ tamen videtur intrinſecè ita malus, quin Deus potuerit ſic ordinare, & illam quoque juſtitię ſic adminiſtrandę attribuere Magiſtratui poteſtatem, ſi ita probatum illi fuiſſet. Quia cũ Deus ſit Dominus vitæ, & mortis, & ſupremus omniũ Iudex, potuiſset utiq; attribuere Magiſtratui dictã poteſtatẽ (ſi illi placuiſſet) adminiſtrã di juſtitiã, videlicet ſub tali ſupplicii modo; nullique faceret injuriã, quia diſponeret de re ſua. Uti ob eandẽ dominii rationẽ, poſset præcipere, ut innocẽs (quod eſt multo maius) privetur vita, nec illi, vel ulli ob id iniuriã faceret, diſponeret quippe de re ſua, & cõſequẽter qui ex divino præcepto innocentẽ occideret, bene ageret, quia pręcepto ſuperioris licito, & honeſto, obedire, bonũ eſt: & ideo cõmẽdatur *Abraham Gen. 22.* qui ut divino pręcepto obediret, non pepercit vitæ filii ſui, quamvis innocentis.

CA-

CAPUT TERTIUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM DIVINAM, ET MYSTERIA FIDEI.

BIBLIOTECA N.-C. ROMA VITTORIO EMANUELE

55 Divus Thomas in *p. 2. qu. 91. art. 4.* expreſsè docet *(in Reſponſ.)* Ad directionem humanæ vitæ,fuiſſe neceſsariū habere legem divinam, præter legem naturalem, & legem civilem. Et hoc propter quatuor rationes ſequentes: Primò quidem, quia homo ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ, ideò neceſſarium fuit, ut ſupra legem naturalem, & humanam dirigeretur etiam ad ſuum finem lege divinitus data. Secundò, quia propter incertitudinem humani judicii, præcipuè de rebus contingentibus, & particularibus, contingit, de actibus humanis diverſorum, eſſe diverſa judicia, ex quibus etiam diverſæ, & contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo abſque omni dubitatione ſcire poſſit, quid ſit agendum, & quid vitandum, neceſsa rium fuit, ut in actibus propriis dirigeretur per legem divinitus datam, de qua conſtat, quod non poteſt errare. Tertiò, quia de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare,judicium autem hominis eſse non poteſt de interioribus, qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent: & tamen ad perfectionem virtutis requiritur, quod in utriſque actibus, homo rectus exiſtat: & ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interiores actus: ſed neceſsarium fuit,quod ad hoc ſuperveniret lex divina. Quartò, quia ſicut *Auguſt.* dicit *p. de lib. arb. cap. 6. circa finem:* Lex humana non poteſt omnia, quæ malè fiunt, punire, vel prohibere: quia dum auferre vellet omnia mala; ſequeretur, quod etiam multa bona tollerentur,& impediretur utilitas boni communis, quod eſt neceſsarium ad converſationem humanam. Ut ergo nullum malum improhibitum, & impunitum remaneat, neceſſarium fuit ſupervenire legem divinam, per quam omnia peccata prohiberentur. Et iſtæ quatuor cauſæ tanguntur in *Pſal.* 18. ubi dicitur: *Lex Domini immaculata:* ideſt nullam peccati turpitudinem permittens. *Convertens animas:* quia non ſolum exteriores actus, ſed etiam interiores dirigit. *Teſtimonium Domini fidele*; propter certitudinem veritatis, & rectitudinis: *Sapientiam præſtans parvulis*; in quantum ordinat hominem ad ſupernaturalem finem, & divinum: Ita *S. Doctor art. 4. cit.* Qui prætérea *art. 5. ſequenti*, dicit, quod lex divina duplex eſt, ſcilicet lex vetus, & lex nova Evangelii, per Chriſtum data: à quo utique (veluti à vero fonte) emanant etiam fidei noſtræ divinæ Myſteria.

56 Quoniam ergo Lex quælibet obligat ſubditos, ita ut nulla ſit quæ non obliget, *Ariſt.* 10. *Ethicor. cap. ult. Plato cap.* 16. *de Regno: Dicitur enim Lex à ligando (* inquit *D. Tho. p. 2. qu. 90. art. p. in Reſponſ.) quia obligat ad agendum:* Et deſumitur *ex L. p. & 2. & l. Legis virtus. ff. De legibus, & ex D. Auguſt. De Statu Virginitatis cap.* 14. Et ex illo *Ad Roman.* 2. *Qui in lege peccaverunt, ſecundum*

E 2 le-

legem iudicabuntur. Et multo magis Lex divina (per quam peccata omnia prohibentur) ligat, & obligat ad ſui obſervantiam ſub reatu veniali, vel mortali, juxta qualitatem tranſgreſsionis. Uti pariter ſub eodem reatu tenemur credere, & notitiam explicitam habere Myſteriorū fidei (aliquorum ſaltem) niſi per ignorantiam, quæ vinci nequit (in utroque) excuſaremur; idcircò pro hac re ſit & hujus tertii propoſiti Capitis:

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actū ex ignorantia invincibili contra legem divinam Evangelicam, novam, ſeu Gratiæ, excuſatur à culpa, & à reatu morali.

57 NEget ſi poteſt quis hoc privilegium, eique contradicat. Nonne poteſt quis invincibiliter, atque adeò inculpatè, fidei divinæ Evangelicæ ignorare mandata quædam dumtaxat, ſi non omnia, & adverſus ipſa conſequenter materialiter tantum operari? utique: imò de facto ità (nec infrequenter) operantur juniores, ſimplices, ruſtici, ignari, rudiores, &c. ut conſtat experientia, & quotidie Confeſſariis ipſis, ergo. Addo (cum *Valent. in p. 2. diſp. 6. qu. 6. punc. p. Corol.* 3. apud quem etiam *Vega libr.* 13. *in ſeſſ.* 6. *Trident. Concilii cap.* 12. aliique D. D. *Azorio Inſtit. Moralium lib. p. cap.* 13. *qu.* 2. *Sayro in Clavi Regia lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 13. & 14. *Vaſquez p.* 2. *qu.* 76. *art.* 2. *diſp.* 120. *cap.* 3. *Sanchez to. p. Operis Moralis libr. p. c.* 16. *n.* 32. & aliis quampluribus ab iſtis relatis) quod infideles ipſi, qui nihil omnino de lege hujuſmodi divina evangelica audiverunt, nec de fide Chriſtiana aliquid penitus intellexerunt, invincibiliter (ideſt inculpatè) illam ignorare dicūtur: & ita inculpatè, ut ſi iidem, in eadem infidelitate cum ea ignorantia decedant, *non condemnabuntur (ait Sanchez n. cit.) ratione infidelitatis, utpotè quæ culpa vacat (ſed ratione aliorum peccatorum)* Nec ergo (addo ego) condemnabuntur, quia poſuerint actus materiales contra eandem legem divinam, cum nequeant hi eſſe culpabiles in illis, nec culpæ attribui; cum de tali lege nil penitus audiverint, notitiam habuerint, vel ſciverint, aut dubitatio ulla in ipſis occurrerit: at ſi ſic eſt, uti equidem eſt, ergo abſolutè verum, & abſque dubietate, ac hæſitatione admittendum propoſitum privilegium.

58 In quo tantum loquimur de lege divina Evangelica nova, ſeu Gratiæ (quæ etiam à *D. Tho. p.* 2. *qu.* 91. *art.* 5. & à Patribus, dicitur *lex amoris*) quia hæc ſola obligat in conſcientia: nam lex Moſaica (quæ ab eodem *S. Doctore art. cit.* & item à Sanctis Patribus, *timoris lex* nuncupatur) quoad ſui obligationem, abrogata eſt (ut docet idem *S. Thom. in p.* 2. *qu.* 103. *art.* 3. *ad* 2. & alii paſſim) in morte Chriſti. Tunc enim amiſit vim obligandi, quia tunc *velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum*, *Matth.* 27. Et tunc Chriſtus dixit in Cruce; (*conſummatum eſt*. Unde ſequitur, ante mortem Chriſti viguiſſe ſimul legem Moſaicam, & Evangelicam: poſt mortem verò, ſolam Evangelicam, quæ lex, nova, ſeu Gratiæ, eſt verè, ac propriè lex, à Chriſto lata. Et definita *in Concil. Trident. ſeſſ.* 6. *Can.* 19. & 21. De qua Theologi, maximè interpretes *D. Tho.* cum ipſo *S. Doctore in p.* 2. Videantur *Sotus de Iuſtit. libr.* 2. *qu. p.* & *ſequentib. Valent. to.* 2. *diſp.* 7. *qu.* 6. *Azorius tom. p. lib.* 6. *cap.* 59. *Suarez de Legib. libr.* 10. *Salas de Legib. diſp.* 24. & alii.

Digitized by Google

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorantia invincibilis Myſteriorum fidei in Infidelibus excuſat à culpa; & ea ignorare, in ipſis culpa non eſt.

59 ADmittit expreſsè hujuſmodi Privilegium *D.Tho. 2.2. qu. 10. art. p. in reſponſ.* ubi concedit circa fidei Myſteria poſſe eſſe infidelitatem (quam negativam vocat) abſque peccato, ſub his verbis: *Infidelitas, ſi accipiatur ſecundum negationem puram, ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati: ſed magis pœnæ; quia talis ignorantia divinorum, ex peccato primi parentis conſecuta eſt. Qui autem ſic ſunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt; non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Ioann. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Quod exponens Auguſt. dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum.* Ita *S. Doctor*: quem ſequens *Vaſquez p. 2. qu. 76. art. 2. diſp. 120. cap. 3.* ait: *Quod nunc demum in Scholis communi omnium calculo comprobata eſt, ut multo probabilior, ſententia, quæ affirmat, accidere poſſe ignorantiā invincibilem Myſteriorum fidei, etiam eorum, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, ita ut ea ignorare culpa non ſit: in illis nimirum, quibus Myſteria non fuerunt propoſita, nec per eos ſtetit, quominus proponerentur.* Quam ſententiam apud eundem *Vaſquez* tenent pariter, *D. Bonav. in 3. diſt. 25. art. p. qu. 3.* Durand. *in 3. diſt. 25. qu. p. n. 9. Riccard. art. 4. q. p. Scotus qu. p. §. Sed poſito. Gabriel qu. p. art. 2. poſt. concluſ. 5. Angelus verb. fides n. 7. & Sylveſter qu. 3. Armilla verbo Credere n. 2. Navarrus in Summa cap. 11. n.* 18. quibus addo *Valentiam l. c. Azor. lib. p. cap. 13. qu. 2. Sayrum* (multos alios allegantem) *in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 13. & 14. Sanchez tom. p. oper. Moral. lib. p. cap. 16. n. 32. Coninch de Moralitate Actuum Supernatural. diſp. 14. dub. 11. num. 221.* (Ubi, quod hæc ſit communior, & verior ſententia.) Et (aliis pluribus omiſſis tum veteribus, tum recentioribus.) *Patrem Macedo* (ex Recentioribus) *Tomo de Clavibus Petri libr. 3. De fide dogmatica, cap. 3. verſu, Sed quoniam latè*: ubi ſic: *Dico, probabile eſſe, dari poſſe ignorantiam invincibilem omnium Myſteriorum ſupernaturalis fidei, & hanc eſſe cōmunem ſententiam Authorum, quos refert, & ſequitur Suarez de fide d. 17. ſec. p. & 2. & Lugo de Fide d. 19. ſec. p.* Eādemque ſententiam modernè ſequitur *Theodorus Gennarus in explicatione Symboli Apoſtolici, in principio operis, titulo Præludia in Symbol. Apoſt.* Ubi quærens, *An ſit una fides omnium credibilium, pag. mihi 9. columm. 2.* inquirit inſuper: *An poſſit dari in aliquibus ignorantia invincibilis Myſteriorum noſtræ fidei?* & pro reſolutione ponit Concluſionem affirmativam hujuſmodi: *Poteſt dari, & de facto datur huiuſmodi ignorantia in multis infidelibus*, quæ concluſio, ac ſententia, ſeu propoſitum privilegium.

60 Probatur ex *Vaſquez, & Coninch l. l. c. c.* Plurimi Gentiles, ſuperioribus ſæculis nati in Iaponia, & America, nunquam audierunt quicquam de Myſteriis noſtræ fidei, nec unquam venit illis in mentem, ejuſmodi fidem eſſe, vel eſſe poſſe, nec de illa quicquam ſuſpicati ſunt, nec illam ignorantiam potuerunt expellere, ergo accidere poteſt ignorantia invincibilis circa fidei noſtræ Myſteria, itaut culpæ non imputetur: Ex quo patet eos non teneri hoc pręcepto quod ignorarunt invincibiliter, atque adeo non peccare, nullum enim eſt peccatum, niſi voluntarium; non poteſt autem eſſe voluntarium, quod eſt incognitum. Et ita etiam arguit *Macedo*, apud *Gennarum l. c.* quo argumento, utuntur pariter alii Doctores paſſim. Quod confirmatur, tum ex illo *D. Pau-*

Pauli textu ad Rom. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* tum ex exemplo adducto ab Alenſi, de parvulo infideli à pueritia ante uſum rationis incluſo in carcere, in quo nihil unquam audivit de vera Religione, tum ex alio exemplo adducto à *Scoto*, de nutrito in Sylvis, qui ſimiliter nunquam audivit aliquid de vera Religione Chriſti, & proinde nec potuit ſuſpicari dari aliquam Religionem veram, quam teneatur ſequi, & ita non potuit rogare Deum, ut eum illuminaret ad cognoſcendam hanc Religionem, nec potuit aliquos conſulere de veritate huius Religionis; ubi enim nulla eſt præcognitio, vel dubitatio, nulla poteſt advenire cogitatio de petendo conſilio: ſicque argumentantur *Faber in* 4. *de poenit. diſt.* 14. *q. p. n.* 39. *& ſeq.* relatus à *cit. Gennaro pag.* 10. & alii: tum etiam quia, ſimplices, & idiotę inter infideles, vel hæreticos viventes, ſi quãdoq; eos de ſua Religione dubitare contingat, ſatisfacere conſcientiæ videntur, ſi eos, qui periti communiter cenſentur, conſulant; quod ſi iſti illos in ſuo errore confirment, videntur excuſandi, quia ſatisfecerũt conſcientiæ ſuę, faciẽdo quod potuerũt: ergo in infidelibus poteſt dari ignorãtia invincibilis myſteriorum fidei noſtræ, excuſans à peccato; & conſequenter eadem Myſteria ignorare, in ipſis culpa non eſt, ut in propoſito privilegio. *Imo ſi in infidelitate cũ ea ignorantia decedant, non condemnabuntur ratione infidelitatis* (ait *Sanchez n.* 32. *cit.*) *utpotè quæ culpa vacat, ſed ratione aliorum mortalium.* Confirmatur ex *Caſtro Palao par. p. tract.* 4. *diſp.* 7. *punct.* 2. *num. p.* Ubi proponens ad caſum noſtrum *Vtrũ Infidelis poſſit habere ignorantiam invincibilem omnium illorum, quæ fides proponit credenda?* Reſpondet. *Poſſe haberi ignorantiam invincibilem Myſteriorum ſupernaturalium, Incarnationis, Trinitatis, & ſimilium: quia hæc cognoſci non poſſunt, niſi proponantur: at ſæpè propoſitio deficit. Ergo. Neque valet dicere, nemini negari à Deo media ad ſalutem neceſſaria; quia hoc verum eſt, ſi divinæ gratiæ impedimentum non præſtas: at præſtare potes impedimẽtum hoc multiplicando peccata. Quod ſi urgeas. Ergo iam Ignorantia culpæ tuæ tribuenda eſt, ſi quidem Deus illam à te expelleret niſi culpam committeres.* Dico *tribuendum eſſe tuæ culpæ; non tamen obinde ſequitur, ignorantiam in ſe culpabilem eſſe, quia ad hoc, ut ignorantia in ſe culpabilis eſſet, debebas aliquo modo cognoſcere tuis peccatis impedimẽto eſſe illam expellendi; & inſuper debebas ſcire obligationem illam expellendi: Quæ omnia facillimo negotio ignorari à multis poſſunt.*

61 Ulterius etiam confirmatur: nam quod hujuſmodi invincibilis ignorantia non ſit peccatum, adeò certum eſt, ut oppoſitum affirmare ſit damnatum in *Michaele Baio*, cujus erat hæc propoſitio *Infidelitas purè negativa in his, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.* Unde conſtat contradictoriam eſſe veram; videlicet, *Infidelitas purè negativa de Chriſto, peccatum non eſt.* Et hæc eſt ſententia D. *Auguſt.* (ut patet ex dictis ſupra, ad lectorem, initio hujus Tractatus *n.* 3.) *Tract.* 89. *in Ioannem*, ſuper illa verba, *Si non veniſsem, & locutus eis non fuiſsem, peccatum nõ haberent; nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Auguſtinus* enim de infidelitatis peccato explicat eadem verba, & inquit: *Eos, quibus nec per ſe, nec per Apoſtolos, aut Eccleſiam, Chriſtus locutus eſt, abſque culpa ignorare:* ergo per eundem *Auguſtinum* habent infideles excuſationem de hoc peccato, quo in Chriſtum, & in ejuſdem divina Myſteria non crediderunt, cùm ad eos non venerit, vel eiſdem locutus fuerit. At non in hoc ſunt numero, hi, ad quos in diſcipulis ſuis venit, & quibus per diſcipulos, Paſtores, Concionatores, &c. locutus eſt: & per eoſdem mer, propoſita illis fuere neceſſaria ad infidelitatem ipſam expellendam. Circa quod ta-

Digitized by Google

tamen, adverte etiam cum *Vaſquez diſputat. cit. 120. cap. 5. init. Victoria in Relect. de Indis, concluſ. 2. & Sanchez n. 32. cit.* infideles non peccare infidelitatis peccato, ſtatim atque illis Myſteria noſtræ fidei proponuntur. Quia non cuicumque proponenti, fidem habere tenentur. Sed ſolum id peccatum admittere, cum ea ſufficienter propoſita non credunt. Quod tunc contingit, quãdo confirmantur confutatione ſuorum errorum, vitæ ſanctitate, & bonis rationibus, quæ ipſis ſufficientes eſſe debent ad credendum, ut diſertis verbis adverit etiam *Caietan. 2. 2. qu. p. art. 4.*

62 Tandem confirmatur ultimò: quia nullus utique negat (ait & *Vaſquez c. 3. cit. in fine*) Myſteriorũ fidei noſtræ, & præceptorum, fuiſſe apud multas nationes ignorãtiam invincibilem multo tempore, quo nondum erat ſufficienter fides noſtra manifeſtata, & per Apoſtolos prædicata. Quis autem neget, nunc, vel paucis ante annis, fuiſſe innumeram Indorum multitudinem, qui nihil de Myſteriis audierint, & an eſſet alia nova Religio non dubitarint? quod ſi aliquando eorum parentibus lex Evãgelica fuit ſufficienter promulgata, jam diu oblivione ita deleta erat, ut nec minima ejus notitia permanſiſſet. Ergo in his, & in infidelibus dari poteſt, & de facto datur ignorantia inculpabilis Myſteriorum noſtræ fidei. Quæ conſequentia videtur certa ex dictis, ab initio uſque modò: quia (ut communiter etiam omnes fatentur, & omninò certum eſt) ut aliquid cuidam imputetur ad culpam, id ei debet aliquo modo eſſe voluntarium, non ſolum ſecundum ſuam rationem phyſicam, verum etiam quatenus habet rationem malitiæ, cum nemo poſſit peccare ſaltem culpabiliter niſi aliquo modo voluntariè, ut ſæpiùs *S. Auguſtinus*, & ex eo communiter docent Theologi: nihil autem eſſe poteſt volũtarium niſi ſit aliquo modo cognitum (*D. Tho. p. 2. qu. 6. art. 8.* & cum eo Theologi) quod non eſt in caſu noſtro, ut patet. Hinc, cum nunquam prædicti, vel infideles, quidquam audiverint (ut hìc ſupponitur) de Myſteriis noſtræ fidei, nec unquam illis in mentem venerit ejuſmodi Myſteria eſſe, vel eſſe poſſe; talis ignorantia manet in illis conſequenter involuntaria, ſive invincibilis, & inculpabilis: quare & ſi abſolutè cum gratia Dei quantum poterant, bene vivendo, potuiſsent iidem ad cognitionem veritatis divino auxilio pervenire; tamen nullo modo potuerunt unquam ſuſpicari hoc ad illud eſse medium neceſsarium; atque ita hæc ignorantia in ipſis culpa non eſt. Appoſitè autem dixi, *cum nunquam prædicti infideles quidquam audiverint de Myſteriis noſtræ fidei*: quoniam (ut optimè etiam *Coninch De Moralitate diſp. 14. Dub. 11. n. 230.*) ſi inter infideles enutriti, qui ob id ignorant neceſſaria ad ſalutem, aliquid audiunt de Myſteriis noſtræ fidei, ut meritò ſuſpicari poſſint ea forte eſse vera: aut eis occurrit aliqua ratio ob quam meritò dubitent an ſua Religio ſit vera, ſtatim tenentur ſeriò adhibere diligẽtiam, ut cognoſcant veritatem, adhibendo ea media, quæ ad hoc credunt neceſsaria. Sicut etiam ad id tenentur ſtatim ac eiſdem fit, vel occurrit propoſitio noſtræ fidei. Verum quidem eſt, quod non eadem fidei propoſitio ſufficiẽs eſt quoad omnes, ut advertit etiam *Sanchez in Decal. to. p. lib. 2. cap. p. n. 7.* Quia eædem rationes alicui intellectui reddunt rem aliquam probabilem, quæ reſpectu alterius non ſufficerent: ita reſpectu rei credibilis contingit. Quod & docuit *Caiet. 2. 2. qu. p. art. 4. ver. Dicendum eſt igitur*: hanc reddens rationem. Quia quando audiens reputat dicentem eſse fide dignum, eſt illi evidens eſse credibile: & propterea ait, ſtare poſſe, ut unum, & idem dictum, videatur ab uno, ut credibile, ab alio autem non. Ex eo enim, quod hæc evidentia non convenit

cre-

credibili ex parte rei ſemper, ſed quandoque ex parte noſtri,ideo ait variari in diverſis, & exigi aliquam conditionem objecti in ordine ad nos.

63 Sed contra obiicies primò: Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam ſuam, nec neceſſaria ad ſalutem, ex ſententia Theologorum omnium: at fides, maximè neceſſaria eſt ad ſalutem, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, teſte *D. Paulo*: & hæc denegatur multis infidelibus, ut patet ex dictis: ergo denegatur illis, quia non faciunt, quod in ſe eſt; & conſequenter eorum ignorantia de rebus, & Myſteriis fidei non eſt invincibilis, nec caret culpa. Reſpondeo negando abſolutè hanc ultimam ſequelam: ignorantia namque eorum infidelium invincibilis utique eſt, involuntaria, ac inſuperabilis omninò, ut probatum eſt; cùm fides ſit ex auditu, & quomodo audient ſine prædicante? Ad ſecundam verò partem minoris, dico, cum *Vaſquez diſp. cit. cap. 4. in princip.* & aliis, verum eſſe, facienti quod in ſe eſt, Deũ non negare cognitionem Myſteriorum fidei quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem: quare, ſi horum notitiam alicui negat, propter aliqua peccata,& impedimenta, quæ ipſe opponit, denegat; ac proinde infidelitas illa,vel ignorantia eſt quidem pœna peccati,ſed non eſt peccatum,nec culpæ imputari poteſt. Unde non denegatur fides infidelibus ex eo quod reſpectu illius habeant ignorantiam invincibilem, ſed in pœnam aliorum peccatorum; quia nimirum non obſervant legem naturæ, quam naturaliter inſitam habent in cordibus, quam ſi obſervarẽt, Deus illos illuminaret ad cognoſcendã veram fidem,eo quia cuicumque facienti quod in ſe eſt, ut bene vivat,& omnia peccata evitet, dat auxilia ſufficientia ad ſalutem: ſicque ſtat,quod eorum ignorantia ſit invincibilis, nec ſit peccatum. Duo igitur genera peccatorum in infideli conſiderantur; peccatum ſpeciale videlicet infidelitatis; & alia peccata contra legem naturæ; quilibet infidelis cum gratia, & auxilio prævenienti, quæ Deus nulli denegat, poteſt ſervare legem naturæ, quam ſi ſervaret, Deus illum illuminaret, vel exterius per aliquẽ Magiſtrum, vel interius (ut illuminavit *Centurionem*) vel dando illi infuſam fidem implicitè abſque fide explicita: vel ſalvando ipſum ſine fide (negativè) & ſacramentis, ex quo non eſt alligatus illis. Cæterum, quia talis infidelis nõ cooperatur gratiæ prævenienti, diviniſque auxiliis ſufficientibus,ideò non meretur illuminari, & damnatur, non quia ignorantia fidei non ſit illi ſimpliciter invincibilis,ſed quia ex aliis peccatis adjunctis,advenit ſibi ignorantia in pœnã illorum.

64 Obiicies ſecundò: Poſt prædicationem Apoſtolorũ, fides innotuit Univerſo Orbi, ergo poſt ipſam, ignorantia fidei non eſt infideli ſimpliciter invincibilis; Antecedens probatur ex illo *ad Rom. 6. Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum*. Reſpondeo antecedens eſſe falſum, ut de Indis,atque de habitatoribus in extremis mundi partibus patet, quibus non adhuc ſufficienter innotuit Evãgelium, nec lex fidei ſufficienter promulgata eſt; conſequenter *excuſantur à peccato contra fidem propter ignorantiam* (ait *Azorius to. p. l. 8. c. 7. qu. 2. verſ. Obiicies*) *licet* (*ut rectè docuit D. Tho. 2. 2. qu. 10. ar. p. ad p.*) *poſſint in æternum damnari propter alia crimina ſcienter contra legem naturæ commiſſa*. Ad Apoſtolum dicitur,ipſum velle tantummodo inferre,quod Deus nunquam reliquit Mundum ſine aliquali ſua cognitione, qua ſi bene uteretur, abundantioribus doctrinis repleretur prout contigit *Cornelio*. Vel poteſt exponi, quod illud verbum præteritum, *Exivit*, ponitur pro futuro, more prophetico, ad inſinuandam ipſius futuræ certitudinem. Videatur *Cornelius à Lapide in hoc loco*. Si inſtes: hujuſmodi ignorantia

tia

Digitized by Google

tia invincibilis ſi daretur, ſequeretur, infidelem, vel nullo modo poſſe ſalvari; vel ſine fide ſalvari: utrumque autem eſt erroneum, & contra Apoſtolum clamantem, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri: Et ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Conſequentia patet, quia tali infideli, ratione ignorantiæ invincibilis, eſt impoſſibilis fides. Se ſic inquam inſtes, reſpondetur, negando primam partem aſſumptæ ſequelæ, infidelem videlicet nullo modo poſſe ſalvari: hoc enim ſolùm ſequeretur, ſi faciēdo quod in ſe eſt, ut bene vivat, & peccata vitet, non poſſet veritatem aſſequi, ut ſupra. Hinc etiam *Trullench in Decal. lib. p. cap. p. dub. 2. n.* 9. licet aſſerat, eos, qui invincibiliter ignorant fidem Chriſti excuſari quidem poſſe à peccato infidelitatis, non tamen ſine illa fide ſalvari poſſe: reddit nihilominus ſui dicti rationem cōformem omnino noſtræ doctrinæ ſupra traditæ: Nam (ſic arguit) ſi cum Dei auxilio ſervant legem naturalem, Deus providebit, ut ſciant fidem Chriſti, & res neceſſarias, dabitque illis Doctorē, ut dedit *Cornelio Actor.* 10. aut illos interius illuminabit, eo quod facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam ſuam. Quod ſi non ſervent legem naturalem, damnabuntur propter hujuſmodi peccata; nam ſi ignorant invincibiliter fidem, ob hanc infidelitatem negativam, quæ ſine culpa eſt, damnari non poterunt. Unde conſtat proximè, vel remotè, omnibus dari media ſufficientia ad ſalutem: nam omnes, etiam ſi nihil audierint de fide, tamen virtute divinarum inſpirationum poſsūt aliquo tempore obſervare legem naturalem, quam ſi obſervant, Deus abſque dubio providebit medium, quo poſſint habere notitiam fidei, & ſic juſtificari, & ſalvari; ut probant fuſiùs Doctores, cum *S. Tho. 2. 2. qu. 2. art.* 7. & tenet idem ibi, & expreſſius *lect. 3. in cap.* 10. *ad Rom.* Vide *Filliucium to. 2. tract. 22. cap. p. n. 29. &* 30. *Suarez tract. de Fide diſp. 12. ſec. 2. n. 5. Caſtro Palao tract. 4. de Fide diſp. p. punc.* 8. *n.* 4. Dari autem ignorantiam fidei invincibilem, docet *S. Tho. 2. 2. qu. 10. art. p.* Et dicemus infra: ita *Trullench* conformis ut patet doctrinæ ut ſupra. Ad ſecundam dico: fidem eſſe neceſsariam, ita ut *ſine ipſa impoſſibile ſit placere Deo. Quando eſt publicata, & nota* (inquit *Genarus in Prœludiis cit. pag. mihi* 11. *col. p. in fine*:) *conſequenter* (ita concludit) *Deus, infidelem nutritum in Sylvis, ſine ea ſalvare poßet*. Et *Eminentiſs. Card. Pallavicinus in p. 2. diſp. 2. qu. 2. art. 2. n.* 3. (apud eundem *Genarum l. c. pag.* 10. *col.* 2.) dixit: *Ex his, qui naſcuntur inter hæreticos multi ſalvantur, quippe morientes ante illam ætatem, in qua non ſit eis ſufficienter propoſita falſitas ſuæ ſectæ. Quod idem ante dixit* (ait *cit. Genarus*) *Vaſquez diſp.* 120. *cap. 5. n.* 15. ſed eo loci (*Vaſquez*) non dicit hoc, ut conſtat ex eiuſdem contextu, in quo ſolum ſic: *Si aliquis nihil ſciens de vera doctrina, & fide Chriſtiana, primum incipiat inſtrui ab aliquo Arriano, qui vitæ honeſtate exteriùs appareat dignus fide, & cætera omnia noſtræ fidei rectè proponat, in Articulo autem de Filii æqualitate errorem doceat, cur non ab errore excuſabitur? Vnde enim exiſtimare ille poteſt in eo Articulo forſam errorem ſubeſſe? Immo, & hac ratione apud ſchiſmaticos, & hæreticos plures ſimplices ab errore excuſantur, quia ſuis maioribus credunt; nec adhuc ſufficienter vident eos errare*. Ita *Vaſquez allato n.* 15. quod utique (ut patet) non facit ad dictum Eminentiſs. Pallavicini, nec ad rem cum ipſo. Sed

65 Objicies tertiò, ex inconvenienti, quod ſequeretur ex tradita doctrina, ac noſtro privilegio: nam demus adultum aliquem infidelem mori cum tali dicta ignorantia, antequam peccarit mortaliter: nullus ei locus aſſignari poterit. Non Limbus puerorum, quia hic locus non eſt pro adultis: neque

Infernus, quia non merebitur pœnã ſenſus. Ergo, &c. Reſpondeo cum *Coninch diſp. cit. 14. dub. 11. ſub n. 227 v. Ad tertium.* Poſito tali caſu, ſive ſit poſſibilis, ſive non, talem iturum ad Limbũ puerorum. Nec refert, quod hic locus dicitur ſolis pueris deputatus; quia hoc fit eo quod communiter ſupponitur nullum adultũ de facto cum ſolo peccato originali è vita diſcedere, quia cõmuniter omnes docent, neminem ſine gratia habituali poſse notabili aliquo tempore omnem legem naturæ ſervare. Quod ſi fortè contingeret aliquem poſt adeptum uſum rationis, antequam gravius peccaret, mori, inter pueros computandus eſset: præſertim cum diverſitas illa locorum non tam reſpiciat diverſitatem ætatis, quam culparum. Hic tamen adverto, cum *Macedo De clavib. Petri lib. 3. De Fide Dogmatica, verſ. Dico quartò, in fine, pag. mihi 175. col. p.* quem ſequitur *Genarus l. c. pag. 11. col. 2. verſ. Secundò dico*: quod ſi talis, cum originali, coniunctum haberet aliquod veniale, eum, ultra pœnam damni (perpetuam nempe carentiam viſionis Dei) aliquam etiam pœnam ſenſus levem paſsurum. Ideo enim parvuli cum ſolo originali decedentes, non puniuntur poena ſenſus (ut optimè probat *Eminentiſs. Brancatus de Laurœa* in ſuo doctiſſimo, & eruditiſsimo *tomo 4. in 4. libr. ſentent. Scoti diſp. 27. Tit. De Statu Parvulorum decedentium cum Originali, art. 5. n. 93. ex Sacr. Script. Magiſtro ſentent. D. Bonav. S. Thoma, Scoto*, & aliis, qui cum *Innoc. III. Papa*, id pro Eccleſiæ communi ſenſu aſserunt) quia in contractione originalis peccati nullam habuerunt delectationem, neque ſenſus, neque ſpiritus. At qui (ultra contractionem originalis) commiſit aliquod veniale, cum reus ſit delectationis, & conſenſus perſonalis, quem habuit in illius commiſsione, aliqua utique poena ſenſus ei danda eſt iuxta delectationem propriam, ejus qui peccavit, eique ſubjacere debet, ultra poenam damni.

66 Hac autem occaſione, hìc quæret quis: Quem locum habere debeat Anima juſta, & in gratia, quæ ſeparatur à corpore cum culpa tantum veniali? Et ratio quæſiti eſt; quia ex una parte, accidere poteſt, quod homo juſtus, in gratia exiſtens, habeat tempore mortis aliquod peccatum veniale, neque huic peccato remedium adhibeat, vel ex negligentia, vel ex repentina morte (ſi illud voluntariè non omittat) vel ex quacumque naturali inadvertentia: vel etiam, quod ſciens, & videns, omittat adhibere remedium eidem veniali quoad culpæ expiationem ante mortem: non enim propterea peccaret mortaliter (præciſo contemptu) quia (ut advertit etiam *Suarez de Pœnit. diſp. 11. ſec. 4. n. 2.*) nullum oſtendi poteſt de hac re præceptum: & contemptus, ſi præſumitur, non eſt verus, poteſt enim eſſe ſola negligentia, vel nimia ſolicitudo circa corporis ſalutem, vel alias res temporales, cum illa ſpe, quod malum illud veniale poſt mortem habet remedium: ſicut negligentia in ſatisfactione pro poena temporali, propter eaſdem rationes non eſt peccatum mortale per ſe loquendo. Ex altera verò parte, quis locus aſſignandus Animæ, quæ in gratia ſeparatur à corpore cum culpa, & reatu tantum veniali? Non Sedes Coeli, & Gloria Beatorum, cum certum ſit Animam habentem peccatum veniale, non poſſe videre Deum, quia, *Nihil coinquinatum introibit in illam*. Non Infernus, cum & alioqui etiam ſit certum, Animam perſeverantem in gratia uſque ad mortem, aliquando viſuram eſſe Deum, quia propter ſolum veniale peccatum nemo punitur in æternum, uti fit in Inferno, in quo nulla eſt ſpes, & redemptio. Non Purgatorium, quoniam in ipſo non eſt amplius Anima in ſtatu merendi remiſſionem culpæ, quamvis ve-

venialis, eo quia ſtatus merendi finitur cum vita, quantum ex ſcriptura colligi poteſt. Et ex alio capite, Deus tenetur ex juſtitia remittere illam culpam, quia non poteſt, ſemoto ordine juſtitiæ à ſe præſcripto, punire perpetuo illam Animam, privando illam gloria; nec poteſt dare gloriam, niſi prius remittat culpam, quæ in Purgatorio non remittitur, remittuntur enim peccata in Purgatorio ſolum quoad poenam, quæ relinquitur poſt culpā in hac vita remiſſam. Ex quibus ſequi videtur, locum nullum eſſe aſſignabilem Animæ migrāti ex hac vita in gratia, ſed cum culpa veniali; conſequenter caſum hunc eſſe impoſſibilem ſervato juſtitiæ ordine à Deo præſcripto.

67 Et ita eſt (ſecundum aliquos, apud *Suarez ſec. cit. n. 2.*) hujuſmodi enim caſus per ipſos, videtur impoſſibilis. Verum, quia *certum eſt* (inquit idem *Suarez n. 6.*) *poſſe Animam ſeparari à corpore cum gratia, & culpa veniali*: & item per eundemmet, pariter certum eſt, *eandem Animam aliquando viſuram eſſe Deum*, & ingreſſuram ſedem Coeli, & Beatorum, ibique proprium debere habere locum, ac manſionem; *quia propter ſolum veniale* (ut ſupra) *nemo punitur in æternum* (ait & *Suarez n. 6. cit.*) Idcirco ſufficiet explicare, quando, per quid, & quomodo tollatur hujuſmodi culpa venialis; quod tamen hìc omitto, quia id optimè, & ex integro facit *Suarez ſec. 4. cit. à num. 13. uſque ad 18. incluſivè*: ibique in ſubſtantia concludit cum *Divo Thoma*, & aliis; In primo inſtanti ſeparationis Animæ à corpore, habere Animam ferventem actum dilectionis Dei, & contritionem etiam perfectam omnium præcedentiū culparum; quia in eo momento cognoſcit ſtatum ſuum, & eſt expedita ad operandum, & ex parte Dei habet auxilium efficaciſſimum juxta menſuram ſuæ gratiæ, & ipſa ſtatim ſine mora operatur. Et perfectè tendit in Deum, & avertitur ab omnibus venialibus. Qui actus, unicus, & univerſalis (nō enim eſt neceſſe ut in eo inſtanti multiplicentur actus) ſufficit, ut ſtatim per ipſum tollantur omnia peccata venialia, quæ remittenda ſunt, & tollenda quoad culpam. Hinc Anima in eodem inſtanti quo ſeparatur à corpore, ſi juſta fuit immediatè ante, ita confirmatur in juſtitia, ut cadere non poſſit, & ſtatim exiſtit extra ſtatum merendi præmium eſſentiale, vel argumentum gratiæ. Quando autem Anima indiget purgatione, dici poteſt probabiliter, eſſe adhuc in ſtatu merendi aliquid accidentale, ſive neceſſarium, ut eſt remiſsio venialis culpæ: quia quantum ad hoc, adhuc non eſt in termino, ſed quodammodo in via. Ità *Suarez*. Qui ulterius quærens, an in illo inſtanti, ſicuti ex vi illius actus dilectionis Dei, & contritionis, remittitur culpa venialis, remittatur etiam purgatorii pœna; ita ut ſit ſatisfactorius pro tota, vel ſaltem pro parte pœnæ debitæ, *n. 18.* Reſpondet: in illo inſtanti nullā pęnam purgatorii remitti, ex vi illius actus, & contritionis: & hanc eſſe ſententiam D. *Tho. qu. 7. de Malo art. 10.* Et ratio à priori eſt (ait idem *Suarez*) quia Deus ſtatuit tempus hujus vitæ ad ſatisfaciendum per noſtros actus, vel pœnas hujus vitæ, tempus autem vitæ futuræ ad ſuſtinendam condignam poenam ignis. Sicut autem in inſtanti mortis, extrinſecè finitur hæc vita, & intrinſecè incipit alia, ita in illo iam non habet locum modus ſatisfaciendi hujus vitæ, ſed intrinſecè incipit ſatisfactio per purgatorium ignē. Videatur *Suarez*.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Ignorantia invincibilis aliquorum articulorum, fideique Myſteriorum, quæ poteſt eſſe etiam inter fideles, eos excuſat à culpa, & ea ignorare in ipſis culpa non eſt.

68 FErè communiter à D. D. admittitur hoc Privilegium. Quia ad impoſsibile nemo tenetur; impoſsibile autem eſt, multos fideles habere cognitionem diſtinctam omnium articulorum, & Myſteriorum fidei, ſiquidem nec eorum terminos multi norunt: at quod eſt ignotum, non eſt volitum, ergo reſpectu eorum habent ignorantiam involuntariam, & invincibilem, à culpa excuſantem conſequenter, & quæ in ipſis culpa non eſt. Immò *Vaſquez p. 2. qu. 121. cap. 1. in fine*, apertè ait: Simplices excuſari ab ignorantia quorundam Myſteriorum ex iis, quæ neceſsaria ſunt, quia nec à Parochis, nec à Parentibus, vel ab iis, quorũ curæ mandati ſunt, circa illos inſtruuntur; nec alios à quibus inſtruantur, poſſunt, vel ſciunt audire, cujuſmodi ſunt ruſtici, valdè agreſtes in ſylvis, vel montibus nutriti. Idem affirmat *Sanchez p. p. Operis Moralis lib. 2. cap. 3. n.* 20. ubi ſic: *Meritò dubitabis, an poſſit inter fideles dari ignorantia invincibilis à peccato excuſans, horum Myſteriorum fidei, quæ explicitè credere tenentur. Aliqui negant. Quia Concionatoribus abundant, & paſsim in Eccleſia Myſteria hæc circunferuntur, ac ſolemni ritu celebrantur. Et cum ad cuiuslibet fidelis ſtatum pertineant, tenentur curare eorum notitiam aſſequi: quod ſi non curant, ignorantia hæc, culpæ tribuetur. Sic D. Tho. p. ad Cor. 11. Lect. 4.* D. *Bonau. 3. diſt. 25. art. p. qu. 3. & ibi* Durand. *qu. p. n. 9. Gabr. qu. unic. art. 2. poſt 5. concluſ. Manuel p. Tom. Summ. 2. edit. c. 88. n. 4. At credo dari apud aliquos ruſticos hanc ignorantiam invincibilem, & ratione illius, excuſari à peccato hæc ignorandi. Ducor, quod contingat nil eos de huius præcepti vi, & authoritate audiiſſe: vel ſi audierint, nil, inſtar brutorum percepiſſe: aut ſi perceperint, aliis negotiis diſtentos, eſſe prorſus huius obligationis oblitos: vel tempore quo addiſcere potuerunt, caruiſſe Doctore, à quo inſtruantur. Item, quia ſæpè, & maximè rudibus, nec dubium, nec ſcrupulus circa hanc obligationem occurrit. In quo caſu eſſe ignorantiã invincibilẽ etiã circa leges ad alicuius ſtatũ pertinẽtes, diximus lib. præced. c. 16. n. 21. 24. & 27. Deinde, quia quãvis hi, diligentiã adhibendo, inquirendo, aut bene vivẽdo (ut tenebantur) huius obligationis notitiam aſſequerentur: atque eum non aſſequuntur, eo quod inſtar pecorum, omnino ſuæ ſalutis immemores vitam tranſigant: & proinde abſolutè poterant eam notitiam habere. Quia tamen non poterant ex intentione id cognoſcere, quia moraliter loquendo non potuere id curare, utpote qui nullum habuere motivum, quo ad eam notitiam inveſtigandam inducerentur, eo quod nec dubium, nec ſcrupulum conceperint, ideo ea ignorantia reputatur invincibilis. Et hanc partẽ ſuſtinent, Navarr. Summ. cap. 11. Hiſpanicè n. 18. Latinè n. 22. verſu 8. Bannes 2. 2. qu 2. art. 8. dub. 2. pag. 428. Vaſquez p. 2. qu. 76. art. 2. diſp. 121. cap. 2. n. 3. Azorius to. p. lib. 8. Inſtit. Moral. c. 6. q. 7. & cap. 7. qu. 3. & cap. 8. q. ult. Petr. de Ledeſm. p. to. Summ. tract. p. cap. 3. concluſ. Sayro in* Clavi Regia *lib. 2. cap. 9. n. 15. in fine. Et quamvis Bannes, de Ledeſma, & Azorius d. cap. 6. qu. 7. dicant, raró contingere hanc ignorantiam invincibilem: melius tamen idem. Azorius eod. cap. 7. qu. 3. & Vaſquez proximè allegatus, dicunt ſæpè contingere. Quod rationes allatæ ſatis probant.* Ita *Sanchez* cum allegatis. Quibus ego addo *Coninch De Moralitate diſp. 14. dub. 11. n. 226.* ſub ſequentibus verbis: *Multi ruſtici ſtatim atque incipiunt ratione uti, applicantur paſcendis pecoribus, & raró permittuntur templum adire,*

&

& rariſſimè mittuntur ad conciones; atque ita nec in templo quidquam de rebus fidei audiunt, nec domi ab heris, aut parentibus in rebus fidei inſtruuntur; ideoque etiam nullam ſuſpicionem habent, aliquid ſibi circa fidei Myſteria neceſſariò diſcendum eſse. Quamuis igitur, hi, interrogando aliquando ſuos Parochos, aut alios in fide inſtructos, aut faciendo quandoque maiorem diligentiam, ut poſsent conciones, aut Catechiſmos audire, poſſent ſufficienter in fide inſtrui; quia tamen omninò ignorant, hoc ad illum finem eſſe neceſſarium, nequeunt ex huius deſiderio ad illum faciendum excitari: atque ita hæc ignorantia manet in illis involuntaria, ſive invincibilis. Hactenus *Coninch*: cui ulterius addo *Ferdinandum De Caſtro Palao parte prima, tract. 4. diſp. p. punc. 11. n. 4.* ubi, quod poſsit dari ignorantia invincibilis Myſteriorum fidei, tam inter infideles, quam inter fideles; & quod hæc ſententia communior ſit: quam ipſemet etiam extendit ad Myſteria nedum quæ neceſsariò ſunt cognoſcenda neceſsitate præcepti, verum etiam ad ea, quæ cognoſcenda ſunt neceſsitate medii; & neceſsitate medii neceſsaria ſunt ad ſalutem. Quod ſic probat. *Affirmo raro contingere aliquem habere ignorantiam invincibilem eorum, quæ neceſsaria ſunt ad ſalutem neceſsitate medii. Nam cum hæc, in cognitione* Dei *potentis remittere peccata, & gratiam, gloriamque concedere, conſiſtat; rarus eſſe poteſt, cuius mentem hæc notitia ſaltem ſub dubio non imbuerit. Dixi raro contingere poſſe; quia ſentio caſum non eſſe impoſsibilem*. Poteſt *namque quis ita barbarus, & aggreſtis eſſe, ac inter barbaros nutriri, ut ſolius* Dei *notitiam habeat, careat tamen notitia illius, quatenus author eſt ſupernaturalium donorum: quam notitiam diximus eſſe neceſſariam neceſſitate medii ad ſalutem, & cuius carentia illi immediatè non imputetur, quia illi non ſe offert ratio dubitandi, ac ſuſpicandi obligatum eſſe inquirere*. Ita *Caſtro* Palao: nec deſunt alii quamplures ejuſdem ſententiæ, ac opinionis noſtro faventes propoſito privilegio: eos tamẽ hìc omitto, allegandos in ſequentibus privilegiis. Solùm hìc ad verto cum *Coninch dub. 11. cit. n. 230.* in fine. Turcas, Iudæos, ac Hæreticos prudẽtiores, laborare iam cõmuniter ignorantia vincibili, quia ſi diligenter huic rei intẽdant, habent ſufficientes rationes dubitandi de ſua religione. Ideoque ipſi, etiam cum periculo vitæ tenentur veritatem ſeriò inquirere. Sed contra

69. Obiicies primò, ex D. *Bonau. in 3. diſt. 25. art. p. qu. 2. ad ult. & qu. 3. ad penult. Adriano Quodlib. 2. qu. p. ſive argument. ad 2.* & aliis: Lumine naturæ tenetur quis Deum colere, & conſequenter inveſtigare quo cultu, tam interiori, quam exteriori colendus ſit. Ergo ſi juxta hoc lumẽ naturæ inditum, diligentiam fecit, ſine dubio de fide illuminabitur, quia Deus neminem deſerit facientem quod in ſe eſt; ergo non poteſt eſſe in aliquo ignorantia invincibilis Myſteriorum fidei, quæ quis ſcire tenetur tam inter infideles, quam inter fideles. Secundò: ex *Gabriele in 3. diſp. 25. artic. 2. poſt 5. concluſ. Durando ibi, qu. p. n. 9.* & aliis. Inter fideles hæc Myſteria ita paſſim circumferuntur, & publicantur, tum celebratione feſtorum; tum prædicationibus, & exhortationibus, ut vix intelligi poſſit aliquis, cui dubium non ſuboriatur ea addiſcendi: ergo &c. Reſpondeo ad primam obiectionem, cum *Caſtro Pal. punc. cit. n. 6.* & aliis: concedendo quidem lumine naturæ cognoſci Deum eſſe colendum, negando tamen cum hac cognitione ſtare non poſſe ignorantiam invincibilẽ Myſteriorum fidei: tum quia non colit Deum juxta lumen à natura inditum: & dato quod illum ſic colat, & rectè operetur, ſolùm infertur illuminandum eſſe à Deo aliquo modo de Myſteriorum cognitione ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, non præcepti: quia propter carentiam cognitionis debitæ

ex

ex præcepto, ſalutem non amittet. Ad ſecundam obiectionem dico cum *Sanchez ſupra, Palao n. eodem*, & aliis, paſſim in Eccleſia Myſteria fidei circumferri, ſed ſunt plures ita rudes, & barbari, ut ad ea non attendant, neque dubium illis veniat talis obligationis: & conceſſo etiam quod obligationem perceperint, vel capaces non ſunt addiſcendi, vel Doctorem non habent. Hinc *Emanuel Sà Verbo Fides n. p.* optimè ait ſic: *Sentiunt multi cum* D. Tho. *excuſari multos ignorantia ab explicita cognitione* Trinitatis, *& Incarnationis, præſertim cum deeſt qui doceat, quam opinionem, & ſi adhuc ſolebam improbare, nunc non auſim. Quid enim? dicemus ne perire infinitam Chriſtianorum alioqui bonorum multitudinem, qui de Myſterio etiam Trinitatis, & Incarnationis, vix quidquam rectè norunt, imo perverſè ſentiunt ſi interroges? Potius crediderim condemnari iſtorum Paſtores ob negligentiam docendi*. Quomodo autem ſe gerere debeat Confeſſarius cũ ignorante Myſteria fidei, dicam poſtea in ſequentibus, *privileg.* 9.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Ignorans hodie invincibiliter (explicitè) Myſteria Incarnationis Chriſti, & Sanctiſſimæ Trinitatis, excuſatur probabiliter à culpa: & in ipſo, huiuſmodi ignorantia (probabiliter) culpa non eſt.

70 Fides (uti & cognitio ſupernaturaliũ Myſteriorum) alia eſt implicita, alia verò explicita. Implicita dicitur cum res aliqua fidei, non creditur expreſsè, & in particulari in ſeipſa, ſed in aliqua alia expreſsè credita, in qua illa implicitè continetur. Ut explicitè credens quidquid credit Eccleſia, credit implicitè Myſteria Trinitatis, & Incarnationis, & reliqua etiam fidei Myſteria. Explicita autem eſt, qua, in particulari, & in ſeipſa, creditur expreſsè aliqua res fidei. Ut cum expreſsè quis, ac diſtinctè cognoſcit Incarnationis, vel Trinitatis Myſterium, illudque expreſsè credit. Sic explicant communiter Theologi: *Toletus lib.* 4 *Summæ cap.* 2. *n.* 4. *Valent.* 2. 2. *diſp. p. qu.* 2. *Puncto* 3. *in princip. Azorius Inſtit. Moralium tom. p. lib.* 8 *cap.* 6. *in fine*. (Ubi, *Eum explicitè aliquid credere, qui aſſentitur alicui rei ſibi dictæ, vel quam cogitatione concipit: implicitè autem, qui credit aliquid generaliter, & ſubinde multa alia, quæ in eo continentur.*) *Sanchez p. p. Operis Moralis lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 2. Qui tamen Author, *Concluſ. ult. eiuſdem cap. n.* 10. videtur poſitivè excludere noſtrum propoſitum privilegium, & velle abſolutè eſſe modo in adultis (ratione utentibus) culpabilem ignorantiam, etiam tantum explicitam, prædictorum Myſteriorum: eo quia poſt ſufficientẽ promulgationem Evangelii, cognitio, & fides explicita eorundem Myſteriorum Sanctiſſimæ Incarnationis Chriſti, & Trinitatis Auguſtiſſimæ, neceſſaria ſit, neceſſitate medii, ſeu finis; non ſolius præcepti: nam quod ratione hujus tantum neceſſarium eſt, exequendum quidem neceſſariò eſt, ſed quando facultas ſuppetit, & occaſio; non tamen ita, quin abſque illa, poſſit gratia, & gloria comparari, excuſante, aut ignorantia invincibili, aut occaſionis defectu. At quod neceſſarium eſt primo modo, ideſt ratione medii, ſive finis, ita neceſſarium eſt ad ſalutem (per omnes) ut ſine illo, in nullo eventu, nec impoſſibilitate, nec ignorantia invincibili excuſante, ſalus obtineri valeat: Sic infans mortuus in utero Matris (defectu Baptiſmi) quamvis illi ſit impoſſibilis, tamen non ſalvatur, quia deficit medium neceſſarium ad ſalutem. Sed tali modo nunc in adultis ratione utentibus neceſſaria eſt fides explicita, tum Incarnationis Chriſti, tum Trinitatis Sanctiſſimæ, ergo ſine tali explicita fide,

&

Digitized by Google

& cognitione, ſalus haberi nequit; nec in hoc ignorantia invincibilis excuſabit, vel ignorantiæ privilegium locũ ullum habebit, vel habere poterit. Ita ex *Sanchez n.* 10. *cit.* Ubi expreſsè ſic: *Fides Myſterii Sanctiſſimæ Trinitatis eodem modo eſt neceſſaria neceſſitate medii, ſeu finis, quo fides Chriſti; nempe, ante ſufficientem Evangelii promulgationem, implicita; nunc autem explicita, tam ad gratiam, quam ad gloriam aſſequendam. Et ita D. Thom.* 2. 2. *qu.* 1. *art.* 8. *eodem pacto loquitur de neceſſitate fidei explicitæ Myſterii Trinitatis, quo art.* 7. *loquutus fuerat de neceſſitate fidei explicitæ Myſterii Incarnationis. Et ratio eſt, quia ſimiliter fides huius Myſterii ad noſtræ ſalutis fundamentum pertinet, Matth.* 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Item, quia ſine hac cognitione, nequit Chriſtus ſatis cognoſci: utpote, qui eſt Filius Patris, & conceptus virtute Spiritus Sancti. Sicque docet Valentia* 2. 2. *diſp.* 1. *qu.* 2. *punc.* 5. *in* 2. *concluſ. ubi idem docet de ceteris articulis ad Divinitatem pertinentibus*. Ita *Sanchez*. Præter autem hunc Authorem, & *Valentiam*, eandem docent ſententiam quamplures alii, & graviſſimi Doctores apud *Leandrum de Sanctiſſimo Sacramento p. p. in Decalogum tract.* 2. *diſp.* 2. *qu.* 8. & 13. *Trullench in Decalog. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 7. *verſu Dico quintò. Dianam to.* 6. *Coordinato tract.* 1. *reſ.* 4. *n.* 1. *Ex p.* 3. *tract.* 5. *Miſcell p. reſ.* 46. *Verricelli De Apoſtolicis Miſſionibus Tit. p. ſec.* 2. *n.* 7. & apud alios. Probant autem hi Doctores dictam ſententiam, tum ex illo *Marci* 16. ubi Chriſtus Dominus poſtquam præcepit Apoſtolis ut baptizarent, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;* addit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui verò non crediderit* (utique Myſterium etiam Trinitatis, de quo facta fuerat expreſſa mentio) *condemnabitur:* tum ex *Athanaſii Symbolo*, ubi dicitur: *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut Incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat.* Et rurſus: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſalvus eſſe non poterit.* Tum etiam quia, alioquin ſequeretur poſſe nunc temporis aliquem ſalvari in lege Moſaica, ut ſi Iudæus invincibiliter ignoret fidem Evangelicã, & ſervet legem Moſaicam, quæ implicitè continet legem Chriſti, ergo &c.

71 Verſa vice tamen non deſunt qui noſtrum admittant propoſitum privilegium, ſuntque plures, & claſſici Doctores. *Eman. Sà ubi ſupra. Corduba in Qq. Theologicis lib.* 2. *quæſt.* 4. *propoſit.* 3. ubi, *Quod de explicita fide Chriſti problema eſt, utrum poſt iam promulgatum Evangelium per Apoſtolos, & ſucceſſores eorum in præcipuis partibus Orbis, poſſit nunc ignorantia invincibilis reperiri, eſt duplex opinio inter Catholicos.* Ipſeque, utriuſque opinionis rationibus adductis, ſtat pro parte affirmante, ut patet ex eiuſdem contextu, præcipuè ex *verſu Et nota, pag. mihi* 25. *col.* 2. *in fine. Azorius to.* 1. *lib.* 8. *cap.* 6. *qu.* 6. *Soto in* 4. *diſt.* 5. *qu.* 1. *art.* 2. *Coninch diſp.* 14. *dub.* 9. *n.* 163. ubi, *Quod & ſi præcedens ſententia ſit probabilis, tum propter auctoritatem Doctorum qui eam tenent, tum etiam propter probabiles rationes, tamen contraria* (ut in noſtro privilegio) *non eſt minus probabilis; ſcilicet etiam in lege gratiæ, non eſſe neceſſitate medii, neceſſarium ad iuſtificationem, ut quis explicitè credat Myſterium Incarnationis, ſive ſecundam Perſonam fuiſse incarnatam, & Chriſtum fuiſse verum Deũ, & hominem, & pro nobis in Cruce mortuum, ac reſurrexiſse: atque adeo ſufficere, ut hæc implicitè credat, credendo explicitè eum eſse mediatorem, & Salvatorem noſtrum:* ita *Coninch*, alios D. D. pro ſe allegans, præcipuè D. *Tho.* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 7. *ad* 3. *Sotum*, *Cordubam*, & *Medinam:* qui tres, *licet dicant, fidem explicitam* (ait idem *Coninch*, & verum ait) *eſse neceſsariam neceſsitate medii, quia ſtatim ſubdunt, ab hac tamen neceſsitate excuſare invincibilem ignorantiam, ità*

ex-

expreſsè oſtendunt ſe reipſa (& ſi minus commodè loquantur) ſe reipſa nobiſcum ſentire: uti ſentit *Caſtro Palao p. p. tract.* 4. *diſp. p. punc.* 9. *n.* 7. inquiens: *Probabilius cenſeo, etiam facta promulgatione Evangelii, non eſſe neceſſariam notitiam explicitam Trinitatis, aut Myſterii Incarnationis, neceſſitate medii, ſed ſolum præcepti: atque adeo contingere alicui poſſet ſalus, quin explicitè cognoſceret filium Dei incarnatum fuiſse, & pro nobis paſſum eſſe; ſufficit, ſi cognoſcat eſſe aliquem mediatorem: hanc concluſionem indicat ſatis D. Tho.* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 7. *ad* 3. *eam tenent Richard. Sotus, Vega, Cordub. Henriquez, Medina, Suarez tom.* 4. *in* 3. *par. diſp.* 4. *ſec.* 2. *n.* 17. *in fine: & latius probat, & defendit diſp.* 12. *de Fide ſec.* 4. *à n.* 10. *Saa, Coninch, Layman in Theol. Morali lib.* 2. *tract. p. cap.* 8. *n.* 5. *verſu Contra tamen. Torres, & alii ab iiſdem relati.* Quibus adde *Dianam l. c.* (& apud ipſũ) *Tannerum in* 2. 2. *D. Tho. diſp. p. qu.* 7. *dub.* 2. *n.* 4. *Villalobos*, & alios. Adde præterea *Ripaldam diſp.* 17. *de Fide ſec.* 15. *n.* 243. & alios, quos refert pro hac ſentẽtia *Leander de Sanctiſs. Sacram. qu.* 8. *cit. verſu Sed æquè probabiliter: in fine*: præcipuè *Oviedum De fide Controu.* 7. *punc.* 3. *n.* 37. Vbi dicit, *utramque ſententiam eſſe æquè probabilem, poſſeque quãlibet illarum tutiſſimè ſequi.* Igitur ſi ſic eſt, uti eſt.

72 Probatur hæc ſecunda ſententia (quæ in ſubſtantia continet, ac ſuſtinet, noſtrum propoſitum privilegium) primò: quia videtur Theologorum communior, ut advertunt etiam *Coninch dub.* 9. *cit. n.* 164. & *Layman l. c. vers. Alia porrò*: ubi, *quòd prima ſententia ſit minus probabilis*. Ergo auctoritate tot clariſſimorum, ac doctiſſimorum Authorum, tutiſſimâ eſt, & tutò (cum *Oviedo*) ſequi poteſt. Secundò: Quia inter Chriſtianos reperiuntur homines adeo rudes, ut Myſteria Incarnationis, ac Sacroſanctæ Trinitatis, vero conceptu non apprehendant, conſequenter explicitè invincibiliter ignorent, nec crederit explicitè, ſicuti inter alios notavit *Sà, Verbo Fides, n. p.* (& apud *Layman. n.* 5. *cit. Verſu, Confirmatur hæc ſententia, Medina lib. p. Inſtruct. cap.* 14. §. 2.) Idemque ſolet evenire cum mutis, & ſurdis à nativitate: ab his enim Myſteria Trinitatis, & Incarnationis vero conceptu apprehendi, & credi, vix credibile eſt: *niſi ad miracula confugiendum ſit*, concludit *Diana reſ.* 4. *cit.* Et *Layman verſu cit.* pariter ſic: *Quid dicemus de iis, qui à nativitate ſurdi, ac muti ſunt? quos inter fideles numeramus, iiſque baptizatis, ſi rationis compotes ſint, ac deſiderent, Sacramenta reliqua miniſtramus, ut dicam lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 4. *Et tamen Myſteria Sacroſanctæ Trinit. & Incarnationis Chriſti, ab iis vero conceptu apprehendi, ac credi, vix credibile eſt, niſi ad ſpeciale miraculum confugere velimus.* Hinc *Azorius qu.* 6. *cit.* inquit, quod ſi quis ob ingenii hebetudinem, et obtuſitatem, Trinitatis articulum nequeat percipere, ſatis eſſe, ſi credat explicitè alios clariores, nimirũ, Chriſtum Filium Dei natum ex Virgine, paſſum, Cruci affixum, &c. Et *Vaſquez in* 2. 2. *to.* 3. *qu.* 121. *cap.* 2. *n.* 3. ſic advertit: *Circa articulos Divinitatis adeò difficilis eſt articulus Trinitatis, & aliquis Chriſtianus ita rudis eſſe poteſt, ut etiam ſi multo tempore docetur, vix capiat unam eſſentiam in tribus perſonis, ut notarunt Scotus, & Gabr. Tunc ergo ſatis eſt, ut ipſi admonent, noſſe eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum, & non tres Deos, atque his nominibus Myſterium illud explicare. Imò etiam in Myſterio Incarnationis ſatis erit ſcire eundem Chriſtum ſimul eſſe Deum, & hominem, nec eſſe duos Chriſtos, etiam ſi ignoretur duas eſſe naturas in una perſona, quando ruſticus intelligere non poteſt quid ſit natura, & quid ſit perſona: niſi forſan hæc nomina unius perſonæ, & duarum naturarum poſſit apprehendere. Vnde unicuique fidelium pro modulo ſuo ſufficiet hæc Myſteria cum*

ve-

Digitized by Google

veritate exponere. Hæc *Vaſquez*. Pariter *Hoſius in Confeſs. fidei cap. 2.* à *Diana* relatus, *reſol. 4. cit. n. 2. in fine*: aſſerit, non eſſe adeò neceſſarium ad ſalutem omnibus explicitè credere diſtinctionẽ perſonarum, cum unitate ſubſtantiæ, ut ſi rudiores ſint, ut nequeant id comprehendere, & minimè aſſequuti fuerint, de eorum ſalute nihilominus dubitandum non ſit. Tertiò: Quia, quod cognitio, & fides explicita Myſterii Incarnationis, & Trinitatis, poſt factam Evangelii promulgationem ſit neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii, neque ex rei natura, neque ex *S. Script.* aut Patrum traditione oſtendi poteſt, ergo ſine illa, ignorantia invincibili excuſante, poteſt quis ſalvari: ergo nõ eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii. Conſequentiæ patent. Antecedens probatur: nam in primis non requiritur ex natura rei, quoniam Gentiles invincibili ignorantia Myſteriorũ fidei Chriſtianæ laborantes, quia ipſis Evangelium prædicatum nunquam eſt, poſſunt tamen cum divinæ gratiæ auxilio, unum Deum auctorem ſupernaturalium donorum credere, in eum ſpem ſuam collocare, & ſuper omnia diligere, atq; iuſtitiã corã Deo, & conſequẽter ius gloriæ æternæ conſequi; quamvis non ſine fide implicita Chriſti, *Quem Deus propoſuit propitiationem per fidem, Rom. 3. Vt ſicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificentur, p. Cor. 15.* Adde cum *Ripalda diſp. 17. de fide. ſect. 15. n. 243.* apud *Leandrum qu. 8. cit.* Quod ſine dicta fide explicita, & cognitione expreſſa Trinitatis, &c. poteſt fieri amor Dei, & deteſtatio peccatorum. Poteſt enim Deus proponi per fidem, ſummè bonus, ſapiens, omnipotens, miſericors, & aliis attributis, quin proponatur explicitè Trinus. Similiter, poteſt proponi offenſa Dei, prout contraria Deo ſummè bono, & ſummè benefactori, & aliis attributis perfecto, ſeorſim à Trinitate, &c. Et ſic propoſita, odio haberi ſuper omnia. Rurſus nec eſt neceſſaria dicta fides explicita, vel requiritur, ex S. Scriptura, ſeu ex lege Dei; quia nullum extat teſtimonium Sacræ paginæ, ex quo talis lex arguatur. Loca autem Scripturæ, ſicuti & Patrum teſtimonia, quæ adduci ſolent (ut optimè etiam *Layman cit. Verſu Contra tamen, in fine*, & alii) plus oſtendere non videntur, quam neceſſitatem pręcepti, poſt factam Evãgelii promulgationem, omnibus communiter incũbentis, ut explicitè credant Chriſtianæ fidei Myſteria, poſtquã ipſis ſufficiẽter propoſita sũt: alioquin, propter hoc ipſum infidelitatis ſuæ peccatũ, damnationẽ æternã mereantur. Quartò tandẽ; Quia (ut arguunt etiam *Coninch n. 164. cit. Caſtro Palao ſub cit n. 7.* & alii) hujuſmodi neceſſitas, ſine manifeſta, & evidenti ratione induci non debet, cum grauiſſima ſit, & qua præcluditur ſalutis via, tot inſciis, & ignaris; nec ad eam probandam aliquæ congruentiæ ſufficiunt, ſed rationes validiſſimæ requiruntur: at nulla talis ratio adduci poteſt; Ergo. Hæc minor ſubſumpta probatur: nam ratio tota (quantum nos poſſumus conjicere) cur Deus voluerit, fidem in Chriſtum eſſe medium abſolutè neceſſarium ad ſalutem, eſt, quia nemo poteſt juſtificari ſine meritis Chriſti, & gratia per eum accepta; & conſequenter niſi ſit mẽbrum ejus: & Patres, (præſertim *Auguſtinus*) ſemper hanc rationem adferunt, cur fides Chriſti ſit neceſſaria: atqui eodem planè modo, Antiqui, per merita, & gratiam Chriſti iuſtificati ſunt, & fuerunt ejus membra, ſicut & nos: ergo debuiſſent & ipſi, ex neceſſitate medii, tam explicitè in eum credere, ac nos; quæ enim fides ſuffecit, ut tunc potuerint fieri Chriſti membra, etiam iam ſufficit. Quod autem Antiquis ante adventum Chriſti, & promulgationem Evangelii, non fuerit neceſſaria neceſſitate medii, & explicitè fides, & notitia Chriſti, eſt commu-

munis omnium ſententia, teſte *Sanchez p. p. Operis Moral. lib. 2. cap. 2. n. 7. concl. 5.* ſub hiſcemet verbis: *Ante adventum Chriſti, & ante ſufficientem Evangelii promulgationem, ſufficiens fuit fides Chriſti implicita ad gratiam, & gloriam adipiſcendam. Hanc concluſionem fatentur omnes.* Et in fine num. cum *Valent.* ait; *Hanc implicitam Chriſti fidem in aliquo ſupernaturali actu debuiſſe contineri, quo videlicet ſupernaturaliter, & explicitè crederet Deum eſſe, & authorem donorum ſupernaturalium ad peccatorum remedium. Et ita ſuffeciſse ſic in univerſali, & implicitè Redemptorem, & liberatorem, tametſi neſcirent illi explicitè, & in ſpecie, eum futurum Deum, & hominem.*

73. Confirmatur hæc eadem ultima ratio, & quarta probatio. Ante adventum Chriſti, & promulgationem Evangelii non fuit neceſſaria (ex mox dictis) explicita notitia, & fides Chriſti, & Trinitatis ad ſalutem. At poſt Chriſti adventum, & legem Evangelii, non cõſtat talem notitiam explicitã Chriſti, & Trinit. neceſſariam eſſe neceſſitate medii, ergo non eſt inducenda. Conſequentia legitima eſt, quia (ut ſupra) ſine evidenti ratione non debet talis neceſſitas, utpotè graviſſima, induci. Probatur minor, tum quia omnia, quæ de neceſſitate fidei in Chriſtum tradit Scriptura, & Patres, vel communia ſunt juſtis veteris legis, & novæ, ac gratiæ; vel optimè explicari poſſunt de neceſſitate præcepti; vel de fide implicita Chriſti, ut explicat ſupra *Sanchez cum Valentia*. Vel de fide implicita Dei, & hominis, & explicita mediatoris, ut explicat *Caſtro Palao punc. 9. cit. n. 3.* tum etiam quia, ante adventum Chriſti, ex meritis ipſius dabatur hominibus ſalus, at hoc non obſtante ſufficiebat fides Chriſti implicita, ergo etiam modò debet ſufficere ſaltem ex neceſſitate medii. Adde cum eodem *Palao ſub. n. 7. cit.* non convenire Doctores inter ſe, quænam debeat eſſe hæc fides explicita in Chriſtum. Quod namque aliqui affirmant debere eſſe omnium Myſteriorum, quæ in Eccleſia de Chriſto celebrantur, nimis rigidum eſt, & viam ſalutis multis præcludit. Quod verò vult *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 2. n. 9. cum Bannes 2. 2. qu. 2. art. 8. dub. ult. Conclus. 3.* debere eſſe de Chriſti morte, & reſurrectione, ità ut cognoſcas filium Dei verum Deum eſſe, & hominem, totius humani generis redemptorem morte ſua, non videtur cum ſufficienti fundamento dictum; quia non videtur maior ratio, quare explicitè credenda ſit neceſſitate medii, mors Chriſti, & ejus à mortuis reſurrectio; quam ejus in Cœlum aſcenſio, & adventus in futurum judicium: cum hæc in Symbolo æquè credenda proponantur. Efficitur ergo ſanè, non eſse hęc neceſsariò credẽda explicitè, neceſsitate medii: ita *Palao n. 7. cit. in fine.* Sed

74. Dices, poſt Chriſti adventum, magis eſt nobis ipſe explicitè revelatus, quam fuerit antiquis, ergo jam debemus magis explicitè in eum credere; ſicque ruit (ut patet) noſtræ confirmationis aſſumptum, quod videlicet communia ſint juſtis veteris, & novæ legis, quæ tradunt Scriptura, & Patres de Fide Chriſti; eſt enim diverſa ratio, ut ex ſo conſtat. Reſpondeo cum *Coninch Dub. cit. 9. n. 165.* inde ſolum probari, fidem magis explicitam eſse jam neceſſariam neceſſitate præcepti, à qua excuſat invincibilis ignorantia; non autem neceſsitate medii, à qua nulla quantumvis invincibilis ignorantia excuſat; quæ medii neceſsitas, cum æqualiter ſpectet ad omnes, ex hoc argumento non probatur, ſolum maior neceſsitas præcepti. Aliàs dicendum eſset (addit pro hujus reſponſionis confirmatione idem *Coninch n. 166.*) Iudæos quibus in lege erat magis explicitè Chriſtus revelatus, quam aliis Gẽtibus, neceſsitate medii debuiſse habere magis explicitam fidem Chriſti, quam Gentes; & inter hos, poſ-

poſteriores, magis explicitam, quam anteriores: quia his per Prophetas, & præſertim per *Davidem* in pluribus pſalmis, & per *Iſaiam*, & *Ieremiam*, Chriſtus, ejuſque nativitas, & mors, erant longè magis explicitè revelata. Nam *pſal.* 21. Paſſio Chriſti tota valdè explicitè deſcribitur: illud autem ab omnibus communiter rejicitur. Hinc conſequenter dicendum eſt, magis explicitam revelationem, ſolum inducere majorem neceſſitatem præcepti, non autem medii.

75 Contra hanc doctrinam nihilominus, & huc uſque tradita, objici poſſe videtur S. Scriptura pluribus in locis, quæ inter alios ad abundantiam recenſet, ac reſolvit (necnon quamplures Patrum Authoritates) *Coninch dub.* 9. *cit.* ad hunc Doctorem, & ad alios ejuſdem ſententiæ (ſupra allegatos præſertim) mitto lectorem. Nos brevitatis gratia, iiſdem omiſſis, uno verbo (cum eodem *Coninch l. c. Palao punc.* 9. *cit. & alibi*, & *Laymanno n.* 5. *cit. ver. Qui hanc ſententiam*) eiſdem met facimus ſatis reſpondendo: *Ex iis S. Scripturæ locis* (ſunt verba *Laymanni*) *recte oſtendi, non quidem neceſſitatem medii abſolutè, ſed præcepti, iis incumbentis, quibus Evangelium annunciatum eſt. At ſi loquamur de neceſſitate medii, ſub omni lege ſuffeciſſe Fidem in Chriſtum implicitam, ſicut docet Richardus diſt.* 25. *art.* 4 *qu.* 3. *&* 4. *Sin verò loquamur de neceſſitate præcepti, tunc locum habet diſtinctio, quod in Lege veteri, fideli populo communiter ſufficiebat Fides confuſa de Chriſto, ſeu Meſſia venturo: In nova autem Lege requiritur explicita, & diſtincta, videlicet eſſe hunc Dei filium, unum in natura cum Patre, & Spiritu Sancto, diſcretum perſonaliter.* Hinc, ad locum *Marci* ſupra nobis oppoſitum, *Qui non crediderit condemnabitur*: necnon ad *Symbolum S. Athanaſii, Hæc eſt fides, &c. quam niſi quiſque crediderit ſalvus eſſe non poterit*, patet ſolutio: reſpondetur enim, *Qui non crediderit*, fide ſaltem implicita, *condemnabitur*: quia hæc (non explicita) neceſſaria eſt neceſſitate medii. Sicque pariter, *ſalvus eſſe non poterit* (quis) aut ſalus obtineri, *abſque fide tamen explicita, vel implicita* (ait etiam *Palao n.* 7. *cit. in fine*) ergo fides explicita neceſſaria eſt ad ſalutem ſimpliciter, & neceſſitate medii, negatur: fides ſaltem implicita, conceditur eum neceſſaria hæc ſit ad ſalutem neceſſitate medii, à qua non excuſat ignorantia. Dico non excuſat ignorantia: quia etſi dari hæc etiam poſſit, & invincibilis circa ea etiam, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medii, quia tamen talis ignorantia tollit medium neceſſarium ad ſalutem, idcirco dico eam non excuſare: hinc optimè *Filliuccius to.* 2. *tr.* 22. *c.* 2. *qu.* 6. *n.* 45. ait: *Dari poſſe ignorantiam invincibilem rerum fidei, tam earum, quæ ſunt neceſſariæ ex medio, quam, & multo magis, earum, quæ ſunt neceſſariæ ex præcepto; cum hac differentia, quod priorum ignorantia auferat medium neceſſarium ad ſalutem: poſteriorum verò non auferat, ſed tantum ex præcepto, in quo admitti poteſt excuſatio.* Et hic obiter adverto cum communi, & certa ſententia, apud *Coninch dub.* 10. *n.* 187. quod ea omnia, quæ neceſſitate medii credenda ſunt, & ſcienda, ex neceſſitate etiam præcepti credenda, & ſcienda ſunt, quia cum horum cognitio ſit maximè neceſſaria ad ſalutem, etiam eſt maximè præcepta.

76 Non deſinam tamen hic etiam adnotare, cum *Tannero in* 2. 2. *diſp.* 1. *qu.* 7. *dub.* 2. *n.* 49. apud *Dianam reſ.* 4. *cit. n.* 3. quod ſtando etiam in prima opinione, & tenendo fidem explicitam, nunc, poſt Evangelii promulgationem eſſe neceſſariam neceſſitate medii, ſi aliqui adeò ſunt rudi intellectu, ut ea Myſteria ſub propria aliqua notione ullo modo percipere poſſint, tunc dicti rudes quoad hanc rem, cum infantibus, ac fatuis, comparādi erunt. Neque enim credibile eſt, Deum à quoquam exigere majorem cognitionem, quam ipſe per vim proprii intellectus conſequi poſſit.

Ita ille. *Vnde apparet* (ait *Diana*) *quam bonus Deus iis qui recto ſunt corde*. Videatur *Sanchez to. p. in Decal. lib. 2. cap. 3. num.* 18. *&* 23. ubi docet quomodò dicantur explicitè credere rudes, & obtuſo ingenio, etiam ſi ſubſtantiam articulorum percipere nequeant. Et pro eorumdem rudium conſolatione, *Sylvius 2.2. qu. 2. art. 8. concluſ. 8.* relatus à *Diana n. 3. cit. in fine*, ſic aſſerit. *Si quis adeo ſit hebes, ut huiuſmodi Myſteria retinere non poſſit, excuſabitur à præcepto, & ſi credat quomodo poteſt, ea, quæ diximus neceſſaria neceſſitate medij, ſalvus eſſe poterit*. Adde pro complemento huius privilegii, quod ſi quis adeo rudis eſſet, ac hebes, ut nullo modo percipere, diſcernereque poſſet ea, quæ neceſſaria neceſſitate medii ſcienda ſunt; & de quibus fides explicita item neceſſaria eſt ad ſalutem neceſſitate medii, affirmari poteſt, ac concedi, quod iſte ſtante ſua incapacitate, in fide Parentum ſalvabitur: ſicut etiam parvuli rationis uſum non habentes, in fide Parentum, vel Eccleſiæ baptizantur, & ſalvantur, cum capaces non ſint ulterioris diſpoſitionis: *Molfeſius in ſumm. tract. 4. cap. p. n. 5 1. &* 82. *Leander de Baptiſmo tract. 2. diſp. p. qu. 11. in fine: referens Suarez, Vaſquez, & Dicaſtillum*. Cuius additi ratio eſſe poteſt, quia taliter rudis, ac hebes, cenſendus eſt non adultus in ordine ad ea, ad quæ incapax eſt, non enim ætas eſt, quæ facit hominem adultum, ſed cognitionis capacitas. Ad Auctoritatem verò Chriſti Domini: *Qui verò non crediderit condemnabitur*: dico, eſſe intelligendam de incredulitate voluntaria, poſt ſufficientem propoſitionem credendorum. Adde, quod ſtulti à Nativitate nunquam dicuntur adulti, & iſti in fide Parentum ſalvantur. Et nota quod dari poteſt incapacitas ſimpliciter, & incapacitas ſecundum quid.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Ignorans hodie explicitè invincibiliter Myſteria Circumciſionis Chriſti, Præſentationis in Templo, Adventus Magorum, Transfigurationis, Miſſionis Spiritus Sancti, excuſatur à gravi culpa; & huiuſmodi ignorantia, culpa gravis, & lethalis non eſt.

77. Admittunt utique hoc privilegium ii omnes, qui affirmant, & docent, non teneri Fideles, neceſſitate præcepti fidei, dicta Myſteria explicitè ſcire, ac credere, conſequenter eadem ignorantes, non peccare mortaliter. Suntque *Coninch in 2. 2. diſp. 14. dub. 10. n. 190.* (ſub hiſce met verbis: *Quod attinet ad Circumciſionem, & Præſentationem Chriſti in Templo, & Spiritus Sancti deſcenſum in Apoſtolos, credo omnes Catholicos teneri hæc explicitè ſcire, per ſe enim indecens eſt, hæc ita in Eccleſia celebrari, & à Catholico ignorari. Quia tamen horum cognitio non eſt per ſe neceſſaria ad vitam, rectè, & prout decet Catholicum; inſtituendam, & ſine ea, primaria noſtræ fidei obiecta explicitè credi, & ſufficienter cognoſci poſſunt, puto hanc obligationem non eſſe ita ſtrictam; atque ita per ſe non eſſe peccatum mortale hæc ignorare. Nullo autem modo puto communi populo neceſſarium eſſe explicitè credere Spiritum Sanctum procedere ex Patre, & Filio, aut alia ſimilia, quæ ipſi capere non poſſunt.*) *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 3. n. 6. Palao p. p. tract. 4. diſp. 1. puncto 10. n. 6.* (allegans *Valentiam 2. 2. diſp. p. qu. 2. punct. 4. §. Quartò, pag. 308 Diana tom. 6.* (*coordinato tract. p. reſ. 5. n. p. ex p. 3. tract. 5. & Miſcell. p. reſ. 48.* ubi refert *Tannerum in 2. 2. diſp. p. qu. 7. dub. 3. num. 6. 8. & Suarez tract. de Fide diſp. 13. ſect. 4. n. 3. Leander de Sanctiſs. Sacram. in Decal. p. p. tract. 2. qu. 27.* (allegans *Valentiam l. c. Gaſparum Hurtadum diſp. 8. difficult. p. Oviedum punct. 4. num. 54. & Arria-*

gam

gam diſp. 13. *ſect.* 13.) & alii citati apud Doctores. Fundamentum autem huius privilegij eſt, quia durum eſſet (inquit etiam *Palao*, & ex ipſo *Leander*) teneri Fideles, neceſſitate præcepti fidei, dicta Myſteria explicitè ſcire, & credere, & hac obligatione aſtringi: aliàs renerentur Parochi de ijs pœnitentes inſtruere, quod non eſt vſu receptum. Neque obſtat quod opponunt *Lorca* 2. 2. *diſp.* 23. *membr. p. n.* 11. *& 12. & Sylvius ibi qu.* 2. *art.* 8. *concl.* 8. apud *Leandrum qu. cit. in princ.* Eccleſiam videlicet dictorum myſteriorum ſolemnitates inſtituiſſe, quia cenſuit eſſe de potiſſimis, & præcipuis Articulis, quorum non ſolum ignorantiam habere noluit, ſed etiam quia voluit eſſe notiſſimos: non inquam obſtat, nam huic eidem oppoſitioni reſpondet (& optimè) *Arriaga l. c. n.* 17. apud eundem *Leandrum qu.* 27. *cit in fine*, dicendo, Eccleſiam ſolum inſtituiſse dictorum Myſteriorum ſolemnitates, ut in illis Fideles audirent Sacrũ, & nõ laborarent, ad quod nõ requiritur, niſi ut in communi ſciant eſse Feſtũ, vel ad ſummũ eſſe Feſtũ Circumciſionis, &c. ex quo conſtat, ſolemnitatẽ illã nõ inducere obligationem Fidei, & ſcientiæ erga eaſdem ſolemnitates. Concludo tamen cum *Diana reſ.* 5. *cit. n.* 5. *in fine*. Quod *ſupradictis non obſtantibus, licet ſint probabilia, ſuadendi ſunt Fideles, ut illa omnia explicitè ſciant, &c.*

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorans hodie invincibiliter, diſtinctè, & explicitè Myſterium Communionis Sanctorum, excuſatur à culpa; & huiuſmodi ignorantia, culpa, ſaltem gravis, & lethalis, non eſt.

78 Hujus privilegii ſubſiſtentia arguitur ex aperta, & clara doctrina *Vaſquez in* 2. 2. *to.* 3. *q.* 121. *c.* 2. ubi ſic: *n.* 2. *in princip. In Symbolo Apoſtolorum, & Niceno, aliqui articuli continentur, quos rudes non debent ex præcepto ſcire, nec Fideles communiter: ſed ſi quis audiat in Symbolo eos contineri, debet credere: nam (communionem Sanctorũ, non omnes ſciunt, imò etiam inter homines literatos non paucos invenias, qui ignorant, quæ ſit hæc Communio Sanctorum*. Ex *Sanchez in Decal. p p. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. dum ibi ſic: *Communionem Sanctorum in Symbolo Apoſtolorum contentam, non tenentur Fideles in noſtra ſententia explicitè credere; quippe nec cognitu facilis, imò tam difficilis, ut vix docti eam aſſequantur, nedum imperitum vulgus*. Ex *Coninch diſp.* 14. *dub.* 10. *ſupra cit. n.* 189. in quo affirmat: *Rudiores abſolutè non teneri diſtinctè credere Sanctorum Communionem; quia huius rei cognitio non videtur ità neceſſaria ſcitu, & videtur habere maiorem ſubtilitatem, cum etiam docti diſputent in quibus rebus hæc communio conſiſtat*. Ex *Diana reſ.* 5. *cit. n.* 2. cum *Villalobos in Summa tom.* 2. *tract.* 1. *Diffic.* 4. *n.* 3. & ex aliis: quorum omnium idem fundamentum eſt, ac eadem ratio, ut patet; quia videlicet cognitio articuli *Communionis Sanctorum*, non eſt ſcitu ita neceſſaria, nec adeò captu facilis, maximè à rudibus, & imperitis, cum nec pauci ſint, etiam ex doctis, & literatis, qui eiuſdem verum conceptum non percipiant, nec aſſequantur, ut conſtat etiam ex iis, quę ego ipſe tradidi *in meo Tractatu De Filiatione Spirituali* per totum, præcipuè *cap. p. dub.* 6. Favet huic eidem doctrinæ, ac ſententiæ etiam *Suarez de Fide diſp.* 13. *sec.* 4. *n.* 10. *apud Palaum puncto* 10. *cit. n.* 5. *in fine*, ubi tamen *Palaus* ipſe videtur eſſe contrarius, dum ibi ſic: *Credo probabilius omnes obligatos esse ſcire, & credere ſubſtantiam illius articuli Communionis Sanctorum: tum quia in Symbolo continetur, & non videtur specials ratio eximendi hunc articulum à generali obligatione ſciendi articulos fidei in Symbolo contentos, præcipuè cum convenientiſſimum ſit, ut charitas inter fideles augeatur, ſcienter hanc inter ſe adeſſe ſpiritualium bonorum com-*

communicationē. Non tamen exiſtimo obligatos eſſe Fideles ad ſciendum, qua ratione hæc communicatio contingat? Sufficit, ſi ſciant contingere: quod certè à nullo etiam ruſtico videtur ignoratum, ſiquidem omnes petunt ab aliis, ut in ſuis orationibus memoriam illorum faciant. Sentiunt ergo hanc communicationem adeſſe: huculque Palao. Et Idem docet *Oviedo tract. de Fide controverſ. 7. punct. 4. num. 52. apud Leandrum qu. 20. infra citata*: ait enim & ipſe; Non eſſe adeò captu difficilem eundem articulum, ut par non fuerit ruſticis præceptum apponi, circa illius poſitivam fidem. Quia & ſi multi interrogati, quid ſit *Sanctorum Communio*, reſpondere neſciunt, ideo eſt, quia vocis ſignificationem ignorant, non rem ſignificatam, quam credere tenentur, & ab eis credi conſtat, ex eo quod ſæpè petant ab aliis, ut pro ipſis orent Deum; & interceſsionem Sanctorum apud Deum utilem eſſe agnoſcant, dum à Sanctis petunt, & coram illis preces effundunt. Unde quamvis ruſticus homo, qui aliquando alii homini dicit, commenda me Deo; vel ſe alicui Sancto commendat, ut à Deo aliquando beneficium obtineat, rem ſignificatam per has voces, *Communio Sanctorum*, & ſubſtantiam hujus Articuli credere deprehēditur. Sic *Oviedo*. At quod nos hìc intendimus in noſtro propoſito privilegio, non eſt (ut ex propoſitione ipſa apparet) eximere fideles ab obligatione ſciendi dictum *Communionis Sanctorum articulum*; imò ex oppoſito talem obligationem potius (in propoſitione ipſa) ex præcepto ſupponere; & inſcitiam ſolam articuli ejuſdem, invincibilis ignorantiæ cauſa excuſare, quam excuſationem poſtea, à ratione nedum deſumimus, verum etiam à doctrina, & aſſertionibus præcitatorum Authorum pariter eruimus, quia ſi admittunt ipſi, non teneri rudes, & imperitū vulgus, diſtinctè, ac explicitè ſcire, & credere dictum Articulum, eo magis inſcitiam ejuſdem invincibilem excuſabunt à culpa, quod eſt abſolutè concedere, & admittere ad literam noſtrum propoſitum privilegiū. Hinc & nos hìc ultro etiam concedimus (cum eodem Palao, *Leādro in Decal. p.p. tract. 2. qu. 20. & 26.* & aliis apud ipſos) teneri Fideles ex fidei præcepto, ſcire, & credere *Communionem Sanctorum*, eo quia hic etiam articulus continetur in Symbolo Apoſtolorum expreſsè; excuſari tamen à culpa ignorantes expreſsè, & diſtinctè eundem articulum aſſerimus, prout in propoſito privilegio: imò ex hac aſſertione ſit:

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorans quis invincibiliter explicitè, & diſtinctè aliquem Articulum, & Myſterium, ex contentis in Symbolo Apoſtolorum, excuſatur à culpa, & talis ignorantia in ipſo culpa non eſt.

79 Brevis ſumma, ac complexio omnium credendorum (præter Libros Canonicos, & traditiones Divinas, Apoſtolicas, & Eccleſiaſticas) eſt illa, quam duodecim Apoſtoli, Symbolo Fidei edito tradiderunt, quamque in duodecim breves ſententias, quas Articulos appellamus, juxta numerum Apoſtolorum, aptè diſtinxerunt. Quod quidem Symbolum, eſt veluti nota quædam, & ſignum, quo Chriſtiani homines, ab impiis, & infidelibus, (qui vel nullam, vel non rectam Chriſti fidem profitentur) diſcernendi, ac internoſcendi ſunt. Huic autem Apoſtolorum Symbolo ſunt addita alia duo Symbola, unum dicitur *Symbolum Nicænum* (ſic vocatum, quia factum fuit in *Concilio Niceno*) & continet explanationem articulorum fidei pleniorem, ad hæreſes (Manichæorum præſertim) confutandas: alterum *Athanaſii Symbolum*, ad Fidei defenſionem,

&

& ejuſdem maiorem explicationem pariter factum. Articuli igitur Fidei, quos credere tenemur, ſunt duodecim, ſecundum numerum duodecim Apoſtolorum, à quibus compoſiti ſunt; videlicet.

D. Petrus dixit:

Art. 1. *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem* Cæli, *& Terræ.*

Divus Andreas.

Art. 2. *Et in Ieſum Chriſtum, Filium eius unicum,* Dominum *noſtrum.*

D. Ioannes.

Art. 3. *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.*

D. Iacobus Maior.

Art. 4. *Paſſus ſub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & ſepultus.*

D. Thomas.

Art. 5. *Deſcendit ad Inferos; tertia die reſurrexit à mortuis.*

D. Iacobus Minor.

Art. 6. *Aſcendit ad Cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis.*

D. Philippus.

Art. 7. *Inde venturus eſt iudicare vivos, & mortuos.*

D. Bartholomæus.

Art. 8. *Credo in Spiritum Sanctum.*

D. Thadæus.

Art. 9. *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam: Sanctorum Communionem.*

Divus Simon.

Art. 10. *Remiſſionem peccatorum.*

D. Matthæus.

Art. 11. *Carnis Reſurrectionem.*

Divus Matthias.

Art. 12. *Vitam æternam.*

Hoc ordine Sancti Apoſtoli compoſuere *Symbolum*. Quod ego clarè elicio ex *Cathechiſmo* Pii *V. par. p. de Symbolo.*

80 Quod autem omnes Fideles teneantur ex præcepto ſcire explicitè, & credere omnes Articulos duodecim prędictos in *Symbolo Apoſtolorum* contentos, ſentiunt magis communiter Doctores, quos recenſent *Trullench in Decal. to. p. lib. p. cap. p. dub.* 3. *n.* 7. & *Leander qu.* 20. *cit.* ubi etiam pro hac eadem tuenda ſententia, nedum allegat *Textus Canonicos*, verum etiam *Cathechiſmum Pii V. præcit.* (Ubi *in initio* præcipitur, *ne adulti ad Baptiſmum recipiantur, quin prius ſciverint Myſteria in Symbolo Apoſtolorum contenta.*) Ratio autem hujus communis ſententiæ eſſe poteſt: quia Sancti Apoſtoli Symbolum hoc compoſuere, ut eo, omnes fideles inſtruantur circa fidem ſub eadem formula, & ſēſu, uti etiã inſinuare videtur idẽ *Cathechiſmus cit.* Pii. *V. p. p. c.* 1. *ſec.* 2. ſub his verbis: *Quæ igitur primum Chriſtiani homines tenere debent, illa ſunt, quæ fidei duces, doctoreſque Sancti Apoſtoli divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis diſtinxerunt. Nam cum mandatum à Domino accepiſſent, ut pro ipſo legatione fungentes, in univerſum mundum proficiſcerentur, atque omni creaturę Evangelium prædicarent, Chriſtianæ fidei formulam componendam cenſuerunt: ut ſcilicet idipſum omnes ſentirent, ac dicerent, neque ulla eſſent inter eos ſchiſmata, quos ad fidei unitatem vocaſſent, ſed eſſent perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia:* Ergo omnia in Symbolo Apoſtolico contenta (nulla exceptione admiſſa) debent fideles neceſſitate præcepti explicitè ſcire, & credere. Hinc etiam *Oviedo de Fide controvers.* 7. *punct.* 4. *n.* 52. (apud eundem *Leandrum l. c. qu.* 24. *dub.* 3.) arguit ſic: *Hoc Symbolum Apoſtoli compoſuerunt, ut eo omnes Fideles inſtruerent circa fidem: ergo par fuit, ut in eo continerentur omnia, quæ debebant credere Fide divina, ut eo ſufficienter eſſent in Fide inſ-*

inſtructi, & ne cum neceſſariò credendis, alia non neceſſariò credenda permiſcerentur, ne Fideles confunderentur, & diſcere non poſſent, quæ illis credere neceſſe erat, & quorum actum Fidei poſitivum poſſent inculpabiliter omittere; alioqui, ſive per defectum neceſſariò credendorum, ſive per exceſſum Articulorum, quia ſupra neceſſariò credendos, aliis, quos poſitivè credere neceſſarium non erat, adiuncti fuiſſent, Fideles ſufficienter inſtructi non eſſent circa obligationem credendi, & de quolibet Articulo poſſent dubitare, an illum ex præcepto credere tenerentur, ſi vel unus non neceſſariò credendus fuiſſet admixtus cum aliis non neceſſariò credendis. Hucuſque *Oviedo*. Ex quo, uti ex ſupradictis, clarè habetur (& eſt ſententia D. D. magis communis) teneri Fideles neceſſitate præcepti explicitè credere, & conſequenter ſcire, omnia, quæ in Symbolo Apoſtolorum continentur. Non deſunt tamen qui contrarium ſentiant, ut ſunt hi, qui in *Privilegio præced.* excipiunt (*communionis Sanctorum Articulum*; & alii, qui alios Articulos excipiunt, quos in Privilegiis ſequentibus afferemus. Admiſſa nihilominus hìc (quod libentiſſimè facimus) prima, & magis communi ſententia.

81 Probatur clariſſimè propoſitum Privilegium: quia conceſſa etiam tali neceſſitate præcepti, executionis ipſius obligatio ſuſpenditur in eo, qui habet invincibilem ignorantiam ejuſdem, ob quam etiam excuſatur à culpa, & talis ignorantia in ipſo culpa non eſt, ut toties dictum eſt, ergo. Confirmatur primò ex doctrina *Azorii tomo 1. Inſtit. Moral. lib. 8. cap. 6. qu. 7.* ibi enim quærens; An poſſit in quempiam piorum, & fideliũ hominum cadere ignorantia juſta, & probabilis (quam invincibilem vocant) omnium Articulorum fidei. Reſpondet: *Difficile eſſe creditu poſſe id evenire. Nam cùm Fideles, & Pii homines inter Christianos nutriantur, inſtituanturque, ſæpiùs andire ſolent Articulos fidei Chriſtianæ, cùm eos de more proponat Eccleſia. Fieri tamen poteſt, ut quis in puerili ætate ad aliquod tempus ignoret probabiliter abſque peccato Articulos fidei, eo quod malè ſit educatus à puero, abſque ulla prorſus cura, & ſtudio ſciendi res fidei: Quod parentes non habuerit, vel certè, quod negligentes, aut ignaros fuerit ſortitus, vel quod in agris, & ſylvis tanquam inter pecora, & armenta fuerit educatus; vel denique, quod apud Gentes à fide, & Religione Chriſti alienas, ac veri Dei ignoratione cæcas fuerit commoratus. Fieri item poteſt iiſdem de cauſis, ut quis etiam adultæ, & provectionis ætatis, multas res fidei ignoret abſque peccato, ac proinde in culpa non ſit. Nam præcepti, & legis ignoratio probabilis, & iuſta, excuſat à peccato. In hominem itaque Chriſtianum à parentibus fidelibus, ac piis progenitum, & inter Chriſtianos nutritum, & inſtitutum, ignorantia probabilis omnium Articulorum, vix cadere poteſt. Aliquorum tamen, quos non ita publico, & ſolemni ritu celebrat, & decantat, ac docet, & tradit Eccleſia, poteſt.* Ecce igitur quod admittit *Azorius*, & approbat privilegium noſtrum. Quod præterea, Confirmatur ſecundò, ex *Trullench l. c. n. 11.* ubi ait: *Attenta fragilitate humana, & ſe inclinare in ſententiam hanc, nimirum, ſatisfacere præcepto fidei quemlibet ordinarium fidelem, ſi explicitè credat* (conſequenter ſciat) *fidei articulos, quos Eccleſia ſolemnizat*. Concedens & ipſe *n. 18. Non teneri fideles communiter, & per ſe loquendo, explicitè ſcire, & credere Myſterium Circuncifionis; Adventum Magorum; Miſſionem Spiritus Sancti, nec Sanctorum Communionem*. Si ergo non tenentur fideles (per tot Authores) explicitè ſcire dictum Symboli Articulum *Communionis Sanctorum*: multo magis excuſabuntur à culpa ignorantes invincibiliter eundem: & hoc eſt utique admittere propoſitum privilegium ut patet.

PRI-

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Ignorans quis invincibiliter Verbalem formam Symboli Apoſtolici, excuſatur à culpa, etiam veniali; & talis ignorantia in ipſo culpa non eſt.

82 ADmittunt quidem D. D. communiter (ut videre eſt apud ipſos) hoc privilegium, quoad excuſationem à culpa lethali; at non etiam à veniali: dicentes, Adultos, Symboli Apoſtolici formam, ſub verbis præceptis, & eo ordine, quo proponit Eccleſia, lingua latina, aut alia, memoriter non ſcientes, nec tenentes, peccare ſaltem venialiter: *Navarr. in Man. cap. 11. n. 22. Azorius tom. p. Inſtit. Moral. lib. 8. cap. 7. qu. 4. & 5. & verſ. Præterea planè. Paludanus in 4. diſt. 15. qu. 5. art. 1.* ubi ait: Eſſe quidem præceptum, Symbolum Apoſtolicum addiſcendi, *ſed cuius transgreſſio ſit tantum venialis culpa, non lethalis. Sanchez in Decal. to. p. lib. 2. cap. 3. n. 16. & 19* plures alios allegans. *Coninch De Moralit. diſp. 14. dub. 10. n. 194. Laymann. lib. 2. tract. p. cap. 9. n. 4. Trullench in Decal. lib. p. cap. p. dub. 3. n. 20.* & alii ab his citati: docentes præceptum memoriter ediſcendi Symbolum Apoſtolorum, eſſe Eccleſiaſticum, longa conſuetudine firmatum, & eſſe obligatorium, ſed ſub veniali tantum: ſatis enim eſt (inquiunt) ſcire Symbolum quoad ſubſtantiam, & ità, quod interrogatus ſciat reſpondere, hoc eſſe, & illud de fide, & ſi verba Symboli, memoriter, & proprio cum ordine non retineat. Advertit tamen *Sanchez l. c. cum Ledeſma*, & cum eiſdem *Trullench num. cit.* Ignaris latinæ linguæ non ſatis eſſe ſcire Symbolum Latina lingua, neque ſatisfacere præcepto ſciendi, & credendi explicitè, niſi interrogati ſciant reſpondere: nam aliter idem eſt, ac omninò neſcire. Imò nec ſufficit (ut idem *Sanchez* addit *n. 16.* cum eodem *Ledeſma*) memoriter ſcire, & non intelligere inſtar Pſittaci, ſed oportet proprium verborum ſenſum, utcumque, & craſſo modo intelligere: (in ea ſcilicet lingua, qua quiſque intelligit) quia ſcire memoriter, etiam vulgari lingua, non intelligendo, non eſt ſcire. *Idcircò* (concludit *Trullench in fine n. 20. citati*) *& ſi neceſſarium non ſit Symbolum, quo ad verba memoriter tenere, nihilominus tamen, valde indignum eſt, & à communi piorum Catholicorum ſenſu alienum, talia verba non tenere: proindeque laudabililiter tanta ſolicitudine, tantoque ſtudio parentes curant ea ipſa verba à ſuis liberis ab infantia mandari memoriæ, & eos de rebus, per eadem verba ſignificatis, erudiri:* ità dictus Author; ſuſtinens (ut ſupra) præceptum hoc de memoriter retinendo Symboli verba, ſub veniali ſaltem obligare. Verum.

83 Nō deſunt qui à culpa etiā veniali excuſant hujuſmodi ignorātes, laborātes maximè ignorātia juſta, probabili, & invincibili, ut loquitur privilegiū noſtrū: ità præcipuè *Suarez tract. de Fide, diſp. 13. ſec. 5. n. 8.* ubi ſic aſſerit: *Certum eſt, non eſſe obligationem gravem retinendi memoriæ verba Symboli, vel præceptorum, ita ut ſit peccatum mortale hoc omittere. Et ratio eſſe poteſt, quia vel de præcepto non ſatis conſtat, quia nec ab aliquo Pontifice; nec in aliquo Concilio generali latum invenitur, vel quia alii Canones, qui de hoc loquuntur, de ſubſtantia Myſteriorum ſufficienter intelliguntur; vel certè, quia materia illa levis eſt, ſi præcisè in verbis, vel in eorum ordine ſiſtatur. Probabile autem eſt, ſi ex pura negligentia hoc omittatur, non carere aliqua culpa, ſaltem veniali, quia præter Canones, qui hoc inſinuant iuxta communem uſum Eccleſiæ, talis negligentia cenſetur aliquo modo culpabilis, & in aliis aliquando ſcandalum generat. Si verò quis meliorem diligentiam adhibeat, & nihilominus ob naturalem de-*

defectum, vel incapacitatem, verba retinere non poſſit, facilè poterit ab omni culpa excuſari. Ità ille apud *Dianam*, quem ipſe approbat, *Tom. 6. Coordinato tract. p. reſ. 6. n. 2. Ex p. 2. tract. 16. & Miſc. 2. reſ. 12. alias 14. Medina de Oratione qu. 10.* apud *Azorium Verſu cit.* nullam vult eſſe præcepti obligationem, addiſcendi, & memoriæ mandandi Symbolum. At nos hìc ſupponimus aliqualem utique obligationem adeſſe; eo enim ipſo quod ignorantia laborantes, incapaces, & impotentes, cum *Suarez* excuſamus, infertur eos alioqui eſſe obligatos, nemo enim, ſi propriè loquendum ſit, dicitur excuſari in aliquo, ſi ad illud alioqui non obligetur, & ita eſt in caſu noſtro ex dictis.

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorans invincibiliter aliquos Fidei Articulos, quos Eccleſia ſolemnizat, excuſatur à culpa, & talis ignorantia culpa non eſt.

84 IN hac re adeò gravi (inquit *Trullench lib. p. in Decal. cap. p. dub. 3. n. 11. in fine*) tanta eſt (proh dolor) fidelium negligentia, ut non pauci inveniantur, qui nec modo, dicta Myſteria (ideſt, quæ ſolemni ritu celebrat Eccleſia) explicitè credant, & intelligant, vel ſciant. Ad quod tamen abſolutè teneri ex præcepto, & obligari, docent *D. Tho. 2. 2. qu. 2. art. 7. in reſp.* ubi ſic: *Poſt tempus gratiæ revelatæ, tam maiores, quam minores tenentur habere fidem explicitam* (conſequenter cognitionem, & ſcientiam) *de Myſteriis Chriſti, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in Eccleſia ſolemnizantur, & publicè proponuntur. Azorius to. p. lib. 8. cap. 6. qu. 2. cum communi* (ibi) *Theologorum Schola. Eymericus in Directorio Inquiſitorum p. p. qu. 4. n. 4. pag. mihi 47. col. p.* ubi: *Sufficit enim Laicis ſimplicibus habere notitiam Articulorum, de quibus Eccleſia feſtivat. Armilla Verbo Credere n. 2. Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 3. n. 6. Sayrus in Clavi Regia libr. 2. cap. 9. n. 15. Trullench n. 11. cit.* & alii apud iſtos allegati, unanimiter convenientes, Fideles omnes ex Fidei præcepto teneri ſcire Fidei Myſteria, quæ communiter celebrâtur in Eccleſia; adeò ut *Sayrus* ipſe videatur *n. cit. in princ.* ità rigoroſè loqui, quod nec admittere in hoc velit privilegium propoſitum, dum ibi ſic: *Et ideò circa hæc Myſteria nullus Fidelium habere poteſt ignorantiam invincibilem*: Quo tamen non obſtante.

Probatur noſtrum propoſitum privilegium, tum ex eodemmet *Sayro n. cit. in fine*: dum limitans ibi, quod *in princip. numeri* aſſeruit, ſic ait: *Hoc autem intelligendum eſt de illis, qui vivunt inter fideles, ubi talia Myſteria celebrantur, & prædicantur. Nam ſi quis baptizatus in infantia, captivetur apud infideles, veniens ad uſum rationis, invincibiliter ignorare poteſt talia Myſteria, quia non habet a quo doceri poſſit. Immò etiam aliqui ruſtici, & valde rudes inter Chriſtianos, aliqua Myſteria invincibiliter ignorare poſſunt, quia ſcilicet, ab iis, quorum curæ mandati ſunt: ſive Parochis, ſive Parentibus, & Patrinis, inſtructi non ſunt, nec admoniti; nec ipſi alios adire poſſunt, à quibus inſtruantur, id quod raro tamen accidere poteſt.* Tum ex dictis *in Privileg. 5.* ex quibus conſtat, Ignorantiæ Privilegium extendi etiam ad ea Myſteria, quæ communiter ſolemnizantur in Eccleſia. Immò adde, non approbari univerſaliter à D. D. quod præcitati Authores, & alii cum ipſis docent, teneri videlicet Fideles ex Fidei præcepto, ſcire explicitè, ac credere, ea Myſteria, de quibus Eccleſia feſtivat. Hinc *Caſtro Palao to. p. tract 4. diſp. p. punc. 10. n. 3. in fine*: ita loquitur: *Quod verò aliqui dicunt, pro regula illorum, quæ credenda ſunt explicitè, habendam eſſe ſolemnitatem, & Eccleſiæ celebrationem; ita ut illa Myſteria, quæ in Eccleſia ſolemni*

ni

ni ritu celebrantur, debeant ſciri, & credi explicitè ex præcepto, mihi non probatur: ſicut nec probatur *Sanchez in Decal. p. p. lib. 2. cap. 3. à n. 4. Valent. 22. diſp. p. qu. 2. punc. 4. circa finem. Coninch diſp. 14. dub. 10. concluſ. 2. n. 188. Suarez de Fide diſp. 13. ſec. 4. Aliàs teneretur quis ſcire Circumciſionem, Præſentationem in Templo, Transfigurationem, Purificationẽ B. Virginis, Adventum Spiritus Sancti ſuper Diſcipulos, quorum non videtur neceſſaria expreſſa notitia.* Sic *Palao*.

85 Qui *n.1.* cũ *Sanchez c 3. cit.n. p.* & aliis,advertit,& optimè,eodem præcepto quo tenemur Myſteria fidei, & revelata credere, eodẽ etiã,& eadem obligatione teneri ſcire, quæ revelata ſunt: quia huic eidem præcepto,& obligationi ſatisfacere nulla ratione poſſumus abſque cognitione illorum,quibus aſsentiri debemus. Unde ex hoc, eadem eſſe videtur obligationis ratio in credendo, ac in ſciendo Articulos,& Myſteria fidei*(quia actus ipſe credendi, cognitio quædam eſt*, ait *Filliuccius to. 2. tract. 22. cap. 2. n.* 41. hujuſmodi approbans doctrinam.) Quam tamen limitat *Sanchez l. c. n. 18.* & ex ipſo idem *Filliuccius n. cit.* ſub hac videlicet diſtinctione: Eadem eſt ratio obligationis in credendo explicitè, & in explicitè ſciendo articulos, & Myſteria fidei: Si ſermo ſit (inquiunt, & bene) de ſcientia quadam confuſa: quia actus credẽdi cognitio quædam eſt,ſicque eodem modo quo fides aliquorum articulorum dicitur neceſſaria explicitè; debet etiam dici eorundem ſcientia explicitè neceſſaria. At ſi ſermo ſit de ſcientia diſtincta, & quodammodo explicita, videtur eſſe aliqua differentia. Nam aliquorum articulorum fides explicita adeò neceſſaria eſt, ut ſi quis ea careat, ſalvari non poſſit. At ſcientia eorundem explicita, & diſtincta, ità ut eorum ſciat rationem reddere, non eſt ita neceſſaria; ſed ſi quis ea careat ob impotentiam, & ruditatem ingenii, etiamſi alioqui ſit obligatus ex præcepto,tamen quia legitimè excuſatur ob impotentiam, poterit abſque tali explicita, & diſtincta ſcientia ſalvari. Vide *Sanchez n. 18. cit.* Vide etiam *Leandrum in Decal. p. 1. tract. 2. qu. 19.* ubi duo dicit: Unum; Multa eſſe Fidei Myſteria, quæ ſolemni ritu ab Eccleſia celebrantur; qualia ſunt, Circumciſio Domini, ejuſdem Epiphania, & adoratio à Magis, ad quæ poſitivè credenda (conſequenter ſcienda) non tenentur omnes Fideles ex præcepto. Alterum; Non ſufficere ad ſatisfaciendum Fidei præcepto, credere (conſequenter ſcire) ea ſolum Myſteria, quæ ab Eccleſia celebrantur, quod conſtat, eo quia, omnes Fideles tenentur credere Reſurrectionem mortuorum, Iudicium extremum, & Communionem Sanctorum, quæ in Symbolo continentur,& tamem hæc non celebrantur ab Eccleſia. Sic *Leander* cum aliis. Sed hic.

86 Quæres primò. Quandonam præceptum ſciendi res fidei incipiat nos obligare? Reſpondeo, ſtatim atque aliquis pervenerit ad uſum rationis, & rationis compos eſt, ſive Chriſtianus, ſive à Chriſti Religione alienus incipit hac lege, & præcepto teneri, quoniam eſt juris divini præceptum,& ad ſalutem æternam neceſſarium. Nam teſte *Paulo: Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo:* ergo quiſque, cum primum uſum rationis conſequitur, incipit lege divina obligari, ut res fidei ſcire debeat, cum oporteat eum, in hoc, ſtudium, & curam ſuam collocare, ut aſſequi poſſit vitam æternam. Ita tenent *Navarr. in Man. cap. 11. n. 22. Verſ. Quintò peccat mortaliter. Azorius to. p. libr. 8. cap. 7. qu. 2. Sanchez cap. 3. cit. n. 12.* cum aliis apud ipſum (affirmantes præceptum hoc obligare à pubertatis tempore, ut pueros, cum decimumquartum annum nacti ſunt; feminas verò, cum duodecimum.) *Filliuccius l. c. n. 52.* addens tamen *n. 53. (dummodo fuerint ſufficienter inſtructi) tunc enim (*inquit*) ex* di-

divino præcepto obligantur etiam ad reliqua mandata, ut recipiendi Baptiſmum, confitendi, & diligendi Deum ſuper omnia (Dummodo fuerint ſufficienter inſtructi.) Quia ante inſtructionem, eſt quædam obligatio remota, quatenus hoc ipſo quod pervenerunt ad uſum rationis, ſunt capaces præcepti, & ſuppoſita cognitione illius, tenentur ad obſervationem: proxima verò tunc eſt, quando præceſſit ſufficiens inſtructio; tunc enim excuſationem non habent ſuæ infidelitatis. Ità *Filliuccius*. Vide *Palaum l.c. punct. 11. num.p. Trullench dub. 3. cit. num.* 13. & alios. Et nota cum eodem *Palao*, non eſſe abſolutè, & ſimpliciter retinendam ſententiam eorum, qui apud *Sanchez n. cit.* 12. affirmant, neminem obligari credere, & ſcire Myſteria fidei, niſi pervenerint ad annos, & ætatem pubertatis, ut ſupra; ſed affirmandum ſimpliciter, obligari quemquam ad id, cum primum aſſecutus fuerit uſum rationis, quia in aliquibus acceleratur rationis uſus, ad quem utique cum quiſque pervenerit, tenetur fidei Myſteria credere, conſequenter eadem tenetur addiſcere, quia abſque ſcientia eorundem, credi non poſſunt.

87. Quæres 2. Quomodo ſe habere debeat Confeſſarius cum ignorante Myſteria Fidei.. Reſpondeo cum *Coninch diſp* 14. *dub.* 11. *à n.* 231. *Azorio l. c. cap. 8. qu. 5. Sanchez cap. 3. cit. n. 21. Palao punct. 11. cit. nu. 7. Trullench l. c. dub. 4. n. 6.* & aliis. Quoties ſufficienti fundamento, & probabiliter præſumit pœnitentem hac ignorantia laborare, debet illum interrogare (aliàs non tenetur) Quia Confeſſarius tenetur interrogare peccata, quæ veriſimile eſt pœnitentem commiſiſſe juxta ſuum ſtatum. Et huiuſmodi interrogatio fieri præcipuè debet, ut agnoſcat, an ignorantia pœnitentis fuerit invincibilis, & inculpabilis, an verò culpabilis, & neceſſariò confitenda: circa quod advertit, & bene, *Azorius nu. cit. in fine*: & cum ipſo *Sanchez n. cit. in princip.* non eſſe neceſſe interrogare perſonas nobiles, aut bene à pueritia educatas, aut quæ ſtudio literario vacant, aut frequenter ad Confeſſiones accedunt. An verò obligatio ſit in Confeſſario inſtruendi pœnitẽtem de his Myſteriis (ne eum ignarum relinquat) antequam abſolvat? *Bannes 2. 2. qu. p. art. 8. dub. 2. Petr. de Ledeſma tom. 2. Summ. tract. p. cap. 3. poſt 7. concluſ.* & alii apud *Palaum n. 7. cit. propè finem*: docent non eſſe abſolvendum, ſed inſtruendum à Confeſſario, vel remittendum, ut plus diſcat. *Palaus* tamen probabilius exiſtimat poſſe Confeſſarium abſolvere pœnitentem à peccatis, quin de Myſterijs prædictis inſtruat, modo poenitens habeat firmum propoſitum ea addiſcendi. Et ratio eſt (inquit ipſe) quia nullibi conſtat, præceptum eſſe addiſcendi ea Myſteria ante abſolutionem: neque credendum eſt obligationem eſſe ità ſtrictam, ut non poſſit aliquo tempore differri. Quod efficacius procedit, cum poenitens ignorantia invincibili tunc laborauit: quando autem ignorantia culpabilis fuit, majori circumſpectione opus eſt, & examinandum diligenter propoſitum addiſcendi, an firmum ſit, quod ſi tale eſſe conſtiterit, abſolvi poterit: ſic *Palaus*, cum *Azorio l. c. Sanchez num. cit. 21. & nu. 23. Coninch dub. 11. cit. circa finem*: ubi ait: *Optimum quidem conſilium eſſe, ſine dubio, quando Confeſſario integrum eſt, inſtructioni vacare: Sed quia ſæpe aliorum Confeſſionibus impedito, non eſt ità integrum, uni tantum temporis impendere, communiter ſufficit eos graviter monere, ut dicta, ab aliis diſcant, & id promittentes, abſolui poſſunt: niſi ignorent ſcitu neceſſaria neceſſitate medii ad iuſtificationem: tunc enim in his ante abſolutionem rudi modo inſtruendi ſunt, ità ut ſaltem prout à Confeſſario proponuntur, ea credant, & ſi minus exactè ea concipiant*; ità *Coninch*: quod confirmat *Palao l.c.* ſub his verbis: *Et quidem debere Pœnitentes inſtrui ante Confeſſionem Myſteriis neceſſariò neceſſitate medii*

Digitized by Google

medii cognoſcendis, nemini eſt dubium: nam ſine illorum cognitione, prima ſalus haberi non poteſt: horum tamen rarus, vel nullus eſt ignorans. (Et inſtructionem ſufficientem præmittendam etiam eſſe ante Baptiſmi ſuſceptionem, quando adultis dandus eſt, tradunt *Valent. tom. 4. qu. 3. Punct. 3. ad finem*: *Verſu, Vt autem ſine peccato: Sanchez l. c. n. 24. Palaus n. 7. cit. in fine*: & alii ab his allegati: Quia cum in fide tyrones ſint, ac in infidelitate educati, ignorant prorſus fidei rudimenta, ac Religionis Chriſtianæ præcepta. Unde niſi ſufficienter de his inſtructi baptizentur, periculum ſubeſt, ut poſtea conſcii fidei, & morum, ad quos Baptiſmus obligat, retrocedant, aut ſe deceptos allegent. Atque jus ipſum naturæ hoc dictat. Nemo enim prudenter fidem admittit, quam ignorat. Quamobrem hos de fide, ac Chriſtianis moribus inſtruendos eſſe, ex multis Conciliis, ac Scripturæ teſtimoniis probant *Sot. in 4. d. 6. qu. 2. art. p. ad finem corporis, Suar. tom. 3. in 3. p. qu. 71. art. 2. in princip. comment. Valent. ubi ſupra*, & alii apud *Sanchez n. 24. cit.* concludens ibi: *eſſe culpam mortalem, ante hanc ſufficientem inſtructionem quempiam baptizare, niſi mortis periculum urgeret.*) Vide *Io: Sancium in Selectis diſp. 9. nu. 18.* ubi præcipuè cum *Sanchez n. 21. cit.* (ait) *Non teneri Confeſſarium denegare abſolutionem ignoranti Doctrinam Chriſtianam,* (excipe principaliora myſteria, &c.) *& ſi ſæpe admonitus non didiciſſet; dummodo pœniteat præteritæ negligentiæ, & emendationem proponat. Nec de hoc peccato aliud cenſendum eſſe, quàm de aliis, in ordine ad negãdam abſolutionem ob relapſum. Quia cuiuſcumque præcepti violati emendationem proponere, & dolorem habere, ſufficiens diſpoſitio eſt ad abſolutionem, quando pœnitens aliud efficere non poteſt tempore confeſſionis, quam dolere.*

PRIVILEGIUM DECIMUM

Invincibiliter ignorans quis præceptum quo ſub Mortali obligatur in primo inſtanti uſus rationis, ſe convertere in Deum, & ſua in ipſum, tanquam in ultimum finem ordinare, ob idque omittens eum actum facere, excuſatur à culpa, & talis omiſſio, ac ignorantia, in ipſo culpa non eſt.

88 Quod puer ſtatim ac ad uſum rationis pervenerit obligatus ſit ſub mortali omnia ſua in Deum tanquam in authorem naturæ referre, eſt ſententia, quæ originem ducit ex *D. Tho. p. 2. qu. 89. art. 6.* & alibi, ut videre eſt apud D. D. Quam ſententiam ſequuntur *Navarr. in Manual. cap. 11. n. 8. Sotus de Iuſtit. lib. 2. qu. 3. art. 10. columna 6. verſu, Reſponſio horum argumentorum*; & alii apud *Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 35. n. 6. Valent. p. 2. diſp. 6. qu. 19. punct. 3. Palaum Tom. p. tract. 4. diſp. p. punct. 12. n. 5. Dianam p. 5. tract. 14. & Miſcell. 2. reſ. 105. Leandrum in Decalog. par. p. tract. 3. diſp. 2. qu. 14.* & apud alios. Hujus autem ſententiæ, eam eſſe rationem præcipuam, inquiunt ſectatores ejuſdem, quia niſi daretur ejuſmodi præceptum obligans pueros ſub mortali ab ipſo primo rationis lumine, inveniri poſſet peccatum veniale cum ſolo originali, ut ſi puer quis nondum Baptizatus, perveniendo ad uſum rationis committeret mendacium officioſum, aut verbum otioſum. At hoc dici non valet: quia ſi puer in hoc ſtatu decederet, nullus eſſet locus, quo poſſet propter veniale puniri. Non enim puniretur in Inferno, quippe illuc ſoli decedentes cũ mortali actuali abeunt. Non in Purgatorio, quo ſoli amici Dei purgandi ſunt. Nec in Limbo puerorũ, quia cũ ibi nulla pœna ſenſus ſit, non punitur ibi veniale. Confirmatur, quia in primo inſtan-

tanti uſus rationis tenetur homo deliberare de ſeipſo, ac proinde tenetur ſe ad Deum convertere, & omnia ſua in eum, tanquam in ultimum finem, dirigere, & ordinare; quia conſentaneum eſt creaturæ rationali, ut ſuum creatorem recognoſcat, & amet: ad id enim ſpeciali Dei auxilio adjuvatur, ad idque exercendum ex præcepto obligante cõſequenter tenetur, adeò ut *Caiet. p. 2. qu. 89. art. 6.* affirmet, præcisè omnes teneri omiſſionis peccatum fateri in dubio, an omiſerint eum actum facere, nec ne.

89 Hac igitur ſuppoſita doctrina, ac ſententia, ex præcepto ſub mortali ad dictum actum obligante: Dicimus in hoc noſtro Privilegio, Omittentem ex invincibili ignorantia eundemmet actũ facere, excuſari à culpa lethali, atque hujuſmodi ignorantiam in ipſo eſſe inculpabilem. Et probatur, quia hujuſmodi præceptum (ut optimè etiam *Leander diſp. cit. qu. 15.*) obligat ſicut cætera præcepta affirmativa, ſecluſa videlicet ejuſdem præcepti ignorantia, aut inadvertentia: Univerſi autem pueri (ut idem etiam Author ait *qu. 14.*) invincibili ignorantia huiuſce præcepti laborant: Ergo à culpa (illud idem ob eandem ignorantiã univerſaliter non adimplentes) excuſantur; & à peccato ob id immunes cenſentur.

90 Hic tamen adverto, quod & ſi probabile ſit, dictum præceptum obligare ſtatim ac quis (vel paulo poſt) ad uſum rationis pervenerit: quando quis jam advertit, & ſecum reputat rationes, quas habet amandi Deum, & de ipſo cogitat, de ejus bonitate, & excellentia, ac beneficiis, &c. ut docent ſupracitati, ex *D. Tho.* & cum ipſo: Alii nihilominus è contra negant prędictum præceptum per ſe obligare puerum, ſtatim, ac uſum perfectæ rationis eſt aſſecutus. Quia exiſtimant, minimè dari pręceptum convertendi ſe ad Deum pro illo tempore: & conſequenter, nec præceptum diligendi Deum tunc obligare. Ratio eorum eſt, quia nec rationi, nec ſuavitati legis divinæ videtur conſonũ, ut præceptum tam arctum, obliget ſub mortali culpa in tam tenera ætate, ad ſtatim adimplendum: eo vel maximè, quod univerſi pueri invincibili ignorantia ipſius præcepti laborent. Secundò, quia nullus profectò eſt, qui cognoſcat primum inſtans ſuæ rationis: Ergo nullus ligari hoc præcepto pro illo tempore poteſt. Et huius ſententiæ ſunt *Valent. p. 2. diſp. 6. q. 19. punct. 3. Vaſquez p. 2. qu. 89. art. 6. diſp. 149. toto cap. 2.* (in quo multis rationibus probat, nullũ adeſſe præceptum ita obligans ſub mortali homines pervenientes ad uſum rationis ſe convertendi ad Deum.) *Azor. tom. p. Inſtitut. Moral. libro 4. cap. 10. qu. 6. & libr. 9. cap. 4. qu. p. Suarez de Poenit. diſp. 11. ſec. 2. n. 14. & 15. Sanchez in Summ. lib. 2. cap. 35. n. 7. Diana p. 5. tract. 14. & Miſcell. 2. reſ. 105. verſ. Notandum eſt. Leander q. 14. cit.* & alii plures: Qui (præcipuè *Valent.* & *Sanchez l. l. c. c*) ad præcipuum fundamentum prioris ſententiæ reſpondent, non futurum ut qui ſolum veniale peccatũ cum originali habet, moriatur: ſicut ſolet dici, nunquam futurum, ut qui prædeſtinatus eſt, moriatur eo tempore, quo eſt in peccato mortali: Deus etenim, quæ futura erant prævidens, deſtinavit loca hominibus puniẽdis determinata; nec ullum pro adultis cum Originali, aut cum eo, & veniali decedentibus, conſtituit: ſicut etiam conſtituit prædeſtinatum non moriturum in mortali, quia tunc moriens damnaretur, quod repugnat prædeſtinationi, ex hypotheſi legis divinæ de certitudine prædeſtinationis. Et ſicut hunc dicimus non poſſe in mortali decedere impoſſibilitate cõſequenti ex ſuppoſitione ſciẽtiæ Dei, quæ libertatem non aufert; ſic nec adultus poteſt mori cum originali abſque alio peccato mortali, ſuppoſita Dei ordinatione, qua morituris loca deſ-

deſtinavit,inter quæ non eſt huic locus. Hæc autem eſt impoſsibilitas conſequẽs ſcientiam Dei, quæ libertatem minimè tollit. Ita etiam *Stephan. Fagundez To. p. in Decalogum in p. Præcept. libr. p. cap. 27. n. 9.*

91 Verum, cum adhuc de medio ſublato hoc fundamento, alia ſuperſint, quæ admodum affirmativam ſententiã ſtabiliant, ut videre eſt apud Doctores; & negativam ſimiliter viribus rationũ, & authoritatum minimè deſtituatur, utraque probabiliſsima eſt, ut etiam tenent *Vega lib. 9. in Tridentinum c. 42. ad finem*: relatus à *Sanchez d. n. 7. & Didacus de Narbona De Aetate ad Omnes Humanos Actus requiſita, Anno 7. quæſt. 11. n. 11.* licet *Diana reſolut. 105. cit. initio*: probabilem aſſerat affirmativam ſententiam: probabiliorem verò negativam (quam ipſe tenet *Verſu, Notandum eſt tamen; in fine*) E contra verò *Toletus in Summa lib. 4. cap. 9. n. 4. in fine: pag. mihi 318. colum. 2.* ſentiat oppoſitum, dicendo, *in praxi ſecuriùs* affirmativam: *In qua tamen ſi velis ſtare* [eamque ſequi, ait Diana *Verſu cit. in principio*] *non est intelligenda ita strictè, quaſi peccemus statim mortaliter habita ſufficienti Dei cognitione* [ſi noſtra in ipſum tanquam in ultimum finem, ut ſupra non ordinemus] *ſi non eliciamus actum dilectionis; hoc enim ſatis grave eſſet; ſed quod ſecluſa omni ignorantia, & inadvertentia, ſine gravi peccato nequeamus talem actum valde diu differre. Neque* (ſubjungit idem Diana) *torquere ſe quis debet, ut obſervat Hurtadus in 2. 2. diſp. 174. ſec. 5. §. 24. utrum huic præcepto ſatisfecerit, quia quamdiu poſitivo, & probabili argumento non meminit, ſe hoc præceptum omiſiſſe, culpate ſibi perſuadeat ſe contra illum non peccaſſe: vel quia Deum dilexit* (& ſua in ipſum tanquam in ultimum finem, ut ſupra, ordinavit) *vel quia illud inculpatè prætermiſit. Adde, quod ſi certò ſciat huic præcepto non ſatisfeciſſe, poteſt ſequi opinionem negativam, quam ego teneo, nempe non adeſſe pro illo tempore tale præceptum: ut præter D. D. citatos, tenet Vaſquez in p. 2. diſp. 149. cap. 2. & Turrianus in 2. 2. diſp. 97. dub. 4.* Hactenus *Diana*.

92 Nec hìc deſinam adnotare, quod etſi dictum præceptum, ſe videlicet convertendi in Deum, eumque diligendi, & ad eum tanquam ad ultimum finem ſua omnia dirigendi, ac ordinandi, obligaret puerum ſtatim ac aſſequitur uſum rationis, ſive baptizatus ſit, ſive nõ, ly *ſtatim*, nõ debet ſumi cũ primum in eo incipit uſus rationis: aut in primo inſtanti phyſicè ſumpto, quo puer incipit cogitare, de ejus bonitate, &c. Sed *ſtatim* obligare, ideſt, in inſtanti, quo incipit puer habere uſum rationis, ſumpto inſtanti moraliter; pro initio morali perfecti diſcurſus: quando ſcilicet aliquis cum pleno rationis uſu, cogitat de Deo, de ejus bonitate, excellentia, & ejus beneficiis, ex quorum cognitione clarè videat neceſſariam ſibi per amorem conjunctionem cum ipſo, ſeque teneri ad eum convertere, ac omnia ſua in eum tanquam in ultimum finem referre, & dirigere, & ut ſuum Creatorem recognoſcere, & amare, taliter teneri de ſeipſo deliberare, &c. Vide *Leandrum qu. 14. cit. Verſu, Reſpondeo clarius;* & alios.

CA-

CAPUT QUARTUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA LEGEM ECCLESIASTICAM.

93 EST utique in Eccleſia Dei legitima poteſtas condendi leges in conſcientia obligantes, etiam ſi hæ non præcipiant id, quod eſt juris Divini, ita ut poſſint coerceri contumaces, atque inobedientes; idque clariſſimè patet: primò, ex Scriptura, in qua Chriſtus Dominus reliquit poteſtatem regendi Eccleſiam, ligandi, & ſolvendi: Unde *Matth.* 16. 19. dixit Petro: *Tibi dabo claves Regni Cælorum:* Quod idem omnibus Apoſtolis poſtmodum conceſſit, *Matth.* 18. 18. *Amen dico vobis quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Coelo.* Et *Io:* 20. 21. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos:* ideſt, cum ſimili poteſtate, & auctoritate, ut exponunt Patres, præcipuè *S. Chryſoſtomus*. Et *Matth.* 23. 2. *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, ſervate, & facite:* Quibus verbis mandat Dominus, ut obtemperemus humanis Prælatis: & quidem obedientiam decernit etiam malis Prælatis: hinc lege Divina, & conſequenter ſub mortali obligamur legibus humanis Eccleſiaſticis, Eccleſiaſticiſque preceptis obtẽperare. Secundò, idẽ patet ratione: Quia ſi nõ teneremur obedire Eccleſiæ Prælatis, niſi quando proponunt id, quod eſt Iuris Divini, revera non plus auctoritatis haberent Prælati, quam fideles privati, nam etiam privatis obedire tenemur quando proponunt jus Divinum, Prælatis verò, etiam in iis, quæ præcisè non ſunt Iuris Divini: ut conſtat ex *Lucæ cap.* 10. 16. ubi: *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit:* non enim dicit, qui vos ſpernit, quando mea præcepta proponitis: de hoc namque poterat nemo dubitare. Hinc uſque ab Eccleſiæ initio fuit mos condendi Leges humanas à Divinis diſtinctas, ut patet *Actor.* 15. 28. Apoſtoli namque in Concilium definientes; *Viſum eſt* (inquiunt) *Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Si ergo licuit Apoſtolis uſum quorundam ciborum, ut ſanguinis, ſuffocati, interdicere, quos alioqui Deus non prohibebat, immò jam ſunt liciti; idque ob bonum finem tunc erat ordinatum, videlicet ut Eccleſia coaleſceret ex Gentibus (hiſce quippe cibis jubebantur Gentes abſtinere, cum Iudæi vehementer eos abhorrerent) Cur non liceat legitimis Apoſtolorum ſucceſſoribus, vi ejuſdem poteſtatis à Chriſto Domino, ut ſupra, receptæ, certas quaſdam, Eccleſiæque utiles præſcribere leges (in conſcientia, & ſub mortali obligantes) ut communionem in Paſchate, Confeſſionem annuam, jejunia, Feſta, Diem Dominicam, Quadrageſimam, &c.? Catholicorum nullus id negat, uti nec poteſt, ut patet. Verum quidem eſt, quod multoties Eccleſiæ ſubditi, & Fideles, excuſantur à culpa, ponentes, vel omittentes actus contra legem ipſam Eccleſiaſticam; id maximè ſi faciant ignorantia laborantes, quæ utique, veluti privilegio quodam, eoſdemmet eximit à peccati reatu: qua de re ſit

PRI-

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ponens actum contra legem Eccleſiaſticam, quam invincibiliter ignorat, excuſatur à culpa, & huiuſmodi ignorantia culpa non eſt.

94 Communiter admittitur hoc Privilegium à D. D. ut videre eſt apud ipſos, extendentes illud ad quécumque actum poſitum ex ignorantia invincibili contra quamcumque legem, & jus in univerſum: Comprehenſo etiam ſub nomine juris (ut advertit *Gaſpar Hurtadus de Cenſuris in cõmuni, Difficultate 22. in princip. n. 93.*) præcepto tranſitorio tam generali, quá ſpeciali: Illimitatè enim, & abſque reſtrictione ulla, ſimpliciter affirmant: *Ignorantia invincibilis tam iuris, quam facti omninò à culpa excuſat*: Ita S. *Auguſt. lib. 3. de libero Arbitr. c. 18. & lib. de duabus animab. c. 10. & 11. D. Thop. 2. q. 76. art. 3. S. Bonav. in 2. d. 22. art. 2. qu. 3. Richard. ibidem art. 2. qu. 3. Alphonſ. à Caſtro lib. 2. de lege pœnali c. 14. in propoſitionibus. Laymann. lib. p. tract. 2. cap. 4. n. 6.* & communiter. Ratio eſt evidens: ubi enim non eſt voluntarium, ibi nulla eſt culpa, ſed ignorantia juris, ſeu legis, & facti, reddit actum ſimpliciter nõ voluntariũ, quippe non advertente animo ad id, quod agitur: legis autem, ſive juris ignorantia reddit actum non voluntarium, qua malus, ſive prohibitus eſt: non advertente quippe animo ad legis prohibitionem, operiſve malitiam. Exemplum ſit: ſi neſcio hodie diem eſſe Veneris, & carnes comedam, talis actus lege prohibitus (videlicet comeſtio carnium in die Veneris) abſolutè mihi voluntarius non eſt: Sin verò neſcio legem prohibentem poſitam eſſe, tunc licet mihi comeſtio carnium in die Veneris reipſa volũtaria ſit, non tamen ſecundum formalem rationem mali, ſeu peccati, quam accipit ex poſitivæ legis prohibitione. Hæc doctrina eſt omnium communis; quam *certiſſimam* vocat *Sanchez p. p. in Decal. lib. p. cap. 16. n. 9.* ubi ſic: *Quidquid eſt omninò involuntarium, culpa vacat. At huiuſmodi eſt volitum per ignorantiam invincibilem. Si enim ſit facti, reddit actum omninò involuntarium. Si verò ſit iuris, reddit actum involuntarium, ut malum, & prohibitum.* Ignorans igitur legem non peccat in eam. Unde leges poſitivæ etiam Eccleſiaſticę, ut actu obligent, & actus contra eas poſitus dicatur, & ſit culpabilis, *cognoſci debent* (ut docent communiter D. D. præcipuè *Salas de Legibus diſp. p. ſec. 10. n. 70. in princip.*) *ſub ratione legum, vel cum homo operatur, vel antea: certò, vel ſaltim dubiè.* Qui enim nec ſcit, nec unquam ſcivit, aut dubitavit an ſit lex de Baptiſmo v. g., non peccat ſi non baptizetur: quia nunquam fuit ei lex ullo modo explicata, & ita illum nunquam obligavit in actu ſecundo, ſed tantum in actu primo: lex enim illa habebat vim obligandi illum, & ſi fuiſſet illi explicata, & nota, obligaſſet illum in actu ſecundo. Concludo ergo cum *Sanchez n. 9. cit. Quando ius, & lex ignoratur, & per conſequens conſcientia prudenter aliquid non eſſe illicitum dictat, impoſſibile eſt culpam admitti.*

95 Sed contra hanc noſtram, & communem, ac certam doctrinam, objici poſſe videtur *Iuris Regula 13. in 6. Ignorantia* (videlicet) *facti excuſat, non iuris.* Cujus Regulæ ea eſt ratio *ex L. 2. ff. de Iuris, & facti ignorantia.* Quia jus finitum eſt, quod comprehendi poteſt: facta autem varia, & infinita, quæ proinde etiam prudentiſſimos fallant. Reſpondeo tamen cum *Salas de Legib. diſp. 15. ſec. 9. littera D. Laymann. lib. p. tract. 4. cap. 20. n. 7.* & aliis: Regulam illam, ſi ſumatur in foro conſcientiæ, intelligi debere tantum *regulariter, ſeu frequenter*, quia juris ignorantia, & legis, rarò eſt invincibilis; unuſquiſ-

que enim tenetur ſcire leges ad ſe pertinentes, ut tradit *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 3.* & ſumitur *ex cap. p. de Conſtit. & ex l. Leges Sacratiſſimæ, C. de Legibus, & ex l. Conſtitutiones C. de iuris, & facti ignorantia*. Si verò in foro externo ſumatur dicta Regula (uti ſecundū *Laymann. Salas l. l. c. c.* & aliis, *magis frequenter, & facilius*, ſumitur, & accipitur) intelligenda eſt præſumptivè: ſecundum enim forum externum, ignorantia legis, & juris communis, ac publici, fermè non præſumitur; ſed ab allegante illam, probari debet, *ſe propria ſcientia instructum non fuiſſe, neque Iureconſulti conſilium ſecutum fuiſſe*, juxta *l. Regula §. ſed Iuris, ff. de Iuris, & facti ignorantia*; cujuſmodi probatio admodum rara, & difficilis eſſe ſolet. At nos hìc loquimur de ignorantia Iuris, & legis Eccleſiaſticę primo modo ſumpta, ideſt in foro conſcientiæ, & dicimus, quod quando hæc invincibilis eſt, quā vis hujuſmodi ignorantia, eſſet legis quam quis tenetur ſcire (ratione ſui ſtatus, & officii) ſed non potuit, faciendo totum, quod in ſe erat, excuſat omninò à peccato, cum ſit omninò involuntaria, & invincibilis: ſicuti enim (ut optimè etim *Suarez de Cenſuris diſp. 4. ſec. 8. n. 17.*) ignorantia facti poteſt eſſe invincibilis etiam in rebus ad propriū officium, & ſtatum pertinentibus, quia peritia hominis curta eſt, & diligentia limitata, & ars fallax, ac providentia incerta; ità pari ratione poteſt ignorātia juris, & legis, eſſe invincibilis, etiam ſi pertineret ad proprium ſtatum, & officium, & utraque excuſat (ut dictum eſt) à culpa & à peccato.

96 Nec valet, quod lex quæcumque, tum Civilis, tum Eccleſiaſtica, ſtatim obliget ac in Curia, & loco competente promulgata eſt; maximè Pontificia, Romæ publicata, & ad Valvas D. Petri, vel alibi affixa (ſi in illa dicatur ut jam inde à principio obliget) ex quo urique inferri videtur, quoſcumque ſubditos ipſam ligare (indifferenter) etiam eiuſdem legis, ac præcepti ignaros, & hos propterea non excuſari à culpa in ejuſdem legis jam promulgatæ tranſgreſſione, ob ignorantiam ipſam: Non inquam valet, quamquam enim lex cum primum publicè propoſita fuit, cenſeatur, quatenus eſt ex parte ſua, & veluti in actu primo, conſecuta eſſentialem vim obligandi omnes; Quoad actum ſecundum nihilominus, ideſt, ut re ipſa obliget, & aliquem obligatione præcepti conſtringat, requiritur eam invincibiliter non ignorari. Qua de re *D. Tho. p. 2. qu. 90. art. 4. ad 2. Navarrus in Man. cap. 23. n. 45. & 46. & libr. p. Conſilior. Conſil. p. qu. 4. n. 2. Molina de Iuſt. tom. 4. tract. 5. diſp. 70. n. 2. Suarez de Legibus lib. 3. cap. 17. à n. 3. Laymann. lib. p. tract. 4. cap. 2. n. p.* & alii. Sumiturque *ex cap. p. de conceſs. præb. in 6.* ubi, *Quod Lex, ſeu Conſtitutio, & mandatum, nullos aſtringunt* (actu ſecundo) *niſi poſtquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut niſi poſt tempus, infra quod ignorare minimè debuiſſent*. Quæ ultima verba notanda ſunt (ait *Suarez l. c. n. 6.*) nam in eis ſatis ſignificat Pontifex legem non obligare, niſi poſt ſufficiens tempus elapſum intra quod moraliter ſciri poſſet: nam illud eſt, in quo ignorare minimè debuiſſet. Hinc, ſicut ignis (inquiunt *Molina diſp. cit. n. p. & Laymann. n. cit. in fine*) habet quidem vim naturalem, & poteſtatem urendi ſtupam, eam tamen non inflammabit niſi eidem igni approximetur: ita etiam lex promulgatione acquirit veluti eſſentialem poteſtatē obligandi; ſed actu ipſo obligat illos tantum ſub peccato, qui eius notitiam acceperunt; vel accipere culpa ſua neglexerunt; ut præcipuè indicant dicta Pontificis verba poſtrema, *infra quod tempus ignorare minimè debuiſſent*: quæ etiam maximè faciunt ad fori contentioſi præſumptionem. Cæterum, quoad forum internum, lex nulla quocumque

que

que tempore lata, & promulgata obligat invincibiliter ignaros. Vide *Suarez l. c.* & alios *in Tract. de Legib.* Ex quibus colliges, nedum leges Civiles Imperatorias, & Principum, non obligare in conſcientia invincibiliter ignaros, ſed nec Pōtificias Eccleſiaſticas leges, vel Generalis Concilii; vel alicuius Canonis; aut particulares Ordinariorum leges, ut magis infra conſtabit. Excipe tamen ab hac doctrina cum *Suarez de Legibus lib. 5. cap 33. Laymann. cap. 2. cit. n. 7.* & aliis apud ipſos, leges non tantum Civiles, ſed etiam Pontificias infirmantes contractus, ſeu irritantes: iuriſdictionem auferentes, &c. poſtquam enim ejuſmodi leges vim obligādi conſecutæ ſunt, effectum ſuum conſequuntur etiam erga ignorantes, ſicuti docent Doctores *in cap. 2. de Conſtit.* Exempl. gr. Si quis ob ignorantiam invincibilem clandeſtinum matrimonium contrahat cum conſanguinea, vel affine ſua, à culpa quidem excuſatur, ſed contractus non ſubſiſtit. Excipe item Pontificias leges, quæ ſunt circa eas res, vel actiones, in quibus Papa liberam diſponendi, vel diſpenſandi facultatem habet, uti ſunt Beneficia Eccleſiaſtica, Profeſſio Religionis, &c. Tales enim irritantes Conſtitutiones, ſtatim poſt promulgationem in Curia vim ſuam ſortiri videntur etiam erga ignorantes, *Suarez cit. cap. 33. n. 7. Laymann.* ex ipſo, & alii plures.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorantia invincibilis, aut inculpabilis legis, prohibentis ſub cenſura actum aliquem, non quia malus, ſed quia prohibitus eſt, excuſat à cenſura ponentem [cum huiuſmodi ignorantia] actum illum.

97 Caſus eſt, ingredi ex. gr. Monaſteria Monialium non ad malum finem, ex ſe peccatum non eſt: præcipiunt tamen Pontifices ſummi (ſub excommunicatione) ne quis ſine debita licentia Monialium Monaſteria ingrediatur; dicit igitur Privilegium propoſitum, quod ſi quis invincibiliter ignorans hanc legem prohibētem talem actum, ingrediatur Monialium Monaſterium, nō incurrit excommunicationem, & ratione inculpabilis ignorātiæ ab hac cēſura excuſatur; & ſi e in ſimili alio caſu: ita *Navarrus in Manuali cap. 27. n. 16. in princip.* ubi: *quod huiuſmodi ignorantia excuſat ab excommunicatione ſecundum omnes. Avila de Cenſuris p. 2. c. 5. d. 5. dub. 7.* ubi ait: *Doctores omnes in hoc convenire: Quod quando actus de ſe non eſt malus, ſed tantum eſt malus quia prohibitus, ignorantia legis prohibentis talem actum ſub excommunicatione, excuſat.* Addens, *Concluſionem intelligendam eſſe, ſive excommunicatio ſit à iure particulari, ſive communi; nam utrobique militat eadem ratio quantū ad forum conſcientiæ; quamvis in foro exteriori facilius præſumatur ignorantia iuris particularis quam communis.* Probatur autem noſtrum privilegium (quod ut certum approbat *Leander de Sanctiſſ. Sacram. par. 4. tract. p. De Cenſur. in Communi diſp. 9. q. 5. verſ. Sed probabilius*) quia talis ignorantia excuſat totaliter à culpa, ergo & à pœna cenſuræ: conſequentia probatur, quia pœna eſt propter culpam. Confirmatur, quia ſi nulla alia lege actus prohibitus eſt, niſi ab illa à qua eſt pœna impoſita, ignorans invincibiliter legem illam, non peccat in eam, ergo nec pœnam contrahit, nec ab eadem lege puniendus eſt, *ex Reg. ſine culpa 23. de Reg. Iuris in 6. & cap. 2. de Conſtitut. Res hæc, omninò eſt manifeſta* (inquit Palao *par. p. tract. 2. diſp. p. punct. 17. n. p.*) eamque tenēt præter relatos *Sylveſter Verbo Ignorantia, n. 12. Angelus Verbo Excommunicatio, v. de Caſib. Excomm. caſu 47. & ult. n. 3. verſ. Vtrum ignorantes.* Et communiter tum Veteres, tum Recentiores,

res, ut videre eſt apud ipſos. Et hinc obiter ex hoc eodem privilegio deduc, Cuſtodes alicujus Pontis, portus, vel fluminis, aut Portæ Civitatis non affici excommunicatione contenta *in Bulla Cœnæ Domini*, ſi recipiant per ſe, vel per alium gabellas, aut alia tributa ab Eccleſiaſticis tranſeuntibus, ſed excuſari ſi hoc faciant, & fecerint *ex ignorantia iuris, aut facti*, ut benè etiam advertunt *Molina de Iuſt. t. 3. diſp. 670. n. 3. litera C.* Ubi ſic: *Ab hac tamen, & à quacumque alia excommunicatione, excuſabit probabilis ignorantia. Bonacina To. 2. De reſtitut. in particulari, diſp. 2. qu. 9. punct. 2. n. 15. & Trullench in Decal. libr. 7. cap. 12. dub. 5. n. 34. in fine.*

98 An verò privilegiũ noſtrũ intelligi debeat de ignorantia inculpabili excommunicationis ſimpliciter, ſive hæc videlicet ſit à jure communi, ſive particulari, ut vult *Avila* ſupra. Reſpondeo cum ipſo affirmativè, cùm utrobique militet eadem ratio quoad forum conſcientiæ, ut patet. Neque huic reſponſioni obſtat, quod definitur in jure *(Cap. Vt animarum 2. de Conſtit. in 6.)* à *Bonifacio VIII.* per hæc verba: *Vt animarum periculis obvietur: ſententiis per Statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.* Et objicitur ab aliquibus Canoniſtis apud *Leandrum l. c.* (quibus, ex Theologis, favere videtur *Gaſpar Hurtad. De Cenſuris in communi, Difficultate 22. n. 96. pag. mihi 662.*) dum ſic arguunt: Definitur à Pontifice in his verbis, quod ſententia Ordinariorum (ideſt Papa inferiorum, non ligat ignorantes, ergo bene ligat ſententia juris communis, ſeu Pontificii; patet, quia ante hanc *Conſtitutionem Bonifacii*, nulla ignorantia ſtatuti, ſive Papalis, ſive Epiſcopalis excuſabat à Cenſura, & Pontifex, condens jus novum, ex benignitate decrevit, quod ignorantia præcepti Epiſcopalis excuſet: ergo à contrario ſenſu, ſententia juris communis ligat, & quantum ad præcepta, & ſtatuta Papæ (de quibus Pontifex *in eodem Capite* non loquitur, ut patet) jus antiquum manet incorrectum, conſequenter non excuſat quoad ipſum ignorantia invincibilis, ut expreſsè etiam ſentit *Gloſſa in d. Cap. Vt Animarum, Verbo Statuta*: ſub his verbis: *De Generalibus ergo ſtatutis Canonum, vel legum, non loquitur, quæ ab omnibus ſciri, & cuſtodiri debent.* Hinc *Hurtadus l. c.* deducit, quod *Ignorantia invincibilis censura latæ iure communi Pontificio, nõ impedit incurſum illius, quamvis impediat ignorantia invincibilis cenſuræ latæ iure peculiari Pontificis, & Epiſcopi Romani pro eo Epiſcopatu, ſicut & aliorum Ordinariorum*: ità *Hurtadus*: & alii apud *Avilam dub. 7. cit. verſ. Secunda ſententia*. Non inquam obſtat noſtræ reſponſioni hujuſmodi oppoſitũ argumentum: Quia neganda eſt ejuſdem conſequentia: argumentum etenim à contrario ſenſu (ut benè *Sanchez de Matrim. libr. 9. diſp. 32. n. 11.* ex *Sylveſtro Verbo Ignorantia quæſ. 8. Dicto 3. n. 16.* & aliis, quibus ſubſcribit *Leander qu. 5. cit. verſ. Nec obſtat*) non habet vim, quando in caſu contrario militat eadem, vel maior ratio. At in cenſura jure Pontificio lata procedit ratio in *d. Textu, & cap.* explicita, nimirum, ut animarum periculis ſubveniatur. Imò maior eſt ratio, cum facilius ius Pontificium commune ignoretur. Et negatur præterea (cum *Soto diſt. 22. qu. 1. art. 2. Caſu 4. verſu Quare diſtinctio illa, in fine*: *Avila dub. 7. cit. Vbi Ad argumenta ſecundæ ſententiæ, in principio*, & *Leandro verſu cit. in fine*) quod ibi Pontifex condat novum ius, ſolum enim declarat ius commune quantum ad illum caſum ſpecialem, de quo fuerat interrogatus. Adde cum eodem *Avila l.c. Sylveſtro l.c. n. 17. Navarro in Man. cap. 27. n. 16.* Pontificem ibi ſolum intendere, quod iurati non præſumunt ignorantiam invincibilem reſpec-

Digitized by Google

pectu iuris communis, ſicut reſpectu ſtatuti Ordinariorum.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Ponens actum aliàs prohibitum iure naturali, aut. Divino, vel humano, cui annexa eſt Eccleſiaſtica Cenſura, ſed cum ignorantia invincibili Iuris Eccleſiaſtici prohibentis talem actum ſub cenſura, excuſatur ab ipſa, nec ipſam contrahit.

99 ITa eſſet, quando quis ex. gr. ignoraret invincibiliter prohibitum eſſe ab Eccleſia ſub excõmunicatione violenter Clericum lædere, & is contra ius naturæ, & divinum ipſimet votum, iniuriam gravem Clerico inferret, peccaret iſte quidem, & mortaliter: & ignorans invincibiliter talem prohibitionem, & legem Eccleſiaſticam ſub cenſura, hanc non contraheret, ab ipſaque excuſaretur. Et probatur primò authoritate Doctorum: ſuntque *Angelus Verbo Excommunicatio 7. Caſu ultimo, n. 3. Navarrus in Man. cap. 27. n. 16. & n. 274. Verſu Decimotertio, quod pro communi opinione. Henriquez libr. 13. cap. 23. n. 2. Soto in 4. ſentent. diſt. 22. qu. p. art. p. Caſu 4. propoſit. 4.* (affirmans id generaliter, ſive Cenſura videlicet, quæ invincibiliter ignoratur, ſit à iure particulari lata, ſive à iure communi.) *Avila De Cenſuris par. 2. cap. 5. diſp. p. dub. 7. Verſu Tertia ſententia dicit.* (Ubi & ipſe univerſaliter tenet ignorantiam invincibilem, excuſare ab omni cenſura ſive data ſit à iure particulari, ſive lata à communi.) *Filliuc. Tract. 11. cap. 8. qu. 10. Dicto 3. n. 253. Suarez de Cenſuris diſp. 4. ſec. 8. n. 20. Diana Tomo 5. Coordinato tract. p. reſ. 61. Ex par. 11. tract. 6. & Miſcell. 6. reſ. 27.* in fine: (In qua ſic expreſsè: *Ignorans legem, & Conſtitutionem in qua imponitur pro aliquo delicto, vel excommunicatio, vel irregularitas, aut ſuſpenſio, has nullo modo incurrit:* loquitur de ignorantia invincibili: *Patritius Sporer par. pr. Tyrocinii Sacramentalis cap. 2. n. 146. propè finem, pag. mihi 124.* ſic affirmans: *Ab excommunicatione incurrẽda excuſat omnis ignorantia iuris, & facti*; extendens affirmativam *cap. 4. q. 41. §. 3. n. 247. pag. 245.* etiam ad irregularitatem ſic: *Nullum crimen inducit irregularitatem in foro conſcientiæ, niſi illud patrans, ſciat, illi annexam eſſe irregularitatem*; & idem innuit *n. 256. pag. 259. in fine. Bonacina De Cenſuris in Communi diſp. p. qu. 2. punc. p. propoſit. p. n. 7. Caſtro Palao Operis Moral. p. p. Tract. 2. diſp. p. punc. 17. n. p. & 2.* (probans ignorantiam non ſolum legis municipalis, ſed etiam Pontificiæ, & cuiuſcumque ſit, excuſare à Cenſura per ipsã impoſita.) *Leander à SS. Sacram. par. 4 tract. p. de Cenſ. in communi diſp. 9. qu. 6. Verſu Sed probabilius: Antonius à Spiritu Sancto Directorii Confeſſarior. par. 2. tract. 12. diſp. p. ſec. 14. §. 2. Verſ. Dico p. n. 172.* (Dicens; *Ignorantia invincibilis cuiuſcumque iuris, vel facti, vel pœnæ excuſat ab incurrendis omnibus Cenſuris; imò & ab irregularitate ex peccato, &c.*) *Gabriel Beatus in qq. Selectiorib. qu. 18. n. 23. & 24.*) *Fagundez in Decalog. to. 2. lib. 8. cap. 25. n. 15.* & alii ab his relati, tum Veteres, tum Recentiores, unanimiter admittentes, Ignorantiam legis, & præcepti Eccleſiaſtici invincibilem, excuſare ab omni cenſura, ſive hæc data ſit à Conſtitutione Epiſcopali, ſive à Pontificia, ideſt, ſive à iure quocumque particulari, ſive à communi: quamvis actus, cui Cenſura adnexa eſt, ſit iure divino, & naturali aliàs prohibitus.

100 Quod ratione præterea probatur: Quia ignorans invincibiliter ius Eccleſiaſticum, offendit ſolum ius naturale, & divinum, contra quem agere novit (ut ſupponimus) non autem ius poſitivum, quod invincibiliter ignora-

ra-

tabat: ergo ſolius juris naturalis, & divini pœnas incurret, non juris poſitivi Eccleſiaſtici. Confirmatur primò: Quia is non peccat contra legem Eccleſiaſticam, utpotè ignarus illius; ergo non debet pœnis illius puniri, nec etenim *pœna debet excedere delictum:* ut dicitur *in cap. 2. De his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & in Cap. Felicis: Verſu, Illud autem de pœnis in 6.* in quo ſtatuitur, quod *Iudex, poenam metiri debet ex culpa.* Secundò Confirmatur: Quia ad incurrendam Cenſuram, requiritur contumacia, at ſic eſt, quod ubi reperitur ignorantia invincibilis, non adeſt contumacia, ergo ubi reperitur ignorantia invincibilis non incurritur cenſura: probatur minor, quia contumacia non eſt aliud quam inobedientia voluntaria, qua quis monitionem Superioris implere contemnit, aut non vult; ut patet ex illis verbis Chriſti *Matth. 18. Si Eccleſiam non audierit* (ideſt ſi Eccleſiæ non obedierit) *ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus:* Sed ſic eſt, quod qui legem invincibiliter ignorat, nullatenus dici poteſt contumax reſpectu eiuſdem, vel contra illam peccare, eamque non audire; nec Superiori eſſe inobediens, eumve offendere, ergo nec Cenſuram contrahere: non interveniente enim contumacia reſpectu Eccleſiæ, non incurritur Cenſura, quia eſt contumacia veluti fundamentum, & in eo genere adæquata cauſa, juxta dicta Verba, *Si Eccleſiam non audierit.* Propter quod etiam, dicunt Doctores, aliquam monitionem præviam ab Eccleſia factam, eſſe de ſubſtantia, ſeu eſſentia Cenſuræ. Tertiò Confirmatur, quia Cenſura inſtituta eſt ad reprimēdos rebelles, & inobedientes Eccleſiæ, ſed qui ejus leges, & præcepta ignorat, nequit inobediens judicari, ergo non poteſt cenſura reprimi, ſed ab ipſo excuſari. Confirmatur Quartò: quia cenſura eſt pœna medicinalis, ideſt, pœna non tantum punitiva delicti, ſed potius præſervativa committendi, *cap. p. de Sent. Excommunic. in 6.* præſervari autem non alia ratione potes, niſi quatenus timore illius præſervaris à delicto committendo, ergo neceſſariò debes illius habere notitiam. Tandem confirmatur ultimò: Quia gravius utique delinquit qui percutit Clericum, cognoſcens, percuſſionem illius non ſolum eſſe prohibitam jure naturali, & divino, ſed etiam Eccleſiaſtico, & ſub Cenſura, quam qui ſolum cognoſcit prohibitionem naturalis juris, & divini: ergo non debet uterque eiſdem pœnis puniri, ſed hunc, utpote Eccleſiaſtici juris invincibiliter ignarum, à cenſura excuſari, ut in propoſito Privilegio.

101 Hæ autē rationes probant ignorantiā invincibilē legis Eccleſiaſticę, Eccleſiaſticique cujuſcumque præcepti, excuſare univerſaliter ab omni Cenſura, ſive hæc lata ſit à jure particulari, ſive à communi, cum utrobique militet eadem ratio (ut patet) quoad forum conſcientiæ, quamvis non in foro exteriori. Quod addo, quoniam nonnulli etiam claſſici Doctores, ut videre eſt apud citatos, non admittunt univerſaliter propoſitum privilegium, ſed ſub diſtinctione tantum, dicendo, quod in propoſito caſu, non excuſat ignorantia invincibilis à cenſura, ſi hæc lata ſit jure communi: benè tamen ſi lata particulari jure, & ſtatuto Ordinariorum. Idque probant ex ſupra relato *Cap. Vt animarum 2. in 6.* ubi id ſolum decerni videtur. Verum, quanti ponderis ſit hujuſmodi probatio, conſtat ex dictis ſupra *n. 98.* ex quibus patet, quod licet Pontifex eo loci dicat ſe nolle, ut ignorantes ligentur Statutis quorūcūque Ordinariorum, non inde tamen infertur legibus à ſe, & à iure communi latis, velle ignorantes ligare, imo ex ratione decidendi illius textus, quæ eſt, *Vt animarum periculis obvietur,* ſupponit contrarium. Gravius enim periculum animarum adeſſet ſi Pontificiis legibus

li

ligarentur ignorantes, quam ſi legibus municipalibus: tum quia illæ graviores ſunt: tum quia minus cognitæ. Ex quibus:

102 Deduces primò, Duellatores, ſcientes Duella prohibita quidem eſſe Divino iure, at invincibiliter ignorantes, ea ſub cenſuris ab Eccleſia prohiberi, Duellum ineuntes, non eſſe excommunicatos. Quia licet huiuſmodi Duellatores peccent contra ius divinum, monomachiam divino iure prohibitam ineundo, non tamen peccant contra præceptum Eccleſiæ, nec contra Eccleſiam contumaces ſunt, vel dicuntur; cum Eccleſiaſtici Iuris Duellum prohibentis, invincibilem (ut ſupponimus) habeant ignorantiam, cum qua nec adeſt contemptus, nec contumacia. Et ita etiam expreſsè docet noſter *Caraffa de Duello tract. 5. ſec. prima, quæſito 2. n. p.* ubi ait: *Dictos Duellatores nullo pacto* (ratione invincibilis ignorantiæ) *contrahere Duellicas Cenſuras à ſummis Pontificibus, ac Tridentino Concilio, Duellum committentibus impoſitas*. Nec eaſdem contrahere, *Conſulentes*, & *Aſpicientes Duellum, & neſcientes id eſſe prohibitum in Bullis Pontificiis*, pariter affirmat *P. Diana ubi ſupra*; alios ibi referens, præcipuè, & primo loco *Andream Duvallium in 2. 2. D. Tho. tr. de Duello qu. 17. circa finem*: ſub his verbis: *Poſtrema poena eſt eorum, qui Conſilium pugnandi in duello dederunt, aut qui ex compoſito ſe ſpectatores præbuerunt: hi enim ſunt ſimiliter excommunicati, dummodo ſciverint iſtud eſſe ab Eccleſia prohibitum; nam ſi neſcierint, eſſentque comparati ſi ſciviſſent ipſos pugnantes non aſpicere, poenam hanc excommunicationis, & alias non incurrerent; cum ſic non fuerint contumaces, contumacia autem ad excommunicationem incurrendam, ut ſupponimus, eſt neceſſaria*: ita Duvallius. Ex quo, & ex dictis deduces inquam primò, ad incurrendam quamcumque excommunicationem, Eccleſiaſticamque Cenſuram, non ſufficere me ſcire opus eſſe peccaminoſum, & prohibitum, etiam ab Eccleſia, ſed opus eſſe ut ſciam de poena, idque prohiberi ſub excommunicatione.

103 Deduces ſecundò, idem dicendum eſſe & de cæteris pœnis, Suſpenſione videlicet, Interdicto, Irregularitate, Inhabilitate, &c. quod ſcilicet ut & hæc incurrantur, non ſufficiat ſcire, opus eſſe peccaminoſum, & prohibitum, ſed requiri præterea ſcientiam de poena ipſa, & prohibitum eſſe ſub poena ſuſpenſionis, interdicti, inhabilitatis, irregularitatis, &c. (loquimur hìc de irregularitate conſurgente ex delicto, ut ex homicidio, ex celebratione in excommunicatione; ex ſuſpenſione violenta, & ſimilibus impoſitis in poenam delicti: non de irregularitate, quæ non ponitur ob delictũ, ſed vel ex indecentia, vel defectu, &c. quæ comitatur non culpam, ſed indecẽtiam, &c. qualis eſt ex. gr. bigamia, & irregularitas contracta à Iudice, ſine culpa damnãte hominem iuſtè ad mortem: certum eſt enim apud omnes hanc irregularitatem contrahi, etiam ſi operans operetur ignorantia invincibili, & proinde cõtrahens cum duabus irregularis eſt bigamus, quantumcumque id ignoret invincibiliter. Huius autem deductionis doctrina traditur etiam à *Navarro in Man. cap. 23. n. 47. verſu Addo his*; (ubi eam vocat *conſolatoriam in foro conſcientiæ quoad multos pios in materia cenſurarum, & irregularitatum*:) à *Sanchez de Matrimon. lib. 9. diſp. 32. n. 17.* ſic dicente: *Verius eſſe credo, univerſas relatas pænas non incurri, ubi adeſt prædicta Iuris ignorantia*: pro qua doctrina, & ſententia multos alios Doctores affert: quibus addi poſſunt *Portell. in Dubiis Regular. Verbo Ignorantia n. 22. Bonacina De Cenſuris in Communi diſp. p. qu. 2. propoſitione 3. n. 13. 14. & 15.* in quo ex præcedentibus, infert hæc: Primò: Non incurri excommunicationem ab eo, qui percutit Clericum, neſciens prohibitum

tum eſſe ab Eccleſia percutere Clericum. Secūdò. Idem dicendum eſſe de eo, qui licet ſciverit prohibitam eſſe ab Eccleſia Clerici percuſſionem, nihilominus nunquam ſcivit prohibitam eſſe ſub cenſura: vel nihil unquam dubitavit: vel ſi dubitavit, adhibuit ſufficientem, vel ſaltem mediocrem diligentiam ad cognoſcendum, an lata eſſet cenſura contra percuſſores Clericorum, & non potuit ante percuſſionem, vel ante actum ſub cenſura prohibitum, rei veritatē invenire. Tertiò. Virū indoctum non incurrere cenſuram, quando conſuluit Viros Doctos profeſſionis, & artis moralis, num lata eſſet cenſura, ipſique reſponderunt, nullā extare. Quartò. Idē dicendum eſſe, quando Vir doctus, ſuborto dubio alicujus cenſuræ, mediocri ſaltem labore, & diligentia revolvit libros, ſeu Statuta, & leges, ſed nullam cenſuram potuit invenire. Sed

104 Contra primam deductionem objicies: *Paria ſunt ſcire, & debere ſcire*, ſed qui committit Duellum illud conſulit, aſpicit, &c. ſciens prohibitum eſſe ſub cenſura, Duellicas incurrit Cenſuras, ergo illas etiam incurrit, qui Duellum committit, conſulit, aſpicit, &c. ignorans id ſub Cenſuris prohibitum eſſe. Reſpondeo negādo conſequentiam argumenti (quod cuicumque opponi poſſet, cenſuram aliam quamcumque, nedum Duellicas ignoranti) Ad antecedēs, tranſeat in primis, *Scire, & debere ſcire paria eſſe*: nec etenim quivis tenetur ſcire id, cuius nullam habuit cognitionem, ſeu de quo invincibili laborat ignorantia. Præterea nego etiam verum eſſe univerſaliter, *ſcire, & debere ſcire paria eſſe*, ut patet in Cenſuris impoſitis contra præſumentes aliquod delictum perpetrare, quas conſtat non incurri ab iis, qui vincibili ignorantia laborant. Unde cum in caſu noſtro Duellum cōmittentes, conſulentes, aſpicientes, &c. nullam Duellicę Cenſuræ cognitionem habuerint, ut ſupponimus, non poteſt inferri eos teneri illas ſcire, ac proinde neque quoad ipſos ſcire, & debere ſcire in hoc paria eſſe, conſequenter nec contrahere excommunicationem, ſi invincibili ignorantia eiuſdem laborant. Adde cum *Diana to. p. Coordinato tract. 7. reſ. 11. n. 3. Ex par. 4. tr. 4. & Miſcell. reſ. 36.* ſano modo intelligenda eſſe Iura, & Doctores, dum dicunt par eſſe, *ſcire, & debere ſcire*, intelligenda enim ſunt quando adfuit aliqua actualis, plena, & ſufficiens ad mortale advertentia ad malitiam, eiuſque periculum, ſeu dubium, aut ſcrupulus; quia dum hæc actualis advertentia non adfuit, non eſt in noſtra poteſtate proxima expellere eam ignorantiam, aut non eſt plenè, ità ut ad mortale peccatum ſufficiat. Ità *Diana*.

105 Contra ſecundam deductionem pariter obiicies, ex *Suarez de Cenſuris diſp. 40. ſec. 5. n. 9.* & aliis; Ignorantia irregularitaris non excuſat quominus illa incurratur, eſto excuſet ignorantia invincibilis excommunicationis, ergo ab hac ad illam non valet arguere: conſequentia probatur aſſignando diſparitatem: quia ignorantia invincibilis excomunicationis, ſeu cenſuræ propriè dictæ, excuſat ne illa incurratur, eo quod ipſa eſt pœna medicinalis, quæ pro cōtumacia formaliter fertur, & ut ab illa recedatur: irregularitas verò, quando eſt poena, non fertur ut medicinalis, ſed in vindictam delicti, unde propriam contumaciam non requirit, idcircò ignorantia invincibilis non excuſat irregularitatem, eſto etiam excuſaret excommunicationem: ergo ab hac ad illam non valet conſequentia, cum inter ipſas, (ut patet) intercedat aperta diſparitas. Sed Reſpondeo negando totum argumentum: ad conſequentiam ejuſdem, dico cum *Sanchez de Matrim. libr. 9. diſp. 32. n. 17.* rationes probantes ignorantiam invincibilem excuſare ab excommunicatione, pariter procedere de omnibus poenis ex culpa proce-

ce-

cedentibus: quod patet; nam ſi ſermo ſit de ſuſpenſione,& Interdicto, id conſtat ex ipſorum natura: quia non ſola excommunicatio imponitur ob clavium contemptum,& cõtumaciam, ſed etiam ſuſpenſio ipſa, & interdictum: Ut bene etiam docet *Francus,cap. 2. de Conſtit. in 6. n.* 8. relatus à *Sanchez n. cit.* atque adeò præviam monitionem requirunt, quando in pœnam delicti futuri feruntur; ut de ſuſpenſione eſt *textus* expreſſus, *cap. reprehenſibilis*, *de appellationib.* Et idem eſſe de Interdicto, affirmant *Hoſtienſ. Io: Andreas Ancharan. Abbas*, aliique plures apud eundem *Sanchez eod. num.* 17. Imo *Hoſtienſ. Io: Andr. & Anchar.* ibidem aſſerunt, *pari paſſu procedere quoad hoc*, *excommunicationem*, *ſuſpenſionem*, *& interdictum*: ſicut ergo excommunicatio requirit ſcientiam juris poſitivi illam inponentis, ità ſuſpenſio, & interdictum. Et ſi ſermo ſit de Irregularitate, prout expreſsè in argumento, ea etiam eſt pœna contemptus, ut docent *Abbas*, *& Navarr.* apud, & cum *Sanchez l. c.* quare deficiente contemptu minimè incurritur per eundem *Sanchez*, *& Abbatem*, *& Navarrum* ab ipſo relatos: Imo ad ipſam incurrendam dolus deſideratur per eundemmet *Sanchez*, & alios: At ignorans ius irregularitatem imponens, non eſt in dolo, nec contemnit, *l. ſi ignorans* 52. *ff. locati* (ubi, *Non enim contemnit diſciplinam, qui ignoravit militem)* Ergo eam non incurrit. Atque de omnibus pœnis maximè ſpiritualibus, in quibus mitius agitur,tenent quamplures hanc ſententiam. Videatur *Sanchez l. c.* & ex Modernis *Gabriel Beatus* in *Q. q. Selectis q.* 18. quæ eſt *de Ignorantia n.* 23. *&* 24.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Ponens etiam actum cum ignorantia invincibili, non quidem Iuris Eccleſiaſtici, Eccleſiaſticique præcepti, ſed ſolius Cenſuræ illi annexæ, adhuc excuſatur, ne cenſura incurratur.

106 DOctores quamplures negant hujuſmodi privilegium, exiſtimantes, ignorantiam invincibilem ſolius cenſuræ, non eſſe ſufficientem ut excuſet quem, quo minus cenſuram incurrat: ſuntque *Covarr. in Cap. Alma mater p. p.* §. 10. *n.* 9. Ubi hanc eſſe communem Canoniſtarum teſtatur *Corduba in qu. Theol. lib.* 2. *qu.* 25. *in princip. Gaſpar Hurtadus de Cenſuris in Communi Diffic.* 22. *Verſu*, *Addunt Suarez*, & alii apud *Leandrum de Cenſur. in Comm. tract. p. diſp.* 9. *qu.* 7. Contra quos tamen probatur noſtrum propoſitum privilegium: Quia cenſura, quatenus cenſura eſt, non incurritur ab aliquo, niſi procedat monitio ſub comminatione eiuſdem cenſuræ, ut in præcedentibus eſt habitum: at qui ignorat cenſuram quamvis ſciat præceptum, & admoneatur per illud, non admonetur tamen ſub comminatione cẽſuræ: ergo illam non incurrit: ſicque excuſatur. Probatur præterea hoc idem privilegium iiſdem rationibus, quibus comprobatum fuit præcedens. Quibus rationibus, accedit etiam Authoritas *Navarri in Summ. cap.* 27. *n.* 16. *Sanchez de Matrim. libr.* 9. *diſp.* 32. *n.* 13. cum *Hoſtienſ. Angel. Sylv. Soto, Lopez*, *Manuel.*, *Philiarco*, *Ovardo*, *Vega*, *Cannedo*, *Ledeſma*, *Henriquez*, *& Graff.* ab eodem ibidem relatis. *Suar. de Cenſuris diſp.* 4. *ſec.* 9. *n.* 19. *Bonacina De Cenſuris in comm. diſp. p. qu.* 2 *punc. p. propoſit.* 3. *n.* 13. *Leandri* De *Cenſuris in Comm. tract. p. diſp.* 9. *qu.* 7. & aliorum plurium unanimiter cenſentium,

Ignorantiam invincibilem ſolius Cenſuræ, ſufficere, ut aliquis ab incurſione eiuſdem excuſetur; etiam ſi aliàs ſimplex præceptum Eccleſiæ non ignoret. Et eorum quamplures (ut videre eſt apud ipſos) loquuntur univerſaliter, nedum videlicet de tribus cenſuræ ſpeciebus; nempe excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, verum etiam de Irregularitate ex delicto proveniente. Sed

107 Opponens Adverſariorum fundamentum: Generaliter loquendo, ignorantia poenæ legis, non impedit quominus tranſgreſſor voluntarius illius, pęna ejuſdem legis puniatur: ergo ſatis eſt ad incurrendam poenam cenſuræ, quod ſciat quis actum jure humano eſſe prohibitum, nec erit neceſſe, quod ipſe agens contra legem, ſciat poenam cenſuræ pro eo actu conſtitutam eſſe, conſequentia ſequitur. Antecedens verò inductione probatur. Nam blaſphemus, homicida, adulter, fur, & ſimiles, de facto puniuntur poenis legalibus talium delictorum, ſive eas ignoraverint, ſive non, ut conſtat. Reſpondeo negando conſequentiam: ad antecedens: & ad rationem ejuſdem per inductionem, dico, cũ *Suarez l.c. n.* 20. & aliis; nõ fundari noſtrum privilegium, nec noſtram doctrinam in generali principio, ut nemo incurrat poenam legis, ſi ignoret poenam, cum delinquit contra legem, hoc enim ſatis improbari & nos exiſtimamus. Fundatur ergo privilegium, & noſtra doctrina in peculiari natura, & conditione hujus pœnæ, quæ eſt cenſura, quia requirit hæc peculiarem modum contumaciæ, & inobedientiæ: eo quod non ordinetur per ſe primò ad puniendum delictum commiſſum, eo tantum quod commiſſum eſt, ſed ad emendationem ejus, vel ad cogendum peculiari modo ne committatur, ſcilicet, ſub illo peculiari, & rigoroſo modo præcipiendi ſub comminatione Cẽſuræ. Hinc cenſura poena eſt medicinalis, & ideò poſtulat etiam peculiarem modum contumaciȩ, & inobedientiæ, quem aliæ poenæ non poſtulant: ſicque ruit adverſaria oppoſitio.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Ponens actum peccaminoſum, & culpabilem, & cum aliqua circunſtantia, aut qualitate culpæ, ob quam impoſita eſt Cenſura, ab incurſione eiuſdem Cenſuræ excuſatur, ſi talem circunſtantiam invincibiliter ignoret.

108 ITà eſt, & ſequitur manifeſtè ex dictis. Unde ſi quis Clericum percutiat, Clericatus invincibiliter ignarus, in excommunicationem non incidit. Ratio eſt, quia licet talis ignorantia non excuſet factum à culpa, ſeu malitia homicidii, excuſat tamẽ à malitia ſacrilegii homicidii Clerici, ob quam tantum lata eſt excommunicatio: ergo ſi talis ignorantia excuſat à culpa talis qualitatis, & circunſtantiæ, uti certè excuſat ob invincibilem ignorantiam, excuſabit conſequenter à cenſura, cum hæc propter culpam dictæ circunſtantiæ inflicta ſit. Et hoc idem expreſsè habetur *in Cap. Si verò, el* 2. *De ſententia Excommunic.* ſub his verbis: *Si verò aliquis in Clericum nutrientem Comã manus iniecerit violentas, propter hoc non debet Apoſtolico præſentari conſpectui: nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipſum eſſe Clericum ignoraverit.* Et denuo *Gloſſa ibidem*: *Verbo Ignoraverit*: ait ſic: *Ita quod ignorantia probabilis fuerit, alias non excuſaret*: quod totum eſt ad caſum, ac privilegium noſtrum, ut patet; & admittitur etiam à Doctoribus, quos refert, & ſequitur *Leander ubi ſupra qu.* 10.

109 Quæres hìc, An qui percutit Paulum Clericum, credens invincibiliter illum non eſſe Paulum, ſed Petrum etiam Clericum, Cenſuram excommunicationis incurrat? Reſpondeo affirma-

mativè cum *Corduba in Quæſt. Theolog. lib. 2. qu. 26. Verſu, Secundò probatur eadem pars. Sanchez de Matrim. lib. 9. diſp. 32. n. 27. Bonac. De Cenſ. diſp. p. q. 2. punc. p. n. 20. Leandro l. c. qu. 11.* & aliis ab his relatis. Ratio eſt, quia nulla in hoc caſu contingit ignorantia, quæ conſtituat percuſſorem involuntarium quoad Clerici percuſſionem, & injuriam: quamvis enim dicta percuſſio ſit involuntaria reſpectu perſonæ percuſſæ in particulari, reſpectu ſcilicet Pauli, ratione erroris, & ignorantiæ invincibilis; eſt tamen voluntaria ratione ſacrilegæ percuſſionis, aut injuriæ factæ ſtatui Clericali, contra quem lata eſt excommunicatio. Hinc *Henriquez lib. 13. cap. 23. n. p.* ad hunc caſum optimè ſic: *Si agnovit eſſe hominem, & Clericum, incurrit Sacrilegum Clericidium: & de eo percuſſus iuſtè conqueritur, quod videns eum eſſe hominem, & Clericum, ſponte percuſſerit, cum id malum, & damnum vitare teneretur. Quare hic ſit excommunicatus, & irregularis.*

110 An verò incidat in excommunicationem, & irregularitatem, is, qui projicit ſaxum, vel aliud, quo percutiat Caium Clericum, ſed fortè caſu, & inculpabiliter percutit, vel occidit alium Clericum illac tranſeuntem. Reſponſio eſt negativa, quam tenent *Sanchez n. 27. cit. Bonac. cit. n. 20. Leandro l. c. qu. 12.* & alii apud ipſos. Quia percuſſio dicti Clerici eſt inculpabilis, ut ſupponit caſus: Cenſura autem ſolum incurritur ob culpam mortalem. Nec hujuſmodi caſus (ut advertit etiam *Sanchez n. cit. in fine*) eſt ſimilis illi, quem numero præcedenti affirmativè roſoluimus. Nam in illo, affectus, & opus ipſum externum, ſunt penitus mala, & injuſta; ſiquidem affectus fuit Clericum percutiendi, & adfuit voluntas illum Clericum (putando eſſe alium Clericum) cædendi, ſequutumque eſt opus. In hoc verò caſu, ſolus affectus fuit malus, qui non inducit cenſuram: opus autem externum cæſionis illius, omninò fuit præter voluntatē, ac proinde culpa vacans, & conſequenter incurſione cenſuræ.

111 Et hic obiter nota cum *Bonacina punct. p. cit. n. 19.* Exercentem hujuſmodi actum externum, quo fortuitò, videlicet, & caſualiter occidit alium Clericum, nedum excuſari ab incurrenda excommunicatione, & irregularitate proveniente ex delicto, verum etiam excuſari à reſtitutione: *nam ignorantia comitans* (uti eſt præſens) *excuſat* (ſic *Bonacina*) *actionem externam à peccato, propterea occidens hominem, quem credebat eſſe feram, non tenetur ad reſtitutionem ratione homicidii, etiamſi commiſiſſet homicidium ſi cognoviſſet illum eſſe hominem. Et ratio eſt, quia dicta actio externa, non habet malitiam iniuſtitiæ, quamvis affectus, & deſiderium iniuſtum eſſet: obligatio autem reſtituendi oritur ex actione externa iniuſta, non verò ex affectu, & deſiderio præcisè:* ità *Bonac.*

112 Inſuper hic obiter nota, quod percutiens Laicum, ex ignorantia credens ipſum eſſe Clericum, eo quod tonſuram deferat, non incidit in Cenſuram. Quia revera Clericum non percuſſit, ſed Laicum. Sicut nec irregularis eſſet, ſi feram quis necaret, credens hoſtem eſſe. Adde quod excommunicatio non incurritur, niſi ſit in jure expreſſa; in jure autem non eſt expreſſa excommunicatio ob percuſſionem Laici, nec erronea conſcientia inducit excommunicationem, ſed legitimus ſuperior. Hinc non obſtat, quod habuerit animum, & voluntatem percutiendi Clericum, quoniam ad hoc, ut quis cenſuris plectatur, nec pravus affectus, vel animus, nec conſcientia læſa, nec conatus ſufficit, ſi opus externum non ſequatur: Actus enim propter quem incurritur excommunicatio, non eſt Sacrilegium internum, ſed externum, conſumatum contra perſonam Clerici;

in hoc autem caſu non adeſt Sacrilegium externum contra Clericum, quãvis adſit internum ob errorem, & ignorantiam. Eiuſdem ſententiæ ſunt *Gloſſa*, *In cap. In audientia. Verbo*, *Iniuriarum, in fine* (ubi expreſsè ſic, ad hunc caſum: *In veritate non eſt excommunicatus: licet de iniuria teneatur.*) *Abbas, Ancharanus*, *Federicus*, *Aſtenſis*. *D. Antoninus*, *Angelus*, *Sylveſt. Covarr. Lopez*, *Graff. Ledeſma, Manuel, & Vega*, quos omnes refert, & ſequitur *Sanchez diſp. cit.* 32. *n.* 28. quibus adde *Bonacinam l. c. n.* 22. *Suarez de Cenſur. diſp.* 22. *ſec. p. n.* 53. *Leandrum l. c. qu.* 13. & alios communiter. Quorum aliqui volunt, dictum percuſsorem, ob conſcientiam erroneam debere ſe reputare excommunicatum, donec de veritate facti certior factus ſit. *Quod veriſſimum eſſe* (concludit *Sanchez n. cit.*) *nemo dubitat*.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia vincibilis, venialiter tantum culpabilis, excuſat à Cenſura.

113 EXcuſat utique à tribus ſpeciebus cenſuræ, excommunicatione videlicet, ſuſpenſione, & interdicto: & etiam ab irregularitate ob delictum: ita *Sanchez diſp. cit.* 32. *n.* 29. & alii innumeri penes ipſum: immo communiter Doctores omnes apud, & cum *Leandro l. c. qu.* 14. Et ratio eſt certa, & communis: conſtat enim inter omnes quod hæ cenſuræ incurri non poſſunt abſque lethali culpa, eo quod omnes ſunt pœnæ graviſſimæ, & ità credendum minimè eſt piam Matrem Eccleſiam velle iis plectere ob culpam levem, qualis eſt venialis: ergo ob ignorantiam, ſolum venialiter culpabilem, nulla cenſura contrahi poteſt. Conſtat autem ex dictis ad Lectorem initio hujus Tractatus *n.* 7. *in fine*, quæ ſit ignorantia vincibilis, *venialiter tantum culpabilis*: & quæ *culpabilis mortaliter*: primum enim (ut communiter Doctores) datur in illo, qui adhibuit aliquam diligentiam ad ſciendum id, quod tenetur ſcire, non tamen ſufficientem, & neceſſariam ad illam ignorantiam vincendam. Secunda verò datur in illo qui aut valdè modicam, aut nullam prorſus diligentiam adhibuit ad ſciendum, quod tenetur, & poterat ſcire. Ex his ergo ignorantiis, prima ad minus, ſicut excuſat à lethali culpa, ita & ab omni pœna, quæ ſolum ob culpam lethalem incurri poteſt, ut ſunt prædictæ Cenſuræ.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia vincibilis, mortaliter culpabilis, quæ affectata, craſsa, aut ſupina non eſt, etiam excuſat probabiliter à Cenſura.

114 QUæ ſit ignorantia affectata (ſeu optata) craſſa, & ſupina, conſtat ex dictis ad Lectorem initio hujus Tractatus *n.* 8. Ex quibus etiam patet, quod ut dicatur, & ſit hujuſmodi, ideſt, *optata, craſſa, & ſupina*, debet ipſa procedere ex culpa lata, & ſumma in adhibenda diligentia eorum, quæ ſciri poſſunt, ac debent. Hinc, licet *Corduba in Quæſt. Theolog. lib.* 2. *qu. p. Suarez de Cenſuris diſp.* 4. *ſec.* 10. *n.* 10. & alii non admittant diſtinctionem inter ignorantiam vincibilem mortaliter culpabilem non affectatam: & ignorantiam vincibilem mortaliter culpabilem affectatã, craſſam, & ſupinam, nec agnoſcant quæ ignorantia ſit vincibilis mortaliter culpabilis, quæ non ſit una ex illis; videlicet craſſa, aut ſupina; dicentes omnem ignorantiam mortaliter culpabilem eſſe craſſam, vel ſupinam: nihilominus *Sanchez to. p. in Decal. lib. p. cap.* 16. *n.* 7. conſtituit inter ipſas differentiam aliquam; & in ſui ſententia: Affecta-

ta-

tata, craſſa ; & ſupina dicitur, cùm quis data opera ignorare vult, ne ab actu, quem exequi optat, retrahatur, unde procedit hęc ex culpa lata,& ſumma, in adhibenda diligentia eorum, quæ ſciri poſſunt, ac debent. Non affectata autem (per eundem) dicitur, quando quis non eligit quidem ignorare, at culpabiliter ignorat: quare, licet nec hujuſmodi ignorantia excuſet à mortali, non eſt tamen omninò craſſa, & ſupina, ideſt, non ita ſumma, vel ob defectum actualis advertentiæ, malitiæ moralis, vel probabilis periculi; aut expreſſæ alicujus dubitationis; vel ob aliquid aliud. Ignorantia igitur craſſa, ſeu ſupina per *Sanchez l. c. & lib. 9. de Matrimonio diſp.* 32. *n.* 32. & 32. illa eſt, quæ ex lata ignorantis culpa procedit, utpotè qui nullam, aut valdè modicam ad ſciendum diligentiā adhibuit. *Atque ita, (concludit Sanchez n. 7. cit.) non omnis negligentia, ſed ſumma,eſt, quæ ignorantiam craſſam conſtituere poteſt.*

115 Ex ventre ergo hujus doctrinæ, ac diſtinctionis, eruitur privilegium propoſitum, in quo probabiliter affirmo, dictam ignorantiam vincibilem, non affectatam, nec craſſam, ſeu ſupinam, etiam ſi à mortali non excuſet, excuſare tamen (ſaltem in foro interno) ab incurſione Cenſurarum, & aliarum pœnarum ex delicto provenientium. Quod idem affirmat Sanchez *diſp. cit.* 32. *n.* 31. *Verſu, Secunda tamen concluſio:* Sub his verbis: *Ignorantia vincibilis, & culpabilis, facti, vel iuris imponentis Cenſuras (licet aliàs factum ſit damnatum) vel alias pœnas ſpirituales, excuſat ab illis, modo non ſit craſſa, & ſupina: ſive ſtatuantur ab Epiſcopis; ſive Pontificiis Conſtitutionibus.* Et apud eundem, idem docent (tractantes de Cenſura Excommunicationis) *Sylveſt. Verb. Excommun.* 7. *caſu ultimo,q.* 3. *Angel. Verb. Excomm.* 7. *caſu ult. n.* 3. *Tabiena Verb. Excomm.* 7. *qu. p. n.* 2. *Petr. De Ledeſma De Matrim. qu.* 45. *art.* 5. *punc. p. dub.* 3. *concluſ.* 2. *fol.* 172. *colum.* 2. *in initio. Ludov. Lopez* 2. *p. Inſtruct. cap.* 13. *de Excomm.* §. *Sed iam ad* 2. *punctum fol.* 887. Quibus addo *Sotum in* 4. *diſt.* 28. *qu. p. art.* 2. *Verſu, Ex his primum, colum.* 5. *pag. mihi* 155. ubi dicit, *ità tenere nobiles Authores:* Excuſat tamen ab excommunicatione lata per inferiorem Papæ, non tamen à lata per Papam, vel jus commune. Idemque tenet *Avila de Cenſur.* 2. *p. cap.* 5. *diſp.* 5. *dub.* 8. *concluſ.* 2. addens tamen in fine: *Hæc concluſio non eſt mihi certa, ſed quia clementior eſt, eam ſequor.* Et hinc fortaſſe eſt, quod *Suarez n.* 10. *cit. in princ.* dicit, hanc eandem concluſionem, ſeu opinionem, non movere ejuſdem authorem ex gravi, aut urgente fundamento, ſed ſolùm ex quadam pietate, ad evitanda animarum pericula. Imo nullum habere Authorem, præter unū, vel alterum recentiorem, ibidem aſſerit: quod tamen non eſt verum, ut patet ex Doctoribus pro eadem opinione hìc citatis, qui vel ante ipſum, vel ſuo tempore ſcripſere: quibus & ſequentes addendi ſunt. Et primo loco: *Portel. in Dubiis Regular. Verbo Ignorantia n.* 17. ubi ſic: *Ignorantia vincibilis, ſive facti, ſive iuris, imponentis cenſuras, & alias pœnas ſpirituales, ſive factum illud ſit peccatum mortale, ſi tamen non fuerit ignorantia craſſa, & ſupina, excuſat ab omnibus illis pœnis; & hæc concluſio eſt magnæ conſolationis: eſtque intelligenda de quibuſcunque pœnis, ſive latis à iure communi Papæ, ſive à particulari Diœceſanorum: probatur ex cap.* 2. *De Conſtitut. in* 6. *ubi dicitur, Ignorantia, dummodo non ſit craſſa, & ſupina, excuſare ab omnibus ſententiis. Ubi per verbum [Sententiæ] intelliguntur ſententiæ latæ pro quibuſcunque poenis, ut iam ſuprà diximus. Hanc tenet Sylveſt. Verb. Culpa, qu.* 11. §. 14. *in fine, & alii; ſicut Vivald. Candelabr.* 2. *p. tract. de Irregulari n.* 265. *& ſeqq. Maiolus lib.* 5. *de Irregu-*

gular. cap. 4. §. 3. *n. p. Craſsa verò, & ſupina ignorantia eſt illa, quæ procedit ex culpa lata, quæ intervenit in adhibenda diligentia.* Culpa *verò laxa eſt (ut definit Caſtr. lib. p. de lege poenal. cap.* 14. *col.* 4.) *quando ignorans, aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam, ut ſciret quæ noſse tenetur. Et Graffis p. p. Deciſionum lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 20. *id magis explicans ait; culpam latam, ſeu ignorantiam craſſam eſſe illam, quæ vel ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Vbi vides poſſe aliquem evadere prædictas omnes poenas, etiamſi operetur culpabiliter mortaliter cum ignorantia iuris, vel facti, dummodo ignorantia non ſit craſsa, & ſupina, ſive magna.* Hactenus Portell. Cujus doctrina nil diſcrepat (ut patet) à doctrina *Sanchez*, ejuſdemque ſententia: pro qua etiam, ſecundo loco, refero *P. Dianam tomo* 5. *Coordinato tract.* 1. *reſ.* 33. *ex p.* 3. *tract.* 5. *& Miſcell. p. reſ.* 13. Ubi nedum ſequitur eamdem doctrinam *Portell.* & *Sanchez*, cum eiſdem reſolvendo: verum etiam reſolutionem ſuam, dicit, *fore plenam magnæ conſolationis*: quam concludit ſic: *Quidquid in contrarium aſſerant Sotus, Graff. Suarez, & alii, quos citat, & ſequitur Villalobos, Tu tene noſtram ſententiam ex cap.* 2. *de Conſt. in* 6. *ubi habetur, ignorantiam, quæ non eſt craſsa, & ſupina excuſare ab omnibus ſententiis Ordinariorum.* Et idem docet *P. Diana eodem tomo* 5. *Coordinato tract.* 5. *reſol.* 6. *n.* 4. *Ex p.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 85. quam ſic incipit: *O quàm plauſibilis erit Confeſsariis hæc reſolutio!* quam poſtea concludit ſic: *Vbi vides poſse aliquem evadere prædictas omnes poenas, etiamſi operetur culpabiliter mortaliter, cum ignorantia Iuris, vel facti, dummodo ignorantia non ſit craſsa, & ſupina, ſive magna.* Itemque tertiò idem docet *P. Diana, & eodem tomo* 5. *Coordin. tract.* 1. *reſ.* 34. *Ex par.* 5. *tract.* 9. *reſol.* 17. & ibi refert *Tannerum tomo* 4. *diſp.* 6. *qu.* 10. *dub.* 3. *n.* 47. ſic aſſerentem: *Sit ergo hæc generalis aſſertio. Ignorantia invincibilis, vel utcumque vincibilis, dummodo craſsa, aut ſupina non ſit, ſeu facti, ſeu iuris, tam univerſalis, quàm particularis, defendit, & excuſat ab excommunicatione incurrenda: ignorantia autem craſsa, & ſupina nunquam excuſat.* Ita *Tannerus*: Cui etiam addit *Diana Coeleſtinum in Compendio Theologiæ Moralis tract.* 3. *num.* 2. affirmantem pariter uti ſequitur: *Dico, ignorantiam vincibilem mortaliter culpabilem, ſive ſit iuris, ſive facti, modo non ſit craſsa, excuſare ab excommunicatione, & hoc habet locum, ſive excommunicatio ſit lata ab Epiſcopo, ſive à Papa.* Et ità etiam in eandem *Sanchezii* ſententiam inclinant, *Bonacina de Cenſuris in communi diſp.* 1. *qu.* 2. *puncto* 1. *n.* 10. *ver. Addo non improbabiliter; Leander de Cenſuris in Communi tract.* 1. *diſp.* 9. *qu.* 15. *Palaus par.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 1. *punc.* 18. *n.* 2. *& p.* 6. *De Cenſuris diſp. p. punc.* 8. *n.* 7. *Baſsæus Verbo Ignorantia n.* 20. *Barboſa in Collectaneis Tom.* 4. *lib. p. Sexti Decretal. Tit.* 2. *c.* 2. *n.* 8. ubi *n.* 7. impugnat optimè *Suarez* aſſerentem ignorantiam craſsam, & ſupinam, idem eſſe cum ignorantia vincibili; & oppoſitum ipſe probat, unam videlicet ab altera diſtingui: adeò ut omnis ignorantia craſsa, & ſupina ſit quidem vincibilis: at non è converſo, omnis ignorantia vincibilis ſit craſsa, & ſupina. Et eaſdem ſic diſtinguit: cum *Henriq. in Summ. lib.* 13. *cap.* 23. §. 2. *Avila de Cenſuris p.* 2. *cap.* 5. *diſp.* 5. *dub.* 8. *Sanchez d. diſp.* 32. *n.* 33. *& Bonacina punc. cit. n.* 4. Ignorantia vincibilis, quatenus diſtinguitur à craſsa, & ſupina, contingit, quando quis non adhibuit mediocrem diligentiam, morali, & humano modo, ad ſciendum id, quod ſcire tenetur: Ignorantia verò craſsa, & ſupina, dicitur illa, quæ procedit ex lata culpa ignorantis, ſeu ex ſumma negligentia, ut accidit quando quis nullam, vel modicam adhibuit diligentiam ad cognoſcendum id, quod ſcire tenetur, poſtquam de illo habuit aliquam cognitionem, vel dubium: Ita *Barboſa*

ex

Digitized by Google

ex doctrina *Sanchez* præcipuè, cujus ſententia, & conſequenter propoſitum privilegium.

116 Probatur primò, Authoritate tot Clariſſimorum Doctiſſimorum Virorum, qui hanc ſententiam, & privilegium noſtrum amplexantur: Quidquid dixerit *Suarez* ſupra, & cum ipſo *Filliuccius tom. p. tract.* 11. *& p. de Cenſuris in communi cap.* 8. *n.* 263. *Verſu*, *Atque hæc ſententia*: hanc videlicet, *Unum tantum habere Autorem*, *Lopez tract.* de *Clavibus*, *cap.* 13. *qui non movetur urgente fundamento*, *ſed ex quadam pietate*, *ad evitanda animarum pericula*, *ut dicitur cap.* 2. *de Conſtit. in* 6. Secundò probatur: ex eodem *cap.* 2. *de Conſtit. in* 6. Ubi adſtruitur, quod ſolum ignorantia craſſa, & ſupina, non liberat à Cenſuris: ibi enim ſic: *Ut animarum periculis obvietur*; *ſententiis per Statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes*, *dum tamen eorum ignorantia craſſa nō fuerit*, *aut ſupina*: ergo quævis alia ignorantia, quæ non ſit craſſa, aut ſupina, etiam ſi ſit mortaliter culpabilis, à cenſura liberabit: conſequentia hæc patet, nam exceptio firmat regulam in contrarium. Et poteſt hoc idem confirmari, ex eo quod, ſi Textus relatus, dum ait: *non ligari ignorantes*: intelligeret tantùm *invincibiliter ignorantes*, nullum privilegium, ſeu Indulgentiam dediſſet ignorantibus, qua periculis animarum peculiariter ſubveniret; ex natura etenim rei, *invincibiliter ignorantes*, *non ligantur ſententiis*, *&c.* Imò ſic, nihil Pontifex decerneret, in quo eſſe poſset difficultas, nam ignorantia invincibilis ex natura rei excuſat: ignorantia verò, quæ leviter eſt culpabilis, & quæ negligentiam mortalem non attingit, in omnium ſententia à cenſuris, & qualibet pœna gravi pariter excuſat, ſiquidem excuſat à peccato mortali: Igitur dicendum ipſum loqui, ac intelligi debere, de aliqua mortaliter culpabili ignorantia, dummodo craſſa non fuerit, aut ſupina, Sicque ruit fundamentum *Filliuccii n. cit.* 263. non alia ratione videlicet ignorantiam craſſam, & ſupinam non excuſare à Cenſura, niſi quia non excuſat à culpa gravi: Nam, nec ignorantia vincibilis, qua vincibilis, excuſat à culpa gravi, ut certum eſt, nihilominus excuſat à Cenſura, quando craſſa non eſt, aut ſupina, ut ſupra dictum, ac probatum eſt. Hinc *Sanchez n. cit.* 31. *in fine*, optimè concludit: quod, *ignorantia præcepti*, *nec excuſat*, *nec ſufficienter accuſat ad cenſuram contrahendam*, *niſi iuxta modum*, *et qualitatem ignorantiæ ipſius Cenſuræ*.

117 Quod verò, Textus prædictus, & lex dicta Canonica, extendatur etiam ad jus Pontificium, & cenſuras ejus, defendunt, *Sylveſter*, *Verbo Ignorantia*, *Quæſito* 8. *verſu*, *Et iſta ſolutio n.* 16. *Sanchez*, *Portel. Diana*, *Tannerus*, *&* *Cæleſtinus*, ſupra relati. Quibus addo *Baſſæum n. cit.* 20. (quem etiam concludit ſic: *Et hæc ſententia eſt tuta*, *& valde notanda pro multis materiis in particulari*, *qua ratione poſſunt plures in foro conſcientiæ excuſari ab incurſione Cenſuræ*) & *Palaum num.* 7. *cit.* ubi in fine ſic: *Nomine inquam Ordinariorum*: *etiam Pontifex videtur comprehenſus*; *quia eſt Ordinariorum Ordinarius*; *& quamvis ſub illo verbo non comprehenderetur*, *comprehenditur tamen ob rationem decidēdi illius textus*, *ſcilicet*, *ut periculum animarum evitetur*, *quæ in Cenſuris à Pontifice latis efficacius procedit*, *utpotè quæ minus publicantur*, *minuſque notæ ſunt*, *quam cenſuræ ab inferioribus latæ*. Quod idem antea docuit *Sylveſter n.* 16. *cit.* ſub his verbis: *Ut animarum periculis obvietur*, *æquè militat in Papa*, *et magis*: *quia eius ſtatutum plures ligat*, *et minus publicatur*. *Præterea*, *Quia ſuperfluè in d. c. Ut animarum*, *poneretur*, *Ordinariorum*: *Sed ſufficeſſet dicere*: *quorumcumque*. *Sed dico*, *quod neceſsariò addidit Ordinariorum*, *ad differentiam Statutorum*, *quæ faciunt Communitates*, *quæ animam per ſpiritua-*

les

les pœnas non ligant: et non dixit quorumcumque Ordinariorum locorũ, cuiuſmodi ſunt Epiſcopi, ſecundum Gloſſ. in d. c. Vt animar. ſed quorumcumq; Ordinariorum ſimpliciter, ut includeretur etiam Papa, qui eſt omnium Ordinariorum Ordinarius. Ita *Sylveſter*. Quod latius proſequens *Thomas Sanchez n. cit.* 31. ait ſic: *Et eſt ibi ſermo non tantum de ſententiis Epiſcoporũ, ſed etiam Summi Pontificis, cum nomine Ordinarii comprehendatur ipſe, tanquam Ordinarius Ordinariorum omnium, iuxta Sylveſtr. Verb. Ignorantia qu. 8. dicto 3. Vel ſi dicamus non comprehẽdi ſententias à Summo Pontifice latas ſub nomine illo Ordinarii: propter ea, quæ diximus numero 8. ad finem: comprehendentur propter rationem illius Textus, ut periculis animarum obvietur, quæ ſimiliter in illis militat. Et quia maior eſt ratio in Pontificiis: quippequæ minus publicantur, atque facilius, & iuſtius ignorantur. Item quia omnes hæ pœnæ ſpirituales, & irregularitas, ſunt pœnæ contemptus: (ut probavi) at contemptus adeſſe non dicitur, quando ignorantia non eſt craſſa.*

118 Hactenus dicta, reddunt utique admodum probabile, & tuta conſcientia ſequibile (ut patet) noſtrum propoſitum privilegium; tot maximè Claſſicorum Doctorum authoritatibus, & rationibus fulcitum. Quod præterea, Tertiò, & ultimò probatur: Quia utique ex dictis probabile eſt, quod non omnis ignorantia, quæ non excuſat à mortali, poſſit dici craſſa, & ſupina: ſed ſic eſt, quod ſola ignorantia craſſa, aut ſupina, eſt, quæ non excuſat à cenſura, ut conſtat ex *c. 2. de Conſtit. in 6.* ergo illa alia, quæ non eſt talis, licet non excuſet à mortali, excuſabit tamen à Cenſura. Maior, & ſi pluribus ſupra firmata ſit, ulterius probatur: quia probabile eſt, quod ad hoc ut ignorantia dicatur, & ſit craſſa, aut ſupina, debeat procedere ex culpa lata, & ſumma in adhibenda diligentia eorum, quæ ſciri poſſunt, ac debent: ergo cum detur alia ignorantia mortaliter culpabilis, quæ non ſit ità ſumma, excuſabit hæc à Cenſuris, & pœnis. *Hæc Confeſſarii in mente habeant* (inquit *P. Diana p. 3. tract. 5. & Miſcell. p. res. 13. in fine*) *nam ex illis non pauci ab incurſione cenſurarum immunes erunt*. Ex hac autem doctrina, per ignorantiam videlicet etiam culpabilem, dummodo non ſit craſſa, & ſupina, aliquẽ non incurrere in cenſuram obſervat *Hurtado de Mendoza Vol. p. in 2. 2. D. Thom. diſp. 8. ſec 5. §. 42.* (apud *Dianam p. 5. tr. 9. res. 17.*) ſequi eàdem omninò eſſe rationem de actuali inconſideratione inculpata. Ex. gr. ſi quis hæreſim profert, quam nunquam cognovit eſſe excommunicatione prohibitam, hic non præſtringitur excommunicatione, quia abſque culpa eam ignorat: ſi autem eam aliquando cognovit, deinde quando hæreſim loquitur, eſt omninò, & inculpatè oblitus excommunicationis, in eam non cadit, quia tota ratio malitiæ, & contumaciæ conſiſtit in actuali peccato, ut oritur ab actuali cognitione, vel culpata carentia cognitionis: cognitio enim, vel ejus carentia iam præterita, & nullo modo manens, non ſunt cauſa actus voluntatis exiſtentis illis poſterius, ſed actuale peccatum, nec oritur cum cognitione cenſuræ, nec cum ejus culpata carentia: ergo eadem ratio eſt, ac ſi nunquam cognitio fuiſſet. Hæc *Hurtado*. Ex dictis autem.

119 Deducitur primò, tanquam quid certum, ignorantiam affectatam nõ excuſare à Cenſuris; tum quia id conſtat ex *d. cap. Vt animarum*. Ubi apertè habetur, quod ignorantia craſſa, aut ſupina nõ excuſat quem à Cenſuris contrahendis; multo minus ergo à fortiori excuſabit affectata (ſeu optata) cum hæc magis augeat voluntarium, & conſequenter peccatum, ut cum communi docet *Covarruvias in c. Alma, p. puncto, §. 10. n. 17. Verſu, Illud ſanè*. Tum quia ignorantia affectata, ſeu optata, eſt

eſt illa, qua quis ignorat id, quod ſcire tenetur, eligens, illud neſcire, ut liberius peccet, hinc directè eſt volita, directè cauſat voluntarium, conſequenter peccatum, atque adeò nequit excuſare quem à Cenſuris: ſic cum *D. Tho. p. 2. qu. 76. art.* 3. (apud, & cum *Leandro diſp. cit. 9. qu. 16.) D. D. omnes.*

120 Deducitur ſecundò: Nec ignorantiam craſſam, aut ſupinam tam facti, quàm juris excuſare, ſeu liberare à Cenſura (quidquid apud eundem *Leandrum qu.* 17. affirmet contra, licet ex parte ſolùm, *Bauny tr. p. de Cenſuris qu. 18.)* Idque patet apertiſsimè, tum *ex eodem Cap. Vt animarum cit.* ubi dicitur: *Statutis Ordinariorum excuſare ignorantes, dum tamen eorum ignorantia non fuerit craſſa, aut ſupina;* ergo ſine diſtinctione ulla, ignorantia ligat quandocumque fuerit craſſa, & ſupina: Tum etiam quia, cùm ignorantia craſſa, & ſupina, ex dictis, & per nos procedat ex culpa lata, & ſumma, reddit conſequenter ignorantem in ſtatu contumaciæ, & inobedientiæ, ſaltem virtualiter, & indirectè: cum voluntariè negligat legem, aliàs ſatis publicam, & omnibus notam: Vnde tam craſſa ignorantia nequit eum excuſare ab incurſione Cenſuræ, ſi ex ignorantia eadem, factum ſub Cenſura prohibitum efficiat. Satis enim eſt, quod lex, quantum eſt ex ſe, illum admoneat: quamvis ejus admonitio ad aures eius non pervenerit, ex ſupina, & ſumma eius negligentia. An verò ignorantia craſſa excuſet ſaltem à Cenſura quando hæc impoſita eſt facienti aliquid *ſcienter*; in privilegio ſequenti: unde ſit.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Ignorantia etiam craſſa excuſat à Cenſura, quando hæc impoſita eſt facienti aliquid ſcienter.

121 Vti certum admittit hoc privilegium *Leander diſp. cit. 9. qu. 18.* ſub his verbis: *Vt mihi certum reſpondeo: Excuſare: Quia quando aliqua Lex, & Canon non addit illam particulam (ſcienter) craſſa ignorantia requiritur, ut ignorans non excuſetur ab incurſione cenſuræ, ut quæſt. anteced. eſt habitum: ergo amplius requiritur, quando addit (ſcienter) aliàs fruſtra adderetur: ergo ad incurſionē Cenſuræ non ſufficiet tunc ignorantia craſſa, aut ſupina: quia videlicet, lex noluit Cenſuram inferre, niſi contra ſcienter peccantes, non contra ignorantes craſsè, aut ſupinè. Sic Henriquez lib. 13. cap. 23. num. 3. initio: Sic dicens: Si excommunicatio, ſub his verbis feratur: [Qui ſcienter, vel actu temerario fecerit, vel qui præſumpſerit] excuſantur ab illa, qui ignorat etiam ignorantia craſſa.* Et hoc idem privilegium recipit etiam *P. Diana noſter part. 3. tract. 5. & Miſcell. p. reſ.* 13. dum ibi ſic: *Notandum eſt ignorantiam quantumcunque craſſam (niſi eſſet ingens temeritas) & latam culpam, excuſare à pœna impoſita ſcienter aliquid facienti.* Quod pariter antea recepit, atq; admiſit *Nauarrus in Summa cap. 27. n. 140. Verſu, Declaratio prima, quod hæc ligat: pag. mihi 566.* hiſcemet verbis: *A pœna iſtius Clement. ſola ignorantia facti probabilis excuſat, ſecundum Gloſſ. Verbo Scienter; quam dixit ſingularis Præpoſitus in cap. Ex parte p. columna penultima, de appellat. contra quam tenui prælegendo illam Salmanticæ; & nuper conſulendo in ſacro Pœnitentiariæ prætorio cum Ioanne Imol. & Bonif. ſuper eadem. Tum quia dicta Clem. non loquitur ſimpliciter, ſed de contrahente ſcienter: & lex puniens facientem aliquid ſcienter, requirit dolum, l. ſed ſi lege, §. ſcire, ff. de petit. hæredit. à quo qualibet ignorantia etiam craſſa excuſat, l. igitur ff. de liber. cau. & l. plagij, §. ad Flau. de plag. vbi Gloſſa hoc dicit citans in id alias leges, verb. Iuſta: Tum quia, alioqui nihil refert, an lex diceret ſimpliciter, qui contrahit, vel qui ſcienter contrahit; quod eſt contra mentem omnium. Tum quia certum eſt, quod quacumque ignorantia quis aliquid faciat, verè*

non facit ſcienter: & ità verè non continetur lege data contra facientem ſcienter: quamvis quoad forum exterius aliud interdum præſumi poſſet; ſed hìc de foro conſcientiæ agimus. Hactenus doctiſsimus *Nauarrus*, cui præterea addo *Sanchez de matrim. lib. 9. diſp. 32. num. 36. & Tom. p. in Decal. lib. 2. cap. 10. num. 38. Bonacinam de Cenſur. in Comm. diſp. p. qu. 2. punct. p. num. 11. Aulam de Cenſuris 2. p. cap. 5. diſp. 5. dub. 9. concl. p. & cap. 6. diſp. 10. dub. 6. Dico primò. Baſilius Pontius de Matrimonio lib. 10. cap. 6. Gaſpar. Hurtad. de Cenſuris in communi Difficult. 21. Verſu, Conueniunt Tertiò. Molinam de Iuſt. to. 4. tract. 5. diſp. 71. num. 13.* & alios, qui ad abundantiam videri poſſunt apud citatos. Videatur præcipuè *Caiet. in Summa Verbo Excommunicatio*: ubi tradens hanc eandem doctrinam, explicat ferè ſingulas excommunicationes.

122. Ratio autem ſic ſuadet propoſitum privilegium. Quia poenæ, ut in iure dicitur, leniendæ potius ſunt, quam exagerandæ, *c. poenæ, de poenit. diſt. 1. & l. poenis, ff. de poenis*. Quando autē lex requirit ſciētiam, & dicit: *Si ſcienter, ſi præſumpſerit, ſi auſus fuerit, &c.* ipſamet lex moderatur poenam, neq; vult illam incurri, niſi quando peccatum, aut factum contra legem, talem circumſtantiam habet. Quare, quando adeſt ignorantia etiam craſſa, excluditur ille modus, quem lex requirit ad inflictionem poenæ. Cùm ergo lex *ſcientiam petit*; quævis ignorantia etiam craſſa, excuſat à poena eiuſdem legis: alioqui, ut optimè *Nauarrus* ſuprà, nil referret, an lex diceret ſimpliciter, qui contrahit, vel qui ſcienter contrahit; quod eſt contra mentem omnium. Et confirmatur: nam iuxta veriorem ſententiam ſuperius traditam, quando lex, & canon, non addit *ſcienter*, deſideratur craſſa ignorantia, ne ignorans excuſetur: ergo amplius requiritur, quando addit *ſcienter*; aliàs fruſtra adderetur. Adde, quod tunc Eccleſia intendit punire delictum expreſsè, & formaliter volitum, præmiſsa illius notitia; quod non contingit, ubi adeſt ignorantia etiam craſſa; eo quia tunc verè non adeſt notitia illius, & ſolum eſt virtute volitum. Et ſi dicas, idem eſſe ſcire, & debere ſcire. Reſpondeo, id eſſe verum quoad peccatum, ſecus quoad poenas. Vide *Sanchez n. 36. cit. & n. 38. cit. in Decal.* Ex quo: & ex dictis:

123. Infertur, quod cùm *in Bulla Cœnæ* ex. gr. excommunicentur Hæreticorum Libros (hæreſim continentes, vel de Religione tractantes) ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ, *ſcienter*, legentes, retinentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes, ex quavis cauſa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore. Ab hac cenſura eximuntur hi, qui quodvis horum fecerint, ignorantia, quantumvis craſſa, & lata culpa: niſi adeo craſſa fuerit, ut extiterit ingens temeritas: & ratio eſt, quia dicta clauſula, *ſcienter* petit hæc fieri: Ut *ſcienter* videlicet, legant, teneant, imprimant, defendant, &c. prædictos Libros. Quod utique advertendum eſt valdè, pro omnibus etiam aliis materiis in particulari, continentibus eamdem clauſulam, ratione cuius quamplures in foro conſcientiæ excuſari poterunt ab incurſione cenſuræ: hinc concludendo, repeto *P. Dianæ* monitum: *Hæc omnia*, videlicet, *Confeſſarij in mente habeant: nam ex illis non pauci* (imo *innumeri*, addit *par. 5. tr. 9. reſ. 17.*) *ab incurſione cenſurarum immunes erunt*. At nedum *ex illis*, idest ex dictis, verum etiam ex mox, & in ſequentibus dicendis, quamplures ab incurſione cenſurarum immunes erunt, quæ & propterea, tenaciter etiam à Confeſſariis in mente erunt retinenda. Neque contra hoc privilegium vim habet, ſi ei objicias ex ipſo ſequi dari anſam multis non curando de ſcientia legum, eo quod ignorantia craſsa excuſat à multis Cenſuris: Negatur enim ſequela, quia in tali caſu eorum ignorantia evaderet affectata, & cum dolo,

ſicque

ſicque æquivaleret ſcientiæ: hinc ruit objectio.

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorantia etiam ſupina excuſat, ſicuti excuſat craſſa, à Cenſura inflicta contra facientem aliquid ſcienter.

122 Sequitur hoc privilegium ex præcedenti: imò utriuſque eadem eſt ratio formalis; cum utraque ignorantia, tam craſsa videlicet, quam ſupina, eandem vim habeat; differunt enim inter ſe ſolum in modo ſignificandi, ut ſuperius dictum eſt. Et ideo abſque ulla diſtinctione idẽ de utraque affirmant Doctores, præcipuè privileg. antecedenti citati, indifferenter aſſerentes ignorantiam craſſam, & ſupinam excuſare à Cenſura inflicta contra facientem aliquid *ſcienter*. Quam excuſationem, uti certam reſpectu utriuſque ignorantiæ, ſuſtinet *Leander diſp. cit. 9. qu. 18. & 19.* Et licet *Henriquez lib. 13. cap. 23. num. 3.* videatur eſſe contrarius, dum ibi ſic: *Non tamen excuſat ſi faceret ex ignorantia ſupina, & affectata: quæ perinde eſt in re morali, ac ſi directè, & ſcienter præſumeret facere contra excommunicationem: Sanchez* tamen *libr. 9. de Matrimon. diſp. toties cit. 32. num. 39.* Explicat eundem *Henriquez l. c.* ſolùm velle affirmare, quod quando ignorantia eſt adeò craſſa, aut ſupina, ut eſſet ingens temeritas; tunc non excuſaret à Cenſura Canonis contra *ſcienter facientes* lata, eo quod tunc iam dicerentur in dolo eſſe. *Non eſt autem ingens temeritas* (ait idem *Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 10. num. 38. in fine) niſi quando vehementem ſuſpicionem habet Cenſura, &c. Tunc enim reputatur ſciens.*

125 An verò ſicuti ignorantia craſſa, & ſupina excuſat à Cenſura, *ſcientiam* exigente; excuſet etiam ignorantia affectata? Affirmat *Gaſpar Hurtad. De Cenſuris in Comm. diffic. 21. n. 92.* Quia (inquit) *quod fit ex ignorantia, vel cum ea, quæcumque ſit, non fit ſcienter, nec cum dolo, quia verè fit ignoranter: & quamvis dicta ignorantia ferè æquivaleat ſcientiæ, ſeu dolo, quoad incurrendam culpam, non tamen quoad pœnam, quando hæc imponitur contra ſcienter, ſeu ex dolo peccantes. Et ob eandem rationem excuſat à Cenſura lata contra eos, qui aliquid facere præſumpſerint, aut contra eos, qui auſu temerario aliquid fecerint, quia pro eodẽ ſumuntur, & idem eſt aliquid facere ſciẽter, ſeu ex dolo, et illud facere auſu temerario, & præſumere illud facere, imò & illud contemnere.* Ità *Hurtadus.* Et ità etiã tenent *Filiuccius to. 2. tract. 22. cap. 7. n. 205. Bonacina De Cenſuris in Comm. diſp. p. qu. 2. pun. p. n. 11. Sanchez* ſe retractans *in Sũma to. p. l. 2. cap. 10. n. 38. P. Duardus noſter in Bullam Cœnæ lib. 2. in Canon. p. qu. 36. n. 3.* & alii: Quorum ratio eſt, quia verba legis pœnalis non ſunt extendenda ultra proprium ſignificatum, ſed qui operatur cum ignorantia affectata non operatur ſcienter, ergo non incurrit in excommunicationem, & cenſuram contra aliquid *ſcienter* facientes latam; quod procedit, ſive ignorantia affectata ſit juris, ſive facti. Hinc ex his aliqui docent, Libros hæreticorum ignorantia affectata legentes, non incurrere in excommunicationem latam in Bulla Cœnæ, quæ fertur contra ſcienter legentes. *Diana p. 3. tract. 6. & Miſcell. 2. reſ. 7.* admittit hanc ſententiam uti probabilem.

126 Sed probabiliùs reſpondeo. Non excuſare. Tum quia ignorantia affectata, qua videlicet, ignorans eligit neſcire, quò liberius peccet; non minuit, ſed potius auget culpam, & facit actum directè, & per ſe voluntarium, cum directè, & per ſe eligatur: teſte *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 4. in corpore*: ergo non excuſat à Cenſura *ſcientiam* exigente. Tum quia ignorantia affectata æquivalet ſcientiæ, & dolo: ergo quiſquis cum illa contra cenſuram,

 ſcien-

ſcientiam requirentem, operatur, perinde eſt in re morali, ac directè *ſcienter*, temerariè, & præſumptuosè, contra Cenſuram facere. Ergo clarè conſtat quod ignorantia affectata non poteſt quem à Cenſura excuſare. Antecedens, in quo poſset eſse difficultas, clarè patet ex *cap. Eos qui, de tempor. Ordin.* Ubi apertè ignorantia affectata, æquiparatur *ſcientiæ*, iis verbis: *Eos, qui Clericos parochiæ* (ideſt Diœceſis) *alienæ, abſque Superioris Ordinandorum licentia, ſcienter, ſeu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæſito, præſumpſerint ordinare; per annum à collatione ordinum decernimus eſſe ſuſpenſos.* Ita *Gregorius X.* & cum eo *Gloſsa ibi, verbo Affectata*, per ſequentia verba: *Æquipollent ergo ſcientia, & affectata ignorantia, de clan. deſp. cum inhibitio. & dicitur affectata, ex quo ſcire potuit, ſed noluit, imo diſſimulavit. C. de inceſt. & invit. nupt. l. qui contra.* Sic *Gloſsa*. Et *Covarruvias in cap. Alma mater p. p. §. 10 n. 17. Verſu, Decimoquintò, fol. mihi 419. col. p. Id verò* (ait) *poterit accidere, propter ignorantiam affectatam, quæ cum directè volita ſit, eandem habet ſcientiæ conditionem, & idem operatur, quod operaretur ſcientia ſi adeſſet.* Hanc noſtram reſponſionem, & ſententiam præterea tenent, *Gloſſ. Clem. p. verbo Scienter, De Conſang. Franc. cap. 2. n. 4. de Conſtit. in 6. D. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 34. ſtatim in principio. Roſella Excommunicatio p. Caſu 43. n. 2. Sylveſt. Excommunicatio 9. Caſu 41. n. 76. in fine. Tabiena Excommun. 5. caſu 49. n. 3. notabili 2. Graff. p. p. Deciſionum lib. 4. cap. 9. n. 38. Henriquez lib. 13. cap. 23. n. 3. Petrus de Ledeſma in Summa cap. 8. de Excomm. dub. ultim. dicto 3. Suar. diſp. 4. de. Cenſuris ſec. 10. n. 3.* quos omnes refert, & ſequitur *Sanchez de Matrim. lib. 9. diſp. 32. n. 40.* quàvis contrariũ doceat *in Summa n. 38. cit.* Hiſque addi poſſunt, *Molina De Juſtit. to. 4. tract. 5. diſp. 71. n. 13. Coninch De Cenſuris diſp. 13. Dub. 11. n. 93. pag. mihi 466. Avila de Cenſuris part. 2. c. 5. diſp. 5. dub. 9. Concluſ. 2. Filliucc. to. p. tract. 11. cap. 8. qu. 12. dicto p. n. 260. Verſu, Secundum, de affectata* (quamvis poſtea hic *to. 2. tract. 22. cap. 7. n. 205.* oblitus fui, oppoſitum doceat) *Palao tom. p. tract. 2. diſp. p. punc. 18. n. p. Leander diſp. cit. 9. qu. 21.* & alii apud citatos: unanimiter omnes in hoc convenientes, quod ignorantia affectata ſcientiæ æquiparatur.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Ignorantia item craſsa, & ſupina, excuſant à Cenſura lata ſub his verbis:

Si quis præſumpſerit: *Vel*,
Si quis auſus fuerit: *Vel*,
Auſu temerario
fecerit.

127 UT certũ recognoſcit *Leander* hoc privilegium, *diſp. toties cit. 9. qu. 20.* illudque communiter admittunt Doctores ſuperius citati, nobiſcum ſentientes, ignorantiam craſſam, & ſupinam excuſare à Cenſura inflicta contra facientem aliquid *ſcienter*. Ratio autem hujus privilegii eſt, Quia haud dicitur *præſumere*, nec *auſu temerario facere*, qui ignorantia craſſa, aut ſupina, aliquid facit: eo quod præſumptio, & audacia, temeritatem, & dolum importent: Sed ſic eſt, quod Cenſura, & Canon petit dolum: ergo non ſatis eſt ignorantia craſsa, ſeu ſupina, ut latè etiam probat *Sanchez* (cum aliis pluribus) *De Matrim. lib. 9. diſp. 32. n. 37. & 38.* & confirmat *Suarez de Cenſuris diſp. 4. sec. 10. n. 2.* dum ibi ſic: *Si lex adhibeat aliquam particulam, quæ ex proprietate ſuæ ſignificationis requirat ſcientiam; tunc etiam ſi ex ignorantia vincibili id fiat, non incurretur cenſura: quia talis lex noluit cenſuram ferre, niſi contra ſic peccantes. Quæ autem ſint particulæ habentes hanc vim, ex proprietate Latini ſermonis, & ſignificationis pendet:*

Com-

Communiter autem esse solent hæ: [*Scienter, Conſulto, Qui præsumpserit, qui contempserit, qui temerè, vel qui temerarius violator extiterit*.] Hinc Candidus *Diſquiſit.* 22. *art.* 32. *dub.* 2. ex *Sanchez*, & *Suarez* allegatis, pariter ſic ait: *Idem dicendum eſt, quando Canon præcipit, vel punit aliquid, ſub pœna Censuræ, ſi adhibet has particulas [Si quis auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit; ſi quis consultò; ſi quis præsumpserit; ſi quis temerè; ſi quis temerarius violator extiterit] non incurrit scilicet censuram, ſi quis laborans ignorantia crassa, & supina transgreditur legem, ſi lex adhibeat aliquam ex particulis enumeratis. Ratio huius concluſionis eſt, quia Eccleſia in dictis caſibus, ſolum intendit punire delictum formaliter, & expreſſè volitum, quod præsupponit illius notitiam: Sed ignorantia, etiam ſi ſit crasa, & supina, non supponit delictum directè, & formaliter, & expressè volitum, sed tantùm virtualiter, & indirectè, ergo &c.* Sic ille apud *Leandrum qu.* 20. *cit. in fine*. Ex hac doctrina, & Privilegio, quamplura inferes in particulari, quarum aliqua videri poſſunt apud noſtrum *P. Duardum in Bull. Cœnæ Domini* Canon. *p. qu.* 36. *à n.* 10. in quo ſic: *Inferes, quod ſi quis deputatus ad Confeſſiones ex ignorantia craſsa absolverit aliquem à Cenſuris in Bulla Coenę contentis extra mortis articulum, & ſine licentia Romani Pontificis, non incidit in excommunicationem, vi eiuſdem Bullæ latam contra absolventes à dictis censuris, quoniam ibi excommunicantur hi, qui præsumpserint absolvere ab huiusmodi censuris. Quocirca ad incurrendam predictam excommunicationem exigitur scientia, dolus, ac temeritas ex parte abſolventis.*

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Ignorantia concomitans excusat semper operantem à Censuris incurrendis, et poenis.

128 VNde ſi quis ex. gr. Clericũ cædat, & ignarus prorſus ſit clericatus, evadet excommunicationẽ, etiã ſi eo animo affectus eſset, ut cognito clericatu, minime à percuſſione abſtineret. Vel ſi quis hoſtem necans, credens invincibiliter eſse ferã, ab irregularitate ſimiliter excuſabitur, eſto etiam eo animo eſset, ut rei veritatis conſcius, adhuc necaret. Ratio eſt, quia licet ignorantia hujuſmodi concomitans non excuſet à peccato ignorantem ratione illius pravæ diſpoſitionis, & affectus, quem habet circa obiectum ignoratum: excuſat tamen utique à peccato opus illud externum, cum hoc opus non procedat ex prava illa voluntate: ſed ſic eſt quod Eccleſia ſuis Cenſuris, & pœnis non punit actus internos, ſed externos tantùm: ergo cum in hoc eventu, actus, ſeu opus ipſum externum à culpa excuſetur, eximetur ſubinde ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, & ab aliis pœnis. Confirmatur primò ex *Suarez de Cenſuris diſp.* 4. *ſec.* 8. *n.* 19 & *Filliucc. to. p. trac.* 1. 1. *cap.* 8. *qu* 9. *Dicto* 2. *n.* 247. Quia vel ea prava, animi, voluntatis, & affectus diſpoſitio, eſt tantùm habitualis, ſeu in cauſa, & radice, ut eſt odium inimici, quod in animo, & voluntate eſt radicatum, actu tamen, non exercetur: & hæc nihil facit ad culpam, quia per habitualem diſpoſitionem non peccamus formaliter, ſed per actualem, donec in actum prodeamus: ſicuti ad culpam non facit, nec peccat qui ex vehementi concupiſcentia, ſeu affectu, accedit ad non ſuam, quam exiſtimat eſſe ſuam: vel qui comedit carnes die prohibito, id ignorans: hujuſmodi enim concomitantia nihil facit ad culpam. Vel eſt actualis; ut ſi haberet hunc actum: *Vtinam quod esset Clericus, nam etiam ſi talis esset, adhuc occiderem*; Et hæc facit quidem ad culpam internam Sacrilegii, ſed non externam, quia externa illa occiſio non procedit ex illa interna, cùm ſit tantùm conditionalis voluntas; *ſi esset Clericus*: Sed ex altera abſoluta; *Volo occidere quod video*. Quod

au-

autem exiſtimat invincibiliter eſſe feram, & ideo cùm illa actio exerna ignoranter fiat, excuſabit. Sic etiam *Corduba l. 2. qu. 16. in fine, in reſpons. Argum. 7.* Confirmatur ſecundò: quia licet affectus, & actus etiam elicitus à voluntate, ſupponatur, & ſit peccatum mortale Sacrilegii, eſt tamen merè internum, & nihil influens in illam actionem exteriorem occiſionis: ergo cum illam non reddat peccaminoſam, nec quid confert ad Cenſuram incurrendam. Ita *Sanchez diſp. cit. 32. n. 26.* Sub his verbis: *Recedens à ſententia contraria, exiſtimo ignorantiam concomitantem ſemper excuſare ignorantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione reſtituendi, ceteriſque poenis, etiamſi adſit pravus ille affectus circa obiectum, quod ignoratur. Ratio eſt: quia licet ignorantia concomitans non excuſet à peccato operantem circa illud obiectum, quia talis naturæ eſt, ut cum illa maneat peccati affectus circa obiectum ignoratum: at re vera excuſat opus externum cum illa factum à peccato. Cum ex ignorantia invincibili proficiſcatur, nec illud opus ex ea prava voluntate proceſſerit. Solum enim feram interficere, aut laicum cædere intendebat. Vnde dum D.Tho. ait, eam non excuſare à peccato, intelligendus eſt, non omnino excuſare: quia manet peccatum pravi affectus. Cum ergo excommunicatio, irregularitas, & ceteræ poenæ non incurrantur ob ſolum pravum affectum, Eccleſia enim non punit actus internos. Nec etiam obligatio reſtituendi ex ſola prava voluntate, quæ nocere nequit, ſed ex actione ipſa externa iniuſtè oriatur: & in hoc eventu opus ipſum externum à culpa, & iniuſtitia excuſetur; eximetur ſubinde ab excommunicatione, irregularitate, aliis poenis, reſtituendique obligatione.* Ità *Sanchez l. c. & lib. p. in Decal. cap. 16. n. 13.* & alii apud ipſum. Et ita etiam tenent *Vaſq. p. 2. qu. 76. cap. 3.* & alibi. *Suarez de Cenſuris diſp. 4. ſec 8. n. 9. Molina de Iuſt. tom. 4. diſp. 53. n. 2. Verſu, De eo verò:* & alibi. *Filliuc. to. p. tract. 11. cap. 8. qu. 9. Dicto 2. n. 247. Bonacina de Cenſuris diſp. p. qu. 2. punc. p. n. 14. Baſſæus Verbo Ignorantia n. 18. Palao to. p. tract. 2. diſp. p. punc. 17. n. 3. Leander diſp. cit. 9. qu. 22. & 23.* & alii plures, apud citatos præcipuè. Contra *Covarruviam, Vgolinum, Manuel. Graff.* & alios, relatos à *Sanchez n. n. citatis 26. & 13.* Quorum omnium fundamentum eſt: Quod ignorantia concomitans, ratione pravæ voluntatis, à peccato minimè excuſat, conſequenter nec à Cenſuris excuſabit. Ruit tamen hujuſmodi fundamentum, quia licet à peccato non excuſet ignorantia concomitans ratione pravæ voluntatis, ut conceſsum eſt; excuſat nihilominus exrernum opus à culpa, cum hoc minimè procedat, ut dictum eſt (ſtante dicta ignotantia) ex prava voluntate, quod ſufficit ad evadendas cenſuras, & pœnas, ut probatum eſt.

129 Et Confirmatur magis: Quia Cenſuræ incurruntur ob peccatum externum, opus autem externum factum cum ignorantia concomitante, non eſt peccatum; non enim poteſt eſſe peccatum ſine voluntario, nec voluntarium poteſt eſſe cum ignorantia, cum voluntarium, inquit *Ariſtotales 3. Ethic. cap. p.* ſit à principio cognoſcente ſingula, in quibus eſt actio. Cum ergo actus ille externus non fuerit præcognitus, non poteſt dici voluntarius, nec imputari poteſt ad peccatum, vel ad Cenſuram incurrendam, cum ad incurrendam Cenſuram requiratur, ut actus externus habeat malitiam prohibitam ſub cenſura, qualem non habet actus factus cum ignorantia concomitante: quāvis enim ille affectus pravus, & deſiderium actuale homicidii, ſit peccatum, nihilominus actus ille externus homicidii non imputatur ad culpam, cum non procedat ab illo interno deſiderio, & pravo affectu contra inimicum, ſed ab intentione occidendi feram. Nec valet ſic contra arguere: Dans operam

rei

rei illicitæ incurrit Cenſuram faciendo actum prohibitum ſub cenſura; Sed percutiens Clericum, quem credebat eſſe Laicum, dat operam rei illicitæ; ergo percutiens Clericum, quem credebat eſſe Laicum, incurrit cenſuram excommunicationis impoſitam ob Clerici percuſſionem: Non inquam valet, nam reſpondeo, negando, eum, qui dat operam rei illicitæ incurrere cenſuram, quando laborat ignorantia probabili alicujus circumſtantiæ, vel qualitatis facti, propter quam impoſita eſt cenſura; ut conſtat *ex cap. Si verò, de ſent. excomm.* in quo deciditur, eum, qui percuſſit Clericum, ignarus Clericatus, non ligari excommunicatione; patet tamen hunc dediſſe operam rei illicitæ. Sed:

130 Quæres primò: An excommunicationis Cenſuram ſaltem incurreret quis, ſi ignorantia comitante laborans, credens ſe occidere feram, occideret clericum inimicum, eliciendo actualiter hunc actum: *Vtinam quod video eſſet Clericus, & meus inimicus, nam adhuc illum occiderem.* Reſpondeo cum *Suarez de Cenſ. diſp. 4. ſec. 8. n. 9. Filliuccio to. p. tract. 11. cap. 8. qu. 9. dicto 2. n. 247. & Leandro diſp. cit. 9. qu. 23.* adhuc non incurrere. Quia licet actus ille elicitus à voluntate ſit peccatum mortale ſacrilegii, eſt tamen merè internum, & nihil influens in illam actionem exteriorem occiſionis: cum illam non reddat peccaminoſam, nec quid confert ad Cenſuram incurrendam. Advertit tamen *Suarez n. 10.* cum ipſo *Filliucc. l. c.* contrarium eſſe aſſerendum, ſi dictus ignorans haberet hunc actum: *Volo occidere illam feram, & ſi Clericus eſt, volo etiam illum occidere.* Tunc enim actio illa externa procederet iam ex illa interna, quæ cum ſit ſacrilegium, etiam externa ſacrilegium eſſet, conſequenter ſub cenſura. Quamvis caſus hic contingere vix poſſit (inquiunt *Suar. n. 10. cit. Filliuccius n. 247. cit. & Leander qu. cit in fine*) ſi ignorantia comitans ſit invincibilis, de qua eſt quæſtio: bene tamen ſi ignorantia eſſet vincibilis, ut ſi ille ignorans, aliquo modo, etiam inconſultè, & indeterminatè, dubitaſſet, aut cognoviſſet ibi eſſe Clericum inimicum, quia cum tunc iam non haberet ignorantiam invincibilem, ſed culpabilem, conſequenter ſaltem confusè vellet ſacrilegium, ac proinde incurreret Cenſuram.

131 Quæres ſecundò: An naturalis oblivio, inadvertentia, & inconſideratio (quæ ignorantiæ comparantur) excuſent à Cenſuris? Reſpondeo affirmativè (cum *Suarez De Cenſur. diſp. 4. ſec. 8. n. 11. Bonacin. De Cens. diſp. p. qu. 2. punc. p. n. 17. Navarr. to. p. Conſil. lib. 2. de Iureiurando Conſil. 12. n. p. Azor. p. p. Inſtit. libr. p. cap. 16. Quæſito 3. & 4. Sanchez lib. p. Summæ cap. 16. n. 8. Coninch de Cenſ. diſp. 13. dub. 11. n. 93. Leandro diſp. cit. 9. qu. 24.* & aliis) Dummodo hæc ſint abſque gravi, craſſa, ſupinave negligentia. Ratio eſt, tum quia, ut benè *Azorius, Suarez, & Sanchez cum Bonac.* & aliis: Ignorantia non differt ab oblivione actuali, inadvertentia, & inconſideratione, quoad excuſandum à culpa. Diſtinguuntur enim eo quod ignorantia habitum importat, inadvertentia autem actum: ſed ſic eſt quod ignorantia, ſi non eſt craſſa, aut ſupina, excuſat à culpa, & à Cenſuris: ergo naturalis oblivio, ſeu inconſideratio, ſi non eſt craſſa, aut ſupina, ſed invincibilis, ab utraque excuſabit. Tum quia cum oblivione, aut inadvertentia nequit ſtare contumacia, ut ex ſe conſtat, ſine contumacia autem non eſt locus cenſuræ.

PRIVILEGIUM DUODECIMUM

Ignorantia invincibilis Cenſuræ, quæ annexa eſt Caſibus Pontificiis, impedit eorum reſervationem.

132 MVltum animarum conſolatoria erit (inquit *P. Diana* par.

par. 9. tract. 6. Miſcell. p. reſ. 13.) hujus Privilegii poſitio: in cujus approbationem,& admiſſionem, ſic ait: *Dico igitur, quòd ſi quis invincibiliter ignoret excommunicationem, aut aliam cenſuram, quæ eſt annexa caſibus Pontificiis, non ſolùm excuſabitur ab incurſu Cenſuræ, verum etiam caſus non erit reſervatus, reſervatione illa Pontificia: atque adeo poterit abſolvi à quocumque Confeſſario habente iuriſdictionem in peccata mortalia*. Ratio eſt, quia peccata Pontifici reſervantur ratione cenſuræ (*Henriquez in Summa libro 6. cap. 13. num. primo. Averſa de Pœnitentia qu. 17. ſec. 2.* & communiter D. D.) ita ut ſi quis ob ignorantiam excuſetur ab incurſione cenſuræ, illud peccatum non erit Pontifici reſervatum, quia deeſt illi fundamentum reſervationis,nempè incurſus in Cenſuram,quæ tali peccato in individuo non eſt coniuncta,atque adeò à quocumque juriſdictionem habente in mortalia abſolvi poterit.Et huic eidem privilegio ſubſcribunt *Henriquez n. cit. in fine, Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 8. n. 5. in fine. Trullench in Bullam Cruciatæ lib. p. §. 7. cap. 2. dub. p. n. 3. in princip.* Ubi ſic: *Suppono, nulla peccata eſſe reſervata Papæ, niſi ob annexam eis excommunicationem, aut aliã cenſuram, per quam Papa talia peccata ſic punit, ut illius relaxationem ſibi reſervet.* Ex quo ſic infert *in fine num.* (cum *Henriquez*, & aliis) *Quod quando peccata reſervata Papæ ita committuntur, ut ratione ignorantiæ ea committens non incurrat cenſuram, nec incurrit reſervationem. Ratio eſt, quia peccata ipſa præcisè non ſunt reſervata, ſed ratione cenſuræ; ſeu ut proprius loquamur, cenſura tali peccato annexa*. Ita *Trullench.* Cui, & quibus, addo *Franciſcum Bardi in Qq. Moral. ſelectis li. 5. qu. 11. n. 5.* ſub his verbis: *Peccata Pontifici reſervantur ratione cenſuræ, ita ut ſi quis ob ignorantiam excuſetur ab incurſione cenſuræ, illud peccatum non erit Pontifici reſervatum. Vnde ſi quis labatur in hæreſim externam, & etiam publicam, ſed ignoret cenſuram hæreſi annexam, abſolvi poterit non ſolum virtute Iubilei, ſed etiam à quocumque Confeſſario habente facultatem abſolvendi à mortalibus. Idem dico de aliis criminibus reſervatis in Bulla Cænæ, & de aliis Caſibus Papalibus. Et idem dicere debent omnes, qui cenſent ignorantiam cenſuræ excuſare hominem ab incurſione eiuſdem cenſuræ: & peccata reſervata Pontifici, eſſe reſervata ratione cenſuræ. Nos ita ſuſtinuimus in explicat. Bullæ Cruciatæ par. 2. tract. 6. cap. p. ſec. 3. n. 27.* ita *Bardi n. 5. cit.* Et idem repetit *li. 6. qu. 6. n. p.* ubi enim ſic: *Dicendum eſt, quando quis ignorat eſſe annexam cenſuram culpis Pontifici reſervatis, ita ut ratione ignorantiæ excuſetur ab incurſione cenſuræ, culpas non eſſe reſervatas, quia deeſt illi fundamentum reſervationis, nempe incurſus in cenſuram. Hæc opinio* (hoc privilegium dico ego) *fundatur in illa ſententia (quam cenſeo valdè probabilem) quæ aſſerit ad incurrendum in cenſuram, requiri cognitionem, & ſcientiam ipſius cenſuræ: proinde ſi quis ignoret illam eſſe latam contra tale peccatum in ſpecie, etiam ſi peccet patrando illud peccatum, nihilominus excuſari ab incurſione cenſuræ: & ita docent quamplures DD. Suar. Sanch. Bonac. Coninch. Palao: & alii:* Sic ille. Qui & idem docet (apud *Dianam reſ. 13. cit.*) in *Bullam Cruciat. ſec. 3. cit. eodem num. 27.* Imò in *ſect. 4.* (apud eundem *Dianam*) hoc etiam extendit ad naturalem oblivionem, ſeu invincibilem inadvertentiam, citans *Suarez, Merollam, Duardum*, & alios.

133 Nec obſtat dicere (ait *Bardi*) quod ſi dicta doctrina eſſet vera, ſequeretur, valde paucos incidere in cenſuras Pontificias, & indigere privilegio ad obtinendam abſolutionem à criminibus ſummo Pontifici reſervatis: Quia, vel ignorant Cenſuras prædictis criminibus annexas: Vel naturali oblivione, & inconſideratione illa, non advertunt. Hoc autẽ aſſerere videtur nimis durum: enervarentur enim omnes reſervationes Pontificiæ: & ex eo ſequeretur, quod multi

ti ablato timore excommunicationis, & difficultate ad obtinendam abſolutionem, facilius inducerentur ad talia peccata perpetranda. Reſpondeo enim, hoc non eſſe cenſendum nimis durum; ſed potius valdè conſonum ſuavi diſpoſitioni, qua pia Mater Eccleſia regit Fideles, cum nolit illos, dum non ſunt contumaces contra ipſam, puniri pœna adeo gravi, qualis eſt cenſura, & præſertim excommunicatione, quæ eſt pœna, inter ſpirituales, quæ ab Eccleſia imponuntur, omnium maxima: proinde quãdo Fideles ignorant, vel naturali oblivione, & inadvertentia non apprehendunt cenſuram, excuſandi ſunt ab eius incurſu. Et quia reſervatio culpæ omninò dependet ab ipſa cenſura; idcirco non debet eſſe mirum quod quando quis invincibiliter cenſuram non advertit, caſus, qui in reſervatione dependent ab ipſa cenſura, remaneant non reſervati.

134. Et in eandem cõformitatem, *Ioannes Præpoſitus in 3. p. D. Th. qu. p. de Cenſur. in Communi dub. 8. num. 59.* relatus à *Diana ſeſ. 13. cit.* ſic aſſerit: *Ex hac ſententia requitur, innumeros non incurrere cenſuram excommunicationis, quamvis advertant ſe in aliquo actu peccare mortaliter, etiam contra legem Eccleſiaſticam, ſi vel craſſa eius ignorantia laborent: quia non obſtante notitia legis, vt eſt præceptiva, vel craſſa eius ignorantia; laborant ignorantia invincibili eiuſdem, vt eſt illativa cenſuræ, eo quod videlicet, nec quidquam de tali cenſura unquam audiverint; nec ex aliquo alio cognito facilè eius notitiam comparare potuerint. Qua ratione plerumque non ſolum Ruſtici, ſed etiam alii Plebeij à plurimis cenſuris poſſunt excuſari, quamvis commiſerint peccatum, cui annexa eſt Cenſura. Quare prudens Confeſſarius, non debet ſtatim indicare tales incurriſſe excommunicationem; ſed quibusdam interrogationibus debet conari inveſtigare, num eorum ignorantia, respectu ipſius cenſuræ fuerit invincibilis, quando factum perpetrabant. Quod ſi deprehendat ignorantiam fuiſſe invincibilem, poteſt iudicare, tales non incurriſſe excommunicationem, & ſi caſus ſit reſervatus propter excommunicationem, poteſt iudicare in ea circunſtantia, caſum non eſſe reſervatum, ſeque poſſe ab eo abſolvere, quamvis alioquin non poſſet abſolvere ab excommunicatione. Imò hic dicta poſſunt habere locum in varijs Religioſis, qui excommunicationem non ità facilè poſſunt cognoſcere, qui proinde poſſunt ab iiſdem excuſari. Idem dicendum de varijs ſuſpenſionibus, quarum ignorantia poteſt eſſe invincibilis, etiam reſpectu clericorum, & proinde ſi Confeſſarius ex circunſtantiis poſſit advertere aliquem, etiam Sacerdotem, laboraſſe ignorantia invincibili, quod ſuſpenſio eſſet annexa actui, quem exercuit, poterit iudicare talem non incurriſſe cenſuram.* Hæc omnia *Præpoſitus*, quæ valdè comprobant propoſitum privilegium.

135. Quod item privilegium recipitur etiam, & expreſsè admittitur à *Patre noſtro Paulo Maria Quarti, in ſuo Tract. de Caſib. Reſervatis ſec. 2. cap. 3. qu. 6.* per hæc verba: *Conſtant inter omnes ferè D.D. ignorantiam, præſertim invincibilem, excommunicationis adnexa reſervationi (& ſic de aliis Cenſuris) excuſare delinquẽtes ab incurrenda reſervatione caſuum Papalium: cum enim ignorantia invincibilis excõmunicationis, lata contra tale delictum, excuſet ab incurrenda excommunicatione (vt docent communiter D. D. in Tract. de Cenſuris) excuſat etiam ab incurrenda reſervatione peccatorum, & caſuum Sedi Apoſtolicæ reſervatorum. Ratio eſt, quia à Summo Pontifice non ſolent reſervari caſus, niſi ratione cenſuræ: atque adeo directè, & per ſe, reſervatio eſt affixa cenſuræ: ergo quoties ſubeſt cauſa excuſans à cenſura, ceſſat reſervatio Papalis: ſed ignorans excommunicationem reſervationi adnexam, non incurrit excommunicationem, vel aliam cenſuram, ergo nec ligatur reſervatione. Videri poteſt Suarez de Pœnit. diſp. 29. ſec. 2. P. Quarti; & Antoninus à Spiritu Sancto in*

Directorio Confeſſarior. par.p. tract. 5. diſp. 14. ſec.4. n.933. qui *par.2.tract.12. diſp. 2. ſec. 2. n. 420.* docet etiam cum communi, ignorantiam invincibilem ſive iuris, ſive facti, excuſare pariter à culpa, & à poena ſtatuta contrà communicantes cum excommunicatis iurandis. Et idem dicendum eſſe addit *n. 422.* de Ignorantia vincibili, dummodo non ſit craſſa, ſupina, aut affectata, quia omnis ignorantia,quæ non æquivalet dolo, excuſat ab incurrenda cenſura, non omnis autem ignorantia, & ſi ſit culpabilis æquiparatur dolo.

PRIVILEGIUM XIII.

Ignorantia etiam invincibilis cenſuræ, quæ annexa eſt Caſibus Epiſcopalibus, impedit probabiliter eorum reſervationem.

136. Solent Epiſcopi reſervare, & de facto ſibi reſervant plures caſus, tum ſub cenſura, tum abſque ea. Quando ergo eorum reſervatio eſt ſub cenſura: ij pariter,qui ratione ignorantiæ excuſantur ab ea incurrenda, excuſantur etiam ſimpliciter à reſervatione illius caſus, ſeu peccati, contra quod fertur excommunicatio reſervata. Unde & in Caſibus Epiſcopalibus locum habet doctrina explicata in præcedenti Privilegio; & privilegium ipſum de caſibus Papalibus, probabiliter (& probabilius) extendi debet ad caſus etiam Epiſcopales ſub cenſura, ſicuti expreſsè extendunt illud, *Fagundez in Præcepta Eccleſ. Præcepto 2. l.8. c.p. nu. 5. Ioſeph Ianuarius de Caſib. Reſerv. reſ.13. n.10. Carolus Bauccius de Caſib. Reſerv. in Additione ad Caſus, & Cenſuras q. 5.§.Sed petes,pag.mihi 211. 212.* citans ſeipſum *in Selectis q.65.* & dicēs *ſe collegiſſe hoc ex doctrina Suar. eandem videlicet doctrinam currere in cenſuris reſervatis ab Ordinario: nempe quando quis eſt excuſatus à cenſura,licet non ſit excuſatus à mortali, non incidere in peccatum reſervatum. Raphael Averſa de Pœnit. qu. 17. ſect. 2. Verſu, In peccatis verò. P. Quarti qu.6. citata,Verſu,Secunda ſententia probabilior*; & alii. Ratio eſt, quia pariter in Caſibus Epiſcopalibus fit una, & individua reſervatio peccati ſub cenſura. Nec enim audiendus eſt *Merolla in Theologia Morali cap.2.n.642.* affirmans (cum aliis, quos citat) quod quando Epiſcopi atrociora peccata reſervant ſub cenſura, intendunt fortius ligare,& duplici reſervatione delinquentes punire:& conſequenter evadentes unam, non effugere alteram. Nam licet vtique poſſent Domini Epiſcopi ita reſervare (ut bene etiam advertit *Averſa loc.cit.*) ut poſſet ſimpliciter tolli cenſura, & remanere reſervatio peccari: *Realiter tamen* (ſic idem Author) *& concomitanter ita res ſe habet, ut ablata cenſura eo ipſo ceſſet etiam peccati reſervatio. Quia nempe ex intentione ſuperioris, ità coniungitur culpæ reſervatio cum cenſura, ut nonniſi illa inveniatur.* Igitur ablata cenſura Epiſcopali, aufertur etiam peccati reſervatio; cùm hæc inquam ſit unica, & individua;& in poenalibus facienda non ſit ampla, ſed potius ſtricta interpretatio: juxta regulam Iuris: *Odia ſunt reſtringenda, favores ſunt ampliandi: de Regul. iuris in 6.*

137. An verò ignorans, non latam eſſe excommunicationem ob delictum quod committit, ſed ipſam eſſe reſervatam,excuſetur à reſervatione,quam ignorat, ita ut abſolvi poſſit à quolibet Cōfeſſario. Affirmat *Carolus Bauccius; De Caſibus Reſerv. in cit. Addit.q.4.§. Primò colligitur, pag. mihi 209.* ſub his verbis: *Colligitur idem dicendum eſſe de caſibus cenſuræ annexis, nempe, licet cenſuram incurrat, non incurrere reſervationem,ſi eam invincibiliter ignoret.* Negat probabilius, & melius P. *Quarti* (cum quo & ego) Quia delinquens in hoc caſu non ignorat ſimpliciter poenam, neque legem,qua imponitur: ergo verè eſt tranſgreſſor legis poenalis, atque adeo incurrit poenam excommunicationis per legem impoſitam,

tam, eo modo, quo impoſita eſt: quia ſaltem implicitè non curat de lege, qualiſcumque ea ſit, nec conſequenter curat de reſervatione: alioquin ſi quis peccaret cum notitia excommunicationis latæ contra illud peccatum, quod committit, ignorans tamen effectus excommunicationis, excuſaretur ab effectibus ignoratis, & ſic nullum incommodum pateretur ob excommunicationem à ſe contractam, quod eſt falſum: ità ille, & optimè *l. c. Verſu, Colligitur quid ſit dicendum*. Maior difficultas eſt de Caſibus, quos ſibi reſervant Epiſcopi abſque cenſura: An videlicet ignorantes hanc reſervationem excuſentur ab ea? pro qua ſit;

PRIVILEGIUM XIV.

Ignorantia etiam invincibilis reſervationis caſuum Epiſcopalium abſque Cenſura, impedit probabiliter eorum reſervationem, & excuſat ab ea.

138 RAtio à priori hujus privilegii eſt, quia ignorantia pœnæ ſtatutæ per legem, vel edictum, excuſat ab incurrenda pœna ignorata à delinquente: quia hic non eſt tranſgreſſor illius legis pœnalis, ut ex communi Doctorum ſententia probat *Sanchez de Matrim. lib. 9. diſp.* 32. Sed reſervatio eſt vera pœna, & juſta quædam vexatio delinquentium ob difficultatem obtinendi abſolutionem, & recurrendi ad ſeveriorem Iudicem: ergo invincibilis ejuſdem ignoratio ab ea excuſat; atque adeo reſpectu ignorantium caſus reſervatos, perinde ſe habet ac ſi minimè reſervati eſſent; ipſique ignorantes conſequenter abſolvi poſſunt à quolibet Confeſſario: quia licet peccaverint contra legem naturalem, vel aliam, cui peccata illa opponuntur, non tamen peccatunt contra legem reſervantem, quam invincibiliter ignorabant. Et hæc eadem ratio confirmatur: Quia actus prout dicit qualitatem reſervationis, eſt involuntarius, cùm ſit ſecundùm hanc qualitatem ignoranter factus: ergo ſecundùm quod dicit reſervationem, nullum eſt peccatum, & conſequenter nec caſus reſervatus. Huic eidem privilegio ſubſcribunt *Graffius de Caſibus Reſerv. lib. 2. cap. 40. n. 29. Verſu, Secundò in omni. Ianuarius de Caſib. Reſerv. reſol. p. per totam. Adamus Burghaber* Centuria 3. *Selectorum Caſuum Conſcientiæ n.* 31. *pag. mihi* 479. *Hēricus Heinlein in Medulla Theologiæ Practicæ Titulo de Cenſuris Eccleſiaſticis qu. 5. pag. mihi* 461. *P. Quarti De Caſib. reſerv. sec. 2. cap. 3. qu. 6. Verſu, Secunda ſententia. Diana tom. p. Coordinato tract. 5. res. 39. n. 2.* quem concludit ſic: *Sententiam de Ianuario puto ſatis probabilem eſſe, quam tuentur etiam Graffius l. c. & Navarrus in Manuali cap.* 27. *n.* 80. uti apud eundem *Dianam, eodem Tomo, & tract. 5. Coordin. res.* 38. *n. 3. Ex p. 6. tract. 6. & Miſcell. p. res.* 42. pariter eandem met tuentur, qui aſſerunt talem reſervationem eſſe pœnalem, & odioſam ad inſtar ſtatuti: Suntque *Coriolanus de Caſib. reſerv. p. p. ſec. p. art. 5. n. 4. Bonac. de Sacrament. diſp. 5. qu. 7. punc. 5. §. 4. n. p. Chapeavilla de Caſib. reſerv. cap. 6. qu. p. Naldus in Summa Verbo, Caſus reſervatus, n. 3. Reginaldus to. p. lib. p. cap.* 11. *n.* 137. *Breſſarus De Conſcientia lib. 4. cap. 8. n.* 198. *Homobonus de Caſib. reſer. p. p. cap.* 2. Si enim reſervatio caſuum inducit rationem poenæ, per conſequens ignorantes reſervationem non incurrunt in illam. Quod totum, uti & privilegium ipſum confirmari optimè poteſt ex *Cap. Vt Animarum 2. De Conſtit. in. 6.* In quo decernitur *Sententias, & Statuta quorumcumque Ordinariorum non ligare ignorantes*; reſervatio autem eſt ſtatum Ordinariorum: Et *Gloſsa ibi* per ſententias, & Statuta Ordinariorum intelligit, *quæ ligant Animam*, ut facit reſervatio Caſuum, Epiſcopalis. Vide quæ dico, &

refero *privil. ſequenti*, *ſub n.* 143.

139 Sed Contra Obiicies primò: Reſervatio non eſt pœna propriè dicta, quæ imponi ſolet in odium delinquentis, & non incurritur ab ignorantibus, ſed eſt limitatio Iuriſdictionis reſpectu Confeſſariorum communium, quos non vult Superior eſſe Iudices delictorũ, quæ reſervantur, & hoc in bonum animarum, ut abſterreantur fideles à talibus peccatis committendis: ergo non eſt cur ignorantia reſervationis ab ea excuſet: ſiquidem ignorantia delinquentium non habet vim conferendi Confeſſariis juriſdictionem, qua carent. Reſpondeo cum P. *Quarti l. c. Verſu*, *Ad Argumenta*. Confeſſarios inferiores carere Iuriſdictione abſolvendi à reſervatis reſpectu illorum, qui reſervatione ligantur: ſecus reſpectu illorum, qui eam non contraxerunt, reſpectu quorum caſus reſervati perinde ſe habent, ac ſi reſervati non eſſent, ut ſunt impuberes, perpetuo impediti,&c. & idem eſt in caſu noſtro de ignorantibus: non quia ignorantia conferat Confeſſariis juriſdictionem, ſed quia cum minuat voluntarium peccantis; minuit etiam malitiam peccati, ità ut non computetur inter reſervata. Adde cum *Burghaber l. c. pag.* 180. reſervationem eſſe abſolutè pœnam delicti, conſequenter non poſſe non eſſe directè ad pœnitentes, eſto inde etiam ſe reflectat ad Confeſſarios, unde etiam reſpectu horum non eſt limitatio juriſdictionis abſolutè, ſed cum ordine ad pœnitentes. Et licet reſervatio ſpectet ſemper bonum Eccleſiæ, & animæ, nihilominus tamen eſſe pœnam docent *Reginaldus*, *Bonacina*, & alii apud *Dianam par. 6. tr. 6. reſ.* 42.

140 Obiicies ſecundò: Quia poſito, & cõceſſo propoſito privilegio, redderetur ferè inutilis reſervatio: ſiquidem populi, & Seculares communiter ignorant caſus reſervatos:nec tenentur eorum notitiam comparare,ſicut tenentur Confeſſarii: ergo ſi ignorantia reſervationis ab ea excuſaret, vix aliqui pauci in eam incurrerent, quod eſt contra mentem reſervantium caſus. Reſpondeo cum *P. Quarti l. c. Verſu*, *Ad ſecundum*. Certum eſſe apud omnes, ignorantiam invincibilem cuiuslibet legis excuſare ab ejus tranſgreſſione, quia nemo peccat niſi actu voluntario, hic autem præſupponit cognitionem, unde ignorans hunc diem eſſe feſtum de præcepto, vel Veneris, cogitans omittit Sacrum, vel comedit carnes, non peccat. Quare leges communiter non obligant ignorantes, atque adeo eſſent inutiles niſi promulgarentur, ità ut veniant in notitiam ſubditorũ: & ſic in caſu noſtro ſpectat ad reſervantem procurare, ut edicta reſervationis ità promulgentur, & monitis Parochorum intimentur, ut illorum notitia ad omnes perveniat: alias inutilia redderentur reſpectu ignorantium. Vide *Ianuarium reſ. cit.* & P. *Dianam reſol.* 39. *Coordinata citata*, in qua mutat ſententiam, cui adhæſerat, *reſol. antecedenti* 38. *Coordinata ſupra cit.* Sed

141 Quæres, An hujuſmodi privilegium habeat pariter locum in eo, qui dum peccat, invincibiliter non advertit, peccatum quod committit, eſſe reſervatum: ita ut, ſicut ob ignorantiam invincibilem Epiſcopalis reſervationis excuſatur ab ea, excuſetur etiam ob invincibilem inadvertentiam. Reſpondeo affirmativè: Quia ignorantia, & inadvertentia æquiparantur, & eodem modo tollunt voluntarium; ſequiturque ex dictis ſupra,*privileg.* 11. *huius Cap. n.* 13. cum Doctoribus ibidem citatis: quibus addo *Patrem Quarti l. c. Verſu*, *Colligitur primò*. Cum quo adverto, *Verſu*, *Colligitur ſecundò*: Si quis dubitet de reſervatione, & nulla adhibita diligentia committat peccatum reſervatum, eum ligari quidem reſervatione, quia cenſetur tranſgreſſor legis reſervantis, cum non curet de illa. At ſi facta diligentia ſufficienti, maneat dubius, excuſatur à reſervatione, quia lex non obli-

obligat, niſi certo conſtet latam fuiſse, ut cum aliis docet *Sanchez libr. p. Summ. cap.* 10. *n.* 32. Nam licet *Turrianus in Selectis diſp.* 38. & alii communiter, apud, & cum *Averſa de Pœnit. qu.* 17. *ſec.* 2. *Verſu*, *Quintò negarunt*. Statuant & ſupponant, peccata mortalia dubia reſervari poſse (contra aliquos, qui id negarunt, eo quod non debeat quiſquam gravari in dubio) cum revera adſit obligatio ea confitendi, & ſint materia neceſſaria Sacramenti poenitentiæ, ut vult communis Theologorum, quos longa teſsera recenſent, & ſequuntur *Sanchez in Summa lib. p. cap.* 10. *n.* 66. *Suarez in* 3. *p. to.* 4. *diſp.* 22. *ſec.* 9. *Diana par.* 4. *tr.* 3. *reſ.* 5. *Baſſæus Verb. Dubium n.* 7. aliique Recentiores, conſequenter poſſunt abſolutè Superiores, & Ordinarii, ea ſibi ipſis reſervare: Quia ſicut quiſque jure ipſo Divino gravatur in dubio confiteri, ità poteſt à Superiore gravari ut ad eum accedat. De facto tamen in ſimplici, & ordinaria reſervatione non includuntur: ut abſolutè docent *Sà, Suarez, Henriquez, Ochagravia, Hurtad. Homobonus, Filliucc. Portel. Diana*, quos refert, & ſequitur idem *Averſa l. c. Verſu, Meritò tamen*. Quia cum reſervatio ſit odioſa, & ſtrictè interpretanda, non videtur ſuperior velle reſervare talia peccata, quando manent ſub dubio, niſi expreſsè oppoſitum explicet. Quod intellige ſive reſervatio ſimplex ſit, ſive cum cenſura.

142 Hinc etiam ex *P. Diana reſ.* 39. *Coordinata eſt* & cum ipſo, ex doctrina *Januarii à reſ.* 2. *uſque ad* 11. Adverto ſequentia. Primò, habentem peccata dubia reſervata: poſse abſolvi à quocumque Confeſsario inferiori; quia reſervatio non eſt in poſseſſione caſus dubii, dubitans verò eſt in poſseſſione non reſervationis: unde melior eſt conditio dubitantis, quam reſervationis. Secundò: quod abſolutus per inferiorem Confeſsarium à caſu dubiè reſervato ab Epiſcopo cum cenſura, certioratus deinde de reſervatione, non tenetur ſe præſentare Superiori. Vide *Januarium, & eundem P. Dianam l. c.* alios caſus adducentem ex ipſomet *Januario l. c.*

PRIVILEGIUM XV.

Ignorantia invincibilis excuſat ab incurſione Suſpenſionis, Interdicti & Irregularitatis, quoties hæ poenæ ſunt impoſitæ ob delictum.

143 QUamvis ex hujus Capitis Privilegiis *tertio*, *quinto*, *sexto*, *& duodecimo*, *sub numeris* 103. 105 111. 112. 113. *&* 134. pateat veritas hujus privilegii, placet tamẽ ad abundantiorem ejuſdem confirmationem, hic explicitè idem proponere, & magis, magiſque idemmet roborare. Unde præter ea, quæ in citatis numeris (ad ipſius validitatem, tum rationibus, tum Doctorum Authoritatibus fulciendam) dicta ſunt: Addo ſequentia ex authoritate inſuper Doctorum aliorum (ſciat tamen hìc lector me non loqui in hoc privilegio de irregularitate homicidio impoſita, de qua ſola infra *cap.* 10. *Privil.* 6. ſed de aliis irregularitatibus ex delicto pariter provenientibus.) *Magiſter Serra in part.* 1. *D. Thomæ to.* 2. *qu.* 76. *art.* 3. *dub.* 2. apud *Dianam Coordinatum, tom.* 5. *tract. p. reſ.* 35. *Ex p.* 9. *tr.* 6. *Miſcell. p. reſ.* 13. admittit propoſitum privilegium, ſic ait. *Tertia ſententia eſt, ignorantiam mortaliter culpabilem* (hoc utique magis eſt, ut patet, quam ignorantia invincibilis, quæ culpabilis non eſt) *tam facti, quam Iuris Pontificii, quam etiam cenſuræ; excuſare non ſolum à poena excommunicationis; ſed etiam à cæteris omnibus aliis cenſuris, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, &c. Si tamen ignorantia non ſit craſſa, vel ſupina. Hanc tenent Recentiores permulti. Probant ex cap.* 2. *Vt animarum, de Conſtit. in* 6. *ubi ſic dicitur* (*Vt animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorun-*

cum-

cumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.) Vbi per ſententias, Gloſſa intelligit quæ ligant animam, ut locum habeat proxima ratio. Cum autem huiuſmodi ſint non ſolùm ſententiæ excommunicationis, ſed etiam aliarum pœnarum ſpiritualium, ac cenſurarum ſuſpenſionis, interdicti, irregularitatis, &c. de his omnibus (ibi) eſt ſermo; & nulla eſt ratio, ob quam ad ſolam ſententiam excommunicationis reſtringatur. Hactenus *Serra*; qui poſtea aſſerit hæc ſatis probabilia eſse; & ideo ſubdit: *Excommunicatio autem, ſuſpenſio, interdictum, ac etiam irregularitas, poenæ ſunt extraordinariæ, quæ non ſequuntur ex culpis ſecundùm ſe, & abſolutè ſumptis; ſed ratione gravitatis ſuperadditæ ex contemptu earum, & contumacia. Cumque ab hac gravitate, contemptu, & contumacia, excuſet ignorantia, quæ non eſt craſſa, aut ſupina, etiam ab incurſu talium pœnarum excuſare aſſerit tertia ſententia.* Ita ille.

144 Et hanc eandem ſententiam (conſequenter privilegium noſtrum) videtur etiam apertè docere, & approbare *Caſtrus Palaus in Opere Morali tom. p. tract. 2. diſp. p. punc. 17. n. 6.* cum *Sanchez, Bonacina, Coninch, & Suarez.* Quam præterea probat ex *cap. Propoſuiſti 82.* Ubi venia cōceditur Clericis ignorantibus Conſtitutionem *Syricii Papæ*, quæ deponebat Clericos incontinentes. Ergo (deducit *Palaus*) ignorantia pœnæ à poena per legem impoſita excuſat. Et idem *Palaus punc. cit. n. 8.* ita expreſsè habet: *Ignorantem invincibiliter delicto à ſe commiſſo annexam eſſe excommunicationem, ſuſpenſionem, interdictum, vel irregularitatem poenalem, non incurrere has poenas.) Et par. 6. eiuſdem Operis Moral. diſp. 6. Punc. 6. n. 3.* item ait: *Ignorantem probabiliter poenam irregularitatis ſuo delicto eſſe impoſitam, excuſari à dicta irregularitate, ſententia probabilis eſt, ut docuit Sanchez lib. 9. diſp. 32. n. 21. Coninch diſp. 18. dub. 4. n. 31. Suarez diſp. 4. De Cenſuris ſec. 9. n. 22. Bonac. tom. p. diſp. p. de Cenſuris qu. 2. punc. p. n. 13. & docuerunt abſolutè Hoſtienſis cap. A nobis el p. de ſentent. Excommunicat. verſu Addo. Silveſter Verbo Ignorantia qu. 8. Dicto p. iuncto Dicto 3. Navarr. cap. 27. n. 274. verſ. 13. Philiarcus de Officio Sacerdotis to. p. par. p. lib. 3. cap. 4. §. Tertiò obiicitur. Manuel to. p. Summ. in 2. edit. cap. 195. n. 3. & tanquam probabile defendimus tract. 2. de peccatis diſp. p. punc. 17. n. 6. Ratio eſt, quia committens aliquod delictum, ſolum ſubditur poenis tali delicto proportionatis, non tamen aliis poenis extraordinariis, & quæ delicti gravitatem ſecundùm ſe videntur excedere, quæque imponuntur ab Eccleſia, vel Republica ob vitandum delicti frequentem uſum, vel ob aliam cauſam. Quocirca, & ſi conſenſus delinquentis in poenam non requiratur ad ſuſtinendam illam; requiritur tamen conſenſus illius in culpam, prout eſt cauſa talis poenæ, ſeu prout continet talem poenam, quod fieri nequit abſque notitia poenæ, quando poena eſt extraordinaria. At irregularitas, quæ delicto annectitur, cenſenda eſt poena extraordinaria delicti, ſiquidem obligat delinquentem, ut eam in ſe exequatur; ergo cenſeri non debet incurri ab ignorante legem ſub tali poena eſſe latam. Et ex his ſolvitur fundamentum num. præcedenti relatum. Non enim eſt inconveniens, quod multi ab hac pœna in foro conſcientiæ excuſentur, ſicuti excuſantur à Cenſuris, cum in eo foro adverſus legem Eccleſiaſticam completè non delinquant ignorando poenam extraordinariam, ſub qua lex lata eſt.*

145 Cui ſubſcribens (noſtro privilegio conſequenter) etiam *P. Diana to. 5. Coordinato tr. 5. reſ. 6. n. 1. Ex p. 4. tract. 2. reſ. 85.* ſic ait: *Dico igitur quod ignorantia iuris invincibilis excuſat ab irregularitate, etiamſi imponatur pro facto, iure naturali damnato, quia poena non incurritur abſque culpa. Ita Navarrus, Re-*

gi-

ginaldus, Peregrinus, Sanchez, & Bonacina, quos citat, & ſequitur Merolla in Diſput. Theol. tom. p. diſp. p. cap. p. Coroll. p. n. 48. *quibus adde Palaum in Opere Morali, &c. Coninch De Sacramentis diſp.* 18. *dub.* 4. *n.* 31. *& Portel. Et ideò ſi Excommunicatus celebrat ignorans invincibiliter eſſe impoſitam poenam irregularitatis excommunicato celebranti, non incurrit irregularitatem. Imo Merolla ubi ſupra, dub.* 3. *n.* 83. *docet, etiam ignorantiam moraliter vincibilem excuſare à poena irregularitatis, dummodo non ſit craſſa, quia hæc non oritur ex lata culpa.* Ita *Diana n. p. cit.* addens *n.* 4. & *to.* 5. *cit. Coordinato tract.* 5. *reſ.* 7. *n.* 2. *Dicendum eſt igitur, ad incurrendam excommunicationem, non ſufficere quod ſciam opus eſſe prohibitum, ſed ut ſciam de poena, idque prohiberi ſub excommunicatione. Ita de cæteris poenis, Suſpenſione, Interdicto, Irregularitate, &c. Quod eſt valdè conſolatorium. Et verum eſt etiamſi ignorantia (ut ſupra diximus) eſſet vincibilis, & ita præter Merollam, docet Laurentius Portel in Dub. Reg. verb. Ignorãtia n.* 27. *Vbi ità ait: Ignorantia vincibilis ſive facti, ſive iuris imponentis cenſuras, & alias pœnas ſpirituales, ſive factum illud ſit peccatum mortale, ſive non; ſi tamen non fuerit ignorantia craſſa, & ſupina, excuſat ab omnibus illis poenis. Et hæc concluſio eſt magnæ conſolationis, eſtque intelligenda de quibuſcumque poenis, ſive latis à iure communi Papæ, ſive à particulari Dioeceſanorum: craſſa verò, & ſupina Ignorantia eſt illa, quæ procedit ex culpa lata, quæ intervenit in adhibenda diligentia: culpa verò lata eſt, quando ignorans, aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam ut ſciret quæ noſſe tenetur; vel quæ ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Vbi vides poſſe aliquem evadere prædictas omnes poenas, etiamſi operetur culpabiliter mortaliter, cum ignorantia iuris, vel facti, dummodo ignorantia non ſit craſſa, & ſupina, ſive magna.* Sic ex *Portel. Diana*: Qui uti & alii ex citatis (*Palaus* præcipuè) extendunt privilegium, ut velint ignorantiam excuſare etiam ab irregularitate orta ex peccaminoſo homicidio: At nos hac de re ſolum infra *cap.* 10. *privil.* 6. Vide eundem *Palaum Operis Moral. par. p. tract.* 2. *diſp. p. punc.* 17. *n.* 6. *& par.* 6. *Tit. de Cenſuris diſp.* 6. *punc.* 6. *n.* 3. ubi etiam pro defenſione huius privilegii, ſeipſum citat *tract.* 2. *de Peccatis diſp. p. punc.* 17. *n.* 6. & plures alios refert.

PRIVILEGIUM XVI.

Ignorantia, quæ excuſat à cenſuris ſimpliciter, excuſat etiam ab his, quæ in Bulla Coenæ continentur.

146 Probatur, quia ignorantia cenſurarum, quæ excuſat contravenientes, ita ut in eas non incidant, univerſaliter excuſat ab omnibus cenſuris, & poenis, ſive à Iure, ſive ab homine latis, ut conſtat ex pluries dictis in ſuperioribus; ergo etiam ab his, quæ continentur in Bulla Cœnæ: conſequentia hæc probatur, quia non eſt maior ratio de his cenſuris, ac de aliis. Et confirmatur authoritate, & ratione *Patris noſtri Duardi in Bullam Cœnæ lib. p. cap.* 2. *q.* 5. *concluſ.* 2. *n.* 15. 16. 17. ubi ſic: *Ignorantia invincibilis cenſurarum, quæ in Bulla Coenæ continentur, excuſat contravenientes, ità ut in eas non incidant. Hæc concluſio eſt univerſaliter vera quoad omnes cenſuras, & poenas, ſive ab homine latæ ſint, ſive, à iure. Invincibilis enim ignorantia cenſuræ excuſat à cenſura, & à quacumque alia poena, ut rectè docent Suarez, Sayr. Theſaur. & hanc ſententiam communem eſſe, teſtatur Covarruv. Probatur, quoniam actus patratus ex ignorantia invincibili, & probabili non eſt volitus nec in ſe, nec in cauſa, ergo non eſt peccatum: eo quod omne peccatum eſt voluntarium, ubi autem peccatum mortale non*

eſt,

eſt, excommunicatio ferri non poteſt cap. Nullus 11. q. p. Ex hoc infertur, quod ſi quis invincibiliter ignoret fuiſſe latam excommunicationem contra legentes libros hæreticorum, de qua habetur in p. ea. Bullæ, ſi Libros hæreticorum legat, excommunicatione illius clauſula non alligatur.

147 *Nec obſtat ſi dicatur: quod in §. pen. ipſius Bullæ, qui incipit (Vt verò præſentes, &c.) Statuitur, ut ii, quos proceſſus huiuſmodi concernunt, quod ad ipſos non pervenerint, aut quod ipſos ignoraverint, nullam poſſint excuſationem prætendere, aut ignorantiam allegare: quoniam reſpondeo, quod ex vi Bullæ, contravenientes non poſſunt allegare ignorantiam quoad forum exterius, aut quoad actus nullitatem; iuxta ea, quæ dicit Gloſ. in Clem. 2. de Hæret. in ver. Ex tunc; quam refert Navarr. Conſ. 32. de Regul. lib. 3. Secus autem quoad forum interius: nam ignorantia probabilis excuſat cotravenientes ab excomunicatione, cũ de ratione excommunicationis ſit contumacia: modò contumax dici non poteſt, qui probabiliter excommunicationem ignoret, ut bene docet Suarez de Cenſur. diſp. 4. ſec. 9. n. 2. & infra Deo duce, latius dicemus in d. §. pen.* hucuſque *Duardus*. Sed

148 Contra objicies. Ad hoc ut excommunicationes contentæ in Bulla Cœnæ alligent contravenientes, ſufficit earum affixio in Valvis Sancti Petri Romæ, nec exigitur, ut per omnes Provincias, & Regna publicentur, ut patet: ergo earum ignorantia non excuſat à cenſura: quoniam eſt impoſſibile, ut poſt publicationem Bullæ Cœnæ, Romæ factam, de ea notitiam ſtatim habeat univerſalis Eccleſia. Reſpondeo *primò*: Si hæc objectio vim haberet, concluderet utique univerſaliter, quoad omnes alias excommunicationes videlicet, quæ pariter Valvas tantùm Baſilicarum Romæ affiguntur: eſt enim eadem omnino ratio reſpectu omnium, ut ex ſe patet. *Secundò*: Sufficit earum affixio ad Valvas, &c. ut alligent ignorantes in actu primo, concedo: in actu ſecundo nego antecedens: ergo earum ignorantia non excuſat à cenſura, nego hanc conſequentiam. *Tertiò*: Reſpondeo, iterum diſtinguendo; ſufficit earum affixio ut alliget contravenientes in foro externo, concedo: in foro interno, ſi ignorantes ſint, nego. Cui tertiæ reſponſioni arridet *Pater Duardus qu. 5. cit. n. 32.* dum ibi ad idem argumentum ſic: *Dicimus, illud intelligendum eſſe quoad præſumptionem fori contentioſi: vel quoad illos, qui ſunt in culpa, ut ſtatuta non poſſint publicari in eorum Terris; alias ſequeretur, quod quilibet teneretur habere procuratorem, aut Canonicis vacare legibus, & quotidie inveſtigare Pontificias Conſtitutiones, quæ in diem conſtituantur: quod eſſet nimis durum, & animarum manifeſtus laqueus contra Piæ Matris Eccleſiæ intentionem, ut rectè docet Angelus ver. Excommunicatio, 7. Caſu ultimo, n. 3. Vnde Navarr. in Man. cap. 27. n. 274. exiſtimat multas Extravagantes cum cenſuris graviſſimis latas fuiſſe ſuper criminibus damnatis, quarum notitia nunquam tranſiit Pireneum, nec Alpes, & proinde fideles ipſi, prædictas cenſuras ignorantes, excommunicatos haud eſſe.* Sic *Duardus*.

CA-

CAPUT QUINTUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA PRAECEPTA CHARITATIS.

149 DUo ſunt præcepta Charitatis, Amor Dei videlicet, & proximi: de quibus ſic loquitur Chriſtus Dominus *Matth.* 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & Prophetæ.* Huiuſmodi autem mandata, ac præcepta (licet inter ſe non differant ſpecie, ex communi D. D. cum *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 25. *art. p.* quia ſunt ab eodem habitu, & ſub eadem ratione formali) ſunt diſtincta ab omnibus aliis, & obligant utique in conſcientia ad ſui obſervantiam ſub reatu lethali (ut videre eſt apud Theologos, & Doctores Morales) nil minus ac obligent cetera alia quæcumque. Quia tamen in eorum materiali tranſgreſſione, (maxime per omiſſionem) ſua privilegia (excuſationes videlicet) quandoque habet Ignorantia, proſequens meum inſtitutum, eadem Privilegia hic ſubjiciam, ac referam, ad propoſitum caput ſpectantia. Unde ſit;

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ex Ignorantia omittens adimplere præceptum dilectionis Dei in primo inſtanti quo quis uſum rationis aſſequitur, excuſatur à culpa, & huiuſmodi omiſſio culpa in ipſo non eſt.

150 ADeſſe præceptum dilectionis Dei, & obligationem ita gravem pro dicto inſtanti negat *Palaus tom. p. Operis Moralis Tit. De Charitate tract. 6. diſp. p. punc. 4. n. 2.* cum aliis ibi relatis. Quia (inquit) licet conveniens ſit, ut quilibet ſe, ſuaque in Deum dirigat, cum primum rationis uſum aſſequitur: hoc tamen ex obligatione fieri, nec ſuavitati legis divinæ, nec imbecillitati humanæ conſonum eſſe poteſt; imo potius videtur impoſſibile, niſi aliquo ſuperiore, & extraordinario lumine illuſtretur. Quod ſic probo. Nam ad executionem hujus præcepti requiritur illius perfecta cognitio: at ante uſum rationis nequeunt pueri perfectè cognoſcere, quomodo ſit Deus ſuper omnia diligendus: accedente verò uſu rationis, ſi tunc ligantur præcepto, ligantur ſine illius cognitione. Item nullus eſt, qui cognoſcat primum inſtans ſuæ rationis principium: quomodo ergo ligari præcepto pro illo tempore poteſt? Hæc quidem ratio convincit (meo judicio) ſi ſumatur inſtans rationis phyſicum. At ſi ſumatur moraliter pro aliquibus horis, vel diebus, & ſi non ita convincat, ſuo etiam modo efficaciam habet. Nam brevi illo tempore vix poſſunt pueri inſtrui perfectè in iis, quæ neceſſaria ſunt ad illius executionem. Deinde rarò, vel nunquam inſtruuntur, quod eſt ſignum ſufficiens non adeſſe pro illo tempore talem in pueris obligationem. Sic docet *Palaus n. cit.* cum aliis. E contrario,

riò, volunt, *D. Thom. p. 2. q. 89. art. 6.* & illius expoſitores communiter, illo tempore quemlibet obligatum eſſe, ſe ad Deum convertere, & omnia ſua in eum tanquam in ultimum finem dirigere, quia conſentaneum eſt creaturæ rationali, ut ſuum creatorem recognoſcat, & amet.

151 Utraque opinio eſt probabilis, habens pro ſe Claſſicos aſſeclas ſuos: pro his tamen, qui adhærentes huic ſecundæ ſententiæ, admittunt dictum charitatis, & amoris Dei præceptum, & contendunt illud idem obligare pro illo inſtanti,& tempore (cum primum videlicet uſum rationis quis aſſequitur) pro his inquam, facit propoſitum privilegium; & ita,ut ab ullo negari haud poſſit: Nam quis affirmabit ad executionem huius præcepti non requiri illius perfectam cognitionem? Quis dicere audebit, omittentem ex ignorantia adimpletionem eiuſdem,peccare mortaliter? nullus prorſus, niſi qui fortaſſe admitteret, me ligari præcepto in actu ſecundo, quod prorſus ignoro, falſum autem, & abſurdum admitteret. Vide quæ diximus ſupra *Privilegio decimo Tertii Capitis.*

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui ob ignorantiam, vel neſcientiam propriæ futuræ ſalvationis, aut damnationis, deliberatè deſiderat perpetuo in hac Vita degere, excuſatur à culpa lethali, nec lethaliter peccat contra præceptum dilectionis Dei.

152 NAvarrus *in Manuali cap. 11. n. 20. Verſu Octavò peccat (Adrianus apud hunc 3. de Confeſſ. qu. 4. ſub fin.) Bartholom. de Ledeſma in Summa Sacramentor. ubi de Confeſſ. poſt dub. 12. in interrogat. circa prim. præcept. p. 710. Sanchez in Decalog. cap. 35. in fine n. 11. ubi refert Man. Rodriquez To. p. Summ. in 2. editione cap. 11. in fine. Martinus Bonac. in Decal. diſp. 3. q. 4. De Charitate punc. p in fine*: & alii: abſolutè docent, Lethale eſſe (contra præceptum dilectionis Dei) deſiderare deliberatè perpetuò in hac Vita degere. Quia præfert Deo, eiuſque viſioni, & fruitioni delitias huius ſæculi. Vacare tamen culpa (addunt) longam tantùm Vitam deſiderare. Ab hoc tamen dicto, & ab hujuſmodi ſententia diſſentiunt, nec illam univerſaliter approbant *Palaus par. p. de Charitate tract. 6. diſp. p. punc 2. n. 6. & Leander in Decalog. par. p. tom. 6. diſp. 2. de Charit. q. 5.* Hi etenim Doctores concedunt quidem verè peccari mortaliter,contra præceptum dilectionis Dei, caſu, quo quis vellet perpetuò in hac Vita degere, præponendo vitam huius ſæculi bonis,quæ ſibi Deus in æternum præparavit:ſecus ſi alio fine. Solum ergo per hos Doctores tale abſolutum deſiderium eſt peccatum mortale, cum de facto præponit quis ſuam vitam huius ſæculi, bonis ipſis,quæ ſibi Deus præparavit in æternum, quod rarò, vel nunquam accidit, niſi in ſceleratiſſimo homine. Addit præterea *Palaus* (& benè) in confirmationem ſui dicti: Si ex eo quod velit quis in hac vita perpetuò durare, infertur, eum delitias humanas divinæ fruitioni præferre, etiam cum longam vitam deſiderat, præfert pro illo tempore delitias humanas divinæ fruitioni: Ergo hoc etiam ſufficit ut peccet, quia ſumma perverſitas eſt pro uno, & minimo inſtanti divinam fruitionem humanæ voluptati poſtponere. Quapropter cùm vitam ſine termino deſideres, ſolùm videris deſiderare hac vita non privari. Hoc autem per ſe malum non eſt, ſed potius bonum. Ita *Palaus*. Ex quo patet excuſari poſſe (ex aliquo ſaltim capite) à mortali, deliberatum deſiderium manendi perpetuò in hac Vita.

153 Et ita etiã eſt (dico ego) quod ex capite ignorantiæ, & neſcientiæ, dic-

dictum deliberatum deſiderium excuſatur pariter à mortali, ut in propoſito privilegio. Quod item approbatur expreſsè ab eodem *Palao n. 6. cit. in fine*: ſub his verbis: *Adde, te neſcire an poſt hanc vitam ſalvandus ſis, an condemnandus: ergo cum deſideras in hac vita perpetuò manere, potes illud deſiderare, ut periculum condemnationis fugias: ſed hoc periculum fugere non eſt malum. Ergo non eſt peccatum mortale tale deſiderium abſolutum. Ergo ſolum eſſe poteſt, cum de facto praponis tuam vitam huius ſaculi, bonis, qua tibi Deus in aternum praparavit, quod rarò, vel nunquam niſi ſceleratiſſimo accidit*. Hactenus *Palaus*: & ante ipſum *Stephanus Fagundez Tom. p. in Decalog. lib. p. cap. 37. n. 5. verſ. Aliqui volunt*; ubi ſic: *Aliqui volunt quod peccatum mortale contra hoc praeceptum committat ille, qui deliberate deſiderat perpetuò in hac vita degere, quia ſuo illo deſiderio delitias huius ſaeculi Deo, & vita aeterna praeponeret penè atheus, licet longam vitam deſiderare nullum prorſus peccatum ſit etiam veniale; ita Navarr. Adrian. Rodrig. Ledeſma Bonacina (l. l. ſupra c. c.) Quod verum quidem eſt, ſi qui deſideraret in hac vita permanere, revera praeponeret hanc vitam, & eius voluptates aeterna vita, & viſionis clare Dei delitiis, quod nonniſi ſceleſtiſſimus facere poteſt. At verò ſi quis vellet in perpetuum hanc vitam conſervare, ne hoc bono privetur, non apparet cur peccatum mortale ſit, precipuè (Nota) ſi id feciſſet, quia neſcit an ſalvandus ſit*. Igitur neſcientia, & ignorantia propriae futurae ſalvationis, aut damnationis excuſat, etiam per citatos Doctores, à lethali culpa, eum, qui ob eandem neſcienciam, & ignorantiam deliberatè deſiderat perpetuò degere in hac vita, ut in privilegio propoſito.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Sicuti pluries obligat praeceptum dilectionis Dei, ita multoties à ſpeciali peccato contra hoc idem praeceptum excuſat ignorantia.

154 Certum eſt, imò de fide, dari pręceptum de dilectione Dei, *Deut. cap. 6. Diliges Dominum Deum tuum, &c. Matth. cap. 27. Hoc eſt primum, & maximum mandatum, p. Ioann. 3. Qui non diligit manet in morte*. Ratio eſt, quia amor Dei eſt neceſſarius ad ſalutem: quod autem eſt neceſſarium ad ſalutem, etiam eſt in praecepto, ut bene *Trullench in Decalog. lib. p. cap. p. dub. 3. n. 3. & cap. 5. dub. 3. n. p.* & tradunt veriſimè Theologi, apud, & cum *Valentia tom. 3. diſp. 3. qu. 19. De praeceptis Charit. punc. p. verſu Tertiò quia, pag. 1021.* Hoc autem praeceptum non continetur formaliter expreſsè in Decalogo, cùm ſit diſtinctum à Decalogi praeceptis, ut (inter alios) optimè docet *Palaus de Charitate Tract. 4. diſp. p. punc. 2. n. 3. & 4.* licet ſit praevium & praeambulum ad illa, per eundem *Palaum n. 4. cit.* ubi ſic: *Fateor in Decalogi praeceptis, non contineri formaliter praeceptum de dilectione Dei, & proximi, ſed potius eſſe praeambula ad omnia illa, ut docuit D. Tho. 2. 2. q. 44. art. 3. ad 3. & p. 2. qu. 100. art. 4. ad p. Navarr. cap. 11. n. 5. Sanchez lib. 2. in Decalogum in Praefatione.* Quamvis autem non contineatur expreſsè in Decalogo hujuſmodi praeceptum, includitur tamen virtute in omnibus Decalogi praeceptis, ut communiter D. D. praecipuè *Palaus n. 4. cit. & Trullench. n. p. cit.* Unde *Palaus* concludit ſic: *Reſtat ergo ut dicamus, hac duo praecepta amoris Dei, & proximi, ad reliqua omnia praeambula eſſe, & in illis tanquam in primis principiis includi, ac proinde obſervatis illis duobus praeceptis, omnia obſervantur,*

quia in illis duobus univerſa lex pendet, & Prophetæ.

155 Duplex autem à D. D. conſtituitur dilectionis Dei præceptum: negativum ſcilicet, quo prohibemur, ne Deum odio habeamus, vel quid unquam agamus, quod eius dilectioni, & amicitiæ contrarium ſit. Et affirmativum, quo præcipitur, ut actum Charitatis, & dilectionis Dei quandoque eliciamus. Primum (ſecundùm omnes) obligat ſemper, & pro ſemper, ſeu ad ſemper, ſicut expoſtular natura præcepti negativi: hinc nunquam poſſumus Deum odio habere, & tenemur in quacumque occaſione, & temporis differentia, Deum odio non habere. Eſt enim odium Dei intrinſecè malum, & peccatorum omnium maximum. Secundum verò, ideſt affirmativum, obligat tantummodo aliquãdo: & quandoque per ſe, quandoque per accidens, & ratione alterius, in quo conveniunt etiam Doctores. Tota varietas, & difficultas inter ipſos conſiſtit in conſtitutione temporis, vel tẽporum, in quo, vel in quibus præceptum iſtud affirmativum obligat: & ſi enim utiliſsimũ, & maximè ſalubertimũ ſit, ut homo, non ſolum tẽporibus aſsignandis, & conſtituendis, ſed etiã quotieſcumque poteſt, exerceat Charitatis actum; quia eſt nobiliſsimus, excellentiſsimus, & omnium virtutũ magis meritorius; immò, & neceſſarium ſit, ut in animi præparatione, & affectu, ſemper ſit ad illum paratus: nihilominus ex communi Doctorum ſententia (apud *Leandrum in Decalog. par. 6. Tract. 3. de Charitate diſp. 2. qu. 11. in fine.*) certis tantum temporibus obligat: Unde & *ipſe l. c.* ſic: *Suppoſita exiſtentia huius præcepti, ut mihi certum Reſpondeo: per ſe obligare pro aliquo determinato tempore, ſicuti pro illo obligat præceptum fidei, ut conſtat ex dictis tract. 2. diſp. 2. qu. 38. Quia eadem eſt utriuſque præcepti ratio. Sic communiter D. D.* Ita *Leander*, & ante ipſum *Layman. in Theol. Morali lib. 2. tract. 3. cap. 2. n. 6.* ſub his verbis: *Dico ſecundò: Præceptum affirmativum de Deo ſuper omnia diligendo, certis tantum temporibus obligat. Ita omnes.* Addit poſtea. *Sed quænam ſint illa obligationis tempora, difficile eſt definire.*

156 Tota ergo inquam varietas inter Doctores, & difficultas, eſt, in aſſignando tempore, in quo præceptum hoc affimativum de Deo *ſuper omnia* diligẽdo obligat. Dico & ego cum *Layman. ſuper omnia diligendo*: Quod ramen cum communi D. D. intellige *ſuper omnia ſolum appretiativè: non intenſivè*: prçceptũ enim de diligẽdo Deo ſuper omnia, ad hoc nõ obligat, ſed tantũ ad illud. Tunc autem amore appretiativo amamus Deum ſuper omnia, quando eum omnibus aliis rebus præferimus; & ita illius amore affecti ſumus, ut parati ſimus, pati potius omnia mala, vel res omnes perdere, quàm ipſum Deum perdere, & offendere. Tunc verò intenſivo amore Deum ſuper omnia amamus, quãdo ferventiori, intenſiori, & vehementiori actu, quam omnia alia diligimus. De hoc igitur amore intenſivo non intelligitur præceptum de diligendo Deum ſuper omnia, ſed de amore appretiativo. Quod patet, tum quia de illo amore intelligitur præceptum, quod de ſe efficax eſt ad omnia præcepta ſervanda: ſed hic eſt amor appretiativus, quia habens illum præfert Deum omnibus aliis rebus: ergo de hoc amore præceptum intelligitur. Tum, quia, ſi adeſſet obligatio diligendi Deum ſuper omnia, intenſivè, cum nobis certò conſtare non poſſit, an unus actus ſit intenſior alio, ſequeretur hominem continuis, & maximis vexari ſcrupulis, forè ſemper dubitando, an actus ſit ſufficienter intenſus, & vehemens, quod non eſt conforme divinæ bonitati, cujus iugum ſuave eſt, & onus leve. Tum etiã quia, nullum datur præceptum de intenſivo amore: ergo ſolum de appretia-

tia-

tiativo extat. Antecedens probatur. Quia utique non datur de amore Dei ita inteſo, quin nulla ratione intenſior eſse poſſit: alias hoc præceptum exequẽtes, amarent Deum ità intensè, ac Chriſtus Dominus amavit. Neque datur de amore ità intenſo, qui expleat totam efficaciam auxilii; alias habens auxilium ad amandum Deum, ut octo v. g., ſi illum amaret, ut quatuor, non diceretur præcepto Charitatis ſatisfacere. Neque denique datur de amore, qui in intenſione præcedat omnes alios creatos amores: aliàs dolens filius, qui de Patris morte, & condemnatione doleret æquè intensè ac de ſuis peccatis, non amaret Deum ſuper omnia. Imo ſi de facto intenſius Patrem, aut Matrem amaret pluſquam Deum, verè peccaret, juxta illud *Matth.* 10. *Qui amat Patrem, aut Matrem pluſquam me, non eſt me dignus*. Quæ omnia ſunt abſurda: ergo manifeſtum eſt, non de Intenſione, ſed Æſtimatione præceptum dilectionis eſſe intelligendum. Sic omnino *Palaus tract. 6. diſp. p. punc. 2. n. 5. poſt Vaſquez p. 2. diſp. 194. cap. 3. Coninch diſp. 25. dub. p. n. 14. Sanchez in Decal. libr. 2. cap. 35. n. 2. & 3. Fagundez in p. præceptum* Decal. *cap. 27. n. 2. & 3. Trullench lib. 1. in* Decal. *cap. 5. dub. 3. n. 10. Bonacina in p.* Decal. *præcept. diſp. 3. qu. 4 punc. p. n. 2. Suarez de Pœnit. diſp. 4. ſec. 4. n. 7. & diſp. 5. de Charitate ſec. 2. Azorius lib. 9. cap. 4. qu. 3. Leander in Decal. De Præcept. Charitatis diſp. 2. qu. 3. & 4.* & communiter alii. Unanimiter docentes, obligare quidem Charitatis præceptum, ut Deum ſuper omnia diligamus ly, tamen *ſuper omnia* intelligi ità debere, ut videlicet pluris faciamus, & æſtimemus Dei amorem, quàm amorem omnium aliarũ rerum, ita ut poſtponendus ſit amor creaturarum divino amori, quod eſt amare Deum appretiativè, & æſtimativè. Non enim obligat Charitatis præceptum (ut ſupra diximus) ut Deum intenſius, & vehementius amemus: ne nimis anxios, & ſcrupuloſos redderet etiam homines bonos.

157 Et hinc eſt quod nulla datur regula de magnitudine intenſionis circa hoc præceptum, cum quilibet actus charitatis cum quolibet gradu, ſit charitas; ſicuti quilibet actus odii, ſeu deteſtationis peccati ex charitate procedens, eſt contritio: quod etiam expreſsè docet *Laurentius Brancatus* (nunc Eminentiſſim. Cardinal.) in ſuo Tomo *de Pœnit. diſp. 8. art. 6. ſub n.* 110. ubi imo ponens ſequentem concluſionem: *Nullus gradus parvitatis excludit contritionem à ſua ſpecie contritionis virtuoſæ ſi habeat requiſita*: eam probat (quod facit maximè ad præſenspropoſitum) ſequẽtibus argumentis *à n.* 110. *cit.*

158 Primò. Quia vel contritio oritur immediatè à charitate, vel à pœnitentia: quicquid dicatur, parvitas eam non impedit, ergo. Minor probatur: quilibet actus charitatis, cum quolibet gradu eſt charitas: ergo quilibet actus odii ex charitate procedens eſt contritio: patet conſequentia: nam non plus requiritur ad conſequens, quàm ad antecedens, ex quo ſequitur: ſed odiũ mali ex motivo charitatis Dei, provenit ab ea, tamquam à cauſa: ergo quælibet parvitas ſtat cum actu charitatis; & quælibet etiam ſtat cum contritione, quæ eſt gratia charitatis: cum Deus, vel plus exigat amari, quam non offendi, vel æquè utrumque. Prob. de 2. Actus odii cum uno gradu imperatus, vel elicitus à pœnitẽtia circa peccatum, quatenus offenſa Dei, & averſivũ ab eo, eſt verus actus pœnitentiæ; non attritio, quia non habet motiva illa infima, ſcilicet poenarum timorem, & peccati turpidinem, ob quæ, dicitur *ex Concilio* contritio imperfecta, & attritio, ergo. Conſequentia probatur, quia non datur medium.

159 Secundò: quia nulla datur regula de magnitudine contritionis (idem dic de magnitudine actus, ſeu gradus cha-

charitatis) ergo cum qualibet parvitate conſiſtit. Antecedens probatur, nam ſi detur, aſsignetur. Si dicatur, quod debet eſſe odium ſuper omnia: ſtatim dicetur eſse ſuper omnia appretiativè: uti etiam dicitur de actu charitatis quod videlicet ſit amor Dei ſuper omnia appretiativè.

160 Tertiò. Actus fidei, & ſpei Theologicæ cum qualibet parvitate intenſionis conſiſtunt; ſimiliter actus juſtitiæ, prudentiæ, ac temperantiæ: ergo & contritionis (conſequenter & charitatis, ſeu dilectionis Dei ſuper omnia.) cōſequentia probatur: ideo priores cum quolibet gradu conſiſtunt, quia ſunt circa objectum, & finem illarum virtutum; ſed etiam talis contritio parva, quia ſupponitur eſſe circa peccatum deteſtabile, quatenus Dei offenſa: ergo.

161 Quartò: Ille gradus requiritur ad actum contritionis neceſſario, cum quo ſtare poteſt actus voluntatis circa objectum contritionis (idem dic de actu charitatis, & de hoc actu argue eodem modo à pari) ſed cum omni gradu ſalvatur actus voluntatis circa objectum contritionis, ergo. Major probatur. Actus contritionis eſt actus voluntatis circa objectum contritionis; igitur quomodo ſalvatur actus voluntatis, ita actus talis virtutis: nil enim aliud facit, quod actus voluntatis ſit talis, vel talis virtutis, niſi objectum, & finis, ſeu motivum. Minor probatur. Actus voluntatis circa objectum naturale, etiam ſi unum gradum habeat intenſionis, adhuc eſt actus liber, & adæquatè voluntarius phyſicè; ergo ſi ſit circa objectum morale, vel ſupernaturale, etiam cum uno gradu intenſionis, erit adhuc voluntarius, & liber; cum nullum objectum, in quantum tale, exigat plures gradus in actu circa ipſum, quam exigat ipſemet actus, ut ſit alicujus potentiæ actus. Alias rationes pro confirmanda ſupra relata ſua concluſione, deſumenda eſſe inquit idem *Eminentiſs. Author art. cit. n. 115. in fine*: ex iis, quæ ab ipſo dicta ſunt de genere contritionis (ſcilicet odio, & deteſtatione peccati) *diſp. præced. 7. art. 9. & 10.* quæ, *quia ad idem ſunt* (ut ipſemet ait) & ad rem utique noſtram etiam (de actu charitatis, & dilectionis Dei ſuper omnia) apprimè faciunt, optimũ duxi, & eadem hic pariter ad verbum referre, ut ex tanto etiam Doctore, agnoſcat Lector, ſub quolibet gradu intenſionis ſubſiſtere contritionem perfectam, & dilectionem Dei ſuper omnia, si habeant requiſita; ità ut nullus gradus parvitatis intenſionis excludat contritionem, & dilectionem Dei ſuper omnia: quod probatur igitur

162 Quintò: Neque odium contritionis, neque odium attritionis requirit ut ſit intenſius omni alio odio cuiuſcumque alterius mali, ergo: probatur antecedens: Nullum datur ab Eccleſia, vel à Chriſto immediatè tale præceptum maximæ intenſionis in contritione, vel attritione, quæ ſunt odia peccatorum: ergo. Conſequentia patet; nulla obligatio imponenda eſt fidelibus, in iis, quæ pertinent ad ſalutem, niſi à Chriſto, vel ab Eccleſia ſit impoſita. Antecedens etiam patet: nullus enim ſcripturæ locus videtur aſſignandus, neque Conciliorum Decretum: his enim duobus modis loquuntur Chriſtus, & Eccleſia, quando obligant.

163 Sextò: Ex praxi pœnitentium, qui in ſtatu ſalutis, & perfectionis ſunt, vel credunt eſſe, cum per actum aliquē contritionis perfectæ, vel attritionis, accedunt ad Sacramentum poenitentiæ, & experiuntur ſe non habere odium, diſplicentiam, aut deteſtationem ita vehementem, & intenſam, sicut habent de morte v. g. Filiorum, de graviſſimo morbo, &c. ergo actus odii, ut ſit actus poenitentiæ, non requirit intenſionem omni alia majorem. Imò ſi ſic, pauci, aut nullus haberet actus veros poenitentiæ: cum pauci, aut nullus habeat odium,

ac deteſtationem intenſiſſimam. Adde quod non eſt in animæ poteſtate cauſare tantum dolorem.

164 Septimò: Odium intenſiſſimũ cauſat dolorem intenſiſſimum, ergo induceret mortem, & ſic faciens actum pœnitentiæ deberet mori. Conſequentia probatur: Maximus dolor eſt, qui cauſat diviſionem corporis ab anima. Confirmatur. Complacentia in peccato non fuit intensivè major omnibus complacentiis: ergo neque odium ejus debet eſſe intenſivè majus omnibus. Hæc *Eminentiſs. Brancatus l. l. c. c.* ex quibus conſtat, odium peccati, uti & contritionem, & actum ſimiliter dilectionis Dei ſuper omnia, non exigere determinatos gradus intẽſionis, ſed ſub quocumque gradu intenſionis (etiam minimo) ſubſiſtere, ac eſſe poſſe verum actum odii, contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia appretiativè. Sed

165 Dices ex *Fabro tomo de Pœnit. diſp.* 16. *c.* 2. (apud eundem *Brancatum diſp.* 7. *cit. art.* 10. *n.* 193.) Contritio eſt actus imperatus à charitate, ſed hæc includit intenſionem, quia amat Deum ſuper omnia, ergo. Et ſi ei dicas, quod intelligitur ſuper omnia appretiativè. Hoc non eſt ſolvere, (inquit ipſe) quia præceptum charitatis erga Deum obligat, ut ametur *ex toto cordo, ex tota mente, & ex tota anima, Deut.* 6. Hoc autem exhiberi nequit, niſi toto conatu cauſetur amor, totiſque viribus: ergo actum intenſum faciunt, & ad hunc tenetur homo, maximè cum conteritur.

166 Huic objectioni reſpondeo primò (cum eodem *n. cit.*) negando antecedens: cauſari enim poteſt contritio à virtute juſtitiæ, ſeu pœnitentiæ, licet ſit implicitè ex motivo charitatis. Secundò: Eſto ex motivo charitatis, quæ ſuper omnia diligit, quid inde ſequitur? utique nil aliud niſi quod quilibet actus charitatis, ſive ſit proſecutionis erga Dei bonitatem, ſive ſit fugæ erga malum contra Deum, ſit ſuper omnia amabilia, & odibilia, ſed non quod ſit omnibus aliis odiis, vel amoribus intenſior, alioquin ſi ut duo Deus diligeretur, & Filius, ut quatuor, dicendum eſſet non diligi ex charitate, vel non ordinatè. Similiter cum mors carorum magis intenſivè diſplicet, quã peccatum, non eſſet virtuoſa diſplicentia, quæ ſunt falſa. Nam intelligendum eſt de majoritate appretiativa, quæ illã conditionalem electionem poſſibilem includit, ut ſi optio daretur magis, ſeu potius unum, quam aliud eligeretur; & potius unum, quam aliud odiretur. Ad probationem illam *ex toto corde, &c.* patet, quod eodem modo explicanda eſt: quia experientia patet, magis intenſivè amari liberos, & alia quã Deum; at non magis appretiativè: nam potius homo exponit liberos morti, quam Deum offendat. Patet de conſtitutis ante Tyrannos, qui paſſi ſunt filios ſuos trucidari potius, quàm fidem negare.

167 Hinc, certum eſt, ut optimè etiam *Fagundez in Decal. To. p. lib. p. cap.* 27. *n.* 3. *Leander qu.* 4. *cit.* & alii communiter, nõ eſſe peccatum, Patrem, aut Matrem, vel aliam Creaturam, intenſiori, & ferventiori amore ſenſibili; quàm Deum diligere: quia certum eſt, ut conſtat ex dictis, non eſſe nobis datum præceptum, ut Deum intenſius, quam cætera omnia diligamus: quoniam præcepto Charitatis in Deum ſatisfacimus, qualicumque, etiam minima amoris intenſione, dummodo Dei amorem, vel tenuiſſimum etiam, cæteris præferamus: quo ſuppoſito, ut certò, certo conſtat, poſſe quem, Patrem, aut matrem, &c. magis intenſivè, quàm Deum, diligere licitè, & abſque peccato; dummodo Deum appretiativè ſuper omnia diligat. Neque hæc ad invicem contrariantur. Stat namque bene à quopiam magis intenſivè amicum diligi, quàm parentem, & tamen

ſi

ſi detur ei optio, magis eliger in urgenti neceſsitate amicum perire, quam parentem: & ſi utrique ſuccurrere non poſsit, parenti potius, quam amico ſuccurreret. Simili ergo modo poteſt quis licitè aliquando magis ſenſibiliter, intenſivèque parentem amare, quam Deũ: non tamen magis appretiativè; quia ex vi præcepti dilectionis Dei tenetur ita eſſe paratus, ut in occaſione oblata velit potius Patrem offendere, ſi opus ſit, quam Deum: ac proinde licet amor ille Parentis major ſit intenſivè, quam amor Dei, iſte tamen, major eſt appretiativè. In hoc, & dictis ſupra, conveniunt omnes Authores ſupra citati, aliique apud ipſos, & communiter, tum Veteres, tum Recentiores. Diſcrepant tamen, variique ſunt inter ſe (ut ſupra etiam innuimus) in aſsignando tempore, pro quo obliget præceptum affirmativum dilectionis Dei ſuper omnia. Nam per omnes, utique, certis temporibus obligat per ſe; quandoque verò per accidens. Quænam autem ſint illa obligationis tempora, valdè incertum eſt.

168 Primò: Secundum *D. Tho.* & alios alibi relatos, obligat per ſe, quando quis pervenit ad uſum rationis, quia tenetur tunc ſe ad Deum convertere, & actum dilectionis Dei elicere, & ſi non eliciat peccabit mortaliter per ipſoſmet, ut videre eſt apud *Trullench dub. 3. cit. num. 3.*

169 Secundò: Obligat per ſe cum inſurgunt tentationes odii Dei, & eſt periculum illis conſentiendi: ita docent *Sanchez in Decal. libr. 2. cap. 35. n. 9. in fine: Bonacina in prim. Decal. præcept. diſp. 3. qu. 4. punc. 2. n. 2. in princip. Trullench dub. 3. cit. n. 4. & alii*: Quia tunc dilectio, & amor Dei eſt medium neceſſarium ad Deũ non odio habendũ.

170 Tertiò: Obligat per ſe hoc præceptum, quando quis tenetur ad veram cordis pœnitentiam, peccati deteſtationem, ejuſque odium extra Sacramentum. Ita *Azorius to. p. libr. 9. cap. 4. qu. p. in fine. Bonac. n. 2. cit. Verſu, Secundò obligat. Trullench dub. cit. n. 6. Leander in Decalog. tract. 4. De Charit. diſp. 2. qu. 18.* & alii (Quando autem obliget præceptum contritionis, vide Doctores de Pœnitentia, præcipuè *Bonacinam to. p. De Pœnit. Sacram. diſp. 5. qu. 5. punct. 2. n. 5.*) Ratio eſt, quia hoc præceptum (ſicuti Fides, & Spes) eſt conſtitutum tanquam remedium ad juſtificationem impii, quare iis temporibus ſuam obligationem affert, quibus improbum hominem oportet ſua peccata per veram pœnitentiam odio habere, & deteſtari, ut obtenta venia, ad divinam gratiam revocetur. Quare quandocumque quis debet de ſuis peccatis per veram cordis pœnitentiam dolere, ut eorum veniam obtineat extra Sacramentum reipſa ſuſceptum, ipſo jure divino cogitur actum charitatis elicere, quia ſine eo vera, & legitima pœnitentia non eſt, quæ ſufficiat ut idonea, ad peccata lethalia poſt Baptiſmum delenda extra Sacramentum (quamvis cum Sacramento pœnitentiæ ſufficiat is dolor, quem Theologi attritionem appellant, qui actus charitatis non eſt, cum ſit deteſtatio peccati non amore Dei, ſed metu gehennæ, vel odio turpitudinis, quæ peccatis ineſt, vel ſpe bonorum cœleſtium ſuſcepta) & licet *Filliuccius tom. 2. tract. 22. qu. 9. n. 29.* & alii exiſtimenr in hoc caſu præceptũ charitatis obligare non per ſe, ſed per accidens, ratione ſcilicet contritionis; verius tamen eſt (quod cenſet etiam *Trullench n. 6. cit.*) obligare per ſe: tum ob rationem dictam: tum etiam, quia contritio eſt actus elicitus charitatis; licet enim (ut optimè etiam *Leander q. 17.*) dilectio Dei perfecta non ſit formaliter contritio, eſt tamen virtualiter, eminenter, & æquivalenter, quod ſufficit ad hoc ut obliget, quoties obligat contritionis præceptum, cum ſit dolor peccatorum ſupernaturalis, propter Deum

ſu-

ſuper omnia dilectum : includit igitur neceſſariò dilectionem Dei ſupernaturalem, à qua proficiſcitur, ideò, &c. Obiter autem hîc nota cum *Sanchez cit. n. 9. Bonacina n. 5. cit. in fine. Trullench dub. 3. cit. n. 6. in fine*, & aliis: in hoc caſu, ſive per ſe, ſive per accidens obliget præceptum charitatis, omittentem illud, ſolum committere unum peccatum: nam ſi obligat per ſe, certum eſt unum peccatum committere: ſi verò per accidens ratione contritionis videlicet, tunc etiam illius omiſſionem unum peccatum eſſe, certum videtur, quia non ratione ſui, ſed ratione alterius obligaret. Hinc optimè *Leander qu. cit. 18. in fine*: ait ſic: *Qui omitteret præceptum dilectionis Dei, in caſu præaſſignato, minimè committeret duo peccata, ſed unum tantum, quidquid renuat Rocafull. Quia licet dentur duo præcepta, ſunt in ordine ad unum finem adæquatum, & formalem, quod eſt iuſtificatio impii, & recuperatio Dei gratiæ, & amicitiæ. Sic Sanchez, Filliuccius, & alii.*

171 Quartò: præceptum dilectionis Dei obligat quemlibet inſtante morte, etiam ſi conſcius non ſit peccati mortalis: imò etiam ſi illius cõſcius, Sacramentaliter confiteatur: tunc enim, cum vita clauditur, maximè opus eſt, ſe Deo conjungere per uſum præcipuarum virtutum, qualis eſt charitas: eo maximè quia mortis articulo inſtante tentationes, & machinationes Dæmonis acerrimè infeſtant, hinc tenetur homo actus dilectionis Dei præſidio, adverſus ea ſe communire. *Azorius to. p. lib. 9. cap. 4. q. p.* & cum eo *Thom. Sanchez in Decal. lib. 2. cap. 35. n. 9. verſ. Octavum tempus eſt. Palaus to. p. tract. 6. diſp. p. punct. 4 n. 9. verſu Quintò aſſerunt*; negant hujuſmodi obligationem: in quam ſententiam videtur inclinate *Trullench dub. 3. cit. n. 5. in fine*: dum ibi ſic: *Et ſi enim hoc utiliſſimum, & probabile ſit, non tamen eſt certum, nam ut bene Sanchez ſup. n. 9. & Palaus cum eo, ſup. n. 9. in fine: Tunc aliis remediis poteſt ſe quis tueri, ut Oratione, & cæteris Sacramentis.* Alii verò concedunt quidem tunc obligare, at non per ſe, & directè, ſed indirectè, & per accidens, ratione periculi. Ita *Arriaga diſp. 36. ſec. 2. n. 17.* apud *Leandrum diſp. 2. cit. qu. 20. in principio*: Ubi poſtea ipſe reſolvit: *Etiam tunc probabilius obligare, & per ſe, & per accidens: per ſe quidem, quia per ſe pro illo tempore eſt impoſitum: & per accidens, ratione imminentis periculi.* Quod totum pariter affirmat (apud *Dianam par. 5. tr. 14. reſ. 105. verſ. Dico ſecundò*: & eundem *Leandrum qu. 20. cit.*) *Petrus Hurtadus de Mendozza 2. 2. diſp. 174. ſect. 5. ſubſect. 2. §. 27.* idque probat: *Quia, lege charitatis propriæ, tenemur ad ſecuritatem vitæ æternæ, vitandumque diſcrimen æternæ damnationis: ſed actu dilectionis Dei ſuper omnia vitamus omnia pericula æternæ damnationis, reddimurque ſecuri æternæ vitæ, eumque actum poſſumus exercere, quia præſto eſt gratia Dei ſupernaturalis, & ex meritis Chriſti: ergo tenemur eum actum exercere. Finge te non eſſe ritè baptizatum, aut abſolutum, & te inſcio horum eventuum acceſſiſſe ad Sacramentum, ſine contritione perfecta, aut charitate, damnaberis profecto. At licet nunquam fueris baptiſmate ablutus, neque abſolutus à Sacerdote, ſi Deum diligis ſuper omnia, charitate Theologica, non dubium quin ineas vitam ſalutis æternæ. Cur igitur experienda eſt alea contingentium eventuum, cum in tua poteſtate gratia Dei ſalutem tuam conſtituerit? Hæc obligatio partim eſt per ſe, quia hoc præceptum nobis imponitur intrantibus, & exeuntibus in vitam: partim eſt per accidens ratione periculi proprii.* Ita *Petr. Hurtad.* ex *Valentia tom. 3. diſp. 3. qu. 19. punct. p. Verſu Septimus caſus*; affirmante cum *Soto, & Navarro* certum eſſe, et extra dubium, obligare tempore mortis hujuſmodi præceptum: quibus præter *Suarez tom. 4. in 3. par. diſp. 5. ſec. 4. n. 9.*

& De Charitate diſp. 5. ſect. 3. n. 3. addi poteſt *Ægidius Coninch diſp. 24. dub. 3. Concluſ. 3. n. 51.* ubi ſic ait: *Tenemur per ſe elicere actum charitatis circa articulum mortis. Quod non ſolum intelligendum eſt, quando non habemus copiam (confeſſarii, & conſcii nobis ſumus peccati mortalis (quo caſu res omnino certa eſt, quia ſine actu charitatis nequimus elicere contritionem, ad quod tamen tunc, ne damnemur, obligamur) ſed etiam ſi Sacramentaliter confeſſi; ſumus.* Sic ipſe quod latè probat *Ioſeph Rocafull.* uti refert *Leander qu. 20. cit. in fine*, & ut probabile admittit *Diana ubi ſupra*.

172 An verò, ex dicto præcepto eliciendi actum dilectionis Dei ſuper omnia in articulo mortis, oriatur obligatio habendi etiam contritionem in eodem articulo, adeò ut præcepto contritionis neutiquam ſuppleatur cum Sacramento tantum poenitentiæ, nec ſufficiat attritio cognita cum Sacramento. Diviſi ſunt Doctores: adhærentes quamplures affirmativæ ſententiæ: nonnulli verò, negativæ: hi ſunt *Azorius Tom. p. lib. 9. cap. 4. qu. p. Sanchez in Decalog. tom. p. libr. 2. cap. 35. num. 9. Verſic. Octavum tempus, & Palaus par. p. Tit. de Charitate tract. 6. diſp. p. punc. 4. ſub n. 9. ver. Quintò aſſerunt.* Ubi licet fateatur hanc obligationem eſſe ſatis probabilem, & in praxi ſemper coſulendam: addit tamen non eſſe omnino certam, ſi conſtitutus in articulo mortis, peccati mortalis conſcius non eſt, atque adeo illam rejicit cum *citatis Azorio, & Sanchez,* infirmando ejuſdem obligationis rationes, & fundamenta. Videatur *l. c. pag. mihi 580.*

173 Quintò: præceptum dilectionis Dei obligat etiam ſæpè in vitæ decurſu, vel per ſe, & ex vi charitatis; vel per accidens, ratione videlicet alterius adjuncti, cui charitatis dilectio neceſſaria eſt. Quando autem dilectio non eſt per ſe, ſed aliunde neceſſaria, ſi illā quis omittat, non adverſus charitatem, ſed adverſus aliam virtutem peccat, ut innuunt etiam *Diana par. 5. tract. 14. reſ. 105. Verſu Nota etiam, n. 6. & Palaus l. c. n. 10.* cum quo ſic declaro: Exiſtens in mortali, vult miniſtrare, aut recipere aliquod Sacramētum, tenetur peccatum expellere ab anima, ut dignè miniſtret, vel recipiat, quod niſi media attritione cum Sacramento Pœnitentiæ, vel contritione, quæ amorem Dei ſuper omnia includit fieri non poteſt. Si tunc ille omittat hæc media aſſumere, & Sacramenta miniſtret, vel recipiat, non adverſus charitatem, ſed adverſus Religionem peccabit: quia ex Religione obligatio habendi dilectionem ortum habet. Loquendo ergo modo non de hac obligatione, ſed de illa, quæ per ſe, & ex vi charitatis oritur diligendi Deum, dicimus hanc adeſse etiam ſæpè in vitæ decurſu. Difficultas eſt circa tēpus. *Hurtadus* relatus à *Diana reſ. 105. cit. Verſu Dico tertiò, n. 3.* putat hanc obligationem currere per ſingulos annos, & quidem ait, ſatis remiſsivè nobiſcum agitur annuo dumtaxat amore nobis petito. Unde *Lorca in 2. 2. ſec. 3. diſp. 58. n. 8.* (apud eundem *Dianam. Verſu, & n. 3. cit.*) ait ſic: *Me iudice, ſi quis anno integro omiſſionem huius actus incurrat, certuſque ſit* Dei *ſui immemorem tanto tempore ſe extitiſſe, debet ſe iudicare tranſgreſſorem, quoniam Eccleſia ſimile arbitrium ſumpſit circa præceptum pœnitentiæ, quod eiuſdem rationis eſt.* Ita *Lorca*: & ante omnes *Ledeſma in Summ. to. 2. tract. 3. cap. 5. poſt 6. concluſ.* Sed *Pater Diana l. c.* putat hac obligatione non teneri adultum annis ſingulis: *quia* (inquit) *hoc eſt nimis durum, & nullo firmo fundamento nititur.* Quod etiam docet *Palaus n. 10. cit.* ubi firmat hanc obligationem multo tempore non eſse differendam, & dilationem trium annorum putat eſse gravem: *Hac ergo obligatione* (ſic ille) *exiſtimo quemlibet adultum teneri, non ſingulis annis, ut placuit Petro de Ledeſma, quia hoc eſt nimis durum, & nullo firmo fundamento nititur,*

ſed aliquoties in vita, ita ut non multo tempore hoc exercitium differatur: ſignare autem hoc tempus, fieri non poteſt, ſed prudentis arbitrio menſurandum eſt; reputarem autem dilationem trium annorum eſſe gravem. Nam qui tanto tempore divinam bonitatem non redamat, eam videtur contemnere, & in periculo eam offendendi, & humanis rebus poſtponendi conſtitui. Ita *Palaus*. Quod tempus aſſignant etiam *Suarez de Charitate diſp. 5. ſec. 3. n. 4. & Coninch diſp. 24. dub. 3. n. 53.* ubi ait: *Videtur omnino mortaliter peccaturus, ſi hoc præceptum, quis, ad tres, vel quatuor annos ſponte differat.* Advertit tamen idem *Palaus n. 11.* raro quemlibet fidelem, niſi moribus depravatus ſit, hujus peccati reum exiſtere, quia ſæpè conatur contritione ſe ad abſolutionem diſponere, ſæpeque beneficia divina, & ſummam bonitatem cõſiderat, quibus ad effectum debitũ amicitiæ excitatur. Quod idem etiam pariter notat *Petrus à S. Ioſeph in ſua Summula Caſuum Conſcientiæ cap. p. de p. Decalog. Præcepta art. 4. pag. mihi 47.* ſub his verbis: *Valdè incertum eſt, quam frequenter debeat elici actus amoris Dei ad ſervandum præceptum per ſe obligans ad amandum Deum: cum aliqui putent, ſatisfieri præcepto, ſi ſemel in anno eliciatur actus amoris Dei, alii, ſi tertio quoque anno; alii, ſi non differatur ultra quinquennium. Vix tamen contingit, ut fideles tanto tempore hoc præceptum negligant, quantum requiritur, ex multorum ſententia, ut mortaliter peccent, cum aliquoties, vel audiendo Sacrum, vel alias de Dei bonitate cogitando, vel ad ſumptionem Sacramentorum ſe diſponendo, ad amorem Dei ſe excitent.* Ita citatus à *S. Ioſeph*.

174 Qui tamen, quod ultimo loco recitat ex aliorum ſententia (non committi videlicet mortale contra præceptum per ſe dilectionis Dei, quando actus amoris ejuſdem non differtur ultra quinquennium) damnatum recitat, ab *Innocentio XI.*, cum idem Pontifex in ſerie damnatarum propoſitionum iſtam poſuerit ſexto loco: *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum.* De qua re, recenter agit modernus Author ſic: *Quod ſemel ſingulo quoque anno obliget præceptum Charitatis Dei ſecundùm ſententiam, quam docet Petrus de Ledeſma, poteſt probabiliter teneri: ſed verius cenſeo ſemel in Menſe dictum præceptum obligare: & ducor, quia aliqui volunt, ut Sotus in 4. diſt. 27. qu. unica, illud urgere ſingulis Feſtis; & adheret Tabiena verb. Charitas qu. 20. Alii volunt urgere quandocumque Euchariſtia eſt ſumenda. Igitur nec laxè, nec ſtrictè loquentes, videtur rationabilius dictum, tale præceptum urgere ſingulo quoque Menſe, ſicuti de præcepto Orationis docent Trullench in Decal. lib. p. cap. 7. dub. 4. n. 4. cum Leſſio, & Caſtro Palao to. 2. diſp. p. punct. 8. n. 3.*

175 His præmiſſis pro clara intelligentia, & notitia privilegii propoſiti: Continetur in ipſo, quod ſicuti ex præhabitis, præceptum dilectionis Dei, ex ſententia vera, & citatorum Doctorum pluries obligat in vitæ decurſu, ita multoties à ſpeciali omiſſionis peccato contra idemmet præceptum, excuſat ignorantia. Quod privilegium utique (& expreſsè) approbant, atque admittunt, *Petrus à S. Ioſeph l. c.* ubi ſic: *Contingit ignorantiam, aut inadvertentiam invincibilem pleroſque excuſare, ne peccent, non eliciendo actum amoris Dei: cum tempus obligationis valdè incertum ſit ex Theologorum ſententia. Valentia tom. 3. diſp. 3. qu. 19. De Præcept. Charit. punct. p. propè finem, verſu Porrò licet*, dum ibi ait: *Licet in tam variis caſibus, ut iam dictum eſt, præceptum iſtud Charitatis obliget; tamen variis etiam modis contingere poteſt, ut quis à ſpeciali peccato contra hoc præceptum excuſetur. Primò, ſi putet, non in omnibus eiuſmodi caſibus illud obligare; ut de quibuſdam eſt probabile, ob contrarias opiniones Doctorum. Secundò, ſi per inculpabilem incogitantiam, aliquis, in caſu*

quo obligat, non advertat ſe teneri ad illud implendum. Quod facillime accidet, præſertim in caſibus inopinatæ mortis: quãdo variis modis aliquis præpeditur, quominus cogitet, quod tunc eſt opportunum. Conſultum tamen eſt aliquando in Confeſsione ſe accuſare ſub dubio, ſi fortè præceptum iſtud ſit neglectum, ſicut & de omiſsione aliorum præceptorum affirmativorum, de quibus non ſatis certò conſtat quando obligent, & quando violentur. Quamvis abſolutè quidem non teneamur confiteri de eo, in quo nec ſcimus, neque ob aliquam peculiarem rationem dubitamus, nos peccaſſe. Diana reſ. 105. *cit.* quæ *in Tomo* 6. *Coordinato, tract. p.* eſt *reſol.* 3. ibi enim *n.* 4. *Verſu Notandum eſt*. Ita approbat privilegium propoſitum. *Neque ſe torquere quis debet, ut obſervat Hurtadus in* 2. 2. *diſp.* 174. *ſec.* 5. §. 24. *utrum huic præcepto ſatisfecerit, quia quãdiu poſitivo, & probabili argumento non meminit, ſe hoc præceptum omiſiſſe culpatè, ſibi perſuadeat ſe contra illud non peccaſſe: vel quia Deum dilexit, vel quia illud inculpatè prætermiſit. Coninch diſp.* 24. *dub.* 3. *n.* 50. *in fine* approbat ſimiliter, & expreſsè, dum ſic: *Seclusâ omni ignorantia, & inadvertentia, ſine gravi peccato, nequimus valde diu differre actum Charitatis erga Deum. Trullench* tandem, *in Decalog. lib. p. cap.* 5. *dub.* 3. *n.* 9. *Valentiam* ſequens ubi ſupra, hoc idem approbat propoſitũ privilegium, inquiens: *Cum præceptum hoc Charitatis variis caſibus obliget, variis caſibus contingere poteſt, ut quis à ſpeciali peccato contra hoc præceptum excuſetur; & primò ſi putet in huiuſmodi caſibus illud nõ obligare, aliorum ſententiam ſequutus. Secundò, ſi per incogitantiam inculpabilem, aliquis, in caſu quo obligatur, non advertat, ſe teneri ad illud implendum, quod facilè accidet, &c.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Excuſatur à culpa, nec peccat contra præceptum divinum charitatis de diligendo proximum, non ſubveniens (ex ignorantia) eidem, in gravi, vel etiam in extrema neceſſitate conſtituto.

176 DUo (ex dictis, & Doctoribus, ac de fide) ſunt præcepta Charitatis, alterum, quo Deum, alterumve quo proximum præcipimur diligere. In præcedentibus huius Capitis, tria enumeravimus, appprobavimuſque privilegia circa primum ejuſdem Charitatis præceptum, de Deo videlicet diligendo. Modò quartum ponimus, quod (ut patet) ſpectat ad ſecundum Charitatis præceptum, de diligendo proximum. Cùm autem vi huius præcepti, teneamur, nedum illum odio non habere, nec ei nocere (ſine cauſa) in ulla re; verum etiam eidem in gravi, & multo magis in extrema neceſſitate, tum ſpirituali, tum corporali conſtituto, ſubvenire, ut communiter Doctores, hinc eſt, quod hujuſmodi præceptum, per eoſdem etiam Doctores, tunc dicitur obligare (quatenus affirmativum eſt) quando proximus in gravi, vel (& præcipuè) extrema neceſſitate conſtitutus eſt. Addidi (quatenus affirmativum eſt) quia charitatis præceptum, quatenus negativum eſt, obligat ſemper, & ad ſemper, ſeu pro ſemper, & in quacumque temporis differentia: *Navarrus in Man. cap.* 14. *n.* 8. & 9. *S. Thom.* 2. 2. *queſt.* 25. *art.* 6. 8. & 9. quia nunquam poſſumus excludere proximum, etiam inimicũ noſtrum ab amore, quo Deum, & proximum in genere diligimus, niſi ſit jam damnatus, quod eſt diligere proximum negativè. Quare tenemur ſemper odium proximi deponere, eſſeque animo paratos ad eum diligendum: ſicque præceptum charitatis, quatenus nega-

ga-

gativum eſt, obligat ſemper, & ad ſemper, ſeu pro ſemper, & in quavis differentia temporis.

177 At, quatenus affirmativum, obligat, vique ipſius tenemur diligere proximum, quando is in extrema neceſſitate conſtitutus eſt, noſtroque amore indiget, ut ſalutem ſpiritualem, vel corporalem penitus conſequatur, ut ſi infans, aut mente captus, aut etiam cordatus jam ſine Baptiſmo eſſet moriturus: qualis etiam eſſet, qui depoſceret aliquod conſilium, auxilium, vel ſolamen aliquod ſpirituale à nobis, ſine quo veriſimile eſt, eum condemnatum iri. *Navarrus n. 9. citato Verſ. Reſpondeo tertiò. Azorius tom. 2. lib. 12. cap. 5. qu. 3. Filliuccius to. 2. tract. 28. cap. p. qu. 5. n.* 13. Addens *n.* 14. *Vniverſaliter dici poſſe, tunc obligare hoc præceptum Charitatis, quando proximo tenemur benefacere corporaliter, aut ſpiritualiter, iuxta ea, quæ dicuntur de præcepto eleemoſinæ, & fraternæ correctionis. Trullench in Decalog. lib. p. cap. 5. dub.* 4. *à n.* 9. cum aliis ab ipſo relatis. Advertens *n.* 14. & bene, cum *Villalobos 2. p. tract. 3. diffic. 5. n. 6.* & aliis; *peccare etiam contra Charitatem eum, qui proximo indigenti, & in neceſſitate conſtituto, etiam ſi non ſit extrema, non ſuccurrit: unde ſi videt proximum tranſeuntem iuxta parietem minãtem ruinam, tenetur illum monere, ne opprimatur. Similiter, ſi videat proximi domum incendio flagrantem, tenetur, ſi commodè poteſt, ei ſubvenire; & ſic in ſimilibus*: & eidem non ſubveniendo, utique peccat, nec excuſatur à culpa.

178 Excuſatur tamen ſi ei non ſubveniat ex ignorantia, ut in propoſito Privilegio: patet hoc apertiſſimè: primò, ex illo *Ioannis p. cap. 3. 17. Qui habuerit ſubſtantiam huius Mundi, & viderit* (ideſt agnoverit) *fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, &c.* Secundò ratione. Quia non ſubvenir e ex ignorantia proximo in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituto, facit omiſſionem ſubventionis involuntariam: unde ſicut talis omiſſio eſt involuntaria, ita nec eſt peccatum, quia nullum eſt peccatum niſi voluntarium. Tertiò auctoritate. *Azorii Inſtit. Moral. par. 2. lib. 12. cap. 8. Verſ. Tertiò quaritur*: ubi ſic: *Satisfaciunt huic præcepto dum huiuſmodi neceſſitatibus quas norunt, commodè ſubveniunt, & dum parato ſunt animo ad eas ſublevandas quas reſcierint. Bartholomæi à Sancto Fauſto Tract. de Horis Canonicis lib. p. qu. 19. Verſ. Hinc qui eſt*: ubi loquens *de Oratione in Communi*, & ſupponens præceptum orandi pertinere ad Charitatem Dei, & proximi, quod poſtea (cum *Alexand. Alenſ. 4. qu. 26. m. 3. artic. p. ad 2.* & aliis pleriſque) probat *ſeq. q.* 21. ſic ait: *Non peccat mortaliter qui pro proximo in mortali exiſtente negligit orare Deum ut ab eo liberetur, quantumvis ſciat oratione ſua iuvandum, ut docet Navarr. de Oratione cap. 3. n. 15. Dummodo advertat aliud eſſe remedium, tum pœnitentiæ, cuius nullum ſufficiens impedimentum ipſum habere apparet: tum admonitionis, & curæ, quæ de eo ab aliis geritur. Et ratio huius eſt, quia in hoc caſu eſt aliud remedium, ut à peccatis liberetur præter orationem. Quæ reſolutio facit ad ſolatium conſcientiarum timoratarum, ad quod ſolatium etiam facit, quod docet Valentia 2. 2. d. 6. qu. 2. punct. 3. ſcilicet, non peccari per omiſſionem orationis, niſi quis tempore quo oportet orare, advertat, vel advertere poſſit ex præcedente alia præcognitione (qualis fuit, quam Matth. 26. acceperunt Apoſtoli à Chriſto, dicente illis, Vigilate, & orate, &c.) quod neceſſe ſit tunc orare: quia ſi id nullo modo veniat in mentem, ſicut omiſſio illius non erit voluntaria, ita nec erit peccatum, quia nullum eſt peccatum, niſi voluntarium.* Sed

179 Quæres primò. Quænã ſit proximi indigentia, ſeu neceſsitas extrema; & quæ gravis, cujuscauſã (ex charitatis præcepto) tenemur eidem proximo in tali ſtatu cõſtituto (ſub mortali) ſubve-

venire? Reſpondeo: Videatur, præter alios quamplures, *Ægidius Coninch diſp.* 27. *De Eleemoſyna, Dub.* 8. *à n.* 112. *pag. mihi* 448. ibi namque iſte Doctor refert cum aliis triplicem neceſsitatem, Extremam videlicet, Gravem, & Communem, deſcribitque differentiam, quæ procedit inter ipſas: & circa eaſdem alia notat, & affert ex mente etiam aliorum Doctorum. Videatur inquam.

180 Quæres ſecundò: Quinam nomine proximi intelligantur? Reſpondeo: Qui ſupernaturalis Beatitudinis ſunt capaces. Sic Doctores cum *D. Auguſtino lib. p. de Doctrina Chriſt. cap.* 23. 26. *&* 30. Quapropter fidelis, & infidelis, peccator, & inimicus, prædeſtinatus, & reprobus, nomine proximi veniunt intelligendi; quia omnes hi dum in hac vita degunt, capaces ſunt Beatitudinis, illiſque Beatitudinem velle potes. Quod ſi tibi revelatum eſſet aliquem eſſe reprobum, & condemnandum, adhuc circa illum charitatem exercere potes, quia & velle poſſes abſolutè, ne plura peccata committat, & ſimplici affectu ut Beatitudinem aſſequatur: abſolutè tamen, ex ſuppoſitione, quod reprobus ſit, velle non poteris illi Beatitudinem, quia velles impoſsibile, ſcilicet revelationem non eſſe veram. Pari ratione de damnatis (qui etiam ſuo modo proximi nobis ſunt) velle potes, ne tot peccata committant, & ſimplici affectu deſiderare illis beatitudinem; non tamen abſolutè, quia abſolutè eſt impoſsibilis. Sic *Suarez diſp. p. de Charit. ſec. p. à n.* 3. & ipſo relato, *Caſtro Palao par. p. Tract.* 6. *De Charit. diſp. p. punc.* 5. *n. p.*

181 Quæres tertiò: Quomodo intelligatur præceptum diligendi proximũ, cum dicitur *Levitici* 19. *Diliges amicum tuum ſicut teipſum: & Matth.* 22. *Diliges proximum ſicut teipſum*. Reſpondeo cum *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 44. *art.* 7. & Theologorum cõmuni, particulam (*ſicut*) non ſignificare, proximum eſſe diligendum tantum, quantum nos, ſed eo modo quo nos; videlicet, ut eum diligamus propter ipſum, non propter nos ipſos, nimirum ut gratiam, & vitam æternam conſequatur; ac proptereà, ut ei optemus gratiæ cœleſtis bona, ac cætera, quatenus ad ſalutem æternam conſequendam ſunt neceſsaria. Et ut diligamus proximum, quia homo eſt, ſicut & nos ſumus homines, quaſi dicatur, diligendus eſt proximus, quia eſt noſtræ naturæ particeps.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPUT SEXTUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA PRAECEPTA DECALOGI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Et primò circa primum Decalogi Præceptum, *Vnum Cole Deum*.

182 POſſe dari ignorantiam invincibilem inculpabilem præceptorum, quæ in Decalogo continentur, tenent *Thomiſtæ cum D. Tho.* apud, & cum *Trullench in Decal. lib. p. dub. 5. n. 3.* Idem tenent *Petrus de Ledeſma to. 2. trac. p. cap. 3. Concluſ. 8. 9. & 10. Tannerus in p. 2. D. Tho. diſp. 4. qu. 9. dub. p. n. 14. Diana par. 4. tr. 4. reſ. 36. Leander in Decal. par. p. & in ordine 6. tract. 2. diſp. 2. qu. 78.* ubi expreſsè ſic: *Reſpondeo: Poſſe dari ignorantiam invincibilem præceptorum, quæ etiam directè in Decalogo continentur, non ſolùm pro brevi tempore (ut Authores nuper citati dicunt) ſed pro multo tempore; licet hoc non in multis, ſed in raris contingat hominibus. Probatur. Quia in primis, furtum, directè prohibetur in Decalogo, & tamen, ut notat D. Thomas 2. 2. qu. 94. art. 4. certa gentium natio, ſine ulla ratione exiſtimabat non eſſe peccatum, ergo de hoc præcepto poteſt, & pro multo tempore, dari ignorantia invincibilis. Rurſus fornicatio ſimplex, eſt etiam directè vetita in Decalogo: & ut Diana cum Tannero admittit, frequentius poteſt de illa, ignorantia hæc dari.* Saltim apud Barbaros, & incultos populos per *Azorium par. 3. lib. 3. cap. 4. qu. p. & Fagundez in Decal. to. 2. lib. 6. cap. p. nu. 12.* & alios) *ergo ſi non æqualiter de omnibus, de aliquibus tamen Decalogi præceptis, poteſt dari etiam non rarò, nec pro brevi tempore ignorantia invincibilis. Legantur Oviedo hic Tract. de Fide Controv. 7. in fine, & p. 2. tract. 6. punct. 4. n. 24. Vaſquez p. 2. diſp. 122. cap. p. Montiſin. ibi, diſp. 8. qu. 5. & alii plures apud ipſos;* ita *Leander*. Ex quo, & quibus, patet, dari ignorantiam invincibilem præceptorum, quæ in Decalogo continentur: de qua ignorantia, ſeu mavis ignorantiæ privilegiis, ad eadem Decalogi præcepta ſpectantibus, tum in præſenti Capite, tum in ſequentibus ordinatim agemus. Incipiendo igitur à primò præcepto, *Vnum cole Deum*, ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Verum, & unum Deum ex invincibili ignorantia non colens, excuſatur à culpa; & huiuſmodi carentia cultus, quoaduſque ignorantia talis durat, in ipſo culpa non eſt.

183 QUod Deus ſit, & ſit unus, conſtat ex divina Scriptura, atque adeò ex doctrina fidei certum id eſt, nec ullum dubium in hoc eſſe poteſt, cum Sacræ paginæ ſæpiſſimè, & pluribus in locis teſtentur, & Deum eſſe, & eſse unum. Illuſtria de utroque teſtimonia ſunt (præter alia) *Exodi cap. 3.* Ubi Deus ipſe, adeò ſe eſſe aſseverat, ut ab exiſtendo, nominari, ac cognoſci velit, inquiens: *Ego ſum qui ſum*. Et *Pſal. 52.* ubi pronunciatur *inſipiens* qui Deum nõ eſse dicat: *Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt*

eſt Deus. Et (loquendo de unitate Dei) dicitur Deuteronom. 6. *Audi Iſrael, Dominus noſter, Dominus unus eſt*. Item Deuter. 32. *Videte quod ego ſum ſolus, & non ſit alius Deus præter me*. Et *Iſaiæ* 45. *Extra me non eſt Deus*. Manet ergo de fide, & Decalogi præcepto, Deum unum eſse ab omnibus colendum: hocque adeò certum eſt, ut quamplures ex Theologis negent dari poſse ignorantiam invincibilem, & inculpabilem de exiſtentia Dei, etiam apud homines incultos, & agreſtes, ac in Sylvis, & Montibus enutritos: hinc *Ludovicus Caſpenſis Tom. p. Curſus Theologici diſp. 2. ſec. p. n. 5.* abſolutè ait: *In eo, qui pervenit ad annos diſcretionis, non poſſe dari ignorantiam invincibilem exiſtentiæ Dei, quantumcumque barbarus, & agreſtis ſit, nam impoſſibile videtur quin cognitis creaturis, quæ ſenſibus ipſis patent, veniat ſaltem in mentem aliqua cognitio artificis illarum, vel aliquod dubium, an ſit aliquod principium, & finis rerum, præſertim ipſius hominis ut illum agnoſcat, & colat; ac proinde occurrat menti oportere id inquirere, quod ſufficit, ut ſi non inquirat tribuatur culpa, & conſequenter quod ignorantia vincibilis ſit*. Ita *Caſpenſis*: & poſt ipſum, inter alios, *Gonet Theologiæ Thomiſticæ tom. p. diſp. p. art. 3. §. p. n. 60.* ubi ſic: *Dico non poſſe dari ignorantiam invincibilem, & inculpabilem de exiſtentia Dei, etiam apud homines incultos, & agreſtes, ac in Sylvis, vel montibus enutritos. Eſt contra Molinam hic art. p. §. Ex dictis colligitur, ubi oppoſitam ſententiam tanquam probabilem amplectitur. Noſtra tamen concluſio communis eſt apud Theologos. Et Valentia hic puncto 2. dicit, in hac veritate omnes Orthodoxos debere convenire*. At *Valentia* eo loci, ideſt *Tom. p. diſp. p. qu. 2. punc. 2. verſu Secunda aſſertio*: tantum affirmat; *Deum eſſe, ita poſſe à poſteriori probari ex Dei effectibus, ut ob notitiam huius rei per eiuſmodi probationem comparatam, teneantur homines cultum, & obſequium deferre Deo tanquam primæ cauſæ; ſive id probetur evidenter, ſive ſecus*. Hoc inquam tantum affirmat *Valentia*: quod verum eſt, & adeo verum, ut optimè etiã addat: *Omnes Orthodoxos debere in eo cõvenire*. At hoc idẽ aſserere, non eſt indè negare (in hominibus ſaltem incultis, qui ſunt incapaces demonſtrationis, & diſcurſus) poſse dari ignorantiam invincibilem pro aliquo ſaltem tempore de exiſtentia veri, & unius Dei, ejuſdemque cultus debiti. Hinc

184 Probatur primò noſtrum propoſitum privilegium, Authoritate Doctorum. *Ludovici Molina in p. p. D. Th. to. p. qu. 2. art. p. Verſu ex dictis*: ubi ſic: *Ex dictis colligi poteſt, tam rudes, & incultos poſſe aliquos homines eſſe, ut maxima eum probabilitate affirmare poſſimus, in eis ignorationem invincibilem Dei poſſe reperiri; quod primò, et ſecundò, cum de ignorantia ageremus obſervavimus. Porrò ea ignoratione excuſabuntur à peccato infidelitatis, et quod Deum non colant, nec ei honorem debitum exhibeant, non erit eiſdem culpæ tribuendum, etc. Tanneri*, quem refert, & ſequitur *Diana par. 4. tract. 4. reſ. 36.* ſub his verbis: *Reſpondeo cum Tannero p. 2. D. Tho. diſp. 4. qu. 9. dub. p. n. 14. Ex communi, et vera ſententia, ignorantiam invincibilem contingere poſſe, non ſolum circa ius poſitivum humanum, ac particulares facti circunſtantias; ſed etiam circa ius poſitivum divinum, & Myſteria fidei noſtræ: imò etiam circa ius naturale, non quidem quoad univerſaliſſima præcepta iuris naturæ, ſed quoad alia; facilius quidem, & frequentius circa ea, quæ difficilius ex præceptis univerſalibus naturæ deducuntur: ut eſt v. g. bigamia; accipere lucrum ex mutuo; proprias iniurias ulciſci, & ſimplex fornicatio, aut etiam mendacium officioſum, &c. difficilius autem, nec ferè niſi pro brevi tempore, circa præcepta illa, quæ facilè ex univerſalibus illis præceptis deducuntur, ut ſunt cultus unius veri Dei, et cætera, quæ directè continentur in præceptis Decalogi. Ioannis Egidii Trullench in Decal. lib. p. cap.*

cap. p. Dub. 5. n. 3. in fine, ex *Ledeſma tom. 2. tract. p. cap. 3. à concluſ. 8. Circa præcepta* (ſunt Verba *Trullench*) *quæ ex Decalogo, facta diligenti inquiſitione colliguntur, poteſt dari inculpabilis ignorantia etiam per multum temporis, ut tenent Thomiſtæ cum D. Tho. qu. 76. citata. Nam & ſi ex Decalogo, per evidentem conſequentiam colliguntur, requiritur tamen diligens inquiſitio, cum aliqua difficultate. Sic Gentes aliquando putabant licitum, habere plures uxores: & homines poſſe falſis Diis ſacrificare. Inter Chriſtianos autem, vix poteſt talis ignorantia admitti: quia ſæpiſſimè prædicatur, & docetur, eſſe peccatum mortale. Videndus Ledeſma loco cit. concl. 8. 9. & 10. P. Noſtri Ioannis Morandi* præceptoris mei, *to. p. Theolog. tract. p. qu. 2. n. 55. verſu Sed contra in fine*: ibi enim ſic: *Dico cum Arriaga in p. p. Tom. p. diſp. 2. ſec. 3. & aliis, poſſibilem eſſe ignorantiam de Deo invincibilẽ in aliquibus rudibus.* Qui quidem *Arriaga ſec. 3. cit.* nedum ſentit cum *Molina*, *Quod poſſit Deus invincibiliter ignorari*: ſed etiam cenſet *ſub n. 16. hanc eandem Molinæ ſententiam eſſe probabiliorem*: cõſequenter admittit noſtrum propoſitum privilegium: quod præterea.

185 Probatur ſecundò ratione. Cognitio Dei non eſt nobis immediatè à natura inſita, ſicut notitia primorum principiorum, ſed habetur ſolum per ratiocinationem, & diſcurſum: ergo cum multi ſint homines inculti, & agreſtes, qui ſunt incapaces demonſtrationis, & diſcurſus, in illis ſaltem dari poteſt ignorantia invincibilis de exiſtentia Dei, & inculpabilis: in illiſque verificari conſequenter poteſt noſtrum propoſitum privilegium. Antecedens admittitur ab ipſiſmet adverſatiis, præcipuè à *Gonet art. 3. cit. §. 2. n. 64.* Quod etiam antea affirmat, videlicet, eiuſdem *Diſputationis p. art. p. §. 2. ſub n. 6. Verſu Confirmatur primò*, ibi enim dicit: *Deum eſſe, non cognoſci à nobis ſine ullo medio, & abſque ullo diſcurſu, ex ſola terminorum apprehenſione, ſed mediatè, & per effectus ab ipſo productos: nec eſſe propoſitionem per ſe notam quoad nos, ſed indigere demonſtrari per ea, quæ ſunt magis nobis nota: ſcilicet per creaturas, & per motus rerum ſenſibilium, & corporalium. Invincibilia enim Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ad Rom. p. Vnde D. Tho. p. contra Gent. cap. 11. ait: Sicut nobis eſt per ſe notum quod totum ſua parte ſit maius, ſic videntibus ipſam eſſentiam divinam, per ſe notiſſimum eſt, Deum eſſe, ex hoc quod ſua eſſentia eſt ſuum eſſe. Sed quia eius eſsẽtiã videre nõ poſſumus, ad eius eſſe cognoſcendum, non per ſeipſum, ſed per eius effectum pervenimus.* Admiſſo autem antecedenti, uti admitti debet, & communiter à Theologis admittitur; conſequentia ſequitur: in his enim, qui inculti ſunt, & ita agreſtes, ut incapaces ſint demonſtrationis, ac diſcurſus, quo fundamento negabitur dicta ignorantia inculpabilis? Hine *Molina l. c. Verſu Ad hæc*, dicit: Quod ex multorum relatione audivit, Braſiliæ incolas, nullum coluiſſe Deum, antequam à Luſitanis edocerentur.

186 Confirmatur eadem ratio ex *Arriaga ſec. 3. cit. n. 17.* Quia, Deum exiſtere non eſt propoſitio per ſe nota quoad nos; debet ergo diſcurſu, & ratiocinatione colligi: hic autem diſcurſus indiget magna conſideratione, utpote res valde à ſenſibus aliena, at qui frequẽtiſſimè experimur homines multos, etiam ſi rationis ſimpliciter capaces, ita tamen hebetis ingenii, ut etiam quando conatur alius res faciliores eis perſuadere, exemplis facillimis eas res declarando; tamen vel non percipiant, vel ſummè difficulter. Quo ergo fundamento poſſumus dicere, iſtos, & ſimiles, etiam ſine ullo Magiſtro, ex ſeipſis incepturos, & continuaturos ratiocinationem, & diſcurſum adeò metaphyſicum, quo veri Dei exiſtentia,

eſt Deus. Et (loquendo de unitate Dei) dicitur *Deuteronom. 6. Audi Iſrael*, *Dominus noſter*, *Dominus unus eſt*. Irem *Deuter. 32. Videte quod ego ſum ſolus, & non ſit alius* Deus *præter me*. Er *Iſaiæ 45. Extra me non eſt Deus*. Maner ergo de fide, & Decalogi præcepto, Deum unum eſse ab omnibus colendum : hocque adeò cerrum eſt, ut quamplures ex Theologis negent dari poſse ignorantiam invincibilem, & inculpabilem de exiſtentia Dei, etiam apud homines incultos, & agreſtes, ac in Sylvis, & Montibus enutritos: hinc *Ludovicus Caſpenſis Tom. p. Curſus Theologici diſp. 2. ſec. p. n. 5.* abſolutè air : *In eo, qui pervenit ad annos diſcretionis, non poſse dari ignorantiam invincibilem exiſtentiæ Dei, quantumcumque barbarus, & agreſtis ſit, nam impoſſibile videtur quin cognitis creaturis, quæ ſenſibus ipſis patent, veniat ſaltem in mentem aliqua cognitio artificis illarum, vel aliquod dubium, an ſit aliquod principium, & finis rerum, præſertim ipſius hominis ut illum agnoſcat, & colat; ac proinde occurrat menti oportere id inquirere, quod ſufficit, ut ſi non inquirat tribuatur culpæ, & conſequenter quod ignorantia vincibilis ſit*. Ira *Caſpenſis*: & poſt ipſum, inrer alios, *Gonet Theologiæ Thomiſticæ tom. p. diſp. p. art. 3. §. p. n. 60.* ubi ſic: *Dico non poſse dari ignorantiam invincibilem, & inculpabilem de exiſtentia Dei, etiam apud homines incultos, & agreſtes, ac in Sylvis, vel montibus enutritos. Eſt contra Molinam hic art. p. §. Ex dictis colligitur, ubi oppoſitam ſententiam tanquam probabilem amplectitur. Noſtra tamen concluſio communis eſt apud Theologos. Et Valentia hic puncto 2. dicit, in hac veritate omnes Orthodoxos debere convenire*. At *Valentia* eo loci, ideſt *Tom. p. diſp. p. qu. 2. punc. 2. verſu Secunda aſſertio*: tantum affirmar; *Deum eſse, ita poſse à poſteriori probari ex Dei effectibus, ut ob notitiam huius rei per eiuſmodi probationem comparatam, teneantur homines cultum, & obſequium deferre Deo tanquam primæ cauſæ; ſive id probetur evidenter, ſive ſecus*. Hoc inquam tantum affirmat *Valentia*: quod verum eſt, & adeo verum, ur optimè eriã addat: *Omnes Orthodoxos debere in eo cõvenire*. At hoc idẽ aſserere, non eſt indè negare (in hominibus ſalrem incultis, qui ſunt incapaces demonſtrationis, & diſcurſus) poſse dari ignorantiam invincibilem pro aliquo ſalrem tempore de exiſtenria veri, & unius Dei, ejuſdemque cultus debiti. Hinc

184 Probatur primò noſtrum propoſirum privilegium, Aurhoritare Doctorum. *Ludovici Molinæ in p. p. D. Th. to. p. qu. 2. art. p. Verſu ex dictis*: ubi ſic: *Ex dictis colligi poteſt, tam rudes, & incultos poſse aliquos homines eſse, ut maxima cum probabilitate affirmare poſſimus, in eis ignorationem invincibilem Dei poſse reperiri; quod primò, et ſecundò, cum de ignorantia ageremus obſervavimus. Porrò ea ignoratione excuſabuntur à peccato infidelitatis, et quod* Deum *non colant, nec ei honorem debitum exhibeant, non erit eiſdem culpæ tribuendum, etc. Tanneri*, quem refert, & ſequitur *Diana par. 4. tract. 4. reſ. 36.* ſub his verbis: *Reſpondeo cum Tannero p. 2. D. Tho. diſp. 4. qu. 9. dub. p. n. 14. Ex communi, et vera ſententia, ignorantiam invincibilem contingere poſſe, non ſolum circa ius poſitivum humanum, ac particulares facti circunſtantias; ſed etiam circa ius poſitivum divinum, & Myſteria fidei noſtræ: imò etiam circa ius naturale, non quidem quoad univerſaliſſima præcepta iuris naturæ, ſed quoad alia; facilius quidem, & frequentius circa ea, quæ difficilius ex præceptis univerſalibus naturæ deducuntur: ut eſt v. g. bigamia; accipere lucrum ex mutuo; proprias iniurias ulciſci, & ſimplex fornicatio, aut etiam mendacium officioſum, &c. difficilius autem, nec ferè niſi pro brevi tempore, circa præcepta illa, quæ facilè ex univerſalibus illis præceptis deducuntur, ut ſunt cultus unius veri Dei, et cætera, quæ directè continentur in præceptis Decalogi. Ioannis Ægidii Trullench in Decal. lib. p.*

cap.

cap. p. Dub. 5. n. 3. in fine, *ex Ledeſma tom. 2. tract. p. cap. 3. à concluſ. 8. Circa præcepta* (ſunt Verba *Trullench*) *quæ ex Decalogo, facta diligenti inquiſitione colliguntur, poteſt dari inculpabilis ignorantia etiam per multum temporis, ut tenent Thomiſtæ cum D. Tho. qu. 76. citata. Nam & ſi ex Decalogo, per evidentem conſequentiam colliguntur, requiritur tamen diligens inquiſitio, cum aliqua difficultate. Sic Gentes aliquando putabant licitum, habere plures uxores: & homines poſſe falſis Diis ſacrificare. Inter Chriſtianos autem, vix poteſt talis ignorantia admitti: quia ſæpiſſimè prædicatur, & docetur, eſſe peccatum mortale. Videndus Ledeſma loco cit. concl. 8. 9. & 10. P. Noſtri Ioannis Morandi* præceptoris mei, *to. p. Theolog. tract. p. qu. 2. n. 55. verſu Sed contra in fine*: ibi enim ſic: *Dico cum Arriaga in p. p. Tom. p. diſp. 2. ſec. 3. & aliis, poſſibilem eſſe ignorantiam de Deo invincibilẽ in aliquibus rudibus.* Qui quidem *Arriaga ſec. 3. cit.* nedum ſentit cum *Molina*, *Quod poſſit Deus invincibiliter ignorari*: ſed etiam cenſet *ſub n. 16. hanc eandem Molinæ ſententiam eſſe probabiliorem*: cõſequenter admittit noſtrum propoſitum privilegium: quod præterea.

185 Probatur ſecundò ratione. Cognitio Dei non eſt nobis immediatè à natura inſita, ſicut notitia primorum principiorum, ſed habetur ſolum per ratiocinationem, & diſcurſum: ergo cum multi ſint homines inculti, & agreſtes, qui ſunt incapaces demonſtrationis, & diſcurſus, in illis ſaltem dari poteſt ignorantia invincibilis de exiſtentia Dei, & inculpabilis: in illiſque verificari conſequenter poteſt noſtrum propoſitum privilegium. Antecedens admittitur ab ipſiſmet adverſariis, præcipuè à *Gonet art. 3. cit. §. 2. n. 64.* Quod etiam antea affirmat, videlicet, eiuſdem *Diſputationis p. art. p. §. 2. ſub n. 6. Verſu Confirmatur primò*, ibi enim dicit: *Deum eſſe, non cognoſci à nobis ſine ullo medio, & abſque ullo diſcurſu, ex ſola terminorum apprehenſione, ſed mediatè, & per effectus ab ipſo productos: nec eſſe propoſitionem per ſe notam quoad nos, ſed indigere demonſtrari per ea, quæ ſunt magis nobis nota: ſcilicet per creaturas, & per motus rerum ſenſibilium, & corporalium. Invincibilia enim Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ad Rom. p. Vnde D. Tho. p. contra Gent. cap. 11. ait: Sicut nobis eſt per ſe notum quod totum ſua parte ſit maius, ſic videntibus ipſam eſſentiam divinam, per ſe notiſſimum eſt, Deum eſſe, ex hoc quod ſua eſſentia eſt ſuum eſſe. Sed quia eius eſsẽtiã videre nõ poſſumus, ad eius eſſe cognoſcendum, non per ſeipſum, ſed per eius effectum pervenimus.* Admiſſo autem antecedenti, uti admitti debet, & communiter à Theologis admittitur; conſequentia ſequitur: in his enim, qui inculti ſunt, & ita agreſtes, ut incapaces ſint demonſtrationis, ac diſcurſus, quo fundamento negabitur dicta ignorantia inculpabilis? Hinc *Molina l. c. Verſu Ad hæc*, dicit: Quod ex multorum relatione audivit, Braſiliæ incolas, nullum coluiſſe Deum, antequam à Luſitanis edocerentur.

186 Confirmatur eadem ratio ex *Arriaga ſec. 3. cit. n. 17.* Quia, Deum exiſtere non eſt propoſitio per ſe nota quoad nos; debet ergo diſcurſu, & ratiocinatione colligi: hic autem diſcurſus indiget magna conſideratione, utpote res valde à ſenſibus aliena, at qui frequẽtiſſimè experimur homines multos, etiam ſi rationis ſimpliciter capaces, ita tamen hebetis ingenii, ut etiam quando conatur alius res faciliores eis perſuadere, exemplis facillimis eas res declarando; tamen vel non percipiant, vel ſummè difficulter. Quo ergo fundamento poſſumus dicere, iſtos, & ſimiles, etiam ſine ullo Magiſtro, ex ſeipſis incepturos, & continuaturos ratiocinationem, & diſcurſum adeò metaphyſicum, quo veri Dei exiſtentia,

tio, ſicut in præceptis naturalibus, quæ ſtatim lumine naturæ noſcuntur, de quibus ob id, ſecundum aliquos nequit eſſe, vel dari ignorantia invincibilis: hinc ſequitur, quod licet homo non ſit ex ſe adeò ingenioſus, ut queat demonſtrationem invenire (quod ſolum videtur probare argumentum noſtrum ſupra factũ) ſaltem ad dubitandum videntur omnes habuiſſe ſufficientem diſcurſum; ergo non potuerunt habere ignorantiam invincibilem. Reſpondeo cum *Arriaga ſec. cit. n. 20.* Verum quidem eſſe, multo minus requiri ad dubitandum (ut obiectio contendit) quam ad formandam demonſtrationem de Deo, de qua nos ſupra: ſemper tamen adhuc noſtrum privilegium ſubſiſtere: nam illud ipſum, nempe excitari ſpeciem de Deo, eſt utcũque difficile, & ſaltem non dubium, quin à ſeipſis eam non acquirant primò. Addit præterea idem *Author. n. 2.* (quod dicit etiam eſſe valdè in præſenti conſiderandum (*Nos hic agere de ignorantia culpabili, non eſt autem omnis ignorantia vincibilis culpabilis. Ratio eſt, quia multæ ſunt res, de quibus mihi occurrit ratio dubii, non tamen pecco non ulterius inquirendo: ſunt enim res quarum mea non intereſt, et de his non teneor amplius inquirere, ut per ſe patet. Quo poſito: etiamſi aliquod dubium ſuboriatur in multis barbaris hominibus, an ſit aliqua cauſa v. g., quæ produxerit cœlos, non tamen propterea excitatur ſpecies, quod illa ſit Legiſlator, vel veneratione digna, quod illa dederit præcepta, quæ ego debeam inquirere. Imò fortè ſæpe in contrariũ, ad me talia diſcutere non pertinet, nec utile eſt: ſicut ſi iam excitetur dubium in aliquo, quo pacto arbores creſcant, non peccat certe ulterius non inquirendo cauſam: unde infertur non eſſe culpabiles in tali ignorantia, etiamſi fuerit vincibilis phyſice.* Ita *Arriaga*.

190. Ad id autem, quod innuit obiectio de præceptis naturalibus, dico, de multis adhuc facilius eſſe poſſe invincibilem ignorantiam, quam de Deo. De aliis verò, quia ſunt de rebus ad ipſum hominem pertinentibus, non ità, ver. g. furari, alterum lædere, &c. nam ſicut ſentit, & dolet quis (ait, & optimè *Arriaga n. 21. cit.*) ſibi violenter aliquid accipi, & multò magis ſi lædatur in corpore: ità ſtatim inſurgit cognitio, quod in hac re ipſe malè faciat, furando, vel alterum lædendo ex eo principio, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne facias:* Vel quia Deus propter gubernationem moralem videtur hominibus indere naturalem pudorem in talibus actionibus, quo occultare ſtatim deſiderant, & clam id facere, unde naturaliter inſurgit altera cognitio, *ergo hoc non eſt bene factum.* At cognitio de Deo, quæ magis eſt abſtracta à ſenſibus, non ita facile excitatur. Sic etiam relatus *Arriaga n. cit. in fine*.

191 Et ſi inſtes, ergo ignorans Deũ non peccabit mortaliter, etiam ſi alium occidat, & putet ſe male facere: nam peccatum mortale communiter definitur, *Dictum, factum, vel concupitum contra Dei legem æternam:* ille autem, eam legem ignorat, ergo non peccat, licet agnoſcat ſe contra rationem agere. Huic eidem inſtantiæ ſatisfacit idem *Arriaga n. 22.* & ego cum ipſo: dicendo, talem non promeriturum per illud factum pœnam æternã, ſed tẽporalem gravẽ, ad modum quo à Republica ſufficienter punitur furtum (quatenus eſt contra illam) virgis, vel ſuſpendio. Nam ratio promerendi pœnam æternam, ſolum deſumitur ex eo, quod aliquis homo ſaltem in confuſo agnoſcat, ſe offendere Deum Summum, quod in id ignorante non reperitur: nec inconveniens eſt in tali concedere eã actionem non eſſe poena æterna dignam ex ignorantia illa invincibili.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Baptizatus nutritus ab infantia inter Infideles, adorans Idola, excuſatur à culpa contra fidem, quam invincibiliter ignorat.

192 Hoc idem propoſitum privilegium admittit, & ſub iiſdem ferè verbis, *Ægidius Trullench*, dum dicit de Baptizato nutrito inter Infideles, aut Hæreticos: *Hic, adorans Idola, vel hæreſes proferens, peccat quidem contra ius naturæ, non verò contra fidem, quam invincibiliter ignorat:* ita *in Expoſitione Decalogi lib. p. cap. p. dub. 6. n. 3.* & ante ipſum *Sanchez Tom. p. Operis Moralis lib. 2. cap. p. n. 8.* ubi loquens pariter de Baptizatis, nutritis tamen ab infantia inter Infideles, vel Hæreticos; ait: *Hos peccare, adorando Idola, contra ius naturæ dictans unum Deum colendum: & ſimiliter proferendo hæreſes, quæ iuri naturæ advertentur: Vt ſi dicant licere fornicari: niſi adeò rudes eſſent, ut invincibiliter ignorarent hæc opponi iuri naturæ. At minimè peccarent contra fidem, quam invincibiliter ignorent.* Sic *Sanchez n. 8. cit. in fine.* Hinc & *Valentia in 2. 2. diſp. p. qu. 10. punc. 4. paulo poſt princip. Verſu Hoc verò procedit;* loquens de ipſis Infidelibus, & de his, qui ex parentibus Hæreticis nati ſunt, optimè advertit, eos nec peccare contra fidem, circa eam dubitando, ſi hæc illis nondum ſufficienter propoſita ſit, ratione utique ignorantiæ: *Nam ſi nondum illis fides ſufficienter propoſita eſt, licitum eſt illis dubitare, & ex dubitatione inquirere veritatem. Quod eſt advertendum propter Infideles, & eos, qui parentibus hæreticis nati, incipiunt primò inſtrui circa fidem.* Verba ſunt *Valentiæ l. c.*

PRIVILEGIUM TERTIUM

Proviſi de Beneficiis Curam animarum habentibus; item de Dignitatibus, vel Canonicatibus in Cathedralibus, omittentes ex ignorantia invincibili Iuramentum profeſſionis fidei (ad quem actum ex præcepto Tridentini ſeſſ. 24. De Reformatione cap. 12. *tenentur, intra bimeſtre à die adeptæ poſſeſſionis) nedum excuſantur à culpa, verum etiam à poena amiſſionis fructuum, in conſcientiæ foro.*

193 Proviſi de quibuſcumque Beneficiis curam animarum habentibus, tenentur ex præcepto Eccleſiaſtico, intra duos ad minus à die adeptæ poſſeſſionis menſes, in manibus Epiſcopi, vel eo impedito, coram ejus generali Vicario, aut Officiali, externam publicam Orthodoxæ ſuæ fidei profeſſionem emittere, & in Romanæ Eccleſiæ obedientia ſe permanſuros pondere. Proviſi verò de Dignitatibus, & Canonicatibus in Eccleſiis Cathedralibus, non ſolum coram Epiſcopo, ſeu ejus Vicario, ſed etiam in Capitulo, illam emittere tenentur: *Tridentinum l. c. §. Proviſi.* (Formam dictæ profeſſionis faciendæ, ordinavit *Pius IV. in Conſtit. quæ incipit, Iniunctum nobis. Subdat Romæ Idibus Novembris* 1564. quam referunt *Quaranta in Summa Bullarii, Verbo Fidei Profeſſio, Piaſecius in Praxi Epiſcopali par. 2. cap. 5. Barboſa de Canonicis, & Dignitatibus cap. 17. ſub n. 33.* & alii.) Hujuſmodi autem emiſſionis fidei præceptum, urget adeò, ac ligat dictos proviſos, ut ſi eorum quis eam facere omittat intra id ſtatutum tempus, lethaliter peccet: *Petrus de Ledeſma in Summa par. 2. tract. p. cap. 4. concl. 10. Rodericus q. q. Regularium tom. 2. qu. 72. art. 2. Bonacin. tom. 2. diſp. 3. qu. 2. punc. 3. n. 14. & 15. Caſtro Palao tom. p. tract. 4. Tit. De Fide diſp. p. punc. 19. n. 2. Sanch.* tom.

tom. p. Oper. Moral. lib. 2. cap. 5. n. p. Filliuc. tract. 22. cap. 3. n. 94. in fine. Garzia de Benefic. par. 3. cap. 3. n. 64. Squillande De Obligationibus Clericorum par. p. n. 95. Barboſa cap. cit. 17. n. 20. Trullench in Decalog. libr. p. cap. p. dub. 8. & quamplures alii ab his relati. Ratio eſt, tum quia verbum illud poſitum à *Concilio Trident. l. c. (Teneantur)* eſt neceſsitatis, & præcepti, quod peccatum mortale inducit juxta notata per *Abb. Felin. Sylveſt. Armillam. Caſtrum Medin. Navarr. Philiarcum. Vegam. Rodriquez. Sayrum. Salas. Suarez*, & alios apud, & cum *Garzias l. c. n. 65.* Tum quia res eſt gravis; gravibus verbis imponitur; & ad gravisſimum finem ordinatur, qualis eſt exaltatio, & promotio noſtræ fidei, & errorum extirpatio: Tum etiam quia ſub gravibus pœnis præcepta eſt; ultra enim peccatum lethale, quod committit omittens fidei profeſsionem, incurrit quoque poſt dictos duos menſes à die captæ poſſeſsionis, fructuum amiſsionem, ut idem *Tridentinum dicto cap. 12.* Statuit ſub illis verbis: *alioquin prædicti omnes provisi, ut ſupra, fructus non faciant ſuos, nec iilis poſſeſſio ſuffragetur* Uti nec eiſdem ſuffragari poteſt pro foro exteriori *ignorantia*, per *Garziam l. c. n. 67.* aliosque quãplures primarios Authores apud ipſum, perque Doctores communiter. Quia hujuſmodi ignorantia cum ſit juris clari, & notorii, minimè excuſat, *c. Ignorantia de Regulis iuris in 6.*

194 Excuſat quidem in foro animæ, ac interiori, & coram Deo *ignorantia ipſa*, & nedum à dicta culpa lethali, verum etiam à pœna amiſsionis fructuum, ut in propoſito privilegio. Quod probatur. Quia ignorantia, maximè invincibilis, extra controverſiam excuſat à lethali culpa, & liberat etiam conſequenter à pœna coram Deo. Prætorquamquod dicta lex, & diſpoſitio *Tridentina* pœnalis, privat quidem fructibus, ad quos tamen proviſus habet jus, & titulum. Confirmatur Authoritate *Rodriquez qu. cit. 72. art. 3. Filiuccii l. c. n. 100. Nicolai Garziæ l. c. n. 68. Barboſæ De Canonicis cap. cit. 17. n. 21. Caſtri Palao puncto cit. 19. n. 17. Marcelli Vulpe in Praxi Fori Eccleſiaſtici cap. 48. n. 55. Pauli Squillantis par. p. cit. n. 101. Verſu Contrarium tamen. Ægidii Trullench dub. cit. 8. n. 12.* & aliorum plurium Doctorum ad abundantiam apud citatos. Hi etenim, una omnes, & unanimiter aſſerunt (ut videre eſt apud eoſdem) *Eum, qui ex dictis proviſis, ob puram ignorantiam, aut inadvertentiam, ſeu incogitantiam dicti præcepti, ſincerè, & abſque malitia omiſit Fidei profeſſionem, quoad Deum excuſari, & à peccato, & à fructuum reſtitutione; quamvis in foro exteriori, talis ignorantia, utpote iuris clari non admittatur.*

195 An verò prædicti proviſi, elapſis duobus menſibus, nec emiſſa ob dictam inculpabilem ignorantiam, Fidei profeſsionem, reneantur illam emittere poſt habitam notitiam *Tridentini præcepti*. Dico teneri, nam ille terminus duorum menſium, à *Concilio* non eſt poſitus ad finiendam obligationem, ſed ad exequutionem differendam. Ita etiam communiter Doctores, præcipuè *Sanchez cap. cit. 5. n. 5.* ſub his verbis: *Quod ſi obligati ad profeſſionem fidei intra bimeſtre faciendam iuxta Tridentinum Decretum, intra id tempus eam non emiſerint, tenentur eo tranſacto. Quia non in temporis honorem, ea temporis aſsignatio adhibita eſt, ſed ſolum ut terminus obligationis implendæ: in quo caſu tranſacto termino non ceſſat obligatio.*

PRI-

PRIVILEGIUM QUARTUM

Proferens ex ignorantia invincibili propoſitiones, & blaſphemias hæreticales contra Deum*, & fidem, excuſatur à culpa, & ab hæreſi.*

196 PRobatur hujuſmodi privilegium, quia operans cum ignorantia invincibili, vel ut alii dicũt, inſuperabili, caret prorſus omni culpa, nec poteſt conſiderari aliqua malitia. Hinc *Farinac. de Hæreſi qu.* 179. §. 3. *n.* 23. ponit ſic: *Regula ſit affirmativa, quod ignorantia excuſat in crimine hæreſis, qui enim ignorat, non conſentit, & ſine conſenſu, & voluntate, hæreſis crimen non committitur, ut ſuo loco dictum eſt, nullumque crimen neſcientem maculat, & qui per ignorantiam agit, non ſpontè agere dicitur*. Ergo verum propoſitum privilegium: Cui præter *Farinacium l. c. & alibi*, ſubſcribunt communiter Doctores: *Summa Armilla Verbo Hæreſis n.* 2. *Arnaldus Albertinus in Tract. de Agnoſcendis aſſertionibus Catholicis, & hæreticis qu.* 36. *tractatus ultima n.* 2. *pag. mihi* 250. *Antonius Souſa in Aphoriſmis Inquiſitorum libr. p. cap.* 12. *n.* 6. *Summa Sylveſtrina in Verbo Hæreſis p. n.* 4. *in fine, Verſu, Quintò quis. Antonius Ricciullus De Iure perſonarum l.* 5. *c.* 7. *n.* 6. *Sanctarellus de Hæreſi cap. p. Dub.* 5. *n.* 20. *Repertorium Inquiſitorum Verbo excuſari. Verſu, An ſi fortè, in fine*; aliique plures apud ipſos, imò (ut dixi) communiter D. D.

197 Hinc *P. Piſtacchius Theatinus noſter in ſuo Tract. De Superſtitione par.* 2. *cap.* 20. *Tit. De Reorum Defenſionib. in Tribunali S. Officii:* Quærens. Quomodo defendi poſſit non eſſe hæreticum, qui propoſitionem, & blaſphemias hæreticales protulit: Optimè reſpondet *n.* 24. *Poſſe primò ſe defendere, probãdo ignoraſſe verba, quæ protulit, eſſe contra fidem, & hæreticalia: quia quamvis non ſit allegãda ignorantia in manifeſtis articulis fidei, quos omnes ſcire tenentur: tamen ignorantia non ſolum invincibilis, ſed craſſa, & affectata, ab hæreſi excuſat, quando taliter ignorans eſt paratus corrigi; quia in eo non eſt pertinacia, quæ neceſſario requiritur in hæreſi*. Ita iſte Pater cum *Alphonſo à Caſtro, de Iuſta hæret. punitione libr. p. cap.* 9. *& lib.* 2. *cap.* 17. *Ricciullo l. c. n.* 10. *& ſeq. Sanctarello n.* 20. *cit. & n.* 21. *Farinac. n.* 23. *cit. & ſeq.* & cum aliis. Quibus adde *noſtrum* P. *Thomã Del Bene, de Offic. S. Inquiſ. par. p. dub.* 3. *Petitione p. n.* 2. *pag. mihi* 10. Ubi cum pluribus aliis ibidem relatis, abſolutè docet: *Quod ignorantia quamvis ſit craſſa, & ſupina (quæ tunc eſt, quando quis non ex induſtria, & propoſito, ſed ex vincibili, ſeu culpabili negligentia quadam magna, ignorat ea, quæ poteſt, & debet ſcire) excuſat à peccato hæreſis*. Circa quam poſitionem, & doctrinam, vide etiam quæ diximus *in ſuperioribus Privilegiis*, 7. 8. 9. *&* 10. *Capitis* 4 cum quibus convenit hæc doctrina.

198 Ratio autem ejuſdem (ex qua utique confirmatur magis noſtrum propoſitum privilegium) eadem videtur eſſe quæ ſupra: quia ad hæreſim videlicet requiritur pertinacia, hic autem non eſt pertinacia: Ergo. Quæ ratio item confirmatur: tum quia de ratione hæreſis eſt, ut agnoſcatur Eccleſiam determinaſſe aliquid eſſe de fide credendum; quod ſi hoc non agnoſcatur, qui contrarium credit non ſit pertinax: ignorantia autem craſſa, ſeu ſupina tollit talem cognitionem, & ſcientiam, ergo tollit pertinaciam, atque adeo etiam hæreſim. Tum etiam quia, ſi hic ſciverit quod teneat Eccleſia, paratus eſt errorem ſuum deponere: ergo potius implicitè credit quidquid tenet Eccleſia, ſicque non eſt propriè hæreticus. Quapropter *in Cap. dixit Apoſtolus* 24. *qu.* 3. dicitur, eos qui à parentibus ſunt decepti, ſed ita errant contra fi-

fidem, ut parati ſint corrigi, hæreticos nequaquam eſse:Ut quis enim ſit hęreticus, requiritur quod circa fidem erret ex ſcientia: Sicque etiam ut dicatur quis, & verè ſit hæreticalis blaſphemus, ac proferens hæreticales propoſitiones, debet ex ſcientia Dei,& fidei, contra Deũ, & fidem ipſam eaſdem proferre hæreticales blaſphemias,ac propoſitiones, non ex ignorantia, quia hæc excuſat ab hæreſi ex dictis, ergo verum quoad hoc propoſitum privilegium.

199 Vide eundem *P. Del Bene Petit. cit. n. 6.* Ubi cum *Maſcardo de Probationibus lib. 2. concluſ. 879. n. 33. Andr. Gayllo lib. 2. Obſervat. 48. n. 18. Io: Baptiſta Coſta de Facti ſcientia, & Ignorant. Inſpect. 81. Arragonio 2. 2. qu. 11. art. 2. Suarez de Fide diſp. 19. ſec. 3. n. 18. Vaſquez p. 2. diſp. 126. cap. 2. Peſantio 2. 2. qu. 11. art. p. diſp. p. concluſ. 5. Verſu Secunda pars, Azor. to. p libr. p. cap. 14. qu. 9. & lib. 8. cap. 8. qu. 4. & cap. 9. qu. 8. Becano de Fide cap. 14. qu. 2. n. 16. Ledeſma in Summa tom. p. cap. 6. concluſ. 4. difficult. 2. Sayro in Clavi Regia lib. 2. cap. 9. n. 20. Ricciullo De Iure perſonar. lib. 5. cap. 7. n. 13.* & cum aliis pluribus: Docet,Ignorantiam etiam affectatam (quæ tunc eſt, cum quis ex induſtria, & propoſito vult aliquid ignorare, ut ex. g. ex induſtria, & propoſito velle non adhibere diligentiam inquirendo quid doceat Eccleſia, ut ſic evitet laborem in aſsequenda veritate fidei Catholicæ; vel, ut ſic perſiſtere poſſit in ſua ſententia) excuſare ſimiliter à peccato hæreſis. Cujus doctrinæ fundamentum eſt: *tum quia*, qui habet ignorantiam affectatam, habet etiam voluntatem obediendi Eccleſiæ, quotieſcumque ſciverit quid de aliquo fidei articulo ipſa definiverit: ergo non eſt pertinax,ac proinde non eſt propriè hęreticus. *Tum quia*, ſi quis crederet aliquid eſse verum, & eſset ita perſiſtens in ſua opinione,ut quamvis Eccleſia aliter doceret, in dicta ſua opinione paratus eſset, et vellet perſiſtere,utique is eſſet propriè hæreticus, propter talem ſuam pertinaciam: Ergo ab oppoſito, ſi quis ob ignorantiam affectatam crederet aliquid falſum, ſed ita paratus, & diſpoſitus eſset in ſua opinione, ut ſi ſciverit quod Eccleſia aliter doceat, non perſiſteret utique in tali opinione, non eſset hæreticus, quia non eſset iſte pertinax; imò eſset cum affectu ſubjiciendi ſe auctoritati Eccleſiæ. *Tum quia*, qui habet ignorantiam affectatam alicujus articuli fidei, propterea vult quid docet Eccleſia ignorare, quia non vult ab Eccleſia diſsentire: ergo cùm ſit paratus obedire Eccleſiæ, non erit propriè hæreticus. *Tum quia*, qui habet prædictam ignorantiam affectatam, eſt in tali voluntate, quod ſi talem articulum ab Eccleſia propoſitum haberet, crederet illum, & vellet ſentire cum Eccleſia: ergo propter talem ignorantiam affectatam excuſatur ab hæreſi, cũ talis ignorantia affectata tollat pertinaciam,quæ neceſsariò requiritur ad propriam, & veram hæreſim. *Tum tandem quia*, taliter ignorans, credit alios articulos fidei, & credit etiam quod Eccleſia quando definit aliquid non poſſit errare; ergo non eſt propriè hæreticus,cum hæretici omnes putẽt,quod Eccleſia in definiendis rebus fidei poſſit errare. Ità dictus *P. Del Bene à n. 6. cit. uſque ad 11. incluſivè*. Cum quo etiam *n. 12. & 13.* & ex eademmet allata doctrina.

200 Deduc *primò*: Quod ab hæreſi è contra non excuſet ignorantia, tametſi affectata non fuerit, quando quis ita affectus eſt ſuæ opinioni, ut quamvis ſciverit quod Eccleſia Catholica aliter doceat, adhuc nolit mutare, quia tunc eſt verè pertinax, cum habeat voluntatem reſiſtendi Eccleſiæ aliter docenti, & nolit judicium ſuum privatum ſubjicere auctoritati Eccleſiæ; & non agnoſcat in Eccleſia infallibilem auctoritatem in proponendis,ſicut & in definiendis rebus fi-

fidei. *Secundò*: Quod neque ab hæreſi excuſet ignorantia affectata, quando hæc oritur ex falſa opinione contra Eccleſiam, nempe quia habens talem ignorantiam, putat parvi momenti eſſe, quæ Eccleſia ad credendum proponit. In quo ſenſu *Vaſquez p. 2. qu. 76. art. 4. diſp. p. ante quintam Concluſionem. Turrianus de Fide diſp. 55. dub. 2. Sanchez lib. 4. Moral. cap. 7. n. 3.* loquuntur, quando dicunt, quod ignorantia affectata non excuſat ab hæreſi. Et ſi dicas: Qui habet huiuſmodi ignorantiam, non advertit ſe ſentire contra Eccleſiam, quod tamen in materia fidei neceſſariò requiritur ad pertinaciam. Reſpondetur: quod licet iſte non advertat ſe ſentire contra Eccleſiam in aliquo articulo particulari, advertit tamen ſe ſentire contra Eccleſiam in communi, advertitque ſe parvifacere ea, quæ ad credendum proponuntur ab Eccleſia, quod ſufficit ad pertinaciam, atque adeo ad inducẽdã verã,& propriã hereſim. Sed ſicque eam contemnere, ſed ſatis eſt, ſi id vel advertat, vel de ea re habens ſaltem dubium, poſſit, ac debeat advertere.

201 Contra doctrinam ſuperiori *n.* 199. allatam, obiicies primò: Ignorantia culpabilis non excuſat ab aliis peccatis, cum furtum, ſacrilegium, homicidium, & ſimilia, ſemper ſint peccata, ſive fiant ex ſcientia, ſive non, ſed ſolum ex ignorantia culpabili: ergo neque etiam excuſabit ab hæreſi, cum error circa fidem ſemper ſit ſimiliter peccatum hæreſis, ſive fiat ſcienter, ſive fiat ignoranter, modo ignorantia ſit culpabilis. Reſpondeo cum *Del Bene n.* 15. dato antecedenti, negando conſequentiam. Diſparitas eſt, quià pertinacia eſt de ratione, ſeu de eſſentia hæreſis: & nemo in rebus fidei eſt pertinax, niſi ſciat, & advertat ſe ſentire contra Eccleſiam. Quapropter qui hoc non advertit, ſed ignorat, non eſt pertinax, & conſequenter neque hæreticus. At verò pertinacia non eſt ſimiliter de ratione, ſeu de eſſentia aliorum peccatorum, & ideò cum committuntur alia peccata non requiritur in peccãte ut advertat ſe delinquere contra legem Dei,

202 Objicies ſecundò: Errans contra fidem committit peccatum, quod adverſatur fidei: ſed ad malitiam peccati ſufficit ignorantia culpabilis, præſertim ſi fuerit affectata: Ergo & ad peccatum hæreſis ſufficit ſimiliter ignorantia culpabilis. Reſpondeo (item cum eodem *Del Bene n.* 16.) negando pariter conſequentiam: & diſparitas eſt, quia error circa materiam fidei ex ignorantia culpabili, & hæreſis, differunt inter ſe. Nam error circa materiã fidei ex ignorantia culpabili non opponitur directè auctoritati Eccleſiæ, ſed opponitur directè obligationi ſciendi articulos fidei. At hæreſis opponitur directè auctoritati Eccleſiæ, & propterea ille error non eſt infidelitas, ac proinde neque etiam eſt hæreſis. Tum quia ille error non excludit fidem, cum is, qui talem errorem habet, paratus ſit obedire Eccleſiæ, quam fidem tamen excludit hæreſis. Tum quia ille error eſt peccatum omiſſionis, hæreſis autem peccatum commiſſionis: differunt igitur inter ſe ſe error circa res fidei; & hereſis formaliter.

203. Neque valet ſi inſtes: Ut aliquis ſit Judeus, vel Paganus, ſufficit ſi erret circa fidem ex ignorantia culpabili circa fidem Catholicam: ergo ſimiliter ad hoc ut aliquis ſit hæreticus, ſufficit etiam ſi erret ex ignorantia culpabili circa aliquem fidei articulum particularem. Non inquam valet, negatur enim iterum cõſequentia: & diſparitas etiam eſt, quia (ut optimè idem *Del Bene n.* 17.) infidelitas privativa poteſt eſſe ſine pertinacia, per ſolam ſcilicet carentiam totius fidei: ſed infidelitas poſitiva, quæ fidei opponitur, qualis eſt hæreſis ſemper requirit pertinaciam, quæ non reperitur in eo, qui culpabiliter errat circa fidem, ſi quotieſcũq; ſciverit quod Eccleſia aliter ſẽtiat, errorẽ ſuum deponere paratus ſit.

204 Obii-

204 Objicies tertiò: Voluntarium directum, vel indirectum non faciunt diverſitatem ſpecificam, ſed error directè oppoſitus fidei, eſt hæreſis, ergo error etiam indirectè oppoſitus fidei, erit hæreſis (in quo errore neceſſariò includitur ignorantia culpabilis) conſequenter, & qui ex tali ignorantia errat in fide, eſt etiam proprie hæreticus. Reſpondeo (cum *Del Bene n. 18.*) & diſtinguo antecedens: Voluntarium directum, vel indirectum non faciunt diverſitatem ſpecificam in aliis, concedo: in caſu noſtro, nego; quia quando quis indirectè habet errorem circa fidem, cum tunc ignorantia occultet obiectum, à quo peccatum hæreſis ſpecificatur, poteſt voluntarium indirectum mutare ſpeciē peccati. Nam ignorantia, quod Eccleſia aliquid definiat de fide credendum, occultat proprium obiectum hæreſis, & facit, quod error non opponatur formaliter auctoritati Eccleſiæ, & propterea impedit peccatum hæreſis, & ſolum inducit peccatum ignorantiæ, quod eſt ſpecie diverſum ab hæreſi.

205 Si inſtes: Ignorantia affectata non minuit, ſed auget malitiam peccati: ergo non excuſabit ab hęreſi, quia ſi excuſaret ab hæreſi, non augeret, ſed minueret malitiam peccati. Reſpondetur diſtinguendo antecedens: Ignorantia affectata non minuit, ſed auget malitiam peccari, augendo malitiam erroris volūtarii, conceditque augendo, vel etiam inducendo malitiam hæreſis, negatur: quia cum ignorantia, ut ſupra, occultet obiectum hæreſis, tollit conſequenter peccatum hæreſis. Et ſi reinſtes; Qui vult ignorare, quid in aliqua re ſentiat Eccleſia, hoc ipſo non vult ſentire cum Eccleſia, quod eſt formaliter hæreſis: Ergo. Diſtinguitur pariter antecedens: ſi vult ignorare quid in aliqua re ſentiat Eccleſia, ex eo quod putet parvi momēti eſſe, quæ Eccleſia ad credendum proponit, conceditur: ſi vult ignorare ex alio capite, negatur: quia ex dictis eſſe poteſt ignorantia abſque pertinacia, & cum affectu credendi totum id, quod ſentit Eccleſia. Hæc ex *P. Del Bene à n. cit 6. uſque ad 20. incluſivè*, quæ hic afferre volui, quia maximè faciunt ad rē, & tractationem noſtram, ut patet.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Errans ex ignorantia circa Deum, & fidem, ſi admonitus a Viris doctis de ſuo errore, quod ſentiat aliquid contra definitionem Romanæ Eccleſiæ, ipſe tamen hoc ſibimet non perſuadeat, excuſatur ab hæreſi formali, & à cenſuræ incurſu conſequenter.

206 Hujuſmodi privilegium ſequitur ex præcedenti nedum, quinimmò habet cum illo rationem ipſam fundamentalem communem. Quia videlicet nec is taliter ex ignorantia errans, vere eſt pertinax, donec advertat ſe Eccleſiæ Romanæ repugnare, ergo nec verè hæreticus eſt, ſicque ob ignorantiam excuſatur ab hæreſi formali, & ab excommunicationis cenſura conſequenter. Antecedens patet ex dictis in præcedenti privilegio, & alibi: Conſequentia ſequitur, quia pertinacia eſt neceſſariò requiſita ad hæreſim, & plus facit ad ipſam, quam error. Verum quidem eſt, quod talis peccat contra fidem obligantem ipſum, ſuppoſita tali monitione, ad mutandam ſententiam. Confirmatur, quia ſi talis credat ſuam opinionem non eſſe contra communem ſenſum Eccleſiæ, & ipſos Viros doctos decipi, non eſt verus hæreticus pertinax; cum niſi credat ſe opinari contra communem ſenſum Eccleſiæ, ſicque contemnat Eccleſiam, non ſit hæreticus pertinax, ut patet ex toties dictis in præcedentibus: ergo.

207 Accedit Doctorum Auctoritas, expreſsè admittentium noſtrum propoſi-

ſitum privilegium : Suntque *Gregorius de Valentia tom. 3. diſp. p. qu. 11. punc. p. difficult. 4. Verſu Secundò ſequitur*. Ubi ſic: *Si quis. à Theologis, vel etiam ab Epiſcopo admoneretur, quod ſentiat aliquid contra fidem Eccleſiæ Romanæ, & tamen ipſe non ſibi hoc perſuadeat, non eſſe cenſendum hæreticum; etiamſi res ſit eiuſmodi, ut non poſſit ille probabiliter iudicio Epiſcopi, & Theologorum repugnare, ſed verè peccet contra fidem obligantem ipſum, ſuppoſita tali monitione, ad ſententiam mutandam. Sic notavit Canus libr. 12. De Locis Theologicis cap. 9. & indicavit etiam ſatis Caiet. 2. 2. qu. 11. art. p. & eſt communis ſententia etiã aliorum. Ratio eſt, quoniam talis non eſt verè pertinax, donec advertat ſe Eccleſiæ Romanæ repugnare. Sayrus de Cenſuris lib. 3. cap. 4. n. 17.* ſub iiſdem ferè verbis ſub quibus *Valentia. Salas in p. 2. tract. 13. diſp. 7. ſec. 7. n. 53.* quem (cum aliis) refert, & ſequitur *noſter Pater del Bene libr. De Parlamentis Dub. 4. ſec. 19. ſubſect. 31. Subcorrolar. 4. n. 6. pag. mihi 91. Editionis primæ Lugdun. de anno* 1644. in qua ſic lego: *Infertur ſecundò, nec ſatis eſſe ad pertinaciam, ut quis de ſuo errore ignoranter admiſſo, à viris graviſſimis, etiam Inquiſitoribus, vel à proprio Epiſcopo admoneatur: ſi enim ipſe adhuc poſt monitionem exiſtimet doctrinam ſuam non eſſe contra ſenſum Eccleſiæ, eoſque viros oppoſitum putantes, errare, non eſt formaliter, & propriè hæreticus, nam (ut dixi) niſi quis credat ſe contra Eccleſiæ doctrinam opinari, non eſt pertinacia, & ſic nec propriè hæreticus, quantumvis, & à quovis admoneatur (excipe, niſi exiſtimet ſe opponi Pontifici, vel Concilio, quorum eſt res de fide definire, & quibus adverſari,eſt toti Eccleſiæ ſcienter opponi) quamvis in foro externo hæreticus præſumatur: atque ita habetur in cap. Ad abolendam de hæret. & docet Canus, &c.* ita dictus *Del bene*. (Qui tamen poſteà videlicet, *Parte prima de Officio S. Inquiſit. dub. 4. n. p. in fine*, aſſerit, *probabile eſſe etiam oppoſitum, quod docent Bartol. in l. Tutor. §. Tutores, ff. de ſuſpect. Tutorib. Rebuſſ. in Bullam Cœnæ, Excomm. p. art. p. verb. Hæreſis. Vgolinus in Bull. Cœn. 2. par. cap. p. §. p. n. p. Pegna p. p. Comm. 26. ad qu. 12. Suarez de fide diſp. 19. ſec. 3. n. 21. Albertin. qu. 30. Duard. in Bull. Coen. lib. 2. Canon. p. qu. 25. n. 4. Simanch. Tit. 48. n. 18. & ſeqq. & Farinac. De Hæretic. qu. 169. n. 10. talem ſcilicet tam in foro externo, quam in foro interno hæreticum pertinacem reputandum eſſe.*) *Thomas Sanchez Oper. Moral. p. p. lib. 2. cap. 7. n. 25.* ubi expreſsè ſic: *Dicendum eſt neutiquam reperiri pertinaciam requiſitam ad hæreſim, dum quis exiſtimans ſe non contravenire Eccleſiæ, aut Pontifici, defendit hæreſim, quamvis non acquieſcat Epiſcopo, Inquiſitoribus, & Viris doctis contrarium aſſeverãtibus, & quamvis temerarius ſit, ac mortaliter peccet, illis non acquieſcens. Ratio eſt, quod ſolius Eccleſiæ, ac Pontificis ſit, res fidei tenendas definire: cæteri autem, & fallere, & falli poſſunt. Cum ergo certæ regulæ fidei non contradicat, minimè erit pertinax, ac conſequenter nec hæreticus. Ita docent Canus lib. 12. de Locis Theol. cap. 9. Columna 17. Verſic. At quid pertinacia. Torres de Trinit. qu. 32. art. 4. in 4. par. Commentarii, ſtatim in principio. Valentia. Sayrus. Vaſquez pr. 2. qu. 76. art. 3. diſp. 226. cap. 3. n. 7.* Hactenus *Sanchez*. Et aliis tot omiſſis claſſicis Doctoribus idem docentibus, affero tandem *Antonium Sanctarellum de Hæreſi cap. p. dub. 6. n. 28.* noſtrum privilegium expreſsè pariter cum ſupracitatis admittentem; ait enim *Verſu Dico Tertiò. Qui tenet aliquid contra fidem, de eoque admoneatur ab Epiſcopis, Inquiſitoribus, & aliis Viris Doctis, & nolit acquieſcere, putans ſe rectè ſentire cum Eccleſia Catholica, & cum Romano Pontifice, non eſt hæreticus, præſertim ſi de hoc proteſtetur. Ita Canus, &c. quia hic eſt paratus obedire Eccleſiæ declaranti,* ali-

Digitized by Google

aliquid eſse de fide tenendum, putatque ſe cum Eccleſia Catholica ſentire, & vult contrarium tenere ei, quod tenet, quoties Eccleſia propoſuerit illi aliquid de fide, ergo non eſt pertinax, nec hæreticus: non enim Epiſcopi, & Inquiſitores habent aſsiſtentiam Spiritus Sancti, ità ut nec falli, nec fallere poſsint, & poſsunt putare aliquid eſse de fide, quod re vera non eſt. Ita *Sanctarellus.* Ecce igitur, quod cum ex dictis ſupra (uti & pluries alibi) & ex auctoritate Doctorum, neceſſaria ſit ad hæreſim pertinacia, & hæc ignorantiæ, & erroris cauſa in privilegio propoſito non ſupponatur, ipſum conſequenter uti verum admittendum eſt, ſicuti etiam ob id expreſsè admittitur à laudatis Doctoribus, & aliis.

208 Quare meritò ſupra inſinuavi, *plus facere pertinaciam ad hæresim, quam errorem*, & eſſe pertinaciam neceſſariò requiſitam ad hæreſim. Licet enim ad fidem præter aſſenſum veritatis requiratur etiam pia affectio voluntatis, ſicuti & hæreſis præter errorem intellectus pertinaciam requirit in voluntate; differentia tamen eſt (quam tradit etiam *Sayrus cap.* 4. *cit. n.* 18.) quia in fide principalior eſt actus intellectus, & magis in intellectu conſiſtit fides: in hæreſi autem principalior eſt pertinacia voluntatis, quam error intellectus, ſine qua pertinacia hæreticus quis cenſendus non eſt. Hinc *S. Auguſtinus Epiſt.* 162. *quæ habetur in cap. Dixit Apoſtolus* 24. *qu.* 3. ait: *Qui ſententiam ſuam, quamvis falſam, atque perverſam, nulla pertinaci animoſitate defendũt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſolicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.* Et idemmet *Sanctus Auguſtinus lib.* 4. *contra Donatiſtas, Capitulo* 6. *Conſtituamus* (inquit) *aliquem ſentire id de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt, exiſtimantem ipſam eſſe Catholicam fidem, nondum illum hæreticum dico, niſi manifeſtata ſibi doctrina Eccleſiæ, maluerit quod tenebat, eligere.* Conſtat ergo pertinaciam omnino ad hæreſim neceſſariam eſſe. Pertinacia verò propriè eſt, quando quis ità firmiter alicui opinioni aſſentitur, & adhæret, ut quamvis ſciat contrarium ab Eccleſia Romana doceri, paratus tamen non eſt judicium ſuum determinationi Eccleſiæ ſubmittere. *Et hæc apud omnes certa ſunt* (ſic concludit *Sayrus n. cit.* 18.) Et ſi certa, admiſſibile utique conſequenter (& abſque ſcrupulo) noſtrum propoſitum privilegium. Circa quod

209 Adverte primò, cum *Toleto lib.* 4. *Summæ cap.* 3. *n.* 4. §. *Maximè tandem notandum. Sanchez cap.* 7. *cit. n.* 26. *Del Bene par. p. de Offic. S. Inquiſit. Dub.* 4. *n.* 6. *Farinaccio De Hæreſi qu.* 179. §. 2. *n.* 14. & aliis apud ipſum: Latius patere, verificari, & admitti in Vitis ſimplicibus, mulieribus idiotis, & indoctis, quam in Viribus doctis, in quibus latior etiam invenitur, & inveniri poteſt pertinacia, quam in illis. Quia Viri docti pertinaces ſunt, quoties tenent aliquid contra traditiones Apoſtolicas, aut Eccleſię, Pōtificiſve definitionibus. Quippe has certas fidei regulas eſſe norunt. At ruſtici, idioti, indocti, non ſunt pertinaces, credentes aliquid quod ſciunt eſſe contra traditiones Apoſtolicas, aut Pontificis determinationem, dummodo credant non eſſe contra Eccleſiam, parati ab ea corrigi: eo quod hi non teneantur ſcire in particulati illas eſſe certas fidei regulas; & ratio illis credendi, ſit hæc, ut videlicet credant quidquid tenet Eccleſia; ità citati, præcipuè *Toletus, & Sanchez.* Hinc *P. Paſqualigus in Deciſionibus Moralib. Decis.* 162. in qua quærens: *An si proferens propoſitionem hæreticam ex ignorantia, eam defendat contra admonẽtem eſse hæreticã, ſit hæreticus?* optimè docet, & dicit *num.* 9. quod ſi talis proferat, & defendat propoſitionem

hæreticam contra admonentem, eam contrariam eſſe rebus fidei,quas quilibet explicitè tenetur ſcire,nec non aliis præcipuis Myſteriis, quæ notiſſima ſunt, & communiter præſumuntur ſciri, pertinax, & hæreticus cenſendus eſt: *niſi fortè* (addit) *tanta ſit ruditas, & ignorantia ipſius, ut præſumatur neſcire illa Myſteria communiter ab omnibus credi*. Item niſi fortè (ſic *n.* 12. & 13.) defenderet aliquam aliam propoſitionem hæreticam, ex iis, quæ inter Catholicos communiſſimè non ſciuntur eſſe de fide: cujus additi ratio, deſumenda eſt (inquit ad caſum noſtrum) ex conditionibus hæretici pertinacis. Ut etenim talis ſit, debet volens, & ſciens, ſentire contra Eccleſiam: quod ſi ſentiat contra ea, quæ proponuntur credenda ab Eccleſia ex ignorantia, hæreticus tantum erit materialiter, non autem formaliter, atque adeo non erit pertinax; unde cum præſumi poſſit ignorantia, non erit neque præſumptivè hęreticus pertinax,nec ut talis puniri poterit. Ità dictus *Paſqualigus*. Et ſi ei opponas non poſſe præſumi ignorantiam, dum admonetur propoſitionem ſuam eſſe hæreticam. Reſpondent. Talem admonitionem non eſſe ſufficientem, ut tollatur præſumptio ignorantiæ: quia dum contra ipſam defendit (admonitus) ſuam hæreticam propoſitionem, oſtendit etiam, quod fidem non præſtet admonenti: conſequenter quod nō deponat ignorantiam; & ideo adhuc durat præſumptio illius. Hoc totum confirmat, ut patet, privilegium noſtrum: circa quod iterum.

210 Adverte ſecundò (cum ſupra citatis) errantes ex ignorantia in rebus fidei,ut in propoſito privilegio, excuſari quidem à pertinacia hæreſis,& ab hæreſi formali, atque ab incurſu Cenſuræ conſequenter, ut in ipſo: non tamen à peccato mortali præſumptionis; quia irrationabiliter abſque ullo fundamento ſcientiæ, & doctrinæ,præſumerēt ſe plus cęteris ſcire;& quamvis ignorantes, nollent ſe docentibus ſubmittere. Verum tamē eſt,quod ab ipſomet peccato mortali abſolvi poſſent à quolibet Confeſſario approbato, eo quia non cadit tale peccatum ſub reſervatione, cum non habeat annexam Cenſuram,ſeu excommunicationem Papalem Bullæ Cœnæ Domini, in quam non incidunt, nec in ejuſdem pœnas, & reſervationem, ex dictis, & Doctoribus communiter, abſque pertinacia. Sed

211 Obiicies primò. Admonitus à gravibus Theologis,& Viris doctis, quibus probabiliter repugnare non poteſt, in errore perſiſtit, & ut antea dicimus,& concedunt *Canus*, & alii; is peccat contra fidem, & peccato infidelitatis; non Paganiſmi, neque Iudaiſmi, cum fidem Catholicam profeſſus ſit: Ergo peccato hæreſis, quia non ſunt plures ſpecies. Reſpondeo ex dictis, illum peccare quidem contra fidem, & peccato hæreſis, ſed materialiter tantum,non autem formaliter. Vel dictum *Valentia Difficult. 4. cit. in reſponſione ad Tertium*, peccare peccato hæreſis indirectè, ac reductivè, ſed non ejus hæreſis, de qua communiter agitur. Sicque in hoc non eſt controverſia (concludit idem *Valentia*) niſi de nomine,ut inſinuavit etiam *Canus* ubi ſupra.

212 Objicies ſecundò. Qui admonitus à gravibus Theologis,& Viris doctis, adhuc perſiſtit in defendenda hæretica propoſitione, evadit pertinax, nam cum nolit audire admonentes, cenſetur nolle devenire in cognitionem veritatis; dum autem contemnit veritatem pertinax eſt in errore: ſicque hæreticus formaliter, impius, & iniquus: juxta *Cap. Quid autem 24. qu. 3.* in quo ſic expreſsè: *Quid amplius iniquius eſt quam impia ſapere, & ſapientibus, doctoribuſque non credere?* Igitur Privilegium propoſitum non eſt admiſſibile. Reſpondeo negando hanc ultimam conſequentiam: & ad rationem dico cum *P. Paſqualigo Decis. 162. n. 17*. Quod licet quis nolit audire admo-

mo-

monentes, non ſtatim pertinax cenſendus eſt, aut nolle devenire in agnitionem veritatis: ſed inſpiciēdum eſt unde proveniat quod nolit audire admonentes. Nam ſi hoc provenit ex eo quod ipſos non cenſeat tantæ ſcientiæ, aut auctoritatis,ut poſſit ab iis admoneri, nō erit pertinax; ſed ſolum ſi id faciat, quia velit defendere ſuos errores quomodocunque ſe habeant. Hinc ad textum relatum oppoſitum, cū eodem *P. Paſqual. n.* 15. item dico: Quod cum ratio impietatis in eo textu conſiſtat, quod dum quis impia ſapit, non credat ſapientibus, & doctis viris; ſequitur quod non ſit impius, si quis non credat iis, quos non habet pro ſapientibus,& doctis: quāvis alioquin ſint tales; quia si ſapientia eſt ratio, cur quis ſit impius non credens ſapienti; dum cenſetur non intervenire ſapientia, neque etiam interveniet impietas in non credendo. Ideo autem aliquis non credens ſapientibus, quos re vera ut ſapientes haberet, eſset impius, quia eſſet pertinax in ſuis erroribus: nam ſciens, ſe poſse certificari de veritate ab illis, quia ſupponeret eſse ſapientes, & ſe poſse certificare: certificari nollet. Sed

213 Objicies Tertiò; *Caput Qui in Eccleſia* 24. *quæſt.* 3. Ubi ſic habetur. *Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, pravumque ſapiunt, ſi correpti, ut ſanum, rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare persiſtunt, heretici fiunt*. Ergo. Reſp. hujuſmodi Textum haud opponi privilegio noſtro, in ipſo enim loquitur (ut optimè etiam *P. Paſqual. l. c. n.* 16.) de correptione quæ legitimè fit,ab iis videlicet,ad quos ſpectat eſſe Iudices, & Miniſtros publicę fidei: quia cum hi ſint veluti conſervatores fidei in Eccleſia: ſi quis non acquieſcit monitioni ipſorum, contradicit Eccleſiæ: quia contradicit miniſtris ipſius. Non autem intelligitur de correptione cujuſcumque. Quod Confirmari poteſt ex *Capitulo Ad abolendum Extra de Hæreticis*, in quo innodantur vinculo excommunicationis hi, qui vel ab Eccleſia Romana, vel etiam à ſingulis Epiſcopis in ſuis diœceſibus cum Concilio Clericorum, aut si opus eſt, vicinorum Epiſcoporum,iudicantur hæretici. Ex hac enim Decretali colligitur quod non ſtatim ac quis admonetur à Viris doctis, ſe Eccleſiæ Catholicæ repugnare, contraque ipſam ſentire, cenſendus ſit, & dicendus hęreticus, atque excommunicatus: nec etiam ut talis conſtituendus, quem Epiſcopi judicent ſensiſse contra Eccleſiam Romanam, sive hoc ipſum ille ſciverit, sive non. Sed quod ille ſit hæreticus cenſendus, & excommunicatus, quem Epiſcopi, diſcuſsa controverſia Iuris, & facti, tanquam judices determinaverint habuiſſe pertinaciam (ſine qua nullus eſt hæreticus) contra fidem,hoc eſt, ſcienter repugnaſse fidei Eccleſiæ Romanę: huic confirmationi ſubſcribit *Valentia Diffic.* 4. *cit. Verſu Ad Quartum Reſpondeo*. Hinc

214 Quæres: Si admoneatur ab Inquiſitore, & Epiſcopo, non tanquam à privatis perſonis, ſed tanquam à publicis, & adhuc perſeveret in errore contra fidem, cenſendus ne ſit hæreticus pertinax,etiam si ipsis non credat? Reſpondeo affirmativè, & talem cenſendum eſſe hæreticum non ſolum in foro exteriori, ſed etiam in interiori. Error tamen debet eſſe circa ea, quæ ſunt iam definita de fide, & ut talia ab Eccleſia propoſita, ut certa, & indubitata. Ità etiam *P. Paſqual. in Decis. Moralib. Decis.* 163. *n.* 6. Ratio autem hujus reſponſionis deſumitur ex eo quod Inquiſitores ſunt Iudices circa rēs fidei, delegati ad hoc munus à Summo Pontifice, à quorum judicio nemo poteſt ſe ſubtrahere, alioquin ſe ſubtraheret à judicio etiam Summi Pontificis: quod utique eveniret,niſi in foro externo præſumeretur hæreticus, quando ab ipſis ad-

admonitus, adhuc perſiſteret in errore: nam per id quod diceret, ſe credere Eccleſiæ, non poſſet ab ipſis puniri. Et cùm Inquiſitores ſint Iudices circa res fidei, utique præſumuntur ſcire quæ ut fide tenenda docet Eccleſia: imo repræſentant Eccleſiam ipſam, tanquam ii ad quos ſpectat manutenere fidem Eccleſię. Qui ergo ipſis contradicit in iis, quę de fide tenenda propoſita ſunt ab Eccleſia, contradicit Eccleſię, cum contradicat publicis perſonis repręſentantibus Eccleſiam quoad auctoritatem manutenendi fidem, idcircò etiam in foro interno hęreticus eſt. Et hoc idem etiam aſſerendum eſt de Epiſcopis: Cum & ipſi ex officio repræſentent Eccleſiam, & vices gerant Pontificis, ſintque Paſtores Animarum, atque adeo habent in hoc munere repræſentare Eccleſiam, & ratione ejuſdem muneris debent habere ſcientiam, cum ad ipſos ſpectet ex officio docere populos (*Euntes docete omnes Gentes, p. ad Timoth. 3.*) ac paſcere ſalubri doctrina fidei, conſequenter tenentur ſubditi acceptare doctrinam quam nomine Eccleſię proponunt. Licet enim ad ſolam Eccleſiam univerſalem, aut ejus caput ſpectet definire, & proponere res fidei; poſtquam tamen propoſitæ ſunt, ſpectat etiam ad alios, qui ex officio ſunt miniſtri fidei eas declarare, manutenere, &c. cum in hoc vices gerant Eccleſiæ. Hi autem ſunt Inquiſitores, & Epiſcopi, quia ſunt Iudices fidei. Et ideo qui eos monentes non audit, ſed pertinax ſentit contra ipſos, ſentit etiam contra Eccleſiam, ac proinde hæreticus eſt.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ex ignorantia utens divinatione ſuperſtitioſa, excuſari poteſt à culpa mortali.

215 Divinationis nomine intelligitur quędam prænuntiatio futurorum ex *S. Tho. 2. 2. qu. 95. art. p.* In Sac. literis, & apud Scriptores Eccleſiaſticos, nunquam in bonam partem accipitur, ut adnotavit *S. Hieronymus in cap. 3. Michœæ*, circa illud: *Audite hoc principes Iacob:* & videre eſt apud *Valent. in 2. 2. diſp. 6. q. 12. punc. p. in princ.* & conſiſtit in hoc, quod quis ſibi arroget cognitionem, quæ ad ſolum Deum pertineat, idque modis indebitis, à divina providentia minimè conſtitutis. Cognitio autem ad ſolum Deum pertinens, eſt cognitio certa contingentium; sive futurorum juxta illud *Eſai. 41. Annunciate nobis futura, & dicemus, quòd Dii eſtis vos:* sive præſentium (occultorum tamen) cujuſmodi ſunt cogitationes, & affectiones cordium, & facta hominum occulta, &c. iuxta illud *2. Paral. 6. Tu ſolus noſti corda hominum*. Qui igitur rerum huiuſmodi cognitionem, vanis mediis aliunde quærit, quam ex ipſo Deo, duplici ratione convincitur eſſe ſuperſtitioſus. Primò, eo quia in ignominiam Dei cedit, aliunde vanis inventionibus procurare, id, quod ad ſolum Deum pertinet, atque adeo ex ipſo ſolo quærendum eſſet. Secundò, quia omnis vana occultorum inquiſitio, nititur auxilio Dœmonis, à quo nimirum quis erudiri vult, *tacitè*, aut *expreſsè* illum invocando, unde illi tribuit divinum cultum: quatenus quærit ex ipſo (ut dictum eſt) cognitionem occultorum, in caſu, quo ea expectare poteſt ex ſolo Deo. Quapropter meritò *Divinatio* prohibita eſt iure Divino, & humano, ut videre eſt apud Doctores, præcipuè *Valentiam punc. cit.* & ex ſuo genere eſt peccatum mortale; Unde inter alios (*Caietanus in Summa Verbo Divinatio:* sic ait: *Divinatio pro quanto ſignificat indebitam uſurpationem cognitionis futurorum eventuum, vel præteritorum, aut præſentium occultorum, peccatum eſt, quia contra rectam rationem eſt. Et eſt ex ſuo genere mortale in quantum*

tum dæmoniaco innititur auxilio. Hinc

216 Vel dicta divinatio eſt cum *expreſſa* invocatione dæmonis, & ſi ſic, nunquam excuſari poteſt à culpa mortali, quia ipſamet invocatio Dœmonis *expreſſa*, clariſſimè oſtendit ſuam gravem malitiam. Ideoque tali invocatione uti ad cognoſcendum occulta, ſemper eſt peccatum mortale, non excuſans in hoc nec materiæ levitas, ut optimè etiam iunuit *Martin. del Rio Diſquiſit. Magicar. libr. 4. cap. 2. qu. 4. & Valent. qu. cit. punc. 4.* eo quia hæc eſt uſurpatio cognitionis, reſervatæ Deo, quæ per ſe admodum gravis eſt, etiamſi abſtrahatur à materia. Vel dicta divinatio eſt tantum cum *tacita* doemonis invocatione: & ſi hoc ſecundo modo externum ſuperſtitioſum opus exerceatur, ita ut illo utens ex ignorantia utatur, nec ignorantia ipſa ſit affectata, neque craſſa, & ſupina, tunc excuſatur à mortali, dummodo ſi ſciviſſet ille, ineſſe tacitam dæmonis invocationem illud opus non feciſſet. Quia propriè loquendo, talis non invocat *tacitè* dæmonem, niſi materialiter, & involuntariè ob ignorantiam, quod non facit hominem ſocium Dæmoniorum, idcircò non peccat mortaliter. Ità docent *Caiet. 2. 2 qu. 95. art. 2. §. Ad evidentiã. Et in Summa Verbo Divinatio, Verſu, Si ignota eſt. Valent. qu. 12. citata, punc. 4. Verſu, Quando autem Divinatio. Sayrus in Clavi Regia libr. 4. cap. 5. n. ult. Del Rio l. c. Leſſius libr. 2. qu. 43. Dub. 10. n. 64. Pater Piſtacchius De Superſtitione cap. 10. n. 9.* & alii. Et nos idem pariter hic intendimus, & cum illiſmet idem affirmare, volumus in privilegio propoſito, & non aliter.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia invincibilis, ſive iuris, ſive facti, nedum antecedens, verum etiam concomitans, excuſat tum à peccato, tum etiam ab excommunicatione, legentes, vel retinentes Libros, vel ſcripturas continentes hæreſim, vel ſuperſtitiones Magicas.

217 Pius IV. in Bulla de approbatione Indicis Librorũ prohibitorum ędita 24. *Martii* 1564. quæ incipit: Dominici *gregis*: Statuit ut ſequitur: *Qui libros hęreticorum, vel cuiuſvis auctoris ſcripta, propter hęreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipſo iure in excommunicationis poenam incidat.* Idem ſtatuitur *in Bulla Cœnę n p.* Et *in Conſtitutione Ioannis XXII.* contra Magos, magicaſque ſuperſtitiones: quæ refertur ab *Eymerico par. 2. Director. qu. 43.* ſic decernitur: *Pręcipimus, & mandamus, quod nullus eorum libellos, ſcripturas quaſcumque, de pręfatis damnatis erroribus* (ideſt magicis ſuperſtitionibus) *quidquam continentes, habere, aut tenere, vel in ipſis ſtudere pręſumat: quin potius volumus, & in virtute ſanctę obedientię cunctis pręcipimus; quod quicunque de ſcripturis pręfatis, vel libellis, quidquam habuerit, infra octo dierum ſpatium, ab huiuſmodi ędicti noſtri notitia computandum, totum, & in toto, & in qualibet ſui parte, abolere, & comburere teneatur. Alioquin volumus, quod incurrat ſententiam excommunicationis ipſo facto: proceſſuri contra contemptores huiuſmodi (cum conſtiterit) ad poenas graviores.* Et etiam in *Indice librorum prohibitorum* habetur: *Libri omnes, & ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantię, Pyromantię, Onomantię, Chiromantię, Occromantię, ſive in quibus continentur Sortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incantationes artis magicę, prorſus reii-*

cian-

ciantur. Igitur, vi harum Conſtitutionum, & Apoſtolicarum Ordinationum, legentes, vel retinentes Libros, libellos, Scripturas, &c. (ut in ipſis) peccant mortaliter nedum, verum etiam excommunicationem contrahunt.

218 Nihilominus, accedente ignorantia, ab utroque (ſaltem in foro interno) excuſantur, uti ponitur in propoſito privilegio. Quod probatur, tum ex dictis ſupra *privil.* 8. *Capitis* 4. *n.* 123. tum ex Doctoribus in *d. privil.* adductis, & ex infra adducendis: tum etiam ratione: Quia univerſaliter loquendo, quando nulla alia lege actio aliqua prohibita eſt, niſi ab illa, quæ poenam impoſuit, ignorans invincibiliter legem illam, ſi eam tranſgrediatur, nec peccat, nec poenam contrahit. Non peccat, quia involuntariè agit, cum legem invincibiliter ignoret: Nec contrahit poenam, quia, qui non peccat, nec lege puniendus eſt, *ex Regul.* 23. *de Regul. iuris in* 6. Hinc *Farinacius De Hæreſi qu.* 180. *n.* 44. ad noſtrum privilegium ſic: *Excuſantur retinentes libros hæreticorum, ſcriptores, & latores eorum, ſi non ſcienter, ſed ignoranter eos retineant, deferant, ſeu ſcribant, &c. iſtos enim ignorantia, quę, hoc caſu in dubio præſumitur, excuſat omnino.* Ita *Farinacius* alios plures ibi referens, *Pegnam*, *Maſcardum*, *Vgolinum*, *Petr. Binsfeld. Azzor. Sanchez*, *Graffium*. Quibus adde *Palaum tom. p. tract. 4. diſp. 2. punc. 10. §. 2. n. p. Tamburinum in Decal. lib. 2. cap. p. n. 26.* & apud ipſum *Merolla tom. p. diſp. p. cap. 2. d. 16. Coroll. 7. n. 312.* ſicuti & apud *Palaum n. cit. Suarez diſp. 20. ſec. 2. num. 17.* Sed

219 Dices contra primò: Ignorantia quando eſt comitans, tranſgreſſor habet malum animum, ſeu affectum legendi, &c. etiam ſi ſciret prohibitionem, ergo peccat. Reſpondeo: Malus ille animus, ſi ſolum eſt in habitu, non eſt peccatum, ut ex ſe conſtat, donec exeat in actum: Et ſi ſit in actu, erit quidem peccatum, ſed externus ipſe actus legendi, &c. cum nullo modo procedat (ut ſupponimus) à tali affectu, ſed ab ignorantia, à tali peccaminoſo affectu inſici haud poteſt. Ita etiam ex *Merolla Tamburinus l. cit. num.* 26.

220 Dices ſecundò, *ex Carena de Sanctiſs. Inquiſit. par. 2. Tit.* 13. (Ubi *de Bulla Pii V. Si De protegendis*) §. 22. Licet Conſtitutio pœnalis regulariter ignorantes non liget *Cap. Dixit Sara* 32. *qu.* 4. *c.* 2. *in Conſtitut.* cum aliis latiſſimè cumulatis per *Farinac. in ſuis Frag. crimin. p. p. in Verbo Bannimenta*, *n.* 28. *& in Verbo Conſtitutio, n.* 685. Attamen cum Conſtitutio eſt Papæ (ut in caſu noſtro) vel alterius Principis non recognoſcentis Superiorem, & ulterius eſt perpetua (uti pariter eſt in noſtro caſu) tunc talis Conſtitutio ligat etiam ignorantes, ut communiter Canoniſtæ, præcipuè allegati per *Farinac. in Verbo Bannimenta n.* 42. *& in Verbo Conſtitutio n.* 696. Et poſtquam Conſtitutiones ſunt publicatæ, tunc earum ignorantia non præſumitur, nam quilibet ſcire præſumitur, quod publicè ſcitur, ut dixit *Iaſon Conſil.* 83. *n.* 2. *volum. p. Farinac.* alios allegans *in dicto Verbo Bannimenta*, *n.* 29. *& in Verbo Conſtitutio num.* 687. Stante igitur hac doctrina, & poſitione, ruit, nec ſubſiſtit privilegium noſtrum. Reſpondeo negando hanc conſequentiam: & ad doctrinam *Carenæ* pro antecedenti aſſumptam, dico, Conſtitutiones pœnales perpetuas, publicatas, Papæ, vel alterius Principis non recognoſcentis Superiorem, ligare quidem etiam ignorantes, ſed in actu primo tantum, ut alibi in ſuperioribus conceſſum eſt, & approbatum: hoc autem eſt dicere, ipſas Conſtitutiones non ligare ignorantes in conſcientia, & foro interno, atque actu ſecundo, prout tantum affirmamus in noſtro privilegio. Sed ſolum ligare præſumptivè, & in foro externo, de quo ſolum loquuntur, & intelligendi ſunt Doctores, & Canoniſtæ,

aſ-

Digitized by Google

aſſerentes communiter dictas Conſtitutiones ligare etiam ignorantes; ut patet ex eorum contextibus ad literam: ex eodemmet *Carena* præcipuè: dum & ipſe §. *cit. n.* 91. expreſsè ait cum *Iaſone*, *Farinaccio*, & aliis: *Poſtquam Conſtitutiones huiuſmodi ſunt publicatæ, tunc ignorantia earum non præſumitur, nam quilibet ſcire præſumitur, quod publicè ſcitur.* Scire præſumitur in foro utique externo, de quo non loquitur noſtrum privilegium, ſed de interno tantum. Et adde, quod per *Cravettam Conſil.* 193. *n.* 8. *&* *Surdum Decis. Mantuana* 221. *n.* 14. allegati ab ipſomet *Carena l. c. n.* 92. *hæc ſcientia præſumpta non ſufficit ad imponendam pœnam corporalem.* Ergo Conſtitutio poenalis ignorantes non ligat, conſequenter verum privilegium noſtrum. Ex hucuſque dictis

221 Infertur primò: Quod ad incurrendam ipſo facto excommunicationem inflictam contra ſcienter legentes, vel retinentes libros, ſcripturas, &c. ut in propoſito privilegio, requiritur primo, ut legentes, vel retinentes, & cæteri, ſciant librum eſſe prohibitum: unde in hanc excommunicationem non incidunt, qui ignoranter illum retinent, ac legunt. Secundò, requiritur, ut auctor libri, aut ſcripturæ ſit hæreticus. Tertiò, ut hæreſim contineat, vel de Religione tractet. Quartò ut librum legat, vel retineat abſque licentia. Sic etiam *Farinac. De Hæreſi qu.* 180. *n.* 45. *P. Piſtacchius De Superſtit. cap.* 28. *num.* 2. & alii.

222 Infertur ſecundò, Regularium Supetiores excuſari à culpa, & à poena privationis Officiorum, vociſque activæ, ac paſſivæ, ob ignorantiam, vel oblivionem, aut inculpabilem inadvertentiam, ſive inconſiderantiam, non exequẽtes Sacræ Congregationis Decreta *legendi litteras Apoſtolicas ad Sanctum Officium pertinentes*, *De Celebratione Miſſarum*, &c. Si namque ignorantia excuſat à culpa, & ab incurſu Cenſurarum: excuſabit etiam, & multo magis in hoc caſu, à culpa, & à pœna privationis, &c. & nedum ob ignorantiam, verum etiam ob inculpabilem oblivionem, & naturalem inadvertentiam, ſeu actualem inculpatam inconſiderationem, quæ æquivalet ignorantiæ invincibili, ut docent *Caiet. in Summa, verb. Inconſideratio; Sylveſter verb. Naufragium in fin. Vaſquez par.* 2. *diſp.* 107. *cap.* 3. & alii. Et ad hanc eandem rem, ita *Peyrinus de Privileg. to.* 3. *in Additam. ad Conſtit. Vrbani VIII. c.* 12. *in princ. n.* 4. *verſ. Noto* 2. *pag. mihi* 480. *col. p. in princ. In Conſtit.* 9. *Vrbani VIII. quæ eſt Decretũ Congreg. De celebratione Miſſarum, Iubentur omnes Superiores locales ſub pœna privationis Officiorum ipſo facto incurrenda, bis in anno, ſcilicet feria* 2. *poſt primam Dominicam Adventus; & feria* 6. *poſt octavam Corporis Chriſti, curare, ut in publica Menſa dicta Decreta legantur. Circa quod quæro, An remaneat Superior privatus, qui eo die determinato non facit legi dicta ſtatuta ex negligentia, vel inconſideratione, vel ignorantia, ſed legi facit poſt menſem v. g. Reſp. quod dicta ſtatuta determinatis diebus legi debent, quod ſi non legantur, legi debent die ſequenti, & ſic deinceps. Non enim ponitur terminus ad finiendam obligationem, ſed ne dilatetur executio. Quare tranſacto aſſignato termino, non ceſſat obligatio, leg. Celſus, ff. de recept. arbitr. cap. Cum dilecti, §. Præterea, de dolo, & contum. Vnde cum pœna privationis non ſit ſtatuta ad canonizandũ diem ibi præfixum, ſed ſolum ad obligationem inducendam lectionis dictarum Conſtitutionum, ne ullo unquam tempore in oblivionem, aut deſuetudinem abeant, quod eſt finale motivum dictæ lectionis: dicendum eſt, quod qui ex ignavia, ſeu negligentia, vel oblivione, dictas Conſtitutiones diebus præfixis non curaverit legi, non incurret dictam poenam, ſi alio tempore, poſt menſem v. g. termini præfixi legi faciat, facturus legi in termino ſtatuto ſi meminiſſet, vel ſciviſſet. Vbi namque quis facit ſine culpa contra legem præcipientem, vel prohibentem*

R *ali-*

aliquid fieri, poenam non meretur. Sed ignorantia, inconſideratio, negligentia non craſſa, quæ eſt cauſa, cur non impleatur præceptum, excuſat à culpa omnino, vel multum minuit, iuxta doctrinam D.Tho. p. 2. qu. 76. art. 3. & 4. ergo etiam à graviſſima privationis poena. Atque ita in ſimili Ledeſma, Navarr. Filliucc. Azor. Scortia, Sigiſm. Vgolin. Pariſ. Garzia, Sanchez. Adde quod poenæ Conſtitut. Pontificalium ſolent eſſe moderatæ, ita ut delicti menſuram non excedant, ad illud Deuter. 16. Iuxta menſuram delicti, ſit & plagarum modus. At culpa, cur non legantur dicta Decreta die præfixa, provenit ex ignorantia, inadvertentia, & negligentia, quæ ſuppletur altero die. Ergo pro ea non eſt imponenda tam gravis poena, qualis eſt officii privatio. Hactenus *Peyrinus*, cui ſubſcribit *P. Piſtacchius De Superſtitione cap. 55. n. 14.* & quem ſequitur *Diana tom. 7. Coordinato tract. p. reſ. 18. ex p. 5. tr. 14. & Miſcell. 2. reſ. 15.* ubi etiam ait, huiuſmodi ſententiam tenere alios iuniore viros Doctos hac de re à ſe conſultos, quibus addo ego *Bordonum in Deciſionibus Miſcell.* Deciſ. 14 in fine: ubi *n. 4. & 5.* aſſerit, Superiores omittentes ex oblivione legere ea decreta, eorum poenas non incurrere, nec etiam in foro externo: *niſi conſtaret Superiorem admonitum, nolle ut legerentur, quia tunc temerarius diceretur, ſpernens eam monitionem verbo, & facto.* Extendit autem idem *P. Diana reſ. cit. in fine*, doctrinam eadem *Peyrini* ad aliam ſupradictam Conſtitutionem ad Sanctum Officium pertinentem: ibi enim ſic: *Et idem dicendum eſt de alia Conſtitutione Vrbani VIII. edita feria 6. die 4. Aprilis 1643. de Obſervantia Bullarum pertinentium ad Sanctum officium. Vbi Sanctiſſimus decernit quod legatur ſingulis annis in publica menſa ideſt feria 6. poſt octavam Aſſumptionis B. Mariæ Virgin. ſub. poena privationis officii, & vocis activæ, & paſſivæ.*

223 Addit præterea *Peyrinus* proſequens ſuam rem, *Quod poſſet etiam quis à lectione dictarum Conſtitutionum die præfixo, ſi eo die in Conventu fieret aliquod magnum feſtum, & in Refectorio adeſſent devoti ſeculares; vel ſi Religioſi iviſſent ad Proceſſionem, vel ad ſepeliendum mortuos, & non poſſent omnes adeſſe; quibus ſtantibus, decerneret ſuperior dictas Conſtitutiones non legere eo die, ſed differre in ſequentem, putans id ſibi iis caſibus licere, alioquin legi facturus. Nam qui bona fide tranſgreditur legem humanam, putans ſe habere iuſtam cauſam tranſgrediendi, non peccat, nec poenas tranſgreſſoribus impoſitas incurrit, quando de iuſta cauſa conſtat, iuxta D. Tho. 1. 2. qu. 96. art. 6. corp. & 2. 2. qu. 147. art. 3. quem cum communi ſequuntur Navarr. in Man. cap. 23. n. 43. & libr. 2. Conſil. De Iure iur. Conſil. 12. n. 2. Sayr. in Deciſ. tit. de Summ. Trinit. deciſ. 3. Rodriq. to. 2. Q. q. Reg. qu. 72. art. 3. Iuſta autem cauſa eſt, propter quam Legiſlator, ſi præſens eſſet, eum excuſaret: vel quæ bona fide pro iuſta habetur, & ob quam, niſi talem eam indicaret, contra legem non faceret. Ita Navarr. in Man. l. c.* & ita ad litteram *Peyrinus*.

224 Et ſi ab eo quæras, An ſubditus teneatur monere Superiorem de dictis Statutis legendis, & quo iure? Reſpondet *(in fine citati) n. 4.* affirmativè: idque *ratione iuſtitiæ, ex eo quod Prælatus, & ſubditus debent eodem iure cenſeri, Prælatus autē ratione iuſcitiæ tenetur adiuvare ſubditum ſuum quantum poteſt, ut probavi tom. 2. Præl. qu. p. Vnde collige, quod ſubditus ſcienter omittens monere Prælatum ſuum, ut die ſtatuta legi faciat dicta Decreta, mortaliter peccat propter grave damnum, quod ex ſua omiſſione malitioſa infert Prælato ſuo, unde poteſt, & debet à Superiore puniri.* Hæc omnia *Peyrinus*, quæ volui per extenſum hic referre in gratiam Regularium.

PRI-

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Legentes prædictos Libros, vel Scripturas retinentes, &c. ex invincibili ignorantia ſive iuris, ſive facti, ex ignorantia inquam, ſive notabili, ſive craſſa, & ſupina, ſive etiam affectata, & ex lata culpa. Niſi adeò craſſa ſit, ut ſit ingens temeritas; excuſantur (ſi non à culpa) ab incurrenda excommunicatione.

225 SEquitur hoc privilegium ex dictis, tum *in privilegiis 8. 9. & 10. Capitis quarti*: tum alibi pluries in ſuperioribus, & præterea probatur. Quia lex poenalis, ſeu Bulla, quæ imponit poenam excommunicationis, legentibus, vel retinentibus prædictos libros, Scripturas, &c. petit *ſcienter hæc fieri*, maximè *Bulla Coenæ*, ut patet. Sed quando ſcientia petitur, quævis ignorantia excuſat, niſi ſit ingens temeritas, quia ubi intervenit ignorantia, deficit voluntas delinquendi: ut notant *Sylveſter Verbo Ignorantia qu.* 8. *dicto* 4. *n.* 18. *Sanchez in Decal. libr.* 2. *cap.* 10. *n.* 38, & alii innumeri. Ergo. Confirmatur, quia quando Canon poſtulat *ſcienter* aliquid fieri, petit manifeſtè dolum. Ignorantia autem etiam craſſa, & ſupina, ſed non temeraria, excludit dolum, ut patet. Ergo qui non ſcienter, ſed cum hac ignorantia librum vetitum, vel ſcripturam legit, aut retinet, excommunicationem non incurrit, ab ipſaque ſaltem (ſi non à culpa) excuſatur. Et ita etiam docent *Sanchez l. c. Duardus in Bullam Coenæ lib.* 2. *can. p. qu.* 36. *à n.* 3. *Bonacina tom. p. de Excommun. diſp.* 2. *qu.* 5. *punc.* 4. *n.* 8. & 9. *Caſt. Palao to. p. tr.* 4 *diſp.* 2. *punc.* 10. §. 2. *n. p. Sanctarellus de Hæreſi c. p. dub.* 5. *n.* 23. *Diana to.* 5. *Coordin. tract.* 12. *reſ.* 36. *n.* 9. *ex p.* 4. *tr.* 7. *reſ.* 36. *Navarr. in Man. cap.* 27. *num.* 141. *relatus à Duardo l. c. n.* 8. extendens apud ipſum privilegium noſtrum ad omnes alias poenas, dum ait ibidem: *Certum eſſe, quod quacumque ignorãtia quis aliquid facit, verè non faciat ſcienter, & ita verè non continetur ſub lege lata contra facientem ſcienter, ſaltem in foro conſcientiæ: & ſi in foro exteriori interdum aliter præſumi poſſet. Tamburinus in Decal. lib.* 2. *cap. p. de Fide p.* 12. *P. Piſtacchino de ſuperſt. cap.* 28. *n.* 3. aliique plures tum apud ipſos, tum allegati *in dictis privilegiis Capitis* 4. tum alibi pluriès in Superioribus. Excipitur autem in privilegio, ignorantia cum ingenti temeritate conjuncta; quia ſi hæc ingens temeritas adeſt, jam adeſt ſcientia, cum talis ingens temeritas etiam per *cit. Sanchez, Duardum, Bonacin.* & alios, non contigat ſine gravi ſuſpicione malitiæ: hinc *Bonac. n.* 9. *cit. in fine* ſic: *Ingens temeritas dicitur, quando habetur magna ſuſpicio pravitatis libri.*

CAPUT SEPTIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SECUNDUM DECALOGI PRÆCEPTUM:

Non aſſumes Nomen Dei tui in vanum.

226 HOc idem præceptum habetur *Exodi* 20. & ſub iiſdem omnino verbis: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*. Sicut autem in primo præcedenti Decalogi præcepto, præcipitur, uni, vero, & ſoli Deo, honorem Divinum exhiberi: ita in hoc ſecundo, divinum ipſius nomen, honore debito proſequi jubetur: ſimulque illud in vanum quovis modo aſſumere prohibetur. Aſſumitur autem ſic, quotieſcumque quis temerè, ac fruſtra, *iurat*, *blaſphemat*, *aut malè vovet*, ut communiter tradunt Doctores, teſte *Clavi Regia lib. 5. cap. p. in princip.* Idcircò in hoc ſecundo Decalogi præcepto (omiſſis privilegiis circa Blaſphemias, de quibus egimus in *Privilegio* 4. *præcedentis Capitis*) afferam ignorantiæ privilegia circa Iuramenta, & Vota, uti ad ipſum præceptum ſpectantia. Quare ſit:

PRIVILEGIUM PRIMUM

Iurans falſum ex invincibili ignorantia, ob ignorantiam ipſam excuſatur à mortali.

227 IUramentum derivatur à jure *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 89. *art.* 9. quia pro jure, ſeu ad inſtar juris, & legis introductum eſt. Quandoque Sacramētum nuncupatur, eo quia Religionis actus eſt, & rei Sacræ atteſtatio. Definitur autem, *Invocatio Dei in teſtem*: hinc jurare, eſt Deum in teſtem invocare: ſic communis cum *D. Th. l. c.* Unde duo neceſſariò requiruntur ad juramentum: & quod Deus invocetur: & quod invocetur in teſtem: ſive id fiat expreſsè, ut dum quis ait, juro per Deum, vel per Trinitatem, per Chriſtum, &c. ſive tacitè, ut ſi quis juret per Evangelia, vel per Crucem, &c. aut per Creaturas, in quibus ſpecialiter relucet bonitas, & potentia Dei; ut ſi juret per Sanctos, per Angelos, per Animam rationalem, per Coelum, per Solem: in his enim, & ſimilibus juramentis cenſetur creatura adduci in teſtem, non per ſe, ſed quatenus dicit ordinem ad Deum; præſertim ſi addatur nomen Dei, ut ſi jures per Solem Dei, per ignem Dei, &c. Verum quidem eſt, quod ſi quis adducat creaturas, non per ordinem ad Deum, ſed ſecundum dignitatem, quam in ſe habent, iſte non cenſetur jurare; quia non intendit Deum adducere in teſtem ſuorum verborum, ſed tantum per res humanas dictum ſuum confirmare. Qua ratione, voces iſtæ, per fidem meam, in conſcientia, fide boni viri, vel Religioſi, &c. multoties non ſufficiunt ad juramentum, quia eas uſurpantes, tantum ſignificant ſe loqui ex veracitate, & fidelitate, quæ virum probum, Sacerdotem, Religioſum decet. Circa quod tamen inſpicienda iurantis intentio, ita communiter Doctores.

228 Debet autem iuramentum eſſe *iuſtum, neceſſarium, & verum. Iuſtum*, quia fieri nequit iuramentum niſi de

re

re licita, & honeſta, unde fieret iniuria gravis Deo ſi adduceretur in teſtem rei turpis: imò nec obligat iuramentum factum de re ſub peccato prohibita per quamcumque legem, ſive naturalem, ſive Divinam,ſive humanam. Sicut nec obligat iuramentum factum de re ex ſe indifferente, quia Deus non vult obligare ad aliquod vanum: quale eſſet v. g. iuramentum non ludendi cum tali perſona: nō tranſeundi per talem viam, &c. niſi hoc haberet aliquid boni; ut ſi non ludendo cum tali perſona; aut non tranſeundo per talem viam, effugeret iurans aliquam occiſionem peccati, & ad id cavendum iuraret. Nec præterea, obligat iuramentum factum de re contraria divinis Conſiliis, ut ſi quis iuraret non ingredi Religionem: imò peccaret iſte venialiter,quia Deum teſtem adduceret contra ipſius conſilia:& ſi in contemptum Religionis fieret iuramētum, eatenus peccatum eſſet mortale. *Neceſſarium.* Quia nonniſi ex cauſa neceſſaria, & gravi fieri debet iuramentum: Quare iurans ſine neceſsitate,& in cauſa levioris momenti, peccat venialiter. *Verum.* Veritas autem iuramenti in eo conſiſtit, ut quod iuratur verum ſit. Unde iuramentum aſſertorium obligat ſub mortali ad dicendum verum,etiam in re levi,præterita,aut præſenti. Imò ioco falſum iurans: aut dubium ut certum:vel è contra certum, tanquam dubium, peccat mortaliter.

229 Peccat inquam mortaliter per omnes D. D. falſum iurans. A quo tamen mortali excuſat ignorantia invincibilis, ut in propoſito privilegio. Quod probatur. Quia ſic iurans, deponit id quod exiſtimat verum, et tantum materialiter falſum iurat, quo iuramento non irrogatur Deo ſummæ veritati irreverentia. Hinc etiam *Trullench in Decalog. libr. 2. cap. p. dub. 6. n. 3.* ſic: *Peccat ne mortaliter ille, qui ex ignorantia falſum iurat? Reſpondeo: Si ignorantia eſt invincibilis; ideſt ſi facta debita diligentia, putat verum eſſe quod iurat, nullo modo peccat.* Et idem docuit ante *Navarrus in Manuali cap. 12. n. 6.* extendens *n. 7.* privilegium noſtrum,cum *Io. Andrea in cap. Tua, de iureiurand. Angelo, & Silveſt. verb. Periurium c. Homines 22. qu. p.* ad ignorantiam etiam craſſam, vel ſupinam: ibi enim: *Qui per ignorantiam, quam craſſam, vel ſupinam vocant, iurat falſum, credens ſe iurare verum, quamvis ſi debitam adhibet diligentiam, nihil peccet; ſi tamen aliquam adhibet, non amplius quam venialiter delinquit, ſecundum eoſdem.* Quibus tamen non aſſentio,ut paulò infra ſequenti numero 231. Confirmatur; Quia qui ſic iurat, (ex ignorantia videlicet invincibili,et præmiſsa debita diligentia) non facit contra mentem ſuam, ſed potius id iurat quod in corde, & in mente ſentit; mentiri autem eſt contra mentem iri. Cum igitur ille non eſt cōtra mentem, verum formaliter dicit, licet materialiter per accidens ſit falſum. Neque ſe exponit periculo iurando falſum,qui iurat quod præmiſſa debita diligentia, ex ignorantia invincibili ſibi videtur verum, iurat quod moraliter certum eſt: ac proinde per accidens eſt, quod res non ita ſit à parte rei: ſemper enim iurans præmiſſa debita diligentia, liber evadit à periurio. Et huiuſmodi doctrina (conſequenter propoſitū privilegium) admittitur nedum à præcitatis,verum à communi Doctorum firmiter aſſerentium: quod, iurans rem falſam pro vera,credens tamen ex ignorantia (præmiſſa debita diligentia) eſſe veram, nullum peccatum mortale, vel veniale committit. Ita præcipuè *Sanchez in Decal. lib. 3. cap. 4. n. 14. Toletus lib. 4. Summ. cap. 21. n. 3. verſu Tertia quando, in fine. Azorius tom. p. lib. 11. cap. 4. quæſt. p. in principio. Suar. de Relig. tom. 2. lib. 3. cap. 5. n. 3. Verſu Secunda Regula:* ubi, *Quod doctrina hæc communis eſt, & clara* (hinc & privilegium noſtrum tale, commune videlicet, & clarum) *Sotus de Iuſtit. libr. 8. qu. 2. art. 3.* con-

conelus. 6. Leſſ. de Iuſt. libr. 2. cap. 41. n. 17. Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 7. punc. 3. Verſu, Si autem deſites & verſu ſequenti Fagundez in Decalog. tom. p. in 2. præcept. lib. 2. cap. 6. n. 7. alii apud ipſos, & communiter. Sed

230 Obiter hic quæres. An ex ignorantia invincibili iurans falſum, falſumque deponens, ſi ob eius falſam depoſitionem aliquis notabile damnum patiatur, teneatur ad reſtitutionem: Reſpondeo negativè, cum *Caiet. in 2. 2. qu. 70. art. 4. Petro à Navarra de Reſtit. lib. 2. cap. 3. n. 255. Leſſio de Iuſt. lib. 2. cap. 7. dub. 6. n. 26. & cap. 30. dub. 7. n. 55. Piſtacchio de Superſtitione Cap. 19. n. 59.* Et ratio eſt, quia ſi ratione inculpabilis ignorantiæ excuſatur ille à periurio, & Dei offenſa, magis excuſabitur ab offenſa proximi, & læſione ejuſdem. Confirmatur, quia qui non peccavit, mortaliter ſaltem (ut hic ſupponitur) in damno inferendo, nec tenetur damnum illatum reſtituere. Hinc computanda eſt (inquiunt citati) materialis illa damnificatio (ſi damnificatio dicenda eſt) inter eas, quæ caſu fortuito accidunt, vel inferuntur. Ex qua doctrina infert etiam *Leſſius n. cit. 55. in fine, cum Caiet. l. c.* jurantem falſum inculpabiliter ob invincibilem ignorantiam, non teneri cum vitæ periculo ſuum teſtimonium retractare. De qua re in ſequenti privilegio.

231 An verò à reſtitutione item liberetur, qui ex ignorantia craſſa, & vincibili, falſum iurat, ratione cuius alter damnum acceperit. Reſpondetur quod non, ſed teneri ad reſtitutionem damnorum in ſolidum. Ratio eſt: quia ſicuti falſum iurans ex tali ignorantia, non excuſatur à mortali, ita nec eximitur ab obligatione reſtitutionis: & ſicut peccavit mortaliter ſic iurando, ita ad reſtitutionem damni illati tenetur, cum ſic etiam iniuſtè, & per iniuriam proximum damnificaverit, ſua falſa atteſtatione iurata, ex ignorantia quidem, ſed culpabili, utpote craſſa. Quiſque enim tenetur damnum, quod alteri paravit, & intulit, impedire, etiam cum pari damno ſuo, ut patet in aliis reſtitutionibus, ut famæ, honoris, & bonorum, & ex illa regula, *In pari damno potior cenſeri debet conditio innocentis*. Hocque patet etiam ex *cap. Si tua culpa, de iniur. & dam. dat. & ex cap. Parochianos de ſent. excommunic.* ibi, *donec læſis congruè ſatisfaciant*. Et docent idem *Farinacius part. 1. Praxis, qu. 62. n. 51. pag. 308. col. 2. Leſſius dub. 7. cit. n. 52. P. Piſtacchius num. cit. 59. in princip. Fagundez in Decal. tom. 2. lib. 8. cap. 42. n. 3.* & alii ab eiſdem allegati. Et adeò ad reſtitutionem damni illati tenetur is, qui falſum iuravit ex ignorantia quidem, ſed craſſa, ut *Leſſius dub. 7. cit. n. 53.* velit, (& cum ipſo *Fagundez cap. cit. 42. n. 4.*) quod teneatur etiam ad retractandum ſuum dictum (ſi id profuturum putet) ratione cuius alteri mors, vel mutilatio eſſet inferenda, cum æquali etiam periculo vitæ, mutilationis, famæ, boni temporalis, aut honoris, ſi ſimile alteri ſui falſi dicti cauſa teneatur. Et idem docent *Filliucius tom. 2. tract. 40. cap. 8. n. 254. & Sayrus in Clavi Regia lib. 12. cap. 19. n. 8.* Ubi ſic: *Dubium eſt, ad quam reſtitutionem teneatur teſtis falſo deponens in iudicio contra innocentem, cuius dicto ad mortem innocens damnandus eſt: an teneatur cum propriæ vitæ periculo teſtimonium retractare, quo innocens à morte liberetur? In qua re certum eſt, quod ſi retractatio nihil eſt profutura, non tenetur illam facere, ſed ſolum reſtitutionem pro vita, & damnis, ut dicitur in materia reſtitutionis. Secundo certum eſt, ſi ex loco tuto, ſententiam ſuam revocare poteſt, ita ut proſit; non tenetur ſe coram iudice prodere. Solum igitur quæſtio eſt, cum ita res ſe habet, ut niſi cum certo vitæ ſuæ periculo non poſſit illum liberare, an ad id teneatur? Nonnulli eius opinionis eſſe dicuntur, ut putent non teneri, eo quod quiſque ſibi potius quam alteri conſulere tenetur, atque adeo videretur*

tur ſuæ morti cooperari, ſe offerendo, ut ſalvet innocentem.

At, omnes quos ego hactenus authores legere potui, planè fatentur in hoc caſu teneri falſum teſtem cum vitæ propriæ periculo, & diſpendio, retractare dictum ſuum, ut innocentem liberet à morte, cuius ipſe ſuo falſo teſtimonio cauſa fuit. Favet Caiet. 2. 2. quæſt. 70. art. 4. Sotus expreſsè lib. 4. de Iuſt. q. 6. art. 3. in reſp. ad quartam, dub. 3. verſic. Gravius autẽ dubium. Io. Medin. c. de reſtit. qu. 3. cauſa 4. ad quartum. Navarr. in Man. c. 15. n. 17. verſic. 23. Petrus Navarra lib. 2. de reſtit. cap. 3. par. 2. dub. 11. n. 252. Ludov. Lopez p. p. Inſtruct. Conſc. c. 69. in fine. Anton. de Corduba in Summ. Caſuũ Conſcien. q. 17. verſic. Tertiò. Petrus de Aragon. 2.2. qu. 62. a. 2. cont. 16. concluſ. 3. Toletus l. 5. Inſtruct. Sacerd. c. 59. in fine; & Emanuel Rodriquez tract. de Ordine Iudiciali cap. 7. concl. 3.

Ratio eſt, quia licet unuſquiſque vitæ ſuæ magis, quam alienæ, providere teneatur, id tamen verum eſt ſolũ cæteris paribus: ſed in hoc caſu innocens eſt in periculo mortis ob iniuſtitiam à teſte factam contra illum, & cum cæteris paribus vita utriuſque ſit par, maius eſt ius penes innocentem iniuſte accuſatum, quam penes teſtem, ob cuius falſum teſtimonium vitam emittit. Ergo lege iuſtitiæ cum vitæ periculo eum liberare tenetur, ſibique imputet teſtis quod ſeipſum in has anguſtias redegerit. Quamvis igitur in æquali gradu innocentiæ mihi plus tenear, quam proximo, cum ſint omnia paria, cum tamen ego ſum cauſa damni efficax, potior eſt alterius, qui innocens eſt, conditio. Quod tamen intelligendum eſt, ut diximus, dummodo putet retractatione ſua ſic damnatum fore liberandum, & non alias, ob rationem dictam: ſi enim ſufficeret retractatio eius in abſentia, & loco tuto conſtitutus, ſine vitæ periculo, tunc ſatis eſſet id Iudici veritatem manifeſtæ, miſſis literis, & proprio iuramento confirmatis, etiam cum damno famæ, & honoris, ſibique imputet, qui huius tanti mali cauſa fuit. Quod ſi alter non incurrit amplius periculum vitæ, eo quod vel iam ſuſpenſus ſit, aut vitam ſuam redemit, reconciliata, & ſatisfacta parte adverſa, tunc quidem ſufficit dictum ſuum præſtito iuramento, retractare, & ſe in loco tuto conſtituere, donec ſatisfecerit parti offenſæ ſi adhuc vivus fuerit, aut filiis, & parentibus, ob damnum famæ, honoris, ac rerum temporalium ex tali teſtimonio falsò illatum, veniamque ſupplex petat. Quod ſi in vita id præſtare non poſsit, aut quia incurrat propriæ vitæ periculum, aut propter perpetuas inimicitias, quas veriſimiliter ex tali ſua retractatione ſecuturas animadvertit: aut quia facta tali reſtitutione, parum, aut nihil ei ſupereſſe novit, unde ſe, & familiam ſuam alere poſsit, tunc ſatis erit, quod in morte ſua dictum ſuum retractet, & meliori quo poſsit modo ſatisfaciat. Hactenus *Clavis Regia toto n.* 8. *cit.* Cujus doctrina, tota, & totaliter facit ad noſtrum reſponſum, ut patet de juramento falſo ex ignorantia craſſa, cum hæc nec excuſet in caſu propoſito à culpa mortali, nec ab injuſtitia, &c. Vide eundem *Sayrum n.* 9. ſequenti, ubi inquirit: Quid agendum ſit, quando teſtis falſo depoſuit, & eo retractante dictum ſuum, adhuc ſunt alii teſtes, qui non retractant dicta ſua: an ſcilicet teneatur teſtis ille in hoc caſu retractare dictum ſuum.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ex ignorantia non culpabili, vel oblivione, falſum iurans, ob quod alter morti eſt condemnatus, excuſatur à retractatione ſui dicti, nec tenetur cum vitæ ſuæ periculo alterum eripere; ſed neque ad damnorum factorum reſtitutionem aliquam obligatur.

232 TEneti ad dictam retractationem, necnõ obligati ad reſtitutionem damnorum omnium, ex igno-

Digitized by Google

ignorantia craſſa (conſequenter culpabili) jurantem falſum, definitum videtur in præcedenti primo privilegio: in hoc autem ſecundo, ab utraque obligatione eximitur, ſi falſum juraverit, & depoſuerit ex ignorantia, vel oblivione non culpabili, quod privilegium etiam ſequitur ex præcedenti, ut conſtat, & admittitur expreſsè, & ſub iiſdem verbis à *Sayro l. c. n.* 11. *verſu, Quintò*, dum ibi ſic: *Si quis ignorantia non culpabili, vel oblivione falſum dixit teſtimonium, ob quod alter morti eſt deſtinatus, non tenetur iuxta ea, quæ dub. p. propoſitione* 4. *diximus, cum vitæ periculo illum eripere, ſed neque ad damnorum factorum reſtitutionem aliquam obligatur. Ratio patet ex dictis, cum neque teneatur ratione rei, nihil enim poſitivè accepit: neque ratione iniuſtæ dictionis, quandoquidem non perfectè, & formaliter falſum tulit teſtimonium, ſed materialiter tãtum, ac proinde ad iſta non tenetur cum tãto ſuo damno, & incommodo. Si enim excuſatur in hoc caſu à periurio, & Dei offenſa, magis excuſabitur ab offenſa proximi, atque adeo à reſtitutione, iuxta ea, quæ ibi dicta ſunt. In qua tamen re diligenter cavendum eſt, ne ſibi ipſi blandiatur quiſpiam, cum rarò contingere poſſit ignorantia, & oblivio inculpabilis in tam gravi materia.* Hucuſque *Sayrus*, & ante ipſum *Petrus Navarra de reſtit. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 255. ſub ſequentibus verbis: *Adnotat Caiet. in d. art.* 4. *quod ſi quis ignorantia quadam non damnabili, vel oblivione, falſum dicit teſtimonium, ob quod alter morti eſt condemnatus, non tenetur cum vitæ periculo illum eripere, & mihi ità videtur; immò nec ad damnorum factorum reſtitutionem ullam teneri putarem; & computanda eſt illa damnificatio, ſi damnificatio dicenda eſt, inter eas, quæ caſu fortuito inferuntur: vel ex leviſſima culpa, quæ non obligare ad reſtitutionem ſatis oſtendi*. Accedit etiam *Emanuel Rodriquez in tract. de Ordine Iudiciali cap.* 7. *concluſ.* 5. & authoritas eorundem Doctorum, quos allegavi in præcedenti privilegio, ſub *n.* 230. uti pariter faciunt ibidem dicta pro præſenti ſecundo propoſito.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Quis ſe mihi offerens ſpontè, abſque ulla videlicet inductione mea, ad iurandum id quod ex ignorantia, & bona fide putat eſſe verum, & ſi ego falſum norim, conducat tamen iuramentum ad probandum verum, & tuendum ius meum, licebit mihi id permittere (nihil tamen cooperando) uterque in hoc à culpa prorſus, etiam veniali, immunis erit.

233 Video hujuſmodi privilegium, relatum, & admiſſum à *Sanchez par.* 2. *Operis Moral. l.* 3. *cap.* 8. *n.* 10. *in fine*. Et cum ipſo, meritò approbatum à *Fagundez in Decal. to. p. libr.* 2. *cap.* 7. *n.* 18. quod præterea cum iiſdem probatur. Nam & ſi verum ſit, mihi (& nemini) licere eum ad iurandum inducere, quem ſcio falſum in reipſa juraturum, licet bona fide deceptum, putando id eſſe verum, ut docent *Azorius tom. p. lib.* 11. *cap.* 11. *quæſt.* 2. *Verſu Quæres*; idem *Sanchez n. cit. Fagundez l. c. n.* 17. *Suarez de Relig. to.* 2. *De Iuram. libr.* 3. *cap.* 14. *n.* 8. *Paſqualigus Cent. p. qu.* 5. *Iulius Mercor. in ſua Praxi Opinionum limitata par. p. art.* 5. & alii: ex. gr. mea intereſt ad tuendum meum ius aliquid probare, & eſt aliqua circumſtantia, quam veram eſſe putat is qui vult jurare, & ſcio ego illam eſſe falſam: non eſt mihi licitum eum inducere, ut id quod bona fide verum putat, juret: quia & ſi jurans in opinione ſua, ignorantiæ cauſa, non juret falſum niſi materialiter, jurat nihilominus id, quod reipſa ego eum inducens ad jurandum, falſum eſſe ſcio: quapropter ego eum inducens ad jurandum, nequeo excuſari à crimine periurii, cum inducam alterum ad aſſerendum Deum in teſtem rei falſæ:

ſæ: & id eſſe mortale credit *Sanchez l. c.* licet alii apud ipſum dicant tantum id non licere,non tamen aſſerunt ſub mortali,vel veniali.Et ſi inquam mihi,& nemini,liceat eum inducere ad iurandum, ſi tamen abſque inductione mea ille ſe offerat Iudici ad id iurandum , quod ex ignorantia,& bona fide putat verum, licet ego ſciam falſum eſſe , & conducat ad probandam rem meam veram , ne iure meo defrauder , licebit mihi tale iuramentum permittere; quia in hoc caſu iurans, nec venialiter peccat , ratione ignorantiæ,& bonæ fidei: Ego verò permittendo prædictam circunſtantiam , quam falſam eſſe ſcio , negativè tantum me habeo,nec utor eo teſtimonio ad falſum aliquid probandum ; ſed ad probandum id quod verum eſt , ac ius meũ tuendum , quamvis ea circunſtantia ſit falſa.Ita *Sanchez*,& cum ipſo *Fagundez*.

234 Tradita doctrina confirmatur, & privilegium propoſitum magis roboratur . Et ſi fas non ſit deferre jusjurandum ei , quem puto pejeraturum , quia teneor tantam Dei injuriam, & proximi peccatum vitare,& impedire, nihilominus juſta ſubſiſtente cauſa licitum id eſt,ut Iudici ſi pars poſtulet, vel aliàs ratio officii exigat,&c. *D. Tho. 2. 2. quæſt. 98. art. 4. in corp. Caiet.* ibidem,& communiter *D. D. de Iuramento* ; præcipuè *Leſſius de Iuſt. lib. 2. cap. 42. Dub.* 10. Ubi quod poſſum perjurio alterius uti in meum commodum: *etiam ſi norim illum iuraturum per Mahumetum, vel idolum: ut in contractibus, & aliis cauſis, ubi eſt iuſta ratio ad damnum , vel iniuriam cavendam, & poſſum in his cauſis exigere , vel etiam cogere ut iuret, non quidem determinatè tali modo ,ſed abſolutè, & in genere : quod eſt quotidianum apud Mercatores, qui cum infidelibus contrahunt* . Ita *Leſſ. dub. cit. n.* 50. & alii communiter.Modò ſic: Poſſum juſta cum cauſa,& in meum cõmodum, ex Doctorum ſententia, ut ſupra, juramentum exigere ab eo, quem puto pejeraturum formaliter , ergo potiori ratione, & multo magis permittere potero juramentum mihi ſponte, & abſque ulla mei inductione oblatum , in mei commodum , & ad tuendum jus meum , imò ad probandum verum, ut in propoſito privilegio , quotieſcumque falſitas juramenti ignorantiæ cauſa eſt tantum materialis, ut in caſu noſtro,nec ullam omninò culpam includit , neque venialem . Patet ex ſe conſequentia hæc, nec eget probatione .

PRIVILEGIUM QUARTUM.

Iuramentum ſuum eſſe obligatorium invincibiliter ignorans , ſi iuret ſe aliquid facturum, vel non ; nec obligationem contrahit illud adimplendi, nec culpam non adimplendo , ignorantia ipſa excuſante .

235 HUjuſmodi privilegiũ admittit utique *Sanchez in Decal. par. 2. lib. 3. cap. 10. n. 10. in fine* , loquens de Iuramento , & *lib. 4. c. p. n. 25.* loquens de Voto (ſed eadem eſt ratio de Voto , & juramento) dum docet expreſsè , talem ignorantiam excuſare in juramento,ut in propoſito privilegio; & quoad votum etiam , expreſsè dicit: Votum non obligare quando vovens exiſtimabat illud non eſſe obligatorium , aut hoc ignorabat , quia de tali obligatione nunquam cogitavit . *Sanchezium* ſequitur *Fagundez in Decalogum tom. p. Præcept. 2. lib. 2. cap. 9. n. 15.* Probatur igitur privilegium propoſitum . Quia jurans, re vera nullam obligationem per juramentum intendit ſibi imponere (& idem dic de vovente) ſed id ſolum enunciare vult , quod per juramenti verba ſignificatur, credens ea non obligare , vel ignorans obligationem ipſam . Hoc tamen intelligendum eſt (ut advertunt etiam citati) niſi ignorans juramenti,& voti,ac promiſſionis naturam, velit eo modo iurare , &

promittere, quo ceteri iurant, & promittunt, quia tunc virtualiter, & implicitè te obligare vult. Aut niſi ignorantia ſit vincibilis: eo quod ſcilicet, dubitans de obligatione iuraverit, & promiſerit, cum ignorantia hæc non auferat omnino voluntarium, nam cum ſic dubitans iuraverit, voluit conſequenter, & virtute quicquid obligationis ex iuramento cōſurgit; & idem dic de Voto. *Suarez de Religione tom. 2. De Iuramento libr. 2. cap. 7. n. 18.* videtur diſſentire ab hoc privilegio, dum exiſtimat dictam ignorantiam nō excuſare, quia & ſi illa ignorantia, quando eſt invincibilis, excuſet in obligationibus immediatè, & directè pendentibus ex voluntate contrahentis, non tamen excuſat in conſequentibus naturaliter ex priori actu, velit, nolit agens: nam ſi tunc actus ex quo ſequitur obligatio, fit voluntariè, ſequitur neceſſitate naturali, obligatio, non obſtante ignorantia. Verùm rectè quidem loquitur *Suarez*, inquiunt *Sanchez n. 10. cit. & Fagundez l. c.* (ego quoque cum ipſis) ſed conſequenter ad ſuam opinionem quam habet idem *Suarez eo cap. 7. cit. a num. 11.* Vide *Sanchez eodem cap. 10. num. 8. & 9.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Iuramentum præſtitum ex ignorantia dante cauſam iurandi, iurantem non ligat; imò à culpa eum liberat ignorantia ipſa, ac excuſat, etiamſi is non ponat actum iuramento promiſſum.

236 HOc idem privilegium admitti à Doctoribus communiter nedum, verum etiam certiſſimum eſſe, & à nemine negari, quando maximè ignorantia dans cauſam iuramento verſatur circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ, eſt aperta; & expreſſa concluſio *Fagundez in 2. Decalogi precept. lib. 2. cap. 13. n. 27. Concluſ. p.* in qua ſic: *Quando error, ſeu ignorantia antecedens, & dans cauſam contractui, & iuramento, eſt circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ, nihil prorſus valet iuramentum, nec relaxatione indiget: & hæc eſt certiſſima, & à nemine negatur. Et ita præter Authores numero præcedenti allegatos, qui abſolutè loquuntur, ſpetiatim docent Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 11. n. 5. Leſs. to. p. de Iuſt. libr. 2. cap. 42. dub. 7. n. 35. Sanchez tom. p. Decal. lib. 3. cap. 11. n. 42. Exemplum ſit, ut ſi quis iuret alicui dare rem, quam putet eſſe vitream, & poſtea inveniat eſſe gemmam, non tenetur tali iuramento, quia eſt error circa ſubſtantiam. Idem ſi iuravit ſe ducturum in uxorem Mariam putans eſſe Martham. Ratio eſt aperta, quia error, & ignorantia circa ſubſtantiam, tollit abſolutum conſenſum, ac proinde reddit irritam promiſſionem, & Matrimonium, ut latè probat Sanchez libr. pr. de Matrim. diſp. 18. n. 12. Errantis enim circa ſubſtantiam rei, nullus eſt conſenſus, nulla voluntas; ut eſt commune Iuriſperitorum effatum, deductum ex lege, Si per errorē, ff. de Iuriſd. omn. Iud. & leg. cum teſtam. & lege, non ideirco C. de iuris, & facti ignorantia:* Ita *Fagundez n. 28. cit.* ubi pro eodem ſumit ignorantiam, & errorem, licet ut ipſemet notet *n. 24.* ignorantia latius pateat, quam error. Igitur ſi ignorantia antecedens, & dans cauſam iuramento, illud idem facit irritum, & nullum, ità ut nec relaxatione indigeat, multo magis à culpa excuſabit iurantem, promiſſa in iuramento non adimplentem: ſicque verum conſequenter, ac indubiè privilegium propoſitum.

237 Initio dixi (Quando maximè ignorantia dans cauſam iuramento verſatur circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ) quia error, & ignorantia verſati poteſt vel circa ſubſtantiam rei, ut ſi putes vitrum eſſe gemmam: aurichalcum eſſe aurum: & in Matrimonio, ſi putes, te ducere Bertam, cum Mariam ducas. Vel circa qualitatem, ut ſi putes vinum eſſe album, cum ſit rubrum; do-

mum

mum eſſe ampliorem, cum ſit ſtricta; gemmam eſſe maioris valoris, & minoris invenias, & his ſimilia. Quando circa ſubſtantiam verſatur ignorantia, et hęc iuramento cauſam dedit, nulli dubium verificari tunc, et à nemine reprobari noſtrum propoſitum privilegium, ut dictum eſt, et conſtat ex ſe, cum deſit conſenſus iurantis, et ſit irritum iuramentum. Poſset eſſe difficultas quando ignorantia verſatur circa ſolam qualitatem rei iuratæ, etiam ſi ignorantia ſit antecedens, et dans cauſam promiſſioni, ac iuramento: an videlicet, quando etiam circa rei qualitatem verſatur ignorantia, antecedens tamen, et dans cauſam, etc. de ipſa pariter verificetur privilegium propoſitum, ad ipſamque extendatur. Et quamvis aliqui apud *Fagundez l.c. num.* 29. negativè ſentiant: dicantque iuramentum eſſe validum, et obligare tunc in conſcientia, conſequenter non excuſari à culpa iurantem promiſſis non ſtantem, non obſtante eiuſdem antedicta ignorantia; quia et ſi error, et ignorantia cauſam dederit iuramento, et promiſſioni, ita ut nullo modo fuiſset facta iurata promiſſio, niſi adfuiſset talis ignorantia: tamen quia error, et ignorantia fuit tantum circa rei qualitatem, non circa ſubſtantiam illius, ignorantia ipſa non ſuſtulit conſenſum abſolutum, nec fecit actum involuntarium omnino circa ſubſtantiam rei, ſed ſolum ſuſtulit conſenſum ſecundum quid, id eſt, circa accidentia, et qualitates rei iuramento promiſsæ, atq. adeò ad illam nec extenditur, nec extendi debet privilegium poſitum. Nihilominus.

238. Reſpondeo ego, extendi. Et dico, quotieſcumq. ignorantia eſt antecedens, et dans cauſam promiſſioni, et iuramento, quamvis ſit tantum circa rei qualitatem excuſare etiam ſemper à culpa, ut in propoſito privilegio, nil minus ac excuſet ignorantia circa rei ſubſtantiam. Pro hac extenſione ſunt Doctores, qui (apud *Leſſium de Iuſt. libr.* 2. *cap.* 42. *dub.* 7. *num.* 34. *in princip. & Fagund. l.c. num.* 26.) non diſtinguentes de errore, dolo, et ignorantia circa ſubſtantiam, vel qualitatem rei, de utraq. generatim loquentes, docent ſimpliciter iuramentum non obligare, cui dolus, error, et ignorantia cauſam dederit, nec relaxatione indigere. Sunt et alij, qui diſtinguentes etiam inter errorem (dantem cauſam iuramento) vel ignorantiam quo ad ſubſtantiam, et quoad qualitatem, expreſsè ſunt cum noſtra reſponſione, et extenſione, et hi ſunt *Leſſius num.* 34. *cit. &* 35. et apud ipſum *Navarr. in Summ. Latina cap.* 12. *n.* 13. vbi inſinuat hanc eſſe ſententiam communem. *Sylveſter Verbo Iuramentum* 4. *qu.* 8. *ex Archidiacono. Panormitano. Ioanne Andrea, & Federico*: item *Sà Verbo Iuramentum*: expreſsè *Panormitanus in capite Cum contingat* 28. *num.* 3. & 23. *de Iureiurando. D. Antoninus* 2. *part. tit.* 10. *cap.* 6. §. *Quintus Caſus, & Covarr. lib.* 1. *Variarum cap.* 4. *num.* 7. Ubi approbat ſententiam *Panormitani*. Hos omnes citat, et ſequitur *Leſſius* allegatus, nec reprobat *Fagundez l.c. num.* 30. & 31. Probatur ergo primò noſtra reſponſio, et privilegii propoſiti extenſio, cum eodem *Leſſio*. Quia ubi error eſt, et ignorantia antecedens, et dans cauſam contractui, et iuramento, totaliter excluditur voluntas *lege* 2. *ff. de dolo*: Ubi autem excluditur voluntas abſoluta, excluditur conſenſus, et ubi non datur conſenſus, non datur iuramentum. Secundò probatur: Quia iuramentum non obligat extra mentem, et intentionem iurantis, ſicut nec votum, *capite, Quinta vallis, & capite, Veniens, de iureiurando*: atqui intentio iurantis non eſt ſe hoc caſu obligare, nam eius mens tacitè repugnat; ſi enim ſciret rei qualitatem nollet promittere, nec contrahere, ergo etc. Tertiò, quia Deus non acceptat iuramentum, niſi ſecundum intentionem eius, qui bona fide iurat, non autem ſecundum intentionem eius, qui fraudo ex-

Digitized by Google

promittere, quo ceteri iurant, & promittunt; quia tunc virtualiter, & implicitè te obligare vult. Aut niſi ignorantia ſit vincibilis: eo quod ſcilicet, dubitans de obligatione iuraverit, & promiſerit, cum ignorantia hæc non auferat omnino voluntarium; nam cum ſic dubitans iuraverit, voluit conſequenter, & virtute quicquid obligationis ex iuramento cōſurgit; & idem dic de Voto. *Suarez de Religione tom. 2. De Iuramento libr. 2. cap. 7. n. 18.* videtur diſſentire ab hoc privilegio, dum exiſtimat dictam ignorantiam nō excuſare, quia & ſi illa ignorantia, quando eſt invincibilis, excuſet in obligationibus immediatè, & directè pendentibus ex voluntate contrahentis, non tamen excuſat in conſequentibus naturaliter ex priori actu, velit, nolit agens: nam ſi tunc actus ex quo ſequitur obligatio, fit voluntariè, ſequitur neceſſitate naturali, obligatio, non obſtante ignorantia. Verùm rectè quidem loquitur *Suarez*, inquiunt *Sanchez n. 10. cit. & Fagundez l. c.* (ego quoque cum ipſis) ſed conſequenter ad ſuam opinionem quam habet idem *Suarez eo cap. 7. cit. a num. 11.* Vide *Sanchez eodem cap. 10. num. 8. & 9.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Iuramentum præſtitum ex ignorantia dante cauſam iurandi, iurantem non ligat; imò à culpa eum liberat ignorantia ipſa, ac excuſat, etiamſi is non ponat actum iuramento promiſſum.

236 HOc idem privilegium admitti à Doctoribus communiter nedum; verum etiam certiſſimum eſſe, & à nemine negari, quando maximè ignorantia dans cauſam iuramento verſatur circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ, eſt aperta, & expreſſa concluſio *Fagundez in 2. Decalogi præcept. lib. 2. cap. 13. n. 27. Concluſ. p.* in qua ſic: *Quando error, ſeu ignorantia antecedens, & dans cauſam contractui, & iuramento, eſt circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ; nihil prorſus valet iuramentum, nec relaxatione indiget: & hæc eſt certiſſima, & à nemine negatur. Et ita præter Authores numero præcedenti allegatos, qui abſolutè loquuntur, ſpeciatim docent Suarez tom. 2. de Religione lib. 2. cap. 11. n. 5. Leſs. to. p. de Iuſt. libr. 2. cap. 42. dub. 7. n. 33. Sanchez tom. p. Decal. lib. 3. cap. 11. n. 42. Exemplum ſit, ut ſi quis iuret alicui dare rem, quam putet eſſe vitream, & poſtea inveniat eſſe gemmam, non tenetur tali iuramento, quia eſt error circa ſubſtantiam. Idem ſi iuravit ſe ducturum in uxorem Mariam putans eſſe Martham. Ratio eſt aperta, quia error, & ignorantia circa ſubſtantiam, tollit abſolutum conſenſum, ac proinde reddit irritam promiſſionem, & Matrimonium, ut latè probat Sanchez libr. pr. de Matrim. diſp. 18. n. 12. Errantis enim circa ſubſtantiam rei, nullus eſt conſenſus, nulla voluntas; ut eſt commune Iuriſperitorum effatum, deductum ex lege, Si per errorē, ff. de Iuriſd. omn. Iud. & leg. cum teſtam. & lege, non idcirco C. de iuris, & facti ignorantia.* Ita *Fagundez n. 28. cit.* ubi pro eodem ſumit ignorantiam, & errorem, licet ut ipſemet notet *n. 24.* ignorantia latius pateat, quam error. Igitur ſi ignorantia antecedens, & dans cauſam iuramento, illud idem facit irritum, & nullum, ità ut nec relaxatione indigeat, multo magis à culpa excuſabit iurantem, promiſſa in iuramento non adimplentem: ſicque verum conſequenter, ac indubiè privilegium propoſitum.

237 Initio dixi (Quando maximè ignorantia dans cauſam iuramento verſatur circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ) quia error, & ignorantia verſari poteſt vel circa ſubſtantiam rei, ut ſi putes vitrum eſſe gemmam: aurichalcum eſſe aurum: & in Matrimonio, ſi putes, te ducere Bertam, cum Mariam ducas. Vel circa qualitatem, ut ſi putes vinum eſſe album, cum ſit rubrum; domum

mum eſſe ampliorem, cum ſit ſtricta; gemmam eſſe maioris valoris, & minoris invenias, & his ſimilia. Quando circa ſubſtantiam verſatur ignorantia, et hęc iuramento cauſam dedit, nulli dubium verificari tunc, et à nemine reprobari noſtrum propoſitum privilegium, ut dictum eſt, et conſtat ex ſe, cum deſit conſenſus iurantis, et ſit irritum iuramentum. Poſset eſſe difficultas quando ignorantia verſatur circa ſolam qualitatem rei iuratæ, etiam ſi ignorantia ſit antecedens, et dans cauſam promiſſioni, ac iuramento: an videlicet, quando etiam circa rei qualitatem verſatur ignorantia, antecedens tamen, et dans cauſam, etc. de ipſa pariter verificetur privilegium propoſitum, ad ipſamque extendatur. Et quamvis aliqui apud *Fagundez l.c.num.*29. negativè ſentiant: dicantque iuramentum eſſe validum, et obligare tunc in conſcientia, conſequenter non excuſari à culpa iurantem promiſſis non ſtantem, non obſtante eiuſdem antedicta ignorantia; quia et ſi error, et ignorantia cauſam dederit juramento, et promiſſioni, ita ut nullo modo fuiſset facta iurata promiſſio, niſi adfuiſset talis ignotantia: tamen quia error, et ignorantia fuit tantum circa rei qualitatem, non circa ſubſtantiam illius, ignorantia ipſa non ſuſtulit conſenſum abſolutum, nec fecit actum involuntarium omnino circa ſubſtantiam rei, ſed ſolum ſuſtulit conſenſum ſecundum quid, id eſt, circa accidentia, et qualitates rei iuramento promiſſæ, atq. adeò ad illam nec extenditur, nec extendi debet privilegium poſitum. Nihilominus.

238. Reſpondeo ego, extendi. Et dico, quotieſcumq. ignorantia eſt antecedens, et dans cauſam promiſſioni, et juramento, quamvis ſit tantum circa rei qualitatem excuſare etiam ſemper à culpa, ut in propoſito privilegio, nil minus ac excuſet ignorantia circa rei ſubſtantiam. Pro hac extenſione ſunt Doctores, qui (apud *Leſſium de Iuſt. libr.* 2. *cap.*42. *dub.*7.*num.*34. *in princip. & Fagund. l.c.num.*26.) non diſtinguentes de errore, dolo, et ignorantia circa ſubſtantiam, vel qualitatem rei, de utraq. generatim loquentes, docent ſimpliciter juramentum non obligare, cui dolus, error, et ignorantia cauſam dederit, nec relaxatione indigere. Sunt et alij, qui diſtinguentes etiam inter errorem (dantem cauſam iuramento) vel ignorantiam quo ad ſubſtantiam, et quoad qualitatem, expreſsè ſunt cum noſtra reſponſione, et extenſione, et hi ſunt *Leſſius num.*34.*cit.* & 35. et apud ipſum *Navarr. in Summ. Latina cap.*12. *n.*13. vbi inſinuat hanc eſſe ſententiam communem. *Sylveſter Verbo Iuramentum* 4. *qu.* 8. *ex Archidiacono. Panormitano, Ioanne Andrea, & Federico*: item *Sà Verbo Iuramentum*: expreſsè *Panormitanus in capite Cum contingat* 28.*num.*3.*&* 23. *de Iureiurando*. *D. Antoninus* 2. *part. tit.*10. *cap.*6.§.*Quintus Caſus*, *& Covarr. lib.*1.*Variarum cap.*4.*num.*7. Ubi approbat ſententiam *Panormitani*. Hos omnes citat, et ſequitur *Leſſius* allegatus, nec reprobat *Fagundez l.c.num.*30.*&* 31. Probatur ergo primò noſtra reſponſio, et privilegii propoſiti extenſio, cum eodem *Leſſio*. Quia ubi error eſt, et ignorantia antecedens, et dans cauſam contractui, et juramento, totaliter excluditur voluntas *lege* 2. *ff. de dolo*: Ubi autem excluditur voluntas abſoluta, excluditur conſenſus, et ubi non datur conſenſus, non datur juramentum. Secundò probatur: Quia juramentum non obligat extra mentem, et intentionem jurantis, ſicut nec votum, *capite, Quinta vallis, & capite, Veniens, de iureiurando*: atqui intentio iurantis non eſt ſe hoc caſu obligare, nam eius mens tacitè repugnat; ſi enim ſciret rei qualitatem nollet promittere, nec contrahere, ergo etc. Tertiò, quia Deus non acceptat juramentum, niſi ſecundum intentionem eius, qui bona fide iurat, non autem ſecundum intentionem eius, qui fraude ex-

torſit, *Capite, Humanæ aures* 22. *qu.* 5.

239. Exemplis res confirmatur ex eodem *Leſſio n.* 35. Primò. Iuramento promiſiſti puellæ nuptias, putans eſſe Virginem; poſtea intelligis talem non eſſe, excuſaris à peccato non exequens, quia non teneris juramento, ut omnes fatentur, & tamen error eſt circa qualitatem perſonæ, non circa ſubſtantiam, nec circa ipſam perſonam. Et ratio eſt, quia error, & ignorantia antecedens dedit cauſam promiſſioni, & juramento, non enim promiſiſſes, nec iuraſſes, ſi ſciviſſes;& prudentum iudicio hic caſus cēſetur exceptus. Secundò, iuramento promiſiſti emere domum Petri, quam putabas bonam, & firmam, & poſtea deprehendis vitium in fundamentis, vel eſſe ſubiectam ſpectris, non teneris ob eandem cauſam. Tertiò, Puella dolo, & ignorantia inducta à fratribus renuntiavit hæreditati paternæ cum iuramento pro certa dote, non tenetur tali iuramento ſi putabat hæreditatem eſſe mediocrem, & poſtea inveniat multo plus valere. Quartò, vendidiſti domum tuam, & iuramento promiſiſti ſtare contractui; poſtea reperis te graviter læſum, potes agere ad ſupplementum pretij, non enim iuramento intendiſti cedere iuri tuo, ſi ex ignorantia deceptus eſſes in pretio. Hæc exempla affert, & approbat *Leſs. n.* 35 *cit.* & in omnibus error, & ignorantia eſt circa qualitatem, non circa ſubſtantiam rei, ut patet: *nec contra illius ſententiam ſic explicatam* (ita concludit *n.* 31. *cit. Fagundez*, conſequenter contra extenſionem noſtri propoſiti privilegii) ſunt aliqua argumenta difficilia. An verò ſic ſe habeat etiam in Votis: hoc eſt, an ſicut quando ignorantia eſt circa ſubſtantiam rei, antecedens, & dans cauſam Voto, excuſat à culpa ſi non adimpleatur votum; ita etiam excuſet, eadem ignorantia pariter antecedens, & dans cauſam circa qualitatem, aut circa extrinſeca accidentia ipſius Voti, videbimus infra, *priv.* 8. *n.* 247.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia etiam concomitans, quando hæc verſatur circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ; non circa qualitatem ipſius, excuſat à culpa non exequentem promiſſa cum iuramento.

240. IDem ſonat omninò hoc privilegium ut patet, ac id quod aſſerunt ii, qui affirmant non ligare, irritum eſſe, nec relaxatione indigere iuramentum, ex errore, dolo, & ignorantia præſtitum, quamvis hæc non dederit cauſam promiſſioni, contractui, & rei iuratæ, ſit tamen error, dolus, & ignorantia concomitans, & circa rei ſubſtantiam, non circa qualitatem illius Quod docent (conſequenter approbant propoſitum privilegium) *Sanchez in Decalog. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 43. & *lib.* 7. *de Matrim. diſp.* 18. *num.* 6. ubi probat huiuſmodi errore, & ignorantia concomitante irritari Matrimonium: *Suarez to.* 2. *de Relig. libr.* 2. *de Iuramento cap.* 11. *num.* 13. *Pater Del Bene de Iuramento cap.* 2. *dub.* 14. *num.* 9. (aliis pluribus ibi allegatis) *Fagundez in* 2. *Decalogi præceptum libr.* 2. *cap.* 13. *num.* 28. *Caſtro Palao par.* 3. *de Iuram. diſput.* 2. *punct.* 5. *num.* 6. ubi, quod hæc ſit omnium ſententia: Et ratio eſt, quia ad valorem iuramenti neceſſarius eſt conſenſus, uti & illius obligatio pendet ex voluntatis conſenſu poſitivo, hic autem eſſe non poteſt cum adeſt error, & ignorantia (quamvis concomitans) circa ſubſtantiam rei, ergò neque obligatio: ergo non exequens promiſſa iuramento, ut in privilegio propoſito, excuſatur à culpa, nec culpam ullam contrahit. Non refert autem, quod huiuſmodi ignorantia concomitans non efficiet actum eſſe involuntarium poſitivè (hoc eſt) contra voluntatem propriam repugnantem; facit tamen involuntarium negativè; hoc eſt,

non

non facit poſitivè voluntarium, cum efficiat actum eſſe non voluntarium, ac proinde ſufficiat ſi continget circa ſubſtantiam rei ad tollendum conſenſum abſolutum, et neceſſariò requiſitum ad valorem juramenti, promiſſionis, etc. ita *Sanchez n. 43. cit.* & cum ipſo *Fagundez n. 28. cit.* ubi addit: Hoc adeo verum eſſe, ut nec etiam valeat, aut obliget iuramentum factum cum errore, et ignorantia concomitante ſi ſit circa ſubſtantiam rei, quamvis iurans, tempore ipſius iuramenti hunc actum eliceret, *iurarem ſi ſcirem dari errorem circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ, & eſſe alterā rem ab ea, quam modo promitto*, oportet enim ad iuramenti valorem, ut eo tempore, quo iuramentum fit, actu detur intentio iurandi, et non ſufficit quod id iuraretur, et intentio promittendi haberetur, etiam ſi ſciretur dari errorem, et ignorantiam rei promiſſæ. Sicuti ad valorem matrimonii cum errore concomitante perſonæ, non ſufficit, quod tempore matrimonii iſtiuſmodi actus eliceretur, *Ducerem, ſi noſſem eſſe Mariam, quam puto eſse Annam*; ſed oportet ut ſit actu conſenſus de præſenti; v. g. *te duco etiam ſi ſis Maria*. Et ratio eſt, quia ad Matrimonium, et iuramentum exigitur conſenſus de præſenti, et non ſufficit de futuro, qualis datur in eo conſenſu conditionali, *ducerem, & iurarem etiamſi ſcirem dari hic errorem, & ignorantiam circa ſubſtantiam*: ita *Fagundez*; quod docet etiam expreſsè in Matrimonio *Sanchez n. 6. cit.* multis aliis allegatis. Et in terminis iuramenti *Suarez de Relig. to. 2. lib. 2. de Iuram. promiſs. c. 11. n. 8. Del Bene dub. cit. 14. n. 17. & 18.* item *Tamburinus in Decalog. libr. 3. cap. 3. de Iuram. promiſs. n. 23. in fine*; advertens in principio, quod non ſolum quando error, ſeu ignorantia eſt in accidentibus talibus, ut ex ſe redundet in ſubſtantiam, nullus eſt contractus, nulla promiſſio, et irritum iuramentum, ſed etiam quando ſimilis error, vel ignorantia in accidentibus, dat cauſam contractui, quando ſcilicet iuramento promittens, vel contrahens, ideo contrahit, quia illam qualitatem vult (quod et nos ſuperius inſinuavimus) et concludens in fine (quod approbat ad literam privilegium noſtrum) quod puto habere locum tum in errore, ſeu ignorantia, vel dolo antecedente, id eſt, ſine quo promiſſio, vel contractus non fieret, tum etiam in concomitanti, id eſt, quo errore poſito, vel ignorantia, fieret, ſed tamen non fit promiſsio iurata, vel contractus, iam enim utrobique non adeſt conſenſus iuramento, promiſſioni, vel contractui eſſentialis: conſequenter præſtitus cum dicta ignorantia non eſt obligatorius, etiam ſi iuratus, redditque à culpa immunem non ponentem actum iuratum ex ignorantia tali. Tandem aliis omiſſis, tum veteribus, tum recentioribus, idem docet *Palao n. 6. cit.* ex qua doctrina infert *n. 7.* iuramentum ex tali ignorantia præſtitum, et promiſsioni, ſive contractui appoſitum, irritum eſſe, et bene: quia appoſitum fuit ad firmandum id, quod iurans in mente habebat, non quod de facto fuit ſub iuramento promiſſum. Et cum iuramentum non extendatur ultra id, quod cogitatum eſt, et in mentem venit, non poteſt extendi ad firmandum promiſſa ex errore, et ignorantia ſubſtantiali exhibita, et celebrata. Et hinc eſt, quod ſi hæc non ponantur, nec exequantur, nulla intervenit culpa, ignorantia ipſa excuſante, ut in privilegio propoſito.

241 Et ex his facilè intelliges, quando iuramentum contractibus, et promiſsionibus appoſitum, obligationem inducat. Inducit namque obligationem quotieſcumque ipſam inducit contractus, vel promiſsio quia ad illius firmitatem aſſumitur; ſecus vero quando contractus nullus eſt, nullaque promiſsio. Quæ nullitas quia ſæpe provenit ex ignorantia antecedenti, vel concomitante, et circa ſubſtantiam rei: (ut toties in

hoc

hoc, et aliis præcedentibus privilegiis dictum eſt) ideò tunc ignorantia ipſa, reddens irritum iuramentum, aufert illius obligationem,& culpam conſequẽter,ſi non exequatur res iurata. Vide *Palaum puncto 5. cit. n. 12. verſ. ex his & P. Del Bene dub.* 14. ubi *n.* 8. *Verſu Suppono* 6. advertit, & bene: nihil refert, vtrum iuramentum præſtetur dolo alterius, an mera ignorantia, aut dolo mero iurantis, abſque iniuria aliqua ſibi illata, quia iniuria ſola, aut dolus ſolus, non deficiente conſenſu, non ſufficit ad impediendum valorem iuramenti: & in auferendo, vel non auferendo conſenſum æqualia ſunt dolus, & ignorantia,vel error:differunt autem ſolum quoad iniuriam, in ſolo dolo comprehenſam, quæ ſe ſola non confert ad tollendum valorem iuramenti, ut dictum eſt. Quare ad diſcernendum quando dolus, ignorantia, vel error cenſeatur talis ut excuſet à culpa non exequẽtem rem ipſam iuratam, videndum eſt, an fuerit talis quod abſtulerit conſenſum iurantis in rem iuratam, defectu enim huius conſenſus redditur nulla promiſſio, & iuramentum nullum, ac proinde immunis etiam à culpa redditur is, qui ob id non adimplet, nec poſſit rem iuratam, ut in hoc privilegio, & præcedentibus etiam ponitur. Vide *Suarez de Religione to. 2. Tract. de Iuram. cap. 11. n. p. & 2.*

242 Antequam autem huic eidem privilegio clauſuram ponam, advertat lector cum eodem *P. Del Bene dub.* 14. *cit. n.* 15. quod quando Doctores dicunt, noſque ſupra cum illis, iuramentum reſpectu rei circa quam verſatur ignorantia, aut error, eſſe irritum, excuſari à culpa, ob eandem ignorantiam non exequentes illud, &c. intelligi debent, uti & privilegium ipſum propoſitum,de re ex ignorantia,vel errore iurata, quæ ſit individua: nam ſi res circa quam quis errando iuravit eſſet dividua, & reſpectu unius partis tantum adfuerit error, & ignorantia, non autem reſpectu alterius, iuramentum non obligat reſpectu illius partis, circa quam adfuit error, & ignorantia, et circa hanc currit privilegium: obligat autem reſpectu alterius partis, quia reſpectu alterius adfuit verus conſenſus, uti ſupponitur. Ita *Del Bene n.* 15. *cit.* addens *n.* 16. idem prorſus dicendum eſſe, etiam ſi huiuſmodi ignorantia, vel error circa ſubſtantiam rei iuratæ, non ſit quidem dans cauſam promiſſioni, et rei iuratæ, ſed concomitans,ſeu incidens: quia ad valorem iuramenti, et promiſſionis requiritur conſenſus, et voluntas poſitiva: At ignorantia,et error concomitans quamvis non efficiat actum eſſe involuntarium, efficit tamen eſſe non voluntariũ, et tollit actualem conſenſum in rem iuramento promiſſam, et circa quam erratur. Et hoc idem eſt quod et nos ſupra affirmamus;et habet D.D. quos ſequuntur *Suarez, & Sanchez* ſupra: item *Bonacina de Iuram. diſp. 4. qu. p. punct. 8, n. 3. & De Contractib. per dolum celebratis diſp. 3. qu. p. §. 1.*

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia invincibilis,etiam craſſiſſima, & imprudens,verſans tamen circa ſubſtantiam rei iuramento promiſſæ, excuſat à culpa non exequentem id quod iuramento promiſit.

243 HOc idem privilegium poſuit noſter *P. Del Bene in ſuo tract. de Iuram. cap. 2. dub. 14. n.* 19. dum ibi docuit ſic: *Nihil refert,ſive ignorantia, error, vel dolus ſit invincibilis, & prudens, ſive craſſiſſimus, & imprudens: quia uterque circa ſubſtantiam rei contingens irritat iuramentum. Aufert enim directum conſenſum,directamque voluntatem,* Si ergo huiuſmodi ignorantia, quamvis craſſiſſima, et imprudens aufert conſenſum,quam utique aufert, et irritat iuramentum,abſolvit conſequenter,et excu-

ſat

ſat à culpa non exequentem rem, etiam iuramento promiſſa. Ergo verum privilegium propoſitum, quod videtur admiſſum etiam à *Sanchez lib. 7. de Matrimon. diſp. 18. n. 7.*

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Non adimplens Votum, etiam iuratum, emiſſum ex ignorantia invincibili circa ſubſtantiam rei vota, excuſatur à culpa, & transgreſſio ipſa, dicta ignorantiæ cauſa, culpa non eſt.

244 COmmuniter admittitur hoc privilegium à Doctoribus, ut videre eſt apud ipſos agentes de Voto, & Iuramento. Et una omnium ratio eſt: Quia error, & ignorantia antecedens, & invincibilis, reddunt Votum involuntarium, invalidum, & abſque conſenſu, qui enim errat, non videtur conſentire: *l. Nihil conſenſu 116. de Regulis iuris.* Adde, quod Votum debet eſſe omnino liberum, emiſſum autem cum dicta ignorantia, & errore, caret libertate, conſequenter etiam obligatione. Igitur ſi dicta ignorantia tollit validitatem Voti, aufert conſenſum, & obligationem; excuſat utique etiam à culpa ipſam tranſgreſsionem, ſi tranſgreſsio propriè noncupari poteſt, quando Votum ſua validitate caret. *Gobat in Quadruplici Alphabeto*, plura congerit, *De Votis Ignorantium, & errantium Caſu 4.* videatur. Sed

245 Fortaſſe hìc immediatè objiciet quis. Si non eſt culpabilis dicta tranſgreſſio ratione voti ſic emiſſi, ignorantia excuſante; erit ſaltem culpabilis ratione iuramenti voto ſupperadditi, de quo ſupperaddito item loquitur privilegium propoſitum, ut patet. Tam etenim Votum, quàm iuramentum, propriam continet obligationem, & una obligatio diſtincta eſt ab altera, ita ut iuramentum voto ſuperadditum inducat novam obligationem. Votum enim eſt voluntaria promiſſio Deo facta, de meliori bono, ut communiter Doctores ex *D. Tho. 2. 2. qu. 88. art. p. & 2.* quæ promiſsio fieri poteſt Deo, cum, & abſque iuramento: ſi hoc ſecundo modo fiat, tenebitur promiſſionem Deo factam exequi; ſed obligatione Voti tantum; quę obligatio tollitur emiſſo Voto ex ignorantia, ut in privilegio; at non ob id aufertur obligatio quam inducit Iuramentum, ſi hoc ſuperadditur voto (ut in caſu noſtro) quia hæc obligatio diſtincta eſt ab illa, ut dictum eſt, & adeo diſtincta, ut duplici vinculo implere quiſque teneatur, & peccatum duplex committat non implendo: quod utrumque peccatum, neceſſariò etiam in confeſsione eſt exprimendum, ut docent (præter alios) *Suarez to. 2. de Relig. lib. 2. De Iuram. cap. 23 n. 3. Caſtro Palaus par. 3. tract. 14. diſp. 2. n. p. Sanchez de Matrim. lib. 7. diſp. 27. n. 26. lib. 9. diſp. 15. n. 6. & in Decal. lib. 3. cap. 9. n. 8. & P. Piſtatchius De Iuram. cap. 12. n. 2.* Eſto igitur quod tranſgreſſio Voti ex ignorantia emiſſi non eſſet culpabilis, talis erit cauſa iuramenti ſuperadditi, ſicque ruit privilegium propoſitum. Huic tamen obiectioni reſpondeo, negando abſolutè conſequentiam. Ad antecedens, concedo quidem tam votum, quàm iuramentum voto ſuperadditum inducere propriam diſtinctam obligationem, & culpam (ſi non impleantur) & utramque etiam neceſſariò in confeſſione eſſe exprimendam, ut aſſumitur: At nec unam, nec alteram, in caſu, & privilegio poſito, intervenire dico, ignoranria ipſa utramque culpam excuſante. Et ratio eſt evidens: Quia iuramentum in privilegio appoſitum, debet intelligi appoſitum ad firmandum votum, quod ipſe vovens ex errore Deo promiſit, cum iuramentum (ut dici ſolet, & advertit etiam *Leſſius de Iuſtit. lib. 2. qu. 42. dub. 7. num. 34.*

ver-

verſu Hæc ſententia) ſequatur naturam actus ſuper quem cadit: non enim additur ut mutet qualitatem actus; ſed ut illum ſecundum naturam ipſius confirmet. Unde cum ipſum iuramentum non extendatur ultra id quod voventi in mentem venit, & excogitavit quando promiſit,& cum promiſerit ex errore, & ignorantia circa ſubſtantiam rei votæ, hinc eſt quod ſi non exequatur promiſſio,& votum,nulla intervenit culpa, nec iuramento reſpondens, ignorantia excuſante, ut in privilegio. Pro quo concludendum ergo, & pro vera eiuſdem ſubſiſtentia; & ſuſtinendum, dictam transgreſsionem nec unicam culpam includere, nedum duplicem. Sed

146 Quæres primò, quænam ignorantia cenſeatur eſſe circa ſubſtantiam Voti,ſeu rei votæ, ita ut reddat irritum Votum, excuſetque à culpa ita tranſgreſſione eiuſdem. Reſpondeo cum *Fagundez in Decal. to. p. lib. 2. præcep. 2. cap. 13. à n. 32. P. Piſtacchio De Votis to. p. tract. p. cap. 4. n. 2.* & aliis apud ipſos. Quod ignorantia circa ſubſtantiam voti,eſt: *Primò*, quando ignorantia eſt circa partem notabilem rei voto promiſſæ. Ut ſi vovens peregrinationem Lauretanam, putet illam eſſe decem dierum, & ſit viginti: voto non tenetur; quia nonniſi ad dimidiam operis partem intendebat ſe obligare. Secus vero eſſet, ſi error, ſeu ignorantia eſſet ſolum circa modicam partem reſpectu totius, quia tunc exceſſus ignoratus non cenſetur excluſus, niſi conſtet de contraria intentione voventis; ut ſi intendebat ſe abſolutè ad talem peregrinationem ſe obligare, non curando quantum eſſet,aut quot dies in tali peregrinatione eſſent inſumendi. *Secundò*, contingit circa ſubſtantiam Voti, quando ipſa ignorantia verſatur circa materiam operis promiſſi: Ut ſi quis voveat certum numum,quem argentum putat, & aureus eſt. Vel ſi voveat ingredi certum Monaſterium, quod putabat eſſe Ordinis Sancti Benedicti, & eſt Ordinis Sancti Auguſtini. Vel putans diſciplinam Religioſam ibi eſſe integram; cum tamen ipſius eſſentialia non ſerventur. Secus vero, ſi ignorantia, & deceptio eſſet ſolum circa alia minutiora: aliàs, ſi horum ignoratio irritaret votum, ut arguit etiam *Sotus de iuſt. lib. 7. qu. p. a. 2. ad prim. argumentum*. Et excuſaret à culpa violationem ejuſdem, eo quia in illo etiam minutiora eſſent agnoſcenda, nullum ſimplex Religionis votum obligaret; cum labores maximè, & difficultates, etiam non principales,quæ ſunt in Religione, nunquam ſatis citra experientiam percipiantur. *Tertiò*, quando ignorantia eſt circa perſonam cui opus præſtandum eſt: ut ſi voveas elargiri eleemoſynam hinc, quem putas eſſe Cajum, cum ſit Titius. *Quartò*, cum ignorantia eſt circa cauſam formalem; ut ſi voveat quis dare eleemoſynam Petro; quem putat eſſe pauperem cum ſit dives; tunc enim non ſubeſt ratio formalis eleemoſynæ, quam vovit, quæ fuit miſeria paupertatis, quam ſublevare intendebat, quæ eſſe non poteſt, ubi opes ſunt,& non eſt paupertas, quæ elevetur. *Quintò*,quando ignoranria, & error verſatur circa cauſam finalem vovendi extrinſecam,quia hoc modo ignorantia, & error etiam in ſubſtantiam Voti redundat, quamvis non ſemper, ſed tunc ſolum, quando Votum fit ad aliquem finem à Deo impetrandum, tãquam merces operis voti. Ut ſi voveat quis peregrinationem pro ſalute Matris, quam putat ægrotare, cum non ægrotet, vel jam obierit:quia peregrinatio non vovetur abſolutè,ſed ut medium ad expulſionem morbi Materni:ergo eſt ignorantia, & deceptio circa ſubſtantiam eius, quod vovetur. Adde quod tale votum habet tacitam conditionem: ſi morbo laborat: ſi tali bono careat; peregrinatio namque non vovetur abſolutè, ſed cum reſtrictione ad talem finem. Idem dic,qnando votum fit ad aliquem finem principalem obtinendum,& poſtea animus muta-

ta-

tatur. Ut ſi quis vovit peregrinationem Lauretanam, ut felix ſibi contingat matrimonium,& poſtea velit cælebs vivere, quia acceſſorium ſequitur ſuum principale: igitur ceſſante fine, ceſſat votum, quod ſe habebat ad illum acceſſoriè. *Sextò*, quando ignorantia eſt circa vim Voti: ut ſi vovens credat votum non obligare,niſi ſub culpa veniali: vel poſſe à ſeipſo facili negotio relaxari: talis enim ignorat naturam actus,quem facit, & ideò ad illum obligari:quia hæc ignorantia redundat in ſubſtantiam Voti: & quotieſcumque ita in ſubſtantiam redundat (ut in hucuſque dictis cum *Fagundez,P. Piſtacchio l. l. c. c. & Leſſio* apud ipſos)reddit utique irritum votum, atque adeò à culpa immunem tranſgreſſionem ipſam.

247 Quæres ſecundò.An ſicuti ignorantia circa ſubſtantiam rei votę,antecedens,& dans cauſam voto, excuſat à culpa ſi votum (etiam iuratum)non adimpleatur; ita pariter excuſet eadem antecedens ignorantia (& dans cauſam) circa qualitatem, aut extrinſeca accidentia ipſius voti. Reſpondeo negativè:quamvis enim eadem ignorantia antecedēs, & dans cauſā (circa qualitatem) excuſet in iuramento promiſſorio,ex dictis in præcedenti privilegio quinto *n.* 238. ſecus tamen ſe habet res in votis. Quia votum licet nō valeat quando ignorantia,& error antecedens,& dans cauſam voto, eſt circa ſubſtantiam voti,valet tamen quādo eſt circa qualitatem, aut circa extrinſeca accidentia ipſius voti: ut docent *Caietan.in Summa Verbo Votum,§.Ex parte. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. à n. 10. Fagundez in Decal. libr. 2. Præcept. 2. c. 13.n.32. P. Piſtacchius de Votis to. p. tract. p. c. 4.n. p* & alii cōmuniter.Et ratio eſt,quia ſi talis ignorātia tolleret obligationem voti,redderet illud invalidum, & illius tranſgreſſorem excuſaret à culpa, quot Regularium profeſſiones eſſent invalidæ? quot irritarentur? Multa enim ſuperveniunt Religioni, vel latent, quæ ſi ab initio cognita fuiſſēt,noluiſſent homines profiteri,& ſic nihil in ſtatu Religioſo firmum, ac ſtabile eſſet. Sufficit ergo ut votum obliget (ſive ſimplex ſit, ſive ſolemne) notitia eorum, quæ rei, vel actui ipſius voti ſunt intrinſeca, et aliquo modo ad ſubſtantiam pertinent.

248 Addo cum *Sanchez n.* 10. *cit.* Ignorantiam voventis circa qualitates, circunſtantias, & accidentia extrinſeca rei votæ in ea contēta,quæ ſi penetraſſet omnino, aut advertiſſet, vel expertus fuiſſet, neutiquam voviſſet, non eum eximere à voti obligatione: Quia ea,quę in particulari non penetravit ſatis, nec fuit expertus, ſunt, quæ in voto, et promiſſione continentur, ſuntque annexa rei promiſſæ, proindeque ea etiam promiſit,ſicque ſibimet imputet, ſi rem nō ſatis expenſam, et cognitam promiſit. Imò ex eo quod non promiſiſſet, nec voviſſet, ſi dictas circunſtantias, qualitates, vel difficultates cognoviſſet, rectè ſolum deducitur id votum non emittendum, nec fore voluntarium iiſdem cognitis:at poſtquam abſolutè,et abſque aliqua conditione votum emiſit, nec ad vovendum ductus eſt ex dictarum circunſtantiarum, qualitatumve,aut difficultatum ignorantia, votum eſt abſolutè voluntarium,validum, et obligatotium, atque adeo non eſt locus excuſationi ob hujuſmodi ignorantiam in tranſgreſſione ejuſdem.Prӕterquamquod valor voti,non petit omnium circunſtantiarum, qualitatum, et difficultatum conſiderationem, ſed contentus eſt deliberatione ad culpam mortalem ſufficienti. Ità *Sanchez num. cit.* cum aliis ibidem, et alibi ab ipſo relatis.

249 Ratio autem cur ignorantia (circa qualitatem) antecedens, & dans cauſam, excuſet in iuramento promiſſorio, ſecus tamen in Voto, petenda eſt ex doctrina, quam habet *Leſſius de Iuſt. libr. 2. cap. 42. dub. 7. n. 34. verſu Hac ſententia*, quamque approbat idem *Fa-*

 gun-

Digitized by Google

gundez n. cit. 32. *in principio*. Quia videlicet iuramentum promiſſorium non additur ut mutet qualitatem actus, ſed ut illum ſecundum naturam ipſius confirmet: Iuramentum enim (ut dici ſolet) ſequitur naturam actus ſuper quam cadit. Unde actus retinet omnes ſuas conditiones, & tacitas reſtrictiones quas aliàs per ſe habet: niſi iurans expreſsè aliud intendat, volens ſibi etiam in illis libertatem adimere. Præterea: Quia iuramentum promiſſorium interpretandum eſt, ſi res in eodem ſtatu permanſerint, ſi notabiliter mutatæ non fuerint, ut docet *Sylveſt. Verb. Iuram* 3. *qu. p. §. Nam tertiò*, ex communi D. D. ſententia: non cenſentur autem manere in eodem ſtatu, quando poſtea aliquid ſe aperit, quod antea latebat: nam paria ſunt in iure, aliquid ſupervenire, & apparere, ſeu incipere cognoſci: ſicut è contrario, paria ſunt non eſſe, & non apparere, ut colligitur *l.* 77. *ff. de contrahenda empt.* Tandem, quotieſcunque poſt iuramentum evenit caſus aliquis, quem prudenti iudicio non cenſeris voluiſſe tua promiſſione comprehendere, non obligaris ex vi iuramenti: igitur ſi à principio adſit idem caſus, ſed ignoretur, non cenſetur comprehenſus promiſſione, ita ut obligeris quando ſciveris. Ita *Leſſius l. c.* At ſecus res ſe habet (ut dictum eſt) in Votis: tum ob reverentiam Divini Numinis, cui vota fiunt: tum propter inconvenientia, & abſurda, quæ ſequerentur, ſi ignorantia, & error antecedens circa qualitatem, & accidentia voti, tolleret obligationem voti (conſequenter excuſaret à culpa illius tranſgreſſionem) ut notant *Caietanus in Summa, verbo, Votum, §. Ex parte, in fine. Fagundez n. cit.* 32. et alii: videantur.

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorans invincibiliter in vovendo difficultates voti, excuſatur à culpa non adimplens illud.

250 Hoc privilegium habes apud *Sanchez Operis Moralis lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 11. *in princip.* ſub his verbis: *Si ſit poſitivus error circa difficultates magni momenti, notabiliterque exiſtimationem voventis ſuperantes, quibus cognitis non voviſſet, votum eſt involuntarium, & irritum*: conſequenter non obligat ſub culpa ad ſui adimpletionem. Et apud *P. Piſtacchium de Votis to. p. tract. p. cap.* 4. *n.* 4. ſub hiſcemet: *Qui invincibiliter in vovendo ignoravit difficultatem adimplendi votum, non tenetur illud implere: Quia ignorantia, & inadvertentia, tunc non excuſant, quando ſunt vincibiles, quod enim ignorantia invincibili non agnoſcitur, & efficitur, eſt voluntarium, ſaltem indirectè, ut docet D. Th. p.* 2. *qu.* 76. *art.* 3. *Ignorantia autem invincibilis antecedens actum ſive ſit iuris, ſive facti, excuſat omninò actum illum à culpa, quia reddit omninò involuntarium, & irritum. Sanchez eodem cap. num.* 14. Ergo, etc. Hinc ſi quis ex. gr. (et ita etiam exemplificat ad caſum propoſiti privilegii *Sotus de Iuſt. libr.* 7. *qu. p. art.* 2. *columnn.* 6. *verſu Sciſcitaris autem*) ſi quis inquam, deceptus, credens firmiter in tali Religione non ſervari ciborum delectum, nec ieiunia, aut quidpiam aliud difficile, quod ſi prænoſſet, nunquam voviſſet, votum non obligat, excuſatque talis deceptio, et ignorantia à voti impletione, et à culpa in tranſgreſſione. Rurſus ſi quis invincibiliter errans, et credens, exiſtimet Romam non longè diſtare, cùm longiſſime diſtet: aut Hieroſolymam adiri poſſe abſque navigatione; quam ob cauſam is deceptus, et ignorans, peregrinationes has voveret, non ligaretur voto, nec pecca-

catum contraheret non exequendo, excuſante ignorantia ut ſupra. Vide *Sotum l. c.* et eundem *Sanchez n. 11. cit.* ubi in fine advertit,et optimè, nil referre,quod deceptio, et error proveniat ab alio,vel à ſeipſo;ideſt ab ignorantia propria, et proprio errore, undecumque enim proveniat error,deceptio, et ignorantia,ſi hæc ſit antecedens,et dans cauſam voto,utique excuſat,quando eſt circa difficultatem gravem: ſecus verò ſi circa levem,et minutiora voti: quod docent et alii apud *Sanchez eod. num.*

251 Et in dictorum, ac propoſiti privilegii confirmationem, adde, legale illud principium,quod videlicet,*Errantis nullus eſt conſenſus, text. in l. 9. Cod. de Iur. & facti ignor.* & ſi nullus eſt errantis conſenſus, ergo nec ignorantis; tum quia error eſt ignorantia poſitiva, ut dicitur, ſeu de re aliqua falſum iudicium; tum quia ignorantia, quam vocant negativam, ſeu neſcientiam, creberrimè non minus repugnat conſenſui, quam poſitiva; atqui ſine conſenſu votum non obligat (cum nemo ſe obliget qui non habet animum ſe obligandi) nec conſenſus adeſt cum dicta antecedenti, & invincibili ignorantia circa graves voti difficultates, ut certum eſt (cum nequaquam fieret votum, ſi loco ignorantiæ, ſcientia,ſeu cognitio dictarum gravium difficultatū adeſſet) ergo cum tali ignorantia non obligat votum, conſequenter ignorantia ipſa, ſive poſitiva ſit,ſive negativa; ſive à vovēte ipſo proveniens, & à proprio errore, ſive ab alio cum deceptione, excuſat tranſgreſsionem à culpa. Ergo verum propoſitum privilegium.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Ignorantia invincibilis in vovendo circunſtantiarum gravium voti, excuſat quandoque à culpa voventem, ſi non adimpleat illud.

252 Patet hoc privilegium ex præcedēti:& præterea,quia dicta circumſtantiarum gravium ignorantia quandoque elidit robur voti, ergo tunc non ligat voventem, & eximit conſequenter à culpa voti ejuſdem non obſervantiam: conſequentia hæc ſequitur: antecedens probatur: quia vovens cum tali ignorantia, & errore dictarum gravium circunſtantiarum non videtur aſſentire obligationi voti: etenim non videntur conſentire qui errant: *l. nihil conſenſui, ff. de reg. iur.* Fundatur hoc privilegium in doctrina eorum, qui docent,quod quando ignorantia in vovendo eſt circa circunſtantias magni momenti, notabiliterque exiſtimationem voventis ſuperantes,quibus cognitis non voviſſet, votum eſt involuntarium, & irritum, conſequenter non obligans ſub peccato ad ſui obſervantiam: Sunt autē *Leſſius de Iuſt. lib. 2. cap. 40. dub. p. n. 5. Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 11. ex Soto, Aragonio, Lopez, & Rodriquez*, & alii plures,quos ſequitur *Leander in Decal. to. 2. tract. p. qu. 13.* Fundatur etiā hoc idem privilegium in altera doctrina,quam habes apud *Suarez to. 2. de Relig. lib. p. cap. 11. n. 6. 8. & 11. Filliuccium tract. 26. cap. pr. n. 18. Laymann. libr. 4. tr. 4. cap. p. n. 5. verſ. De errore. Tamburin. in Decal. lib. 3. cap. 13. n. 4. Palaum par. 3. tr. 15. de Voto diſp. p. punc. 6. n. 3. & 4.* & apud alios communiter: Quia videlicet ignorantia talium gravium circunſtantiarum redundat quandoque in objectum voti; & adeò, ut moraliter exiſtimentur ad rei votæ ſubſtantiam pertinere; etenim

circunſtantiæ ignoratæ voti, ſunt ſæpè ita graves (ait *Palaus n. 4. cit. Verſu Dixi notanter*) ut redundent in voti objectum, & ut meritò cenſeri poſsint immutare objectum; in quo caſu, ſicuti ignorantia ipſa impedit quod objectum voti ſit cognitum, ita & quod ſit volitum; atque adeò etiam impedit voti ejuſdem obligationem, conſequenter à culpa immunem reddit ipſam voti tranſgreſſionem, ut in propoſito privilegio.

253 Quod verum eſt, ſive ignorantia ſit negativa, ſcilicet mera neſcientia; ſive poſitiva, ideſt error, falſum judiciū, aut deceptio à ſeipſo, vel ab alio cum iniuria. Ratio enim excuſationis, et irritationis voti, in caſu noſtro, provenit ſimpliciter ab ignorantia, et à defectu voluntatis. Quod verò id proveniat ab ignorantia negativa, vel poſitiva, cum deceptione à ſeipſo, aut ab alio: cum iniuria, vel ſine, parum refert, et undecumque hæc proficiſcantur idem conſurgit effectus in ordine ad privilegium propoſitum. Quod addo cum *Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 11. Tambur. cap. 13. tit. in princip. & Leandro l. c. qu. 12. in fine* contra quoſdam apud eundem *Sanchez*, et alios, admittētes tradi tam doctrinam cum diſtinctione, & limitatione tantùm: quando videlicet defectus proficiſcitur ab ignorantia poſitiva, & ab errore poſitivo, quo quis decipitur, non quidem à ſeipſo, ſed ab alio: reddunt rationem, ob iniuriam videlicet voventi irrogatam. At iniuria non eſt ratio (ait etiam *Leander l. c.*) quia Deus cui vovetur; nullam intulit; & ſæpè nec homo decipiens, quia & ipſe ita eſſe exiſtimabat. Sed ratio eſt ſupra tradita, nempè defectus voluntatis, & conſenſus, qui defectus cum idem reperiatur in eadem ignorantia, & errore eodem, undecunque provenienti, nil refert, ut dictum eſt, unde ille proficiſcatur, & ſive ſit cum injuria, ſive abſque illa. Vide *Suarez l. c. n. 4.*

254 Debet autem eſſe hujuſmodi defectus, & ignorantia, circa graves, & notabiles circunſtantias rei votæ (ut in privilegio) non autem circa leves; & minutiores (quod docent etiam communiter Doctores) Leves etenim, ſeu levioris momenti circunſtantiæ voti ignoratæ, utpote accidentia veluti extrinſeca rei voto promiſſæ, non tollunt liberum conſenſum voluntatis, ſeu mavis dictarum circunſtantiarum levium ignorantia, non aufert conſenſum, nec irritat votum, ergo nec excuſat à culpa ipſam voti non obſervantiam: conſequentia ſequitur: antecedens probatur, tum quia poſita etiam dicta levium circunſtantiarum ignorantia, & poſito tali errore, habetur nihilominus perfecta deliberatio, & cognitio obiecti ſecundùm ſuum eſse ſubſtantiale, ergo conſenſus liber voluntatis, conſequenter votum validum, & obligatorium, excuſationemque non admittens. Tum etiam quia valor voti per ſe loquendo non exigit omnium circunſtantiarum, difficultatum, ac conditionum cōſiderationem, ſed contentus eſt deliberatione tali, quæ ſufficiat ad peccandum mortaliter, at hæc non aufertur, per ſe loquendo, ab ignorantia, & errore verſante circa accidentia rei: ergo cum in voto facto per ignorantiam, vel errorem accidentalem, contineatur eius perfectio eſſentialis, erit etiam obligans ad ſui obſervantiam, abſque excuſatione ignorantiæ titulo; quam excuſationem, ſeu privilegium, admittit ſola circunſtantiarum gravium, & notabilium ignorantia, ut ſupra.

255 Quando autem id contingat, & circunſtantia ignorata ſit hujuſmodi, prudentis Theologi, & Confeſſarii arbitrio relinquitur, qui iudicabit in particulari, ponderata obiecti qualitate, & conſiderata qualitate materiæ, & circunſtantiarum; cum certa regula generalis hic dari nequeat, nec poſſit id definiri: ut bene notat *Suarez cap. cit. 11. n. 13. in fine;* & cum ipſo *Palaus punc. 6. cit. ſub n. 4. Verſu Dixi notanter in fine*. Cenſeris

ris ita vovere, cum ignorantia videlicet gravis,notabiliſque circunſtantiæ obiectum immutantis,votumque irritantis, ſi voveas ex. gr. ire Hieroſolymam credens abſque navigatione ire poſſe, excuſaris à peccato non adimplens votum,non enim teneris voto. Quia erras in obiecto voti, cum non voveas viam, quæ neceſſaria eſt, ut Hieroſolymam pervenias; ſed aliam tuo errore confectam. Et idem eſt, ſi exiſtimes Hieroſolymam prope eſſe; cum tamen longè diſtet:quia longam viam voto amplexus non es. Ita *Suarez cap. cit.* 11. *n.* 8. *Sanchez in Decal. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 11. *Bonac. to.* 2. *diſp.* 4. *qu.* 2. *punc.* 3. §. 2. *n.* 3. *Palaus par.* 3. *diſput. prima, punct.* 6. *ſub n.* 3. *verſu Variis exemplis. Trullench. in Decal. to. p. lib.* 2. *dub.* 4. *n.* 3. *Leander in Decal. to.*2. *tract.p. diſp.*11. *qu.*12. & alii communiter. Inſuper ſi voveas Religionem Cartuſianorum, vel Minimorum, ignoranter credens ibi liberè veſci carnibus, nequaquam obligatus manes, & excuſaris à peccato nedum votum non adimplens; ſed nec etiam nō ſumendo aliam Religionem in qua licitum ſit veſci carnibus: tuum etenim Votum nequaquam fuit de Religione abſolutè,ſed de tali Religione,Cartuſianorum, vel Minimorum, in qua hæc licentia veſcendi Carnibus adeſſet. Cum autem nulla ſit talis Religio, ceſſat votum ex defectu materiæ promiſſæ, conſequenter obligatio, & ſic etiam culpa (ob non obſervantiam) ignorantiæ titulo, & cauſa, ut in privilegio. Sic etiam *Suarez cap. cit. n.* 12. & cum ipſo *Palaus l. c.* Denique,ſi voveas per ignorantiam verſantem circa finem voti, ſive cauſam finalem, & motivam, excuſaris pariter à culpa non adimplens,eo quia talis ignorantia, & error impedit valorem voti. Ratio eſt, quia finis voti eſt formaliſſimum voti obiectum: Ergo ſi in illo adſit error, & ignorantia, voti obiectum eſſe non poteſt, ac proinde votum non tenet, nec contrahit culpam non adimplens. Præterea quia hujuſmodi votum cenſetur factum ſub tacita conditione ſi cauſa finalis, & motiva ſubſiſtat; ita *Palaus l. c. n.* 5. *Trullench. dub. cit. n.* 7. & alii apud ipſos.

256 Loquimur autem hic cum eodem *Palao n.* 5. *cit.* non de fine cōmuni omnibus votis, qui eſt divinus cultus, & honor;qui ſi deficiat votū ſubſiſtere nequaquam poterit; eo quia ſic materia capax voti haud remanebit. Sed de fine ſpeciali,& intrinſeco materiæ per votum promiſſæ, qui ſi deficiat, mutatur obiectum promiſſum, & per conſequens ceſſat promiſſio, & à culpa immunis redditur non adimpletio. Vel de fine alias quidem extrinſeco, verum quia prætenditur per tale votum obtineri, ad ejuſdem voti obiectum formaliter pertinet. Exemplum primi ſit. Intrinſecus finis eleemoſynæ, eſt ſublevatio alienę miſeriæ, qua ſublevatione ceſſante, eleemoſyna eſſe nequit. Si ergo voveo ego elargiri Petro eleemoſynam,illa credens indigere, cum tamen verè ea non indigeat,eo quia Petrus dives eſt, voti obligatio ceſſat. Quia ceſſat voti obiectum, quod fuit eleemoſyna. Sicque, &c. Secundi exemplum ſit: Voveo ego peregrinationem ad Lauretanam ædem ob recuperandam ſalutem Patri meo,quem exiſtimo infirmum, cum tamen ſanus ſit:vel iam vita functus, & id ignoro: non tenet votum, quia illud abſolutè emitto tanquam medium ad impetrandam meo Patri ſanitatem, vel vitam, quod eſt impoſſibile, ideoque votum non tenet,& ob id, eiuſdem non obſervantia à culpa abſolutè immunis eſt: à qua ſemper excuſatur inobſervantia ipſa quotieſcumque ignorantia, & error impedit valorem voti,eiuſdemque obligationem, ut in dictis, & aliis caſibus, qui ad abundantiam videri poſſunt apud allegatos, et alios agentes de votis ignorantium,et errantium: optimè definientes quinam ſint hi qui in vovendo laborant ignorantia circa voti ſubſtan-

tiam,

tiam, objectum, et materiam; vel circa partem eiuſdem notabilem: circa perſonam, cauſam finalem, aut motivũ: vel circa gravem, notabilemque circunſtantiam; & ratione eiuſdem ignorantiæ excuſantur à culpa, nec peccatum committant iidem, etiam ſi faciant contra emiſſum votum. Videantur.

257 Adverto tamen hìc cum *Laymanno libr. 4. tract. 4. cap. p. n. 5. verſu De Errore in fine*. Votum profeſſionis ſolemnis (inſtar matrimonii carnalis) ob nullam ignorantiam rei votæ, & promiſſæ, ad eiuſdem ſubſtantiam non pertinentem, infirmari. Quod docet & *Sanchez de Matrim. lib. 10. diſp. 9. à n. 18. uſq. ad 20.* (idque, ut notat etiam *Gobat in Alphabeto de Voto, Caſu 4. num. 112.* communi uſu receptum videtur) qui *Sanchez in Decal. lib. 4. cap. 2. n. 4.* idem ſentiendum eſſe ait de votis ſimplicibus, quæ Societatis Ieſu Religioſi emittunt tranſacto biennio. Cum enim per profeſſionem ſolemnem, & per illa vota veri Religioſi conſtituantur, ineantque matrimonium ſpirituale cum Chriſto, per ſolum errorem, & ignorantiam ad ſubſtantiam votorum profeſſionis pertinentem, ab eorundem obligatione liberantur, & à peccato excuſantur contrafacientes eidem profeſſioni. At loquendo de aliis materiis, & ſimplicibus votis, verificantur omnia ſupradicta: imò eſt regula tradita à *D. Tho. in 4. diſt. 38. qu. p. art. 3. quæſtiuncula p. ad p.* et aliis quos refert, et ſequitur *Sanchez cap. cit. 2. n. 23.* huiuſmodi: *Id liberat voti, vel iuramenti obligatione, quod ſi à principio accidiſset, aut notum fuiſset, impediret ea fieri*. Quam regulam intelligendam eſse præcipuè de impedimento ſe tenente ex parte materiæ, non autem ſe tenente ex parte voluntatis, ex. plicat *Sanchez ibid.*

258 Et nedum ignorantia gravium circunſtanriarum, quę iam aderant tempore voti, reddit irritum votum, excuſatque à peccato voventem, ponentem ctum contra illud, ut in propoſito privilegio; verum etiam iuxta doctrinam *Molinæ de Contractib. tract. 2. diſp. 172. n. 3. verſu Deinde ea.* Etiam earum circunſtantiarum ignorantia, quæ præter, vel contra opinionem ſuperveniunt rei votæ, ſeu promiſſioni iam factæ, do verba *Molinæ*, quæ ſunt ſequentia. *Earum rerum mutatio deobligat promittentem ab impletione promiſſionis, quæ, ſi ei occurret quando promiſit, eam exciperet, de eave interrogatus tunc, reſponderet, mẽtem ſuam non eſſe, in eo eventu ſe obligare. Sicut enim in generali non veniunt ea, quæ quis non eſſet veroſimiliter in ſpecie conceſſurus, ſi occurrerent, ut habetur Regula 81. in 6. ita in promiſſione non veniunt eventus, quos, ſi in ſpeciali cum his, & illis circunſtantiis propoſiti fuiſſent excepiſſet promittens, quando promiſit. Neque alius poteſt eſſe melior interpres ſuæ propriæ promiſsionis, quam is qui promiſit, eſto abſolutè promiſerit, nec quidquam de eventibus inopinatis, tunc cogitaverit. Quando namque ſuperveniunt, interrogandus eſt, an ſi illi, dum promiſit, occurriſſent, aut propoſiti fuiſſent, diceret, mentem ſuam fuiſſe in illis ſe non obligare, quod ſi id reſpondeat, cenſendi ſunt non fuiſſe comprehenſi. Exempl. Grat. Voviſti Deo te ſemper die Veneris ieiunaturum, neſciens hoc anno feſtum Nativitatis caſurum in diem Veneris; ad iudicandum, an eo die poſsis carnibus veſci, interrogandus es, an ſi, dum votum emiſiſti, tibi occurriſset, eo anno feſtum Nativitatis die Veneris celebratum iri, eum diem excepturus fuiſses, quod ſi affirmanter reſponderes, certè non teneris. Si verò trepides, & plus iuſto ſis timoratæ conſcientiæ, arbitrio prudentis iudicandum eſt, te non teneri ieiunare, nec enim credendum eſt, te eo die abſtinere voluiſse à carnibus, & eſse ſingularem cum familiæ onere imperandis aliis cibis. Similiter, ſi magnas eleemoſynas voviſti, & ad tantam inopiam redactus es, ut ſi id prævidiſſes, eas promiſsurus non fuiſses, non teneris voto. Idem dicendum eſt de aliis ſimilibus eventibus, qui prudentis arbitrio iu-*

iudicandi ſunt, ſpectata quantitate, & qualitate mutationis rerum, collataque cum re promiſſa, atque conſideratis cæteris circunſtantiis. Hactenus *Molina*, ex cujus doctrina conſtat, quod & ignorantia etiam circunſtantiarum, quæ ſuperveniunt rei votæ, ſeu promiſſioni jam factæ reddit irritum votum in parte, vel in totum, excuſatque à peccato (quandoque ſaltem) peccato ponentem actum contra illud, ut dictum eſt. De qua re etiam *Sanchez cap. cit. 2. n. 29. & Gobat Caſu 4. cit. ubi n.* 114. referens eandem doctrinam *Molinæ*, dicit ipſe non eſſe improbabilem: & *n.* 115. refert *Iacobum Marchontium in Reſol. Paſtor. p. p. cap. p. n. 16. Sylveſtr. Verbo Votum 2. qu. 17. in fine, & Verbo Iuramentum 3. qu. p.* §. 3. *in fine. Navarr. in Summa cap. 18. n. 7. Tabienam Verbo Iurare n. 35. Henriquez lib. 11. cap. 14. in fine, & Leſſium de Iuſt. cap. 42. dub.* 7. revera conſentientes quidem recitatæ doctrinæ *Molinæ*, ſed abſtrahendo ab ejuſdem exemplis: eo quia hæc à quibuſdam admittuntur, ab aliis verò non, ut videre eſt apud eundem *Gobat n. cit.* 115. Circa autem ignorantiam Voti. Hic obiter quæres: An qui ſibimet certam pœnam per Votum impoſuit, ſi delictum aliquod commiſerit, v. g. elargiri decem florenos in eleemoſynam, ſi fornicatus fuerit: teneatur ad poenam ſolvendam, ſi Voti immemor invincibiliter, delictum illud committat. Reſp. negativè cum *Sanchez lib. 4. Summ. cap. 22. n. 18. & Gabriele Beato in. q. q. Selectis qu. 18. n.* 28. Quia poena iure novo impoſita, etiam pro facto, aliàs iure naturali damnato, non incurritur ab eo, qui ius illud invincibiliter ignorat, ut toties alibi etiam dictum eſt. Sed Votum obligat ad modum legis, cum ſit veluti lex quædam privata, quam homo, circa promiſſam materiam, ſibimet ſpontè imponit: ergo quando invincibiliter ignoratur, vel de eo habetur invincibilis oblivio, non incurritur poena ab eo ſtatuta; tunc enim non violatur.

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Ignorantia etiam vincibilis in vovendo (modo non ſit affectata) circa ſubſtantiam, vel finalem cauſam voti, excuſat à culpa voventem, ſi non adimpleat illud, imò ſi exerceat etiam contrarium actum illi.

259. Probatur: Quia ignoti nulla eſt voluntas; qui autem ignorat (quoad ſubſtantiam maximè) ignorantia non affectata, rem quampiam, nihil cognoſcit in obiecto, & ſi illud non cognoſcit neque vovet; & ſi non vovet, nec voluntatem conſequenter habet vovendi, ſeu ad illud ſe obligandi. Igitur ignorantia ipſa & ſi vincibilis, & enervat vim voti, & immunem à culpa reddit voventem ponentem actum contrarium, ut in propoſito privilegio, quod referunt etiam, & approbant *Laymann. Lib. 4. tract. 4. cap. p. n. 5. Filliuccius tract. 26. n. 21. & Gobat Caſu cit. 4. n.* 108. Excipitur autem ignorantia affectata, quia hæc (ait etiam *Filliuccius n. cit.*) eſt directè volita. Præterea quia, ſicuti qui ignorat ignorantia vincibili non affectata rem quampiam, nihil cognoſcit in obiecto: ità quem tenet ignorantia affectata (inquit & *Gobat n. cit.*) virtualiter ſaltem dicit, nolo examinare obiectum, eo quia ſi id ſcirem, non promitterem fortè illud Deo: Ex. gr. nolo examinare quid ſit propriè Virginitas, fortè enim ſi ſcirem id, illam Deo haud promitterem: promitto tamen, quia toties legi, toties audivi, ſummè placere Deo: quidquid ergo illa ſit, eam polliceor: ita *Gobat*, concludens poſtea, huc facere id, quod ſcripſit *Tamburinus in Decalog. lib. 3. cap. 13. n.* 3. ſic generatim dicens: *Si quod eſt de ſubſtantia neſcias, vovens tamen, prout res in ſe eſt, & prout alii vovent*

(id

(id quod ex animo tuo colligendum erit)reus eris voti: quia tunc tacitè (vel dic implicitè) *conſentis in ſubſtantiam voti*. Scio *Sanchez in Decal. lib. 4.cap. 2.n.* 14. non approbare privilegium propoſitum, requirit enim ibi invincibilem ignorantiam, quę ad excuſandam culpam omnino requiritur. *At ad obligationem voti* (illi objicit *Filliuccius n. cit.21. in fine*, & ego cum ipſo) *probabile eſt requiri voluntarium in ſe, actuale, vel virtuale*.

CAPUT OCTAVUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA TERTIUM DECALOGI PRECÆPTUM

Sabbatha Sanctifices.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

260 PRæceptum hoc habetur in lege veteri *Exodi cap. 20. 8. Memento, ut diem Sabbathi ſanctifices*. Fuit autem Sabbatum divina lege deſignatum pro feſto populo Iudaico in memoriam beneficii creationis, & liberationis populi Iudaici à dura ſervitute Pharaonis, & etiam in memoriam requiei, quam Chriſtus Dominus in Sepulchro erat illo die habiturus. *Caſtro Palao to. 2. tract. 9. punct. p. n. p.* Cùm autem præceptum ſanctificandi Sabbatum in memoriam creationis Mundi fuerit cæremoniale, & divinum, & lex illa ceſſaverit, ceſſavit quoque Sabbati ſanctificatio, cui feſto, in lege Gratiæ (ne videremur cum Iudæis convenire) ſuccedit dies Dominica: cuius diei ſanctificatio non eſt de iure divino, ſed tantùm humano, ſeu Eccleſiaſtico, & initium ſumpſit ab Apoſtolis, (*Caſtro Palao punct. cit. n. 2. 3. & 4.* & alii. Fuitque Sabbatum, in diem Dominicam potius, quàm in aliam tranſlatum, ſeu commutatum: quia in ea fuit Mundus cteatus: Chriſtus Dominus Incarnatus, Baptizatus: à mortuis reſurrexit: miſſus Spiritus Sanctus; & eo die futura eſt generalis reſurrectio: idem *Palao l. c. n.* 7. & alii ſuper hoc eodem præcepto in principio. Conſtituit etiam Eccleſia alia feſta celebranda, in quibus diebus, uti & in Dominicis ex eiuſdem præcepto tenetur fideles ab operibus ſervilibus abſtinere: ita ut morraliter peccent (niſi excuſet ignorantia) ſi notabiliter (ſine cauſa) huiuſmodi præceptum tranſgrediantur, à principio diei feſti uſque ad finem illius; ideſt iuxta vulgarem computationem, à media nocte, uſque ad mediam noctem. Servilia autem opera tantummodo vi huius præcepti prohibentur. Unde cùm tres tantùm operum ſpecies diſtingui poſſint, videlicet, Opera animæ, ut orare, meditari, ſtudere, & quæ alia ad hæc eadem revocantur, ut concionari, diſputare, docere, legere, ſcribere, tranſcribere, &c. Opera merè ſervilia, & mechanica, qualia dicuntur quæ præcipuè ſunt propter commoditatem corporis, & à ſervis fieri ſolent, ut agros colere, veſtes conficere, & ſimilia. Et Opera corporalia omnibus communia, ut iter facere, pingere, piſcari, venari, uti Muſicis inſtrumentis, &c. Secundi tantum generis, aut ſpeciei opera, ideſt ſervilia, prohibitum eſt fidelibus exercere in diebus feſtis ſub reatu lethali, niſi excuſet parvitas materiæ, & temporis, ſpecialis neceſſitas,

Digitized by Google

tas, urgens cauſa, vel ignorantia, de qua tantum juxta noſtrum inſtitutum, ſit.

PRIVILEGIUM UNICUM

Qui in die feſto ex huius præcepti ignorantia probabili exercet opus ſervile, excuſatur à culpa, & à reatu formali.

261 ITà etiam expreſsè *Suarez De Religione to. p. libr. 2. De diebus feſtis cap. 31. n. p.* ſub his verbis: *Dicendum eſt, gravem eſſe obligationem huius præcepti, atque adeò tranſgreſſionem eius ex ſuo genere peccatum eſſe mortale, licet in individuo poſsit eſſe veniale ex levitate materiæ, aut excuſari ex conſcientia erronea probabili, vel ex aliqua ſimplici inadvertentia, & cogitatione.* Hoc privilegium negabit nullus, imò negari nequit, eſſet enim concedere poſſe haberi formalem tranſgreſſionem præcepti peccaminoſam, ignoto præcepto, quod quis dicet? eſſet namque idem ac admittere, poſſe dari peccatum non voluntarium, & voluntatem ferri poſse in incognitum, quod utrumque quis affirmabit? Ergo.

Agunt hìc Doctores de Inſtitutione feſtorum, quærentes ad quos ſpectet diē feſtum inſtituere. Item de operibus ſervilibus mechanicis in particulari, à quibus abſtinere fideles tenētur ex præcepto diebus feſtis, quæ cum ſint extra ſphæram tractationis noſtræ, ut patet, ea omittimus. Nonnulli etiam agunt de præcepto audiendi Sacrum feſtis diebus, uti valde conjunctum cū hoc tertio Decalogi præcepto de iiſdem feſtis ſanctificandis, ac colendis. Verum, quia præceptum audiendi Sacrum diebus feſtis, eſt primum Sāctæ Matris Eccleſiæ præceptum, de hoc eodem nos agemus cum de privilegiis ignorātiæ circa illud idem primum Eccleſiæ mandatum, facientes hic immediatum tranſitum ad quartum Decalogi præceptum. Unde ſit

CAPUT NONUM
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ
CIRCA QUARTUM DECALOGI PRÆCEPTUM

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram.

262 EXodi cap. 20. 12. habetur hoc præceptum iiſdemmet verbis: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Parentum autem nomine intelliguntur: Primò illi, qui nos genuerunt. Secundò ii, qui aliqua cognatione ſunt nobis conjuncti, ut Fratres, Avi, Coniuges, &c. Tertiò Superiores nobis, ut ſunt Prælati, & Paſtores Eccleſiæ erga Subditos: item Principes laici, & Gubernatores comparatione ſuorum ſubditorum. Quartò, qui curam noſtram gerunt, ut ſunt Tutores, & Curatores, Pedagogi, & Magiſtri. Agunt ergo Doctores ſub hoc Præcepto: Primò, De obligatione Filiorum erga Parentes ſuos. Secundò, De obligatione Parentum erga ſuos Filios. Tertiò, De obligatione ſervorum reſpectu ſuorum Dominorum. Quartò, De obligatione viciſſim erga ſuos. Quintò, De Cle-

Digitized by Google

ticis erga Prælatos. Sextò, De Prælatis in Clericos. Septimò, De Subditis & Vaſſallis comparatione ſuorum Principum. Octavò de Principibus erga ſubditos ſuos. Nono de mutua obligatione Viri, & Uxoris. Decimò de mutua obligatione Diſcipulorum erga Magiſtros. Et quia obſervantibus hoc præceptum, temporalis etiam Vitæ longitudo promittitur, ſi aliquandoque Deus ipſam vitam præripit adoleſcentibus optimæ indolis, fit hoc Divino conſilio, & in majus illorum bonum, tum ne communium temporum adverſitatem, & acerbitatem patiantur. Tum ne malitia mutet eorundem intellectum: ut videre eſt apud *Cathechiſmum Pii V. in Expoſitione huius præcepti ſec. 19. Sayrum in Clavi Regia lib. 7. cap. 4. n. 8. Bonacinam tom. 2. diſp. 6. quæſt. Unica, punc. p. propoſ. 2. n. 4. in fine.* Et alios. Quoniam autem ignorantiæ privilegia, quæ hìc adduci poſſunt ad huiuſmodi quartum Decalogi præceptum attinentia, ad primum tantum caput expoſitis præmiſſis pertinere videntur: omiſſis aliis poſterioribus, ſuper quæ modo nil occurrit particulare proponendum, duo ignorantiæ privilegia hic tantum afferemus, quæ ad ipſum propriè, & formaliter, primariò, ac directè ſpectare videntur: Sit igitur

PRIVILEGIUM PRIMUM

Filius graviter peccans contra Parentum reverentiam, circunſtantiam tamen perſonæ offenſæ in confeſſione Sacramentali, ex ignorantia non aperiens, excuſatur a culpa, nec reddit ob id confeſſionem invalidam.

263 HOnor, qui Parentibus debetur ratione generationis, & ſubſtantiæ, quam ab eis filii accipiunt, & de quo præceptum hoc loquitur, in tribus conſiſtit, videlicet, in eos amando, obediendo, & reverendo tam corde, quam verbo, & opere. Sic communiter Doctores ſuper hoc quarto Decalogi pręcepto in principio. Cui præcepto (ut obſervat etiam *Navarr. in Man. cap. 14. n. 4.*) non eſt contrarium illud *Evangelii Luc. 14. 26. Qui non odit Patrem ſuum, & Matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus:* Nil enim aliud id ſibi vult, quam quod idem Dominus dixit *Matth. 10. 37. Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus:* ideſt, quod vult Deus, ut diligamus quidem, amemus, audiamus, & honoremus parentes, non tamen plus, neque tantum, ſicut eum: & quod quando præceperit ille aliquid, quod parentum imperio repugnet, tunc ipſe præferatur. Certum eſt autem tum ex vi hujus præcepti, tum ex jure ipſo, ac dictamine naturæ, Filios teneri parentibus reverentiam exhibere, eoſque revereri actu interiori, & exteriori. Interior reverentia conſiſtit in recognitione ſuperioritatis per timorem quemdam filialem: exterior verò in verbis, & ſignis: honorificè ex. gr. loquendo, non detrahendo de parentibus, aſſurgendo, caput inclinando, famulando, impediendo damna, &c. *Navarrus cap. cit. 14.* aliique communiter.

264 Hinc ſequitur, graviter peccare Filios, qui Parentes odio proſequuntur: qui aliquod malum grave animæ, vel corporis exoptant: qui eos ſpernunt; aut conviciis, vel maledictis afficiūt, aut percutiunt, etiam leviter (immò etiam ſi filius tantum elevet manum cum ſufficienti deliberatione ad percutiendum: hæc enim communi hominum exiſtimatione gravis injuria, & irreverentia in parentes reputatur) aut ad gravem iram eos provocant; niſi occaſio fortaſſe ſit accepta, & non data. Qui maledicta in parentes etiam mortuos deliberatè, & ex animo conijcit: quod peccatum

tum

tum pœna mortis puniebatur *Levit.* 20. 9. In his communiter Doctores. In quibus càſibus, etiam communiter docent, teneri Filios aperire in Confeſsione perſonam Patris, vel Matris offenſam (ſicuti etiam explicanda eſt circunſtantia Patricidii) nam delinquunt directè contra quartum præceptum, & virtutem pietatis, qua parentes tenemur honorare, & diligere; unde habent huiuſmodi peccata peculiarē malitiam neceſſariò aperiandam in Confeſsione. *Navarr. cap. cit.* 14. *n.* 3. *in fine*. (ubi effectum confitendi neceſſariò circunſtantiam perſonæ, extendit etiam ad Superiores, quoad ea, in quibus illi habent poteſtatem ſuper nos) *Toletus libr.* 5. *Summæ cap. p. n.* 3. *Azorius to.* 2. *Inſtit. Moral. lib.* 2. *c.* 2. *qu.* 2. *Fagundez in Decal. to. p. de* 4. *Præcep. lib.* 4. *cap.* 2. *n. p. Trullench in Decalog. tom. p. lib.* 4. *cap. p. dub.* 2. *n.* 3. *Bonacina to.* 2. *diſp.* 6. *quæſt. Vnica, punc.* 5. *n.* 3. & alii apud ipſos, & communiter: quorum aliqui præcipuè *Bonacina n.* 3. *cit.* & *Henriq.* apud eundem *Trullench n.* 3. *cit.* eandem obligationem, aperiendi videlicet circunſtantiam perſonæ offenſæ in confeſsione, extendunt etiam ad eos, qui offendunt Prælatos, aut Superiores; nam & ii delinquunt ſpecialiter contra reverentiam Superioribus debitam, ideò tenentur exprimere perſonam; nec ſatisfaciunt, ſi dicant, ſe iniuriam alteri intuliſſe, quia hoc peccatum, ob reverentiam debitam Superiori habet ſpecialem malitiam. Et ob eandem rationem idem *Bonacina*, cum eodē *Henriquez* (relati pariter à *Trullench l. c.*) cenſet, explicandam etiam eſſe circunſtantiam perſonæ, quando iniuria fuit illata Sacerdoti, quoniam peculiaris reverentia Sacerdotibus debetur. Secus verò ſi iniuria illata ſit Viro nobili, vel Cognato, aut etiam benefactori, eo quia huiuſmodi circunſtantia non ita videtur peccantem aggravare, ut malitiam mortalem ſpecie diverſam actui ſuperaddat.

265 Superaddit igitur tantum in prædictis caſibus, ut dictum eſt, in quibus Parentum reverentia acriter læditur, atque adeo in ipſis etiam circunſtantia perſonæ offenſæ neceſſariò aperienda eſt in confeſſione, aliter hæc eſſet nulla, & ſacrilega; Niſi excuſaret ignorantia, ut dicitur in propoſito Privilegio, hæc enim ſi adeſſet in pœnitente, excuſaret utique à culpa, & ſacrilegio taciturnitatem ipſius, & non expreſſionem circumſtantiæ perſonæ offenſæ. Quod videtur certum; ſicut certum eſt per omnes, non eſſe ſacrilegam, nec culpabilem Confeſſionem illam Sacramentalem, in qua non exprimit pœnitens, nec aperit, aut ſubiicit clavibus directè peccatum aliquod lethale commiſsum, non quia velit illud expreſsè non aperire, exprimere, nec ſubiicere, ſed eiuſdem non recordatur dum confitetur.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Filius non obediens Patri, & Matri in ſpectantibus ad bonos mores, & neceſſariis ad Salutem, ſi ignoranter id faciat, non peccat mortaliter, excuſante ipſa ignorantia.

266 Filius ex quadam lege juſtitiæ, & obſervantiæ naturalis, & ex vi hujus quarti Decalogi præcepti, tenetur ex dictis, & Doctoribus, tria exhibere parentibus, amorem videlicet, reverentiam, & obedientiam: imò honor, de quo præceptum ipſum loquitur, in his tribus conſiſtit, ut dictum eſt privilegio præcedenti in principio. Hinc ſequitur, eundem ità ex hoc præcepto arctari, & adſtringi ad obedientiam erga parentes in rebus licitis, ad bonos mores ſpectantibus, & maximè in ad ſalutem neceſsariis, ut peccat mortaliter denegando in his obedientiam eiſdem,

ut communiter Doctores; concorditer aſserétes, certum eſse filios teneri parentibus obedientiam præſtare, & ſub mortali (niſi excuſet parvitas materiæ) quando ii præcipiunt illis aliquid in re licita, & materia gravi, quæ & ſubſit parentibus. Hocque conſtare videri: Tum quia obedientia parentum debetur ex hoc præcepto honorandi illos: tum ex illo *Proverb. p. Audi, fili mi, diſciplinam patris tui; & ne dimittas legem matris tuæ. Et ex D. Paulo ad Coloſſenſ. 3. Filii obedite parentibus per omnia. Et ad Epheſ. 6. Filii obedite parentibus veſtris in Domino.* Tum denique, quia ſicut tenemur obedire mādatis Principum, ita & tenemur mādatis parentum, quę vim habent legis: ſic omnes. Mandatis inquam parentum tenemur obedire ſub mortali in re licita, & materia gravi; ſed quæ etiam ſubſit iiſdem parentibus, ut innuo ſupra, & advertunt *Sayrus in Clavi Regia libr. 7. cap. 5. n. 9. Graffius libr. 2. Deciſ. Aurear. cap. 56. n. 15.* & cum ipſis, & aliis (inter quos eſt controverſia, quibus in rebus filius ſubjiciatur Patri, & teneatur ſub mortali illi obedire) *Leander p. 8. de 4. Decalogi præcepto, tract. p. diſp. 3. qu. 2.* nam quibus in rebus filius non ſubeſt Patri, non tenetur ſub mortali illi obedire; Subiicitur autem verè in rebus pertinentibus ad bonos mores, & ad ſalutem ſpectantibus, eo quia tenetur Pater filium bonis moribus imbuere, &c. ergo huic præcipienti ille aliquid circa bonos mores, & ad ſalutem animæ ſpectans, tenebitur obedire: peccabit igitur mortaliter filius, qui non obedit Patri præcipienti illi, ne eat ad prohibitos ludos, vel ad meretrices; ut relinquat illicitos contractus, & vitet noxias amicitias; & huiuſmodi, quam inobedientiæ, & Paternæ offenſionis mortiferam culpam, eſſe ſpeciatim in confeſſione explanandam, cōſtat ex privilegio præcedenti, & rectè notant Doctores. Vide *Caiet. in Summ. Verbo Filii peccata. Navarr. in Man. cap. 14. n. 12. Verſu Tertiò peccat filius, & Verſu Quartò Filius. Sayrum l. c. n. 10. Graffium l. c. Toletum in Summa libr. 5. cap. p. n. 6. verſu, Primò tenetur, & Verſu, Rurſus ſecundò. Azorium to. 2. libr. 2. cap. 2. qu. 4. Trullench in Decal. to. p. lib. 4. cap. p. dub. 2. n. 11.* et alios, quos etiam allegat *Leander l. c. qu. 3.* ubi in principio ait, *certum eſſe peccare mortaliter filium, qui Patri præcipienti aliquid circa bonos mores illius non obedit:* limitat tamen: *Niſi aliàs parvitas materiæ, aut alia ratio excuſet.* Optima limitatio. Verum, quæ alia ratio excuſabit hanc lethalem filii inobedientiam, et culpam?

267 Dico ego in promptu eſſe, et ab ignorantia deſumendam, ut innuit propoſitum privilegium, quod expreſsè admittitur à *Sylveſtro in Summa, Verbo Filii, qu. 22.* dum ibi ſic: *Ad obedientiam circa rem familiarem tenetur filius, & multo magis in neceſſariis ad ſalutem: ſicut ſunt ſpectantia ad bonos mores, in quibus, ſi obedire contemnat, eſt mortale, ſecus ſi non obediat non ex contemptu, ſed ignoranter:* à *Tabiena in Summa Verbo Filius qu. 16. n. 17.* ſub his verbis: *Tenentur filii parentibus obedire in his, quæ pertinent ad diſpoſitionem rei familiaris, & multo magis in neceſſariis ad ſalutem, ut ſunt ea, quæ pertinent ad bonos mores; in his ſcienter contemnens obedire, peccat mortaliter, ſecus ſi ex inadvertentia, &c.* & ab *Azorio qu. 4. cit.* ibi enim, et ipſe ſic: *Filii graviter violant obedientiam, quam parentibus debent, quando parentes ſeriò iubent, & filii eorum iuſſa (quæ maximè ſpectant ad bonos mores, & ad ſalutem animæ) ſcienter negligunt, & recuſant; non tamen, ſi per inconſiderantiam, vel oblivionem prætermittant.* Requiritur igitur per hos Doctores ſciētia in filiis ad dictam lethalem culpam ex inobedientiæ capite contrahendam. Et præter iſtorum authoritatem (quam utique approbabunt omnes) accedit ratio intrinſeca millies tradita: quod videlicet ignorantia (ſcientiæ oppoſita) excludit voluntarium conſenſum, conſequenter peccatum, ab hoc ergo ipſa

ex-

Digitized by Google

excuſat etiam in propoſito Privilegio : excuſationis à peccato, quam ſaltim im hinc dici poterit ignorantia , ratio alia plicitè, adducere intellexit *Leander l. c*

CAPUT DECIMUM DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA QUINTUM DECALOGI PRÆCEPTUM,

Non occides.

268 HAbetur hoc Divinum præceptum *Deuterom. 5. 17. &* *Exodi 20. 13.* his ſolis verbis, *Non occides*: quod præceptum de non occidendo, comprehendit non quodcumque homicidium, ſed tantum illicitum, & injuſtum, quod ſit peccatum mortale, etiam publica authoritate factum: licet enim Principibus , & iis qui publica authoritate fruuntur videatur homicidium conceſsum , nequaquam ſimpliciter conceſsum eſt iiſdem , ſed ſolum juxta leges, & præſcriptam formam juſtitiæ , & ubi ratio , & bonum , communitatis, ac Reipublicæ id poſtulaverit, ut communiter Doctores . Hinc optimè homicidium in hoc quintò præcepto prohibitum , definiri poteſt cum *Trullench* (& aliis apud ipſum) *De hoc Præcepto c. p. dub. p. n. 2. in fine: Iniuſta hominis occiſio :* prohibetur enim in hoc præcepto homicidium injuſtum, & illicitum, corporale, & actuale , quod ex ſe utique eſt peccatum : nam omnis injuſtitia gravis (ut eſt iniuſtum, & illicitum homicidium) eſt peccatum mortale . Item prohibetur voluntas occidendi: cum actio interior, & exterior circa idem obiectum , ſint ejuſdem ſpeciei . Prohibetur præterea præparatio quæcumque ad injuſtè occidendum , ut vulnerare, mutilare , gladium quærere ad vulnerandum , mutilandum , & occidendum : inſidias alicui ad mortem tendere ; aut quovis modo ad iniuſtam occiſionem concurrere . Et nedum prohibetur in hoc præcepto alterius occiſio, & mutilatio: verum etiam ſui ipſius: nemini enim licet quacumque ex cauſa ſeipſum directè occidere . Unde per ſe loquendo peccat mortaliter fœmina , v. g. quæ ſibi mortem infert , ne ab alio opprimatur : & Iudex, qui propria authoritate ſeipſum occidit , ob peccatum quod in aliis morte punire ſolet . Si quidem homo non eſt dominus vitæ ſuæ , ſed cuſtos: hinc ſe occidens peccat , non modò contra propriam charitatem , ſed etiam contra iuſtitiam ; gravem Deo, & Reipublicæ iniuriam irrogans. Item peccat etiam, amputando membrum aliquod ſui corporis ; quamvis enim id liceat quando membri amputatio neceſſaria eſt ad vitæ conſervationem; cum pars toti honeſti poſtponi poſſit , & quiſque debeat vitam ſuam conſervare remediis ordinariis: ſecus tamen quando dicta membri amputatio, & mutilatio neceſsaria haud eſt . Quare meritò *Petrus à S. Ioſeph in Summula Caſuum Conſcientiæ de V. præcep Decalogi cap. 5. art. p. verſu Non licet*, ait: Neque ad ſedandas carnis tentationes, vel peccatum fugiendum, licere aliquod membrum amputare , cum illa amputatio non ſit medium ad talem finem neceſſarium, aut multum conducens, ut experientia oſtendit. *Unde* (concludit) *ſi nonnulli ex Patribus antiquis linguam, aliaſve corporis partes ſibi amputarunt , ad ſuperandas ten-*

tentationes; dicendum eſt, eos id feciſſe, vel ex inſtinctu divino, vel ex ignorantia, qua fortè culpa non carebat. Et bene concludit iſte Author, quæ ignorantia *fortè* culpa non carebat: benè inquam *fortè*, conſtat namque ex dictis *cap. 2. Privileg. 3. n. 54.* poſſe dari quandoque, & circa hoc etiam ignorantia inculpabilis: imò nedum circa membri proprij mutilationem, & amputationem, verum etiam circa ſui ipſius occiſionem, eo modo quo ibidem definimus; & infra etiam ſtabiliemus. An verò admittenda ſit ignorantia invincibilis, & inculpabilis huius quinti præcepti, etiam reſpectu iniuſti homicidii alterius hominis, negativè reſpondendum utique videtur, ex iis quæ attulimus eodem *privileg. 3. cit.* & ex Doctorum communi, cui ſubſcribunt *Leander par. 6. tract. 2. de fide, diſp. 2. qu. 78. in fine*: *Vaſq. Oviedo*, & alii apud eundem. Quo tamen non obſtante, circa hoc etiam admittenda ſunt propria, & afferenda ignorantiæ privilegia: Sit ergo

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorantia invincibilis excuſat in aliquo caſu à culpa lethali homicidium ſui ipſius.

269 Hoc idem privilegium ſuperius attulimus (licet ſub alio titulo) *cap. 2. privileg. 3. ſub num. 54.* & præter Doctores ibi pro eodem relatos, placet etiam *P. Dianæ tom. 8. Coordinato tract. 5. reſ. 49. ex par. 5. tract. 4. reſ. 30.* idemmet libenter admittere (contra *Caiet. 2. 2. qu. 124. art. 5.*) Quærens enim P. *Diana eo loci*, an excuſetur aliquis ex ignorantia invincibili ab homicidio ſui ipſius in aliquo caſu, ad evitandam ex. gr. gravem ignominiam, ſervandam caſtitatem, &c. reſolvit affirmativè, ſub his verbis: *Dicendum igitur eſt, quod quamvis homicidium ſit contra lumen naturæ ſecundarium, hoc eſt, contra concluſiones deductas ex principijs notis lumine naturali, tamen poteſt cadere ignorantia in eiuſmodi veritate, præſertim in aliquo caſu, v. gr. ad vitandam ignominiam, vel ſervandã caſtitatem*. Ita *Diana*, loquens de ſuiccidio: ſequutus (præter alios in ſe ibi citatos) *Molinam de Iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſp. 9. n. 5.* ubi ſic ait: *Quando quod de iure eſt naturali, occultam, ſubtilem, minimèque facile perviam habet rationem, in id cadere poteſt ignorantia invincibilis, quicquid aliqui in contrarium dicant, maxime quando id ab æſtimatoribus huius Mundi, virtutis actus, laude, & honore dignus, communiter reputatur. Eoque magis interveniſſe ignorantiam invincibilem eſt cenſendum, quando Dei intuitu, ac virtutis, factum comperitur. Neque eſt improbabile, ignorãtiam excuſaſſe à culpa lethali actum, quo Lucretia ſeipſum interfecit; ſimileſque alios actus ab Ethnicis hominibus factos*. Ità *Molina*. Alia, quæ hìc afferri poſſent in confirmationem huius privilegii, dicta, & allata ſunt à nobis *in privil. 3. cit.* videantur.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorantia invincibilis, in quo caſu excuſat à lethali culpa homicidium ſui ipſius, & facit illud licitum, cauſat etiam quod ſic mortuus non debeatur in dubio privari Eccleſiaſtica Sepultura.

270 Eruitur hoc privilegium ex aperta doctrina, quam tradit *Pater Diana tom. 8. Cardin. tract. 5. reſ. 50. ex part. 6 tract. 7. & Miſcell. 2. reſ. 47.* & quoniam tota eiuſmodi reſolutio vim habet probationis propoſiti eiuſdem privilegii: idcirco eandemmet hìc pro fundamento affero, tranſcribo, ac fideliter ad literam refero. Eſt autem huiuſmodi.

Reſolutio propoſita, *Diſcutienda eſt ex occaſione cuiuſdam facti enarrati à Bernardino Scardeonio de Antiquitate Vrbis Pa-*

Patavij libr. 2. Claſſ. 14. ubi agens de Iſabella Bavignana, puella agreſti, ſic aſſerit. Etſi magnam laudis iacturam nobiles Mulieres Patavinæ ex eo feciſſe videantur, quod hic modo puella ruſticana obſcuriſſimi nominis, pudicitiæ ſplendore præ cæteris luceat: ego tamen ex eo patriam noſtram præclari facinoris laude fraudandam non cenſui: quin potius de tam generoſi, ac pudici animi conſtantia, vel ſic ignotæ puellæ ad priſcum decus Patavinæ *pudicitiæ, quicquid olim de hac ipſa in alio noſtro opere de Caſtitate iam dixi, hic rurſum referendum putavi. Nam quo tempore Maximilianus Auguſtus totam ferme Venetiam, & præſertim agrum Patavinum excurſionibus devaſtabat: cum turbatim agreſtes omnes in urbem confugerent, puella iſta agreſtis humili loco nata, ſed nobiliſſimo animo, & honeſta forma prædita, ubi urbem ingreſſa eſt, à propinquis ſuis (ut fit) ignara viæ, à recto itinere ex nimia trepidatione deflexit: & dum ita ignara locorum, errabunda, lacrymans, omnia circumluſtrat, in manus forte incidit Militum Venetorum, qui præſidio Vrbis ſtabant: à quibus tracta eſt in proxima contubernia, ut ibi interim ludibrio haberetur eius pudicitia. Sed neſcio quo colore, & fato, proſiliit miſella domo, & recta ad portam, qua paulo ante ingreſſa fuerat, feſtina procurrit, putans ſe tutiorem fore inter hoſtes, & in agris, atque ubique locorum, quam intra mœnia, & præſidia Civitatis. Inſequuntur incerti illi, ac impii prædones. Fugit exterrita puella more trepidæ, & imbellis Damæ; quæ à canibus rapta fugam rapit in nemora, & ſaltus: & ubi evadere amplius non ſperat de prærupta ſaxi crepidine ſeſe præcipitat, mallens ſubito caſu conteri, quam comprehenſa ludibrio eſſe rabidis moloſſis. Haud ſecus infelix Virgo; ubi effugium nullum reliquum videt, de* Ponte *Corvo, ubi fortè aderat, in adiacentem fluvium ſeſe præcipiti ſaltu demittit, pudicitiam ſuam Deo ſervandam committens. At dum propoſiti tenax ab illis adiuvari recuſat, & exterrita enatare neſcit; nec curat, abſorpta mox à flumine ſuffocatur: quæ paulo poſt inventa in proxima ripa, ſine funebri officio ſepelitur: haud digna, meo quidem iudicio, quæ ſic ſepeliretur. Sed certum eſt, quod ſicut nihil prodeſt impiis celebris ſepultura; ita nihil obeſt iuſtis, vilis, ac nulla. De iſta Ioannes Nouentanus Patavinus cecinit hoc Epitaphium.*

Euganeas inter præſtans virtute puellas
   Hoc iaceo indignè condita Virgo loco,
Nam cũ me peteret laſcivũ miles ad uſũ
   Munera poſſe mori magna fuere mihi.
Diſce age, ſit quãti, Virgo, ſervare pudorẽ
   Pro quo nil timui perdere corpus aquis.

Suppoſita hac celebri hiſtoria, quæſitum mihi fuit à quibuſdam amicis, an dicta Virgo à peccato homicidij poſſit excuſari, & an rectè fuerit Eccleſiaſtica Sepultura privata. Et pro reſolutione dubii ſupponendum eſt ex D. Thoma in 2.2. qu. 64. art. 5. non licere ſe ipſum occidere, etiam ad vitandam fornicationem. Vnde Beata Lucia ad impium Tyrannum affirmantem ſe eam ad lupanar ducturum, ut inibi à iuvenibus ſtupraretur. Non inquinatur, inquit, corpus niſi de conſenſu mentis: violentia tua mihi duplicabitur ad coronam. Hinc D. Auguſtinus lib.p. de Ciuitate Dei, cap. 18. cur homo qui mali nihil fecit, ſibi mala faciet? Et ratio eſt, quia pudicitia virtus eſt animi, comitem habens fortitudinem; unde cum virtus ſit animi, conſiſtit in animi conſenſu: quare ſi in impudicitia non conſentitur, non amittitur pudicitia: & cum comitem habeat fortitudinem, debet potius ex fortitudine qualibet mala tolerare, quam ſeipſum interimere ad vitanda mala.

271 *Sed licet hæc doctrina vera ſit, ego tamen in caſu noſtro puto excuſandam eſſe ſupradictam mulierem: nam ſupponendum eſt hoc feciſſe ex ignorantia invincibili; nam ut advertit Trullench in Decalogum to. 2. lib. 5. cap. 3. dub. 1. num. 4. Leſſius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 33. Petrus Navarrus lib. 2. cap. 3. num. 13. & 14. Ioann. Vvigers de Iuſtit. tract. 2. cap. 2. dub. 14. num. 92. & alij, ſe occidere ob pudicitiæ cuſtodiam, non eſt ita evidens eſſe malum, quin inculpatè poſſit ignorari, & exiſtimari licitum;*

tum;

tum; quod docuerunt Stoici, & inſinuare videtur D. Hieronymus in cap. p. Ionæ, verſus finem: his verbis: Vnde in perſecutionibus nō licet propria perire manu, abſque eo quòd ubi caſtitas periclitaretur: hinc mulierem agreſtem, ut erat dicta Iſabella, tali ignorantia laboraſſe maxima probabilitate dicendum eſt; & ideo ſalvo meliori iudicio Eccleſiaſtica ſepultura privanda non erat: nam ut ego probavi in 4. p. tract. 4. reſ. 23. quæ nunc eſt in tom. 7. Coordin. tr. 3. reſ. 67. & obſervat Fagundez in Decalog. tom. p. lib. 5. cap. 11. n. 3. in hac materia in dubio inclinandum eſt in favorem; ſed puto minori apparatu, uno ſcilicet Sacerdote, vel altero, quod ſepelienda fuiſſet ad terrorem aliorum, ne tali exemplo hoc facinus perpetrarent; & ut cognoſcerent talem mulierem non privari ſepultura Eccleſiaſtica ex præſumpta ignorantia, qua laboraſſe ſatis probabiliter exiſtimari poterat: nam in hoc caſu locus eſt coniecturis, ut ex Iulio Lavorio in Var. Elucubrat. tit. 2. cap. 12. n. 28. Et licet occidentes ſeipſos non ſint in Eccleſia ex cap. Quibus 13. qu. 2. cap. Placuit 23. q. 5. cap. ex part. 2. de Sepulturis; hoc tamen provenit, quia Canones ſupponunt tales decedere in peccato mortali ob deſperationē, vel iracundiam. Sed in caſu noſtro ſatis probabiliter exiſtimari poteſt dictam puellam Iſabellam ſeipſam occidendo, non deceſſiſſe in peccato ex inculpata ignorantia, quia erat puella ruſtica. Ergo, &c. Hæc & optimè *P. Diana*, quæ ſatis utique probant noſtrum propoſitum privilegium.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Ignorantia concomitans excuſat à culpa lethali etiam homicidium alterius.

272 HUjuſmodi privilegium eſt ſententia expreſſa *Vaſquez in p. 2. diſp. 125. cap. 2. Suarez de Cenſuris diſp. 4. ſec. 8. n. 9.* (ubi, quod ignorantia concomitans, eſt etiam antecedens reſpectu actionis, ita *in fine numeri.*) *Azorius par. p. lib. p. qu. 4. Reginaldus in Praxi to. p. lib. 11. cap. 2. n. 20. Sanchez p. p. Operis Moralis lib. p. cap. 16. n. 13. Layman lib. p. tract. 2. cap. 4. Aſſert. 2. n. 8.* (ubi, quod etiam cōcomitans ignorantia, ſi invincibilis ſit à culpa excuſat) *Bonacina to. 2. diſp. 2. qu. 8. punct. 3. prop. 4. n. 34.* & alii: unanimiter affirmantes, quod ſi projiciat quis ſagittam in proprium etiam inimicum, invincibiliter putans eſſe feram, non eſt reus actualis homicidii: etiam ſi ita ſit affectus, et actualiter in mente diſpoſitus, ut ſi noſſet eſſe inimicum, adhuc ſagittam emitteret, et fortè libentius eiacularetur; Quia actus externus emiſſionis ſagittæ non habet malitiam homicidii, utpotè factus ex ignorantia comitante, excuſante actum externum à peccato. Ratio autem cur ignorantia comitans excuſet actum externum à peccato; et in propoſito privilegii noſtri à lethali culpa homicidii, eſt, tum quia actus non eſt malus, niſi ſit voluntarius; actus autem externus homicidii, factus cum ignorantia comitante, non eſt voluntarius, cùm non fuerit prævisus, & præcognitus: voluntarium enim eſt à principio cognoſcente ſingula in quibus eſt actio: *Ariſt. 3. Ethicor. cap. 3.* Tum quia actio externa exploſionis ſagittæ ex. gr. non fuit cauſata ab affectu, & voluntate occidendi hominem, vel inimicum, ſed à voluntate occidendi feram: ergo pravus affectus actualis erga inimicum quamvis ſit peccaminoſus, & malus: tamen actio externa homicidii non eſt mala malitia homicidii, cum originem non traxerit à voluntate, & intentione occidendi hominem, ſed ab intentione, & voluntate occidendi feram: quæ intentio, cùm non ſit mala, non poteſt actioni externæ factæ cum invincibili ignorantia comitante communicare malitiam homicidii. Et idem debet dici in aliis conſimilibus. Ita etiam Doctores citati, & alii.

273 Neque obſtat, quod projiciens

ſa-

ſagittam ità affectus ſit, ut ſi animum adverteret homicidium vellet, et approbaret. Deus enim non imputat homini peccata quæ faceret, ſi hoc, vel illud in mentem ei veniret: Sed divinæ gratiæ adſcribendum eſt quòd id animo non incidat: ut docet etiam *Sanchez De Relig. to. 2. lib. 3. de Iuram. c. 7. n. 5. ex D. Auguſt. contra Semipelagianos: Non imputat Deus nobis* (ſic Suarez) *quæ faceremus, ſi hoc, vel illud nobis occurrat, ſed quæ facimus, circa illud, quod nobis occurrit, quod ſi non occurrat, nec ſe offerat memoriæ, aut ſcientiæ cum qua peccaremus, gratiæ Dei imputandum eſt. Quare qui in venatione facta diligentia ſufficiente ad cavendum periculum occidendi hominem caſu occidit inimicum, ſine dubio non eſt reus actualis homicidii, etiam ſi ita ſit diſpoſitus in habituali affectu, quod libenter occideret, ſi ciret eſſe inimicum: illa enim conditionalis non refert ad actuale peccatum*. Idem docet *Layman. l. c. verſu Neque obſtat*. Verum quidem eſt, quod ſi quis ſagittam aceret intentione occidendi quodcunque illud ſit, quod ſibi ob oculos extat, committit homicidium etiam externum ſecuto homicidio, quamvis id quod præ oculis habet illi non pateat eſſe hominem, ſed feram: nam ſagittæ proiectio in tali eventu provenit ab intentione, & voluntate non ſolum occidendi feram, verum etiam quodcunque illud ſit, cùm autem hoc non ſit fera, ſed homo, ſequitur occiſionem externam eſſe ſufficienter voluntariam, conſequenter ad culpam, nec ab ipſa excuſari, vel eximi poſſe, ut bene etiam *Reginaldus, Bonacina*, & alii ſupracitati, cum aliis.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui percutit, vel occidit Clericum, quem ignorantia probabili putat eſſe Laicum, ab excommunicatione excuſatur.

274 ITà *Sylveſter Verbo Excommunicatio 6. Verſu Sciendum eſt quartò, n. 6.* ubi ſic: *Qui infert manus violentas Clerico non incidit in excommunicationis ſententiam, quando ignorabat Clericum eſſe quem percuſſit: puta quia comam nutriebat, nec aliquid de Clericatu apparebat, ut in cap. Si vero, eo tit. el 2. & conſentit Innoc. & Io: Andr. Et non incidit etiam ſi occideret, quia dolus requiritur. Idem ſi habebat habitum, & non videbatur, puta quia de nocte erat, &c. Suarez de Cenſuris diſp. 22. ſec. p. n. 51. & 52.* affirmans ibi, cum *Covarruvias in cap. Alma mater p. p.* §. 10. n. 15. id eſſe ſententiam communem, quæ ſententia, ut apparet apud eoſdemmet, excuſat à ſpeciali malitia, & à contumacia contra Eccleſiaſticum præceptum, ac proinde à Cenſura illum, qui adhibita ſufficienti diligentia, per ignorantiam probabilem Clericatus, in perſonam Clerici violenter manus injicit: *Talis enim ignorantia* (ait idem *Suar. n. 51. cit.*) *dummodo qualitas, ſeu modus ipſius ſufficienter probabilis ſit, excuſat à mortali culpa in tranſgreſſione Canonis commiſſa; & ideo etiam excuſat à Cenſura, prout cavetur in cap. Si vero 2. de ſentent. excommunicationis. Filliuccius to. p. tract. 15. & V. de Cenſuris cap. p. n. 27. verſu Sexta, & ultima exceptio. Bonacina tom. 2. diſp. 2. qu. 8. punct. 3. propoſit. 4. n. 36. Trullench in Decal. to. 2. libr. 6. dub. 2. n. 4.* & alii plures; imò communiter Doctores, in hoc convenientes, illum excuſari à Cenſuris, qui cũ ignorantia comitante facit aliquod opus externum vetitum ſub Cenſura. Percutiens igitur Clericum ex tali comitante probabili ignorantia, & ſufficienti adhibita diligentia (etiam ſi alioqui percuſſio gravis, & injuſta eſſet) vel etiam occidens, à cenſura, & ab excommunicatione excuſatur ut in propoſito privilegio: in cujus confirmationem veniunt etiam ea, quæ diximus ſupra *in Privilegio 3. Quarti capitis*.

275 Et hic adverto cum *Suarez num. cit. 51. Navarro* apud ipſum, et aliis, non eſſe admittendam in propoſito privile-

gio limitationem, quam tradũt *Sylveſter l. c.* et alii: Excuſari quidem videlicet ſic percutientem, vel occidentem Clericum, ſi tamen, ille qui ſic percutit, vel occidit Clericum, non det operam rei illicitæ: eiicienda enim eſt hujuſmodi limitatio: nam, ut rectè *Navarrus*, et ex ipſo *Suarez*, talis limitatio abſque idonea ratione, vel textu additur: quoniam etiam ſi talis actio alioqui ſit iniuſta percuſſio, mutilatio, aut hominis occiſio; ſi tamen quoad circunſtantiam perſonæ percuſſæ, vel occiſæ, quod videlicet Clericus ſit, procedit ex tali ignorantia, quę excuſet à malitia ſacrilegii, non incurritur excommunicationis cenſura, quia non violatur Canon ille, in quo ſola ſacrilega percuſſio, quę voluntariè circa Clericum verſatur, in eo ponitur. Hinc privilegium idem currit, ſive percuſſio, aut occiſio Clerici orta ſit ex opere licito, ſive illicito, dummodo qualitas, ſeu modus ignorantię probabilis ſit, ut dictum eſt. Sed

276 Quęres hìc, an è contrario ſi quis volens percutere, vel occidere hunc, quẽ putat eſſe Paulum Clericum, Petrum Laicum per errorem, et ex ignorantia percutiat, vel occidat, incidat in excommunicationem? Quamvis non defuerint qui id affirmaverint, quod *Sylveſter, & Covarruvias l. l. c. c.* attribuunt *Gloſſ. in dicto cap. Si vero. Verbo Ignorantia*. Reſpondeo negativè cum iiſdem, dicentibus *Gloß.* opinionem eſſe falſam, cui falſitati ſubſcribit et *Suarez l. c. n. 53.* Et ratio reſponſionis eſt, quia etſi peccaverit ille intentione, animo, et voluntate, reipſa tamen non percutit, vel occidit Clericum; ad incurrendam autem excommunicationis Cenſuram, non ſufficit malitia interior, niſi exterius etiam in ſpecie illa conſumetur, quæ neceſſaria eſt ad talem Cenſuram; licet autem in caſu propoſito conſumetur peccatum in ſpecie homicidii, non tamen in ſpecie ſacrilegii. Adde in confirmationem cum eodem *Suarez n. cit.* quod ſi quis projiciat ſagittam in verum Clericum, animo interficiendi illum, et manus aberret, ita ut illum non attingat, non incurrit cenſuram, ob defectu exterioris actus, ſeu effectus, iuxta omnium ſententiam (apud eundem *Suarez*) ergo etiam idem à pari affirmandum in propoſito quæſito, cui pariter idemmet reſpondent præter citatos, & plures alios, *Filliuccius n. cit. 27. Bonacina n. cit. 36. cum cenſura* (inquiens) *non incurratur, niſi poſito peccato, & opere externo peccaminoſo ſub cenſura prohibito: & Portel. in Dub. Regul. Verb. Ignorantia n. 24. in fine*: ubi expreſsè ſic: *Intendens percutere Clericum, & percutiens ſecularem, non incurrit pœnam excommunicationis, quia Eccleſia non excommunicat niſi externam percuſſionem Clerici manantem ab intenta ipſius intentione*.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Volens quis ex prava ſua intentione percutere, vel interficere Petrum Clericum, ſi errore, ſeu ignorantia probabili, & caſu mero, percutit, vel interficit Paulum item Clericum, ab excommunicatione excuſatur.

277 Negat quidem hoc privilegium *Covarruvias in cap. A.ma Mater par. p. §. 10. n. 15. Verſu, Octavò conſtat*. Eo quia talis ignorantia, ſeu error, neque intentionem, neque actionem externam excuſat, utraque enim circa perſonam Clerici verſatur. Præterea quia illa percuſſio hujus Clerici ut ſic, nulla ratione involuntaria eſt, licet percuſſio huius Clerici, ut talis perſona eſt, involuntaria ſit, *argum. l. Eum qui, §. Si iniuriæ, ff. de Iniuriis.* Nihilominus, præterquamquod ſequitur hoc privilegium ex poſitione præcedentis, ut ex ſe patet; idemmet contra eundem *Covarruviam* admittit, & approbat (ut loquatur conſequenter) *Suarez l. c. n. 54.* Et probatur clarè, ex eodem etiam *Suarez* quia talis actio, ut ex directa intentio-

ne

ne tendit ad Petrum, voluntariè eſt: ut verò attingit Paulum eſt merè caſualis, & involuntaria; cum ſufficiens diligentia moralis adhibita fuerit (quod hìc ſupponimus) ne alia perſona ibi ſubeſſet niſi Petrus: vel ne ictus, ſi fortaſse à Petro aberraret in alium incideret: hæc etenim duo invicem non repugnant. Et ſicut volens occidere feram, poteſt diligentiã ſufficientem adhibere, ne hominem occidat, & nihilominus caſu hominem ocdere, ita, proportione ſervata inter hunc hominem, & alios, idem caſus merè involuntariè accidere poteſt, ut interficiatur videlicet unus ad quem intentio directa non erat, ſed ad alterum. Quo poſito, ſic etiam quis caſu percutiens, vel occidens hunc Clericum in particulari excuſandus eſt à Cenſura, & excommunicatione, quia reſpectu eiuſdem Clerici actio eſt involuntaria, ergo inculpabilis, conſequenter ut ſic non eſt cauſa cenſuræ, & excommunicationis: Igitur verum propoſitum privilegium.

278 Nec refert oppoſitum ſupra à *Covarruvias*: quod videlicet tam intentio, quàm actio exterior in hoc caſu verſentur circa Clericum, quia, ut optimè etiam *Suarez cit. n. 54. prope finem*: non ita verſantur, ut una ab alia procedat directè, vel indirectè: quod neceſſarium eſſet ad incurrendam excommunicationis cenſuram. Et dicta percuſsio Clerici, quæ in re ipſa, & exterius fit, eſt involuntaria, quia nemo percutit Clericum in communi, ſed hunc, vel illum in particulari. At hujus particularis percuſsio eſt involuntaria, & nullum alium de facto percutit; hujus igitur Clerici pecuſsio, abſolutè, & ſimpliciter, involuntaria eſt: & idcirco ſolus affectus percutiendi Clericum voluntarius manſit, qui ſolus non ſufficit ad incurrendam Cenſuram, cum hæc non incurratur propter affectum; ſed propter exteriorem voluntariam percuſsionem: & ita etiam *Suarez n. cit.* ubi in principio affirmare videtur, & bene ſententiam *Covarruviæ* ſuſtineri poſſe ſub ſequenti diſtinctione, & reſtrictione ad ſummum. Videlicet ſic: fieri poteſt (inquit) ut actio illa exterior non ſolum quatenus tendebat ad percutiendum Petrum Clericum, ſed etiam quatenus de facto attingit Paulum item Clericum, peccaminoſa ſit, eo quod reſpectu utriuſque fuerit voluntaria, directè quidem reſpectu Petri, ut ſupponitur; indirectè vero reſpectu Pauli, quia nimirum ſufficientem diligentiam non adhibuit, ut caveret, ne ob errorem ictus in aliam perſonam caderet. Et tunc optimè procedit ſententia *Covarruviæ*, cũ ſic contineat id quod ſupra etiam concedimus: tunc etenim actio exterior, ut etiam eſt actualis percuſsio Pauli, eſt voluntaria, conſequẽter ceſſat in ipſa excuſationis ratio. At, quia accidere poteſt, ut actio illa, quatenus ex directa intentione tendit ad Petrum, voluntaria ſit: ut verò attingit Paulum ſit merè caſualis, & involuntaria, quia ſufficiens diligentia moralis adhibita fuerit, ne alia perſona ibi ſubeſſet, niſi Petrus; vel ne ictus, ſi fortaſse à Petro aberraret, in alium incideret (hæc enim duo repugnantia non ſunt) & dato quod incideret, merè caſuale, ac involuntarium eſset, conſequenter à cenſura, & ab excommunicatione immune; & hoc ſolum eſt, quod intendimus nos affirmare in propoſito privilegio. Vide *Portel. in Dub. Regul. Verbo Ignorantia n.* 23. 24 25. Vide etiam ea, quæ diximus ſupra *privilegio Tertio Quarti Capitis*.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorans ſuo lethaliter culpabili homicidio impoſitam eſſe Irregularitatem, ab hac probabiliter excuſatur ſecundùm plures Doctres. A quibus tamen diverſum ſentit Author.

279 Hoc idem privilegium, & ſub iiſdem ferè verbis po-

ponit, & admittit *Caſtro Palaus tom. 6. diſp. 6. punc. 6. n. 3.* ubi ſic: *Ignorantem probabiliter pœnam irregularitatis ſuo delicto eſſe impoſitam, excuſari à dicta irregularitate probabile eſt.* Et ſi ei obiicias (ut ſibimet *num. anteced. in fine*, opponit) Si ad incurtendam ittegularitatem neceſsarium foret cognoſcere, eam pœnam delicto annecti; Ergo homicida ignorans hanc poenam nulla irregularitate teneretur, ſed liberè poſset ad Ordines promoveti. Hoc autem falſum videtur; ſi quidem Iudex juſtè reum morti tradens irregularitatem contrahit, tametſi ignoret itregulatitatem ſuo facto impoſitam eſse, eo quod dedeceat Chriſti eſse Miniſtrum, qui alium vita privavit; ſed hæc indecentia efficacius urget in eo, qui iniuſtè, & iniquè alium occidit; ergo itregularis erit, tametſi ignoret ſuo delicto irregulatitatem eſse impoſitam. Si id inquam ei obiicias, conceſsa oppoſitionis conſequentia prima: Ad paritatem Iudicis reſpondet, non eſſe incõveniens quod Iudex ignorans ſuo facto irregulatitatem annecti, eam conttahat, nec tamen contrahat eam homicida ignorans ſuo delicto annecti; quia Irregularitas Iudici poſita eſt non in poenam, ſed ob decentiam: at homicidæ tum ob decentiam, tum in poenam delicti irregularitas indicitur, quæ irregularitas gravior eſt, & difficiliotis diſpenſationis; ac proinde non eſt mirum, ut cognitionem legis eam iudicantis expoſtulet. Ità *Palao*: & ante ipſum eadem ferè diſtinctione uti videtur *Portel. in Dub. Regul. Verbo Ignorantia n. 19.* ut ſequitur: *De Irregularitate præmittendum eſt, aliam irregularitatem conſurgere ex delicto, ut ex homicidio, ex celebratione in excommunicatione, ex ſuſpenſione violenta, & ſimilibus impoſitis in pœnam delicti. Alia verò eſt irregularitas, quæ non ponitur ob delictum, ſed ex indecentia, vel defectu ſignificationis, & comitatur non culpam, ſed indecentiam, qualis eſt bigamia, & irregularitas contracta à Iudice ſine culpa damnante hominem ad mortem iuſtè. Et quidem certum eſt apud omnes hanc irregularitatem ſecundi generis certò contrahi etiam ſi operans operetur ignorantia invincibili: & proinde contrahens cum duabus fit irregularis bigamus quãtumcunque id ignoret invincibiliter. Eſt ergo ſola quæſtio de Irregularitate primi generis orta ex delicto, an iſta, quæ pœna eſt; ſimiliter & ſuſpenſio, interdictum, inhabilitas, & ſimiles, incurrantur ab operante invincibiliter ignorante? Sotus, & Ledeſma affirmant: Sanchez verò cum multis aliis probabilius tenet has omnes poenas non incurri ab operante, qui habet ignorantiam iuris poſitivi illas imponentis:* ita *Portel.* qui, ut patet apertè ex ejus verbis, tenet expreſsè irregularitatem ex homicidio tanquam ortam ex delicto non incurri ab ignorante illam.

280 Et hanc ſententiam videntur apertè etiam docete ii omnes, quos retulimus in *Privilegio Tertio quarti Capitis* (ſæpius in præcedentibus relato) præcipuè *citati à n. 103.* uſque ad finem privilegii eiuſdem. Et prætetea apud eundemmet *Palaũ ſub eodem n. 3* eandemmet ſententiam ut ptobabilem docent *Sãchez lib. 9. diſp. 32. n. 21. Coninch, diſp. 18. dub. 4. n. 31. Suar. diſp. 4. de Cenſur. ſec. 9. n. 12. Bonacina to. p. diſp. p. de Cenſur. qu. 2. pun. p. n. 13.* & docuerunt abſolutè *Hoſtienſis cap. A nobis el p. de ſentent. Excommunicat. vers. Addo. Silveſt. verbo Ignorantia qu. 8, dicto p. iuncto dicto 3. Navarr. cap. 27. n. 274. vers. 13. Philiarc. de Offic. Sacerdotis to. 1. p. p. lib. 3. cap. 3. §. Tertiò obiicitur. Manuel. to. p. Summ. in 2. edit. cap. 195. n. 3. & tanquam probabile ego ipſe* (ſic *Palaus*) *defendo nedum hic, ſed etiam tract. 2. de Peccatis, diſp. p. pun. 17. n. 6.* Huius autem ſententiæ, ac privilegii, ea eſt ratio ex *Palao n. 3. cit.* quia committens aliquod delictum, pœnis tantummodo delicto eidem proportionatis ſubditur, non autem aliis extraotdinariis poenis, quæ & delicti gravitatẽ excedere videntur; & ab Eccleſia, vel Republica, ad frequentem vitandum delic-

licti uſum imponuntur, vel ob aliā cauſam. Quare & ſi cōſenſū delinquentis in pœnam non requiratur ad ſuſtinendam illam: requiritur tamen illius cōſenſus in culpam, prout hæc eſt cauſa talis pœnæ, ſeu prout continet talem pœnam, quod fieri nequit abſque notitia pœnæ, quando hæc eſt extraordinaria. At irregularitas, quæ delicto annectitur, cenſenda eſt pœna extraordinaria delicti, cum obliget delinquentem, ut eam in ſe exequatur, ergo cenſeri non debet incurri ab ignorante legem ſub tali pœna eſſe latam.

281 Faciunt etiam pro hac ſententia, & privilegio, tum ea, quæ diximus in probationem *citati privilegii tertii Capitis quarti*: tum etiam *Cap. 2. De Conſtit. in 6.* ubi dicitur, *Ignorantes non ligari ſententiis*: nomine autem *ſententiæ*: ut optimè etiam *Portel. Verbo cit. n. 20.* non intelligitur ſola excommunicatio, ſed de omnibus ſententiis poenalibus; propoſitio enim indefinita iuris tradens regulam, æquivalet univerſali, ut Iuriſtæ cōmuniter dicūt. Et ita *l.c. exponūt Gloſſa*, & multi Canoniſtæ *ibidem*. Nec deſinam hìc in confirmationem dictorum afferre verba P. *Dianæ*, quæ habet *to. 5. Coordinato tr. 5. reſ. 6. n. 4. Ex par. 4. tr. 2. reſ. 85. Dicendum eſt igitur ad incurrendam excommunicationem, non ſufficere quod ſciā opus eſſe prohibitum, ſed ut ſciam de poena, idque prohiberi ſub excommunicatione. Ita de cæteris poenis, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, &c. quod eſt valde conſolatorium: & verum eſt, etiam ſi ignorantia ut ſupra diximus, eſſet vincibilis; & ita præter Merollā docet Laurentius de* Portel. ſic *Diana*: licet paulo ante, ideſt, *n. 3. antecedenti*: & etiam paulo poſt, videlicet, *n. 2. reſolutionis 7. ſubſequentis Coordinatæ*; *Ex p. 9. tract. 7. Miſcell. 2. reſ. 19.* ſibi ipſi videatur contrarius: primo loco, dum ibi ſic: *Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione, licet videatur eſſe ex delicto, includit tamen præcipuè defectum lenitatis; ergo incurritur, licet occidens ignoret homicidio illam impoſitam eſſe; & hoc dubium eſt valdè notandum, quia quotidianum, & à paucis diſcuſſum; & ſcio quod aliquando Doctorum hominum torſit ingenia.* Poſteriori vero loco, quia ſic ibidem: *Magnam habeo difficultatem in hac doctrina: video enim eſſe contra communem ſententiam Doctorum, & contra praxim: videtur enim ſufficere, ut incurratur irregularitas, ſi ſit annexa homicidio propter decentiam: & ideo non obſtat ſi ſit etiam annexa in poenam: non enim incurritur ex uno capite, ſed etiam ex alio, ut ego alibi adnotavi.* Hęc *Diana*: cuius ſententia mihi videtur amplectenda, uti & cum pluribus aliis D. D. eandem abſolutè amplectitur *Paſsarinus Dominicanus in libr. p. 6. Decretalium in Cap. Vt Animar. 2. De Conſt. queſt. primæ art. 18. n. 364.* admittens quidem & ipſe ibi (& alibi) ignorantiam invincibilem excuſare ab irregularitatis cuiuſcunque poena, *excepta tamen irregularitate, quæ incurritur ex homicidio* propter relata hìc, & ponderata à P. *Dianæ*, & ab aliis.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Abortum directè procurans Animati fœtus cum ignorantia excommunicationis huic delicto (quod eſt verum homicidium) à Summo Pontifice impoſitæ, excuſatur ab incurſu ipſius.

282 Procurare directè abortum fœtus animati, ſine dubio intrinſece malum eſt, & mortale, eſt enim verum homicidium, & quidem graviſſimum cum animæ rationalis certiſſima damnatione æterna quoad pœnam damni. Certiſſimum quoque apud omnes id nullo unquam caſu licere: ſive conſtet, jam animatum eſſe fœtum, ſive dubitetur an de facto animatus ſit: ſive deinde intendatur propter ſe ut finem, ſive intendatur ſolum ut medium propter alium finem, ad conſervandam gr. ex. vi-

vitam Matris; infamiam vitandam,&c. dummodo media adhibita per ſe tendant ad cauſandum abortum, neque aliter conducant ad vitam Matris conſervandam, niſi quatenus cauſant abortum. Et ratio eſt clara: Quia non ſunt facienda mala ut eveniant bona, ſed directè occidere hominem innocentem, intrinſecè malum eſt, & nullo unquam caſu licitum: eſt autem fœtus animatus verus homo, & innocens maximè, ergo. De abortu directè procurato loquor.

283 Quivis autem, quocumque modo, vel medio directè procurans abortum fœtus animati: vel ad id ſcienter, juſſu, conſilio, favore, auxilio, quomodolibet cooperans effectu ſecuto, ipſo facto incurrit excommunicationem latam à *Sixto V. & à Gregorio XIV.* (ſola reſervatione pro foro conſcientiæ ſublata) liquido in ſuo vigore relictam. Textus autem ſic fulminat §. 7. & eſt huiuſmodi: *Omnes, & ſingulos cuiuſcunque gradus, ſtatus, ordinis, vel conditionis exiſtentes, tam Laicos, quàm Clericos, Sæculares, & cuiuſcunque Ordinis Regulares, necnon mulieres ſæculares, vel quemcumque Ordinem profeſſas, qui, vel quæ, vel ut principales, vel ut ſociæ, conſciæve ad tale facinus committendum, opem, conſilium, favorem, potionem, vel alia cuiuſcunque generis medicamēta ſcienter dederint, ac etiam ſcribendo litteras privatas, vel apochas, vel alias verbis, aut ſignis irruerint, aut conſuluerint, ultra prædictas poenas, ipſo facto nunc, prout ex tunc excommunicamus, & & pro excommunicatis declaramus.* Hactenus *Sixtu V.* citato §. 7. *ſuæ Conſtitutionis 87. editæ anno 1588. incipiente Ad effrænatam.* Et licet Pontifex in hoc §. 7. non comprehendat expreſsè matres prægnantes, potiones abortivas per ſe ſumentes, aliove modo ſibimet abortum procurantes, quinimo ex vi hujus Textus *P. Naldus* acutè apud *Dianam Tom. 6. Coordin. tr. 6. reſ. 35. ex p. 7. tr. 5. reſ. 7.* videatur illas excludere: nec improbant *Machadus*, & *Avila* apud eundem *Dianam*: Nihilominus indubitatum videtur ſub illa excommunicatione comprehendere voluiſſe Pontificem omnes omninò perſonas principales, abortum procurantes, quas in illa *Conſtitut.* expreſſerat: Expreſſit autem ſic manifeſtè § 2. *Necnon prægnantes ipſas mulieres, quæ ſcienter præmiſſa fecerint: & §. 5. Ac mulieres ipſas quæ eadem pocula ſponte, ac ſcienter ſumpſerint.* Ergo etiam matres ſibimet abortum foetus animati procurantes dictæ excommunicationi ſubiacent, quod meritò etiam docet communis ſententia: *Filliuccius, Bonacina, Dicaſtillus*; quos ſequitur *Diana l. c.*

284 A qua excommunicatione incurrenda, quibuſlibet prædictis modis procurantes, vel cooperantes ad abortum, excuſat ignorantia (inquit privilegium noſtrum) Et ignorantia omnis (addit *Patritius Sporer par. 4. Tyrotinii Sacramentalis, in calce Libri, ubi De Abortu, ſub num. 366. Verſu Ab hac, pag. mihi* 734. (tam *iuris*, quàm *facti. Ignorantia etiam culpabilis*, (ſic ille) *lata, craßa, ſupina, imò & affectata, modo cum ingenti temeritate coniuncta non ſit. Nam Pontifex in dicta Conſtitutione iterato adiecit particulam (ſcienter) atqui omnis etiam affectata ignorantia excuſat à poena impoſita ſcienter aliquid facienti ut late probat Sanchez lib. 2. Moral. cap. 10. n. 38. & lib. 9. de Matrim. diſp. 32. Non enim poteſt dici ſcienter facere, qui facit ex ignorantia qualibet etiam affectata. Dummodo tamen abſit ingens temeritas, qualis adeſſet quando quis vehementem habet ſuſpicionem delicti prohibiti: Talis enim temeraria ignorantia importaret latiſſimam culpam, & dolo æquipararetur.* Ita *citatus Sporer*. Sequitur ex ſuperius, & pluries dictis hoc privilegium.

285 Circa quod nota primò: non incurri excommunicationem à quomodolibet attentantibus abortum, niſi *effectu ſecuto*. Nam præterquamquod ſolus conatus ad crimen non puniatur poena

or-

ordinaria, ut latè probat cum multis *Julius Clarus Pract. crim. qu.92.* idq; in Cenſuris generaliter ab omnibus admittatur: in hoc caſu ſpecialiter habetur apertè, ſignificatum in verbis eiuſdem *Conſtitutionis Sixti V.* in qua ſic, §. *p. Ita ut reipſa abortus ſecutus ſit*: & rurſus ſic, §.7. *Ad tale facinus committendum, opem, &c.* Conſtat autem regulariter verba intelligenda eſſe cum effectu. Secundò: Matrem prægnantem ab excommunicatione eximi, caſu quo hæc metu gravi, & cadente in cōſtantem virum compelleretur ſumere potionem abortivam: quando enim coacta ſumit potionem, ex qua ſecuturus ſit abortus, nequit propriè dici *procurare* abortum, hoc eſt ſtudioſè abortum quærere. Quod ſimiliter ſentiendum eſt de eo alio qui metu pariter gravi coacto, aliquo ex dictis modis concurreret, cooperando ad abortum cauſandum: cum nec iſte poſſet dici, ut patet, procurare abortum, & ſtudioſè illum quærere. Concludo tamen, cautè Confeſſarios uti nihilominus debere hujuſmodi privilegio, terrendo Pœnitentes, enarrando illis Cenſuras à Summis Pontificibus fulminatas, differendo abſolutionem tanquam ſi cenſuras incurriſſent, &c.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Ignorans invincibiliter Duellum ab Eccleſia ſub Cenſuris prohiberi, ab eiſdem excuſatur ſi Duellum peragat.

286 ADmittent hujuſmodi privilegium, uti admittere debent, ii omnes qui aſſerunt, Ignorantiam probabilem, tam iuris communis, quàm particularis, à contrahendis cenſuris excuſare: ex hoc enim principio, & ſuppoſito (ut optimè etiam noſter *Caraffa de Duello tract. 5. ſec.p. quæſito p.n.2.*) valet inferre propoſitum privilegium; eum videlicet, qui Duellum committit, Duelli prohibitionem probabiliter ignorans, à Duellicis Cenſuris immunem eſſe. Et ratio eſt clara, & à priori, quia ad Cenſuram contrahendam requiritur contumacia, ut toties dictum eſt ſupra, in privilegiis quarti Capitis; at qui invincibiliter, & probabiliter ignorat, non eſt contumax: ergo nec Cenſuras contrahit. Præterea ad cenſuram incurrendam requiritur monitio aliqua, ſed ignorans latam eſſe Cenſuram, non cenſetur admonitus, alioquin non ignoraret, ergo non incurrit Cenſuram, Vide quæ diximus cap. 4. à Privilegio 3. vſque ad 8. incluſivè.

287 Ex quibus Privilegiis habes etiā primò, Duellatores, ſcientes Duella prohibita quidem eſſe Divino Iure, at invincibiliter ignorantes, ea ſub Cenſuris ab Eccleſia prohiberi, Duellum ineuntes, non eſſe excommunicatos: quia licet hi peccent contra Divinum ius, Monomachiam Divino Iure prohibitam ineundo: non tamen contra præceptum Eccleſiæ, Duellum prohibentis ſub Cenſuris, cum de tali præcepto (ut ſupponimus) invincibilem habent ignorantiam, cum qua non adeſt contemptus, nec contumacia.

288 Secundò habes, Duellatores habentes etiam ignorantiam moraliter vincibilem, quæ tamen non ſit craſſa, & ſupina, excuſari à Duellicis Cenſuris (probabiliter) ſecundùm aliquos graves Doctores: de qua re etiam *Caraffa tract. cit. quæſito 3. nu. 5.* negans (& optimè) *n.6.* excuſari à Duellicis Cenſuris, quando ignorantia, quæ Craſſa eſt, non excuſat à mortali, quod & nos docuimus *Privileg.7. capitis 4. cit.*

289 Tertiò habes, quod & ſi quis ſciret quidem ab Eccleſia prohiberi Duellum, ignoraret tamen prohibitionem eſſe ſub excommunicatione, hanc non contraheret ſi Duellum committeret. Ratio autem eſt, quia ad hoc ut delinquens incurrat in pœnam Iuris poſitivi ex delicto, non ſufficit ut ſciat, cognoſcat, & advertat actu opus eſſe prohi-

bitum à Iure poſitivo : ſed requiritur ut ſciat, cognoſcat, & advertat actu opus eſse prohibitum, & præterea ſub tali pœna: ideſt, cognoſcat,& advertat actu, & prohibitionem, & pœnam Iuris poſitivi. Quando ergo Duellatores nec ſciunt, nec cognoſcunt talem pœnam Duello impoſitam,ſequitur,quod Duellum ineundo excommunicationem non contrahant; excuſante eos ignorantia pœnæ.

290 Quartò habes iiſdem rationibus, percurientem, vel occidentem Clericum, qui ſcit quidem prohibitum eſse ab Eccleſia percutere, & occidere Clericum, & ſcit etiam hunc quem percutit, vel occidit, eſſe Clericum, ſed ignorat prohibitum eſse ſub excommunicatione hanc minimè contrahere. Et ità de omnibus cenſuris in communi loquentes, aſserunt, Doctores allati ſuperius in *Privilegiis Capitis quarti*, præcipuè *Navarrus in Man. cap. 27. n. 274. Verſu Decimotertio*: ubi ſic: *Ignorantia probabilis excuſat ab excommunicatione pro facto damnabili: quia licet non requiratur conſenſus delinquentis in poenam, ut obligetur ad eam, quia obligatio non nititur eius conſenſu, ſed poteſtate legislatoris imponentis eam*: *requiritur tamen conſenſus in cauſam, ob quam imponitur, ut dixit S. Tho. 2.2. qu. 65. ar. 8. & ut quis dicatur conſentire in cauſam alicuius, non ſufficit, quod conſentiat in eo quod eſt cauſa, ſed requiritur, quod ſciat, aut ſcire debeat, id eſſe cauſam*: *& qui ſcit aliquid eſſe malum, & ignorat pœnam ob id impoſitam, ſcit quidem id quod eſt cauſa illius, non tamen cauſam illius*: ita *Navarrus l. c.* ubi extendit ſuam doctrinam paulo infra, nedum ad cenſuras, ſed etiam ad alias quaſcumque pœnas exorbitantes,& extraordinarias. Quia pœna proportionari debet delicto: minus autem delinquit, qui neſcit pœnam appoſitam eſse tali delicto, quàm qui illam novit: igitur qui neſcit pœnam appoſitam eſse tali delicto, non incurrit eandem pœnam, quam incurrit ſciens eſse talem appoſitam.

291 Limitans tamen *Navarrus* ſuam huiuſmodi doctrinam, non eſse extendendam, inquit, *ad pœnas mediocres, & Ordinarias, atque iuxta prudentis Viri iudicium accommodatas delicto*: Nam delinquens, aut novit pœnam mediocrem: aut ſcire debuit, & potuit, ſaltem lumine naturali dictãte, Delicta mediocriter ſaltem punienda eſse: *l. Ità vulneratus, ff. Ad leg. Aquil.* Unde ignorans poenam delicto iniunctam non excuſatur à mediocri,& ordinaria poena; excuſati verò poteſt ab extraordinaria, qualis eſt cenſura,vel irregularitas ex delicto: ſic *Navarrus l.c.* cuius limitationem, & ſententiam, probabilem exiſtimant *Sanchez, & Suarez*, quos refert, & ſequitur *Bonacina De Cenſuris in communi diſput. p. quæſt. 2. punct. p. propoſit. 3. num. 13.*

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorantia invincibilis iniuſtitiæ Belli, excuſat militem à culpa.

292 Habes hoc privilegiũ apud *Molinam de Iuſt. tom. 4. tractatu 3. diſp. 15. numer. 7.* quod etiam approbant (præter alios) *Soto de Iuſt. lib. 4. quæſt. p. art. 7. eodem lib. 5. quæſt. 6. art. 4. & Franciſcus à Victoria Relectione 5. De Indis, quinta propoſitione, n. 6. propè finem. Et Relectione 6. De Iure Belli. Verſu Quartum dubium eſt n. 32.* dum aſſerunt, *Bellum eſſe quidem non poſſe iuſtum ex utraque parte; iuſtè tamen ambas pugnare poſſe ex ignorantia*: quando videlicet utraque pars putat ſe iuſtam defendere cauſam. Item, *Nequire Bellum eſſe utrinque iuſtum, niſi ubi ignorantia alterutram partium excuſaret*. Inſuper, *Non eſſe inconveniens, quod cum ex una parte eſt ius, & ex altera ignorantia invincibilis, quod ſit Bellum iuſtum ex utraque parte*. Tandem, *Poſita ignorantia probabili facti, aut iuris* (inquit *Victoria*)

ctoria) poteſt eſſe ex ea parte, qua vera iuſtitia eſt, bellum iuſtum per ſe; ex altera autem parte bellum iuſtum, ideſt, excuſatum à peccato bona fide. Quia ignorantia invincibilis excuſat à toto. Item ſaltem ex parte ſubditorum ſæpè poteſt contingere. Dato enim quod Princeps, qui gerit bellũ iniuſtum ſciat iniuſtitiam belli, tamen (ut dictum eſt) ſubditi bona fide poſsunt ſequi Principem ſuum: & ſic ex utraque parte ſubditi licitè pugnant. Quod totum, nedum authoritativè, & extrinſecè, verum etiam intrinſeca ratione probat privilegium propoſitum: Cui ſubſcribit etiam *P. Diana to. 7. Coordinato, tract. 7. reſ. 4. Ex par. 4. tr. 4. reſ. 24.* dum ibi ſic in fine: *Dicendum eſt igitur aliquando bellantes non peccare, quia ex ignorantia invincibili procedunt: non tamen ſequitur ex hoc, ex utraque parte dari iuſtum bellum; ſed ex una parte dari; & in alia præſumi: & ratione talis præſumptionis poteſt ille actus ad virtutem iuſtitiæ pertinere. Nota tamen quod ſupradicta ignorantia facilius habet locum in ſubditis, & militibus, qui cauſam belli tanto examine diſcutere non tenentur.* Si autem occaſione hujus *Dianæi notabilis*: Quæras hic: An Milites tum ſubditi alicuius Principis, tum extranei, teneantur juſtitiam belli inquirere, & examinare ut licitè poſſint militare: Vel tantum extranei Milites ad id teneantur. Item: An Milites, ſive ſubditi, ſive non, dubitantes de iuſtitia belli, ſine peccato bellare poſſint? Vide eundem *P. Dianam To. 7. Coordin. cit. & tract. eodem 7. reſ. 36. 37. 38. 39. 40. 41.* In hac ultima quærit, *An Milites, ſive ſubditi ſint, ſive non, teneantur examinare Iuſtitiam belli?* Et reſpondet negativè.

CAPUT UNDECIMUM
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ
CIRCA SEXTUM, ET NONUM DECALOGI PRÆCEPTUM,

Non Mœchaberis: Non concupiſces Vxorem proximi tui.

293 IN ſexto Decalogi Præcepto, quod habetur *Exodi* 20. illis verbis: *Non Mœchaberis*: prohibetur nedum adulterium Viri, quod propriè *Moechia* dicitur, ſed etiam foeminæ, & quævis alia carnalis copula extra legitimum matrimonii uſum: imo quicunque alius actus illicitus ad rem veneream, & voluptatem libidinis ſpectans, alliciens, & promovens, ut tactus, amplexus, oſcula, delectatio, & intuitus turpis, locutiones, ornatus laſcivi, litteræ amatoriæ, &c. Et nedum in hoc eodem præcepto actus exteriores luxuriæ prohibentur, verum etiam actum, & affectum, ſeu deſiderium interiorem, & voluntatem inordinatam rei venereæ: prohibito enim uſu alienę Uxoris, cognoſcitur lumine naturæ prohiberi etiam ipſius cupiditatem, quæ ad illum viam parat: *Matth. 5. 28. Ego autem dico vobis, quod omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam moechatus eſt eam in corde ſuo.* Hinc eſt quod ad hoc Sextum Præceptum, etiam Nonum reducitur (De non concupiſcenda muliere, & marito alieno) ſeu quod Nonum, in Sexto imbibitur, ut docent communi-

ter Doctores, apud, & cum *Bonacina tom. 2. in Decal. præcepta diſp. 8. qu. Vnica, propoſit. prima*. Et hinc inſuper eſt, quod & nos hìc, ſub unico, & eodem Capite, Ignorantiæ privilegia ad utrumque præceptum, Sextum videlicet, & Nonum ſpectantia, promiſcuè, & unitim afferenda proponimus.

294 Licet autem Nonum Decalogi præceptum ad Sextum reducatur, & in ipſo imbibitum agnoſcatur, eo quia, quando prohibetur objectum, quia de ſe malum eſt, conſequenter etiam deſiderium illius prohibetur: non inde tamen ſequitur fruſtra eſſe additum Nonum præceptum, *Non concupiſces*: magna enim cum utilitate poſitum fuit: Tum quia prava qualitas, & morbus peſſimus peccati adeo malè intellectum, & voluntatem affecerat, ut plerique Iudæi, falsò exiſtimarint (*& forte*, addit *Trullench in Decal. lib. 6. cap. Vnico n. p. nunc idem aliqui noſtri in hoc errore verſantur*) ſolũ actum externum eſſe vetitum, & peccatum: Tum etiam, ut clarius, & diſtinctius appareat, concupiſcentiam, deſiderium, & affectum rei venereæ vetitum eſſe. *Clavis Regia lib. 8. cap. p. n. 2. Bonac. propoſit. cit. in fine*, & alii.

295 Et ſi obiter hìc quæras: An ignorans invincibiliter actum internum eſſe peccatum, contra præceptum ut ſupra, cognoſcens tamen actum externum peccatum eſſe, excuſetur à culpa ſolum actum internum admittens? Reſpondeo affirmativè cum *Sanchez Tomo p. Operis Moralis lib. p. cap. 16 à n. 17. & Bonacina to. 2. De Peccatis diſp. 2. qu. 8. punc. 3. propoſit. 2. n. 27.* ubi ait, ad caſum huius quæſiti: *Eum qui fornicationem externam novit eſſe peccatum; ſed invincibiliter ignorat deſiderium fornicandi eſſe peccatum, non peccare deſiderio fornicationis, peccare verò externus fornicando*: pro qua re alios D. D. citat. Hinc ſit huius Capitis.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorans invincibiliter deſiderium fornicandi eſſe peccatum, excuſatur à culpa, ſolum actum internum, & deſiderium admittens.

296 Probatur: Quia (ut optimè etiam *Sanchez n. cit.*) cum proxima regula bonitatis, & malitiæ humanorum actuum ſit conſcientia, nullus peccare poteſt, quandiu eius conſcientia prudenter dictat id quod agit non eſſe peccatum, quod in ignorante invincibiliter contingit, prudenter enim ſibi perſuadet actum illum internum culpa vacare.

297 Sed contra cum aliquibus apud *Sanch. l. c. n. 16.* obiicies primò: Quia ſic deſiderans, & actũ internũ habens, vult obiectũ externũ, quod eſſe peccatũ novit. Secundò: Quia volens furari, ſubinde præceptum vetans furtum tranſgredi vult. Tertiò: Quia cùm ſit duplex malitia, altera actus interni, altera vero externi: cum illa ſola ignoretur, voluntas admittendi actum externum non erit libera à culpa. Quartò: quia voluntas hæc repugnat actuali amori Dei. Quippe hic includit efficax propoſitum ſervandi omnia præcepta: Quod hæc fornicandi voluntas non admittit, ſed excludit. Tandem: quia ad peccatum non requiritur, ut quis ſupra ſuos actus internos reflectat, agnoſcendo illos eſſe peccata, ſed ſufficit externam obiecti malitiam noſſe. Verum, reſpondeo cum *Sanchez n. 17. cit.* noſtro propoſito privilegio non obſtare primum, nec ſecundum oppoſitum: Quia liberè volens actum quem novit malum, & præceptum tranſgredi, tùnc peccat, quando ut cadit ſub illam volitionem, novit eſſe peccatum, & adverſari Divino præcepto: ſecus verò ſi noſſet eſſe peccatum, & adverſari Divino præcepto ſub una ratione, & tamen ipſe liberè vellet ſub al-

re-

tera. Nec etiam obſtare tertium: Quia tunc ea altera malitia non ignorata imputatur ad culpam, quando ita eſt volita, ut peccatum ſit, quatenus ſub illam liberam volitionem cadit. Quod in noſtro caſu non procedit: Quia malitia objecti externi dum in ſolo actu interno ſiſtit, excuſatur per ignorantiam. Nec etiam obſtare quartum: Quia hæc voluntas per ignorantiam invincibilem excuſata non repugnat actuali amori Dei. Hic enim amor includit efficax propoſitum ſervandi mandata, quatenus tranſgreſſio alicujus, ità ſub voluntatem cadit, ut non excuſetur invincibili ignorantia. Neque tandem obſtare ultimum, quia quamvis illa expreſſa reflexio neceſſaria non ſit, neceſſarium tamen prorſus eſt, ne homo ſibi prudenter oppoſitum perſuadeat.

298 Hinc deduc à pari, eum, qui invincibiliter ignorat, peccatum eſſe internam voluntatem furandi, occidendi, &c. dum hæc in externum actum non prodit, excuſari habentem illam, ratione ejuſdem ignorantiæ à præcepti tranſgreſſione. Uti excuſatur etiam per *Bonacin. l. c n. 25.* cum aliis; is, qui licet ſciat furtum eſſe peccatum, ignorat tamen furtum imperare peccatum eſſe, & furtum imperat.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui ad fœminam accedit credens eſſe ſuam Vxorem, ſeu invincibiliter ignorans eſſe alienam, excuſatur à peccato Adulterii.

299 ITa etiam *Bonacina Tomo 2. diſp. 2. qu. 8. punc. 3. n. 20.* & ratio eſt clara: Quia is habet ignorantiam invincibilem facti. Secus eſſet ſi ignorãtia vincibili laboraret, cũ qua ſtat voluntarium ſufficiens ad peccatum, eo quia præcedat ipſam aliqua cognitio peccati, ſeu obligationis, quanquam talis etiam ignorantia diminuat peccatum, ut docent communiter Theologi.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Solutus Vir, qui ad liberam, & ſolutam fœminam accedit, invincibiliter ignorans id eſſe ſub lethali reatu, & poſitivo etiam præcepto prohibitum, excuſatur à peccato ſimplicis fornicationis.

300 SImplex fornicatio eſt concubitus Viri ſoluti, cum fœmina ſoluta; tales autem (ſoluti videlicet) intelliguntur ii, qui à Coniugio, Voto, Ordine Sacro, Religione, & Cognatione ſunt liberi. *Silveſter Verbo Luxuria, qu. p.* & communiter. Unde ſimplex fornicatio dicitur, quia eſt Viri cum fœmina carnalis copula nulla graviori alia luxuriæ circunſtantia affecta, & aſſociata; & ita ob id, commune nomen, nimirum ſimplicis fornicationis, obtinuit: *Azor. to. 3. lib. 2. cap. 4. in princip.* Certum autem eſt talem ſimplicem fornicationem eſſe peccatum, & adeò certum, ut hæreticum ſit contrarium docere: *Clem. ad noſtram, de Heret.* uti & damnatum ab *Innoc. XI. Pont. Maximo (Propoſit. damnata 48.)* aſſerere, *Fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta.* Eſt enim mala fornicatio ſimplex ſecundum ſe, & intrinſecè, ut colligitur ex *D. Tho. 2. 2. qu. 154. art. 2. & Caiet. ibidem. Soto de Iuſtit. lib. 5. qu. 3. art. 3.* (Contendente eſſe errorem in fide, aſſerere ſimplicem fornicationem non eſſe malam ex lege naturali, & intrinſecè) *Diana Tom. 8. Coordin. tract. 6. reſ. p. ex p. 9. tract. 9. & Miſcell. 4. reſ. 60. aliàs 59. Azorio l. c. Valentia Tomo 3. diſp. 9. punc. 3.* (Ubi certum eſſe de fide ſimplicem Fornicationem eſſe peccatum mortale, contra errorem *Nicolaitarum*, &c.) *& Tamburino in Decalogum lib. 7. cap. p. §. 2. n. p.* affirmante, hanc eſſe communem, & veram ſententiam. Unde ſimplex fornicatio per cita-

tos (& communiter alios) nedum eſt mala mortaliter, & prohibita *iure Divino. Tob. 4. p. Cor. 6. Ad Epheſ. 5. Ad Galat. 5. Ad Hebr. 13. Apoc. 21.* verum etiam *iure, & lege naturali*. Tum quia ſimplex fornicatio excedit regulam rectæ rationis ex parte finis actus venerei, non quia impediat generationem prolis, ſed quia obſtat rectæ educationi illius, quæ nimirum requirit, ut patet, operam Viri, & fœminæ, qui inter ſe ſint devincti perpetuò legibus matrimonii. Tum etiam quia ſi non eſset talis luxuria jure ipſo naturali, & naturę lege prohibita, in aliquo tandem urgentiſſimo caſu poſset in ea diſpenſari, quod nullo modo dici poteſt. Imo & ſine diſpenſatione ſatis eſset, ad licitè fornicandum, ſi notabile v. gr. incommodum immineret alicui, ut illud evadat, juxta ea, quæ dicuntur à Doctoribus de præceptis humanis poſitivis, ideſt ſola lege humana prohibitis, quæ cum gravi incommodo non obligant. Ut patet in eo, qui ex. gr. dormire non poteſt ſi ieiunium ſervet, nam omnes concedunt hunc non obligari ad jejunium, quia lex humana non tenet ubi tale incommodum ſequitur. Hinc à pari dicendum de eo, qui nec die, nec nocte dormire poteſt, eo quia urgetur deſiderio fornicandi, dato namque quod fornicatio mala ſit, quia prohibita, talis prohibitio eſset non obligans in hoc, vel alio ſimili caſu, quod ullus dicere audebit.

301 Et ſi dicatur fornicationem eſse prohibitam, & interdictam Iure Divino poſitivo, eo prorſus modo quo prohibetur Euchariſtiæ ſumptio ante confeſſionem peccati mortalis; Reſpondetur, doctrinam eſse generalem, quod præcepta naturalia, ſive juris humani, ſive juris Divini poſitivi, quæ intrinſecè non ſunt mala, non obligant in quibuſdam caſibus notabilis incommodi, iudicio prudentis, & docti Viri, ut puta in caſu mortis; ut videre eſt apud *Sanchez in Decal. to. p. lib. p. cap. 18. n. 16.* Si ergo fornicatio non eſſet mala ſecundum ſe, ſed ſolum quia prohibita, & interdicta, poſſet in aliquo caſu exerceri, ut notabile incommodum mortis, mutilationis, &c. evitaretur, quia in caſu tanti incommodi dicta præcepta non obligant per *Sanchez l. c.* & alios communiter. Sed hoc dicendum non eſſe conſtat ex ſe, & ex communi ſenſu Eccleſiæ, & Doctorum ſi ſermo ſit de fornicatione. Ergo quia hæc eſt ex ſe, & intrinſecè mala, & lethale peccatum.

302 A quo tamen, ſola excuſare poteſt invincibilis ignorantia, ut in propoſito privilegio, quod admittitur, & approbatur expreſsè (in aliquibus ſaltem rudibus, valde incultis, & agreſtibus hominibus) ab *Azorio par. 3. lib. 3. cap. 4. qu. p.* (citante Sotum) *Filliuccio to. 2. tr. 30. cap. 2. n. 50. Fagundez in Decal. to. 2. lib. 6. n 12. verſu Neque etiam. Carolo Bauccio tract. pr. de Miſcellaneis Practicis qu. 207. Tamburino in Decal. lib. 7. cap. p. §. 2. n 10.* & ab aliis: Unanimiter aſserentibus, quod licet lumen ipſum naturæ dictet fornicationem eſse intrinſecè malam, & illicitam, & adeò, ut nec ſit licita de Conſilio Medicorum ad tuendam vitam, & valetudinem ſervandam, ut ſupra (& innuit etiam *Fagundez n. cit.*) atque adeò circa ipſam non videatur ita de facili dari poſse ignorantiam invincibilem, ſaltem apud bene inſtitutos Chriſtianos: concedunt tamen, quod poſſit dari tam barbarus, ac incultus populus, ita deſtitutus Doctoribus, et ſcientia rerum moralium, ut apud illum detur ignorantia invincibilis de fornicatione ſimplici. Quia et ſi præcepta Decalogi naturalia ſint, et deducantur ex principiis per ſe notis, ut bonum amplectendum, malum fugiendum, et hujuſmodi, attamen quia non ita evidenter deducuntur, poterit aliqua ignorantia probabilis, et invincibilis in talia præcepta cadere. Quod enim fornicatio ſimplex obſit proli naſcituræ, et inferat damnũ illi, non ita facile ab omni-

nibus clarè dignoſcitur ; nec quod inferatur injuria in corpus mulieris, quando maximè ipſa liberè conſentit, et eſt ſoluta , non inquam id facilè dignoſcitur apud omnes homines , ſed apud pios, et benè inſtitutos tantum , ut optimè *Azorius l. c.* et cum ipſo *Filliuccius* , *& Fagundez l. l. c. c.*

303 Cum quibus addo. Quod in Civitatibus, & oppidis, in quibus frequẽter fiunt conciones , & pueri Chriſtianæ doctrina iſtruuntur, & Viſitationes Epiſcoporum frequenter habentur , rarò invenietur talis ignorantia . Imo vix credibile eſt poſſe dari . Facilius in Oppidis ignorari poteſt fornicationem cum Meretricibus expoſitis eſſe peccatum , quam cum muliere vaga non expoſita , quia ſunt multi, in bene etiam inſtituto populo, qui neſciunt diſtinctionem facere inter peccata permiſſa, et non prohibita quoad pœnam, et quoad culpam: ex eo enim quod Meretrices non puniantur, ſed publicè permittantur, putant ſimplicem fornicationem cum illis habere, peccatum non eſſe, imò eſſe licitum ad illas accedere : quod nedum in Oppidis , verum etiam in Civitatibus alioqui bene inſtitutis in fide , et Religione, perſæpè locum habet: ut ſciunt ii, qui Confeſſiones excipiunt, et benè experiuntur, quos ignorantes erudire oportet, ne fœdè, et indignè errent . Ita *citati Filliuccius* , *Fagundez*.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui accedit ad Maritatam , quam tamen credit eſſe ſolutam , & ignorat eſſe Maritatam , excuſatur à culpa Adulterii.

304 PRobatur . Quia licet tale peccatum ſit adulterium materiale reſpectu illius , eſt tamen ratione ignorantiæ formaliter fornicatio ſimplex . Sicuti è contrario, qui accedit ad ſolutam , quam credit maritatam , committit formaliter adulterium , licet à parte rei illius peccatum (materialiter) ſit ſimplex fornicatio ; ut habet etiam *Fagundez in Decal. to. 2. lib. 8. cap. 25. ſub n. 17. Verſu Quarto, Quia.*

305 An verò ſicuti dicta ignorantia excuſat à culpa formali Adulterii, excuſet etiam ab Adulterii formalis pœnis . Ex his, quæ poſuimus ſuperius *in Privilegiis Quarti Capitis* videtur affirmativè reſpondendum. Et ita etiam hoc idem quæſitum reſolvere videtur *Fagundez Verſu cit.* ex doctrina quam univerſaliter ponit, & approbat *toto n. 17. cit.* Quod videlicet, *Ignorantia invincibilis legis humanæ , excuſet à pœna impoſita tali lege , quamvis factum prohibitum in ea , ſit etiã prohibitum lege divina, & iure divino, & naturali ; idque ſive lex, & ſtatutum ſit Civile , ſive Canonicum, ſive Epiſcopale , ſive Papale , ſive etiam Concilii alicuius Generalis, aut nationalis*: Quã doctrinam ſequuntur apud ipſum *Caſtro lib. p. de lege pœn. cap. p. ad fin. & lib. 2. cap. 14. Soto in 4. diſt. 3. art. 9. & ad 2. 2. qu. p. art. 2. Covar. ad reg. poſſeſſor. p. 2. §. 7. n. 7. & Suarez lib. 5. de leg. cap. 12. n. 5. fol. 519. col. 2.* Et ratio eſt clara ex dictis etiam *in cit. noſtris privilegiis*. Tum quia quotieſcumque non adeſt ſcientia legis , & ſtatuti humani , non datur peccatum contra illud ; & ubi non datur peccatum contra legem , nec conſequenter incurritur illius poena. Antecedens conſtat: nil enim magis contrarium eſt peccato, quàm involuntarium : ubi autem datur error, & ignorantia legis, ibi non datur voluntas peccandi contra illam : ergo neque datur peccatum, conſequenter neque poena . Omnis namque lex , ideò ſui notitiam requirit, ut voluntariè violetur, alioqui, ſi ignoratur, non violatur voluntariè, cùm nil magis cõtrarium ſit voluntati, & conſenſui, quam error : *l. Si per errorem, ff. de Iuriſd. omn. Iud. & l. nihil conſenſui, ff. de regul. iuris :* & ubi non eſt conſenſus, neque peccatũ adeſt . Tum quia ideò promulgantur leges, ut il-

illarum notitia habeatur, quæ ſi non habeatur non obligant, conſequenter non incurritur illatum poena. Tum etiam quia,ignorantia utique humani juris eſſe poteſt invincibilis, quot enim ſunt præcepta poſitiva,& quot prohibitiones,quę licet reſpectu plurium, & multorum, illorum ignorantia non ſit invincibilis, reſpectu tamen huius, vel illius, invincibilis eſſe poteſt? Sæpè enim homo, etiam ſi ſit literatus, non valet per ſe omnium præceptorum ſcientiam habere, & quandoque occaſiones, opportunitateſque deficiant, ad notitiam dictorum præceptorum comparandam, eo quia non habuit unde, aut quomodo, ad illorum notitiam excitaretur. Sicut igitur ignorantia invincibilis Iuris, & Statuti humani facit quod per materialem tranſgreſſionem ejuſdem nō incurratur pœna, ab eodem Iure, lege, & Statuto impoſita: ità à pari nec eidem pœnæ ſubjici dicendum eſt, qui ob invincibilem ignorantiam peccat quidem materialiter, non autem formaliter, ideſt, non ſub illa ratione ſub qua à lege impoſita fuit aliqua pœna. Et ſic eſt omninò in caſu propoſiti dubii. Quare meritò *Fagundez Verſu cit. in fine*, ſic: *Credo non poſſe Iudicem, reperta veritate, huiuſmodi reum* (Adulterum videlicet materialiter tantùm) *punire pœna ordinaria adulteris in iure ſtatuta, ſed alia mitiori: imò nulla, quia revera non fuit adulterium à parte rei commiſſum: & leges, quæ morte puniunt adulterium, verum adulterium,non exiſtimatum reſpiciunt. Sic qui percutit laicum putans eſſe Clericum, non incurrit Cenſuram, Cap. Si quis, quia revera non commiſit Sacrilegium verum, quod Cenſuræ poenam reſpicit, licet etiam putaverit illud commiſiſſe*. Huiuſmodi autem reſolutio, & doctrina locum habet, ſive qui materialiter tantū adulteravit ignoraverit ſolam pœnam: ſive utrumque ſimul, pœnam videlicet, & legem: ſive etiam utriuſque notitiam habuerit. Quod totum conſtat ex dictis: qui enim non habet notitiam pœnæ, non eſt illius reus; multo minus qui caret notitia legis, & poenæ ab ipſa impoſitæ: ſed neque reus eſt adulterii in caſu noſtro, et ſi dictus optimè ſciverit prohibitum eſſe adulterium lege humana,et ſub tali poena,quia revera non fuit adulterium à parte rei ab ipſo commiſſum,et lex reſpicit,et punit verum adulterium. Vide *Fagundez à n. 18. cit. uſque ad finem Capitis*.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Accedens ad conſanguineam, vel affinem, & ignorans eſſe talem, excuſatur à culpa formali inceſtus.

306 INceſtus eſt congreſſus cum conſanguinea,vel affine intra gradus prohibitos, quales ſunt omnes gradus conſanguinitatis,uſque ad quartum gradum, & affinitatis etiam, uſque ad quartum, ſi oriatur ex matrimonio rato, vel conſumato: & uſque ad ſecundum, ſi ex copula illicita. *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 4. Qui igitur accedit ad conſanguineam, vel affinem, neſciens eſſe talem, ut in propoſito privilegio, utique non committit inceſtum, niſi materialiter, ut patet, ergo excuſatur à culpa inceſtus formalis. Hinc optimè *Petrus à Sancto Ioſeph in Summula Caſuum Conſcientiæ. Articulo De Adulterio, & Inceſtu*, ſic: *Si affinitatem ignorat* (Vel conſanguinitatem) *non committit inceſtum, niſi materialiter, ſed ſimplicem fornicationem: adeoque nec incurrit poenas formali inceſtui debitas*. Ob quæ poſtrema verba ſit.

PRI-

PRIVILEGIUM SEXTUM

Accedens ad conſanguineam, vel affinem Vxoris ſuæ, ignorans eſſe talem, nedum excuſatur à culpa inceſtus, verum etiam à poena, inceſtui formali ab Eccleſia impoſita, ſcilicet privatione iuris petendi debitum.

307 QUod dicitur de inceſtu Mariti accedentis ad conſanguineam, vel affinem Uxoris, pariformiter affirmatur de inceſtu Uxoris accedentis ad cōſanguineum, vel affinem Mariti; *Pontius de Matrim. lib. 10. cap. 7. n. 3. Bonacina Tom. p. de Impedim. Matrim. quæſt. 3. punct. 12. n.* 21. Unde optimè *Andreas à Matre Dei Tom. 2. Theologiæ tract. 9. De Matrim. cap. 15. punct. 3. n. 26.* ait: *Si uterque coniux inceſtum cum conſanguineis alterius commiſit, uterque iure petendi privatur, proindeque nec reddere, nec petere poſſunt, & ſic ſunt ad invicem ſeparandi, niſi vel diſpenſationem obtineant, vel abſque periculo incontinentiæ velint ut fratres ſimul commorari, Cap. Diſcretionem, de eo, qui cognoſcit conſanguineam Vxoris ſuæ.* Ut autem Maritus accedens ad conſanguineam Uxoris, & cognoſcens eam cōtrahat affinitatem impedientem petitionem debiti, debet eſſe in primo, vel ſecundo gradu conſanguinea Uxoris, quia ultra illum non contrahitur affinitas impediens petitionem debiti. Hinc qui cognovit conſanguineam Uxoris ſuæ in tertio, vel quarto gradu non privatur jure petendi debitum: ita D. D. cōmuniter apud *Gaſparum Hurtadum de Matrim. diſp. 10. Difficult. 7. n. 30.* Ratio eſt, quia cum *Tridentinum Concilium* non extendat impedimentum affinitatis ex copula illicita ultra ſecundum gradum ad matrimonium contrahendum; conſequenter ad illius jam contracti uſum, non extendit ultra hos duos gradus, ut expreſsè declaravit *Congregatio Cardinalium ex mente S. D. N. Gregorii* XIII. quam declarationem habes apud *Baſilium Pontiū De Matrim. lib. 7. cap. 33. in fine*: cuius ſententiæ ſunt, ultra *Hurtadum, & Pontium l. l. c. c. Sanchez de Matrim. lib. 9. diſ. 27. n. 14. Bonacina l. c. n. 20. Diana tom. 2. Coord. tract. 6. reſ. 242. Ex par. 11. tr. 5. et Miſc. 5. reſ. 38.* (Hac de cauſa affirmans fornicationem cum affine in tertio, & quarto gradu non eſſe inceſtum: videatur.) *Franciſcus Bardi in Selectis Moralib. lib. 10. qu. 18. n. pr. Andreas à Matre Dei l. c. n. 25. in princ. Quintanaduenn. tom. p. tr. 9. Singulari 5.* (ubi, quod immeritò docuit *Comitolus lib. p. qu. 138. n. 2.* etiam in tertio, & quarto gradu hoc impedimentum reperiri) & alii communiter. Vide eundem *Quintanaduennas Singulari cit. et ſubſequenti 6.* in quibus ponit conditiones, quæ concurrere debent, ut qui conſanguineam Uxoris ſuæ cognovit, diſpenſatione indigeat ad petendum debitum. Quibus præmiſſis.

308 Probatur privilegium propoſitum primò auctoritate Doctorum, *Dianæ tr. 6. cit. reſ. 241. num. p. ex p. 3. tr. 5. & Miſc. p. reſ. 12.* (Ubi, quod hæc opinio ſit multum plauſibilis Confeſſariis Sæcularibus, qui non habent privilegium Regularium, ut poſſint diſpenſare cum poenitentibus inceſtuoſis ad petendum debitum) *reſ. 242. cit. & Tom. 5. Coordin. tr. 5. reſ. 7. in fine, ex par. 9. tr. 7. Miſcell. 2. reſ. 19. Pontii de Matrim. libr. 10. cap. 6. n. 10. Sanchez de Matrim. lib. 9. diſp. 32. n. 49. Quintanaduenn. Singul. 6. cit. n. 3. & 4. Bardi l. c. à n. 3. Andreæ à Matre Dei punc. 3. cit. num. 29.* & aliorum graviſſimorum Authorum apud ipſos.

309 Probatur ſecundò ratione, quia ignarus facti, eſt culpę expers, ergo etiam poenæ. Conſequentia hæc probatur: quia poena menſuranda eſt per ordinem ad culpam, ut habetur *ex Cap. Felicis §. Illud autem de poenis in 6.* Unde ſi quis invincibiliter ignoraret actionem aliquā eſſe

eſſe contra ius Divinum, & naturale, non mereretur poenam contra talis iuris tranſgreſſores impoſitam. Sic ergo cùm poena privationis petendi debitũ coniugale ſit inflicta ab Eccleſia prohibente commercium carnale cum conſanguineis propriæ coniugis, ratione affinitatis, quæ inter ipſos coniuges conſurgit: Si accedens quis ad conſanguineam, vel affinem, ut in privilegio, ignorat invincibiliter eſſe talem ignorat conſequenter ſuum commercium cum eadem prohibitum eſſe ab Eccleſia, proinde non mereretur privari iure quod habebat ad exigendum debitum: Ergo illius ignorantia nedum ipſum excuſat à culpa inceſtus formalis, verum etiam à poena; ſicque verum propoſitum privilegium.

310 Circa quod etiam adverte cum *Quintanaduennas Singulari 6. cit. nu. 5.* qui commiſit materialiter tantùm inceſtum (ut in privilegio) & poſt ipſum ſic commiſſum agnoſcit cognationem foeminæ cũ uxore ſua, & poenam inceſtui impoſitam, non tamen ante inceſtum, vel in ipſo inceſtu, non indigere diſpenſatione ad petendum debitum, cùm inceſtum formalem non commiſerit, ſicut qui cognovit nuptam exiſtimans eam ſolutam, cùm poſtea ſcit nuptam eſſe, non imputatur ei adulterium formale, ut dictum eſt ſuperius, ſed de ſimplici fornicatione, ſe reum conſtituere, & accuſare debet in confeſſione. Et qui juravit quod verum eſſe credebat, & poſtea falſum eſſe reperit, periurium non commiſit. Et qui Clericum occidit, credens eſſe feram, vel ſæcularem, non eget abſolutione ab excommunicatione, etiamſi poſtea ſciat.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Accedens ad conſanguineam, vel affinem cum ſcientia facti, & iuris, cum ignorantia tamen ſolius poenæ, is excuſatur ab ipſa, & ob id non privatur iure petendi debitum.

311 S*Anchez de Matrim. to. 3. lib. 9. diſp. 32. n. 49. Bonac. to. p. de Matrim. qu. 4. punct. 2. in fine. Diana Tom. 2. Coordin. tr. 6. reſ. 241. n. 2. ex p. 3. tr. 5. et Miſcell. p. rel. 12. Et reſ. 242. n. 9. ex p. 11. tr. 5. et Miſcell. 5. reſ. 38. Caſtro Palaus to. p. tract. 2. diſp. p. punct. 17. n. 8. in fine. Henriquez de Matrim. l. 11. c. 15. n. 11. Pôtius de Matrimon. libr. 10. cap. 6. n. 10.* aliique ponunt, & approbant hoc idem privilegium, expreſsè affirmantes, eum, qui contraxit affinitatem, vel cognationem cum ſcientia facti, & prohibitionis, ſive juris, ſed cum ignorantia ſola pœnæ, id eſt cum neſcientia, quod ex huiuſmodi copula conſurgat privatio juris petendi debitum ab uxore, talem pœnam non incurrere, nec privari jure petendi. Quod utique affirmare etiam videntur ii omnes concludentes (quos alibi ſuperius ad abundantiam attulimus) ignorantiam poenæ à lege impoſitæ, excuſare ab ipſa: eo quia, *Talis concluſio, quæ magnæ eſt conſolationis (ait Portell. in Dub. Regul. Verbo Ignorantia num. 27.) intelligenda eſt de quibuſcumque poenis, ſive latis à iure communi Papæ, ſive à particulari Dioeceſanorum ex c. 2. de Conſtit. in 6.*

312 Ratio autem eſt, tum quia, ex alibi pluries dictis, poenæ ignorantia excuſat ab incurrenda excommunicatione, aliiſque cenſuris: ergo etiam excuſabit ab incurrenda poena privationis juris petendi debitum: tum quia quantitas poenæ quantitati delicti proportionari debet, juxta *Cap. Foelicis, de poenis in 6.* & minus delictum non cenſetur diſpoſitione juris puniendum eadem poena,

qua

quia punitur majus, niſi id expreſsè dicatur: ſed minus delictum eſt, & minor contemptus legis, quando hæc frangitur cōtinens graves pœnas, pœnis ignoratis, quam iis cognitis: ergo æquum non eſt, quod tranſgreſſor ſubjiciatur eiſdem poenis pro minori delicto, ac pro majori: ſic enim non videretur proportionari quantitas poenæ quantitati delicti, ut patet.

313 Confirmatur etiam privilegiū hoc (communiter admiſſum) Quia ubi lex, aut Canon punit delictum, nullo alio jure prohibitum, ignarus legis, aut Canonis (ut in caſu noſtro) ſicuti excuſatur à culpa tranſgreſſionis, ita & à poena, ut ex omnium mente pluribus in locis diximus in ſuperioribus: ergo. Atque ita in cognatione excuſare ignorātiam juris, nedū invincibilem, ſed etiā vincibilem, ac culpabilem, etiam craſſam, modo non ſit adeo craſsa, ut ſit ingens temeritas, ignorare docent quamplures, præcipuè *Sanchez diſp. cit. 32. à num. 43. uſque ad finem diſputationis*: Hinc habes, quod coniux, accedens ad conſanguineam Uxoris, per quod ex lege Eccleſiæ incurritur poena, ut non poſsit abſque diſpēſatione petere debitum à tali Uxore, liberatur talis ab hac poena non petendi debitum, ſi id fecit cum ignorantia Iuris, ideſt legis Eccleſiæ prohibentis eidem petere debitum, & ſi ignoraverit craſsè, ut ſupra. Addunt præterea *Portel. cit. Verbo Ignorantia num.* 31. *& Palao num. cit. Verſu Quartò infero*. Liberari nedum à dicta poena, verum etiam excuſari ab obligatione petendi diſpenſationem quando coniux habuit tantum ignorantiam ſolius poenæ impoſitæ, ne videlicet petatur debitum, & ſi ſciverit prohibitum eſse à iure accedere ad conſanguineam ſuæ Uxoris: *Idem exiſtimo* (ait *Palao*) *dicendum de ignorante ſolum poenam, hoc eſt, de ignorante ſibi eſſe prohibitam petitionem debiti ob inceſtum commiſſum, & ſi ſciat ſpecialiter prohiberi*. Quod probabile exiſtimat etiam *Sanchez diſp. cit. n.* 20. nec reprobat *Diana reſ.* 241. *cit. eodem n.* 2. Imo *reſ. ſequenti* 242. *n.* 9. *ex par.* 11. *tract.* 5. *& Miſcell.* 5. *reſ.* 38. hoc idem additum, ac ſententiam admittit: & ibi ſic: *Ego alibi hanc ſententiam admiſi, & nunc iterum admitto, & illam nouiſſimè docet Dicaſtillus de Sacram. tom.* 3. *tract.* 10. *diſp.* 9. *n.* 205. *ubi ſic ait: Qui factus eſt affinis, vel cognatus cum ignorantia poenæ, etiam ſi habeat ſcientiam iuris, & facti, probabiliſſimum eſt non privari iure petendi. Ratio eſt tùm quia pœnæ ignorantia excuſat ab incurrenda excommunicatione, aliiſque cenſuris: ergo etiā excuſabit ab incurrenda poena iuris petendi debitum: tum quia pœnæ quantitas debet proportionari quantitati delicti, Cap. Felicis, de pœn. in* 6. *minus autem delictum non cenſetur iuris diſpoſitione puniendum eadem poena, qua punitur maius, niſi id expreſſe dicatur: ſed minus delictum eſt, & minor contemptus legis, quando frangitur lex continens graves poenas, poenis ignoratis, quam iis cognitis, ergo æquum non eſt, quod traſgreſſor ſubiiciatur eiſdem poenis pro minori delicto, atque pro maiori. Ita ille*: et ſic etiam *Diana reſ. cit.* optimè concludens ad privilegium noſtrum firmandum: *Hoc eſſe multum plauſibile Confeſsariis ſæcularibus, qui non habent privilegium Regularium, ut poſſint diſpenſare cum poenitentibus inceſtuoſis ad petendum debitum*; ita *reſ. Coordinata antecedenti, ſupra cit.* 241. *n.* 2. et ante ipſum *Portell. in dub. Regul. Verbo Ignorantia n.* 31. *prope finem, cum Sanchez* per hæc verba: *Hoc idem magna conſolatio eſt, & remedium ad quietandum coniuges quando Cōfeſſor non habet ſpecialem facultatem conceſſam ex privilegio ad diſpenſandum in tali caſu: ſi enim ibi interceſſit vera ignorantia iuris, vel facti modo prædicto, non eſt neceſsaria diſpenſatio*. Sed

314 Contra Obiicies: Non eſt de ratione pœnæ eſse voluntariam; ergo ad eam incurrendam non prærequiritur cognitio: conſequentia ſequitur, quia in tan-

tantum ignorantia impedit ejus executionem, in quantum nulla poſita ſcientia nequit delinquens implicitè velle poenam, ſeu non curare ſe illi ſubiicere patrando culpam, quod eſt implicitè, & indirectè velle poenam: antecedens probatur, quia omne id, quod eſt poenale, contrarium eſt appetitui. Reſpondeo ad antecedens diſtinguendo: non eſt de ratione poenæ extraordinariæ eſſe voluntariam, in ſe, & directè, conceditur: in cauſa, & indirectè, negatur: requiritur enim, ut reus feratur in actionem illam cognitam ut cauſam poenæ, quia tunc cenſetur velle implicitè, & indirectè poenam illam: ſeu requiritur, ut tranſgrediens legem contemnet illam, ut cauſam illius poenæ, contemptu tamen non ſpeciali, & formali, ſed tranſcendenti, & virtuali, hinc negatur conſequentia.

315 Inſtabis. Tota ratio delicti merentis poenam, in tranſgreſsione legis ſita eſt: hæc autem tranſgreſsio ſolum expoſtulat notitiam legis, non poenæ: ergo ignorantia poenæ, à poena non excuſat. Alias invincibiliter ignorans poenam inferni æternam impoſitam eſse peccato mortali, illam non incurreret, quod omnino falſum eſt, & erroneum. Reſpondeo cum *Palao punct. cit. 17. n. 9.* Adæquatam rationem delicti merentis poenam delicti extraordinariam, ſitam eſse in tranſgreſsione legis imponentis talem poenam, non utcumque, ſed cum ſufficiente illius cognitione; aliter non cenſebitur delinquens eſse ſubjectus. Neque obſtat (inquit etiam *Palaus*, & cum ipſo *Bardi qu. cit. 18. in fine*) exemplum de poena inferni, quam quilibet peccator meretur, eſto illam invincibiliter ignoret, quia hæc poena non eſt extraordinaria peccato mortali, ſed potius ordinaria illius, & levior ea quam peccatum meretur, cum Deus, ſicuti dicunt Theologi, puniat citra condignum. Privatio igitur illius iuris petendi debitum, eſt extraordinaria poena, & valdè rigida, laudabiliter tamen impoſita ab Eccleſia, ut arceat homines à ſimilibus ſceleribus. Hinc infertur diſcrimen inter ordinariam, & extraordinariã poenam: nã poenæ ordinariæ ſe ſponte ſubjicit peccans: voluntariè enim, & ex cognitione legis delinquens, neceſſariò cognoſcit ſubmittere ſe alicui poenæ, ſaltem ordinariæ, & proportionatæ, quia ſcit omne malum eſſe puniendum, & non ita quando poena eſt extraordinaria: & ideò ut hanc reus juſtè ſuſtineat, debet eandem præcognoſcere, & ex præcognitione eidem ſe ſubjicere.

316 Reinſtabis: Vel poena impoſita proportionata eſt delicto, vel illi improportionata: ſi hoc ſecundum, ergo injuſta, & injuſtè infligitur: ſi primum, ergo eo ipſo quod quis committit delictum, tenetur ſubire poenam proportionatam, conſequenter cognitio, & ſcientia poenæ non eſt neceſſaria ad illam incurrendam. Reſpondeo cum eodem *Palao n. 9. cit. in fine.* Plures eſſe poenas extraordinarias, & exorbitantes, delictis impoſitas ſi delicta in ſe conſiderentur: At non eſſe exorbitantes, attenta delicti multiplicatione, & aliis circunſtantiis, quibus Iudex motus eſt ad poenam illam extraordinariam conſtituẽdam. Hinc fit delinquentem ignarum non eſse obligatum ſubire talem poenam, bene tamen eam, quæ delicto ſecundum ſe fuerit proportionata.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Habens voluntariam pollutionem, ſeu mollitiem, cum ignorantia invincibili quod ſit hæc lethale peccatum, ab hac lethali culpa excuſatur.

317 Pollutio, ſeu mollities, eſt voluntaria ſeminis effuſio abſque copula; & quando eſt huiuſmodi, ideſt plenè voluntaria in ſe, vel in ſua cauſa, eſt peccatum mortale. Quod cõſtat

tat ex *Sacra Script. p. Corinth. 6. Nolite errare, neque molles regnum Dei poſſidebunt*. Et ratione etiam ſuadetur: quia voluntaria ſeminis effuſio eſt contra finem generationis primariò à natura intentũ (hinc pollutio, & mollities, dicitur immunditia cõtra naturam) ſi enim fornicatio eſt peccatum mortale, eo tantum, quia caret debito ordine ad prolis educationem, multo magis hujuſmodi actus erit lethale peccatum; utpote conceptioni repugnans. Et nedum eſt illicitum, & mortale pollutionem, & mollitiem voluntariè habere, verum etiam illam (voluptatis cauſa) deſiderare, & aſſenſum in illam (ſic) internè admittere ſecundùm omnes D.D. apud *Leſſium*, & cum ipſo *De Iuſt. lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 104. Verſu, Dico primò:* conſenſus enim in illam delectationem, per omnes, peccatum eſt mortale, uti eſt lethale peccatum actus ipſe poſitivus mollitiei, & pollutionis

318 A quo tamen peccato, & lethali culpa, excuſare invincibilem ignorantiam, nos affirmamus in hoc propoſito privilegio (uti & innuimus ſupra *cap. p. privil. 2. n. 37.*) quod & affirmat clarè, & apertè *Diana to p. Coordin. tr. 3. reſol. 119. ex par. 3. tract. 4. reſ. 107. alias 108.* dum ibi ſic: *Poteſt dari ignorantia invincibilis de pollutione, quæ non ſit peccatum, ut in ſpecie notant Layman in Theol. Morali, & Sanchez in Summa, &c.* Quod privilegium confirmare videtur idem *Diana, ſequenti reſ. Coordinata 120. n. 2. ex p. 10. tr. 14. & Miſcell. 4. reſ. 21. alias 19. & tract. 7. eiuſdem Tomi p. Coordin. reſ. 11. n. 4. in fine. Ex par. 4. tract. 4. & Miſcell. reſ. 36.* Hinc optimè *Leander, de Sacramentis to. p. tract. 5. diſp. 5. qu. 69.* ſic infert: *Ex hac doctrina conſtat Dianam rectè reſolviſſe de quodam puero, qui uſque ad tertium decimum annum, non ſe accuſavit de pollutionibus, quas ordinariè faciebat, ignorans invincibiliter illas eſſe peccatum; illum non fuiſſe adſtrictum, præteritas Confeſſiones reiterare. Ita Leander.* Cui etiam adde (inquit *Diana reſ. cit. 120. n. 2. prope finem*) *Ochagraviam de Sacram. tr. 2. de Confeſſione Sacramentali, qu. 31. n. 7. & Doctores communiter*. Vide quæ ſuperius diximus *n. 37. cit.*

PRIVILEGIUM NONUM

Ignorans invincibiliter deſideria prava carnis eſſe peccata, excuſatur ab eorundem culpa, & reitate.

319 Ad deſideria prava etiam furti, vindictæ, &c. extendi poteſt hoc privilegium, quod nedum ſequitur ex ſuperiùs dictis *n. 37 cit.* & alibi, verum etiam illud deduco ex *Deciſ. 321.* quam ponit in ſuis *Deciſionibus Miſcellaneis Franciſcus Bordonus*: dum ibi ſic: *Vir alioquin prudens, & ſciens, qui antea in ſuis confeſſionibus nunquam ſe accuſavit de deſideriis carnis, furti, odii, &c. eo præciſè, quia putabat, ea non eſſe peccata, aut de illis nunquam dubitavit, ſint ne peccata, non debet eſſe anxius circa præteritas confeſſiones reſpectu integritatis, neque tenetur illas reficere, neque huiuſmodi deſideria aliàs non confeſſa, modo confiteri. Ratio eſt clara; quia ſtante eius bona fide, quæ ſecundum omnes à peccato excuſat, non peccavit: nec unquam habuit cognitionem, vel advertentiam illa deſideria fuiſſe peccata, & hæc ignorantia in eo fuit inculpabilis, ſicut fuit in D. Paulo, dum dixit ad Rom. 7. 7. Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces. Hæc Bordonus*, ex quibus & eruitur planè, & probatur Privilegium noſtrum, ut conſtat.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Coniugati, qui ob latens impedimentum dirimens, invalide matrimonium contraxerunt ex ignorantia invincibili, uſque dum hæc in ipſis perſeverat, excuſantur à culpa in eorum matrimonii uſu.

320 Adeò verum eſt hujuſmodi privilegium, ut *Suarez in 3. p. to. 4. diſp. 32. ſec. 4. n. 3. in fine. Sanchez de Matrim. Tom. p. lib. 2. diſp. 38. n. 6. Layman. libr. 5. tr. 6. cap. 13. n. 5. qu. 5. Verſu Dico 2. in fine. Bonacina de Matrim. qu. 3. punct. ult. propoſ. 2. n. 4. Diana Tom. 2. Coordin. tr. 6. reſ. 244. ex par. 3. tr. 4. reſ.* 80. aliique ſanè graves, & multi ſatis, imò communiter, firmiter aſſeverent: Quod ſi Confeſſarius intelligat in Confeſſione taliter Coniugatos laborare ignorantia invincibili, vel ſaltem moraliter non culpabili, & arbitretur admonitionē non ſecuturum eſse fructum, ſed potius animi inquietudinem, rixas, vel ſcandala non eſse obligationem in ipſo expellendi illam ſine ſpe fructus, atque adeò diſſimulare debere, iuxta illud *S. Auguſtini homil. 41. inter 50.* & habetur, *Cap. Si quis autem, de poenit. d. 7. Si ſcirem tibi non prodeſse, non te admonerem.* Et abſolutè tacere (inquit *Sanch. l. c. n.* 7.) ne ſequantur incōvenientia: aliter, admonere in hoc eventu (quando nullus ſperatur fructus) nil aliud eſſet (inquiunt citati) quàm laqueum, & offendiculum opponere: nam qui nō peccabant ratione ignorantiæ, peccabunt poſita admonitione, & ſcientia oppoſita: & qui prius conſtituti erant in bono ſtatu, & bona fide, Confeſſoris monitione, in malo, & periculoſo verſabuntur: deinceps enim, Uxor v.g. impedimenti conſcia tenetur potius mortem ſubire, quàm reddere debitum: & Vir fortè non credet impedimentum ſubeſſe. Vel non poterit ipſa detegere, ob detrimentum filiorum: vel ne famæ detrimentum ipſa patiatur; & inde rixæ, ac ſcandala, &c. Et Eccleſia ipſa non probato impedimento, compellet. Ita communiter Doctores, præcipuè *Sanchez n. 6. & 7.* Ex quibus utique conſtat tales Iugales invalidè conjugatos ob latens impedimentum, laborantes circa illud ignorantia invincibili, eſſe tutos in conſcientia in uſu debito Matrimonii, excuſarique à peccato: nec teneri (imò non debere) eos Confeſſarium admonere de invaliditate matrimonii, quando fructus non ſperatur. Ergo verum propoſitum privilegium.

321 Contra quod non valet dicere, ſignum eſſe culpabilis ignorantiæ, quod ſint hi pœnitentes ita diſpoſiti, ut non ſperetur fructus ex ſcientia contraria, & admonitione Confeſſarii. Non inquam valet, tum quia (ut optimè etiam *Suarez l. c. n. 5. in fine*) fieri poteſt, ut incommodum, quod timetur, aliunde naſcatur, ex timore videlicet ſcandali, vel alterius gravis nocumenti, ut ſuprà: tum etiam quia, quamvis hic timor naſcatur ex fragilitate ipſius pœnitentis, vel aliquo effectu eius, fieri tamen poteſt, quod hìc, & nunc illa diſpoſitio non ſit culpabilis, præſertim in ordine ad tollēdam dictam ignorantiam. Circa quod oportet conſiderare (ait idem *Suarez l. c. n. 3. in fine*) an poſſit id fieri ſine ſcandalo, & gravi detrimento, maximè ſi matrimonium res eſt antiqua: poſſet enim grave ſcandalum generari, ſi publicè hi ſeparentur: & ſi habent filios, poſſet eſſe illis grave nocumentum. Hæc enim, & ſimilia, apprimè à Confeſſario ponderanda ſunt (concludit *Suarez*) quia cum Dei offenſa per invincibilem ignorantiam evitetur, illud materiale malum permitti poteſt, propter hæc graviora mala vitanda, quando alia via vitari non poſſent; & in hoc eſt neceſſaria prudentia Confeſſoris, neque alia certior regula dari poteſt.

322 Et huiuſmodi doctrina, adeò tu-

tuta eſt apud *Sanchez l. c.* poſt contractum matrimonium, ut exiſtimet talem eſſe, & practicabilem, etiam ante, ſub his verbis *n. 6. cit. Verſu Quod verum. Quod verum eſſe credo, non tantum ubi iam contractum eſt matrimonium, ſed etiam ante illud contractum: Si enim Confeſſarius, vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia invincibili impedimenti laborantem, & probabiliter fore, ut monitis non acquieſcat, nec fidem adhibeat, & læſa conſcientia matrimonium ſit contracturus, & maxima difficultate, magnoque ſcandalo ſuborto poſſit à matrimonii contractu deſiſtere: prudentiſsimè Confeſsarius aget, ſi taceat. Quod probant omnes rationes adductæ; & clarè ſentit Navarr. cap. Si quis autem, de pœnit. d. 7. n. 73. ubi ait, ſe vidiſſe diſpenſationes aliquorum, qui de peritorum conſilio, bona fide credebant eſſe legitimas, cùm tamen non eſſent, & tacuiſſe. Quia circa ius humanum errabant, ne quos ignorantia excuſabat, conſtitueret in mala fide, & nihilominus utentes diſpenſatione, peccarent; & concludit ſtatim, poſſe Confeſſarium abſolvere poenitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excuſatur, ſi videat monitionem non profuturam: ubi clarè Navarrus loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute diſpenſationis invalidæ aliqui contrahere volebant.* Hactenus *Sanchez*, & optimè ad rem privilegii propoſiti, ut patet.

CAPUT DUODECIMUM
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ
CIRCA SEPTIMUM, ET DECIMUM
DECALOGI PRAECEPTVM.

Non furtum facies: Non deſiderabis bona proximi tui.

323 QUemadmodum ignorantiæ privilegia ad Sextum, & Nonum Decalogi præceptum ſpectantia, ſub uno eodemque antecedenti Capite promiſcuè, & unitim propoſuimus, eo quia eadem præcepta adeò videntur invicem annexa, ut unum ad alterum reducatur; ob eandem omnino cauſam etiam ſub hoc duodecimo Capite eadem promiſcuè proponimus privilegia, quæ ad Septimum, & Decimum unitim præceptum ſpectant, cùm et hæc duo ſe invicem inferant, unum in altero imbibitum, ut patet: Si namque eſt intrinſecè illicitum et mortale furari, erit idem et proximi bona deſiderare. Unde meritò *Abellius De Septimo Decal. præcepto* §. 10. relatus *à Bartholom. Maſtrio De Meldula in ſua Theol. Morali diſp. 11. qu. 8. art. p. n. 151.* infert: quod cùm ex doctrina *D. Auguſt. lib. Quæſt. Exod. qu.* 71. et refertur 14. *qu. 5. cap. Poenale*: hoc præcepto prohibeatur, non ſolùm quævis injuſta rei alienæ acceptio, et detentio, quæ furti nomine deſignatur, ſed etiam quævis alia iniuſta rei alienæ contractatio, aut damni illatio, conſequenter dicendum eſt, etiam prohiberi deliberatam quamlibet voluntatem alterius rei iniuſtè uſurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi; ut enim docet *D. Tho. p. 2. qu. 72. art. 7.* (et eſt communiſſima, et receptiſſima doctrina omnium D. D.) peccatum inter-

ternum voluntatis,& externum operis, eiuſdem ſunt ſpeciei, cum hac tamen differentia,quod peccata operis contra hoc ſeptimum præceptum, ad reſtitutionem obligant,non verò peccata ſolius voluntatis. Hinc non pauci ex Doctoribus Decalogi præcepta exponentibus, agunt & ipſi (ut videre eſt apud eoſdem) De Septimo,& Decimo,ſub uno ſolo,et indiviſo capite;ſub quo venit materia de Iuſtitia,et Iure. De contractibus, quaſi contractibus. De reſtitutione,etc. Sit igitur

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui furto ſurripit rem alienam invincibiliter ignorans hoc eſſe peccatum mortale, excuſatur ab ipſo.

324 NOn admittūt plures ignorantiam invincibilē reſpectu furti; ut videre eſt apud *Leandrū par. 6. tr. 2. diſp. 2. qu. 78.* et alios: illam tamen concedit *D. Tho. in p. 2. qu. 94. art. 6.* dum ibi notat: *Quod apud quoſdam non reputabantur latrocinia peccata*: & et eandem *D. Th.* referunt, et ſequuntur *Trullench in Decal. to. p. libr. p. dub. 5. n. 3. & Leander qu. cit.* Ubi ſic: *Vt notat D. Thomas, certa gentium natio, ſine ulla ratione exiſtimabat furtum non eſſe peccatum:ergo de hoc præcepto poteſt, & pro multo tempore, dari ignorantia invincibilis*: Conſequenter (infero) in quo hæc aderit invincibilis ignorantia,et quoaduſque in ipſa eadem perſeveraverit, excuſabitur ignorans in furando à peccato latrocinii: hæc ſequela conſtat: Quia ignorantia (ex *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 4. in corp.* et Doctorum communi) quæ totaliter voluntarium tollit (cuiuſmodi eſt invincibilis) totaliter etiam peccatum tollit, et ab ipſo excuſat: Et ſi ſic, verum utique Privilegium propoſitum.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Sciens furtum eſſe peccatum, invincibiliter tamen ignorans illud imperare peccatum eſſe, ſi tantum imperat, à culpa lethali excuſatur.

325 ACcipe hoc privilegium à *Bonacina tom. 2. tit. de Peccatis diſp. 2. qu. 8. punc. 3. propoſit. 2.* in qua, Quærens *n. 25.* Utrum laborans ignorantia invincibili unius circunſtantiæ,non verò alterius, excuſetur ab omni peccato. Reſpondet (cum communi Doctorum apud *Sanchez in Opere Morali lib. p. cap. 16. n. 10. & D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 3.*) Non excuſari à peccato reſpondente illi circunſtantiæ, quam novit, ſeu quam culpabiliter ignorat, quia peccatum illi circunſtantiæ reſpondens, cenſetur voluntarium: ex qua reſponſione, quæ vera eſt, infert ibi expreſsè noſtrum propoſitum privilegium; videlicet, *Eum qui ſcit, aut culpabiliter ignorat furtum eſſe peccatum: imperare verò furtum invincibiliter ignorat eſſe peccatum, non peccare imperando furtum, peccare verò furando.* Ut patet à ſimili de eo, qui fornicationem externam agnoſcit eſſe peccatum, ſed invincibiliter ignorat deſiderium fornicandi eſſe peccatum: is enim non peccat deſiderio fornicationis, peccat verò exterius fornicando.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui rem ſacram furto ſubtrahit credens eſſe profanam, licet peccet peccato furti, excuſatur tamen à peccato ſacrilegii.

326 SEquitur hoc privilegium ex præcedenti,ut patet;et preterea hoc idem confirmatur ex doctrina quam habet *P. Duardus noſter in Bull. Coenæ lib. p. cap. 2. qu. 5. num. 21.* Ubi ad rem hanc, ait ſic: *Ignorantia invincibilis circunſtantiæ,ſeu qualitatis eius, quæ ſpeciem peccati conſtituit, aut graviorem*

rem reddit, excuſat à cenſura lata contra talem culpam ratione talis circunſtantiæ. Vt ſi v.g. ſententia excommunicationis feratur contra quoſcumque ſacrilegium committentes, ſi quis rem aliquam ſacram furto ſubtraxerit credens eſſe profanam, licet peccet peccato furti; quia tamen excuſatur à peccato ſacrilegii (ecce privilegium noſtrum) *excommunicationem non incurrit: Nam ſicut ignorantia, à quo ſolo pendet tota malitia operis, excuſat à tota malitia peccati; ita ignorantia circunſtantiæ, & qualitatis, à qua malitia operis partim pendet, ab ea malitia, & ſpecie peccati excuſabit, quæ ab illa circunſtantia, & qualitate ignorata, deducta, & conſtituta fuerit.* Unde cum in caſu privilegii propoſiti, ignoretur id, à quo partim pendet malitia operis, eo quod ignotatur rem eſſe ſacram, ignorantia huius circunſtantiæ, à qua malitia operis partim pendet, ab ea malitia, & ſpecie peccati excuſabit. Et excuſaret etiam conſequenter à cenſura, ſi hæc lata eſſet pro tali circunſtantia peccati, ideſt, pro furto rei ſacræ, maximè in loco ſacro, et loci ſacri Eccleſiæ, etc. Quod patet etiam ex eo quod ſuperius diximus de percutiente Clericum, invincibiliter ignorante, eum quem percutit Clericum eſſe; hunc videlicet non incidere in excommunicationem *cap. Si quis ſuadente Diabolo*: ignorantiæ eiuſdem cauſa, ratione cuius non percutit formaliter Clericum, ſed hominem tantum, contra quē actum non eſt lata excommunicatio.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui ſacras Reliquias ex devota ignorantia furatur, à mortali excuſatur.

327 A Mortali excuſatur ex verbis ipſis *Ioannis de Alloza in Alphabeto Morali Verbo Reliquiæ n.* 4. ubi ſic: *In furto Reliquiarum non poteſt eſſe parvitas materiæ: gravitas autem non eſt penſanda ex quantitate tantum, ſed ex dignitate, & raritate: unde furari minimam particulam ligni Sanctæ Crucis erit mortale, niſi devota ignorantia excuſetur.* Dari tamen parvitatem materiæ in furto Reliquiarum, tenet *P. Diana tom. 8. Coordinato tr. 7. reſ. p. n. p. ex p. 5. tr. 5. reſ. 35. & ex Portel. in Dub. Reg. Verb. Reliquiæ Sanctor. Baſſæus Verb. furtum primò, n. 3. Verſu, Sed quæres.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui modico furto infert damnum notabile, & hoc ignorat, à mortali excuſatur.

328 QUi multa parva furta cōmittit, non quidem ex intentione perveniendi ad ſummam notabilem, ſed ex oblata ſibi occaſione, non peccat mortaliter in ſingulis ejuſmodi levioribus furtis, ſed ad ſummum in ultimo, quo mortalem quantitatem attingit. *In quo etiam furto* (ait *Petrus à S Ioſeph in Summula Caſuum Conſcientiæ cap. 7. de ſeptimo Decal. Præcepto art. p.* ad rem huius privilegii) *adhuc poteſt à mortali excuſari, ſi illud committat præteritorum immemor, aut nullo modo cogitans ex illis omnibus coaleſcere quantitatem notabilem, ſufficientem ad peccatum mortale.*

329 Dicitur *ad ſummum*, eo quia non pauci exiſtimant, non peccare furem mortaliter, quatenus accipit rem illam minimam, qua ſcit notabilem quantitatem compleri; ſed quatenus eiuſmodi quantitatem iam iniuſtè retinet. Quamvis tamen oppoſitum ſit tenendum, cum peccatum ſit mortale, notabile damnum alteri inferre, quod fieri cenſetur, quando notabilis ſumma per ultimum furtum completur. Ex quo colligi etiam poteſt, eum qui poſt completum dicto iam modo furtum mortale, alia nova exigua furta perpetrat, peccare item mortaliter, et toties quoties: et eo gravius peccare quo nota-

tabilior eſt res accepta; niſi fortè ob interpoſitam pœnitentiam, huiuſmodi nova exigua furta, cum præcedentibus haud continuentur moraliter.

330 Quicquid autem ſit de tali ſpeculatione, dicit privilegium noſtrum (quod, et affirmat idem *A Sancto Ioſeph l. c.*) eum, qui modica furta committendo, pervenit ad notabilem quantitatem, ob ignorantiam tamen, aut bonam fidem, id neſcit, vel non advertit (quod in praxi plerumque contingere poteſt) excuſari à mortali. *Et etiam ab obligatione reſtitutionis ſub mortali, quod à Confeſſario prudenter expendēdum eſt.* (addit, et conſequenter loquendo concludit idem Author) Cum quo (privilegium hoc concludēdo) adverto: Quod et ſi quando plures ex mutuo conſenſu quantitatem notabilem ab aliquo auferunt, licet ſinguli exiguam, tunc peccent omnes mortaliter, teneanturque ad reſtitutionem; ita ut quilibet per ſe teneatur reſtituere modicum id quod accepit: et in defectum aliorum, unuſquiſque teneatur in ſolidum, ideſt reſtituere totum, quod ab aliis acceptum eſt, cum ſuo modo totius damni ſit cauſa. Si quis nihilominus accipiens modicum, *ignoret* alios pleroſque ſimilia damna inferre, non peccat mortaliter accipiendo, aut non reſtituēdo; quia non eſt cauſa niſi damni exigui, quod ipſemet infert: ita dictus *A S. Ioſeph.* Qui pariter ex probabiliori ſententia etiam exiſtimat idem dicendum, quando quis modicum accipiens, ſcit quidem à pleriſque aliis damnum notabile inferri, nō tamen eſt cauſa talis damni, nec illud conſentit. Unde excuſantur à mortali Viatores, qui unam, aut alteram uvam ex vinea aliena colligunt; & ſi nō ignorent pleroſque alios illac tranſeuntes, ſimilia furta committere. Quia cum non ſint cauſa gravis damni ab aliis illati, nulla eſt ratio cur illud teneantur reſarcire.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Rem alienam ſurripiens ignorans eſſe talem, nedum à peccato mortali, verum etiam à veniali excuſari poteſt, atque à reſtitutione.

331 CErtum eſt, imò de fide, furtum, quod hoc Decalogi ſeptimo præcepto prohibetur, eſſe peccatum mortale ex ſuo genere, ut conſtat etiam *ex p. ad Corint. c. 5. Fures regnum Dei non poſſidebunt.* Et accedit ratio, quia furtum nedum charitati cōtrariatur, qua proximum diligere tenemur, ac proinde velle illi bona, & non inferre mala, & nocumenta; ſed etiam iuſtitiæ opponitur, quæ reddit unicuique quod ſuum eſt, peccatum autem contra iuſtitiam nedum mortale eſt ex genere ſuo, ſed etiam ad reſtitutionem obligat. Adde, quod furtum eſt contra bonum commune, contra pacem videlicet ſocietatis humanæ, quæ per furta valdè turbatur, atque diſſolvitur.

332 Quamvis autem furtum ſit huiuſmodi, lethale peccatum videlicet ex genere ſuo, in quibuſdam tamen caſibus, & circunſtantiis (inquit *Maſtrius in Theologia Morali diſp. 11. qu. 8. art. p. n. 153.*) *poteſt quis non ſolum à peccato mortali, ſed etiam à veniali excuſari.* Et ſi ei quæras in quibus caſibus, & quandoque ita excuſari poteſt? Reſpondet: *Quando indeliberatio intervenit, defectus iudicii, probabilis rei alienæ ignorantia.* Cui reſponſioni accedit etiam *Trullench in Decal. lib. 7. cap. 5. dub. 2. num. 2.* Ubi referens quinque caſus in quibus furtum, ſeu acceptio rei alienæ non eſt peccatum, quartum caſum ait eſſe, *Si ex ignorantia alienum quis accipiat.* Quod eſt expreſſa poſitio privilegii propoſiti, ut patet. Et adde, eandem ignorantiam rei alienæ excuſare etiam à reſtitutione, quandiu durat, cum *Fagundez in Decal. to. 2. lib. 7. c. 25. n. 2.*

ſub his verbis expreſsè: *Ignorantia invincibilis debiti, & quod res ſit aliena, omninò excuſat à debiti ſolutione, reſtitutioneque, quandiù durat.*

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantia probabilis, à peccato, & reſtitutione excuſat eum, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare nequit.

333 APud *Navarrum in Manuali cap. 17. n. 105. in principio:* habes hoc privilegium, ſub ſequentibus verbis: *Qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, niſi ignorantia probabilis excuſet, ad reſtitutionem tenetur.* Ignorantia igitur probabilis per *Navarrum* (& communiter) excuſat à reſtitutione eum, qui cum ipſa recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, & ſi à reſtitutione, à peccato etiam conſequenter excuſat, ut in privilegio. Qui autem ſint qui donare non poſſunt? Sunt Religioſi profeſſi, item profeſſæ Moniales, ſervi, & alii, qui non habent dominium, vel aliquid ſuum proprium: item filii, qui ſunt in poteſtate Patris, &c. Qui tamen poſt gratuitum cum dicta ignorantia, & bona fide ita receptum reſciverit, ob dominii carentiam, eſſe malè donatum, & perceptum, tenebitur reſtituere: niſi aliquid ei ſuffragari videatur, cuius ratione liber cenſeatur, nec obnoxius tali reſtitutioni in conſcientia.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Qui detinet hominem, iniuſtè ex ignorantia ſervum factum, eundemque ſic poſſidet, tutus eſt in conſcientia, & ab iniuſtitiæ culpa excuſatur, quandiù ignorantia, & bona fides durat.

334 IUre naturæ non habet homo dominium alterius hominis. Eſt commune. Et ratio eſt, quia omnes homines naturæ conditione ſunt pares, cum ſint omnes ejuſdem naturæ; ex eodem parente, & ad eundem finem conditi. Quare *ſervitus* non eſt de Iure naturæ, nemo enim natura eſt *ſervus* propriè, licet quidam à natura ſint magis apti ad imperandum, & alii ad ſerviendum (ut innuit etiam *Ariſtoteles lib. p. Polit. cap. p. & 3.* dum dixit: *Quoſdam natura ſervos, quoſdam dominos*) Cuius ſignum eſt, quod in ſtatu naturæ integræ nulla futura fuerit ſervitus, ut docent *D. Auguſtinus lib. 19. de Civit. cap. 15. D. Gregorius lib. 21. Moral. c. 11. Leſſius de Iuſt. libr. 2. cap. 4. dub. 9. n. 54. Trullench in Decal. Tom. 2. l. 7. cap. p. dub. 8. n. p.* & alii: Quia ſervitus eſt pœna peccati. Iure tamen gentium, & Civili, poteſt quis effici ſervus, ut patet ex *Scriptura Sacra, Exodi 21. Levitici 25. Deuteron. 20. & 21. p. Corinth. 7.* ubi *Apoſtolus Paulus, ſervus vocatus es? non ſit tibi curæ.* Unde conſtat etiam Chriſtianos eſſe poſſe ſervos nedum Gentilium, ſed etiam Chriſtianorum: de qua re videndus *Gratianus diſt. 54.* Quatuor autem titulis præcipuè acquiri poteſt hominis dominium, vel ſervitus, ut videre eſt apud *Leſſium lib. 2. cap. 5. dub. 4. Sanchez Conſiliorum tom. p. libr. p. cap. p. dub. 3. & 4. Trullench Dub. 8. cit. n. 3. 4. 5. 6.* & apud alios: Titulo videlicet *Belli, Nativitatis, Condemnationis, & Emptionis, ac venditionis.*

335 *Ius bellli* eſt primus titulus, ratione cujus in bello iuſto capti, fiunt ſervi capientis. *Leg. Hoſtes, ff. de Captivis:* qui titulus in naturali miſeratione fundatur; poterant enim ſic capti, juſtè occidi, & ſervantur, morte in ſervitutem commutata; & ob id ſervi à ſervando dicti ſunt *Inſtit. de Iure perſonarum, §. Servi autem.* Hoc autem ius extenditur etiam ad parvulos hoſtium, & innocentes, hi enim & ſi non peccaverint, ſervituti tamen poſſunt ſubjici, tanquam hoſtilis Reipublicę membra, quæ uti com-

modis, ita & incommodis ſui corporis participant, præſertim in bonis externis. Apud Chriſtianos autem (ut advertit etiam *Leſsius dub. 4. cit. n. 12.*) conſuetudine introductum eſt, ut Chriſtiani à Chriſtianis capti non fiant ſervi, in honorem libertatis, quam per Chriſtum conſecuti ſumus. Si bellum tamen injuſtum gerant Chriſtiani contra infideles, & capiantur, fiunt eorum ſervi jure gentium. Videatur *Covar. in Reg. Peccatum 2. §. 11. n. 6.* Secundus titulus eſt *Nativitas*; ratione cujus efficitur ſervus, qui ex ancilla natus eſt: nam partus ſequitur ventrem, *l. Partum, C. de rei vindicatione.* Itaque merito quia mater eſt certior: & plus confert materiæ corpulentæ, quam pater: ſervitus autem ſecundum corpus convenit. Vide *Leſſium l. c. n. 13. & Trullench l. c. num. 4.* Tertius titulus eſt, *Iuſta condemnatio*: Poteſt enim quis, ſicut ad mortem naturalem, ita ad ſervitutem, quæ mors civilis eſt condemnari. Vide item *Leſſ. n. 14. & Trullench n. 5.* Quartus titulus eſt, *Emptio, & Venditio*: Intellige de illa emptione, qua quis vice prima fit ſervus ex libero, ut quando quis vel ſeipſum vendit, vel à parentibus venditur. Quod utrumque validè, & juſtè fieri poſſe, ſub quibuſdam tamen conditionibus, probant præter alios (eaſdemque conditiones referunt) *Leſsius l. c. n. 16. & Trullench l. cit. n. 6.* Et ſicuti conditionibus ipſis concurrentibus omnibus, per D. D. eoſdem, venditio eſt valida, per ipſoſmet, ſi vel una deſit, jure communi eſt irrita.

336 Dicit ergo propoſitum privilegium noſtrum quod qui hominem ſervum factum abſque juſto titulo, injuſtè ſic detinet, ac poſſidet: ſi ex ignorantia eundem detineat, & poſſideat, excuſatur ab injuſtitiæ formalis culpa, quandiù ignorantia eadem, & bona fides durat: quod privilegium nedum ex ſe ſe certum videtur, verum etiam apertè, & clarè à D. D. admiſſum, & approbatum.

Nam *Trullench dub. 8. cit. n. 10.* illud idē ponit ſub his verbis: *Vbi primum conſtat aliquem iniuſtè ſervum factum fuiſſe, tenetur eum Dominus liberate donare, quamvis bona fide multo tempore poſſederit, poteritque, ſi infidelis ſit, permitti ut ad ſuos ſe conferat: fieret namque ei iniuria, ſi invitus detineretur. Sic qui novit rem, quam poſsidet bona fide non eſſe ſuam, tenetur eam reſtituere. Hinc patet quid dicendum de Æthiopibus: nam, ſi maiores vigintiquinque annis ſe vendunt ipſi: Vel à Patre, egeſtate oppreſſo, venduntur; optimo iure poſſidentur. Similiter, ſi iuſto bello capiuntur. At, ſi rebus levibus, & naeniis decepti ad portum ducuntur, ubi capiuntur, & inviti venduntur, non valet emptio, & tenentur eos ad priſtinam libertatem reſtituere. Vnde in conſcientia tuti non ſunt illi, qui eos capiunt: nec illi, qui ab eis illos emunt: nec qui eos modo poſſident, niſi ignorantia invincibili, qua rariſsimè in his contingit, excuſentur; ideoque tenentur eos manumittere, etiam ſi non poſſint pretium recuperare, & quamvis bona fide emerint:* ità *Trullench n. cit.* Vide *Leſſium dub. 4. cit. n. 13. Verſu Adverte tamen: & eundem Trullench l. c. n. 3. in fine.* Cum quibus etiam adverte, eum, qui in bello ex parte ſua iuſto capitur non contrahere veram ſervitutem. Quod ſi utraque pars ignorantia laboret, & utrinque iuſtitia belli ſit dubia, ob probabile jus alterius partis, capti fiunt tuta conſcientia utrinque ſervi, ut rectè etiam *Covarr. l. c.* Ubi tamen depoſita ignorantia, & dubietate, conſtare coeperit, cui parti faveat Iuſtitia, tunc ea pars, quæ injuſtè ex ignorantia cepit, debet captum in libertatem ſine pretio reſtituere.

PRIVILEGIUM NONUM

Occidens hominem cum ignorantia comitante, ab obligatione reſtitutionis excuſatur.

337 CErtum eſt injuſtum homicidam, eum nempe, qui cum

cum peccato occidit, teneri reſtituere omnia damna ex tali homicidio in temporalibus data, eo quia fuit ipſe omnium iniuſta efficax cauſa. *Qui tamen occideret cum ignorantia comitante, non teneretur reſtituere:* (*Trullench in Decal. Tom. 2. libr. 7. cap. 8. dub. p. n. 8.*) Hocque accideret, quando quis ex. gr. proiiceret ſagittam, omni adhibita diligentia, ne aliquem occidat, & caſu peremit hominem, vel etiam hoſtem, quem necare optabat, & ſi ſciret, etiam necaret. Et ratio eſt clara, quia ſola iniqua voluntas non obligat ad reſtitutionem, cùm ea nequeat proximo nocere: nec etiam opus illud externum, cùm ex invincibili ignorantia proficiſcatur, ut in privilegio; nec idemmet opus exterius ex mala voluntate proceſſit, tantum enim intendebat venari cùm ſagittam proiecit, eandemque projecit omni adhibita diligentia, ergo. Ante *Trullench* ponunt, & approbant hoc idem privilegium *Petrus Navarra de Reſtit. lib. 2. cap. p. n. 73. fol. mihi 27. & Sanchez in Conſil. tom. p. lib. p. cap. 4. dub. 8.* apud quem, *etiam Henriquez libr. 11. de Matrim. cap. 10. initio, Commento littera A.*

338 Et hinc deduc, nec etiam ebriū, aut dormientem, & in ſomnis ſine culpa occidentem, teneri reſtituere: Secus verò ſi culpa non vacavit: ideſt, ſi cum eſſet in vigilia prævidere potuit, & debuit, quia probabiliter timebat id damnum, & malum eventurum; nam ſi ſic, imputari illi debebit homicidium, cum fuerit in lata culpa, & in cauſa volitum, unde mortaliter peccavit ſe inebriando, vel dormiendo ante factam diligentiam ne eveniret; ſicque tenebitur reſtituere, cum homicidium non ſit omnino caſuale: ita *Navarra n. 74.* & cum ipſo *Sanchez dub. cit. n. 4.* & cum hoc *Trullench num. 8. cit.* Vide *Paulum Comitolum libr. 5. Moralium Reſponſ. qu. 5.* in qua plura eruditè, doctè, & ſubtiliter De Peccatis Ebriorum.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Monetam adulterinam, falſam, diminuti ponderis, &c. cum ignorantia, & bona fide expendens, à culpa, & à reſtitutione excuſatur, quandiu ignorantia eadem, & bona fides durat.

339 Peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri qui monetam talem expendit, non eſt qui neget, & in confeſſo eſt apud omnes; Ignorantia ſola, & bona fides (quandiù durat) ab utroque, à peccato videlicet, & à reſtitutione excuſat; quod privilegium affert expreſſè *in ſuo Libello De Monetarum Poteſtate, & Vtilitate, Gabriel Biel queſt. Vnica, (conclus. 4. fol. mihi 7.* ut ſequitur: *Expendens ſcienter monetam non currentem, aut alias minus valentem, pro bona, & currente, fraudat proximum, atque decipit dando malum pro bono. Dicitur notanter (ſcienter) quoniam ſi ignoranter fieret, ut quia ignoraret valorem monetæ, quam expendit, excuſaretur ſaltem à peccato, & etiam à reſtitutione, durante ignorantia. Si tamen poſtea ſciverit, tenebitur ad reſtitutionem; quia ſive ſcienter, ſive ignoranter damnifico proximum, teneor eum relevare indemnem, poſtquam mihi innotuerit illatum damnum*: ita citatus *Biel*. Et hoc idem privilegium admittit, eidemque ſubſcribit *Trullench in Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 12. Dub. 2. n. 6.* ſub his verbis: *Qui mala fide accepit monetam adulterinam, non poteſt illam expendere, & ſi illam expendit, peccat etiam eodem peccato ac falſificator. Quod ſi bona fide accipit, & bona fide expendit, durante bona fide excuſatur ob ignorantiam: comperta autem veritate, reſtituere tenetur: ſicut qui bona fide vitrum inventum in agro vendidit pro gemma, non enim excuſatur eo quod ab alio acceperit: nam error meus alteri nocere non debet.*

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Confeſſarius, qui non monet, nec arctat pænitentem ad debitam reſtitutionem, id omittens ex ignorantia invincibili, vel naturali oblivione, excuſatur ipſe ab obligatione reſtitutionis, nec tenetur reſtituere illud, quod poenitens alteri debet ex iuſtitia, & in conſcientia.

340 Supponit hoc privilegium, quod Confeſſarius, qui culpabiliter non obligavit pœnitentem ad reſtitutionem, peccet, & teneatur ipſe reſtituere, quod docent *Sylveſter Verbo Vſura 7. qu. 2. in fine. Zanardus in Directorio Confeſſariorum par. 2. De 7. & 10. Decal. præcept. c. 26. fol. mihi 989. Dub. 3. Petrus Navarra de reſtit lib. 3. cap. 4. n. 125. Martinus Navarrus in Man. cap. 17. n. 22. Clavis Regia libr. 10. cap. 14. n. 16. & 17. Filliuccius tr. 32. cap. 3. qu. 12. Verſu Dico ultimò, n. 79. Cardin. Lugo de Pœnit. diſp. 22. ſec. 3. n. 61. Suarez de Poenit. diſp. 32. ſec. 6. n. 8. Antonius à Spir. Sancto in Directorio Confeſſarior. par. p. tr. 5. diſp. 18. §. 2. n. 1488.* & alii apud iſtos, & apud *Bonacin. to. 2. de reſtit. in Genere, diſp. p. quæſt. 2. punct. 11. num. 15. Dianam tom. pr. Coordin. tract. 6. reſ. 22. ex par. 2. tract. 16. & Miſcell. 2. reſ. p.* & alios. Quod autem dicunt de Confeſſario, affirmant etiam de aliis, quibus ex officio incumbit cura animarum, qualis eſt Epiſcopus, vel Parochus: item de aliis Confeſſariis; nam quilibet Confeſſarius, aut eſt Parochus, aut ſaltem vices gerit Parochi. Et idem etiam affirmant de Conſultore, & Conſulente ex officio, & profeſſione. Hujus autem ſuppoſitionis, & ſententiæ, Ratio eſt: Quia tam Parochus, quàm alius Confeſſarius (nam vices gerit Parochi) tenetur ex officio docere poenitentem neceſſaria: Ergo ſi non admonet poenitentem reſtituere, non adimplet id, quod debet: ergo tenetur ipſe ad reſtitutionem, quia non admonendo, virtualiter dicit illum non teneri, atque adeò cauſa eſt moralis; ut poenitens non reſtituat, conſequenter eſt cauſa damni alterius tertii: unde ſi aliud non eſt remedium, ipſe tenebitur ad reſtitutionem, quia verè intulit damnum contra iuſtitiam, tacendo; quando loqui tenebatur. Et magis ratio hæc urgebit, ſi Confeſſor poſitivè conſuluit, vel induxit ad non reſtituendum: ſic etenim revera commiſit iniuſtitiam contra tertium, ſive id fecerit ex malitia, quod eſt evidens; ſive ex gravi negligentia, quia ex iuſtitia non ita temerè uti debet ſuo munere cum detrimento alterius.

341 Hoc inquam totum ſupponit propoſitum privilegium, quod utique excuſat (ut patet) liberat, & abſolvit ab huiuſmodi reſtitutionis obligatione Cōfeſſarium ipſum, ex ignorantia, vel naturali oblivione (ut ſupra) non monentem, nec cogentem poenitentem ad reſtitutionem, ad quam idem in conſcientia tenetur. Quod privilegium (approbantes) afferunt etiam, *Trullench in Decalogum lib. 7. cap. 13. dub. 3. num. 11.* Ubi ſic: *Vtrum Confeſſarius, qui non monuit, nec cogit poenitentem, ut reſtituat, teneatur reſtituere illud, ad quod poenitentens tenetur. Certum eſt, ſi id omittat ex ignorantia invincibili, vel naturali oblivione; vel ex leviſsima negligentia, non teneri: non enim tenetur exactiſsimam, & diligentiſsimam adhibere diligentiam, ſed ſufficit ea, quam communiter diligentes, timorati, ac docti adhibent: Vnde ſolùm quæſtio eſt, quando culpa eſt in Confeſſario non monente reſtitutionem:* & *Diana l. c.* extendens ibi latius privilegium ad ignorantiam videlicet etiam vincibilem: ait enim: *Dico igitur non ſolum Confeſſarios, ſed Prælatos, & Parochos, quando ex ignorantia etiam vincibili non obligant poenitentem ad reſtituendum, ad nullam reſtitutionem teneri:* ſic *reſol. cit. n. 2.* Accedit etiam *Zanardus l. c.* dum ibi ſic: *An Confeſſor non obligans ad reſtitutionem*

poe-

pœnitentem, teneatur ipſe ſatisfacere. Reſ-*pondetur; quod vel hoc facit ex malitia; vel ex culpa; vel ex oblivione: ſi primum, & ſecundum, tenetur. Si ex oblivione provenit, ad nihil ſic obligatur, cum etiam peritiſsimi homines quandoque in propriis deficiant; neque enim omnia memorari poſſumus.*

342 Si autem hìc quæras, an Confeſſarii verè teneantur ad reſtitutionem, quando ſua culpa, vel malitia non admonent, aut non cogunt pœnitentem ad reſtitutionem faciendam; quam feciſſet poenitens, ſi illam Confeſsarius eidem iniunxiſset, vel abſolutionem denegaſset. Affirmativè reſpondent ſupra citati in principio, & alii; idque ob communem eorundem Doctorum rationem ſuperius traditam: Quia videlicet Confeſsario incumbit ex ſuo proprio officio onus tradendi neceſsaria poenitenti, eundemque inſtruendi; cum ergo hunc non admoneat, facit contra ſuum officium, conſequenter ipſi, tanquam veræ, & efficaci cauſæ videntur damna imputanda, ergo ab ipſomet reſarcienda. Nec refert (inquit *Petrus Navarra n. cit. 125.)* Confeſsarios, non in gratiam creditorum officium habere, nec ab eis mercedem accipere: quia ex quo habent ex officio facere, cauſæ damni verè dicuntur. Maximè quia intentio fidelium (addit *P. Navarra,* & cum ipſo *Clavis Regia n. cit. 17.)* decimas Miniſtris aſſignantium, & etiam Eccleſiæ conferentis eis huiuſmodi officium, ea eſt, ut non ſolum ſaluti pœnitentis, ſed etiam bono communi conſulant diligenter curando, ne reſpublica, aut alii fideles, quantum in illis eſt, damnum aliquod, aut iniuriam patiantur. Cui ſanè officio minimè ſatisfaciunt, dum ex eorum negligentia non admoneatur poenitens de re ad ſalutem ſibi, neceſſaria, & alii deinde damnum patiuntur. Et hinc eſt, quod Confeſsor Epiſcopus, vel Curatus tenebitur de levi culpa, ſiquidem officium habet in gratiam, atque utilitatem ſuā, & reipublicæ, cum ob id ei decimæ, ſtipendiaque aſſignentur. Cæteri verò Confeſsarii, ut ſunt Religioſi, & alii delegati, qui non ex officio munus exercent, ſolum de lata culpa tenentur. Sic *P. Navarra,* & cum ipſo *Clavis Regia l. c. & Leſsius libr. 2. cap. 13. dub. 10. n. 77.* Quibus videtur accedere *Filliucius n. 79. cit.* dum ibi affirmat Confeſsarios non cogentes poenitentes ad reſtitutionem, vel non monentes, quando tenentur, eſse obligatos ad reſtitutionem, ſi ſint ex officio habentes curam animarum, ut Epiſcopi, vel Parochi: ſi autem alii non ex officio, ut Religioſi non tenentur ad reſtitutionem. *Quamvis* (concludit poſtea numerum) *probabile ſit, neque etiam eos, qui ex officio tenentur, eſse obligatos: quia obligatio eorum eſt ſolum in ordine ad ſpiritualia, procurandò ſalutem poenitentium, non ad temporalia aliorum.* Iuxta quam concluſionem

343 Reſpondeo & ego ad quæſitum negativè, uti etiam faciunt *Leſsius Dub. cit. n. 78. in fine. Suarez ſec. 6. cit. n. 9. verſu, Ego verò. Valentia Tom. 3. diſp. 5. qu. 6. punct. 3. Verſu, Alii autem. Sanchez in Summa libr. p. cap. 6. n. 5. in fine. Eman. Sà Verbo Reſtitutio n. 2. in fine. Bonacina num. 15. cit. Verſu Verum quia, Diana n. 2. cit. & Tomo 8. Coordinato tract. 7. reſ. 34. n. 2. propè finem: Ex par. 11. tr. 6. & Miſcell. 6. reſ. 18. Cardin. Lugo loc. cit. num. 67. Antonius à Spiritu Sancto §. 2. cit. num. 1485. Fagundez in Decal. libr. 8. cap. 27. num. 18. in fine:* aliique plures. Quorum omnium (uti & hujus noſtræ reſponſionis) communis ratio eſt: Quia Confeſſarius non tenetur ex officio, & ex iuſtitia proſpicere bono temporali aliorum, ſed bono ſpirituali poenitentis, non alterius: nam officium, quod Confeſſario ex iuſtitia incumbit, ſolum eſt in ordine ad ſpiritualia, & negligens in officio peccat contra Religionem potius, quàm contra iuſtitiam, exercendo negligenter ſa-

ſacrum Miniſterium. Unde omittens monere pœnitentem ad reſtitutionem, non tenetur reſtituere, quia Confeſſarius ad eandem monitionem non tenetur ex iuſtitia in favorem eorum, quibus reſtitutio fieri debet, ſed ex Religione in favorem perfectionis Sacramenti Pœnitentiæ: & ad ſummum etiam ex iuſtitia in favorem poenitentium in bonum ſpirituale. Nec inquam denuo abſolutè tenetur ex officio proſpicere temporalibus creditorum bonis, cùm ab illis mercedem non accipiat, nec eorum gratia officium habeat, ſed ſolum ad procurandum bonum poenitentis. Hinc, quamvis ipſimet poenitenti teneatur Confeſſarius iniungere reſtitutionem, eundemque admonere ad reſtituendum, non tamen ad hoc tenetur obligatione iuſtitiæ, quam habeat erga creditorem, ſed ex obligatione erga poenitentem, qua ſaluti ejus ſpirituali tenetur conſulere: & ſi hoc negligat, peccabit quidem, ſed ad reſtitutionem minimè tenebitur. *Quod non ſatis videtur expendiſſe P. Navarra, ſupra* (inquit *Valentia Verſu cit. in fine*) *dum ad hoc huius opinionis argumentum reſpondere conatur.*

344 Verum quidem eſt, et in omnium opinione certum, Confeſſarium teneri ad reſtitutionem, quando poenitenti obligato ad reſtitutionem dicit, ipſum non teneri: aut quando ex malitia, vel ignorantia craſſa, ſeu culpa lata dicit, poenitentem teneri ad reſtitutionem uni faciendam, cùm teneatur alteri; in his enim caſibus tenetur ad reſtitutionem, eo quod per ſuum conſilium cenſeatur cauſa efficax damni, ut bene tradunt Doctores communiter, præcipuè *Cardin. de Lugo ſect. cit.* qui *num. 64.* circa hanc Confeſſarii obligationem, ſive culpabiliter, ſive inculpabiliter errorem commiſerit, advertit, ſatisfacere poſtea ſuæ obligationi, ſi poenitentem potentem adhuc reſtituere, doceat, quid facere debeat; nec ad aliud teneri, licet ille non reſtituat. Caſu verò quo poenitens verè intentionem habuiſſet reſtituendi tunc quando confeſſus eſt, & poſtea mutato animo in peius, nollet amplius, videtur Confeſſarius, qui malitiosè, & culpabiliter diſuaſit reſtitutionem, manere obligatus, non ſolum ad revocandum conſilium, ſed ad reſtituendum, cùm ſua culpa fuerit cauſa ne fieret reſtitutio, quæ facta fuiſſet, & modo non fiet: ita *Eminent. Lugo n. 64. cit.* Videatur.

PRIVILEGIUM DUODECIMUM

Quandiu durat ignorantia invincibilis iuris, vel facti, tandiù excuſat à reſtitutione.

345 Navarrus *in Man. cap. 17. ſub num. 55. verſ. Tertiò infertur*: affert propoſitum privilegium ſub his verbis: *Ignorantia probabilis iuris, aut facti, quandiu durat, à reſtitutione excuſat, & ſic etiam multo magis ab ſtatim reſtituendo excuſabit*. Et cum eodem, ex eodemque *Navarro*, idemmet privilegium refert *Trullench in Decalog. tomo 2. libr. 7. cap. 15. dub. primo, num. pr.* Hinc, ſicut habens ſcienter rem alienam iniuſtè acquiſitam, ſive per donationem, ſive per contractum, &c. tenetur reſtituere: Sic etiam qui alienum retinet ex ignorantia, & bona fide, tanquam ſuum detinens, prout tunc excuſatur: ut ſi per hæreditatem, vel emptionem bona fide acceperit, & retineat, quod utique eſt ignorantia facti. Pariter excuſatur, qui in re difficili peritos, & doctos conſuluit, à quibus fuit dictum ei, non teneri reſtituere, vel contractum eſſe licitum, cum re vera ſit illicitus, & iniuſtus, & reſtituere teneatur, quod dicitur ignorantia iuris. Quoad uſque igitur tã hæc ignorantia iuris, quam illa facti duraverit, & bona fides, à reſtitutione excuſatur: quia per citatos, & alios, *Ignorantia probabilis, ſeu invincibilis facti, vel iuris excuſat*; & toto eo tempore,

quo cauſa, ideſt ignorantia excuſans, durat. Ex quo infert *Sayrus cum Lopez & Rodriquez* apud eundem *Trullench n. cit.* Quod & ſi per unum teſtem omni exceptione maiorem conſtaret hæredi teſtatorem reliquiſſe alicui legatum magni momenti, non tamen ob id talem hæredem teneri in conſcientia legatum illud ſolvere; quia non neceſſitatur ad preſtandam fidem uni teſti, quando inde ſequitur detrimẽtum notabile ſuum, vel tertii: propter dictum enim unius teſtis non tenetur hæres legatum ſibi adimere, illique reddere, nam ut dicitur *unus vir, nullus vir*: & *dictum unius, dictum nullius*.

PRIVILEGIUM XIII.

Ignorans naturam promiſſionis, ſi promittit, non tenetur adimplere.

346 Ratio huius privilegii (quod refert inter alios *Trullench in Decalogum tom. 2. lib. 7. cap. 17. dub. p. n. 2.*) eſt clara. Quia ſi promittens, promiſſionis naturam ignorat, non cenſetur habere intentionem promittendi, conſequenter nec ſe obligandi; qui autem non ſe obligat, utique non tenetur adimplere. Quod confirmatur à pari de Voto: Votum ipſum eſt promiſſio facta Deo. Si vovens ignoret naturam Voti, & actus, quem facit, non tenetur adimplere, nec votum exequi, ut docent communiter Doctores, præcipuè *Leſſius de Iuſt. lib. 2. cap. 40. dub. p. n. 12. Verſu Tertiò requiritur. Fagundez in Decal. to. p. lib. 2. cap. 13. n. 36. P. Piſtacchius de Votis to. p. tract. p. cap. 4. n. 2. in fine*, & alii, unanimiter concludentes, quod ignorans naturam actus quem facit, ad illum obligari non poteſt. Cuius concluſionis rationem, & doctrinam docuit *Leſſio loc. cit.* Quia videlicet actus agentium ex intentione, non operantur ultra intentionem, cum ab ea ſuam vim totam habeant: ſicut enim lex ipſa vim non habet, niſi iuxta legiſlatoris intentionem, ſic nec Votum, nec promiſſio quævis (quæ veluti lex quædam eſt, quam ſibi imponit quis) vim habet, niſi iuxta intentionem promittentis. Et ſicut ſuperioris poteſtas, non inducit ſubdito obligationem, niſi applicetur à voluntate, ad eam cauſandam mediante præcepto; ita ius, quod quis in ſe ipſum habet, non infert obligationem mediante promiſſione, niſi intendat eam inferre; non poteſt autem intendere eam inferre, ſi naturam promiſſionis ignorat; ergo ſi ignorans naturam promiſſionis, promittit, nec habet intentionem promittendi, nec obligationem adimplendi: ignorans enim (ut ſupra) actum quem facit, ad illum obligari non poteſt. Adverte tamen cum eodem *Trullench num. cit.* et aliis, quod ſi ignorans naturam promiſſionis (et Voti) intendat promittendo (vel vovendo) facere quod alii faciunt, tenetur adimplere, nam tunc tenetur habere intentionem, et voluntatem tacitam promittendi (aut vovendi) ſufficientem ad ſe obligandum: ſicuti verè baptizat ille, qui intendit facere quod alii baptizantes faciunt.

PRIVILEGIUM XIV.

Accipiens medio contractu donationis, emptionis, venditionis, &c. rem uſurariam, vel furatam cum probabili ignorantia quod non ſit talis, à peccato, & à reſtitutione excuſatur.

347 Ab uſurario, vel à fure rem uſurariam, aut furatam, quæ in ſpecie extet, nullo titulo, nec oneroſo, neque gratuito accipere quis poteſt, etiam ſi uſurarius ipſe, vel fur, uſurariam rem, vel furatam alienando, non fieret impotens ad ſolvendum: ità communiter Doctores. Et ratio eſt clara, quia cum nec uſurarius, nec fur, rei uſurariæ, vel furatæ habeant dominium,

non poſſunt illud in alium transferre. Hinc ſequitur Veſtes alienas, Catenas, lectos, vel res alias in ſpecie extantes, non poſſe gratuitò accipi, emi, etc. ab uſurario, vel fure. *Et ſi quis eas ſciens eſſe alienas emeret* (addit *Leſsius de Iuſtit. lib. 2. cap. 20. dub. 19. n. 165. in fine*) *teneretur ad reſtitutionem earum, & etiam fructuum omnium*. Teneretur inquam, *ad earum reſtitutionem, ſi emeret ſciens eſſe alienas*, ergo neſciens, & probabili ignorantia tales eſſe ignorans, excuſaretur (utique à peccato) & à reſtitutione, ut in hoc privilegio. Et quod excuſaretur, expreſsè docet *Trullench in Decalog. tom. 2. libr. 7. cap. 19. dub. 19. n. 5.* ſic ad rem noſtram, & privilegii huius reſolvens: *Omnis contractus donationis, emptionis, venditionis, &c. circa rem uſurariam* (adde, & furatam) *eſt invalidus, quia non poteſt rei alienæ transferri dominium, & accipiens talem rem tenetur ad reſtitutionem, niſi ignorantia excuſetur:* & *in fine num.* denuo ſic: *Unde Gener accipiẽs ex his dotem, Clericus beneficium, &c. tenentur reſtituere, niſi eos probabilis ignorantia excuſet*: ita *Trullench*, proſequens ſic: *At, ſi aliquid emat, vel ſolvat in cuſtodiam rei uſurariæ* (adde, aut furatæ) *valet, quia eſt in beneficium mutuatarii* (& domini) *& per conſequens tenetur conſentire: Salon 2. 2. qu. 78. art. 3. controv. 2. & cum aliis Bonacina.*

348 Limita autem poſitum privilegium: quod videlicet excuſet quidem à reſtitutione ignorantia (ut in ipſo) ſed tantummodo uſque dum illa, ac bona fides duraverit, ut alibi etiam in aliis privilegiis ſuperius (& paſſim) definitum eſt. At, ignorantia ipſa, & bona fide ablata; ſi quis ſciẽs, ab uſurario, vel à fure aliquid notabile, vel gratis accipit, vel emit in eadem ſpecie qua fuit datũ uſurario, vel furatum; vel etiam in alia ſpecie, ſi ſciebat eius bona non ſufficere ad uſuras reſtituendas, vel ad furtum reſarciendum, aut probabiliter dubitabat, peccat mortaliter ſi non vult reſtituere iis, quibus uſurarius, vel fur tenebatur; quod certum eſt, & præter alios docet *Navarr. in Man. cap. 17. ſub n. 265. verſ. Ex quo.*

PRIVILEGIUM XV.

Notarius conficiens inſtrumentum uſurarium: & Teſtes ad ipſum conficiendum concurrentes, à peccato, & reſtitutione excuſantur, ſi id faciant bona fide, & ignorantia probabili.

349 EX communi ſentẽtia, omnes efficaciter cooperantes ad uſuram, & quicũque agunt partes uſurarii, aut ſunt cauſa efficax, cur uſuræ ſolvãtur, vel ſolutæ non repetantur, tenentur reſtituere. Tales autem ſunt plures, quos vide enumeratos à *Leſsio de Iuſt. lib. 2. cap. 20. dub. 21.* à *Trullench in Decal. to. 2. lib. 7. dub. 21.* & ab aliis. Et quod ii teneantur reſtituere, clarum eſt, quia cooperantur omnes efficaciter damno alterius, concurrentes ad contractum uſurarium (ut ſupponitur) ergo tenentur ad reſtitutionem iuxta quantitatem damni, ad quod cooperati ſunt. Et ſicut qui participat cum fure ad furandum, tenetur ad reſtitutionem, ſic etiam tenetur, qui participat cum uſurario ad uſuras.

350 Inter cooperantes autem ad uſuram, ob idque reſtitutioni obnoxios, enumeratur præcipue à citatis *Notarius*, qui inſtrumentum conficit uſurarium ſub nomine alicujus liciti contractus, v. g. veri mutui, vel venditionis, ex quo mutuatarius cogitur ad ſolvendum uſuras. Enumerantur & *Teſtes*: ut videre eſt apud eoſdem. Verum, & *hos, & illum* excuſari à culpa nedum, ſed etiam ab obligatione reſtitutionis, privilegio probabilis ignorantiæ, ſi hæc adſit in illis, & bona fides abſque ulla hæſitantia, vel dubietate, eſt doctrina clara, & aperta *Navarri in Man. cap. 17. n. 276. & 277.* ibi enim loquens de publico No-

ta-

tario facienteinſtrumentum uſurarium, & de Teſtibus ejuſmodi Inſtrumentorum uſurariorum, facit quidem eoſdem reos culpæ mortalis, & reſtitutioni obnoxios conſequenter (licet hoc ſecundum cum aliqua limitatione reſpectu Notarii, quam tradunt etiam *Leſſius dub. cit. n.* 180. *& Trullench dub. cit. n.* 4.) ſed concludit: *procedere ſolum in Notario, & Teſte ſciente contractum eſſe uſurarium, & etiam in dubitante antequam dubietatem exuerit*: Ergo in *Notario, & Teſte* ignorantia probabili laborante non procedit: non procedit utique: & ſic etiam reſolvit *Trullench n.* 4. *cit.* ſub his verbis in fine, cum *Navarro l.* 6. *Et idem de Notario, & Teſtibus dicendum* (quod videlicet peccent, &c.) *niſi probabili ignorantia excuſentur*. Igitur verum propoſitum privilegium. Quod autem dicitur de Notario, & Teſtibus, affirmari etiam debet de aliis cooperantibus ad uſuras; cujuſmodi ſunt ſuadentes uſuras, Factores uſurariorum, & famuli, qui faciunt contractus ipſos uſurarios nomine dominorum ſuorum, vel alii cooperantes ad uſuras, ii inquam omnes, ſi ad uſuras ſint tantum materialiter cooperantes, cũ ignorantia videlicet probabili, & bona fide, excuſantur nil minus, ac excuſentur Notarii, & Teſtes, eſt enim de omnibus eadem ratio, idemque privilegium, &c.

PRIVILEGIUM XVI.

Qui in arte ludendi notabiliter excedit alterum colludentem, imperitiæ tamen huius ignarus eſt, excuſatur à reſtitutione lucri; ſaltem uſque dum ille bona fide neſcit iſtius inſcitiam, & imperitiam.

351 LOquitur privilegium de ludo, ut eſt contractus humanus, ad cuius iuſtitiam, tres potiſſimum requiruntur conditiones, ut videre eſt apud *Leſſ. de Iuſt. lib.* 2. *cap.* 26. *dub.* 2. *Bonacin. tom.* 2. *de Reſtit. in Genere diſp. p. qu.* 3. *punc.* 2. & alios: *Prima*, Ut ludentes habeant liberam diſpoſitionem rei, quam in ludum deponunt: non enim poſſunt res alienas; vel quas alienare non poſſunt, periculo exponere; ut ſunt filii familias, Monachi, &c. *Secunda* eſt; Ut alter alterum per iniuriam, ut minis, fraude, conviciis, &c. ad ludum non pertraxerit, nam ſi ille ſic pertractus perdat, alter eſt ei cauſa damni per iniuriam, proindeque tenetur pertrahens ad reſtitutionem; ut docet communis D. D. apud *Leſs. dub. cit. n.* 7. *Verſu, Secunda eſt, & Trullench in Decal. t.* 2. *l.* 7. *c.* 27. *dub.* 2. *n.* 2. *in princ. Tertia* eſt, Ut non utantur fraudibus contra leges ludi, alioquin tenentur reſtituere tum lucrum, tum etiam id quod alter certò lucraturus erat: nam eſt iniuſta illius damni cauſa. *Ita Leſſius dub. cit. n.* 13. Cum aliis *Bonacina dict. punct.* 2. *n.* 6. *&* 7. & cum eiſdem *Trullench dub. cit. n.* 3. *in princip.* ubi ait, hoc eſſe certiſſimum, commune; & iuxta ius naturæ, quia lucrum acquirit invito domino rationabiliter. Si tamen erat dubium (addit *Leſſius n.* 13. *cit*) an eſſet lucraturus, non tenetur & rem ſuam, quam expoſuerat, dare; quia in dubio melior eſt conditio poſsidentis. Tenetur tamen reſtituere id, quod ſic lucratus eſt, ob eandem cauſam, quia in dubio non poſſum mihi rem alterius attribuere, eo quod in dubio melior ſit conditio prioris Domini poſsidentis.

352 Tenetur ſimiliter peritus in arte ludendi (ſi peritiam ſimulet ut alterum alliciat) reſtituere lucrum, imò ſic peccat mortaliter. Ignarus tamen, à mortali excuſatur, & poteſt retinere. Unde ſi quis peritus neſciens alterius inſcitiam, & imperitiam, bona fide, ut alterius peritiæ periculum, & experimentum faciat, cum eo ludat, non peccat, nec tenetur lucrum reſtituere, quia uterque ignarus de arte alterius, æqualiter ſe exponit periculo perdendi; at

poſtquam illi conſtat de notabili exceſſu, tenetur a ludo ceſſare; & ſi aliquid lucraretur, id reſtituere teneretur, quia contractus non eſt æqualis. Et hoc idem eſt, quod intendit propoſitum privilegium, & in ipſomet aſſumitur. Quod privilegium probatur. Quia ignarus uterque de alterius arte, exponit ſe periculo perdendi: & ſicut lucranti occurrit imperitior, occurrere poterat peritior, fuitque conſequenter contractus fortunæ, & ex utraque parte æqualis; quod utique non eſt talis, ut dixi, quando conſtat de notabili exceſſu, nec ignorantia alterius imperitiæ amplius excuſat; & ob id ſi poſtquam notabilem illum exceſſum cognovit, aliquid lucraretur, teneretur poſt acquiſitum reſtituere: Non autem antequam cognoverit, quod confirmari poteſt: Quia convenientes ad ludum, eo animo conveniunt, ut ea omnia, quæ lucrati fuerint, dum non conſtat de notabili exceſſu, retinere poſſint.

353 De hoc privilegio (cum eiuſdem admiſſione) loquuntur *Franciſcus Garzia de contract. cap. 43. n. 9. fol. mihi 733, Sanchez Conſilior. to. p. lib. p. cap. 8. dub. 13. n. 2. Clavis Regia lib. 11. cap. 12. n. 18. Molina diſp. 517. n. 4. Sà Verbo Ludus n. 8. Filliuccius tract 37. cap. 8. qu. 8. n. 140. Bonacin. punc. cit. 2. n. 4. Trullench Dub. cit. 2. n. 3.* & alii quamplures agentes de Ludo, præcipuè *P. Diana Tom. 6. Coordinato tract. 4. reſ. 37. Ex p. 7. tr. 9. reſ. 30.* ubi ſic; *n. 6. 7. & 8. Nota, quod ſi quis ludi alicuius peritus neſciens alterius imperitiam, ſed bona fide credens illum ſimiliter peritum, ut rem ſuam periculo exponat, cum eo ludat, & lucretur, non peccat, nec ad aliquam reſtitutionem faciendam eorum, quæ lucrifecit, tenetur. Ratio eſt, quia in hoc caſu nulla eſt deceptio, ſed ambo, æqualiter periculo lucrandi, & perdendi ſe exponunt. Tum quia ſicut invenit alium colluſorem imperitiorem ſe in ludo, & lucratus eſt; potuit invenire alium peritiorem ſe, & perdere. Cæterum, ut optimè adnotavit Medina Cod. de Reſtit. qu. 21. Intellecta ſemel colluſoris ignorantia, & ſe longè peritiorem intelligens, tenetur, aut à ludo abſtinere, vel alias meliores conditiones ſuo colluſori concedere, quibus aliundè ſtatuatur, & reparetur æqualitas debita ludo: ita Diana,* totus ut patet pro hoc privilegio: Quod tamen privilegium limitat *Alcozer lib. de Ludo cap. 19.* Niſi quis adeò artis luſoriæ peritus ſit, ut vix ſit aliquis, quem non excedat, tunc enim (inquit) tenetur reſtituere quod ab altero lucratur, licet alter de induſtria alterius ſit ignarus. Ratio eſt, quia moraliter ſcit ſe exceſſurum alium. Hanc limitationem approbat *Sanchez l. c. n. 3.*

PRIVILEGIUM XVII.

Ignorans Dominum rei alienæ, quam apud ſe habet, excuſatur à reſtitutione ei facienda, ſi poſt præmiſſam diligentiam moraliter neceſſariam ad eundem Dominum inquirendum, ut eidem met res ſua tradatur, non comparuerit ipſe, niſi poſt traditam rem eandem pauperibus, vel pio loco, &c. reſtitutionis titulo.

354 Non rarò accidit nos aliquid habere alienum, cujus dominum ignoramus, & neſcimus an facta diligentia dominus comparebit. Et in hoc caſu certum eſt, ut docent etiam communiter Doctores, quod ſi qui rem habet alienam pauperi tradidit ante adhibitam diligentiam ad inquirendum dominum, ſi iſte poſtea comparuerit, tenetur eidem reſtituere, quando maximè fuit iniuſta cauſa illius damni, quia videlicet per furtum eam rem obtinuit, ignorando cuius eſſet. Et ratio eſt (inquit etiã *Fagundez in Decalog. Tom. 2. lib. 7. cap. 21. n. 5.*) quia ex quaſi contractu, & ex officio cuſtodis tenebatur in conſcientia adhibere diligentiam neceſſariam, ordinariam, nec

ex-

excuſabitur, etiam ſi rem pauperibus dederit: & ita expreſsè habetur *Cap. Sicut dignum, de Homicidio*, §. *Eos inſuper*: ubi, *Quia licet quædam ex iis, quæ occupaverunt, fateantur ſe pauperibus erogaſſe, non tamen aliena (cum ipſa potuiſſent eis, quorum fuerint reſtituere) debuerunt pauperibus erogare*. Et ibi *Gloſſa, Verbo, Non tamen aliena*, ait: *Intellige ſi illos, quorum bona fuerant, facta diligentia poterant invenire: aliàs ſufficit, imo tenentur pauperibus erogare*. Et ratio eſt, ex ipſamet *Gloſſa, Verbo eodem, in principio*. *Quia non remittitur debitum, ſed augetur, ſi alii ſolvetur, quod alii ex debito eſt ſolvendum*. Accedit *S. Tho. 2. 2. qu. 62. art. 5. ad 3.* dum ibi ait: *Quod ſi ille cui fieri debet reſtitutio, ſit omnino ignotus, debet homo reſtituere ſecundum quod poteſt, ſcilicet, dando in eleemoſinas pro ſalute ipſius, ſive ſit mortuus, ſive vivus, præmiſſa tamen diligenti inquiſitione de perſona eius, cui eſt reſtitutio facienda*. In hac re communis eſt omnium Doctorum ſententia apud *Vaſquez Opuſcul. De Reſtitutione cap. 5. §. 4. Dub. p. n. 6. Verſu, In eo*: & *Sayrum in Clavi Regia libr. 10. tract. 5. cap. 2. num. p.* Quod quando Dominus rei omninò ignoratur, tunc ante omnia, debitam diligentiam adhibere tenetur, qui eſt poſseſsor rei alienæ, ut verum rei Dominum inveniat, qua facta, ſi non compareat dominus, reſtitui debet pauperibus in bonum domini.

355 Facta ergo tali diligentia in inquirendo domino, & non comparente, ſi reſtituerit rem pauperibus, aut in alios pios uſus erogaverit, etiam ſi Dominus compareat non tenetur ad aliam reſtitutionem, unde excuſatur à reſtitutione ei facienda, ut in propoſito privilegio; cui etiam ſubſcribunt, idem *Sayrus l. c. n. 4. Verſu, Facta igitur*. *Sylveſter Verb. Reſtitutio 4. qu. 4. Petrus Navar. De Reſtit. libr. 4. cap. 2. n. 39. Molina de Iuſt. tom. 3. qu. 744. Leſſius de Iuſtit. libr. 2. cap. 14. dub. 6. n. 43. Verſu Petes. Vaſquez l. c. Fagundez l. c.* & communiter. Quod privilegium etiam probatur: Quia ſi poſſeſsor rei alienæ poſt debitam diligentiam in inquirendo domino, pauperibus eam diſtribuerit, ad nihil amplius tenetur, cùm iam ſemel, ac licitè eam rem reſtituerit: non enim tenetur ratione rei, ut quæ in ſua poteſtate non ſit amplius: neque ratione iniuſtæ acceptionis (ſuppoſito quod injuſtè acceperit) quia etiam ſi ſic acceperit, tamen huiuſmodi culpa remanet abſterſa per reſtitutionem factam iis, & eo modo, quo potuit, & debuit fieri in tali caſu: ergo ſi dominus poſtea comparuerit non tenetur ad aliud, & excuſatur à reſtitutione ei facienda, ut in privilegio.

356 Quæ autem, & qualis diligentia moraliter neceſsaria ſit, præmittenda, & adhibenda ad inquirendum dominum, non adeò facilè explicari poteſt; videantur Doctores citati, præcipuè *Molina qu. cit. n. 2. & Fagundez l. c. n. 6.* ex quibus habetur hoc multum pendere ex arbitrio prudentis hominis, & ex quantitate, qualitateve rei alienæ, quam aliquis habet. Cujus autem expenſis facienda ſit diligentia prædicta, ut dominus agnoſcatur, an videlicet deducendæ ſint ex ipſa re aliena, vel ſolvendæ ab ipſo poſseſsore: diſtinguendum eſt cum *Sayro l. c. n. 9. Fagundez l. c. n. 7.* & aliis. Si enim poſseſsor rem habuit, & acquiſivit bona fide, ex ipſa re deducendæ ſunt expenſæ, quæ fiunt in inquirendo Domino: ſi verò rem mala fide, & per iniquam acceptionem habuit, tenetur poſseſsor ipſe ad expenſas, & ex propriis, quia fuit injuſta dictarum expenſarum cauſa.

357 Sed Quæres. Utrum Dominus cenſeatur ignotus in eo caſu, quo licet conſtet de ipſo, nihilominus valde diſtans eſt: vel ex aliis difficultatibus non poterit res, aut difficillimè ſaltem, ad ejus manus pervenire; & maiores fient, expenſæ in ea reſtituenda, quam res ipſa

alioqui valeat: & an in hoc caſu reſtituẽda ſit pauperibus, aut locis piis, ac ſi dominus ignotus eſſet. Reſpondeo affirmativè cum *Sayro l. c. n.* 24. *Navarro in. Man. cap.* 17. *n.* 29. *Verſ. Quartò*; *Fagundez l c. n* 9. & cum communi Doctorum ſententia: quotum aliqui fatentur etiam idem quando cognoſcitur dominus, ſed omninò ignoretur locus ubi ſit, vel ubi habiter, quia poſſeſſor non tenetur vagari in incertum, quærendo locum ubi ſit, ac proinde in his caſibus, & aliis ſimilibus habetur pro ignoto ratione abſentiæ coniunctæ cum aliis difficultatibus: & ita expreſsè etiam *Sà, verbo Reſtitutio, n.* 50. ubi ſic: *Non tenetur Domino reſtituere, qui dedit operibus piis, quod non poterat Domino reſtituere ſine gravi periculo, aut cum res eſſet modica, aut dominus tam longè abeſset, ut difficile ad illum res poſset miſsa pervenire.* Quod docuit etiam ante *Navarrus Verſu cit,* ſub ſequentibus verbis: *Quando dominus eſt longinquus, aut in tali loco, ut ad eum mitti non poſsit, aut non ſine magno periculo, aut ſcandalo, tunc reſtituendum Ieſu Christo Domino Noſtro, hæredi omnium incertorum univerſali, diſpertiendo illud pauperibus eius, aut piis aliis operibus, quia hoc conſentaneum legi naturali videtur, &c.* Vide *Sotum de Iuſt. libr.* 4. *qu.* 7.

Quærunt hic laudati Doctores, præcipuè *Leſsius*, *& Fagundez*. Quo iure debita incerta poſt præmiſsam diligentiam, non inventis dominis, nec illorum hæredibus, pauperibus, & locis piis reſtituenda ſint, naturali ne, an divino, an humano. Utrum hujuſmodi incerta debita, & bona poſſint à poſſeſſore ſi ſit pauper retineri. An ſi poſt factam diligentiam, non invento domino, neque hæredibus, reſtitutio autem iam facta ſit pauperibus. Et poſtea dominus, vel illius hæredes appareant, res reſtituta reſtituenda ſit vero domino, vel illius hæredibus. Quid nomine pauperum intelligatur, & an nomine illorum comprehendatur quæcumque cauſa pia, & quodcumque opus pietatis. Quibus pauperibus reſtitutiones fieri poſſint, an etiam Religioſorum Monaſteriis, &c. hæc inquam, & alia hujuſmodi quærunt, *citati*, & alii; quæ tamen, quia non ſunt ad rem huius tractatus, ad eoſdem Doctores pro eorundem reſolutione Lectorem mitto

PRIVILEGIUM XVIII.

Inferens damnum cum ignorantia comitante, excuſatur à reſtitutione, nec tenetur reſtituere ex obligatione iuſtitiæ.

358 Non oritur obligatio reſtitutionis ex damno dato cum ignorantia comitante (quicquid aliqui dixerint) ſi ignorantia fuerit inculpabilis (inquit *Leſsius de Iuſt. lib.* 2. *cap.* 7. *Dub.* 9. *n.* 46.) Et damnum illatum cum ignorantia comitante, reſtituendum non eſſe ex obligatione *iuſtitiæ*, ait *Bonacina tom.* 2. *de reſtit. in genere diſp. p. qu. p. punc.* 3. §. *Unico*, *propoſit.* 2. *n.* 7. Ut, ſi putans eſſe feram, telo hominem occidas, excuſaris à reſtitutione homicidii, quamvis etiam poſtea deprehendas fuiſſe inimicum, quem ad necem quærebas. Ratio autem eſt: *quia* actio exterior homicidii facta cum ignorantia comitante, & occiſio illa inimici, vel hominis, nullo modo eſt voluntaria, nec iniuſta, nec imputatur ad culpam, imò caret omni culpa, cum ignorantia comitans excuſet à peccato externum actum (quamvis non excuſet pravum affectum internum) & conſequenter obligationem reſtitutionis nõ inducat. Nec refert, quod illum voluiſſes occidere, ſi tuum inimicum eſse ſciviſſes, & quod gaudeas occidiſse: quia, ut optime etiam *Leſsius l. c.* talis voluntas non eſt cauſa operis cum non ſit, nec fuerit: ſed ſolum eſset, poſita conditione, quæ non ponitur; gaudium autem ſequitur opus. Unde non magis obligat

ad

ad reſtitutionem, quam ſi gauderes ab alio factum. Præter *Leſsium*, & *Bonacinam* referunt, & approbant hujuſmodi privilegium, *Petrus Navar. de Reſtit. libr. 2. cap. p. n. 61. Molina tom. 3. de Iuſt. diſp. 728. Reginaldus in Praxi to. p. libr. 10. tract. p. n. 70.* aliique plures.

PRIVILEGIUM XIX.

Qui rem alienam poſſidet bona fide, ideſt cum ignorantia invincibili, ſeu probabili, excuſatur à peccato, & à reſtitutione, uſque dum agnoſcit eſſe alienam.

359 BOnæ fidei poſſeſſor dicitur, qui habet bonam fidem; ad hanc autem producendam requiritur ignorantia invincibilis, ſeu probabilis: non enim ſufficit affectata, vel craſſa. Unde qui invincibiliter ignorat, rem eſſe alienam; aut ſe non poſſe rem aliquam diſtrahere, bonæ fidei poſſeſſor appellatur: *Clavis Regia lib. 10. tract. 2. n. 2. Molina de Iuſt. tom. 3. tract. 2. diſp. 720. n. 4. Sanchez to. p. Operis Moral. libr. 2. cap. 23. n. 160. Bonacina de Reſtit. in Genere diſp. p. q. 2. punc. p. n. p.* & alii communiter. Quo poſito. Probatur privilegium propoſitum tum auctoritate citatorum, & aliorum communiter, tum ex *privilegio 6. huius Capitis*: ſi enim ex ipſo, rem alienam ſurripiens ignorans eſſe talem, à peccato, & à reſtitutione excuſatur durante eadem ignorantia, ſic etiam excuſatur ità poſſidens, cum utrobique ſit eadem ratio, ut patet. Tum etiam quia, ut optimè *Clavis Regia l. c. n. p.* Habens rem alienam bona fide neſciens, nec credens eam malè acquiſitam, quocumque modo eam habuit, ſive per donationem liberam, ſive per contractum commutationis, vel emptionis, durante bona fide (ideſt ignorantia probabili, & invincibili) nec rem illam, nec fructus inde perceptos, & conſumptos reſtituere tenetur. Et ratio eſt, quia ignorantia, & bona fides excuſat eum in conſcientia: ita *Clavis Regia* cum aliis *ibi eodem numero citatis*.

PRIVILEGIUM XX.

Qui bona fide, & invincibili ignorantia durante, rem alienam vendidit, commutavit, conſumpſit, perdidit, aut res illa periit, à reſtitutione excuſatur.

360 HUjus privilegii ratio eſt eadem, ac præcedentis. Non tenetur videlicet reſtituere, & à reſtitutione excuſatur, quia bona fides, & ignorantia invincibilis excuſat eum in conſcientia: ſi enim excuſat à culpa, excuſabit ſubinde à reſtitutione. Adde, quod ſi teneretur reſtituere, teneretur utique ratione rei acceptæ, ſed ratione hujus non tenetur, cum res accepta non extet, utpote alienata, conſumpta, &c. bona fide, ut hìc ſupponitur, ergo. Et ita etiam docent *Sylveſter Verbo Reſtitutio 3. qu. 7. §. Tertium. Clavis Regia n. p. cit. Valentia 2. 2. diſp. 5. q. 6. punc. 3. Verſu, Quintò.* Ubi: *Ita omnes communiter tradere. Bonacina punc. p. cit. n. 5.* & alii apud ipſos.

361 Cum quibus tamen, Privilegium limita, niſi videlicet, qui rem alienam bona fide vendidit, commutavit, &c. in aliqua re factus ſit locupletior: nam id, in quo factus eſt locupletior, & ditior, ſuccedit in locum rei acceptæ, quæ dicitur extare in æquivalenti: cum enim poſſeſſor bonæ fidei non poſſit rem acceptam reſtituere, quia amplius non extat; æquum eſt, ut ſaltem reſtituat id, quod in ejus locum ſucceſſit, ſeu in quo factus eſt ditior, & locupletior, ne dominus rei damnum patiatur. Ita etiam *Navarr. in Man. c. 17. n. 7. Petrus Navarrus de Reſtit. lib. 3. cap. 4. par. 3. dub. p. n. 183. Molina*

de Iuſt. tom. p. tract. 2. diſp. 36. Leſſius libr. 2. cap. 14. dub. p. Sà Verbo reſtitutio n. 39. Clavis Regia lib. 10. cap. 2. n. 9. Valentia l. c. Sanchez in Opere Morali par. p. libr. 2. cap. 23. n. 4. Bonacina n. 5. cit. aliique plures apud ipſos. Quis autem cenſendus factus locupletior ex re aliena? vide apud eoſdem, præcipuè *Bonacinam l. c. à nu. 6.* dicentem: Illum cenſeri factum locupletiorem, qui ceſſante bona fide cognoſcit ſe occaſione rei alienæ eſſe locupletem, ut ſi cognoſcat, ſe non feciſſe aliquos ſumptus, quos alioquin ex re ſua feciſſet; aut ſi aliquid habeat, quod alioquin non habuiſſet.

PRIVILEGIUM XXI.

Qui commiſit adulterium, & ignorat an proles ſuſcepta ſit ſua, vel Mariti adulteræ, excuſatur à reſtitutione.

362 Adulter, qui ex aliena uxore filios ſuſcepit, tenetur utique ad reſarcienda, & reſtituenda damna ſubſecuta, & quæ ſubſequentur; tum Patri putativo, tum cæteris filiis legitimis, conſanguineis, hæredibus, &c. cum fuerit cauſa eorum damnorum, ut docent communiter Doctores apud *Dianam Coordinatum to. 2. tract. 6. reſ. 235. n p. ex par. 2. tr. 17. & Miſcell. 3. reſ. 55. De Lugo, de Iuſt. to. p. diſp. 13. ſec. 2. n. 10. in fine*, & apud alios. Verum, tenetur quidem utique Adulter ad hujuſmodi reſtitutionem damnorum dictorum, & ad reſarcienda damna, quæ patiuntur, & patientur prædicti, dummodo tamen ipſi indubitanter credat ſuſceptam prolem eſſe ſuam, nam ſi neſciat, ignoret, vel dubitet talem eſſe, *à reſtitutione excuſatur*, ut dicitur in privilegio: quod

363 Probatur primò, Authoritate Doctorum: Affirmantium ſic: *Adulter, qui ex aliena uxore filios ſuſcepit, non tenetur ad ullam reſtitutionem, vel compenſationem faciendam pro alimento, & legitima, imo nec pro maioratu aliorum filiorum ex legitimo toro, niſi ei certò, evidenter, & moraliter conſtet prolem eſſe ſuam; non conſtat autem id certò, & moraliter, nec conſtare poteſt, quandiu probabilem habet rationem dubitandi de contrario.* Ita *Fagundez in Decalogum tom. p. in 4. Præceptum, lib. 4. cap. 6. n. p.* cum aliis ibi citatis. *Bonacina de Reſtit. in Genere diſp. p. qu. 2. punc. 2. n. 7. & de Matrim. qu. 6. punc. 15. propoſit. 4. n. 8.* ibi: *Qui indubitanter credit, quia ſi dubitet, illum eſſe ſuum filium, non tenetur ad reſtitutionem. Leſſius de Iuſt. l. 2. cap. 10. dub. 6. n. 39. Navarr. in Man. cap. 16. n. 48. & 49. Corduba lib. p. qu. 31. Dicto 4. in fine. Henriquez libr. 11. de Matrim. cap. 21. littera V. Georgius Gobat in ſua Theologia Iuridico-Morali cap. 28. litt. T. T. ſec. 3. à n. 48. pag. mihi 293. Idem Gobat par. 2. Alphabeti Matrimonialis Caſu 5. n. 194. P. Paſqualigus in Quæſtionib. Singularib. qu. 85.* in qua: Quod certò non teneatur dictus adulter ad reſtitutionem, & ad damna ex prole adulterina, ſequuta, vel ſequenda, reſarcienda; neque ſi loquamur de foro externo, neque de obligatione conſcientiæ, & foro interno: de quo tantum nos hìc loquimur in propoſito privilegio. Et de quo pariter interno foro *Navarr. in Man. cap. 16. num. 49.* expreſsè ſic: *Confeſſarius non debet reſarcitionem imperare adultero non credenti, nec debenti credere filium eſſe ſuum, ſive eo quod mater ſit levis, & ſolita adulterari, ſive quod ipſa quoque dubitat, an ſit filius adulteri, vel mariti ſui, ſive quod reputat, eam ad ſe obligandum mentiri ſecundum Sanctum Antoninũ. Nec ipſe adulter facilè debet credere ſe ad id obligatum iri:* ità *Navarrus* pro conſcientia, ut patet, & propriè ad privilegium noſtrum: quod

364 Probatur ſecundò ratione: Quia eatenus adulter tenetur certò reſtituere, & reſarcire damna ex prole aſſumpta adul-

adulterina illata, ut ſuprà, quatenus eadem met proles ſupponitur certò ſua: at hoc ſupponi certò nequit, cùm ignoretur, (ut dico in privilegio, & ſuppono) vel ſaltem neſciatur ab adultero, an proles aſſumpta, ſua ſit, an Mariti adulteræ: imò nec de facili hoc ſciri poſſit, quacumque etiam adhibita diligentia: ergo. Et quod hoc de facili ſciri nequeat, patet: quia quacumque diligentia adhibita, ſemper remanet dubium, an filius natus ſit ex adultero; (cùm tam potuerit naſci ex ipſo, quàm ex marito mulieris, ut optimè etiam *P. Paſqualig. qu. cit. n. 5.*) in re autem dubia, indecens eſt, quod detur certa ſententia, inquit *D. Antoninus 2. par. tit. p. cap. 7. in fine, ex cap. Habuiſse, diſt. 33.* ubi *S. Gregorius* ait: *In rebus ambiguis abſolutum non debet eſse iudicium*: ad condemnandum videlicet, in genere etiam turpitudinis.

365 Probatur tertiò: Quia etiam ſi conſtet, quod tempore conceptionis probabili intervenerit copula inter adulterum, & adulteram, ſi tunc temporis parebat pariter acceſſus mariti ad uxorem, ut ſuppono; ſtante matrimonio, poſſeſſio ſtat pro prole, quod hæc videlicet ſit ex legitimo concubitu, matrimonium namque dat titulum legitimæ nativitatis, & ideò non ceſſat poſſeſſio, niſi probetur oppoſitum, quod probari nequit, quia tunc temporis (ut dixi, & ſupponitur) patebat acceſſus mariti ad uxorem. Si ergo poſſeſſio ſtat pro prole legitima, nec probari poteſt, vel ſciri ab Adultero oppoſitum, ita ut ſit ignarus an proles ſit ſua, vel Mariti, excuſandus eſt utique à reſtitutione, nec condemnandus ad resarcienda damna, ut ſuprà, cùm ſit indecens in re dubia, & incerta, certam dari ſententiam, & in ambiguis rebus abſolutam condemnationem, in genere etiam turpitudinis.

366 Probatur quartò: Quia in dubio in materia iuſtitiæ, & reſtitutione (ut communiter Doctores) melior eſt conditio bona fide poſſidentis, & nemo tenetur aliquid reſtituere, & re ſua ſe privare, niſi ei certò, & moraliter conſtet, non eſse ſuam: adulter autem neſciens, aut dubitans, an proles ſit ſua, poſſidet ſuam libertatem, ac pecuniam, non tenetur igitur reſtituere, neſciens prolem eſse ſuam, vel ſaltem probabiliter credens non eſse ſuam: quamvis etiam probabiliter crederet eſse ſuã (inquiunt citati, *Fagundez, Bonacina*, & alii) tum quia ſequi poteſt opinionem probabilem: tum quia melior eſt conditio poſſidentis ſuam libertatem, & pecuniam, ut dixi, iuxta illud, *Beatus qui poſsidet*.

367 Quod verum eſt, etiam ſi mater cum iuramento dicat eſse filium adulteri; & proles ſuſcepta imaginem referre videatur adulteri: Nam quoad aſſertionem matris, prætérquamquod, mulieribus non eſt facilè habenda fides: nam, *Varium, & mutabile teſtimonium ſemper fœmina producit*: *Cap. Forus, de Verbor. ſignific.* Nec filius ipſe (nedum adulter) tenetur matri credere, dicenti ipſum non eſſe Mariti, ſed Spurium, etiam ſi ſciat ipſam adulteram fuiſse, ut docet *Gloſsa in Cap. Officii, de pœnitent. & remiſſionib.* & omnes Canoniſtæ fatentur in *c. Per tuas, de Probationibus;* & Iuriſperiti in *l. Si Poſthumus, § de liber. & poſthumis.* Unde *Navarrus conſil. p. tit. 18. de Filiis Presbyteror.* (quem refert, & ſequitur *Fagundez in Decal. to. p. libr. 4. cap. 5. n. 4.*) dicit ità: *Filius non tenetur credere matri dicenti ſibi eſse illegitimum, cùm natus ſit in figura Matrimonii, & ſe debet reputare legitimum ex publica opinione, ex favore legis, Filium, ff. Qui ſunt ſui iuris:* & addit: *Et ego ſi talis eſsem ita facerem:* & idem repetit *in Manuali cap. 27. n. 201. Verſu, Nonò dico, in fine.* Et idem etiam docet *Menochius de Arbitrariis Iudicũ l. 11. Centuria p. Caſu 89. n. 27.* ubi: *Non tenetur filius Matri credere, etiam ſi Mater affirmet filium illum non eſse ex pro-*

prio

prio Marito generatum; nec enim hęc Matris aſſertio, filio detrimentum aliquod afferre poteſt: ita Gloſſa in l. etiam de probat. & in l. ultima, ff. eodem, & Bartholus in l. filium, ff. de his, quæ ſunt ſui, vel alieni iuris, & Cardinalis Paleotus, De nothis, & ſpuriis cap. 24. Hæc Menochius. Imò addit *Fagundez n. 4. cit. (ex Henriquez, & Navarro) non teneri ei credere, quamvis fortè aliquot annis reputaverit ſe illegitimum, quia habet ius ad poſſeſſionem, & bonum nomen ex publica fama, & æſtimatione, quæ plurimum in hac re probat, ac ſubinde habet ius ad bona etiam maioratus, quæ legitimo filio debentur.* Si igitur filius ipſe non tenetur credere matri adulteræ, affirmanti eum non eſſe ex proprio Marito, & Patre putativo generatum (& adeò credere non tenetur, ut affirmat *Fagundez cap. 5. cit. n. 11. in princ. ex Navarro*, quod *ſtultè faceret id credendo*) multo minus Adulter ipſe eidemmet etiam cum iuramento aſſerenti prolem aſſumptam eſſe adulterinam credere tenetur. Videantur *Leſſius de Iuſt. lib. 2. cap. 10. dub. 7. à n. 51. Bonacina l. c. de Matrim. eodem n. 8.* & alii plures relati à *Baſſæo tom. p. Verbo Adulterium, n. 8.* ubi & ipſe ſic: *Filius non tenetur credere matri dicenti ipſum eſſe ſpurium, quamvis hoc aſſerat cum iuramento, aut in articulo mortis, ſi mater tempore conceptionis habitabat cum viro: unde nec tenetur à ſe abdicare hæreditatem. Ratio eſt, tum quia alleganti ſuam turpitudinem cum alterius præiudicio, nulla debetur fides: & cum ipſe, & ſua, & publica opinione ſit legitimus, non tenetur cum tanto ſuo incommodo ſe reputare illegitimum, niſi convincatur. Tum quia cum iſte ſit natus, ac educatus in domo legitimè coniugatorum, favor matrimonii prævalet, ut ex matrimonio natus iudicetur: mulierum enim, & ſpecialiter talium, inconſtantia eſt ſuſpecta.* Hæc *Baſſæus*.

368 Quæ etiam advertant Confeſſarii, ne nimis rigidi ſint, & ſcrupuloſi in adſtringendo huiuſmodi adulteras (maximè tempore mortis) ut cum earundem famæ diſpendio (& fortaſsè quandoque vitæ periculo) ſeipſas prodant, ac proprium crimen ſuis Maritis, vel illegitimis, ne hæredes legitimi ratione illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur. Advertant inquam, uti eoſdemmet advertunt etiam *Henriquez de Matrimon. libr. 11. cap. 21. n. 3. medio*: ſic notando: *Perpendat Confeſſarius ne ultra modum compellat matrem ad hanc manifeſtationem, quia illa vix tenetur hoc facere propter ſpem parum probabilem, nec detegere crimen adulterii, cum magno ſui honoris detrimento, etiam in hora mortis.* Et *Bonacina de Matrim. l. c. n. 23 & 24.* ſic Eos monendo: *Confeſſarius magna prudentia uti debet, ne ultra modum compellat adulteram in articulo mortis detegere ſuum adulterium. Ratio eſt, tum quia filius non tenetur illi credere; tum quia fieri poteſt, ut ipſa liberetur ab infirmitate, & occidatur à marito; tum quia raro prodeſt detectio, & manifeſtatio adulterii. Addo, nec eſſe conſulendum, ut adultera detegatur, poſt mortem à Confeſſario, quia periculum eſt, ut proles adulterina, vel Confeſſarius ipſe occidatur. Ita Henriq. Azorius, & alii.* Quamvis enim ex communi D. D. teneatur mater quantum fieri poteſt (ſine tamen diſpendio famæ, & vitæ periculo) procurare, ne filii legitimi, & hæredes, ratione prolis illegitimæ detrimentum aliquod patiantur: nihilominus, ſi nullo alio modo poſſit mater damnum compenſare, non tenetur ſeipſam prodere cum periculo, ut ſupra, maximè ſi moraliter non ſit certa damni avertendi (ut eſt communis D. D. apud, & cum *Leſſio dub. 7. cit. n. 50.*) *Tum quia* in dubio melior eſt conditio poſſidentis; quamdiù igitur prudenter dubitet adultera, an revelatio profutura ſit, non tenetur famam ſuam prodigere, occultum crimen pandendo: quod imò magnæ eſſet imprudentiæ, nam ſic redderet ſe exoſam, & infamem apud filium, ipſumque in magnos

gnos

Google

gnos animi æſtus coniiceret; quod abſque certo fructu non eſt faciendum ait *Leſsius n. cit. in fine:* advertens immediatè poſt, & optimè, *rarò accidere, ut adultera non habeat iuſtam rationem dubitandi an revelatio proderit.*. *Tum quia*, periculum vitæ nullo prætio eſt æſtimabile, ergo propter rei pecuniariæ reſtitutionem non tenetur quis unquam vitam prodigere, aut periculo ſe exponere: etiamſi ampliſſima hæreditas ad ſpurium devolvi deberet, *Baſsæus Verb. cit. n.* 7. Etiamſi ampliſſima hæreditas, aut primogenitura, aut etiam regnum ad ſpurium devolvi deberet: nunquam enim poteſt eſſe tanta externorum bonorum copia, ut ipſam per ſe ſolam præferri vitæ oporteat: *Leſsius dub. 7. cit. n. 53. in fine. Tum quia.* fama, & ipſa res eſt ſuperioris ordinis, atque adeo nunquam eſt neceſsario exponenda pro rebus inferioris ordinis, & apud homines fama pecunia æſtimari non ſolet; unde *Proverbiorum* 22. habetur: *Melius enim eſt bonum nomen, quàm divitiæ multæ*: non tenetur igitur cum periculo famæ adultera prodere crimen ſuum, niſi fortè ad ſummum (inquiunt Doctores apud *Baſsæum*, & cum ipſo *num. 7. cit. in fine*) damna, quæ proveniunt marito, vel hæredibus, iudicio prudentis præponderent, vel ſint æqualia famæ ipſius adulteræ: licet etiam in hoc caſu id neget. *Fagund. cap. 5. cit. n. 15. in fine*: dum ibi ſic: *Illa non tenetur ſe manifeſtare, nec etiam in eo caſu, quo valor hæreditatis excedat valorem famæ, & ideo nec Confeſsarii in conſcientia eam obligare poterunt ad ſe manifeſtandam: niſi tamen veritas adulterii tam clara ſit, & evidens, & illa tam infamata de illo, ut nulla tergiverſatione celari poſset. Tum tandem quia*, ut quid hujuſmodi Confeſsarii rigida nimis, & ſcrupuloſa ſectio, dum Filius matri adulteræ dicenti (etiam cum juramento) ipſum ſpurium eſse, non tenetur credere; & ſi ſciat (per *Leſsium n. 51.* & alios ibi) ipſam fuiſse adulteram? Suadeat Confeſsor, conſulat, optimè faciet, ſi tamen prudenter in hoc ſe geret. Non conſulat, nec ſuadeat niſi moraliter certus ſit de fructu, de quo probabiliter non dubitetur, ut innuit *Leſsius n. 50. cit. in fine*, loquens de matre ipſa. Et niſi etiam certus ſit moraliter quod filius omnino convincatur eo quia Mater adultera probat Patrem putativum toto illo abfuiſse tempore. *Leſsius n. 52.* Advertens *num. 57.* & optimè, aliud eſse loqui de Muliere honeſtæ conditionis, & quæ pro tali paſſim habetur, hæc enim propriè eſt bonæ famæ: & aliud de vili, & ſuſpecta, hujus enim fama prudentum etiam judicio parvi pretii æſtimanda eſt, parumque conſideranda. Concludo numerum cum verbis *Caietani in Summa Verbo, Adulterium: Si enim* (inquit) *periculum ex manifeſtando Adulterio imminet, occultè ſatisfiet, ut melius poteſt, & reliquum divinæ miſericordiæ reſervetur: iuxta Cap. Officiis, de poenit. & remiſs. Quia ſicuti ceſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam, aut libertatem, ut ſatisfaciat debito pecuniario: ita nec tenetur perdere famam, aut vitam in propoſito ubi de ſola pecuniaria re agitur. Ceſſante autem periculo, & vitæ, & famæ, & huiuſmodi; ſi non poteſt aliter ſatisfieri, ſpes fructus futuri ex manifeſtatione adulterii penſanda eſt. Nam ſi fructus nullus ſperatur, quia de iure nec maritus, nec proles tenetur matri adulteræ credere in huiuſmodi, vana eſset manifeſtatio adulterii:* hæc *Caietanus*: quæ perpendant Confeſſarii: Utentes magna prudentia (ait etiam *Diana to. 2. Coordin. tr. 6. reſ. 234. n. 8. ex p. 11. tr. 6. & Miſc 6. reſ. 56. aliàs 55.*) ne ultra modum urgeant adulteram in articulo mortis ad detegendum ſuum crimen, tum propter gravia incommoda, quæ inde ſequuntur, tum quia raro ad quidquam profuit detectio adulterii. *Quæ ſentio* (ita concludit) *ne quidem eſse conſulendum, niſi valdè moraliter cer-*

tum ſit ex pluribus circunſtantiis, quod ſine aliis gravioribus incommodis ſic poſſent averti damna, quæ alioquin legitimis hæredibus obventura ſunt. His obiter hìc præmiſsis

369 Tranſeo ad id, quod ſecundo loco ſuperius fuit dictum aſſumi poſſe in argumentum illegitimitatis prolis aſſumptæ ex adulterio, quod videlicet filius in effigie referat adulterum, illique aſſimiletur. Et dico, cum *Menochio de Arbitrar. Iudicum lib. 2. Cent. p. Caſu 89. n. 97. & 102. Alciato de Præſumpt. reg. 3. præſumpt. 7. Paſqual. qu. cit. n. 3. Verricelli Qq. Moralium, & Legalium tract. 3. qu. 45. n. 7. Bonacina l. c. de Matrim. n. 8. in fine*: & aliis apud ipſos: & cum communi D. D. dictum argumentum eſſe inefficax omnino: aſſimilatio namque nec coniectura eſt (per *Menochium cit. n. 102.*) nedum argumentum legitimæ prolis: ad ſummum eſt ſimplex ſignum fallax, ſeu levis ſuſpicio, non verum filiationis ſignum, cum videamus ut plurimum filios non aſſimilari parentibus. Et aſſimilatio reſpectu adulteri provenire potuit ex imaginatione mulieris tempore conceptionis, quæ ſola eſt ſufficiens ad inducendam ſimilitudinem: eo maximè quia probabile eſt, quod mulier prædiligat adulterum præ marito, & proinde de ipſo cogitet, & intensè, ideò, &c. Hinc optimè *Azorius part. 3. libr. 5. cap. 6. qu. 4. in fine*, ſic concludit: *Non tenetur credere ſe eſſe adulterinum filium, etiam ſi in vultu, vel in aliis membris corporis referat imaginem adulteri, ut rectè ait Sotus, quia eiuſmodi ſigna aliquando fallunt, & quantumvis magna ſint, ſemper prævalet favor matrimonii, niſi quando evidenter conſtiterit conceptio ex adulterio.*

370 Probatur quintò privilegium propoſitum: Qui dubitat an aliquod Votum emiſerit, non tenetur illud adimplere, & ità ſe poteſt gerere ac ſi ſciret à ſe non eſſe editum ullum Votum: *Layman lib. 5. tract. p. cap. 5 §. 3. n. 31. Sanchez De Matrim. to. p. lib. p. diſp. 9. n. 11. Verſu, Cæterum, & in Summa tom. p. libr. 4. cap. p. n. 16. Suarez de Cenſuris diſp. 40. ſec. 5. n. 15. Henriquez lib. 8. cap. 45. n. 3 in Gloſſa litt. P. Filliuccius tom. 2. tract. 21. cap. 4. n. 165. Avila De Cenſuris part. 7. diſp. 2. dub. 3. concluſ. 2. Sotus de Iuſt. libr. 7. qu. 3. art. 2. Diana Coordinatus tom. 8. tract. 4. reſ. 18. ex par. 4. tr. 3. reſ. 10.* & alii penes ipſos: & communiter Theologi apud *Avilam Concluſione 2. cit. in fine.* Ergo etiam qui dubitat nedum, verum etiam neſcit, imò ſcire certò nequit an prolem ipſe ediderit, ſeu genuerit, poteſt ſe perinde habere ac ſi certus eſſet, nullam à ſe editam, ſeu genitam. Non enim apparet conſiderabile diſcrimen, ait etiam *Gobat l. c. n. 51.* inter eum, qui dubitat, utrum votum ediderit alendi aliquem pauperem, & inter eum, qui dubitat, an ediderit, ſeu genuerit aliquem pauperem. At ſi qui ſolum dubitat an votum ediderit, non tenetur illud adimplere; multo minus qui non tantum dubitat, an proles edita ſit ſua, verum etiam ignorat id omnino (ut in privilegio) & ſcire certò nequit, an ſit ſua, tenetur quidquam ratione illius expendere, vel aliquid reſtituere, ac reſarcire. Hinc *Sylveſt. Verbo Adulterium, quæſt. 5.* optimè ſic: *Si dubitat Adulter ex eo, quod mulier ſit levis, & cum aliis adulteratur: vel etiam quia ipſamet dubitat, utrum ſit eius filius, vel mariti; relinquatur iudicio Dei, nec de reſtitutione gravetur: quia Iudicis eſt, ut in re dubia certa ſententia non proferatur.* Sed

371 Objicies primò. Adultera ex conſortio Mariti ſemper fuit ſterilis; cognita ab adultero concepit, & peperit: ergo ſaltè in hoc caſu filius ſuſceptus eſt adulterinus, nec excuſabitur adulter à reſtitutione, &c. Reſpondeo negando cõſequentiam: ad antecedens dico, nõ convincere filium eſſe adulterinum, etiam ſi adultera cum marito fuerit ſterilis per multos annos, & poſt concubitum cum

adul-

adultero concepit,& peperit: hoc enim non probat ſuſceptum filium eſſe adulterinum, ait *Menochius de Arbitr. Iudicum lib. 2. Cent. p. Caſu 89. num. 31.* dum ibi ſic: *Filius legitimus præſumitur, & ſi ex muliere ſit natus, quæ diu fuit ſterilis*:& apud eundem *Cardin. Paleotus de Notis, ſpuriiſque filiis, cap. 25. n. 5.* Et ratio deſumitur ex *Plinio lib. 7. Natural. hiſtor. cap. 13.* apud eundem *Menoch. n. cit.* Quia, *Mulieres aliquæ, ſemel tantum pariunt; aliæ poſt certum tempus, ut poſt iuventam; aliæ ſecundum varios Coeli, & ſyderum motus nunc fœcundæ, nunc prorſus ſteriles ſunt: ut etiam Ariſtoteles libr. 7. cap. 6. de Hiſtor. Animal.* Hanc eandem reſponſionem approbat *P. Vericcelli qu. 45. cit. n. 6.*

372 Objicies ſecundò: Argumento *Molinæ* apud *Gobat l. c. n. 64.* Si duo coniecerunt ſagittam in bovem alterius, qui mortuus concidat, debet uterque pro quantitate dubii, utrum ex ſua potius, an alterius ſagitta bos mortuus ſit, contribuere ad reparationem damni: ergo ſaltem quando adulter dubitat, ſitne ſuus filius, an mariti adulteræ, tenetur pro quota dubii conferre ad ſuſtentationem, & reſtitutionem damnorum. Reſpondeo cum *Gobat l. c. à n. 65.* Si unius ſagitta plagam inflixit lethalem, alterius verò nullo modo lethalem, et ignoretur cujuſnam ſit ſagitta illa, quæ lethalem plagam inflixit, neutrum teneri ad ullam reſtitutionem ante Iudicis ſententiam, cum meritò quiſque dubitet, utrum reipſa bovem illum occiderit, & in dubio melior ſit conditio poſſidentis ſua bona, atque ſuam libertatem: hinc etiam *D. Tho. 2. 2. qu. 62. art. 7.* loquens de cooperante ad alterius damnum, ait: *Tunc ſolum tenetur, cum probabiliter æſtimari poteſt, quod ab eo actio iniuſta ſit ſubſecuta.* Et huic reſponſioni favet ratio Legis *Ità vulneratus, ff. ad l. Aquil.* juncta *Gloſſa ad verb. diſputando.* Poteſt tamen Iudex in caſu poſito in obiectione temeritatem utriuſque plectere condemnatione ad reparationem damni illati *cit. leg. Ita vulneratus.* Quod ſi utriuſque ſagitta lethaliter bovem vulneravit, aufertur dubium de necis authore; præſumitur enim, ambo concurriſſe ad necem uti cauſæ partiales, unde quilibet puniretur ut bovis occiſor: ſicuti uterque puniretur tanquam verus homicida, ſi uterque eodem modo vulneraſſet hominem, iuxta *cit. leg. ita vulneratus, & l. item Mela, §. Sed ſi plures, ff. ad l. Aquiliam, & cap. Significaſti 2. de homicidio,* quæ iura explicat latè inter alios *Iulius Clarus libr. 5. ſententiar §. Homicidium.* Verum quia nequeunt, aut certè non ſolent duo homines eſſe ſinguli cauſa partialis, ſeu concauſa unius filii, ſicut poſſunt eſſe mortis unius, ideò argumentum oppoſitum *Molinæ* non convincit, nec probat quod adulter in caſu propoſiti privilegii debeat obligari ad quidquam expendendum, reſtituendum, &c.

373 Ad quid autem teneatur adulter, qui certò ſcit prolem ex adulterio aſſumptam eſſe ſuam? Quantum, quomodo, cui, &c. debeat reſtituere, & damna ex prole adulterina illata reſarcire? Vide *Navarrum in Manuali cap. 16. n. 49. Verſu, Si autem. Fagundez to. p. in Decal. lib. 4. cap. 6. Bonacinam l. c. de Matrim. à n. 11. uſque ad 18. Card. De Lugo de Iuſt. tom. p. diſp. 13. ſec. 2. Dianam to. 2. Coordinatô tr. 6. reſ. 234. n. 11. & 12. ex p. 11. tr. 6. & Miſcell. 6. reſ. 56. alias 55.* & alios apud ipſos. Et ſi hìc obiter quæras, An parentes divites, & nobiles exponentes adulterinam, & ſpuriam prolem in hoſpitali domo ad occultandum adulterium, quando infamia, & alia mala, aliter, & commodè impediri ſufficienter nequeunt, peccent, & ad reſtitutionem teneantur? Reſpondeo cum *Caietano in Summa Verbo Adulterium, & Baſſæo l. c. num. 9.* nullum peccatum eſſe prolem exponere, ut in hoſpitali alatur, ad occultanda huiuſmodi adulteria: *hæc enim (Caiet.*

 ibi)

ibi) *eſt una ex rationibus, quare hæc loca pia inſtituuntur*. Imò ad ſimiles caſus hoſpitalia quædam ſunt fundata, ait *Leſsius libr. 2. cap. 19. dub. 6. n. 69*. At cum eodem *Gaetano l. c. Navarro in Man. cap. 16. num. 48. Sylveſter Verbo Adulterium, qu. 5. Leſsio n. 69. cit. Bonacina l. c. de Matrim. n. 11. Baſsaeo n. 9. cit. Verſu Addo*, & eum communi Doctorum apud eundem, dico, huiuſmodi parentes, ſi ſint divites, teneri reſtituere hoſpitali ſumptus quos ipſe fecerit in ea prole alenda. Quia hoſpitalium bona ſunt in uſus pauperum, & voluntas præſumpta fundatorum utique eſt, ut quando ex aliqua iuſta cauſa inſumuntur pro filio alicujus divitis, parentes teneātur ea compenſare in uſus aliorum pauperum. Tenentur enim parentes nō ſolùm alere, & veſtire, ſed & inſtruere per ſe, vel per alios propriam prolem: ita citati, & communiter.

374 Et ſi hìc iterum obiter quæras. An filius, cui mater dicit natum fuiſſe ex adulterio, & eſſe illegitimum, teneatur ſe gerere, ut irregularem, an verò queat abſque diſpenſatione tuto ſuſcipere Ordines? Reſpondeo cum *Henriquez libr. 11. de Matrim. cap. 21. n. 2. Fagundez libr. 4. cit. cap. 5. n. 16. Patre Paſqualigo Qq. Singularium qu. 86.* & aliis: Quando tempore conceptionis præſumpto patebat aditus marito ad uxorem (alioquin moraliter certum eſſet, quod eſſet filius adulteri, illegitimus, & irregularis) ita ut natus ſit in figura Matrimonii, ac ſe fama, ac honore publico tueri, bona fide putans ſe eſſe legitimum, poſſe ordinari, & ſacros ordines aſſumere abſque alia diſpenſatione, nec ſe gerere ut illegitimū, & irregularem, quamvis mater ei affirmet ſe eſſe illegitimum. Ratio eſt: tum quia neminē fraudat, & utitur iure ſuo. Tum quia neque in foro externo, neque in foro conſcientiæ, ex ſupra dictis, tenetur ſtare aſſertioni matris. Cùm enim ſit filius in poſſeſſione legitimæ nativitatis, non poteſt deiici per dictum matris, tanquam dictum unius, quod non ſufficit ad deiiciendum aliquem à poſſeſſione. Imò, nec tenetur ſtare in conſcientia aſſertioni matris, nec ei credere etiam ſi hæc iuraret filio (ex dictis ſupra) ſe eum concepiſſe ex adulterio, nam etiam iurans, eſſet tantùm inſtar unius teſtis iurati, qui ſecundùm veriorem ſententiam (apud *Paſqual. qu. cit. n. 4.*) non plenè probat etiam quando deponit de facto proprio: & in hoc caſu prætera ſpecialis militat ratio, quod videlicet non poſſit mater de certa ſcientia deponere, & iurare, quia res aliter ſe habere poteſt, cum ad ſummum conjecturaliter poſſit dicere, ſe hoc, vel illo modo concepiſſe. Adde item ex dictis, quod detegendo propriam turpitudinem valdè minuit ejus fidem.

375 Hinc deduc cum *P. Paſqualigo qu. cit. n. 6.* quod filius neque in ordine ad quodcunque aliud, ſive ſit ſucceſſio ad hæreditatem, ſive quodcunque aliud, teneatur credere matri aſſerenti, quod ipſum genuerit ex adulterio. Militant enim ſemper eædem rationes: & præſertim quod non poſſit certò ſcire, ſed ſolum conjecturaliter ex quo conceperit, quando cum pluribus copulata eſt. Quæ incertitudo facit, ut non poſſit aſſertio matris vincere præſumptionem, quam pro ſua legitima nativitate habet filius. Qui tamen ſi credit matri (quod non tenetur facere, cū Doctoribus ſupra) tunc jam eſt in mala fide, & ſicut amittit omne jus fundatum in præſumptione legitimæ nativitatis, tenetur petere diſpenſationem illegitimitatis, quæ facilè ſibi concedetur, & ſine illa ordinari non poterit, ut docet *Navarrus* apud *Fagundez*, & cum ipſo *n. 16. cit. in fine*.

PRI-

PRIVILEGIUM XXII.

Vxor, quæ commiſit adulterium, & concepit eo tempore quo eius maritus ad ipſam habuit acceſſum; neſciens certò, et ignorans, an proles ſuſcepta ſit mariti, vel adulteri, cauſa eiuſdem neſcientiæ, et ignorantiæ, abſolvitur, et excuſatur ab obligatione reſtitutionis faciendæ marito, aut legitimis filiis, etc. nec tenetur ad aliquid.

376 HOc privilegium (quod ponit etiam expreſsè, & approbat *P. Paſqualigus Singulari qu. 85. n. 6.*) ſequitur apertiſſimè ex præcedenti. Si enim ex ibi concluſis Authoritate, et ratione excuſatur à reſtitutione adulter, pariformiter, et multò magis excuſanda eſt adultera, ita ut nec iſta ad aliquid teneatur, uti nec illa tenetur, ex ibi firmatis. Et præterea probatur cum eodem *Paſqual. n. cit.* Tum quia ſi conceptionis tempore maritus ad ipſam habuit acceſſum, remanet dubia, an ex ipſo, an verò ex adultero conceperit, ac proinde melior eſt ejus conditio tanquam poſſidentis bonam famam, & cætera, quibus ſe privare poſſet. Tum etiam quia, cùm non poſsit eſſe certa ex quo conceperit, non poteſt nec aliquid facere, ex quo dubiæ legitimitatis proli naſci poſsit aliquod præjudicium; hoc etenim eſſet contra juſtitiam, cùm in dubiis non poſsimus aliquem ſua poſseſsione ſpoliare. Adde cum eodem *Paſqualigo n. cit.* quod poteſt adultera in conſcientia ſequi præſumptionem juris, de quo idemmet *n. p. eiuſdem qu. 85.*

PRIVILEGIUM XXIII.

Si proles ſuſcepta eſt ex ſoluta, cum qua duo, treſve commixti carnaliter fuere, quorum quilibet ſcit quidem ſe perfectam habuiſse copulam cum illa; neſcit tamen certò ſuſceptam prolem eſſe ſuam; cauſa huius neſcientiæ, et ignorantiæ, non obligatur ad expenſas in alimenta, nec ad quidquam expendendum, vel reſtituendum ratione dictæ prolis.

377 HUjuſmodi privilegiũ probatur, tum ex duobus antecedentibus, ex quibus utique conſequenter ſequitur, ut patet: tum quia, in dubio melior eſt conditio poſſidentis ſua bona (ut toties ſuperius dictum eſt; & communiter conceditur, maximè in materia iuſtitiæ, *Diana Coordinatus tom. 8. tr. 2. reſ. 2. ex p. 4. tr. 3. reſ. 2.* & alibi) *l. Si ob turpem, ff. de condict. ob turp. cauſ.* unde cùm ſimus in caſu dubii, nullus prædictorum ſpoliari debet poſſeſsione ſuæ pecuniæ, ut in alimenta, vel in quidquam aliud tribuat, aut expendat; tum quia, quando iura partium ſunt obſcura, reo favendum eſt potius, quàm actori, *Reg. 11. in 6.* puer autem, qui petit à prædictis alimenta, &c. eſt actor, iidem vero rei, tum quia non eſt æquum debitum incertum ſatisfieri ſolutione determinata, & certa; & ſicut ob delictum incertum non eſt aliquis afficiendus poena certa; ita nec obligandus eſt ad certam ſolutionem, & reſtitutionem, quandiu non conſtat de debito. Cùm igitur debitum alimentorum ſit incertum apud quemlibet ex his, qui poſſunt reputari parentes, non debent obligari ad alimentorum ſolutionem, durante dubio, neſcientia, ac ignorantia; per hanc ergo excuſantur, deobligantur, &c. contra eos, qui volunt in hoc caſu, & æquali dubio, à quolibet ex his concubinariis alimenta ſubminiſtranda eſſe;

ſe; & in dubio inæquali, pro rata dubii.

378 Et hoc idem privilegium ponit,& approbat *Gobat in Theologia Iuridico-Morali cap. 28. ſec. 3. n. 53. Verſu Dico 3.* nam poſtquam, ipſe, cum *S. Antonino, Sylveſtro, Armilla, Navarro, & Leſſio,* poſuit *n. 48. Verſu, Dico enim 2.* hujuſmodi concluſionem: *Probabilius eſt, te non obligari ad quidquam alimentorum præſtandum illi, de quo omnibus conſideratis, poſitivè, & rationabiliter, ſeu ob prudentem, peculiaremque cauſam dubitas, utrum ſit tuus filius nec ne:* Addit *n. 53. cit.* (& eſt privilegium propoſitum) *Quæ præcedens concluſio vera eſt, atque intelligenda eſt, etiam in caſu, quo proles illa ſuſcepta eſt ex ſoluta, cum qua duo, treſque fuerunt carnaliter commixti, & quorum uterque ſcit, ſe perfectam copulam habuiſſe cum illa.* Et ſi eidem, & mihi objicies, ſi hæc cauſa deferretur ad tribunal, fore, ut Iudex, ſingulos ex his ſcortatoribus condemnaret ad præſtandum aliquam ſaltem partem victus, juxta *l. ita vulneratus, §. Æſtimatio, ff ad l. Aquil.* ultro concedimus: dicimus tamen quod id faceret, tum quia maleficia non debent eſſe impunita, ut *ibid.* exprimit *l. C.* tum quia quando agitur in foro de præſtandis alimentis, non oportet probare plenariè filiationem, *Maſcardus concluſ. 786. num. 10.* Et ſi præterea inferas, ex eodem privilegio ſequi, ejuſmodi prolem patre à quo alatur carituram: concedo illationem,& ſequelam, quam concedunt etiam, præter *Gobat l. c. num. 57.* (ubi, *Hoc eſſe verum, & miserandum quidem, non tamen dictu abſurdum, & admitti debere ab omnibus in cauſa huius concluſionis) Magiſter Ildefonſus Dominicanus in p. 2. D. Th. tom. 2. Controverſ. 209. dub. 7. concluſ. 7. n. 1177.* relatus à *Diana tom. 6. Coordinato tr. 3. reſ. 138. n. 9. ex p. 11. tr. 5. & Miſcell. 5. reſ. 27. Diana* ipſe, *n. cit. 9.* ſic dicens: *Probabiliter aliquis dicere poteſt in ſupradicto caſu, nullum teneri ad præſtandum alimenta, ſed debere ali à matre, ſeu aliàs, ſicut ſi Pater eſſet mortuus. Et ex hoc inconvenienti educationis prolis incerto patre, damnatur coitus inter ſolutas perſonas, & nulla, etiam gentium barbararum lege, fuit permiſſum, quod una mulier habeat duos viros, licet unus vir naturâ, & veteri, & aliis, plures potuerit habere uxores.* Concedit etiam illationem hanc, & ſequelam (conſequenter, & privilegium propoſitum) *Eminentiſs. De Lugo de Iuſt. to. 1. diſp. 13. ſec. 2. Dubio incidente, n. 20. & ſeqq.* Imò in efficacem confirmationem ejuſdem, adducit *ibidem* ſequentia.

379 Primo: A poſteriori arguēdo, hoc pacto. Theologi, ut malitiā intrinſecam oſtendant, quam habet peccatū ſimplicis fornicationis, hanc rationem communiter afferunt: quia videlicet proles ex fornicatione concepta exponitur periculo non habendi certum patrem à quo ali,& educari debeat, quod eſt contra finem generationis humanæ, quæ ordinatur non ſolum ad procreationem prolis, ſed etiam ad talem prolem, quæ iuxta humanam naturæ conditionē, debito modo ali, & educari poſſit. Igitur ſupponunt ceſſare obligationem illam paternæ curæ, quoties pater incertus eſt de prole ſua: alioquin ſi uterque, & quilibet ex parte obligaretur, non careret tunc proles concepta ex fornicatione, commoditate illa, ob cujus defectum eſt illicita fornicatio.

380 *Franciſcus Bardi de Conſcientia Dubia, & Scrupuloſa Diſceptat. 6. cap. 9. §. 21.* (in quo ad rem præſentem; proponit ſic: *Duobus cum eadem muliere rem habentibus, ſi illa pariat, à quo ex illis duobus alenda ſit proles, quando de eius genitore minimè conſtat?* Et reſolvit *n. 3.* cum *Vaſquez, Martinez, Turriano, Villalobos, Dicaſtillo,*& aliis, ab utroque concubinario, in æquali dubio, alimenta proli ſubminiſtranda eſſe, ob rationem de qua infra) Opponitur argumēto prædicto *Emin. de Lugo,*& negat illius conſequentiam, quia inquit non obſtante obli-

obligatione alendi prolem incertam, non vitatur periculum malæ educationis ob quam D. D. moti ſunt ad oſtendendam malitiam intrinſecam ſimplicis fornicationis, nam incertitudo ipſa prolis facit decreſcere amorem erga eãdem, pariterque ſollicitudinem, ac paternam curam, qua parentes, certi de prole, conantur illam tenero affectu educare, proinde falſum ab Authoribus ſupponi, ceſſare obligationem ad alimenta præſtanda proli incertę ea incertitudine de qua loquimur. Verum hæc oppoſitio non reſolvit omnino argumẽtum oppoſitum: hocque evidens eſt; nam ſi ex ſola incertitudine prolis, præcisè, cum obligatione etiam alendi illam, non vitatur omninò periculum malæ educationis, ob rationem à *Bardi* allatam, majus utique periculum inſurget, & aderit, ac ferè inevitabile, abſque tali obligatione in dictis concubinariis, ſubminiſtrandi videlicet alimenta eidẽ incertæ proli, ut ex ſe conſtat. Et ſi ex hoc oritur inevitabile, ac certum ferè, majuſque periculum malæ educationis, ex eodem etiam meritò, rationabiliter à poſteriori inferũt Theologi apud, & cum *de Lugo*, ut in eiuſdem primo allato argumento.

381 Secundò: A ſimili arguendo. Si conſtet de homicidio commiſſo, & ſolùm dubitetur, an fuerit commiſſum à Petro, an vero à Paulo, & adhibita diligentia dubium expelli nequeat, non poſſet tunc Iudex licitè utrumque punire, hoc enim iniquum eſset, cum certũ ſit alterum ex illis eſse innocentem, & utrumque puniendo puniri innocentem. Unde barbarum omninò, & crudele fuit, quod Princeps quidam feciſſe narratur, qui cum neſciret quis ex tribus famulis certos ſuos fructus pretioſiſſimos comediſſet, iuſſit ſingulos ſecari, ut appareret, in cuius ſtomacho reperirentur, prout in ſecundo apparuerunt, primus autem innocens ſectus fuit. Similiter ergo, ſi uterque parens incertus obligaretur ad alendam prolem incertam, ſequeretur, quod alter ex illis, qui non eſt pater, conſequenter non eſt debitor, obligaretur ad ſolvendum id, quod non debet, quod eſt iniquum. Ita *De Lugo*: cui

382 Item reſpondet idem *Bardi*, negando paritatem, quia in allato caſu homicidii patrari præſumptio iuris eſt pro Petro, & Paulo, cùm de neutro determinatè conſtet commiſſio delicti, aut applicatio cauſæ homicidii, idcirco iniquum eſset utrumque punire: at in caſu noſtro præſumptio iuris eſt contra illos duos cõcubinarios de quibus conſtat certò, & determinatè patratum delictum, & cauſam prolis generandæ appoſitam fuiſse; ideoque uterque eſt obligandus (Concludit *Bardi*) ad ſolvendã alimenta. Et confirmari poteſt hujuſmodi reſponſio: nam ſi duo ex. gr. ſeorſim, & caſu ſagittas proiiciant injuſtè, quarum una interficiat ſervum Antonii, licet ignoretur cujus ſagitta interfectus ſit, ſinguli tamen debent compenſare damnum pro quantitate dubii, cum conſtet utrumque cauſam injuſtam damni appoſuiſſe, ab illiſque damnum proveniſſe. Similiter ergo cum etiam in caſu noſtro ſinguli ſua fornicatione damni, ſeu generationis cauſam dederint, & conſtet ex illis prolem genitam, licet ignoretur à quo determinatè, debent ſinguli pro rata, ſeu quantitate dubii, damna compenſare, & alimenta ſolvere. His tamen non obſtantibus.

383 Rejicitur dicta reſponſio, ac ejuſdem confirmatio, & hinc magis, magiſque roboratur doctrina *De Lugo*, ac privilegium noſtrum. Ad reſponſionem namque cõceditur quidem nec Petrum, nec Paulum puniri poſſe poena homicidii, ſi neuter convincatur de homicidio, (& pro utroque ſit præſumptio iuris, ut in reſponſione) alioquin puniretur aliquis innocens. At idẽ omninò eſt, ac præſumptio eadem in

ca-

caſu noſtro,& nulla diſparitas;quia neuter ex dictis duobus convinci poteſt de effectu prolis, ſui cauſa ſequuto, ratione cujus dicatur teneri reſtituere, & ſolvere alimenta: ſi uterque igitur cogatur, aliquis innocens cogitur,& abſque obligatione. Ad confirmationem verò, quam ſibi etiam obiicit *De Lugo l. c. ſub n.* 23. dò eiuſdemmet ſolutionem: negando antecedens, licet enim in caſu allato poſsent ſinguli puniri partialiter, non tamen reſtituere deberent. Differentiæ ratio eſt; quia ex punitione partiali non ſequitur quod aliquis innocens puniatur, cum uterque deliquerit proiiciendo ſagittam cum periculo occidendi. Unde ſinguli puniri poſſunt, non quidem poena homicidii, ſed ſolum poena,quam meretur projectio ſagittæ cum periculo occidendi, homicidio non ſecuto. Hinc retorquetur argumentum: quia tunc non poſſent ſinguli puniri, homicidii poena, cum neuter convinceretur, & alioquin puniretur aliquis innocens: ergo nec in caſu noſtro debent ſinguli reſtituere, vel ſolvere alimenta,quia reſtitutio non correſpondet etiam ex parte cauſæ injuſtæ poſitæ, effectu non ſequuto, ſed ſolũ quando ſequitur effectus; ergo ſi uterque cogeretur, aliquis innocens, & abſque obligatione cogeretur ſolvere, quod iniuſtum utique eſſet. Ita *De Lugo*. Qui

384 Tertiò,Arguit à priori: Quia in hoc caſu eadem eſt obligatio in foro interno, quæ eſt in foro externo, cum non ſit in foro interno alia præſumptio, vel notitia veritatis: in foro autem externo,actore non probante,reus abſolvitur. ergo cum filius natus ſit actor petens alimenta, & non probet aliquem ex illis eſſe ſuum patrem, uterque fornicarius, qui reus eſt, erit abſolvendus, & non ſolum in foro externo,ſed etiam in interno, cum non ſit major ratio in hoc, quàm in illo. Nec effugit vim argumenti hujus *citatus Bardi*, dum dicit *n. 3. cit.* repetitque *n.* 8. (& eſt fundamentum ſuæ, & contrariæ ſententiæ) quod cum uterque concubinarius rem habuerit cum illa muliere, dum non conſtat prolem eſſe unius, & non alterius, præſumptio eſt contra utrumque, & poſſeſſio juris petendi alimenta pro filio genito. Et quia præſumptio,licet ſit contra utrumque concubinarium, non eſt tamen totaliter contra utrumque ſeorſim, idcirco uterque non ad totum, ſed ad partem tantum obligatus,& obſtrictus eſt. Non inquam effugit hoc vim argumenti, cum ex dictis iam conſtet non adeſſe talem præſumptionem contra dictos concubinarios à *P. Bardi* pretenſam, & pro certo quaſi ſuppoſitam, hanc enim negat de *Lugo*, ut patet, & nos cum ipſo, & cum aliis.

385 Dices cõtra: *Æquitas non patitur* ut in dubio, & in caſu noſtro, filius maneat omnino deſertus ſubſidio patris. Hinc *Dicaſtillo de Iuſt. lib. 2. tr. 2. diſp. 7. dub. 11. n.* 161. apud *Dianam to. 8. Coordinato tr. 2. reſ. 15. n. 3. ex par. 7. tr. 11. & Miſcell. 2. reſ.* 35. ſic aſſerit: *Quando dubium eſt inter duos concubinarios, & aqua conditio dubii, tunc certum eſt alterutrum illorum eſſe patrem. Et cum dubium ſit uter duorum pater ſit illius, iniquum eſt ut à neutro accipiat alimenta, & præterea æquitas non patitur; ut unus ſolvat, & alter ſit immunis, cum æqua ſit utriuſque ratio.* Sic ille. Cui cum *De Lugo* reſpondetur, quod neque æquitas patitur, ut aliquis cogatur ex parte cognoſcere, & alere ut proprium filium, quem non ſcit eſſe ſuum: Unde ſuæ fortunæ imputare debet filius, quod propter incertitudinem, patrem ſuum non agnoſcat à quo exigat ſubſidia paterna. Sic enim etiam (addit idem *Lugo*) ſi decem patres expoſuiſſent ſinguli filios ſuos, & ſolus unus ſupereſset vivus, non tenerentur ſinguli concurrere ad eius alimenta, ſi nemo ſciret illum eſse ſuum filium, quia incertitudo impedit eum ab agnoſcendo ſuo parente. Et cum hac paritate privilegium claudo: concedenden-

dendo tamen cum eodem *De Lugo*, *Diana l. c.* & aliis, etiam oppoſitam ſententiam (quæ videtur magis communis) eſſe ſatis probabilem, licet magis placeat nobis tradita in privilegio, ob argumenta adducta, quæ illam efficaciter ſuadere videntur: & etiam ob ea, quæ firmata ſunt in duobus præcedentibus privilegiis, ex quibus hoc tertium in conſequentiam venit, ut ex ſe patet.

PRIVILEGIUM XXIV.

Qui ex ignorantia iuris, vel facti non obſervat debitum ordinem in reſtitutione facienda, excuſatur à peccato mortali contra Iuſtitiam.

386 QUando bona debitoris ſufficiunt in ſolutionem pro omnibus creditoribus, non eſt opus ordine ullo in reſtitutione ſervando, nam omnibus integrè ſatisfaciendum eſt: certus ſervandus eſt ordo, quando dicta creditoris bona non ſufficiunt, ut docet communiter D. D. apud *Bonacinam to. 2. De Reſtit. in Genere diſp. p. qu. 8. punc. 2. propoſit. 5. n. 26.* Unde ſi ſint plures creditores, inter quos nullum ſit privilegium prælationis, unuſquiſque ſervato debito ordine ſatisfaciendus eſt, tum quia hoc ordine prætermiſſo, infertur iniuria, & damnum aliis cõcreditoribus, & committitur peccatum mortale (ait idem *Bonacina* ibi) contra iuſtitiam: tum quia, ordo Civilis legis, quæ non nititur falsâ præſumptione, obligat in conſcientia, ut conſtat ex tractatu de Legibus. Adverte tamen cum *Leſſio de Iuſtit. libr. 2. cap. 15. dub. 4. n. 36. Bonacina n. cit.* (& apud hunc) *Turriano, Reginal. Valent. Clavi Regia, Molina, Navarro, Bannes, Salonio, & Arragonio.* Quod ſi alicubi extent leges, ſtatuta particularia, vel conſuetudines rationi conſentaneæ circa ordinem reſtituendi hæ ſunt ſervandæ, & quidem in foro conſcientiæ, ut communiter D. D. apud eundem *Leſſium n. cit.* Nam hæ leges non nituntur præſumptione, ſed æquitate naturali; ex qua propter bonum commune ſtatuunt hunc ordinem: quod non minus potuerunt facere, quam transferre dominia uſucapione. Omnis autem lex humana rectæ rationi conſentanea, quæ non nititur falſa præſumptione, ſervanda eſt in conſcientiæ foro: ità *Leſſius n. 37.* Servandus igitur inquam eſt debitus ordo ex obligatione conſcientiæ in reſtitutione facienda: adeo ut debitor qui ſcit ſtatum ſuum deficere, non poſſit licitè creditori alicui ſibi grato, magis amico, conſanguineo, affini, &c. non petenti, integrè ſatisfacere, ut illi gratificetur, qui alioquin jus prælationis non habebat; quia (ut optimè etiam *lo: Vvigers de Iuſt. tract. 3. cap. 5. dub. 6. n. 24. Leſſius cap. cit. dub. 5. n. 40. Fagundez in Decal. to. 2. libr. 7. cap. 34. n. 9. Diana to. 6. Coord. tr. 3. reſ. 209. num. p. ex p. 11. tract. 3. & Miſcell. 3. reſ. 13.* & alii apud ipſos) jura id non concedunt: & iſte creditor jus prælationis non habet, ſed cum ceteris creditoribus pari jure concurrit; maximè quia vigilantia in petendo non facit eum potiorem, quia non petiit. Unde non licebit debitori præſtare huic ſolutionem integram cũ præjudicio aliorum, qui jure pares, aut potiores ſunt: & inter pares, ſingulis aliquid ſolvendum eſt pro rata, ſecundùm quod vires debitoris ferunt.

387 Verum quidem eſt, quod ſi debitor ſic alicui non exigenti ultroneè ſol. veret, non tenebitur hic, qui accepit, in conſcientia ad reſtitutionem, & ſecurus eſt in utroque foro, quantumvis ſciat hoc fieri cum detrimento aliorum, qui a quod accepit erat proprium debitoris, nec erat hoc in ſe, ſive in ſpecie aliis obligatum, ut ſupponitur, neque apparet unde aliunde naſceretur obligatio in conſcientia ad reſtitutionem faciendam. Et confirmari hoc poteſt ex *l. quod*

autem, §. *apud Labeonem*, *ff. De his,quæ in fraud. credit*, *& ex l. pupillus*, *ff. eodem*: ubi in eo caſu negatur actio aliis creditoribus ad petendum in judicio exceſſum, quem prædictus creditor jam habet, attenta quantitate debitorum aliorum creditorum: at hujuſmodi leges juſtæ ſunt; ergo vim habent etiam in foro interiori,& conſequenter in neutro foro tenetur reſtituere; & cum ſuum ſit id quod huiuſmodi creditor accepit, nō peccavit accipiendo, nec peccat conſequenter retinendo; & ita docent *Molina de Iuſt. to. 2. tract. 2. diſp. 536. n. 34. Verſu*, *Hoc loco eſt obſervandum*. *Leſſius dub. 5. cit. n. 41. Vvigers n. 24. cit. Diana l. c. n. 4.* & alii.

388 Nec obſtat aſſertum à *Bonacina l. c. n. 23. Verſu,Sed mihi dicendum*, *cum Rebell. Sylveſtro*, *Azorio*, *Turriano*, & aliis: Non poſſe videlicet,quando creditor mala fide accepit, ſciēs debitorem eſſe impotentem ad ſolvendum omnibus;quidquid ſit de foro externo,in quo non datur actio (*ex iuribus citatis*) Et ratio eſt, quia accipiendo peccavit contra iuſtitiam commutativam, & feciſſe videtur contra ius aliorum creditorum habentium æquale ius;ex violatione autem iuſtitiæ commutativæ cum alterius damno oritur obligatio reſtitutionis: Non inquam obſtat, & *Bonacina* (ut optimè *Diana l. c. n. 6.*) petit principiū: hoc enim eſt de quo quæritur, an videlicet creditor benè accipiat, licet debitor malè ſolvat, & conferat: & quidem contingit ſæpè, ut collatio ſit mala, & receptio bona,ut in prodigendo dante,& in recipiente. In collatione item ſacramentorum ab exiſtente in mortali, & in aliis multis:de quibus quidquid ſit, & de aliis caſibus: de præſenti loquendo: nonne per ipſummet *Bonacinam l. c. n. 21.* ſi creditor iſte prius peteret, licitè acciperet;ergo etiam non petens, ſi recipiat,nullam facit aliis iniuriam. Nam quando accipit, approbat alterius ſolutionem,& eſt quaſi virtualis quædā petitio. Et ſi antecedenter ad ipſam ſolutionem in ea occaſione ſolum dicat; ego peto, ſolve mihi: his tantum verbis tota aboletur iniuſtitia.Quod autem illa verba expreſsè dicat, vel non dicat, nullius momenti videtur eſſe,atque adeo non facit iniuriam. Ita *Diana n. 6. cit.* Et apud ipſum *Dicaſtillus de Iuſtit. lib. 2. tract. 2. diſp. 11. dub. 8. n. 74.* idem tenet,& ſic aſſerit: *Qui ſic accipit,ad nullam reſtitutionem tenetur*, *quia non accipit rem alteri obligatam*; *atque adeò non tenetur ratione rei acceptæ*; *præterea nec ratione iniuſtæ acceptionis*, *ut probavimus*, ergo, &c.

389 De dicto ordine ſervando in reſtitutione faciēda,agunt Doctores in materia de Iuſtitia, de reſtitutione præſertim: Si quis autem pro praxi ſua,& conſciētia,ſcire vellet quiſnam ordo in reſtitutione facienda in caſibus particularibus tenendus ſit, habet inter alios *Bonacinam qu. 8. cit.* quæ tota eſt de hoc ordine tenendo; videatur: præſcribit enim in ipſa dictum ordinem obſervandum, & ex ſententia communi obſervandum ſub reatu lethali. A quo tamen excuſatur quiſque per ignorantiæ privilegium propoſitum, etiam per eundemmet *Bonacinam n. 26. cit.* poſitum ſub his verbis: *Debitor qui non obſervat prædictum ordinem in reſtitutione facienda*, *peccat mortaliter contra iuſtitiam*, *niſi ignorantia iuris*, *vel facti*, *vel parvitas materiæ excuſet*. *Ità communiter Doctores*. Quod privilegium inſuper expreſsè laudatur, & admittitur à *Sayro in Clavi Regia lib. 10. tract. 5. cap. 10. dub. 8. n. 36.* Ubi: *Niſi talis debitor ignorantia facti*, *aut iuris excuſaretur*. *Intelligendum autem hoc eſt de ignorantia probabili*, *quæ ſufficiens eſt excuſare à peccato*; pro quo privilegio refert etiam *S. Anton. Sylveſtr. Martin. Navarr. Petrum Navarr. Lopez*, *Rodriquez*, *Valentiam*: quibus addo *Fagundez n. 9. cit. in fine*: ibi enim ſic ipſe: *Dicendum eſt peccare mortaliter prædictum debitorem*, *quid facit*, *niſi aliunde*

de excuſetur, vel ratione parvitatis materiæ, vel ex ignorantia probabili iuris, vel facti, vel ex neceſsitate extrema, vel quaſi extrema, aut ſaltem gravi, ut docet Sayrus cit. n. 36.

PRIVILEGIUM XXV.

Ignorantia, quæ prodeſt ad præſcribendum, excuſat à reſtitutione.

390 Præſcriptione legitima acquiri rei dominium in utroque foro, res eſt iam nunc omnibus certa. Quia lex, & Princeps, cauſâ publicæ utilitatis, & ob bonum commune poſſunt alicui auferre dominium rei ſuæ, ſeu rem unius alteri applicare, ut fusè Doctores de præſcriptione. Hinc, ſi ad antiquum Dominum poſt legitimos præſcriptionis annos, res caſu revertatur, non poſſet illam ſine novo titulo ſibi uſurpare, nam uſurparet alienum: adeo enim valida eſt præſcriptio, ſi legitima ſit, & omnes eiuſdem conditiones adſint, ut verè exinde rei dominium ab uno in alium transferat, neque res per eam acquiſita reſtituenda unquã ſit, ut aſſerit *Clavis Regia libr. 9. cap. 12. n. 2. Verſu, Quinta eſt*: ibique communis ſententia Doctorum, & etiam apud *Palaum par. 7 de Iuſt. in Genere diſp. unica, punc.* 12. §. 2. *n.* 2. Præſcriptio autem (quę iure civili introducta fuit propter bonum publicum, tum ut eſſet litium finis, tum ne rerum dominia eſſent incerta, *Io: Franciſcus Balbi tract. de Præſcriptionibus par. pr. Quæſito* 4.) ſic definitur: *Acquiſitio, ſeu adeptio dominii utilis, vel directi rei alienæ per continuationem poſſeſsionis bonæ fidei ſpatio temporis à lege definiti*: ita *l. Uſucapio, ff. de Uſucapionibus*. An verò Uſucapio, & præſcriptio aliquo modo differat, idem *Balbi tract. cit. quæſito* 3. reſpondet, quod Uſucapio propriè reſpicit mobilia, præſcriptio verò immobilia, quamvis longè ſumpto vocabulo, præſcriptio, comprehendat Uſucapionem: & idem videtur innuere *Leſsius de Iuſt. lib. 2. cap. 6. dub. p. n. 3. Verſu, Ex his*: dum ait: Quod præſcriptio magis communis eſt, quam Uſucapio, eo quia omnis uſucapio eſt præſcriptio, non è contra. Et hoc idem aſſerit etiam *Vrvigers de Iure, & Iuſt. tr. p. cap. 5. dub. p. Uſucapio diſtinguitur à præſcriptione, ſicut minus commune à magis communi, quia omnis uſucapio eſt præſcriptio, non è contra*: ſic ille. Communiter tamen à Iuriſconſultis præſcriptio vocatur uſucapio, quæ non ſolum circa mobilia, ſed etiam circa immobilia verſatur, ut videre eſt apud *Palaum par. 2. tr. 10. Diſp. Unica, punc. p. n. p.*

391 Dicitur præſcriptio, *Acquiſitio dominii utilis, vel directi*: quia per eam non ſolum acquiri poteſt res aliqua quoad dominium utile, idest quoad ſolos fructus eiuſdem rei, ſed etiam quoad ius in rem ipſam. Dicitur, *per continuationem poſſeſsionis*, quia poſſeſſio qua res præſcribitur debet eſſe continua, & non interrupta; nam ſine poſſeſſione continuata non datur pręſcriptio, *Reg. 3. de regulis iuris*. Dicitur, *bonæ fidei*: nam mala fides (ex iure canonico, cui ſemper ſtandum eſt) nunquam præſcribit, ut patet ex *Reg. 2. Iuris in 6.* ubi dicitur, *poſseſsor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*. Unde *cap. ult. de præſcriptionib. & cap. Vigilanti, eodem titulo*, derogatum eſt omni conſuetudini, aut legibus civilibus, aſſerentibus, dari poſſe præſcriptionem abſque bona fide: & ita etiã communiter Doctores. Quando autem mala fides præſumatur vide *Menochium de Arbitrar. lib. 2. cent. 3. caſu 225. tom. 2. de probat. concl. 1377. n. 18. & concl. 785. caſu 225 cum Balbo*, & aliis. Dicitur *Spatio temporis à lege definiti*: quia ad præſcribendum requiritur certi temporis continuata poſſeſſio: quod tempus variũ eſt pro varietate rerum pręſcribẽdarum. Ex qua definitione collige, quatuor requiri ad legitimã pręſcriptionem: poſſeſsionem videlicet, bonam fidem, ti-

titulum præſumptum, & tempus, de quibus paſſim Doctores. Vide. *Molinam, Azorium, Leſſium, Bonacinam, Caſtrum Palaum*, & alios. Solum circa bonam fidem (cum hæc pertineat ad privilegium propoſitum) firmandus tantiſper eſt calamus.

392 Bona ergo fides, quæ ad præſcriptionem requiritur, eſt credulitas, qua quis prudenter iudicat rem ſuam eſſe; vel ſaltem eſse alienam ignorat, modo ignorantia non ſit craſsa, vel affectata (aliàs non eſset bona fides, nec prudens, ut optimè etiam *Leſsius* ubi infra) & ita ut toto tempore præſcriptionis verè non ſit rei alienæ conſcius: *Molina de Iuſt. tom. p. tract. 2. diſp. 64. circa principium. Verſu, Quod attinet. Reginald. to. p. libr. 10. n. 293. Leſſius c. 6. cit. dub. 2. n. 9. Filliuccius to. 2. tr. 31. cap. 8. qu. 3. n. 186. Clavis Regia l. c. Verſu, Quarta eſt. Bonacina to. 2. De reſtit. in genere, diſp. p. qu. ult. punct. 2. §. 2. propoſ. 2. n. 15.* aliique apud ipſos, & communiter ſcribentes de præſcriptione. Et hoc idem habetur *in Cap. finali de præſcriptionibus* (quod. ſumptum eſt ex *Concil. Magno Lateranenſi*) ubi dicitur: *Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, Synodali iudicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quàm civilis; cum generaliter ſit omni conſtitutioni, & conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſervari. Unde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conſcientiam:* Hoc eſt, oportet ut toto tempore præſcriptionis (ut ſupra) non ſit conſcius rei alienæ, unde habeat bonam fidem, ideſt prudentem credulitatem, qua ignoret omninò rem quam poſſidet eſſe alienam, & indubitanter, ac quieta conſcientia credat eſſe ſuam. Quare ſi ex aliqua probabili ratione (non levi, ſeu ex qua prudens nil moveri debeat) conſcientia remordeat, quod talis res non ſit ſua deſinit bona fides, & ignorantia requiſita, & quæ prodeſt ad præſcribendum. Quia, ut quis juſtè incipiat ſibi uſurpare rem, quam antea non habebat, debet determinatè judicare, vel eſſe nullius, & ideo eſſe primò occupantis; vel certè ſuam eſſe, quantumvis id antea non adverterit: & nedum indubitanter judicare, & credere rem quam poſſidet eſse ſuam, ſed etiam meritò id ſibi perſuadere. Nā dubitans ſit ne ſua, an aliena, iniuſtè eam ſibimet uſurpat, cum ipſius conditio non ſit melior, quàm alterius: *Molina l. c. Reginaldus n. 293. cit.* aliique, & communiter.

393 Completo igitur toto ſpatio temporis à lege ad præſcriptionem definito, & continuata in ipſo (ut ſupra) bona fide, & ignorantia, hæc excuſat à reſtitutione; & poſt eam completam, non manet amplius obligatio in conſcientia reſtituendi rem poſſeſſam, quantumcumque poſſidens evidenter poſtea ſciat alienam fuiſſe. Et hoc idem eſt privilegium propoſitum, communiter approbatum ex dictis, & ab omnibus admiſſum, per quod res deſinit eſse aliena, & reſtitutioni obnoxia. Deſinit inquam eſſe aliena, & reſtitutioni obnoxia, etiam ſi poſſidenti conſtiterit eſse alienam, & bona fides, ac ignorantia ejuſdem ceſsaverit, dummodo id ei conſtiterit poſt completam præſcriptionem, quia poſt hanc, qui verè præſcripſit fecit rem ſuam, quæ aliena fuit: præſcriptio enim completa dominium transfert à priori domino in alium, etiam in foro conſcientiæ ex dictis. Supponit autem noſtrum privilegium, quod adſit capacitas activa reſpectu præſcribentis poſsidentis, & paſsiva reſpectu rei, quæ poſsidetur, ut videlicet poſsidens, poſsidere poſsit; & res poſsideri: defectu primæ capacitatis, Religioſus profeſſus non poteſt aliquid præſcribere, cum non ſit ſui iuris, & in eo deficiat capacitas activa, eſt enim incapax dominii, nec poteſt quicquam nomine ſuo poſsidere. Defectu ſecundæ, &

& paſſivæ, loca Religioſa ſacra, aut ſancta; jura Eccleſiaſtica, ſive ſpiritualia, à Laicis nequeunt præſcribi. Unde etiam ſi mille anni tranſierint, laici tamen talia jura, veluti decimarum, primitiarum, oblationum, præſcribere non valent. *Ioann. Andreas cap. 2. de Præben. in 6.* quia talia jura in laicos cadere nequeunt, ac proinde non poſſunt unquam laici præſcribere jus cognoſcendi, & judicandi cauſas Eccleſiarum, vel Clericorum. *Bonacin. l. c. n. 6. Azorius tom. 3. lib. p. cap. 19. & cap. 20. qu. 2. Clarus Regia libr. 9. t. 12. Dubio 2. per totum*, in quo multas res recenſet, quæ iure præſcribi non poſſunt, & ultimo loco, *ſub n. 9. Verſu, Vndecimò*, optimè advertit, nec poſſe præſcribi, ſeu non valere præſcriptionem contra eum, qui adeò impotens eſt, aut impeditus, ut rem ſuam in iudicio petere non poſſit, eo quod in illo non reperitur cauſa præſcribendi contra. Inde eſt, quod non valet contra mentecaptum, contra Minorem, ante ſcilicet annum 25. contra Filium ſub poteſtate patris exiſtentem; contra uxorem, cujus vir non eſt adminiſtratione privatus; & denique nec contra omnem, qui iuſtam, & legitimam habet cauſam, ſeu impedimentum, ne contra poſſeſſorem agat: de quibus legendi Authores, qui latè iſta pertractant: Vide *Bonacin. l. c. n. 9. & Haunoldum de Iure, & Iuſt. to. p. tract. 5. cap. 2. Controv. 5.*

394 Unum hìc etiam obiter addo cũ *P. Paſqualigo De Sacrificio Novæ legis to. 2. qu. 1047. n. 6. 7. 8. & 9. & qu. 1048. n. p.* Nec Legatum pro Miſſis poſſe præſcribi contra Defunctum (licet præſcribi poſſit contra legatarium, ut communis tenet ſententia apud eundem *qu. cit. n. 3. & 4.* Eo quia cum legatum habeat onus Miſſarum, poteſt hæres credere quod legatarius nolit acceptare legatum intuitu oneris, & ſic manere in bona fide) Agitur enim in legato non ſolum de intereſſe legatarii, ſed principaliter de intereſſe defuncti, quia defunctus, & teſtator, legando, intendit principaliter animæ propriæ proſpicere, mediantibus ſuffragiis Miſſarum, & eligit legatum tanquam medium ad hunc finem. Unde hæres cum ſemper teneatur curare, ut Miſsæ celebrentur, ob debitum quod cum defuncto contraxit, adeundo hæreditatem, & conſentiendo in voluntatem, & diſpoſitionem teſtatoris, tenetur ad ipſas, & ad legatum, tanquam medium, atque adeo etiam ad finem, ad quem à Defuncto ordinatum fuit. Et idcircò licet contra legatarium poſſit præſcribere, non tamen contra Defunctum; ſed tenebitur ſemper curare, ut celebrentur Miſsæ ab ipſo præſcriptæ. Ratio autem cur nequeat præſcribi contra Defunctum eſt manifeſta (inquit *Paſqualigus n. 7.*) & ex eo conſtat, quia cum Defunctus non ſit amplius in hominum commercio, non poteſt argui de patientia, & negligentia in non petendo quod ſibi debetur; unde reſpectu ipſius non habet locum fundamentum præſcriptionis, nec hæres eſt in bona fide, quia non poteſt putare, quod defunctus non curet adimplori legatum, quaſi non petat: peteret enim ſi poſſet. Accedit, quod generaliter præſcriptio eſt inducta ab humanis legibus pro quiete, & tranquillitate Reipublicæ, & ideo non plus ſe extendit, quàm ſe extendunt leges humanæ; hæ autem non ſe extendunt ad Defunctos, tanquam extra iuriſdictionem humanam.

395 Hinc ſequitur primò, Quòd totum id, quod hæres acquirere poteſt per præſcriptionem, eſt ius liberum committendi celebrationem Miſſarum cui voluerit, & tribuendi ipſi legatum. In quo tamen illud eſt advertendum, quod quamvis minori quantitate poſſit facere Miſsas celebrare, quam legata ſit à teſtatore, tenetur tamen totam quantitatem legatam exhibere; quia exhibetur non tam in beneficium celebran-

brantium, quàm in beneficium animæ Teſtatoris: ſi quidem quò major eſt quantitas, quæ exhibetur, eo maior etiam eſt fructus, quem defunctus percipit, tum quia eleemoſina quo maior, eò etiam eſt magis ſatisfactoria; tum quia ſactificium eſt magis proficuum, quò magis influit Teſtator in ipſum per maiorem eleemoſinam.

396 Secundò ſequitur. Quòd cum Defunctus non poſſit inſtare pro exequutione legati, & celebrationis Miſſarum, tanquam extra humanum commercium, remanet in diſpoſitione ultima voluntas ipſius, quæ ſicut operatur poſt mortem, ità etiam inſtar legis impoſitæ rebus ſuis continuò loquitur, & inſtat pro exequutione ſui ipſius. Valet enim argumentum à lege, ad Teſtatorem: ut obſervant *Riminal. Conſil. 540. n. 4. Vol. 5. Cravetta Conſil. 291. n. 5. libr. 2. Cephel. Conſil. 541. n. 23. libr. 4. Handed. Conſ. 57. n. 15. & Ludoviſ. deciſ. 219. n. 2.* Unde ex hoc quoque capite impeditur præſcriptio, & fit, quod hæres ſit in continuo ſtatu peccati mortalis, quouſque ſatisfaciat piæ diſpoſitioni Teſtatoris. Hactenus doctiſsimus *P. Paſqualigus*: Cum quo etiam tene *qu. cit.* 1047. *n. 5.* & cum aliis ibidem, quod nec poſsit hæres præſcribere contra legatarium, niſi notificet ipſi diſpoſitionem Teſtatoris de legato. Ratio eſt. Quia præſcriptio fundatur in ſcientia, patientia, & negligentia non petentis, *l. 2. C. De ſervit. & aqua*, & ibi Doctores. Si autem non notificetur legatum, non habet locum ſcientia, patientia, & negligentia ipſius, quæ ſunt fundamentum præſcriptionis. Et cum teneatur hæres adimplere diſpoſitionem Teſtatoris, ratione obligationis, quam cum ipſo contraxit adeundo hæreditatem, & conſentiendo in eius ultimam voluntatem, tenetur etiam interpellare legatarium, an velit acceptare legatum cum onere annexo, ut ſi fortè nolit, poſsit ipſe ſatisfacere propriæ obligationi, ut per alios Miſſæ celebrentur. Et cum eodem inſuper tene, contra Defunctum Teſtatorem non poſſe præſcribi legatum pro Miſsis, ſive ſit pro Miſsis pro una vice tantum, ſive ſit annuatim, tenetur enim ſemper hæres curare ut Miſsæ à Defuncto ſive pro una vice ordinatæ, ſive annuatim celebrentur, ob debitum quod cum defuncto contraxit adeundo ut ſupra, hæreditatem, & conſentiendo in voluntatem, & diſpoſitionem Teſtatoris: Unde ſi præſcriberet contra legatarium, in eo ſtatu eſſet, in quo foret ſi legatarius repudiaret legatum; ità *Paſqual. qu.* 1048. *n. p. cit.* An verò Eccleſia, ſeu Capellanus poſsit præſcribere numerum Miſsarum, vide eundem *Paſqualig. to. 2. cit. qu. 1192, & Tamburinum Opuſculo De Sacrific. Miſſæ libr. 3. cap. 7. §. p.* reſpondet uterque affirmativè: ſed *P. Paſqualigus in fine qu. n. 6.* loquens conſequenter, optimè advertit, *quod ut præſcribantur onera huiuſmodi Miſſarum quoad numerum, præſcribendum eſt contra ius Eccleſiæ, & non contra ius defunctorum: beneficia enim ſunt de Iure, & patrimonio Eccleſiæ, & proinde Eccleſia habet ius ad exigenda onera, quæ ſunt ipſis annexa, qualia ſunt onera Miſſarum celebrandarum, ita ut à fundatoribus cenſeatur translatum in ipſas ius illud, quod ex fundatione acquirunt quoad exigenda onera ab iis, quibus pro tempore imponuntur. Et ideo regulanda eſt præſcriptio ſecundum leges præſcriptionis contra Eccleſiam, & non præſcriptionis circa abſentes; præſertim quia defuncti non ſunt in humano commercio, nec retinent iura contra viventes, nec ſubſunt legibus humanis, & proinde nec legibus præſcriptionis.* Ita ille. Poſt hæc ſcripta inveni *Alphonſum de Leone De officio Capell. qu. 5. ſec. 21.* quærentem, An poſſit præſcribi Legatum annuum pro Miſsis celebrãdis, ſi non fuit ſolutum per aliquod tempus, & *n.* 315. reſolvit & ipſe præſcribi poſſe contra Eccleſiam non petentem illud. Videatur.

397 Ex ſuperius dictis de bona fide, & ignorantia, infertur primò, debitorem, qui jam triginta annis elapſis nō ſolvit debitum, non potuiſſe illud præſcribere carendo tali bona fide, & prudenti ignorantia: Si tamen daretur caſus, quod bona fide poſſederit triginta annis jus non ſolvendi, & bona fide exiſtimaverit ex ignorantia probabili ſe nihil debere, eo quia crediderit, debitum ſolutum fuiſſe, aut condonatum, vel quia nihil omnino recordatus ſit; in tali caſu poterit debitum præſcribere. *Bonac. l. c. n. 16.* & alii ibidem. Secundò infertur, non gaudere privilegio præſcriptionis eum, qui bona fide, & prudenti ignorantia incepit poſſidere, ſed nondum finito tempore ad præſcriptionem requiſito malam fidem habuit; non enim dicitur habuiſſe bonam fidem, & ignorantiam tempore requiſito ad præſcriptionem, ita communiter Doctores, apud, & cum *Bonacina n. 17.* Caſu tamen, quod bona fide inchoata fuiſſet poſſeſſio, & ſuperveniret poſtea mala fides, ei poſtea hæc iterum deponatur; eo quod comperiatur revera non fuiſſe malam fidem, ſed errorem, præſcriptio continuatur, non interrumpitur: idem *Bonacin. eod. num.* ſequens *Molinam de Iuſt. to. p. tract. 2. diſp. 63. Concluſ. 2.* & alios ab utroque relatos, aſſerentes poſſeſſionem, ſeu præſcriptionem non interrumpi ob dubium ſuperveniens poſt poſſeſſionem bona fide inchoatam, tum quia hic manere poteſt in poſſeſſione rei; ergo poſſeſſio non interrumpitur. Tum quia *in cap. ult. de præſcript.* ſolum ad præſcriptionem requiritur, ut is, qui poſſidet in nulla temporis parte habeat conſcientiam rei alienæ: qui autem inchoata poſſeſſione bona fide, incipit dubitare, non dicitur habere conſcientiam rei alienæ. Et hæc eſt communiſsima Doctrina apud *Paſqualigum in Qq. Singularib. qu. 146. n. 3.* Quod in dubio melior ſit conditio poſsidentis, & proinde, quod non obſtante dubio poſsit retineri res poſſeſſa, eo quia cum hujuſmodi dubio mala fides non habet locum, neque enim dubium illam inducit, ut notant *Bald. in cap. Si diligenti, n. 7. De præſcript.* & *Decian. Conſ. 124. n. 58. lib. 3.* nam mala fides (ait etiam *Paſqualig. qu. cit n. 4.*) fundatur in cognitione, quod res ſit aliena, quam excludit dubium: ſi enim ſciret eſse alienam, non dubitaret. Imò ignorat eſse alienam, ſi quidem ſolum dubitat, quod poſsit eſse aliena. Et ideo dubitans æquiparatur ignoranti, *l. Manifeſtiſſimè, §. Sin autem dubius, c. de Furtis;* & notant communiter Doctores. Neque enim dubitans ſcit id, de quo dubitat. Si autem neſcit ignorat, & proinde dubitans habet neceſsariò annexam ignorantiam de eo, de quo dubitat. Qua dubitatione, & ignorantia ſtante remanet excluſa mala fides, quæ ſola impedit præſcriptionem iuxta *Cap. fin. De Præſcript.* Concurrat ergo bona fides, nec obſtat quicquam præſcriptioni, dubium de legitima poſseſsione. Verum quidem eſt, ait *Molina*, & cum ipſo *Bonacina*: quod poſito dubio, tenetur diligentiam adhibere ad rei veritatem inveniendam, & ſi adhibita diligentia veritatem nihilominus invenire non potuit, dubium practicè deponere debet, & rem de qua dubitabat, licitè retinebit, ut communiter Doctores *in Tractatu De peccatis, de Conſcientia dubia.* Concludit tamen *Bonacina*, cum *Molina*, quod ſi ſuperveniente præfato dubio putet ſe cum peccato poſsidere, ſeu dubium non deponat, & ſi fortè erret ex ignorantia, non præſcribit, tum quia adeſt mala fides; tum quia ita ſancitum videtur in *l. Si fur, §. p. de Vſucap.* iſte ergo deponat dubium, & præſcribit, ſic etenim nec habet malam fidem, nec conſcientiam rei alienæ, nec poſseſsionem interrumpit, ergo præſcribit.

398 Quod confirmari poteſt ex doctrina, quam tradit *Vaſquez in p. 2. to. p. qu. 19. art. 6. diſp. 66. cap. 7. Verſu, Ego ve-*

verò, n. 42. ibi enim loquens de eo, qui poſſidet quidem bona fide, ſed dubitat an res quam poſsidet ſit ſua, & nedum dubitat æquali dubio, ſed etiam inæquali, ideſt magis inclinando in eam partem, ut res aliena ſit: quo in caſu, quia aliqui apud ipſum contendunt talem ſic dubitantem teneri partem reſtituere ratione maioris illius inclinationis, & propenſionis, docet ipſe contra, ut ſequitur, quod etiam magis confirmat antedicta. *Ego verò hanc ſententiam exiſtimo nulla ratione eſſe admittendam. Nam quamvis pro altero, qui non poſſidet rem, fortiores videantur rationes, & coniecturæ circa ius proprietatis, tamen ſi non ſunt uſque adeò efficaces, ut generare poſsint aſſenſum illius partis, ſed rem adhuc dubiam relinquunt, non debet cenſeri maius, & potius ius proprietatis unius, quam alterius, cum adhuc in dubio res maneat, dubia enim res æquè videtur utramque partem reſpicere. Ergo ſi rei in dubio exiſtenti accedat certa poſseſsio, potior erit cauſa poſſidentis. Quocirca quamvis urgentiores videantur rationes pro eo, qui non poſſidet, ſi tamen non ſufficiunt aſsenſum generare, non obligabunt ad ullam reſtitutionem. Doctrina verò de dubio, in quo melior eſt conditio poſsidentis, intelligitur quando nullus eſt aſsenſus pro altera parte, de proprietate, & dominio*. Hæc *Vaſquez*. Cui licet contradixerit *Sanchez de Matrim. to. p. libr.* 2. *diſp.* 41. *n.* 10. ſe tamen retractando *in Summa to. p.* tum *libr. p. cap.* 10. *n.* 9. tum *libr.* 2. *cap.* 23. *n.* 179. ſubſcribit eidem, explicitè approbando, & rationibus ſuſtinendo ſententiam *Vaſquez*, quam etiam tuetur *Bonacina de Reſtit. in Genere diſp. p. qu.* 2. *punc.* 2. *prop. p. n.* 6. & uti probabiliorem amplectitur etiam *Diana to.* 8. *Coordinato tract.* 7. *reſ.* 40. 41. 42. *Ex p.* 2. *tr.* 17. & *Miſcell.* 3. *reſ.* 44. *Ex p.* 2. *tr.* 15. & *Miſcell. p. reſ.* 10. *Ex p.* 4. *tract.* 3. *reſ.* 26. pro qua ſententia etiam refert *Merollam in diſputat. Theologicis to. p. diſp.* 3. *cap.* 3. *Coroll.* 3. *n.* 24. *Caſtrum Palaum to. p. diſp.* 3. *punc.* 2. *n.* 11. *Layman. libr. p. tract. p. cap.* 5. §. 3. *n.* 21. *Filliuccium to.* 2. *tract.* 21. *cap.* 4. *n.* 158. *Arragonium in* 2. 2. *qu.* 62. *art. p.* & *Salas in p.* 2. *qu.* 2. *tr.* 8. *diſp. unic. ſec.* 23. *n.* 231. ubi addit, hanc ſententiam eſse veram non ſolùm quando rationes pro contraria parte aſsenſum non generant, ſed etiam quando eum generant, dummodo non convincant, nec aſsenſus ſit certus phyſicè, aut moraliter, ſed merè opinativus, adhuc enim verè res eſt dubia, & poſseſsio omnibus rationibus non convincentibus præponderat. Pro contraria ſententia ſunt apud eundem *Dianam reſolutionib. citatis. Valent. Bannez, Ledeſma, Salonius, Sayrus, Bartholom. à S. Fauſto, & Coninch.* quorum omnium ratio eſt, quia in pari cauſa melior eſt conditio poſsidentis; ſed quando poſsidens magis inclinat in eam partem, ut res ſit aliena, non dicitur par cauſa; ergo ratione iſtius imparitatis, & inclinationis, tenetur aliquid reſtituere illi, cujus rem eſse dubitat. Cui tamen rationi reſpondetur, poſseſſionem certam (ut dictum eſt) prævalere omnibus rationibus non convincentibus, atque adeo meliorem, & potiorem eſse conditionem poſsidentis, etiam ſi dubium non ſit par, & æquale. Igitur in caſu quo quis poſsidet bona fide, etiam ſi inclinet, quod res ſit aliena, perſeverans tamen in eadem poſseſsione bona fide, ſeu prudenti ignorantia toto continuato tempore ad legitimam præſcriptionem definito, ipſa conſumpta, à qualibet reſtitutione excuſatur, ut in privilegio propoſito. Quantum autem temporis requiratur ad legitimè præſcribendum adverſus res mobiles, immobiles, præſentes, abſentes, privatos, Principes, Civitates, Regna, Romanam Eccleſiam, Beneficia Eccleſiaſtica, &c. & adverſus leges tum Civiles, tum Eccleſiaſticas, &c. Vide ſcribentes de præſcriptione, præcipuè *Bonacinam de Reſt. in Genere, diſp. p. quæſt. ult punc.* 2. §. 2.

à n.

à n. 28. *Leſsium de Iuſt. libr.* 2. *cap.* 6. *à Dub.* 7. *uſq. ad* 14. *incluſivè. De Lugo to. p. de Iuſt. diſp.* 7. *ſec.* 6. *& Thomam Tamburin. in Decalogum libr.* 8. *tract. p. cap.* 4. §. *p. a n.* 3. *uſque ad* 13.

399 Unum tantū hic obiter adverto, ſententiam eſse *Patris Paſqualigi queſt ſingulari* 147. & apud ipſum *Ferdin. Vaſquez Controverſ. Illuſtr. cap.* 55. *n.* 28. *& cap.* 89. *n.* 32. Præſcriptionem non habere locum inter ſupremos Principes, atque adeo non poſse hoc modo acquirere dominium unum contra alium. Intellige tamen (inquit) quoad ſupremos Principes, quatenus tales ſunt, & quoad ea, quæ iure Regni cenſentur, non iure privatorum, ut ſunt Civitates, Provinciæ, &c. Nam ſi cenſeantur iure privatorum, ſubiiciuntur legibus quibus utuntur privati, & proinde etiam legi præſcriptionis. Quod non ſolum locum habet inter Principem, & ſubditos, ſed etiam inter Principes ipſos ſupremos. Ratio fundamentalis huius ſententiæ, eſt: Quia præſcriptio eſt inducta à iure Civili *l. p. & l.* 3. *De Vſucap.* & notant communiter Doctores. Proinde extenditur tantum ad eos, pro quibus eſt poſitum ius Civile. Non eſt autem poſitum pro ſupremis Principalibus, quia cum non recognoſcant ſuperiorem, non poterunt ſubdi iuri civili; ut enim ſubderentur, opus eſſet ſuperiore, qui eos ſubiiceret ſuis legibus; atque adeo etiam legibus diſponentibus de præſcriptione. Et quamvis in ſua ditione communiter utantur iure civili, non ideo utuntur, quia eidem iuri ipſi ſe ſubiecerint, cum illud amplexi ſint tantum in ordine ad regimen ſubditorum; non quoad commercium, quod intercedit inter ipſos Principes, & quoad ea, quæ iure regni cenſentur; quia quoad hæc exercent commercium inter ſe ſecundum ius naturale, & ius gentium, & ſecundum ius civile quoad ea tantùm, quæ cenſentur iure privatorum; ſecundum quæ iure habet locum præſcriptio, ut dictum eſt; non autem quoad ea, quæ iure regni, &c.

400 Et ſi huic ſententiæ opponas, Quod cum præſcriptio inducta ſit ob publicum bonum ad tollendas lites, *l. fin. ff. Pro ſocio*: Ejuſdem finis ſpeciali modo, & ratione habet locum quoad Principes ſupremos, qui non litigant coram Iudice, ſed armis, & bello, quod valdè damnoſum communitati; & ideo ad evitandas lites, quę armis deciduntur neceſſaria videtur pręſcriptio. Si inquam hoc opponas, reſpondet *P. Paſqualigus in fine qu. n.* 11. Utilem quidem futuram pręſcriptionem ad bella vitanda, ſi inter ſupremos Principes poſſet introduci. At non poteſt introduci, quia non habent ſuperiorem à quo introducatur per legem ipſis communem. Sed ſolum communi pacto poſset introduci; quod tamen pactum non eſt, cum praxis oſtendat, quod invicem repetunt, quando ſe offert occaſio, quę alius ultra centum annos poſsedit. Tum quia Principes iura principatus ſemper manutenent, & in tantum non vindicant bello, in quantum non habent commoditatem. Unde nunquam locum habet bona fides poſsidentis, nec patientia, aut negligentia illius, qui ius habet vindicandi: ita doctiſsimus *Paſqualigus*, cum quo totum allatum hic, obiter, & ad ornatum advertendum eſt. Sed

401 Quæres primò, quænam ignorantia ſit ea, quę prodeſt ad præſcribendum, & valet excuſare à reſtitutione, ut in privilegio. Pro huius quæſiti intelligentia, & reſponſione: Supponendum, ignorantiam duplicem eſse; una eſt iuris, altera facti. Inſuper ignorantia iuris, alia eſt iuris clari, alia iuris dubii. Ignorantia iuris eſt (ut ex ſe patet) quando quis ius ignorat, ut accidit quando quis ex. gr. accepit aliquid à Prælato neſciens ad illius alienationem requiri conſenſum Capituli. Ignorantia facti contingit, quando quis non

ignorat prohibitionem, ſed ignorat factum; ut accidit, quando quis ſcit v. g. non poſſe quicquam emi à fure, ſed ignorat hunc à quo aliquid emit, eſſe furem. Hoc ſuppoſito: *Ioannes Medina c. De rebus reſtituendis, qu. 17. Coroll. 3.* Exiſtimat, quod licet ignorantia iuris non ſufficiat in foro exteriori ad rem poſſeſſam præſcribendam (eo quod in eo foro præſumitur mala fides) in foro tamen interiori, & conſcientiæ, ſi ignorantia ſit inculpata, & invincibilis, ſive ſit facti, ſive iuris clari, aut obſcuri, bonam fidem producat, & ad præſcriptionem ſufficiat, cùm in hoc foro de veritate, & non de præſumptione agatur. Quam *Medinæ* ſententiam, *Leſſius de Iuſt. libr. 2. cap. 6. n. 17.* cenſet non improbabilem. Et *Sayrus in Clavi Reg. lib. 9. cap. 12 dub. 8. n. 21. in fine:* putat eſſe abſolutè falſam; eamquè fusè refellunt *Covarr. in Reg. Poſſeſſor. par. 2. §. 7. à n. 7. & Molina de Iuſtit. to. p. tract. 2. diſp. 64.* Cum his;

402 Reſpondeo ad quæſitum primò, Ignorantia iuris clari, etiam inculpata, & invincibilis, non prodeſt ad præſcribendam poſſeſſionem rei alienæ, nec valet ad excuſandum à reſtitutione: & hæc eſt ſententia communis Doctorum apud *Leſſium cap. 6. cit. Dub. 5. in princip.* & verior per ipſum, quam ſequuntur *Clavis Regia l. c n 22. Reginaldus in Praxi tom. p. libr. 10. cap. 20. n. 294. Verſ. Primum eſt. Filliuccius to. 2. tract. 31. cap. 8. Verſ. Dico Quartò, n. 189. Bonacina §. 2. cit. n. 19. Verſ. Reſpondeo,* & alii apud ipſos, & communiter. Quorum omnium, & huiuſce reſponſionis ratio eſt. Quia præſcriptio iure civili introducta eſt, tantam ergo vim habebit, quanta illi datur à iure civili, vel canonico: Ius autem civile apertè ſtatuit non prodeſſe ignorantiam iuris, *l. ita iuris, ff. de iur. & facti ignorant.* ubi dicitur: *Iuris Ignorantia in uſucapione negatur prodeſſe, facti verò ignorantiam prodeſſe conſtat, l. Nunquam, ff. de uſucap.* ubi: *Nunquam in uſucapionibus iuris error poſſeſſoribus prodeſt,* & conſentit ius canonicum (*cap. Apoſtolicæ, de donat.* Cùm ergo leges nolint hanc iuris ignorantiam prodeſſe, non procedet cum ea præſcriptio, ſicut enim præſcriptio iure humano conſtat ità ab eodem poteſt circumſcribi. Verum quidem eſt quod licet iuris hujus clari inculpata ignorantia non proſit, nec valeat ad rem præſcribendam, valet nihilominus, & prodeſt ad præſcribendos fructus ex ea per illum poſſeſſa perceptos, *l. bonæ fidei emptor, ff. de acquirendo rerum dominio,* ubi dicitur: *Qui non poteſt uſucapere propter rei vitium, fructus tamen rei ſuos faciet:* & ità etiam *Leſſius Dub. 5. cit. n. 15. Clavis Regia l. c. n. 7. Reginald. n. cit. 294. Verſ. Secundum eſt. Filliuccius n. cit. 289. in fine. Bonacina l. c.* & communiter Doctores, qui citant *Navarrum libr. p. Conſil. 9. de offic. Iudicis Ordinarii, Edit. 2.* Talis enim ignorantia, quoad fructus, cenſetur potius facti, quàm iuris: utpotè, qua poſſeſſor putat ſe ex re ſua fructus percipere: ignorantia autem facti, utique prodeſt, & valet ad præſcribendum per omnes: ut patet ex *l. Nunquam, ff. de uſucapionib.* modo non deſint cæteræ conditiones ad præſcriptionem requiſitæ. Hinc ſi quis ex uſuris acquiſivit prædium, putans uſuras moderatas eſſe licitas, prædium non præſcribit, ſed fructus receptos ex prædio benè præſcribit. Item, tam hæres larronis, quam qui à latrone rem emit, ſi rem poſſideant bona fide, & longo, ac uſitato tempore ad præſcribendum à lege requiſito, quamvis rem illam non præſcribant, fructus tamen rei poſſeſſæ faciunt ſuos, nec tenentur reſtituere.

403 Hic autem nota cum *Leſſio dub. 5. cit. n. 18.* & aliis: Ignorantiam, ſeu errorem inducentem bonam fidē omninò ſufficientem ad uſucapionem, regulariter cenſeri ignorantiam, ſeu errorem facti. Unde ſi quis rem accipiat à fure, ignorans eſſe furem, tenet illam bona

fi-

fide, orta ex ignorantia facti, & poteſt eandem rem præſcribere. Similiter ſi emat quis aliquid à minore, quem majorem exiſtimabat, poteſt emptum præſcribere: habet enim ignorantiam facti ſufficientem ad præſcribendum tempore à lege conſtituto. Pari modo, ſi emat à Prælato rem Eccleſiæ putans Capitulum conſenſiſſe, poteſt præſcribere, etiam ſi Capitulum non conſenſerit, ob ignorantiam facti, quam habet, ſufficiẽtem ad præſcribendum. Si verò emat à Prælato, putans non requiri conſenſum Capituli, eſt ignorantia juris, & hæc non poteſt præſcribere, niſi fructus rei, non autem rem ipſam: ita *Leſſius l. c. Clavis Regia l. c. n.* 38. *ex l.* 2. §. *Si à pupillo, ff. pro tempore. Filliuccius l. c. n.* 190. *Bonacina l. c.* & alii.

404 Reſpondeo ſecundò ad quæſitum. Ignorantia iuris verè dubii, ideſt de quo ſunt variæ Doctorum opiniones, prodeſt ad præſcribendum, & valet excuſare à reſtitutione rei poſseſsę. Et ratio eſt, quia quando ius dubium eſt, poſsunt adeſse opiniones utrinque probabiles circa illud jus: quilibet autem ſequi poteſt opinionem probabilem, & hanc ſequens, non dicitur habere malam fidem, imò proinde ſe habere ac ſi jus planum eſset. Ità *Leſſius*, *Filliuccius*, *Molina*, *Bonacina l. l. c. c.* & alii, præcipuè *Clavis Regia l. c. n.* 23. ubi ait: *Quod nimis durum, & quaſi intolerabile eſſet affirmare, huiuſmodi ignorantiam invincibilem iuris dubii, impedire præſcriptionem prius bona fide inchoatam, atque adeo, ut rectè etiam notat Molina, excepta cenſetur per Epicheiam, talis ignorantia invincibilis, ne præſcriptionem bona fide inceptam impedire poſſit. Secus autem dicendum eſt de ignorantia iuris clari, & manifeſti, talis enim præſcriptionem impedit, ſive in minore, ſive in ruſtico, ſive in muliere, milite, aut in aliis reperiatur.*

405 Quo autem ad hoc ultimò additum, de ignorantia videlicet minoris, ruſtici, mulieris, militis, &c. *Molina Iuriſperitus libr.* 2. *de Primogeniis cap.* 7. *n.* 69. (relatus à *Leſsio dub.* 5. *cit. n.* 17.) cum aliis, è contra affirmat, præſcriptionem, etiam eam, quæ requirit titulũ, procedere cum iuris ignorantia in iis, in quibus error iuris toleratur, ut in muliere, ruſtico, minore, milite, & ſimilibus. Hoc dictum non rejicit *Leſſius*, & *in princip. cit. n.* 17. non recedit omninò à ſententia *Medinæ*, dum eandem dicit, ſibi non improbabilem eſſe: & docere videtur cum *Covarruvias* §. 7. *ſupra cit. n.* 6. quod quamvis ignorantia iuris non ſufficiat ad præſcriptionem requirentem titulum, ſufficit tamen ad eam præſcriptionem, quæ titulum minimè requirit, ſed ſola bona fide procedit. Quod idem, ut probabile admittit etiam *Filliuccius n. cit.* 289. *in fine*: ubi ſic: *In foro conſcientiæ probabile eſt, ignorantiam iuris, in præſcriptione non requirente titulum ſufficere: ut ea, quæ requirit* 30. *annos. Med. q.* 17. *& Leſſius dub.* 5. Cui probabilitati, ſeu non improbabilitati, ſubſcribunt etiam *Vvigers ubi ſupra dub.* 5. *quæſ.* 2. *à n.* 11. *Chriſtophorus Haunoldus De Iure, & Iuſtitia to. p. tract.* 5. *cap.* 2. *Verſ. Dico primò, n.* 197. *& Verſ. Dico* 2. *n.* 203. *& Palao par.* 7. *de Iuſt. in Gen. diſp Vnica punc.* 22. §. 8. *n.* 7.

406 Ad id autem moventur *primò*. Ex eo quod ideo leges videntur rejicere juris ignorantiam a continuatione præſcriptionis, quia is, qui jus ignorat in contractibus, tenebatur adhibere diligentiam, ſi volebat rem per contractum comparare, & acquirere, ut ſciret, an cõtractus eſſet licitus, ut notat *Covarruvias citatus num.* 10. Unde ſi eam diligentiam non fecit, præſumitur non bona fide inchoaſſe, & acquiſiviſſe poſſeſſionem, & eandem non bona fide continuaſse. At ſi in conſcientiæ foro, ubi ceſſat præſumptio, nulla fuerit negligentia, aut culpa, videtur poſse bona conſcientia inchoare, & continuare prædictam præſcriptionem. *Secundò*. In certis quibuſdam perſonis ſufficit ad præſcribendum

dum rempore ordinario bona fides, etiam ex iuris ignorantia procedens, ut in minore, milite, ruſtico, Muliere: & præſcriptio hujuſmodi cenſetur valida, rametſi titulum requirat, eo quod præſumitur, ignorantiam juris inculpatam interveniſſe: Ergo (arguit *Palao n.7. cit.*) ſi hęc ignorantia in aliis adeſt eodē modo præſcriptionem validam conſtituir. *Tertiò*. Quia ius canonicum non videtur aliud requirere, quàm bonam fidem, qua quis ſine peccato poſſideat toto rempore legibus præſcripto, ut colligitur ex locis relatis à *Leſſio cap. 6. cit. dub. 2. n. 9.* atqui hæc bona fides poteſt eſſe cum ignorantia iuris, ergo. *Quartò*. Præſcriptio nullum titulum exigens valida eſt cum ignorantia iuris inculpata, ſi bona fides intercedat, & temporis definiti decurſus. Ergo etiam valida erit quæ titulum requirit, nam ritulus requiſitus in præſcriptione, non eſt titulus reipſa validus, aliàs dominium illico transferret, nec præſcriptio neceſſaria eſſet; ſed eſt titulus, qui probabiliter validus exiſtimatur. At hæc exiſtimatio ſtare optimè poteſt ignorantia inculpara iuris intetveniente: ergo hæc ignorantia non impedit præſcriptionē. *Quintò*. Si ignorantia iuris ſimul cum ignorantia facti contingat bonam fidem inducit ſufficientem ad præſcriptionem, etiam ſi ea titulum exigat *Covarruvias* §. 7. *cit. Verſ. Quarta Concluſio*, cum aliis ibidem: & ignorantia facti, iuris ignorantiam nō relevat. Ergo ſi ignorantia iuris habeat admixtam ignorantiam facti, non impediet, tametſi ei non fuerit adiuncta. Hæc, & alia relati ſubſcribentes probabilitati, ſeu non improbabilitati ſententiæ *Medinæ*, præcipuè *Leſsius d. n. 17.* quem ſic concludit: *Ego ob has rationes non cogerem adreſtitutionem eum, qui ſic præſcripſiſſet, præſertim ſpatio longiſsimi temporis, ubi non requiritur titulus, nempe 30. annorum cum Covarr. n. 11.* (Ubi non requiritur inquam titulus (ait ipſe) nam præſcriptio longiſſimi temporis ut 30. aut 40. annorum, non requirit titulum, idem *Leſsius cap. 6. cit. dub. 7. Lugo de Iuſt. to. p. diſp. 7. ſec. 6. n. 71.* requirit tamen quando præſcribit ſpatio 10. annorum tantum, uti fit cum titulo inter prę́ſentes: & annorum 20. pariter cum ritulo inter abſentes: idem met *Leſsius dub. 8.* & alii.) Non cogeret igitur ad reſtitutionem (*Leſsius*) eum, qui ſic iuxta opinionem *Medinæ* præſcripſiſſet. *Fagundez* tamen *De Iuſtitia l. 2. cap. 15. num. 17. in fine: nec ipſe cogeret* (inquit) *eidem doctrinæ inhærendo, uti probabili in foro animæ, ſed excuſaret factum: non tamen conſuleret, ut fiat talis contractus; nam ſunt quædam, quæ poſtquā ſunt facta, poſſunt excuſari, non tamen poſſunt conſuli ut fiant.*

407 Sed Dices, admiſſa ſententia prædicta *Medinæ* nullum eſt diſcrimen inter ignorantiam iuris, & facti, ſiquidem ſi utraque ſit culpabilis impedit præſcriptionem; ſecus verò ſi ſit inculpabilis, cum leges quę afferuntur affirment ignorantiam facti prodeſſe præſcribenti, obeſſe autem ignorantiam iuris. Reſpondeo cum *Palao l. c. n. 8.* Maximum eſſe diſcrimen: ignorantia namque facti frequenter contingit inculpabilis; non ſic ignorantia iuris: cum autē leges ſpectent quod frequentius accidit, affirmant abſolutè ignorantiam iuris obeſſe pręſcriptioni, prodeſſe verò ignorantiam facti. Caſu tamen quo conſtet ignorantiam iuris inculpatam eſſe, valeret utique præſcriptio, nedum in conſcientiæ foro, ſed etiam in externo. Verum quidem eſt in exteriori foro difficilem eſſe huius ignorantiæ inculpatæ probationem, quia adverſus pręſcriptionem iuris, & de iure non admittitur regulariter probatio, niſi ex cauſa extraordinaria ex Iudicis benignitate, vel reſtitutione in integrum ſi qua juſta cauſa eſſe illi videbitur, iuxta *L. 1. in fine, ff. ex quibus cauſis maiores*. Admiſſa autem hac probatione, & conſtito vel ex confeſſione partis adverſæ, vel aliundè, præſ-

præſcribentem adhibuiſse omnem diligentiam in perſcrutanda veritate; præſcriptio in utroque foro haberet effectum: ita *Palao*, ex quo magis infertur probabilitas ſententiæ *Medinæ*. Ad cuius etiam probabilitatis confirmationem addi poterit cum *Vvigers dub. 5. cit. n. 14. in fine*: quod leges quæ contra ipſam allegari videntur, procedunt ex præſumptione malæ fidei, quæ præſumptio ſuboritur, quando eſt error iuris in contractu, quamdiù ſaltem contrarium nõ probatur, & non oſtenditur fuiſse adhibitam omnem diligentiam neceſsariã, ut ius cognoſceretur: cum illo autem ſtat, quod poſseſſio cum tali errore proſit ad præſcribendum in foro conſcientiæ quando fuit inculpabilis, & probatur talis, quia in hoc foro ceſsat præſumptio, & ſtatur veritati, ut ſupra etiam diximus.

408 Inquires hìc obiter. An leges civiles, quæ a continuatione præſcriptionis excludunt errorem, ſeu ignorantiam iuris manifeſti, & facilis, ſint leges pœnales, fundatæ in mera præſumptione malitiæ, an leges definitivæ proprietatis rerum. Reſpondeo cum *Fagundez l. c. n. 18.* eſſe leges definitivas proprietatis rerum, & non pœnales, nullam enim mentionem faciunt hujus pœnæ, & ità etiam ſupponere videntur Doctores ab eodem relati *n. 15.* Si namque eſſent leges pœnales fundatæ in pœna præſumptionis negligentiæ inquirendæ veritatis, expellendique errorem, ſeu ignorantiam iuris, quæ facili negotio expelli, & vinci poterat qualibet mediocri diligentia magnum utique præſidium (inquit *Fagundez*) ſuæ probabilitatis tunc reciperet opinio *Medinæ*, quia ſubintraret probabiliſſima illa opinio (de qua nos ſupra) *Sancii*, *Bonacinæ*, *Dianæ*, & aliorum aſſerentium ignorantiam vincibilem tam iuris, quàm facti excuſare à pœna illius, etiam ſi pœna ſit incurſus Cenſurarum.

409 Quæres ſecundò. An qui inchoando rei poſſeſſionem, dubitat in principio an ſit ſua, nec habet conſequenter bonam fidem, & ignorantiam requiſitam, poſſit eandem rem præſcribere: Reſpondeo negativè cum communi ſententia Doctorum apud *Leſſ. cap. 6. cit. dub. 3. n. 10. Filliuccium tract. 31. cap. 8. Verſ. Dico 2. n. 187. Bonacinam de reſtit. in Genere diſp. p. qu. ult. punc. 2. §. 2. n. 20.* & apud alios. Probatur tum ex *l. bonæ fidei 48. de acquirendo rerum dominio*: tum quia bona fides requiritur tanquam fundamentum iuſtæ poſseſſionis, & præſcriptionis, ſi ergo bona fides, & ignorantia prudens ſtatim ab initio poſseſſionis deficiat, non currit præſcriptio, nam deficiente fundamento nihil poteſt ſupra ædificari: tum quia, ad hoc ut incipiam facere rem meam, quæ antea non erat, requiritur, ut determinatè iudicem, vel rem eſse nullius, & ſic fieri meam per occupationem: vel eſse meam, quamvis antea non adverterim. Si verò dubium ſuboriatur poſt bona fide inchoatam poſseſſionem, poteſt dubitans, rem de qua dubium oritur, præſcribere, adhibita prius diligentia ad inquirendum an ſit aliena, quamvis dubiũ poſtea perſeveret: Colligitur ex *cap. Si virgo 34. q. p.* ubi dicitur, *In iure prædiorum, tandiu unuſquiſque poſſeſsor bonæ fidei dicitur, quandiu poſsidere ſe ignorat alienũ.* Quod idem indicatur etiam *cap. finali, de præſcriptione*, cum dicitur: *Unde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ conſcientiam*: qui autem dubius eſt, non eſt ſibi conſcius rem eſse alienam, & ignorat ſe poſſidere alienum, manet igitur poſſeſſor bonæ fidei, & procedit præſcriptio: nam loquuntur hæc capita de continuatione poſseſsionis, non de inchoatione. Et confirmari poteſt ex dictis ſuperius, ex quibus patet quod in dubio melior ſit conditio poſſidentis quàm non poſsidentis, ut omnes fatentur: igitur cum is qui incipit dubitare jam poſsideat, melior eſt eius conditio, quàm non poſsidentis, ſicque

que poteſt rem retinere etiamſi adhibita diligẽtia adhuc maneat dubitatio. Quod ſi poteſt retinere, etiam poteſt continuare poſſeſſionem perſeverante eodem dubio, conſequenter continuatio hæc poterit perficere perſcriptionem, cum ſola illa poſseſio inutilis ſit ad præſcribendum, quæ non eſt ſine peccato, ut conſtat ex *cit. cap. finali*: ita *Leſſius cap. 6. cit. dub. 3. Bonacin. num. 20. cit.* & alii apud ipſos, & communiter.

410 Et ſi dicas contra: Bona fides eſt exiſtimatio, qua quis prudenter exiſtimat rem quam retinet eſse ſuam: at qui dubitat non exiſtimat eſse ſuam, ergo non habet bonam fidem. Reſpondetur, quod bona fides non tantum eſt, cum quis poſitivè credit rem eſse ſuam; ſed etiam cum neſcit eſse alienam; ut colligitur ex *cap. finali ſupra*. Unde cum dubitans neſciat eſse alienam, cenſetur habere bonam fidem, talem qualis eſt ſufficiens ad continuandam præſcriptionem; licet poſtea non ſufficiat ad eam inchoandam ex communi Doctorum, & ob rationes adductas in reſponſione quæſiti, numero præcedenti. Si enim initio poſseſsionis hoc dubium incidat, bonæ fidei impedimento ibi eſſe diximus, & de communi teſtatur *Molina tract. 2. diſp. 63. Concluſ. p.* dubitans enim initio poſſeſſionis, iniquè uſurpat quod ignorat ſibi competere; & dubitat alteri eſſe debitum: colligiturque *ex l. bonæ fidei, ff. de acquirendo rer. domin. & l. p. Cod. de Vſucapione transformanda.* Si ergo tale dubium initio poſſeſſionis eſt impedimentum bonæ fidei, inducit utique malam, hoc eſt conſcientiam non bonam, cum qua certum eſt neminem poſſe preſcribere rem alienam. Quod procedit etiam in preſcriptione immemoriali, contra *Salicet. Baldum, Decium, Boeſium*, & alios apud *Palaum de Iuſtit. in Genere diſp. Vnica punc. 22. §. 6. n. 2.* non requirentes bonam fidem in præſcriptione immemoriali, eo quia hæc vim habet tituli, privilegii, iuris, conſtituti, legis, & veritatis; ideoque adverſus illam non admittitur probatio, quia eſt præſumptio iuris, & de iure. Reiicitur enim huiuſmodi limitatio, & reſtrictio, uti reiicitur, nec admittitur *à Gloſſa in cap. p. verbo, niſi de præſcriptionib. lib. 6. Abbate cap. ult. de præſcriptionib. Covarruv. ad Reg. poſseſsor. 2. p. §. 8. n. 4. Andr. Fachin. lib. 8. Controverſ. cap. 26. Palaon. cit.* & aliis, unanimiter ſtatuentibus neceſſariam eſſe bonam fidem, hoc eſt bonam conſcientiam cuicumque præſcriptioni inducendæ. Imo quo longiori tempore malæ fidei poſseſsor detinet rem alienam, eo gravius peccat, & ob peccatum commiſsum in detentione rei alienæ ſtatuit Pontifex *in cap. ultimo de præſcriptionib.* ne detentor præſcribat: ergo eius deciſio efficacius in præſcriptione immemoriali cum mala fide procedit. Neque facit contra hanc præſcriptionem vim tituli iuris, & privilegii habere; quia (ut optimè etiam idem *Palaus in fine num.*) id intelligendum eſt, cum ex bona fide procedit, aliàs lex præſcriptionis, rapinæ, & iniquitati faveret.

411 Quæres tertiò. An ſucceſsor validè præſcribat ea, quæ mala fide poſsidebat defunctus, in cuius locum ipſe ſucceſsit, ita ut ab earundem reſtitutione ſucceſsor ipſe excuſari queat tranſacto, & completo definito tempore præſcriptionis. Reſpondeo cum diſtinctione: Vel ſucceſsor eſt hæres immediatus univerſalis, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato: Vel eſt tantum ſucceſsor in re aliqua particulari, ut eſt legatarius, emptor, &c. Si ſucceſsor eſt hæres immediatus univerſalis, qui *ſuus*, ſeu ratione *ſuitatis*, (ut iuriſtæ loquuntur) ſuccedit, qualis eſt filius, & rem accepit ab auctore, & poſseſsore malæ fidei, nullo tempore poteſt eam præſcribere: iuxta probabiliorem Doctorum ſententiam apud *Bonacinam l. c. num. 21.* & iuxta communem apud *Fagundez de Iuſt. lib. 2. cap. 15. n. 59. & Palaum punc. 22. cit.*

cit. §. 9. *n. p.* nec poteſt præſcribere, quamvis bona fide ſuccedat, & ignoret malam fidem defuncti, nec computetur tempus, quo anteceſſor mala fide poſſedit, *l. ſi mala fides, C. communia, de uſucap.* Fundamentalis ratio eſt; quia hæres ex fictione iuris, reputatur in iure, & cenſetur, una eademque perſona cum defuncto, cuius univerſalis hæres fuit: *l. cum hæres, ff. de diverſ. & tempor. præſcrip. Authent. de iureiur. à moriente præſtito, in princip.* ideoque poſt aditionem hæreditatis tenetur ad omnia onera realia ad quæ tenebatur perſona defuncti cuius eſt hæres. *Molina de Iuſt. to. p. diſp.* 3. §. *Secundus eſt poſt medium*, & alii: cum igitur unam, & eandem perſonam cum illo conſtituat, ſicut defunctus, non poterat illam rem cum mala fide præſcribere, neque hæres immediatus illius univerſalis illam præſcribere poterit. *Molina tom. p. de Iuſtit. diſp.* 65. *concluſ.* 2. *in medio. Covarruv. ad reg. poſſeſſor*, 2. *par.* §. 9. *in princip. Sylveſt. verbo Præſcriptio p. qu.* 8. *Fagundez num.* 59. *cit. Bonacina n.* 21. *cit.* & alii communiter, præcipuè *Leſſius cap.* 6. *cit. Dub.* 13. *n.* 42. Ubi tamen advertit, non videri omninò improbabile poſſe hunc hæredem immediatum præſcribere ſpatio triginta annorum, ut tenent etiam multi D. D. apud *Covarruv. n.* 5. (in quod iſte etiam multum inclinat) quia hic nō requiritur titulus, ſed nuda poſſeſſio bonæ fidei: concludit tamen *Leſſius* (& cum ipſo *Fagundez*) *ſed id quod diximus eſt Iuri conformius, ut etiam docet Sylveſter Præſcriptio p. qu.* 8. At reſtrictionem hanc eſſe omninò repellendam, probabilius videtur, ſuppoſita uti certa communi ſententia, concludit pariter *Palaus* §. 9. *cit. n.* 3. contra *Covarruviam*, & alios ab eodem relatos pro eadem reſtrictione *n.* 2. Hinc ſequitur quod ſicut mala fides Auctoris obeſt hæredi immediato, ſucceſſori univerſali, ità ut ſtante ipſa non poſſit præſcribere, è contra, bona fides prodeſt, adeo ut, niſi in hoc mala fides ſuperveniat, poſſit computare tempus poſſeſſionis, quo Auctor bona fide poſſedit, illudque cum tempore ſuæ poſſeſſionis coniungere, ſeu (ut Iuriſtæ loquuntur) poſſit acceſſione temporis uti. Fundamentum eſt. Quia Auctor vult in ſucceſſorem omne ſuum transferre, atqui inter iura erat hoc, quod eſt cœpiſſe præſcriptionem poſſeſſione bonæ fidei, ergo & hoc transfert. Unde meritò etiam *Bonac. n. cit.* 21. *in fine: cū Molina, Clavi Regia, Lopez*, & aliis, ait præſcriptionem currere, nec interrumpi, quando poſſeſſio unius rei tranſit de uno ad alterum, ità ut ſi computato tempore utriuſque poſſidentis, elapſum ſit tantum temporis quantum requiritur ad præſcriptionem, res cenſeatur præſcripta, modo uterque poſſeſſor bona fide poſſederit, *l. unica, C. de uſucapione transformanda.* Vide *Leſſium dub.* 13. *cit. in fine.*

412 Dixi in reſponſione, *ſucceſſorem immediatum, & univerſalem non poſſe præſcribere:* Quia hęres mediatus, ideſt hæres hujus hæredis, poteſt præſcribere cum bona fide tempore conſtituto. Tum quia ideo primus hæres immediatus non poterat præſcribere, quia immediatè ſucceſſit poſſeſſori malæ fidei, cum quo ex fictione iuris (ut diximus) conſtituebat unam perſonam, unde ſicut ille non poterat præſcribere, nec iſte poterit. Secundus verò hæres cum non efficiat unam perſonam cum primo poſſidente malæ fidei, poterit præſcribere, quamvis primus non potuerit: quia ſi in ſecūdo hęrede fingamus etiam conſtitutionem unius perſonæ, cum malæ fidei poſſeſſore, concurrent duæ fictiones in una eademque re reſpectu diverſarum perſonarum, quod iura omnia deteſtantur. Ex uno enim, eodemque capite duplex fictio à iure reprobata eſt, ut notavit *Bart. in l. Si is qui pro tempore, qu. ult. ff. de uſucapionib.* & habetur *leg. p. Cod. de dotis promiſſione.* Adde quod

quod concurrerent tot fictiones,quot eſſent hæredes, qui ſecundo hæredi ſucceſsivè ſuccederent, atque adeo infinitæ,quod quis affirmabit? Tum quia,ſecundus poſseſsor, & hæres habet dominium rei diſtinctum à primo hærede, unde & ſi prior hæres non poſset præſcribere,eo quod immediatè ſucceſſerit poſseſsori malæ fidei, & cum eodem unam perſonam,et dominium cōſtituebat,hic tamen poterit: niſi et hic mediatus, ſeu ſecundus hæres ſit hæres, qui *ſuus* in iure vocatur: et ita habetur *l. nihil pro hærede*, *& l. 2. ff. pro hærede*: et docent *Covarru. ad reg. poſſeſſor. par. 2. §. 5. n. 3. Anton. Gomez to. p. Variar. cap. 9. n. 19. Molina to. p. de Iuſt. diſp. 65. 179. & 180.* quos refert, et ſequitur *Fagundez l. cit. n. 60. in fine*: uti et *Palaus §. 9. cit. n. 4.*

413 Si verò ſucceſſor illius,qui malam fidem habuit,non eſt hæres immediatus (quod eſt altera pars reſponſionis) ſed eſt ſucceſſor in re particulari, & non titulo ſucceſſionis, & univerſalis hæreditatis, ſed donationis, legati, emptionis,redemptionis, aliove ſimili titulo rem poſſederit, poteſt optimè eam præſcribere,incipiendo præſcriptionem ab eo tempore quo incepit rem poſſidere bona fide; non computando tempus, quo defunctus anteceſſor mala fide poſſedit. Ut ex communi, & certa ſententia docet *Bonacina num. 21. cit. cum Covarruv. Molina, Leſſio, Azorio, Clavi Regia, Rodriq. Sanchez, Filliuccio*, & aliis. Sed

414 Contra primam reſponſionis partem objicies. Ideo hæres immediatus, & univerſalis mala fide poſſidentis, à præſcriptione impeditur, quia fictione iuris perſonam eius refert, & ejus poſseſſionem infectam continuat: Sed hæc relatio, & poſseſsionis continuatio abſumitur decurſu temporis longiſsimi: ergo. Probatur minor,quia longiſsimo tempore ex bona fide propria excludente peccatum rem poſſidet, ergo præſcribit: hæc conſequentia probatur, quia jus Canonicum ſolam fidem malam, & peccaminoſam poſsidentis reprobat, & à præſcriptione excludit. Reſpondeo negando minorem, eius probationem, & conſequentiam. Cum enim verum ſit hæredem defuncti, perſonam huius referre, & eiuſdem met poſseſsionem continuare in rebus titulo hæredis acceptis; etiamſi præſcriptio longiſsimi temporis ſola bona fide, peccatum excludente, & certi temporis decurſu ſubſiſtat, non inde tamen infertur hæredem defuncti, peccaminoſa; & mala fide poſsidentis, præſcribere poſſe, tametſi ipſe hæres in propria perſona bonam fidē, & conſcientiā habeat,eo quia ex diſpoſitione iuris non poſsidet rem ex fide propria, ſed ex fide mala defuncti,ac proinde inſufficiēte ad præſcribendum. Licet autem jus Civile præſcriptionem tricenariam, vel quadragenariam cum mala fide admiſerit: juſque Canonicum ſolam malam fidem peccatum inducentem reprobaverit, non tamen malam fidem fictam, & quia hæres non poſsidet rem ex hac malæ fidei fictione, ſed ex ipſa mala fide defuncti, quæ in ipſum hæredem, iure ſic diſponente, transfuſa eſt, ea de cauſa eius poſſeſsio Canonico iure *indirectè* reprobata, præſcriptionem inducere nequit: ita etiam *Palao d. §. 9. n. 3.* ubi tamen advertit in fine ex *Covarruvias* probabiliter, hæc procedere quatenus hæres intendit nomine defuncti rem poſſidere, eiuſque poſſeſſione ad præſcribendum uti, & eius titulo; non verò quatenus à ſeipſo, & ex titulo aditæ hęreditatis vult poſſeſſionē inchoare.

PRI-

PRIVILEGIUM XXVI.

Bona fide poſſidens rem alienam, illamque præſcribens cum ignorantia invincibili circa titulum, ab eiuſdem reſtitutione excuſatur.

415 AD præſcriptionem, cum poſſeſſione bonæ fidei, requiritur titulus, ut patet ex præcedenti privilegio, & ex communi ſententia Doctorum. Titulus autem, prout hìc ſumitur, nil aliud eſt, quàm ratio, radix, origo, ac cauſa aliqua, ex qua oritur dominium, & jus; ſeu ex ſe habilis ad transferendum dominium, cuiuſmodi ſunt Donatio, Emptio, Permutatio, Legatum, Fideicommiſsum, Occupatio rei pro derelicta habitæ. Aditio hæreditatis, Transactio, Adiudicatio, &c. Donatione enim, Emptione, permutatione, &c. acquiritur jus, & dominium; & propterea hi omnes appellantur tituli, ex quibus oritur dominium. Ex his ergo requiritur aliquis ad præſcribendam rem alienam cum bona fide; quia ſi talis titulus, ſeu talis cauſa qualis eſt donatio, emptio, permutatio, teſtamentum, vel ſucceſſio ab inteſtato, &c. defuerit, nihil erit cur quis ſibi rei dominium vendicet: eamque tanquam ſuam bona fide poſſidere cenſeatur potius, quàm quivis alius. Non eſt autem neceſsarius titulus verus, ſeu validus (hoc eſt vera radix dominii, aut iuris) quoniam qui cum tali poſsidet, non eget præſcriptione, quia per eum verè adeptus eſt dominium: ſed ſufficit quod ſit coloratus, ſeu apparens, vel præſumptus, quod videlicet probabiliter putetur verus, etiam ſi re vera ſit invalidus, quia licet talis titulus nou transferat dominium in poſsidentem: ipſummet tamen efficit habilem, ac diſpoſitum ad tanto, vel tanto tempore præſcribendum, ſibive acquirēdum dominium authoritate iuris humani, habentis locum etiam in conſcientia ex dictis in præcedenti privilegio, & ex doctrina certa, et communi.

416 Ex qua doctrina certa, infertur quoque certitudo propoſiti huius privilegii. Quod probatur, ac ſimul explicatur. Emptio, permutatio, donatio, etc. ſunt de ſe veri tituli, ac radices, quibus acquiritur verum jus, dominiumque verum transfertur: at, ſi is qui vendit, permutat, aut donat rem aliquam, non fuerit illius legitimus dominus; iidem tituli deſinunt eſſe veri, ac tales quibus transferatur dominium: nihilominus ſunt colorati tituli, ſeu præſumpti validi, quatenus bona fide putantur tales, per quos quis rem ipſam poſſidet, ita ut ignorans probabiliter, et invincibiliter illorum conditionem, idonei ſunt ad preſcribendum, conſequenter ad pariendum jus tale, ut res aliena, exacto tempore definito (cum bona fide, et dicta ignorantia circa tituli cōditionem) deveniat poſsidentis, per conſequens facta ſua amplius ad reſtitutionem eiuſdem non teneatur. Et hoc vult, ac intendit privilegium noſtrum, quod communiter ſic conceditur à ſcribentibus de Titulo ad præſcribendum requiſito. Ex quo infertur, quod licet titulus colotatus, ſeu præſumptus non ſit verus, nec validus in ſe, ideoque inſufficiens ad transferendum dominium: putatus tamen validus, ac ſufficiens ex ignorantia probabili, et bona fide, prodeſt ad præſcribendum, ad dominium verum, verumque jus inducendum, valetque excuſare in utroque foro à reſtitutione fecienda.

417 Quæres. An in omni præſcriptione requiratur titulus. Reſpondeo. In omni præſcriptione videtur neceſsarius titulus, qui cognoſcatur, aut aliquando cognitus fuerit à præſcribente. (Intelligo hìc de titulo, non undequaque valido: ſed de titulo, qui quidem ex ſuo genere verus eſt, ſed propter concurrentes circunſtantias ignoratas (ignorantia facti)

deſinit eſse verus, et validus, ut innuimus ſupra) Colligitur reſponſio *ex Cap. Si diligenti, De præſcriptionib.* Ubi in fine ſimpliciter dicitur, quod in præſcriptione bona fides, et iuſtus titulus exigantur. Nec facit, quod ibi agatur de rebus Eccleſiaſticis præſcribendis: nam ſicuti quoad bonam fidem non ponitur diſtinctio in præſcriptione rerum laicarum, et Eccleſiaſticarum, ita nec videtur ponenda quoad titulum. Probatur autem reſponſio: Quia ad omnem præſcriptionem requiritur ut præſcribens bona fide rem poſsideat ut ſuam; atqui non poteſt quis incipere bona fide poſſidere rem ut ſuam, niſi ſubſit aliquis titulus, ex quo putet eam eſse ſuam, ſive titulo derelictionis, v. g. quia res antea nullius fuerit, ſive donationis, ſive emptionis, ſive hæreditariæ ſucceſsionis, aut aliquo alio.

418 Quamvis autem titulus ſit adeo requiſitus, ac neceſsarius, ut ſine ipſo non poſsit eſse initio poſseſsionis bona fides, nec initium ſumere præſcriptio: quia tamen potuit eſse titulus in ipſo initio, et poſtea per oblivionem deperdi: decurſu enim longiſsimi temporis facilè contingit ut obliviſcantur tituli, nam multa ſolent homines habere in rebus ſuis, de quibus poſt multum temporis non ſatis recordantur, utrum emptione, donatione, aut alio titulo illa acquiſierint, aut ſi recordentur non poſſint id probare, ideò ſtatutum eſt, quod ad præſcriptionem decem, vel viginti annorum, quæ ordinaria eſt, cum bona fide tituli allegatio, et probatio neceſsaria ſit: ad præſcriptionem verò triginta, aut quadraginta, vel plurium annorum, quæ appellari ſolet poſſeſsio, ſeu præſcriptio longiſsimi temporis, ſufficiat cum bona fide titulus præſumptus. Qui titulus præſumptus, multo magis, & à fortiori in præſcriptione centenaria, & immemoriali ſufficiens eſt. *Lugo de Iuſtit. to. p. diſp. 7. ſec. 2. n. 15. Caſtro Palao de Iuſtit. in genere diſp. Unica, punc. 22. §. 5. n. 4.* aliique plures. Sufficiens inquam eſt, niſi Ius reſiſtat poſſeſsioni prohibendo videlicet talem poſſeſsionem, de qua re idem *Lugo n. cit. cum Molina apud ipſum diſp. 75.* & alii.

419 Cæterum quando à Doctoribus videtur affirmari quod in præſcriptione centenaria, & immemoriali nullus requiſitus ſit titulus, ab ipſis non excluditur (& ſi fiat, non benè) etiam illius præſumptio: quia abſque ejuſdem præſumptione (ut optimè inter alios *Palao n. 4. cit.*) bona fides ſtare non poteſt, quæ in omni præſcriptione neceſſaria eſt. Imo maiori cum ratione hoc procedit in præſcriptione immemoriali, ubi enim illa probatur, eo ipſo præſumitur bonus titulus, quia ipſa immemorialis poſſeſsio, & præſcriptio habet vim iuſtiſsimi tituli, ut docent *Molina to. p. de Iuſt. diſp. 76. in princip. Reinoſus Obſervat. 65. n. 15. & 16. & Cevallos commun. contra commun. qu. 45. n. p.* quos refert, & ſequitur *Fagundez de Iuſt. libr. 2. cap. 15. n. 25.* Ex hinc eſt, quod ipſamet etiam immemorialis præſcriptio ceſſat, quando conſtat de iniuſto, invalido, & infecto titulo, ut docent *Gonzalez ſuper reg. 8. Cancell. Gloſſ. 18. n. 48.* & cum aliis *Riccius in praxi fori Eccleſiaſtici deciſ. 144. n. 18.* Quia cum conſtet de veritate infecti tituli principii, & ſic ſimus in claris, ceſſat præſumptio, quæ ex præſcriptione immemoriali reſultat, & ità declaratum refert à *S. Congregatione*. Ex quo infertur neceſsitas tituli in qualibet præſcriptione (ut ſupra) & ſaltem præſumpti in immemoriali. Vide *Riccium l. c.* Ubi agit quando ceſset immemorialis.

420 *Fagundez n. 25. cit.* non approbat noſtram doctrinam ſuperius traditam in reſponſione ad quæſitum, ait enim: *Non approbamus doctrinam illorum, qui dicunt, non poſſe dari bonam fidem abſque titulo, dicentes, qua bona fide poſſidebit quiſquam rem ut propriam, qui neſcit titulum, ſeu cauſam ob quam res ad*

ſe

ſe pertineat? cum titulus ſit cauſa, radix, & origo dominii rei quam poſsidemus. Nam, fieri poteſt, ut tituli obliviſcamur; multa enim ſæpe habemus in noſtra poteſtate, quæ quo titulo ad nos pervenerint, penitus ignoramus, quod egregiè inter Doctores citatos probat Covarruvias allegatus ad reg. poſſeſſor. 2. par. §. 8. Ubi aſserit bonam fidem conſiſtere poſse abſque titulo. Quod probat *primò*. Qui rem poſsedit triginta, vel quadraginta annis, cui poſseſsioni jus non reſiſtit, verè exiſtimat rem eſse ſuam, immemor tamen eſt tituli, & cauſæ, ex quibus ad eum pervenerit propter longum tempus, facilè enim ex facto proprio contingit oblivio ex temporis antiquitate. *leg. peregre, ff. de acquirenda poſſeſsione*. Ergo abſque ſcientia tituli ſtare poteſt præſumptio. *Secundò*. Poſsidens rem ex titulo alioquin invalido poteſt habere bonam fidem ex qua præſcribere poſsit, ſed tunc non præſcribit ex titulo. Ergo titulus ad præſcriptionem neceſsarius non eſt. *Tertiò*. Emens rem ab eo, qui bona fide incepit poſsidere, non præſcribit ex titulo emptionis, ſed præſcriptionem ab alio cœptam proſequitur. Ergo ſtare poteſt præſcriptio, & bona fides abſque titulo. *Quartò*. Ubi quis rem aliquam poſsidet, credens ſibi donatam, aut legatam eſſe, cum tamen nec donata, nec legata ſit, bonam fidem habet præſcriptioni ſufficientem, quin titulum habeat. Ergo &c. *Quintò*. Si quis rem poſsideat exiſtimans (quia id ſibi à fide dignis dictum eſt) eſse propriam parentum quibus iure hæreditario ſuccedit, cum tamen verè non ſit, habet bonam fidem abſque titulo. Ergo bona fides ſtare optimè poteſt abſque titulo. Ità *Covarruvias* allegatus à *Palao*, §. 5. *cit. n. 5.*

421 Cum quo *n.* 4. pro reſponſione dictorum obiectorum, & confirmatione noſtræ ſuperius datæ doctrinæ in reſponſione quæſiti. Diſtinguendum eſt in hac re quoad titulum: nam aliud eſt adeſſe titulum, qui legitimus præſumitur; aliud nullum adeſſe titulum, præſumi tamen adeſſe. Ad præſcriptionem decem, vel viginti annorum, titulus neceſſariò adeſſe debet, nam eſto ex ſola præſumptione tituli fides bona conſiſtere poſſit, non tamen conſtituitur præſcriptio ex ea bona fide, titulo deficiente: at ad præſcriptionē 30. vel 40. annorum, & à fortiori ad præſcriptionem centenariam, & immemorialem nullus titulus requiſitus eſt, bene tamen illius, quia abſque illius præſumptione bona fides ſtare non poteſt, quæ in omni præſcriptione neceſsaria eſt. Diſtinctione huiuſmodi ſuppoſita.

422 Ad argumenta prædicta oppoſita, reſpondeo cū eodē *Pal. l. c. n. 6. Ad primū*. Nil referre, an memor, vel immemor ſis tituli ex quo rem poſſediſti completa uſucapione per 30. vel 40. annos, ea enim continuata poſſeſſio bona fide facta ſibi titulum iuridicum concedit. Et ad inducendam præſcriptionem titulus requiritur, non autem poſtquam ipſa inducta eſt. Adde, quod in præſcriptione triginta annorum, titulus non eſt neceſſarius, ſed ſatis eſt, ſi adſit tituli præſumptio, ut ſupra. *Ad ſecundum*. Concedo talem poſse habere bonam fidem cum titulo alioquin invalido, eo quod validum eſse præſumit, quo non ſolum ex bona fide, ſed ex titulo præſcribit. *Ad tertium*. Admittitur ſic ementem, ex titulo emptionis non præſcribere, ſed præſcriptionem ab alio inceptam continuare: negatur tamen abſque titulo in venditore, præſcriptionem ipſum inchoaſse, præſumitur namque in illo adfuiſse. *Ad quartum, & quintum:* concedimus optimè ſtare poſse bonam fidem abſque titulo vero, ſed non abſque titulo probabiliter præſumpto valido, vel abſque tituli præſumptione. Et ob id dictum eſt ſupra, ad præſcriptionem quæ completur decem, vel viginti annis neceſsarium eſse titulum probabiliter validum. Ad præſcriptionem ve-

rò, quæ triginta, vel quadraginta annorum poſseſsione inducitur, præſumptionem probabilem tituli ſufficere, tametſi titulus non adſit.

PRIVILEGIUM XXVII.

Qui rem detinet, quam bona fide, & ignorantia invincibili iuxta legum, & Canonum Conſtitutiones præſcripſit, etiamſi poſtea cognoverit fuiße alterius, in utroque foro à reſtitutione excuſatur.

423 Quod excuſetur in foro poli, & conſcientiæ, conſtat apertiſſimè ex duobus præcedentibus privilegiis. Quod verò excuſetur etiam in foro foti, ità ut poſsit ſe tueri in iudicio contra priorem dominum, & eandem rem ut ſuam defendere, apud D. D. Utriuſque Iuris, eſt communis ſententia. Unde *Ioannes Vvigers de Iure, & Iuſtitia tract. p. cap. 5. dub. 8. n. 25.* optimè ſic ad rem hujus privilegii: *Breviter dico, ex communi D. D. ſententia, talem poße tuta conſcientia retinere rem quam ſic legitimè præſcripſit, & eam ut ſuam poſſe in iudicio defendere contra priorem dominum.* Deſumitur *ex D. Tho. Quodlibeto 12. art. 25.* & ità docent *Gloßa in Cap. Vigilanti, De præſcriptionibus. Panormit. ibid.* ubi aſſerit eam eſſe communem Canoniſtarum ſententiam. *Covarr. ad Reg. Poßeßor par. 3. §. 2.* ibi plures allegans. *Caiet. & Sylveſter Verbo Præſcriptio. Soto de Iuſt. libr. 4. qu. 5. art. 4.* aliique recentiores quamplures, tam Theologi, quam Iureconſulti.

424 Quod inquam talis, qui ſic legitimè præſcripſit, à reſtitutione excuſetur in conſcientia, & foro poli, quæ videtur eſſe prima pars hujus privilegii, præterquamquod conſtat ex ſuperioribus privilegiis, ut dixi, nihilominus ad abundantiam ulterius probatur. Primò. Ex verbis *D. Tho. l. c.* dicentis: *Si quis præſcribat bona fide poſſidendo, non tenetur ad reſtitutionem, etiamſi ſciat alienum fuiſſe poſt præſcriptionem: quia lex poteſt aliquem pro peccato, & negligentia punire in re ſua, & illam alteri dare, & concedere.* Hęc ibi: *Et idem dicet omnis bonus Theologus* (ſubiungit *Sylveſter Verbo cit. qu. 43 n. 13.*) *Quia ſecundum S. Tho: tenetur quis ſolvere pœnam iudicialem, ideſt ad quam condemnatur à Iudice* (*ut p. 2. qu. 96. art. 4.*) *& conſequenter ille, cui applicatur, eam in conſcientia poteſt retinere: & conſequenter licitum eſt tenere eam quam infligit legiſlator, cuiuſmodi eſt præſcriptio, quæ inducta eſt principaliter in pœnam negligentium, & quietem Civitatis,* ità *Sylveſter* alios quamplures allegans ibi, indiſtinctè dicentes, quod non tenetur quis in conſcientia reſtituere præſcriptum, ſi concurrunt omnia de iure requiſita ad præſcriptionem. *Et ita* (concludit ipſe) *indubitanter tenendum eſt.*

425 Secundò probatur. Ex *l. 3. ff. De uſurpat. & uſucapionib.* ubi *Vſucapio* dicitur eſſe, ſive definitur eſſe adiectio, ſeu (ut alii) adeptio dominii per continuationem poſſeſſionis tempore legibus definito. Et in hoc Canones nec reprehendunt, neque corrigunt Ius civile, quamvis tollant præſcriptionem cum mala fide: imo potius idipſum omninò ſupponere, & approbare videntur, dum iuxta eandem legum diſpoſitionem iudicant; & iudicari volunt, ut patet *ex Cauſa 16. qu. 3.* per diverſos Canones, & *in Cap. Sanctorum, De præſcript.* Pontifex ait, ſe irrefragabiliter confirmare, ut omnes poſſeſſiones ad ſingulas provincias ſuotũ confratrum pertinentes, à quibus per 30. annos poſseſsæ ſunt, quietè, & ſincerè perpetuò teneantur. Quod eodem titulo in aliis capitibus indicatur Igitur legitima præſcriptione abſoluta, licet præſcribens poſtmodum intelligat rem fuiſse alterius, abſolvitur à reſtitutione, & poteſt eam ut ſuam ſibi tutò retinere: conſequentia hæc probatur,

tur, quia res illa iam ex diſpoſitione legis, in præſcribentis dominium tranſivit; imò lex ipſa, re vera illius rei dominum conſtituit: & ſi ſic eſt, uti eſt, nulla eſt ratio dicendi, quod non poſſit eam tempore legibus definito præſcriptum tuta conſcientia retinere. Confirmatur: Quia lex inducens præſcriptionem iuſta eſt, ut videre eſt apud D.D. præcipuè *Covarruv. par. 3. cit.* & præſcriptio ipſa dat jus proprietatis præſcribenti, transfertque dominium in uſucapientem: igitur hæc dominii tranſlatio etiam in animæ iudicio, & foro poli ſervari, & rata haberi debet: ergo verum privilegium propoſitum quoad primam partem, & conſcientiæ, ac poli forum.

426 Et ſi verum quoad primam partem, hoc eſt in iudicio animæ, non poteſt utique non eſſe tale etiam in iudicio externo, & foro fori; aliter ſequeretur (ut benè arguit etiam idem *Covarru. §. 2. cit. n. p.*) poſſe Iudicem interioris fori, & Iudicem exteriorem, comperta rei veritate, contraria pronunciare, & utrumque iuſtè: quod adeò abſurdum eſt (inquit *Covarruvias*) ut quivis mediocri præditus eruditione hoc minimè poſſe contingere palam teſtetur. Siquidem uterque Iudex tenetur jus ſuum unicuique reddere, ac iuſtitiam in pronunciando amplecti, ut iudicium æquum ſit. Idcircò impoſsibile iure cenſetur, contrarias ſententias ex iuſtitia ferri in eadem re, & iuxta eandem cognitionem, unde vel altera neceſſe eſt, quod ſit iniqua, vel parem utraque habere debet definitionem. Sic *Covarruv.* totus ut patet pro hoc privilegio. Contra quod tamen.

427 Obiicies primò. *Cap. Vigilanti. De Præſcript.* In quo Pontifex derogare videtur legi civili: dum ait: *Nobis autem tam in rebus cognitis, quàm latentibus placuit non habere vigorem.* Reſpondetur, eo loci Pontificem loqui de præſcriptione 30. vel 40. annorum cum mala fide, quam dicit induxiſſe *Epheſinum* quendam legislatorem: & hanc vult non habere vigorem, ſive rem poſſideamus domino conſcio, & negligenti, ſive inſcio; modo nobis conſtet rem eſſe alterius. Non autem loquitur de præſcriptione cum bona fide cum potius contrarium de hac ſignificet, dicendo: *Quoniam nulla dierum poſſeſſio iuvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem.* Inde enim poteſt à contrario ſenſu colligi, quod ex mente Pontificis, antiqua dierum poſſeſſio iuvet poſſeſſorem bonæ fidei. Neque valet, ſi dicas: Iuvat quidem bonæ fidei poſſeſſio, ſed quamdiu illa eſt bonæ fidei, & ignoratur, quod res ſit alterius: cum autem hoc ſcitur, iam deſinit bona fides, ſi ulterius detineatur. Non inquam valet: Nam vel cognoſcitur quod res ſit alterius antequam completum ſit præſcriptionis tempus legibus definitum, & concedo tunc ceſſare bonam fidem ſi ulterius detineatur: vel id cognoſcitur poſt tempus legitimum præſcriptionis abſolutum, & licet tunc cognoſcat rem fuiſſe alterius, agnoſcit tamen ſimul eam authoritate Superiorum (qui iuſtis de cauſis publici boni id poſſunt) factam eſſe ſuam, & translatam in ſui dominium, atque ita bona fide ex novo titulo illam poſſidere ut ſuam.

428 Obiicies ſecundò: *Cum alterius iniuria, aut iactura, non debet quis locupletari, Regula iuris in 6.* Inſuper: Nemo rebus ſuis privandus eſt abſque ſua culpa: Saltem igitur quando prior dominus non eſt in culpa, dominium rei ſuæ non perdet, & proinde tenebitur reſtituere. Reſpondeo negando conſequentiam; illa enim *regula Iuris* intelligenda eſt, quod nemo cum alterius iniuria, aut iactura iniquè illata locupletari debet: non autem quod nullo modo id fieri poſſit cum alterius iactura: Qui enim ludis licitis, aut ſponſione, aut certamine, debitis circumſtantiis veſtitis lucrum faciunt, locupletantur utique cum aliorum iactura

nec

tia, *& Bonacina* concedunt hoc eſſe probabile, vocant tamen contrarium probabilius. Sed

431 Dices primò. Pretium rei alienæ loco illius ſuccedit, ergo eſt alienum ſicut & ipſa res eo vendita: ideoque vero domino tenetur id reſtituere ratione rei acceptæ, ac ſi eandem rem alienam apud ſe haberet. Reſpondeo cum *Sanchez in Summa tom. pr. libr. 2. cap. 23. n. 25. & Diana reſ. cit. n. 3.* non eſſe univerſaliter verum, pretium ſuccedere loco rei: id enim verum habetur in ſolis univerſalibus iudiciis, cuiuſmodi ſunt, hæreditas, fideicommiſſum univerſale, dos, &c. *l. Item videndum*, *§. finali, & l. ſequenti*, *ff. de petitio. hæred. & l. p. ff. de fideicommiſ. hæreditatis petit.* quæ iudicia ideo univerſalia dicuntur, quia unius iuris petitione plures res ſimul peti cenſentur, & ſi ſingulæ nominatim non exprimātur. Hinc *Iuriſconſultus* vocat eas, actiones de univerſitate. Iudicium autē nominatur ſingulare, ſeu particulare, aut ſpeciale, cum eſt de re ſingulari, vel ex ſingulari contractu petita. Ut in mandato, commodato, depoſito apparet, *l. Pro ſocio, ff. Pro ſocio.* Conſtat ergo, *ex iuribus*, adductis etiam ab eodem *Sanchez n. cit.* non transferri dominium rei alienæ venditæ in emptorem: benè tamen transferri dominium pretii in venditorem. Quod non contingeret, ſi pretium ſuccederet loco rei. Et ita notant *Gloſſ. l. Si & rem, & pretium, 25 verb. Quia poteſt, ff. De pet. hæred. & ibi Bartol. in fine*, *& omnes ſcribentes*: ita *Sanchez l. c.* Cum quo

432 Confirmatur primò reſponſio, & roboratur magis privilegium propoſitum. Si venditor bonæ fidei, ea durante, & ignorantia invincibili, rem eandem latroni vendidiſſet, & eodem pretio, non teneretur utique pretium vero domino reſtituere, cum ſit illud idem, quod prius dedit. Ergo nec tenebitur reſtituere, ſi alicui tertio vendat: pretium enim illud, ejuſdem videtur eſſe rationis, ſive à lattone recuperatum ſit, ſive ab alio tertio acceptum. Secundò confirmatur. Quia ſi teneretur reſtituere domino, id eſſet, vel ratione iniuſtæ acceptionis, vel ratione rei acceptæ, vel quia auxerit ſuum patrimonium. At non tenetur ratione primi, cum totum factum ſit bona fide: non ratione ſecundi, & rei acceptæ, cum eam iam diſtraxerit, & pretium loco illius non ſuccedat, ut dictum eſt; nec moraliter aliquid illius rei, aut æquivalens maneat in bonis creditoris: nec tandem ratione tertii, quia nullatenus patrimonium ſuum auctum eſt, & ſubinde talis venditor nec locupletior factus eſt, ut ſupponitur in privilegio: pro quo ſunt omnes Doctores allegati à *Sanchez cap. 23. cit. n. 16. & n. 25. cit. in fine*: ubi ipſe ſic: *Pro hac ſententia* (idest privilegio noſtro) *ſunt clarè omnes Doctores allegati n. 16. quos retuli aſſerere indiſtinctè hunc bonæ fidei poſſeſſorem ad nil reſtituendum obligari. Atque in propriis terminis tradunt Gabriel. &c.*

433 Dices ſecundò. Ex *Sayro in Clavi Regia libr. 10. tract. 2. cap. 3. n. 39. Medina*, *Covarruv. & Ialonio ibidem*. Si rem illam alienam à fure bona fide emptam haberet, & apud ſe ſervare vellet, ejus animi eſſe oporteret, ut rem domino vero reſtitueret, ſi conſtiterit cuius ſit. Ergo etiam eam vendendo, & pretium pro ea recipiendo, parati animi eſſe debet, ut cognito vero domino pretium rei venditæ eidem domino reſtituat, cum pretium loco rei ſuccedat. Reſpondeo primò cum *Rebello de oblig. Iuſt. p. 2. lib. 9. qu. 18 ſec. p. n. 11.* apud, & cum *Diana reſ. cit. n. 3.* negando conſequentiam, maximè ſi pretium bona fide à venditore fuerit conſumptum, nec inde ditior effectus eſt; nam ſic certum eſt (inquiunt) apud omnes, venditorem non teneri ad ullam reſtitutionem. Reſpondeo ſecundò cum *Sanchez cap. cit. 23. n. 187. & Diana tract. 3. cit. reſ. 128. in fine. Ex par. 2.*

tr.

tr. 15. & Miſcell. p. reſ. 11. item negando conſequentiam: ſi enim rem illam eodem pretio quo emit vendidit, non tenetur id pretium vero domino reſtituere;non enim (ut ſupra) pretium ſuccedit loco rei.Si verò pluris vendiderit,exceſſum tantum, in quo locupletior factus eſt, tenetur reſtituere, inſtar aliorum poſſeſſorum bonæ fidei,ex quibus ipſe quoque iam eſt. Unde ſi res illa extaret teneretur quidem poſſeſſor ratione rei acceptæ illam integrè reſtituere:at re ipſa vendita, non tenetur ratione rei acceptæ, niſi quoad illum exceſſum,ſi adeſſet: & rationem reddit *Leſſius de Iuſt. libr. 2. cap. 14. dub. 4. n. 23. in fine*, dicens ſic: *Si ex ea factus eſt locupletior,eatenus tenetur;res enim ratione illius acceſſionis,quæ ex ea rebus illius facta eſt, cenſetur adhuc extare.*

434 Sed non deſinam hìc adnotare, quod licet communiter Doctores, ex authoritate *l. Si et rem ,ff. de pet. hæred.*, affirment, qui rem alienam à fure bona fide emit, & maiori deinde pretio vendit, teneri reſtituere domino illud plus,in quo ditior factus eſt. Nihilominus *Molina de Iuſt.tom. 3. tract. 2. diſp.* 721. *n.* 10. exiſtimat verum contrarium. *Quia* (ait ipſe) *illud plus non eſt fructus rei,ſed induſtriæ,illam ementis iuſtè uno pretio minori, & vendentis etiam iuſtè alio maiori pretio; fructus autem induſtriæ ad poſſeſſorem bonæ fidei, & non ad dominum rei ſpectat. Quod autem id non ſit fructus rei, ſed induſtriæ,patet. Quia ſi fur ipſe emeret iterum eandem rem ab ultimo poſſeſſore,eamque domino reſtitueret ſine ulla proximi læſione, ſervandoque omninò illum indemnem, neque res illa ullos fructus habuiſſet, ſanè qui ita eſſet lucratus emēdo illam à fure, aut alio intermedio venditore,& vendendo illam maiori pretio iuſto alicui alteri, non teneretur illud reſtituere,eo quod eſſet fructus ſuæ induſtriæ,& non rei.*Alias etiā rationes ibidem adducit *Sanchez*, quem ſequuntur *Diana tract. cit. 3, Coordinato reſ. 131. Ex p. 3. tr. 5. & Miſcell. p. reſ.41. & Layman in Theol. mor. lib. 3. tract. 4. cap. 17. §. 3. n 25.* ubi *in fine*, reſpondet ad *Authoritatem l. Si & rem.* Dicendo, id eſſe ſpeciale in diſtractione hæreditatis, ſeu iuris univerſalis, ut pretium ſuccedat loco rei; ſecus autem res ſe habeat in particularibus contractibus, ut docent Doctores *in l. Mater, C. de rei vendic.* Docet etiam *Molina n. 10. cit.* (ut pariter obſervat *Diana reſ. cit. 131. n. 3.*) furem vendentem rem furtivam, & poſtea iuſtè minori pretio redimentem, non teneri exceſſum illum pretii domino reſtituere, ſed ſatisfacere reddendo ei rem ſuam non deterioratam, & fructus ex ea debitos.

435 Dices tertiò: Contra ſecundam privilegii partem ex *Leſſio de Iuſt. libr. 2. cap. 14. dub. 5. Bonacina De reſtit. diſp. p. qu. 4. punc. 2. qu. p. n. 5. Barthol. à S. Fauſto in Spec. Confeſſor. diſp. 4. qu. 2.* 2. & aliis apud ipſos: Qui vitrum ex.g. vendit pro gemma, aut ſolvit, ſeu permutat aurum falſum pro vero, debet in conſcientia contractum diſſolvere, ergo pari ratione ſi vendat rem alienam, putans eſſe ſuam, debet dirimere contractum, poſtea quam noverit, rem illam eſſe alienam: eo magis quia venditor tenetur emptori de evictione: nec poteſt ad alium ablegare, cum quo *illi* negotium non fuit, ſed ipſemet tenetur illi ſatisfacere. Addo quod venditor non potuit transferre dominium in emptorem, cum res fuerit aliena, ergo etiam ex hac parte contractus dirimēdus quia invalidus. Reſpondet huic argumento *Navarrus n. 8. cit.* & cum ipſo *Diana reſ. 129. cit. in fine*: aſſignando diſparitatem rationis: quoniam qui dedit falſum aurum,dedit rem intrinſecè defectuoſam, non autem qui bona fide dedit rem alienam. Et ſi inſtes parum refert ſit ne vitium intrinſecum, aut extrinſecum, quando in re, & realiter tale eſt, ob quod meritò emptor ſit invitus,reddatque contractum involuntariū: tunc

enim

enim emptio eſt invalida, ac proinde reſcindenda ſi velit emptor, reddito pretio. Huic quoque inſtantiæ occurrit idem *Navarrus*, dicens (ut ſupra) iſtum venditorem facere ſatis emptori, ſi cedat ei actionem de evictione contra primum illius rei alienæ venditorem. Unde in forma ad argumentum: aſſignata diſparitate rationis, & diſtincto antecedenti: negatur conſequentia. Ad id autem quod additur, patet reſponſio ex dictis.

PRIVILEGIUM XXIX.

Qui donat alicui centum, ignorans quod tantum etiam illi ex iuſtitia debebat, ſatisfacit debito, nec amplius tenetur alia centum eidem ſolvere.

436 Ponunt hoc idem privilegium aliqui apud *Sanchez in Summa to. p. cap. 13. n. 11. in princip.* dum aſſerunt: *Debentem cuidam centum, ſatisfacere huic debito, ſi debiti prorſus immemor, tantundem ei donet: niſi in remunerationem tantiſdem muneris accepti donatio fieret*. Et ut probabile etiam (idemmet) admittit *ex Emanuele Rodriquez Ægidius Trullench in Decalog. to. 2. libr. 7. c. 5. dub. 5. n. 10.* ſic dicens: *Quæres, Vtrum in debitis ex iuſtitia dari poſſit compenſatio cum bonis, vel obſequiis gratuitis: v. gr. Ego debeo tibi ex obligatione iuſtitiæ centum aureos, & poſtea gratis præſto obſequium eiuſdem valoris, aut æquivalens tibi confero titulo donationis: manebo ne exemptus ab obligatione iuſtitiæ? Reſpondeo, ſi quando contuli illud donum eram memor obligationis, ex iuſtitia, & volui per illam rem, ſeu donum ſatisfacere, ſed gratis rem illam præſtare, certum eſt me non ſatisfeciſſe obligationi ex iuſtitia, nec poſſe poſtea uti compenſatione; quia res illa ſcienter fuit gratis donata, & liberaliter. Titulus autem donationis, & titulus iuſtitiæ ſunt diſtincti. Quod ſi, quando contulit donum, vel obſequium ignoraverit debitum ex iuſtitia? Rodriquez in Summa par. 2. cap. 49. Concluſ. 2. non improbabiliter aſſerit, poſtea quando debiti ex iuſtitia recordatur, poſſe facere compenſationem, per rem illam donatam cum tali ignorantia: quia præſumitur quod non fuiſſet tam liberalis, ſi debiti fuiſſet memor. Hæc ſententia, ut dixi, non eſt improbabilis, cui favet Layman citatus à nobis in p. præcepto cap. 7. dub. 24. n. 8.* Hucuſque *Trullench*: quem etiam *Diana tom. 6. Coordin. tr. 3. reſ. 152. Ex par. 7. tr. 10. & Miſcell. p. reſ. 19.* recenſet, & approbat privilegium propoſitum: ibi enim quærens: *An in debitis ex iuſtitia dari poſſit compenſatio cum bonis, vel obſequiis gratuitis?* Reſpondet affirmativè: *Quando* (inquit) *volui cum dono gratuito ſatisfacere obligationibus ex iuſtitia, quas ſciebam debere. Difficultas eſt* (ſubjungit) *an quando præbui donum, vel obſequium ignorabam debitum ex iuſtitia, an poſſim poſtea facere compenſationem, & affirmativam ſententiam probabilem eſſe putat Rodriquez, & ex ipſo Trullench*: quam probabilitatem, eo loci non reiicit *Diana*: *& Tom. 8. Coordin. tract. 7. reſ. 46. n. 2. Ex par. 5. tr. 18. & Miſcell. pr. reſ. 94.* ipſam expreſsè admittit, per ea maximè quæ adducit *Nicolaus Baldellus in Theol. Moral. tom. p. libr. 5. diſp. 25. num. 18.*

437 Probatur autem privilegium propoſitum, ex illo principio theologico, quod videlicet ſufficit voluntas interpretativa ad cauſandum voluntarium: Unde ſtante obligatione ex iuſtitia ſolvendi centum v. g. Petro, ſi eidem tantundem donem, habeo voluntatem interpretativam reſtituendi, & ſatisfaciendi, atque adeo cenſeor ſatisfacere obligationi, & tanquam ſi ſatisfecerim poſſum, quando occurrit cognitio obligationis, facere compenſationem: Ergo &c. Et ità etiam ad caſum ſimilem (de quo in privilegio ſequenti) arguit *P. Paſqualigus in Deciſionib. Moral. Deciſ.*

455. *n.*3. Voluntas autem interpretativa ex eo colligitur, per eundem etiam *Paſqualigum*, quod quilibet prudenter agens, prius vult ſatisfacere, quæ ſunt de obligatione, quàm præſtare ea, ad quæ non tenetur; & ideo ſi interrogaretur, an ſi cognoviſset propriam obligationem, voluiſset re illa ſatisfacere, utique, & dubio procul reſponderet habuiſse intentionem talem, ſatisfaciendi videlicet. Quod totum.

438 Confirmatur ex doctrina, & verbis *Baldelli*, à *Diana n.* 2. *cit.* relatis. *Negari non poteſt* (inquit ille) *quin etiam in materia iuſtitiæ poſſit ſufficere ad illius obligationes tollendas intentio generalis, & implicita, quæ de facto habetur ab unoquoque, ſatisfaciendi omnibus ſuis obligationibus, quibus abſolutè poteſt ſatisfacere per unamquamque ſuam actionem. Neque oblivio, & incogitantia huius, vel illius obligationis ſpecialis poteſt tollere, aut impedire voluntatem generalem, & implicitam, faciendi omnibus, quæ habentur, ſed ſolum tollit, aut impedit voluntatem ſpecialem, & explicitam ſatisfaciendi huic, aut illi obligationi in ſpecie, ut ex ſe patet; & ideo etiam in caſibus poſitis, obligationes iuſtitiæ dicendæ ſunt verè tolli dependenter à voluntate eorum, qui per illas ſunt obligati. Nam hoc modo l. cum ex pluribus, ff. de ſolut. expreſsè dicitur, quod qui ex pluribus cauſis uni alicui debet pecuniam, neque exprimit, aut demonſtrat, dum illam ſolvit, ex qua cauſa ſolvat, & cui obligationi intendit ſatisfacere, cenſendus eſt pro illa ſolvere, quæ apud ipſum eſt potior: ut, v. gr. ſi aliqua ex cauſa tenetur ſolvere ſub pœna infamiæ, vel ſub aliqua alia, vel ſub iure hypothecæ, aut pignoris, & ſimilibus. Et ratio ſubditur, quia veriſimile eſt diligentem debitorem ſi eſſet admonitus, ita fuiſse geſturum ſuum negotium. Ex quo textu clare habetur, quod voluntas implicita, & generalis, quam unuſquiſque habet ſatisfaciendi prout poteſt per unumquemque actum ſuis obligationibus, poteſt habere locum etiam in obligationibus, & in materia iuſtitiæ: idque non ſolum eſt verum, quando in actu ſolvendi nulla cauſa, nulluſque titulus exprimitur, aut determinatur, ex quo fiat ſolutio; ſed etiam quando exprimitur, & determinatur unus aliquis minus principalis ex aliorum oblivione, & incogitantia: Nam hæc oblivio, & incogitantia facit ſolutionem pro illo alio titulo ſimpliciter involuntariam, eamque reſolvit in hanc conditionalem: Trado, vel ſolvo ex hoc titulo, niſi teneor ex aliquo alio potiore, & maioris momenti.* Hæc docet *Baldellus* apud *Dianam l. cit.* ex quibus ipſe quoque concludit, quòd intentio implendi quamcumque obligationem, ſemper videtur haberi ſaltem generaliter, & ſemper poteſt præſumi ab unoquoque, quando non conſtat de intentione contraria, quia unuſquiſque *in ſuis* actionibus generaliter ſemper intendit ſatisfacere obligationibus quas habet. Et hinc à fortiori infert: *Quòd ſi quis ex devotione inviſeret hanc, vel illam Eccleſiã, & non recordaretur, quod ad id teneretur ex voto, vel ex pœnitentia à Confeſſario iniuncta, quando poſtea adverteret debitum, & recordaretur voti, aut pœnitentiæ, nõ tenetur iterũ illas Eccleſias inviſere, ſed poteſt exiſtimare utriſque ſatisfeciſſe*: ità *Diana*.

439 Quod idem docet etiam *Sanchez in Conſiliis libr* 2. *cap.* 3. *dub.* 121. *n. p.* dum ibi ait: Quod qui ex devotione opus facit ad quod tenebatur, ex. gr. audit Miſſam in die feſto, immemor, aut ignarus præcepti; quia videlicet ignorabat, vel non recordabatur eſſe feſtum, ſatisfacit præcepto, ita ut poſtea memor, vel factus certior de præcepto non teneatur iterum audire, quia licet deſit intentio actualis ſatisfaciendi præcepto, adeſt tamen virtualis, vel habitualis ſaltem, quia ſi talis noviſſet præceptum, vellet utique illi eo opere ſatiſfacere, quando non eſt intentio contraria. Probat *Sanchez* etiam ex inconvenientiis, quæ aliter ſequerentur. Nam qui ex conſuetudine celebrandi, celebraret in Paſchate, nec præcepti recordare-

tur,

tur, non adimpleret illud, ſed peccaret mortaliter: & ſimiliter, qui frequenter in anno confiteretur, quos tamen damnabit nullus. Accedit, quod lex abſolutè præcipit actum, & non tali intentione fieri præcipit. Sic plures quos idemmet refert *lib. p. Summ cap. 13. n. 9.*

PRIVILEGIUM XXX.

Ignorans ſe teneri ad aliquam reſtitutionem pauperibus faciendam, & eleemoſinas cum huiuſmodi ignorantia erogavit, excuſatur a tali reſtitutione, ſi eas pro eadem poſtea reſtitutione applicet.

440 Sequitur hoc privilegium ex præcedenti ut patet. Et idemmet ponit *Sanchez dub. 121. cit. n. 2. & 3.* Sub his verbis: *Secundum multos eſt valdè probabile, quod extreme indigenti teneatur dives ex iuſtitia dare eleemoſinas; & tamen ſi ex pœnitentia Sacramentali, vel eo quod habet debita incerti domini, teneretur ad eleemoſinas, ſatisfaciet dando ſic indigenti: Cum enim eleemoſinæ non repugnet velle ſatisfacere pro debita aliàs eleemoſina, cenſetur habere hanc intentionem virtualem, & ſic ſatisfaciet. Similiter quando quis tenebatur propter incertitudinem creditorum, vel ob aliam cauſam reſtituere pauperibus, ſi ignarus, aut immemor huius obligationis, facit eleemoſinas, poteſt omnes eleemoſinas, quas fecit poſt talem obligationem compenſare cum debito illo.* Et hoc idem privilegium confirmari poteſt ex doctrina, quam etiam tetigi pro privilegio præcedenti, *n. 437.* deſumpta ex voluntate interpretativa, quam quiſque habet prius ſatisfaciendi quæ ſunt de obligatione, quàm præſtandi ea, ad quæ minimè tenetur. Advertas tamen hic, mi Lector, non eſſe extendendum huiuſmodi Privilegium ad Beneficiariū, qui eleemoſinas erogavit ignorando ſe teneri ad reſtitutionem fructuum ob omiſſionem Horarum Canonicarum; non enim ipſe poteſt facere compenſationem, quando cognoſcit obligationem ſuam, ſicque liberari à reſtitutione. Quoniam hoc idem damnavit *Sanctiſ. Alexander VII.* in ſuis propoſitionibus damnatis: *Propoſit. 33.*

CAPUT XIII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA OCTAVUM DECALOGI PRÆCEPTUM,

Non falſum teſtimonium dices.

441 IN octavo Decalogi præcepto prohibetur omnis iniuſtitia, ſeu iniuria, quæ lingua, & ſermone, proximo irrogatur, ut habet Doctorum communis in illa verba *Exodi 20. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Hujuſmodi autem iniuria contra proximum (de qua in hoc præcepto) committi poteſt vel in iudicio, vel extra. In Iudicio committi poteſt à Iudice, iniquè iudicando. A Teſte, falſum teſtando. A Reo, iniuſtè negando. Ab Accuſatore, falsò accuſante. Ab Advocato, iniquam cauſam defendente. In Iudicio concurrunt etiam Aſſeſſor, Procurator, Tabellio, ſive Notarius, &c. Extra Iudicium autem multis modis committi po-

teſt proximo iniuria lingua, & ſermone: mendacio videlicet. Detractione. Conviciis, Contumelia, & Improperio. Suſurratione. Irriſione. Maledictione. Iudicio temerario, ſeu ſententia animi falſa, in animo reſidente. In quibus omnibus irrogari poteſt proximo iniuria gravis, quæ ſit peccatum mortale prohibitum in hoc præcepto, niſi excuſet materiæ levitas, vel ignorantiæ privilegium; qua de re ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Invincibiliter ignorans mendacium officioſum, & iocoſum eſſe peccatum, illud proferens excuſatur ab omni culpa.

442 MEndacium omne peccatum eſt. *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 110. *art.* 3. & communiter Doctores, ut videre eſt apud *Sayrum in Clavi Reg. l.* 12. *c.* 2. *n.* 6. & alios *Verbo Mendacium*; contra nonnullos apud *Leſſium libr.* 2. *cap.* 47. *dub.* 6. *n.* 38. Et ratio eſt, quia voce demonſtrare id cujus contrarium geritur in mente, in quo conſiſtit ratio mendacii (eſt enim mendacium ex *D. Auguſtino libr. p. contra mendacium cap.* 47. falſa ſignificatio vocum cum intentione fallendi, ſeu dicendi falſum) eſt per ſe malum, contra dictamen naturale, & rectam rationem, & contra naturam vocum, quæ à natura inſtitutæ ſunt ad ſignificandos animi ſenſus, & conceptus. Unde mendacium eſt intrinſecè malum, & adeò malum, ut nequeat fieri licitum, quamvis bono fine committatur, ut ob finem tuendæ vitæ propriæ, vel alterius, ut patet ex *cap. Ne quis arbitretur* 22. *qu.* 2. Ex quo ſequitur (ait *Bonacina to.* 2. *diſp.* 10. *qu. p. punc.* 2. *propoſit. p. n. p. Verſu, Ex quo*) non poſſe Summum Pontificem diſpenſare in mendacio, ita ut per illius diſpenſationem licitè fieri poſſit, nam mendacium eſt intrinſecè malum, & Pontifex naturas rerum mutare non poteſt. Et meritò talis poteſtas denegatur Pontifici Summo, cùm nec Deus ipſe (ut optimè *Layman libr.* 4. *tr.* 3. *cap.* 13. *n.* 8. *Verſu, Probatur* 5.) veritatis auctor, & falſitatis omnis oſor, talem facultatem dare poſſit.

443 Quamvis autem omne mendacium ſit peccatum, non tamen omne eſt lethale, nam iocoſum, & officioſum quod nulli nocet non eſt tale (ut communiter Doctores) etiam ſi proferatur à graviſſimo viro, ſecluſo gravi ſcandalo: Quia huiuſmodi mendacium non affert ulli iniuriam gravem, & cenſetur materia levis: unde non eſt niſi peccatum veniale ex communi omnium ſententia apud *Azorium p.* 3. *lib.* 13 *c. p. dub.* 2. modò non addatur illi iuramentum, tunc enim eſſet peccatum mortale periurii per omnes. Imò ſi proferatur iocoſum, & officioſum mendacium ab invincibiliter ignorante eſſe veniale, caret omni culpa, ut in propoſito privilegio: quod docet etiam *Bonacina l. c. propoſit.* 2. *n.* 4. ubi ait: *Poſſe dari ignorantiam invincibilem reſpectu mendacii officioſi, & iocoſi, & ſic proferentem illud excuſari poſſe ab omni culpa.* Cui privilegio ſubſcribit etiam *Trullench in Decal. to.* 2. *libr.* 8. *cap.* 8. *dub. p. n.* 6.

444 Iocoſum mendacium intellige cum communi, quod cauſa propriæ voluptatis, vel alienæ profertur, ut ſolent garruli homines, & rerum novarum cupidi. Officioſum verò, quod propriæ utilitatis cauſa, vel alienæ dicitur, ſive in temporalibus, ſive in ſpiritualibus, ut alius ſcilicet iuvetur; vel ut malum removeatur, dum modò tamen nemini noceat.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM.

Afficiens alterum materiali Contumeliæ ex ignorantia etiam culpabili, excuſatur à mortali ſi parum noceat.

445 Contumelia eſt manifeſtario defectus proximi in præſentia cum iniuria, ſeu eſt iniuria, qua læditur honor proximi, obiiciendo ei aliquod peccatum, vel alium defectum in ipſius præſentia. Unde ex genere ſuo eſt peccatum mortale, idque gravius detractione, quatenus hæc ut plurimum fit in abſentia. Hic autem nota contumeliam, convicium, & opprobrium à Doctoribus apud, & cum *Trullench in Decalogum to. 2. libr. 8. cap. 8. dub. 2. n. 2.* promiſcuè ſumi, & ſub eadem dicta definitione comprehendi. Contumelia enim propriè eſt manifeſtatio defectus culpæ. Convicium, manifeſtatio defectus culpæ,& pœnæ. Opprobrium, eſt manifeſtatio defectus, & imperfectionis animi, vel corporis, aut indignitatis, aut vilitatis ſtatus, vel natalium, &c. quæ,ut communiter Doctores, non differunt ſpecie, cum horum omnium una ſit, & eadem ratio formalis; inhonoratio videlicet in præſentia: unde convicia omnia, ſeu contumeliæ propter eandem rationem ſunt eiuſdem ſpeciei,ut docent etiam *Filliuccius tr. 40. cap. 3. n. 77. & 78. Trullench n. 2. cit.* & alii apud ipſum: *Diana to. p. Coordinato tract. 7. reſ. 19. n. 2. Ex par. p. tr. 7. reſol. 19.* referens *Caiet. in 2. 2. qu. 72. art. p. Sotum de Iuſt. libr. 5. qu. 9. art. p. in fine. Sà Verbo Contumelia, n. p. Molinam to. 4. tr. 4. diſp. 19. n. 3. Azorium par. 3. libr. 13. cap. 5. dub. p. & Reginald. to. 2. libr. 24. cap. 5. n.* 102. per quos, & alios Doctores prædicta non differunt, niſi ſecundum magis, & minus: & magis, & minus non variant ſpeciem: diverſitas enim defectuum, qui obiiciuntur, ſolùm materialiter ſe habet, & ad ſummum parit diſtinctionem ſpecificam in genere naturæ, non verò in genere moris. Et hinc eſt quod idem *Reginaldus n. cit.* docet non eſſe neceſſe explicare in Confeſſione ipſas iniurias, dicendo, appellavi ebrium, adulterum, ſtultum, &c. Sed ſatis eſſe dicere, toties gravem intuli contumeliam meo proximo: ait enim: *Tertium documentum eſt, omnes contumelias eiuſdem ſpeciei eſſe: quia quamvis in cæteris diverſitas cernatur, conveniunt tamen in ratione formali, quæ eſt intentio auferendi alteri ſuum honorem. Unde ſequitur, ſatis eſſe in confeſſione dicere: Toties contumelia affeci meum proximum, nec requiri, ut dicatur: Illum vocavi ebrium, ſcurram, adulterum, &c.* Et hanc doctrinam (quam amplecti debent omnes affirmantes circumſtantias ſolas mutantes ſpeciem eſſe in Confeſſione aperiendas) ſequitur *Diana reſol. cit.* & aliis in locis ibidem notatis: ubi *num. 4. in fine reſol. eiuſdem,* ſic: *Notent Confeſſarii, quod etiam hæc doctrina eſt applicanda, & practicanda in detractionibus: & ſic à multis ſcrupulis, & interrogationibus immunes erunt.*

446 Contumelia duplex eſt, formalis, & materialis: formalis eſt, quando quis intendit honorem lædere, & id eſt ex ſe peccatum mortale ex communi Doctorum cum *D. Tho. 2. 2. art. 2.* ubi *In reſponſ. Et hoc eſt peccatum mortale non minus quàm furtum, & rapina.* Colligitur *Matth. 5. Qui dixerit fratri ſuo fatue* (ideſt grave convicium) *reus erit gehennæ ignis.* Ignis autem gehennæ pro mortali peccato ſolum debetur. Et ratio eſt, quia honor, & reverentia præſtat divitiis: at furtum ex ſe mortale eſt: ergo. Poteſt autem eſſe tantum veniale, vel ratione intentionis, & damni illati, ut ſi habet intentionem parum nocendi, & parum nocet, ſicut qui rem parvam furatur, animo parum nocendi. Vel ratione imperfectionis actus, ut

ſi

ſi abſit plena deliberatio: ità communiter Doctores. Materialis eſt contumelia, quando quis profert verba nociva ſine intentione formali nocendi: ſi enim intentio detrahendi deficiat, non eſt propriè formalis, ſed materialis detractio; quæ quandoque eſt peccatum mortale, quandoque veniale, quandoque verò nullum. Tunc nullum eſt, immò licitum, quando fit tantum animo acriter corripiendi, & alioquin non exceditur, nec in qualitate verborum contumelioſorum, nec in modo: ut ſi Prælatus, Pater, frater, Dominus, maritus, magiſter, vel alius ſuperior obiurget. Ut fecit *Paulus Galat* 3. vocans Galatos inſenſatos, *O inſenſati Galatæ*: & Chriſtus Dominus *Lucæ* 24. Apoſtolos ſtultos: *O Stulti, & tardi corde ad credendum*. Tunc contumelia etiam materialis eſt peccatum mortale, quando quis licet expreſsè non intendat lædere alterius famam, ſed ex quadam animi levitate ei detrahit, & narrat illius defectus: tamen verba, quæ profert talia ſunt, quod graviter offendunt famam eiuſdem. Eo quia (ut optimè etiam *Fagundez in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 2. n. 3. Verſ. Probatur altera*) talis implicitè vult graviter lædere, qui verba vult dicere, ex quibus gravis læſio proximi ſequitur, licet enim ex animi levitate, vel ob cauſam non neceſſariam, ea verba proferat, poterunt nihilominus verba eadem gravia adeò eſſe, ut graviter, & notabiliter famam illius lædant, & tunc ſine dubio erit peccatum mortale; quia & ſi deficiat intentio detrahendi, attamen hoc ipſum verborum genus ex ſe eſt peccatū mortale: Contumelia igitur etiam materialis, peccatum eſt mortale, ſi grave damnum inferat.

447 Si tamen contumelia materialis, & ſi ſit per verba notabiliter iniurioſa, parum noceat; & verba ipſa prolata ſint ex inadvertentia, incogitantia, ignorantiave etiam culpabili, excuſat à mortali, ut in propoſito privilegio, quod vide approbatum à *Trullench dub. 2. cit. n. 7.* Hinc communiter Mulierculæ, ſervi, famuli, ac homines viles, qui ſe ad invicem conviciis, ac contumeliis afficiunt, ſolum peccant venialiter; eo quod parva, aut nulla fides eis adhiberi ſoleat; parumque læditur honor, ac deſit communiter in eis intentio, & cognitio graviter nocendi. Erit etiam veniale, ſi deſit deliberatio.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui falsò intra ſeipſum contra proximum teſtimonium affert, hoc eſt temerè in re gravi iudicat de ipſo, quem tamen quis ſit prorſus ignorat, à mortali excuſatur.

448 Falſum teſtimonium affert quis contra proximum nedum extra ſe (coram Iudice) falsò eundem denunciando, accuſando, infamando, &c. de eodem perperam obloquendo, &c. verùm etiam intra ſe, temerè videlicet de illo iudicando, iudiciumve temerarium intra ſe ipſum contra proximum in re gravi afferendo. Quod temerarium iudicium ex ſe eſſe peccatum mortale, iam certum eſt, ut videre eſt apud Doctores, præcipuè *Leſſium libr. 2. cap. 29. dub. 2.* quia ſic etiam gravis iniuria fit proximo contra iuſtitiam, dum ſine cauſa habetur improbus: hoc enim perinde eſt ac ſi falſum crimen ei impingeretur: violaturquè ſic graviter jus quod proximus ipſe habet, ne quis ſine ſufficientibus indiciis, malè de eo iudicet. Sine ſufficientibus inquam indiciis: tunc namque committitur iudicium temerarium, quando quis ex levibus indiciis, & abſque fundamento firmiter judicat de malo proximi, & tunc eſt de ſe peccatum mortale in re gravi, ut dixi, & communiter affirmant D. D. Et ſi dicas: Non eſt mortale (ſecundum nonnullos pro-

probabiliter) etiam ſine cauſa crimen occultum, uni, vel duobus prudentibus rem nō evulgaturis manifeſtare, quia id non eſt infamare, nec ex eo (notabiliter ſaltem) alterius forma læditur, ergo neque erit mortale apud ſe ſolum rem non evulgaturum certò de altero perperam iudicare: Si inquam hoc dicas, negatur conſequentia: qui enim dicit crimen occultum, uni, vel duobus, ut in antecedenti, non dicit niſi verum: In caſu autem noſtro, certò iudicat malum grave ex indiciis inſufficientibus, atque adeo graviter etiam peccat, & iniurius eſt proximo ſuo. Et ſanè talis pariter eſſet, ſi crimen falſum de eo propalaret etiam uni; ut habet etiam *Tamburinus in Decal. libr. 9. cap. p. n. 4.* apud quem, & alios, ad hoc mortale contrahendum, quatuor conditiones requiruntur: prima, ut Iudicium ſit plenè deliberatum. Secunda, ut ſit in re gravi: quæ gravitas colligitur etiam ex qualitate, & profeſſione perſonarum, de quibus fit iudicium. Tertia, ut iudicium ſit certum moraliter; ſecus non eſſet iudicium, ſed ſuſpicio. Quarta, ut ſit ex levibus coniecturis, & inſufficientibus indiciis: nam ſi ex ſufficientibus, non erit temerarium, ſed prudenter elicitum Iudicium. Ad dignoſcenda autem indicia eſſe, vel non eſſe ſufficientia, prudentis arbitrio dijudicandum eſt: huiuſmodi autem regula dari poteſt: Quoties indicia non ſunt proportionata ad tale iudicium, quoties videlicet indicia ex ſe, aut ex communi hominum uſu ſunt indifferentia, aut rarò coniuncta cum tali effectu, dicuntur improportionata atque adeo inſufficientia. Qui ergo cum his tantum, ſeu ex his coniecturis, & indiciis, utpotè levibus, ac inſufficientibus firmiter iudicat malum de proximo in re gravi, reus fit lethalis culpæ.

449 A qua tamen excuſatur, ignorantiæ privilegio (uti etiam pro certo ab eadem lethali culpa, & reatu liberat *Tamburinus l. c. n. 10.* ſi temerè quidem iudicat, & in re gravi, de aliquo tamen ſibi prorſus ignoto, ut in propoſito privilegio. Et ratio eſt, quia ſic, moraliter perinde eſt, ac ſi de nullo fieret iudicium: ait etiam idem *Tamburinus:* Addens, ſeu exemplificans in confirmationem, ut ſequitur: *Videat quis v. g. Hominem de nocte caput habens pallio coopertum; vel tranſeat per loca ſibi ignota, incidatque in homines ſibi nullo modo cognitos, hic ſi temerè iudicet de illo, & de his, certè non peccat mortaliter, quia nemini facit iniuriam. Quod ſi fortè deinde veniat in eorum notitiam, ſe gerere prudenter debebit, nec niſi iuxta coniecturas iudicare.* Et hoc idem privilegium admittit etiam cum *Fagundez, Eſcobar in Summa Theol. Moralis tract. p. Examine 10. cap. 4. Ex Societatis Ieſu Praxi, & Schola*: dum ibi ſic: *Iudico temerè de aliquo indeterminato: aut de aliquo determinato, quem non agnoſco, nec agniturus ſum: num lethaliter delinquam? Non; quia in hoc caſu quaſi nulli irrogatur iniuria.* Ex *Fagundez.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui ex ignorantia, & errore intellectus invincibili, temerè iudicat de aliquo in re gravi, à lethali culpa excuſatur.

450 IN re gravi dicit hoc privilegium, uti & præcedens, in re inquam, & materia gravi; vel in ſe, uti eſt quodcumque peccatum mortale inducens hìc, & nunc infamiam: vel ratione circunſtantiæ, & qualitatis perſonæ, ut ſi de viro probo, & gravi Religioſo, Prælato, &c. iudicaret quis temerè, eſſe mendacem ex habitu, & nunquam dicere veritatem, eſſe vanum, levem in ſuis actionibus, &c. quæ res, & ſi ſint defectus leves, & veniales reddunt tamen perſonam talem contemptibilem indignam muneribus Religioſis quibus decoratur, &c. eandemque hìc,

&

& nunc infamem, atque adeo de ipſa ſic ex levibus indiciis temerè iudicare, lethale eſt; ut docent etiam *Soto de Iuſt. libr* 3. *qu.* 4. *art.* 3. *Filliuccius tract.* 40. *cap. p. qu.* 8. *Dico ſecundò, n.* 18. *Trullench. in Decal. to.* 2. *lib.* 7. *cap. p. dub. p. n.* 9. & alii apud ipſos: item *Fagundez in Decal, to.* 2. *libr.* 8. *cap.* 11. *n.* 14. *Verſu, Secundò quia:* ubi ſic: *Si de viro gravi, qui in excelſo loco ſedet, & in magna nobilitatis æſtimatione eſt, ex leviſſimis indiciis iudicares eſſe infamatorem aliorum, ſine dubio peccatum erit mortale tale iudicium temerarium, quia ſi illud alteri manifeſtares, gravem illi inferres iniuriam, ergo etiam gravem illi infers ita apud te iudicando, ut optimè docet Sotus, &c.* E contra verò, licet ſpectata gravitate materiæ, abſolutè loquendo, peccatum mortiferum ſit iudicium temerarium, reſpectu tamen alicuius perſonæ, veniale tantum iudicabitur apud prudentes; ut ſi de Iuvene aulico ex leviſſimis indiciis iudices habere turpes amores cum mulierculis: de milite, quod alios concutiat roboris oſtentandi cauſa, aut quod duello interfuerit, & acceptaverit: hæc enim omnia licet ſint, abſolutè loquendo, peccata mortalia, tamen reſpectu harum perſonarum hæc illis tribuere, & de illis iudicare, veniale tantum erit, ut docent *Sotus, & Fagundez l. l. c. c.* Unde (ut optimè etiam *Trullench n.* 9. *cit.*) non omne peccatum mortale eſt materia gravis, quoad hunc effectum; quia non omne peccatum mortale notabiliter hìc, & nunc infamat, ut dictum eſt. Univerſaliter igitur loquendo in hac materia, grave malum eſt illud, quod notabiliter infamat, & efficit malam æſtimationem ita ut propterea contemnatur, vel iudicetur indignus aliquo bono, cuius privatio notabile damnum illi inferat: ita cum *Filliucio*, & aliis idem *Trullench n.* 9. *cit.*

451 Et hinc inferes cũ *Fagund. n.* 14. *cit.* non eſſe uſquequaque verã Summiſtarum regulam, qua affirmant, iudicium temetarium tunc eſſe peccatum mortale, quando materia de qua habetur eſt mortalis; & veniale, quando eſt venialis: datur enim caſus ex dictis, & Doctoribus allegatis, in quo iudicium temerarium de materia gravi, & mortali, eſt veniale tantum peccatum; & de materia levi, & veniali eſt mortale: ideò aptior, & certior regula, quæ in hoc dari poteſt, eſt infamia, & damnum quod inde ſequitur, nam ſi huiuſmodi infamia fuerit levis peccatum erit veniale, ſi gravis, erit mortale.

452 A quo etiam mortali excuſat error, ſeu ignorantia invincibilis intellectus, ut in propoſito privilegio, & ut etiam docet *Tamburinus in Decalogum libr.* 11. *cap. p. n.* 19 ſic dicens: *Culpam mortalem vitat, qui errat errore intellectus invincibili, putans illud iudicium eſſe certum, atque ſufficiens*: ita ipſe. Qui præterea vult, rarò lethaliter peccari per temerarium iudicium à viris maximè timoratis: *Quis enim* (inquit *num. cit.*) *niſi ex gravi odio, vel ex magna ſtultitia, certò iudicat ex indiciis non certis? Imò etiam hic ſtultus, culpam mortalem ſapientiſſimè vitat; quia regulariter potius errat errore intellectus invincibili, putans illud iudicium eſſe certum, atque ſufficiens, quam ex prava voluntate.* Et idem ſentit (loquendo pariter de viris timoratis) *Diaſtillus libr.* 2. *tract.* 2. *d.* 12. *part. p. dub.* 3. *n.* 35. rarò videlicet lethaliter peccari per temerarium iudicium. Quod & optimè ante ipſos docuit *Molina de Iuſt. tom.* 4. *tract.* 4. *diſp.* 13. *n.* 4. in quo ſic: *Colligе Viros timoratos rarò incidere in culpam lethalem iudicii temerarii, eſto ſæpè patiantur ſiniſtras cogitationes. Ratio autem eſt, quoniam vel non perveniunt ad conſenſum voluntatis, vel certè ſi repentinus aliquis adſit conſenſus, non eſt plenè deliberatus, ac ſufficiens ad culpam lethalem, eſto res, de qua eſt ea cogitatio, gravis ſit. Unde hæc regula videtur ſtatuenda. Quando timorati, præſertim ſcrupuloſi, eiuſmodi cogitationes finiſ-*

tras

tras de proximis ſuis patiantur, & dubitent; an lethaliter peccaverint interrogandi ſunt, an ſi tunc advertèrent, illud eſſe iudicium temerarium, ac peccatum, deliberate voluntate conſentirent. Quod ſi neganter reſpondeant; cenſendum eſt, non peccaſſe lethaliter: quoniam vel nullus adfuit voluntatis conſenſus; ſed res peracta eſt ſolum intellectu, dæmone ſuggerente, & statuente eas cogitationes; non ſecus atque quando, Deo id permittente, excitat ſimiles blaſphemiæ cogitationes; aut ſiniſtras cogitationes adverſus fidem, in quibus rariſſime eſt conſenſus deliberatus: vel ſcrupulis moleſtat timoratas animas, ut eas his omnibus viis ad amaritudinem perducat, pacem animæ perturbet, ſuavitatem Spiritus Sancti impediat, & devotionem, ac progreſſum in virtutibus: Vel certe, ſi aliquis repentinus adfuit conſenſus voluntatis, is non fuit plene deliberatus, ac ſufficiens ad culpam lethalem, eſto res, de qua eſt ea cogitatio, gravis ſit. Facilius verò in hac materia, quam in aliis, evenire poteſt conſenſus voluntatis non plenè deliberatus, propter aſſuetudinem iudicandi intellectus de rebus oblatis, voluntate applicante potentiam intellectus; & concurrente ſuo imperio cum illa ad iudicia. Unde, ut bene notat Sotus 3. de Iuſtit. qu. 4. art. 5. quando aliquis contemplatione, aut recordatione rei alicuius, quaſi rapitur ad ſiniſtrè de ea iudicandum, non eſt cur lethalem timeat culpam: eo quod deſit conſenſus plene deliberatus, qualis in materia hac ad culpam lethalem eſt neceſſarius. Quo loco obſerva Diabolum ſolere vexare valdè, inquietoſque reddere, atque perducere ad amaritudinem multos timoratos, ac ſcrupuloſos, offerendo illis ſiniſtras cogitationes de ſuis proximis, ſtatimque concutiendo ipſorum conſcientias timore vano, quod in temerarium iudicium conſenſerint, peccaverintque lethaliter, & quod neceſſe ſit ipſos de ea re confiteri. Cum tamen Diaboli intentum ſit, pacem illorum turbare, ad amaritudinemque illos perducere, ut inquieti, & amari, eiuſmodique cogitationibus, ac ſolicitudinibus implicati, devotionem, ac attentionem ad ſpiritualia amittant, illis non inſiſtant; inſipida illis reddantur, minimamque ad illa habeant applicationem. Quare curandum eſt, conſcientias illorum iuxta regulam propoſitam ſedare, eiſque perſuadere, ea in re nullam eſſe culpam lethalem, ſed id totum ſuggeſtionem eſſe diaboli, ut eos perturbet, & ut quæ commemorata ſunt, adverſus ipſos obtineat. Quando autem ſibi Confeſſarius perſuaſerit, in huiuſmodi ſiniſtris cogitationibus non intervenire culpam lethalem, optimum conſilium ſæpe erit, præcipere eis, qui de illis confitentur, ut eis de rebus nec ſecum, nec cum quocumque alio confiteantur, eſto diabolus vano eo timore præſtrepat. Interdum etiam ſanum conſilium eſt, confeſſiones de eis rebus ex illis audire, atque ſi aliud non confiteantur, quod abſolutione indigeat, mittere illos abſque abſolutione ad Sacram ſumendam Euchariſtiam; quoniam interdum ita melius ſedantur ipſorum conſcientiæ, audacioreſque fiunt ad eiuſmodi vanos timores ſuperandos, dum vident Confeſſarios, auditis eiuſmodi ſcrupulis, eos parvipendere, mittereque eos ad Sacram Euchariſtiam abſque abſolutione ſumendam: hæc *Molina:* & ex ipſo etiam *Io: Angelus Boſſius in ſuo Tract. de Scrupulis, § 6. n. 124. & 125.* quem concludit affirmando, traditam *Molinæ* regulam ſervandam eſſe à Confeſſariis cum timoratis conſcientiæ, & ſcrupuloſis, nedum circa cogitationes temerarii iudicii, blaſphemiæ, & infidelitatis, verum etiam rerum inhoneſtarum, vindictæ; & aliorum ſimilium. Servanda inſuper eſt hæc eadem regula (per *Toletum in Summa libr. 4. cap. 4. n. 3.*) à Confeſſariis cum ſcrupuloſis, qui patiuntur innumera dubia contra res fidei, ſed nimis involuntariè, & ex dœmonum ſuggeſtione, quæ verè dubia non ſunt, ſed apprehenſiones eorum, quæ ſunt contra fidem. Et ſi patienter propter Deum ferantur, materia ſunt magni, & continui meriti. *Sunt enim* (ait idem) *ca-*

caminus ardens, in quo Deus aliquando ſuos fideles probari permittit, &c.

453 Hic obiter quæres, an omnia iudicia temeraria ſint eiuſdem ſpeciei infimæ; reſpondeo affirmativè cum *Filliuccio to. 2. tr. 40. in octavum Decalogi Præcept. cap. p. n. 9. verſ. Ex his infertur. Diana Coordin. to. p. tr. 7. reſ. 165. n. 12. verſ. In reſ. 28. Ex p. 3. tr. 4. reſ. 67. Fagundez in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 11. n. 16. Sancio in Selectis diſp. 5. n. 10. verſ. Nec opus eſt* & aliis. Ratio eſt, quia iudicia temeraria omnia ſunt eiuſdem ſpeciei, cum omnia offendant famam proximi ſub una, eademque ratione formali infamandi illum, quamvis materialiter differant, prout ſunt de diverſis vitiis ſpecie diſtinctis, omnia enim inducunt unam, ac eandem rationem formalem offenſivam famæ. Et idemmet dic etiam de detractionibus, & contumeliis. Unde nec eſt neceſſariò explicanda in Confeſſione, per D. D. citatos, diverſitas iudiciorum, & contumeliarum: hinc optimè *Sancius l. c.* ſic: *Nec opus eſt pœnitentibus quale iudicium fuerit, contra quam perſonam, fuerit ne Eccleſiaſtica, vel ſæcularis, ſeu rem explicare, dicendo ſcilicet, iudicavi Ioannem eſſe furem, vel fornicarium, aut hæreticum, &c. In eſſe ſolum phyſico iudicia hæc diverſitatem habent, utpotè circa diverſa crimina; non verò in morali, cum contra iuſtitiam commutativam ſint, prohibentem ſub una ſpecifica ratione, & atoma, famam alienam non lædi, tam internè per iudicium, quam externè per detractionem, aut contumeliam*; ità *Sancius*, quem etiam refert, & ſequitur *Diana l. c.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui ex errore, & ignorantia intellectus temerariè ſuſpicatur grave malum de proximo, excuſatur à culpa mortali.

454 Malè ſuſpicari de proximo dupliciter cõtingere poteſt ex Doctoribus communiter, vel ex errore intellectus, quo apprehendit illa ſigna, tanquam ſufficientia ad ſuſpicandum quamvis talia non ſint. Vel non tam ex errore intellectus, quam ex pravo affectu, & malevolentia erga illum de quo ſuſpicatur; *Leſſius de Iuſt. libr. 2. cap. 29. dub. 3. n. 16.* aliique. *Si* priore modo ex errore, & ignorantia ſuſpicetur malum de proximo, ſic ſuſpicans, à culpa mortali excuſatur; quod privilegium ponit *Petrus à S. Ioſeph in Summula Caſuum Conſcientiæ cap. 8. de 8. Decal. præcep. art. p.* ſub his verbis: *Qui ex errore intellectus temerariè ſuſpicatur grave malum de proximo non peccat mortaliter. Secus ſi talis ſuſpicio oriatur ex pravo affectu, ita ut eam concipiens bene advertat indicia non ſufficere ad ſuſpicandum malum de proximo, & tamen velit tale quid ſuſpicari, & in ſuſpicione perſeverare. Quæ ſuſpicio hic ſumi ſolet, pro opinione, ſeu iudicio determinato, infirmo tamen, & cum formidine coniuncto. Eademque doctrina ad dubitationem applicari poteſt, ita ſcilicet, ut & ſi non peccet mortaliter, qui ſine cauſa in re gravi dubitat de probitate proximi, ſi talis dubitatio, ſeu ſuſpenſio aſſenſus ex errore humano oriatur. Secus dicendum ſit ex hypotheſi quod dubitans, ex pravo affectu nolit iudicare, eum eſſe virum probum; imo potius velit hærendo dubitare de probitate illius, & ſi non habeat ſufficientia indicia ad talem dubitationem aut fovendam, aut concipiendam. Hoc enim adverſatur iuri quod quiſque habet, ut alii bene de illo ſentiant: quando non ſuppetunt argumenta ſufficientia aliter ſentiendi.* Hactenus dictus *à S. Ioſeph.* Et ante ipſum poſuit pariter, approbavitque propoſitum privilegium *Leſſius l. c. n. 18. Ex D. Auguſtino tract. 90. in Ioannem.* Quod fecere & alii.

455 Sequitur hoc privilegium ex præcedenti apertiſſimè. Nam ſi à culpa mortali excuſatur qui ex ignorantia, & errore intellectus temerè iudicat grave malum de proximo (ut ibidem) eo magis

giſexcuſabitur qui ex errore, & ignorantia intellectus grave malum de proximo ſolum ſuſpicatur, ut ex ſe patet. Quod privilegium præterea probatur. Quia qui non ex malitia,ſed ex imbecillitate judicii, ex ignorantia, ſeu errore humano intellectus ſic ſuſpicatur, non cenſetur inferre proximo iniuriam notabilem; nec cenſetur talis ſuſpicio perfectè voluntaria, qua parte eſt temeraria: ergo. Adde cum *Leſsio dub. cit. n 20. verſ. Tertiò probatur: & Fagundez in Decalogum to. 2. libr. 8. cap. 11. n. 18. verſ. Tertiò quia.* Quod quando ſuſpicio non eſt ex malevolentia, ſed ex ignorantia,ſeu humano errore intellectus, ſigna, ſeu indicia ex quibus ſuſpicatur non carent omni ratione, veri ſimilitudine, & proportione: longè enim pauciora, & minora requiruntur indicia ad ſuſpicandum,quam ad judicandum pro certo. Suſpicio etenim ipſa non eſt niſi judicium imbecillum, & vacillans, cui coniuncta eſt formido notabilis de oppoſito. Qui namque ſuſpicatur, ſimul putat tacitè, vel expreſsè ſe poſſe facile falli; qua in re multo minus injuriæ proximo infertur, quam per Iudicium, quo quis iudicat rem vel omnino certam, vel ferè certam, ita ut vix falli poſſit.

456 Supponit privilegium hoc quod ſuſpicio temeraria, quæ videlicet habetur ex levibus indiciis, ſit peccatum mortale ex genere ſuo, & obiecto; & quando eſt de gravi ſcelere circa perſonam honeſtam,ut de hæreſi, de inceſtu cum Matre, de proditione Civitatis, &c. quod affirmant *Sylvius in 2. 2. qu. 60. art. 3.* qui citat *Bannez, & Aragonium. Salon. 2. 2. qu. 60. art. 3. dub. 5. Sotus de Iuſt. libr. 3. qu. 4. art. 3. Molina de Iuſt. to. 4. tr. 4. diſp. 16. n. 10. Medina, Villalobos, Turrianus,* & alii apud *Dianam to. 8. Coordin. tr. 3. reſ. 13. n. p. ex p. 3. tr. 5. Miſcell. p. reſ. 31.* exiſtimantes, omnem ſuſpicionem deliberatam de peccato mortali, eſſe mortale. Et ab hoc mortali dicimus nos excuſare privilegium propoſitum.

457 An verò hujuſmodi ſententia probabilior ſit ſua contraria, ea videlicet quæ ex oppoſito affirmat, nullam omninò ſuſpicionem eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, ſed tantum veniale; dico,hanc ſecundam oppoſitam probabiliorem eſſe ſententiam, quam expreſsè docet *Caietanus in Summula Verbo Suſpicio*: ibi enim ſic: *Suſpicio ambiguitatem quandam in ſeipſa claudit, ideo quandiu intra ambiguitatis latitudinem manet, quantumcumque creſcat nunquam eſt indicium, quod definitivam determinationem ſonat, ac per hoc quantumcunque ſuſpicio ſit temeraria, & vehemens, & æſtimatio firma, nunquam eſt peccatum mortale, quia non eſt iudicium temerarium, ſed æſtimatio temeraria: quia non intervenit, tunc complete contemptus proximi, dum non prorumpitur in definitionem. Si enim proximum complete deſpiceret, prorumperet, in definitivam ſententiam, & diceret in ſeipſo, Ioannes eſt perverſæ mentis: & non diceret in ſe ipſo; Quantum mihi videtur, Ioannes eſt perverſæ mentis. Hoc enim eſt ſuſpicantis, illud iudicantis, Vnde iudicium temerarium de ſcelere perſonali proximi, eſt peccatum mortale, ſuſpicio autem temeraria quantumcunque vehemens, eſt peccatum veniale:* ità *Caietanus*. Et idem docere videtur *D. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 3.* dum ibi ait *ex Gloſſa: Suſpiciones vitare non poſſumus, quia homines ſumus? iudicia tamen, ideſt diffinitivas, firmaſque ſententias continere debemus.* Et *Quodl. 12. art. 34.* ubi: *Quod ſuſpicio, ſi non ſit ex odio, ex ſuo genere non eſt peccatum mortale, quia eſt imperfectus actus in genere iudicii.* Et patet: Quia nullum iudicium iuxta eundem *D. Tho. & Caiet.* citra certitudinem eſt peccatum mortale: at iſta certitudo tollitur nedum per dubitationem, quæ in neutram partem declinat, ſed etiam per ſuſpicionem, & opinionem, quia & ſi ſuſpicio,& opinio uni parti magis adhæreant, non tamen id fit ſine formidine

Hh 2 alte-

alterius: Igitur ſuſpicio de re gravi ſi non habet aſſenſum firmum, nunquam erit peccatum mortale. Et *Pater Diana l. c. n.* 2. abſolutè putat tenendam eſſe hanc ſententiam. Quam uti probabiliorem docent etiam *Io: De la Cruz in Directorio præcepto 8. qu. p. dub. 2. concluſ. 2. Summa Armilla Verbo ſuſpicio. Petrus Navarra de reſtit. libr. 2. cap. 4. n.* 454. *Layman in Theol. mor. libr. 3. tr. 3. par. 2. cap. 2. Aſſert. 3. n. 6. Fagundez l. c. n. 20. Trullench in Decal. to. 2. libr. 7. dub. 2. n. 4.* aliique plures apud eoſdem, hanc eandem firmantes ſententiam rationibus ſequentibus.

458 *Primò.* Quia ſuſpiciones de gravi malo non ſunt iudicia, aut aſſenſus firmi, nec opinativi, imò nec aſſenſus propriè, ſed impropriè tantummodo, ſunt enim vacillationes quædam circa propoſitum malum; ergo non ſunt peccata mortalia: erunt tamen venialia, quia unuſquiſque hoc naturali iure gaudet, ut bonam retineat opinionem, quoaduſque per legitima teſtimonia, & indicia, ſua prodantur delicta; cum ergo huiuſmodi ſuſpiciones modo aliquo hoc jus naturale violent, modo etiam aliquo, & venialiter tantum iniurioſæ erunt. *Secundò.* Quia apud prudentes viros non cenſetur gravis iniuria, quod quis de alio ſuſpicionem habeat, procedunt enim huiuſmodi ſuſpiciones ex humano errore, communes viris etiam probis, ac timoratis; hinc qui pro gravi iniuria eas reputaret, irrationabilis eſſet omninò, & nimius in ſuo honore tuendo. Quod confirmatur, eo quia ſuſpicio non eſt aſſenſus, ſed tantummodo concitatio quædam ad aſſenſum, & iudicium. Manet ergo in mente ſuſpicantis bona fama, & exiſtimatio proximi, licet leviter læſa, cum ea non privetur, niſi per contrarium aſſenſum, & iudicium; ergo non erit ſuſpicio peccatum mortale, licet ſit veniale. Ex quibus putat *Diana n. 2. cit.* & cum ipſo *Trullench n. 4. cit.* multos pœnitentes falsò, ſed ignoranter ſe accuſare de judiciis temerariis; nam ut iudicium temerarium (ait) ſit peccatum mortale, opus eſt *primò*, ut eliciatur ſine ſufficientibus indiciis. *Secundò*, ex plena deliberatione. *Tertiò*, certò, & ſine ulla formidine, quæ omnia rarò (inquit) ſimul concurrunt in homine malè de proximo judicante, & præſertim tertium requiſitum; nam multi judicant cum formidine alterius partis, & tunc non eſt iudicium temerarium mortale. Ità *Diana*. Et ante ipſum *Io: De le Cruz qu. cit. in fine*: pro confeſſionis iudicio, notat: Quod ſi pœnitens eſt timoratus, nec habet conſuetudinem temerariè judicandi, nec eſt malitioſus, non illicò damnetur ſi dicit ſe iudicaſſe, aut ſuſpicatum eſſe. Quia regulariter in his ſuſpicio, aut iudicium provenit ex indeliberatione, maximè ſi ſit melancholicus. At ſi pœnitens non ità ſit timoratus, ſed habet conſuetudinem temerariè judicandi, timendum eſt ex plena deliberatione iudicaſſe, & mortaliter peccaſſe, ob pravam conſuetudinem iudicandi: maximè ſi ſit malitioſus, & malè affectus ad eum, de quo ſiniſtrè iudicat. Sed Contra

459 Dices primò. Si ſimplex ſuſpicio non eſſet de ſe mortiferum peccatum, nec etiam mortiferum eſſet illam alteri manifeſtare; at hoc eſt falſum ex omnium conſenſu, ut affirmat *Salon 2. 2. qu. 60. art. 3. Controverſ. p. concluſ. p.* apud *Fagundez l. c. n. 17. ad finem.* Reſpondeo cum eodem *Fagund. n. 21. in fine;* mortiferum non eſſe ſuſpicionem manifeſtare alteri, qui exiſtimetur non plus mali apprehenſurus, quam in ea ſit, quamvis gravius veniale peccatum ſit, cum multo plura requirantur ad prodendam noſtram ſuſpicionem, quàm ad illam apud nos retinendam, quia in prolatione illius invenitur detractio, detractiones autem gravius feruntur, quàm ſuſpiciones.

460 Dices ſecundò. Iniuria maior fit proximo, ſuſpicando illum eſſe hære-

ti-

ticum v. g. quam iudicãdo eum eſſe fornicarium, & magis lædirur, & contemnitur per illam ſuſpicionem, quam per hoc iudicium, ſed rale iudicium eſt peccatum mortale, ergo. Reſpondeo negando antecedens: per ſuſpicionẽ namque non amittis tuam ęſtimationem, nec graviter deſpicetis. Et ſi homines magis timent ſuſpicionem de gravioribus, quam iudicium certum de minoribus criminibus, ideo eſt, quia inde ſibi timent maius malum, utpote quia iſti malevoli ſuſpicioſi in aliquo inſidiabuntur, & adverſabuntur ſibi: vel quia timent, quod ſaltem indirectè ſuas ſuſpiciones aliis revelabunt: ità etiam *Io: De la Cruz dub. 2. cit. verſ. Ad argumentum* Vbi reiicit dictum *Medinæ in Summa*; uti nimis ſcrupuloſum, quod videlicet, qui habet bonam opinionem de aliquo, & ex levibus indiciis in re gravi deliberatè ſuſpendit actum, peccet mortaliter, ut ſi cenſebas Petrum eſſe nobilem, & quia alius parvæ auctoritatis dixit eſſe de gente Iudæorum ſuſpendis actum. Hoc enim non videtur verum, cum maius ſit ſuſpicari quam dubitare, opinari, aut ſuſpendere actum.

461 Dices tertiò. Tunc habetur ſuſpicio, quando aliquis iam non dubitat, nec ſuſpenſus eſt, ſed propendet, & inclinat in alteram partem, licet aſſenſum opinativum, & firmum nondum eliciat, & habeat: at vir quilibet bonus acriter ferret talem ſuſpicionem de ſe haberi: ergo eſt peccatum lethale. Quod confirmari poteſt: Quia ob eam ſuſpicionẽ, iuſtam cauſam habet quis, ut amicitiam cum amico diſſolvat, eumque è numero propriorum amicorum eiiciat: cauſa autèm quæ ſufficiens eſt ad ſolvendam amicitiam cum aliquo, eſt etiam ſufficiens ad inducẽdum mortale peccatum: quod patet, quia qui diſsolvit amicitiam cum aliquo, iudicat hunc beneficiis, & officiis indignum, & ſæpè etiam eundem odio habet, ac contemnit, quando autem ob rem aliquam grave damnum imminet alicui; & contemptus illius, ea res utrique grave peccatum eſse debet; igitur cum ex ea ſuſpicione damnum grave proximo immineat, quale eſt eum beneficiis, & officiis indignum iudicare, utique huiuſmodi ſuſpicio peccatum erit mortale. Reſpondeo cum *Fagundez l. c. n. 21.* virum prudentem, & probum non laturum id graviter, ut ſuperius oſtenſum eſt in ſecunda ratione. Nec ſimiliter habere illum iuſtam cauſam diſſolvendi amicitiam cum amico, eo quia ſuſpicio ex errore intellectus procedens non tollit ex natura ſua bonã alterius famam; nec ex vi illius conſequitur odiũ, aut cõtemptus, ſed ex iudicio certo tantummodo: quod ſi ſequatur, ex malitia operantis id erit, non ex gravitate cauſæ, & natura ſuſpicionis. Ex hactenus dictis.

462 Deducitur primò. Nec temerariam dubitationem eſse ex genere ſuo peccatum mortale, ſi enim ſuſpicio temeraria non eſt (ut probatum eſt) ex ſua natura peccatum mortale, multo minus erit dubitatio, quæ propriè tunc datur, cum animus ſuſpenſus eſt, & in neutram partem inclinat, ſuſpicio verò, cum iam animus in alteram partem inclinat, ſed vacillanter, & non per verum aſſenſum, hinc ſi notabiliter famam proximi non offendimus per ſuſpicionem, multo minus per dubitationem, ſeu animi ſuſpenſionem. Quod etiam expreſsè docent *Leſſius dub. 3. cit. n. 28. Filliucius to. 2. tract. 40. in 8. Decal. Præcept. libr. 8. cap. p. qu. 6. n. 15.* & alii ex ſupra citatis, cum quibus *Fagundez l. c. n. 22.* Et colligitur etiam ex *D. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 3.* dum ibi dubitationem ſub nomine ſuſpicionis comprehendit, & affirmat veniale tantum peccatum eſse, non mortale; levius tamen eſt veniale peccatum dubitationis, quam ſuſpicionis, quia minus per dubitationem læditur fama proximi, quam per ſuſpicionem, minus enim eſt dubitare, quam ſuſpicari.

463 Deducitur ſecundò. Quod cum ma-

maius ſit iudicare quam ſuſpicari,& hoc maius quam dubitare, & opinari; maiora indicia requiruntur ad rectè iudicandum, quam ad ſuſpicandum, & adhuc maiora ad rectè ſuſpicandum, quam ad dubitandum: quare, ſi fide dignus refert ſe audiſſe à fide dignis, alium bonæ famæ furatum eſſe, poteris ſuſpicari, non iudicare. Et ſi vir timoratus refert hoc de alio non ita bonæ famæ,potes iudicare ita eſſe. At non ſi loquax, & mendax id referat de viro timorato.Imo non potes ſuſpicari ita eſſe. Et poteſt tantum eſſe bonum nomen eius de quo iſta referûtur,& adeo infamis relator,ut nec dubitare poſſis. Si vero uterque ſit bonæ famæ, *attende* (inquit) *Io: de la Cruz qu. cit. verſu Nota primò, in fine*) *circunſtantias loci, temporis,&c. ut iudices gravitatem indiciorum*; *& ſi utrimque apparent æquales rationes, ſuſpende iudicium.*

464 Deducitur tertiò. Probabilius item eſſe nec opinionem temerariam eſſe ex genere ſuo, abſolutè loquendo, peccatum mortale, ſeu non eſſe mortale ex levibus indiciis temerariè malum opinari de proximo: quod enim dictum fuit de temeraria ſuſpicione,idem dicendum venit de temeraria opinione, cum neque hæc ſit iudicium animi firmum de malo proximi, conſequenter non aptum generare malam exiſtimationem illius in mente alterius, quia hoc ipſo quod non iudicatur res eſſe certa, non infertur abſolutè mala exiſtimatio; & ſi tale iudicium non eſt aptum generare malam exiſtimationem, nec etiam erit ſecundum ſe grave malum, ſicque nec iniuria gravis, nec peccatum grave, & mortale. Et ita expreſsè tuentur *Filliuccius cap. cit. qu. 7. n. 16. Leſſius n. 28. cit. Fagundez l. c. n. 23.* & alii:& videtur idem docere *D. Tho. art. 3. cit.* dum ibi comprehendere videtur iudicium opinativum in ſuſpicione, cum enim aſsenſus opinativus ſemper habeatur cum formidine partis oppoſitæ, & non ſit omnino firmus, & certus, ideo videtur voluiſse illum ſub ſuſpicione comprehendere, de qua dicit S. Doctor eſse tantum ex genere ſuo veniale.

465 Deducitur quartò. Ius proximi non eſse, ut nemo de illo ex levibus indiciis malè iudicet, hoc enim ius proximus non habet, ſed jus tantum habet, ut nemo de illo malè iudicet ex levibus indiciis iudicio certo, & ſine formidine; non iudicio opinativo, & cum formidine: neque enim proximus jus habet, ut de illo poſitivè benè iudicemus, ſed ne de illo poſitivè malè iudicemus, & qui de altero levibus indiciis malè opinatur, non iudicat illum poſitivè eſse malum,ſed iudicat negativè eſse bonum: unde iniuſtè, & irrationabiliter id ægrè feret, qui graviter tulerit; & ita etiam *Fagundez l. c. n. 25.* Sed

466 Dices: Homo eligeret potius amittere decem florenos ex. gr. quam per leviſſimam etiā cauſam apud unum, vel alterum bonum ſuum nomen,etiam negativè: igitur ſi amittere decem *florenos* res gravis eſt, erit & id de quo loquimur. Confirmatur, quia verè maius bonum eſt, ac nobilius, altioriſque ordinis, bonum nomen, bonaque fama, quam pecunia: ergo etiam leviſſima boni nominis, famæque iactura *etiam* negativa gravior erit, quam *notabilis iactura* pecuniæ. Reſpondeo: Amiſsionem boni nominis, & famæ de qua in argumento, ex ſe, & ex ſuo genere leve malū eſse, nullumque affectū malum gravitet poſt ſe trahere, atque adeo nullus hominum prudenter eligeret amittere potius decem florenos, quam illam pati. Et ratio eſt clara ex ſuperius repetitè etiā dictis: Quia ſimpliciter tantum, ex leviburſque indiciis, ſuſpicari malum de proximo,ſeu iudicium ſiniſtrum,non tamen firmum nec certum de illo ferre, non eſt læſio niſi levis, imperfecta, &c. conſequenter nullum grave malum, nullumque malum infert effectum. Adde quod talis ſuſpicio, ac iudicium non firmum oritur ex noſtra humana fragilitate,

te, adverſus etiam quoſcumque, vel Sanctiſsimos Viros, iuxta illud *D. Aguſtini*, relati à *S. Tho. art. 3. cit. Suſpiciones vitare non poſſumus, quia homines ſumus*: ob idque non debet iudicari prudenter notabilem læſionem afferre. Ad confirmationem dico: eſse quidem famam ex ſe altioris ordinis, tamen in ſuo ordine poſſe eſſe quandoque levem, ac propterea eius ablationem ſic non eſſe mortalem. Adde cum *Tamburino in Decal. libr. 9. cap. p. n. 18.* In huiuſmodi rebus moralibus non valere argumentum ab uno ordine ad aliud: aliter modiciſſimè lædere in honore per leviſsimam iniuriam mortale eſſet, eo quia honor eſt ex ſe nobilioris ordinis, quam ſint bona omnia temporalia.

467 Pro timoratis autem, & ſcrupuloſis; Adverto hic cum *Molina de Iuſt. to. 4. tr. 4. diſp. 14.* (quod etiam obſervant *D. Tho. 2. 2. qu. 60. art. 4. ad 3. Caiet. ibi. Sotus libr. 3. & Iuſt. qu. 4. art. 4. ad 3. argum.* & communiter Doctores) in hac re de iudicio, & ſuſpicione temerariis, ante mentis oculos habendum eſse: aliud eſse timere aliquid ſiniſtrum de proximo ad damna vitanda, quæ poſset inde ſequi, aut ad remedium, vel medicinam adhibendam, etiam culpam puniendo ſi aliqua intervenilset: aliud verò iudicare, & ſtatuere ſiniſtrum quid de proximo. Sæpè enim quando temeritas eſset, ſtatuere, ac iudicare tale quid de proximo, eo quia indicia ſufficientia non adſunt ad id iudicandum, fas, prudentiaque erit id timere, aut id ſupponere (ait D. Tho.) ac ſi eſset, ad damna vitanda, vel ad medicinam, aut remedium adhibendum. Imò licebit inquirere, expendere, & examinare indicia, nil tamen temerè ſtatuendo, ac definiendo, ſeu iudicando, ſed ſolum inquirendo, & expendendo indicia ipſa quoad eorum probabilitatem: an videlicet iuxta ea id eſse, aut non eſse poſsit, ut damna vitentur, aut remedium, vel medicina, debitaque poena adhibeantur, Ex. gr. Hominem vides, quem ſuus habitus, aſpectus, opera, ac verba ſubindicant eſse furem, & ſi non debeas ſententia definitiva id credere, neque etiam ſuſpicari ad nocendum, licet tamen, atque prudentia eſt, timere ne fortè fur ſit, eaque de cauſa licet etiam tibi domum tuam illi non credere, neque eum in domum tuam recipere. Imo eſto nullum iudicium, ac inductivum videas, unde ſuſpicari poſsis illum furem eſſe, fas tamen, atque prudentia eſt, accipere marſupium, illudque in ſecretiori, ac tutiori loco reponere, ne fortè ſit fur. Item filiam habes Virginem, de qua, aut de proximo non licet iudicare, vel ſtatuere quid ſiniſtrum, dum non adſunt aperta, ſufficientiaque indicia, quæ id omninò perſuadeant, fas erit tamem tibi prohibere, ac impedire illius colloquium cum aliquo præſertim iuvene; non ſolum quando aliquod eſt indicium licet leve, alicujus mali, ſed etiam quando nullum eſt tale indicium: prudenter timendo, ac præcavendo mala, quæ inde evenire poſsent. Et ſic in aliis ſimilibus, innumeriſque caſibus.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia invincibilis rei in ſe ſpectatæ, excuſat à culpa Iudicem ſententiam ferentem iuxta conſcientiæ propriæ veritatem, quæ ſibi tanquam Iudici, & perſonæ publicæ innoteſcit (quæ quidem illa eſſe videtur, quæ in actis legitimis conſtat) licet non ita ſit à parte rei, & in rei veritate, ut exiſtimatur, ac per ſententiam definitur.

468 PRocedit privilegium de veritate, quam Iudex ſequi tenetur tam in cauſis Civilibus, quàm in Criminalibus. Pro cuius etiam privilegii intelligentia ſupponendum eſt primò: Ignorantiam de qua in ipſo non opponi ſcientiæ, quæ neceſsaria eſt ad iudicandum cuicumque Iudici ſive Ecle-

cleſiaſtico, ſive ſeculari, & adeò neceſſaria, ut ſine illa actitatum iudicium temerarium ſit: Et adeò inquam neceſſaria ut Iudex qui officium Iudicis Eccleſiaſtici, vel ſecularis acceptat ſine debita, & ſufficienti ſcientia, ſit in ſtatu peccati mortalis, & ſub mortali teneatur officium relinquere: ſecus abſolvendus non ſit, quod probatione non indiget, cum natura ipſa dictet, & hoc teneant Doctores omnes uti certum, ac manifeſtum. Unde iure Canonico, atque Civili ſtatutum eſt (ut videre eſt apud ipſos; præcipuè *Ludovicum Mirandam de ordine Iudiciali qu. 3. art. 7.*) ut ad præfecturas, ſive iudicandi munus non aſſumantur, niſi viri pollentes ſcientia, & litterarum peritia. Et ex ſacris etiam litteris idem deducitur, ut ex illo *Pſal. 2. Erudimini qui iudicatis terram*: *Eccleſiaſtici 18. Ante iudicium para iuſtitiam tibi, & antequam loquaris diſce*: item *Eccleſiaſtici 10. Iudex ſapiens iudicabit populũ ſuum. Ieremiæ 3. Dabo vobis Paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia, & doctrina*, & alibi. Accedit ratio ipſa naturalis. Quomodo enim iuſtè, quod iuſtum eſt poterit iudicare, qui iudicandi laborat inſcitia? Hinc *S. Doctor in ſupplimento 3. partis qu. 36. in Corp.* ait: *Qui aliis præponuntur, ſciant ea, quæ ad exequutionem ſui ordinis ſpectant*. Et hinc etiam eſt commune dictum illud (pro quo etiam idem *S. Doctor. p. 2. qu. 76. art. 3.* & *Didacus Scroi in ſuo tract. inſcripto Lux Prælatorum par. p. proemiali cap. 4. n. 14.*) *Singuli tenentur ſcire ea, quæ ad eorum ſtatum, & officium ſpectant*.

469 Circa quod tamen dictum, in gratiam Iudicum refero verba *Ioannis Franciſci Girago 3. p. dub. 4. n. 24.* quæ ſunt ſequentia apud *Franciſcum de S. Iuliano in ſuo Tribunali Regulari cap. 7. Advertentia 5. §. 2. n. 9. pag. mihi 254. Semper mihi viſum fuit durum, illud commune dictum, quemlibet teneri ſub mortali illa ſcire, quæ ad proprium ſtatum, ac officiũ pertinent, eo quod paſſim videamus multos evehi ad dignitates, officiaque Iudicis, ac Confeſſarii, non pollentes tanta ſcientia, ac doctrina, ut dici poſſit, omnia ad rectè gerendum munus aſſumptum, eos non ignorare: Imò cum ferè videatur impoſſibile, communiter loquendo, ut homines præſertim Confeſſarii (quibus ego addo Prælatos, & Iudices) attingant ad omnia, quæ de ratione ſui officii, ſunt attingibilia, affirmare quod ſint in malo ſtatu; temerarium fortè erit, quia etiam opus eſſet affirmare, quod omnes Chriſtiani, non eſſent tuti in conſciẽtia, eo quod pauci videãtur eſſe in Chriſtiana doctrina ita verſati, ut in quibus poſſunt delinquere, non ignorent, cum penè infinita ſint*: ita dictus *Girago*: qui etiam pro hac ſententia plures Doctores citat: cui ſententiæ accedere videntur *Sanchez lib. p. in Decal. cap. 16. n. 27.* & *Azòrius to. p. lib. p. cap. 16. qu. 5.* (quos etiam refert, & ſequitur *Palao par. p. tract. 2. diſp. p. punc. 15. n. 6. verſ. Dubitatione tamen in fine*) dum concedere videntur ignorantiam inculpabilẽ, ſeu invincibilem rerum etiam proprium officium, & ſtatum ſpectantium, ſed rarò invincibilem eſſe (ait *Palaus*) quia rarò deſinit quis advertere, ſe ratione officii aliquibus obligationibus teneri, quæ cognitio ſufficienter viam aperit inveſtigandi obligationem, conſequenter, &c. At de huiuſmodi inquam ignorantia, ad officium videlicet Iudicis, ac eiuſdem peritiam ſpectante, ſeu ad iudiciariam ſcientiam ipſius pertinente, vel potius debitæ eidem ſcientiæ ſe opponẽte, haud loquitur, nec intendit propoſitum privilegium, ut ſupra, ſed de ignorantia ipſa rei in ſe, & à parte, ut infra.

470 Supponendum ſecundò. Iudicem in iudicando, ac ſententiam ferendo debere utique ſequi veritatem, candemque ſervare, iuxta illud *Zachariæ 7. Ait Dominus, iudicium verum iudicate*: Et omni ſtudio, atque conatu illam inquirere, quia *Iudicia Dei* (cuius vices gerit ipſe Iudex) *vera ſunt, ac iuſtificata in ſemetipſa*: Et quidem, rectam ne ſenten-

tiam

tiam proferet ipſe Iudex: niſi veritatem illius de quo controverſia eſt, perfectè cognoverit: illamque fuerit in iudicando conſequutus? Veritas autem, quæ ad iudicium requiritur, & quæ ad propoſitum privilegium videtur attinere duplex eſt: Una eſt veritas ipſius rei in ſe, ita ut quod aſſeritur, id ſit à parte rei. Altera eſt veritas notitiæ, ſeu ſcientiæ, vel conſcientiæ; & hæc eſt, cum id quod aſſeritur ſic utique exiſtimatur, ſeu cognoſcitur, licet tamen in rei veritate non ſit ità; & hæc rei veritas quandoque ità occulta eſt, ut nec indagari poſſit, & ſoli Deo cognita ſit: *Sayr. in Clavi Reg. l. 12. cap. 18. n. p. & 2. Didacus Scroi l. 1. cap. 3. n. 8.* Certum autem eſt (inquit *Sayrus*, & cum ipſo idem *Scroi*) Iudicem in iudicando non teneri ſemper ſequi veritatem rei, cùm aliquando hæc (ut dixi, & ita eſt) ſit occulta, Deo ſoli cognita; nec haberi poſſit, unde ſequi debet veritatem notitiæ, & ſcientiæ, ſeu conſcientiæ. Et ſi ſic

471 Certum eſt propoſitum privilegium, & ratio eſt clara, ac evidens ex ſuppoſitis: Nam ſi in iudicando non attenditur ſemper ad rei veritatem, cum aliquando hæc ſit occulta, atque adeo tunc invincibiliter ignoretur: tunc etiam à culpa excuſabitur Iudex ſententiam ſuam ferendo, etiam ſi hæc à parte rei, & materialiter non ſit ſecundum veritatem: ſufficiet enim quod ſit ſecundum conſcientiam, & proceſſum ritè, & rectè fabricatum: Ergo &c. Et addo, quod nedum à culpa quandoq; excuſatur Iudex ob ignorantiam, ut in privilegio, verum etiam ab excommunicatione, & cenſura, ità *P. Verricelli in ſuis Qq. Moralibus & Legalib. tract. 8. qu. p. num. 15.* Ubi quærens, *An Violator Eccleſiaſticæ immunitatis aliquando excuſetur à cenſuris:* ſic concludit (quod facit ut patet ad præſens noſtrum propoſitum) *Excuſantur tamen Iudices ob ignorantiam eam non ſervantes, neque excommunicationem incurrunt, nam rationabiliter putare poſſunt ex aliqua cauſa ſibi ignota id fieri poſſe*: pro qua re citat *Valent. to. 3. diſp. 7. punc. 8. Reginald. libr. 13. n. 247. Salas de legib. diſp. 19. ſec. 4. n. 43. & part. 2. qu. 21. tr. 8. diſp. unic. n. 169. Azor. to. p. lib. 2. cap. 19. qu. 12. Dianam p. p. tr. 10. reſol. 3. & p. 4. tr. 3. reſol. 14. & 22 Duval. par. 2. tract. de legib. qu. 7. art. 2. Baſſæum in Florib. Theol. practica, verbo Conſuetudo n. 16.*

472 Hic autem obiter adverto cum *Sayro l. c.* & aliis: quod veritas ſcientiæ, ſeu conſcientiæ triplex eſt; Una cum quis novit aliquid veluti Dei Miniſter in ſacramentali Confeſſione. Altera cum quis aliquid novit ut perſona privata. Tertia cum quis aliquid novit ut perſona publica, videlicet per duos, vel plures teſtes informatos, per ſemiplenas probationes, per inſtrumenta, per indicia, & coniecturas, & aliis modis arbitrariis iudici in proceſſu ritè formato. Veritas, quam quis in ſacramentali confeſſione cognovit, non eſt attendenda, nec ſequenda, quia hæc extra conſcientiæ forum revelari non poteſt, *Cap. Omnis utriuſque ſexus de pœnit. & remiſs. & cap. Si Sacerdos, de Offic. Iudic. Ordinarii*. Immo revelando grande ſacrilegium committeret. Nec etiam veritas quam Iudex novit ut perſona privata attendi debet: *cap. Non prohibeat de conſecrat. diſt. 2.* Non enim Iudex in iudicando ſequi debet veritatem quam habet ut privatus, relinquendo veritatem quam habet ut Iudex, quia Iudex quæcumque ut Iudex non cognoſcit, ignorat: *Navarr. Conſil. unico de Offic. Iudic. num. 5.* Nam ſcientia privata non pertinet ad Iudicem, qui ex publicis documentis iudicare debet.

473 Veritatem igitur illam ſequi tenetur, tam in cauſis civilibus, quam criminalibus, quæ ſibi tamquam Iudici, & perſonæ publicæ innoteſcit, quæ quidem illa eſſe videtur, quæ in actis legitimis conſtat, licet contrarium ipſe tamquam privatus eſſe certo cognoſcat. Un-

de in iudicio condemnare poteſt eum, quem ſcit innocentem ut privatus, ſi legitimè convictus ſit. Et quamvis Iudex iudicare debeat ſecundùm veritatem. *Deuteron. cap. 17. & cap. Venerabilem qui filii ſint legitimi*: hoc tamen procedit quando falſitas teſtium, vel inſtrumentorum eidem iudici ut iudici paret; non autem cum eidem ut privato conſtat; quia hoc eſſet pernicioſum Reipublicæ: & Iudex iudicans ex allegatis, & probatis adverſus privatam ſcientiam, iudicat ſecundum veritatem. Iudex enim in iudicando non fungitur authoritate privata, ſed publica, unde iudicare debet iuxta ea, quæ per ſcientiam publicam ſibi conſtant, & per conſequens, ut Iudex eſt, & non ut privatus. Sed de hac re Doctores *in 8. Decal. Precept. in Tractatib. Criminalib. De Iudice*, & alibi.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM.

Qui de crimine occulto, quod non poteſt probare, alterum accuſat, ſi ex ignorantia inculpabili putet illud probare poſſe, à peccato mortali excuſatur.

474 HÆc tria inter ſe diſtinguuntur, denunciatio Evangelica, denunciatio iuridica, & accuſatio: Evangelica enim denunciatio fit Superiori tanquam Patri, non in punitionem delicti, ſed tantum in emendam delinquentis. De qua re Doctores agentes de correctione fraterna. Denunciatio autem iuridica fit iudici ad delicti punitionem, ſine obligatione tamen probandi delictum. Poteſt hæc fieri ſine ſcriptis: nec tenetur denuncians ſe offerre ad pœnam talionis. Accuſatio verò fieri debet in ſcriptis, cum obligatione probandi delictum, & ſubeundi pœnam talionis, ideſt parem pœnam ſi crimen probare nequeat. Verum, & ſi hoc aliàs, etiam in foro Civili obſervatum fuerit, nunc tamen non obſervatur; cum enim ſit pœna humana, per diſſuetudinem (ut notat etiam *Trullench in Decal. tom. 2. libr. 8. cap. 2. dub. p. n. 20.*) vim amiſit *In foro Sæculari*: tum quia dura, & atrox; tum quia iudices eam non exequuntur. Quamquam non propterea Accuſator in probationibus deficiens à pœna talionis omninò liber evadit: cum Iudex interdum ſimilem poenam ei imponere ſoleat, ut plurimum verò mitiorem: quando ſcilicet bona fide, & non calumniandi animo proceſſit. Dixi *In foro Sæculari*, nam in foro Eccleſiaſtico, ubi ſervatur jus Canonicum, neceſſaria eſt, ut colligitur *ex Cap. Qualiter, & quando, ſecundo de accuſationib. Leſſ. lib. 2. cap. 30. dub. p. n. 9. Trullench n. 20. cit.* & hodie ſtante *Bulla Pii V. In ordine V. in Bullario Romano to. 2. fol. mihi 135. §. 14. in fine*, poena talionis eſt innovata: Voluit enim, & mandavit: *Per calumniam denunciantes ad poenam talionis teneri*. Includitur autem denunciatio iuridica ſub accuſatione, ideoque & ſi hæc in rigore ab accuſatione diſtinguatur; paſſim tamen invicem confunduntur, & pro eodem uſurpantur: nam ambæ conveniunt in fine, & eo tendunt, ut delicta ob bonum publicum puniantur.

475 Accuſatio autem eſt delatio criminis (ſeu Rei de crimine) ad Iudicem libello facta, ad vindictam publicam, cum obligatione probandi delictum. Ità communiter D. D. finis namque accuſationis eſt vindicta publica ad exemplum populi, ut omnes ſibi caveant. Ad quam accuſationem ſex requirunt de iure communi Doctores: videantur apud *Leſſiū, Trullench. l. l. c. c.* & apud alios. Quamque licitam eſſe (factam tamen ſervatis ſervandis) certum eſt nedum, verum etiam hoc eſſe de fide exiſtimat apud *Trullench cap. cit. dub. 2. n. p. Salon. 2. 2. qu. 68. art. p.* quod probat *ex cap. 5. Levitici. Si peccaverit anima, &c.* Et ex communi uſu, & approbatione Conciliorum, & iuris, in

quo

quo habentur varii tituli de accuſationibus: Ratio eſt, quia accuſatio eſt actus virtutis iuſtitiæ: nam eſt vindicatio iniuriarum ex publica authoritate: igitur ſi debitis cum circunſtantiis fiat, licita erit. Cavendum tamen maximè eſt (inquit optimè *Sayrus in Clavi Regia lib. 12. cap. 14. Dub. p. n. 2. Verſ. Vera tamen*, & cum ipſo *Trullench n. 1. cit.*) ne quis ex odio interno, vel alia perverſa paſſione accuſet. Unde qui abſque odio legis vindictá perit, actum virtutis iuſtitiæ exercet.

476 Ad quem etiam actum poteſt homo quandoque ſub mortali peccato teneri; quando videlicet crimen eſt contra bonum commune, ità ut graviter noceat Reipublicæ, aut communitati, tunc enim tenetur homo ad accuſandum ſi illud ſufficienti teſtimonio probare poſſit, *D. Tho. 2. 2. qu. 68. art. p.* ibi enim: *Si crimen fuerit tale, quod vergat in detrimentum Reipublicæ, tenetur homo ad accuſationem; dummodo ſufficienter poſſit probare, quod pertinet ad officium accuſatoris; puta, cum peccatum alicuius vergit in multitudinis corruptelam corporalem, ſeu ſpiritualem*: & idem docent communiter Doctores apud *Trullench l. c. n. 2.* affirmantes teneri hominem, ſi crimen graviter noceat communi, & probare poſſit, ad accuſandum, ſeu minus ad denunciandum, etiam ſi promiſiſſet ſecretum cum iuramento, modo non ſit ſecretum confeſſionis. Notat tamen idem *Trullench eodem n. 2. cum Soto, Rodriquez, & Villalobos:* hoc in caſu tutum etiam eſſe in conſcientia, & ſi accuſator probare poſſit, non teneri ad accuſandum, ſed ſufficere ſi iuridicè denunciet. Ratio eſt, quia ſæpè teſtes retrotrahuntur, & recedunt à teſtimonio ferendo: conſequenter accuſator in tali caſu deficeret à probatione, & puniretur à Iudice. *Si autem ſufficientem probationem non poſſit adhibere* (proſequitur *S. Doctor l. c.*) *non tenetur ad intentandum accuſationem, quia ad hoc nullus tenetur, quod non poteſt debito modo perficere.* Hinc neminem teneri ad accuſandum, niſi probare poſſit, affirmant communiter, & docent abſolutè *Sayrus l. c. dub. 2. n. 10. Verſu Ad ſecundum.*

477 Quod adeò verum eſt, ut *Io: De la Cruz, in Directorio Conſcientiæ in 8. Decal. Præcept. qu. 3. art. 2. Concluſ. 4. n. 4.* afferat: *Qui accuſat alterum de crimine occulto, quod non poteſt in Iudicio probare, peccat mortaliter, & reſtituet accuſato damna ſecuta. Niſi ex ignorantia inculpabili excuſetur putans poſſe illud probare*: hoc autem ad literam eſt noſtrum propoſitum privilegium, ut patet: ergo.

478 An verò hæreſis crimen quod ſpectat ad Sāctiſs. Inquiſitionis Tribunal, & ſi ſit adeo occultum ut nullo modo probari poſſit, teneamur nihilominus illud Sacro eidem Tribunali revelare, & delinquentem denunciare? Reſpondeo affirmativè cum communi Doctorum ſententia, quam tuentur *Cardinalis in C: Si peccaverit 2. q. 1. n. 29. Sotus de Iuſt. libr. 5. qu. 5. art. p. Carena de Sanctiſſima Inquiſit. part. 2. tit. 9. §. 5. n. 22. Sanctarellus De Hæreſi cap. 9. n. 10. Farinacius De Hæreſi qu. 197. §. 2. n. 36.* & alii, quos citat, & ſequitur *P. Del Bene De Offic. S. Inquiſit. par. p. dub. 15. n. 3.* apud quem *Suarez de fide, diſp. 20. ſec. 4. n. 7.* inquit: Quod quilibet ſub peccato mortali tenetur revelare hæreticum, quamvis qui revelat, ipſe ſolus ſciverit eum eſſe hæreticum; ſubdirque quod ſit communis, & certa ſententia Doctorum: & *Farinacius n. 36. cit. in fine*, teſtatur, *quod ſit paſſim receptum ſit; & ſervatur in ſupremo totius Chriſtianæ generalis, & Sanctæ Romanæ Inquiſitionis Tribunali.* Accedit etiam *Toletus in Summ. libr. 4. cap. 5. n. p. Qui enim ſciunt* (inquit) *Aliquem eſſe hæreticum pertinacem, ſive ſecretum, ſive publicum, ſub mortali peccato tenentur revelare, & denunciare Inquiſitoribus; non denuncians incurrit excommunicationem ſæpe ab Inquiſitoribus impoſitam. Dixi tamen, pertinacem; cum enim conſtat, aut probabile eſt non eſſe pertinaciam, ſed talem hominem errare ex ignorantia: non eſt ſta-*

tim denunciandus, ſed eſt ſemel admonendus: quam admonitionem ſi ſpernit, iam viſus eſt pertinax, & denunciandus.

479 Probatur autem reſponſio, tum ex Sanctiſsimæ Inquiſitionis praxi, tum ex communi authoritate Doctorum, quos vide latiſsimè allegatos *à Sanctarello n. 10. cit. à P. Del Bene eodem n. 3. cit. à P. Piſtacchio De Superſtitione cap. 8. n. 2.* & ab aliis. Tũ quia talis denunciatio eſt maximè Reipublicæ neceſſaria, & ipſimet delinquenti, ergo ad illam tenemur: conſequentia ſequitur; antecedens probatur quoad primam partem, quia per denunciationem impeditur ne hæreſis ſerpat, & alios inficiat: & facta denunciatione, Iudex (ut rectè Doctores infra) poteſt procedere ad inquirendum de ipſo delinquente, & recipere ipſum denunciantem in teſtem criminis commiſsi, cum teſtimonium eius ſuſpectum eſſe non poſsit: ſi quidem crimen illud non eſt commiſſum, in offenſam, vel iniuriam denunciantis, ſed in Creatoris contumeliam, & punitio non tam cedit in commodum denunciantis, quam aliorum. Quo vero ad poſteriorem partem, probatur etiam idem antecedens: nam hæreticus, & delinquens (quantumvis occultè hæreſim manifeſtet) ſciens eſſe denuciandum, continebitur à crimine, timens correctionem, & ſupplicium: ergo etiam ipſimet delinquenti denunciatio eſt utilis, quia ſic continetur à peccato committendo, & à peccato commiſſo via hac revocari poteſt. Sed

480 Dices. In eadem cauſa idem nequit eſſe ſimul actor, ſeu accuſator, & teſtis ex probatis per *Bordonum p. 3. Reſol. reſ. 101. q. 9. n. 52. & reſ. 103. n. 83. Peyrinum in Formul. lit. D. Cap. 2. Not. 7. n. 9.* & per alios, ac per *Iura* (apud eoſdem) ex quibus expreſsè habetur, quod Iudex, & accuſator ſint inhabiles; quod poſſint ſimul eſſe teſtes: ergo neque eſſe poteſt idem ſimul denunciator, & teſtis: *Peyrinus l. c. cum Caiet. Valent. Abbate, Arragon. & Maldero.* Ergo non rectè dicitur in probatione reſponſionis, quod Iudex poſsit procedere contra delinquentem aſſumendo denunciantem ipſum in teſtem criminis commiſsi. Denunciator enim idem eſt ac accuſator, & uterque tenetur probare querelam per medium à ſe diſtinctum, ipſe enim non probat per ſe, ſed per teſtes: & ad iudicium rectum quatuor perſonæ requiruntur, Actor ſcilicet, Iudex, teſtis, & reus; neque ullus horum poteſt duorum perſonam agere, vel in eadem cauſa duplex officium habere. Adde quod præſumptio ſtat contra denunciantem inſtantem, ut denunciatus puniatur, ergo non poteſt eſſe teſtis, cum eadem præſumptio vigeat contra ipſum, non enim ex diverſitate officiorum mutatur affectus præſumptus contra denunciatum.

481 Reſpondeo cum *Bordono reſ. 101. cit. n. 53.* & cum aliis infra, quod eadem perſona, quæ denunciat, aſſumi poteſt ut teſtis in eadem cauſa, quando aliquo edicto, & ſub poenis quis cogitur ad revelandum ea, quæ ſcit contra aliquem: ità ut denunciando, proſequatur non propriam, ſed communem toti Reipublicæ cauſam: tunc enim ratio nulla ſuadere poteſt Iudicem denunciatorem eſſe, vel præſumi debere male affectum contra denunciatum, ſed præſumere debet delictum proximi ſui revelare, compellente conſcientia, ut præcepto ſatisfaciat, ſicque poenam evitet ſive corporalem, ſive ſpiritualem: item præſumere debet, quod intendat denunciator decretis, præceptiſque obedire, ut bono publico conſulatur, &c. hinc aſſumi etiam poteſt ut teſtis. Quod etiam communiter probatur *ex Cap. 4. In omni negotio. De teſtib. & atteſtationib. Tit. 20.* ubi dicitur id expreſsè his verbis: *Principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota, rectiſsimè habenda eſt pro teſte, cui adhibito uno efficiuntur duo teſtes:* ibique *Paſchalis Papa* ex Evãgelio id probat. *Adhibe tecum unum, vel duos teſtes,*

ut

ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Igitur corripiens fratrem ſuum per denunciationem computatur inter teſtes; aliter in ore duorum, vel trium teſtium non ſtaret omne verbum. Et *Gloſſa ipſa in principio*, ait: Quod, *In hoc Capitulo traditur forma ſecundũ quam debet aliquis denunciare crimen alterius.* Unde *Navarrus in Man. cap. 25. n. 33. in fine*; ſic: *Dicitur poſſe probare, ſi habet unum teſtem integrum: quia denunciator in hoc iudicio locum alterius teſtis tenet, Cap. In omni, de teſtibus.*

482 Confirmatur, quia diſtinctio perſonalis denunciatoris à teſte non eſt *de iure naturali, aut gentium*: nec etiam *de iure divino*, ut docet *Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 4. n. 29. & 30.* & cum ipſo *Bordonus n. 53. cit.* ubi & alios allegat. Nam *Deuteron. 17. & 19.* non requiritur accuſator à teſte diſtinctus, ut poſſit quis condemnari ad mortem; & *Matth. 18. 15.* qui corripit fratrem, & poſtea illum denunciat Eccleſiæ, teſtis vocatur, & pro teſte etiam habetur: quod patet ex ipſius Domini verbis, dum ait: *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium teſtiũ ſtet omne verbum.* Si enim unum adhibes, iam eſtis duo teſtes: ſi duos, eſtis tres: ipſe ergo, qui accuſat, vel denunciat, teſtis eſt, ſi deponat eo modo, quo teſtis debet: & ſatis unum huic accedere: hinc patet *Iure Divino* non fuiſſe neceſſarios duos teſtes, præter accuſatorem, vel denunciatorem; ſed unum fuiſſe ſatis, ſi ipſe ut teſtis poterat deponere. Et ſatis eſſe loquendo de denunciatione in cauſis Sancti Officii, & denunciatione hæretici; præterquamquod id conſtat ex generaliſſima conſuetudine Sanctiſſimæ Inquiſitionis, in qua denunciator quoad reum habetur etiam loco teſtis, & in teſtem aſſumitur à Iudice (ut notant *Simancha tit. 19. n. 17. & tit. 64. n. 55. Catholic. Iuſtit. Caſtro Palao p. p. n. 4. diſp. 8. punc. 3. n. p.* & ex ipſis etiam *Carena de Inquiſit. par. 3. tit. p. §. 3. n. 20.* Unde ſi calumniator appareat iſte denunciator, inquit *Palao n. 1. c.* puniendus erit, uti falſus teſtis puniri ſolet) id etiam docent *Repertorium Inquiſitor. in verbo Accuſatio, verſ. Sed utrum idem, Farinac. de hæreſi qu. 185. n. 32. & 65. Souſa libr. 2. cap. 4. n. 2.* advertens *n. 8.* quod denunciator non tenetur probare ſuam denunciationem, ſed ſufficit ei dicere, ſe denunciare zelo fidei, vel metu pœnæ: ita ipſe aliis citatis. Et hinc eſt, quod quando denunciator cogitur ſub pœnis ad denunciandum, & revelandum, (ut in caſu noſtro) aſſumi etiam poteſt in teſtem, ut ſupra. Quando vero ſolum admonetur, & non obligatur à ſuperiore ad denunciandum, in hoc caſu ſi denunciat ſponte, comparatur cum accuſatore, conſequenter non poteſt aſſumi in teſtem, quia contra eum præſumi poteſt denunciaſſe non zelo iuſtitiæ, ſed aliquo intereſſe: ità etiam *Bordonus reſ. 101. cit. n. 56.* At quia in cauſis Sancti Officii denũciator cogitur, habetur loco teſtis, qui per ſe probat, in quantum onus nullum habet probandi quod deponit in S. Officio, cum id munus ſpectet ad Iudicem providendo ſibi de probationibus: idem *Bordonus reſ. cit. n. 53. in fine, cum Carena §. 3. cit. in princip. n. 19.* ubi: *Cum denuncianti non ſubeat onus in ſe probandi, ſed Iudici omne onus remittat. Pegna, Farinac. Ludovicus à Paramo, Palao, Souſa* apud eundem *Carenam*; aliique ex ſuperius etiam allegatis.

483 Non obſtat igitur traditæ noſtræ reſolutioni, ac doctrinæ lata differentia, quæ aſſeritur inter accuſatorem, & denunciatorem: accuſator namque quatenus talis, ut communiter allegari, præſertim *Bordonus l. c. n. 54.* ordinariè proſequitur ſuam, aut ſuorum cauſam, punitionem ſui inimici præcipuè intendendo, conſequenter cum præſumatur procedere potius ex odio, quam iuſtitiæ zelo, non dicitur fidem habere apud Iudicem, conſequenter neque in pro-

pria

tim denunciandus, ſed eſt ſemel admonendus: quam admonitionem ſi ſpernit, iam viſus eſt pertinax, & denunciandus.

479 Probatur autem reſponſio, tum ex Sanctiſsimæ Inquiſitionis praxi, tum ex communi authoritate Doctorum, quos vide latiſsimè allegatos *à Sanctarello n. 10. cit. à P. Del Bene eodem n. 3. cit. à P. Piſtacchio De Superſtitione cap. 8. n. 2.* & ab aliis. Tũ quia talis denunciatio eſt maximè Reipublicæ neceſſaria, & ipſimet delinquenti, ergo ad illam tenemur: conſequentia ſequitur; antecedens probatur quoad primam partem, quia per denunciationem impeditur ne hæreſis ſerpat, & alios inficiat: & facta denunciatione, Iudex (ut rectè Doctores infra) poteſt procedere ad inquirendum de ipſo delinquente, & recipere ipſũm denunciantem in teſtem criminis commiſsi, cum teſtimonium eius ſuſpectum eſſe non poſsit: ſi quidem crimen illud non eſt commiſſum, in offenſam, vel iniuriam denunciantis, ſed in Creatoris contumeliam, & punitio non tam cedit in commodum denunciantis, quam aliorum. Quo vero ad poſteriorem partem, probatur etiam idem antecedens: nam hæreticus, & delinquens (quantumvis occultè hæreſim manifeſter) ſciens eſse denuciandum, continebitur à crimine, timens correctionem, & ſupplicium: ergo etiam ipſimet delinquenti denunciatio eſt utilis, quia ſic continetur à peccato committendo, & à peccato commiſso via hac revocari poteſt. Sed

480 Dices. In eadem cauſa idem nequit eſse ſimul actor, ſeu accuſator, & teſtis ex probatis per *Bordonum p. 3. Reſol. reſ. 101. q. 9. n. 52. & reſ. 103. n. 83. Peyrinum in Formul. lit. D. Cap. 2. Not. 7. n. 9.* & per alios, ac per *Iura* (apud eoſdem) ex quibus expreſsè habetur, quod Iudex, & accuſator ſint inhabiles; quod poſſint ſimul eſse teſtes: ergo neque eſse poteſt idem ſimul denunciator, & teſtis: *Peyrinus l. c. cum Caiet. Valent. Abbate, Arragon. & Maldero.* Ergo non rectè dicitur in probatione reſponſionis, quod Iudex poſsit procedere contra delinquentem aſsumendo denunciantem ipſum in teſtem criminis commiſsi. Denunciator enim idem eſt ac accuſator, & uterque tenetur probare querelam per medium à ſe diſtinctum, ipſe enim non probat per ſe, ſed per teſtes: & ad iudicium rectum quatuor perſonæ requiruntur, Actor ſcilicet, Iudex, teſtis, & reus; neque ullus horum poteſt duorum perſonam agere, vel in eadem cauſa duplex officium habere. Adde quod præſumptio ſtat contra denunciantem inſtantem, ut denunciatus puniatur, ergo non poteſt eſse teſtis, cum eadem præſumptio vigeat contra ipſum, non enim ex diverſitate officiorum mutatur affectus præſumptus contra denunciatum.

481 Reſpondeo cum *Bordono reſ. 101. cit. n. 53.* & cum aliis infra, quod eadem perſona, quæ denunciat, aſsumi poteſt ut teſtis in eadem cauſa, quando aliquo edicto, & ſub poenis quis cogitur ad revelandum ea, quæ ſcit contra aliquem: ità ut denunciando, proſequatur non propriam, ſed communem toti Reipublicæ cauſam: tunc enim ratio nulla ſuadere poteſt Iudicem denunciatorem eſse, vel præſumi debere male affectum contra denunciatum, ſed præſumere debet delictum proximi ſui revelare, compellente conſcientia, ut præcepto ſatisfaciat, ſicque poenam evitet ſive corporalem; ſive ſpiritualem: item præſumere debet, quod intendat denuntiator decretis, præceptiſque obedire, ut bono publico conſulatur, &c. hinc aſsumi etiam poteſt ut teſtis. Quod etiam communiter probatur *ex Cap. 4. In omni negotio. De teſtib. & atteſtationib. Tit. 20.* ubi dicitur id expreſsè his verbis: *Principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota, rectiſsimè habenda eſt pro teſte, cui adhibito uno efficiuntur duo teſtes;* ibique *Paſchalis Papa* ex Evãgelio id probat. *Adhibe tecum unum, vel duos teſtes,*

ut

ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Igitur corripiens fratrem ſuum per denunciationem computatur inter teſtes, aliter in ore duorum, vel trium teſtium non ſtaret omne verbum. Et *Gloſſa ipſa in principio*, ait: Quod, *In hoc Capitulo traditur forma ſecundū quam debet aliquis denunciare crimen alterius*. Unde *Navarrus in Man. cap. 25. n. 33. in fine*; ſic: *Dicitur poſſe probare, ſi habet unum teſtem integrum: quia denunciator in hoc iudicio locum alterius teſtis tenet. Cap. In omni, de teſtibus.*

482 Confirmatur, quia diſtinctio perſonalis denunciatoris à teſte non eſt *de iure naturali, aut gentium*: nec etiam *de iure divino*, ut docet *Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 4. n. 29. & 30.* & cum ipſo *Bordonus n. 53. cit.* ubi & alios allegat. Nam *Deuteron. 17. & 19.* non requiritur accuſator à teſte diſtinctus, ut poſſit quis condemnari ad mortem; & *Matth. 18. 15.* qui corripit fratrem, & poſtea illum denunciat Eccleſiæ, teſtis vocatur, & pro teſte etiam habetur: quod patet ex ipſius Domini verbis, dum ait: *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium teſtiū ſtet omne verbum.* Si enim unum adhibes, iam eſtis duo teſtes: ſi duos, eſtis tres: ipſe ergo, qui accuſat, vel denunciat, teſtis eſt, ſi deponat eo modo, quo teſtis debet: & ſatis unum huic accedere: hinc patet *Iure Divino* non fuiſſe neceſſarios duos teſtes, præter accuſatorem, vel denunciatorem; ſed unum fuiſſe ſatis, ſi ipſe ut teſtis poterat deponere. Et ſatis eſſe loquendo de denunciatione in cauſis Sancti Officii, & denunciatione hæretici; præterquamquod id conſtat ex generaliſſima conſuetudine Sanctiſſimæ Inquiſitionis, in qua denunciator quoad reum habetur etiam loco teſtis, & in teſtem aſſumitur à Iudice (ut notant *Simancha tit. 19. n. 17. & tit. 64. n. 55. Catholic. Inſtit. Caſtro Palao p. p. n. 4. diſp. 8. punc. 3. n. p.* & ex ipſis etiam *Carena de Inquiſit. par. 3. tit. p. §. 3. n. 20.* Unde ſi calumniator appareat iſte denunciator, inquit *Palao n. 1. c.* puniendus erit, uti falſus teſtis puniri ſolet) id etiam docent *Repertorium Inquiſitor. in verbo Accuſatio, verſ. Sed utrum idem, Farinac. de hæreſi qu. 185. n. 32. & 65. Souſa libr. 2. cap. 4. n. 2.* advertens *n. 8.* quod denunciator non tenetur probare ſuam denunciationem, ſed ſufficit ei dicere, ſe denunciare zelo fidei, vel metu pœnæ: ita ipſe aliis citatis: Et hinc eſt, quod quando denunciator cogitur ſub pœnis ad denunciandum, & revelandum, (ut in caſu noſtro) aſſumi etiam poteſt in teſtem, ut ſupra. Quando vero ſolum admonetur, & non obligatur à ſuperiore ad denunciandum, in hoc caſu ſi denunciat ſponte, comparatur cum accuſatore, conſequenter non poteſt aſſumi in teſtem, quia contra eum præſumi poteſt denunciaſſe non zelo iuſtitiæ, ſed aliquo intereſſe; ità etiam *Bordonus reſ. 101. cit. n. 56.* At quia in cauſis Sancti Officii denūciator cogitur, habetur loco teſtis, qui per ſe probat, in quantum onus nullum habet probandi quod deponit in S. Officio, cum id munus ſpectet ad Iudicem providendo ſibi de probationibus: idem *Bordonus reſ. cit. n. 53. in fine, cum Carena §. 3. cit. in princip. n. 19.* ubi: *Cum denuncianti non ſubeat onus in ſe probandi, ſed Iudici omne onus remittat. Pegna, Farinac. Ludovicus a Paramo, Palao, Souſa* apud eundem *Carenam*; aliique ex ſuperius etiam allegatis.

483 Non obſtat igitur traditæ noſtræ reſolutioni, ac doctrinæ lata differentia, quæ aſſeritur inter accuſatorem, & denunciatorem: accuſator namque quatenus talis, ut communiter allegati, præſertim *Bordonus l. c. n. 54.* ordinariè proſequitur ſuam, aut ſuorum cauſam, punitionem ſui inimici præcipuè intendendo, conſequenter cum præſumatur procedere potius ex odio, quam iuſtitiæ zelo, non dicitur fidem habere apud Iudicem, conſequenter neque in propria

pria cauſa teſtis vicem gerere poteſt, cum nemo in propria cauſa præſumatur teſtis idoneus; & neque in cauſa communi, quando agitur principaliter de eius intereſſe, ex probatis per eundem *Bordonum reſ.* 103. *n.* 114. unde per teſtes propoſitam querelam probare debet. At Denunciator, in caſu noſtro, nullam proſequitur cauſam propriam, ſed communem toti Reipublicæ, hinc nulla ratio valet ſuadere Iudicem, denunciatorem præſumi malè affectum eſſe contra denunciatum, ſed ſui proximi delictum revelare conſcientia propria impellente, ut præcepto ſatisfaciat, & poenam tum ſpiritualem, tum temporalem evitet, ut etiam ſupra diximus. Hinc patet quod denunciator cogitur ad denunciandum, & revelandum: accuſator verò à nemine cogitur, ſed ſponte ſua agit ad delinquentis punitionem: denunciator intendit obedire, ut bono publico conſulatur: accuſator ſponte agit, ut iniuria ſibi illata à Iudice vindicetur; ac per hoc inde etiam differt denunciator ab accuſatore, quod ille non habet onus probandi per tertium, idcirco ſeipſo probat: iſte verò onus habet probandi per tertium, neque rejicit onus in Iudicem, uti facit denunciator, cui per denunciationem ſimul teſtificari ſufficit; quæ omnia ſequuntur ex dictis, & recenſet *Bordonus n. cit.* 54. Sed contra

484 Inſtabis *Ex Vmberto Locato in Praxi Iudiciaria Inquiſitorum verbo Denunciatio in princip. & Repertorio Inquiſitor. Verbo eodem, Verſu An eo ipſo.* Qui denunciat debet ſuam denunciationem probare, & ei aſſiſtere, cum talis loco accuſatoris habeatur *ff. ad Turpillian. l. ab accuſatione, §. nunciatores, arg. C. de edendo l. qui accuſare.* Et eo ipſo quod denunciator non probet, convincatur propterea de calumnia, *Abbas in cap. dilectus de calumn.* ergo. Reſpondeo cum *P. Del Bene dub.* 15. *cit. n.* 8. Eſto etiam deberet de iure denunciator probare denunciationem, de conſuetudine tamen contrarium ſervatur, *ex cap. Super his de accuſation.* Et merito, nam dicet Denunciator, ſe delictum manifeſtare motus zelo boni communis, quod præſertim in delicto hæreſis locum habet, ob eiuſdem gravitatem, & communis damni periculum. Et hoc idem eſt quod docet *Eymericus in Director. Inquiſitor. par.* 3. *Rubr. De ſecundo modo procedendi in cauſa fidei per denunciationem, n.* 68. *in princip. fol. mihi* 283. dum ibi aſſerit: quod in denunciatione non eſt neceſſe, quod denuncians offerat ſe probaturum, vel velle facere partem in iudicio, ſed ſufficit dicere, quod ſolum denunciat vel zelo fidei, vel timore poenæ contra non denunciantes inflictæ. Et *Franciſcus Pegna in additionib.* 3. *par. eiuſdem Director. Inquiſit. Schol. ſeu Comment.* 151. *Verſu His peractis, fol. mihi* 126. ait: Quod quamvis de iure (ut in Inſtantia) denunciãdo teneatur probare ea, quæ denunciator aſſeruit, *l. divus, &c.* hodie tamen contrarium ſervatur, *ex Angelo, Saliceto, & Mariano Soccino in locis per eum relatis.* Et ita pluries deciſũ fuiſſe teſtatur (apud *Del Bene n.* 8. *cit.*) *Triviſanus Deciſ.* 51. Et ita etiam ſervari in ſupremo totius Chriſtianæ Inquiſitionis tribunali, innuimus ſupra, teſte *Farinacio De hæreſi qu.* 197. §. 2. *n.* 36. *in fine*, qui etiam antea dixerat: *Generaliter, in hoc crimine hæreſis denunciator non tenetur ſuam denunciationem probare: ſic qu.* 185. *De hæreſi* §. 5. *n.* 73. *in fine*: nec diſſentit *Ludovicus à Paramo de Origine S. Inquiſitionis libr.* 3. *qu.* 8. *n.* 21. *&* 22. ubi pariter dicit: quod denunciator non tenetur verificare ſuam denũciationem, & non verificando nõ punitur. Dicere enim etiam poteſt ſe denunciaſſe, eo quia per D. D. Inquiſitorum edicta ſub poenis in eiſdem edictis contentis ſtrictè præcipiatur, ut quilibet hæreticum, ſive publicum, ſive occultum revelare teneatur. Quod originem duxit tum à Iure communi, ut *ex cap.* 2. *de heretic. & ex cap. Quapropter* 2. *qu.* 7. tum *ex Conſti-*

tu-

tutionib. Pontificiis: ut ex *Conſtitut. Nicolai III. Noverit Univerſitas, edita anno* 1251. *& Innocentii IV. Noverit Univerſitas, edita anno* 1254. apud *Pegnam poſt Directorium, inter literas Apoſtolicas fol. mihi* 19. in quibus ambabus conſtitutionibus ſic præcipitur: *Si quis hæreticos ſciverit, eos ſtudeat indicare Confeſſori ſuo, vel alii, per quem credat ad Prælati ſui, & Inquiſitorum hæreticæ pravitatis notitiam poſſe pervenire, alioquin excommunicationis ſententia percellatur*. Et ex *Conſtitut. Alexand. VII. edita die* 8. *Iulii* 1660. *quæ incipit: Licet aliàs, & eſt 98. huius Pontificis in to. 5. Bullarii Romani fol. mihi* 322. in qua diſtrictè mandat, ut tam hæreticus, quam quilibet alius quomodocumque, vel leviſſimè de hæreſi ſuſpectus, Locorum Ordinariis, aut Inquiſitoribus, nulla præmiſſa correctione, denuncietur. Hinc in materia hæreſis, vi huius Decreti, non admittitur correctio fraterna ut patet, & idem dicitur de ſuſpectis de hæreſi (ut in ipſo) tum quoad denunciationem (quod docuit etiam ante huiuſmodi *Alexandrinum Decretum*, *Carena de Inquis. par. 2. tit. 9. §. 5. n. 22. in fine, allegans Dianam par. p. tract. 4. reſ. 24.*) tum quoad fraternam correctionem. Quod pariter videtur ſtatutum per Inquiſitorum edicta (ut inter alios notant *Diana to. 5. Coordinato tract. 9. reſ. 68. n. 3. ex p. 9. tract. 8. & Miſcell. 3. reſ. 46. & Del Bene de Inquis. par. p. Dub. 17. n. 19.*) quibus præcipitur quod hæreticus in omni caſu, quamvis delictum ſit occultum, quamvis non alius præter eum, qui denunciat, ſciverit, & quamvis ſi ſecreto corrigatur, ſit ſpes emendationis, denuncietur: Quæ edicta (maximè poſt adductum *Alexandrinum Decretum*) cum ſint in materia magni momenti, certè obligant ſub mortali.

485 Et quamvis inquam delictum ſit occultum, nec ullus alius ſciverit præter eum, qui denunciat, hæreticus tamen talis, vel de hæreſi ſuſpectus, iuxta citatum *Alexandri Decretum*, denunciari debet, quia ſicut notat *Umbertus cit. Verbo Denunciatio*, & cum ipſo *Farinacius de Hæreſi qu. 185. §. 5. n. 64. & Del Bene par. p. cit. dub. 15. n. 8. in fine*. Simplex denunciatio ſola ſufficit ad inquirendum, juncta autem cum fama ſufficit etiam ad torturam. Unde fit, quod licet denunciator probare non poſſit delictum, per illam tamen ſimplicem denunciationem diligentia, & inquiſitione Dominorum Inquiſitorum, & etiam aliis revelationibus, ſeu denunciationibus advenientibus, delictum illud probabitur in beneficium fidei, & Religionis, ac totius Catholicæ Chriſtianitatis.

486 Ratio autem cur omittenda ſit correctio fraterna in peccato hæreſis, eſt, quia cum peccatum hæreſis ſit valdè grave, & de facili totum regnum inficiat, rariſſimèque contingat, quod hæreticus per ſecretam admonitionem corrigatur; ſi enim non audit Eccleſiam, multo minus perſonam audiet particularem, & cum inſuper poſsit fingere ſe reſipuiſſe, & tamen adhuc in eadem voluntate prava perſiſtere, non poteſt, nec debet quælibet perſona particularis dijudicare, & diſcernere, an re vera ſecura ſit emendatio, an verò ſolum fingatur. Igitur poteſt hanc cognitionem Eccleſia ſibi reſervare, & non concedere, quod quælibet perſona particularis poſſit de hoc iudicare, ſed debeat hoc crimen ſtatim, omiſſa omni correctione fraterna, Sacræ fidei Inquiſitoribus denunciare. Adde primò, quod & ſi in aliquo caſu delinquentis emendatio ſperetur, ſecreta correctione fraterna, regulariter tamen credendum potius eſt ſe diſſimulaturum correctum, ut ſic facilius delinquat, & errores diffundat, at ob hoc periculum boni communis poteſt Eccleſia præcipere, uti de facto præcipit ex dictis, ut ſibi immediatè denuncientur delicta: Ergo poſito tali præcepto (quantumvis in aliquo caſu particulari ſperetur correctio) tenemur pecca-

ca-

catum hæreſis, omiſſa correctione fraterna denunciare; quia non ceſſat finis legis abſolutè, & in univerſali. Addo ſecundò, quod ſecundum claſsicos, ac primarios D. D. qui ſcripſere ante relatum *Alexandrinum Decretum* debet denunciare hæreticus occultus, etiam ſi fuerit emendatus: Ergo multo magis denunciari debebit ſi non emendatus. Denunciari autem modo debet, quàvis emendatus, & occultus, quia ſic præcipit in dicto ſuo decreto Summus Pōtifex D. N. Addo tertiò, firmam Doctorum ſententiam, abſolutè aſſerentem (etiam ante Decretum *Alexandri VII.*) denunciandum eſſe immediatè hæreticum occultum abſque prævia ulla correctione fraterna, ut videre eſt apud *Dianam to. 5. Coordin. tr. 9. reſ. 3. 4. 5. & 68. ex par. p. tr. 4. reſ. 2. ex par. 4. tr. 5. reſ. 24. ex par. 7. tr. 3. reſ. 63. & ex p. 9. tr. 8. & Miſcell. 3. reſ. 46.* & apud *Del Bene dub. 17. cit. & 18.*

487 Neque huic doctrinæ, aut præcepto obſtat Chriſti Domini præceptum de correctione fraterna præmittenda: tum quia præceptum Chriſti Domini eſt de peccatis, quę non vergunt in damnum commune, vel tertii, ſicut ſatis conſtat ex verbis illis: *Si peccaverit in te frater tuus*: tum quia (ut optimè *Pater Del Bene dub. 17. cit. n. 24.*) loquitur Chriſtus Dominus rebus ſpectatis ſecundum ſe; ſecus autem ſi ob bonum commune lata ſit aliqua lex (ut in caſu noſtro) quæ caſus communiter contingentes reſpiciat: tunc enim particulari bono præferendum commune, & potius curandum vitare boni communis periculum communiter contingentis, quam in uno, vel in alio caſu vitare damnum alicuius delinquentis particularis. Tum etiam quia, Chriſtus Dominus loquitur ibi de correctione, quæ fit ſolum, ut frater emendetur, ut appatet ex verbis illis: *Si audient, lucratus eris fratrem tuum.* Hinc D. Auguſtinus in eadem verba inquit quod correctionis finis ſit emendatio fratris, & eiuſdem utilitas: uti etiam habetur *in cap. Novit, de iudiciis, cap. Super his, de accuſat, & cap. Si peccaverit 2. qu. p.* In huiuſmodi correctione ſervari utique debet ordo ille à Chriſto Domino præfixus, cum ſecreta admonitio ſufficiat, quod frater emendetur. At nos hic loquimur de denunciatione iudiciali, quæ fit, ut delinquens publicè puniatur ut alii abſtineant, & ut peccatum non inficiat alios. Quapropter *Tertullianus de præſcript. cap. 16.* expreſsè docet, quod in hæreticis locum non habeat præceptum Domini de ordine ſervando quoad fraternam correctionem. *Et D. Tho. 2. 2. qu. 33. art. 7. ad 3.* dicit: *Quod quando imminet periculum multitudinis* (uti imminet in hæreſis delicto) *non habent ibi locum verba illa Domini*; *quia tunc frater peccans non peccat in te tantum*: nec conſequenter tale delictum reputari debet privatum, ſeu ſecretum, ſed ex vi obiecti tanquam publicum, cuiuſmodi eſt delictum hæreſis, cum ipſummet repugnet Deo, & communi, ac univerſali fidei, atque fidelium bono, quod præferri utique debet bono particulari, quod provenire poſſet ex correctione fraterna, atque adeò illa omiſſa in omni caſu, hæreticus etiam occultus denunciari debet, quia maior ratio habenda eſt ad bonum commune univerſaliter, & ſpirituale, quam ad mala, & incommoda, quæ pati poteſt ob graviſsimum ſuum delictum perſona particularis. Adde quod hoc etiam redundat in bonum ipſiuſmet perſonæ particularis, ſcilicet hæretici, nam ſciens (quantumvis occultè hæreſim manifeſtet) eſſe utique denunciandum, omiſſa etiam correctione fraterna, & ſecreta, continebitur à crimine timens correctionem ſupplicii, ſicque, vel reſipiſcet, vel ſaltem minus peccabit.

488 Et ſi opponas quod dicitur *Ad Titum 3. Hæreticum hominem poſt unam, aut alteram correctionem devita*: & exinde inferas, quod antequam denuncietur

tur admonendus ſit. Negatur huiuſmodi illatio: Quoniam Apoſtolus ibi ſcribit, non ad quamlibet privatam perſonam, ſed ad Titum Epiſcopum, cui ex officio incumbebat hæreticum hominem corripere, & per excommunicationis ſententiam rejicere, devitare, & prohibere ne fideles cum illo, ſi poſt admonitionem non reſipiſceret, ullam communicationem haberent, & ità explicant dicta verba *Lyranus, S. Thomas,* & alii, quos ſequitur *Simancha de Catholicis Inſtit. tit. 19. n. 14.*

489 Limita traditum præceptum, & obligationem denunciandi immediatè, omiſſa etiam omninò correctione fraterna, hæreticum occultum, ſi talis tamen ſit cũ pertinacia; nam ſi erret non ex pertinacia, ſed ſolum ex ignorantia, non eſt ſtatim denunciandus, ſed admonendus cum *Toleto* ubi ſupra; quod ſi ſpreverit admonitionem, iam erit pertinax, & denunciandus; quam limitationem dat etiam *Pater del Bene dub. 15. cit. n. 4. in fine:* extendens illam *n. 5. ſequenti in princip.* ad eum etiam qui facit actum aliquem contra fidem, ſed ſimiliter conſtat, vel probabile eſt, quod id ex metu, vel ex aliqua alia paſſione fecerit; nec enim talis (inquit) ſimiliter ſtatim denunciandus eſt, quod advertit etiam *Toletus ubi ſupra, cum Alphonſo de Caſtro libr. 2. de Hæreticor. punitione cap. 26.*

490. Quæres, an denunciandus ſit hæreticus, etiam ſi illius hæreſim ſciam ſub magno ſecreto, etiam iurato: Reſpondeo affirmativè, etiam ſi ille diceret manifeſto tibi hoc ſub ſigillo Confeſſionis. Nam hæc manifeſtatio nec eſt Confeſſio ſacramentalis, nec fit animo confitendi, ut notant *Navarrus, Caiet. Sotus, Suarez, Sanctarellus,* & alii allegati *a Carena, & cum ipſo par. 2. tit. 9. §. 5. n. 22.* Secus vero ſi quis manifeſtaret ſuum crimen hæreticale in Confeſſione Sacramentali, tunc enim non poſſet Confeſſarius illum denunciare, ut Theologi docent omnes, præcipuè *Scotus in 4. diſt. 21. qu. 2. ad 2.* id enim quod ſcit Confeſſarius in Confeſſione non ſcit ut homo, ſed ut Dei Miniſter, de quo nec debet, nec poteſt teſtimonium ferre, nec quid dicere, *D. Tho. 2. 2. qu. 70. art. p. ad 2.* alioquin confeſsio redderetur odioſa, & ab illa retraherentur homines. Verum ſi accederet ad Confeſſarium, non animo confitendi peccati, ſed pervertendi, & inducendi illum ad ſimile crimen committendum, teneretur Confeſſarius illum denunciare, quia hæc non eſſet Confeſſio Sacramentalis, ſed modus occultus dogmatizandi. Ita *Genuenſis in Praxi Archiepiſcop. Neapol. cap. 18. n. 16. Carena l. c. n. 21. Piſtacchius n. 2. cit. in fine:* & alii.

491 Probatur reſponſio, tum quia (ut optimè etiam *Sanctarellus n. 10. cit.*) alioqui præceptum de manifeſtando hæreticum occultum eſſet inutile, cum quilibet ſub tali ſecreto poſſit alteri detegere ſuam hæreſim, ad eamque trahere; tum quia Superiores iuſtiſsimis de cauſis præcipiunt, ut heretici denuncientur quamvis occulti, atque de hoc Edicta, Decreta, & leges ferunt, ergo nullum ſecretum humanum impedire poteſt ne hæretici denuncientur: Omne enim aliud ſecretum, excepto ſecreto Confeſſionis, eſt merè humanum, & ex privato pacto, vel expreſſo, inter loquentem, & audientem naſcitur, & idcirco non poteſt obſtare legi Superioris præcipienti denunciationem. *Farinac. De hæreſi qu. 197. §. 2. n. 50. Sanctarellus n. 10. cit. Carena n. 22. cit. cum Suarez,* & aliis ibidem: tum quia quilibet tenetur, quæ ſibi ſub ſecreto commiſſa ſunt, revelare, ſi vergant in damnum publicum, vel tertiæ perſonæ in futurum imminentis, ut docet *S. Thom. l. c. ad ſecund. argum.* communiter receptus. At hæreſis vergit in damnum publicum, ergo: tum quia hæretici denunciatio fit ob bonum commune, & ſpirituale, & ſervare ſecretum, in caſu noſtro, ordina-

tur ad bonum privatum, & temporale, ergo hæretici denunciatio anteponenda; tum tandem, quia hic agitur de vitandis malis gravibus, & de eripiendo hæreticum ipſum à graviſſimo peccato, & de conſulendo communi fidelium bono, cum ergo hæc ſint rebus omnibus anteferenda, lex de denunciando hæreticum, tanquam fortior, vincit legem de ſervando ſecreto, ita etiam *Sanctarellus n.* 10. *cit.*

492 Et reſponſio, ac doctrina tradita vera eſt etiam quando quis ſub iuramento promiſit ſe non revelaturum. *S. Thomas l. c. ad* 2. *Farinac. n.* 50. *cit.* ubi, quod huiuſmodi iuramentum non ſit obligatorium, pro qua re iura, & Doctores allegat *Sanctarell. n.* 10. *cit.* in quo abundantius idem facit, & cōmuniter. Ratio autē eſt, quia tale iuramentum eſt de re mala, & contra bonos mores, ergo non eſt obligatorium, nec ſervandum; nec enim iuramentum eſſe debet vinculum iniquitatis. Deinde tale iuramentum includit tacitam conditionem, niſi Superior aliud præceperit, alioqui eſſet iniquum Hinc *Sanchez to.* 2. *Conſilior. libr.* 6. *cap.* 2. *dub.* 21. ait: In quibus caſibus quis teſtificari, vel denunciare tenetur, vel quando à Superiore iubetur, ad id tenetur; non obſtante iuramento. Quia ſi quoad iſtos caſus voluit iurare, temerè, & illicitè iuravit. Unde iuramentum eſt nullum, & in tali iuramento, quod ultro fit, potius invenitur temeritas, quia fit quaſi in odium teſtimonii, quæ non ſic invenitur in fide, quæ ſimpliciter præſtatur de ſecreto ſervando, quæ ad charitatem, & pacem eſt neceſſaria: ſic ille cum *Sylveſtro, Angelo, Navarro, D. Bonaventura,* & aliis. Præterea, Edicta, & leges feruntur, ut hæretici etiam occulti denuncientur: at leges, & edicta publica, pactis, & promiſſionibus privatorum mutari non poſſunt, ex claris iuribus adductis *à Sanctarello l. c.* ergo: & hæc eadem doctrina vera eſt, quando etiam quis alteri diceret: *Manifeſto tibi hoc ſub Confeſſione*; nam etiam hoc in caſu teneretur homo revelare, & denunciare occultam hæreſim, quia talis confeſsio non eſt Sacramentalis, nec ille habet animum confitendi: ita idem *Sanctarell. n. cit. in fine*: & ibi *Caiet. Navarr. Sotus, Arrag. Victor, & Armilla.*

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Quando teſtis iuridicè interrogatur, & is etiam ſub mortali (in reſponſione) revelare Iudici delinquentem, ac delictū tenetur; ab eodem mortali, non revelando, excuſatur ſecundùm plures D. D. probabiliter ſi ſciat eum deliquiſſe ex ignorantia inculpabili: ut cum occidit hominem putans eſſe feram.

493 ITa expreſsè *Petrus à S. Ioſeph in Summula Caſuum Conſcient. in* 8. *Decal. præcept. cap.* 8. *De Teſtibus, art.* 3. ubi de teſte ait: *Nec huiuſmodi perſonar Iudici manifeſtare debere, ſi ſciat ex ignorantia factum: ut cum quis occidit hominem putans eſſe feram. In his enim* (ſubiungit) *ſimilibuſque caſibus, non teneris revelare.* Huius autem privilegii ratio eſt. Quia quantumvis Iudex teſtem iuridicè interroget de aliquo delicto ab alio perpetrato, quod quidem delictum licet ex ſe ſit grave peccatum, nihilominus ſcit teſtis, reum feciſſe ex ignorantia invincibili (vel ex iuſta defenſione; aut alia legitima cauſa, illum coram Deo à culpa gravi excuſante) abſolutè poteſt idem teſtis occultare reum, aut veritatem illius facti, intra ſe intelligendo (ſicut ſubintelligere poteſt) factum illud non commiſiſſe per modum delicti: hoc enim eſt, quod Iudex intendit ſcire, & punire. Unde abſolutè, inquam reſpondere poteſt cum eodem *à S. Ioſeph l. c. Se id neſcire ita ut*

te-

teneatur revelare: quæ reſponſio videtur eſſe ad mentem Iudicis, ut etiam infra. Verum quidem eſt quod ſi teſtis deponendo probare, & tueri poſſet innocentiam Rei ſuppoſiti, teneretur utique veritatem fateri, & illicò oſtendere probationem innocentiæ illius; at cum hoc plerumque ſit factu difficile, abſolutè negare poteſt. Quod docet etiam *Leſſius libr. 2. c. 31. dub. 3. n. 14.* ſic ibi dicens: *Adverte, ſi Iudex quærat de facto quod abſque culpa, ſaltem lethali, patratum eſt, ſi v. g. occidiſti Petrum te invadentem cum iuſto moderamine, vel abſque notabili exceſſu, non teneris fateri te occidiſſe, etiam ſi de te ſparſa ſit infamia: nec Teſtis tenetur illud teſtari, quia Iudex quærit de occiſione criminoſa: & ſi fatereris, nec poſſes probare te cauſa neceſſariæ defenſionis feciſſe, condemnaret te homicidij ex falſa præſūptione. Pari modo, ſi tu non es author criminis, non teneris fateri aliquas circunſtantias, ex quibus orietur vehemens ſuſpicio te eſſe authorem, v. g. hunc eſſe tuum pugionem: te eo loco fuiſſe, &c. quia ipſius interrogatio & ſi iuridica ſit, tamen ex falſa præſumptione procedit;* ita *Leſſius:* cui addo *Salon 2. 2. qu. 64. art. 2. Malderum 2. 2. qu. 69. tr. 3. dub. pr. Portel. in Dub. Regul. Verbo Iuramentum in Additione, n. 16. Villalobos tr. 16. diffic. p. nu. 10. Thomas à Ieſu tract. 3. cap. 10. n. 4. Vrbanus ab Aſcenſione in ſua Theol. Morali, ac Canonica tr. 3. cap. 14. Stephanus à S. Paulo in ſua Theologia Morali tract. 4. de Iure, & Iuſt. diſp. 10. dub. 4.* quos allegat, & ſequitur *Petrus ab Angelis De Iudice Regulari par. p. cap. 18. n. 3.* apud quem doctrina hæc eſt communis.

494 Cui doctrinæ non obſtat, quod teſtis juridicè interrogatus tenetur ſub mortali veritatem reſpondere, ex Doctorum communi, cum *D. Tho. 2. 2. qu. 70. art. p.* aliàs non poſſent puniri delicta, ex quo innumera mala Reipublicæ obvenirent. Concedimus enim & nos, teſtem ad id teneri, *per ſe tamen loquendo*, ut optimè etiam *De Io. la Cruz Director. Conſcientiæ par. p. & in 8. Decal. Præcept. q. 3. a. 4. dub. 13. concl. 3. n. 3.* Nam non tenetur teſtis veritatem reſpondere in aliquibus caſibus, præcipuè in caſu huius privilegii. Quã ſi Iudex ſciret, nō poſſet eũ interrogare, & ſi tunc id faceret non iuridicè interrogaret, ſed peccaret, ait idem *La Cruz l. c. n. 4 in fine, cum Bannes*; niſi excuſaretur ex ignorantia, &c. In dictis igitur inquam eventis, ſimilibuſque caſibus poteſt teſtis licitè, ac tuta conſcientia veritatem occultare: ſicque etiam in caſu noſtri huius privilegii, in quo ex doctrina allegati *De la Cruz qu. 3. cit. art. 3. Dub. 8. Concluſ. p. n. p.* poteſt teſtis, ſicuti & reus, dicere non feci, non dixi, &c. cum ſic verum dicat juxta mentem Iudicis interrogantis. Nam interrogatio Iudicis terminatur ad reum de crimine, ſed occiſor, v. g. in caſu noſtro non eſt reus (ut ſupponitur) de occiſione, ob inculpabilem ignorantiam, vel quia fuit neceſſaria pro ſua licita defenſione, ergo. Hinc quoties reus etiam non poteſt ſuam probare innocentiam (ait idem met) & ſi alias à Iudice ob ignorantiam ſine peccato interrogetur, poteſt reus (poteſt utique & teſtis) occultare veritatē. Ut ſi Petrus occidit ſuum invaſorem cum debito moderamine, & interrogatus, an illum occiderit, nec poteſt probare tale moderamen, licitè dicet, non occidi; & ſic etiam teſtis dicet licitè, non occidit. Quia inquam interrogatio Iudicis, ad reum de crimine terminatur, Petrus autem non eſt reus de occiſionis crimine. Idem docet *Trullench in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 4. dub. 2. n. 3.* loquens ibi tum de teſte, tum de reo, qui non tenetur (inquit) fateri Iudici ſe occidiſſe, ſi homicidium à ſe patratum ſit abſque culpa ſaltim lethali; ut ſi in ſui defenſionem occidit: Iudex enim quærit de criminoſa occiſione, &c, ſic ille *n. cit. in fine*. Hæc tamen refero, non quia intendam ego probabilia eſſe in ſententia propria, tantummodo in opinione

citatorum Doctorum, uti ſic etiam & privilegium ipſum (ut patet) propono, cui poſtea abſolutè non ſubſcribo, nec adhæreo, imo oppoſitum ſentio, & affirmo; nec illud in praxi conſulendum eſſe dico, quia pura, ſimplexque, ac nuda veritas aperienda ſemper eſt Iudici, à quo etiam æqua, & iuſta ſententia expectanda eſt, quam utique talem feret, prout videlicet, ſecundum rectam ſuam conſcientiam coram Deo, poſt invocationem Spiritus Sancti, & ſecundum allegata, & probata bene iudicabit, &c.

PRIVILEGIUM NONUM

Teſtis, qui in præiudicium tertii falſum depoſuit ex ignorantia, & inadvertentia non damnabili, excuſatur tum à reatu lethali, tum à reſtituendi obligatione ex iuſtitia.

495 C*Aietanus 2. 2. q. 70. art. 4. in princip.* proponit, & approbat hoc idem privilegium; do ejuſdem verba. *Quid debet facere teſtis, qui præmiſſa debita diligentia teſtatus eſt falſum, deceptus à ſua memoria, & propter ſuum teſtimonium alter eſt condemnandus, aut condemnatus? Ad hoc dicitur, quod cum dictus teſtis non teneatur ad reſtitutionem ratione rei habitæ, ut patet, quia non eſt teſtis in cauſa propria: nec ratione actionis iniuſtæ, quia non perfectè, & formaliter iniuſtum teſtimoniū tulit: nec ex ignorantia damnabili, conſequens eſt, quod ſicut excuſatur ab offenſa Dei in falſo iuramento, ita excuſatur ab offenſa proximi in nocumento ſubſecuto.* Sic *Caietanus*: quem ſequuntur *Leſſius libr. 2. cap. 30. dub. 7. n. 55. Filliuccius to. 2. tr. 40. cap. 8. qu. 11. num. 253. Petrus Navarrus De Reſtit. lib. 2. cap. 3. n. 255. Sanchez Conſilior. tom. 2. libr. 6. cap. 5. dub. 21. n. 3. Diana to. 6. Coordin tract. p. reſ. 92. & 93. ex p. 3. tract. 5. & Miſcell. p. reſ. 106. alias 105. ex p. 4. tr. 4. & Miſcell. reſ. 99. Pitiginus in Pract. Crimin. Canon. de Teſtib. cap. 6. fol. 193. Becanus in 2. 2. D. Th. de Iuſt. & Iure qu. 70. de Teſtib. qu. 5. allegati à Diana. Trullench in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 3. dub. 7. n. 2. Fagundez in Decalogum tom. 2. in 8. Præceptum lib. 8. cap. 42. n. 5.* & alii. Sub una eademque *Caietani* data ratione, & cum ipſo privilegium propoſitum admittentes: Quia videlicet dictus teſtis non tenetur ex obligatione iuſtitiæ ratione rei acceptæ, cum nihil habeat; non ratione iniuſtæ acceptionis, cum nihil acceperit: non ratione iniuſtæ damnificationis, cum falſa eiuſdem depoſitio fuerit involuntaria, ignorantiæ inculpabilis cauſa, & ſaltem lethaliter non peccaverit, ut ſupponimus: Valde autem probabile eſt ex his quæ habet *Leſſius libr. 2. cap. 7. dub. 6.* neminem teneri ex damno illato, quando in illo inferendo mortaliter non peccavit. Cum igitur non appareat aliud principium ob quod dictus teſtis ad reſtitutionem ex iuſtitia obligandus ſit, cenſetur fortuitò accidiſſe damnum ſubſecutum, ac præiudicium, atque adeo verum privilegium propoſitum.

496 Dicit privilegium, teſtem excuſari nedum à culpa, verum etiam ab obligatione reſtituendi, nec teneri ex iuſtitia reſarcire damna, & præiudicia ſubſecuta, quia non cōmiſit iniuſtitiam formaliter. Tenetur tamen ex charitate: Unde ſi commodè poteſt, tenetur ſe retractare, & partem admonere, in cuius favorem teſtimonium fecit, ut reſtituat: & ſi opus fuerit affirmare apud Iudicem cum Iuramento, ſe ex lapſu memoriæ falſum dixiſſe, modo tamen hæc facere poſſit, abſque ſuo notabili damno, quia cum dictus teſtis nullam commiſerit iniuſtitiam ſola lege charitatis ad hoc tenetur, quæ non obligat cum tanto detrimento, *Sanchez dub. 21. c. n. 4. Trullench n. 2. cit. in fine. Diana reſ. cit. 93. Coordinata*: ubi *n. 2.* refert *Vultheram Strozeſdorff in D. Tho. de Iuſt. & Iure*

qu.

Digitized by Google

qu. 70. art. 4. concluſ. 3. ſentientem, quod dictus teſtis certior factus de ignorantia, tenetur revocare, & reſtaurare damnum, etiam cũ periculo mortis, ſi neceſſitas urgeat. *At hæc opinio* (cõcludit *Diana*) *eſt nimis ſtricta*.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Quando reus, vel teſtis ignorat an Iudex iuſtè, & ſecundùm ius interroget, à peccato excuſatur non fatendo veritatem, rogatus etiam à Iudice.

497 QUando Iudex iuridicè interrogat, idque reo notum eſt, tenetur iſte veritatem fateri, etiam ſi capite plectendus ſit, ut vult communior ſententia cũ *D. Thom. & Caiet. apud, & cum Leſsio libr. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12.* Quia unuſquiſque obedire tenetur Superiori legitimè præcipienti. At Superior legitimè præcipit, quando ſecundùm ordinem iuris reum interrogat, aut iuramentum ei defert, ergo reus parere tenetur dicendo veritatem. Præterea, quia in hoc caſu Iudex habet ius eliciendi veritatem ob bonum publicum, ergo ſi eam occultet reus, facit contra ius, & authoritatem Superioris, atque adeo peccat mortaliter *D. Th. 2. 2. qu. 69 art. p. in Corpore*. Quod procedit etiamſi reus ſine iuramento interrogetur, ex vi ſolius præcepti Superioris, ut colligunt *Soto De Secreto, Membro 2. q. 7.* & alii apud *Leſs. n. 12. cit. in fine: & Trullench in Decal. to. 2. libr. 8. cap. 4. dub. 2. n. 9. in fine*.

498 Quando verò ignorat reus, & dubitat an iuridicè, & ſecundùm ius procedat Iudex, ut ſi interrogat de crimine occulto, de quo non eſt infamia, neque indicia competentia, neque ſemiplena probatio, &c. non tenetur veritatem fateri, & huius ignorantiæ, & dubietatis cauſa excuſatur à culpa illam occultando, ut in propoſito privilegio; quod admittunt, & concedunt *Caiet. 2. 2. qu. 69. art. p. Leſs. dub. 3. cit. n. 10. Sanchez to. 2. Conſilior. libr. 6. cap. 3. dub. 31. n. 2. Diana to. 6. Coordin. tract. p. reſ. 96. n. 2. ex p. 3. tr. 5. & Miſcell. p. reſ. 107. alias 106. Caſtro Palao to. p. tract. p. diſp. 3. n. 13. Trullench dub. cit. n. 3. in princip.* ubi, quod ſit communis Doctorum pro hoc privilegio. Quod probatur: Tum quia nemo tenetur Superiori parere cum gravi ſuo, vel alterius incommodo, niſi conſtet eum legitimè procedere, ac præcipere, & habere authoritatem obligandi, aliter præſumendum eſt pro reo, cui in dubio utique favendum eſt: tum quia reus eſt in poſſeſſione honoris, famæ, vitæ, &c. ergo ius habet hæc conſervandi, & non exponendi periculo. Igitur ut teneatur reſpondere, oportet quod prius ipſimet conſtet iuridicè interrogari. Non conſtabit autem durante in eo ignorantia, ergo quoaduſque hæc durat excuſabit, &c. ſicque verum privilegium. Quod extenditur ad teſtem etiam per Doctores, ut videre eſt apud ipſos; & pariter obſervat *Trullench n. 3. cit.* ubi expreſsè ſic: *Quod dicitur de reo, idem de teſte exiſtimant dicendum Doctores*.

499 Intellige tamen hoc privilegium cum *Sanchez l. c. n. 4.* & Doctorum communi. Quando crimen de quo Iudex inquirit, non eſt in præiudiciũ Reipublicæ, ut crimen læſæ maieſtatis, hæreſis, proditio, &c. ut probat idem *Sanchez* cum aliis: videatur. Iuſuper illud intellige: Quando Iudex præcipit reo, vel teſti, ut crimen aliquod detegant, ex quo aliquod ſequatur damnum, ac præiudicium, ut punitio, &c. Nam ubi nullum vel mihi, vel alii præiudicium ſequitur, teneor obedire ſuperiori: non teneor eidem in dubio obedire quando agitur de proprio, vel alterius damno, etiam rogatus à Iudice, uſque dum ignoro, vel dubium habeo, an Iudex iuſtè interroget, ac procedat: alias huius privilegii limitationes adducit idem *Sanchez dub. cit.*

500 Ex

500 Ex poſito, & approbato privilegio apparet, quod quando ignoratur, ſeu dubium eſt, an Iudex iuridicè interroget, ac proinde, quod idem eſt, an in eo caſu ſit Iudex, & Superior, poteſt Subditus non obedire, & reus, vel teſtis non manifeſtare, ſed occultare veritatem; & ſic etiam in facti contingentia, teſtem non teneri in tali caſu ad interrogata reſpondere, ſe olim conſuluiſſe; teſtatur *Pater Diana*, licet (inquit) tunc in contrarium ſentirent, trepidantes timore, ubi non erat timor, ita ipſe *tract. p. cit. Coordin. reſ. 95. in fine:* deducens *reſ. 96. cit. in fine:* quod quando ſuperior generaliter inquirit ſuper aliquo delicto notorio, cujus auctor ignoratur, tunc Subditus, qui dubitat an infamia, vel iudicia ſint contra illum, quem ipſe ſcit commiſiſſe delictum, non tenetur prodere delinquentem occultum, ſed debet reſpondere ſe neſcire quis commiſit: *Notentur hæc, quia circa illa miſerrimè decipiuntur aliquando teſtes, & Iudices:* ſic concludit *Diana* quem vide tum *reſolutionib. c. c. Coordinatis 95. & 96.* tum *94. antecedenti*, tum *to. Coordinato tract. p. reſ. 134. ex p. 4. tr. 3. reſ. 9.* in quibus de eadem re.

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Advocatus, qui ignoranter ignorantia probabili ſuſcipit cauſam iniuſtam. Tabellio, ſeu Notarius, qui ex eadem ignorantia, aut inadvertentia falſum inſtrumentum fecit, excuſantur à culpa, & ab obligatione reſtitutionis ex iuſtitia; Et idem eſt de quocumque alio Miniſtro iuſtitiæ in ſuis actionibus.

501 SEquitur hoc privilegium ex præcedenti nono, quinimo ferè idem cum ipſo eſſe videtur, ac iiſdemmet rationibus, & authoritatibus fulciri. Sicuti enim teſtis (ex ibi dictis) qui falſum ex ignorantia depoſuit in præiudicium tertii, excuſatur à culpa, & ab obligatione reſtituendi (*ex iuſtitia ſaltem*) quia videlicet ad hoc non tenetur nec ratione rei acceptæ, cum nihil habeat: nec ratione iniuſtæ acceptionis, cum nil acceperit: neque ratione iniuſtæ damnificationis, cum illa actio fuerit involuntaria, ut ſupponimus: ita etiam ratiocinandum, & concludendum de Tabellione, Notario, & quocumque alio Miniſtro iuſtitiæ, ex ignorantia inculpabili ſcribente, agente, operante, &c. in præiudicium tertii: Quod etiam expreſsè docet *Fagundez l. ibidem c. eodem n 5.* ut ſequitur: *Qui falſum teſtimonium dixit ex ignorantia, inadvertentia, vel oblivione mortaliter non culpabili, ratione cuius contigit aliquem graviter lædi, & damnificari, non tenetur ad reſtitutionem; idem de Tabellione, qui falſum inſtrumentum fecit ex eadem ignorantia, aut inadvertentia, & de quocumque alio Miniſtro iuſtitiæ in ſuis actionibus: & ratio eſt, &c.* ideſt eadem hìc modo, ac *in privilegio 9. cit.* pariter data. Et *Filliuccius to. 2. tract. 40. cap. 10. in quo de Advocato, Procuratore, & Notario n. 284. in princip.* item docet ſic: *Si ignoranter ſuſcipiat cauſam iniuſtam; ſiquidem ignorantia probabilis ſit, neque peccat, neque tenetur ad reſtitutionem:* repetens in fine: *Si adhibita diligentia putans defendere cauſam iuſtam, defendat iniuſtam, excuſatur à culpa, & à reſtitutione.* Et pro hoc eodem privilegio ſunt etiam (ut ſupra) iidem Authores, qui & pro 9. *cit.* ut videre eſt apud ipſos, quos etiam (quoſdam ſaltem) refert idem *Fagund. n. 5. cit.* ſunt & alii apud *Filliuccium l.c.* Videantur. Quamvis tamen prędicti in privilegio allegati non teneantur ex iuſtitia reſtituere, ut ſupra, damna reſarcire, &c. tenentur ſaltem ex charitate eo meliori modo quo poſſunt: ut etiam dictum eſt de teſte *in cit. praced. privil. 9. n. 456.*

CA-

CAPUT XIV.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA PRÆCEPTA ECCLESIÆ: ET PRIMO CIRCA PRIMUM,

Audiendi Miſſam Dominicis, & Feſtis diebus.

502 QUinque ſunt Eccleſiæ præcepta: primum de Audiẽda Miſſa Dominicis, & Feſtis diebus. Secundum de Confeſſione ſemel in anno inſtituenda. Tertium de Euchariſtia in Paſchate ſumenda. Quartum de Ieiuniis certis diebus ſervandis. Quintum de ſolvendis Decimis. Quæ præcepta utique ad ſui obſervationem obligant ſub mortali per omnes, niſi excuſet vel parvitas materiæ, vel aliqua alia cauſa, vel etiam ignorantia, de qua iuxta tractati huius inſtitutionem, ſit.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui per ignorantiam probabilem omittit audire Miſſam die feſto, excuſatur à culpa.

503 DAri præceptum Miſſam audiendi Dominicis, & Feſtis diebus, patet tum *ex diſt. p. de Conſecrat. c. omnes Fideles, &c. Miſſas:* tum etiam ex Eccleſiæ praxi ubique recepta, quam omnes Catholici vim legis habere unanimiter exiſtimant. Et ratio inſtitutionis eſt, quia cum Eccleſia inſtitueret Feſta ad colendum Deum, conſentaneè ad hunc finem obtinẽdum, iuſſit ut tunc homines ab operibus ſervilibus vacarent (de quo ſupra *cap. 3.* in quo *de 3. Decal. præcept. Sabbatha Sanctifices*) & Miſſæ Sacrificio devotè intereſſent. Quod præceptum cum ſit de re gravi, ita communiter intelligitur, ut obliget ſub mortali. Quo fit, ut ſi quis ſine legitima cauſa omittat die feſto Miſſam audire, peccet mortaliter toties quoties, etiam ſi non prætermittat audire ex contemptu, aut prava conſuetudine, ſed ex mera ignavia, & negligentia, vel ut ſtudio, aut alteri rei non neceſſariæ operam det.

504 Qui tamen ex ignorantia probabili diei feſti, ut in propoſito privilegio, ex oblivione, & inadvertentia, omitteret Sacrum, ſeu Miſſam audire, is à culpa, & à peccato excuſaretur, ſic etiam *Azorius par. p. lib. 7. cap. 7. qu. 4. Filliuccius to. p. tract. 5. cap. 7. n. 225. Verſu Huc poteſt. Fagundez præcep. p. Eccleſ. libr. 2. cap. 9. n. p. Bonacin. De Euchar. diſp. 4. qu. ultima, punc. ultim. n. 18. Baſſæus in Florib. Verbo Miſſa. 9. n. 6. Caſpenſis tom. 2. Curſ. Theol. tract. 23. diſp. 4. ſec. 4. n. 28. Suarez in 3. par. D. Thò. to. 3. De Euchar. diſp. 88. ſec. 6. Verſu, Vltimò revocatur. Franciſcus Lugo de Sacram. cap. 15. qu. p. n. 3. Trullench in Decal. lib. 3. cap. p. dub. 7. n. 16. Paſqualigus De Sacrif. to. 2. qu. 1325. Leander in Præcept. Eccleſ. par. 3. tract. 2. diſp. 2. qu. 55.* & apud hunc *iam omnes*, communiter à peccato excuſantes eum, qui aliquo die omittit audire Sacrum, eo quia invincibiliter ignorat quod talis dies ſit feſtivus ex præcepto, quæ ignorantia facilè poteſt contingere: ſub qua etiam per eoſdem Doctores comprehenditur & naturalis, & rationabilis oblivio, vel inconſideratio, eadem enim eſt ratio ignorantiæ, ac oblivionis naturalis, in-

hic,& nunc non urgeat obligatio. Operatio autem, quæ procedit ex bona conſcientia, non eſt peccaminoſa: aut ſi alias de ſe eſt, non imputatur, fundata maximè in probabili ignorantia, ut in Privilegio.

Ex quo inferes cum eodem *P. Paſqual. quæſt. cit. n. 3*. Quod ſi quis iter habens omittat ſummo manè audire Miſſam bona fide, putans ſe in aliqua Eccleſia dum iter peregit poſſe reperire Sacrum, vel commoditatem habiturum, quo perventurus eſt ad prandium, excuſatur, ſi commoditatem non inveniat, & quia hora celebrandi tranſacta ſit: ut notant etiam *Henriquez libr. 9. Sum. cap. 25. n 10. Azorius par. p. lib. 7. cap. 7. q. 4. in fine. Fagund. n. 14. cit. in fine. Franciſcus Lugo de Sacram. lib. 5. cap. 15. qu. p. n. 4. Leander in Eccleſ. Præcep. tr. 2. diſp. 2. qu. 67. & Trullench in Decal. lib. 3. cap. p. dub. 7. n. 22.* Nam in tali caſu Miſſæ omiſſio voluntaria non eſt, imò involuntaria, quia quantum erat ex ſe, intendebat, & volebat Miſſam audire, & bona fide putabat commoditatem audiendi illam ſe habiturum vel in itinere, vel domi ante prandium, & ideo non imputatur.

507 Inferes inſuper cum eodem *n. 4*. Quod ſi in die feſto quis ſe in aliquo exercitio occuparet, ut in venatione, vel quocumque alio cum intentione audiendi poſtea Miſſam, ſed interim tempus ita laberetur, ut quando accederet ad Eccleſiam reperiret Miſſarum celebrationem eſſe completam, à peccato excuſaretur, nec omiſſio audiendi Miſſam illi imputaretur, quia proceſſit bona fide, exiſtimans ſe commoditatem habiturum audiendi illam. Quod etiam habet locum ſi inadvertenter ſineret tempus congruum tranſire Miſſam audiendi: ita *P. Paſqualigus*.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui Miſſam audivit cum debita attentione, ignorans eſſe diem feſtum, adeoque carens voluntate expreſſa ſatisfaciendi præcepto, ab alia eodem die audienda (ut ſatisfaciat) excuſatur.

508 EXcuſatur: ſiquidem non obſtante tali ignorantia, reipſa Miſſam audivit, & id quod præceptum eſt, liberè exequutus fuit: Præcepta enim ſolum obligant ad actũ, quem præcipiunt, hinc ſufficit huiuſmodi actũ efficere, ut illa impleantur, nec eſt neceſſe, ut actum ipſum faciemus ex intentione formali implẽdi præceptum: quod docent etiã *D. Th. 2. 2. q. 104. a. 3. ad 2.* (dũ ubi ſic: *Licet actus virtutis cadat ſub præcepto, poteſt tamen aliquis implere actum virtutis non attendens ad rationem præcepti*) *Henriquez libr. 9. cap. 25. n. 6. Sanchez in Summa to. p. lib. p. cap. 13. n. 9. in princip.* (Ubi *Quia per leges ſolum præcipitur libera operis externi exequutio, & non ut ex tali intentione ſatisfaciendi fiat*; & idem *Bonacin. to. p. De Sacram. Euch. diſp. 4. qu. ult. punc. 11. n. 22.*) *Suarez to. 3. in 3. p. qu. 83. diſp. 88. ſec. 3. Verſu, Circa poſteriorem partem. Azor. par. p. lib. 7. cap. 2. qu. 6. Filliuccius tract. 5. cap. 7. qu. 7. n. 211. in fine. Fagundez p. Eccleſ. præcep. libr. 2. cap. 7. n. 13. Petrus à S. Joſeph in Summula Caſuum Conſcient. de p. Eccleſ. præcep. cap. p. art. 2. Verſ. Vt Satisfacias. Diana to. 2. Coordin. tract. 2. reſ. p. n. p. ex p. 3. tract. 6. & Miſcell. 2. reſ. 68. Leander par. 3. tract. 2. qu. 84.* & alii apud iſtos, & communiter. Quotieſcumque enim, qui Miſſam audit ex devotione tantum in die feſto, ignorans diem talem eſſe, nõ habet voluntatẽ formalem nolendi præceptum adimplere, cenſetur intentionem virtualem habere illud adimplendi per illam Sacri auditionem, & ſic adimplet: *Diana l. c.* & alii;

alii: *Quia (*arguit *Henriquez n. cit.)* interpretativè *voluit implere præceptum.* Et quia (infert cum *Suarez, Fagund n.* 13. *cit.* eo ipſo, quod ille non habuit hanc voluntatem, & intentionem formalem, *Nolo implere præceptum per huiuſmodi Miſſam*, cenſetur habuiſse virtualem illud adimplendi per illam, quod utique ſufficit, cum neceſſe haud ſit (ex doctrina etiam *Leſſii libr.* 2. *cap.* 46. *dub.* 6. *n.* 42. & 43.*)* ut faciamus opus bonum præcisè, quia debitum ex præcepto: nam ſufficit ut illud faciamus propter intrinſecam ipſius honeſtatem: vel etiam ut Deo placeamus, ſic enim præcepto abundè ſatisfacimus, ſiquidem *plenitudo legis eſt dilectio.* Et nullum invenitur præceptum Dei, aut Eccleſiæ (concludit idem *Leſſ. n. cit.* 42. *in fine*) quo iubeamur opus hac intentione facere: omnia enim præcepta iubent opus fieri ſimpliciter ob propriã honeſtatem. Hinc, loquendo de executione operum bonorum, non datur præceptum (inquit *Leſſius eodem num. in princip.*) quo obedientia formalis præcipiatur: ſicuti datur, quo vetatur formalis inobedientia.

509 Verum quidem eſt, quod dum implemus aliquod præceptum, obligamur non habere intentionem impletioni contrariam, nam ſi expreſsè intenderemus non ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, eſſet contemnere præceptum, & ex communi ſentẽtia peccatum eſſet lethale contra præceptum naturale divinum, quo tenemur obedire Superiori iuſta præcipienti. Hac tamen expreſſa intentione *nolendi præceptum adimplere* non obſtante, præceptum re ipſa adimpletur, & eidem ſatisfacere videtur, eo quod voluntas illa qua vult præcepto non ſatisfacere non impedit, quin ponatur actus præceptus, nimirum libera Miſſę auditio. Non enim præceptum eſt ut Miſſam audiendo intendamus ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, ſed tantum ut actu Miſſam cum libertate, & attentione requiſita, audiamus: ita *à S. Ioſeph. l. c. verſ. Quod ſi quis in fine.* Et idẽmet docet *Diana reſ. p. cit. n.* 3. ubi ſic: *Patet ſufficere tantum audire Miſſam, & recitare Officium, non autem neceſſe eſt habere intentionem implendi huiuſmodi præcepta, & dum quis non habet intentionem expreſſam non adimplendi præceptum, habet virtualem implendi. Repellantur igitur anxietates à ſcrupuloſis, qui Domini iugum ſuave, durum, & difficile reddunt. Imò ego puto, ut alibi etiam notavimus, ſatisfacere præcepto, qui vult Miſſam audire, vel recitare Officium, cum voluntate expreſſa non adimplendi præceptum recitationis Officii, & audiendi Miſſam: nec opus eſſe mutare animum in tempore habili, & applicare pro adimplendo præcepto Miſſam illam auditam, & Officium recitatum. Ita contra Aragon. Leſſium, Suarez, Azorium, & alios docent Sanchez, Valent. & Vaſquez, quos citat, & ſequitur Fagundez præcep. p. libr.* 2. *cap.* 7. *n.* 14. Hactenus *Diana*.

CA-

CAPUT XV.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SECUNDUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM, QUO IUBEMUR *Semel in Anno peccata confiteri.*

510 AB Eccleſia latum eſſe præceptum, quo fideles iubentur ſemel in anno ſacramentaliter peccata ſua confiteri, certum eſt: ſic enim habetur *in Concilio Lateranenſi, ſub Innoc. III. Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua peccata, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur.* Et idem definitur *in Trident. Seſſ.* 14. *can.* 8. per hæc verba: *Si quis dixerit Confeſſionem omnium peccatorum, qualem Eccleſia ſeruat, eſſe impoſſibilem, aut ad eam non teneri omnes, & ſingulos utriuſque ſexus Chriſti fideles iuxta magni Concilii Lateranenſis Conſtitutionem, &c. Anathema ſit.* Idemque tenent omnes Theologi, & Canoniſtæ. Quod præceptum certiſſimè, & de fide, obligat ſub mortali, cùm expreſsè *Tridentinum can. cit.* dicat eſſe in Eccleſia præceptum annuę confeſsionis, ab ipſaque ſeruari, ut patet. Et certò nil eſt magis commune, & vulgare inter fideles omnes, quàm eſſe quinque præcepta Eccleſiæ, ex quibus unum eſt annuæ confeſsionis Sacramentalis.

511 Quomodo autem computandus ſit annus in quo ſemel ex præcepto Eccleſiæ facienda eſt Confeſsio? & an per ſe obliget hoc præceptum pro determinata parte anni, v. g. in Quadrageſima, aut in Paſchate? Reſpondent aliqui computandum eſſe à prima die Ianuarii, cum annus eo die incipere videatur: Seu à Ianuario in Ianuarium; quia annus abſolutè dictus communiter, & ordinariè ſic computatur. Ita *Vaſquez de pœnitentia qu.* 90. *art.* 3. *dub. p. n.* 15. *apud Bonacin. de Sacram. pœn. diſp.* 5. *qu.* 5. *ſec.* 2. *punc.* 4. *n.* 19. & alii. Exiſtimant verò alii, & ferè communiter, computandum eſſe annum ab uno Paſchate ad ſequens Paſcha circiter, vel à Quadrageſima in Quadrageſimam, à Dominica ſcilicet Palmarum, uſque ad Dominicam in Albis; ita ut tempus annuæ confeſsionis videatur Paſchale eſſe, ſicuti eſt Communionis. Quia hæc eſt conſuetudo omnium fidelium, ut peccata ſua, confeſsione circa Paſcha expient: igitur conſuetudo talis inſtar legis habenda eſt: hocque tenent *Sylueſter, Azor. Suarez, Coninchus, Henriquez, Reginald. Nugnus, Filliuccius, apud Bonacin. n.* 19. *cit.* aliique plures allegati *à Leandro p. p. tract.* 5. *De Sacram. pœnit. diſp.* 3. *qu.* 39. *&* 40. Quod colligunt *ex Trid. ſeſſ.* 14. *cit. cap.* 5. *in fine*: ubi ſic habetur. *Vnde iam in uniuerſa Eccleſia, cum ingenti animarum fidelium fructu, obſeruatur mos ille ſalutaris confitendi ſacro illo, & maxime acceptabili tempore Quadrageſimæ: quem morem hæc Sancta Synodus maximè probat, & amplectitur, tanquam pium, & merito retinendum.* Sic ibi, & *can.* 8. Cenſent tandem alii (quos citat *Baſſæus in Floríb. Verbo Confeſſio Sacramental. p. n.* 9.) Unicuique computandum eſſe ſuum annum ab ultima Confeſſione: quod eſt idem ac aſſerere, præceptum annuæ Confeſsionis ex ſe non obligare pro determinata parte anni, ideoque ſatisfieri eidem poſſe con-

feſsione facta in qualibet anni parte. Ratio eſt, quia *cit. Cap. Omnis utriuſque ſexus, &c.* non limitat tempus confeſſionis, ad aliquam partem anni, nec iidem ſtatuit de confeſſione, ac de communione, ut conſtat legenti; iubemur enim ex ipſo *ſaltem ſemel in anno confiteri*, & Communionem *ſaltem in Paſchate accipere*. Igitur ſi quis intra annum confeſſus eſt, præceptum confeſſionis adimplevit, nec poſtea tenetur vi eiuſdem præcepti, in Quadrageſima iterum confiteri, niſi de novo mortaliter peccaverit, & Sacram communionem accipere velit. Ad oppoſitum autem argumentum deſumptum à conſuetudine, reſpondent, verum eſſe, quod fideles ſoleant circa Paſcha confiteri, hoc tamen non facere ex præcepto ullo, aut conſuetudine ad id obligante; ſed quia hoc tempus commodius eſt ad ſatisfaciendum Eccleſiæ præcepto Sanctiſsimæ Communionis, ad quam confeſsio ipſa ſacramentalis eſt via. Huius ſententiæ ſunt plures, & claſsici Doctores, quos cumulat, & ſequitur *Leander qu. cit. 39.* Et eandem tuetur *Diana to. p. Coordin. tr. 3. reſ. 51. n. 2. ex p. 2. tr. 17. & Miſcell. 3. reſ. 54.* Ubi & ipſe docet, quod conſuetudo confitendi in Paſchate fuit introducta, ut fideles præpararentur ad communionem ad quam Paſchatis tempore tenentur; ita ut ſimul cum ipſa implerent etiam præceptum confeſsionis: non verò introducta fuit talis conſuetudo pro præcepto confeſsionis ſecundùm ſe.

512 Cui ſententiæ, & doctrinæ, uti communiori, & probabiliori adhærens *Caſtro Palao p. 4. De Sacram. Pœnit. tract. 23. Diſp. Unica punc. 20. §. 2. n. 8.* concedit & ipſe, confeſſioni non eſſe determinatum tempus Paſchale; ſed quolibet anni die fieri poſſe, & pręcepto eſſe ſatisfactum. Quod ego quoque concedo, & dico, præceptum hoc per ſe, & ex vi ſua obligare ſemel in anno, non tamen pro determinata parte anni, nempe in Ianuario, in Quadrageſima, in Paſcha, aut in alio determinato tempore, ſed ſatis eſſe confiteri quocumque die totius anni, ſive in principio, ſive in fine: ſicuti præceptum audiendi Miſſam die feſto, obligat tempore matutino, non tamen determinata hora illius diei; ſed fidelium arbitrio remittitur. Et hanc eſſe communem ſententiam teſtantur *Suarez in 3. p. to. 4. diſp. 36. ſec. 3. n. 2. Molfeſius p. p. Summ. tract. 7. cap. 19. n. 23.* & alii; quæ etiam ex hactenus dictis probatur: tum quia *ſemel ſaltem in anno, in cap. citato* præcipitur confiteri, nec deſignatur pars aliqua ipſius anni, in qua fideles confeſſione uti debeant. Satis ergo eſt ad implendum hoc præceptum quocumque die totius anni confiteri: lex enim generaliter loquens, generaliter etiam debet intelligi, & quando non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. p. §. generaliter, ff. de legat. præſt.* Tum quia *in eodem cap. cit.* duplex fertur præceptum, Confeſſionis videlicet, & Communionis: at Communionis præceptum eſt pro determinata parte, nempe ad minus in Paſchate: Confeſsionis verò præceptum indeterminatè conſtituitur, ideſt ſemel tantum in anno: ergo ſi præceptum communionis obligat pro determinata parte anni; indeterminatè cenſetur conſtringere præceptum confeſsionis, atque adeo ſufficere, ut fideles confiteantur in quocumque die totius anni. Nam Canon ipſe, ſi voluiſſet pro determinata parte anni alligare fideles ad confitendum, id utique expreſsiſset; ſicuti expreſsè voluit obligare ad communicandum in Paſcha. Et hoc quidem non iniuria (ait *Pater Duardus par. p. in Cap. Omnis utriuſque ſexus diſp. 5. ſec. p. conclus. 2. n. 6. in fine*) quoniam uſus ſanctiſs. Sacram. Euchariſtiæ per ſe præcipitur, etiam ſi homo nunquam peccaverit; & propterea ſpeciali quoque, ac determinato anni tempore pręcipi poteſt, etiamſi fideles aliis temporibus voluntariè communicaverint. Uſus verò

Sa-

Sacramenti pœnitentię pręcipitur non per ſe: ſed ſuppoſita mortali culpa (eſt enim medium neceſſarium in re, vel in voto, ad remiſsionem peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſsi) Unde meritò indeterminatè pręcipitur. Tum etiam, quia nedum inſpecto iure communi *ex d. cap. Omnis utriuſque ſexus* verum eſt confeſsionis præceptum obligare ſolum ſemel in anno abſque pręfixione temporis, & diei particularis, ſed etiam hoc idem colligitur apertè (ut pariter notant *P. Alphonſus de Leone de Officio, & poteſt. Confeſſarii, Recollectione 18. n. 24. in fine. Diana l. c. n. 3. & Caſtro Palao n. 8. citato*) ex verbis *Tridentini cap. 5. cit.* ſupra relatis: *Quam morem* (ibi) *hæc Sancta Synodus maximè probat, & amplectitur tanquam pium, & meritò retinendum.* Ex quibus inquam colligitur apertè, Concilium diſtinxiſse inter pręceptum confitendi, & morem confitendi in Quadrageſima. De præcepto enim inquit, ut ſaltem ſemel in anno adimpleantur: morem autem confitendi in Quadrageſima non præcipit, ſed tanquam pium, & meritò retinendum probat, & amplectitur. Quod poſtea *Can. 8. eiuſdem ſeſſionis* clarius explicat, ſi cum attentione expendantur verba: Concilium enim ibi eos anathemizat, qui dixerint, *Confeſſionem omnium peccatorum, qualem Eccleſia ſervat, eſſe impoſſibilem, aut traditionem humanam à piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, & ſingulos utriuſque ſexus Chriſti fideles, iuxta Magni Concilii Lateranenſis Conſtitutionem ſemel in anno: & ob id ſuadendum eſſe Chriſti fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadrageſimæ.* Si namque tenerentur fideles confiteri tempore Quadrageſimæ, Tridentinum abſolutè anathematizaret eos, qui dicerent, fideles non eſse obligatos confiteri tempore Quadrageſimæ; ſicuti anathematizat eos, qui dicunt, ſemel in anno non teneri: ſolum enim anathematizat eos, qui fidelibus ſuaſerint, ne tempore Quadrageſimæ confiteantur, eo quod obligationem non habeant ſemel in anno confitendi. Concludendum eſt igitur quod per huiuſmodi præceptum nulla certa pars anni determinata ſit, & impleri poſſe, quocumque menſe, vel die infra annum confeſsio peragatur: hoc quippe indicant generalia illa verba *ex Cap. Omnis, citata.*

513 Neque obſtat inducta conſuetudo, quod fideles tempore Paſchali ſuam confeſsionem facere ſoleant: & quod eo tempore ſolent Parochi teſtimonium Confeſsionis à fidelibus exigere, quaſi indicantes, tunc expirare tempus obligationis exequendæ. Item quod paſsim locorum Ordinarii per ſtatuta Synodalia pro Confeſsione annua certas ſeptimanas determinent ab inchoata Quadrageſima. Nam quoad Parochos fateor & ego, ipſos ſolere exigere tempore Paſcatis à ſuis Subditis teſtimonium confeſsionis: at, *hoc eſt leve fundamentum* (inquit etiam *Palaus l. c. n. 10. in fine*) tum ex ſupra dictis: tum etiam quia id exigunt Parochi, quia plerumque eo tempore eorum Subditi pręceptum confeſsionis adimplent: & quia cognoſcere debent, an ad communionem eo tempore ſuſcipiendam diſpoſiti ſint. Quo verò ad id quod additur, quod per ſtatuta Synodalia Epiſcoporum fieri ſoleat talis determinatio temporis tranſeat: at hæc non fit ex eo quod obligationi peragendi confeſsionem annuam per ſe hoc determinato tempore ſatisfieri debeat, ſed quia tunc ſumptio Euchariſtię per accidens exigit præmiſſionem Confeſsionis, nempe caſu quo fidelis ſit obnoxius alicui peccato mortali. Ut igitur talis determinatio temporis, & dicta conſuetudo communiter inducta, ut ſupra, obligaret ſimpliciter, id facere deberet ex ſe, & ratione ſui, non per accidens. Quod pariter (loquendo de hac eadem conſuetudine) docet *Diana l. c. n. 2. cum Vaſq. Sylvio, & Nugno,* ſic ad rem hanc diſtinguendo: Quando con-

conſuetudo eſt univerſalis,& intelligunt homines ſe obligari ad talem actum ratione ſui,& non ex aliquo accidenti,habet in hoc caſu conſuetudo illa vim præcepti. Quando verò conſuetudo non eſt ita univerſalis, & ex alia parte non cenſentur homines ſe obligari ad talem actum ſecundum ſe, ſed ex aliquo accidenti, non habet talis conſuetudo vim præcepti ad illum actum ſecundum ſe conſideratum: & ita contingit in noſtro caſu: Solum enim intelligunt homines ſe obligari ad Confeſsionem Paſchatis propter Communionem. Et ita illa conſuetudo fuit introducta, ut homines præparatentur ad communionem, ad quam tempore Paſchæ tenentur, ità ut etiam ſimul implerent præceptum confeſsionis. non verò introducta fuit hæc conſuetudo pro præcepto Confeſsionis ſecundum ſe: ita *Diana*, conſequenter poſtea *reſolutionem* concludens *n.* 4. per hæc verba: *Dicendum eſt igitur abſolutè, ſi quis confeſsionem fecit intra annum; non teneri poſtea in Quadrageſima confiteri, cum adimpleverit præceptum annuæ confeſsionis. Ita Sotus in 4. diſt. 18. qu. p. art. 4. Canus in Relect. de poenit p. 5. Valent. to. 4. diſp. 7. qu. 9. punc. 4. Regin. in praxi to. p. lib. 6. cap. 2. n. 33. Molfeſ. in Summa to. p. tract. 7. cap. 10. n. 23. Azor. p. p. lib. 2. cap. 38. qu. 7. Suarez in 3. p. to. 4. diſp. 36. ſec. 3. n. 4. Henriq. Coninch, Victoria, Zerola, & alii D. D. cõmuniter. Fieri tamen poteſt, ut alio titulo teneatur confiteri, ut ſi poſt confeſsionem peccavit mortaliter, & ſuſcepturus eſt Euchariſtiam in Paſchate; aut ſi mortis articulus ſuperveniat: in his enim caſibus tenetur denuo confiteri:* hactenus *Diana*. Sed

514 Inſtabis: In quadam *Extravag. Vices: de tregua, & pace*, aſſeritur Parochianos tempore Paſchatis obligatos eſſe proprio Sacerdoti confiteri, ergo. Reſpondeo cum *P. Alfonſo De Leone Recollect. 18. tit. n. 26. in fine, & Caſtro Palao l. c. n. 9.* in dicta *Extravag. ſeu Conſtit. Sixti IV.* nullum præceptum imponi, tantum id moneri, quia tunc eſt præceptum communionis. Seu impoſitum *in cap. Omnis utriuſque ſexus*, referri, ut apparet ex illis verbis *eiuſdem Extravag. Cum Parochianus de iure teneatur ſaltem ſemel in Paſchate proprio Sacerdoti confiteri*. Licet enim ibi expreſſum ſit tempus Paſchale, id factum non eſt, ut tali tempori obligatio alligata ſit; ſed quia eo tempore plerumque impletur ſimul, cum obligatione Euchariſtiam ſumendi. At hodie (inquit *P. De Leone n. cit.*) dicta *Extravag.* ſublata eſt, tantum enim tenetur Parochianus ſumere Euchariſtiam a Parocho ſuo, non tamen ei confiteri. Quod prius notaverat P. *Molfeſ. in Summa tract. 7. cap. 10. n. 24.* in quo ſic: *Sæpe aliàs in iure Canonico præſcribitur, ut ſemel in anno teneantur ſinguli peccata ſua confiteri proprio Parocho, vel alteri Confeſſario de licentia Parochi. At hodie hoc ſublatum eſt quoad confeſsionem, & ſolum in propria Parochia, vel in Eccleſia Cathedrali tenentur ſinguli fideles in Paſchate ſacroſanctam communionem ſumere, vel alibi de licentia Parochi. Poſſunt tamen ſingulis confeſſariis, approbatis ab Ordinario, ſua peccata confiteri, ut docent omnes, & eſt notoria praxis, ac conſuetudo, quæ ſuſtulit ius commune in hac parte, ſcientibus, & permittentibus omnibus Epiſcopis.*

515 Reinſtabis. *In cit. Cap. Omnis utriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* duo traduntur diſtincta præcepta, alterum de Confeſsione; alterum de Communione: de primo ſolum dicitur, ſemel in anno faciendam eſſe confeſsionem: de ſecundo dicitur, ſuſcipiant omnes Euchariſtiam ad minus in Paſchate: & Eccleſia iam determinavit tempus primi præcepti à Quadrageſima in Quadrageſimam: ergo qui uſque ad diem Paſchatis ex obligatione præcepti confeſsionis non confitetur, non adimplet huiuſmodi præceptum per ſe: ergo, &c. Reſpondeo, ex dictis, negando tale tempus aſsignatum, ac determinatum fuiſſe

ſe

ſe pro ſacra confeſsione ſecundum ſe: uti etiam ex dictis negatur idem tempus Paſchale aſsignatum fuiſse pro eadem Sacramentali Confeſsione *per ſe*, ac pro Sacra Communione. Hinc *Layman in Theol. Mor. libr. 5. tract. 6. cap. 5. n. 10. Verſ. Ad 2.* cui ſubſcribit *Diana to. p. Coordin tr. 3. reſ. 52. n. 3. ex par. 3. tract. 4. reſ. 81.*) infert, quod ſi aliqui ſint, qui legitimum impedimentum habent quominus in Paſchate Sacram Euchariſtiam ſuſcipiant, ut infirmi, in lecto defixi, qui communionem pro tali impedimento ſuſcipere non poſſunt, non ſunt compellendi ad confitendum ſi intra anni decurſum confeſsi ſunt. At eſto etiam dicta temporis determinatio pro adimplenda annuali confeſsione admitteretur, dico cum *Fagundez præcep. Eccleſ. 2. libr. p. cap. 4. n. 19. in fine.* Conſuetudinem ampliaſſe iam illum annum obligationis Quadrageſimæ uſque ad Dominicam in Albis; & ex confeſſarii conſilio adhuc poſſe amplius dilatari; unde ille etiam, qui de confeſſarii conſilio, nec iſto tempore confitetur, nõ tranſgreditur præceptum, ut expreſsè habetur in prædicto *Cap. Omnis*. Quod docet etiam *Layman l. c.* (& cum ipſo *Diana eodem n. 3. cit.*) tum de confeſsione, tum de communione loquendo: ſic dicens: *Et ſi aliquis toto anno nunquam confeſſus fuiſset, & communionem ad breve tempus ex cauſa iuſta uſque ad Pentecoſtem differre ſtatueret, probabile eſt, graviter non peccaturum, & ſi etiam confeſſionem differret, ſi putaret poſtea eam commodius peractum eſſe.* Probabile inquam eſt, non peccaturum graviter, ſi dilatio maximè ipſa confeſsionis, & communionis fieret ex ipſius confeſſarii conſilio, ut in *d. cap. Omnis*, expreſsè habetur. Ex quibus

516 Infertur primò. Eum, qui intra annum confeſſus eſt ſua mortalia, non teneri poſtea in Quadrageſimâ, vel in Paſchate iterum confiteri ex vi præcepti annuæ Confeſsionis, ſi tunc conſcientiam habeat novi peccati mortalis. Ratio eſt clara, quia iam ſemel confeſſus eſt omnia mortalia, quæ habuit in ſua conſcientia tempore confeſsionis, conſequenter implevit præceptum annuæ Confeſsionis. Teneretur quidem (ſed Divino præcepto) ſi Sacram Euchariſtiam vellet recipere; quod ſi nollet, peccaret quidem lethaliter contra præceptum communicandi in Paſchate; non verò contra præceptum annuæ confeſsionis. Ita etiam *Diana tract. 3. cit. reſ. 53. n. 2. ex p. 4. tract. 4. & Miſcell. reſ. 206. Lugo de poenit. diſp. 15. ſec. 7. n. 164. Palaus punc. 20. cit. §. 3. n. 3. Leander tract. 5. cit. qu. 38. Layman n. 10. cit. in reſp. ad p.* & alii apud eoſdem, contra *Mocerum* (quem refert *Diana l. c. n. p.*) *de Sacramen. in 3. p. D. Tho. qu. 6. art. 5. n. 3. Suarium ſec. 3. cit. n. 8. & Henriquez libr. 4. c. 4. n. 2.* extendentes præceptum de confeſsione ſemel in anno facienda, ad omnia peccata mortalia, quæ intra quemlibet annum commiſſa ſunt, ita ut omnia mortalia eodem ipſo anno commiſſa confiteri neceſſe ſit; adeo ut ſi quis poſt ſemel factam confeſsionem aliquod mortale committat; quod voluntariè fateri Sacramentaliter omittat præcepto de confeſsione facienda omnium mortalium, quæ eo anno commiſsa ſunt non ſatisfaciat. Oppoſitum tamen ex dictis infertur (& *verius eſt*, inquit *Palaus*) eum videlicet non eſse ex vi huius præcepti obligatum, illud novum peccatum eo anno fateri: Quia, ut optimè etiam D. D. allegati, præcipuè idem *Palaus*, præceptum non eſt de Confeſsione facienda eo anno omnium peccatorum, quę anno eodem fuerint commiſſa: id enim ſi ſic eſset clarius explicari debuiſſet: Sed præceptum fuit de Confeſsione ſemel in anno facienda omnium peccatorum quorum quis habet notitiam tempore confeſsionis, & quæ ad validam, & fructuoſam confeſsionem fateri neceſse fuerit. Unde ſi poſtmodum peccatum novum com-

mit-

mittatur, in confeſſione anni ſequentis reſervari poterit. Aliter nunquam cenſeri poſſet quod quis plenè huic præcepto ſatisfeciſset, quo uſque annus finitus ſit, ac completus integrè; tametſi pluries ritè confeſsus fuerit; ac ob id expediret, non in principio, neque ad medium, ſed in fine anni confeſſionem præſtare. Ad hæc ergo inconvenientia ejicienda, ſuſtinent D. D., aſſerimus nos cum eiſdem, quod ſemel facta legitima confeſſione mortalium nulla ſuperſit obligatio confitendi eodem anno, niſi ob Euchariſtiæ ſumptionem, vel niſi talis incidat in periculum mortis.

517 Et huiuſmodi doctrina, ac illatio, adeo probabilis,& vera ab *Em. Lugo* exiſtimatur, ut *l.c. n.* 169. addat, idem aſſerendũ etiam eſse,in caſu, quo aliquis pluries in eodem anno confeſsus eſset venialia, & etiam aliquod mortale dubium: quod ſcilicet, nec teneatur ille poſtea in Quadrageſima ante finem anni iterum confiteri, etiam ſi incidat in aliquod mortale certum. Quia (inquit) verè hic iam ſemel præceptum Eccleſiæ, & Chriſti hoc eodem anno implevit: nam Chriſti præceptum & ſi non ſit confitendi venialia; eſt tamen confitendi non tantum gravia peccata certa, ſed etiam dubia: igitur præceptum illud impletum eſt confitendo peccata ea dubia,quæ tunc habebat. Hinc apparet diſcrimen huius ab eo, qui ſolum confeſſus fuiſset venialia, per quam confeſſionem non impleverat Chriſti præceptum,& ideo debet iterum confiteri eodem anno, ſi habet peccatum grave. Ita *Emin. De Lugo n. cit.* reſolvens in ſequentibus obiecta, quæ huic eidem additioni ſuæ opponi poſſent. Videantur: & etiam *Suar. De Poen. diſp.* 35. *ſec.* 2. *n.* 5. *in fine*.

518 Infertur ſecundò. Eum, qui confeſsus eſt hoc anno ſolum venialia, cum non haberet conſcientiam peccati mortalis; ſi poſt confeſſionem labatur in aliquod mortale nondum elapſo anno, teneri iterum eodem anno confiteri, quia nunquam hoc anno confeſsus eſt peccata mortalia. Præceptum enim Confeſſionis *in d. cap. Omnis utriuſque ſexus*; obligat ad mortalia ſemel in anno confitenda ſi conſcius ſit pœnitens alicuius peccati mortalis: ita communis D. D. præcipuè *Suarez diſp.* 36. *cit. ſec. p. n.* 8. ubi, Omnes fideles teneri ad confitenda ſemel in anno omnia peccata ſua, neceſſe eſse intelligi de mortalibus: quoniam, ſi comprehenderentur etiam venialia, tenerentur fideles ad illa omnia ſingulis annis confitenda, quod eſt abſurdum,& in aliquibus eſset moraliter impoſsibile. Unde nulla lege humana præcipi hoc poteſt ob moralem impoſſibilitatem: Non comprehenditur igitur ſub hoc præcepto qui non habet culpam mortalem (Tametſi poſtea conſultiſſimum ſit fidelibus, ſi tempore Paſchali, nullius culpæ, mortalis conſcii ſint, venialia confiteri (uti meritò habet communiſsima praxis, maximè ante communionem) tum ut Sacramenti gratiam participant: tum etiam,ut ſi commiſi mortalis obliti, vel inſcii ſint (quod ſanè frequens) neque ſatis contriti exiſtant, per ſacramentalem abſolutionem iuſtificentur. Ad hoc tamen ipſum ſimpliciter non obligantur) Præterea quia huiuſmodi Eccleſiæ præceptum eſt ſolum determinatio quędam præcepti Divini,ut clarè docuit *Trident. ſeſs.* 14. *cap.* 5. dicens, hoc præcepto nil præcipi, quod non eſſet divino præcepto mandatum, præter temporis determinationem; ſed ex præcepto divino ſolus ille confiteri tenetur qui conſcientiam habet peccati mortalis: ergo. Addo quod idem met *Trident. cap. d.* apertè etiam docet: *Oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſsionem conſcientiam habent,in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſsima ſint. Venialia verò, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam rectè, & utiliter, citraque omnem præſumptionem*

in

in Confeſſione dicantur; quod piorum hominum uſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſe. Quare nullum extare præceptum divinum obligans *per ſe* ad Confeſſionem venialium, & expreſsè declarare videtur hic *Tridentinum*, & apud omnes in Confeſſo eſt, ubi enim illud: Dico *per ſe*, nam *per accidens* (ut etiã advertit *Gobat Alphabeto Confitentium n. 250.*) poteſt quis obligari ad Confeſſionem venialium: nam ſi quis exiſtens in mortali Sacramẽtum aliquod conficiendo adminiſtrare debeat, & rationabiliter dubitet, an ſit contritus, nec habeat copiam Confeſſarii approbati, ſed tantum ſimplicis Sacerdotis, tenetur ipſi confiteri aliquod veniale; ut ex attrito fiat contritus. Idem dicendum eſt in ſimili de caſibus reſervatis: de qua re videndi *Diana p. 9. tr. 7. reſ. 11. p. 11. tr. 8. reſ. 49. Marchant. in Tribun. Sacram. to. p. tract. 2. tit. 4. qu. 8. concluſ. 2. Gobat Alphab. Confeſſarior. Caſu 8. n. 384.* aliique. Ceterum abſolutè loquendo, & *per ſe*: ſi quiſpiam non niſi venialium ſibi conſcius ad annuam confeſſionem teneretur, foret obligatus ad omnia venialia ſemel in anno confitenda: ſi quidem *Cap. Omnis cit.* apertè dicit omnia peccata ſemel in anno confitenda eſſe: ſed hoc conſequens nemo admittet, quia cum venialia non ſint materia neceſſaria, *dictum Capitulum*, de ſolis peccatis mortalibus utique loqui cenſetur.

519. Infertur tertiò. Hoc præceptum eſſe Eccleſiaſticum ſolum quoad determinationem temporis: nam in reliquis divinum præceptum, & inſtitutionem continet, dicente eodem *Trident. d. cap. 5. Inſtitutam eſſe à Dominò integram peccatorum Confeſſionem: Et Eccleſiam tantum ordinaſſe, ut divinum præceptum confeſſionis ſingulis annis executioni mandetur*. Tota enim ſubſtantia huius actus eſt de iure divino: & ſolum mandatur ab Eccleſia ut tali tempore fiat. Quo verò tempore, & quando obliget præceptum hoc confeſſionis, ut Divinum eſt? cum in lege Evangelica ſuccedat præcepto contritionis, dicendum eſt, pro eo tempore *per ſe* obligare, pro quo obligat præceptum contritionis: hoc autem *per ſe* obligat non niſi in articulo, aut morali periculo mortis: ergo & illud. Probatur minor: quia pro eo tempore præceptum contritionis *per ſe* obligat pro quo homo exiſtens in mortali exponeretur præſenti periculo æternæ damnationis, ſi tunc contritionem non eliceret, quia negligeret medium (ſub illis circunſtantiis) ad conſequendam ſalutem ſimpliciter neceſſarium. Verſantur autem in articulo mortis, aut eius morali periculo, primo: Ægroti cum adſunt ſigna mortis naturalia. 2. Tempore peſtis graſſantis. In ingreſſu prælii, ſeu conflictus, aut periculoſæ navigationis. 3. Mulier tenera primum paritura, vel iam experta habere partus difficiles, ſeu periculoſos. 4. Morti adiudicatus, &c. Ita omnes. In his ergo, & ſimilibus caſibus ſaltem, homo culpæ mortalis conſcius, tenetur confiteri: quia aliud certum tempus huius obligationis *per ſe* nullo certo fundamento aſsignari poteſt, cum tamen Sacramentalis confeſſio, noſtrorum lapſorum remedium à Chriſto Domino inſtitutum, atque præceptum ſit. Quapropter *c. cum infirmitas De Poenit. & Remiſſ.* Medicis præcipitur: ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, atque inducant, ut Medicos advocent animarum. Quod ſi tota vita quis nullum peccatum mortale admittat, liber erit ab obligatione huius præcepti. Nec proinde graviter delinquere cenſendus eſſet, qui ab aliquot menſibus nullius mortalis peccati admiſsi, ſibi conſcius, in articulo etiam mortis nollet confiteri: nec (iudice *Gobat Alphab. Confitent. Caſu 10. n. 253.*) ei viaticum, ſeu Extrema Unctio negari poſſet. At in praxi, talis, omninò à Confeſſario urgendus eſſet, ut aliquod ſaltem veniale cofiteatur,

M m tum

tum ad indirectam remiſsionem alicuius fortaſſe latentis mortalis criminis; tum ob gratiam ſacramentalem acquirendam; tum ad ſatisfaciendum conſuetudini univerſali fidelium; tum ad evitanda ſcandala, domeſticorum timorem, triſtitiam, &c.

520 *Per accidens* autem obligat præceptum Divinum contritionis, & confeſsionis in aliquibus caſibus; dantur enim caſus aliqui in quibus ſine contritione præmiſsa, aut confeſsione, alia præcepta debitè impleri nequeunt; igitur tunc huiuſmodi præceptum obligabit, non quidem *per ſe*, ſed *per accidens*. Caſus qui enumerati ſolent, ſunt ſequẽtes: primò. Quando miniſtrandum eſt aliquod Sacramentum, & miniſter eſt in ſtatu lethalis peccati: tunc enim ut ſe conformet ſuo agenti principali, ſancta ſcilicet ſanctè tractando, tenetur ſibi prius ſtatum gratiæ procurare; aut per Sacramentum pœnitentię in re perceptum, aut per contritionem. Secundò. Dum percipienda ſunt Sacramenta vivorum (ut quando ſuſcipienda eſt Sacra Euchariſtia, &c.) & ſuſcipiens ſibi conſcius eſt peccati mortalis, quo caſu iſte pariter teneretur prius conſcientiam ſuam mundare aut Confeſsione ſacramentali, aut perfecta cõtritione. Tertiò Quãdo occurrit gravis tentatio, quã non fidit ſuperare ſine præelicita contritione: aut quando credit quis ſe certum peccatum lethale; in quod ſæpius lapſus fuit, evitare aliter non poſse, quam per confeſsionem ſe muniendo contra illud, uti ſunt maximè aſsueti peccato libidinis, ſingulariterque molliciei; item ſi ad adhibenda remedia peccati, aut amovendas peccatorum occaſiones, prudentis viri conſilio opus ſit, quod extra Confeſsionem petere nolit, aut non poſsit. Quia, qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media applicanda illi fini neceſſaria, at iure divino tenemur evitare omne peccatum, ergo, &c. ſic communiter D. D. Quanquam non deſint qui expreſsè negent dari caſum, quo non poſſit quis hoc, vel illud peccatum evitare ſine remedio Confeſsionis. Sed quoad hoc, iudicio expertorum ſtandum erit.

521 Infertur quartò. Infideles non baptizatos quantumvis peccatores non obligari hoc confeſsionis præcepto, neque qua divinum, neque qua Eccleſiaſticum eſt. Non qua divinum, tum quia peccata ante baptiſmum commiſsa non ſunt materia huius Sacramenti, ut communiter Theologi: Igitur nec tenentur infideles, neque poſsunt illa Sacramentaliter confiteri, conſequenter neque hoc præcepto (qua etiam tantum divinum eſt) obligari: tum quia (ut arguit etiam *Suarez ſec. 2. cit. n. 2.*) non eſt confeſsio his infidelibus neceſsaria ad ſalutem, ergo ad eam non tenentur; conſequentia eſt clara; non enim iure divino confeſsio præcipitur, niſi quatenus eſt neceſſaria; antecedens verò etiam conſtat, quia ſi dicti infideles baptizarentur, & poſt Baptiſmum nullum peccatum mortale committerent, ſalvarentur ſine confeſsione: dicitur namque hoc Sacramentum ſecunda tabula poſt naufragium; quia iis ſolis neceſſarium eſt, qui mortaliter poſt Baptiſmum peccaverunt. Hinc etiam fit, quod ſi *infidelis* per contritionem ante Baptiſmum iuſtificetur, contritio illa non includat votum confeſſionis, ſed ſolius Baptiſmi; cum ſolus Baptiſmus ex vi illius ſtatus neceſſarius ſit: per hunc enim delentur plenè peccata omnia ante commiſſa abſque ullo ordine ad confeſſionem; Igitur clarum eſt infideles non obligari præcepto Confeſsionis qua Divinum eſt.

522 Sed neque qua Eccleſiaſticum. Quia Infideles non ſunt Eccleſiæ ſubditi, conſequenter eiuſdem non ligantur præceptis; nec eius foro, eiuſque iudicio ſubiiciuntur. Per ſolum enim Baptiſmum fiunt homines ſubditi Eccleſiæ, & capaces Confeſsionis Sacramentalis, per quam ſola peccata actualia poſt Baptiſmum commiſsa, & non ante remit-

mittuntur; Nam ſecundum *Apoſtolum p. Cor. cap. 5. 12. Eccleſia non iudicat de iis qui foris ſunt*. Et *Tridentin. Concilium ſeſſ. 14. cap. 2.* dicit: *Eccleſia in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipſam per Baptiſmi ianuam fuerit ingreſſus*. Et *ibidem canon. p.* definit: *Pœnitentiæ Sacramentum eſſe inſtitutum à Chriſto pro fidelibus, quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur*. Sicuti ergo per Baptiſmum (vi cuius ſolum remittitur originale peccatum) conſtituuntur, inſtituuntur, ac efficiuntur Eccleſiæ ſubditi; ità iſtoſmet ſolum, omneſque utriuſque ſexus perſonas Baptizatas ad forum Eccleſiæ conſequenter ſpectantes, obligat præceptum hoc Eccleſiaſticum (ſi poſt Baptiſmum in aliquod mortale ſint prolapſi) etiam pueros cuiuſcumque ætatis, dummodo doli mortalis ſint capaces; ad quod non poteſt certa ætas deſignari, ſed viri prudentis iudicio opus eſt. Quod totum certum eſt, & extra controverſiam inter Theologos. Colligiturque *ex Tridentino ſupra: & ex præd. Cap. Omnis &c.* Hinc etiam

523 Infertur quintò. Cum hoc præceptum obliget omnes illas perſonas, quæ poſt Baptiſmum mortaliter peccaverunt, conſequenter obligare pariter (ex communi, & omninò vera D. D. ſententia) etiam hæreticos, Apoſtatas &c. & adeò obligare, ut meritò *Lugo de Pœnit. diſp. 15. ſec. 7. n. 147.* dicat, *abſurdiſſimum eſſe affirmare Hæreticos non obligari legibus, & præceptis Eccleſiæ communibus*. Quis enim illos exercit? utique non ipſe Deus: multò minus Eccleſia, quę tanquam veros ſibi Subditos per Baptiſmum, per excommunicationis etiam pœnam, & cenſuram ad obedientiam eoſdem compellere nititur. Et quidem ſi hæretici ſub hoc præcepto non comprehenderentur, nec etiam conſequenter comprehendi eum videretur, qui fortaſſe incidit in aliquod grave peccatum contra fidem: atque adeo nec iſte talis (quia ſic peccavit) teneretur confiteri: quod tamen quis conceſſurus? Huius autem illationis ratio à priori videtur eſſe: Quia præceptum hoc non eſt de re nova, aut quæ iam non fuerit, & ſit debita ex divino iure, ſed de Confeſſione à Chriſto Domino præcepta; ſolum determinando tempus illius; quæ determinatio, certè, fuit Eccleſiæ commiſſa, ſi in ſuſceptione huius Sacramenti negligentes eſſent homines. Ut ergo divinum præceptum comprehenderet omnes baptizatos, iiſdem omnibus (ſicque etiam baptizatis hæreticis) debuit Eccleſia tempus confeſſionis faciendæ præſcribere, alioquin ipſa non ſatisfeciſſet debito ſuo determinandi tempus omnibus, qui alioquin ex Chriſti præcepto ad confeſſionem obligati erant: ita etiam Lugo *ſec. cit. n. 145.*

524. Neque hic obſtare poſſe videtur particula illa *fidelis* poſita *in d. cap. Omnis* in principio lati præcepti: *Omnis utriuſque ſexus fidelis*: Quià tali particula, ſeu nomine ſignificantur (ut advertit etiam *Lugo ſec. cit. n. 146.*) omnes, qui Baptiſmum acceperunt, quod eſt fidei Sacramentum. Uti è contra non intelliguntur fideles, qui & ſi fidem Chriſti habeant, baptizati tamen non ſunt, unde nec poteſt hos Eccleſia obligare Quod confirmari etiam poteſt ex verbis *Trident. Concilii ſeſſ. 14. cit. eod. cap. 5. in princip.* ubi declarans inſtitutionem Confeſsionis, dixit: *Chriſtum aſcenſurum ad Coelos, Sacerdotes ſui ipſius Vicarios reliquiſſe, tanquam Præſides, & Iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ chriſti fideles ceciderint*. Hiſce enim verbis non excluſit utique à poteſtate Sacerdotis hæreticorum peccata; ſed *Chriſti fidelium* nomine baptizatos omnes comprehendit. E contra verò, *infidelium* nomine ſæpè ii ſoli intelliguntur, qui baptizati non ſunt, ut videre eſt præcipuè *in Decreto Gratiani 28. qu. p.* ibi enim paſsim *infidelium* nomine intelliguntur, qui extra Eccleſiam ſunt. Et hinc eſt, quod etiam inter Theo-

logos talis uſurpatio frequens videtur, ut quando ex. gr. affirmant non licere baptizare filios *infidelium* invitis parentibus: quando dicunt Matrimonium fidelis cum infideli eſſe irritum, quibus in propoſitionibus certum eſt, nomine *infidelium* non comprehendi hæreticos baptizatos, quoniam horum filii, parentibus invitis, baptizari poſſunt: & Matrimonium Catholici cum hæretica, vel vice verſa, validum eſt, & ſi non licitum. Nomine ergo *fidelium* in *d. cap. & textu* comprehenduntur etiam hæretici, ut diſtinguantur ab iis, qui fidem Chriſti nunquã profeſsi ſunt. Quod totum docet etiam *Lugo n. 146 cit.* His præhabitis, ac præſuppoſitis, quæ neceſſariò videbantur præmittenda, ut haberetur hic tradita quidditativa notitia huius ſecundi Eccleſiaſtici præcepti: aliis omnibus omiſsis, quæ proponunt, ac diſcutiunt D. D., præcipuè allegati ſupra, & communiter omnes de *Præcepto Confeſsionis* agentes, quippequæ ſunt extra ſpheram obiecti noſtri, immediatè proſequendo proprium Methodum, ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui ſemel in anno facit Confeſsionem ſuam, ſed informem, & invalidam, ex ignorantia tamen probabili, excuſatur à peccato contra præceptum Confeſsionis annuæ.

525 Diximus ſupra *n.* 429 Præceptum Confeſsionis in lege Evangelica ſuccedere præcepto cõtritionis; quæ contritio in ſtatu veteris legis ante legem gratię, & Evangelicam, ſola poterat (perfectè tamen formalis, vel virtualis) adultos iuſtificare, ac liberare à mortalibus. Fuit ratio, quia veteris illius legis ſacramenta inania ſigna erant, quæ Dei gratiam per ſe, & ex opere operato non conferebant, ſed ſolum eam præfigurabãt, & ſignificabant, per Chriſtum conferendam: ſicque excitabant fidem in Chriſtum Mediatorem: quę ſi formata fuit per Charitatem, ſeu contritionem perfectam, habebat vim iuſtificandi ex opere operantis tantum: iuxta communiſsimam Doctorum, & fidem Catholicam. In lege autem nova, & Evangelica, contritio perfecta ſola non eſt amplius ad iuſtificationem neceſſaria, cùm ſola attritio ſupernaturalis cum Sacramento Baptiſmi, vel Pœnitentiæ ſuſcepto ſufficiat per omnes Theologos. Ratio eſt: quia Chriſtus Dominus in lege Evangelica facilitare volens ſalutis media, inſtituit hæc Sacramenta, non vivorum, ſed mortuorũ remedia; ut per ſe, & directè hæc eadem homini ſpiritualem vitam, remiſsionem ſcilicet peccatorum, & gratiam primam conferrent; conſequenter eandem primam gratiam ante eorũdem ſuſceptionem non requirunt, nec etiam perfectam contritionem; aliter ſalutis media homini peccatori, non allevata, ſed aggravata fuiſsent.

526 Verum quidem eſt, quod ſicut in lege veteri, adultis in mortale lapſis ad ſe ab eodem liberandos, & iuſtificandos, fuit neceſſaria contritio perfecta formalis, vel virtualis (incluſa ſaltim nimirum & imbibita in actu amoris Dei ſuper omnia, qui de ſe ſemper eſt deletivus peccati, & iuſtificativus; quia licet non ſit formalis, & expreſsa deteſtatio peccati, eam tamen virtualiter, & implicitè includit; hominemque ſic diſponit, ut ſi recordaretur peccati, vel offenſæ Dei in ſe, eam utique deteſtaretur, &c. unde illi in S. ſcriptura ſæpiſsimè, & abſolutè promittitur remiſsio peccatorum, & iuſtificatio; ut *Proverb. 8. p. Petri 4. p. Ioann. 5. Proverb. 10. Ioann. 14. Luc. 7.* perfecta enim converſio hominis ad Deum, neceſſariò delet omnia peccata: hinc Chriſtus ad Magdalenam *Lucæ l. c.* clariſsimè dixit, *Remittuntur*

ei

Digitized by Google

ei peccata multa, quoniam dilexit multum: alioquin eſſet homo ſimul converſus ad Deum, & averſus, quod implicat, atqui per verum actum amoris Dei ſuper omnia, perfectè convertitur homo ad Deum. Et in hoc eodem actu includitur voluntas ſervandi omnia mandata Dei, iuxta illud: *Qui diligit, legem implevit*: qui verò totam legem implevit, utique eſt perfectè converſus ad Deum: Igitur peccator per ſolum actum amoris Dei ſuper omnia, qui eſt etiam virtualis contritio, pariter iuſtificatur, ac remiſſionem peccatorum conſequitur. Sicut ergo in lege inquam veteri, contritio ipſa perfecta formalis, aut virtualis, hominibus in mortale lapſis neceſſaria fuit ad ſe liberandos ab ipſo, & iuſtificandos: ita quoque in lege hac nova Evangelica, in mortale prolapſis neceſſaria eſt ſimpliciter ſuſceptio ipſa in re, vel in voto dictorum duorum Sacramentorum ad remiſſionem, & iuſtificationem acquirendam, quæ ob id appellantur Sacramenta mortuorum. Et hoc quidem certiſſimum eſt; imò veritas de fide: definita (loquendo de Baptiſmo) ab *Eugen. IV. in ſuo Decreto fidei, & à Trident. Seſſ. 7. Can. 5. de Baptiſmo*, & habetur apertè *Ioannis IV. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*. Et ſi de Pœnitentiæ, & Confeſſionis Sacramento (de quo ſolum hic ſermo) item expreſſè definita in *Trident. Seſſ. 14. cap. 2. de Pœnitent. in fine*: per hæc verba: *Eſt autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium; ut nondum regeneratis ipſe Baptiſmus*. Item *Canon. 6. Si quis negaverit Confeſſionem Sacramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe Iure Divino, &c. anathema ſit*. Et ita Catholici omnes cum *D. Tho. in Supplemento qu. 6. art. 2.* contra Hæreticos noſtri temporis. Sicut igitur ante legem Evangelicam obligabat contritio ex Iure Divino, ita ex eodem Iure de facto obligat Sacramentalis Confeſſio. Et huius ratio, eſt Quia illud ad ſalutem neceſſarium eſt (neceſſitate medii intellige) ſine quo prima gratia haberi nequit: ſi enim ipſa prima gratia ad ſalutem neceſſitate medii neceſſaria eſt, haud dubiè, id etiam ſic neceſſarium erit, ſine quo gratia hæc non poteſt haberi: atqui de facto ſine Sacramento pœnitentiæ in re, aut uoto, reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum in mortale ſunt prolapſi, gratia prima haberi non poteſt: Siquidem nonniſi duo Sacramenta extant, quibus vel in re, vel in voto ſuſceptis, per ſe habetur prima gratia, nimirum, Baptiſmus, & Pœnitentia: homo autem poſt Baptiſmum lapſus in mortale, baptiſmo mediante, ob eiuſdem irreiterabilitatem, dictam primam gratiam, conſequi nequit, ideoque niſi eam obtineat mediante Sacramento pœnitentiæ, nullatenus obtenturus eſt; ergo, &c. Sed

527 Dices. Si Sacramentum pœnitentiæ omnibus poſt Baptiſmum lapſis in mortale eſſet ad ſalutem neceſſarium ſaltem in voto, Chriſtus in lege gratiæ onus Eccleſię magis aggravaſſet, quam alleviaſſet: ſi quidem maius onus eſt debere ſalvari per Sacramentum pœnitentiæ, quam ſine eo, ut in lege ſcripta fiebat, in qua homines iuſtificabantur per ſolam contritionem, abſque incluſo voto huius Sacramenti: atque hoc conſequens nemo admiſerit; ergo. Reſpondeo negando ſequelam maioris: nam Sacramentum pœnitentiæ à Chriſto in lege gratiæ inſtitutum, hoc relevamen, addit, quod de facto iuſtificari poſſumus per attritionem accedente Sacramento Confeſſionis, cum tamen in lege veteri nonniſi per contritionem perfectam (quam habere difficilius erat) iuſtificatio obtineri potuerit. Nec etiam ex hoc maius onus imponitur, quod contritio votum Sacramenti pœnitentiæ, & confeſſionis habere debeat annexum, quod olim non habebat: cum enim vo-

votum iſtud non debeat eſſe neceſſariò explicitum, meiorem difficultatem non involvit, ut de ſe conſtat.

528 Inſtabis: In lege veteri fiebat peccatorum remiſsio ſine præmiſione talis Confeſsionis: ergo cùm ex chriſti inſtitutione hæc præmitti debeat in lege nova, hac ratione Chriſtus reddidit remiſſionem peccatorum difficiliorem, & per conſequens viam ad ſalutem nobis fecit arctiorem. Adde, quod confiteri ſacramentaliter Sacerdoti propria occultiſſima peccata videtur eſſe contra legem naturę, cum ſit ſeipſum infamare, quod grave utique eſt ut patet, & onus quod in lege veteri non extabat; & ſine quo peccatores iuſtificabãtur, idest cum concontritione ſola, abſque confeſsione, ergo. Reſpondeo ad inſtantiam negando conſequentiam: non enim remiſsio peccati difficilior facta eſt in lege nova ex inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ, ut eſſentialiter includentis confeſsionem, quia haud dubiè modo facilius eſt attritionem iungere peccatorum confeſsioni, & abſolutioni ſacramentali, ſicque veniam conſequi, quam olim fuerit in lege ſcripta, perfectam contritionem elicere, eaque elicita peccatorum remiſſsionem obtinere. Ad id quod additur: Dico *primò*, cum *P. Paſqualigo in Sacra Morali Doctrina to. 2. diſp. 83. De Integrit. Confeſs ſec. p. n. 5.* In Confeſsione non aperiri peccata Sacerdoti, ut homini, ſed ut gerenti vices Dei, atque adeo abſque Infamia, quia confeſsio eſt tribunal, in quo eſt iudicanda conſcientia in ordine ad reconciliationem cum Deo. *Secundò:* Nec etiam propriè, ac rigoroſè loquendo verum eſſe quod confeſſio ſacramentalis ſit ex parte pœnitentis, ſui diffamatio (hinc optimè *Fagund. Praecep. 2. Eccleſ. lib. 5. cap. 1. n. 9. in princip.* ait: *In Confeſſione nunquam datur vera ratio infamiæ*: quam concluſionem extēdit etiam ad complicem peccati, quando & ipſe in confeſſione neceſſariò à pœnitente declaratur) quia diffamatio propriè cedit in detrimentum diffamati, patefactio autem peccatorum i occultorum in confeſſione ſacramental cadit in proprium commodum pœnitentis. *Tertiò*: Et ſi daremus, quod occultorum peccatorum confeſſio eſſet aliqualis (materialiter ſaltem) ſui ipſiu diffamatio, hanc tamen non eſſe inconvenientem, quod ſit iuſta de cauſa, ut fit in Sacramento poenitentiæ, ſed ſolum quādo nullam iuſtam, ac rationabilem cauſam habet. Et licet diſtinacta occultorum peccatorum confeſſio ſit non nihil gravis, & homini tantiſper difficilis, ardua, ac verecunda videatur, multis tamen abundat commodis, quæ ipſam alleviant, & propter quæ conveniens fuit ut à Chriſto inſtitueretur. Quod etiam declaravit *Concil. Tridentin. Seſſ. 14. cap. 5. De Confeſſione*, per hæc verba: *Ipſa verò huiuſmodi Confeſſionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis quidem videri poſſet, niſi tot, tantiſque commodis & conſolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc Sacramentum accedentibus per abſolutionem certiſſimè conferuntur.* Quorum *primum* eſt, quod per hanc obtineatur peccatorum venia. *Secundū*, quod peccatores ex confeſſione reportare ſoleant ſana conſilia; ſalubres inſtructiones in multis, præcipuè in ordine ad reſtitutionem faciendam tum rei, tum famę, quā alteri abſtulerint: ad inimicitias ſedandas, & pacem vetam inducendam, etc. item ſolatia, & alia opportuna remedia contra periculum relapſus. *Tertium*, quod verecundia, ac quaſi timore confeſſionis tanquam froeno quodam, à peccatis retrahantur multi. *Quartum*, quod per verecundiam, & humiliationem Confeſſioni coniunctam, peccator magna ex parte ſatisfaciat pro reſtantibus poenis temporalibus, & quodammodo redimat confuſionem, quam peccatores in die iudicii patientur, quando Deus revelabit abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium.

529 Præter igitur præceptum Divinum de Confeſsione Sacramentali, datur quoque & Eccleſiaſticum, & utrũque obligat (ex dictis) ſub mortali. Divinum quidem in articulo, ſeu periculo mortis, Eccleſiaſticum verò ad Confeſsionem annuam; adeo ut ex vi huius teneantur omnes fideles utriuſque ſexus, ſemel ſingulis annis confiteri omnia peccata mortalia quorum habent conſcientiam. Circa quam obligationem, quia certè fuit antehac probabilis viſa ſententia graviſsimorum etiam Doctorum, Præcepto huic Eccleſiæ ſatisfieri per confeſsionem etiam ſacrilegam, Informen, & invalidam: huic eidem ſententiæ omnem probabilitatem abſtraxit *Decretum Alexandri VII.* inter propoſitiones damnatas *Anno* 1669. & hanc numerans (quæ eſt 14.) *Qui facit Confeſsionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ:* & quæ neque mihi unquam placere potuit; meritoque damnata. Cuius etiam damnationis meritum clarè conſtat, tum quia præceptum Confeſsionis eſt Divinum ſubſtantialiter, & quoad ſolam temporis determinationem Eccleſiaſticum: ex præcepto autem Divino tenetur homo integrè, & validè confiteri, quantum eſt ex ſe; tum quia Confeſsio voluntariè facta invalidè, non eſt ſanè Confeſsio, ſi quidem deſunt illi eſsentialia, ergo per eam ſatisfieri non poteſt præcepto Eccleſiæ de annua Confeſsione, voluntariè enim nullitet, ſeu invalidè confiteri, eſt non confiteri, ut patet; tum etiam quia eccleſia præcipere poteſt, & re ipſa præcipit, ut Sacramentum pœnitẽtiæ percipiatur ſecundum ſua eſsentialia ab iis, qui peccati mortalis ſibi ſunt conſcii; ergo quando illud non percipiunt ſecundum ſua eſsentialia, præcepto Eccleſiæ non ſatisfit. Sed quando Confeſsio eſt invalida, idem Sacramentum non percipiunt ſecundum ſua eſsentialia, cum hoc ipſo aliquod eſsentiale deeſse debeat; ergo.

530 Nec valet recurrere ad commune oppoſitum, quod Eccleſia videlicet non poſsit aliquid ſtatuere circa internum actum pœnitentis, cum de occultis non iudicet, conſequenter eſto Confeſsio eſset nulla ob defectũ interioris actus pœnitentis, nihil ipſius præcepto officere. Non inquam valet, nam eſto nil poſsit eccleſia ſtatuere circa actũ internum, qui non pertineat ad ſubſtantiam externi, directè cadentis ſub ipſius præceptum, ſtatuere tamen aliquid poteſt circa internum, qui pertineat ad ſubſtantiam eiuſmodi externi: ſicque poteſt præcipere actum internum indirectè, quatenus ſcilicet iſte inſervit ad ponendum actũ externũ ab ipſa præceptũ; ut communiter D.D. Addo tamen, quod huiuſmodi recurſus in hac re omittẽdus eſt: Quia Chriſtus ipſe eſt qui pręcepit Cõfiteri, Chriſtus autem Deus eſt, qui actus etiam internos præcipere poteſt, & ſic dum pręcipit Cõfeſsionẽ, hanc exigit validam, ſed quia tempus illam faciendi non determinavit, eccleſia in (*Cap. Omnis*, ſtatuit ut ſemel in anno unuſquiſque faciat Confeſsionem à Chriſto præceptam, nimirum validam: hinc & mortaliter peccat, & præcepto eccleſiæ de annua confeſsione nullatenus ſatisfacit, qui voluntariè Confeſsionem facit invalidam, ſeu nullam.

531 Qui verò eandem informem, ſeu nullam faceret involuntariè, ex ignorantia probabili vt ſæpè accidit, & accidere poteſt, excuſatur à peccato contra præceptum annuæ Confeſsionis, ut in propoſito privilegio: Cum per D. D. communiter involuntarietas, & ignorantia invincibilis tollat rationem peccati. Vnde qui invincibiliter ignorat priorem ſuam Confeſsionem fuiſſe invalidam, invincibiliter etiam ignorat non impleviſſe præceptum, quo ſtante à peccato contra Confeſsionis præceptum excuſatur. Non tamen per hoc adimplet præceptum, nec ſatisfacit; quia ſicuti non ſatisfacit qui voluntariè facit Confeſsionem

nem nullam, eo quod non ponat veram Confeſſionem, ita nec ſatisfacit, qui involuntariè facit Confeſſionem nullam, eo quod etiam tunc non ponatur vera Confeſſio. Quare, ſi quando ceſſaret dicta ignorantia, & innoteſceret defectus, & nullitas confeſsionis, repetenda iterum eſſet, ut præcepto ſatisfaciat, qui eam informem fecit, ſeu nullam: iam enim obligatio eadem peccata denuò confitẽdi, & legitimè clavibus ſubiiciendi reviviſceret in communi ſententia.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui in Confeſſione per quam annuum Eccleſiæ præceptum intellexit adimplere, ex ignorantia probabili, & oblivione, omiſit aliquod mortale cuius recordatur poſt ſumptionem communionis Paſchalis, excuſatur ab obligatione ex vi annui præcepti illud omiſſum confitendi intra eundemmet annum, & ſi nondum etiam iſte ſit elapſus.

532 SEquitur hoc privilegium ex ſuperius dictis *initio huius Capitis*. Accedit etiam ratio clara, quia iam iſte ſatisfecit præcepto confeſsionis; cum re ipſa ſemel in anno confeſſus ſit; & ideo vi huius præcepti non tenetur amplius eodem anno confiteri: quapropter differre poteſt confeſsionem illius mortalis ex ignorantia, ſeu oblivione omiſsi: quouſque ex devotione primam confeſſionem fecerit: vel donec ex vi alterius obligationis teneatur confiteri. Et ita etiam *Navarr. in Man. cap. 2. n. 10. Reginald. in prax. to. p. lib 6. n. 40. Suarez De Pœnit. diſp. 23. ſec. 2. n. 8. Coninch. de Sacramentis diſp. 5. dub. 8. n. 66. Pater A'phonſ. De Leone De Offic. & Poteſt. Confeſſar. Recollect. 18. n. 35. Filliuccius tract 7. cap. 3. qu. 6. n. 57. Molfeſius tract. 7. cap. 10. n. 38. Bonac. to. p. De pœn. Sacram. diſp. 5. qu. 5. ſec. 2. punc. 4. n. 32. Toletus in Summ. lib. 3. cap. 8. n. p. Fagundez præcep. Eccleſ. 2. lib. 1. cap. 4. n. 17. Diana Coordin. to. p. tract. 3. reſ. 56. n. 3. Ex par. 3. tract. 4. reſ. 123. aliàs 124. Baſſæus Verbo Confeſſio Sacramentalis p. Leander par. p. tract. 5. q. 45.* & alii apud citatos.

533. Dicit privilegium, *cuius recordatur poſt ſumptionem Communionis Paſchalis*: Quia ſi recordatur ante communionem, tenetur per ſe loquendo, mortale oblitum confiteri antequam ad cõmunionem accedat, cum nullus poſſit ad Euchariſtiam accedere, niſi peccatorum mortalium quorum habet conſcientiam confeſſionem præmittat, iuxta præceptum *D. Pauli 1. Corint. 11. Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat. Qui enim manducat indignè, iudicium ſibi manducat*. Et declarationem *Tridentini ſeſſ. 13. c. 7.* per quam ſtatuit, conſcium peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, confiteri ſacramentaliter debere antequam ad ſacram Euchariſtiam accedat. Teneretur igitur & iſte (ſed divino præcepto) ſi ſacram Euchariſtiam vellet accipere: quod ſi nollet, peccaret quidem contra præceptum communicandi in Paſchate, non autem contra præceptum annuæ confeſſionis. Sic *Bonacina numero cit. verſ. Si verò. Leander tract. cit. queſt. 38.* alios allegantes.

PRIVILEGIVM TERTIVM

Qui congruo præmiſſo examine, ignorat aliquod lethale quod commiſit, nec illi (inculpabiliter) occurrit dum confitetur, fructuoſam, validamque facit Confeſſionem (ni aliud ei eſſentiale deſit) & à ſacrilegii reatu excuſatur.

534. ITa certum eſt hoc privilegiũ, uti indubitatum, quod confeſſio, & ſi non integra materialiter, attamen ratione integritatis formalis, valida eſt, licita, & fructuoſa, manente tamen

men ſemper obligatione, peccatum illud oblitum, ſeu ignoratum, cum aliquando occurret ſubiiciendi clavibus; ſic enim D. D. omnes: in hoc convenientes, quod integritas formalis ſufficiens ſit ad valorẽ confeſsionis, quamvis materialiter illi deſit aliquid, ut in caſu huius privilegii pro quo ſtat etiam, & convincit auctoritas,& ratio *Concilii Trident. ſeſſ.* 14. *Cap.* 5. *De Confeſsione:* ſub ſequentibus verbis: *Conſtat enim, nihil aliud in Eccleſia à pœnitentibus exigi, quam ut poſtquam quiſque diligentius ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſinus omnes, & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus ſe, & Dominum Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eadem Confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta pſal.* 18. *dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.* Ex quibus, & ratio fundamentalis privilegii huius habetur, & diſtinctio integritatis materialis, & formalis ſacramentalis Confeſſionis eruitur, ut patet. *Materialis* namque Confeſsionis integritas (ut ex iiſdem *Tridentini* verbis) eſt qua omnia peccata ſecundum numerum, & ſpeciem exprimuntur, quæ ſecundum præceptum Divinum, & Chriſti Domini per ſe loquendo exprimenda ſunt: *Formalis* verò integritas eſt, qua exprimuntur omnia peccata ſecundum ſpeciem, & numerum, quæ, & quatenus quis conſcientia ſua dictante, hìc & nunc exprimere poteſt, & debet: ſeu quæ conſcientiæ ſuæ hic, & nunc confitenda practicè proponuntur, ſive reipſa deinde omnia omninò enumerentur (& erit integritas *materialis* ſimul, & *formalis*, ac confeſsio *materialiter*, & *formaliter* integra) Sive aliqua omittantur *ſcienter* & dedita opera, ſed ex iuſta cauſa; vel à parte rei, vel bona fide probabiliter, & inculpabiliter habita pro iuſta: Vel ob inculpabilem oblivionem, ſeu ignoranter, ut in propoſito privilegio, & ſic erit integritas *formalis* tantum (quæ apud omnes Catholicos, eſſentialis tantum eſt Confeſsioni Sacramentali) & Confeſſio adhuc formaliter integra: quia adeſt voluntas (ut ſupponitur) omnia confitendi peccata, ſi nihil obeſt: vel ſi occurrent in caſu noſtro: Et ſi formaliter integra (quamvis non materialiter) ergo valida, licita, & fructuoſa, & abſque reatu: ergo verum privilegium propoſitum.

535 Quod præterea confirmatur: nam tum impotentia phyſica, tum impotentia moralis (per omnes) excuſat ab integritate materiali Cõfeſſionis, ut omiſſis aliquo, vel aliquibus peccatis mortalibus, ſufficiat integritas formalis tantum, nec ſacrilega ſit talis confeſsio; cum nullum præceptũ obliget ad impoſſibile. *Impotentia phyſica* eſt, quandocumq; quis ad materialiter integrè cõfitẽdũ phyſicè eſt impotens: ut accidit, & accidere poteſt in multis caſibus, quos vide *De Integritate Confeſſ.* apud D.D. *Moralis impotentia* eſt, quandocunque ex confeſſione certi peccati, vel circunſtantiæ timetur meritò grave damnum ſpirituale, aut corporale, vel proprium ipſius pœnitentis, vel Confeſſarii, vel alterius tertii; tunc enim, & in huiuſmodi caſibus (à pluribus ibidem recenſitis) poteſt peccatum illud taceri abſque Sacrilegii labe, ex omnium Catholicorum communi. Et ratio eſt, quia hic, & nunc cenſetur moraliter fieri non poſſe, quod ſine gravi damno ſui, vel proximi fieri non poteſt: neque præceptum Divinum poſitivum confitendi integrè obligare poteſt cum tanto incommodo, ſed cedere debet præceptis legis naturalis de conſervanda propria, vel aliena vita, fama, ac avertendis damnis, & periculis gravibus ſpiritualibus, & corporalibus, &c. At, qui ob inculpabilem ignoranriam, ſeu oblivionem, omittit in Confeſsione aliquod lethale, ut in privilegio, ob utramque impotentiam id facit, phyſicam videlicet, & moralem, ergo. Maior eſt certa: item minor, utpote incluſa in maiori tamquam particularis in ſuo univerſali: & eſt inſu-

Digitized by Google

per propoſitio, & argumentum. *Suarez in 3. p. to. 4. diſp. 23. ſec. 3. n. 2.* ubi ad rem hanc ſic: *In hoc caſu intervenit impotentia vel moralis, vel etiam phyſica. Unde ſi talis confeſſio non ſufficeret, non poſſent homines Sacramentum hoc cum aliqua morali ſecuritate recipere. Quod non ſolum procedit de propria oblivione, quæ dicit carentiam memoriæ, & ſpectat ad ignorantiam facti, ſed etiam de quacunque ignorantia probabili Iuris, ratione cuius homo exiſtimat ſe poſſe licitè omittere tale peccatum in Confeſſione, vel quia probabiliter putat non eſſe mortale: vel certè quia invincibiliter credit adhibuiſſe diligentiam neceſſariam, cum tamen revera non adhibuerit: quia in omnibus his, & ſimilibus caſibus confitetur omnia, quæ invincibiliter exiſtimat eſſe confitenda, & ità formaliter implet præceptum de integritate Confeſſionis. Nam in his omnibus caſibus eadem eſt ratio vel impoſſibilitatis moralis, vel ſufficientis excuſationis, utraque enim ſufficit ad integritatē formalem.* Hactenus *Suarez*: per quem ut patet, integritas formalis confeſſionis conſiſtit cum quacumque ignorantia probabili: & ſi ſic (uti ſanè eſt per D. D. omnes, unanimi conſenſu aſſignantes oblivionem, ſeu probabilem ignorantiam pro legitima cauſa excuſante ab integritate Confeſſionis materiali) verum conſequenter propoſitum privilegium.

536 Verum inquam, ut excuſet etiam ignorantia, vel oblivio de facto inculpabilis, etiam ſi hæc ex aliqua gravi culpa oriatur quod eſt valdè notãdum cũ *Marchãt Tribun. p. 1. tr. 4. t. 6. q. 6.* quẽ refert, & ſequitur *Patritius Sporer p. 3. Tyrocinii Sacram. q. 6. Ord. 27. §. p. n. 659 fol. 430.* Et ſi enim antea quis peccaverit, quando oblivioni, vel ignorantiæ cauſã dedit: utpote quia cõfeſſionẽ diù nimis diſtulit, etiã nõ ſine tranſgreſſione præcepti annuæ Confeſſionis, aut quia veritatem ſufficienter non inquiſivit: ſi tamen dum confitetur, dolens de præterita culpa, volens ſi recordari poſſet, omnia confiteri, peccati alicuius obliviſcatur, iam oblivio, ſeu ignorantia non erit amplius voluntaria; atque adeo excuſabitur à Sacrilegii reatu, ut in privilegio, & ab integritate materiali Confeſſionis: nam & ſi ſit culpabilis in cauſa, & radice ſua, modò tamen hic, & nunc culpabilis non eſt.

537 Hinc ſequitur, quod quamvis plurimi in pueritia, vel iuventute (maximè rudes) confitentes, in confeſſionibus ſuis aliqua omittant peccata, ob ignorantiam inculpabilem, vel naturalem oblivionem, à culpa immunes ſint: unde pervenientes ad annos maturioris prudentiæ, & memoriæ, dum in cognitionem, vel recordationem eorum peccatorum veniunt, non teneantur dictas præcedentes Confeſſiones repetere, validę enim fuerunt ratione integritatis formalis, ſed ſufficiet eis ſola peccata ante inculpabiliter oblita, vel ignorata, confiteri. Quod idem corollarium extendo etiam (cum *Henriquez de Pænit. lib. 2. cap. 12. initio.* & *Fagundez 2. Eccleſ. præcepto libr. 3. cap. 3. n. 8.*) ad eoſdẽ pueros, & rudes, qui licet in eadem etiam ætate cognoverint ſe culpabiliter præcepta quædam violaſſe legis naturalis, aut Divinæ, attamen ideò illa peccata non ſunt confeſſi, quia ignorabant Confeſſionis præceptum: ſciebant quidem illa eſſe peccata, at prorſus ignorabant, ſe eſſe obligatos ad Confeſſionem, aut dari Confeſſionis præceptum, & ſolum in maiori ætate cognoſcunt confitendi obligationem: & hi enim, inquam, licet non excuſentur à peccato quando talia in illa ætate egerunt; excuſantur tamen ab obligatione confitendi: quia præceptum confeſſionis quoad illa peccata ignorabant. Quare pueri, & puellæ, ſic etiam ruſtici, ac rudes noviter agnoſcentes obligationem, quam habebant confitendi ea, quæ tunc commiſerunt, non tenentur modò iterare, ac repetere confeſſiones præteritas, ſed ſufficit, idipſum tantum confiteri: & ratio eſt, quia id peccatum ob ignorantiam fuit omiſſum, unde ignorantia excuſavit;

quia

quia ſic integra fuit confeſſio formaliter, ſi non materialiter: conſequenter non repetenda, quia non ſacrilega, ut in privilegio 3; & ita etiam præter citatos *Bonacina De Pœnit. diſp. 5. qu. 5. ſec. 2. punc. 2. §. 3. Diffic. 4. n. 2. Baſſæus verbo confeſſio p.* aliique communiter.

PRIVILEGIVM QUARTVM

Qui in Confeſſione omiſit aliquod mortale, ignorans invincibiliter eſſe tale, à culpa, & ab ite- ratione Confeſſionis excuſatur.

538 ITa eſt utique, quia videlicet confeſſionem fecit validam & formaliter integram. Solum ergo tenebitur ad ſummum explicare in nova Confeſſione peccatum in priori omiſſum. Sequitur hoc privilegium ex præcedenti ut patet. Et ſub iiſdem ferè terminis proponitur, & approbatur *à Leandro par. p. tract. 5. de Sacram. pœnit. diſp. 5. q. 69.* referente pro eodem etiam *Navarrum in cap. Fratre de pœnit. diſt. 5. n. 82. Sylveſtrum verbo Confeſſio p. qu. 3. Vaſquez qu. 92. art. 3. dub. p. Reginald. lib. 6. n. 153. Bonacinam l. c.* & alios *(in præcedenti privilegio citatos)* eadem de causa à repetitione confeſſionis pueros excuſantes, qui in Confeſſione aliquod mortale tacuerunt; ignorantes invincibiliter mortale eſſe, ſed grandiores facti, mortale eſſe agnoſcunt. Quo privilegio ſuppoſito, *P. Diana to. 1. Cordin. tract. 3. reſ. 119. ex p. 3. tr. 4. reſ. 107. aliàs 108.* affirmat, ſe reſolviſſe de quodam puero, qui uſque ad decimum tertium annum, non ſe accuſavit de pollutionibus, quas ordinariè faciebat, ignorans invincibiliter, illas eſſe peccatum: illum non fuiſſe adſtrictum præteritas confeſſiones reiterare, ſed ſufficere, ſe in prima confeſſion: de pollutionibus factis, accuſare.

539 Dixi ſupra (ad ſummum) Quia licet Doctores in caſu huius privilegii communiter aſſerant, dictum debere omiſſum in priori, in nova Confeſſione confiteri: non deſunt tamen qui oppoſitum doceant, idque ſolido etiam fundamento ſuſtineant. Huiuſce opinionis videtur eſſe *Iacobus Marchantius Reſolutionum Paſtoralium tract. 5. De Sacram. Pœnit. cap. 3. De Integrit. Confeſſion. qu. 3.* in qua inquirens: Quid agendum ſit Confeſſario cum pœnitente, qui interrogatus de numero dicit ſe non eſſe ſolitum in præcedentibus confeſſionibus illum exprimere, nec de hoc interrogari, *an talis debeat repetere confeſſiones præcedentes?* Reſpondet: *Si ignoraverit hoc eſſe neceſſarium exprimere ad integritatem, & validitatem confeſſionis, non eſſe compellendum ad repetitionem: ſicut nec quando omitit aliquod peccatum mortale, quod non putabat, niſi veniale.* Hoc ultimò additum, eſt ad rem noſtram ut patet: quare ergo additum? Quia videlicet, ſi non putavit mortale (inculpabiliter ſuppono) nec tale commiſit, ergo nec in nova confeſſione ſubiiciendum clavibus neceſſariò. Et ità ob id pariter, decidendo, reſpondet ad aliud conſimile quæſitum *Bordonus in ſuis Decisionibus miſcellaneis, Deciſ. 321.* quæ eſt huiuſmodi. *Vir alioquin prudens, & ſciens, quę antea in ſuis confeſſionibus nunquam ſe accuſavit de deſiderii carnis, Furti, Odii, &c. eò præciſè, quia putabat ea non eſſe peccata; aut de illis nunquam dubitavit, ſint ne peccata, non debet eſſe anxius circa præteritas Confeſſiones reſpectu integritatis, neque tenetur illas reficere, neque huiuſmodi deſideria alias non confeſſa modo confiteri. Ratio eſt clara. Primò, quia ſtante eius bona fide, quæ ſecundum omnes à peccato excuſat, non peccavit: ergo ex hoc capite non tenetur reficere Confeſſiones. Secundò, dictæ Confeſſiones non caruerunt ſua integritate, quia integritas habet pro obiecto ſolum peccatum tale cognitum ex parte Pænitentis, qui in caſu noſtro nunquam habuit cognitionem, vel advertentiam, illa* de-

deſideria fuiſſe peccata , & ignorantia fuit inculpabilis,ſicut fuit in D. Paulo dum dixit ad Rom. 7. 7. Nam concupiſcentiam neſciebam,niſi lex diceret;Non concupiſces . Ex quo , Tertiò ſequitur hunc Virum non teneri ea deſideria confiteri,quia ſolum peccatum eſt obiectum huius Sacramẽti. Nihilominus pro quiete cõſcientiæ ſuæ poterit, ſi vult ea deſideria fateri talia,qualia sũt in ſeipſis,ſimul cum aliis peccatis.Ita Bordonus.

540 Ex cuius , & *Marchantii* probabili relata doctrina ſequitur , omittentem in Confeſſione aliquod mortale , bona fide , ac inculpabiliter non exiſtimatum tale, excuſari nedum à reatu invaliditatis Confeſſionis(ſeu ſacrilegii) & ab iteratione eiuſdem,ut in privilegio,ſed nec etiam(probabiliter)hunc teneri idem in ea omiſſum,in nova confeſſione fateri: nam iuxta hanc probabilem ſententiam prima confeſſio fuit integra etiam materialiter, cum omiſſũ ignorantiæ cauſa nõ fuerit peccatum.Et ſolum peccatum,tale cognitam ex parte pœnitentis, eſt obiectũ,ac materia remota huius Sacramenti.

541 Proſequens autem idem *Marchantius* ſuam reſponſionem *num. anteced. initio* allatam, Advertit : quando pœnitens de numero omiſſo in prioribus Confeſſionibus tacet, ignorãs obligationem illum exprimendi , confeſſarium non teneri eumdem hac de re interrogare ; ſed poſſe bona fide eum relinquere, maximè ſi potius perturbationem timeat , quam fructum ſperet . Imo ruſtici, qui bona fide putant ſe benè confeſſos, non ſunt multum inquietandi interrogando de aliquo præteritæ Confeſſionis,niſi aliquid eſſentiale defuiſſe manifeſtum ſit . Nam etiamſi quandoque confeſſiones fecerint materialiter non integras , propter tamen bonam fidem cenſentur formaliter integræ, & ſic ſufficientes : ita *Marchantius reſp. cit.* qui præterea eodem *cap* 3. *cit. in reſponſ. ad* 2. *quæſitum* , docet ſequentia , quæ in gratiam tum poenitentiũ tum etiam Confeſſariorum placet referre. *Si numerus peccatorum aperiri non poteſt , aperienda eſt conſuetudo, quanta, & quam diuturna fuerit, ut quantum fieri poteſt , ſtatus poenitentis intelligatur; dum tempus , & frequentia aliquo modo indicatur, ut toties in hebdomada , vel menſe , vel anno. Qui autem non poteſt hæc etiam ſpecificare , dicat , ſe valde ſæpè hæc feciſſe , aut quaſi quotidie , aut frequenter in ſeptimana : hoc etiam ſufficiet ad aliquo modo ſtatum aperiendum, prout poteſt . Nam velle rudes ad ſpecialiorem numeri ſpecificationem urgere , potius eſt velle eos divinare , quam veriſimilia confiteri. Et experientia nobis conſtat, quod cum urgemus eos veriſimilem numerum dicere in ſpecie, ſi aliquem exprimant numerum,non niſi coniecturam veriſimilem facere; tum quia in diverſis peccatis ferè eundem numerum exprimunt , licet unum præ altero longè illis frequentius fuerit: tum quia poſtea, ſpecialius interrogati, quoties in die , hebdomada , vel menſe , invenitur ex ipſorummet declaratione , non fuiſſe prius vel tertiam partem numeri expreſſam . Videnturque ſolum importunitatem Confeſſarii urgentis voluiſſe fugere coniecturalis alicuius numeri expreſſione. Unde aliquando dicunt ſe commiſiſſe id centies, & centies, ideſt ſæpiſſimè :* hæc *Marcantius*,quæ uti & alia *d.cap. 3.*ex aliis etiã Doctoribus recenſita,declarat ſe adnotare voluiſſe(cum *Filliuccio*) propter anxietates, quæ quandoque ob ſimilia contingunt Confeſſariis circa pœnitentes ignorantes, rudes,& negligentes, quos difficile foret ad repetendas confeſſiones inducere, quia genii durioris. *Circa quos* (concludit uterque) *poteſt uti Confeſſarius ſententia favorabili Doctorum , quæ probabilis habetur.* Cui concluſioni favent valdè verba , & doctrina *Fagundez* ab ipſo tradita *Secundo Eccleſ. Præcep. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 14. ibi enim loquens de actibus ordinariè, & proximè peccatum copulæ ſubſequentibus , uti ſunt verba turpia , gaudium , complacentia , amplexus , oſcula , &c. & quærens , an qui habuit copulam teneatur illos con-

confiteri : adhærenſque Claſsicorum Doctorum negativæ ſententiæ, uti veriori, ac probabiliori (tum quia pauci admodum comparatione aliorum inveniuntur, qui poſt ipſum actum copulæ, aut poſt vindictam iniuriæ, aut commiſſum furtum, non complaceant; non loquantur ea de re, & pauciſsimi Confeſſarii, etiam doctiſſimi, hanc circumſtantiam interrogant: tum etiam quia, licet ſinguli prędictorum actuum ſint peccata mortalia in iudicio Dei: nihilominus, cum communiter ante, & poſt principalem actum copulę multa cogitata, dicta, & facta inordinata, & impudica ſoleant dici, explicata copula, ſatis conſtat moraliter Confeſſario de ſtatu pœnitentis, ut illi medicinam congruam applicare poſſit) concludit ipſe quoque rem ſuam per ſequentia conſolatoria verba: *Nihil enim amplius in hoc iudicio Dei, & Confeſsionis requiritur, quam ut Confeſsarius ſtatum agnoſcat poenitẽtis, ut non feratur iudicio cæco, & imprudenti: & aliquando etiã expediet, ut meretrices, & Scorta de huiuſmodi actibus ſigillatim non recordentur cũ periculo gravi ſuarum conſcientiarum: præceptum enim divinum, & poſitivum Chriſti, eſt ſuave, & obligat, quantum ſatis eſt, ad conſequendum finem gratiæ: ſatis autem eſt ad conſequendum hunc finem, ut Confeſſarius ſtatum peccatoris agnoſcat, quem ſatis agnoſcit explicato actu principali copulæ, & numero actus illius, &c.* hæc *Fagundez*: notanda à Confeſſariis maximè anxiis, & ſcrupuloſis. Quibus etiam addo ego, non eſſe inquirendas à Confeſsariis, aut explicandas à Poenitentibus eas complacentias, quæ immediatè, & poſt concomitantur actum; at benè eas quæ poſt horæ dimidium, & ultra committuntur, utpote non moraliter coniunctas cum actu. Sed

542 Quæres, an etiam qui temerè, & erroneè, ac ex ignorantia craſſa omiſit in Confeſsione aliquod lethale putans non eſse tale, excuſetur à culpa, & ab iteratione Confeſsionis. Reſpondeo negativè: quia in tali caſu & peccavit mortaliter, & fecit Confeſſionem ſacrilegam, irritam, & invalidam: atque adeo nedum tenetur peccatum omiſſum confiteri, ſed etiam totam confeſsionem utpote nullam iterare. Ità *Suarez, Layman, Ochagravia, Lugo, Hurtado, Palao, Thomas à Ieſu in Tribunali conſcientiæ cap. 6.* quos & alios refert, & ſequitur *Leander par. p. tr. 5. de Poen. diſp. 5. qu.* 70. Et quamvis *Pater Diana par. 3. tr. 4. reſ.* 107. *aliàs* 108. docuerit cum *Reginal. in Praxi to. p. lib. 6. cap. 5. ſec. 3. n.* 153. & aliis, non teneri Confeſsionem reiterare, qui per ignorantiam craſſam temerè, & erroneè aliquod peccatum in Confeſsione omiſit; ſed teneri tantùm peccatum omiſsum poſtea confiteri: re tamen melius conſiderata, & ipſemet *par.* 10. *tr.* 14. *reſ.* 19. huic reſponſioni noſtræ adhæret; nempe eſse Confeſsionem iterandam, quia fuit omninò irrita, & invalida, cũ in ipſamet confeſsione peccatum patratum fuerit, & non confeſsum, igitur invalida ex defectu integritatis.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui ob ignorantiam, groſſo modo, ſine certo numero peccatorum mortalium, indocto Parocho, bona fide confeſſus eſt, excuſatur, detecto etiam errore, à reiteratione Confeſſionis.

543 LEander *l. c. qu.* 71. loquens de Ruſtico ignorante, dicit eſſe certiſsimum hoc privilegium: *Certiſsimè, & abſque ullo timore dictus Ruſticus non tenetur ad reiterandas Confeſſiones, quia revera facerent validæ, & fructuoſæ: & pro hoc*

hoc eodem privilegio ſunt etiã *Navarr. libr. 5. Conſil. tit. de pæn. & remiſs. Conſ. 12. in reſp. ad p. qu. Henriquez lib. 5. cap. 3. n. 10. in fine. Fagundez Eccleſ. præcep. 2. lib. 3. cap. 2. n. 5. & cap. 4. n. 10. Diana Tom. p. Coordinato tr. 7. reſ. 122. Ex p. 3. tr. 4. reſ. 88. aliàs 89. Baſsæus Verbo Confeſsio Sacram. 4. Verſ. Hine inſuper*, & alii. In hoc omnes convenientes, quod Ruſtici ignorantes homines, qui agreſti, & inculto modo bona fide confitentur, ſine numero, & diligentia, cogendi nõ ſunt repetere confeſſiones factas cum indoctis Parochis. Quia cum hi habeant uniformem vitæ modum, nec extraordinariis vitiis, aut negotiis ſint aſsueti, ex iis, quæ confitentur ſe uno menſe, vel hebdomada, aut anno commiſiſse, facilè coniiciet prudens, ac expertus Confeſsarius, quantum in reliquis labentibus annis deliquerint, & quot numero peccata commiſerint.

544 Huic eidem privilego ſubſcribit etiam *Lugo de Poen. diſp. 16. ſect. 14. à n. 577.* nonnihil tamen difficultatis facere videtur propter dicta verba citatorum Auctorum: Ex quibus (inquit) non facilè deduci poteſt, an hi ignorantes Ruſtici omninò excuſandi ſint à confeſſionibus repetendis, & ab accuſando ſe denuò de præteritis peccatis patratis ante ultimam Confeſſionem: an vero ſolum excuſandi ſint ab explicando maiori cum diſtinctione eorum peccatorum numero. Hoc ſecundum allegati D. D. inſinuare videntur (ait *Luga*) dum aſſerunt quod prudens Confeſsarius ex iis, quæ Ruſticus confitetur, ſe hac hebdomada, ſeu menſe commiſiſse, colliget quid toto anno fecerit, cum ibi videatur ſermo eſse de ultimo Confeſsario, qui, quia doctus, colligere poterit numerum in Confeſſionibus cum Parocho indocto factis, male explicatum: qualem ſenſum præ aliis expreſſit clarius *Fagundez n. 5. cit.* dum ibi dicit: *Hos non eſse cogendos repetere confeſsiones præteritas cum indoctis Parpchis, ſed iuvandos eſse à prudenti Confeſsario, præmiſsis nonnullis interrogationibus, meliori modo quo fieri poteſt; nam ex his quæ confitentur, ſe uno menſe, vel hebdomada, aut anno feciſse, ſatis coniicere poteſt expertus, orudenſque Confeſsarius, quantum toto anno, aut reliquis annis labentibus deliquerint*. Ex quibus verbis *Fagundez* ſupponere videtur adeſse obligationem ſubiiciendi clavibus peccata illa malè, & groſso modo prius explicat. Alioquin (infert *Lugo*) ad quid requiritur, quod Confeſſarius ex præſenti confeſſione colligat, quantum reliquis retro annis peccaverit? Et ſi huiuſmodi eſt etiam illorum Doctorum ſenſus, non videntur conſequenter procedere: Nam (arguit *Lugo*) ſi Ruſticus ille cogendus non eſt magis diſtinctè, numerum dicere, prius confusè explicatum, eo quod ex uniformi eius vita colligitur, quid fecerit toto illo tempore: Ergo Parochus potius, cui magis erat notus pœnitens, potuit melius ex illo loquendi modo colligere quid fecerit toto anno, & tunc ſibi formare iudicium ſufficiens non minus, ſed magis, quam Confeſsarius doctus poſtea, propter maiorem notitiam, quam de poenitente proprius Parochus habebat. *Non eſt igitur obligatio ulla ſubiiciendi iterum eadem peccata præterita clavibus, ſi non eſt obligatio magis diſtinctè eorum numerum explicandi: atque, ita abſolutè dicendum videtur, ſaltem, dum ruſticus manet in eadem impotentia, vel difficultate explicandi melius ſtatum ſuum*, ita concludit *Lugo n. 578. in fine*, argumentum ſuum, & ſub hac eadem conditionata concluſione recipit ut patet, approbatque privilegium propoſitum. Sed

545 Quæres, An dictus ruſticus, ſi adeò rudis eſſet, ac ignarus, ut nõ confiteretur niſi generalia, foret abſolvendus? Ad hoc idem quæſitum *Caſpenſis Curſus ſui Theologici to. 2. tr. 24. diſp. 4. ſep. 15. n. 135.* ita reſpondet. Inquires, quid ſir faciendum cum homine rudi, qui non confitetur niſi quæ-

dam

dam generalia? *Reſpond. Si ſit verè attritus, & verè apprehendat ſe peccaſſe, abſolvendus eſt: communiter tamen, & extra neceſſitatem non eſt abſolvendus, quia eo ipſo quod non confitetur aliquod peccatum in particulari, ſufficienter intelligitur non apprehendiſſe, quid ſit peccatum, maximè cum interroganti de rebus in particulari, in quibus regulariter datur peccatum ad minus veniale, ut de diſtractione in Oratione; ipſe tamen ſemper reſpondet in nulla re illarum peccaſſe, quapropter neque attritionem habere poteſt*. Sic *Caſpenſis*. At *Pater Paſqualigus in ſua Theologia Morali diſp.* 83. *ſec. p. n.* 10. putat, eum poſſe abſolvi, qui ſolum dicit ſe peccaſſe, *etiam ſi neſciat exprimere aliquod peccatum ſive in genere, ſive in ſpecie: Quia dum non ſcit explicare, cenſetur impotens ad explicandum; qui autem eſt Impotens, poteſt abſolvi, ſi ſolum ſe accuſet, quod peccaverit, ut conſtat in moribundis.* Ita *Pater Paſqualigus*.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Qui meminit ſolum ſe lethaliter peccaſſe, & ignorat huius peccati ſpeciem, de hoc in genere tantum ſe accuſando, & non de aliquo peccato in particulari, excuſatur à reatu invaliditatis Confeſſionis, & fructuosè abſolvitur.

546 Supponit privilegium, quod huiuſmodi Confeſſio habeat proprium requiſitum dolorem, & nil aliud ei deſit de ſuo eſſentiali. Probatur autem: Quia ſic talis dat veram, imò neceſſariam materiam Sacramentalis Confeſſionis, & abſolutionis; ſui ipſius videlicet accuſationem veram, ex qua Confeſſarius cognoſcit talem poenitentem peccaſſe, & de peccato ſuo dolere, ſicque ſtatum eiuſdem agnoſcit, & eum ex oſtenſione doloris eſſe diſpoſitum ſufficienter ad abſolutionem, ergo huiuſmodi confeſſio valida eſt, proficuaque abſolutio: conſequenter verum privilegium: Quod confirmatur ex *D. Tho. in* 4. *diſt.* 21. *qu.* 2. *art. p. ad p. & art.* 2. ubi expreſsè docet (ut notat etiam Coninch ubi infra) eum qui ſolum meminiſſet in genere ſe feciſſe aliquód peccatum mortale, & hoc ita confiteretur, debere abſolvi, etiamſi in particulari nihil confiteretur: hoc autem ut patet, eſt ad litteram privilegium propoſitum. Accedit etiam Auctoritas aliorum Doctorum, expreſsè item huic eidem privilegio aſſentientium: Nam *Navar. in Man. cap.* 10. *n.* 7. *in fine* ſic: *Si recordatur ſe lethaliter crimen admiſiſſe, non tamen occurit in ſpecie, quod fuerit, tunc fateatur ſe deliquiſſe mortaliter, etiam ſi de eo in ſpecie memoriam non habet. Layman. libr.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 7. pariter ſic: *Si pœnitens non recordetur ſpeciem peccati, ſed tãtum in genere ſe mortaliter peccaſſe, v. g. in pravam cogitationem conſentiendo, noxium aliquid loquendo: debet hoc ipſum Confeſſario explicare: cum hæc ſit ſufficiens, imo neceſſaria materia Sacramentalis Confeſſionis, & abſolutionis, teſte S. Tho. in* 4. *d.* 21. *qu.* 2. *art. p. &* 2. *Suarez*, quoque *de Poenit. diſp.* 23. *ſec. p. n.* 8. ubi: *Si quis recordetur ſe peccaſſe mortaliter, oblitus eſt autem cuius ſpeciei fuerit peccatum, illud debet ſaltem confiteri, & ſe peccaſſe mortaliter.* Et *n.* 9. *in princip. Si quis certò ſcit ſe peccaſſe aliqua cogitatione, dubitet autem, & ignoret in qua materia, & cum quanta gravitate, mortaline, an veniali, poteſt, & debet illud confiteri ſicut habet in conſcientia, & talis Confeſsio habet generalitatem abſtrahentem à peccato mortali, & veniali.* His addendi ſunt *Coninch de Sacramentis diſp.* 7. *dub.* 10. *n.* 97. *Verſ. Probatur ſecundò. Diana Coordin. to. p. tr.* 7. *reſ.* 4. *n.* 2. *Ex p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 66. & apud ipſum *Villalob. in Summ. to. p. tract.* 9 *Diffic.* 34. *n.* 3. ſed occaſione huius privilegii.

547 Quæres, An etiam qui ſolum ſe accu-

accuſat de peccato veniali in genere, ſeu de peccatis venialibus in genere, poſſit abſolvi, & fructuosè abſolvatur? Ex. gr. ſi quis devotus, & pius poenitens accedat ad Confeſſarium, dicatque non habeo conſcientiam peccati mortalis, ſed me accuſo de venialibus, quibus pluries Deum offendi, de illis doleo, & abſolutionem peto: an iſte talis poſsit abſolvi, & fructuosè abſolvatur, quamvis nullum peccatum in ſpecie confiteatur; Vel teneatur illum cogere Confeſſarius, ut fateatur unum ſaltem in ſpecie, antequam illum abſolvat. Item ſi Confeſſarius audiens Confeſsionem perſonę Spiritualis, ac devotæ ſibi notæ, quamque ſibi etiam conſtat alienam eſſe à peccatis mortalibus, ſed ob aliquam diſtractionem (quæ quandoque accidere poteſt) nihil adverterit ex iis, quæ confeſſa eſt; & ne illam perturbet, ei non imponit ut confeſsionem repetat: ſed ſolum petit ut ſe accuſet de omnibus peccatis, tum commiſsis poſt ultimam Confeſſionem, tum de aliis anteactæ vitæ, atque pœnitens ita ſe accuſet in genere, an inquam talis confeſsio ſit materia ſufficiens legitimæ, & proficuæ abſolutionis ſacramentalis? Reſponſio ſententiæ communis eſt negativa, quod videlicet ſi poenitens nullum explicet peccatum in ſpecie, invalida ſit abſolutio. Quia poenitentiæ Sacramentum fuit per modum judicii inſtitutum: ad valorem autem iudicii requiritur omninò, ut extra caſum neceſsitatis fiat de materia certa, ac determinata, & de delictis in ſpecie, ergo confeſsio de peccatis ſolum in genere, non eſt materia ſufficiens ſentẽtiæ judicialis, ſeu abſolutionis ſacramentalis in caſu noſtro. Accedit praxis communis; nullus enim Sacerdos confitẽtem peccata in genere abſolvit, niſi explicato aliquo peccato in ſpecie, ergo &c. Ita præcipuè *Suarez ſec. p. cit. n. 10. verſ. Dico ergo. Bonacina tom. p. de Pœnitent. diſp. 5. qu. 5. ſec. 2. punc. 2. §. 3. diffic. 2. n. 15. Averſa De Pœnit. qu. 10. ſec. 16. verſu, Quartò denique*; & communiter D.D. dicentes, quod licet non teneamur confiteri peccata venialia, ex ſuppoſitione tamen quod velimus confiteri, tenemur materiam omninò certam exhibere, conſequenter tenemur in particulari aliquod genus, ſeu ſpeciem peccati venialis explicare; quoties loqui, & illud in particulari exprimere poſſumus, quamvis poſtea non teneamur illa quoad numerum explicare. Quare illi tantum (inquiunt) abſolvi poſſunt, qui cum ſola venialia peccata commiſerint, ſolum fatentur ſe verba otioſa ex. gr. protuliſſe, nam hoc pacto materiam exhibent ſatis certam, explicantes ſpeciem peccati loquacitatis, & indicantes ſe ſaltem verbum otioſum protuliſſe. Nihilominus

548. Reſpondeo ego ad quæſitum affirmativè cum oppoſita ſententia, quæ mihi videtur practicabilis cum pœnitentibus idiotis, & cum perſonis ſpiritualibus: & etiam probabilis; quamque ut talem docent etiam *Dicaſtillus de Sacrament. tom. 2. tr. 8. diſp. 9. dub. 9. n. 760.* apud *Dianam to. p. Coord. tr. 4. ſeſ. 18. ex par. 3. tr. 5. & Miſcell. 5. reſ. 53. Homobonus de Exam. Eccleſ. p. p. tr. 5. cap. 13. qu. 83.* item relatus *à Diana eodem p. tom. Coordin. tr. 7. reſ. 14. n. 3. ex par. 3. tr. 4. reſ. 6. Pater Quarti de Caſibus reſervatis, in Appendice de Sacram. Pœnit. cap. 2. qu. 3. Verſu Oppoſita tamen fol. mihi* 297. affirmans *fol. 300. in princip.* eam abſolutè tenere plures Viros doctos recẽtiores à ſe cõſultos. Imò & *Suarez n. 10. cit. in princip.* concedit, ſpeculativè loquendo, eſſe probabilem, poſſeque defendi. At nos hic abſolutè dicimus etiam in praxi eſse probabilem, & ut talem defendimus. Quare probatur reſponſio: *Primò*, Auctoritate prædictorum Doctorum. *Secundò*: Quia peccata venialia ſunt quidem confeſſionis materia, ſed voluntaria, unde non ſubiacent præcepto integritatis, & arbitrio poenitentis remittitur explicare

illa

illa in confeſſione qualiter voluerit: ergo poteſt pœnitens ea in genere confiteri; & ſic de illis abſolvi. Antecedens eſt certum per omnes: poſito enim quod quis non ſit reus peccati mortalis, & velit confiteri venialia, haud tenetur confiteri omnia, neque explicare numerum eorum, quæ in ſpecie confitetur, neque circunſtantias mutantes ſpeciem, &c. quia præceptum inquam integritatis non extenditur ad venialia. Conſequentia verò probatur: quia explicare omnia peccata, & eorundem ſpecies, pertinet ad præceptũ integritatis, & hoc non extenditur ad peccata venialia, ergo. *Tertiò*: Quia (ut optimè arguit idem *Pater Quarti in probat. 2.*) admiſso etiam fundamento communis ſententiæ, & reſponſionis. Qui venialia peccata in genere confitetur, ſufficienter etiam nonnullas eorum ſpecificas malitias explicat, quæ in omnibus, & ſingulis peccatis venialibus imbibuntur: Qui enim venialia peccata cõfitetur, & de illis dolet, quatenus ſunt offenſa Dei, explicat ſatis ſe offendiſſe Deum, & deliquiſſe contra charitatem Deo debitam: Vel ſi dolet de iiſdem venialibus, quatenus foedant animam, & retardant conſecutionem gloriæ, hoc ipſo declarat contra charitatem propriam, & virtutem ſpei, ſe deliquiſſe. Item venialia omnia quibus leviter violantur Dei præcepta, virtuti obedientiæ opponuntur qua tenemur præcepta Dei plenè obſervare: & etiam opponuntur gratitudini, & cultui divino; ergo confitens peccata venialia in genere ſufficientem materiam præbet abſolutionis, ad cuius valorem ſatis eſt, vel unicam malitiam in ſpecie declarare: ita dictus *P. Quarti*. Cuius argumentum ipſemet præterea ſic confirmat: Qui confitetur ſe in re levi violaſſe charitatem proximis debitam; vel obedientiam Prælatis, aut parentibus item debitam; vel ingratum fuiſſe benefactoribus, poteſt validè, & licitè abſolvi; ergo à fortiori poteſt abſolvi, qui confitetur ſimiliter violaſse charitatem, obedientiam, & gratitudinem Deo debitam, quæ omnia ſufficienter explicat, qui fatetur venialia in genere, hoc enim ipſo dicit, ſe leviter offendiſſe Deum, atque ingratum, & inobedientem ei fuiſſe. *Quartò*: Quia in caſu neceſſitatis moribundi, vel ſimili, confeſſio mortalium peccatorum in genere eſt materia ſufficiens abſolutionis per ſe, & directè, ergo confeſſio venialium in genere eſt ſemper, & extra caſum neceſsitatis materia apta, & ſufficiens abſolutionis. Conſequentia probatur: nam idcircò requiritur caſus neceſsitatis quoad peccata mortalia, quia neceſsitate ſecluſa urget integritatis præceptum, quod non obligat ſtante neceſſitate gravi (Deus enim à nobis non requirit aliam Confeſsionem, quam quæ à nobis hic, & nũc poſsibilis eſt) ſed quoad venialia nunquam, & nullo modo obligat præceptum illud, ergo confeſſio venialium in genere abſolutè, & ſemper eſt ſufficiens materia validæ, & licitæ abſolutionis. Quod autem dicitur de peccatis venialibus, idem quoque aſſerendum eſſe de mortalibus aliàs ritè confeſsis affirmat dictus P. *Quarti l. c. verſu Ex dictis*; & meritò, quia pariter & huiuſmodi peccata ſunt materia voluntaria confeſsionis, & in eis æquè ac in venialibus militat eadem ratio.

549 Et ſi huiuſmodi doctrina, ſententia, ac reſponſio, ſpeculativè vera eſt cum *Suarez*, etiam practicè, contra ipſum, talis erit. Tunc enim tantum (ut optimè etiam *Dicaſtillus ubi ſupra relatus à Diana*) in re morali aliquid dicitur ſpeculativè verum, & non practicè, quando id, quod in ſpeculatione conſideratur, non poteſt exhiberi in praxi, quia variatio aliqua contingat. At quando ad praxim reduci poteſt ea ratione, qua in ſpeculatione conſideratur, ſi verum eſt ſpeculativè, practicè quoque verum cenſeri debet. Quare cum confeſsio venialium in genere poſsit exhiberi in praxi eo modo, quo ſpeculativè cenſetur ſufficiens, practicè quoque talis cen-

ſanda erit. Hinc ſoluta manet limitata oppoſitio *Suarez*.

550 Ad argumentum autem reſponſionis negativæ, ex ſententia communi ſuperius propoſitum: Concedimus quidem requiri ad valorem, & rectum ordinem judicii diſcuſſionem determinatæ materiæ in tali ſpecie, quando tamen agitur de delictis gravibus, & de cauſa magni momenti: at non ſic in peccatis levioribus, & parvæ offenſæ, quia tunc ſufficit confuſa cognitio, & in genere, maximè ſi reus voluntariè judicio ſe ſiſtat, & pœnitentiam petat; ut eſſet ex. gr. ſi filius, vel ſubditus ſe accuſarent, ſe pluries in rebus levibus non obtemperaſſe Parentibus, aut Superioribus, quibus non reluctantibus, facilè à Iudice abſolverentur levi pœnitentia eis impoſita abſque alia diſcuſſione cauſæ. Præterquàquod eſto etiam neceſſaria eſſet explicatio alicuius malitiæ in ſpecie; hæc etiam clauditur in illa generica Confeſſione ut ſupra ſupponimus cum *Patre Quarti*. Cæterum quoad communem praxim ulterius allegatam; concedimus ſecum ipſam à pœnitentibus exigi, ut explicent aliqua peccata in ſpecie: negatur tamen id eſſe abſolutè neceſſarium, quamvis melius ſit, & magis conſulendum. Quapropter abſolvens eum, qui ſolum in genere confiteretur venialia, vel mortalia, aliàs ritè confeſſa, nullo modo peccaret. Imò periti Confeſſarii, quando ex Confeſſione perſonæ ſpiritualis non apparet actio peccaminoſa pro abſolutionis materia, ſolent ab ea exigere, ut ſe accuſet de peccatis in genere vitæ præteritæ, & ſic eam abſolvunt. Hæc etiam idem *P. Quarti qu. cit.* quæ tantum probabiliter ſint dicta: non omittens cum ipſo adnotare, quod huic eidem doctrinæ non parum faveat *D. Tho. in 4. diſt. 21. qu. 2. art. p. ad p.* dicens, poſſe generaliter fieri confeſſionem de venialibus.

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Pœnitens excommunicatus, qui bona fide procedens, naturali oblivione, aut ignorantia invincibili excommunicationis, abſolutus fuit à peccatis ante abſolutionem excommunicationis, fuit validè abſolutus, & excuſatur nedum à peccato, ſed etiam ab iteratione Confeſſionis.

551 NEgant hoc privilegium quamplures, & Claſſici D.D. quos refert *Leander par. p. tract. 5. diſp. 5. qu. 77.* quorum aliquos item allegat (prætereaque ſequitur) *Sancium in ſelectis diſp. 32. n. 11.* Quorum omnium fundamentum eſt, quia talis, utpotè excommunicatus, non eſt capax ſacramenti pœnitentiæ. Admittunt tamen illud *Navarrus in Manuali cap. 9. n. 4. Caiet. Verbo Abſolutionis impedimenta. Toletus l. 3. cap. 10. n. p. Laymann. l. 5. tract. 6. cap. 12. n. 12. Suarez de Pœnit. diſp. 31. ſec. 3. n. 6. & de Cenſuris diſp. 10. ſec. 3. n. 9. Coninch de ſacramētis diſp. 8. dub. 13. Concluſ. 4. n. 104. Diana tom. p. Coord. tract. 4. reſ. 38. n. 2. ex p. 3. tract. 4. reſ. 78. Coriolanus de Caſibus reſerv. p. p. ſec. 3. de Conditionib. Confeſſionis Condit. octava n. 3. Sanchez l. 2. Summæ cap. 8. n. 5. Lugo de Pœnit. diſp. 16. ſec. 15. n. 614. Baſſæus Confeſſio Sacramentalis 6. n. 5.* & alii ferè communiter: Aſſerentes, Conſtitutum in excommunicatione, & bona fide, ac ignorantia invincibili excommunicationis, abſolutionem petentem, validè abſolvi à peccatis; tametſi non abſolvatur ab excommunicatione: Igitur ſi validè, ſic à peccatis abſolutus, excuſatur à ſacrilegio, & ab iteratione Confeſſionis, ut in privilegio: Quod probatur: *tum quia*, Eccleſia non intendit privare ſacramento excommunicatum in huiuſmodi bona fi-

ſide, & ignorantia poſitum: ut patet *ex Cap. Apoſtolicæ de Cler. excomm.* ubi Papa ait, excommunicatum celebrantem cum huiuſmodi ignorantia, non incurrere poenam iuris: Hinc & *Suarez l. c. de Cenſuris n.* 10. inquit, quod excommunicatus celebrans inculpabiliter ex ignorantia, excuſatur à nova cenſura, & irregularitate; quod docent communiter. *Tum quia*, licet abſolutio à peccatis, ante abſolutionem ab excommunicatione, ſit prohibita (propter quod, & qui illam dat, & recipit ſcienter, mortale ſacrilegium committunt) nullo tamen iure eſt irrita, & iure optimo, cum nullo modo ſit de eſſentia huius Sacramenti, quod poenitens prius abſolvatur ab excommunicatione, quàm à peccatis, ut docent allegati: Igitur in caſu huius privilegii, poenitens abſolutus à peccatis, & non à cenſura, & excuſatur à ſacrilegio, & à reiteratione talis Confeſſionis, ſed tantummodo tenetur petere abſolutionem ab excommunicatione, quotieſcumque ſciverit ſe eſse conſtitutum in ipſa.

552 Adde quod aliàs, qui in excommunicationem incidiſſet, & eiuſdem eſſet omninò oblitus, non poſſet tota vita à ſuo Confeſſario validè abſolvi, ex quo multa ſequerentur, & gravia incommoda, quæ admitti non debent: non enim excommunicatus eſt incapax Sacramẽtorum (contra fundamentum adverſariorum) quamvis ei prohibeatur illa recipere. *Tum tandem quia*, dutiſſimum eſſet obligare poenitentem (ait etiam *Lugo n. cit.*) excommunicationis oblitum, vel ignarum, ut non poſſet unquam iuſtificari in ſacramento, ſed ſolum per contritionẽ; quia cũ ignoret is ſe eſse excommunicatum, nunquam quæret abſolutionis remedium, atque ita manebit incapax recipiendi ſacramentum poenitentiæ, quod quidem ſi Eccleſia feciſſet, non videretur (inquit *Lugo n.* 614. *cit.*) bene factum, cum eius poteſtas ſit non in deſtructionem, ſed in ædificationem, & remedium animarum: dictus autem rigor adverſus hominem non potentem ſibi (ignorantiæ invincibilis cauſa) de remedio providere, videretur eſſe innumeram deſtructionem: ergo verum privilegium noſtrum.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Poenitens bona fide confitens caſum reſervatum ignorans eſſe talem, excuſatur à reatu invalidæ Confeſſionis, & validè abſolvitur.

553 IOannes Præpoſitus *in 3. part. qu. 9. De reſervat. Caſib. dub. 7. n.* 38. ponit, & probat hoc privilegium ſub ſequentibus verbis. Si poenitens bona fide confitetur, neſciens ſuum Caſum eſse reſervatum; vel Sacerdotem non poſſe ab eo abſolvere, abſolutio videtur valida, Eccleſia tacitè hic, & nunc dante iuriſdictionem in bonum animarum. Primò, quia alioquin innumeri meritò remanerent anxii de ſuis Confeſſionibus. Secundò, valdè graviter deciperentur, cum varii Sacerdotes non ita ſcient caſus reſervatos, nec ſit poenitentium eos ſcire, vel Sacerdotum poteſtatem: Unde ſive Sacerdos abſolvendo peccet, ſive non, poenitens bona fide procedens videtur validè abſolvi, remanente onere ſe ſiſtendi Superiori.

554 Dices, qui bona fide confitetur mortalia non habenti circa illa iuriſdictionem, non abſolvitur, ergo nec prior. Reſpondeo primò *Suarez* ſentire poenitentem in caſu antecedenti abſolvi, cuius ſententia non videtur improbabilis. Reſpondeo tamen ſecundò negando conſequentiam, quia eo quod in caſu antecedenti Eccleſia non det iuriſdictionem, non ſequitur notabile animarum periculum, cum ille caſus ſit omninò rarus, ſcilicet vel quod non habens poteſtatem abſolvendi à mortalibus ſe exponat ad Confeſſiones exci-

piendas; vel non expoſitus requiratur audire. Si verò in priori caſu Eccleſia non daret hìc, & nunc iuriſdictionem, frequentet ſequi poſset animarum periculum, & quodammodo per ſe, rem moraliter conſiderando, cum Sacerdotes expoſiti frequenter hac in re poſſint errare. Huc uſque *Præpoſitus apud Dianam Coordin. to. p. tract. 5. reſ. 40. n. p. & 2. ex par. 6. tract. c. & Miſcell. p. reſ. 40.*

555 Hoc idem privilegium pariter proponit, & latè probat *Ioſeph de Ianuario de Caſibus reſervatis reſol. p. per totam*; dum in ipſa docet, Habentem caſum reſervatum, quem tamen invincibiliter ignorabat eſse talem, poſse validè abſolvi à quocumque Confeſsario inferiori, ſine licentia Ordinarii, etiamſi videlicet non habeat poteſtatem abſolvendi à reſervatis. Quod privilegium verum eſse vult, tam ſi reſervatio ſit in poenam delicti, quàm ſi ſit ob bonum commune Eccleſiæ. Cum *Graſſio de Caſib. Reſervab. lib. 2. cap. 40. n. 29. Verſu, Secundò in omni pœna*. Docent tamen hi Doctores (ut videre eſt apud ipſos) incidentes in caſum reſervatum, invincibiliter ignorantes reſervationem, non incurrere in illam: conſequenter à quocumque inferiori Confeſsario, etiam non habente iuriſdictionem in reſervata, validè, & cum fructu abſolvi poſse, abſque obligatione iterandi unquam confeſsionem, vel ſe unquam ſiſtendi ſuperiori pro abſolutione à reſervatis, cum ab utroque excuſaverit, & excuſet ignorantia, cuius cauſa nec in reſervationem incidere. Loquuntur autem de caſibus reſervatis abſque cenſura (ut declarat idem *Ianuar. num. 2. reſolutionis cit. in princip.*) cum clarum ſit (inquit) cenſuram non incurri, niſi à ſciente: *Cap. 2. De Conſtitutionib. in 6.* ubi deciditur, ignorantes non ligari ſententiis (quod ampliatur etiam ad poenas) quia cenſura non fertur, niſi contra contemnentes, & contumaces, *Cap. Nemo Epiſcoporum 11. qu. 3.* At qui ignorat, nec contemnit, nec contumax eſt, ergo non ligatur cenſura, nec in eam incidit, ut & nos docuimus *Cap. 4. Privil. 12. 13. & 14.*

556 Probant autem prædicti aſſumptum ſuum privilegium. Tum quia reſervatio caſuum eſt poenalis, & cùm ſit talis non ligat ignorantes, ergo iſti in reſervationem non incidunt. Et ſi non incidunt, à quocumque inferiori Confeſſario abſolvi poſſunt, cum habeat hic poteſtatem in hos poenitentes. Tum quia hic actus, prout dicit qualitatem reſervationis, eſt involuntarius, cum ſit ſecundum hanc qualitatem ignoranter factus, ergo ſecundum quod dicit illam reſervationem, nullum eſt peccatum, conſequenter nec caſus reſervatus. Si dicas huiuſmodi reſervatio facta eſt Confeſſariis, non poenitentibus. Reſpondetur, quod eſt facta poenitentibus, dum res indifferentes in ordine ad poenitentes ſunt peccaminoſæ; ſic locutio cum Monialibus eſt indifferens, & fit peccaminoſa, quia eſt reſervata, & ſic de cæteris. Reſervatio enim, vel eſt de re prohibita, quia mala, & eſt in poenam delicti, & conſequenter in ordine ad tranſgreſſores; vel eſt de re mala, quia prohibita, & tunc res indifferens fit peccaminoſa in ordine ad poenitentes. Igitur reſervatio tota, quanta eſt, eſt in ordine ad poenitentes per ſe primò, & directè, licet reſpiciat Confeſſarios per accidens, ſeu per aliud, nempè per poenitentes. Et ſi velis dicere quod reſervatio æqualiter reſpicit Confeſsarios, ac Poenitentes, Reſpondetur ſufficere, ſi ſtatutum ſit in ordine ad Poenitentes, quod non obligat ignorantes, ut ſupra dictum eſt, & ſi non obligat Poenitentes, conſequenter Confeſsarii non poſsunt non hos abſolvere, uti non tranſgreſsores, &c. ergo verum aſsumptum privilegium. Cuius alias rationes, & oppoſitionum ſolutiones, vide penes eundem *Ianuarium*, cuius doctrinam *P. Diana to. p. Coordin. tract. 5. reſ. 39. n. 2. in fine*: *Ex par. 10. tr. 14. &*

& *Miſc. 4. reſ. 65. aliàs. 63.* putat ſatis probabilem, pro qua præter *Graſſium ſupra*, refert etiam *Navarr. in Man. cap. 27. n. 80.*

PRIVILEGIUM NONUM

Qui mortale confeſſus eſt, quod tum ipſe Pœnitens, tum Confeſſarius ob ignorantiam exiſtimabant veniale, ſi norit poſtea Pœnitens eſſe mortale, a repetenda illius Confeſſione excuſatur.

557 HUjus privilegii ratio eſt, *Tum quia*, ad Confeſſionis valorem non eſt neceſſe, ut Pœnitens, autConfeſſor ſciat determinatè peccatum confeſſum eſſe mortale, in omnibus quippe id ſcire impoſſibile eſt (*Sanchez To.p. Operis Moral, lib.p. cap. 10 n. 69. in fine.Diana tom.p. Coord.tract.3. reſ. 137. in fine Ex.p.3.tract.4.reſ. 90.alias 91.*)Ergo, &c.*Tum quia* (ut iidemmet etiam docent *l. l. c. c.*) integrè(ut ſupponitur)faſſus eſt poenitens peccatũ quod fecit: ergo nõ tenetur iterum repetere illius Confeſſionẽ: niſi aliunde fuerit irrita, ut quia data opera quæſiſſet ille Confeſsorem ignarũ, ac inſufficientem ad ejus confeſſionem excipiendam.*Confirmatur* ex iiſdem:Quia quando dictus Pœnitens faſſus eſt integrè peccatum,quod fecit;nec tenetur iterum illius confeſſionem repetere, quando novit eſſe mortale, etiamſi quando confeſſus eſt dubitaſſet, an eſſet tale: & quamvis etiam Confeſsor ipſe ſimili dubio teneretur: ergo eo magis non tenetur repetere confeſsionem illius ſi nec dubitabat eſse mortale, ut poteſt privilegium ſupponere: Conſequentia ſequitur: antecedentis ratio eſt eadem ut ſupra: Quia videlicet pœnitens iam plenè in Confeſſione peccatum ſuum manifeſtavit, nec nova circunſtantia explicanda occurrit: Quamvis igitur alteruter doctior factus, aut aliis conſultis, agnoverit id eſse mortale, excuſatur nihilominus poenitens, ut in privilegio: cum nec ad confeſsionis valorem neceſsarium ſit,ut poenitens, aut confeſsor ſciat determinatè peccatum confeſsum eſse mortale, ut ſupra. *Tum quia* (ut docent *Valerus,Corduba, & Victoria*,approbante *Diana to. p. Coord. tr.3. reſ. 30. n. 4. ex par. 5. tr. 14. & Miſc. 2. reſ. 12.*) quando Confeſsarius ſcit diſcernere in communibus peccatis, an ſint mortalia, nec ne, quamvis aliqua minus communia ignoret, & apprehendat ut venialia, & ſi ſint mortalia, non eſt ſcrupulus iniiciendus in pœnitentem, ut teneatur hæc iterum confiteri: quia aliàs ſequeretur, quoties Sacerdos non intellexiſſet circunſtantias mutare ſpeciem, etiam ſi poenitens illas ſufficienter declararet, poſtea cognita Confeſsarii ignorantia à poenitente, teneretur iſte iterum ea confiteri, quod oneroſum nimis redderet confeſſionem, nec eſt dicendum; igitur nec etiam affirmandum, quod ſi poenitens confiteatur aliquod peccatum quod ex ignorantia exiſtimat veniale, cum ſit verè mortale, teneatut poſtea poenitens doctior factus iterum tale peccatum confiteri, quia non eſt de neceſſitate, & valore huius ſacramenti, ut Confeſsarius, & poenitens cognoſcant totam gravitatem culpæ, ſicque verum privilegium.

558 In cuius confirmationem addi poteſt doctrina *Henriquez lib. 2. de Pœnit. cap. 14. n. 5.* quæ eſt huiuſmodi: *Qui bona fide confitetur ignoranti, quem poſtea novit neſciſſe diſtinguere inter mortalia, & venialia, non videtur cogendus iterare Confeſſionem, quia ille potuit, & voluit bene diſpoſitum abſolvere, quamvis defecerit in prudentia circa medicinam, & ſatisfactionem imponendam.* Ita ille, cui addendi ſunt ii omnes, qui ſentiunt non eſse ex neceſſitate iterandam Confeſsionem factam cum Confeſsario valde ignaro, ſi bona fides ex parte poenitentis adfuit.

Sunt

Sunt autem *Sanchez n. cit. 69. Diana to. p. Coord. tr. 3. reſ. 28. ex p. 3. tr. 4. reſ. 120. aliàs 121. Suarez de pœnit. diſp. 22. ſec. 6. n. 4. Verſ. Addunt nonnulli, & diſp. 28. ſec. 2. n. 12.* (ubi citat *Gabrielem, Adrianum, Medinam*, & alios idem ſentientes.) *Filliuccius to. p. tract. 7. cap. 9. n. 254. Bonac. to. p. de Sacram. Pœnit. diſp. 5. qu. 5. ſec. 2. punc. 3. n. 14. Lugo de Pœn. diſp. 16. ſec. 15. n. 603. Coninch de Sacram. diſp. 6. dub. 5. n. 18. Leander par. p. tract. 5. diſp. 5. qu. 84. Baſſæus Confeſſio Sacramentalis 6. n. 4.* & alii apud ipſos: quorum omnium præcipua ratio eſt: Quia pœnitens obtinuit abſolutionem Sacramentalem ab habente facultatem abſolvendi, & plenè, ac bona fide ſua peccata in confeſſione manifeſtavit, ut ſupponitur; nec obicem poſuit valori Sacramenti: ergo talis confeſsio fuit valida, & fructuoſa, nec iteranda, cum Confeſsarius aliquam habuerit ſcientiam, & notitiam de aliquo peccato pœnitentis, aut ſaltem de peccato in communi; quæ notitia nunquam deeſt tali Confeſsario, ſiquidem videt pœnitentem accedere ad Confeſsionem, & confiteri ſe eſse peccatorem; & tandem impoſsibile eſt, quod aliquod peccatum non intelligat, & ſciat eſse peccatum, quod ſufficit (per allegatos) ut ab illo abſolvat.

559 Si hoc igitur ſufficit; etiam per D. D. citatos, & pœnitens ob ignorantiam Confeſsarii quando poſt confeſsionem cognoverit hunc neſcivilse diſtinguere an peccatum cum ipſomet confeſſum mortale fuerit, an veniale, non tenetur iterare confeſsionem: multo magis excuſabitur ab ipſa iteranda, quando integrè quidem idem peccatum faſsus eſt, dubitans tamen & ipſe an fuerit mortale, & poſtea certò cognoſcens eſse tale: excuſabitur inquam, tum ex mox allata communi D. D. ratione; tum etiam ex ſuperius tradita, quia videlicet, ad validitatem Confeſsionis (modò cætera adſint, quod ſcilicet Sacerdos, licet ignarus, ſit tamen approbatus, habens iuriſdictionem, miniſtrans cum intentione, adſint materia, & forma, bona fides in pœnitente, ut ſupra) non requiritur, ut pœnitens, aut Confeſsarius ſciat determinatè peccatum confeſsum eſse mortale, *alioquin* (concludit *Bonacina n. cit.*) *nullus reperiretur aptus ad Confeſsiones excipiendas, aut faciendas, cum nullus plenè ſciat omnes circunſtantias, & gravitatem omnium peccatorum.* Aliàs (infert *Coninch n. cit.*) vix ulli poſsent reperiri idonei ad audiendas Confeſsiones: quia ſæpiſsimè contingit, ut etiam peritiſsimi, & experientiſsimi Confeſsarii dubitent, an id quod pœnitens confitetur, ſit verè mortale, an ſolum veniale: quia harum rerum cognitio in particulari ſæpiſsimè à tot circunſtantiis pendet, quas non poſsumus ſatis cognoſcere, ut nullus mortalis poſsit de iis ſemper in particulari benè iudicare. Adde, quod plurima ſunt peccata, de quibus controverſia eſt inter D. D. an mortalia ſint, an venialia; quare nullus poteſt hoc omninò certò ſcire. Unde ſi quotieſcumque Sacerdos intellexit quidem peccatum pœnitentis, ſed ex ignorantia non potuit diſcernere an eſset mortale, an veniale, confeſsio eſſet iteranda ſuperveniente ſcientia ignorantiæ Confeſsarii, ut docent *Sylveſter Verbo Confeſsio p. qu. 3. Verſu Tertiò. Boſſius de Iubilæo ſec. 3. caſu 2. §. p. à n. 168.* & alii apud ipſum, & apud *Leandrum qu. cit. 84. in princip.* præterquamquod eſset hoc nimis durum, ſequeretur etiam in his caſibus pœnitentem ab iis peccatis non aliter abſolvi, quàm ab oblitis, & ſolum indirectè, quod videtur abſurdum. Quia Chriſtus nunc ad perfectam huius Sacramenti adminiſtrationem requiſiviſſet in Sacerdote maiorem cognitionem ſtatus pœnitentis, quam humanitas haberi poteſt: ità *Coninch n. cit. 18.*

560 Nec valet dicere, tunc ſolum eſſe iterandam Confeſsionem quando defectus evenit ex ignorantia, & imperitia Confeſsarii, non autem quando accidit ex rei difficultate. Nam (ut optimè etiã

idem

idem *Caninch n. 19.*) non videtur hoc dici conſequenter: Quia ſive defectus hic oriatur ex una, ſive ex alia cauſa, ſemper eſt eadem ignorantia ſpeciei ipſius peccati, & ſtatus poenitentis. Hinc ſi huius cognitio eſset eſsentialiter requiſita, ut poenitẽs poſsit à peccatis directè abſolvi, quacumquè ex cauſa contingeret eam deeſse, neceſsariò deeſset etiam abſolutio directa. Igitur, tenetur quidem Confeſsarius, quantum hìc, & nunc moraliter fieri poteſt, curare, ut intelligat ſpeciem peccati; & poenitens pariter tenetur ſimili modo ità ſe explicare, ut ille poſſit eam intelligere: adeò ut ille cuius culpa defectus hic accidit dicatur conſequẽter peccare. Inde tamen non ſequitur, talem cognitionem eſse abſolutè neceſsariá ad directam abſolutionem à peccato. Si tamen poenitens, ſtudio Sacerdotem quæreret qui ex ignorantia, & imperitia non poſset inter peccata diſcernere, peccaret graviter, ſicque propter defectum diſpoſitionis, Sacramentum eſset nullum. Quoties enim Sacerdos cui poenitẽs peccata ſua confitetur, adeò rudis, & indoctus eſt, ut nulla omninò ratione cognoſcat gravitatem peccati, perinde eſt ac ſi peccata ſua confiteatur dormienti, aut non advertenti, unde confeſsio huiuſmodi invalida eſt, & repetenda. Secus ſi Confeſsarius peccati gravitatem aliqua ratione cognoſcat, & ſi in particulari neſciat diſcernere, & diſtinguere ſpecies: ut innuunt citati.

561 Contra propoſitum tamen privilegium dicet quis. Peccatum confeſsum ut dubium, ceſsante dubio, debet iterum ut certum confiteri: ergo etiam peccatum certum, de quo tamen dubitabat poenitens, vel Confeſsarius, an eſset veniale, aut mortale, deprehenſo eſse mortale, rurſus debet confiteri, ergo ruit privilegium ut patet: prima conſequentia ſequitur, par enim eſt utriuſque ratio: antecedens verò eſt ſententia D.D. communis, ut videre eſt apud ipſos, *Dianam* præcipuè *to. p. Coord. tr. 3. reſ. 139. ex p. 10. tr. 16. & Miſcell. 6. reſ. 79.* & prætereà probatur: tum quia peccatum illud dubium, & incertum ſic confeſsum, quando poſtea ſcitur ut certum, notabiliter variat iudicium Confeſsarii, & transfert illud de materia non neceſsaria Sacramẽti in materiam neceſsariam: tum etiam quia, eſto etiam fuiſset peccatum directè remiſsum in præcedenti confeſsione, quia tamen non fuit in illa ſatis explicatum, manet obligatio illud iterum ut certum explicandi. Reſpondeo, & ſi antecedens ſit ſententia, & propoſitio communis, contradicit ei tamen toto conatu *Emin. Lugo de Pæn. diſp. 16. ſec. 2. §. 4.* at quidquid ſit de antecedenti, tranſeat illud, ſit etiam verum: negatur prima conſequentia: ad eiuſdem probationem, dico, quod non eſt utriuſque par ratio, ex clara etiam doctrina *Sanchez n. cit. 69.* ubi & ipſe docet quidem quod qui confeſſus eſt peccatum dubiũ, & poſtea certus redditur de eiuſdem cõmiſſione, *tenetur illud iterum confiteri*: ſed optimè addit, hoc non procedere quando poenitens integrè (ut ſupponit privilegium noſtrum) faſſus eſt peccatum quod fecit, dubitabat tamen an eſſet mortale: quia iam ſic revera confeſſus fuit integrè peccatum; nec aliud requiritur ad valorem ſacramẽti, vel aliud occurrit iterum confitendum: non ſic autem eſt quando quis confitetur peccatum dubiũ quod poſtea deprehenditur certum, cum non ſit illud in priori Confeſſione integrè manifeſtatum. Unde clara hic eſt diſparitas: ſicque nec bene deducta ultima conſequentia, firmo remanente privilegio noſtro, quod expreſsè ponunt, & probant *Sanchez n. cit. Lugo l. c. n. 93. Leander diſp cit. qu. 87.* (ubi dicit eſſe commune) *& Palaus to. 4. tract. 23. diſp. unica punc. 12. n. 3.* quem ſic concludit: *Eſtò quod præceperit Chriſtus Confeſſario, ut quoad fieri poterit peccatorum gravitatem intelligat, ipſiſque pænitentibus eam declaret; non tamen valori Sacramenti eam conditionem annexerint.* Non deſinam tamen

men

men hic advertere (quod & deſerviet pro huius privilegii modificatione) dari plura peccata, quæ ſi ſint venialia, non obligant ſub mortali ad reſtitutionem famæ, vel rerum, nec annexam habent excommunicationem, bene quidem ſi ſint mortalia. Quare quotieſcumque deprehenditur hæc fuiſſe mortalia, videntur iterum Clavibus ſubiicienda, propter ea, quæ peccatis eiſdem ſunt annexa.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Qui peccatum aliquod ignorantia vincibili, aut etiam ſcienter commiſſum prætermiſit in Confeſſione, invincibiliter, aut probabiliter ignorans ſe teneri ad peccatum illud in Confeſſione aperiendum, excuſatur ab obligatione repetendæ Confeſſionis.

562 PAtet apertiſſimè hoc privilegium. Quia, qui ſic reticet peccatum in Confeſſione, invincibiliter ſcilicet ignorans tale peccatum in Confeſſione manifeſtandum eſſe, non peccat, cum ignorantia invincibilis, aut probabilis eum excuſet, ergo excuſat etiam eundem ab obligatione repetendæ Confeſſionis: ſicque verum privilegium. Ita etiam *Bonacina to. 2. de Peccatis diſp. 2. qu. 8. punc. 3. propoſit. 2. n. 17.* Addens, idem privilegium extendendum eſſe ad eum, qui in prima Confeſſione culpabiliter prætermiſit aliquod peccatum ex ignorantia vincibili, aut etiam ſcienter; ſed in reliquis Confeſſionibus prætermiſit bona fide eo quod nullam de tali peccato, aut de tali omiſſione cogitationem habuerit facto diligẽti examine: aut, eo quod in reliquis Confeſſionibus, prudenti ratione iudicaverit illud non fuiſſe peccatum: iſte enim non tenetur repetere Confeſſiones bona fide factas (ſicut nec ille de quo in privilegio) cum à peccato excuſetur ratione bonæ fidei, ſeu ignorantiæ invincibilis, aut probabilis; conſequenter ſatisfaciet iſte, repetendo Confeſſionem, in qua culpabiliter peccatum prætermiſit: ille verò tantum confitendo peccatum novè cognitum, quod in priori Confeſſione ex ignorantia invincibili inculpabiliter omiſit. *Bonacina l. c. & to. p. De Poenit. diſp. 5. qu. 5. ſec. 2. punc. 2. §. 4. Diffic. 4. n. 2. & 3. & punc. 3. n. 6. & Lugo de Poenit. diſp. 16. ſec. 15. §. p. n. 599.* ubi ſic: *Advertendum eſt, quod ſi aliquis ante decem annos v. g. tacuit culpabiliter peccatum mortale, & poſtea in aliis Confeſſionibus intermediis non recordatus eſt; nunc quando Confeſſarius comperit vitium illius Confeſſionis præteritæ, non debet obligare ad repetendas omnes Confeſſiones intermedias bona fide factas, ſed ſolam illam, in qua fuit ille defectus, cum aliæ omnes potuerint validæ, & fructuoſæ eſſe dum illius ſacrilegii non recordabatur:* ità *Lugo*, aliique plures ante, & poſt ipſum, præcipuè *Sancius in Selectis diſp. 41. n. 19. Diana par. 3. tract. 4. reſ. 108.* (ubi in fine ait: hanc doctrinam ſæpè in praxi eum à multis laboribus liberaſſe) *Leander par. p. tract. 5. diſp. 5. qu. 88.* & omnes apud ipſum.

C A-

CAPUT XVI. DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA TERTIUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM,

De ſumendo Euchariſtiæ Sacramento in Paſchate.

563 PRæceptum ſumédi Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum, & communicandi, duplex eſt, divinum ſcilicet, & Eccleſiaſticum. Utrumque obligans ſub peccato mortali. Primum habetur *Ioann. 6.* & ſatis intelligitur ex verbis illis Chriſti: *Niſi manducaveritis Carnem Filii hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Alterum verò expreſſum eſt *in Cap. Omnis utriuſque ſexus:* ubi præcipitur, ut omnes utriuſque ſexus fideles, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, ſemel ſaltem in anno, tempore Paſchatis, Euchariſtiam ſuſcipiant, niſi forrè de Conſilio Confeſſarii,ad tempus, eius ſuſceptionem differant. Sic ibi, & *in Trident. ſeſſ.* 13. *Canon.* 9. & apud omnes Doctores tam Theologos, quàm Canoniſtas, unde contrarium aſſerere manifeſtum continet errorem.

564. Primum præceptum (hoc eſt divinum, & ſeclusum à præcepto Eccleſiaſtico) per ſe obligat in articulo, ſeu periculo mortis fideles baptizatos, & præceptorum capaces,ut patet ex Doctoribus, et praxi Eccleſiæ, quæ ſemper magna ſollicitudine curavit, et curat, ut extremè laborantibus conferatur Sanctiſſimnm Euchariſtiæ viaticum. Et ſanè cum ex Evangelio conſtet de Inſtitutione, non de tempore huius præcepti, valdè conſentaneum eſt, ut dicamus tunc obligare quando uſus Euchariſtię eſt maximè neceſſarius, nimirum in articulo, ſeu periculo mortis: quia eo præſertim tempore tenentur homines vires ſpirituales reficere, cum corporalibus deſtituuntur, & adhibere media, quæ ad augendam gratiam, & eandem conſervandam valdè conducunt, inter quæ præcipuum locum tenet Euchariſtia. Et adeo huiuſmodi præceptum divinum obligat adultos baptizatos in articulo,ſeu periculo mortis, ut qui eo tempore Sacratiſsimam Euchariſtiam nó ſumpſerit, ſi dignè, ac decenter poſsit; aut ſi non poſsit, ſaltem in voto, mortaliter peccet (quamvis in gratia reperiatur, etiam ſi in Paſchate communicaverit) & ſalvari non poſsit. Unde hoc præceptum in articulo,ſeu periculo mortis etiam iuſtos obligat, quod ſingulare eſt huic Sacramento omnium nobiliſsimo, eſſe ſcilicet præceptum divinum Chriſtiano iuſto impoſitum. Et hanc eſſe hodie ſententiam communem teſtatur cum D. Tho. & aliis, *Fagundez De hoc præcep. lib. p. cap. 3. n.* 4. quem etiam refert, & ſequitur *Pater Duardus par. p. Comment. Cap. Omnis utriuſque ſexus in §. 2. diſp. p. ſec. p. Conclus. 2. n.7. fol.* 455. Affirmantes inſuper, eos etiam, qui mortem violentam patiuntur obligari hoc divino præcepto; ideſt non ſolum poſitos in articulo, ſeu periculo mortis naturalis, ſed etiam violentæ, ex publica auctoritate iuſtitiæ inferendæ. Unde tenentur Iudices reis ad mortem damnatis concedere tempus neceſſarium, ut peccata Sacramentaliter confiteri, & ad Euchariſtiam accedere poſsint. Neque oppoſita conſuetudo probanda eſt, cum ſircon-

Pp tra

tra ius divinum, in quo homines diſpenſare non poſſunt. Dixi, *etiamſi in Paſchate communicaverit:* Quia præcepto communicandi in articulo mortis non ſatisfit per communionem Paſchalem: nec per aliam, quæ ante talem articulum præmiſſa ſit non per modum viatici. Ita *Summa Diana Coronii Verbo Communionis Neceſſitas n. 9.* in quo etiam probabile dicitur, quod ſi quis mane ſanus communicaret, & poſt meridiem in periculum incideret, ac timeretur eodem die moriturus, tenetur eodem die communicare per modum viatici: qua de re vide *Dianam Coordinatum to. 2. tr. 2. à reſ. 70. uſq. ad 75. incluſivè*, In quibus habes, an qui paulo ante, & per paucos dies communicaverit, teneatur iterum in articulo mortis communicare.

565 Alterum, & Eccleſiaſticum præceptum communicandi ſemel in anno, nimirum in Paſchate, ut ſupra, item obligat omnes baptizatos *ratione utentes*, & præcepti huius capaces, quod præceptum etiam Divinum eſt, cum Eccleſia, tempus tantum determinet, quo ſit adimplendum, quæ quidem determinatio licet ſit de iure poſitivo, reputatur tamen à Deo, tanquam ab eo Eccleſiæ commiſſa: *Duardus ſect. p. cit. conclus. 4. n. 27. & ſect. 2. n. 6. & in. §. p. eiuſdem cap. Omnis, diſp. p. ſec. 2. conclus. 3. Ampliat. 5. n. 34. fol. 16. ibi: Præceptum communionis in Paſcha non eſt purè Eccleſiaſticum, ſed ita eſt Eccleſiaſticum, ut ſit etiam Divinum, ſicut præceptum annuæ confeſſionis. Etenim Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum non ſolum à Chriſto fuit inſtitutum, ſed etiam eius ſumptio præcepta Ioann. cap. 6. Niſi manducaveritis, &c. Tempus autem illud ſumendi fuit à Chriſto Eccleſiæ commiſſum, ut deputet, ſicut circa confeſſionem: & propterea uno, & eodem Canone fuit ab Eccleſia præfinitum tempus confitendi, ac communicandi, ut benè declarat Sotus in 4. diſt. 12. art. 11. col. 7. verſ. Secundò adiicimus.*

566 Hoc præceptum obligat inquam omnes baptizatos *ratione utentes*, quod tamen non ità ſtrictè accipiendum eſt, ut Infantes ad illud teneantur, ſtatim ac incipiunt uti ratione, cum ex conſuetudine, quæ optima eſt legum interpres, non admittantur infantes ad communionem, ſtatim atque ratione utuntur, ſicut admittuntur ad Confeſſionem, ſed tantum quando iudicio ſufficienti præditi ſunt, ut cum maiori reverentia huic Sacramento præ aliis debita communicare poſſint. Hinc fit ut alii citius, tardius alii ad huius ſacramenti ſumptionem obligentur, eo quod alii ſunt præcocioris ingenii, aliique tardioris. Qua de re iudicium ſit penes prudentem Confeſſarium, qui variis interrogationibus deprehendere poterit, quando nam infantes ad eum accedentes, ſufficienti iudicio præditi ſint, & ad Euchariſtiæ ſumptionem admitti debeant.

567 In Paſchate obligat hoc præceptum, ut dicitur ſupra. Eos etiam qui pluries infra annum ad Communionem acceſſerint, ut eſt communis ſententia, & conſuetudo totius Eccleſiæ apud *Duardum p. p. Cap. Omnis, &c. in §§. 2. diſp. 3. ſec. p. n. 2. fol. 511.* Ubi, quod *Fabianus Papa* præceperat, ut ſaltem ter in anno fideles communicarent, *in Natalitio Domini, in Paſchate, & Pentecoſte: ut in c. Et ſi non frequentius, de conſecr. d. 2.* Et quoniam frigeſcente charitate, & devotione, multi fideles nec illis diebus communicabant; idcircò *Innocentius III. in Concil. Lateran.* Statuit per hunc canonem, ut omnes fideles communicent ſemel ſaltem in anno in Paſcha. Nomine autem Paſchatis non intelligas diem ipſum Reſurrectionis Dominicæ, ſed tempus currens à Dominica Palmarum, uſque ad Octavam Paſchæ incluſivè, ita ut ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, qui ſemel communicat intra illos quindecim dies. Imò, ut *Suarez to. 3. in 3. p. diſp. 70. ſec. 2.* & alii advertunt, variis in locis conſuetudine receptum eſt, ut in tota Quadrageſima, & octo, vel etiam quindecim die-

bus

Digitized by Google

bus ſequentibus, huic præcepto ſatisfieri poſſit. Huiuſmodi autem tempus non eſt ita determinatum, quin ex conſilio proprii Sacerdotis (ut ſupra) communio extra illud poſsit differri, ex rationabili cauſa. Dicitur autẽ hoc loco proprius Sacerdos quicumque poteſt legitimè Euchariſtiam Paſchalem (de qua hic) adminiſtrare. *Sic enim* (ait *Suarez diſp. cit. ſec. p.*) *non diſcordatur à verbis legis*. Ita *Verſ. Deinde fere omnes, in fine*, & *ſec. 2. cit. verſ. Sed circa hoc tempus, in fine*. Unde de eius tantum conſilio id fieri permittitur qui in Sacramentali foro iuriſdictionem habet ordinariam, & Paſtor dicitur animarum. Verum *Pater Duardus par. p. cit. in §. 2. cap. Omnis, &c. diſp. p. ſec. 2. n. 20. fol. 462.* advertit, quod revera id hodie non attenditur; atque ideò ſatis eſt, ſi communionem quis differat ex conſilio ſui Confeſsarii, ſive proprius Patochus ſit, ſive delegatus ab Epiſcopo, ſive à Rom. Pontifice, ut ſunt Religioſi approbati ab Ordinario, qui æquiparantur Patochis, juxta ea, quæ docet *Molfeſius par. p. ſuæ Summ. Theol. tract. 7. cap. 15. n. 90. 91. & 92.*

568 Præcepto huic annuæ communionis non ſatisfacit, qui ad Euchariſtiam accedit in peccato mortali. Et oppoſitam ſententiam damnavit *Innocentius* XI. per damnationem *propoſitionis* 55. inter alias damnatas, quæ eſt huiuſmodi: *Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem*. Et meritò, quia *Paulus Apoſtolus* referens obligationem cuiuſcumque, qui debet adimplere mandatum ſumendi Chriſti Corpus in Euchariſtia, ſcriptum reliquit *in Epiſt. p. ad Corint. cap. 11. n. 28. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.* ergo qui ſeipſum non probat; hoc eſt, non reddit ſe dignum per confeſſionem peccati mortalis, ſed indignè, ac cum mortali accedit ad manducandum Domini corpus, divino præcepto non ſatisfacit de dignè communicando, quod præceptum fuit ab Eccleſia ſtatutum, ut ſemel in anno ſit adimplendum, ſcilicet in Paſchate, ac proinde qui dignè non manducat Dominum præcepto tum Dei, tum Eccleſiæ non ſatisfacit. Tenentur igitur fideles ſub peccato mortali ex Eccleſiæ præcepto ſemel in anno intra prædictum tempus dignè communicare, *& in propria Parochia*. Et quamvis extra illud, & articulum mortis non obligentur, optimum tamen conſilium eſt, ut frequenter ad hoc Sacramentum cum diſpoſitione debita accedant; cum enim in eo realiter Chriſtus, qui gratiarum eſt fons, contineatur, dubium non eſt quin magnum augmentum gratiæ recepturi ſint.

569 Dixi *Et in propria Parochia*, in qua utique adimplendum eſt hoc præceptum; licet poſsit adimpleri in aliena, & alibi de licentia Parochi expreſsa, vel tacita. Sic *Navarr. in Man. cap. 21. n. 52. Henriquez libr. 8. cap. 55. n. p. Suarez to. 3. cit. diſp. 72. ſec. 2. Azorius to. p. Inſtit. Moral. libr. 7. cap. 30. qu. 6. Bonacina to. p. diſp. 4. qu. 7. punc. 2. propoſit. 2. n. 7. Fagund. Præcept. 3. Eccleſ. libr. p. cap. 5. n. 5. Leander par. 2. tract. 7. diſp. 3. qu. 14.* & communiter omnes apud ipſum ex *cap. Omnis cit.* Ratio eſt: Quia in hoc capite decretum eſt, ut quiſquis à proprio Sacerdote corpus Domini in Paſchate accipiat. Quod decretum adeò obligat, ut qui aliis diebus anni, etiam à ptoprio Sacerdote, & in propria Parochia communicavit, denuò neceſſe ſit, ut communicet intra dies ſtatutos pro Paſchali communione in propria Parochia de manu proprii Sacerdotis, ſeu ab alio de illius licentia ad ſatisfaciendum præcepto. *Io. à Sancto Thoma in Compend. Doctrinæ Chriſtian. par. 2. cap. 10. §. 3. de 3. præcep. Eccleſ. in princip.* Cum ſit igitur ad proprium Sacerdotẽ accedendum, eo ipſo ad huius propriã Parochiam accedere oportet, vel in aliena, aut ubicumque alibi de licentia proprii Parochi: quia ſicut Parochi poſ-

ſunt dare ſuis Parochianis licentiam, ut alia ſacramenta, ex. gr. Matrimonii, Confeſſionis, Extremæ Unctionis ab aliis accipiant: ita etiam poſſunt eam dare ad Sacramentum Euchariſtiæ, cum ſit par ratio in omnibus. Cæterum ſi quis hoc idem ſacramentum ſine debita iuriſdictione, aut facultate miniſtraret, peccaret mortaliter, ut omnes docent apud *Suarez ſec. 2. cit. verſu, Hinc ſequitur, in princip.* Quia alienum uſurparet ius in re gravi, & cum animarum periculo per ſe loquendo; & contra pacem, & debitam gubernationem, & ordinem Eccleſiæ. Quod intellige ex ſuo genere, quia ſi intercedat bona fides (inquit etiam *Suarez*) & interpretativa, ſeu præſumpta voluntas Paſtoris probabili cauſa excuſari poterit peccatum, vel omne, vel ſaltem mortale. Et nedum peccat qui miniſtrat hoc ſacramentum ſine debita iuriſdictione, aut facultate, verum etiam qui illud, & Sanctam communionem recipit ab eo, qui non eſt proprius Parochus, nec ſuperior abſque eiuſdem licentia, aut privilegio: *Navarr. n. 52. cit. in principio:* niſi utrumque excuſet ignorantia, qua de re ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Religioſus non Parochus, nec habens ſpeciale privilegium, qui Sanctiſſimam Communionem miniſtrat, ignorans hoc eſſe peccatum, cui etiam excommunicatio annexa eſt, ab hac Cenſura, & à peccato excuſatur.

570 Communionem ſanctiſſimam ſine iuriſdictione miniſtrare, lethale eſſe diximus numero præcedenti ex Doctorum omnium ſenſu. Religioſi autem ipſi profeſſi, qui ità, & abſque ſpeciali privilegio illam miniſtrare præſumunt præter lethale quod committunt, incidunt etiam ipſo facto in excommunicationem reſervatam Papæ, latam *in Clementina Religioſi*, per hæc verba: *Religioſi, qui Clericis, aut laicis Sacramentum Euchariſtiæ, aut extrema Vnctionis miniſtrare præſumpſerint, non habita ſuper his Parochialis præsbyteri licentia ſpeciali: Excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, per Sedem Apoſtolicam dumtaxat abſolvendi, &c.* Incurrunt inquam in hanc Cenſuram, & lethale committunt: *Niſi ignorantia excuſentur:* limitat *Navarrus in Man. cap. 21. n. 52. in princip. Niſi bona fide adminiſtrent* (advertit *Bonacina to. p. de Sacramento Euchar. diſp. 4. qu. 5. punc. p. n. 9.*) *vel ex ignorantia excommunicationis: vel probabiliter credant, Paſtores ratā habituros huiuſmodi adminiſtrationem, tunc etiam non dicuntur præſumere.* Ut enim hæc cenſura incurratur (ait *Suarez ſec. 2. cit. col. 2. verſu, Sed inquires.*) *Neceſſe eſt, ut tranſgreſsio ex præſumptione fiat: nam qui ex ignorantia id facit, putans ſibi licere, vel ex ratibitione probabiliter præſumpta non incurrit hanc Cenſuram, ut Caiet. notat, nam hanc vim habet verbum illud in hac lege poſitū, Religioſi, qui, &c. præſumpſerint.* Verum igitur privilegium propoſitum: & ut tale etiam expreſsè illud recognoſcunt Henriquez *libr. 8. cap. 55. Fillituccius to. p. tract. 4. cap. 9. n. 261. in fine. Duardus in §. 2. Cap. Omnis utriuſque, diſp. 5. ſec. 6. n. 6. in princip.* & alii plures. Advertentes dictam excommunicationem non extendi ad alios Sacerdotes, ſed ſolum ad Religioſos: Cum in *dicta Clementina* fiat tantummodo mentio Religioſorum, in pœnis autem non eſt facienda extenſio, etiam ſi quædam ſimilitudo, vel rationis æqualitas intercedere videatur, reſtringendæ enim ſunt pœnæ. Addit *Suarez l. c.* & cum ipſo *Duardus ſec. cit. n. 4.* quod nec adeſt hic fortaſſe rationis æqualitas: Quia in Religioſis potuit eſſe ſpecialis cauſa: quia videlicet cū non poſſint tam facilè ab Epiſcopo coerceri, liberius poſſūt prædictam iuriſdictionē uſurpare, ut ibi *Gloſſa* notat.

571

571 Appellatione autem Religioſorum, quibus ſub cenſura prohibitum fuit miniſtrare Clericis, aut laicis ſanctiſſimam Communionem ut ſupra, veniunt non ſolum ii (ut advertit *Duardus n. 4. cit.*) qui in aliqua Religione à Sancta Sede approbata, tria ſolemnia Vota emittunt, ut ſunt *Noſtri, Dominicani, Franciſcani, &c.* Verum etiam qui emittunt tria Vota ſimplicia, ut ſunt *Patres Societatis Ieſu*. Non tamen comprehenduntur illi, qui in aliqua Congregatione collegialiter vivunt, profeſſionem non emittentes, ut ſunt illi de Congregatione Romæ inſtituta *à Sancto Philippo Nereo*. Nec comprehenduntur Religioſi, qui Rectores, aut Parochi ſunt ſæcularium: ut habetur etiam ex *Navarro in Man. cap. 27. n. 107. Henriquez l. c. litt. B. Fagund. de hoc præcep. lib. p. cap. 5. n. 12. idem Duardus n. 4. cit.* & alii.

572 His tamen non obſtantibus, de facto hodie ex privilegio Romani Pontificis, poſſunt Religioſi per ſeipſos ubique terrarum quovis anni die miniſtrare Euchariſtiam ſæcularibus, & Clericis, excepto ſolo die Paſchalis Reſurrectionis, ut conſtat *ex Compendiis ſuorum Privilegiorum*: unde *in Noſtro Clericor. Regular. Tit. Communicare, §. p.* ſic habetur: *Omnes Chriſti fideles quovis anni tempore Rectorum Parochialium Eccleſiarum licentia minimè requiſita, poſſunt à noſtris Sacramentum Euchariſtiæ recipere, præterquam in die Paſchæ Reſurrectionis: & in mortis articulo, niſi neceſſitas urgeat.* Et quamvis huiuſmodi privilegium ſit nobis conceſſum citra limitationem, ſeu exceptionem diei Paſchatis, nihilominus *Pater Peregrinus d. Tit. §. 2. in Scholio.* vult diem illum cenſeri exceptuatum; quoniam in generali conceſſione non veniunt inſolita, niſi mentio de illis ſpecialis facta ſit, ad quod allegat *c. fin. de Offic. Vicar. libr. 6.* Et ibidem pariter probat, cenſeri diem illum etiam exceptum quoad Vagos, Advenas, & Peregrinos, *per Bullam Eugenii IV.* Qui declaravit quoque optimo iure ſatisfactum eſſe: *Canoni, ſeu Decretali Omnis utriuſque ſexus*. Si in Hebdomada Sancta, vel infra octavam Paſchæ Reſurrectionis Dominicæ Euchariſtiæ Sacramentum accipiat. Hinc patet diem Paſchæ exceptum, non debere ſumi, vel intelligi materialiter, hoc eſt de ipſo tantū, & præciſo die materiali Paſchatis, ſed formaliter; id eſt non de ipſo die Paſchatis, ſed quod nō liceat Religioſis miniſtrare Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſæcularibus in eorum Eccleſiis ut ſupra, quando in eiſdem illi communicant ad implendum præceptum communionis annualis tempore Paſchatis, ſive illud Paſcha comprehendat octo, vel quindecim dies: ſive de more alicuius Regni, vel Provinciæ comprehendat etiam totum illud tempus quod intercedit à primo die Quadrageſimę uſque ad Dominicam in Albis, aut Paſtoris boni. Et hoc eodem pacto explicat diem illum Paſchatis exceptum. *Suarez ſec. 2. cit. verſu Cenſeo igitur*. Sub his verbis: *Cenſeo igitur veriorem interpretationem eſſe, mentem Pontificum fuiſſe excipere communionem Paſchalem, non materialiter (ut ſic dicam) id eſt quæ fit in ipſo primo die Paſchatis, ſed formaliter, ſeu prout præcepta eſt lege, quæ præcipit, ſemel communicare in Paſchate: nam quia Cap. Omnis, &c. ſolum præcipit communicare in Paſchate, illud Paſcha comprehendit (ut poſtea declaratum eſt) octo, vel quindecim dies, &c. quare omnis communio, qua impletur illud præceptum, dicitur Paſchalis, ſeu in Paſchate facta.* Ita *Suarez*, quem etiam refert, & ſequitur *Fagund. præcept. 3. Eccleſiæ lib. p. cap. 5. n. 9. & libr. 3. cap. 2. n. 18.* utrumque verò refert inſuper, & ſequitur *Duardus ſectione 6. cit. n. 7.* ubi etiam cum *Medina libr. p. cap. 11. §. 13.* inquit, poſse quemlibet Sacerdotem Sæcularem, dum celebrat in Monaſterio Religioſorum Mendicantium, cum licentia Sacriſtæ miniſtra-

re

re Sæcularibus Euchariſtiam etiam in tempore interdicti per privilegium à *Iulio II.* Conceſſum. Et ſimile privilegium habent etiam (inquit *Fagundez cap. 2. cit. in princip.*) Religioſi Societatis Ieſu, conceſſum *à Paulo IV. anno* 1549.

573 Ex quibus valet inferre cum eodem *Fagundez n. 9. cit.* poſſe Mendicantes, & etiam Patres Societatis in ſuis Eccleſiis, ex devotione fidelium, illis miniſtrare Euchariſtiæ Sacramentum in ipſo die Paſchatis: quamvis enim ſemper iſte dies à Summis Pontificibus ſimpliciter excipiatur: tamen illius diei exceptio ſimpliciter ideo à Summis Pontificibus fit, ut omnes fideles ſuas adeant Parochias ad ſatisfaciendum huic præcepto. Quare poterunt quidem huiuſmodi Religioſi, etiam in ipſo die Paſchatis, ſicut & in reliquo tempore Paſchatis, licitè, & ſine ſcrupulo prædictam Euchariſtiam miniſtrare in ſuis Eccleſiis ex devotione, non tamen ex obligatione, & intentione ſatisfaciendi præcepto prædicto. Unde fidelibus iis, qui iam Eccleſiæ præceptum impleverunt, & iis etiam, quibus tempus implendi, ſive de iure, ſive de conſuetudine nondum eſt elapſum, poſſunt ex devotione Mendicantes ſacram Euchariſtiā miniſtrare, abſque ullo ſcrupulo, & peccato, & illi ex eo pio devotionis affectu liberè ibi ad menſam Euchariſtiæ poſſunt accedere; non tamen animo ſatisfaciendi præcepto. Ita *Fagundez*. Cui eidem explicationi adhærent etiā *Vaſq. Coninch, Laymann, Miranda, Palaus, Leſſius, Lezana, Amicus*, & alii, quos refert (non diſſentiendo ab ipſamet explicatione) *Diana to. 2. Coordinato tract. 2. reſ. 23. n. 2. par. 9. tract. 9. & 4. Miſcell. reſ. 27.* apud quem tamen *n. 4.* non deſunt (his non obſtantibus) qui velint adhuc excipi ipſum primum diem Paſchæ, ita ut in eo non liceat Regularibus ſacram Euchariſtiam miniſtrare, etiam ex devotione ſumentibus, etiamſi iam præcepto ſatisfecerint. Quod probant tum ex verbis Summorum Pontificum in eorundem conceſſione, ſeu privilegio poſitis, tum ex declaratione Sacræ Congreg. Concilii, emanata *die 9. Iulii* 1644. cum ſubſcriptione *Sanctiſſimi D. N. Innocent X.* cuius tenorem refert *Diana reſ. cit. 23. n. 5.* videatur.

574 Quæres hìc, an in articulo mortis, aut neceſſitate urgente, abſente, & deficiente Parocho, poſſint fideles accipere Euchariſtiam à Regularibus; & an iſti tunc poſsint eam illis licitè adminiſtrare? Reſpondeo primò, poſse miniſtrare Regulares Sanctiſsimum Viaticum (imò & Extremam Unctionem) abſque licentia Parochi, ſuis Mercenariis, famulis, operariis, & ſervis ipſorum Religioſorum, ac quibuſvis eorum Hoſpitibus etiam Sæcularibus in articulo mortis conſtitutis. Imò & id etiam poſſe extraneis, quos in locis ipſorum Religioſorum in mortis articulo reperiri contigerit: hocque ex privilegio *Pii IV. & Pii V.* quo gaudent per communicationem Regulares: & refertur *à Patre noſtro Peregrino in Compendio noſtrorum Privilegior. Verbo Communicare, §. 3. pag.* 111. tenoris ut ſequitur: *Presbyteri noſtræ Congregationis Sacramentum Euchariſtiæ, etiā pro Viatico conſtitutis in articulo mortis, & Sacramentū extremæ Vnctionis miniſtrare poſſunt cæteris Clericis, & Fratribus noſtræ Congregationis, item Mercenariis, famulis, Operariis, & Servis noſtræ Congregationis: ac quibuſvis Hoſpitibus ſæcularibus, & extraneis, quos in locis, vel in habitationibus noſtræ Congregationis tunc reperire contigerit, & in mortis articulo, & quoties de illo dubitare contigerit, etiam Diœceſanorum locorum, & Sacerdotum Curatorum quorumcumque, etiam in quorum Civitatibus, & Diœceſibus, ac Eccleſiarum Parochiis reſpectivè Eccleſiæ, & loca ipſius Congregationis nunc, & pro tempore fuerint, aut aliorum quorumcumque licentia minimè obtenta, nec petita: & in caſu quo non daretur licentiam petendi ſpa-*

tium propter repentinam neceſsitatem, poſſunt Sacramenta ſupradicta miniſtrare etiam alijs quibuſcumque infirmis, etiam in mortis articulo conſtitutis, ubique in caſu neceſsitatis ſupradicto, etiam nulla ad hoc per nos petita, nec nobis conceſſa licentia. Pius IV. noſtrę Congregationi: & Confirmatum à Pio V. anno Domini 1567. *idibus Februarii, ut patet in noſtris privilegiis manuſcriptis: & in Bullario Romano tomo* 2. *Bulla* 31. *ſub Pio V.* §. 17. *fol.* 216. *quæ incipit, Ad Immarceſcibilem, &c.* Et modo in *Bullario novo* ponitur hæc Bulla *fol.* 162. extenditur privilegium *fol.* 163. *columna prima, item* §. 17. poſito ergo hoc indulto, ac privilegio vera utique data reſponſio, ut ex ſe conſtat: In cuius confirmationem, & robur, vide quæ dicunt, & docent *Peyrinus de Privilegiis tom. pr. Conſtit. p. Iulii II.* §. 37. *n.* 92. 93. 94. (ubi etiam, quod ſæcularibus in Conventibus Religioſorum hoſpitibus, ibique infirmantibus, poſſint Religioſi, nedum Euchariſtiam, & Unctionem extremam miniſtrare, verum etiam ſi ibidem decedant, eorum cadavera ſepulturæ tradere, abſque alicuius Epiſcopi, vel Parochi quæſita licentia) *Lezana in Summa to.* 3. *Verbo, Euchariſtia, n.* 10. *& Verbo, Extrema Vnctio, n.* 3. *Iacobus Mancinus in Pract. Viſitandi Infirmos practica* 4. *dub.* 22. *& pract.* 8. *dub.* 31. *Tamburinus Opuſc. de Commun. cap.* 5. §. 5. *n.* 9. *Diana to.* 2. *Coordin. tract.* 2. *reſ.* 21. *n.* 5. *&* 6. *ex par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 12. *Portel. in Dubiis Regularium Verbo, Sacramentor. adminiſtratio n.* 9. *Diana tract.* 2. *cit. Coordinato reſ.* 22. *n.* 6. *&* 7. *ex par.* 10. *tract.* 11. *et Miſcell. p. reſ.* 31. *Quintanad. in Theolog. morali tract.* 5. *Singulare* 4. *n.* 4. *et* 5. *Diana tract.* 2. *cit. reſ.* 63. *ex par.* 5. *tract.* 3. *reſ.* 52. *et eodem to.* 2. *Coord. tract.* 4. *reſ.* 13. *n.* 6. *ex par.* 9. *tract.* 7. *et Miſcell.* 2. *reſ.* 56. *et to.* 7. *Coordin. tract. p. reſ.* 88. *n.* 6. *ex par.* 9. *tract.* 9. *et Miſcell.* 4. *reſ.* 36. aliique.

575 Reſpondeo ſecundò ad quæſitum, poſſe Religioſos rectè, & licitè, in articulo mortis, non ſolum ex privilegio particulari, ſed etiam de iure communi, ſeu potius de privilegio iure communi inſerto, ſæcularibus Euchariſtiam adminiſtrare, deficiente Parocho: ita *Fagund. in hoc præcep. libr.* 3. *cap* 2. *n.* 20. cum aliis ibi relatis, loquentibus tum de Parocho abſente, tum etiam de præſente, ſed malitioſè adminiſtrare nolente. Imò quilibet alii Sacerdotes poſſunt in mortis articulo, abſentibus Parochis, Euchariſtiæ Sacramentum tanquam Viaticum adminiſtrare, quia tunc præſupponitur rationabilis Parochi volũtas; & quamvis hæc non præſupponeretur, præſumitur tamen certa voluntas Epiſcopi, vel Summi Pontificis, & Eccleſię conſenſus, ſi fortaſſis de Parochi iniqua voluntate conſtaret: *Lezana in Summ. Qq. Regular. to.* 3. *Verbo, Euchariſtia quoad Regulares n.* 4. (allegans *Io: de Lugo De Sacram. Euchar. diſp.* 18. *ſec.* 2. *n.* 53.) *Suarez ſec.* 2. *cit. dub. ult. Peyrinus l.c. n.* 91. *Rodriquez to. p. qq. Regul. qu.* 56. *art.* 5. *Henriquez libr.* 8. *de Euchar. cap.* 54. *n.* 2. *Sà Verbo Euchariſtia n.* 4. *Filliuccius to. p. tract.* 4. *cap.* 9. *qu.* 7. *n.* 266. *Bonacina to. p. De Euchar. diſp.* 4. *qu.* 2. *pune. p. propoſit.* 2. *n.* 10. & alii apud eoſdem, fundantes hanc reſponſionem, & ſententiam, *primò*, in privilegiis particularibus Religioſorum ab eiſdem *l.l. c.c.* recenſitis: *ſecundò*, in iure communi, quo conceditur confeſsio in tali articulo. Ergo etiam communio *ex c. Quid in te, de pœn. & remiſs. Tertiò*, in præſumpta rationabili voluntate Parochi (eſſet enim irrationabiliter invitus) vel Epiſcopi, vel Summi Pontificis. *Quartò*, in iure naturali quo tenemur (tenetur & ipſa Eccleſia) proximis in ſpiritualibus neceſſitatibus ſubvenire. Videndus *Fagundez toto n.* 20. *cit.* quem concludit per hęc verba: *Hæc opinio, omnibus penſatis, mihi videtur tenenda, et ſine ſcrupulo ſequenda: tum propter auctoritatem ſuorum Doctorum, quibus contradicere in re tam pia durum eſt; tum quia eſt*

eſt magis pia, & conſentanea Eccleſiæ Catholicæ. Collige ex his Parochos graviter obligati, ut curent, ne ex ſua incuria aliquis ſuorum Parochianorum ſine Sacro Viatico ex hac vita decedat: idem enim præceptum, quod Parochianum in mortis articulo poſitum ad Euchariſtiam ſumendam obligat, Parochum etiam ad eandem exhibendam arctat.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui pro impletione Paſchalis communionis, hanc ex ignorantia recipit ab eo, qui non eſt proprius Parochus, *& Superior, nec de eiuſdem licentia expreſſa, vel tacita, à peccato excuſatur.*

576 Privilegium propono de communione tantum, quæ huius Capitis ſubiectum eſt, cui videlicet ſemel in anno tempore Paſchali fit ſatis ex præcepto Eccleſiæ, iniuncto *in Cap. Omnis utriuſque ſexus,* in quo præcipitur, ut fideles ſemel in anno communionem ſumant à proprio Sacerdote. Veritas autem huius privilegii conſtat ex ſe, nec indiget probatione. *Navarrus in Man. cap. 21. n. 52. in princip.* idem et privilegium admittit nedum, verum etiam illud extendit ad quamcumque aliam communionem etiam liberam, & ex devotione factam, ſub his verbis: *Peccat qui hanc Sanctam communionem percipit ab eo, qui non erat proprius* Parochus, *nec Superior abſque eiuſdem licentia expreſſa, vel tacita, aut privilegio, etiam extra Quadrageſimam, vel Paſcha, etiam in articulo mortis, niſi ignorantia excuſetur.* Rarò tamen hodie accidere poteſt quod fidelis quis ſumat ex devotione Sanctiſſimam Communionem à Sacerdote, qui aliquo titulo ius non habeat illam licitè adminiſtrandi.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Adultus dubitans an adhuc teneatur Euchariſtiam ſumere, & præcepto Eccleſiæ, vel Divino ſatisfacere, ſequens in hoc Parentum, & Confeſſarii iudicium, à quibus prohibetur communicare, excuſatur à peccato ob ignorantiam probabilem.

577 Eccleſiaſticum præceptum ſumendæ cōmunionis obligat omnes fideles utriuſque ſexus, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerunt, ut conſtat ex dictis, & patet ex *cap. Omnis, etc. et ex Trident. ſeſs. 13. Canone 9.* ubi excommunicantur contrarium aſſerentes. Per annos autem diſcretionis intelligendi ſunt ex communi D. D. ii in quibus pueri non ſolum ſunt capaces doli, & peccare poſſunt, ſed etiam talem diſcretionem habent, ut hoc myſterium ſuo modo capere, id tanquam cibū ſpiritualem à corporali diſtinguere, ac proinde ad ipſum cum debita reverentia accedere valeant. Quia tamen in particulari univerſim certa ætas definiri nequit, in qua pueri, & puellæ cenſeri debeant ſufficientem diſcretionem attigiſse, cū alii citius, videlicet circa annum nonum, aut decimum: tardius alii, & circa decimum quartum annum tantū ſpecimina præfatę diſcretionis edere ſoleant. Hinc eſt, quod in hoc, puer, ſive adultus, relinquitur iudicio prudenti parentum, & Confeſsarii, ad diſcernendū de ſui diſcretione, & capacitate, qui non ex ſola ętate, ſed etiam ex ingenii ipſius, ac morum conſtitutione decernant, an obligetur adhuc, nec ne communionis pręcepto, & ſi negativè morali eorūdem prudenti iudicio definiant, adultus verò ipſe, illud ſequēdo, à peccato tranſgreſſionis pręcepti excuſatur, ut in privilegio.

Cui

Cui ſubſcribunt expreſsè *Reginaldus in Praxi to. 2. libr. 29. n. 85.* per hæc verba: *Quartum documentum eſt: Pueros cum dubitare cœperint, an teneantur Euchariſtiam ſumere, ſatisfacere tam præcepto divino, quàm Eccleſiaſtico, ſi in eo Parentum, et Confeſſariorum iudicium ſequantur. Ratio eſt: quia dubitantes de ſufficienti diſcretione, et conſequenter de dicta obligatione, an eos iam adſtringat, excuſabuntur à peccato per ignorantiam: quæ probabilis ex eo cenſebitur, quod ad illam depellendam fecerint id, quod tenebantur facere: nempe exquiſierint* Parentum, *et Confeſſariorum Conſilium, ad quos pertinet ea de re iudicare: ita ut ipſi magis arctentur ad poenam peccati mortalis, ſi quod in ea committatur, quam pueri: ut notant Tabiena in Verbo, Comunicare n. 6. et Caiet. in Verbo, Communio: addens id procedere, etiam ſi in 14. aut 15. anno illi non communicent;* ita *Reginald. et Bonacina De Euchar. diſp. 4. cit. qu. 7. punc. 2. prop. p. n. 2.* ſic ſubſcribens: *Adultus quando dubitat, utrum teneatur communicare, debet conſilium a Confeſſario, vel* Parentibus *petere, ſeque ipſorum conſilio accomodare, cum ipſorum curæ, et regimini ſubiectus ſit: Ita* Paludanus, *Caiet. etc. Et puto cum Emanuele Sà, et aliis, excuſari poſſe adoleſcentes non communicantes, quando prohibentur à* Parentibus *communicare, cum enim ad* Parentes *pertineat explorare, an filii ſufficientem habeant huius Sacramenti cognitionem, ſequitur filios excuſari à peccato per ignorantiam probabilem, quoties prohibentur à parentibus communicare. Idem tenet Reginaldus l. c. n. 85 Chamerota de Euchar. cap. 10. dub. p. ad finem, Caiet., et alii.*

578 Ex his collige, Pueros non ſimul incipere obligari ad præceptum Confeſſionis, & Communionis, ſed citius, & prius ad illud, quàm ad hoc: quod etiam docent communiter D. D. *Navarr. in Man. cap. 21. n. 57. Verſ. Diximus ad id: Suarez to. 3. in 3. p. diſp. 70. ſec. p. Bonacin. punc. 2. cit. n. 3.* aliique apud ipſum. Huius autem ratio eſt, quia ad Confeſſionem ſatis eſt uſus rationis ſufficiens ad peccandum mortaliter, ad communionem verò maior diſcretio, & rationis uſus (*extra articulum ſaltem mortis*) exigitur, quia Euchariſtia eſt & minoris neceſſitatis, & maioris dignitatis, quam Sacramentum Confeſſionis, ſicque illa maiorem animi præparationem exigere videtur. Nec obſtat *Cap. Omnis utriuſque ſexus*, in quo obligantur fideles tum ad communionem, tum ad Confeſſionem poſtquam pervenerunt ad annos diſcretionis: ſicut ergo ad confeſſionem obligantur ſtatim ac habent uſum rationis ſufficientem ad peccandum mortaliter, ita etiam obligari videntur ad communionem ſtatim ac ſunt capaces mortalis peccati, vel ſaltem ſtatim ac pervenerunt ad annos diſcretionis. Non inquam obſtat: & neganda eſt conſequentia *cum citatis*, & aliis: Quia maius iudicium requiritur (ut ſupra) ad Communionem, quam ad Confeſsionem. Cum enim Euchariſtię Sacramentum ſit dignius, & excellentius Sacramento Confeſsionis, maior ætas, & iudicium requiritur ad ipſius excellentiam cognoſcendam, & ad diſcernendum cibum à cibo. Hinc *Theologi in 4. diſt. 9. D. Tho. qu. p. art. 5. quæſtiunc. 4. et Summiſtæ omnes Verbo, Euchariſtia, et Verbo, Communio apud, et cum Suarez ſec. p. cit. Verſ. Sed explicandum,* notant, quod quamvis verba *d. Cap.* & legis, generatim loquantur de hominibus, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, ſimulque obligationem confitendi, & communicandi coniungant, nihilominus non ſtatim ac homo habet uſum rationis, quo ſit capax peccati mortalis, & obligationis confitendi, non ſtatim inquam obligatur hac lege Paſchalis communionis, ſed per aliquod tempus, imò etiam per aliquot annos poteſt ad confitendum priuſquam communicandum obligari. Verba enim legis ſunt accommodatè intelligenda, iuxta genus materiæ: & conſi-

derandũ diſcrimen magnũ inter utrumque Sacramentũ. Cui communi explicationi reſpiciens etiam *Caiet. Verbo cit. Cõmunio* : ait, *Adverte, quod Conſuetudo optima legum interpres, diſtinguit inter annum diſcretionis ad confitendum, et annum diſcretionis ad communicandum, quaſi ad confitendum qualibet diſcretio ſufficiat, ad communicandum autem exigatur diſcretio devota, et reverentialis*.

579 Dixi (*Extra articulum ſaltem mortis*) Quia in articulo mortis Euchariſtię viaticum dari poteſt, ac debet pueris, qui per ætatem doli ſunt capaces, & apti confiteri, tametſi antea nunquam communicaverint, ut colligitur ex *D. Tho. in 3. p. qu. 8. art. 9.* Quod *Navarr. cap. 21. n. 57.* (quem ſequitur *Reginald. lib. cit. 19. n. 84. Verſ. Cæterum.*) fatetur quidem omnibus eſſe conſulendum: Sed *Suarez ſec. p. cit. in fine*, exiſtimat eſſe obligationem, tam ex parte petentis, quã diſpenſantium, quia talis eſt capax fidei, & ſufficientis reverentiæ Sacramenti; & eſt in eo periculo, in quo non expectat commodius tempus ad recipiendum Sacramentum cum meliori diſpoſitione: ergo debet tunc accipere eo modo quo poteſt: ita ipſe. Et pueris, qui ſunt doli capaces, & apti confiteri, poſſe, ac deberi in articulo mortis dari viaticum, videtur eſſe D. D. communis apud *Layman. lib. 5. tract. 4. cap. 4. n. 3.* ubi ait, pro eo tempore generalem regulam tradi poſſe *ex cap. penult. 26. qu. 6.* quod, *Cui Sacramentum pœnitentiæ conceditur, neque Euchariſtiæ Sacramentum negari debet, ſi deſideret*. Et ratio eſt, quia ex una parte Sacramentum iſtud eiuſmodi pueris plurimum prodeſſe poteſt in articulo mortis, & ex altera parte eidem Sacramento nulla fit irreverentia, cum tales pueri tunc ita plerumque qualificari valeant, ut illud cum aliqua veneratione, ac devotione accipiant. Et certè ſi teſte *Henriquez* (apud eundem *Layman. n. cit.*) pueri ritè inſtructi tempore Iubilæi, facilius ad Euchariſtiam admittendi ſunt, cur in articulo mortis eiſdem negaretur?

PRIVILEGIUM QUARTUM

Reus in conſcientia lethalis culpæ, cui dum tenetur ad Communionem accedere deeſt copia Confeſſarii, nec poteſt recedere, aut ſe ſubtrahere abſque iactura propriæ famæ, ſi cum ſola attritione ſupernaturali cognita ſuſcipit Sacramentum, bona fide, & invincibili ignorantia credens illam ſufficere ad bonum Communionis uſum, excuſatur a mortali, nec ponit obicem Gratiæ.

580 **S**Ancta Tridentina Synodus *ſeſ. 13. cap. 7.* Statuit, & declarat nullum ſibi conſcium mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione, ad Sacroſanctam Euchariſtiam accedere debere, iuxta præceptũ Apoſtoli *p. Cor. cap. 11. Probet ſeipſum homo*, Eccleſię conſuetudine declaratum. Ab huiuſmodi autem præcepti (præmittendi Confeſſionem) executione, excuſatur quis, ſi non adſit copia Confeſſoris, & communicandi neceſſitas urgeat. Utrumque enim concurrere debet quãtuncũque quis ſe contritum exiſtimet, ut advertit *Trident. cap. 7. cit.* & obſervant *Nunnus in 3. p. q. 80. art. 4. Palaus par. 4. tract. 21. Diſp. Vnica, punct. 12. n. 5.* & alii.

581. Tunc (per D.D. apud eundem *Palaum l. c. n. 6.* & alios) videtur deeſſe Confeſſarius, adeòque ad Euchariſtiam non præmiſſa Confeſſione licere accedere, ſi urgeat neceſſitas. *Primò*: Si ita à te diſtet, ut nequeas illum abſque gravi incommodo adire, quod prudentis iudicio iudicandum eſt, ſpectatis, tum debilitate tua, & ætate, tum etiam aliis circumſtantiis, ut brevitatis temporis in quo communicare debes, &c. *Secundò*: ſi nullus adſit qui iuriſdictionem habeat, aut cui iuriſdic-

dictionem ex privilegio concedere poſſis: quia deficiente iuriſdictione, Pœnitentiæ Sacramentum miniſtrari non poteſt. *Tertiò*: Quando ſolus adeſt Confeſſor, de quo probabiliter timetur, quod revelabit crimen, vel provocabit ad malum, vel aliud grave nocumentum ex tali confeſſione ſequetur. Nam talis timor cauſa eſt ſufficiens ad excuſandum à Confeſſione ex communi Doctorum ſententia, prout notat etiam *Suarez tom. 3. in 3. par. diſp. 66. ſec. 4. §. Tertius Caſus*. Advertunt tamen aliqui, quod ſi ſolum damnum probabiliter timeatur de quibuſdam peccatis mortalibus, & habeat pœnitens alia peccata mortalia, tenetur confiteri de iſtis: quia ſic præſtat confeſſionem formaliter integram, & præcepto de confeſſione præmittenda ſatisfacit. *Quartò*: Quando nullus adeſt, cui poſſis confiteri ſine interprete. Vel ſolus adeſt Sacerdos mutus. *Quintò*: Si habeas peccatum reſervatum, & nullum aliud mortale, nec pateat aditus ad Superiorem: etiamſi præſens ſit Confeſſarius, qui te non poſſit abſolvere. Si tamen aliis peccatis mortalibus gravatus exiſtas, debes in tali caſu confiteri ea inferiori, ut communiter Doctores. An verò tunc tenearis inferiori confiteri non ſolum non reſervata, verum etiam peccata reſervata, diviſio eſt inter Doctores: Sententia aſſerens omnia peccata reſervata cum non reſervatis, debere dici Confeſſario inferiori, ſecurior eſt, & conſulenda, cum onere poſtea comparendi coram Superiore, ut benè docet *Filliuccius to. p. tract. 4. De Euchar. cap. 8. Verſ. Dico Secundò, in fine. n. 213.*

582 Tunc verò (quoad rem noſtram de communione) urget neceſsitas (quę utique gravis per omnes eſse debet, cum res etiam ſit gravis prætermittere executionem præcepti divini, & in materia tam gravi) & quæ, ut dictum eſt, ſimul cum abſentia Confeſsoris concurrere debet, ut à Confeſsione communioni præmittenda quis excuſetur, cum is videlicet (aliis caſibus omiſsis, quę videri poſsunt apud Doctores) ſine gravi nota, & ſui infamia non poteſt omittere cōmunionem; & quando ex huius omiſſione ſequitur non ſola admiratio, ſed ſcandalum: *Filliuccius cap. cit. Verſu, Quartò quæro, n. 214.* ut eſſet ex. gr. ſi aliquis acceſſiſset ad locum communionis, nec poſset ſine nota infamiæ recedere; D.D. communiter, & ita, ut *Fagundez cap. cit. n. 9.* aſſerat, quod hæc ſit communis cauſa, & neceſſitas ab omnibus Doctoribus ſine controverſia recepta, ſi ſequatur ſcandalum, Miſſam, aut communionem omittendo, aut gravis infamia, quæ moraliter vitari non poſſit. Dixi (*quoad rem noſtram de communione*) Quia ſi loquamur de Sacerdote celebrante, plures etiam caſus enumerantur à Doctoribus, in quibus poteſt ipſe quoque (exiſtens in mortali) carente copia Confeſsarii, & gravi neceſsitate urgente, Miſsam celebrare abſque prævia confeſſione: Caſus eſt talis (per *Suarez ſec. 4. cit. Henriquez lib. 8. De Euchar. cap. 46. Fagundez Præcep. Eccleſ. 3. lib. 3. cap. 9. n. 4. Dianam to. p. Coordin tract. 3. reſ. 155. n. 2. ex p. 9. tr. 3. reſ. 17.* & alios) Si neceſsitas proximi in articulo mortis urgeat, ita ut neceſse ſit Sacrum facere, & hoſtiam conſecrare ad illum communicandum, & non detur copia Confeſſarii; tunc enim rectè poterit Sacerdos, habens etiam conſcientiam peccati mortalis, celebrare: quia in tali caſu neceſſitas proximi, ut propria reputanda eſt, iuxta illud: *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*. Et in eodem caſu dantur prædictæ duæ conditiones requiſitæ ad communicandum, & celebrandum, non præmiſsa Confeſsione, neceſsitas videlicet urgens, & defectus copiæ Confeſsarii. Et parum refert, quod huiuſmodi neceſsitas non ſit propria, ſed proximi, cum pro propria habenda ſit. In his igitur, & aliis ſimilibus caſibus, qui apud citatos, & alios videri poſſunt, licet exiſtenti in mortali celebrare, &

communicare abſque prævia Confeſſione.

583. Licet inquam: Sed habita prius contritione: Unde aſſerendum eſt, quibus in caſibus poteſt aliquis (in mortali exiſtens) communicare ſine prævia Cōfeſſione, eum debere conari ad cōtritionem eliciendam: quæ aſſertio certa eſt, & adeò, ut *Diana n. 2. cit.* dicat: *Qui habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non poteſt, tenetur ad habendam prius contritionem, quam ad hoc Sacramentum accedat. Atque adeò nunquam dignè accedet, niſi probabiliter, & inculpabiliter exiſtimet ſibi eſſe peccatum per contritionem remiſſum. Et hæc aſſertio tam certa eſt, ut contraria, nec probabilis ſit, nec ſine temeritate defendi poſſit. Et in hoc conveniunt omnes Doctores*: ità *Diana*, & optimè. Notat tamen *n. 3. cum Præpoſito in 3. p. qu. 80. art. 3. dub. 3. n. 15* Quod ſi talis bona fide putet ſe contritum, poteſt hoc ſacramentum ſumere: neque peccaturum ſi ſubdubitet, an fortè ſufficientem habeat contritionem: nam morale iudicium, quod de noſtris actibus formare poſſumus, non excludit neceſſariò omnes metus dubitationis. Quare autem teneatur talis ad contritionem ſaltem putatam, & exiſtimatam aſſignatur ratio hæc communiter à D. D. Quia videlicet tenetur ad ſe probandum: & quia Euchariſtia eſt Sacramentum vivorum inſtitutum ad dandam ſecundam gratiam, nutritionem ſpiritualem per modum cibi: ergo requirit ſumentem in vita gratiæ. Favet etiam *Trident. cap. 7. cit. in princip.* dum ait: *Cavere quiſque debet, ne abſque magna reverentia, & ſanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat.* Hinc ſi quis cum attritione cognita accederet ad communicandum, peccaret mortaliter, quia manducaret indignè, conſequenter nec poſſet recipere effectum gratiæ cui in manducatione obicem poneret.

584 Excuſaretur tamen ab hoc mortali, & reciperet effectum gratiæ, ſi accederet nedum cum contritione exiſtimata, ſed etiam cum attritione ſupernaturali cognita, quam ex ignorantia invincibili nihilominus crederet ſufficere, ut in propoſito privilegio; cuius ratio eſt: Quia huiuſmodi attritio videtur æquivalere attritioni exiſtimatæ contritioni. Accedit etiam pro privilegii huius confirmatione, Doctorum auctoritas, quæ extat explicita, ut ſequitur. *Suarez* namque *to. 3. in 3. part. diſp. 63. ſec. 2. in fine*: ſic ait; *Ad caſum de homine, qui probabili fide, & ignorantia putat ſufficere ad dignam ſumptionem attritionem cognitam, dicendum eſt, illum revera conſecuturum primam gratiam per hoc Sacramentum: Quia illa ignorantia etiam excuſat à peccato, & obice indignæ ſumptionis. Et dici poteſt illa attritio æquivalere attritioni exiſtimatæ contritioni, quia exiſtimatur ſufficiens diſpoſitio tam ad gratiam, quam ad dignum uſum Sacramenti.* Et idem habet *diſp. 66. ſec. 5. verſ. Ad fundamenta*: per hæc verba: *Qui cum ſola attritione recipit hoc Sacramentum, non ſanctè, ſed indignè recipit illud, quia accepit in pravo ſtatu, et revera manducat illud in peccato mortali, nam prius manducat Sacramentum quam ab illo poſſit recipere effectũ, in termino enim manducationis dandus eſſet effectus: & ideò ſi ſciens hoc faciat, peccatum committet, per quod ponet obicem Sacramento; qui verò accedit bona fide, excuſatur ab hoc peccato, & ideò non ponit obicem, & recipere poteſt effectum.* Hactenus *Suarez*, cui addo *Filliuccium to. p. tract. 4. cap. 8. qu. 5. n. 220. Verſ. Secundò*: ibi enim: *Qui cum contritione exiſtimata, vel cum attritione cognita, quam putat ex ignorantia invincibili ſufficere, accedit, recipit effectum. Nam bona fides excuſat à peccato, & conſequenter non ponit obicem in ipſa manducatione; quare recipiet effectum, quem per accidens conferunt Sacramenta vivorum, remiſſionis videlicet mortalium, & primæ gratiæ.* Noſter tandem *Pater Duardus par. p. Comment. in §§. 2. Cap. Omnis utriuſque*

ſe-

ſexus, diſp. 2. ſec. 8. n. 7. fol. 492. Huic eidem privilegio ſubſcribit, dicens: *Quod diximus de attritione exiſtimata contritione extendimus ad attritionem cognitam ex invincibili ignorantia. Unde ſi quis conſcientiā habens peccati mortalis, de quo cognoſcat habere tantum attritionem, quam probabiliter credat ſufficere ad dignè communicandum, & propterea communicet, is cum novam culpam non contrahat, non ponit obicem Sacramento, atque ideò per accidens dicitur aſſequi primam gratiam.* Igitur ex auctoritate, & ratione verum propoſitum privilegium.

585 Modo hìc quæres: An qui ſic conſcius lethalis culpæ neceſſitate urgente, & ex defectu confeſſarii accedit ad celebrationem, ſeu ad Euchariſticam communionem, non præmiſſa Confeſſione, teneatur cum primùm poſſit confiteri? Reſpondeo, Vel procedit quæſitum de Sacerdote, qui ſic celebravit: vel de quocumque alio, ſive laico, ſive Clerico, vel etiam Sacerdote ipſo ad communionem more laicorum ità accedente: Si de Sacerdote procedit, tenetur utique quamprimum confiteri ex *Trident. ſeſſ. 13. cap.* 7. ubi poſtquam ſtatuit debere conſcium peccati mortalis confiteri antequam recipiat Euchariſtiam, ſic ait in fine: *Quod ſi neceſſitate urgente Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Quibus verbis (ex omnium Doctorum ſententia apud *Suarez diſp. cit.* 66. *ſect.* 8. *in princip. & Filliucium l. c. n.* 221.) continetur utique præceptum. Et quia docuerunt aliqui huiuſmodi *Tridentini* verba tradita eſſe ſub conſilio, *Alexander VII.* hanc opinionem damnavit, prohibendo, & damnando hanc propoſitionem, quæ eſt 38. in ordine propoſitionum, quas idemmet Pontifex damnavit: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.* Quomodo autem intelligēda ſit dicta particula *Quamprimum?* Eorum ſententia Doctorum, qui de illa ſic ſenſerunt: *Illa particula Quamprimum, intelligitur cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur*, fuit pariter prohibita, & damnata ab eodem Pontifice *Alexandro VII.* & inſerta inter cæteras damnatas propoſitiones, & ipſa eſt 39. Intelligi ergo debet, non quidem *ſtatim poſt Miſſam, ſine temporis intervallo*, hoc enim rigidè nimis ſumeretur. Sed vel iuxta Viri prudentis piam explicationem, & arbitriū, cui totum hoc relinquatur, ut ait *Io: De Lugo de Euchar. diſp.* 14. *ſec.* 7. *n.* 161. *in fine*: & qui ex materia huius præcepti, & aliis circumſtantiis iudicet quæ dilatio opponatur huiuſmodi particulæ, ac præcepto, vel non opponatur illi. Vel quod Sacerdos ſaltem intra triduum poſt celebrationem confiteatur, ut habet etiam pro probabili idem *Lugo n.* 163. Et quod meritò dicatur fieri *Quamprimùm*, imò *Illicò*, quod intra triduùm fit, aliis omiſſis, tradit *Gonzalez ad Regul.* 8. *Cancell. n.* 51. ibi: *Illud dicitur illicò fieri, quod intra triduum fit, l. fi. ibi, Illico autem, ideſt intra triduum, C. de Iudiciis.*

586 Adverte tamen cum eodem *Lugo n.* 162. *&* 163. *cit.* Quandoque contingere poſſe quod præceptū illud obliget ſub mortali ad confitendum eadem die: ſi videlicet hodie haberet Confeſſarium, quem cras certò habiturus nō ſit, & cras etiam inſtet neceſſitas celebrādi: in hoc enim caſu, etiā ſi tertia die ſit certò habiturus Confeſſarium, debet nihilominus hodie confiteri; quia illa dilatio, licet pauca ſit quoad tēpus, magna eſt in qualitate, cum ſit cauſa iterum celebrādi abſque Confeſſione, quod eſt contra finem huius præcepti. Dicta ergo tridui dilatio non debet afferre hoc periculum denuò celebrandi abſque Confeſſione. Sed nec etiam ſolum periculum non confitendi poſtea per plures dies: Nam ſi hodie, & nunc habeo Confeſſarium, quem poſtea per dies plures non habebo, hodie, & nunc debeo confiteri; quia dilatio hodierna in hoc caſu adver-

ſari

ſari graviter videtur præcepto Concilii, quo præcipitur Confeſsio, cùm primum fieri poterit, hoc eſt prima habita occaſione, ac opportunitate: cui præcepto utique graviter obſtat qui vult notabilē illam dilationem confitendi poſt primam opportunitatem, & occaſionem. Ceſſante autem hoc, & altero periculo, probabile eſt, quod nō ſit dilatio gravis, ſi intra triduum confiteatur Sacerdos.

587 Si verò quæſitum procedat ſimpliciter tantum, & more laicorum communicantibus, reſpondeo hos non ligare præceptum *Tridentinum*. Unde, qui copiam Confeſſoris non habens, & cōſcius peccati mortalis iuſtificari curavit actu contritionis (ſaltem exiſtimatæ ut ſupra) ut Euchariſtiam ſuſciperet, non tenetur confiteri *Quamprimùm* in *Tridentini præcepto*, quia hoc afficit ſolos Sacerdotes, & de ſolis Sacerdotibus loquitur. Cum enim rigoroſum ſit, eſto maximè conveniens, non debet ultra proprietatem verborum extendi, atque adeo ſolum Sacerdotem peccati mortalis conſcium, neceſſitate urgente, non præmiſſa Confeſsione celebrantem, comprehendere, & afficere debet: in expoſitione namque legis, prçſertim onus imponentis, ſtandum eſt verbis propriè dictis, nec ipſa lex extendenda eſt ad caſum non expreſſum, ità communiter Doctores, unanimi aſſertione affirmantes hoc præceptum non obligare laicos, & ſimpliciter communicantes, ſed ſolos Sacerdotes. Et ratio differentiæ, ac intentio Concilii in hac lege aſsignari poteſt cum *Suarez diſp. cit. 66. ſec. 7. littera B, & Lugo n. cit. 162. in princip.* Quia videlicet cum ad celebrandum maior quædam reverentia, ac præparatio requiratur, voluit Concilium Sacerdotum conſcientiæ, & puritati conſulere, qui propter neceſsitatem celebrandi facilius poſſent confeſsionis remedium negligere; idcircò providere voluit permittendo eis quidem ita celebrare cum contritione in caſu veræ neceſsitatis, ſed ut maneret etiam in ipſis obligatio confitendi data occaſione, ut ſic tollatur periculum ſępius celebrandi abſque confeſsione; ſeu ne facilè aſsueſcant confeſſionem prætermittere; cum ratione officii ſæpius habeant neceſsitatem celebrandi; quam, vel non habet Laicus communicandi, vel ſaltem rarò, cum præſertim regulariter poſsit confiteri illi Sacerdoti, à quo Communionem accepturus eſt. Hinc non eſt par ratio de Sacerdote celebrante, & de Laico communicante.

588 An autem teneatur ad hoc *Tridentini* præceptum qui celebrat non præmitteudo confeſsionem ex oblivione peccati, reſpondeo negativè cum *Suarez Filiuccio, Lugo l. l. c. c.* & Doctorum communi. Quia Concilium loquitur tantùm de Sacerdote, qui conſcius ſibi peccati mortalis, celebrat abſque præmiſſa confeſsione, urgente neceſsitate, ille autem, qui propter oblivionem non eſt ſibi conſcius peccati, non poteſt comprehendi hac lege *Tridentini*, cum ſit ſermo in ipſa de neceſſitate urgente, cum conſcientia, ſeu ſcientia peccati, quæ ſcientia omninò excludit oblivionem. Si quis tamen ex oblivione ad celebrandum accederet, & ante communionem ſui peccati recordaretur, & nihilominus communicaret, non prævia Confeſsione, cum ſola tamen contritione ad evitandum ſcandalum, aut quia copiam Confeſſarii non habet, tunc comprehenditur ſub eiuſmodi *Tridentino* præcepto: nam tunc communicat non prævia Confeſſione, ob urgentem neceſsitatem, & cum conſcientia mortalis peccati. *Suarez ſec. 7. littera D.* Quod quidem verum eſſe ait, ſive ante inchoatam celebrationem non fuerit confeſſus: ſive Confeſsionem præmiſerit, & deindè ante Communionem meminerit peccati obliti; quia tenebatur illud confiteri ante Communionem ex Divina lege, & ſolum illud omiſit ſine peccato ob urgentem neceſsitatem: quod utrumque docent & plures alii

Non

Non habet tamen locum præceptum hoc *Tridentinum*, in eo Sacerdote, qui malitioſè, ac culpabiliter celebravit, omiſsa confeſsione, quamvis ſciret ſe eſse in mortali: quia ut patet ex ipſiuſmet præcepti verbis, non militat in iis, qui non urgente neceſſitate, in peccato celebrant. Vide *Suarez, Filliuccium, Lugum, Duardum l. l. c. c.* & alios, apud quos etiam habes, *Tridentinum* præceptum obligare pariter celebrantem Miſsam in *Paraſceve*, etiam ſi non conſecret; aut ſi poſt conſecrationem peccaret mortaliter, & communicaret tantum præmiſsa contritione: item abſolventem Sacrificium ab alio inchoatum. Eo quia in his omnibus caſibus agit Sacerdotem, & miniſtrum publicum Eccleſiæ, & ideò comprehenditur ſub obligatione Sacerdotum.

589 Non deſinam hoc loco advertere eum *Fagund. cap. 9. cit. n. 7.* faciliùs concedendam eſſe licentiam Sacerdotibus celebrandi in neceſsitate abſque confeſsione, deficiente copia Confeſſarii, præmiſſa contritione, quàm laicis communicandi: quia Miſsæ Sacrificium prodeſt pro defunctis ex opere operato, eſtque Sacrificium commune, & valdè utile. Unde neceſsitas ex parte Sacerdotis non tam rigoroſè accipienda eſt quoad celebrationem, quam ex parte laici, quoad communionem. *Sylveſter Verbo Euchariſtia 2. num. 9. ad finem.* Sacerdotis neceſsitatem, de qua hìc, intelligit, ut ſequitur: *Ego puto, quod hic ſub nomine neceſſitatis, intelligatur omne excuſans ab irreverentia Sacramenti: ut ſi eſt obligatus ad celebrandum, vel ſi non celebrando generaret ſibi infamiam, vel admirationem: vel nuper deceſſit anima indigens Sacrificio probabiliter: aut ſi imminet ſolemnitas magna, in qua valdè utile ſit animæ celebrare: aut ſi tantus ſit fervor in eo, qui peccavit, quod inde ex Sacrificio ſperet magnum iuuamen contra peccatum, & huiuſmodi. In his enim caſibus, deficiente copia Confeſſarii, datur neceſſitas ſufficiens, ut contritus Sacerdos poſſit licitè abſque Confeſsione celebrare. Et ratio eſt evidens: quia tota ratio, & fundamentum obligationis præcepti Divini, præmittendæ Confeſsionis ante communionem, quãdo conſcientia peccati mortalis gravet, ea eſt, ut reverentia habeatur erga tantum Sacramentum, quæ naturali lumine illi debetur: concurrentibus autem his caſibus, & circunſtantiis, poteſt maior reverentia in aliquo Sacerdote dari non confeſſo, quàm aliàs plerumque in multis confeſsis.* Hæc *Sylveſter ibi*, & ex ipſo *Fagundez num. 7. cit.*

590 Pro complemento tandem huius privilegii, referam hìc quæ cum & ex aliis docet *Leander par. 2. tract. 7. diſp. 7. à qu. 16. uſque ad 21. incluſivè*, eo quia eadem mihi quoque videantur probabilia. Docet *primò*: Quod ſi Sacerdos poſt introitum, ſed ante conſecrationem recordatur ſe in mortali eſse, quamvis abſque ſcandalo, aut nota poſſit confiteri, ad id non tenetur; quia non decet cæptum Sacrificium interrumpere; & in hoc caſu ait debere Sacerdotem contritionem elicere, & Miſsam cœptam perficere. *Secundò*: Nec eundem Sacerdotem exiſtentem iam in Altari teneri præmittere Confeſsionem (quamvis abſque nota, & ſcandalo id poſsit facere) ſi antequam inchoet Miſſam recordetur culpæ mortalis. Sed poſse, habita contritione (ſi aliorum peccatorum Confeſsionem præmiſit) Miſſam inchoare, & perficere. Quia ſi Laicus poteſt Euchariſtiam ſumere, caſu quo iam Sacræ communicaturus aſsiſtens, recordetur alicuius mortalis non confeſsi, non præmiſsa confeſsione illius, etiam præciſa omni nota, & periculo infamiæ (ut mox dicetur) Quare hoc idem nequibit Sacerdos, ſi hoc illi accidat iam in Altari ad Sacrificium celebrandum exiſtenti? *Tertiò*: Etiam Laicum iam Altari applicatum coram aliis, ut ſuſcipiat Euchariſtiam, ſi recordetur alicuius mor-

ta-

talis; poſse non præmiſsa Confeſſione, illam ſuſcipere, etiam præciſa nota, & ſcandalo, dummodo poſt ſumptionem Euchariſtiæ peccatum illud oblitum confiteatur. Quia cum actio communicandi ſit quodammodo inchoata, non decet ob reverentiam Euchariſtiæ ab illa Divina menſa recedere, donec perficiatur: ſicut à menſa Principis recedere non decet ante peractum convivium; poſtquam aliquis ad illam ſedet. *Quartò*: Quod Sacerdos (vel Laicus) qui prius confeſſus fuerat, & poſtea dum iam eſt in Altari recordatur peccati in Confeſsione obliti, non teneatur ante Communionem elicere contritionem de illo. Quia iam ſupponitur in ſtatu gratiæ per confeſsionem præmiſſam, & abſolutionem indirectam eiuſdem peccati obliti; unde non eſt neceſſaria contritio ad huiuſmet remiſſionem. Secus tamen eſſet dicendum caſu quo non eſſet præmiſſa Confeſsio: quia tunc tenetur ante communionem confiteri. *Quintò*. Quod Sacerdos qui non præmiſit Confeſsionem, ſi in Miſſa recordatur ſe eſse in peccato, non tenetur ſtatim ad eliciendam contritionem, ſed poteſt proſequi Miſsam non contritum, uſque ad conſecrationem, ſi memoria peccati occurrat ante illam: vel uſque ad communionem, ſi poſt conſecrationem occurrat. Quia ſtatus gratię ſolum requiritur ex præcepto in conficiente, vel recipiente Sacramentum, non in exercente alias actiones Ordinis ſacri, conſequenter contritionis defectus in aliis partibus Miſſæ, non erit peccatum ſaltem mortale. *Sextò*, docet Sacerdotem, qui Confeſſionem præmiſit, & poſtea antequam ad Altare accedat, recordatur alicuius peccati non confeſsi, teneri illud confiteri priuſquam communicet, *præciſis* circunſtantiis, quæ excuſare poſſunt. Quia præceptum confitendi ante Communionem, non eſt præceptum confitendi utcumque, ſed confitendi omnia peccata ante Communionem, ſi fieri poteſt: hæc *Leander* cum aliis, & ex aliis ab ipſomet allegatis.

CA-

CAPUT XVII.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ
CIRCA QUARTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM,

De Ieiunio.

591 IEiunium duplex eſt, Naturale, & Eccleſiaſticum. Primũ eſt perfectiſsima abſtinentia ab his, quæ guſtu percipiuntur, & à qualibet re ſumpta per modum cibi, & potus, quod frangitur quoties aliquis cibus, vel potus tranſmittitur ad ſtomachum: unde qui deguſtat aliquid, illudque non traiicit ad ſtomachum, non frangit ieiunium naturale, ut benè *Reginaldus lib. 4 n. 125. Filliuccius tract. 27. par. 2. cap. p. n. 5. in fine*: aliique. Quia ieiunium naturale frangitur per comeſtionem, & potionem: comeſtio autem, vel potatio contingit dum tranſmittitur aliquid ad ſtomachum per modum cibi, & potus. Secundum eſt, quod ab Eccleſia præceptum eſt, & ab eadem pro diverſis temporibus, & diebus inſtitutum, quo præcipitur unica comeſtio in die, ideſt, à media nocte, ad mediam uſque noctem futuram: hinc ieiunium Eccleſiaſticum eſt abſtinentia voluntaria à cibo iuxta ritum Eccleſiæ, vel iuxta modum ab Eccleſia omnibus fidelibus præſcriptum. Licet autem ſemel tantum in die ieiunii veſci liceat de Iure, conſuetudo tamen introduxit parvam cœnam. A quibus autem cibis ſit abſtinendum tempore Ieiunii Eccleſiaſtici, ſatis ex communi praxi fidelium perſpicuum eſt, abſtinendum eſse à Carnibus. Huiuſmodi verò Ieiunium impoſitum eſse ab Eccleſia ſub præcepto, certum eſt: Quia ita in iure habetur, *Cap. Non liceat. Cap. Non oportet. Cap. Placuit, de Conſecrat. Diſt. 3. Cap. Quadrageſima, de conſecrat. diſt. 5. cap. p. & cap. Conſilium, de obſervat. ieiuniorum.* Ex quibus textibus non colligitur quidem (ut benè etiam *Paſqualigus de Ieiunio Decis. 30. n. p.*) unum commune præceptum ieiunandi, ſed diverſa præcepta pro diverſis temporibus: Quæ ieiunii præcepta certiſſimè obligant rigoroſa obligatione, et ſub mortali, ut tradunt omnes Theologi cum *D. Tho. 2. 2. qu. 147. art. 3. in corpore.* Iuncta reſponſione *ad 2.* tenent omnes Canoniſtæ *in citatis capitibus*: & omnium fidelium praxis communis: & opinio contraria, quæ videtur eſſe *Caiet. in Summula Verbo Ieiunium, Cap. 4. & 2. 2. qu. 147 art. 3. §. Ad huius evidentiam* (volentis, quod de ſe ieiunium non obliget ad mortale, ac proinde non ſervantes ieiunia indicta peccare tantum venialiter, ſecluſo tamen contemptu) tanquam falſa reiicitur ab omnibus fidelibus, unanimi ſenſu aſſerentibus præceptum Eccleſiaſticum ieiunii de ſe obligare ad mortale. Quod etiam conſtat. Quia certum eſt apud omnes, Eccleſiam poſſe condere leges, & imponere præcepta, quæ obligent ad mortale; ſed ſic eſt, quod hoc intendit Eccleſia in præceptis ieiuniorum à ſe impoſitis, ut (tanquam certum) docent communiter Doctores omnes apud *P. Paſqual. deciſ. cit. n. 3.* ergo. Unde quicumque ad ieiunium Eccleſiæ obligati illud non ſolverint (etiam citra contemptum) ſine diſpenſatione, vel legitima cauſa non ieiunandi, abſque dubio delinquent mortaliter. Cauſæ autem excuſantes à ieiunio, conſequenter à peccato, ſunt,

Aetas, Infirmitas, Labor, Paupertas, &c. ut videre eſt apud Doctores: & ad caſum huius tractatus, & rem noſtram, etiam *Ignorantia* excuſat, ut expreſsè *Bonacina tom. 2. titulo De Peccatis diſp. 2. qu. 8. punc. 3. n. 27. in princip.* per hæc verba: *Qui aliquo die non ieiunat, quia nihil de ieiunio audivit, vel cogitavit, vel dubitavit, excuſatur à peccato contra præceptum ieiunii, & referri poteſt ad invincibilem ignorantiam*. Qua de re ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui poſt adhibitam diligentiam debitam, adhuc dubius eſt, & invincibiliter ignorans, an expleverit viginti, & unum annos, excuſatur à præcepto, & tranſgreſſione ieiunii.

592 Communiſſima omnium ſententia eſt, apud *P. Paſqualigum de Ieiunio, Deciſ. 247. n. 2.* hoc Ieiunii præceptum non obligare, niſi expleto anno vigeſimo primo: uti etiam univerſalis conſuetudo ipſũ ſic interpretatur. Ratio etiam naturalis aſsignatur apud eundem *Paſqualigum deciſ. cit. n. 3.* Quia videlicet uſque ad annum vigeſimum primum durat incrementum corporis, & dum eſt in tali ſtatu natura indiget plurimo, & continuo nutrimento, præcipuè ob abundantiam caloris, unde pueros, & adoleſcentes obligare ad ieiunium ante annum vigeſimum primum expletum, eſset ipſis nimis onerosũ, quia opprimeret naturam tendentem ad augmentum, & complexio debilitaretur, & ad incongruum ſtatum reduceretur. Idcircò Eccleſia non intendit eos obligare, quia non obligat ad ea, quę nimis oneroſa ſunt, & excedunt moralem potentiam, etiam ſi alioquin futura ſint utilia, ut eſset ieiunium pro motibus carnis coercendis etiam ante vigeſimum primum annum, quia non intendit, quod utile eſt, ſed vult etiam quod non ſit nimis oneroſum.

593 Obligantur igitur Adoleſcentes omnes ad ieiunium (tam Viri quàm fœminæ, *Leander par. 3. de præceptis Eccleſ. tract. 5. diſp. 8. qu. 2.* ex communi item Eccleſiæ praxi, & Doctorum aſsenſu) ſtatim poſt annum vigeſimum primum completum. Quia tamen eorum aliquis poteſt quandoque ità dubitare, an expleverit dictum annum vigeſimum primum (conſequenter an teneatur ieiunare, nec ne) ut adhibita etiam debita diligentia, adhuc id invincibiliter ignoret, in tali caſu excuſatur (ut in privilegio) à præcepto, & tranſgreſsione ieiunii, ad ipſumque non tenetur. Quod admittunt, & docent *Sanchez de Matrim. to. p. diſp. 41. n. 38. Sancius in Selectis diſp. 43. n. 6. & diſp. 54. n. 5. Layman libr. p. tract. p. cap. 5. §. 3. n. 33. Baſſæus Verbo Ieiunium 2. n. 11. Verſ. Qui dubitat. Trullench in Decal. libr. 3. cap. 2. n. p. Fagundez quarto Eccleſ. præcep. libr. p. cap. 8. n. 7. Diana to. 4. Coordin. tract. 6. reſ. p. ex p. p. tract. 9. reſ. 49. Didacus de Narbona in Annalib. Iur. ann. 21. qu. 2. n. 15. Paſqualigus de Ieiunio deciſ. 255. Leander par. 3. tr. 5. diſp. 8. qu. 13.* aliique plures apud citatos, & communiter. Et ratio omnium communis eſt: Quia in tali dubietate, & ignorantia, poſſeſſio ſtat non pro præcepto ieiunii, ſed pro libertate illius, qui toto tempore antecedenti vigeſimum primum annum non habuit. Et quia ante dubium eſt in libertate non ieiunandi, qua libertate non debet privari ob præceptum dubium. Quod confirmatur; quia ius incertum non poteſt prævalere contra ius certum, minus namque non poteſt prævalere contra maius: ſuppoſito autem dubio, & ignorantia ſtante de complemento anni vigeſimi primi, adeſt ius certum poſſidendi propriam libertatem,

Google

& ius præcepti obligantis ad ieiunium, incertum eſt: quia cum præceptum non obliget, niſi completo anno vigeſimo primo, dum dubium eſt tale complementum, remanet etiam dubia obligatio; quia remanet dubium fundamentum, ſeu materia circa quam verſatur talis obligatio. Igitur quando quis neſcit, & ignorat tempus præciſum quo complet annum vigeſimum primum excuſatur ab obligatione, & trangreſſione ieiunii, ut in privilegio propoſito; nec tenetur ieiunare; niſi quando poteſt formare determinatum iudicium, quod talis annus iam ſit completus. Antequam enim tale iudicium formare poſſit, remanet dubius, & ideò non ſubiicitur obligationi ieiunii. (Adverte hic obiter cum *Sanchez, Sancio l. l. c. c. Palao par. p. diſp. 3. puncto* 8. *n.* 7. & aliis, quod qui dubius item eſt, & neſcius, an habeat ætarem requiſitam ad Ordines, & Beneficia, non poterit ad illa promoveri: quia toto tempore antecedente dubium, obligatus erat non aſcendere ad Ordines, vel Beneficia ante ætatem, unde poſſeſſio eſt pro præcepto, donec conſtet de ætate, ergo non poterit illo deobligari, dum non probat ætatem.)

594 Si autem ex uno capite probabile ſit quod annus vigeſimus primus ſit cōpletus, & ex alio capite etiam probabile, quod non: tunc utrumlibet ſequi poteſt, quia non eſt maior ratio de una parte, quàm de altera, & ideò ex libertate ſua poteſt ſe determinare. Si verò magis probabile ſit, quod non compleverit, non tenetur ieiunare, quia iuxta maiorem probabilitatem poteſt iudicare quod non compleverit. Ita etiam *Baſſæus verſ. cit. & P. Paſqualigus deciſ. cit. n.* 4. qui quærens *n.* 5. Quid agendum ei, qui nedum ignorat diem, aut menſem, in quo complet annum vigeſimum primum, ſed etiam annum, ut non rarò contingit in rudibus, qui neſciunt quem annum ætatis agant, an vigeſimum primum, an decimum nonum, an vigeſimum ſecundum, vel tertium, nec habent media, ex quibus certificentur, vel quia neſciant, aut nō recordentur ubi Baptizati, vel ex aliquo alio capite. Reſpondet, ſervandum eſſe, quod moraliter poſſibile eſt. Unde quadam morali æſtimatione determinanda eſt ætas habita, ratione eorum omnium, ex quibus colligi poteſt; & ſi ipſi hoc præſtare non poſſunt, debent ſe remittere iudicio prudentis Viri, aut Confeſſarii ſi ſit prudens: & tunc tenebitur ieiunare, quando iuxta moralem æſtimationem ſtatuatur, eſſe completum vigeſimum primum annum: antequam autem hoc ſtatuatur, non tenebitur, nam nondum erit ſubiectum aptum ad ſuſcipiendam obligationem: ita *Paſqualigus*, & ex ipſo *Leander diſp. cit. qu.* 14. Quamvis autem ante expletum annum vigeſimum primū non teneatur ieiunare, tenetur tamen diebus ieiunio dicatis, à carnibus, aliiſque cibis prohibitis abſtinere, uti & omnes adulti: *Trullench in Decal. libr.* 3. *cap.* 2. *dub.* 6. *n. p. in fine*, & communiter: Quia ſunt duo præcepta, unum ieiunandi, à quo ratione ætatis quiſque excuſatur, ut ſupra: alterum abſtinendi à cibis prohibitis, à quo nullus excuſatur abſque legitima cauſa, demptis infantibus ante ſeptennium, hi enim ſoli, quibus ratio nondum illuxit, ova, lacticinia, & carnes, etiam in Quadrageſima veſci poſſunt; cum hi legibus Eccleſię nondum adſtringantur.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorans an ſit media nox, & comendens, excuſatur à peccato violationis ieiunii, etiamſi die ſequenti ſit ieiunandum.

595 Incipit ieiunium à media nocte, & in media nocte ſequenti terminatur, ut communiter docent omnes, & pro certo ſupponunt.

Ieiunium enim eſt addictum diei, & pro ipſo die indictum; unde durare debet toto integro die indictum, & toto integro die, pro quo indueitur: integer autem dies computatur à media nocte in mediam noctem ſequentem. Quia dies incipit à media nocte, & terminat in media nocte ſequenti: *L. More Romano, ff. De fer.* Ideò autem incipit à media nocte, quia tunc Sol incipit aſcendere ad noſtrum Orizontem: Unde præceptum ieiunii naturalis in ordine ad ſumptionem Euchariſtiæ pro illa die in qua eſt ſumenda, debet conſequenter incipere à media nocte antecedente; quia tunc incipit dies in qua eſt ſumenda: *D. Tho. 3. p. qu. 80. art. 8. ad 5.* In illis verò regionibus in quibus per ſex menſes anni eſt perpetua nox, aut continuus dies, ſervandum eſt præceptum ſecundum capacitatem conſuetudinis illius regionis. De qua re *Paſqualigus Deciſ. Morali 336.* Dicit ergo propoſitum privilegium, quod qui ignorat, neſcit, aut dubitat, an ſit media nox, poſſit comedere, ac cœnare abſque peccato violationis ieiunii, quando in ſequenti die eſt ieiunandum. Quod tradunt *Sanchez de Matrim. to. p. lib. 2. diſp. 41. n. 40.* in quo ſic: *Dubitans an audita fuerit hora noctis duodecima, poterit edere carnes, licet dies ſequens ſit ieiunii, quia poſſeſſio eſt ex parte libertatis, & dubium eſt an tunc ſit præceptum: itaque non eſt dubium an excuſetur à præcepto, ſed an ſit præceptum, & in dubio, dum de præcepto non conſtat, favendum eſt libertati. Contrarium tamen dicendum eßet, ſi hodie eſſet dies ieiunii, & dubitem an ſonuerit hora duodecima noctis, non enim poſſum cœnare: quia poſſeſſio eſt pro præcepto, cùm conſtet hodiernam diem eße ieiunii, & dubitetur an tranſacta ſit. Fagundez præcep. Eccleſ. 4. lib. p. cap. 10. n. 2.* inquiens: *An ille, qui dubitat, an mediam noctem audierit, poſſit in eo dubio carnes edere. Reſpondet Sanchez (l. c.) affirmativè, & optimè: quia perinde eſt dubitare tunc, an ſit media nox; ac dubitare, an detur præceptum ieiunii, ut patet: & in dubiis an detur, & exiſtat præceptum, Votum, lex, iuramentum, aut non detur, dum de re non conſtat, favendum eſt libertati: ut optimè docet Soarius, loquendo de iuramento promiſſorio, & Voto, tom. 2. de Relig. libr. 2. cap. 33. Baſſæus in Florib. Verbo Ieiunium 2. n. 11. Verſ. Si quis.* Ubi ait: *Si quis dubitet, an die Iovis ſit hora duodecima noctis, adhuc poteſt edere carnes, tum quia dies Iovis eſt in poſſeſſione, & non tenetur quis credere non eſſe diem Iovis, quouſque evidenter ſciat. Tum quia, quando quis dubitat, an ſit media nox, dubitat, an inceperit obligatio abſtinendi à carnibus: unde ius præcepti eſt dubium, an valeat pro illo tempore; ius autem dubium non poteſt prævalere contra certum. Idem dicendum de quocumque die in quo comeduntur carnes, ſi ſequens ieiunii, aut abſtinentiæ ſit.* Et idem tradunt omninò *Trullench in Decal. libr. 3. cap. 2. dub. 4. n. 8. Leander par. 3. tract. 5. diſp. 6. qu. 31. Io. Sanchez in Selectis diſp. 43. n. 5. Diana to. 8. Coordinato tr. 2 reſ. 5. ex par. 4. tract. 3. reſ. 18. Palaus par. p. tract. p. diſp. 3. punc. 8. n. 6. Paſqualigus de Ieiunio deciſ. 163.* aliique plures apud eundem, & apud ante allegatos.

596 Ex quibus clarè utique habetur, ut conſtat, & admiſſio ferè communis propoſiti privilegii: & optima, ac fundamentalis eiuſdem met ratio: Quia videlicet, quando quis ignorat, & ignorando dubitat, an ſit media nox, dubitat conſequenter, an inceperit obligatio ieiunandi, ac proindè non comedendi: Unde ius præcepti eſt dubium, an valeat pro illo tempore; & ius comedendi eſt certum, quia certum eſt, quod quilibet poteſt comedere quocumque tempore, in quo non urgeat ieiunandi obligatio; ius autem dubium non poteſt prævalere contra certum.

597 Si dicas, Ius comedendi carnes reddi dubium ex eo, quod dubitatur, an urgeat præceptum ieiunandi, vel abſtinendi à carnibus. Reſp. hoc non poſ-

poſſe dici, quia ius certum non immutatur per dubium, quod adſit in contrarium, atque adeò non cadit à ſua certitudine; alioquin etiam in materia doctrinali, quæ certa ſunt, fierent dubia ex eo, quod in contrarium adeſſent dubitationes: Unde ſequeretur, quod etiam res fidei evaderent dubiæ, quia in contrarium dubitari poteſt. Ità *Paſqualigus*, *Baſſæus l. l. c. c.* & alii.

598 Privilegii huius occaſione, Quæres hìc, quomodo computanda ſit media nox (ieiunii, vel abſtinentiæ causa) an mathematicè, an verò moraliter? Quidque animadvertendum ſit, ob eandem cauſam ieiunii, vel abſtinentiæ, circa pulſationem Campanæ hora duodecima, ſeu in medietate noctis. Reſpondeo, præceptum de ſervando ieiunio à media nocte in mediam noctem, intelligendum eſſe de media nocte moraliter, non mathematicè (ut volunt aliqui apud *Baſſæum n. cit. 11. Verſu, Ex dictis*) computata. Et ratio eſt, quia non poteſt imponi præceptum ab Eccleſia, niſi eo pacto quo ſervari poteſt, alioquin obligaret ad impoſſibile, non poteſt autem hoc obſervari, niſi computetur media nox moraliter tantum: nam mathematicè impoſſibile eſt (moraliter loquendo) ita menſurare, & cognoſci hoc dimidium noctis, ut non contingat aliquis error circa aliquam partem exiguam ſaltem temporis ante, vel poſt mediam noctem naturalem, quia eſt impoſſibile habere inſtrumenta ità perfecta, quibus exactè obſervetur curſus, & motus Stellarum, & Solis: impoſſibile ergo erit obſervare præceptum ieiunii ità exactè, & mathematicè; ut ſtatim à vera media nocte incipiat ipſius obſervantia. Ex qua etiam ſequitur, dari parvitatem materiæ in poſtponendo v. g. coenam poſt mediam noctem, ad quam jeiunium ſubſequitur, ſicut etiam in anticipanda comeſtione in die ieiunii ante mediam noctem; & proinde excuſare à peccato mortali, & etiam veniali, ſi maximè interveniat iuſta aliqua cauſa. Ita *Baſſæus l. c. & Verbo, Communio Sacra, pr. 46. Verſ. Verum quia*: ubi cum *P. Paſqualigo deciſ. Morali 338. n. 5.* putat non eſſe mathematicè procedendum in rebus moralibus, ita ut tempus mathematico modo menſurari debeat, ſed ſufficere, ſi moraliter menſuretur, ita ut in iis, quæ pertinent ad priorem, vel ſubſequentem diem parum referat, ſi pro aliquo exiguo tempore anticipetur, vel poſtponatur. Hinc parum referet ſi etiam ieiunium naturale incipiat paulo poſt à media nocte. Vide eundem *Paſqualig. Deciſ. Morali cit. & De Ieiunio deciſ. 443. n. 8.*

599 Quid verò animadvertendum ſit circa pulſationem Campanæ, ſeu horologii in ſignum medietatis noctis, quæ eſt altera pars propoſiti quæſiti, conſtat ex data antecedenti reſponſione ad primam partem eiuſdem. Cum enim tempus mediæ noctis nequeat exactè obſervari, nec etiam quatenus benè, vel malè indicatur à pulſatione Campanæ, vel ab Horologiis (quæ nec ſunt obvia ſemper unicuique, ut per ipſa poſſit ſe regulare) ut contingit in Oppidis, & Villis, & etiam in Civitatibus: quia non ubique per totam Civitatem audiuntur pulſus horarum, vel non eſt moraliter poſſibile ad eoſdem ſemper attendere: & nunquam ita exactè procedunt, prout conſtat experientia, ut indicent præcisè horam, & tempus, quod currit, ſed ſolum indicant moraliter, nempe plus, minusvè) remanet quod præceptum non obliget, vel obligare poſſit ad exactè obſervandam mediam noctem quocunque modo, ſed ſufficiat, quod ſecundum prudens iudicium ieiunium incipiat à media nocte, ſeu ab illo tempore, quod habetur pro media nocte, quamvis exigua pars temporis poſt medium noctis naturalis computetur pro ipſa media nocte; ita ut etiam ſi poſt medium noctis; aut ut indicatum per horologia, comedatur, aut bibatur,

dum-

dummodo per exiguum tempus id fiat; ità ut ſecundum iudicium probabile non cenſeatur elapſa media nox poſſit adhuc cenſeri ieiunium incipere à media nocte, & ita docet P. *Paſqualigus de Ieiunio, deciſ. 443. n. 9. & 10.* Adde cum *Caramuele in Theologia Regul. diſp. 101. n. 1328. Nullum Horologium eſse infallibile, ideò nulli neceſsariò eſse ſtandum. Omnia Horologia habere vim opinionis probabilis: & Horologia etiam accurata horæ quadrante à veritate ſæpius deviare.* Quę utique facilè admittantur ut probabilia; ne dicam ut certa (ait *Baſsæus Verbo cit Communio Sacr. n. 46. cit. Verſ. Sed quid*) ab his, qui in directione Horologiorum ſunt exercitati: ex praxi enim quotidiana animadvertunt horologia etiam exquiſitiſſima propter variam intemperiē aeris, ſpatio quinque, aut ſex horarum, quadrante horę à veritate deviare. Nec mirum, ſi hæc horologia ſint fallacia, cum pleraque ſolaria, ex quibus illa diriguntur per quadrantē horæ à veritate devient, ut ipſamet ſæpeſæpius animadverti. Ità *Baſsæus*: ad rem cōcludens idem *Caramuel ſub num. cit.* Et dum actualiter hæc ſcribo in noſtro Dunenſi Monaſterio ſito intra mœnia Civitatis Brugenſis, experior tribus quadrātibus aliquot Horologia, quæ benè regulata dicuntur, ab aliis diſſidere: ergo temerarius non erit, qui cenſuerit Urbis Horologia, quæ à ſtolidis ſæpius diriguntur, integro quadrante exorbitare. Ideò quadrante horæ antequam ſonet duodecima, incipit dies ſequens probabiliter, & æquè probabiliter antecedens dies finitur quadrāte poſtquam ſonuerit hora. Hac de re vide *Sanchez n. 40. cit. Verſ. Quod ſi diverſa. Cum ſeq. Palaum part. p. diſp. 3. punc. 8. à n. 6. Trullench dub. 4. cit. Paſqual. de Ieiunio Deciſ. 158. 159. 160. 443. 444. & in Deciſionib. Moralibus Deciſ. cit. 338. 339. Dianam to. 2. Coordin. tract. p. reſ. 111. 112. 113 Ex par. 7. tr. 11. & Miſcell. 2. reſ. 15. Ex p. 3. tract. 4. reſ. 36. Ex par. 4. tract. 3. reſ. 19.* & alios ab eiſdem citatos.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui ex ignorantia ieiunii bis comedit aliquo die in notabili quantitate, excuſatur à culpa, & ab obligatione amplius eo die ieiunandi.

601 PRæter abſtinentiam à carnibus, & cibis vetitis ab Eccleſia in die ieiunii, neceſſaria eſt unica comeſtio pro ſalvando ieiunio; & ità ut ſit de eſſentia ieiunii unica comeſtio: talis eſt fidelium praxis, communis; & ſenſus, ac ſententia omnium Doctorum, tam Canoniſtarum, quàm Theologorum, ut videre eſt apud *P. Paſqualigum de Ieiunio qu. 86. n. p. & Leandrum par. 3. tract. 5. diſp. 4. qu. p. & 2.* Qui etiam notant cum aliis allegatis, quod hæc comeſtionis, prandiique unius præſcriptio, non habetur expreſsè in iure Canonico, ſed tantum ex conſuetudine univerſalis Eccleſiæ, quæ, quia præſcribit modum comedendi in die ieiunii ab Eccleſia præcepti, & mentem interpretatur legiſlatoris, habet vim obligandi tanquam ea, quæ eſt de aliquo neceſſario pro obſervatione ieiunii, quod obſervari non poteſt, niſi circa modum comeſtionis habeatur aliqua præſcriptio: ita P. *Paſqualigus qu. cit. n. 2.* hinc optimè arguit *Leander qu. 2. cit.* Cum in iure Canonico expreſsè cautum non ſit, ut in diebus ieiunii, unicum tantum prandium, comeſtio, ſeu refectio fiat, non reſtat à quo alio capite hoc proveniri poſſit; niſi à conſuetudine Eccleſiæ, quæ vim legis obtinet.

602 Hac ergo lege, & conſuetudine univerſalis Eccleſiæ obligante ſuppoſita, clarè infertur veritas propoſiti Privilegii, & evidens ratio eiuſdem. Etenim, ſi ſubſtantia, & eſsentia ieiunii conſiſtit

in

in unica comeſtione, qui bis comedit in die ieiunii, & in notabili quantitate, non poteſt amplius eodem die ieiunare, quia non poteſt amplius ſervare ſubſtantiam ieiunii: & ſi id facit ex ignorantia, utique non peccat, ergo huiuſmodi ignorantia excuſat ab utroque, à peccato videlicet, & ab obligatione amplius eodem die ieiunandi, ſicque verum, & benè fundatum propoſitum privilegium. Quod etiam affirmant, & concedunt pariter, & ob datam rationem, *Bonacina to. 2. in Octavum Decal. praecep. diſp. Vltima, qu. p. punc. 3. quaeſito 2. n 8. in reſponſ. ad primum Obiicies. Et Trullench in Decal. lib. 3. cap. 2. dub. 3. n. 5. in fine.* Dixi *in notabili quantitate*: quia, ſi levem quantitatem ſuſcepit, non ſufficientem ad fractionem ieiunii, tenetur reliquo tempore ieiunare ac ſi nihil comediſſet, ut advertunt etiam *iidem praecitati*.

603 Et in confirmationem praedictorum, ac huius privilegii, addo cum *Bonacina l. c.* & aliis ibidem: quod qui in die ieiunii ſcienter ſumpſit ientaculum (intellige excedentem limites refectiunculę) etiamſi ſumpſerit abſque culpa, ut ſi ientavit intentione ſerviliter laborandi, aut laborioſum eo die iter ſuſcipiendi, non tenetur die eodem ieiunare, etiamſi poſtea ex accidenti ſerviliter non laboret, aut iter non ſuſcipiat (limita cum *Leſſio libr. 4. cap. 2. dub. 3. n. 18. in fine*: ponendo illum non poſſe reliquum diei ſine cibo tranſigere; ſi enim id ſine incommodo poſſet, videretur teneri; quia ieiunium quoad unicam refectionem adhuc ſervari poſſet) & tamen hic ſolum materialiter ieiunium violavit, ſumendo ientaculum abſque culpa: ergo à fortiori à ieiunio excuſatur, qui bis in notabili quantitate comedit ex inadvertentia, & ignorantia ieiunii. Inſuper, ſi Petrus ſumpta multiplici refectione diſcedat ex Oppido ubi tali die non ieiunatur, & Veſperis ſuperventurus ſit Veronam, ubi ieiunatur, non tenetur Veronae Veſperis ieiunare, licet teneatur à carnibus Veronae abſtinere ob praeceptum negativum non comedendi cibos vetitos in die ieiunii, ut benè etiam *Leſſius cap. 2. cit. dub. 8. n. 58. Filliuccius to. 2. tract. 27. par. 2. cap. 6. n. 109. Paſqualig. de Ieiunio deciſ. 60.* & alii. Ergo etiam qui ſaepius aliquo die ieiunii inadvertenter, & ex ignorantia comedit in notabili quantitate, non tenetur amplius eo die ieiunare, cum par ratio in utroque caſu eſſe videatur, ut pater: ergo, &c. Dictum eſt: *Teneri Veronae (ſi ibi ieiunatur) à carnibus abſtinere*. At, hoc limita cum iiſdem *Filliuccio, & Paſqual. l. l. c. c.* Si tamen videlicet ſit ibi proprium domicilium, quia quilibet tenetur legibus proprii domicilii ſtatim ac quandiu in ipſo eſt. Nec obſtat quod mane comederit carnes, quia praeceptum non comedendi carnes eſt negativum obligans pro quocumque momento temporis, pro quo prohibentur, atque adeo diviſibiliter; unde ſemper viget obligatio, nec extinguitur per id, quod quis ſemel in illa die carnes comederit: ſicuti extinguitur ieiunium per multiplicem refectionem, & ideo poteſt coenare, quia iam ieiunii obligatio extincta eſt in ipſo, cum individua ſit, conſiſtens in unica comeſtione, ſicque ſemel violans ieiunium comedendo, non tenetur amplius ea die à cibis abſtinere. *Sanchez de Matrim. libr. 3. diſp. 18. n. 23. Verſ. Verum probabilius.*

604 Si verò locus, ad quem Veſpere pervenit, proprium non eſſet domiciliũ, ſed hoſpitium tantum, & permanenter in eo futurus non eſſet, poteſt (ſecluſo ſcandalo) carnes comedere, etiam ſi ibi prohibeantur, ut praeter *Filliuccium, & Paſqualigum l. l. c. c.* advertunt etiam *Sanchez de Matrim. l. c. Santius in Selectis Sacram. diſp. 54. n. 31.* & alii apud ipſos. Quia cum non ſit proprium domicilium, non eſt membrum, ſeu pars illius communitatis, & ideò cum eiuſdem obligationibus non communicat, nec ſubditur legibus, quibus communitas

an bis tantùm illo die cibum ſumpſerit, cum tamen alioqui perquirendum foret, ſi ſingulæ corporis refectiones culpæ, & vitio tribuerentur. Sicque negatur etiam argumenti conſequentia. Ad confirmationem patet reſponſio ex dictis: concedimus enim reperiri in ieiunii lege negationem quandam, & ſecundum quid, non comedendi ſcilicet niſi ſemel; non tamen includere quamlibet negationem ſimpliciter, ſed illius tantum, quæ carnem notabiliter mortificat, qualis eſt ſecunda comeſtio. Vel dic cum *Filliuccio tr. 27. par. 2. cap. 2. n. 24. Trullench n. 4. cit.* & aliis apud ipſos: in omnibus comeſtionibus incluſam eſſe negationem, atque adeò omnes eſſe prohibitas, ſed ſolam ſecundam mortiferè: quia hæc ſola mortificat notabiliter: aliæ verò quatenus & ipſæ aliquo etiam pacto carnem mortificant, ſolum venialiter, & ſecundariò, cum etiam per eas longiùs recedatur à fine ieiunii, &c.

607 Inſtabis cum *Valentia*, *Sà*, *Navarro*, *Viraldo*, & aliis apud *Leſſium de Iuſt. dub. 3. cit. n. 19. & Bonac. n. 8. cit.* Qui ex inadvertentia, & ignorantia ieiunii comedit bis, non frangit præceptum niſi materialiter, cum ad violationem formalem requiratur notitia ipſius præcepti, ergo ſi non frangit, adhuc ſervare erit adſtrictus: conſequẽter non liberatur ab obligatione eodem die ieiunandi, contra id quod dicit propoſitum privilegium. Et quod non liberetur, aſſerit etiam expreſsè *Sancius in Selectis diſp. 52. n. 2.* per hæc verba: *Si inadvertenter aliquis pluries cibum, etiã carnis ſumeret, ieiunium neutiquam frangeret, & ſervare erit adſtrictus, cum prorſus illa comeſtio ſit involuntaria reſpectu ieiunii, nec præceptum violatur, ſive ſolvitur niſi per actum voluntarium.* Ita ille aliis citatis: quibus addo *Pellizzarium in Man. Regul. tom. p. tract. 5. cap. 5. n. 17. & Dianam tom. 4. Coordin. tract. 6. reſ. 79. in fine, ex par. 9. tr. 6. & Miſcell. p. reſ. 27. aliàs 28.* ubi item expreſsè ſic: *Dicendum eſt, quod ſi mane quis comedit, ignorans ea die ieiunari, tenetur reliquo tempore ſervare ieiunium ac ſi non comediſſet quicquam, quia comeſtio illa fuit involuntaria, ſicque ieiunium non fuit violatum niſi materialiter, ac proinde adhuc poteſt ſervari; ideò poteſt prandere cum aliis, imò & ſumere collationem veſpertinã.* & idem repetit, ac confirmat in ſequentibus *reſolutionib. Coordinatis 102. §. ultimo, & 116. §. item ult. in princip. ex par. 10. tract. 14. & Miſcell. 4. reſ. 63. aliàs 61. ex par. p. tract. 9. reſ. p.*

608 Reſpondeo ad inſtantiam diſtinguendo antecedens: Qui ex ignorantia bis comedit, non frangit revera ieiunium, nego: frangit ſine culpa, concedo. Iterum diſtinguo: Qui ex ignorantia, &c. frangit ieiunium tantum materialiter cum abſoluta videlicet excluſione fractionis formalis, & realis, nego; cum incluſione, ſed abſque culpa, & concedo: Ergo non liberatur ab obligatione eodem die ieiunandi, nego conſequentiam: imo non poteſt ampliuseodem die ſervare ſubſtantiam ieiunii (ex *Bonacina, Trullench*, & aliis) cum conſiſtat ieiunium in unica refectione. Et idem omninò docet *Layman libr. 4. tract. 8. cap. p. n. 13. Verſ. Neque arbitror:* dum ibi ſic: *Neque arbitror diſcrimen faciendum eſſe utrum aliquis ſcienter reficiendo ſe altera vice, ieiunium ſolverit voluntariè, iuſta, vel iniuſta cauſa, an verò ignoranter, vel involuntariè, quia neſciebat, aut non recordabatur eſſe diem ieiunii; quandoquidem etiam in hoc caſu ieiunium reipſa, & materialiter violatum eſt, ut ſervari omninò non poſſit ſecundum formam, & modum Eccleſiæ.* Ex qua, & etiam adverſariorum doctrina confirmatur noſtra reſponſio: nam per ipſoſmet, qui voluntariè, ac malitioſè, & abſque iuſta cauſa bis comedit in die ieiunii, non tenetur ámplius eodem die ieiunare; tenetur tamen abſtinere à carnibus, ſive malitioſè, ſive ignoranter eodem die eas ſemel comederit: qua ratione, niſi quia hoc præceptum

utpote negativum obligat in quolibet tempore, ſemper, & ad ſemper; illud verò non, uti affirmativum, & in unica comeſtione conſiſtens; unde ſumpta ſecunda, ſive ignoranter, ſive malitioſè, ieiunium amplius ſervari haud poteſt. Si ergo qui tantum ex ignorantia bis comederet, teneretur adhuc eodem die ſervare ieiunium, & non qui ex malitia illud frangeret, qui ex malitia illud frangeret reportaret commodum de propria iniquitate, ut patet. Si dicas (cum aliquibus apud *Bonacinam n. 8. cit.*) rationem, ſeu diſparitatem eſſe: Quia bis comedendo ex ignorantia, & inadvertentia ieiunii, non violatur præceptum ieiunii niſi materialiter, cum ad violationem formalem præcepti requiratur ipſius præcepti notitia, conſequenter ſecunda, vel tertia comeſtio ex inadvertētia, vel ignorantia pręcepti facta nō imputatur ad culpam. Qui verò ex advertentia ieiunii, & malitioſè bis comedit, violavit præceptum formaliter. Si inquam hoc dicas (uti etiam aſſumi videtur in inſtantia) contra, nam ut optimè *Bonacina num. 8. cit. Verſ. Dixi in notabili.* Si data ratio valeret ſequeretur etiam non violari ieiunium ab eo, qui pranſus eſt, neſciens diem ieiunii, & poſtea iterum prandet, poſita ieiunii advertentia.

PRIVILEGIUM QUARTUM

Qui ex ignorantia ieiunii comedit carnes in quantitate, excuſatur à culpa, & ab obligatione amplius eodem die ieiunandi.

609 ABſtinentia à carnibus ita eſt de intrinſeca ratione, & eſſentia ieiunii Eccleſiaſtici, ex ipſius Eccleſiæ inſtitutione, ut ſubſtantia ieiunii ſine ipſa ſubſiſtere nequeat, uti tradunt communiter Sancti P. P., Pontifices, Concilia, Canones, Theologi, utriuſque Iuris D. D. & confirmat conſtans, ac perpetua Eccleſiæ traditio, & ut videre eſt apud *Paſqualigū de Ieiunio deciſ. 41. Leandrum par. 3. tract. 5. diſp. 2. qu. 2. & 3.* & alios plures de ieiunio agentes. Quod autem abſtinentia à carnibus ſit de ſubſtantia, & eſſentia ieiunii ex inſtitutione Eccleſiæ, à qua ipſum Eccleſiaſticum ieiunium pendet, patet: Tum quia eſſentia ieiunii Eccleſiaſtici attendenda eſt ſecundum inſtitutionem eiuſdem Eccleſiæ, à qua dependet: & ſic eſt, quod Eccleſia omninò præcipit ieiunium cum abſtinentia à carnibus: ergo hæc abſtinentia erit de ipſius ſubſtantia, ac eſſentia. Tum quia de eſſentia ieiunii Eccleſiaſtici eſt illud, ſine quo etiam ſi cætera adſint, ſubſiſtere nequit; ſed ſic eſt, quod ſine abſtinentia à carnibus nequit ieiunium Eccleſiaſticum ſubſiſtere: ergo abſtinentia à carnibus erit de eſſentia illius: Minor probatur, quia Pontifices ipſi ſupponunt, non poſſe cum carnibus ſtare ieiunium: ſic *in Bullis Cruciatæ Gregor. XIII. Sixtus V. & Clemens VIII.* dum dicunt, quod *qui Carnem non comederit, & ſi Ova comedat, & lacticinia cum privilegio dictarum Bullarum adimplere ſit viſus præcepti ieiunium*: Qua formula (ut refert *Paſqualigus deciſ. cit. n. 3. in fine*: antea uſus fuerat *Pius V.* quem ferunt viva voce declaraſſe, ſine abſtinentia à carnibus non poſſe ſtare ieiunium: Et meritò, quia ieiunium conſiſtit in abſtinentia ad macerandum corpus ordinata, proindeque eſſe debet abſtinentia à cibo, qui magis eſt ſubſtantialis, guſtui magis gratus, & qui corpus magis reficit, ac ſenſui vires ſubminiſtrat contra rationem, tales autem ſunt carnes ex genere ſuo, à quibus ſi non abſtineretur, & ſi ab aliis inferioribus cibis abſtineretur, nullum corpus, aut ſaltem parum ſentiret incommodum. Quibus præmiſſis.

610 Probatur privilegium primò: *Baſilii Poncii de Leone, & Angeli Manriquez*

quez auctoritatibus, quas quia refert *Ioannes Caramuel in Theologia Intentionali lib. 3. de Conſcientia Dubia, Cap. p. diſp. p. Corollario 17. n. 1351. fol. mihi 293. col. p.* ideò ponam hic eiuſdem *Caramuelis* verba: quæ habentur etiam apud *Patrem Dianam tom 4. (oordin. tract. 6. reſ. 79. ex par. 9. tract. 6. & Miſcell. p. reſ. 27. aliàs 28.* ſunt autem huiuſmodi: *Obiter dicam, me audiviſse Reverendiſſimum D Manriquum, nunc Salmanticenſis Univerſitatis Primarium Profeſsorem, in Gymnaſio publico ſic diſcurrentem [Si quis ex inadvertentia, aut oblivione, in die ieiunii, carnes in magna quantitate comederit, non fregit ieiunium, adeoque tenetur ſervare formam ieiunii reliquo tempore, eodem modo ac ſi carnem non comediſſet: Unde ſi comederit caponem mane, poterit meridie prandere, & Veſperi collationem ordinariam ſumere: quia leges actibus non humanis nõ violantur: & illis, qui ex inadvertentia, aut oblivione, hominum quidem ſunt, non verò liberi, & humani. Contrarium tamen addebat, non auderem dicere improbabile, propter Baſilii Poncii de Leone (tunc* Primarius *Profeſſor erat) opinionem, docentem, illud ieiunium eſſe fractum revera, tametſi inadvertenter, illudque die reliqua non obligare, & ab inadvertentia habuiſſe non quidem quòd non violaretur; ſed quod violaretur, & frangeretur ſine culpa] ſic diſcurrebat Angelus Manriquus: ſic Baſilius:* ita *Caramuel.* Igitur ex auctoritate horum duorum Virorum, (qui ex atteſtatione *Patris Dianæ l. c.* luminaria fuere inclytæ Academiæ Salmanticenſis, & quos vocat ipſe Gigantes Theologiæ, primus Ciſterciensis, alter Auguſtinianus) probabile, ſaltim non improbabile privilegiũ propoſitum: quod prætèrea.

611 Probatur ſecundò ratione: Qui ex ignorantia comedit carnes in quantitate, excuſatur à culpa: ergo etiam ab obligatione amplius eodem die ieiunandi: antecedens debet concedi, uti ab omnibus conceditur: conſequentia verò ſequitur apertè ex præmiſſis: ex quibus conſtat, quod ſubſtantia, & forma ieiunii conſiſtit in abſtinentia à carnibus: everſa ergo forma ieiunii per comeſtionem carnium, non poteſt amplius ieiunium eodem die habere locum, cum debeat adhærere illius ſubſtantiæ, qua ſublata ieiunium omninò aufertur, nec eodem die amplius ſubſiſtentiam poteſt habere, & in conſequens nec obligare: Ergo.

612 Probatur tertiò: Diſpenſatus ad comedendas carnes in ieiunio, cenſetur ſolutus ab obligatione, & obſervatione ieiunii, ita ut poſſit cœnare, nec teneatur ieiunare: ergo etiam in caſu propoſiti privilegii: Conſequentia ſequitur ob paritatem rationis: antecedens (quod admittunt *Caietanus 2. 2. qu. 147. art. 7. in reſponſ. ad ultim. dubium. Azor. p. p. libr. 7. cap. 10. qu. 3. Verſ. Arbitror igitur. Henriquez lib. 7. cap. 13. n. 13. Filliuccius tract. 27. par. 2. cap. 3. n. 52. & 53. Sanchez in Conſiliis tom. 2. lib. 5. cap. 29. n. 3. Diana tom. 4. Coordinato tract. 3. reſolut. 170. tract 6. reſolut. 75. & 86. ex p. p. tract. 11. reſ. 4. Ex p. p. tract. 9. reſ. 25. Ex p. 10. tract. 12. & Miſcell. 2. reſ. 46. aliàs 45. Llamas in Summa Eccleſiaſtica par. 3. cap. 5. §. 26. Ioann. de la Cruz in Director. Conſc. p. p. præcep. 3. de Ieiun. art. 4. dub. 8. concluſ. 3. Fagundez 4. Eccleſ. præcep. libr. p. cap. 2. n. 5. Trullench in Decal. lib. 3. cap. 2. dub. 2. n. 7. aliique apud ipſos, & communiter apud Dianam reſ. 86. cit. cum Leandro par. 3. tract. 5. diſp. 8. qu. 38.)* probatur. Quia abſtinẽtia ab eſu carnium eſt de ſubſtantia, & eſſentia præcepti ieiunii: ſoluta igitur, & diſpẽſata ſubſtantia, & eſſentia præcepti ieiunii, totum præceptum ſolvitur; *& contrarium videtur inintelligibile* (ait *Fagundez n. cit. circam finem*) *Et iam modo* (addit *Llamas §. cit. in princip.*) *eſt luce clarius, quod diſpenſatus quoad eſum carnium, eſt & quoad ieiunium.* Imo uſus, praxiſque pœnitentium hoc probat (inquit *Filliuccius n. cit. 52.*) cum

enim hi diſpenſati ſunt ad carnes, non ſolent ſe accuſare ſi ſæpius comederent nec ne, ſed pro comperto habent ſe poſſe non modò bis, ſed quoties voluerint comedere abſque culpa (ut etiã advertit *Azor. l. c.*) Et Medici quando diſpenſant ad carnes, etiam interrogati reſpondent, diſpenſare ad duplicem comeſtionem. Cùm igitur de intrinſeca ſubſtantia, & ratione ieiunii ſit abſtinentia à carnibus, imò hæc ſit forma ieiunii, qui eſt diſpẽſatus in illarum eſu, diſpenſatus conſequenter cenſetur in præcepto ieiunii, idque ex ſui natura: ex ceſſatione enim formæ ceſſat etiam intentio legis, eiuſdemque obligatio, *Paſqualigus de Ieiunio, deciſ. 267. n. 10. & ſequentib. & deciſ. 274. n. 5.* ubi, etiã ſi forma, quę eſt de ſubſtantia, ceſſet per ſe, ſive ex accidenti. At, ſic eſt quod ceſſat forma ieiunii Eccleſiaſtici ex eſu carnis, tam cum diſpenſatione, quàm ex ignorantia ut patet, ergo.

613 Confirmatur, qui in die ieiunii nonniſi carnes habet ad veſcendum, non tenetur ieiunare, ut docent *Fagundez lib. p. cit. cap. 8. n. 12. (cum D. Tho. ibi, Ricardo, Durando, Sylveſtro, Roſella, Caiet.) Azorius libr. 7. cit. cap. 27. qu. 7. Trullench n. 7. cit. Diana reſ. Coordinata citata 86. Paſqualigus deciſ. 274. cit. Carolus Baucius de Miſcellan. Practicis Caſuum Conſcient. qu. 54. fol. 50. Leander qu. 38. cit. & alii:* quia ille ſic, non poteſt ſervare ſubſtantiam ieiunii Eccleſiaſtici, cuius eſſentia conſiſtit in abſtinentia à carnibus, & à pluribus refectionibus ut ſupra: Sed nec poteſt ampliùs ſimiliter eodem die ſervare ieiunii Eccleſiaſtici formam, eſſentiam, & ſubſtantiam qui comedit carnes, licet ex ignorantia, ergo & deobligatus remanet à ieiunio, & à culpa pariter excuſatus ut in privilegio propoſito. Quod inſuper ſequitur ex præcedenti; imò eadem eſt omninò utriuſque ratio, idemque fundamentum, ut patebit diſcurrenti. Uti ex privilegii utriuſque doctrina etiam infertur, quod diſpenſatus ut bis in die ieiunii poſſit comedere, ſit omninò exemptus, & deobligatus à ieiunio. Quia diſpenſatus, ut bis comedat, diſpenſatus eſt (ex dictis) in forma ſubſtantiali ieiunii, quæ conſiſtit in unica integra comeſtione, & una collatione, admiſſa per conſuetudinem: ergo diſpenſatus ut bis comedat, exemptus eſt totaliter à ieiunio, vi cuius præcepti prohibetur, non tertia, &c. ſed ſolum ſecunda comeſtio. Sic *P. Paſqualigus de Ieiunio deci. 347. Leander diſp. 8. cit. qu. 147.* & apud eoſdem *Caiet. Navarr. Sà, Azorius, Reginald. Bonacina, Fagundez, Trullench*, aliique.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Accedens ad communionem ex ignorantia ieiunus quidem ieiunio Eccleſiæ, ſed non natura, et neceſſariò ad Euchariſtiam ſumendam, excuſatur à peccato mortali.

614 POteſt quis adeo ſimplex eſſe, ac ignorans, ut exiſtimet eſſe quidem neceſſarium ieiunium ad Euchariſtiam ſuſcipiendam, ſed Eccleſiæ tantum, non naturæ: & ſi is cum hac ignorantia accedit ad communionem non ieiunus ieiunio naturæ, vi huius privilegii à mortali peccato excuſatur; à quo pariter eundem etiam claris verbis excuſat (*Caietanus in Summula Verbo Sacrament. Communio, Verſu, Si autem*, dicens: *Si autem ſciens, et advertens aliquis non ieiunus communicaverit, mortis articulo duntaxat excepto, mortaliter peccat, ut communiter tenetur. Dixi autem ſciens, non propter ignorantiam iuris de ieiunio communicandi, cum hoc ab omnibus ſciatur, ſed propter ignorantiam qua fallitur aliquis putans ſe eſſe ieiunum, cum verè non ſit ieiunus. Contingit enim aliquos bonos viros credere, quod ſumpta ali-*

aliqua re aromatica (puta cinamomo , vel nuce muſchata , vel aliquo eiuſmodi) non ſit fractum ieiunium, propterea fortè quia non frangitur ex his ieiunium Eccleſiæ. Imò à fide dignis accepi quendam bonum Sacerdotem multo tempore pro reverentia Sacramēti præaccepiſſe nucem muſchatam,ut bonum odorem ſtomachi Euchariſtiæ præpararet. Sciebat ille quod oportebat ieiunum communicare, ſed neſciebat ſe non eſſe ieiunum poſt ſumptam nucem muſchatam pro reverentia Sacramenti, neſciens diſtinguere inter ieiunium Eccleſiæ, & ieiunium naturæ. Excuſatur ille à peccato mortali contra ius poſitivum , quia plus neſciebat,in ſua ſimplicitate gradiens , & arbitrans ſe ſcire quod omnes ſciunt, ſcilicet quod ieiuni tantum debent communicare , & propterea non erat ſolicitus de fuganda ignorantia illa: ita Caietanus. Quem ſequitur *Summa Armilla Verbo Communio, n. 2.* ſic affirmans: *Requiritur , quod communicans ſit ieiunus,ieiunio non Eccleſiæ tantum,ſed naturæ, videlicet quod à media nocte nihil ſumpſerit per modum cibi , vel potus , & ab omnibus, quæ per os ſumuntur,etiam medicinalibus, ita quod ſcienter, & advertenter , non ieiunus , hoc modo communicans (excepto mortis articulo) mortaliter peccat.* Igitur, non ſic ieiunus, neſcienter , & ex ignorantia communicans, à peccato excuſatur,ut in privilegio: Quod etiam docet P. *Paſqualigus de Ieiunio Deciſ.* 447. allegans pro eodem *Perſicum libr. p. De Officio Sacerdotis cap. 3. dub. 6. num. 62. & Beſſium tom. 3. moral. tit. 22. n. 2.* illudque admittens quamvis ignorantia videatur craſſa , quia poteſt facilè expelli. Vult tamen (Cum *Vivaldo, & Thoma Hurtado*) privilegium non habere locum quoad Sacerdotes, quia talis ignorātia in ipſis eſſet craſſiſſima, & affectata, tenētur enim ſcire Sacerdotes ratione officii neceſſarium eſſe ieiunium ſimpliciter, etiam naturæ: Unde ad ſummum ſolum ratione inadvertentiæ poterunt excuſari.

615 Probatur autem poſitum privilegium. Quia ubi non eſt voluntarium , ibi non eſt peccatum, & ubi eſt ignorantia , ibi eſſe non poteſt voluntarium : in caſu autem noſtri privilegii ſupponitur , quod ſumptio prædictarum rerum non ſolvat ieiunium ante Euchariſtiæ ſumptionem ſervandum , ergo is, qui ſic accedit , non accedit voluntariè cum impedimento ad illam ſumendam, conſequenter accedit abſque peccato. Iſte enim talis ſupponit ſe ſcire omnia, quæ ſcire debet in ordine ad ſumptionem Euchariſtiæ, & putat quod ſufficiat ieiunium quale ipſe ſervat , nec de oppoſito habet aliquod dubium: ergo. Quod autem dicitur de ignorantia , dicendum etetiam de inadvertentia (ut advertit pariter idem *P. Paſqualig. deciſ. cit. n. 3.*) quando videlicet quis non advertens ſe comediſſe , aut ſumpſiſſe aliquid medicinale, accedit ad ſumendam Euchariſtiam ; quia eadem eſt ratio de inadvertentia , ac de ignorantia, cum utraque reddat actum involuntarium. Quod etiam indicat *Armilla Summa* nedum , ſub illis verbis: *Scienter, & advertenter:* Sed & *Caiet.* ipſe expreſsè hoc docet per hæc, *Verbo cit. Dixi (advertens) quia ſi contingat aliquem ſcientem omnia , poſt ſyropum ſumptum communicare , non recolendo de ſumpta potione, excuſatur à mortali violatione iuris poſitivi ; non enim voluntariè communicavit non ieiunus, qui ex oblivione huiuſmodi communicavit.* Ita *Caietanus.*

*** ***

CAPUT XVIII.
DE PRIVILEGIIS
IGNORANTIÆ
CIRCA QUINTUM ECCLESIÆ PRÆCEPTUM,
Solvendi Decimas.

616 QUintum Eccleſiæ præceptum eſt de ſolutione Decimarum, quæ ſolutio eſt actus tum Religionis,tum iuſtitię,Religionis quidem, quatenus fit Eccleſiæ Miniſtris in recognitionem Divini dominii, & ſupremæ excellentiæ; Decimarum enim ſolutione recognoſcimus fructus omnes à Deo recepiſſe, Deumque eſſe eorundem authorem. Iuſtitiæ verò, quia ſolutio fit in ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ illis debitam. Miniſtri namque Eccleſiæ ſpiritualia nobis miniſtrant, & pro nobis laborant, ergo illis temporalia ſubminiſtrare debemus: Nam *qui Altari inſervit, de Altari vivere debet*. Hinc eſt, quod Decimarum ſolutio non eſt mera tantùm, ac voluntaria eleemoſina, ut affirmare auſi ſunt *Vvicleph*, aliique Hæretici, aſſerentes, poſse populum Chriſtianum eas ad libitum Sacerdotibus denegare propter eorundem ſcelera, qui error damnatus fuit in *Concil. Conſtantienſi ſeſſ.* 8. De fide enim eſt Decimas, ac primitias non eſſe arbitrarias eleemoſinas, ſed ſtipendium, ac ſubſidium Miniſtris Eccleſiæ iure debitum ad illorum debitam, ac neceſſariam ſuſtentationem, propter Miniſterium ſpirituale ab illis Chriſtiano populo impenſum, ut communiter omnes in *Tractatu De Decimis*. Et nedum iure naturali, & Divino, ſecundum plures, & claſſicos D. D. Decima debita eſt (de qua rè Recentiores, *Suarez, Fagundez, Barboſa, Leſſius*, aliique) Sed certiſſimè, & indubitatè, iure poſitivo Eccleſiaſtico, & Eccleſiæ præcepto: Nam ſicut olim in veteri lege fuit præceptum de ſolvendis decimis, ut patet *Exodi* 22. *Levit*. 27. *n*. 18. ita & nunc in nova, & Eccleſia, datur pariter idem pręceptum, quod utique inter quinque præcepta Eccleſiæ circunfertur: & inter ipſa fidei rudimenta traditur, atque ſupponitur, conſtatque *ex iure Canonico* 16. *qu. p. extra tit. de Decimis per multa capita, & Concilio Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 12. *De reformat.* Ubi mandat excommunicari eos, qui Decimas ſubtrahunt, aut impediunt, *cum decimarum ſolutio* (ait *Concilium*) *debita ſit Deo; & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant*. Et præcipit ne ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſequuta, abſolvantur. De quibus autem ſolvendæ ſint Decimæ: videndi Doctores in hoc præcepto; diſtinguentes triplex genus Decimarum, Perſonalium videlicet, Prædialium, & Mixtarum: Unanimique omnium aſſenſu affirmantes, crimen eſse lethale decimas non ſolvere, *niſi excuſet* (quoad rem noſtram) *ignorantia, & bona fides*, ut ait *Petrus à S. Ioſeph in Summula Caſuum Conſcientiæ De V. Eccleſiæ Præcepto, Opuſculo primo, cap. 5. in fine. Et in Idea Theolog. Moralis, De Iuſtitia libr.* 4. *cap.* 3. *fol.* 487. Vel etiam eas ſolvere ex deteriori parte, mala fide: Qua de re ſit

Digitized by Google

PRIVILEGIUM UNICUM

Qui ex ignorantia, & bona ſide decimam debitam ſolvunt ex deteriori parte, a mortali excuſatur.

617 PEccare mortaliter peccato iniuſtitiæ (& etiam ſactilegii ſecundum multos, & claſſicos D.D.) qui decimant partem peiorem, & deteriorem cum malitia, & in quantitate notabili, docet *Fagundez de 5. Eccleſ. præcept. libr. p. cap. 4. n. 7.* per hæc verba: *Inter latrones, & fraudatores decimarum numerantur illi, qui tempore meſſis meliores manipulos ſibi eligunt, deteriores Parochis: ſicut enim non tenentur deligere meliora, ſic nec deteriora; ſed tenentur bona fide facere, prout res ſe ſe offerunt, ut notant Leſſius to. p. de Iuſt. lib. 2. c. 39. de Decimis, dub. 3. n. 16. & Sylveſt. Verbo Decimæ, n. 15. §. 3. Ex quo planè ſequitur, peccare eos mortaliter, ſi quantitas notabilis fuerit, & ad mortale attingat; & teneri ad reſtitutionem, qui prædictos meliores manipulos ſibi ſeligunt, & qui ex deteriori vino decimas ſolvunt, ſibi pretioſius ſeligendo, & quod dicimus de his duabus, de cæteris rebus intelligendum eſt*: ſic ille: & antea *Navarrus in Man. cap. 21. n. 31. Verſ. Secundò peccat*: docens ibi peccare mortaliter, qui decimat partem peiorem; *Quia licet* (inquit) *non debeatur optima, debetur tamen mediocris*: & ſic etiam *Petrus à S. Ioſeph in Summula l. c. Nam quamvis* (ait) *meliorem partem dare non teneantur, æquitas tamen exigit ut ſaltem mediocrem pendant. Vnde ſecus facientes non tantum peccant, ſed etiam ad reſtitutionem tenentur.* His adde *Palaum par. 2. tit. de Decimis diſp. Vnica punct. 8. n. 2. Trullench in Decal libr. 3. cap. 3. dub. 3. n. p. Leandrum par. 3. tract. 6. diſp. 4. qu. 36.* & D. D. communiter apud *Trullench n. p. cit.* Cum enim decima pars ſit debita ex omnibus, & tam meliora, quàm deteriora, manu Dei contingant, de omnibus æquè decima debetur: hinc neque tenetur quilibet meliora eligere, neque poteſt deteriora dare; aliter ſi hoc faceret ſcienter, & in notabili quantitate, peccaret mortaliter, ut dictum eſt, & aſſerunt communiter, præcipuè allegati; ſecus verò ſi ex ignorantia (ut in privilegio) & bona fide daret, ut iidem Doctores: ſic enim excuſaretur à peccato. Et *Raphael De la Torre in 2. 2. qu. 87. art. 2. diſp. 5. n. 2.* relatus à *Leandro qu. 36. cit.* videtur aſſertum privilegium confirmare, dum dicit: Quòd in caſu quòd adſit bona fides decimantium, nec intendentium lucrari dando peiora, ſed ut obvia fiunt ſelecta, & peiora dantur pro decimis, non eſt cur ſollicitus plus nimio ſit exactor decimarum. Addens tamen *Leander in fine quæſt. ex D. Gregorio* relato 16. *qu. 7. Can. Quicumque.* Quòd tunc decimans, poſtquam recognovit in ſe, quòd fideliter non dedit decimas ſuas, debet emendare quod minus fecit.

CAPUT XIX. DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTA.

Et primò circa Miniſtrum Sacramentorum; necnon circa ſuſcipientem illa.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Sacramentorum Miniſter in mortali adminiſtrans cum ignorantia, inadvertentia, vel oblivione ſtatus ſui inculpabili, à novo mortali excuſatur.

618 SAcramentorum Miniſter duplex eſt, Miniſter videlicet ex officio, ſive ſolemnitatis, ſic dictus, quia ratione conſecrationis habet ex officio conficere Sacramenta. Et Miniſter neceſſitatis, ſic dictus, quia confert Sacramentum tantum, ut ſubveniat neceſſitati, ut in Sacramento Baptiſmi; unde hic non adminiſtrat illud ex officio, vel ratione conſecrationis. Certum autem eſt Miniſtrum in mortali exiſtentem quantumvis ſceleratum, conficientem Sacramentũ, validè conficere, dummodo nihil aliud ipſi deſit quàm divina gratia, & morum probitas. Quod etiam docet Catholica fides, contra *Donatiſtas*, alioſque Hereticos, declarata in *Concil. Trident. ſeſs.* 7. *Canon.* 12. *De Sacramentis in Genere*: his verbis: *Si quis dixerit Miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modo omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum pertinent, ſervaverit, non conficere, aut conferre, anathema ſit.* Et quod inſuper colligitur ex perpetua Eccleſiæ traditione, quæ nunquam conſuevit eos rebaptizare, qui ſub debita materia, & forma à Miniſtris peccatoribus, Hæreticis, Schiſmaticis, & degradatis baptizati fuere. Hinc *S. Auguſtinus Tract.* 5. *in Ioannem* ratiocinatur ſic: *Quid tibi facit malus Miniſter, cum bonus eſt Dominus, quidvè impedit malitioſus præco, ubi benevolus eſt Iudex? non exhorreat columba (ideſt Eccleſia) Miniſtrorum malorum, ſed reſpiciat Domini poteſtatẽ: Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille in cuius poteſtate datur, non qualis eſt ille per cuius Miniſtrum datur.* Accedit etiam ulterior ratio, tum quia, ſi valor Sacramentorum exigeret neceſſariò probitatem Miniſtri, eorundem efficacia non penderet tunc ex ſolis meritis Chriſti, ſed ſimul etiam dependeret ex Miniſtri meritis: Sed ſic eſt quod non ex his, ſed ex illis ſolum dependet, cum Sacramenta ſuum effectum producant non ex opere operantis, ſed ex opere operato, habendo ſuam efficaciam ex paſſione Chriſti; ergo. Tum etiam quia: Si valor Sacramenti neceſſariò penderet à conſcientia Miniſtri bona, vel mala, noſtræ iuſtificationis negotium, ipſaque ſalus æterna, per Sacramenta obtinenda, valdè fidelibus redderetur incerta, cum vix unquam de probitate Miniſtri certitudinẽ moralem habere poſſent, quod utique magnum eſſet inconveniens.

619 Miniſter neceſſitatis, dum in ſtatu peccati mortalis ſacramentum conficit, & adminiſtrat, ex. gr. cum laicus, aut clericus baptizat, non peccat mortaliter.

liter:ita docent *S. Tho. in 3. par. qu. 64. art. 6. ad 3. Caiet. ibidem. Sylveſter, Scotus, Sotus, Suarez, Henriquez, Sanchez, Layman, Filliuccius, Bonacina*, aliique plures, quos referunt, & ſequuntur *Diana to. p. Coordinato tr. p. reſ. 42. ex p. 3. tr. 4. reſ. 10. & Leander par. p. tract. p. diſp. 4. qu. 5.* Ratio autem eſt, tum quia non eſt ratio, quæ ad contrarium aſſerendum cogat, ut infra: tum quia talis non abutitur gratia ſacramentali collata per ſpecialem conſecrationem, eo ipſo, quod eiuſmodi miniſter non ſit per ſpecialem conſecrationem deputatus ad ponẽdum actum confectivum ſacramenti: tum etiam quia, ſi verum eſſet quod Laici Baptizantes in caſu neceſsitatis cum peccato mortali, peccarent mortaliter, væ væ obſtetricibus (concludit etiam *Diana reſ. cit. in fine*) & aliis Laicis in tali caſu adſtantibus.

620 Et nedum Laicus, & Clericus, ſed nec etiam Sacerdos exiſtens in mortali, peccat mortaliter, quando ut miniſter neceſsitatis baptiſmum adminiſtrat, hoc eſt, quando illud privatim ſine ſolemnitate confert, & in extrema neceſsitate, more laicorum. Sic ferè omnes D. D. *pro præced. num. citatis*: aliique, tum apud *Dianam reſ. cit.* tum apud *Leandrum qu. 5. cit & qu. 6. ſeq.* & ſic etiam *D. Tho. l. c. ad 3.* ubi ait: *In articulo tamen neceſſitatis non peccat baptizando in caſu, quo etiam laicus poſset baptizare: ſic enim patet, quia non exhiberet ſe miniſtrũ Eccleſiæ, ſed ſubveniret neceſſitatẽ patienti.* Adverte tamẽ hìc, quod cum dicit *D. Th.* Miniſtrũ neceſsitatis conferẽtem Baptiſmum non ſe exhibere in illa actione, ut Eccleſiæ Miniſtrum, non eſt intelligendum, quod huiuſmodi baptizans non ſit Chriſti, & Eccleſiæ Miniſter, eſt enim; nam debet Chriſti, & Eccleſiæ intentionem habere, & applicare materiam, & formam à Chriſto Domino inſtitutam. Sed ſenſus eſt, quod talis Miniſter non exhibet ſe, ut Miniſtrum Chriſti ad illud munus ſpecialiter deputatum, & conſecratum, ſed ſolum aſſumitur per accidens ob neceſsitatem Sacramenti. Et ut talis inquam Miniſter neceſsitatis: quamvis Sacerdos, & exiſtens in mortali, mortaliter non peccat ſacramentum miniſtrando, & conferẽdo. Quia licet tunc etiam agat quidem ut Chriſti miniſter (ut dictum eſt) non tamen per ſe ut miniſter Ordinarius, ſed tantum ex accidenti; ac proinde non habet obligationem conficiendi Sacramentum in ſtatu gratiæ, ita ut ſi illud conficiat in ſtatu diſgratiæ lethaliter peccet. Neque enim conveniens eſt, ut illi, cui Miniſterium ex accidenti ſolùm conceditur tantum onus imponatur, quantum impónitur ei cui competit per ſe. Confirmatur, quia licet Sacerdos ſit miniſter ex officio, in caſu tamen neceſſitatis non miniſtrat Baptiſmum ut miniſter ex officio, ſed ut miniſter neceſsitatis, ſicut Laicus, & fœmina. Et caracter Sacerdotalis non concurrit ad illud miniſterium, ſed ſe habet quaſi per accidens, & concomitanter, & ob id Sacerdos ſe habet in eo caſu non aliter quàm Laicus. Is etenim dicitur Sacramentum ex Officio miniſtrare, qui actionem ſacram ita exercet, ut nullus eandem ſaltem illo modo exercere queat, niſi eam conſecrationem habeat. Igitur cùm Sacerdos in neceſſitate baptizat, & ſine ſolemnitate, eo dũtaxat modo baptizat, quo laicus, & fœmina baptizare poteſt, & ideò non baptizat ex officio, hoc eſt, ut miniſter Eccleſiæ peculiari conſecratione ad ſic miniſtrandum deputatus, ac propterea obligari non debet, ut conformetur Sanctitati Chriſti, & Eccleſiæ, uti non obligatur Laicus: conſequenter ad exiſtendum in gratia: ergo ſine ipſa ſic miniſtrans non peccat mortaliter.

621 Sed nec etiam venialiter, ſi reverenter, & cum aliquo timore adminiſtret, ut tenet *Petrus de Cabrera de Sacrament. qu. 64 art. 6. diſp. p. §. 4. n. 17.* do eius verba: *Miniſter neceſsitatis* (ait) *ſive ſit laicus, ſive Sacerdos, qui in*

 mor-

mortali adminiſtrat ſacramentum, etiamſi videns, & ſciens faciat, non peccat mortaliter, immò verò neque venialiter, ſi aliqualem adhibeat reverentiam, & cum aliquo timore, & pudore id faciat; ſic eſt communiter receptum à Theologis, paucis exceptis, & probatur; quia omnia argumenta adducta ad probandum eſſe peccatum mortale miniſtrare ſacramenta in culpa mortali, procedunt tantum de Miniſtro, qui ex officio, & cum ſolemnitate Religioſa miniſtrat ſacramentum; ergo ſine ratione dicitur miniſtrum neceſſitatis peccare mortaliter, aut venialiter: ſic ille relatus à *Diana tom. p. (coordin. tract. p. reſ. 43. n. 2. Ex p. 5. tract. 3. reſ. 24.*

622 Miniſter ergo tantum ſolemnitatis (qui videlicet ex officio ad quod per ſpecialem conſecrationem deputatus eſt) ſi cum conſcientia peccati mortalis ſacramentum conficiat, & conferat, peccat mortaliter peccato Sacrilegii. Hocque certum eſt, & conſtans apud omnes Theologos: adeò ut contrarium aſſerere (quod affirmant *Hieronymus Llamas in Summa Eccleſiaſtica parte 1. cap. p. §. 5. & p. 2. cap. 2. §. 12. Crouſers in Regul. S. Franciſci cap. 7. lect. 21. & Marcus Vidal. in Arca Vitali tit. de miniſtro ſacramenti*, *Inquiſitione unica, num.* 69. *et* 75.) uti contra communem, eſſe reiiciendum, dicat *Diana tract. p. cit. reſ. 10. num. 10. ex par. 6. tract. 6. et miſc. p. reſ. 53. cum Coninch de Sacram. qu. 64. art. 6. dub. p.* Abſolutè nunc, & certiſſimè abſque ulla hæſitatione omnino eſſe improbabile, affirmat *Leander diſp. 4. cit. qu. 9.* Et nedum improbabile, ſed etiam per *Luyſium Turrianum*, *apud eundem Leandrum q. cit.* temerarium, ſine idoneo fundamento, & ſcādaloſum. Et quod peccet mortaliter probatur ratione *Ang. Doct. D. Th. 3. p. qu. 64. art. 6.* Quia videlicet, miniſter conficiens ſacramentū, ad id munus ſpecialiter ex officio conſecratus, tenetur conformare ſe cum principali agente, cuius ſe exhibet miniſtrum, iuxta illud *Levit. c. 19. Sancti eritis, quoniā ego ſanctus ſum*; *et Eccleſiaſt. 10. Secundùm Iudicem populi, ſic & miniſtri eius*. Ergo ſi id faciat cum conſcientia peccati mortalis, peccat mortaliter: quia irreverentiam in materia gravi irrogat Deo principali agenti, & quantum eſt ex parte ipſius coinquinet Sacramentum ipſum, licet ſecūdum ſe ſit incontaminabile. Confirmatur: Quia ſacramenta continent in ſe moraliter merita, & ſanguinem Chriſti, & eorundem Miniſter, merita, ac ſanguinem Chriſti, diſpenſat, idque in perſona Chriſti, quam ſuſtinet immediatè: ergo contra ipſius, & ſacramentorum dignitatem videtur, & ſequitur eſſe, peccatorem, qui eſt hoſtis Chriſti, & Diaboli mancipium ea adminiſtrare, quia omninò dedecet talem in tantæ dignitatis, ac ſanctitatis munere, & tā immediatè perſonā Chriſti ſuſtinere, ita ut ſit unū agens cū Chriſto: Igitur in tali ſtatu ſic agēdo, & Sacramentū adminiſtrādo, peccat mortaliter.

623 Mortaliter inquam peccat, niſi ignorantia, inadvertentia, vel oblivio ſtatus ſui excuſet, ut in propoſito privilegio, quod ponunt etiam ad litteram *Patritius Sporer par. p. Tyrocinii Sacramentalis practici c. 3. qu. 34. §. 4. n. 186.* ut ſequitur: *Peccat omninò mortaliter miniſter Sacramenti conſecratus, ex officio conficiens Sacramentum in mortali: excuſat tamen ab hoc novo mortali Ignorantia, inadvertentia, & oblivio ſui inculpabilis, & Petrus à S. Ioſeph in Idea Theologiæ Sacramentalis libr. p. cap. 5. Verſ. Obſervandum 2.* ſic dicens: *Qui ſibi conſcius eſt peccati mortalis aliquando excuſatur à novo peccato ſacramenta adminiſtrando, nempè quando urget neceſſitas miniſtrandi, & aliundè miniſter, aut non cogitat de ſuo ſtatu, aut inculpabiliter ignorat obligationem miniſtrandi in ſtatu gratiæ, &c.* Huicque eidem privilegio ſubſcribit *Diana reſ. 10. cit. coordinata n. 11.* per hæc verba: *Sacerdos quacunque ratione conferat in peccato mortali aliquod ſacramentum præter ipſum baptiſmum (non ſolemniter collatum)*

pec-

peccat ſemper mortaliter, niſi excuſetur ignorantia. Per quam utique huiuſmodi Miniſter nedum per citatos excuſatur, ſed per omnes D.D. excuſari debet, cũ ignorantia, uti & inadvertentia, ac oblivio ſui ſtatus inculpabilis, cauſent involuntarium, & nullum peccatum niſi volitum; nullumque volitum quin præcognitum.

624 Excipit rantum *Pater Diana* Baptiſmi ſacramentum in neceſſitate collatum, nullũ aliud; neque etiam Confeſſionis Sacramentum, & meritò: nã Sacerdos quoque abſolvens cũ conſcientia peccati mortalis in caſu neceſsitatis etiã extremę, *per ſe loquendo*, peccat mortaliter: Quia ad abſolutionem ſacramẽtalẽ in quocunque caſu conferendam, conſecratio miniſtri, aut Ordo ſacerdotalis non ſe habet per accidens, ſed per ſe: ſiquidem in nullo eventu poteſt dari à Laico; ac proinde cum ſacerdos abſolvat, ut miniſter per ſe ad id munus conſecratus, mortaliter per ſe loquendo peccat, etiam in caſu extremæ neceſsitatis, ſi id efficiat cum conſcientia peccati mortalis. Dixi *per ſe loquendo*, peccare mortaliter huiuſmodi Sacerdotem cum conſcientia peccati mortalis abſolventem in extrema etiam neceſsitate: Quia per accidens probabile eſt eum excuſari, ſi non valet moraliter in eo neceſsitatis articulo, & breviſsima morula ſe diſponere ad iuſtificationem, & gratiam per actum contritionis, ne homo interim, & ægrotus moriatur (qui iam animam agit) abſque abſolutione Sacramentali, quæ tunc exiſtimatur neceſſaria ad ſalutem: ut tenent *cit. Sporer, & Diana, Leander diſp. 4. cit. qu. 8.* & communiter. Tunc enim ſaltem concepta ſimplici averſione à peccato memoriæ occurrente, ex charitate, vel officio abſolvens, non committet irreverentiam ſaltem gravem, imo in ſubita feſtinatione nullam: uti cum aliis reſolvit *Lugo de Sacramentis in Genere diſputatione 8. ſectione 9. num. 151. & rectè* (ait *Gobat* apud, & cum *Sporer n. 186. cit. in fine*) *quia neceſſitas urgens excuſat irreverentiam erga Deum, ſicuti ſæpè erga Principem.* Vide *Dianam tr. p. cit. reſ. 12. ex par. 5. tract. 13. & Miſcell. pr. reſol. 74.*

625 Quæres hic obiter primò: Ad quid teneatur miniſter exiſtens in mortali, ut dignè, & ſine novo peccato conficiat aliquod ſacramentum, ut miniſter ad id munus ſpecialiter deputatus? Reſpondeo teneri ad veram, aut ſaltem probabiliter exiſtimatam contritionem, nõ tamen ad actualem peccatorum Confeſſionem; excepta Euchariſtia: ita communiter Theologi, quos refert, & ſequitur *Bonac. To. p. de Sacram. in Genere, diſp. p. qu. 3. punc. 2. §. p. propoſ. 2. n. 3.* Prima pars patet: quia ut talis miniſter conficiat dignè ſacramentum requiritur per ſe loquendo, quod ſit in ſtatu gratię, ut probarũ eſt, diſpoſitio autem per ſe requiſita ad talem ſtatũ eſt contritio: ergo hæc requiritur per ſe loquendo, in eo, qui habet conſcientiam peccati mortalis, ut dignè conficiat Sacramentum. Patet etiam pars ſecunda: Quia nullũ per ſe loquendo extat præceptum divinum, aut humanũ præmittendi Confeſſionem in tali caſu, excepta Euchariſtia: ergo per ſe loquẽdo illã præmittere in ordine ad alia ſacramẽta non eſt neceſſe, ſed ſufficit contritio in re abſque confeſsione prævia, vel quod bona fide credat ſe eſſe in gratia per cõtritionem ſaltẽ probabiliter talem exiſtimatã. Cõfirmatur (loquendo in ſpecie de Sacerdote, & miniſtro Confeſsiõnis ſacramentalis) argumento *Victoriæ* apud *Llamas in Sũma p.p. c.p. §. 5. Leandrũ q. 8. cit.* & alios. Si Sacerdos exiſtẽs in mortali teneretur prius cõfiteri ad dignè adminiſtrandũ pœnitentiæ ſacramentũ, incideret quãdoq; poſſet in inextricabiles perplexitates: nã ſi tres eſsẽt in mortali peccato Sacerdotes, & nõ adeſsẽt alii, & omnes ſic tenerentur ad confeſsionem, ut adminiſtrarent, quis audiret prius alterius cõfeſſionem? quis inciperet? & ille à quo audietur, cum ſint omnes in mortali? dicendum ergo in tali ſtatu exiſtentem Sacerdotem, teneri tantum conteri (ut ſupra)

Et actum contritionis elicere, ac habere ſaltem antequam abſolutionis verba proferat, & priuſquam abſolvat poenitentem; dico ſaltem, quia non eſt neceſſe priuſquam incipiat excipere poenitentis peccata: ratio eſt, quia diſpoſitio animi, generatim loquendo, ad dignè conferendum, vel conficiendum Sacramentum ſufficit quod adſit ante conſumatum actum eſſentialem ſacri Miniſterii, ſufficit igitur antequam proferat ultima verba formulæ abſolutionis per quam Sacerdos ultimò conficit Sacramentum: ut docent *Henriquez libr. 6. cap. 18. n. 6. in Gloſſa, littera V. Diana To. p. Coordin. tract. 7. reſ. 43. ex par. p. tract. 7. reſ. 47. Gobat in Alphabeto* Baptizant ium *Caſu 4. num. 150. & in Alphabeto Confeſſariorum Caſu 5. n. 196.* aliique.

626 Quæres ſecundò: An contrahentes Matrimonium peccato lethali affecti, peccent mortaliter, non ſolum ea ratione, qua ſacramentum ſuſcipiunt, quod indubitatum eſt; ſed etiam quatenus miniſtrant, ita ut duo committant? Reſpondeo, non peccare lethaliter ea præcisè ratione qua miniſtrant: Quia non ſunt miniſtri ad id munus ſpecialiter conſecrati, ſed ſolum illis neceſſitate quadam conceſſum eſt, quatenus oportuit materiam, & formam in ipſo contractu per ipſoſmet conſtitui: contractus enim Matrimonii fieri non poterat, niſi per contrahentium conſenſus: hinc non peccant lethaliter niſi quatenus recipiünt Sacramentum; non quatenus miniſtrant: quia ſolum miniſtri ſpecialiter conſecrati lethaliter delinquunt, ſi culpa lethali affecti miniſtrent: ita *Sanchez de Matrim. libr. 2. diſp. 6. n. 4. Sotus in 4. diſt. p. qu. 5. art. 6. in fine;* ubi, *quod iſti contrahentes ſint miniſtri, ſicuti Laicus in neceſſitate baptizans, Henriquez libr. 11. de Matrimonio cap. 2. in fine;* ubi, *Quod Laicus nullum ſacramentum miniſtrat ſolemniter ex officio. Suarez in 3. p. to. 3. diſp. 16. ſec. 4. verſ. Ad fundamentum. Bonacina l. c. n 10. Diana to. primo Coordin. tract. primo, reſol. 11. in fine, ex par. 10 tract. 16. & Miſcell. 6. reſolut. 28. alias 29. Leander diſp. 4. cit. qu. 7.* & alii apud ipſos.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Sacramentorum Miniſter Excommunicatus, denunciatus, & evitandus conferens Sacramenta, per invincibilem ignorantiam, & naturalem inadvertentiam, excuſatur à peccato mortali, necnon ab incurſu irregularitatis.

627 APud omnes D. D. tum Canoniſtas, tum Theologos, certum eſt excommunicatum, qui *vitandus* communiter appellatur, privatum eſſe activa ſacramentorum miniſtratione, ac communicatione, & Sacrificii oblatione, *cap. Latores, de Clerico excommunicato miniſtrante, & cap. Si celebrat, eodem tit.* idque ſub peccato mortali, quia tam gravis materia eſt actio miniſtrandi, quàm recipiendi Sacramentum. Et præter mortale quod committit in miniſtrando, fieri etiam irregularem certum quoque eſt: & adeò, ut *Ioſeph Gibalinus de Irregularit. cap. 5. qu. 2. prop. p. par. p. fol. 336.* aſſerat, *Incurri irregularitatem a Clerico per violationem cenſuræ illi ſui Ordinis exercitium prohibentis*; propoſitionem eſſe univerſaliſſimam, & in hac amplitudine ſumpta à nemine negatam; ac omnium D D. (quos adducere ſuperfluum foret) conſenſu firmatam: eamque facilè colligi *ex toto Titulo de Clerico excomm. Miniſt. & ex cap. pr. cap. is qui, et cap. is cui, de ſentent. excomm. in 6.* & ſingillatim diſcurrendo per omnes cenſuras ab ipſomet *l. c.* oſtenditur.

628 Verum, per ignorantiam invincibilem, & naturalem inadvertentiam, ab utroque dictum excommunicatum miniſtrum excuſari, à peccato mortali videlicet, necnon ab irregularitatis incurſu ut incurſu, certum etiam eſt. Et

quoad

quoad primam de peccato excuſationem, hæc expreſſa eſt *in Cap. Apoſtolicæ, de Cler. excomm. miniſtrante*, per hæc verba: *Quia tempore ſuſpenſionis ignari celebraſtis divina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos*. Accedit authoritas *P. Dianæ to. p. Coordin. tract. p. reſ. 15. ex part. 5. tr. 9. reſ.* 83. ubi ad caſum huius privilegii, quærens, *An excommunicatus denunciatus, vitandus, poſſit conferre Sacramenta*. Reſpondet negativè, eſſeque privatum activa communicatione Sacramentorum, & Sacrificii oblatione: *idque ſub peccato mortali*. *Excuſari tamen* (addit) *per ignorantiã invincibilem, & naturalem inadvertentiam*. Idemque repetit *in reſ. 16. ſeq. Ex p. 5. tr. 9. reſ. 96.* ubi ſic: *Certum eſt excommunicatum, denunciatum, & publicum percuſſorem Clerici peccare mortaliter adminiſtrando aliquod Sacramẽtum. Tamen eſt difficultas ſpecialis, an in aliquo caſu excuſetur à peccato, ita quòd poſſit ſine periculo miniſtrare? Ad quam breviter reſpondetur: primò excuſari per ignorãtiam invincibilem, naturalem oblivionem, vel inadvertentiam, ut ſupra, &c.* Poteſt namque dari caſus, quòd huiuſmodi miniſter invincibiliter ignoret prohibitionem adminiſtrandi ſacramenta, cum eiuſmodi prohibitio poſitiva ſit, ac humana, unde poteſt in eam cadere ignorantiam, quæ eſſet juris. Item poteſt ignorare ſe eſſe in excomunicatione, vel non advertere, quę eſſet ignorãtia facti, ut frequentius poteſt accidere.

629 Supponit privilegium, Sacramenta collata à miniſtro excommunicato non tolerato, eſſe valida: quędam ſaltim; quod addo, quia Doctores excipiunt ab huiuſmodi validitate (extra caſum neceſſitatis) Sacramentum pœnitentiæ, & Matrimonii, defectu iuriſdictionis quam nõ habet miniſter excommunicatus non toleratus extra dictum articulum neceſſitatis. Hinc *Avila De Cenſuris par. 2. cap. 6. diſp. 3. dub. p. concluſ. p.* ait: Certum eſſe quodcumque Sacramentum celebratum ab excommunicato non tolerato, etiam extra caſum neceſſitatis eſſe validum, exceptis Sacramento pœnitentiæ & Matrimonii, pro qua concluſione allegat *D. Tho. 3. par. qu. 64. art 9. ad 3. Navarr. in Man. cap. 27. n. 36. in fine, & omnes*. Et probatur eadem concluſio quoad Sacramenta non excepta: nam in eorundem adminiſtratione concurrunt omnia eſſentialia, videlicet, vera materia, forma, & miniſter, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, ut ſupponitur: ergo. Quoad excepta item probatur: & primò de Sacramento pœnitentiæ; Sacerdos etenim excommunicatus non toleratus, extra articulum neceſſitatis, nullam habet iuriſdictionem, vel habet eam impeditam & ligatam; ergo. Confirmatur; quia ad Sacramentum pœnitentiæ adminiſtrandum, ſola Ordinis poteſtas non ſufficit, ſed præterea requiritur (per omnes) iuriſdictio, ut conſtat *ex cap. Omnis utriuſque ſexus*. Quæ datur, & aufertur ab Eccleſia; ergo ſine hac (qua utique caret, vel eam habet impeditam dictus non toleratus Sacerdos, ac miniſter) ſacramentum pœnitentiæ eſt nullum. Ex quo inferes, quod ſi quis cum ignorãtia invincibili confiteatur huiuſmodi Sacerdoti, Confeſſio erit nulla, & comperta veritate, mortalium confeſſio neceſſariò iteranda erit. Intellige tamen ſi ignorantia fuerit particularis, hoc eſt huius, vel illius pœnitentis (ut obſervat etiam *Avila dub. cit. ſub concluſ.* 3. nam ſi ſit ignorantia communis, & talis Sacerdos habeat aliqualem titulum; Sit ex. gr. Sacerdos, qui alibi ſit nominatim excommunicatus, & denunciatus; vel notorius percuſſor Clerici; hic autem Veronæ ubi modo moratur, ignoretur nedũ eius excommunicatio; ſed eidem collatum fuerit Parochiale Beneficium, Confeſſiones quas audit validæ ſunt: quia titulus præſumptus, & communis error conferunt iuriſdictionem. *Caietan. in Summa, Verbo, Abſolutionis impedimenta in princip. & Verbo Confeſſionis iteratio,*

item

Digitized by Google

item in princip. & communiter. In hoc enim caſu præſumendum eſt quod Eccleſia velit proſpicere potius communi ſaluti fidelium, dado iuriſdictionem huic Sacerdoti, quam illum punire cum tanto fidelium detrimento.

630 Validæ etiam ſunt Confeſſiones quas idem Sacerdos audit in caſu, ſeu articulo neceſſitatis, quamvis ſit nominatim excommunicatus denunciatus. Quod tenent *Caietan. in Summa, Verbo, Abſolutio Sacramentalis, Verſ. Neceſſitas duplex. Angelus Verbo Confeſſor p. n. 16. Soto in 4. diſt. 18. qu. 4. art. 4. §. Nonnihil ambiguitatis. Avila dub. cit. concluſ.* 4. & alii multi Doctores apud ipſum, & probant: tum *ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. in fine*, dicente: *In articulo mortis nulla eſt reſervatio: atque adeo omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt.* Ex quibus verbis, ſicut nullus caſus, vel peccatum excipitur *à Concilio*, à quo pœnitens non poſſit abſolvi, ita nullus excipitur Sacerdos, qui non poſſit abſolvere: ergo. Tum etiam quia, non eſt credendum quod pia mater Eccleſia velit fideles ſuos carere abſolutionis beneficio in ultimo vitæ periculo, cum præſertim confeſſionis Sacramentum de attrito faciat contritum. Quamvis enim talis Sacerdos privatus ſit iuriſdictione, & uſu ipſius extra mortis articulum, non tamen in illo, ut conſtat ex verbis *Tridentini*: conferentibus iuriſdictionem cuicumque Sacerdoti abſolvendi quoſcumque, & à quibuſvis caſibus, ac peccatis nullo excepto. Intellige tamen hoc (cum *Soto immediatè ante citato, §. Nonnihil ambiguitatis; Avila concluſ. 4. cit. in fine, Navarro apud ipſum*, & aliis multis) ſuppoſito quod non ſit alius miniſter legitimus, & Sacerdos, qui poſſit, & velit adminiſtrare hoc Sacramentum.

631 De Sacramento Matrimonii maior eſt difficultas, utrum validum ſit, ſi celebretur coram Sacerdote excommunicato non tolerato. Iuniores nonnulli apud *Avilam concluſ. 4. cit. in fine*, dicunt eſſe validum. Ipſe verò *concluſ. 5. cum Veracruz*, & aliis Viris doctis, iudicat eſſe nullum. Quia Parochus non aſſiſtit Matrimonio in quantum Parochus formaliter, cuius rei argumentum eſt, quod ſi loco Parochi mille teſtes adhiberetur matrimonium non valebit. Sed in matrimonio aſſiſtit Parochus ratione publici officii, & publicæ poteſtatis; & huiuſmodi aſſiſtentia, & præſentia cum tali publica poteſtate de ſubſtantia matrimonii requiritur poſt *Tridentinum*: excommunicatus autem non toleratus caret utique dicta poteſtate, & iuriſdictione, ergo cum tali præſentia nullum erit matrimonium. Secus dicendum eſt de teſtibus, licet enim hi ſint excommunicati non tolerati, Matrimonium coram illis celebratum valet, quia non aſſiſtunt ut perſonæ publicæ, nec ratione publici officii, ſed ut perſonæ privatæ: non ſic autem Parochus, ut dixi, ideò, &c. Hac de re videndi Doctores in materia de Matrimonio. Concludo tamen cum eodem *Avila concluſ. 5. cit. in fine*. Quòd quando eſt communis ignorantia, & titulus præſumptus, tunc validum erit matrimonium, ſicuti eſt & abſolutio ex dictis.

632 Secunda pars privilegii remanet probanda, quod videlicet miniſter excommunicatus, denunciatus, & vitandus, conferens Sacramentum, per ignorantiam invincibilem, & naturalem inadvertentiam excuſetur etiam ab incurſu irregularitatis. Hæc tamen pars etiam patet tum *ex cap. Apoſtolicæ citato*, In cuius titulo ad rem hanc expreſsè ſic: *Suſpenſus, vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget diſpenſatione reſpectu irregularitatis, aliàs ſecus*. Tum etiam ex his, quæ diximus *cap. 4. privilegio 15.* videantur.

PRI-

PRIVILEGIUM TERTIUM

Si à Miniſtro malo, qui mortaliter peccaturus eſt in conferendo, petat quis, vel recipiat Sacramentum, illius tamen ſtatum ignorando, excuſatur iſte à mortali, & recipit rem Sacramenti.

633 INquirunt Doctores an liceat petere, vel recipere Sacramẽtum à miniſtro malo, ac indigno, & qui peccaturus eſt lethaliter in adminiſtrando; & ratio inquiſitionis eſt, quia id eſſet cooperari illius peccato, aut illum ad peccatum inducere, ut conſtat, quod fieri nequit abſque gravi peccato, eo quia præceptum charitatis, & fraternæ correctionis, uti & præceptum vitandæ ruinæ ſpiritualis proximi, obligat quemlibet ex genere ſuo ſub mortali ad vitandum mortale proximi, quando commodè, & abſque proprio damno facere poteſt. Quapropter magis communiter reſolvunt: non licere extra neceſsitatem, aut rationabilem utilitatem petere Sacramentum ab eo Sacerdote, & miniſtro, quem cognoſcimus adminiſtraturum in peccato mortali, etiamſi ſit proprius Parochus; vel aliàs paratus adminiſtrare. Tum ob charitatem proximi, qua tenemur peccatum illius impedire ſi poſſumus, ſi commodè poſſumus. Tum etiam ne divinus honor, & reverentia Sacramento debita lædatur. Ità *Soto in 4. diſt. p. art. 6. Suar. in 3. par. to. 3. diſp. 18. ſec. p. à verſ. Dico ergo primo. Coninch de Sacramentis qu. 64. art. 6. dub. 2. n. 43. Bonacina tom. p. diſp. p. qu. 6. puncto 5. n. 2.* aliique plures apud ipſos. Quod verò liceat petere, & recipere Sacramentum à quolibet Sacerdote poteſtatem, & iuriſdictionem habente, quem ſcimus adminiſtraturum in mortali, ſive paratus ſit ad illa miniſtranda, ſive non, quando noſtra intereſt, ut noſtræ conſulamus neceſsitati, vel ob iuſtam, & rationabilem utilitatem probant citati, & alii magis communiter: quia tunc petere non eſt peccatum, nec cooperari peccato alterius: & res petita eſt bona, & licita, & poteſt, ac debet Sacerdos eam licitè, et benè facere omninò, cum in iſtis ſacramentis maximè non ſit neceſſariò præmittenda confeſsio, ſed ſufficiens contritio, quæ meritò ſperari poteſt ab eodemmet elicitura priuſquam obeat Sacroſancta munia, unde ſi illicitè præſtat malitia ſua eſt. Et petens utitur iure ſuo utendo ſolum malitia alterius, minimè autem illi cooperando; ut contingit in petente in neceſsitate mutuum ab uſurario, quem ſcit non mutuaturum niſi ſub uſuris; vel ex iuſta cauſa iuramentum ab eo, qui iuraturus eſt per falſos Deos, qui petens neutrum inducit ad peccatũ, ſed tantum permittit ipſum ex iuſta cauſa, quia quantum eſt ex ſe, rem licitam petit, & honeſtam. Quapropter nullum etiam eſt peccatum, vel erit ſic petere Sacramentum à miniſtro malo, & ſi certò, ac probabiliter putandum ſit eum in adminiſtratione peccaturum.

634 Si tamen (ut dixi, & D.D. allegati, & alii multi affirmant) adeſſet alius, qui æquè commodè, & abſque peccato poſſet mihi ſacramentum conferre, ad illum accedere utique tenerer relicto malo, & indigno miniſtro, & ſecus faciens, graviter peccarem, & lethaliter contra charitatem proximi, & contra reverentiam Sacramento debitam: niſi me excuſet ignorantia; quæ certè excuſare poteſt in hoc caſu, ut dicit privilegiũ, & ita, ut ignorãs recipiat cum fructu Sacramẽtũ, ideſt, & ipsũ, & ipſius rem, gratiam videlicet. Quod apertè, ac expreſsè docet *D. Th. in 3. p. q. 64. a. 9. ad* 3. Ubi loquens de Sacramento in mortali adminiſtrato, & de malo, ac ſuſpenſo, & excommunicato Miniſtro adminiſtrante, ait: ***Sacramentum quidem confert, ſed tamen***

tamen peccat conferendo, & ſimiliter ille, qui ab eo accipit Sacramentum, & ſic non percipit rem Sacramenti, niſi fortè per ignorantiam excuſetur. Ita ſanctus Doctor: & idem eſt quod intendit privilegium noſtrum propoſitum, ut patet.

635 Eiuſmodi autē excuſatio à peccato, ignorantiæ cauſa, contingere poteſt nedum frequenter, & ſæpè in petente Sacramentum, ſed etiam ferè ſemper (non loquendo de miniſtro excommunicato, denunciato, notorio: vel publico Clerici percuſſore: publico concubinario, &c.) Nam ut petens in petendo peccet, debet certò ſcire, & cognoſcere miniſtrum eſſe malū, ideſt in mortali, quia ſi abeſt certitudo moralis, quæ rarò, imò rariſsimè haberi poteſt, ſemper bonus præſumendus erit miniſter, conſequenter petens ab ipſo Sacramentum non peccabit. *Thomas Tamburinus in Decalog. libr. 5. cap. p. §. 4. n. 39.* Non enim petens, & recipiens Sacramentum, debet miniſtrantis conſcientiam indagare; nec inquirere, an ſit adminiſtraturus in peccato, quoniam hæc cura non eſt ipſi petenti commiſſa, cui ſi morali certitudine non conſtet miniſtrum indignè miniſtraturum, præſumere debet vel eſſe probum, vel dignè miniſtraturū: *Franciſcus De Lugo de Sacramentis lib. p. cap. 5. qu. 3. n. 20.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Excommunicatus recipiens Sacramenta, ignorans tamen, vel non advertens ſe eſſe in excommunicatione, à peccato excuſatur.

636 CErtum eſt non ſolum excommunicatum denunciatum, & publicum percuſſorem Clerici, ſed etiam occultum excommunicatum, & toleratum non poſſe licitè Sacramenta recipere, & abſque peccato; ut eſt communis Doctorum apud *Suarez de Cenſuris diſp. 10. ſec. p. n. p. in princip. Filliuccium to. p. tract. 12. cap. 3. n. 53 & 55.* & alios. Pro utroque autem currit hoc privilegium, quod pariter inter ignorantiæ privilegia reponunt etiam *Filliuccius l. cit. n. 56. & Diana to. 5. Coordin. tract. p. reſ. 127. ex p. 5. tract. 9. reſ. 81.* & uterque ſub iiſdem ferè verbis, prout ſequitur. *Cum prohibita ſit excommunicato paſsiva participatio Sacramentorum, nec poſſit ea recipere ſine peccato, excuſari aliquando poteſt maximè excommunicatus occultus. Primus caſus eſt, Si ignoraretur invincibiliter eiuſmodi prohibitio; cum enim poſitiva ſit, & humana, poteſt cadere in eam ignorantiam, quæ eſſet iuris. Secundus, ſi ignoraret ſe eſſe in excommunicatione, vel non adverteret, quæ eſſet ignorantia facti, & frequentius poteſt accedere. Tertius, ſi eſſet urgens neceſſitas recipiendi Sacramenta ob vitandam gravem infamiam, ſive ſcandalum, ſive damnum, ut periculum mortis, vel quid ſimile:* ita *Filliuccius, & Diana* eum ipſo. Verum

637 Quæres hic, an dictus excommunicatus recipiens Sacramentum pœnitentiæ cum huiuſmodi ignorantia à peccato excuſante, recipiat etiam rem, & effectum Sacramenti, ideſt gratiam, & remiſſionem peccatorum. Ratio quæſiti eſt, quia de Sacramento poenitentiæ eſt peculiaris difficultas, an ſuſceptum ab excommunicato ſit validum, vel irritetur ex vi ipſius Cenſuræ. Eſſe invalidum, & confeſsionem irritam, abſque effectu, atque neceſsariò iterandam, affirmant plures apud *Suarez diſp. cit. ſec. 3. n. 8. & alii relati à Diana to. p. Coordinato tract. 4. reſ. 88. ex p. 3. tract. 4. reſ. 78.* Licet enim per hos, quodlibet Sacramentum de facto collatum excommunicato teneat, nec per excōmunicationē irritetur vis Sacramēti; hoc tamen (inquiunt) non eſt verum in Sacramento pœnitentiæ: etenim reliqua Sacramenta ſolum requirunt Ordinis poteſtatem in conferente, quæ adimi non poteſt: at

at Sacramentum pœnitentiæ ulterius requirit iuriſdictionem; per excommunicationem verò ſubtrahitur excommunicatus à iuriſdictione Confeſſarii, & propterea abſolutio eidem impertita, eſt nulla, quia abſque iuriſdictione: non item alia Sacramenta, quæ abſque iuriſdictione, quæ ſit eorum validitati neceſsaria conferuntur. Qua tamen difficultate non obſtante.

638 Reſpondeo ad quæſitum: Etiam Sacramentum pœnitentiæ collatum excommunicato, ignorantiam, vel inadvertentiam habente, ut in privilegio, validum eſſe, & ſuum habere effectum, ita ut non ſit neceſse talem Confeſsionem iterare, ſed tantum petere abſolutionem ab excommunicatione, non enim eſt de eſsentia huius Sacramenti ut pœnitens prius abſolvatur ab excommunicatione, quam à peccatis. Hæc reſponſio eſt primo cum *Toleta lib. 3. cap. 10. n. p.* ubi ſic ait: *Si excommunicatus ſive maiori, ſive minori excommunicatione confeſſioni accedat, & abſolutionem recipiat, non ablata prius excommunicatione, confeſſio nulla eſt; non enim capax eſt ſubiectum tale huius Sacramenti. Adverte tamen, quod cum diſtinctione procedendum eſt. Quando enim qui confitetur habet invincibilem ignorantiam iuris, vel facti, quia neſcit ſe excommunicatum, vel ignorat excommunicatum non poſſe confiteri: tunc valida eſt confeſſio, & verùm Sacramentum: & ratio eſt, quia Eccleſia non intendit privare Sacramento excommunicatum in huiuſmodi ignorantia poſitum: Quod patet ex cap. Apoſtolicæ, de Cler. excomm. Miniſtr. ubi ait Papa, excommunicatum celebrantem cum huiuſmodi ignorantia, non incurrere pœnas iuris. Quādo verò non eſt ignorantia, aut eſt craſſa: tunc non valet confeſsio, ſed eſt iteranda, ut dicunt citati contra Caietanum.* Huius autem ſecundæ partis diſtinctionis ratio eſt: Quia quando intervenit peccatum mortale in receptione pœnitentiæ, Sacramentum nullum eſt, cum id ſit contra ſubſtantiam eius, & reddat illud irritum. Quando autem excommunicatus ſcit ſe eſse excommunicatum, nec poſse confiteri, niſi prius abſolvatur ab excommunicatione, & vel reticet illam malitioſè, conſequenter confeſſionem facit nō integram, vel ſi illam exprimit, vult nihilominus prius abſolvi à peccatis quam ab excommunicatione, in utroque caſu committit peccatum mortale in ipſa confeſſione, conſequenter nulla eſt, ac irrita. Secundò, cum *Suarez diſp. cit. à n. 9.* ſic affirmante: Dicendum eſt tale Sacramentum validum eſſe, & etiam ſuum habere effectum, nec eſse neceſse confeſsionem iterari, quando excommunicatio probabiliter ignoratur ab ipſo pœnitente. Et propria ratio eſse debet quia per excommunicationem nil tollitur quod ſit de ſubſtantia ſacramenti: ergo ſi ex parte præcipientis non intervenit aliud impedimentum, ſola cenſura non poteſt irritare Sacramentum: conſequentia patet: antecedens probatur, quia ibi non deeſt nec forma, neque intentio: Et (quod ad rem ſpectat, & in quo eſt punctus oppoſitæ difficultatis) non deeſt iuriſdictio, nam per excommunicationem privatur quis iuriſdictione activa in alios, non tamen ſubiectione paſſiva ad alios ſibi ſuperiores, ſeu (quod idem eſt) alii non privantur iuriſdictione in ipſum: alioqui non tam ipſorum excommunicatorum, quā ipſius confeſsoris eſſet talis pœna. Ita *Suarez l. c.* qui etiam *n. 15.* notat, hæc omnia vera eſſe etiam ſi cēſura ſit reſervata. Tertiò cum *Filliuccio cap. 3. tit. n. 59. & Diana to. 5. Coord. tract. p. reſ. 128. n. 3. ex par. 5. tr. 9. reſ. 82.* ſub iiſdem ſequentibus verbis: Si nullum interveniat peccatum mortale ex parte excommunicati, quia ſcilicet excuſatur, vel ob ignorantiam, vel ob aliam neceſſitatem, ut poteſt aliquando contingere, tunc valida erit etiam pœnitētia, & habebit effectum ſuæ gratiæ, & remiſſionem peccatorum. Et ratio eſt, quia per excommuni-

nicationē nihil tollitur quod ſit de ſubſtantia Sacramenti, neque enim tollitur iuriſdictio aliorū in excommunicatum, nec ipſe eſt incapax, cum cenſura tantum ſit vinculū, quod adiunctum præceptum habet non recipiendi Sacramenta, conſequenter tantum reddit receptionem iniquam, non autem invalidam: ſi ergo ſit cauſa aliqua excuſans à peccato, & à tranſgreſſione præcepti, erit valida, & fructuoſa receptio poenitentiæ, neque contrarium poteſt ullo iure probari. Quarto tandem hæc reſponſio eſt (tot aliis omiſſis) cum *Navarro in Manual. cap. 9. n. 4. Layman. in Theol. moral. libr. 5. tract. 6. cap. 12. num. 12. Verſ. Dico 3. Coninch de Sacramentis diſp. 8. dub. 13. Concluſ. 4. n. 104. & Diana tom. p. Coordin. tr. 4. reſ. 88. n. 2.* addens *n. 3.* ſupradicta procedere, *nō ſolum quando pœnitens abſolvitur, quia ipſe ignorat excommunicationem, vel recipit Sacramentum ex neceſſitate, ſed etiam ſi Confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, illum tamen hoc non obſtante, ex malitia abſolvat, licet non habeat poteſtatem abſolvendi à cenſura.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Suſcipiens Sacramentum in mortali ex ignorantia, inadvertentia, vel oblivione inculpabili, à novo peccato excuſatur.

639 ACcedens cum mortali ad Sacramenta, quæ ex ſua inſtitutione per ſe conferunt primam gratiam, ut ſunt Baptiſmus, & Poenitentia, non peccat mortaliter, quia non tenetur eſſe in gratia, neque huiuſmodi Sacramenta hanc exigunt pro neceſſaria diſpoſitione in ſuſcipiente, cum ipſamet ſint inſtituta ad eandem conferendam: nec loquitur privilegium de tali ſuſcipiente. Peccat quidem mortaliter, accedens cum lethali ad recipienda Sacramenta, quæ per ſe inſtituta ſunt ad augendam gratiam, quia ſupponunt ſuſcipientem in gratia, unde qui ſine ipſa accedit, accedit non diſpoſitus, ponit obicem gratię, & novum lethale utique committit, niſi excuſet bona fides, ignorantia, inadvertentia, vel oblivio inculpabilis, ut in privilegio: quod ponit etiam *Patritius Sporer par. prima Tyrocinii Sacramentalis cap. 4. n. 223. pag. mihi 223. in fine*, per hæc verba: *Terret Apoſtolus p. Cor. 11. de Euchariſtia dicens: Qui manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans Corpus Domini: ideſt: non diſcernens à communi prophano cibo, & potu. Quæ verba ſuo modo applicari etiam debent ad omnia alia Sacramenta. Verè enim ita indigne ſuſcipiens non diiudicat, vel diſcernit inter Sacramenta Sacratiſſima, & alia elementa prophana, & vacua. Intellige autem ſemper ſi id fiat ſcienter, & culpabiliter: ſecus ſi ex inadvertentia, ignorantia, vel oblivione inculpabili contingeret; tunc enim & ſi ſuſcipiens effectu Sacramenti careret, à peccato tamen novo excuſaretur: ita Sporer.*

640 At nedum *a peccato novo excuſaretur*: verum etiam *effectu Sacramenti non careret*: quod ſentio cum *Bonacina tom. p. diſp. p. qu. 6. punc. 2. in fine n. 14. & 15.* ſi actum ſaltem attritionis eliciat. Accedens etenim ad recipienda Sacramēta, quæ per ſe inſtituta ſunt ad augendam gratiam, recipit primam gratiam (ſi habeat attritionem, quam bona fide putat eſſe contritionem) & remiſſionem peccati mortalis: nam quamvis non omnia ſacramenta ſint per ſe inſtituta ad dandam primam gratiam, nihilominùs aliquando eam conferunt, & remittunt peccatum mortale: *D. Tho. in 3. p. qu. 72. art. 7. ad 2.* & communiter D. D. apud *Bonac. diſp. p. cit. qu. 4. punct. 2. ſub. n. 2. & Leandrum par. p. tract. p. diſp. 3 qu. 5.* Ubi ſic: *Si quis exiſtens in mortali accedat ad Euchariſtiam, Confirmationem, & ad alia ſacramenta bona fide*

de (ideſt non conſcius peccati commiſſi) attritus, & putans ſe eſſe in gratia, tunc vere iuſtificabitur virtute talium Sacramentorum. Et ratio eſt; tum quia Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ, quamvis per ſe primò inſtitutum ſit ad dandam primam gratiam, nihilominus poteſt etiam dare, & producere ſecundum, ut conſtat in eo, qui recipit ſacramentum pœnitentiæ habens ſola venialia, aut ad ipſum accedit contritus, cum per contritionem conferatur gratia. Ergo etiam alia ſacramenta, quæ primariò non ſunt inſtituta ad dandam primam gratiam (quæ ob id dicuntur Sacramenta vivorum) nihilominus poſſunt eam quandoque conferre, & facere de attrito contritum. Tum quia, ſi quis dum exiſtit in mortali, bona fide recipiat Sacramentum Euchariſtiæ, vel Extremæ unctionis, &c. credens ſe eſſe gratia, non peccat, neque ponit actualem obicem gratiæ; ergo gratiam recipit; nam Sacramenta infallibiliter gratiam conferunt non ponenti obicem, ut patet *ex Tridentino ſeſſ. 7. Canon. 7.* ſed gratia, quam iſte recipit, non eſt ſecunda gratia, ſed prima; ergo Sacramenta, quæ non ſunt primariò inſtituta ad conferendam primam gratiam, poſſunt quandoque eam conferre. Ex qua doctrina, & concluſione patet, contra *Sporer*, & cum *Bonacina n. 15. cit.* eum, qui inculpabiliter ex ignorantia, vel ex oblivione non advertit ſe eſſe in peccato, & ſic accedit ad recipienda ſacramenta bona fide, nedum excuſari à novo mortali, ſed nec carere ſacramenti effectu, & recipere gratiam, ſi actum attritionis eliciat, hic enim non ponit obicem gratiæ, ſi actum attritionis eliciat; cum non ſolum Baptiſmus, & Pœnitentia conferant primam gratiam, ſed & reliqua Sacramenta ex accidenti, ſi non ponatur obex.

CAPUT XX.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTVM BAPTISMI.

641 BAptiſmus, nomen eſt Græcum, ſignificans ablutionem, ſeu immerſionem in aquam. Ideo autem appellatur hoc Sacramentum immerſio, quia olim fieri ſolebat per immerſionem in repræſentationem ſepulturæ Chriſti, iuxta illud ad *Coloſ. 2. Conſepulti ei per Baptiſmum.* Retinuit autem Eccleſia latina nomen Græcum ob antiquitatem. Triplex eſt Baptiſmus, Fluminis, Flaminis, & Sanguinis. Baptiſmus Sanguinis, eſt Martyrium, quo proprii ſanguinis effuſione quis baptizatur, de quo *Marci 10. Poteſtis bibere Calicem, &c. Et Baptiſmo, quo ego baptizor baptizari*, ideſt ipſa morte, & ſanguinis effuſione. Accommodatur ſpecialiter Martyrio illi, quod ſupplet defectum Baptiſmi, ut ſi contingat alicui rapi ad Martyrium, antequam poſſit baptizari; tunc enim Martyrium ſupplet effectum Baptiſmi, non tamen eſt Sacramentum, ut docent communiter D.D. cum *Divo Thoma.* Baptiſmus Flaminis, eſt pœnitentia, ſeu dolor de peccatis ob Dei amorem, cum propoſito ſuſcipiendi Baptiſmum, & de hoc dicitur, *Luca 3. Prædicans Baptiſmum pænitentiæ in remiſsionem peccatorum.* Quæ poenitentia, ſeu contritio, quia fit impulſu Spiritus Sancti, qui dicitur flamen, idcircò & ipſa dicta eſt flamen: & hic Baptiſmus in ſolis eſt adultis uſum rationis habentibus, & nondum baptizatis, & vices gerit Sacramenti Baptiſmi, illiuſque defectum ſupplet, imo ea de cauſa Baptiſma nuncupatur: impeditus namque ſuſcipere Baptiſmum, ſi votum illius habeat incluſum in contritione, ſeu dilectione Dei ſuper omnia, gratiam, & remiſsionem cuiuſcumque culpæ conſequitur; & etiam omnis poenæ, ſi valdè fervens ſit contritio; quamvis communiter partem tantum deleat, ut *Bellarminus, & Henriquez* docent apud, & cum *Filliucc. De Baptiſmo cap. p. n* 3. Iſte autem Flaminis Baptiſmus Sacramentum non eſt, ut pariter docent communiter cum *D. Thoma.* Baptiſmus tandem Fluminis, ideſt Aquæ, propriè eſt, & dicitur Baptiſmus, eſtque verum Sacramentum Baptiſmi, quod à *D. Tho.* & Doctoribus communiter, ut videre eſt apud *Bonacinam to. p. de Baptiſmo diſp. 2. qu. 2. punc. p. n. p. Trullench de Baptiſmo cap. p. n. 3.* & alios, definitur: *Baptiſmus eſt exterior corporis ablutio facta ſub præſcripta forma verborum.* Et de hoc agimus in præſenti capite, ideſt, de Ignorantiæ Privilegiis circa ipſum. Unde ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui nunc exiſtunt in partibus remotis, cum invincibili ignorantia Baptiſmi ſalvari poſſunt.

642 Baptiſmus neceſſarius eſt omnibus, tam parvulis, quàm adultis ad ſalutem, & ad aſſequendam primam gratiam, & remiſſionem originalis peccati: patet primò, ex verbis illis Io: 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu Sancto non poteſt introire in Regnum Dei*. Secundò, ex definitione *Tridentini ſeſs. 7. Can. 5. de Baptiſmo: Si quis dixerit, Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, anathema ſit*. Tertiò, quia homines non poſſunt ſalutem conſequi, niſi mundentur à peccato originali, ad cuius ablutionem inſtitutus eſt Baptiſmus: Qui reſpectu adultorum, eſt medium neceſſarium ad ſalutem, vel in re, vel in voto. Qui enim ratione utitur, per actum contritionis iuſtificatur extra Sacramentum, & ſi in eo ſtatu intereat, antequam illi adminiſtrari poſſit Baptiſmus, ſine eo in re ſuſceptto ſalvabitur. Reſpectu verò parvulorum, aliter dicendum eſt: cum enim illi nequeant habere votum Baptiſmi ſive explicitum, ſive implicitum, ſequitur ipſis neceſſarium eſse ad ſalutem Baptiſmum realiter ſuſceptum. Excepto tamen caſu martyrii, quia ex communi ſententia, ſi infans aliquis ante Baptiſmum aquæ in odium Chriſti occidatur, iſte ſalvabitur per Baptiſmum Sanguinis, ut ſuadetur exemplo *Innocentium*, quos Eccleſia ob mortem pro Chriſto ſuſceptam, ut Martyres, & verè Beatos colit. Et nedum parvuli, & infantes; ſed etiam adulti per Baptiſmum ſanguinis ſalvari poſſunt ſine Baptiſmo aquæ: ut in terminis hoc docet *D. Auguſtinus libr. 4. contra Donatiſtas cap. 22. & libr. 13. de Civit. cap. 7.* & oſtendi etiam poteſt tum ex promiſſione illa Chriſti *Matth. 10.* quæ generalis eſt; *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in Cælis eſt*. Et poſtea. *Qui perdiderit animã ſuam propter me, inveniet eam.* Tum ex *Innocentio III. Cap. Cum Matthæi, de Celebratione Miſſarum.* Ubi *Iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*, quod ex *D. Auguſtino* deſumptum fuit. Eo igitur ipſo quod quis pro Chriſto moritur cenſetur eſſe Beatus, nec egere precibus fidelium, adeoque Martyrium perfectè ſupplet defectum baptiſmi aquæ, quoad remiſſionem peccatorum, & pœnæ illis debitæ. Quæ intelligenda ſunt, quãdo quis ante Martyrium non poteſt baptizari: ſi enim poſſit, tenetur ſub peccato mortali baptiſmum ſuſcipere, (& ſi eſt in mortali, debet etiam ſe ad contritionem excitare) cum propter Martyrium non liberetur ab obligatione ſervandi præcepta divina; ſicque nec ab obligatione divini præcepti ſuſcipiendi baptiſmum, quo omnes obligantur.

643 Quoniam autem difficultas eſſe poteſt, an modo poſt generalem promulgationem Evangelii, in partibus maximè remotis huiuſmodi Baptiſmi præceptum habere poſsit ignorantiæ invincibilis cauſa, excuſationis privilegium, & cum ipſo ſalvari, ideò diſcutiendum hoc eſt. Aliqui id negant, ſentientes, illos, qui nunc exiſtunt in partibus remotis cum invincibili ignorantia baptiſmi, & legis Chriſti, damnandos eſſe; quia (inquiunt) poſt generalem Evangelii promulgationem, nõ reſtat aliud remedium pro originali, præter Baptiſmum in re, vel in voto. Alii verò è contra affirmant, putantes ſalvandos eſſe, ſi naturæ legem ſervaverint: quia credibile eſt, Deum ſervanti legem naturæ, daturum lumen, & ſpeciale auxilium, quo ſe valeant ad ipſum convertere. Cui ſententiæ ex animo adhærens, tanquam conformi ſummæ pie-

pietati, & miſericordiæ divinæ, eandem uti talem, exhibeo ſequendam in hoc primo huius capitis privilegio; à quo *Baſſaus in Floribus,Verbo* Baptiſmus *p. n.8.* non videtur diſſentire:& illud abſque heſitatione, uti valdè probabile, & divinæ inquã miſericordiæ, ac pietati magis conforme, amplectitur Bonac. *de Baptiſmo diſp. p. qu. 2. punc. 2. in fine, n. 15.* ubi ſic: *Vtrum qui exiſtunt in partibus remotis cum invincibili ignorantia baptiſmi, & legis Chriſti ſalvari poſſint. Reſpondent aliqui Doctores damnandos, quia poſt generalem Evangelii promulgationem, non reſtat aliud remedium pro originali præter baptiſmum in re, vel in voto. Alii verò putant, ſalvandos eſſe, ſi naturæ legem ſervaverint,quia credibile eſt,Deum ſervanti legem naturæ daturum lumen, & ſpeciale auxilium, quo ſe valeat ad ipſum convertere. Ita S. Thomas 2. 2. q.10. ar. 4. Summa Corona de Baptiſmo, fol. mihi 29.& alii Recentiores ferè communiter, quorum ſententia mihi probatur,& videtur conformis ſummæ pietati, & miſericordiæ divinæ.* Hactenus Bonacina. Cui addo *Trullench de Baptiſmo libr 2.cap.p. dub.2. in fine, & in Decal. lib. p. cap. p. dub. 2. n. 9.* ubi tanquam certum ſupponit, dictam invincibilem ignoranriam dari poſſe in aliquibus,nec per eandem (quia ſine culpa eſt) damnari eos poſſe: quod docet etiam *Palaus de Baptiſmo tract. 19. diſp. unica punct. 8. n. 3. in fine,* per hæc verba: *Omnes præcepto ſuſcipiendi baptiſmum tenentur, tenentur namque eo præcepto quantum eſt ex ſe, tametſi ob ignorantiam ab eius tranſgreſſione culpabili excuſentur.* Et ſi à tranſgreſſione excuſantur, utique etiam à peccato; quod deducit etiam idem *Trullench n. 9. cit.* ita arguendo: Qui invincibiliter fidem Chriſti ignorant excuſantur à peccato infidelitatis, & ob eandem infidelitatem non poterunt damnari: nam ſi ignorant invincibiliter, ob hanc infidelitatem negativam, quippe quæ ſine culpa eſt, damnari non poſſunt: ſi cum Dei auxilio ſervent legem naturalem. Nam ſi hanc ſervent, Deus providebit, ut ſciant fidem Chriſti, & res neceſſarias, dabitque illis Doctorem, ut dedit *Cornelio Actor.* 10. aut illos interius illuminabit, eo quod facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam ſuam. Quod ſi non ſervent legem naturalem, damnabuntur quidem, ſed ob huiuſmodi peccata; non autem ob invincibilem ignorantiam Baptiſmi,&c. quæ ſine culpa eſt. Vide *Filliucium to. 2. cap. primo, n. 29. & 30. & Maurum Oberaſcher de Sacramentis par. p. tract. 2. de Baptiſmo cap. p. §. p. Verſu Prob. 3. Pars, fol. mihi 254.* ubi ad rem huius privilegii, loquens de adulto, ſic ait: *Si nondum reipſa baptizatus ob ignorantiam invincibilem, vel naturalem oblivionem nil cogitaret de perceptione baptiſmi, & actum veræ contritionis eliceret, verè iuſtificaretur, & tamen non haberet niſi Votum implicitum baptiſmi, quatenus ſcilicet perfecta contritio includendo propoſitum ſervandi omnia præcepta, includeret implicitè voluntatem implendi præceptum de ſuſcipiendo baptiſmo:* ita dictus *Oberaſcher,* & optimè: nam ut benè notat *Baſſeus in Floribus to. 2. Verbo,* Baptiſm. 3 *n. 6.* omnes quidem arctiſsimo præcepto tenentur ſuſcipiendi Baptiſmum, ut patet ex illo *Matth.* 28. *Baptizate omnes gentes;* quæ verba licet ad Apoſtolos dirigantur, indirectè tamen obligant omnes gentes: alioquin poteſtas Apoſtolorum fuiſset ſupervacanea, & inefficax. Parvuli tamen tenentur neceſsitate medii: adulti verò, neceſsitate præcepti: *Quia adulti* (ſic *Baſſaus*) *ſunt capaces præceptorum, & alia via, nempe voto baptiſmi poſſunt Salvari.* Hæc doctrina eſt Catholicorum communis cum *D. Thoma in 3. part. qu. 68. art. 2. in corpore.*

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Non Sacerdos extra neceſsitatis caſum baptizans; & qui baptizatur, ſi adultus ſit, per invincibilem ignorantiam exiſtimantes hoc licere, à mortali peccato excuſantur.

644 Triplex conſtituitur miniſter Baptiſmi in *Cathechiſmo* Pii *V. par. 2. cap. 2. ſec. 23. et 24.* Neceſsitatis videlicet, Commiſsionis, & Solemnitatis. Miniſter Baptiſmi ex neceſſitate, eſt omnis homo habens uſum rationis, ſeu omnes etiam de populo, ſive mares, ſive fœminæ, quamcumque illi ſectam profiteantur, ſcientes debitam formam Baptiſmi, & materiam applicare. Miniſter ex commiſsione, eſt Diaconus, ut colligitur ex *Pontificali Romano*, ubi Epiſcopus ad electos in Diaconos inquit: *Diaconum oportet miniſtrare ad Altare, baptizare, & prædicare*: ſignum evidens, cum ordinari, ut tanquam Præſbyterorum miniſter baptizet; & non quidem tantum privatè: hoc enim etiam laicis convenit, ſed & ſolemniter. Miniſter verò ſolemnitatis, ſeu ex officio, eſt ſolus Sacerdos, ut habetur *in Concil. Florent. ſub Eugenio IV. in ſuo Decreto*, ubi de Baptiſmo ſic: *Miniſter huius Sacramenti eſt Sacerdos, cui ex officio convenit baptizare: & in cap. Conſtat, de Conſecratione diſt. 4.* Optimeque id probat *D. Thomas in 3. qu. 67. art. 2.* cum quo omnes Doctores de Baptiſmo, ut videre eſt apud ipſos. Nomine autem Sacerdotis comprehenditur Epiſcopus, ut docet idem *D. Tho. art. cit. ad p. Quia* (inquit) *quod poteſt inferior, poteſt & Superior.*

645 Non Sacerdotem autem extra neceſſitatis caſum baptizantem, etiam ſine ſolemnitate, peccare mortaliter, eſt clara ſententia *D. Tho. qu. 67. cit. art. 3. ad p.* quam ſequuntur *Navarrus in Manuali cap. 22. n. 7. Henriquez libr. 2. c. 28. n. p. & cap. 29. n. p* (ubi, quod nedum peccet graviter non Sacerdos, qui extra neceſſitatem, etiam abſque ſolemnitate baptizat, ſed etiam adultus, qui ſponte ſua à non Sacerdote baptizatur) *Suarez in 3. p. tom. 3. diſp. 31. ſec. 4. Verſu, Secundò graviter, Layman. de Baptiſmo libr. 5. tract. 2. cap. 7. Verſ. Dico 2. Bonacina de Baptiſmo diſp. 2. qu. 2. p. 5. n. 9. Trullench de Baptiſmo libr. 2. cap. p. dub. 5. n. 4. Leander de Baptiſmo tract. 2. diſp. 4. qu. 6. Baſſæus in Florib. to. p. Verb. Baptiſm. 3. n. 14.* aliique communiter apud ipſos. Huius autem lethalis culpæ ratio eſt; tum quia quicumque extra neceſsitatis caſum baptizat, cui id iure, ſeu ex officio non competit, ut ſunt Laicus, & Clericus non Sacerdos, facit in re gravi contra prohibitionem Eccleſiæ; ergo graviter, & lethaliter peccat: tum quia per ſe, & ex inſtituentis intentione ſolus Sacerdos eſt miniſter huius Sacramenti, ut conſtat *ex anteced. num. ex Conc. Florent. in inſtructione Armenorum*; Et ex communi Eccleſiæ uſu: Ergo nequit Laicus aut Clericus, qui non eſt Sacerdos, abſque peccato mortali extra neceſſitatem Baptizare: (Imò idem dicendum eſt de Sacerdote, abſque neceſſitate extra Eccleſiam baptizante. Quia *in Clementina unica de Baptiſmo*, Severè præcipitur, ut Sacerdos ſolemniter baptizet in Eccleſia, niſi in caſu neceſſitatis excuſetur: aut caſu quo filii Regum, aut Principum baptizandi ſint) Et Clericus non Sacerdos baptizans ſolemniter (idem dic de Diacono ſi non adeſt licentia proprii Sacerdotis) nedum peccat mortaliter, ſed fit etiam irregularis *ex c. de Clerico non ordinato adminiſtrante*. Laicus autem ſolemniter miniſtrans baptiſmum, etiam extra neceſsitatem non fit irregularis, ut probat *Henriquez cap. 29. cit. eodem n. p. & Filliuccius to. p. tract. 2. cap. 4. n. 85. cum Navarro l. c. & cap. 27. n. 242. & Trullench cum utroque n. 4. cit.* Sed tan-

tantùm peccat mortaliter.

646 Peccat inquam mortaliter, uti & Clericus non Sacerdos baptizantes extra caſum neceſſitatis (ut volunt ferè omnes) ſicuti & adultus ſua ſponte ab eiſdem baptizatus: excuſabit tamen ab hoc peccato invincibilis ignorantia, credẽtes hoc ſibi licere, ut in propoſito privilegio. Quod expreſsè admittunt *Henriq. cap. cit.* 28. *n. p.* per huiuſmodi verba: *Quomodocumque miniſter Laicus abſque neceſſitate baptizat, peccat mortaliter, & qui ei cooperantur, niſi ignorantia excuſet*. Et *Bartholomæus de Ledeſma diffic.* 10. *concluſ.* 2. *colum.* 147. ſic dicens (apud *Leandrum qu.*6. *cit.* quem ipſe ſequitur.) *Crediderim ego, quod tam qui baptizat, quàm qui baptizatur, ſi ſit adultus, & pater etiam cõſentiens ut eius filius baptizetur à non Sacerdote, extra neceſſitatem, in domo, ſine ceremoniis, mortaliter peccent; niſi ignorantia invincibili excuſentur, exiſtimantes quod illud licet*. Et ſicuti ob invincibilem ignorantiam à mortali peccato excuſantur, ſic etiam ob eandemmet ignorantiam, Clericus non Sacerdos excuſatur ab irregularitate prædicta, nec illam contrahit, ut toties in ſuperioribus probatum eſt. Imo ad hanc eandem rem, idem omninò docet *Georgius Gobat in Alfabeto Baptizantium caſu* 4. *n.*140. dum dicit: *Si Diaconus ſine commiſſione Parochi baptizet ſolemniter, incurrit irregularitatem decretam cap. p. de Cleric. non ordin. miniſtr. in illos, qui non ordinati baptizant. Suarez, Vaſquez, & alii paſſim, niſi excuſet ignorantia*.

647 Ex dictis collige cum *Laymanno, Baſſæo l. l. c. c.* & aliis: Quemcumque extra caſum neceſſitatis baptizãtem, cui de iure, & ex officio id non competit (niſi excuſet inadvertentia, ſeu ignorantia) peccare mortaliter. Similiter lethalis culpæ reum eſſe Sacerdotem, ſi extra neceſſitatis caſum, non ſolemniter baptizet. Item mortaliter peccare alienum Sacerdotem, ſi abſque licentia proprii Sacerdotis expreſſa, aut tacita, & rationabiliter præſumpta ſolemniter baptizet: & multo magis peccare laicum, qui & ſine licentia legitima Sacerdotis proprii, & ſine ſolemnitate extra caſum neceſſitatis baptizat. Conſulantur D. D. citati. Vide *Gobat Caſu cit. n.* 138. ubi quærit, An ſi Diaconus eſſet Parochus, & nondum ſacerdotali charactere inſignitus, licitè poſſet baptizare, abſque alia commiſſione. Et reſpondet affirmativè: Eo enim ipſo (inquit) quod Epiſcopus tali Diacono confert Canonicè beneficiũ parochiale, confert quoque (ut ſanè poteſt) ius tam liberè in ſua parochia augendi numerum Chriſtianorum, ac ſi eſſet iam Sacerdos: ſecus ſi eiuſmodi Parochus foret ſolùmodo Subdiaconus, huic enim ſicut Minoriſtis, nequit, niſi in extrema neceſſitate id committi, & quidem ſolum in caſu quo non adeſt dignior. Ita *Gobat. l. c.* Videatur

PRIVILEGIUM TERTIUM

Qui inſcienter, & ex invincibili ignorantia rebaptizat, à lethali culpa excuſatur, & ab irregularitatis incurſu; & ſic etiam qui rebaptizatur.

648 SAcramentum baptiſmi ſemel validè collatum non poteſt iterari, & omninò initerabile eſt. Unde homo ſemel validè baptizatus, non poteſt iterum validè baptizari, nec uni eidemque ſubiecto ſæpius quam ſemel conferri. Et hoc eſt de fide ex definitione *Conciliorum Lateranenſis in Cap. Firmiter. Florentini in Decreto Eugeni, & Trident. ſeſſ.* 7. *de Sacramentis in Genere Canon.* 9. *& Can.* 11. Colligiturque ex illis verbis *Apoſtoli ad Epheſ.* 4. *Vna fides, unum Baptiſma*, & ex pleriſque Sanctis Patribus, qui docent, Baptiſmum validè ſemel collatum iterari non poſſe. Ratio autem huius initerabilitatis petenda eſt à voluntate Chriſti, qui hoc Sacramen-

mentum ita inſtituit, ut noluerit illud eidem homini bis adminiſtrari. Congruentiæ verò ſunt; *tum quia* Baptiſmus eſt quædam generatio ſpiritualis, iuxta illud *Io: 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*: ſicut ergo generatio corporalis iterari non poteſt, ita nec ſpiritualis. *Tum quia* Baptiſmus ſignificat mortem, & Reſurrectionem Chriſti, teſte *Apoſtolo ad Rom. 6. Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, &c.* ergo ſicuti hic non niſi ſemel mortuus eſt, & à mortuis reſurrexit, ita Sacramentum baptiſmi, non niſi ſemel conferri poteſt. *Tum quia* Sacramenta characterem imprimentia non ſunt iterabilia, quia eorundem character eſt indelebilis, baptiſmus imprimit characterem, ergo iterabilis non eſt. *Tum denique quia* Sacramentum baptiſmi principaliter datur ad delendum originale peccatum: ſicuti ergo peccatum hoc non amplius redit ſemel deletum, ita Baptiſmus validè ſemel datus, non eſt amplius reiterandus. Ita etiam *D. Thomas in 3. p. quæſt. 66. art. 9.* & communiter omnes. Hinc

649 Infertur graviſſimum ſacrilegii ſcelus eſſe, aliquem ſcienter rebaptizare, de quo ſufficienter, & morali certitudine conſtat, quod iam ſemel debitè baptizatus fuerit, etiam domi ab obſtetrice. Ratio eſt, quia gravis irreverentia infertur ſacramento, eius collationem ſcienter cum nullitate attentare: & fit contra ſubſtantiam eius, dum tentatur conferri in ſubiecto incapaci. Quapropter *D. Leo Epiſt. 37.* inquit: *Scimus eſſe inexpiabile facinus, quoties iuxta hæreticorum dogmata, contra ſanctorum Patrum inſtituta, cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante ſententia, quæ nobis unam prædicat Deitatem; unam in fide Confeſſionem: unum in baptiſmate Sacramentum.* Et ratio data procedit etiam quamvis rebaptizatio fiat ſub conditione, conditio namque eſt impertinens, & habetur pro non adiecta (ut advertit etiam *Trullench de Baptiſmo lib. 2. cap. p. dub. 5. n. 13. in principio*) quando ſufficiēter, & morali certitudine (ut ſupra) conſtat de Baptiſmo. Nec quidem ſufficit quivis timor, aut levis ſuſpicio, vel ſcrupulus, an fuerit collatus validè: alioquin pauci eſſent, qui Baptiſmum repetere ſub conditione non poſſent. Unde merito *Sotus apud Suarez to. 3. in 3. diſp. 31. ſec. 6. Verſu, De quo præcepto, & Trullench. n. 13. cit.* carpit Parochos, qui facilè rebaptizant baptizatos domi à fœmina; fides enim adhibenda eſt mulieri, ubi non eſt rationabilis cauſa dubitandi, ut idem *Sotus* ibidem, & communis. Quare dubium debet eſſe morale, & rationabile, ideſt, rationi conſonum, & homine cordato dignum, & tunc ſolum dandus eſt ſub conditione, *ſi non es baptizatus*, ut habetur *cap. 2. extra de Baptiſmo*: & ſic docent *Suar. in 3. par. to. 3. diſp. 22. ſec. 2. Verſu, Sed quæres, Conınch de Sacram. qu. 66. art. 9. dub. p. n. 91. Layman. libr. 5. tract. 2. cap. 5. n. 3. Valentia to. 4. diſp. 4. qu. p. punct. 4. Verſ. Quod ſi dubium. Palaus de Baptiſmo diſp. unica, punc. 13. n. 3. Trullench n. 13. cit.* & alii Ratio autem, quare cum huiuſmodi rationabile dubium intercedit, baptiſmus ſub conditione repetendus ſit, ſive tale dubium ſit facti, ſive iuris, eſt: quia tunc, & proximo ſubvenitur in re maximè neceſſaria, & ſacramenti reverentia non læditur.

650 Adeo verò ingens eſt iniuria, & irreverentia, quæ fit baptiſmi Sacramento quando iteratur abſque ſufficienti, & morali certitudine, quod invalidè fuerit collatum, ut ſcienter rebaptizans, & ſcienter rebaptizatus, non ſolum lethaliter graviſſimè peccent, ſed etiam uterque irregularis efficiatur, ut habetur (*cap. Qui in qualibet ætate p. quæſt. 7. cap. Qui bis. Cap. Eos quos de conſecrat. diſt. 4. cap. Ex litterarum de Apoſtatis. Cap. Non licet, & cap. Rebaptizare de conſecrat. diſt. 4.* Accedit etiam communis auctoritas Do-

ctorum,quos larga manu allegat *Gregorius Sayrus in Theſauro Caſuum Conſcientiæ libr.* 7. *cap.* 8. *n.* 3. Addens *num.* 4. (pariter ex communi Doctorum omnium)quod ultra poenam irregularitatis de Iure Canonico ipſis dectetam: Iure etiam Civili, tam rebaptizanti, quam culpa ſua rebaptizato, poena capitis imponitur *Lege* 2. *Cod. Ne Sanctum Baptiſma iteretur.* Obſervant tamen communiter Doctores, quod præfata irregularitatis poena extendenda ſit ſolum in eos, qui ſacrilegè rebaptizant, aut rebaptizantur abſolutè; non verò in illos, qui ſic rebaptizant, aut rebaptizantur ſub conditione; ut proinde hi poſteriores licet graviter peccent ob rebaptizationem, præfatam tamen irregularitatis poenam non incurrant. Ratio autem eſt,quia,ut habetur *in cap. His,qui de ſententia excommunicationis in* 6. non incurritur irregularitas; niſi expreſsè habeatur in Iure: atqui non habetur expreſsè niſi contra rebaptizantes,& rebaptizatos abſolutè:ergo.Accedit quod leges poenales utpotè odioſæ, ſint reſtringendæ, lex autem decernens irregularitatem contra rebaptizantes,& rebaptizatos ſit poenalis,ideoque ſit reſtringenda,nimirum,tantum ad rebaptizantes, & rebaptizatos abſolutè.

651 Verù appoſitè dixi ſupra *initio numeri* 558.graviſſimũ ſacrilegii ſcelus eſſe,aliquem *ſcienter* rebaptizare,de quo ſufficienter, & morali certitudine conſtat, &c. Quia inſcientia, & ignorantia invincibilis in rebaptizante, & rebaptizato, utrumque excuſat tum à peccato, & culpa lethali,tum etiam ab irregularitatis incurſu, ut in ptivilegio: Quod etiam uti proponitur, habere videtur admiſſionem communem Doctorum, quorum aliquos cum propriis eorundem dictis (ut moris noſtri eſt) fideliter hic adducam ad ornatum, & concluſionem validam eiuſdemmet. Primo ergo ſe ſe mihi offert hic, *Sayrus l. c. n.* 8. *Verſu, Secunda opinio,* firmãs privilegium noſtrum, ut ſequitur: *Opinio verior, & communis eſt, quæ ait non eſſe irregularem rebaptizantem, aut rebaptizatum, quando adeſt probabilis ignorantia facti. Ratio eſt; quia irregularitas hæc contrahitur ex culpa, & delicto: ergo ubi non eſt culpa mortalis, non incurritur pæna irregularitatis: ubi autem eſt ignorantia probabilis, ſive in rebaptizante, ſive in rebaptizato, nulla eſt culpa; ergo nec irregulares ſunt. Et certè cum citati concedant rebaptizantem ex ignorantia probabili non incurrere irregularitatem, idipſum concedere debent de rebaptizato, cum rebaptizatus non minus in culpa ſit, quam rebaptizans.* Secundò, *Fagundez in Decalog. to.* 2. *libr.* 8. *cap.* 25. *n.* 18. *Verſ. Ad ſecundum.* Ubi ſic: *Qui rebaptizat, ignorando rebaptizationem eſſe peccatum, non incurrit poenam irregularitatis, quia ubi non eſt culpa, ceſſat poena. Si verò rebaptizaret ſciens rebaptizationem eſſe peccatum, propter iniuriam Sacramento factam, ignorans tamen invincibiliter rebaptizationem eſſe prohibitam lege Canonica ſub poena irregularitatis, ſimiliter dico mihi videri, non incurrere irregularitatem, quia formalis intentio Eccleſiæ non eſt punire iniuriam Sacramento irrogatam, ſed talem iniuriam, quæ fiat propter trangreſſionem legis Canonicæ, quam qui ignorat, tranſgreſſionem legis conſequenter evadet.* Tertiò, *Oberaſcher de* Baptiſmo *tract.* 2. *cap. p.* §. 5. ſic affirmans: *Graviſſimum ſacrilegii ſcelus eſt, aliquem ſcienter rebaptizare, de quo ſufficienter conſtat quod iam ſemel debite baptizatus fuerit. Dico ſcienter: nam ignorantia invincibilis utique à peccato excuſat. Et quando re diligenter examinata rationabilis dubitatio remanet circa validitatem baptiſmi prioris, tunc non tantum poteſt, ſed etiam ex poſt facto baptiſmus conferri debet* (ſub cõditione) *quemadmodum decernit Alexander* 3. *cap.* 2. *de baptiſmo. Secus eſt ſi habeatur moralis certitudo de veritate, & validitate baptiſmi prius collati, ut quia perſona fide digna aſſerit baptiſmũ cum omnibus requiſitis fuiſſe collatũ, &c.* Alias auctoritates vide

pe-

penes proprios Auctores: Modo hìc ſuffi. ciat dixiſſe cõmuniter admitti privilegiũ hoc; quod cõcludo (uti & præſens Caput) advertendo cum *Trullench dub. cit. in fine*, & aliis communiter, in præfata irregularitate, ſi publica ſit, ſolum Summum Pontificem diſpenſare: ſi verò ſit occulta, poteſt Epiſcopus, *Ex Tridentino ſeſſ.* 24. *c.* 6. Quia contrahitur ex delicto occulto. Videantur *Henriquez lib.* 2. *cap.* 31. *Suarez ſec.* 6. *cit. Sayrus cap.* 8. *cit. Filliucius to. p. tract.* 2. *cap.* 4. *n.* 91. & 92. aliique.

CAPUT XXII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS.

652 Confirmatio, de qua in hoc capite, eſt ſacramentum novæ legis à Chriſto Domino immediatè inſtitutum, quod de fide credendum ab Eccleſia proponitur per *Concilium Florent. in Decreto Eugenii*, & *Tridentinum ſeſſ.* 7. *de Confirmatione canon. p.* in quo ita loquitur: *Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otioſam cæremoniam eſſe, & non potius verum, & proprium Sacramentum, &c. Anathema ſit.* Ab Eccleſia autem, ideo communiter hoc Sacramentum ſub nomine *Confirmationis* appellari ſolet, quia, ut docet *Catechiſmus Romanus de Confirmat. Sacram. cap.* 3. *ſec.* 2. qui baptizatus eſt, cum ab Epiſcopo Chriſmate ungitur, additis ſolemnibus illis verbis: *Signo te ſigno Crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: Niſi aliud efficientiam eiuſdem impediat, novæ virtutis robore firmior, atque perfectus Chriſti miles eſſe incipit. Unde bene notavit *Reginaldus libr.* 28. *cap. p. n.* 2. *Sacramentum hoc dici Confirmationem à proprio ſuo effectu.* Quare *Confirmationis* nomine, intelligitur ritus ille, quo Epiſcopus frontem baptizati ſacro Chriſmate inungit, ſub data verborum forma. Qui ritus, nomine confirmationis expreſſus, cum ſit de fide verum novæ legis Sacramentum; ſic rectè definitur eſſe *Sacramentum novæ legis, quo homo baptizatus per Chriſmatis unctionem in fronte factam ab Epiſcopo ſub certa verborum forma, fidei robur conſequitur.* Quod totum, & claris terminis tradit *D. Th.* 3. *p. q.* 72. per aliquos articulos, & profitetur unanimis Catholicorum ſenſus contra varios hæreticos. Quoniam autem quæ de hoc Sacramento à Doctoribus tractantur pauca ſunt, idcirco & nos duobus tantum poſitis privilegiis, quæ ad idem ſacramentum ſpectare videntur, breviter præſens caput expediemus. Sit igitur

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorantia invincibilis Sacramenti Confirmationis, excuſat, & excuſatur à peccato.

653 QUamvis de fide ſit *ex præced. num.* dari Sacramentum Confirmationis, nihilominus huius ſacramenti ignorantia invincibilis reperiri poteſt quandoque in aliquibus etiam fidelibus, & tunc utique abſque peccato in illis: tum quia invincibilis; tum etiam quia non tenentur fideles illud ſcire, & ea addiſcere, quæ ad illius ſubſtantiam pertinent, niſi caſu quo quis ſui compos velit idemmet recipere, tunc etenim tantum, ſub mortali obligatur ſcire prius illius ſubſtantiam, & diſpoſitiones quas requirit, ut dignè recipere poſſit. Quod docent etiam *Sanchez in Summa to. p. libr. 2. cap. 3. n. 9. Suarez de fide diſp. 13. ſec. 4. n. 12. Diana Coordin. to. 6. tr p. reſ. 5. n. 3. ex par. 3. tract. 5. & Miſcellan. p. reſ. 48. Leander par. 6. tr. 2. de fide, diſp. 2. qu. 58.* aliique penes ipſos: idipſum omnes (quoad hoc) affirmantes de ſacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii, quod de Confirmationis Sacramento reſolvunt, ut conſtat ex eotundemmet verbis: Sic enim *Suarez n. c. in fine. De aliis verò Sacramentis (* ideſt Confirmationis, Extremæ unctionis, &c.) *non eſt tanta ratio neceſſitatis. Monendi tamen ſunt Fideles, ut ea non ignorent; & quicumque aliquod illorum recipere vult, tenetur prius ſcire quid recipiat, ut ad illud dignè ſe præparare, & accedere valeat.* Idem docet *Diana*: hæc eius verba: *Quoad Sacramenta, omnes explicitè ſcire debent ſubſtantiam, & rationem Sacramentorum non omnium, ſed Baptiſmi, Euchariſtiæ, & Poenitentiæ; in cæteris verò idem opus erit, ſi quando ſuſcipere voluerint.* Ita *Villalobos, Tannerus, Sanchez, Suarez, Malderus, & alii: contra Lorcam, &c.* Ita *Diana*, Quibus adhærens *Leander qu. 58. cit. in fine*; ſic & ipſe abſolutè affirmat: *Nullus fidelium tenetur præfata Sacramenta Confirmationis, Extremæ unctionis, Ordinis, & Matrimonii ſcire, antequā recipere decernat, necdum ſub culpa veniali. Quia ſunt omninò voluntaria: ergo nemo obligatur ad illa ſcienda, antequam decernat illa ſuſcipere.* Si igitur nullus fidelium (per allegatos D. D.) obligatur ad ſciendum Confirmationis Sacramentum, antequam illud ſuſcipere velit, ignorantia illius conſequenter nō eſt culpabilis, ut in propoſito privilegio, & ab omni peccato etiam veniali ipſa excuſatur. Uti & à peccato etiam ipſamet excuſat, data quoque, ſed non conceſſa, illorum ſententia, qui abſolutè affirmant quemlibet teneri ſcire prædicta Sacramenta, quoad ſubſtantiam, &c. etiam antequam illa velit recipere. Quod præcipuè tenet *Palaus tom. p. tract. 4. diſp. p. punc. 10. n. 7. in fine*: ſic dicens: *Dum autem non decernis illa ſuſcipere, & ſi probabile ſit, te non eſſe obligatum illa ſcire: & probabilius credo, obligari: tum ut poſſis, ſi velis illa recipere; tum, ut gratum te Deo exhibeas pro tot remediis ad tuam ſalutem inſtitutis. Et ita tenet expreſsè Coninch diſp. 14. dub. 10. concluſ. 2. n. 192. quamvis inclinet non eſſe obligationem ſub gravi culpa.* At eſto etiam eſſet obligatio inducens culpam gravem, & lethalem, ab eadem inquam excuſat ignorantia ut in privilegio: quia cum de invincibili ipſum loquatur ut patet, excludit utique etiam culpam talem, & gravem.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Iterans Confirmationem eiuſdem ex ignorantia invincibili, à culpa mortali excuſatur.

654 Confirmationis Sacramentũ in eodem homine iterari non poſſe certum eſt per omnes;. imò certum de fide, ut videre eſt apud D. D. præcipuè *Suarez in 3. p. tom. 3. diſp. 34. ſec. p. Verſ. Vltimò ex dicto.* Unde iterans Confirmationem eiuſdem, peccat utique mortaliter. Verum quidem eſt quod nec Confirmans, nec bis Confirmatus incurrit irregularitatem; quia talis pœna non eſt expreſſa in iure. Ratio autem initerabilitatis huius Sacramenti deſumitur ex principali eiuſdem effectu, videlicet charactere, qui eſt qualitas quædam ſpiritualis, & ſupernaturalis animæ inhærens, quo confirmatus, in militem Chriſti munitum, & robotatum inſignitus eſt: hacque de cauſa (ut notat etiam *Palaus part. 4. de Sacram. Confirmat. tract. 20. diſp. Vnica punc. 6. n. 3.*) Confirmationis Sacramentum iterari nequit, uti colligitur *ex cap. Dictum eſt. cap. De homine, de conſecrat. diſt. 5. & ex Trident. ſeſs. 7. Canon. 9. de Sacram. in Genere.* Sacramenta enim, quę imprimunt characterem iterari non poſsũt, & qui *ſcienter* ſecus fecerit lethalis culpæ reus erit. Non verò qui inſcienter, & ex ignorantia ut in privilegio: Quapropter ſicuti qui ex ignorantia invincibili rebaptizat, vel ſinit ſe bis baptizari, à culpa lethali excuſatur *ex præcedenti capite*, ſic etiam ab eadem culpa excuſatur qui ex eadem ignorantia iterat ſacramentalem eiuſdem hominis Confirmationem, vel denuò ſinit ſe Confirmari; eſt enim eadem ratio omninò in utroque Sacramento.

655 Verum, & ſi ob ignorantiam, vel oblivionem iterans hoc Sacramentum, à peccato excuſetur; expediens nihilominus eſt, taliter illud conferre, quod minus periculum ſubſit idemmet iterandi etiam ex ignorantia, vel oblivione; quod advertit pariter *Oberaſcher De Sacramento Confirmat. tract. 2. cap. 3. §. 3. Concluſ. p. Verſ. Prob. 3. Pars.* Minus autem periculum ſuberit iterandi, ſi in eiuſdem Sacramenti collatione obſervet Miniſter quod obſervandum monet (*Catechiſmus Romanus Pii V. par. 2. cap. 3. de Confirmat. Sacram. ſec. 18.* per hæc verba: *Obſervandum eſt, omnibus quidem poſt Baptiſmum, Confirmationis Sacramentum poſſe adminiſtrari: ſed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis uſum habuerint, quare ſi duodecimus annus expectandus non videatur, uſque ad ſeptimum certè hoc Sacramentum differre maximè convenit.* Convenit inquam, & aliis omiſsis congruentiis, præſertim quia (ad rem noſtram) *dum alicui Sacramẽtum iſtud* (ait *Oberaſcher*) *miniſtratur poſt adeptum rationis uſum, minus ſubeſt periculum iterandi ob ignorantiam, ſeu oblivionem Confirmationis iam acceptæ: ac inſuper ſuſcipiens magis meminiſſe poteſt illius, quod ab Epiſcopo per inflictionem alapæ intimatur.*

CA-

CAPVT XXII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SACRAMENTVM POENITENTIAE.

656 DE Ignorantiæ privilegiis ad Poenitentiæ Sacramentũm ſpectantibus, latè egimus ſuperius *Cap.* 14. in quo de ſpectantibus ad ſecundum Eccleſiæ præceptum de annua Confeſsione. Legantur ibi poſita, quia nil novi hic occurrit ponendum.

CAPVT XXIII.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA VENERABILE EUCHARISTIÆ SACRAMENTUM.

657 ETiam de Ignorantiæ privilegiis ad hoc Venerabile Sacramentum ſpectantibus ſatis egi in ſuperioribus *Cap.* 15. Ubi de ſpectantibus ad tertium Eccleſiæ præceptum de ſumenda Eucharistia in Paſchate: Videantur ibi dicta, ſuperfluum enim videtur eadem hic repetere.

CAPUT XXIV.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SACRAMENTUM EXTREMÆ UNCTIONIS.

658 EXtrema Unctio eſt verum novæ legis Sacramentum, immediatè à Christo Domino inſtitutum, ut unanimis Catholicorum contra varios hæreticos; & eſt fidei articulus, definitus à *Tridentino ſeſſ.* 14. *de Extrema Vnctione Can. p.* & eodem *Concilio* teſte ibidem, promulgatus à *S. Iacobo Apoſtolo in Epiſt. Canonica Cap.* 5. ſic loquente: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & Oratio fidei ſalvabit infirmum, alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Extrema autem Unctio nuncupatur, quia Unctio inquam eſt, olei benedicti, quæ Infirmo in extremis poſito confertur à ſacerdote ſub

ſub certa verborum forma ad ſuccurrẽdum eius laſsitudini in anima; & ſuo modo in corpore. Extrema inſuper Unctio dicitur, nedum quia in extremis poſito pro ſolatio exhibetur, verum etiam quia inter Sacras Unctiones, quas homo recipit in vitæ decurſu ab Eccleſia, ſolet eſse poſtrema. Primam enim recipit in Baptiſmo: Secundam in Confirmatione: Tertiam in collatione Ordinis Sacerdotalis: Ultimam, quando eidem, ut extremè de vita periclitanti adminiſtratur Sacramentum hoc Extremæ Unctionis: De quo cum circa eiuſdem ignorantiæ privilegia (ſubiectum unicum, unicumque obiectum huius noſtri tractatus) nil aliud ſpecialius ponendum occurrat, tantum ſit

PRIVILEGIUM UNICUM

Ignorantia invincibilis Sacramenti Extremæ Unctionis, excuſat, & excuſatur à peccato.

659 Sequitur omninò privilegium hoc *ex privil. p. antecedent. cap. XXI.* ut legenti, & conſideranti patebit; & iiſdem auctoritatibus, ac rationibus firmatur: Videantur.

CAPUT XXV.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA SACRAMENTVM ORDINIS.

660 Ordinis nomen amplum valdè eſt, & in univerſum ſignificat habitudinem, ſeu reſpectum quendam unius ad alterum, prioris, & poſterioris: in rigore tamen latini ſermonis uſurpatur ad denotandum inter homines certum ſtatum, ſeu gradum perſonarum in Republica: ſic enim dicitur Ordo Senatorius, Ordo Equeſtris, & ſimiles. Hinc etiam deductum videtur ad ſignificandum certum ſtatum, & gradum perſonarum in Eccleſia, qui dicitur Ordo Clericalis, nempe miniſtrorum, qui deputantur ad res divinas, & Sacras: ſicque in præſenti Capite ſumitur Ordo, ut ſignificat ſignum, ſeu certum ritum, aut externam cæremoniam qua confertur homini gradus dignitatis, & officium in Eccleſia, ſeu qua conſecrantur tales miniſtri, eiſque datur moralis poteſtas ad exercendas ſacras functiones, præcipuè verò ad perficiendum Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum. Actio qua prædictus gradus, dignitas, ſeu officium, ac poteſtas confertur, dicitur Ordinatio. Et hæc eſt propriè Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino inſtitutum, ut definitum habetur in *Concil.* tum *Florent. in Decreto Eugenii*. tum *Trident. ſeſs. 23. de Sacram. Ordinis can. 3.* per hæc verba: *Si quis dixerit Ordinem, ſive ſacram Ordinationem non eſse verè, & propriè Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, &c. anathema ſit.*

661 Septem numerantur Ordines, Præsbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui dicuntur Ordines maiores: Acolythi, Exorciſtæ, Lectoris, & Oſtiarii, qui dicuntur Ordines Minores. Epiſcopatus ſub Præsbyterio tanquam perfectum Sacerdotium continetur. Prima Tonſura non eſt Ordo, ſed præparatio quædam ad illum. Omnes

nes autem Ordines unum Sacramentum conſtituunt,cum ad eundem proximum finem referantur, nimirum ad Miſsæ ſacrificium, ad quod maiores proximè concurrunt, minores verò remotè. Singulis ſua munera tributa ſunt, ſingulisque Sacramenti ratio communis: de quo ad rem noſtri tractatus ſit

PRIVILEGIUM PRIMUM

Qui ante ætatem Canonicam bona fide ordinatur, excuſante ignorantia non peccat.

662 NUllus ordinandus eſt ante debitam, & præſcriptam ætatem: ſingulis autem Ordinibus præſcribitur ætas, ut ſequitur: Ad Coronam (ut vocat *S. Thomas*) ſeu Primam tonſuram, requiruntur ſeptem ſaltem anni expleti, *cap. Nullus iunct. Gloſſ. Verb. Infami de temp. ordin. in 6.* Et poſt ſeptennium poteſt tam hęc conferri, quã quatuor Minores ſcientibus legere, & ſcribere, quia circa hos nihil diſpoſuit *Concilium Trident. mox cit.* nihilque innovavit (ut notat etiam *Pax Iordanus Vol. p. lib. 3. Tit. 6. n. 204.* ob id addens, *circa eoſdem Minores ſervanda eſſe iura antiqua, nimirum cap. in ſingulis cum ſeqq. D. 77. & dictum Cap. Nullus*) ad Subdiaconatum, requiruntur viginti duo anni inchoati. Ad Diaconatum, vigintitres inchoati. Ad Præsbyteratum, viginti quinque inchoati. Ita ex nova diſpoſitione *Concilii Trident. ſeſſ. 23. c. 12.* per quod corriguntur multi Canones antiqui ſuper hac ætate diſponentes, ut notiſſimè D. D. Anni autem computantur iuxta conſuetum Eccleſiæ morem, videlicet dierum 365. ſive inciderit biſextus, ſive non, quia de illo non curatur, ut videre eſt apud Bonacin. *tom. p. de Sacram. Ordinis diſp. 8. qu. unica punc. 5. n. 14. Iordan. l. c. n. 206.* Barboſam *de Poteſt. Epiſcopi par. 2. Allegat. 16. n. 2.* & alios penes ipſos. Et ſufficit ad ſingulos Ordines per unum mediũ diem, annũ neceſſarium à *Trident.* præſcriptum inchoatũ fuiſse: idem *Barboſa l. c. n. p. Bonacina l. c. n. 12. Coninch. de Sacram. diſp. 20. dub. 10. concluſ. 5. n. 102.* & communiter D. D. Regula enim iuris eſt (ait *Barboſa n. c. p.*) quod ſive agatur de materia favorabili, ſive odioſa, vel pœnali, ubicumque requiritur ætas ad aliquem actum, vel exercitium, ſufficit attigiſſe primum diem ultimi anni, quia annus cœptus habetur pro completo. Vide *Navarr. in Man. cap. 25. n. 116. & Sanchez in Conſil. to. 2. libr. 7. cap. p. dub. 33.* cum quibus concors eſt D. D. ſententia, non eſſe neceſſe dictos annos eſse completos, ſed ſufficere eſſe inchoatos.

663 Igitur accedere ad dictos maiores, & Sacros Ordines ante impletam Canonicam ætatem à *Tridentino* præſcriptam (abſque legitima Summi Pont. diſpenſatione) peccatum eſt lethale, licet validè ordinetur. Et nedum peccat qui ita ordinatur, verum etiam graviſſimè peccat ipſem et Conferens Ordines, ante prædictam ætatem, contraveniunt enim ſacris Canonibus in re gravi. *Pax Iordanus l. c. n. 207.* & communiter. Si tamen quis ordinetur ante impletam ætatem bona fide: utpote ob aſſertionem parentum, vel alia ratione credens probabiliter habere ætatem, cum revera non habeat, is utique non peccat (ſicuti nec conferens) ignorantia, ſeu errore probabili excuſante, ut in propoſito privilegio; quod expreſsè, & claris verbis ponunt, *Bonacina l. c. n. 13. Verſ. Verum qui.* Ubi: *Quod non peccet qui teſtimonio ſuorum parentum, bona fide, ante legitimam ætatem recipit Ordines. Iordanus l. c. à n. 206.* ſic dicens: *Intelligenda ſunt prædicta, quãdo ſcienter, aut ignorantia peccaminoſa, ordinatur ante debitam ætatem; ſecus quando ignoranter, & deceptus feciſſet. Patritius Sporer par. p. de Sacramentis cap. 4. qu. 42. §. p. n. 262.* Ita affirmans. *Si quis bona fide ordinatur ante impletam ætatem,*

uti-

utique non peccat, ignorantia, ſeu errore probabili excuſante. Et hoc idem ponit *Barboſa Alleg. c.n.20.* ut ſequitur: *Qui teſtimonio parentum, vel ſui Superioris bona fide ordinatus eſt ante legitimam ætatem, non remanet ſuſpenſus, cum non peccet recipiendo Ordines bona fide.* Occaſione autem horum verborum ſit

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui ante Canonicam ætatem bona fide ſuſcipit maiores Ordines non peccat, excuſante ignorantia, ſed nec ſuſpenſionem incurrit; neque eoſdem Ordines exercendo, irregularitatem.

664 Quod non peccet, privilegiũ eſt antecedens, ex quo hoc alterum ſequitur, quod videlicet ob eandem bonam fidem, & ignorantiam ſic promotus ad Ordines non incurrat ſuſpenſionem ab Ordinum executione, neque irregularitatem eoſdem maiores Ordines exercẽdo. Supponit hoc privilegium quod ordinatus ante legitimam ætatem ipſo facto maneat ſuſpenſus ab ipſius Ordinis exercitio, & ſi in illo miniſtraverit irregularitatem incurrat, quod ſupponunt etiam D. D. communiter, ex *Bulla Pii II. incip. Cum ex ſacrorum*: quam refert ad verbum Barboſa *De Poteſtate Epiſcopi part. 2. Allegat. 17. n. 11.* in qua expreſsè ſic: *Auctoritate Apoſtolica hac Conſtitutione perpetuò valitura ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes, & ſinguli, qui abſque diſpenſatione Canonica, aut legitima licentia, ſive extra tempora à iure ſtatuta, ſive ante ætatem legitimam, vel abſque dimiſſoriis litteris, ad aliquem ex ſacris Ordinibus ſe fecerint promoveri, à Sacrorum Ordinum exequutione ipſo iure ſuſpenſi ſint: & ſi huiuſmodi ſuſpenſione durante in eiſdem Ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrant.* Loquitur ſolum *in hac Bulla Summ. Pont. Pius II.* ut patet, & advertunt D. D. etiam idem *Barboſa Alleg. citata, n. 18.* de ſuſcipientibus Ordines ſacros extra tempora, vel ante legitimam ætatem, aut ſine literis dimiſſoriis, vel cum falſis, quod idem eſt: non autem loquitur de prima Tonſura, ſeu de Ordinibus minoribus.

665 Supponit igitur (inquam) hoc privilegium, quod promotus ad Ordines Sacros ante canonicam ætatem, abſque legitima diſpẽſatione, ac privilegio, maneat ipſo iure ſuſpenſus, & exercẽdo Ordines ſuſpenſione huiuſmodi durante, quod contrahat irregularitatẽ, ut ſtatuitur in præfata *Extrauag. Piana.* Quia tamen pœna ſuſpenſionis, & irregularitatis appoſita per *Pium* II. eſt tantum contra præſumentes; qui bona fide facit, ex ignorantia credens ſe habere ætatem, non dicitur præſumere, ergo ſicuti bona fides, & ignorantia ipſa ex antecedenti privilegio excuſat à peccato Ordinatum ut ſupra, ita quoque ignorantia eadem, & bona fides eundem excuſat ab incurrenda poena, &c. ut in propoſito hoc privilegio: quod concedunt etiam *Navarr. in cap. Accepta, de reſtit. ſpoliat. Oppoſ. 8. n. 32. & in Man. cap. 27. n. 156. Portel. in Dubiis Regular. Verbo Ordines Sacri, n. 13. Miranda in Man. Prælator. to. p. qu. 39. art. 6. in fine. Filliuccius to. p. tract. 17. cap. 5. n. 84. Suarez de Cenſuris diſp. 31. ſec. p. n. 26. Layman in Theol. Mor. lib. 5. tr. 9. cap. 10. n. 2. Peyrinus de Privil. to. 1. Conſtit. p. Iulii II. §. 16. n. 27. Diana tom. 5. Coordinato tract. 3. reſ. 41. ex part. 3. tract. 4. reſ. 181. alias 182. Iordanus l. c. n. 210. Leander par. 2. tr. 6. diſp. 6. q. 11. Barboſa Allegat. citata 16. n. 17.* ubi plures allegat D. D. communiter affirmantes, quod ſi quis credens ſe habere legitimam ætatem, & ignoranter ante illam ordinetur ſicuti non peccat excuſante ignorantia, nec conſequenter

in cēſuram, aut poenam incurrit à *Pio II. in ſua Extrav.* indictam, cum ad hanc incurrendam culpa, imò præſumptio, & dolus requiratur quod totum bona fides excludit, & ignorantia. Verum igitur privilegium.

666 Si tamen ſic Ordinatus reſciverit poſtea defectum ætatis, tenetur ſub mortali abſtinere ab exercitio Ordinis ita ſuſcepti: non iam ut ſuſpenſus, ſed ut adhuc irregularis ex defectu ætatis: quoniam prohibitio Eccleſiæ impediens ſuſceptionem Ordinis ante impletam ætatem, extenditur etiam ad executionem Ordinis ſic ſuſcepti, cum propter indecentiam Miniſterii prohibeatur ſuſceptio Ordinis. Verum quidem eſt, quod & ſi cognito defectu ante impletam ætatem, & adveniente iam mala fide, miniſtrando in tali Ordine peccat mortaliter, non tamen incurrit novam irregularitatem ex delicto abuſus ſacri Ordinis, ob violatam cenſuram: cum ita bona fide ſuſcipiens Ordinem, nullam ſuſpenſionem, vel cenſuram incurrerit: ut docet etiam *Diana reſ. cit. 41.* ubi ſic: *Difficultas eſt, an adveniente mala fide, ſi ſic ordinatus ante legitimam ætatem celebret, incurrat irregularitatem. Reſpondeo negativè cum Peyrino in tom. p. Privilegior. Minimor. Conſtit. p. Iulii II. §. 16. n. 29. qui citat Navarrum, Quarantam, & Rodriquez* (quibus adde *Suarez de Cenſuris diſp. 51. ſec. 2. n. 4. Bonacinam. n. 13. cit. & Leandrum diſp. cit. 6 qu. 13.* alios etiam referentem) *Et ratio eſt, quia cum à principio non incurrerit in ſuſpenſionem, adveniente mala fide ſi celebret, non eſt cur irregularitatem incurrat. Sed an ſaltem ità celebrando peccet mortaliter, reſpondet affirmativè Villalobos, & alii communiter, &c.* hactenus *Diana*.

667 Ex hac autem doctrina ſequitur, quod talis, adveniente poſtea, & impleta ætate requiſita abſque ulla alia diſpenſatione, vel abſolutione, in eo ordine celebrare poterit, cum iam nulla amplius cēſura ligatus ſit, ut ex mox dictis colligi debet, & expreſsè etiam docet *Peyrinus §. cit. 16. n. 27.* per hæc verba: *Qui bona fide ſine dolo inadvertenter, aut ignoranter, vel imprudenter ante legitimam ætatem ordinari ſe fecit, putans ſe habere legitimam, non incurrit poenam ſuſpenſionis indictam in Extravag. Pii II. quia illa ſolum punit præſumentem, ac temerarium, quare cum ad ætatem pervenerit, poterit ſine ſcrupulo celebrare. Navarrus* (ubi ſupra) *Quaranta in Summ. Bullarii. Verbo Ordo. Verſu Quibus ſic, pag. 486. Miranda in Man. Prælat. to. p. q. 39. art. 6. Verſ.* So*lummodo eſt difficultas, &c.* Quibus addo *Trullench de Sacram. lib. 6. cap. unico, dub. 10. n. 7.* ubi ſic: *Non incurrit hanc ſuſpenſionem, qui facta debita diligentia, putans habere legitimam ætatem, cum revera non habeat, fuit ordinatus. Item nec qui teſtimonio parentum bona fide ſuſcepit Ordines ante legitimam ætatem. Item nec qui ignoranter id fecit, quamvis ſit culpabilis, modo non ſit affectata, ita ut æquiparetur dolo, temeritati, aut præſumptioni. Hinc fit hunc, bona fide durante, ſi exerceat Ordinem, nec peccare, nec incurrere cenſuram aliquam, nec fieri irregularem, quia ut dictum eſt, non eſt ſuſpenſus, conſequenter celebrando non violat cenſuram: at dum ſciverit ſe non habere legitimam ætatem, peccat mortaliter ſi celebrat. Adepta autem legitima ætate, poterit ſine aliqua abſolutione, aut diſpenſatione in ordine miniſtrare, quia cum non fuerit ſuſpenſus, ſolum requiritur, ut revera habeat legitimam ætatem. Ita Covarr. in Clement. Si furioſus par. p. §. p. n. 4. Barboſa de* Poteſt. *Epiſcop. par. 2. Allegat. 16. n. 23.* Quibus inſuper adde *Iordanum tit. 16. cit. num. 216. Verſ.* Be*ne verum eſt, Sporer n. cit. 262. in fine*, & alios apud citatos. Sed

668 Quæres hìc, An ſuſpenſus propter Ordinē ſuſceptum ante legitimā ætatē poſſit exercere ordines alios antea ritè

ſuſce-

Digitized by Google

ſuſceptos. Reſpondeo affirmativè cum *Henriquez lib. 13. cap. 32. n. 2.* ubi, *ſuſpenſus ab uno Ordine ſuperiore, ut à Diaconatu quem per ſaltum recepit, non cenſetur ſuſpendi ab inferioribus Ordinibus). Avila de Cenſuris par. 3. diſp. 5. dub. 7. verſu. Sextò notandum eſt. Leandro diſp. cit. 6. qu.* 10. alios plures allegante: *Diana to. 5. Coordin. tract. 3. reſ. 42. ex part. 5. tract. 10. reſ. 35.* & apud ipſum Scortia *in Bulla Pontif. epit. 39. theor.* 109. ibidem docente; huiuſmodi ſuſpenſionem impedire ſolum uſum Ordinis malè ſuſcepti, & in quo deliquit, & conſequenter etiam ne ulterius aſcendat, non autem ne utatur Ordine inferiori, ſi legitimè illum ſuſcepit: idque indicant illa verba: *Si ſuſpenſione durante in eiſdem Ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrant.* In eiſdem ſcilicet malè ſuſceptis, quibus ſuſpenſi ſunt, & non in quovis Ordine; ut etiam iure antiquo ſuſpendebantur ab executione Ordinis ſolius malè ſuſcepti. *ex Gloſſ. cap. Conſultationi, de temp. ordin. ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. de reform.* ita *Sfortia, & Diana.*

PRIVILEGIUM TERTIUM

Epiſcopus Ordinans ignoranter alienum Subditum, non manet ſuſpenſus.

669 Epiſcopi licet validè cõferant Ordines ſubditis alterius Epiſcopi, abſque eius licentia, non tamen licitè, quia id ipſis prohibitum eſt *in Concil. Niceno can. 17. & Trident. ſeſſ. 14. cap. 2.* Ubi Epiſcopo Ordinanti non ſubditum imponitur pœna ſuſpenſionis à collatione Ordinum per unũ annum, & ipſi Ordinato ab exercitio Ordinum ſic ſuſceptorum, ad beneplacitum proprii Epiſcopi. Et noviter ab *Urbano VIII. in Bulla incip. Secretis. Anno 1624. edita. Sic Leander par. 2. tract. 6. diſp. 8. qu. p. cum Navarro lib. p. Conſil. De Temporibus Ordinationum, Conſil.* 39. Qui tamen, ſequenti *Conſil.* 40. excuſat ab hac ſuſpenſione Epiſcopum ex ignorantia probabili ordinantem alienum ſubditum, ut in propoſito privilegio: do hîc eiuſdem verba: *An Epiſcopus ignoranter Ordinans alienum Parochianum ſine licetia ſui Ordinarii ſit ſuſpenſus: Reſpondeo quod nõ eſt ſuſpenſus, ſi probabiliter id ignorabat, tum per §. Notandum p. quæſt. 4. & alia citata per eius Gloſſam: tum quia cap. Eos qui. de temp. ordin. lib. 6. quod imponit pœnam ſuſpenſionis ordinanti alienum Parochianum ſine licentia Superioris, requirit ut id faciat ſcienter, vel affectata ignorantia:* ita *Navar.* quem ſequens *Leander diſp. cit. qu.* 3. in qua inquirens, An Epiſcopus ordinans ignoranter alienum Subditum, maneat ſuſpenſus? Reſpondet negativè, & ut in noſtro privilegio: Quia, inquit, *Cap. Eos qui, citatum*, imponens pœnam Ordinanti alienum ſine licentia ſui Epiſcopi, requirit, ut id faciat ſcienter, vel affectata ignorantia. Sic *Navarrus l. c. Conſil.* 40. qua de re videndus *Petrus M. Paſſerinus in p. libr. 6. Decretalium. In cap. Eos qui. 2. de tempor. ordin. à n. p. uſque ad 17. fol. mihi 453.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Sacris initiatus ab Epiſcopo alieno ignoranter, à ſuſpenſione excuſatur, & etiam ab irregularitate ſi eodem Ordine utatur.

670 Talem *ſcienter* ab Epiſcopo alieno ſacris initiatum, ipſo iure eſſe ſuſpenſum, & celebrando ante abſolutionem ſuſpenſionis fieri irregularem, certum eſt, quia ſic habetur in *Extravag. ſupra cit. Cum ex Sacrorum Pii II.* & docent *Navarrus conſil. 39. citato in fine, Leander diſp. cit. 8. quæſt. 24.* & alii. Ab utraque, au-

autem liberat, & excuſat ignorantia, ut in hoc privilegio. Sicut enim excuſat Epiſcopum, ex *præced. privil.* ignoranter ordinantem non ſubditum à pœna ſuſpenſionis; & hunc eundem excuſabit pariter, cum non ſit maior ratio de uno quàm de alio. Ablata autem ſuſpenſione à principio, ob ignorantiæ privilegium, nec contrahi amplius poteſt ulla irregularitas; ut patet *ex anteced. privil. 2. huius Capitis*. Et eſto etiam daretur ſcientia ſuſpenſionis in ſic ordinato, ſi hæc tamen eſſet cum ignorantia invincibili irregularitatis, licet ipſo iure ſuſpenſus eſſet, nihilominus celebrando non incurreret irregularitatem, excuſante cenſuræ ignorantia ſi non peccati in hoc caſu, ergo.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Qui invincibiliter ignarus obligationis ſervandi caſtitatem; ſuſcepit Ordinem Sacrum, cui annexa eſt hæc obligatio, ab ipſamet excuſatur in foro conſcientia.

671 ORdini Sacro annexam eſſe obligationem ſervādi perpetuam caſtitatem certiſſimum eſt, non quidem iure divino: ſed iure Eccleſiaſtico inductam; aut ex proprio voto, aut ex utroque ſimul: nam quod eſt de iure divino indiſpenſabile eſt, atqui tam in Græca, quàm Latina Eccleſia permiſſum fuit Sacrorum virorum coniugium: ergo. Et hac de re *Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *Can.* 9. ſic definit: *Si quis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus conſtitutos: vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe Matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto: anathema ſit.* Ex qua definitione patet, quod Cōcilium, continentiam Sacrorum miniſtrorum, non in divinum aliquod præceptum, ſed in legem Eccleſiaſticam quoad Clericos, & in ſolemne votum quoad Regulares profeſſos refert. Quod advertit etiam *D. Tho.* 2. 2. *qu.* 88. *art.* 11. dicens: *Non eſt eſſentialiter annexum debitum continentiæ Ordini ſacro, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ.* Et docent *Leander tract.* 6. *cit. diſp.* 8. *qu. p.* cum aliis ibidem relatis; præcipuè *Sanchez de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 27. *qu.* 2. Qui tamen *n.* 10. affirmat probabilius eſſe hanc obligationem non conſurgere immediatè ex conſtitutione Eccleſiæ, ſed ex voto caſtitatis; quod Eccleſia ſuo præcepto annexuit Ordinibus Sacris: cogitque eos, qui Ordinem Sacrum aſſumunt, ut votum caſtitatis emittant, non expreſsè, ſed facto ipſo, & tacitè; quamvis enim voce non voveant, & facto, & opere profitentur caſtitatem per ſacrorū Ordinum ſuſceptionem. Et quod ſubeat hoc poteſtati Eccleſiæ, conſequenterque verè votum ſic liget: probat, quia quamvis Eccleſia neminem poſſit abſolutè cogere ad continentiam, cum ſit res meri conſilii, *ca. integritas* 32. *qu* 2. In ordine tamen ſacro, quem confert, poteſt apponere conditiones, & leges iuſtas illi ſtatui convenientes, qualis eſt, ut ad illum promotus, caſtitatem voveat. Sicut quilibet in rei ſuæ traditione poteſt legem apponere, *l. in traditionibus, ff. de pactis*. Hæc *Sanchez n.* 10. *citato*: ubi etiam pro ſua ſententia refert cum *S. Thoma* quinquaginta Theologos, & Canoniſtas, quibus & alii addi poſsunt. In hoc tamen uno D.D. omnes conveniunt, quod omnibus conſtitutis in maioribus Ordinibus præcepta ſit continentia, ut patet ex multis Sanctis Patribus, tot Canonibus, & nominatim ex *Concil. Tridentino l. c.* quo ſuppoſito tanquam certo

672 In propoſito privilegio affirmatur, quod ſi quis ignarus omninò dicti Voti, ſeu obligationis ſervandi continentiam, Ordines ſuſcepit ſacros, ab huiuſmodi obligatione in conſcientia, & foro interiori excuſatur: à quo nō diſſentit *Coninch de Sacram. diſp.* 20. *dub.*

14. *difficult.* 3. quem ſequitur *Palaus par. 4. de Sacram. Ordinis tract. 27. diſp. Vnica, punct.* 18. *n.* 12. Et probatur, quia ſi talis Ordinem Sacrum ſuſcepit exiſtimans nullam obligationem caſtitatis ſervandæ eidem Ordini annecti, nulla eſt illi obligatio in foro conſcientiæ; & eo magis (inquiunt *citati*) ſi probabilibus rationibus ille ductus, ita exiſtimet: non enim ex voto ſuſcipitur talis obligatio, ut de ſe conſtat, cum nemo cenſeri poſsit vovere id quod ignorat omninò: votum namque eſt lex privata, quam quiſque ſponte ſua ſibimet imponit: ignorans autem prorſus votum, caret voluntate vovendi, ac per conſequens, imponendi ſibi eam legem. Quod confirmari poteſt ex *D. Gregor. lib. p. Epiſt.* 42. *circa medium* (ab iiſdem etiam relatum) ubi ſcribit: nimis durum eſſe, iis Subdiaconis, qui in Sicilia erant ordinati, cum ibi omnes Subdiaconi more Græcorum uterentur uxoribus, velle harum uſum interdicere; quia nimirum cum fuerint ordinati cum ignorantia talis obligationis, non potuerunt cenſeri eam acceptaſſe. Neque etiam ſuppoſita obligatio ſuſcipitur ex dicta lege Eccleſiaſtica, quia ipſa neminem invitum (ut ait etiam *Palaus n. cit.*) intendit aſtringere, ut colligitur ex eodem *D. Gregorio*. Ergo.

673 Dicit privilegium *in foro concientiæ:* quia in foro exteriori talis ignorantia non cenſebitur probabilis, & iuſta, ut docet *Azorius par. p. Inſtit. Moral. libr.* 13. *cap.* 14. *qu.* 10 & confirmat *Sporer par. p. Tyrocinii ſacramentalis cap.* 6. *qu.* 49. §. 4. *n.* 360. *fol. mihi* 396. hęc dicens ad rem noſtram: *Si quis ſuſcipiat Ordinem Sacrum prorſus ignarus Voti annexi Caſtitatis: (Caſus hoc tempore vix ſuponendus ſupponamus tamen) ſiquidem intenderet ſuſcipere eo modo, quo alii ſuſcipiunt, ſeu eo modo, quo Eccleſia Catholica confert, adhuc implicitè emittit votum; & de eo informatus poſteà obligabitur, nec validè Matrimonium contrahere poterit: quod ſi verò nec ſic quidem intendat, ſed potius errore poſitivo credidit non eſſe obligationem voti annexam Ordini, aut etiam animo ita comparatus fuit, ut ſi ſciret votum, & obligationem caſtitatis Ordini eſſe annexam, eum non ſuſciperet: tunc adhuc validè ordinatus, in foro conſcientiæ ſaltem voto caſtitatis non obligabitur, cum illud nullo modo emiſerit (quia votum debet ex propria voluntate oriri, eſt enim ſpontanea promiſſio facta Deo). Obligabitur tamen in foro externo, quouſque illam ſuam ignorantiam, errorem, vel diſpoſitionem contrariam probaverit. Et inſuper irritum eſſet eius Matrimonium, quod fortè contraheret, quia habet Ordinem Sacrum, cui annexum eſt impedimentum dirimens: unde poſtea informatus, ſi velit in Ordine ſuſcepto miniſtrare, votum antea omiſſum debet emittere, ut ſupra dictum. Si nolit, & Matrimonium inire cupiat, omninò diſpenſatione opus erit, quam difficulter impetrabit, quia difficulter probabit talem ignorantiam habitam hodie in tanta rerum peritia. Certè Vrbanus VIII. cuidam Subdiacono* (de quo *Gobat in Alphabeto Ordinis Caſu* 20.) *allegante defectum intentionis in ſuſcepto Ordine, & diſpenſationem identidem per Patronos petenti, denique impertiuit reſcriptum cum hac fulminatrice Clauſula* (*Diſpenſamus in animam tuam*) *indicans nimirum diſpenſationem ipſi ceſſuram in æternam perniciem, niſi preces veritate nitantur:* hactenus *Sporer:* optimè affirmans quod difficulter ille probabit talē ſuam ignorantiam habitam hodie in tanta rerum peritia: ob quam etiam advertit *Coninch, & cum ipſo Palaus ll. cc.* Vix in Eccleſia Latina hanc ignorantiam poſſe habere locum, cum præcipuè omnes ante collationem Sacrorū Ordinum ab Epiſcopo admoneantur de obligatione caſtitatis ſervandæ, dum iis dicit. *Filii dilectiſſimi ad Sacram ſubdiaconatus ordinem promovendi, iterum, atque iterum conſiderare debetis, quod ſi hunc Ordinem ſuſceperitis, caſtitatem Deo adiuvante ſervare oportebit.*

bit. Vide Tambur. de Sacram. Ordinis libr. 7. cap. 3. §. 3. n. 11. ubi habes eandem hanc doctrinam traditam à *Sporer* Sed

674 Contra privilegium oppones, *primò*, quod lex iuſtè lata obligat etiam ignorantes. *Secundò*, quod ſuſcipiens ſponte aliquod officium, neceſſariò acceptat omne onus ei annexũ, etiamſi hoc ignoret. *Tertiò*, quod talis debet velle legitimè Ordines ſuſcipere, & conſequenter implicitè vovere continentiam, aliàs illegitimè eos ſuſciperet. Reſpondeo cum *Coninch l. c. n.* 142. Ad primum, id ſolum verum eſſe in obligationibus, quæ omninò invitis imponi poſſunt, qualis non eſt hæc obligatio ad continentiam, quæ requirit aliquam acceptationem obligati; vel ſaltem ut aliquid faciat, quod ipſum ad talem acceptationem obliget. Ad ſecundum, negatur aſſumptum eſſe generaliter verum: Fallit enim quoties is, qui officium ſuſcipit, habet iuſtam cauſam ſibi perſuadendi tale onus non eſſe annexum illi officio, nec non habet invincibilem ignorantiam huiuſmodi annexionis. Ad tertium negatur conſequentia: Quia qui ob probabilem rationem, vel errorem poſitivum ſibi omninò perſuadet, ſacrum Ordinem ſine voto, ſeu obligatione continentiæ poſſe legitimè ſuſcipi, poteſt eum velle ſic ſuſcipere: maximè ſine voto, cum Eccleſia ab eo non exigat Votum ex dictis.

675 Quæres hic obiter, an excuſetur à peccato, qui per ignorantiam invincibilem aliquid facit, vel omittit contra proprium ſtatum, & officium: reſpondeo excuſari, cum *Bonacina to. 2. tit. de Peccatis diſp. 2. qu. 8. punc. 3. n.* 18. Cum laboret ignorantia invincibili, ut ſupponitur, & dari poſſit talis ignorantia, non ſolum communium legum, verum etiã particularium ſpectantium ad proprium ſtatum, & officium (ut conſtat etiam ex dictis in hoc privilegio, de Ordinato in ſacris, qui ignorat obligationem ſuam ſervandi continentiam) quando videlicet nulla præceſſit de huiuſmodi legibus cogitatio, humana etenim diligentia expelli non poteſt ignorantia, vel inadvertentia, cuius nulla prorſus occurrit cogitatio.

676 Ex ſuperioribus dictis infertur, quod & ſi Eccleſia abſolutè neminẽ cogere poſſit ad ſervandam (multo minus ad vovendam actu interno) continentiam, cum hæc res ſit conſilii, non præcepti, teſte *Apoſtolo p. Corinth.* 7. nihilominus in Ordine Sacro, quem liberè cõfert quibus vult, conditionem, & legem adiicere poteſt, & de facto adiicit; ut qui talem ordinem ſuſcipiunt, eo ipſo facto continentiam profiteantur, ut colligitur *ex ſacris Canonibus ſupra cit. ſanctis Patribus, &c.* Caſu tamen quo quis invincibiliter ignoraret hanc legem, & obligationem, (ut in hoc privilegio) adhuc maneret ad caſtitatem ſervandam obligatus, ſi informatus velit in ordine ſuſcepto miniſtrare; aliàs eſſet in ſtatu peccati mortalis, quia præcepto graviſſimo Eccleſię contradiceret. Et ſi hoc tempore laberetur in peccatum incontinentiæ, non committeret in illo malitiam ſacrilegii in Confeſſione detegendam, quia nec contra votum, nec contra legem ex motivo Religionis præcipientem delinqueret. Videantur hac de re *Dicaſtillus tract. 6. diſp. p. n.* 398. *&* 400. *Tamburin. l. c. n.* 10. *Sporer §. 4. cit. n.* 357. *&* 358. *Gobat Caſu* 20. *cit.* & alii.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Qui ſuſcipit Ordinem Sacrum ignorans invincibiliter onus eidem annexum recitandi Horas Canonicas, atque adeo illas omittit, excuſatur à culpa ignorantia durante.

677 Sacris Ordinibus initiati tenentur iure Eccleſiaſtico ad reci-

recitandas quotidie Horas Canonicas ſaltem privatim, *Suarez lib. 4. de Orat. cap. 16. n. 2. Bonac. to. p. de Horis Canonicis diſp. p. qu. 2. punc. 3. n. p. Trullench in Decal. libr. pr. cap. 7. dub. 12. §. 2. n. p.* & alii apud ipſos: & communiter D. D. quod probât præcipuè ex cõmuni uſu, & conſenſu Eccleſiæ, habente vim præcepti ſub mortali obligantis. Quamvis autem huius præcepti, & obligationis ignorantia vix concedi poſſit quæ excuſet Clericum in Sacris, cum ſit præceptum ſatis notum: nihilominus ſi verè in aliquo extaret invincibilis, & inculpabilis, utique excuſaret, ut in propoſito privilegio; quod etiam confirmat, & approbat expreſsè *Trullench in Decal. libr. p. cap. 7. Dub. 29. n. 4.* ut ſequitur: *Quoad ignorantiam dico, ignorantiam iuris vix poſſe excuſare Clericum in ſacris, vel habentem beneficium: eſt enim præceptum ſatis notum, & dum examinantur ad Ordines, vel beneficia, ſolet inquiri de obligatione, & Horis Canonicis. Si autem daretur invincibilis, & inculpabilis (ſecus ſi craſsa, & culpabilis) excuſare poſset. De Obligatione autem ad tempus in* Beneficiario *facilius poteſt eſſe ignorantia iuris, ut an teneatur recitare ſtatim, ac obtinuit beneficium, an poſt ſex menſes tantum: an etiam quando non recipit fructus, & huiuſmodi. Quod ſi ignorantia ſit facti, quæ coincidit cum naturali oblivione, vel inadvertentia, quæ circa unam, vel alteram horam (vix tamen circa totum officium contingit) ſi verè talis eſt excuſat: hoc eſt ſi abſque culpa contingit talis ignorantia, ſeu oblivio, & inadvertentia: ratio eſt, quia efficit involuntarium:* ità *Trullench*, & ante ipſum, ac ſub iiſdem ferè verbis *Filliuccius to. 2. tract. 23. cap. 9. qu. 2. & 3. n. 281. & 282.* item *Bonacina tom. p. de Horis Canon. diſp. p. qu. 6. punc. 3. n. 9.* alios referens. Et *Caſtro Palao par. 2. de Horis Canon. diſp. 2. punc. 6. n. p.* Dicit autem privilegium, *Excuſatur à culpa ignorantia durante:* ſcientia namque adveniente obligationis Horarum Canonicarum, debet eas ſub culpa lethali recitare quotidie Ordinatus in ſacris, ut advertit etiam *Azorius Inſtit.* Moral. *par. p. libr. 13. cap. 14. qu. 10. in fine.*

CA-

CAPUT XXVI.

DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ

CIRCA SACRAMENTUM MATRIMONII.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Promiſſio Matrimonii facta cum ſemiplena advertentia, & ignorantia, non inducit obligationem adimpletionis.

678 Cum promiſſio Matrimonii, ſeu Sponſaliū obligatoria ſit ſub mortali *Sanchez de Matrim. libr. p. diſp.* 27. *n.* 2. cum aliis tribus, & triginta D. D. & communiter: (Omnes enim contractus obligatorii ſunt ex iuſtitia, ſed ſponſalium mutua, & reciproca promiſsio, & obligatio, verè eſt contractus, & in materia gravi, igitur obligatorius ad ſui adimpletionem ſub mortali) hinc eſt, quod petit advertentiam, & deliberationem ad mortale requiſitam. Quapropter, meritò *à Baſilio Pontio libr.* 4. *de Matrim. cap. p. n. p.* ſequens generalis ſtatuitur regula tanquam certa: *Ea deliberatio, ſive ea libertas cum ea conſideratione neceſſaria eſt ad contractum Matrimonii, & ad ſponſalia, quæ neceſſaria eſt ad peccatum mortale.* Huiuſmodi autem regula videtur eſſe fundamentum propoſiti privilegii: Quod ex eademmet probat etiam *Leander par.* 2. *De Matrim. diſp. p. qu.* 17. ſic dicens: *Quia ſponſalia obligant ad mortale, petunt advertentiam, & deliberationem, ad mortale ſaltem requiſitam. Quæ tunc cenſetur talis, quando intellectus, ſine ullo errore, aut ignorantia apprehendit rem, & ſufficienter advertit, ſit ne bona, vel mala; quod totum deficit in ſemiplena advertentia, & deliberatione:* ſic etiam *Sanchez de Matr. diſp.* 8. *n.* 2. *&* 5. *Leſſius lib.* 2. *cap.* 40. *dub. p. n.* 2. *Bonac. to. p. de ſponſalib. qu. p. punc. p. n.* 4. *Trullench De Matrim. lib.* 7. *cap. p. dub.* 3. *n.* 2. & alii.

679 Ex hoc privilegio ſequitur, promiſſionem matrimonii factam alteri in calore iracundiæ nec eſse validam, nec obligatoriam, ſi iracundia, vel animi perturbatio tanta ſit, ut privet hominem in tali ſtatu uſu rationis, impediatque advertentiam requiſitam ad mortale. *Navarr. in Man. cap.* 18. *n.* 7. *Sanchez cum aliis triginta n.* 5. *cit. Trullench l. c. n.* 4. *Leander l. c. q.* 18. aliique plures. Si vero non ſit tanta perturbatio, ut de facto advertentiam non impediat, aliter eſt dicendum. D. D. iidem. Item ſequitur neque eſſe validam, vel obligatoriam matrimonii promiſſionem alteri factam ab inſano, amente, neque ab ebrio, eo tēpore, quo his defectibus ſubiacent, cum tunc temporis careant perfecta libertate, advertentia, & cognitione quæ neceſsaria eſt, ad perfectum voluntarium conſenſum. Si verò dum iſti lucida habent intervalla, & quando ſunt, vel ab inſania, vel ab amentia liberi, contraherent ſpōſalia, valida eſsent, & obligatoria. Uti & ſimiliter ſi in aliqua materia inſani eſſent, & in aliis rationis compotes exiſterent, niſi inſanitas eſset huius materia.

PRI-

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Qui promiſit Matrimonium, invincibiliter ignorans promiſsionem ſuam eſſe obligatoriam, eam non adimplendo, à culpa excuſatur.

680 Probatur hoc privilegiũ, quia ſi promiſit invincibiliter ignorãs obligationem ſequi ex promiſſione, non habuit voluntatem promittendi, cum ignoraverit naturã promiſſionis: ergo. Confirmatur, tum quia obligatio promiſsionis conſurgit ex ſpontanea promittentis voluntate, at in caſu huius privilegii omninò involũtaria eſt, cum nihil magis ſit contrariũ voluntati quam ignorantia, & error, *l. Si per errorẽ, ff. De iuriſd. omn. iud.* tum quia ignorantia, & error circa ſubſtantiam rei promiſſæ, irritant obligationẽ, eo quod voluntatem auferant, at multo magis ad promiſsionis naturam pertinet virtus obligandi, ergo huius virtutis ignorantia, voluntatem, & obligationem aufert. Tum etiã quia in caſu propoſito verè non vult ille promittere matrimoniũ, cum per vocem, promitto, nõ intelligat promiſsionem, & obligationem oriri, ſicque verum privilegium: Quod etiam tradit *Carolus Baucius De miſcell. Practicis qu. 269.* ſic dicens: *Quando promittens matrimonium ſe habuit negativè, puta, quia naturam promiſsionis, & obligationem ex ea reſurgere prorſus ignorabat, non manet obligatus: quia obligatio promiſsionis conſurgit ex ſpontanea promittentis voluntate; ſed in hoc caſu omnino involuntaria eſt, cum nihil magis voluntati contrarium ſit, quam ignorantia, & error*; & ita etiam *Sanchez de matrim. libro p. diſp. 9 n. 2. Verſu Item certum. Cum aliis ibidem. Filliuccius tom. p. tract. 10. cap. 7. qu. 3. Verſ. Quartò poteſt. num. 238.* Bonacina *tom. p. De Sponſalib. qu. p. punct. p. num. 5. Trullench. de Sacram. libro 7. cap. p. dub. 4. Sporer de Sacram. par. 2. tract. 2. cap. p. §. p. Verſu Hinc deduces. fol. 771.* & alii.

681 An verò promiſsio ficta matrimonii ſit valida ad obligandum? Affirmat *Pontius de Matrim. lib. 12. cap. 2. n. 7. cum Vaſquez diſp. 6. De matrim. cap. 3.* Quia talis promiſsio, & ſi verbalis, eſt vera reſpectu hominis. *Et Hurtado de matrim. diſp. p. Diffic. 11. n. 42.* exiſtimat promiſsionẽ matrimonii, & cuiuſcumque alterius rei, fictè omninò, & ſolis verbis hominis factam, abſque alio animo quam proferendi verba ipſa, eſſe validã ad obligandum ex fidelitate, ſed non ex iuſtitia, niſi per accidens, ratione videlicet damni ſecuti. Ex quo etiam infert *n. 43.* promiſsionem tantum exteriorem reſpectu hominis, non eſſe in rigore omninò fictam; quia nequit eſſe ficta in ratione promiſsionis, quamvis ſit ficta in ratione contractus conferentis ius iuſtitiæ. Ex oppoſito tamen *Sanchez diſp. 9. cit n. 3. Coninch de Sacram. diſp. 21. dub. 2. n. 7. Bonacina to. p. de matrim. qu. p. punc. 2. n. 2. Verſic. Dixi in propoſitione. Trullench l. c. dub. 5. n. 2.* aliique penes eoſdem, ſentiunt (& ego cum illis) talem fictam promiſsionem neque ex iuſtitia, neque ex fidelitate obligare: quoniam nec iuſtitia, nec fidelitas obligare poſſunt ad id quod verè promiſſum non eſt. At ficta promiſsio non eſt vera, ſed ſolo nomine promiſsio, ergo non inducit obligationem: nec etiam ex fidelitate: nam etiam obligatio ex fidelitate ſupponit veram promiſsionem: aliter ſi non ſit vera, idem eſt ac ſi nulla promiſsio exiſteret; nulla autem exiſtente, quomodo poteſt (ait *Trullench*) oriri ex illa aliqua obligatio cum non entis nullæ ſint qualitates? Peccavit tamẽ (inquit idẽ, & mortaliter ait *Sanchez n. cit.* cum aliis ibidem) fictè promittẽdo, quia decepit ſic alterum, qui non poterat ita facilè cognoſcere illius deceptionẽ, & commiſit perniciosũ mendaciũ, in quolibet enim contractu utrinque

obligatorio (qualis eſt ſponſalium) lex iuſtitiæ præſcribit, ut uterque verè contrahat, & promittat. Non tamen tenetur ſtare promiſſioni, nec adimplere ſponſalia ex vi promiſſionis, ſeu ſponſalium, niſi ratione damni, ſi alter fortè patitur, aut ratione ſcandali vitandi, ſi aliter vitari non poteſt: ſic *Trullench n. cit. & dub. 6. n. 2.* aliique. Et *P. Diana. to. 2. Coordin. tract. 6. reſ. 7. Ex p. 3. tract. 4. reſ. 204. aliàs 205.* licet affirmativam ſententiam *Pontii, & Vaſquezii* (quam ſequitur etiam *Turrianus in 2. 2. tom. 2. diſp. 64. dub. 15.*) non reiiciat, ob eiuſdem fundamentum, ab his Doctoribus aſſumptum: Quia videlicet, eo ipſo, quod quis profert verba promiſſionis, & quæ ſcit eſſe promiſſionis, & illi cui fit promiſſio ſunt inſinuata, ex naturali iure tenetur ad ſervandam veritatem, cum promiſſio eſſe debeat fidelis: idcircò qui promiſit, non poteſt ſua voluntate tollere eam naturalem obligationem: nec eſſe poteſt voluntas proferendi externa ſigna promiſſionis, ſive contractus cuiuſcumque, ſine implicito animo ſe obligandi: Unde obligatio promiſſionis (in hac ſententia per ſuos D. D. & in omni contractu) non oritur ex voluntate promittentis, ſed ex naturali iure, quòd debet eſſe veritas coniuncta verbis in futurum, quam non poteſt auferre à verbis, qui promittit. Licet inquam, idem P. *Diana*, non reiiciat hanc ſententiam; oppoſitam tamen *P. Sanchez*, & aliorum citatorum (quæ communis etiam eſt) nempe promiſſionem fictam non obligare, putat in praxi tutam, & probabiliſſimam eſſe. Ad fundamentum autem *Pontii, & Vaſquezii* allatum, fidelitatis videlicet, & veritatis, quæ in promiſſionis verbis ineſſe debet, iam reſpõſum eſt ſupra cum *Trullench*: Quia enim fidelis inquam, & vera debet eſſe promiſſio, idcircò qui decipit, fictè, ac mendaciter promittendo, peccat: at qui ſic promittit, verè in foro interno non promittit, utdictum eſt. In externo vero foro, iudicabitur ferè ſemper contra fictè promittentem: nam Iudex ſuper verbis promiſſoriis ſententiam feret, non ſuper intentione; tũ quia hęc non eſt directè ſub ſua iuriſdictione, tum etiã quia ab ipſomet ſupponetur eadem coniuncta cum verbis, quando enim verba ſunt promiſſoria, non eſt præſumendum defuiſſe intentionem, & animum promittendi, cum iſte ex natura rei adeſſe ſoleat, niſi de contrario conſtet.

PRIVILEGIUM TERTIUM.

Sponſus qui poſt valida contracta Sponſalia ſufficientem habet cauſam ad illa diſſolvenda, quam tamen ignorat, ſi cum tali ignorantia accedat carnaliter ad Sponſam, non amittit ius reſiliendi ab illis.

682 SPonſum conſcium cauſæ ſufficientis (quæ multiplex eſſe poteſt) ad diſſolutionem ſponſalium, ius amittere reſiliendi ab ipſis ſi accedat ad ſponſam, eamque carnaliter cognoſcat; affirmant communiter D. D. *Sanchez de Matrim. lib. p. diſp. 66. n. 2. Coninc. de Sacram. diſp. 23. dub. 10. num. 76. Hurtado de Matrim. diſp. 2. diffic. 16. n. 59. Diana to. 2. Coordin. tract. 6. reſ. 14. n. 5. Ex par. 10. tract. 11. & Miſcell p. reſ. 28.* & alii. Et ratio eſt: quia ſicuti ſi Vir matrimonio copulatus cum Uxore, poſt cognitum eius adulterium eam cognoſcat, amittit ius petendi divortium, ut docet *D. Tho. in 4. diſp. 35. qu. unica, art p. in corp.* & patet *Ex lege ſi Vxor 13. in fine. ff. ad leg. Iuliam de adulteriis*. Et eidem iuri renunciare cenſetur: ita ſimiliter ſponſus per talem copulam amittit ius diſſolvendi ſponſalia: eo enim acceſſu, utpote facto ſub ſpe matrimonii, ſatis oſtendit ſe cedere iuri reſiliendi, & in priori

con-

conſenſu permanere. Quod verum uti-que exiſtimabitur in foro exteriori, quia in eo abſque dubio (inquit etiam *Hurtado*) ita iudicabitur, cum dictus acceſſus ſit vehemens indicium remiſſionis cauſę, ac defectus, & ceſſionis iuris reſiliendi. In foro autem interiori, & conſcientiæ ius pariter amittit ſponſus per talem copulam diſsolvendi ſponſalia in opinione *Dianæ n. cit.*, etiam ſi voluntatem non habeat remittendi ius ſuum; quoniam remiſſio hæc (inquit ipſe) non fit à homine, ſed à iure: & ſi nulla ipſo iure erant ſponſalia, per copulam fiunt valida. *Vnde* (concludit ipſe) *ego his diebus conſului, non potuiſſe quendam à ſponſalibus reſilire; quia poſt fornicationem ſponſæ, illam carnaliter cognoverat.* Ab hac tamen doctrina quoad interiorem conſcientiæ forum recedit *Hurtado n. cit.* (& cum eo *Trullench de Sacram. lib. 7. cap. 2. dub. 13. n. 7.*) quando ſponſus non accedit animo implendi ſponſalia, quia (inquit) abſque eo animo accedens non cenſetur verè remittere: quod tenet etiam apud *Dianam reſ. cit. n. 6. Martinus Perez de Matrim. diſp. 9. ſec. 17. n. 6.* Ubi, quod in conſcientiæ foro ſponſus non amittit ius reſiliendi, ſi accedat ad ſponſam ſine animo perſeverandi in ſponſalibus. Et ratio eſt, quia copula nullo iure continet explicitam, vel implicitam voluntatem renuntiandi proprio iuri; poteſt enim haberi ſine ea voluntate, imò cum expreſſa oppoſita voluntate non renuntiandi; igitur accedens abſque animo non renuntiandi, nec cedendi proprio iuri, illud non amittet, & conſequenter reſilire poterit à ſponſalibus. Et tunc tenebitur ſolum recompenſare damnum illatum, ſi alia via, quam ducendo ſponſam poteſt damno illato ſatisfacere.

683 At inſuper, nedum non amittit dictum ius accedendo abſque conſenſu, & animo remittendi illud; ſed nec quando idem ſuum ius ignorat, & cum tali ignorantia cognoſcit ſponſam, ut dicit privilegium propoſitum. Quod probatur, quia cum ea ignorantia non poteſt habere, ſeu non cenſetur habere conſenſum in ſponſalia, illaque ratificare: cum *ex lege Si per errorem*: nihil ſit magis contrarium conſenſui, quam error. Huic privilegio ſubſcribunt *Diana num. 5. citato.* Ubi: *Si ignorat ius reſiliendi, & cum ignorantia cognoſcat Sponſam; non cenſetur ſponſalia ratificare.* Et *Coninch. num. cit. 76.* ſic: *Qui ignorans ſe habere ius reſiliendi habet copulam, non cenſetur confirmare priorem conſenſum; quia ad hoc neceſſe eſt ut ſciat ſe poſſe reſilire: vel ſaltem, ut exterius oſtendat ſe eo animo eam copulam habere, ut vellet priorem conſenſum confirmare, & ſi infirmus eſſet.*

PRIVILEGIUM QUARTUM

Copulati in Matrimonio invalido, cuius tamen invaliditas ab ipſiſmet invincibiliter ignoratur, excuſantur à culpa lethali in eorundem uſu carnali.

684 HOc privilegium eſt idem omninò ac *privil. 10 Superioris cap. 11.* & cum ipſo incidit ad quod ideo lectorem mitto, ne eadem ibi dicta hic repetamus. Unum tantum hic addo, & adverto. Filios videlicet aſſumptos ex tali matrimonio bona fide ex invincibili ignorantia inito, validoque exiſtimato ab Eccleſia, ac ab eiſdem contrahentibus, & copulatis, eſſe verè legitimos: ita *Sanchez de Matrim. lib. 3. diſp. 42. num. 9. & libr. 8. diſp. 34. num. 46. Pontius De Matrim. lib. 11. cap. 2. §. 2. n. 13.* Diana *Tom. 2. coordin. tr. 6. reſ. 134. n. 9. Ex p. 10. tract. 11. & Miſcell. p. reſ. 62. Leander de Sacram. to. 2. tract. 9. diſp. 18.*

q. 18. (ubi ex *Pontiò, hanc eſſe ſententiam omnium*) aliiſque penes ipſos: Et patet ex *cap. Ex tenore*, *Cap. Inter*. *Et cap. Pervenit*; *qui filii ſint legitimi*. Et ratio eſt: Quia titulus Matrimonii prodeſt, ut filii cenſeantur legitimi, & ideo prodeſt, quia ſemper parentes (Vel alter ſaltem) dederunt operam rei licitę, ſaltem in ſua exiſtimatione, quæ probabilis fuit, cũ in facie Eccleſiæ contraxerint, & præſumédũ eſt, ne delictum præſumatur, aliàs hos nõ cõmiſcendos, niſi credidiſsent validum eſſe matrimonium: Eccleſia enim quæ innoxios minimè punit, vult hos filios legitimos eſſe. Ita *Sanchez diſp. cit. 42. n. p. cit. Verſu, Præterea quia*. Ubi dicit ipſe (*Vel alter*) quia videlicet ipſemet (tum etiam alii Doctores allegati) concedit filios aſſumptos ex dicto Marrimonio eſſe legitimos, nedum quando uterqueConiugũ, & parentum eſt in bona fide, ob invincibilem ignorantiam impedimenti Matrimonium dirimentis, ſed etiam quando unus tantùm eorũ eſt in bona, alter verò in mala fide: Quapropter *diſp. item cit. 34. n. 46. in princip.* ait ſic: *Supponendum eſt, filium natum ex Matrimonio bona fide alterius parentis inito, eſſe verè legitimum, non ſolum quoad parentem habentem bonam fidem, ſed etiam quoad alium malam fidem habentem. Quia verè eſt legitimus, ut conſtat ex cap. ex tenore, &c.*

PRIVILEGIUM QUINTUM

Promiſſio Matrimonii inter Adulteros non inducit impedimentum criminis dirimens totum ſubſequens Matrimonium; ſi eorundem unus ignorabat alterum coniugatum eſſe, vel adhuc vivere alterius Coniugem.

685 Quando adulter, vel adultera cõmiſſo adulterio, cõtrahunt inſuper, vel potius mutua promiſſione per verba de præſenti invicem promittunt ſe copulari in matrimonio, ſtatim naſcitur inter eos impedimetum dirimens, ut deinde, etiam mortua uxore adulteri, vel marito adulteræ, matrimonium validè contrahere nunquam poſſunt, abſque ſpeciali diſpenſatione. Unde in pœnam huius criminis redduntur inhabiles ad contrahendum Matrimonium inter ipſoſmet, non quidem iure naturæ, vel divino; Ut patet in *Davide*, qui poſt adulterium, & occiſionem *Uriæ*, duxit eius Uxorem *Bethſabeam*, ſed ſolo iure Eccleſiaſtico, ut conſtat ex plurimis Sacris Textibus *cap. Relatum 32. qu. p. cap. Propoſitum. Cap. Ex litterarum. Cap. Significaſti. Cap. Veniens, &c. De eo, qui duxit*. Et ex communi ſententia. Ratio autem cur impoſita ſit ab Eccleſia dicta inhabilitas eſt, ne ob promiſsionem ſcilicet factam Matrimonii contrahendi, captetur occaſio machinandi mortem alterius Coniugis inter adulteros. Ex quo

686 Habes *primò*, in hoc crimine non requiri occiſionem, vel machinationem mortis, ſed ſufficere adulterium cum promiſſione matrimonii. *Secundò*: Non ſufficere ſolum adulteriũ, alioquin omnes adulteri, vel adulteræ invalidè contraherent ſecundas nuptias. *Tertiò*: Neque ſufficere ſolam promiſſionem futuri matrimonii poſt mortem Coniugis quippe quæ per ſe loquendo, ſpectato iure naturæ illicita non eſt: quamvis per accidens huiuſmodi promiſſiones ſoleant eſſe cauſæ multorum malorum: idcirco meritò *Cap. Finali. De eo, qui duxit*. Graviter delinquere dicuntur, eiſque pœnitentia præcipitur iniungi, qui matrimonio ligati, promittunt alteri matrimonium poſt Coniugis mortem. Quæ promiſsio, licet non ſecuto adulterio matrimonium ſubſequens non dirimat, eſt tamen nulla, & irrita, quia à iure reprobatur *in cit. cap. fin. De eo, &c.* utpotè quæ anſam inſidiandi coniugi præbeat: hinc hos dantes ſimilem fidem peccare graviter, expreſsè deciditur *in cit.*

cit. cap. dum ſubiungitur in ipſo, poenitentiam illis iniungendam eſſe, ut dixi; & tradunt ibi omnes ſcribentes: Similique culpa involvetur (inquit *Sanchez de Matrim. lib. 7. diſp. 79. n. 40.*) acceptans eiuſmodi promiſſionem, utpotè qui culpæ alterius conſenſum præbet. Requiritur igitur ad hoc impedimentũ, & ſufficit, adulterium ſimul cũ promiſſione futuri matrimonii, ſive adulterium ſit commiſſum ante, ſive poſt promiſſionem, ſeu fidem datam, ut expreſsè habetur eodem *Cap. Finali*. Minimè verò requiritur, ut fiat unum intuitu alterius per modum pacti conditionati, ex. gr. dicendo: promitto me ducturum te, mortua coniuge mea, vel tuo, ſi poteſtatem corporis feceris: nullibi enim hoc exprimitur, ſed ſufficit, cum adulterio ante, vel poſt, fieri promiſſionem Matrimonii, hancque promiſſionem non eſſe ante adulterium revocatam, ſi namque fuerit ante revocata, non erit amplius adulterium cum promiſſione, & ideò nec ullum amplius impedimentum. Si verò facta ſit poſt adulterium, & ſi ante mortem coniugis revocata ſit, impedimentum iam antea contractum per adulterium cum promiſſione, permanebit utique, & nil conferet talis revocatio ad illud evadendum. Quia iam illi id incurrerant, nec propria authoritate ſe eximere poterunt, ut notant *Sanchez diſp. cit. n. 7. Bonac. de Matrim. qu. 3. punc. 6. n. 13.* aliique paſſim.

687 Præterea ad hoc impedimentũ requiritur, ut promiſſio, & adulterium vivente eodem coniuge facta ſint. Unde ſi fides, & promiſſio data ſit ſub uno Matrimonio, & adulterium commiſſum ſub alio poſteriori, aut verſa vice adulterium commiſſum ſub priori, promiſſio autem facta ſub poſteriori matrimonio, non erit impedimentum; quia per poſterius aliud matrimonium diſſoluta eſt connexio adulterii, & promiſſionis, quæ haberi nequit niſi durante uno, & eodem matrimonio. *Sanchez diſp. cit. n. 5.* cum aliis ibidem, *Bonacina l. c. n. 12. Palao par. 5. de ſponſalibus, diſp. 4. punc. 12. n. 8. in fine*; & communiter. Colligiturque ex *cap. 6. & ultim. De eo, qui duxit*.

688 Ad hoc etiam crimen dirimens inducendum, requiritur inſuper & adulterium perfectum, ac completum per immiſſionem ſeminis intra vas foemineum, adeo ut nec tactus quantumvis turpiſſimi, nec copula imperfecta, incepta, ſeu conatus, ſufficiant, ut notant cum *Sanchez diſp. cit. 79. n. 2.* plerique alii, ac Communiter D D. aliàs non erit perfectè adulterium impedimentum præſtans, ut exigunt iura, in re odioſa ſtrictè interpretanda. Et quod prius matrimonium, quo durante promiſſio futuri matrimonii inter adulteros facta eſt, fuerit verum, & validum matrimonium, & ſi ratum tantum, & nondum conſumatum. Si enim Matrimonium illud reìpſa fuiſſet irritum, & ut tale cognitum, ac definitum, adulterium exiſtimatum cum promiſſione futuri Matrimonii nullum præſtaret impedimentum, ut expreſsè deciditur *cap. 2. De eo, qui duxit* (Ubi decernitur matrimonium metu contractum, nec poſtea tacitè, vel expreſsè ratificatum, eo quod irritum ſit, non obſtare valori matrimonii alterius, initi cum adultera) & ut notat *Sanchez diſp. cit. num. 30.* cum pluribus ibidem, & docent communiter D. D. Non eſt autem neceſſe ad hoc impedimentum inducendum, ut utraque pars ſit copulata coniugio, ſed tantum neceſſe eſt, quod unaquæque habeat notitiam proprii matrimonii, vel alterius adulteri, ut conſtat *ex citatis Capitib. p. & 7.* (in quibus, quia fœmina ignoravit matrimonium alterius, ob quod non peccavit peccato formali adulterii, dicitur, non incurriſſe dictum impedimentum) & notat etiam *Hurtado de Matrimon. diſp. 23. Difficultate 2. n. 6. Verſ. Circa adulterium:* exiſtimans præ-

te-

terea contra *Sanchez diſp. cit.* 79. *n.* 31. ad hoc impedimentum ſufficere, quando uterque adulter eſt coniugatus, noſſe proprium coniugium, quamvis ignoret alterius: Quia (inquit *Hurtado*) in hoc caſu verè uterque peccat peccato adulterii, & adulterium formaliter ex parte utriuſque committitur. In dictis autem *Capitib. p.* & 7. dicitur, foeminam ignaram matrimonii Viri, non incurriſſe dictum impedimentum, quia foemina ipſa (ut ibi ſupponitur) non erat coniugata. Ita *Hurtado*. Oppoſita tamen ſententia *Sanchezii l. c.* & aliorum apud ipſum, & apud *Eſcobar. in Theol. Mor. libr.* 27. *ſec.* 2. *dub.* 49. communior eſt apud *Gobat. in Alphab. Matrimoniali par. p. Caſu* 10. *n.* 194. *in fine*.

689 Quo verò ad promiſſionem matrimonii iunctam adulterio, ut hæc contrahat dictum impedimentum dirimens, requiritur, ut inter complices, & criminis participes ſit exterioribus ſignis expreſſa: quia ſe habet ad inſtar ſponſalium, & per modum contractus. Nam promiſſio merè interna iuncta adulterio, non præſtat hoc impedimentum, eo quod ea utpotè alteri ignata non præbet anſam machinandi mala, & mortem coniugi. Ita *Sanchez diſp. cit.* 79. *n.* 9. cum communi. Ab aliquibus petitur quod ſit mutua: ſed ad minus requiritur quod ſit ab altera parte acceptata, acceptatione manifeſtata aliquo ſigno exteriori. Et ratio eſt, tum quia acceptatione ſecluſa, non habetur fidei datio, quam *Textus Iuris* requirunt, ſed nuda ſolum pollicitatio, ſeu fidei oblatio, non datio, quia nulli datur, quod à nullo accipitur: tum etiam quia, ut promiſſio iuncta adulterio inducat hoc impedimentum debet eſſe apta ad inducendum effectum, ob quem à iure idem impedimentum ſtatutum eſt; atqui ſecluſa acceptatione alterius partis non eſt apta ad inducendum illum effectum, ſiquidem ſi promiſſio facta ab una perſona, non acceptatur ab altera, non præbet ſufficienter occaſionem machinandi mortem coniugi. Unde ſi Viro promittente mulier non acceptet promiſſionem, ſed illum reſpuat; vel negativè ſe habeat, non ſequitur hoc impedimentum. Neque facit hic *Regul.* 43. *Qui tacet conſentire videtur, de Regulis Iuris in* 6. nam hæc admittitur in ſibi favorabilibus; non in id quod in ipſius damnum cedit, ut D. D. communiter colligunt ex eadem Regula apud *Coninch* mox citandum; nec *qui tacet conſentire videtur* in ſibi odioſis, nocivis, & poenalibus, ut in caſu huius impedimenti, quod inducitur tanquam poena, ideo reſtringenda: hinc etiam *Gloſſa* ſuper eadem *Reg.* 43. ſic ait: *Ubi agitur de commodo, & honore tacentis, tacens videtur conſentire. Sed ſi agatur de ſuo incommodo, non habetur pro conſentiente.* Non requiritur autem quod huiuſmodi promiſſio ſit iurata: quia *iura*, & Doctores hoc non exigunt; ſed quod de ſe nata ſit obligationem parere. Ita *Paludanus*, *Sotus*, *Vega*, *Henriquez*, *Sanchez*, *Pontius*, aliique, quos citat, & ſequitur *Leander de Matrim. diſp.* 14. *qu.* 12.

690 An verò ſufficiat promiſſio ficta, quæ ſeriò facta exterius appareat, & acceptatur omnino? *Sanchez diſp. cit. n.* 10. *Coninch de Sacram. diſp.* 31. *dub.* 5. *n.* 57. *Palaus l. c. n.* 11. *Leander diſp. cit. qu.* 11. aliique penes ipſos, affirmant & eorum communis ratio eſt, quia talis promiſſio, & ſi ficta ex parte promittentis, verè anſam præbet promiſſario, qui eam veram, & ſeriò factã arbitratur, inſidias machinandi coniugi innocenti, quod *iura* intendunt evitare. Sed negant, *Henriquez lib.* 12. *de matrim. cap.* 14. *n.* 3. *Sà de matrimonii Impedim. dirimentib. n.* 7. *Bonacina punc.* 6. *cit. n.* 8. *Hurtado diffic.* 2. *cit. n.* 9. *Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *Verſ. Quarta Conditio. Averſa de Matrim. qu.* 18. *ſec.* 3. *verſ. Sufficere quoque. Diana to.* 2. *Coordinata tract.* 6. *reſ.* 168. & 169. *Ex par.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 197.

alias

aliàs 198. ex par. 9. tract. 7. & Miſcell. 3. reſ. 26. Trullench de Sacram. libr. 7. cap. 9. dub. 10. Concluſ. 3. n. 9. aliique. Quorum etiam ratio eſt: quia ficta promiſsio non eſt vera promiſsio, & ſicut verum adulterium, ſic veram exigunt promiſsionem. Nec tanta datur occaſio machinandi coniugis mortem quando ficta promiſsio eſt, ac quando ex parte utriuſque ut vera eſt acceptata: quia tunc uterque poſset moveri ad talem machinationem: at in caſu noſtro, illa ſolum pars, quæ eam veram iudicat: unde non currit omninò ratio à iuribus intenta; & ſi curreret, in his, quæ ſunt odioſa, ut eſt apponere impedimentum dirimens matrimonio, ſtrictè interpretanda ſunt, nec ad ſimilia extendenda.

691 Et ſicut non ſufficit ad contrahendum dictum impedimentum, promiſsio ficta cum adulterio; ſic nec promiſsio (cum adulterio) conditionata, & conditione ante mortem coniugis non impleta, ita ut tranſierit promiſsio in abſolutam per adventum eiuſdem conditionis, ante coniugis mortem: ut ſi adulter dicat adulteræ, *Ducam te in Vxorem, ſi meus Pater ab Vrbe diſceſſerit*: ſic conditionatè promittendo, neceſſe eſt ut diſceſsus Patris ſit ante mortem coniugis, ut cum adulterio conſurgat impedimentum: ita *Coninch dub. 5. cit. n. 59. Averſa ſec. 3. cit. verſ. Rurſus ſufficere. Hurtado Diffic. 2. cit. n. 10. Palao l. c. n. 13. Layman. n. 4. cit. Verſ. Sexta Conditio. Trullench n. cit. 9. Tamburinus de Matrim. libr. 8. tract. p. cap. 6. §. 3. n. 4.* & alii: aſserentes omnes, promiſsionem eſse debere puram, aut ſaltem ante mortem coniugis purificatam, quia promiſsio conditionata ante conditionem impletam non eſt ſimpliciter promiſsio, aut fides data, quam requirunt Sacri Canones: eſto enim conditionata promiſsio obliget expectare conditionis eventum, pendente tamen conditione non obligat exequi quod promiſsum eſt, idcircò non debet cenſeri promiſsio ſimpliciter, & abſolutè. Cum hoc autem impedimentum annexum ſit promiſsioni coniugis, de vera, & propria promiſsione, & quæ aliàs obligationem coniugii induceret, intelligi debet. Verba quippe legis, in poenalibus maximè, non extendenda, ſed potius reſtringenda ſunt. Et ratio hæc probat, quamvis ex prædicta etiam conditionali promiſsione daretur anſa occidendi coniugem, quia ob rationis ſimilitudinem non debet fieri extenſio in poenalibus. Accedit quod ex promiſsione conditionata ante mortem coniugis non æquè datur occaſio coniugem occidendi, ſicuti ex promiſsione abſoluta, ſiquidem ex conditionata concipitur ſpes coniugii, ſed ſub dubio, & ſub conditionis eventu.

692 Tandem præter ea, quę hactenus recenſita ſunt uti neceſsaria ad ſtatuendum dictum criminis impedimentũ dirimens matrimonium: inſuper requiritur verum, & formale adulterium, ad quod neceſse eſt, quod uterque habeat notitiam proprii matrimonii, aut matrimonii alterius adulteri, & ſi caret hac notitia, ità ut una pars ignoret alteram eſse coniugatam, huius ignorantiæ cauſa impedimentum hoc non inducitur, ut in propoſito privilegio, quod concedunt communiter D. D. apud *Trullench n. 9. cit. Concluſ.* 4. in qua ſic: *Requiritur, ut adulterium ſit utrique notum, ut diximus in 2. & 3. Concluſione, & docent communiter D. D. unde non induceretur hoc impedimentum, ſi ipſa ignoraret eum, cum quo contrahit matrimonium, eſse coniugatum: & ſi dum ſciverit, illum eſse coniugatum, ſe ſeparat ab illo, & illum amplius non cognoſcit, poterit mortua illius uxore, cum illo matrimonium inire: minimè verò, ſi adveniente ſcientia matrimonii illius, eum cognoſcat; quia iam tunc, vivente alterius uxore, adeſt formale adulterium contractum cum matrimonio.*

693 Ratio huius privilegii eſt apertiſsima: Quia, ſolo Iure Eccleſiaſtico ex dictis, & per omnes impedimentum

diri-

dirimens (de quo hic) inductum eſt, & Ius ipſum Eccleſiaſticum exigit in eodem impedimento,& ad ſui ſubſiſtentiam dictam notitiam,& ſcientiam,ergo ubi adeſt oppoſita ignorantia impedimentum abeſt. Minor ſubſumpta probatur *ex Textu Canonico*, & authentica ſententia,ſeu reſcripto *Alexandri III. cap. p. De eo, qui duxit*: ubi ſic loquitur. *Propoſitum eſt nobis,quod quidam vir uxorem habens, ſibi aliam huiuſmodi rei inſciam copulaverit, ſed prima mortua, diſcedere nititur à ſecunda. Sed licet in Canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat uxore ſua vivente: vel quæ machinata ſit in mortem uxoris; quia tamen præfata mulier erat inſcia, quod ille aliam haberet uxorem; nec dignum eſt,ut præfatus vir qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus: quod,niſi Mulier divortium petat,ad petitionem viri non ſunt aliquatenus ſeparandi*:ſic Pontifex *cap. p. cit.*Ex quo,ſicuti *ex cap. 7. eiuſdem Tituli De eo qui duxit. Lib. 4. Decretal.* clarè habes, quia Mulier ignoravit matrimonium alterius, ob quod non peccavit ipſa peccato formali adulterii, ipſam excuſari, nec incurriſſe hoc impedimentum: & hoc idem dicit privilegium propoſitum. Ergo. Confirmatur, Quia *iura*, quibus hoc impedimentum ſtatuitur, mentionem faciunt adulterii, quod ex utraque parte tendit in iniuriam coniugis, præbens quoquo modo occaſionem mortis ei machinandæ, hanc autem rationem non habet illa copula,quę propter ignorantiam, excuſationem præbet. Ergo. Accedit pro hoc eodem privilegio auctoritas nedum præcitatorum Doctorum, verum etiam omnium de matrimonio, & impedimento criminis in ſpecie ſcribentium. Quorum aliqui affirmant, quod ſi unus adulterorum, etiam per craſſam negligētiam ignoret adhuc vivere alterius coniugem, non incurret impedimentum. *Sanchez, Layman, Coninch*, aliique, etenim *Canones, ſcientiam exigunt*. Ergo ignorantia liberat ab hoc impedimento, ſicque verum privilegium.

694 Quomodo autem ſe gerere debeant qui putantes coniugem iam eſſe mortuam, vel mortuum, bonaque fide contraxerunt matrimonium, poſtea vero cognito, coniugem adhuc vivere, committunt, vel pergunt committere adulteria, idque quaſi ex vi prioris contractus? Accipiant tales,Reſponſum *Doctoris Navarri* ad ſimilem caſum ſibimet propoſitum *tom. 2. Conſilior. libr. 4 Conſil. 3. in eundem titulum: De eo qui duxit*. Antonius vivente priori uxore,motus rumore mortis eius,quæ degebat longè diſtans ab eo, contraxit cum Berta ignorante Antonium habuiſſe uxorem, de cuius morte nil certi conſtabat: quæ Berta etiam, poſtquam deinde cognovit vivere uxorem Antonii, perrexit facere Antonio poteſtatem ſui corporis. Nunc vero ſepulta priori ſua uxore,& ſuperſtite ſecunda, quærit Antonius, quid ſibi faciendum? Sapientiſſ. *Navarr.* Reſp. *Primò*. Non poſſe illos convivere, niſi elicianr novum conſenſum; quandoquidem matrimonium non valuit vivente prima uxore. *Secundò*. Licet novum conſenſum eliciant, attamen fore illicitum, ac irritum, niſi accedat diſpenſatio Pontificis; quandoquidem Berta perrexit carnaliter adhærere Antonio, etiam poſtquam cognovit adhuc vivere illius uxorem. *Tertiò*. Antonium teneri ducere Bertam volentem; quia illam ab initio decepit, utique non contracturam, ſi cognoviſſet, eſſe incertum, an viveret prior uxor. *Quartò*. Illam renovationem conſenſus fieri debere coram Parocho, & teſtibus; eſto iam præceſſerit in facie Eccleſiæ matrimonium illud invalidum. Verum quoad hoc exiſtimo eſſe attendenda, ac examinanda verba, & præcepta, in reſcripto, & diſpenſatione Summi Pontificis contenta,

il-

illaque exequenda. Sed

695 Quæres, An huius impedimenti dirimentis ignorantia, excuſet, ac proſit, ita ut qui adulteravit cum coniugata cum promiſſione ducendi illam in uxorem mortuo Marito; poſſit abſque diſpenſatione Pontificis matrimonium cum eadem inire, ſi dum commiſit adulterium, neſciebat impedimentum dirimens ex illo proveniẽs. Huic eidẽ quęſito *Carolus De Baucio in Miſcell. Caſuũ Conſc. to. 2. Opuſc. p. q. 176.* ſatisfacit ſic. *Quis commiſit adulterium cum promiſſione contrahendi matrimonium ſecuta morte alterius Coniugis, vel interfecit virum ad finem contrahendi matrimonium, ſed ignoravit invincibiliter ex hoc crimine non potuiſſe ſequi matrimonium abſque diſpenſatione Summi Pontificis; an inciderit in hoc impedimentum dirimens? Respond. Hunc caſum non inveni apud Sanchez, qui diffuſè agit de matrimonio, nec apud amiciſſimum Dianã, qui profitetur peregrinas Doctorum opiniones in lucem edere ad utilitatem fidelium, & ad tollenda peccata mũdi; ac proinde operepretium exiſtimavi typis mandare doctrinam Paludani à mentibus fidelium abolitam, cum hic Auctor ſit antiquus, & apud Bibliopolas non reperiatur. Ait hic Auctor in ſent. diſt. 34. qu. 2. n. 17. & citat Canones, quod requiritur ſcientia huius impedimenti, ad hoc ut incurratur tale impedimentum: quam ſcientiam huius impedimenti Paludanus requirit ex parte utriuſque contrahentis ad hoc ut incurratur ſupradictum impedimentum, nec ſufficit ut unus contrahentium ſciat huiuſmodi impedimentum. Fernandez in Marcella Caſuum Conſcientiæ par. 3. cap. 16. ſec. 5. in fine, citat Paludanum; & Maiorem quæſt. 2. diſt. 37. quæſt. p. art. 4. & dicit eſſe communiorem opinionem, nempe requiri ſcientiam huius impedimenti, ad hoc ut quis incurrat. Ratio poteſt eſſe, quia huiuſmodi impedimentum, ut ſupra dictum, eſt impoſitum ab Eccleſia in poenam delicti; ſed poenas (ait Sanchez in Summ. libro 4. cap. 22. num. 18.) non incurri ab ignoranti illas invincibiliter; & dicit hanc eſſe probabiliorem opinionem. Ergo.* Hactenus *Baucius*: cuius, ſeu potius *Paludani* doctrina non obſtante.

696 Reſpondeo ad quęſitum cum *Diana to. 2. Coord. tract. 6. reſ. 170. ex par. 10. tr. 13. & Miſcell. 3. reſ. 51.* & aliis communiter. Non prodeſſe in præfatis, nec excuſare ignorantiam impedimenti etiam invincibilem, & nedum iuris, ſed nec etiã facti. Quia impedimẽta matrimonii dirimentia, impoſita ſunt nõ ſolũ ut pœnę, verum etiam principaliter tanquam inhabilitates, ut communiter D.D. apud, & cum eodem *Diana reſ. cit. 170. n. 2.* ubi, quod non proſit ignorantia nedũ iuris, ſed nec etiam facti. Unde affinitas ignorata ante matrimoniũ illud dirimit, ut docet *Ioannes de la Cruz in Directi. De Matrim. art. 5. dub. 9. concl. 2.* aliique communiter. Hinc generaliter loquendo, ad incurrendum quodvis impedimentũ dirimens, ita & hoc criminis impedimẽtum, non requiritur ſcientia huius impedimenti, nec excuſat ignorantia: quia hoc impedimentum ab Eccleſia inductum eſt, non præciſè in poenam delicti, ſed principaliter ad abſterrendos homines, ne ſpe matrimonii, crimina committant, pro ut unanimiter ſupponunt D. D.

697 Confirmatur *primò*: quia lex prohibens, ſeu irritans contractum matrimonii (de quo in quæſito) non eſt principaliter poenalis, ſed irritativa contractus, & obvians malis: ergo quoad ipſam nil prodeſt ignorantia etiamſi invincibilis eſſet, iuris, vel facti. *Secundò*: Quia matrimonium eſt quidem ſacramentũ, ſed etiam contractus, imò ratio contractus antiquior eſt ratione ſacramenti: contractus autem, ut ſit legitimus, ſubiacet diſpoſitioni Reipublicæ, & ſic etiam cõtractus omnes, ut patet: ſicque poteſt Reſpublica varias conditiones exigere, ſine quibus contractus, nec cenſeatur, nec ſit legitimus: Ergo & Eccleſia poteſt certas conditiones exigere in contractu

 Ma-

Matrimoniali, ſine quibus contractus iſte non ſit validus,& proinde etiam inſtituere poteſt, uti inſtituit, impedimenta matrimonium dirimentia: quoad hæc autem,ignorantia etiam invincibilis nihil prodeſt; ſicuti à ſimili nec prodeſt reſpectu irregularitatis, quæ propter ſolam ſignificationem contrahitur, ex defectu lenitatis vel natalium, ex bigamia, ex defectu corporis, aut animæ: data enim quacumque ignorantia iuris, vel facti, huiuſmodi irregularitas contrahitur,nec per ignorantiam tollitur: *Caiet. p. 2. qu. 76. ar. 3. §. Ad hoc dicitur.Sanchez de Matrim. libr. 9. diſp. 32. n. 15. Bonacina de Cenſuris diſp. p. punc. p. n. 13. Diana to. 6. Coordinato tract. p. reſ. 38. n. 6. ex p. 11. tr. 4. & Miſcell. 4. reſ.* 4. ubi, ex data ſimilitudine, & paritate irregularitatis præfatæ, & inhabilitatis, quæ utique cōtrahitur etiam ab ignorantibus illam invincibiliter, talia eſſe concludit impedimenta matrimonii dirimentia, quæ cum ſint non puræ pœnæ, ſed inhabilitates, & ſub nomine inhabilitatum comprehendantur, incurruntur, etiam ſi adſit ignorantia invincibilis tum iuris, tum facti. *Tertiò*: Accedunt in confirmationem, & alia ſimilia, ex Lege Civili, & Canonica, in quibus ex. gr. prohibetur ne Teſtamenta condantur niſi ſub certo numero Teſtium: ne Profeſſio emittatur, niſi completo integro anno Novitiatus, & poſt annum decimum ſextum. Et ſi quis Teſtamentum conderet, Profeſſionemque emitteret ſine dictis conditionibus, ex ignorantia invincibili, Teſtamentum, & Profeſſio, ignorantia non obſtante,eſſent irrita.Sic igitur eſt in caſu noſtro(ait etiā *Diana reſ.cit.Coordinata* 170.)licet aliquis adulterium, & homicidium committat, cum ignorantia inculpabili,& invincibili impedimenti Criminis,hoc non obſtante, matrimonium erit nullū abſque prævia diſpenſatione contractū;uti eſſet ſi aliquis poſtquam cum Matre rem habuit,copulā haberet cum filia,ignorando inculpabiliter impedimentum affinitatis: hac enim ignorantia non obſtante, ſi contraheret cum iſta ſine diſpenſatione prævia, nullum eſſet Matrimonium. Quorum omnium ratio eſt,ut ſupra,quia videlicet impedimenta matrimonium dirimentia, ab Eccleſia imponuntur, non tanquam puræ pœnæ,ſed tanquam inhabilitates, & conditiones irritantes, & annullantes actum ſubſequendum: ita *Diana reſ. c. 170. n. 3.* ubi in fine allegat *Magiſtrum Serra to. 2. in p. 2. D. Tho. qu. 96. art. 4. ad 3.* docentem impedimenta matrimonii non eſſe propriè pœnas, ſed inhabilitates, & ideo ignorantiam ab eis non excuſare.

698 Ex hactenus dictis, patet, ruere fundamentum *Paludani, & Baucii*, ac eorundem ſuppoſitum; non enim ut ipſi volunt,matrimonii impedimenta dirimentia, impoſita ſunt ab Eccleſia ut puræ pœnæ,uti ſunt ſuſpenſio, interdictum,& irregularitas ex delicto, à quibus ignorantia inculpabilis excuſat; ſed ut inhabilitates, & conditiones annullantes actum faciendum, in quibus non prodeſt ignorantia, ruit ergo ſuppoſitum fundamentum, ideo, &c. *Qui tamen bona fide contraxerunt adſtricti impedimento criminis, non vererer* (inquit *Patritius Sporer de Matrim. cap. p. Crimine 4. num. 114 in fine: fol. 122. cum Gobat p.p. Alphab. Matrimonial. Caſu 10. n. 202. in fine*) *relinquere in bona fide*. Quod potiſſimum fieri poteſt quādo ex admonitione nullus ſperaretur fructus:aut quando remedium difficillimū eſſet; ita ut ſcandalum, vel notabilis infamia;vel damnum grave inde ſequeretur. Quando enim nullus ſperatur fructus,iniicitur laqueum admonendo;nam qui ratione ignorantiæ non peccabat, peccabit poſtea admonitione: poſſumus igitur nō admonere(nec ad id tenemur), laborantē ignorantia invincibili, quando non ſperatur fructus (ſicuti nec vi præcepti correctionis obligamur alteri correctionem facere quando fructus

non

non ſperatur) & ita expreſsè in ſimili caſu tacendum eſſe,& relinquẽdos tales putativos coniuges in bona fide docent *Innocentius III. cap. Quia circa 6. de Cõſanguin. Coninch de Sacram. diſp. 8. dub. 17 n. 137. Sanchez de Matrim. lib. 2. diſp. 38. Concluſ. 4. n. 6. Suarez de Pœnit. diſp. 32. ſect. 4. n. 4. Reginald. lib. 2. cap. 4. n. 46. & lib. 31. cap. 31. n. 229. Henriquez lib 6. cap. 27. n. 4. Bonacina de Matrim. qu. 3. punc. ultimo propoſ. 2. n. 4.* aliique plures. Hinc

699 Habes generalẽ regulã pro Confeſſariis in ordine ad admonendos ſuos poenitentes ignorantia laborantes. Vel enim iſti ſunt in ignorantia vincibili, & culpabili: vel in inculpabili,& invincibili: Si primum; tenetur Confeſſarius admonere poenitentem, eumque ex officio inſtruere, quãdo inſtructione indiget, atque admonitione; aliter Confeſsarius nõ inſtruendo poenitentem ignorantia vincibili laborantem ſe gereret infideliter. Ad idque tenetur Confeſſarius etiam ſi non ſperetur emendationis fructus: tum quia munus ſuum tenetur perſolvere, munus autem Cõfeſſarii eſt repellere poenitentẽ minus diſpoſitum, illumque admonere: tum etiam quia fortaſse aliquando proderit admonitio, cum fieri poſſit, quod poenitens, cognito pravo ſtatu, agitetur ſtimulis, & reſipiſcat. Unde in caſu noſtro Confeſſarius tenetur admonere poenitentem, qui ex ignorantia vincibili, & culpabili contraxit invalidè matrimonium. *Sotus in 4. diſt. 18. qu. 2. art. 4. §. Secundum aſſertum ſit* (ubi ſic: *Quando ignorantia eſt iuris, quod omnes tenentur ſcire, ſive divini, ſive humani; vel facti, quod ille poenitens ſcire tenetur; Sacerdos obligatur poenitentem inſtruere quicquid ſequatur, ſive proſit, ſive obſit. Res eſt clara, nam omnis talis ignorantia eſt culpabilis.*) *Coninch l. c. n. 136. Suarez ſect. cit. n. p. Bonacina l. c. propoſit. p. n. 2. & 3.* & alii. Si verò ſecundum: Quando Confeſſarius probabiliter fructum ſperat, tenetur poenitentem ignorantia etiã invincibili iuris, vel facti laborantem admonere, ut relinquat ſtatum, qui materialiter eſt ſtatus peccati, quamvis excuſetur per ignorantiam; *Coninch. n. cit. 136. Suarez ſec. cit. n. 3. Bonacina l. c. propoſ. 2. n. 4.* & alii. Ratio eſt, tum quia tenemur ex charitate admonere proximum, etiam ſi ignoranter faciat id, quod ex ſe peccatum eſt, quando eſt ſpes fructus, ut patet ex materia de correctione fraterna, quia hæc ipſa ignorantia,& huiuſmodi ſtatus, de ſe eſt magnum malum proximi, & ideo ipſa miſericordiæ ratio obligat ad ſubveniendum illi, quando eſt ſpes fructus, iuxta generales Regulas miſericordiæ. Tum quia Confeſſarius ratione officii vicem gerit Paſtoris, & Doctoris; tenetur igitur ſi commodè fieri poteſt (& fructum ſperat) illuminare poenitentem etiam invincibili ignorantia laborantem: ad id non tenetur ſi fructum non ſperat, ut ſupra dicitur, & probatur. Circa quod tamen [illegible]

700 Adverte cum *Suarez ſec. cit. n. 2.* Aliud eſſe (ſuppoſita præfata ipſius poenitentis ignorantia) tacere Confeſſarium veritatem, aliud mentiri, & poenitentem in ſuo errore quoquo modo confirmare. Confeſſor igitur nullo modo debet falſum dicere, vel poenitentem ſuo in errore confirmare, ut ex ſe clarè patet, quia hoc eſt intrinſecè malum. Hinc fit, quod ſi poenitens interroget, vel dubitet, veritas illi aperienda ſit. An verò liceat interdum diſſimulare,& occultare, cum hoc non ſit falſum dicere, nec errori favere. Diſtinguo cum eodem *Suarez*: Si dubitat poenitens de re, quæ ad ius pertinet, ſeu præcepti obligationem, nullo modo Cõfeſſor poteſt diſſimulare, ſed explicare debet poenitenti obligationem quã ipſe habet, ſuppoſita facti narratione, quam ipſemet proponit. Quia tunc Confeſſor habet rationem Paſtoris,& Medici, ideirco ad illius munus pertinet veritatem docere; tacendo enim, & diſſimulando, ſuimet etiam auctoritate confirmaret,

pœnitentis errorem. Si verò ad factum res pertinet, tenetur etiam interrogatus veritatem fateri,& non plus dicere quam interrogatus ſit. Ut ſi dubitet uxorata an poſſit reddere debitum Marito petẽti propter Votum caſtitatis quod habet, licet ſciat illam habere aliud impedimentum quod irritavit matrimonium, poteſt reſpondere ſimpliciter, votum non impedire redditionem debiti, reliqua verò tacere invincibiliter ignorata: quando maximè Confeſſor non ſperat fructum, ut ſupra: quia tunc nec tenetur ratione officii, nec ratione charitatis admonere pœnitentem, cum aliàs ſupponatur bene diſpoſitus, & integrè confeſſus formaliter: Unde & *D. Auguſtinus in cap. Si quis autem de Pœnit. d. 5.* in huius rei Confirmationem ait: *Si ſcirem non tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem*. Videatur *Suarez ſect. cit.*

PRIVILEGIUM SEXTUM

Qui ſcit impedimentum aliquod dirimens matrimonium, occultum tamen, & adeò occultum, ac ignoratum ab aliis, ut ipſe ſolus noverit, probarique nullo modo queat, excuſatur ab obligatione denunciandi, ac detegendi illud.

701 NEgant hiuſmodi privilegium Sanchez *(aliis relatis) de Matrim. Tom. p. libr. 3. diſp. 13. n. 2. Fagundez ſecundo Eccleſ. Præcep. lib. 6. cap. 5. n. 4. Henriquez De Matrim. lib. 11. cap. 14. n. 5. Bonacina De matrim. qu. 2. punc. 6. n. 20. Coninch de Sacramentis diſp. 27. dub. 7. concluſ. p. n. 61. Gaſpar Hurtado de Matrim. diſp. 5. Diffic. 21. n. 75. Filliuc. to. p. tract. 10. par. p. cap. 5. Verſ. Dico 3. n. 185. Trullench De Sacramentis libr. 7. cap. 6. dub. 11. n. 3. Caſtro Palao par. 5. de Sponſalib. diſp. 2. punc. 13. §. 6. n. 5. Leander p. 2. De Matrim. tract. 9. diſp. 7. qu. 88.* aliique plures: unanimiter ſentientes quod ſi unus tantum ſciat tale impedimentum, & conſequenter ob aliorum ignorantiam illud probare haud poſſit, teneatur nihilominus idemmet impedimentum denunciare. Omnium fere ratio eſt: tum quia, ut ait *S. Tho. 2. 2. qu. 70. art. p. ad. 2.* quiſque tenetur manifeſtare peccatum occultum inferens damnum tertiô, quando Prælatus interrogat legitimè, ut in caſu huius Privilegii, in quo Superior per denunciationes interrogat legitimè, atqui ſubticere occultum impedimentum dirimens Matrimonium, vergit in magnum præiudicium tertii, nimirum tum alterius coniugis impedimentum ignorantis: tum futuræ prolis, quæ ex tali matrimonio naſceretur illegitima; tum etiam ipſius Sacramenti, quod in huiuſmodi caſu magnam pateretur irreverentiam, quatenus nullitati exponeretur. Tum quia, cum in manifeſtando impedimento matrimonii occulto, non agatur de crimine puniendo, ſed de eo impediendo ne fiat, tanta probatione non eſt opus, ſed ſufficit unus teſtis, quamvis ſit denunciator cui non incumbit onus probandi, ſed ad Parochum, vel Prælatum ſpectat, quid faciẽdum ſit providere. Tum etia quia, licet in aliis rebus, in quibus agitur de punitione rei, ſpoliatione poſſeſſionis, &c. non ſufficiat unius teſtimonium ad faciendam fidem, bene tamen in caſu huius Privilegii, in quo agitur de evitando peccato, & animę periculo, ne impediri contrahant contra Eccleſiæ præceptum, illegitimè, & invalidè.

702 Et hoc (addunt) verum eſt, licet etiam ſub ſecreto naturali (extra ſigillum Confeſſionis intellige) tale impedimentum ſciat; imo etiam ſi iuraverit ſe nunquam manifeſtaturum. Tum quia, ut docet *S. Tho. l. c.* ſecretum naturale non obligat, conſequenter nec iuramentum adhærens illi, quando imminet damnum commune, aut particulare ter-

tertiæ perſonæ. At per hoc quod matrimonium cum impedimento dirimente contrahatur imminet damnum commune, cum ex illo plura incommoda ſequantur, tum coniugibus, tum filiis ex eiſdem ortis, qui illegitimi erunt, tum conſanguineis, & aliis, inter quos iurgia, & diſſenſiones orirentur, ſi poſtea detecto impedimento matrimonium diſſolvatur. Tum etiam quia (ut ſupra etiam) hic non agitur de damno, aut punitione alicuius, ſed de peccato vitando, & eripiendo contrahente à morte ſpirituali ſibi imminenti. Quare lex de impedimento huiuſmodi detegendo; cum reſpiciat vitam animæ, legi eſt præferenda, de obſervando ſecreto naturali: proindeque illicitum erit illud in tali caſu obſervare, & cum ſit iuramentum iniquitatis, ad hoc obligare non poterit: ita præcipuè: *Trullench n. 3. cit. Leander diſp. cit. qu. 87. Sanchez l. c. n. 5. Verſ. Verum dicendum, ubi citat Paludanum, & alios. Hurtado n. cit. Averſa de Matrim. qu. 7. ſec. 4. Verſ. Tenetur detegere*: aliique plures. Limitantes tamen obligationem hanc revelandi occultum impedimentū, quoties tantum id commodè fieri poteſt: quotieſque prudenter non timetur ſequuturum revelāti maximum detrimentum, aut grave damnum, aut magnum ſcandalum inter alios, ut idem advertunt *Navarr. in Summa cap. 22. n. 83. Averſa ſec. cit. Verſ. Non autem. Coninch l. c. n. 62.* & alii. Quia in his caſibus, nec fraterna correctio, neque præceptum Eccleſiæ, aut Superioris, imo nec lex ipſa charitatis obligat, cum tanto ſuo, vel aliorum diſpendio, ut communiter D. D. & videre eſt apud *Petrum Navarr. de Reſtitut. lib. 2. cap. 4. n. 228.* Quæ autem dicunt relati Doctores de obligatione manifeſtationis impedimenti matrimonium dirimentis; ſuo modo, & proportionaliter applicant etiam impedimento matrimonium impedienti: Quia licet hoc non irritet matrimonium, facit tamen ut illicitè, & cum peccato contrahatur; unde impedimentum iſtud ſciens, & congruè potens eius detectione peccatum impedire, hoc facere tenetur.

703 Ex oppoſito tamen ab huiuſmodi obligatione excuſant, admittuntque noſtrum propoſitum privilegium, *Supplementum Gabrielis d. 28. qu. 2. art. 3. dub. penult. Ioannes Maior in 4. ſentent. diſt. 21. qu. 2. art. 3. Sà, Verbo Matrimonium n. 23. Baſilius Pontius de Matrim. libr. 5. cap. 34. n. 5.* Ubi ſic: *Mihi placet ſententia, quæ negat obligationem eſſe detegendi impedimentum Matrimonii, ſi illud eſt omnino occultum, & ipſe ſolus novit, ita ut probari nullo modo poſſit. Quam ſententiam tenuit Maior in 4. &c. & eadem mihi ſententia placet, eamque per partes explicare, & probare conabor, ut magis conſtet eius veritas*: ita *Pontius*, quem refert etiam, nedum *Diana to. 2. Coordinato tract. 6. reſ. 69. n. 2.* verum & eumdem ſequi, & approbare videtur: dum *n. cit. in fine*, ſic ait: *Pontius, fusè hanc ſententiam explanat, & probat: unde quando acciderit caſus, lege illum, & omnia ſolide pertractata invenies*. Subdens poſtea *n. 3. Nota etiam, quod dictus Baſilius n. 11. reſpondet ad argumentum contrarium deſumptum ex cap. præterea, de Sponſ. Qui poſtea in cap. 36. n 2. ſic etiam aſſerit. Delato ad Ordinarium impedimento, ſi unus tantū teſtis ſit abſque aliis adminiculis, cenſeo non poſſe interdici Matrimonium, nec deberi, per ea, quæ adduxi ſupra cap. 4. unus enim teſtis, etiam in cauſa matrimonii non probat, etiam quoad effectum impediendi matrimonium, quidquid dicant multi, graveſque Doctores. Ita ille, quæ omnia valde notanda ſunt, quia nova, & practicabilia ſunt*. Sic concludit *Diana l. c. Ex par. 3. tract. 4. reſ. 220. alias 221.*

704 Probatur ergo hæc ſecunda ſententia (conſequenter privilegium propoſitum) ex doctrina eiuſdem *Pontii*: Tum quia, commune eſt in aliis rebus neminem obligatum eſſe denunciare quod probare non poteſt, ut docent

Na-

Navarrus de Reſtit. libr. 3. cap. prim ſecunda edit. n. 358. & cum aliis *Guttierr. libr. p. Canonicar. Qq. cap.* 11. *n.* 21. ne ut impoſtor, aut calumniator habeatur: ergo ſimiliter in præſenti. Tum quia, etiamſi nonnulli Doctores aſſerant adeſse quandoque obligationem manifeſtandi id quod probari non poteſt, ideo affirmant quia tunc agitur de vitando peccato, & non inferendo damnum tertio, ad quod ſolus ille ſufficit. At in caſu huius privilegii, nullum eſt peccatum, quod vitetur; neque damnum quod inferatur: nam vel Coniuges ſunt in bona fide, & nullum peccatum committunt contrahentes, utpote ignorantes ſe eſse impedimento ligatos: & matrimonium Eccleſia ipſa cenſebit validum; prolesque legitima naſcetur, cũ bona fide coniugum ſuſcepta ſit, & in facie Eccleſiæ matrimonio contracto: nullaque iniuria ſacramento irrogatur, cum nullum efficiatur Sacramētum: ergo nullum eſt peccatum, quod vitari debeat nullumque damnum imminet, quod repelli neceſsarium ſit: & dictum illius teſtis non ſufficit, cum non probet. Vel coniuges ſunt in mala fide, & ex mala fide procedunt, quia illis notum eſt impedimentum, & adhuc non videtur obligatus qui ſolus omnino novit, illud denunciare, cum ex ſuo tantum dicto nec probari impedimentum poſſit, nec matrimonium impediri. *Cap. Licet ex quadam de teſtib.* Quod efficacius procedit, ſi impedimentum procedat ex delicto, cum abſque fructu, alicui, infamia inferenda ſit. Et hinc patet ſolutio fundamenti prioris, & oppoſitæ ſententiæ. Vide *Pontium cap. cit.* & adverte, me admittere privilegium, quando (tantum) qui novit impedimentum, certus eſt quod nullus alius præter ipſum illud idem noverit, ſuamque denunciationem nihil eſſe profuturam: ſub qua reſtrictione etiam *Caſtro* Palao §. 6. *cit. n.* 7. *in fine*, admittere videtur ſententiam Pontii, & aliqualem probabilitatem eidem concedere, quamvis ſuperius *n.* 5. abſolutè affirmatiò primam ſententiam *Sanchez*, omnino conſulendam eſſe: en Palai verba: *Vt ſententiam Baſilii Ponce aliquam probabilitatem videatur habere, debes certus eſſe; nullum alium à te impedimentum noſse, tuamque revelationem nullius fore utilitatis, &c.*

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Coniuges ignorantes tactus inter ſe exercitos ob ſolam voluptatem captandam, ſine periculo tamen pollutionis, & abſque animo perveniendi ad copulam, eſse ſaltem peccata venialia, ab ipſiſmet venialibus excuſantur.

705 Supponit privilegium, huiuſmodi tactus, ſive actus, aſpectus, confabulationes turpes, &c. eſſe quidem venialia peccatá, in coniugibus illicita, non tamen in ipſis mortalia, quādo abeſt periculum effuſionis ſeminis extra vas, etiamſi fiant animo ad copulam haud perveniendi. Et quamvis non deſint qui affirment in coniugibus etiā eſse mortalia, ut videre eſt apud *Sanchez de Matrim. tom.* 3. *libr.* 9. *diſp.* 44. *n.* 2, *Gaſpar. Hurtadum de Matrim. diſp.* 10, *diffic.* 10. *ſub n,* 46. *Dianam to.* 2. *Coordin tract.* 6. *reſ.* 191. *Ex par.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 224. *alias* 225. & alios. (Qui ducuntur ad id affirmandum, tum quia, venerea delectatio, non intenta ob bonum prolis, aut in ipſum relata, omnibus interdicitur, prohibeturque ſub culpa lethali: tum quia talis delectatio eſt quaſi incepta ſeminis effuſio, ad illamque tendit, cum ipſam comitetur commotio membrorum generationi inſervientium; hæc autem lethalis eſt, extra copulam coniugalem: tum etiam quia eadem delectatio in Viduis eſt lethalis, ergo & Coniugibus, quando non eſt voluntas, vel opportunitas habendæ copulæ) quamvis inquam id aliqui affirment, contrarium tamen docent communiter

Do-

Doctores. *Sanchez l. c. n. 3. Coninch de Matrim. diſp. 34. dub. 11. n. 114. Hurtadus n. cit. 46. Verſu, Sanc. verò, Gobat par. 2. Alphabeti Matrimonialis Caſu 17. n. 656.* aliique communiter, ſolam eſſe videlicet culpam venialem, tactus, oſcula, turpes fabulationes, &c. inter coniuges, ob ſolam voluptatem in ipſis captandam abſque animo perveniendi ad copulam: ſi namque mortalia eſſent, *Væ væ Coniugatis,* ait *Diana l. c. n. 2.* Ideò autem non ſunt mortalia, quia libido, ſeu voluptas in ipſis tactibus, & actibus reperta, non quæritur omnino extra matrimonium, ſed in ipſo: hi etenim actus, ideo inter ſolutos ſunt mortales, quia excitant delectationẽ veneream ſimilem illi, quæ habetur in copula, & ad hanc natura ſua ordinantur; in quibus igitur illicita eſt copula ſub reatu mortali, ita & huiuſmodi tactus, &c. & in quibus matrimonium excuſat libidinem quęſitam in copula, ſaltem à mortali, ità etiam excuſabit ſaltem à mortali libidinem in dictis actibus quæſitam, utpote coniugalem. Ex quo infertur reſponſio ad argumenta oppoſita. Ad primum enim dic cum *Sanchez l. c. n. 7.* aſſumptum verum eſſe, ubi matrimonium non adeſt, excuſans à mortali eam delectationem veneream, vel illa capitur in cogitatione concubitus non coniugalis cogitati. Ad ſecundum, eam delectationem ordinari ad coitum cum proprio coniuge, & ſeminis emiſſionem intra legitimum vas, quod ſufficit ne ſit mortalis culpa, quamvis tunc copula non habeatur, vel haberi non poſſit. Ad tertium diſparem eſſe rationem, quia in Viduis prohibitus eſt coitus, & delectatio conſequenter ſenſitiva cogitationis illius, & deficit matrimonium, utrumque excuſans: Quæ ſecus in coniugatis ſe habent, idcircò in ipſis dicta delectatio, & voluptas, non eſt in huiuſmodi actibus culpa mortalis.

706 Eſt autem eadem voluptas utrique venialis, ut vult D. D. communis, & privilegium propoſitum ſupponit: Ratio eſt, quia talis delectatio caret debito fine (nempe prolis bono) per copulam intento, & ad quem actus coniugalis à natura ipſa dirigitur. Quod confirmari poteſt, quia ſicut opus coniugii ob ſolam voluptatem exercitum, non caret culpa veniali, quia caret bono fine (hoc eſt fine prolis) in ipſomet deſiderato, ita ſimiliter, nec actus prædicti eadem culpa carent, utpote debito prolis fine privati, & ita etiam argumentatur *Sanchez diſp. cit. n. 3. & 5.* Licet ergo hi actus non careant dicta veniali culpa, ab eadem excuſari, illam ignorantes, affirmat privilegium noſtrum: quod ex ſe patet, & probatione non eget. Innumeri autem ſunt Coniugati qui hæc venialia ignorant, teſtes ſint Confeſſarii ipſi, ego quoque. Uxorati namque, quamvis ſpirituales, & conſcientiæ timoratæ, de his venialibus in eorum Confeſſionibus ferè nunquam ſe accuſant; mulieres præcipuè, nec unicum verbum accuſativum circa hoc proferentes: evidens argumentum, quod ipſæ ſaltem ſint, huius venialis reitatis ignorantes, ratione cuius ignorantiæ remanent conſequenter ab hac veniali reitate immunes, atque excuſatæ: Uti & à mortali, admiſſa opinione eorum, qui ſupra cenſent, continere prædictos actus culpam mortalem, cũ reſpectu utriuſque culpæ, mortalis videlicet, ſeu venialis, ſit eadem ratio, privilegium idem. Et ſi quis dicat Uxoratos non ſe accuſare in Confeſſionibus de prædictis actibus, eo quia & ipſi ſupponunt illos cõtinere ſolam culpam venialem, quam non tenentur, uti venialẽ (& de qua fortaſſe nec dolent) ſacramentaliter confiteri, conſequenter non eſſe inferendum, eorundem Uxoratorũ ſilentium in confeſſionibus, ortum habere ab ignorantia, & ob ipſammet à culpa excuſari. Reſpõdetur privilegium loqui, & debere intelligi tantum de ignorantibus dictam culpam, qui innumeri ſunt (fœminei maximẽ ſexus) experimentaliter loquor.

707

707 Sed obiicies, non poteſt ſupponi ignorantia talis in coniugatis, cum ad eorundem ſtatum ſpectet ſcire, & ſcire debeant, prædictos actus continere culpam venialem: cum igitur idem ſit *ſcire, & debere ſcire*, ruit privilegium; & coniugarorum ignorantia, vel non ſupponitur, vel tantum abeſt quod in hoc caſu excuſet à peccato, ut potius cauſa ſit peccati ſi in ipſis adeſt. Huic obiectioni facili negotio ſatisfit. Et in primis reſpondetur, falſum eſſe quod in ea primo aſſumitur, quod videlicet ignorantia talis, ſupponi non poſſit in Coniugatis, cum experientia ipſa oppoſitum omnino demonſtret: quot quot ego ipſe pœnitentes coniugatos excepi, tum Viros, tum mulieres abſque numero, ignorantia tali laborantes? Et quamvis ad horummet ſtatum ſpectet ſcire (conſequenter debere ſcire) dictos actus turpes, eſſe, ſaltem in ipſis, peccata venialia, ob id tamen non infertur nequire habere circa illos veram ignorantiam inculpabilem, verèque hanc adeſſe; & ſupponi poſſe in eiſdem coniugatis: non enim univerſaliter verum eſt, idem eſſe, ſeu in idem coincidere, ſeu par eſſe, *ſcire, & debere ſcire*, quaſi moraliter abſolutè cenſeri debeat, ſcire, qui ſcire tenetur, id maximè quod ad eiuſdem ſtatum pertinet, & ſi id neſciat, & ignoret, culpabilis eiuſdem ignorantia evadat; non inquam hoc verum univerſaliter eſt, unde nec dicta regula *paria ſunt ſcire, & debere ſcire*, univerſaliter admittitur à D. D. ut etiam vidimus initio huius tractatus *n. 17. & Cap. 4. privil. 3. n. 104. & etiam dicam ſequenti cap. 27. privil. 24. n.* ... Ad hoc enim quod talis ignorantia ſit culpabilis, non ſufficit quod ignorans teneatur ſcire; ſed quod proximè, & moraliter id poſſit, ut D. D. communiter: & quandoque contingit, ut quis non ſit in actu ut poſſit id moraliter ſcire, nimirum ſi præſertim nullo modo ſit, vel fuerit excitatus ad hoc ut ſcientiam habeat, quod facillimè in caſu noſtro accidere poteſt, præcipuè in mulieribus coniugatis, quibus ob earundem ſexum, ac modeſtiam, notitia ulla fortaſſe data, aut aperta fuit, nec ſcientia excitata circa turpitudinem culpabilem prędictorũ actuum inter ipſas, & eorundem Viros. Unde cum in ipſis advertentia nulla adfuerit circa malitiam dictorum actuum, dubium ullum, nec ſcrupulus; ignorantia conſequenter vera admittenda eſt in ipſis, ac ſupponenda; & talis, quod etiam excuſet à peccato, nec ſit cauſa peccati, ut in fine obiectionis: Ignorantia enim, quæ excuſat à peccato, non poteſt eſſe cauſa peccati, ut etiam docet *Paſſerinus in primum lib. Sexti Decretal. in cap. Ut Animar. 2. De conſtit. art. 13. quæſt. primæ, n. 251.* neque peccati rationem habere, ut dicitur de craſſa, & affectata, quę ſcientiæ æquiparatur, et culpabilis communiter aſſeritur, uti eſt.

708 An verò oſcula, tactus, & amplexus non impudici, licitè fiant, et abſque culpa inter coniuges, ſi nullus alius finis intendatur in illis, quam ſibimet ipſis indicia mutui amoris præbere, *Sanchez de matrim. to. 3. lib. 9. diſp. 44. n. 10.* cum aliis ibi relatis, affirmativè reſpondet: tum quia huiuſmodi actus ad id quoque à natura inſtituti ſunt: tum etiam quia, ſponſis pariter de futuro ſunt ſic liciti, et hoc probat *libr. cit. diſput 46. n. 51.* quod eſſe certum apud omnes Doctores affirmat *Gobat Caſu cit. n. 671.* Ubi ſic: *Certum eſt apud omnes D. D oſcula, tactus, amplexus non impudicos, licitè fieri inter ſponſos, quando fiunt ſecundum conſuetudinem patriæ in ſignum benevolentiæ, ad conciliandum, & fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, ita loquitur* Perez *diſp. 8. ſec. 6. n. 4.* et ita etiam (licet non ad verbum) idem *Sanchez n. cit. 51.* dans ibi rationem ſui dicti, et concluſionis, quia videlicet, horũ actuũ finis eſt honeſtus, ergo omnino liciti, ſicuti ſunt inter coniuges. Limita tamen, modo in his actibus non

adſit periculum pollutionis, nec conſenſus in veneream delectationem. Qua de re vide eundem *Gobat l.c.n.672.673. 674.*& alios ab ipſo allegatos. Et ſis memor, quod tactus, amplexus, & oſcula, ſi in ſe abſolutè ſpectentur, ſunt indifferentes, proprium bonitatem, vel malitiam ſumentes ex motivo quo exercentur: *ut communiter Doctores*: At habiti inter Virum,& feminam,nedum ob delectationem carnalem, verum etiam ob ſolam ſenſibilem delectationem in appetitu ſenſitivo conſurgentem ex ipſis, quamvis de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, (& ſecluſo etiam periculo conſenſus ulterioris,& pollutionis) ſunt peccata mortalia. *Sanchez diſp. cit. 46. n. 7* & talia ſunt à fortiori inter perſonas eiuſdem ſexus, nam ſic ordinantur ad longè peiorem concubitum: idem *Sanchez l.c. n. 8.* aliique. Item memor ſis,non dati parvitatem materiæ in re venerea: Quod totum hic obiter dictum ſit,occaſione propoſiti privilegii.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Accedens ſcienter ad conſanguineam ſuæ Vxoris in ſecundo gradu, ignarus tamen talis gradus conſanguinitatis, ſed exiſtimans eſſe in tertio gradu, non impeditur à petitione debiti.

709 AD conſanguineam uxotis ſuę in primo tantum, vel ſecundo gradu accedens, committit inceſtum, quia in his dumtaxat contrahitur affinitas ex fornicatione orta, ex *cap. p. De eo, qui cognovit Conſ. Vxor. ſuæ*, & privatur iure exigendi debitum; quod non evenit quãdo acceſſus, & copula habetur cum conſanguineis alterius coniugis in tertio, aut quarto gradu: ita expreſsè *Sanchez de Matrim. to.3.lib.9. diſp.27.n.14.* ubi ait, *Copulam habitam cum cõſanguineis alterius coniugis ultra ſecundum gradum, minimè impedire debiti exactionem*. Et ita etiam *Pontius de Matrim.lib.7.cap.33. n.6. Hurtado de Matrim.diſp.10.difficult. 7. n. 30. Diana to. 2. Coordin.tract. 6. reſ. 242.n.2.ex p.11.tract.5. & Miſcell.5 reſ. 38.* aliique plures: imò communiter Doctores apud *Hurtad. & Dianam*. Rationem à priori aſſignantes: quia videlicet, affinitas non impedit, nec dirimit matrimonium, niſi ob copulam ad quam ordinatur, quia eſt indecens interaffines, ergo eo ipſo quòd dicta affinitas reſtricta eſt per *Tridentinum ſeſs. 24. De Reformat. Matrim. cap. 4.* ut non impediat, neque dirimat matrimonium, niſi in primo, & ſecundo gradu, etiam cenſetur reſtricta, ut non impediat petitionem copulæ, niſi in eiſdem gradibus. Unde, quamvis debitum petere ſit diſtinctum à contractu matrimonii, eo tamen ipſo, quod affinitas non obſtat contractui, neque obſtabit petitioni debiti. Quibus præpoſitis.

710 Privilegium probatur, tum ex doctrina, & Doctoribus ſupra relatis *in privilegio 7. Capitis XI.* cum ſit utriuſque ratio eadem, ut patet. Tum ex *cit. cap. De eo, qui &c.* Ubi; *Si quis cum filiaſtra ſua, ſcienter fornicatus fuerit: nec à Matre debitum petere, nec filiam unquam habere poteſt Vxorem*: Unde expreſsè hic petitur ſcientia affinitatis ad incurrendam privationẽ petendi debiti. Tum quia idem eſt ignorare conſanguinitatẽ, ac ignorare gradũ cui pœna privationis petendi debitũ ſtatuitur. Tum etiam quia pœna privationis debiti, ſolo inceſtui in primo, & ſecundo conſanguinitatis gradu ſtatuta eſt: At coniux habens copulã cum conſanguineis alterius coniugis cum ignorãtia talis gradus, excuſatur ab ea inceſtus circunſtantia, ergo & à pœna ſubinde excuſabitur. Huic eidem doctrinæ, ac privilegio, ſubſcribunt, *Sanchez diſp.cit.32. n.43. & 49. Portell.n.31.tit. Palaus Verſu Quarto infero, cit. Diana l.c. Boſſius De Effectib. Matrim. cap. 5. n.154. & 155.* aliique plures apud eoſdem. *Vide Privilegium 7. Capitis XI.*

PRIVILEGIUM NONUM

Coniux cognationem contrahens ſpiritualem cum altero coniuge, quia nimirum vel prolem huius (ex priori coniuge iam mortuo) vel communem, & ex ſe habitam baptizat, aut tanquam Patrinus tenet in Baptiſmo, aut in Confirmatione, per quod incurritur poena, ut non poſſit petere debitum à tali Coniuge, & actus coniugalis ſit illicitus, ac peccaminoſus, liberatur à tali poena, & à peccato in actu coniugali excuſatur, ſi id fecit, & cognationem contraxit, cum ignorantia ipſius poenæ, ac prohibitionis.

711 Nonniſi ex duobus Sacramentis, Baptiſmi videlicet, & Confirmationis, cognatio oritur Spiritualis, cuius rei rationem aſſignat *D. Tho. in 4. ad Annibald. diſt. 24. quæſt. Unica, art. 2. in Corpore*, his verbis: *Quia Cognatio ex generatione cauſatur, & ideò cùm ſpiritualis generatio per duo Sacramenta cauſetur, ſcilicet per Confirmationem, & Baptiſmum; hæc duo Sacramenta ſpiritualem cognationem cauſant: nam Baptiſmus eſt quaſi generatio, vel nativitas in utero: Confirmatio verò quędam nativitas ex utero, inquantum aliquis iam roboratus exponitur ad publicè confitendum nomen Chriſti*: ita ibi *S. Doctor*. Hinc cum Generatio Spiritualis habeat ſimilitudinem cum generatione carnali, ſicut ex hac contrahitur cognatio carnalis, ita ex illa contrahitur cognatio ſpiritualis, Baptizans namque (uti & Confirmans) & Patrinus, meritò cũ Baptizato (aut confirmato) cognationẽ iſtam cõtrahunt, quia Baptiſmum (ſeu Confirmationem) Miniſtrans, & quaſi Pater generãs, & ſuſceptor, ſeu Patrinus, eſt quaſi mater, quę nomine Eccleſię baptizatum ſuſcipit. Et ſicuti cognatio carnalis, ob reverentiam conſanguineis debitam dirimit Matrimonium inter ipſos; & cognatio ſpiritualis itidem matrimonium dirimit inter certas perſonas propter reverẽtiã ipſis debitam intuitu concurſus præſtiti ad hanc generationem ſpiritualem, uti conſtat ex *Trident. ſeſſ. 24. de Reformat. Matrim. cap. 2.* & Doctoribus omnibus: Ex quibus certũ eſt, quod cognatio ſpiritualis ex Sacramentis Baptiſmi, & Confirmationis proveniens, impedit irritativè matrimonium nondum contractum: Superveniens verò matrimonio iam contracto, actum coniugalem facit illicitum, & privat iure exigendi debitum.

712 Actũ coniugalem facit inquam illicitum, privatque iure petendi debitũ, in quo conveniunt omnes Doctores. Verum, ab hac eadem prohibitionis pœna, & à culpa coniugalis actus conſequẽter, eximit ignorantia, ut in privilegio propoſito, quod ſequitur etiam ex præcedenti, & adeò, ut utrumque à nonnullis ſub una eademque aſſertione afferatur, & affirmetur, cum & utriuſque eadem ſit omnino ratio, idem fundamentum. Hinc *Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 15. n. 11.* ſic: *Si matrimonio ſuperveniat cognatio ſpiritualis ex Baptiſmo, vel Confirmatione, impedit petere debitum, niſi per ignorantiam inculpatam baptizaſſet, aut fuiſſet ſuſceptor in confirmatione: quod enim excuſat à propria ſpecie culpæ, non privat in pœnam iure quæſito petendi. Inceſtus formaliter, & voluntarius* (ideſt ſcienter, & abſque ignorantia) *cum propriæ viventis uxoris conſanguinea in primo, vel ſecundo tantum gradu, impedit petere*. Item *Sanchez diſp. cit. 32. à n. 43.* & cum ipſo *Portell. n. 31. cit.* ſic affirmant: *Coniux contrahens affinitatem, vel conſanguinitatem, aut cognationem ſpiritualem cum ſua Uxore, quia ſcilicet baptizavit ſuum filium, vel acceſſit ad conſanguineam Uxoris, per quod incurritur poena, ut non poſſit petere debitum à tali Uxore, vel Coniuge, liberatur talis ab illa poena non petendi debitum, ſi id fecit cum ignorantia facti, vel iuris*: ita *Portell. ex Santhez*, qui ſub eodem *n. cit. 43.* utrumque privilegium ſimul annectit, ac pro-

probat: primum quidem, & antecedens carnalis Cognationis, ac conſanguinitatis, inquiens: *Quando adeſt invincibilis ignorantia facti, ceſsat culpa illa, nec eſt inceſtus, ceſsabit ergo poena. Præterea, in affinitate probatur ex c. p. De eo, qui cognov. Conſang.* (ibi) *Si quis cum filiaſtra ſua ſciēter fornicatus fuerit: nec à matre debitū petere poteſt &c. Vbi expreſsè petitur ſciētia ad incurrendam privationem debiti petendi.* Secundum verò, & præſens de cognatione ſpirituali privilegium, dicens: *Et in cognatione Spirituali probatur, Ex cap. Si vir. de cognat. Spirituali: ibi: Si ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur. Atque ita docent univerſi Doctores citandi n.* 44. 45 47. ita *Sanchez.* Addi poſsunt *Bonacina de Matrim. qu. 4. punc. 2. n. 6. Verſu, Reſpondeo primò, & Verſu, Reſpondeo ſecundò. Gabriel* Beatus in *Qq. Selectis q. 18 n. 27. ex Navarr. cap. 16. Summ. num.* 34. & (aliis omiſſis) etiam *Palaus Verſu cit.* dum ibi, & ipſe ſic: *Infero coniugem habentem rem cum conſanguineis alterius coniugis in ſecundo gradu, ignorando hunc acceſsum eſse ſpecialiter ab Eccleſia prohibitum, non impediri à debiti petitione, quia non committit inceſtum. Idem eſt ſi teneret, vel baptizaret filium alterius coniugis, ignorans hoc eſſe ab Eccleſia prohibitum, quia in his caſibus eſt ignorantia iuris, quæ ſi invincibilis eſt, à poena excuſat ex ſupradictis. Idem exiſtimo dicendum de ignorante ſolam poenam, hoc eſt de ignorante ſibi eſse prohibitam debiti petitionem.* Communis autem, ac fundamentalis ratio (& à priori) tum citatorum, tum Doctorum omnium, hæc unica, & eadem eſt (quæ conſtat etiam ex dictis) quia videlicet abſque ſcientia culpæ, iuris, Canonis, aut prohibitionis, nec peccatum, nec impedimentum contrahitur (intellige de impedimento adveniente iam contracto matrimonio, non ante) ab utroque enim, carens ſcientia, ignorantiæ privilegio excuſatur, & liberatur. Hinc

713 Et de hoc eodem propoſito privilegio loquens expreſsè *Hurtado de Matrim. diſp. 10. difficult. 6. n. 22. Verſ. Hoc ergo*: formiter ad prædicta, ſic ait: *Conveniunt Doctores quando Baptiſmus fit abſque culpa, vel quia fit ignoranter invincibiliter, vel quia fit in caſu neceſſitatis, quando ſcilicet urget neceſſitas, & non eſt alius, qui id poſsit facere, tunc cognationem ſpiritualem, ex eo provenientem, nullo modo impedire actum coniugalem, ut ſatis inſinuatur in cap. Ad limina 30. qu. p.* Ibi enim excipitur Pater, Filium ſuū legitimum baptizans neceſſitate urgente, qui ex tali Baptiſmo non contrahit cum ſua coniuge cognationem ſpiritualem, nec ex hoc impeditur à petitione, & redditione debiti. Et hic obiter nota cum *Mauro Oberaſcher de Sacramentis tract. 2. cap. 3. §. 2. quæſito p. in reſponſ. fol. mihi* 394. optimè hic addi *Filium ſuum legitimum*: Quoniam ſi quis ex concubina filium ſuſciperet, eundemque neceſſitate urgente baptizaret, non pateretur exceptionem, ſed cum concubina illa cognationem cōtraheret ſpiritualem, vi cuius, ex poſtfacto, eam in Uxorem nequiret ducere. Nam iura tantùm faciunt exceptionem quoad uſum matrimonii iam contracti, ne ſcilicet per illum actum Baptiſmi præiudicetur petitioni debiti, non autem quoad matrimoninm contrahendum. Et hoc idem notabile extendendum etiā eſt ad eos, qui ante matrimoniū, cognationem huiuſmodi ex cauſa Sacramenti Baptiſmi, aut confirmationis contraherēt, cū ignorantia etiam invincibili quod talis cognatio ſit impedimentum dirimens, reddenſque nullum, ac irritum, ſubſequens inter ipſos matrimonii Sacramentum, cum tali ignorantia contractum, quoniam hæc ignorantia excuſat quidem à peccato; ſed nil confert ad validitatem Sacramenti, & contractus eiuſdem. Nec eſt quod dicas, excuſat dicta ignorantia, & eximit à poena privationis iuris petendi, ac reddēdi debiti matrimonii iam contracti: ergo etiam liberat ab impedi-

 men-

mento, ſeu inhabilitate illud contrahendi: Negatur enim conſequentia; privatio namque iuris petendi debiti à coniuge poſt contractum verum, ac validum matrimonium, cedit in poenam à qua ignorantia excuſat, & eximit: contrahi verò cognationem ſpiritualem, quæ ſubſequens matrimonium dirimat, nullatenus rationem poenæ habet, ſaltem ex ſe, cum pertineat ad quoddam amicitiæ, & coniunctionis genus, unde nulla paritas, conſequentia nulla. Adde quod huiuſmodi impedimentum cognationis ſpiritualis, & carnalis, in tali, & tali gradu, imponitur ab Eccleſia non ſub ratione alicuius poenalitatis formaliter, ſed inhabilitatis; per ipſum enim Eccleſia inhabilitare intendit, reddereque inefficaces omnino, taliter coniunctorũ voluntates ad contrahendum matrimonium, ita ut, ſive cum ſcientia, ſive cum ignorantia etiam invincibili huius impedimenti, contrahant, ſemper matrimonium irritum evadit, ac nullum, ob id enim cognationis impedimentum dicitur dirimens. Si cum ſcientia impedimenti huius contrahitur, matrimonium nullum eſt, & contrahentes peccant lethaliter: ſi cum ignorantia invincibili, excuſantur quidem à lethali, ſed matrimonium item nullum eſt, & contrahentes in petendo, & reddendo tuti ſunt in conſcientia, uſque dum perſeverat in ipſis ignorantia eadem, & bona fides. Sed

714 Quæres hic obiter, quid facere debeat Confeſſarius conſcius impedimenti dirimentis, illius poenitentis qui ignorantia laborat iuris, vel facti? Confitetur mulier v. g. ſe fornicatam fuiſſe cum conſanguineo coniugis ante contractum matrimonium, cum ignorantia iuris irritantis matrimonium cum affine in primo, vel ſecundo gradu, in quibus affinitas provenit ex fornicatione, cognoſcit Confeſſarius matrimonium eſſe nullum (quia ignorantia iuris irritantis ex proximè dictis, & ex Doctoribus cõmuniſſimè, non excuſat ab inhabilitate ad actum) Vel item cognoſcit priorem coniugem ſuperſtitem, de cuius vita mulier laborat ignorantia invincibili: vel certò ſcit ipſam eſſe conſanguineam in quartum gradum ſui coniugis, cuius diſpenſationem non obtinuit: quia eam ignorabat, & modo etiam: vel tandem certò cognoſcit ſubeſſe impedimentum aliud, ut cognationis ſpiritualis, vel aliud irritans tale matrimonium; quamvis coniuges ob illius ignorantiam bona fide degant. Quid faciet Confeſſor in tali caſu? Reſpondeo, Si talis Mulier (idem dic cum proportione de Viro in ſimilibus caſibus) ignorantia invincibili iuris, aut facti talis impedimenti laboret, ita ut matrimonium bona fide contractum fuerit, & Confeſſarius ſciat illud eſſe nullum, & ſuam admonitionem iudicet probabiliter profuturam, ſine ſcandalo, aut detrimento, ut ſi faciliter poſſet diſpenſationem obtinere, & credere ſolicitaturam, nec incontinentiæ periculum immineat, nec quod interim accedat ad coniugem, ſciens iam non eſſe ſuum, tenetur eam (vel eum) de impedimento certiorem facere: Quia munus Confeſſarii eſt poenitentem inſtruere, cum vel proprius paſtor ſit, vel in Confeſſionibus audiendis paſtoris proprii vices gerat. Nec permittere debeat, quod in tali ſtatu perſiſtat: quia notabile eſt quoddam damnum animę ferens ſecum diuturnam ſeriem actionum, quæ ex ſe ſunt contra legem: ergo cum ſpes proficiendi adeſt, tenetur admonere, & docere: quamvis enim illa ignorantia nunc invincibilis ſit, poteſt facile vincibilis fieri, & tranſire in ſtatum culpabilem. Ita *Sanchez de Matrim. libr. 2. diſp. 38. n. 5.* (in quo univerſaliter ſic: *Cuiuſcumque iuris ignorantia invincibilis ſit, aut facti ſi ſpes probabilis ſit, fore ut monitio profit, ſine gravi ſcandalo, aut detrimento, tenetur Confeſſarius admonere poenitentem*) *Averſa de Matrim. qu. 2. t. ſec. 3. Verſu, Sed aliis potius:* aliique. Caſu autem quo te-

teneatur Confeſsarius admonere, poteſt id facere poſt abſolutionem, niſi probabiliter credat ante abſolutionem profuturam monitionem, poſtea verò minimè; quod etiam advertit *Sanch. n. cit. ex Metina, & Corduba*.

715 Si verò credat, non profuturam admonitionem; & timet, quod monita, vel à matrimonio cum ſcandalo reſiliret, ſi conſcia eſſet nullitatis; vel quod variæ difficultates, aut perplexitates occurrent; vel ſubeſſet incontinentiæ periculum; vel quod mala fide continuabunt matrimonium, in quo bona fide vivebant, vel alia huiuſmodi, non debet de impedimento admonere; ſed peccaret potius, & imprudentiſſimè ſe gereret, cum ſic nil aliud faceret quam laqueum, & offendiculum apponere conſtitutis in bono ſtatu, & bona fide: & ideo *D. Auguſtinus in cap. Si quis autem, de Poenitent. diſt. 7.* dicit: *Si ſcirem non tibi prodeſſe, non te admonerem*: Nulli enim laqueum iniicere debemus, *Cap. De Viduis 27. qu. p.* & nulla lex obligat ad actus otioſos, & inutiles: Et ſicuti correctio ipſa ad correcti utilitatem ordinatur, & illius ſpe ceſſante, non obligat; ita confeſſio ad poenitentis bonum tendit; ceſſante igitur huius boni ſpe, non tenebitur Confeſſor admonere; ratio enim mediorum à fine ſumitur: ita etiam *Sanchez l. c. n. 6. Bonacina to. p. de Matrim. queſt. 3. punc. ultimo n. 4. Averſa Verſu cit. Layman. in Theol. Moral. libr. 5. tract. 6. cap. 13. n. 5. Verſ. Dico 2. Suarez in 3. par. to. 4. diſp. 32. ſec. 4. n. 4. Diana Coordinat. tom. 2. tract. 6. reſ. 244. n. p. ex p. 3. tract. 4. reſ. 80.* ubi ait, prædicta eſſe valde advertenda à Confeſſariis: *Nam ſcio* (inquit) *quendam imprudentem Confeſſarium dediſſe occaſionem multorum peccatorum, è quadam manifeſtatione unius ex ſupradictis caſibus.* Verum quidem eſt, quod ſi Confeſsor conſcius impedimenti interrogetur de rei veritate à poenitente, debet omnino illam ei aperire, & edocere. Nullatenus enim poteſt fallere dicendo oppoſitum: ſic etiam *Averſa Verſu cit. in princip. Tenetur tamen dicere veritatem prudenter, quantum ſatis eſt interrogationi* (ait *Henriquez libr. 6. de Pœnit. Sacram. cap. 27. n. 5.*) quod advertit etiam *P. Diana reſ. cit. n. 2.* maximè quando ex interrogatione pœnitentis non ſperatur fructus. *Notandum eſt* (ſic ipſe) *quod cavere Confeſſarius debet, ſi fructus non ſperetur, ne plus reſpondeat, quam a pœnitente interrogatur: Ver. gr. Utrum matrimonium contractum ab eo, qui ante nuptias ſimplici caſtitatis voto obſtrictus erat, validum exiſtat, & an Uxori debitum reddere teneatur, affirmet utrumque Confeſſarius, interim tacens de obligatione petendi debitum. Et ita contra Sotum in 4. diſt. 18. qu. 2. art. 4. ad 2. docent Sanchez l. c. n. 8. & Layman. n. 6. ubi etiam rectè obſervat, quod ut intelligat Confeſsarius, utrum in ſupradictis caſibus poenitens inculpata ignorantia laboret, nec ne, caveat eum ſollicitare interrogationibus ſpecialibus, videlicet, exiſtimet ne matrimonium validum eſſe, nam ſubito poenitenti ſuſpicionem commovebit. Sed ſolum in tali caſu contentus ſit interrogare poenitentem, nihil ne ſit, quod animum eius gravet, conſcientiam ſcrupuloſam reddat. Et hæc adnotare volui in gratiam Confeſsariorum, quia in praxi ſæpe ſæpius advenire ſolent.* Ita *Pater Diana*.

716 Si autem Confeſſarius comprehendat pœnitentem ignorantia vincibili impedimenti laborare, debet eum admonere, certumque facere de illo: quia cum ignorantia vincibilis à peccato non excuſet, non poterit eum abſolvere, indigno namque conferret ſacramentum: & ſi deneget abſolutionem non detecta cauſa, merito ipſe irritabitur, & ſcandalum patietur: unde ipſummet poenitentem certificare debet, etiamſi nō ſperet monitionem profuturam: quoniam licet tunc non proficiat, temporis decurſu, ipſe ſtimulis conſcientiæ agitatus, forſan reſipiſcet. Ita *Sotus l. c.* (ubi docet de communi) *Layman. n. 5. cit. in principio.*

cipio. *Averſa, Verſu cit. Suarez diſp. cit.* 38. *n.* 2. qui *n.* 3. notat, quod ignorantia vincibilis reſpectu unius, non ſit vincibilis reſpectu alterius: & quod illa, quæ vincibilis fuit ab initio, modo eſſe poſſit invincibilis: quia fortè conſuluit viros, quos doctos exiſtimabat, qui eum de matrimonii valore certificarunt, eorundemque conſilio acquievit. Et quod ignorantia eſſe poteſt ſpeculativa, non practica: Ut ſi ſciat, ſe clam contraxiſſe, vel cum affine, aut conſanguineo; neſciat tamen invincibiliter, hoc eſſe impedimentum dirimens, quod requiritur ut mala fide matrimonio fruatur. Quæ omnia à Confeſsario ponderanda ſunt, ut cognoſcat, an vincibili, vel invincibili ignorantia laboret, ne laqueum, & ſcandalum apponat ei pœnitenti, qui bona fide procedit. In dubio autem melius erit tacere, & ſuæ conſcientiæ pœnitentem relinquere.

717 Loquendo tamen de impedimento adveniente matrimonio iam contracto, ut ſupra, ratione cuius coniuges privantur iure petendi, atque reddendi: difficultas etiam eſſe poteſt, an nedum invincibilis illius ignorantia eos liberet à poena privationis iuris, ut ſuperius, tum in hoc eodem, tum in præcedenti privilegio definitum eſt; verum etiam ignorantia vincibilis? In hac difficultate diviſi ſunt Doctores, nam plures, & Claſſici, quos refert *Sanchez tom.* 3. *de Matrim. lib.* 9. *diſp.* 32. *n.* 44. aliique, ſentiunt, quod ſola invincibilis ignorantia excuſet, liberetque à dicta poena; & nullatenus ignorantia vincibilis: Quia ignorantia, quæ excuſat eſt ſola invincibilis, & inculpabilis: ignorantia autem vincibilis eſt culpabilis, atque adeo non excuſat. Ipſe verò *Sanchez diſp. cit. n.* 47. & 49. ex oppoſito vult, quod etiam vincibilis tum facti, tum iuris, qualiſcumque illa ſit, & quantumcumque craſsa (modo non ſit adeo craſsa, ut ſit ingens temeritas ignorare, vel non ſit affectata) excuſet coniuges ne debiti petitione priventur. Et idem docet *Pontius de Matrimon. libr.* 10. *cap.* 6. *n.* 10. ait enim: *Ignorantia excuſationem meretur, quamvis ea tam huius iuris, quam facti ſit culpabilis; dummodo non ſit affectata ignorantia. Itaque quamvis levet coniux, vel baptizet, cum ignorantia vincibili, imò craſsa, vel iuris, quia ignoravit legem Eccleſiaſticam; vel facti, quia ignoravit eſſe proprium filium, vel Coniugis, adhuc non privatur iure petendi, atque reddendi. Quod deduco ex manifeſto iuris principio, quod quando lex requirit ſcientiam; vel dolum, non ſufficit dolus præſumptus, ideo excludit dolum, vel ſcientiam quavis ignorantia etiam craſsa. Quam doctrinam tradit Caiet. in Summ. Verb. Excommunicatio, explicando fere ſingulas excommunicationes. Navarrus in Summ. cap.* 27. *Tranquellus, Suarez, Salat, &c. ita Pontius n. cit.* videatur; uti & *Sanchez n. n. c. c.* in quibus hoc idem aſsumptum probat ex profeſso. Quod etiam facit *Boſſius de effectib. Matrimonii cap.* 5. *à n.* 160.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Impedimentum Cognationis legalis ortum ex adoptione, ſuperveniens matrimonio, cum ignorantia tamen quod idipſum privet Coniuges iure petendi, ac reddendi, ab hac poena eximit eoſdem ignorantia eadem.

718 Cognationem legalem ortam ex adoptione, unum eſſe ex impedimentis dirimentibus ſponſalia quæcumque, & matrimonium ipſum, antequam contrahatur, certum eſt apud omnes, de hoc Sacramenti contractu ſcribentes, ad quos pro totali eiuſdem Cognationis legalis notitia, ſpecie, extenſione, diviſione, &c. Lectorem mitto. Suppoſito autem quod huiuſmodi impedimentum matrimonio ſuperveniens interdicat & ipſum, debiti petitionem: dicit præſens privilegium,

Coniu-

Coniuges eximi ab hac pœna per ignorantiam eiuſdem interdicti. Quod ſequitur apertiſſimè ex duobus antecedentibus privilegiis: Nam ſi ignorantia facti, vel iuris, vel pœnæ in cognatione Carnali, ſeu ſpirituali excuſat Coniuges (ex antedictis duobus privilegiis) ne ipſis interdicatur debiti petitio, & uſus coniugalis, excuſabit etiam eadem ignorantia (ne item interdicatur) in cognatione legali, cum non ſit diſpar, imo eadem omnino ratio, ut patet, ne dicam maior in legali cognatione: quippe quæ minorem infert perſonarum propinquitatem, coniunctionem, ac ligamen, quam carnalis, vel ſpiritualis cognatio. Solo enim iure humano interdictum eſt hoc impedimentum. Cum ut fatentur universi, apud; & cum *Sanchez de Matrim. tom. 2. lib. 7. diſp. 43. n. 21.*) conſtet, nec iure naturæ adoptionem eſſe inventam, nec ex ea cognationem matrimonio obſtantem conſurgere.

719 Dixi (*Suppoſito quod hoc impedimentum matrimonio ſupervenienſ interdicat debiti petitionem*) non caſu, ſed appoſitè. Quia & ſi *Bonacina tom. pr. de Sacram. matrim. qu. 3. punc. 5. §. 3. n. 9. in fine.* Suſtineri poſſe affirmet, & non ſine probabilitate, quod cognatio legalis ſuperveniens matrimonio contracto, impediat debiti petitionem: Nihilominus *Sanchez diſp. cit. n. 19.* tenet oppoſitum, quod videlicet non impediat; ſub his verbis: *Quando hec cognatio legalis ſupervenit Matrimonio iam contracto, poſſet aliquis exiſtimare eam impedire debiti petitionem reſpectu coniugis, qui eam contraxit. Quia omne impedimentum, quod præcedens matrimonium illud ſimpliciter dirimeret, ſi ſubſequatur, illud dirimit ſecundum quid, nimirum, impediens eius uſum, quoad debiti exactionem. Verum eam doctrinam non approbo, niſi textus expreſſus inveniatur, qui eam debiti petitionem in eo caſu interdicat. Quare cum in cognatione legali, is non reperiatur, exiſtimo eam non impedire debiti petitionem.* Quod aliis placere dicens, ſuſtinet *Petrus de Ledeſma de Matrim. qu. 57. art. 2. ad finem.* Sic *Sanchez*, & poſt ipſum *Poncius de Matrim. libr. 7. cap. 41. n. 7.* ubi expreſſè inquit: *Hoc impedimentum ſuperveniens non dirimere, nec impedire debiti exactionem, quia nullo cavetur iure. Dirimere autem ſponſalia, cum impediat, & dirimat matrimonium, cuius promiſſio eſt in ſponſalibus.* Et idem tenet *Guttierrez* relatus à *Bonacina n. 9. cit.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPUT XXVII.
DE PRIVILEGIIS IGNORANTIÆ CIRCA VARIA.

PRIVILEGIUM PRIMUM

Ignorantia, invincibilis excuſat ab hæreſi.

720 RAtio huius privilegii clara eſt: Quia videlicet, Hæreſis error eſt hominis baptizati in intellectu, voluntarius, contra aliquem fidei articulum: ſeu aſſenſus eſt rationis contra fidem, voluntarius: at ignorantia invincibilis aufert huiuſmodi aſſenſum voluntarium, ſeu ex electione voluntatis provenientem, ergo excuſat ab hæreſi. Confirmatur, quia hæreſis peccatum eſt, peccatum verò ſine voluntate dari nequit, ut ex ſe conſtat, ergo. Hinc etiam *Fagundez in p. Decal. præcep. libr. p. cap.* 10. *n.* 16. ait (& cum ipſo *Antonius à Spiritu ſancto in Directorio Confeſſariorum par.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 2. *ſec.* 3. *n.* 47.) *Ignorantia invincibilis excuſat ab hæreſi, non alia de cauſa, niſi quia tollit voluntarium*: Quod de hæreſis ratione videtur eſſe; ſicut enim de ratione fidei eſt, ut ſit voluntaria; ita etiam de ratione hæreſis eius contraria, quia contraria proportionem ſervant.

721 Ex hoc eodem privilegio, deduc cum *Sanchez in Decal. par. p. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 13. *Fagundez n. cit.* & aliis: Non eſſe hæreticos, nec alicuius culpæ reos, eos ſcrupuloſos, qui patiuntur inviti cogitationes blaſphemas turpiſſimas, & hæreticas contra Deum, Beatiſſimam Virginem, & Sanctos, quamvis ſibi videantur conſentire, quia eis deficit plena voluntas. Et ita etiam, apud eundẽ *Sanchez* univerſi fatentur; atque hæc provenire aſſerunt ex Dæmonis ſuggeſtione, ad conſcientiarum bonarum tranquillitatem impediendam, & ut à Chriſti via deterritæ retrocedant. Ex triplici autem ſigno (cum *Sanchez l. c. n.* 14. & *Fagundez n. cit.*) colligi poteſt in hoc, plenæ voluntatis deficientia. Primo, ſi patiens prędictas cogitationes, ac tentationes, iudicet ſe hæreticum, nam hæreticus eſſe nequit hoc iudicans, non enim id iudicaret, niſi iudicaret falſum eſſe, atque hæreticum id quod ſibi videtur voluntariè iudicaſſe ut verum. Secundo, ſi cum dictas cogitationes, ac tentationes patitur, maxima triſtitia afficitur, non enim ita contriſtaretur, niſi odio haberet huiuſmodi errores, & veritatis Catholicæ amantiſſimus eſſet. Tertio, ſignum moraliter diſſenſus certiſſimum ſimiliter eſſe videtur, quando triſtitia illa, & ſi non extiterit in in ipſo tempore tentationis, & conflictus, eo tamen tranſacto ſtatim advenit, quia ſi voluntariè adhæſiſſet, neutiquam tam cito, nec ità faciliter reſipiſceret. Hinc inferes (cum citatis Doctoribus) ſanum conſilium eſſe in eo, qui ſimiles tentationes, ac cogitationes patitur, & dicta ſigna experitur, eaſdemmet contemnere, atque eodem modo ſe habere, ac ſi nihil menti occurriſſet. Quod & inſinuat *D. Bonavent. Opuſculo De Profectu Religioſorum cap.* 3. dicendo: *Tentationes contra fidem, & de ſpiritu blaſphemiæ, & ſimiles, nec fugere poſſumus, nec repugnando vincere,*

Quia

Quia quanto plus indignamur nobiſmet ipſis, & diſputamus cum eis, magis refricatur earum rabies, & accenditur. Et remedium eſſe eas irridere, docet expreſsè *Gerſon Tract. De Foeda Tentatione, Alphabeto 62. littera O, uſque ad literam T.*

722 Deduc inſuper ex poſito privilegio, eum excuſari ab hæreſi qui contra fidem tenet aliquid, ſed invincibiliter errat, & ignorat eſſe contra illam; quia ad hæreſim requiritur quod error ſcienter ſit contra fidem Catholicam Romanam, & cum pertinacia, quæ utique non eſt in ignorante, ut docent communiter Doctores, & idcircò per ipſammet ignorantia invincibilem, quivis ab hæreſi excuſatur. Imo etiam per vincibilem, & culpabilem, ut alibi in Superioribus innuimus, & cum *Azorio, Suario, Coninch*, & aliis, docet *Palaus to. p. tract.* 4. *diſp.* 3. *punc.* 2. *n.* 3. & cum communi *Fagundez in p. Decal. præcep. lib. p. cap.* 4. *n.* 20. & 22. & *Antonio à Spiritu Sancto ſec. cit. n.* 49. Quia videlicet ignorantia etiam vincibilis, ſufficit in foro interno (inquiunt communiter) ut non detur peccatum hæreſis, licet aliàs illa laborans, in foro externo reputetur hæreticus: quia ad hæreſim non ſatis eſt quælibet culpa, ut accidit in aliis materiis, ſed requiritur præterea pertinacia, quæ certè non eſt in ignorante, uti loquimur etiam ſupra *in Privilegio ſeptimo Quarti cap.* & alibi.

PRIVILEGIUM SECUNDUM

Ignorans legatum aliquod pium eſſe, & longius biennio differens illud ſolvere, non incidit in caſum reſervatum.

723 Qui ſolutionem ex legato pio debitam, diutius biennio diſtulerit, reus eſt culpæ lethalis, & caſus eſt reſervatus in *Diœceſi Mediolanenſi, decimus octavus in ordine*, recenſitus in *Tabula Caſuum* (ibidem) *Reſervatorum*, quos explicat *Oliverius Mazuchellus De Caſibus Reſervatis*. De quo agit *diſp.* 2. *cap.* 21. *qu. p.* & 2. advertens in principio *n.* 6. ad hanc reſervationem tria requiri; Quod videlicet ſolutio protrahatur ultra biennium: quod legatum ſit pium: & quòd dilatio ſit culpabilis, & mortalis, quia reſervatio de mortalibus tantum eſt, & quidem gravioribus, ut patet *ex Tridentino ſeſ.* 14. *c.* 7. & ex communi Doctorum ſenſu. Ex defectu ergo alterius conditionis ex his tribus non incurretur reſervatio, & ab ipſa excuſabitur. Hinc non incidit, qui non ſolvit ob inopiam, vel ob aliam iuſtam cauſam impeditur, dilatio enim concurrente iuſta cauſa, non eſt culpabilis.

724 Nec item incidit in hunc caſum reſervatum differetem ſolvere legatum ultra biennium, ignorantem illud eſſe pium, ut in privilegio: Quod etiam ponit *Defendens Quadrius de Caſib. Reſerv. diſp.* 3. *caſu* 8. *Concluſ.* 10. *n.* 10. 15. 16. & 17. *pag.* 475. ſub ſequentibus verbis: *Ignorans legata pia eſſe, vel exequi impeditus, non incidit in Caſû, ſi ea longius biennio ſolvere differat*. Accedit etiam *Mazzuchellus qu. cit. p. Difficultate Unica n.* 17. dum ibi ſic: *Obligatio ſolvendi incipit tantum à die ſcientiæ*. Probatur igitur privilegium propoſitum cum eodem *Quadrio*: Quia ignoranti (vel impedito ad aliquid agendum) non labitur tempus præfixum ad illud agendum, ut tenent cum communi ſententia apud *cit. Quadrium n.* 1016. *Covarruvias, Hoſtienſis, Immola, Panorm.* & alii: nec ulla culpa in eo intercedit, ignorans enim, in eo quod ignorat non dicitur delinquere: igitur cum nulla culpa in eo intercedat, ut ignarus, reſervatione ligari non debet, quæ culpam mortalem in differente ſolvere talia legata utique ſupponit. Ergo verum privilegium poſitum.

PRIVILEGIUM TERTIUM

Peccatum ita per ignorantiam minui poteſt, ut ex mortali fiat veniale.

725 IGnorantia quandoque excuſat à peccato in toto, ut eſt invincibilis, quę cum ſit involuntaria omnino, etiam illud quod ex ea fit, involuntarium eſt: cum enim factum ex ea ſit in ſe incognitum, non poteſt eſſe in ſe volitum, iuxta commune axioma, *Nil volitum, quin præcognitum*. Quandoque verò licet nō excuſet prorſus in toto à peccato, excuſat tamen in parte, quod facit ignorātia vincibilis, & culpabilis, quę non excuſat quidē à tota culpa, facit tamen culpā leviorem, quam ſi ſcienter patratum eſſet opus; minuitque illam, & adeo, ut poſſit quandoque venialem facere ex mortali, ut in propoſito privilegio, quod cōmuniter admittitur à Doctoribus cum *D. Th. p. 2. q. 76. ar. 4.* Et præterea probatur: tum quia, peccatum mortale ex ſuo genere, ob imperfectam advertentiam, fieri poteſt veniale, ut docent *Vaſquez, Sanchez, Becanus, Azorius, Reginaldus, Sylveſter, Caietanus, Armilla, Filliuccius*, aliique, apud, & cum *Bonacina to. 2. De Peccatis diſp. 2. q. 2. p. 3. n. 3. & 4. & eadem diſp. 2. qu. 8. punc. 3. propoſ. 2. n. 21.* ergo etiam per ignorantiam peccatum mortale fieri poteſt veniale, cum inadvertentia comparari poſſit ignorantiæ: tum quia, ſicut totalis ignorantia, hoc eſt invincibilis, omnino excuſat à peccato, quod alioquin ſublata ignorantia eſſet mortale, ita ignorantia tantummodo venialiter culpabilis, à mortali excuſabit opus factum cum ipſa, quod alioquin mortale eſſet: ſicuti enim ſe habet totalis ignorantia ad excuſationem totalem, ita partialis ad partialem: tum quia, peccatum perpetratum cum ignorantia, ſeu negligentia tantummodo venialiter culpabili, non eſt niſi imperfectè voluntarium, ac volitum; voluntarium autem imperfectum, ſeu imperfectè volitum, minuit utique peccatū ipſum, & ita, ut ex mortali tranſire illud faciat in veniale, eo quia non niſi venialiter (hoc eſt imperfectè) volitum ſit, quandoquidem non eſt aliter volitum, niſi ut eſt volita ignorantia. Hinc ſi quis fornicans ex. gr. invincibiliter putaret fornicationem eſſe licitam ad vitam tuendam, nullatenus peccaret ob eam cauſam fornicando: ſi id tamen venialiter ignoraret, fornicando, ſolum venialiter peccaret, & à mortali excuſaretur; pro quo privilegio ſunt *Sylveſter Verbo Periurium quæſt. p. verſ. Secundo quando iuratur. Navarrus in Summa cap. 12. num. 7. Verſ. Sexto qui* (ubi aiunt veniale eſſe periurium, quando aliqua diligentia adhibita eſt, ſed non ſufficiens ad videndū, an ſit falſum, quod iuratur.) *Valentia to. 2. Diſp. 6. qu. 6. punc. 3. Sanchez in Opere Morali part. p. lib. p. cap. 17. n. 17. Reginald. to. p. lib. 11. n. 19. Layman. lib. p. tract. 2. cap. 4. n. 9. Bonacina n. 21. cit.* aliique communiter.

726 Ex his ſequitur, ignorantiam vincibilem poſſe magis, vel minus gravitatem peccati minuere, ſicuti ipſamet poteſt eſſe magis, vel minus voluntaria, & culpabilis. Quare ſi ignorantia ſit tantum venialiter, & imperfectè voluntaria (uti eſt quando quis adhibuit quidem diligentiam aliquam, ſed non ſufficientem, ut in caſu periurii ex veniali ignorantia notant relati *Sylv. & Navarrus*) minuit etiam peccatum adeò ut non ſit mortale. Et ratio utique eſt, quia in tali caſu peccatum non eſt volitum niſi venialiter, nec aliter ac eſt volita ipſa ignorantia, ut ſupra. Quod advertit etiam *Valentia punc. 3. cit.* contra *Caiet. art. 4.* ubi videtur aſſerere, fieri poſſe, ut ignorātia ſit tantū venialis, & peccatū ex illa admiſſū ſit mortale, quod verum eſſe putat, quādo peccatū eſt intrinſecè malū, contra ius naturæ; ut ſi quis ex ignorantia, & negligentia tan-

tantum veniali, putans fornicationem non eſſe malam, fornicaretur. *Fallitur Caietanus* (inquit *Valentia*, cum quo & ego) Nam ſi quis prorſus invincibiliter, atque adeò inculpabiliter putaret fornicationem licere, nullo modo peccaret illam admittendo, ergo ſi venialiter tantum id putaret, ſolum venialiter peccaret, quia non eſſet tunc fornicatio, niſi imperfectè, & venialiter tantum voluntaria, ſicut ipſa ignorantia. Ita etiam *Valentia*. Ex qua doctina, ac privilegio, infertur præterea ſubſequens

PRIVILEGIUM QUARTUM

gnorantia ita minuit peccatum, ut quandoque excuſet à reatu lethali unius circunſtantiæ illius, quamvis non alterius.

727 EXplicatur, & probatur ſimul huiuſmodi privilegium. In antecedenti dicimus ignorantiam nonnunquam excuſare à peccato in toto, nonnunquam verò in parte. Hoc ſecundum haberi poteſt, vel minuendo peccatum, ita quod fiat veniale ex mortali, ut in eodē antecedenti: vel excuſando quidem à lethali peccato, ſed ſecundum unā tantummodo circunſtantiam illi reſpōdentem, non verò ſecundū alteram item lethalem eiuſdem: hoc idem in præſenti privilegio affirmatur. Et obſervatione, ac exemplo probatur: Ignorantia *Patriarchæ Iacob* cognoſcentis *Liam* pro *Rachele*, pſum excuſavit omnino à peccato: ignorantia verò *Iudæ* cognoſcentis nurum ſuam *Thamar Gen.* 38. quam, nurum eſſe neſciens, ſuſpicabatur Meretricem: excuſavit quidem factum ipſius à peccato inceſtus, non tamen à peccato fornicationis: quia licet ignoraret invincibiliter ſe accedere ad nurum, non ignoravit tamen ſe accedere ad non uxorem ſuam: hoc idem obſervavit *Caietanus p. 2. quæſ. 76. art. 3.* quod & refert *Reginaldus n. 19. cit. in fine*: in approbationem pariter huiuſmet propoſiti privilegii: Cuius ratio à priori eſt, quia peccatum reſpondens illi circunſtantiæ, cenſetur, & eſt voluntarium, ut patet. Ita etiam communiter Doctores apud *Bonacinam qu. cit. 8. punc. 3. num. 24.* Hinc

728 Inferes, Quod & ſi in uno actu plures repetiantur malitiæ ſpecies, intellectus autem unam tantum cognoſcat, tunc reliquæ menti non obiectæ, & ignoratæ, non imputantur; ſpecifica enim malitia, ut imputetur ad culpam neceſſario eſt cognoſcenda, cuius ratio ſumitur ex fundamento ſuperius, & ſæpius allegato, ab omnibuſque conceſſo, quod nimirum *nihil volitum, niſi præcognitum*. Unde nec ſpecialis malitia cuiquam imputari poterit, niſi præcognita. Ob idque docet generatim *D. Th. p. 2. qu. 72. art. 9.* nullam circunſtantiam addere novam malitiam, niſi præcognoſcatur, ſi quis ergo non cognoverit ſpecialem aliquam malitiam in obiecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eā non contrahet, licet alioqui peccet. Sic qui fornicatur cum muliere quam neſcit eſſe coniugatam, admittit quidem mortale peccatum luxuriæ, ſed non adulterii, ut ſupra, ignorantia minuente, & excuſante. Qui rem, quam ſcit quidem eſſe alienam, ſurripit, neſcit tamen eſſe Sacram, tantum ſimplicis furti reus eſt, nō Sacrilegii. Qui ſcit furtum eſſe quidem mortale, imperare vero furtum invincibiliter ignorat eſſe lethale, non peccat imperando, bene tamen furando. Qui hominem, quem neſcit eſſe Clericum, vel Patrē, percutit, ſolum contra iuſtitiam peccat, non verò contra Religionem, vel Pietatem, ſeu reverentiam parentibus debitam, cum eas circunſtantias ignoraverit. Qui fornicationem externam ſcit eſſe peccatum, ignorat tamen invincibiliter deſiderium fornicandi eſſe peccatum, deſiderio fornicationis non peccat, licet peccet lethaliter exterius fornicando. Qui enim invincibiliter ignorat actum internum

eſſe peccatum, cognoſcens tamen actum externum peccaminoſum eſſe, excuſatur à malitia actus interni: quia (ut optimè etiam *Sanchez lib. p. Moral. cap. 16. num. 17.* & alii) cum conſcientia ſit proxima bonitatis, & malitiæ actuum humanorum regula, nemo poteſt peccare quandiu illius conſcientia prudenter dictat, id quod agit haud peccatum eſſe. Quod intellige verum, quamvis actus internus, & externus in genere moris non ſint, nec conſtituant duo peccata, ſed unum tantum; & unum tantum quid moraliter iudicentur, (etiam per *Suarez de Actib. Human. diſp. 10. ſec. p. n. 9. Layman. lib. p. tract. 2. cap. 4. n. 11. Arriag. To. 3. diſp. 16. ſec. 2. n. 5. P. Morandum to. 2. Theologiæ tract. 2. De Actib. Human. qu. 16. n. 131. Verſ. Deducitur p. & alios communiter, cum D. Tho. p. 2. qu. 20. art. 3. in Corpore:* ubi expreſsè ſic: *Actus interior voluntatis, & actus exterior prout conſiderantur in genere moris, ſunt unus actus.*) Quia non eſt peccatum, niſi voluntarium, & liberum, ergo ſi tantum ratione actus interni habetur ratio voluntarii requiſiti ad peccatum, unicum tantum peccatum erunt, non duo, actus interior, & exterior; quod ideo dicitur actus exterior comparari ad interiorem, tanquam materiale ad formale; quia ſi interior eſt peccatum, & exterior; ſi non eſt ille, neque erit iſte: quidquid dicant aliqui apud *Suarez ſec. p. cit. n. 9. & 10.*

729 Ex quo etiam deduces, actum exteriorem per ſe nullam addere bonitatem, aut malitiam moralem actui interiori, niſi quandoque per accidens, ut tradit *D. Tho. qu. cit. art. 4* & communiter Expoſitores; prima pars patet, ſi enim omnis bonitas moralis formalis humana, & malitia, provenit tota, & tota eſt ab actu interiori, & nonniſi denominativè in exteriori, utique non poteſt exterior actus aliquid bonitatis, aut malitiæ dare, vel addere illi, à quo omnem quam habet bonitatem, aut malitiam recipit: niſi dicamus ei addere tanquam terminũ, ut videtur loqui *D. Th. eodem artic.* Ex eo quod quilibet actus cenſetur accipere ſuum complementum à ſuo termino, & actus exterior eſt terminus interioris. Secunda etiam pars conſtat, quia licet actus exterior non cauſet bonitatem, aut malitiam interiori, poteſt tamen, cum debeat exterior aliquod tempus durare, eſſe cauſa, cur etiam internus duret, vel quod repetatur. Adde, quod cum ſint multi actus exteriores, qui magnam excitant delectationem, poſſunt eſſe cauſa, qua, & voluntas in illis magis intendatur. Et in hoc ſenſu dicunt aliqui D. D. quod exponendus ſit *D. Auguſtinus 13. de Trinit. cap. 5.* dum ibi ait: *Miſeriorem eſſe qui exterius implet, quod interius male vult.*

730 Quamvis tamen actus externus ſuo modo liber, nihil habeat propriæ, & intrinſecæ malitiæ, nihilominus eſt neceſſario confitendus, & eſt de neceſſitate confeſſionis, ut uterque actus, externus ſcilicet, ac internus confiteatur; ita ut nullo modo ſatisfaciat, qui, poſtquam homicidium, fornicationem, &c. perpetravit, ſolum dicat, ſe habuiſſe voluntatem occidendi, fornicandi, &c. ſed debet clarè dicere, quod occiderit, fornicatus ſit, &c. quo explicato ſatis intelligitur internus actus, ſeu prava voluntas occidendi, fornicandi, &c. Huius autem rei obligatio, ſeu confitendi, & ſic ſatisfaciendi ratio, nulla maior adduci poteſt, quam inſtitutio Chriſti Domini, eiuſdemque voluntas nobis per Eccleſiam continuata praxi, & communi uſu, ac ſenſu D. D. omnium declarata. Quare ſi Chriſtus Dominus voluiſſet, ut nunquam ex obligatione confiteremur peccatum externum, ſed ſolum eius affectum, ſeu propoſitum, confeſſio eſſet legitima (modo non deeſſet contritio, & propoſitum emendationis) quia hoc pendet à ſola ſui inſtitutione, et voluntate. Non ergo quia externum opus ſuperaddat malitiam actui

tui interno, obligamur illud in Confeſſione exprimere, ſed quia Chriſtus Sacramentorum inſtitutor, voluir, ur peccatum exterius patrarum Sacerdoti panderetur. Adde etiam, utrumque actum eſse confirendum, tum quia multoties plura ſunt annexa actui exteriori, quæ non inreriori, ur reſtitutiones, cenſuræ, irregularitates, &c. Tum quia multoties non poteſt rectè explicari actus internus, niſi & exterior explicetur: Tum quia ex exteriori multa alia cōſequuntur, quæ non ex inreriori: Tum denique quia nequiret Confeſsarius adhibere medicinam ſpiritualem, niſi etiam confiteretur actus exterior, etc.

731 Extenditur autem propoſitum privilegium etiam ad pœnam cum proportione minuendam, nedum culpam; ut expreſsè etiam docet *Petrus Maria Paſſerinus in p. libr. ſexti Decretalium qu. p. art. 20. n.* 382 *fol.* 147. ubi ſic: *Extenditur aſsertio* (hoc eſt privilegium) *ut ſi pœna ſit impoſita pro qualitate actus, ignorantia qualitatis excuſet à qualitate culpæ, & a poena contra actum, ut qualificatum impoſita. Sic qui ignorans habet rem cum aliena, credens eſſe ſuam Vxorem, non eſt adulter, ut in facto Iacob cognoſcentis Liam, quam credebat eſſe Rachelem, eſt manifeſtum. Similiter qui percutit Clericum ignorans Clericatum, non eſt Sacrilegus, nec excommunicatus, Cap. Si verò el 2. de ſentent. excomm. Item Venator, qui ex ignorantia probabili occidit hominem, quem putavit eſſe feram, non eſt homicida, nec poenis homicidæ ſubditur, D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 3. & ibi Alvarez diſp. 154. n. 3. Armilla Verbo Ignorantia n 9. D. Antoninus p. p. tract. 4. cap. 5. §. 5. Serra p. 2. qu. 76. art. 3. d. 2. Cum enim poena non infligatur iuſtè, niſi pro culpa; & ignorantia qualitatis, ſi ſit antecedens tollat qualitatem culpæ, vel culpam, ſi culpa ſuper qualitate fundatur, eadem ratione tollit poenam, quæ fundatur ſuper culpa. Caiet. p. 2. qu. 76. art. 3. dub. 3. & ibi Alvarez diſp. 154. & 158. num. 4. Sylveſt. Verb. Ignorantia n. 11. Armilla n. 7. Sanch. de Matrim. lib. 9. diſp. 32. n. 23.* hactenus *Paſsetinus*, qui ex profeſso ſubtiliter, clarè, doctrinaliterve agit de Ignorantia in univerſum, eiuſdemmet diviſione, ac diſtinctione, excuſatione à peccatis, & à poenis cauſa ipſius, inadvertentia, inconſideratione, & alia, à nobis etiam ſparſim tradita pluribus in locis, ac privilegiis huiuſce noſtri tractatus.

732 Confirmatur præterea huiuſmodi extenſio ex doctrina communi, nam triplex cauſa generalis minuēdi pœnam ex conditione delinquentis, Doctoribus aſſignatur, ſcilicet, Ignorantia, Vis, & Metus: iſta etiam tria cum tollant libertatem, vel illam minuant, iuxta doctrinam *D. Tho. p. 2. qu. 6.* & Doctorum communem, per ipſa etiam conſequenter, vel omnino excluditur, vel minuitur poena, hoc eſt, vel excuſant omnino à poena, vel illam minuunt: Vis enim, cum totaliter tollat libertatem, ab omni culpa, & poena excuſat: Metus etiam, ſi ſit cadens in conſtantem virum, vel excuſat omnino à culpa, quando lex non obligat ad ſui obſervantiam cum periculo damni gravis; vel ſaltem excludit dolum, & minuit poenam. Ignorantia vero (de qua tantum hic) tam iuris, quam facti, ſi ſit probabilis, & invincibilis, ſicut excuſat à culpa, ita excuſat ab omni poena. Si vincibilis, & excludens dolum, diminuit poenam, ut ſupra, & etiam alibi.

PRIVILEGIUM QUINTUM

Ignorantia invincibilis, niſi ſit affectata, diminuit malitiam, & rationem peccati.

733 HOc privilegium communiter admittitur à D. D. cum *D. Tho. p. 2. qu. 76. art. 4.* ſequitur ex præcedentibus: & præterea probatur, quia ignorantia vincibilis, niſi ſit af-

affectata, diminuit voluntarium, ex diminuitione autem voluntarii, diminuitur peccatum. Confirmatur ex eodem *D. Tho. art. cit.* quia quicquid eſt ratio remiſſionis peccati, alleviat peccatum: ſed ignorantia eſt huiuſmodi, ut patet *p. ad Timot. p. Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci*, ergo ignorantia diminuit, vel alleviat peccatum. Ita argumentatur *Sanctus Doctor*: loquens utique & ipſe (ut in privilegio noſtro) de ignorantia vincibili, nam invincibilis, *Ea eſt* (inquit) *quæ totaliter à peccato excuſat, quia totaliter voluntarium tollit, unde peccatum non minuit, ſed omnino aufert*. Adverte autem hic cum *Gabriele à S. Vincentio in ſuo Tract. de Remediis Ignorantiæ diſp. p. dub. 4. n. 38* Quod non omnis ignorantia vincibilis æqualiter diminuit peccatum, ſed alia magis, alia minus, alia nullo modo, iuxta voluntarii diminutionem. Eo autem magis tollitur voluntarium per ignorantiam, quo ipſa eſt minus vincibilis, quo difficilius vinci potuit, quo fuit minor negligentia diſcēdi. Sicque ignorantia craſſa, vel ſupina, quæ maiorem negligentiam ſupponit, parum diminuit. Cœterum ignorantia affectata parum, aut nihil diminuit, ſed potius auget peccatum.

PRIVILEGIUM SEXTUM

Ignorantia à poena Eccleſiaſtica excuſat, etiamſi non à culpa.

734 POnit quis actum contra Eccleſiaſticum præceptum v. g., quod ſcit eſſe obligatorium, & ſub mortali; ignorat tamen cenſuram, ſive poenam Eccleſiaſticam eidem actui annexam: huiuſmodi ignorantia, licet cum non excuſet à culpa, eo quia novit præceptum obligatorium, & contra ipſum poſuit, atque commiſit actum; excuſat tamen à poena, ſeu Eccleſiaſtica cenſura. Quia videlicet, ignorantia, cum qua etiam contrahitur culpa gravis contra præcepta, & ſufficiens eſt ad contrahendam talem culpam, non eſt ſufficiens ad contrahendam poenam Eccleſiaſticam, ut cenſuram. Quod tradunt etiam communiter Doctores, cum quibus & nos ſuperius ſatis ſuperque *in privilegiis Quarti Capitis*, præcipuè *in 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & 11.* Videantur.

735 An verò currat hoc idem privilegium quoad alias poenas, & id quod dicitur de ignorātia quoad poenas Eccleſiaſticas, currat etiam quoad alias poenas, ſive divinas, ſive humanas? Reſpond. negativè: Nam qui aliquem v. g. occidit; qui furatur, aut quodlibet aliud peccatum committit, incurrit utique reatum poenæ æternæ, ſi peccatum eſt mortale; aut poenæ temporalis, ſi eſt tantum veniale. Similiter leges civiles puniunt capitali poena occiſorem, quamvis hanc poenam ignoraverit. Verum quidem, eſt quod ignorantia multum iuvat ad temperandam, ac minuendam poenam, Quare tam in foro Dei, quam in foro Civili; qui ex culpabili ignorantia præceptum aliquod tranſgreditur, etiamſi ignoret poenas à Deo, vel legibus Civilibus, aut etiam Eccleſiaſticis, exceptis cenſuris, eas incurrit, licet ignoraverit. Cuius diſcriminis ratio eſt, quia Cenſuræ ex ſua inſtitutione requirunt aliquam monitionem, & contumaciam, quam non habent ignorantes: & in poenis, quæ à Deo, vel Republica infliguntur, ſolum requiritur malitioſa, & gravis præcepti, aut legis tranſgreſſio, quæ in ignorante vincibiliter reperitur: ita etiam *cit. à Sancto Vincentio diſp. cit. dub. 2. n. 15.*

PRI-

PRIVILEGIUM SEPTIMUM

Ignorantes invincibiliter culpam contrahere lethalem, necnon in Excommunicationem incidere, qui inducunt aliquem ad eligendam ſepulturam cum Voto, Iuramento, &c. ab utroque excuſantur.

736 IN *Clementina Cupientes* §. *Sanè De Pænis*. Religioſi, & Clerici Seculares, inducentes aliquem ad vovendum, iurandum, vel promittendum, ut apud eorum Eccleſias eligat ſibi Sepulturam, vel iam electam amplius non immutet, excommunicantur, & excommunicatio, ibidem, reſervatur Papæ (præterquam in mortis articulo) nullis obſtantibus privilegiis, cuiuſcumque tenoris exiſtant, &c. Et ſi tales inducentes excommunicantur, utique peccant mortaliter ſic inducendo, quoniam excommunicatio nonniſi ob lethalem culpam contrahitur per omnes. Ab huiuſmodi ergo culpa, necnon à cenſura excuſantur dicti inducentes, qui ſic inducunt cum ignorantia invincibili talis prohibitionis, ut in privilegio; quod expreſsè etiam ponit *Franciſcus Maria Samuellius De Sepulturis tract. p. diſp. 2. Contrav. 4. Concluſ. p. num. p.* ſub his verbis: *Inducens ad eligendam ſepulturam cum Voto, Iuramento, &c. cum ignorantia probabili, minimè in excommunicationem incidit, per allegata Iura allata in Superioribus*. Accedit quoque *Suarez de Cenſuris diſp. 22. ſec. 4. n. 26.* ubi loqens de hac eadem *Clementina*, ait (cum *Caietano*) *Qui ex ignorantia huius prohibitionis hoc facit* (hoc eſt, inducit) *non incurrit hanc cenſuram*. Addens poſtea: *Ignorantia probabilis ſemper excuſat à cenſura, cum excuſet à culpa, etiamſi ſimpliciter lex ſit lata contra omnes tranſgreſſores*.

737 Probo autem privilegium cum eodem *Samuellio n. 2. & 3.* & ex doctrina omnium communi: Quia quando ignorantia probabilis concurrit (quæ à lethali culpa utique excuſat) ſeu quando quis ignorat prohibitionem, ut probabiliter putet ſe tali modo inducere poſſe ad ſepulturam eligendam cum Voto, Iuramento, &c. non peccat, nec conſequenter evadit excommunicatus, ergo verum privilegium. Ignorantia enim probabilis ſi à peccato mortali excuſat, neceſsario ſequitur excuſare etiam ab excommunicatione, nec ipſam habere locum, quia non contrahitur niſi ob contumaciam, cum peccato mortali coniunctam, iuxta *Cap. Nullus, Cap. Nemo 11. qu. 7. & cap. p. De iudic. & cap. A nobis, & cap. Sacroſancta de ſentent. Excomm. & cap. Romano, §. Caveant, de ſentent. excomm. in 6.* & iuxta ea, quæ nos etiam ſparſim tradidimus *in Privilegiis Capitis 4.* quæ deſumpta fuere ex doctrina, quam tradunt communiter D. D. cum agunt de Cenſuris: Et in hoc ſpeciali caſu, *præter citatos*, præſens propoſitum privilegium expreſsè affirmant, & admittunt, *Caietanus in Summa, Verbo Excommunicatio, cap. 49. Navarrus in Man. c. 27. num. 103. & P. Paſqualigus Deciſ. 376.*

738 Addit tamen *Suarez n. 26. cit.* & cum ipſo *idem P. Paſqual. Deciſ. cit. n. 3. & Baſſæus Verbo, Sepultura, num 2. prope finem*. Ad incurrendam excommunicationem aliquid amplius requiri, quã ad peccandum in præſenti caſu; ac proinde ignorantiam aliquam, quæ non excuſaret à peccato, poſſe excuſare ab incurſu Cenſuræ excommunicationis: quia in *cit. Clementina Cupientes §. fin. Sanè*, fert Pontifex excommunicationem *in temerarios* violatores ſuæ Conſtitutionis: ibi enim dicitur: *Sanè temerarios violatores Conſtitutionis illius, quæ Religioſis, & Clericis ſecularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interpoſita, ſeu aliàs promittendum inducant, ut ſepulturam apud eorum Eccleſias eligant, vel iam electam ulterius non immutent:* dic,

dicta autē particula *temerarios*, debet aliquid operari: proindeque neceſſe eſſe auſum temerarium, qui non intervenit, quando ex ignorantia, & bona fide proceditur; etiamſi ob negligentiam ignorantia à culpa non excuſet, dummodo tamen ignorantia non ſit affectata: ita *Suarez l.c. Samuell. Controv. cit. 4. Concl. 2. n. 5. & 6. & P. Paſqualigus n. 3. cit.* Addens ipſe *n. 4.* Etiamſi ignorantia affectata ſit, ſufficere, ut quis hanc excommunicationem non incurrat, eo quia etiam affectata ignorantia ſufficit ad excludendum auſum temerarium, qui requiritur pro contrahenda excommunicatione. Auſus temerarius dicit ire ſine ratione contra Conſtitutionem, atque adeo velle ipſam infringere, & non obſervare: Unde neceſſaria eſt intentio contraveniendi: quæ locum non habet poſita quacumque ignorantia etiam affectata, quia etiam affectata facit ut non habeatur præ oculis Conſtitutio. *Audere* enim importat quemdam contemptum, ut notat *Innocent. in Cap. Cum medicinalis de ſent. Excomm. in 6.* Hactenus *Paſqualigus*, & poſt ipſum *Samuellius Controv. cit. Concluſ. 3. n. 8. 9. 10. 11.* & apud hunc D. D. communiter *n. 11. cit.* cum quibus & ego *in Privilegiis Cap. 4. cit.*

739 Adverte autem hic, quod præter dictam *Clement. Conſtitutionem, Cupientes*, extat & aliud antecedens *Decretum Bonifacii VIII.* quod habetur *Cap. Animarum periculis, De Sepulturis, in 6.* Tenoris ſequentis: *Univerſis Religioſis, & Secularibus Clericis, cuiuſcumque ſtatus, vel conditionis exiſtant, in virtute Sanctæ obedientiæ, ac ſub interminatione maledictionis æternæ, diſtrinctiſſimè prohibemus: ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interpoſita, ſeu aliàs promittendum inducant, vel apud eorum Eccleſias ſepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent.* Violantes hoc Decretum, ſeu Conſtitutionem, ac prohibitionem hanc, peccāt quidem (niſi excuſet ignorantia) ut vult etiam P. *Paſqualigus Deciſ. 375.* contra utrumque *Rodriquez*, & mortaliter, eo quia, tranſgreſſores ſint præcepti *diſtrinctiſſimè impoſiti, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub interminatione maledictionis æternæ*, ut conſtat ex textu: qui tamen, & quæ prohibitio, nullam habet cenſuram annexam. In dicta Clementina addita eſt, cum reſervatione ad Summum Pontificem, *& non obſtantibus privilegiis, &c.* ut expreſſè in ipſa videre eſt, præcedenti numero relata: In qua perſonæ, in quas fertur cenſura, ſatis exprimuntur, ſcilicet Religioſi univerſi, etiam Laici profeſſi, non ad Chorum deputati, aut Clerici: Unde ſufficiet ſi Religioſus ſit, quamvis non Clericus. Sub hac cenſura in opinione *Samuellii de Sepult. diſp. 2. cit. Controv. 8. in principio, & concluſione 2. n. 6.* & ante ipſum *Franciſci Suarez ſec. 4. cit. n. 25.* veniunt etiam Moniales: *Opinor etiam Moniales comprehendi* (ſunt verba *Suarezii*) *non tamen Novitios, propter dicta in ſimili. Et è contrario ſufficiet, quod ſit Clericus in quocumque gradu, quia textus ibi nihil diſtinguit.* Ratio autem cur Novitii, ſive Laici, ſive Clerici non afficiantur præfata poena, aut cenſura, communiter traditur à Doctoribus, quia videlicet Novitii, in materia poenali, nomine Religioſorum non veniunt: ſic *Petrus de Murga Diſquiſitionum Moral. to. p. tr. 7. ſect. 8. Diſquiſ. 6. n. 13. Cum Lezzana, Sanch. Azorio, Baſſæo,* Pellizzario, *Abbate Tambur.* & aliis. Sed

740 Quęres hic obiter primo, An peccent mortaliter, & contrahant dictam excommunicationem, qui conātur inducere ad eligendam ſepulturam cum Voto, Iuramento, aut promiſſione, ſi effectus electionis non ſequatur? Reſpondeo ad primam quęſiti partem, affirmativè. Imò certum eſſe debere apud omnes (inquit *Paſqualigus diſp. 374. n. p.*) quod peccent mortaliter, quia quantum eſt de ſe, intendunt actum malum, & tendunt in obiectum prohibitum,

tum, qua prohibitum eſt, quod ſufficit, ut actus contrahat malitiam, quæ contrahitur eo ipſo, quod eius obiectum eſt diſſonum rectę rationi. Quo vero ad ſecundā partem, reſponſio eſt negativa, cum *Rodriquez tom. 3. Qq. Regul. qu. 58. art. 7. dub. 5. Navarro in Man, Cap. 27. n. 103. Verſu, Declaratio prima. Caiet. in Sum. Verbo Excommun. cap. 49. Angelo Verbo Sepultura n. 37. Suar. ſec. 4. cit. n. 26. Paſqualigo Deciſione cit. à num. 3. Franciſco Anton. Glianes in Summa Cenſurar. Verbo Sepultura ſub n. 2.* & aliis. Ratio autem huius reſponſionis ſumitur ex doctrina, quam communiter tradunt D.D. de Cenſuris: quod nimirum non contrahantur niſi ſequuto effectu. Unde, & *Caiet. l. c.* de hac eadem loquens, ait: *Huiuſmodi poena ſtricti iuris eſt, & effectū requirit.* Adverte tamē hic, quod ſi quis motu proprio, Voto, vel Iuramento elegiſſet ſepulturam, ſervare quidem teneretur (*Sylveſter Verbo Sepultura qu. 5. n. 5.*) illius nihilominus obligatione non obſtante, nō poteſt Clericus, vel Religioſus eum inducere, ut obligatorio modo firmet electionem ſuam iam factam apud ipſorū Eccleſias; iuxta illa verba: *Vel iam electam ulterius non immutent. Paſqualigus* etiam, *Deciſ 73. n. 3.* Dico apud ipſorum Eccleſias, quoniā hoc idem expreſſum eſt in Canone, ibi enim: *Ut apud eorum Eccleſias ſepulturā eligant:* tanquam facientes aliquid præiudiciale Eccleſiæ Parochiali, aut alteri, in qua de iure ſepeliri deberent.

741 Quæres ſecundo, An dicta excommunicatio locum habeat pro iis, qui inducunt ad electionem ſepulturæ, mediante obligatione, eos, qui non pro ſe eligunt, ſed pro aliis: an verò tantū liget eos, qui pro ſe eligūt. Reſp. Ligare omnes, qui inducunt ad eligendū, ſive pro ſe eligant, ſive pro aliis: quia univerſaliter de iis, qui inducunt ad eligēdā ſepulturā apud proprias Eccleſias loquitur Conſtitutio: ita etiā *P. Paſqualigus Deciſ 373. n. 6.* Cum quo *n. 7.* nota, quod electio ſepulturæ facta cōtra dictam Conſtitutionē eſt nulla, & proinde qui cum tali forma elegit, debet ſepeliri, ubi prius ſepeliēdus fuiſſet, nulla facta electione. Et ita etiam decernit. *Bonifacius VIII. in Cap. Animarum cit. de Sepult. in 6.* ibi: *Nos enim electionem talem decernimus nullius penitus exiſtere firmitatis. Statuentes, ut hi, qui ſic elegerint, nec apud ſic electas Eccleſias ullatenus ſepeliri, nec alibi poſſint eligere ſepulturam: ſed contradictione quacumque ceſſante, ſepeliantur omnino apud illas Eccleſias, apud quas ſepeliendi de Iure fuiſſent, ſi aliàs ſepultura non electa forſitan deceſſiſſent.* Inſuper nota cum eodem *P. Paſqual, Deciſ. cit. n 8.* Quod etiam ſi quis induceret ad eligēdum ſepulturā cū Voto, Iuramento, aut promiſſione non apud propriam, ſed apud alienam Eccleſiam, ut ſupra, ut Franciſcanus apud Dominicanos, cum fraude, hoc eſt, ad inſtātiā Dominicani, adhuc electio eſſet nulla, & contrahuntur poenæ poſitæ in dicta Conſtitutione. Ita etiam *Portell. in Dub. Regul. Verbo Sepultura num. 5.* ubi ſic: *Si aliquis Minorita ſuadeat alicui cum iuramento, ut eligat Sepulturam apud Dominicanos, non facit contra illud Mandatum, quia Papa ſolum prohibet ne ſuadeat apud propriam Eccleſiam; non loquitur verò de ſuadente Sepulturam in Eccleſia aliena. Secus ſi idem Minorita id perſuadeat ad inſtantiam Fratris Dominicani, hoc enim iam fit in fraudem illius legis.* Et idem habet *Rodriq. art. 7. cit Verſu Quarto circa, cum ſuo Compend. Qq. Regular. reſ. 128. De Sepulturis num 9.* & apud hunc *Guttierrez de Iuram. 2. p. c. fin. n. 15. & Villal. p. p. Summ. tract. 17. diffic. 25. n. 4.*

742 Quæres tertio, An peccet, & in excommunicationem incidat qui inducit ad eligendam Sepulturam cum Voto, Iuramento, &c. apud illam Eccleſiam, apud quam de iure debuiſſet ſepeliri? Reſp. Affirmative cum *Portello Verbo cit. num. 4.* ubi ait, quod licèt Eccleſia non amittat ius quod aliunde habebat: qui tamen ſic inducit peccat.

Et hoc idem contra *Rodriquez tom.* 4. *Summæ cap.* 130.*n.* 3.& alterum *Rodriq.in Compend. Qq.Regularium reſ.* 128. *in fine:* Exiſtimat probabilius P. *Paſqual. Deciſ.* 375. *num.* 3. Quia videlicet quandocumque intervenit actus prohibitus, tunc intervenit peccatum, & cenſura eidem actui impoſita ſuum ſortitur effectum. Actus autem in citatis Conſtitutionibus eſt inductio ad eligendam Sepulturã cum Voto, aut quavis alia obligatione, quæ prohibetur tanquam continens ſpecialem diſformitatem ad rectam rationem: per hunc enim actum oſtenditur avaritia; quia præſumitur fieri ex deſiderio emolumenti, quod provenit Miniſtris Eccleſiæ ex ſepultura; & eſt contra libertatem electionis ſepulturæ, quam æquum eſt durare uſque ad ultimum finem: Idem docet *Baſsæus Verbo Sepultura ſub n.* 2. *Verſu Quæres tertiò.*

743 Hinc infertur contra utrumque *Rodriquez*, quod relatæ Conſtitutiones *in cap. Ammar. pericul. & Clem. Cupientes*; non ſunt in favorem Eccleſiæ, in qua de Iure defunctus ſepeliri debet; alioquin ſequeretur, quod ſi quis elegiſſet Sepulturám in alia Eccleſia, & Regularis ipſum induceret ad mutandam electionem, & Voto, vel alia obligatione eligeret ſepulturam apud propriam Eccleſiam, non faceret contra Decretum, quia nova electio non eſſet in præiudicium Eccleſię, cui de Iure contingit ſepultura: hoc inquam ſequeretur in opinione maximè *citator. Rodriquezium*, aſſerentium, quod inducens ad eligendam cum obligatione Sepulturam apud illam Eccleſiam, apud quam de iure debuiſſet ſepeliri, tribuat vires potius Decreto, non autem faciat contra illud, cum ſit per ipſos in favorem dictæ Eccleſiæ. At non eſt ita, ut optimè etiam *Pater Paſqualig. Deciſ. cit. n:* 4. *&* 5. Sed in favorem libertatis electionis Sepulturæ, quam tanti fecerunt Summi Pontifices, ut eam conceſſerint etiam in præiudicium Eccleſiæ, quæ de iure ius habet ad ſepulturam: & in deteſtationem avaritiæ; atque ob tollenda ſcandala: ut initio Conſtitutionis explicat *Bonifacius VIII.* quæ oriuntur ex eo, quod Regulares, aut Clerici Seculares habeant ex ipſorũ inductione obligatas perſonas ad proprias Eccleſias, quoad ſepulturam; hinc quotieſcumque quis inducitur ad huiuſmodi obligationem, ſemper fit contra finem Conſtitutionum prædictarum, tantum abeſt, quod ipſis dentur vires, ut contendunt dicti *Rodriquezii*; & ante ipſos *Sylveſter in Summa p.p. Verbo Excommunicatio* VII. *n.* 49. *in fine*, ubi ſic: *Tertio, quid agendum quando Eccleſia, in qua dictus eligens erat de Iure ſepeliendus, eſt illa ad quam inducebatur? Et reſpondet Ioann. Andreas, quod iſta quæſtio eſt indubitata: quia Conſtitutio emanavit in favorem Eccleſiæ, cui ſepultura debetur: unde in eius pœnam retorqueri non debet, de Regulis Iuris, Quod ob gratiam libro* 6. *Item licet inducens peccet auferendo libertatem eligendi, tamen certat de debito retinendo Cod. de Cond. l. final. Idem* Petrus *de Ancharrano*. Hæc *Sylveſter*. Et apud *Petrum de Murga Tom p. Diquiſitionum Moral. Tract.* 7. *ſec.p. diſquiſ.* 6. *Dub.p. n. p.* idem tenet *Ioannes Baptiſta Ventriglia, in* Praxi *rerum notabilium, annotat.* 52. *de Electione Sepult.* §. *unico, num.* 43. Cuius Doctoris idem pariter fundamentum eſt, quia videlicet Conſtitutiones prædictæ in favorem ſuæ Eccleſiæ, & ſui ipſius conditæ ſunt. Quod autem eſt in favorem alicuius, in ipſius odium retorqueri non debet. *Cap. Quod ob gratiam el* 61. *de Regulis Iuris in* 6. *l. Nulla, ff. de Legibus*; ita *Ventriglia*: contra quem tamen idem *de Murga dub. cit. n.* 4. ponit ſequentem concluſionem: *Si* Parochus *inducat ad eligendam Sepulturam in propria Eccleſia* Parochianum *ſuum, vel ad illam non mutandam, pœnas incurrit inflictas per cap. Animarum, el p. de Sep.*

in

in 6. & per Clementinam Cupientes, la 3. de Poenis: & electio ipſa irrita eſt, & nulla. Primam partem concluſionis probat *n.* 14. ex dictis capitibus, abſolutè, & indiſtinctè prohibentibus ſub poenis in eis contentis univerſis Religioſis, & ſæcularibus Clericis cuiuſcumque ſtatus, & conditionis, ne aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interpoſita, ſeu aliàs promittendum inducant, ut apud eorum Eccleſias Sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent. Clauſula autem dicta, *Cuiuſcumque ſtatus, & conditionis*; tam generalis eſt (inquit *Murga*) ut non poſſit non comprehendere Parochos. Præterquamquod, ubi Ius non diſtinguit, nos diſtinguere non debemus, *l. de pretio, ff. de Publiciana in rem actione*. Alteram verò concluſionis partem probat auctoritate Doctorum, & iure ipſo: cum ex ipſo *Cap. Animarum*, omnis electio Sepulturæ cum pacto, & obligatione facta nulla ſit, & irrita, *Electionem talem* (ſunt Conſtitutionis verba *Cap. cit.*) *decernimus nullius penitus exiſtere firmitatis*: ipſo ergo iure nulla eſt, ac irrita huiuſmodi electio, etiam inducta à Parocho &c. Qua nullitate præſuppoſita.

744 Quæres quartò. An ſic inductus, adhuc debeat in eadem Eccleſia ſepeliri? Hoc quæſitum procedit etiam quotieſcumque quivis alius Clericus, vel Regularis non Parochus inducit aliquem, ut ſe obliget ad eligendam Sepulturam, vel electam non mutandam, apud ipſorum Eccleſias in quibus de iure (præciſà tali electione) deberet ſepeliri: an inquam adhuc debeat in Eccleſia eadem ſepeliri? *Gloſſa* ipſa *in dictum cap. Animarum, Verbo Apud quas*, proponit hoc idem quæſitum; & *circa finem*, per eandemmet videtur, quod non debeat ibi ſepeliri. *Quid ſi Eccleſia iſta* (ita *Gloſſa*) *ſit illa in qua ab inteſtato ſepeliri debebat? Si dicamus quod ibi non debeat ſepeliri, ubi ergo ſepelietur? & littera dicit, non apud illas, &c. Unde poſſet dici quod ibi ſepelietur non obligatione promiſſionis, ſed poteſtate iuris: ſicut cum ex duabus ſervitutibus remittitur altera, altera remanet, &c. In contrarium videtur, quod ſcilicet nec apud electas Eccleſias ullatenus ſepeliri debeant. Secundum hoc enim, ſemper illi apud quos eſt ſepulchrum Maiorum etiam ex electione, vel promiſſione, quia privati erunt poteſtate eligendi, habebunt intentum: quod eſſe non debet.* Quo tamen non obſtante. Reſpondeo, cum *Rodriq. Tom. 3. Qq. Regular. qu. 58. art. 7. dub. p.* & altero *Rodriquez in Compend. Reſol. 128. n. 6. §. Notand. eſt primo. Paſqualigo Deciſ. 378. à n. 3. Samuellio De Sepulturis tract. p. diſp. 2. Controv. 6. Concluſ. 2. Petro de Murga tom. p. Moralium Diſquiſ. trac. 7. ſec. p. diſquiſ. 6. dub. 7.* (ubi refert etiam *ſub. n. p. in fine*, *Petrum de Ubaldis de Canonica Epiſcopali cap. 11. n. 13.*) & cum aliis communiter apud *Samuellium concluſ. 2. cit. n. 9. in fine*: Tenendum eſſe quod debeat in dicta Eccleſia ſepeliri quã obligativo modo elegit, inductus, &c. ſi alioquin debuiſſet in ipſa ſepeliri. Et ratio eſt, quia *Summus Pont. Bonifacius* per ſuam prædictam Conſtitutionem prohibet tantum effectum electionis, illumque interdicit, declarat illam nullam, eandemque caſſat, & irritam decernit: hinc res ad iuris terminos reducitur, hoc eſt, eodem pacto res ſe habet ac ſi nulla facta fuiſſet electio: tunc autem utique ſervando ius commune, debuiſſet ſepeliri in eadem Eccleſia, ergo etiam nunc, non quidem ex vi electionis, quia irrita eſt, nulla, & invalida, ſed ex iuris determinatione. Confirmatur hæc eadem ratio à pari de Teſtamento, ex eodem P. *Paſqualigo Deciſ. cit. num.* 4. Si quis condat teſtamentum, quod ex aliquo defectu ſit nullum, hæreditas pervenit ad illos qui ab inteſtato ſuccedunt, etiam ſi ipſi fuiſſent in eodem teſtamento inſtituti hæredes, & vitio ipſorum evaſiſſet nullum teſtamentum, ergo à pari quamvis etiam electio ſepulturæ

Digitized by Google

ſit nulla, & ſit electus locus, in quo de Iure eligens debuiſſet ſepeliri, adhuc in eodem loco ſepeliendus erit. Quod etiam apertè deducitur tum *ex cit. cap. p. de Sepult. in 6.* tum ex relata *Clement. Cupientes*, quia non ponunt dictam pœnam (ut advertit etiam *Paſqualigus Deciſ. cit. n. 5.*) iis qui inducunt ad talem electionem, ut eos privent iure communi; ſed declarata nulla huiuſmodi electione, reducunt ſepulturam ad terminos iuris: nō debent igitur privari ſuo iure, cum per Canones non priventur, qui prohibent quidem eos ſepeliri apud Eccleſias electas, ſed quatenus in ipſis ſepeliri deberent ex vi electionis, cum enim declarent nullam electionem, debent etiam prohibere electionis effectum, ideoque prohibent apud dictas Eccleſias ſepeliri in virtute electionis, & non ſi ex alio capite in ipſis ſepeliri debent.

745 Quæres quinto, An Religioſi, & Clerici ſæculares inducentes obligatorio modo (ut ſupra) ad eligendam apud eorum Eccleſias ſepulturam, & effectivè ſepelientes in ipſis ſic inductos, incidant in aliam poenam præter ſupradictam excommunicationis cenſuram Papæ reſervatam. Reſpondeo affirmativè, ut videre eſt in dicto *Cap. Animarum de Sepult. in 6.* ibi enim. §. *Si vero, Summus Pont. Bonifacius VIII.* ſic: *Si vero iidem Religioſi, vel Clerici prædictos in ſuis Eccleſiis, vel cæmeteriis præſumpſerint ſepelire: ad reſtitutionem tam ſepultorum Corporum (ſi petantur) quam etiam omnium, quæ occaſione ſepulturæ illorum, pervenerint quomodolibet ad eoſdem, infra decennium integraliter faciendam, ipſos obligatos eſſe cenſemus. Quam niſi fecerint, Eccleſiæ ipſæ, apud quas ſepulti fuerint, necnon & cæmeteria earundem, ex tunc eo ipſo ſint, & tandiu maneant Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ab eis facta fuerit reſtitutio plenaria omnium prædictorum.* Limita tamen cum *Summ. Angelica p. 2. Verbo Sepultura, n. 38. in fine* (& ut in præcedentis noſtri quæſiti reſponſione) *Niſi eſſet Eccleſia in qua de iure eſſet ſepeliendus: quia non teneretur reſtituere nec corpus, nec aliud, ſecundum veriorem opinionem, &c.*

746 Quæres ſexto, An ſi unus tantum particularis ex Regularibus utriuſque ſexus, & ex clericis ſæcularibus ad ſepulturam eligendam inducat apud ſuam Eccleſiam cum obligatione ipſius eligentis ut ſupra, pœnas Apoſtolicarum Conſtitutionum incurrat, & electio irrita ſit, ac nulla? Ratio quæſiti eſt, quia nonnulli volunt quod electio ſepulturæ cum voto, iuramento, aut promiſſione facta ex inductione alicuius particularis perſonæ illius Eccleſiæ, in qua ſit electio, puta Beneficiarii ſimplicis, Monachi, aut Fratris ſimiliter ſimplicis, qui videlicet non ſit Parochus, Prælatus, Vicariuſve eorum, aut Sacriſta, vel talis qui totam communitatem illius Eccleſiæ repræſentet, ſit ſaltim valida, conſequenter eius Eccleſia non perdat ius per promiſſionem, & ſi inductivè factam, acquiſitum. Ita ſentire videntur *Rodriquez art. 7. cit. dub. 3. Roderiquez in Compendio Reſol. 128. n. 8. cum Portello in Dubiis Regularib. Verbo Sepultura n. 4.* ubi ſic: *Vovens, vel promittens ſe ſepelire in aliquo Conventu perſuadente tantum aliquo Religioſo non Prælato, quidquid ſit de peccato ſuadentis, non perditur ius ſepeliendi in illo Conventu, quia opus eſt ut perſuaſio fiat à maiori parte Conventus. Rodriquez ubi proxime. Si autem Prælatus ſuadet cum illo effectu, & peccat, & perditur Ius ſepulturæ: quia Prælatus repræſentat totum Conventum.* Hactenus Portell. Quod improbabile minimè eſſe, dicit *Samuellius de Sepult. tract. p. diſp. 2. Controv. 8. Concluſ. p. n. p.* & apud ipſum *n. 4. Archidiacon. in cap. p. de Sepult. in 6. Angelus Verbo Sepultura, n. 31. in fine, citans Ioann. Andream, & Hoſtienſ.* Petrus de Vbaldis *cap. 11. De Canon.* Portio. *Epiſcop. Lezzana to. 3. Verbo Sepultura quoad Regulares n. 8.* Ubi abſolutè ipſe notat pro praxi Regularium, quod ſi unus Religioſus nomine ſuo in-

du-

ducat aliquem dicto obligatorio modo ad eligendum ſepulturam in ſua Eccleſia, quamvis ipſe peccaverit, non propterea alii Religioſi, aut totus Conventus incidet in prædictas poenas, niſi ipſe ſit Prælatus, aut alius nomine Cõmunitatis, quia ſolum iſti poſſunt aliis, aut Communitati præiudicare. Imò *Angelus n. cit. 33. in fine, cum Ioanne Andrea, & Hoſtienſ.* (Quibus adde *Petrũ de Vbaldis apud Rodriquez dub. 3. cit. Verſu, Ex his.*) tenet, quod nec Prælatus ſolus poſſit ſic Eccleſiæ præiudicare, aut nocere: *Quia* (inquit) *Prælatus ſolus non poteſt præiudicare Eccleſiæ in acquirẽdis.* Delictum enim unius, non debet aliis præiudicare, ut eſt vulgatum in iure: Unde ſi unus ex dictis Eccleſiaſticis inducit ad eligendam ſepulturam modo interdicto, non debet in Eccleſiæ damnum redundare, quod argumento etiam aliquorum Iurium comprobatur: ita D. D. relati: quibus minimè obſtantibus.

747 Ad quæſitum reſpondeo, Etiam Religioſum, & Clericum particularem inducentem ad eligendam ſepulturam in propria Eccleſia, ſub iuramento, voto, aut promiſſione, poenas incurrere Apoſtolicarum prædictarum Conſtitutionum, & electionem ipſam, eſſe ipſo facto nullam. Ita etiam *Sylveſter Verbo Excommunicatio* VII. *n.* 49 *prope finem. Verſic. Secundo dubitatur. Paſqualigus Deciſ.* 380. *Samuellius Controverſ.* 8. *cit. Concluſ.* 2. & 3. *Petrus de Murga diſquiſit.* 6. *cit. dub.* 2. *Concluſ. Vnica*, & apud ipſum *ſub n.* 6. *Aegidius Trullench tom.* 3. *Tract. de Iure Parochi, cap.* 9. *dub.* 5. *num.* 17. aliique. Probatur reſponſio: Tum quia *in dicto Cap. Animarum Bonifacius Papa* VIII. cum Univerſis Religioſis utriuſque ſexus, & clericis Sæcularibus cuiuſcumque ſtatus, conditioniſque exiſtentibus loquitur, quando ſub poena nullitatis electionis, & ſub formali præcepto ſtatuit, ne inducant aliquos ad electionem Sepulturæ cum iuramento, voto, aut promiſſione apud eorum Eccleſias, vel ad non immutandam apud eaſdem iam electam: Talia enim ſunt ipſius Conſtitutionis Verba: *Univerſis Religioſis, & Sæcularibus Clericis, cuiuſcumque ſtatus, et conditionis exiſtant, etc.* Dictio autem *Univerſis*, univerſalis eſt, ut ex ſe conſtat, comprehendens (ut inquiunt etiam *Samuellius Concluſ.* 2. *cit. n.* 6 *et de Murga concluſ. cit. n.* 12.) omnes, & ſingulas perſonas Maiores, & minores, Regularium utriuſque ſexus, & ſæcularium Clericorum cuiuſcumque ſtatus: *Alioquin fruſtraretur lex fine ſuo* (ait *Paſqualigus deciſ. cit. n.* 2. & bene) *quia ſemper poſſent, qui ſunt de Eccleſia aliqua, per unum aliquem procurare talem electionem, et ſic reddere irritum Decretum.* Aliàs (infert etiam; & optimè *Samuellius n.* 6. *cit. in fine*) *talis Conſtitutio inanis redderetur, ſi perſonæ individuæ, et ſingulares non comprehenderentur in ea; nam ſi maior pars alicuius Eccleſiæ ſæcularis, aut Regularis non induceret ad hoc modo ſepulturam eligendam, nunquam contra talem Conſtitutionem contra fieret, ſed hoc eſt falſum, ergo.* Tum quia, præceptum hoc formale, immediatè ad ſingulares perſonas dirigitur, & prohibitio huiuſmodi eſt utique perſonalis, de cuius ratione eſt ut comprehendat omnes, & ſingulos; quia non fit Communitati, neque loco, ſed perſonis; & proinde reſpicit actus perſonales, non autem actus Communitatis. Addo cum *de Murga n. cit.* 12. *in fine.* Quod mens ipſa Pontificis dirigentis præceptum ſuum perſonis ſingularibus, non Communitati, convincitur *Ex cit. Clementina Cupientes* §. *Sane de Poenis*; in qua innovatur *Cap. Animarum*, & per illam additur iſtius violatoribus, Excommunicationis poena: quæ non infligitur unquam Communitati, ſed ſingularibus perſonis. Tum etiam quia *Bonifacii Octavi* intentio in præfata ſua Decretali, fuit omnino auferre ſcandala, quæ frequenter oriebantur ex inductione Eccleſiaſticorum circa electionem ſepulturæ obligatorio mo-

modo:ut ſe declarat initio Cōſtitutionis: ſed eadem ſcandala,& pericula oriuntur ex inductione taliter facta per Clericum, aut Religioſum particularem, ac ſi fieret per Parochum, Prælatum, aut per maiorem partem Capituli Eccleſiæ, aut Conventus Monaſterii, ergo nulla, & irrita electio, etiam ſi dicto modo inducens ſit ſingularis, ac unus tantum. Hinc & ipſa *Gloſſa, in dictum caput Animarum, Verbo* Interdicto: concludit: *Ergo propter trangreſſionem unius Fratris, Eccleſia tota, & cæmeterium punietur*. Sed

748 Dices primo. Procurator, Abbas, vel Epiſcopus non valet per ſuum actum præiudicare Monaſterio, aut Eccleſiæ ſuæ, ergo multo minus præiudicare valebit Religioſus, aut Clericus particularis Eccleſiæ ſuæ per inductionem electionis ſepulturæ in ea factæ obligatorio modo: Conſequentia conſtat à maioritate rationis: ſi enim illi, qui potentiores ſunt, nequeunt per ſuum factum propriis Eccleſiis præiudicare, multò minus iſti, qui minimi, ac inferiores ſunt, id facere quibunt. Antecedens definitum videtur *à Gelaſio Papa, in Canone finali 16. quæſt. 6.* per hæc verba: *Si ergo delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non poteſt converti, quia Procurator conditionem Eccleſiæ poteſt facere meliorem, nō deteriorem: ſi peccato Abbatis poſſeſſiones Monaſterii auferri non licet: quomodo delictum Epiſcopi vertetur in damnū Eccleſiæ, ut inde detrimentum ſuæ cauſæ patiatur? Sed detrimentum cauſæ pati, non ſic eſt accipiendū, ut Eccleſia ſuo iure privetur, &c.* Hæc *Gelaſius*. Ubi *Gloſſa, Verbo Si ergo,* ſic: *Concludit Gratianus, ex ſupra dictis, quod propter delictum Prælati Eccleſia pati damnum non debet: quia Procurator eſt, non Dominus*. Et quod culpa ſolius Prælati, aut alterius Superioris ſolius non præiudicet Eccleſiæ, notant communiter Doctores, apud, & cum *P. Paſqualigo de Sacrific. to. 2. qu. 1027. cum Gloſſa in cap. p. cauſa 17. qu. 6. & apud de Murga l. c. n. 18. Rota*, pluribus in Deciſionibus, relatis pariter à *P. Paſqualigo* apud dictum *de Murga num. eodem*. Ergo. Reſpondeo obiectioni diſtinguendo antecedens cum *P. Paſqualigo to. 2. cit. qu. 1088. n. 5. & de Murga l. c. n. 19.* Procurator, &c. non valet præiudicare Monaſterio, aut Eccleſiæ, in acquiſitis concedo antecedens, in acquirendis nego: & ſic etiam nego conſequentiam: quia in ea agitur de acquirendis per inductionem; non autem de acquiſitis. Imo textus ipſe adducti Canonis pro cōfirmatione antecedentis, probat huiuſmodi diſtinctionem, cum in eo *Gelaſius* Papa agat de poſſeſſionibus à Monaſterio iam acquiſitis, & de Iure quod habebat Epiſcopus. Hinc non mirum, quod definiat delictum perſonæ Procuratoris, Abbatis, aut Epiſcopi, in Eccleſiæ damnum non poſſe converti. Ita etiam *de Murga l. c. n. 20.*

749 Dices ſecundo. Delictum Perſonæ non debet in detrimentum, præiudicium, ac punitionem Eccleſiæ redundare, ut decernit *Bonifacius VIII. in Cap. Delictum el 76. de Regulis Iuris in 6.* At ſi electio Sepulturæ ad ſuaſionem, & inductionem Clerici, aut Religioſi particularis obligatorio modo ſtabilita, eſſet nulla, ac irrita; delictum perſonæ in punitionem, detrimentum, & præiudicium Eccleſiæ redundaret: Ergo valida eſt, & rata dicta ſepulturæ electio. Reſpondeo, & hunc *Canonis textum* eodem modo intelligendum eſſe, & ſub eadem diſtinctione, ac præcedentem: Delictum perſonæ in Eccleſię detrimentum, &c. redundare non debet: in iam acquiſitis videlicet ab Eccleſia; ſecus verò in acquirendis. Et quod etiam in hoc Canone agat Pontifex ſolum de acquiſitis, ab exemplis à *Gloſſa* ipſa in eodem textu adductis clarè patet: & ex ipſis id etiam demonſtrat *de Murga l. c. n. 22.* Addo præterea cum P. *Paſqualigo Deciſ. cit. 380. n. 5. & Samuellio Controv. cit. 8. concluſ. 3.* nullam in hoc intervenire punitionem Eccle-

-cleſiæ; neque ullum ipſius præiudicium; quia non privatur aliquo iure quod acquiſierit. Non enim ius acquiſivit ratione talis electionis; quia cum huiuſmodi electio fuerit contra Canones, & nulla, non tranſtulit ius aliquod in Eccleſiam apud quam electa fuit ſepultura, idcirco non fit ei aliquod præiudicium ſi non concedatur. Neque perſonæ delictum redundat in Eccleſiæ detrimentum; Eccleſia enim nihil patitur; quia tunc patitur, quando læditur in aliquo ſui ipſius: non autem quando ipſi non conceditur quod non eſt ſuum. Unde ad argumentum in forma: conceſſa maiori, negatur minor. & etiam conſequentia. Ex quibus etiam inferas cum *Rodriquez Dub. 3. cit. Verſu Ex his; &* P. *Paſqualigo Deciſ. cit. n. 6.* quod & ſi electio inducta obligatorio modo à ſolo Prelato non eſſet irrita, quatenus inducens unus tantum eſſet, adhuc tamen quatenus talis perſona, ideſt quatenus Prælatus ſic inducens, eſset irrita; quia Prælatus, cum ſit caput Monaſterii, & Eccleſię, eſt perſona publica, & in iis quæ pertinent ad Eccleſiam ſuam, candem repræſentat, ideo, &c.

750 Quæres ſeptimo. An ſepulturæ electio facta ex ſuggeſtione, abſque interventu inductionis cum Voto, Iuramento, ac promiſſione, à perſonis Eccleſiaſticis, ſit nulla, & irrita? Talem eſſe reſpondet *Bellettus p. p. Diſquiſitionum Clericalium, De Clerico Debitore* §. 3. *n. 26. pag. mihi 370.* citans ibi *Cravet. Conſ. 16. Vol. p. & Bruſatum Conſil. 226. n. 118. Vol. 3.* Et pro fundamento ſui dicti affert *Cap. p. de Pactis in 6.* Et hoc idem eſse reſponſum ſecundum communiorem, & probabiliorem ſententiam affirmat *Samuellius diſp. 2. cit. Controv. 5. concluſ. p.* cui adde *Genuenſem in Praxi Archiep. Neap. cap. 61. & Lezzanam to. 4. Verbo Sepultura quoad Regulares n. 10.* uterque enim ſic: *Si Parochus, dum accedit ad communicandum infirmum, ipſum interrogat non in genere in qua Eccleſia velit ſepeliri, ſed in ſpecie, dicendo; vis ſepeliri in Parochia, vel in alia Eccleſia, ipſam ſpecialiter nominando, non valet hæc electio tanquam facta ad ſuggeſtionem; debet enim in genere interrogare.* At contra reſpondeo ego, Valete. Et idem etiam tenent *Paſqualigus Deciſ. 377. Samuellius Controv. 5. cit. Concluſ. 2. Baſſæus Verbo Sepultura n. 2.* Ubi expreſsè; *Non eſt prohibitum* (inquit) *hortari aliquem, & perſuadere ipſi, adhibitis etiam precibus; ut apud propriam Eccleſiã eligat ſepulturam, dummodo non intendatur ita ipſum obligare, ut non poſſit mutare electionem iam factam.* Et ante citatatos idem docuit *Toletus lib. p. cap. 36. §. Quarta habetur*: ubi ſic: *Ad hanc excommunicationem contrahendam debent Religioſi, vel Clerici inducere ad vovendum, iurandum, vel promittendum: ſimpliciter enim inducere, ut eligat, non ſatis eſt.* Item *Rodriquez art. 7. cit. in fine*: ut ſequitur. *Notabile eſt, quod dicta Conſtitutio non habet locum contra ſimpliciter exhortantes ad eligendam ſepulturam non interveniente promiſſione, vel Voto, ſeu iuramento, quia ii tales non incurrunt pœnam eius, ita tenent Ioannes Andreas, Ioannes de Lugo, & alii, quos refert Gregorius Lopez.* Omnium autem citatorum D D. ac datæ huius reſponſionis, ratio fundamentalis eſt; Quia electio Sepulturæ facta ex ſuggeſtione, non eſt inducta cum iuramento, Voto, aut promiſſione obligatoria, ergo non eſt irrita, & invalida; antecedens eſt certũ, & tale ſupponitur: conſequentia ſequitur: cum enim ſimus in materia odioſa, ac pœnali, non debemus illã extendere, ac dilatare de uno caſu ad alium diverſum, ſed potius debemus eam reſtringere, & arctare, iuxta *Regulam Iuris in 6. Odia, &c.* ergo vera reſponſio.

751 Quæ etiam confirmatur tum quia Verba Canonum, & Papalium Conſtitutionum, in propria ſunt ſignificatione ſumenda, *l. Non aliter, ff. de legibus 3. & ex cap. Ex literis, de ſponſalibus, &*

in

in Cap. p. de pactis in 6. & in allegatis Conſtitutionibus, & Iuribus, nulla fit mentio de ſuggeſtione, ſed tantum de non inducendo à perſonis Eccleſiaſticis ad ſepulturam eligendam cum Voto, aut Iuramento, &c. Ergo. Tum quià (ut advertunt etiam *Paſqualigus Deciſ. cit. n. 3. & Samuellius Concluſ. 2. cit. num. 6.* nullum Ius extat, quod irritet electionem Sepulturæ factam ex ſuggeſtione, & ſic etiam per ſuggeſtionem facta, manet adhuc in eligente libera eiuſdem voluntas, illam mutandi, & aliam ſumendi, ergo. Adde cum iiſdem (*Paſqualigo n. 4. & Samuellio n. 8.*) huiuſmodi ſuggeſtionem neque eſse malam; quia non eſt de obiecto illicito, ſed de eo, quod licitè fieri poteſt ab eligēte. Neque etiam talis ſuggeſtio prohibita eſt ab aliqua lege, dummodo non fiat cum inductione obligationis à Regularibus, vel Clericis Secularibus. Nec contra hanc noſtram reſponſionē facit *textus cap. p. de Pactis in 6.* ab Adverſariis oppoſitus; in illo enim nil habetur quod faciat pro prima contraria opinione. Nam ibidem ſolum *Bonifacius* VIII. decernit, (ut patet apertiſſimè, *ex ipſa Gloſsa, Verbo Pactum:* & notat etiā P. *Paſqualigus Deciſ. cit. n. 2.* Quod Regulares habentes ab Apoſtolica Sede liberam Sepulturam, ſi paciſcantur de non recipiendis aliquibus, vel certis Parochianis alicuius Eccleſiæ, tenentur ſervare pactum, & eos non ſepelire, non obſtante quòd apud ipſos elegerint Sepulturam: quia per pactum cenſentur renunciaſſe privilegio. Ita *Gloſsa*, nil contra nos, ut patet.

752 Ex his infertur Religioſos, & Clericos licitè inducere ad electionem ſepulturæ faciendam in Teſtamento, aut Codicillo, & talem etiam electionem eſse ratam, & validam: quod expreſsè docent etiam *Lezzana in Summa to. 2. p. 4. Verbo Sepultura quoad Regulares n. 7. Non incurrunt prædictas poenas, qui inducunt ad eligendam ſepulturam in Teſtamento, ſeu Codicillo, quia hoc non eſt Votum, aut Iuramentum: & Petrus de Murga Diſquiſit. 6. cit. dub. 5.* hiſcemet verbis *n. p. & 2. Electio ſepulturæ facta in Teſtamento, aut Codicillo ex inductione Clerici, aut Religioſi, non eſt in Iure prohibita, nec in Cap. Animarum, nec in Clementina Cupientes. Quia inducere ad eligendam ſepulturam in Teſtamento, aut Codicillo, non eſt inducere ad eligendum illam cum iuramento, voto, aut promiſſione: Ergo dicta iura non ſunt extendenda ad inducentes ad electionem ſepulturæ in Teſtamēto, vel Codicillo faciendam, nec ad electionem ſic ex huiuſmodi inductione factam. Antecedens per ſeipſum, ex ipſis terminis patet. Conſequentia verò probatur, quia recenſita Iura poenalia ſunt. Ergo extendi neutiquam debent, nec poſſunt quidem ad Caſum non expreſſum, ſed ad expreſſum arctari. Cap. Odia, De Regulis Iuris in 6. l. Interpretationem, ff. de Poenis:* ita, & optimè dictus *De Murga*, referens etiam *n. p. Ioannem Baptiſtam Ventrigliam in Praxi Rerum Notabilium, annotat. 52. num 38.*

753 Quæres octavo. An eligens ſpontè ſepulturam apud aliquam Eccleſiam, poſteaque electionem mutans, & eligēs aliam inductus obligatorio modo, per Canones prohibito, ſepeliri debeat in Eccleſia prius electa, an prout de Iure? *Rodriquez art. 7. cit. dub. 2. & alter Rodriquez in Compend. reſ. 128. n. 7.* tenent debere ſepeliri in Eccleſia quam legitimè prius elegerat, cum ſecunda electio nulla ſit, hæcque non vitiet electionem priorem, iuxta ſtrictiſſimam *Regulam Iuris, Cap. Utile, De Regulis Iuris in 6.* Quod videlicet; *Utile per inutile non vitiatur*; Nihilominus, licet ſola ratione inſpecta, ita reſolvendum eſſet, ut optimè etiam P. *Paſqualigus Deciſ. 379. n. 3.* oppoſitum tamen, diſpoſitione iuris attenta, tenendum eſt, nimirum, quod non debeat ſepeliri nec in Eccleſia prius electa, & ſi electa fuerit hæc ſpontè, & legitimè, ſed ſepeliri debere prout de iure; ſicque ad quæſitum cum P. *Paſqualigo Deciſ. cit.* Reſpondeo. Et quidem ratio cvi-

evidens ferè videtur: nam Pontifex in dicto *Cap.p.de Sepult.in 6.* in poenam electionis obligatorio modo factæ, ſtatuit quod alibi eligentes nequeunt amplius ſepulturam eligere: ne contrafaciant Voto, aut Iuramento, aut promiſsioni factæ in electione ſepulturæ: ſed quod apud illas ſepeliantur Eccleſias, apud quas de iure debuiſſent ſepeliri. Hinc ſequitur, quod prior electio irrita ſit, dum vult Pontifex quod votum, iuramentum, & promiſsio liget eligentem, adeo ut non habeat amplius libertatem eligendi ulterius ſepulturã; quare ſicut nequit ulterius eligere, etiam irritatur electio præcedens, quia votum, iuramentum,& promiſsio iam ſuum ſortitur effectum quoad ligandum eligentem, qui ſi manet ligatus, deſtruitur conſequenter electio præcedens, eo quia mutatur prior voluntas,& nova poſterior voluntas manet ligata. Neque huic doctrinæ videtur contrarius ipſemet *Rodriquez* dum *art. 7. cit. dub. 6.* ait ſic: *Iurans, vel vovens, huiuſmodi voluntatem, & electionem ſic factam non poteſt mutare alibi eligendo, ne ſit periurus, & ita iuramentum, quantum ad ipſum iurantem ſpectat, ſervandum eſt, &c.* Si ergo ſervandum eſt, manet utique ligatus iuramento, &c. quantum eſt de ſe, idcirco nec poteſt ſubſiſtere prior electio, quæ non habet robur ſtante obligatione ad aliam ſepulturam: in qua deinde nec Pontifex vult quod ſepeliatur ſecundum diſpoſitionem propriæ voluntatis, ſed tantum iuxta diſpoſitionem iuris, &c.

PRIVILEGIUM OCTAVUM

Mulier ignorantia planè invincibili laborans, quod ob ſui pectoris nuditatem, & immodicum ornatum, alios provocet ad libidinem, excuſatur à mortifero ornatu, & ab huiuſmodi lethali nuditate. Confeſsarius tamen eam monere debet, etiam ſi ex ſua monitione fructum non ſperet.

754 SI ignorantia huius Mulieris non eſt invincibilis, ſed vincibilis, utique non excuſatur à lethali, eiuſdem pectoris nuditas, & ornatus immodicus ad libidinem provocans, quo caſu Confeſſarius nequit diſſimulare, ſed eam monere debet, quamvis admonitio profutura non ſit, & quodcumque ſcandalum Poenitentis Mulieris ſequatur. Iuxta Doctrinam quam tradunt omnes apud, & cum *Sanchez lib. 2. de* Matrim. *diſp. 38. n. 2.* quia eum vincibilis ignorantia haud excuſet, Poenitens affecta eſt culpa lethali, quare ſi Confeſſor diſſimularet, Sacramentum conferret indignæ. Et nedum nequit diſsimulare, ſed tenetur omnino monere, tum quia huiuſmodi admonitio proderit, ut Poenitens ignorantia illa liberetur, & agnoſcat malum ſtatum in quo eſt, & fortè reſcipiſcet, mordebit conſcientia, ſtimuliſque agitabitur: tum quia ita anſam illi auferet conquerendi de negata ſibi abſolutione: tum etiam quia ſic ſuo muneri ſatisfaciet Confeſsarius, ut docet idem *Sanchez num. 2. citato, verſu Sed dicendum, in fine, cum Soto, Ledeſma, & Aragonio.* Et tanquam certum tradit etiam *Suarez in 3. par. tom. 4. diſput. 32. ſec. 4. num. p. & 2.* Excuſatur verò à mortali formaliter eiuſmodi Mulier, ut in privilegio, ſi illius ignorantia ſit invincibilis, quia hæc utique (per omnes) illam liberat à gravi culpa, licet illius ſtatus ma-

terialiter ſit ſtátus peccati mortalis. Hoc idem privilegium afferunt etiã;&admittunt *Diana to.7. Coord. tract.5.reſ.63.n.17.Ex.p.11.tr.4.& Miſc. 4.reſ.32.* ſic dicens: *In locis quibus viget antiqua conſuetudo, ut foeminæ incedant publicè cum pectore, & mammillis notabiliter nudatis, poſſunt à mortali excuſari ab ignorantia invincibili, & vera ſimplicitate, quia ignorantia invincibilis legis, & præcepti excuſat à culpa, &c.* ita *Diana l. c.* ſeu potius apud ipſum *Io: Maria de Caſtillento in Theol. Moral. Seraph. tom.p. Verb. Conſuetudo, diffic. 24.* Et *Albertus De Albertis De Ornatu Mulierum diſp. 3. cap. p. num. 26. pag. mihi 319.* hiſce verbis: *Si Mulier ignorantia plenè invincibili obſidetur talis ornatus mortiferi, vel talis nuditatis, ſtatus eius, qui materialiter eſt ſtatus peccati mortalis, excuſatur per ignorantiam.*

755 Additur in fine huius privilegii, quod Confeſsarius teneatur eandem mulierem admonere de dicto ſuo ſtatu, qui ſaltem materialiter eſt ſtatus peccati mortalis, quamvis fructus non ſperetur. Et quidem, quod ad id teneatur Confeſsarius quando fructus ſperatur, videtur certum, universè admittitur, & laudatur, præcipuè à *Sanchez l. c. num. 5. Suarez l. c. num. 3. Cardinali de Lugo de Poenitentia disput. 22. ſec. 2. num. 27.* & ab aliis apud eoſdem, hanc quoque doctrinam, & concluſionem tuentibus, ſive ignorantia ſit facti, ſive cuiuſcumque iuris. Et ratio eſt, quia Confeſſarius, vel Paſtor eſt ex Officio, vel tenet locum Paſtoris ex delegatione. Atqui ad Paſtorem pertinet docere ſubditos, quæ neceſſaria ſunt ad ſervandam Dei legem. Ergo cum ad hanc ſervandam neceſſe etiam ſit abſtinere ab inſolita Muliebris pectoris nuditate, & ab immodico ornatu ad libidinẽ valde provocante, de utroque tenetur Confeſſarius, ubi ſpes fructus eſt, monere Poenitentem. Ad quod quidem inſuper tenetur, ſi poenitens interroget, vel dubitet, tunc enim, (ut communiter etiam DD. præſertim *Suarez num. 2. cit.*) Confeſſarius nedum ullo modo poteſt falſum dicere, aut Poenitentem in ſuo errore ulla ratione confirmare; ſed neque ei licebit diſſimulare, & occultare, cũ ſit hoc intrinſecè malum; unde debet ei veritatem, ſuamque obligationem, vim iuris, ac præcepti aperire; quia hoc munus eſt Confeſſoris, ut Medici; & Paſtoris, ad quem pertinet veritatem docere, &c.

756 Quod ad hoc quidem inquam, teneatur Confeſſarius, ideſt Poenitentem admonere, quando ſperatur admonitionis fructus, vel quando poenitens quærit, aut dubitat, conceditur ultrò (dicet quis) ob allatam rationem, & communem Authoritatem. At, quod etiam teneatur monere eandẽ mulierẽ, etiam ſi ex ſua monitione Cõfeſſarius fructum non ſperet emendationis, ut additur in privilegio: talis additio cõtradictores habet, & videntur eſſe Doctores omnes, affirmantes, quod ubi intercedit ignorantia invincibilis, & ſpes emendationis deeſt, Confeſſarius tacere debet, hocque docent adducti à *Suarez l. c. n. 4. Sanchez l. c. num. 7. 8. 9. De Lugo l. c. num. 24.* ubi expreſsè ſic: *Quando ignorantia eſt invincibilis, ſive ſit facti, ſive iuris humani, ſive divini, vel naturalis, debet Confeſſor cautè procedere: nam ſi prævidet ignorantiam ablatam redundare debere in novum peccatum poenitentis, qui proſequetur faciens cum peccato, quod prius licitè faciebat; debet potius diſſimulare, dum non interrogatur. Quod locum habet etiamſi aliquando poenitens dubitaverit: ſi tamen poſtea, propter aliorum conſilium, vel propter aliam cauſam, dubium depoſuerit, & iam nunc in bona fide invincibiliter reperiatur:* ita *Eminentiſſimus De Lugo.* Et ante ipſum, *Suarez numero 4. cit.* Sic: *Quando Confeſſor non ſperat fructum, vel quia probabiliter,*

liter, *& prudenter timet pœnitentem non effecturum, vel certè non poſſe ſine gravi incommodo id efficere, de quo admonendus eſt, poteſt, & debet tacere, ac poenitentem in ſua bona fide relinquere*. Idem docet poſt *Suarez*, *&* *Lugonem*,& cum iiſdem *Thom. Tamburinus lib. 3. Methodi Expeditæ Confeſſionis cap. 4.* Addit *Pellizzarius de Monialibus cap. 10. ſect. 3. Subſect. p. n. 191.* idem affirmandum etiam, quando quis bona fide,& invincibili ignorantia exiſtit in occaſione proxima peccandi, & non ſperetur emendatio. Horum autem ratio eſt, quia tunc Confeſſor nec ratione officii,nec ratione chatiratis tenetur pœnitentem admonere: non ratione primi, quia tunc poenitens eſt benè diſpoſitus,& integrè confeſſus: igitur ex vi officii Confeſſoris abſolvi poteſt: nec etiam ratione ſecundi, ut ex ſe manifeſtum eſt,quia chatitas,& fraterna cotrectio ſolum obligat,quando adeſt ſpes fructus. Imò in huiuſmodi caſu, contra charitatem potius eſſet admonitio,quippe quæ poſſet ſine ullo fructu maximum proximo afferre incommodum. Quod confirmari poteſt, nam neque Medicus adhibere debet Medicinam, ſi timeat maius damnum allaturam infirmo, quam fructum, maxime quando non admodum urget neceſſitas, uti eſt in præſenti caſu noſtro, quia cum ignorantia excuſat à peccato,facit ur neceſtas non admodum urgeat. Concludendum igitur potius viderur ex his, qud quando Confeſſatius ex monitione non ſperat fructum emendationis, ſed prudenter, & probabiliter timet Poenitentem Mulierem, de qua in privilegio, ab inſolita pectoris nuditate, aut ornatu valde ad malum provocativo minimè ceſſuram, debet illam relinquere in ſua invicibili ignorantia, & bona fide; tacere, nec eam admonere. Hiſcemet omnibus nihilominus minimè obſtantius

77 Dico ſuſtinendum eſſe oppoſitum; hoc eſt, debere Confeſſarium monere dictam mulierem,etiamſi ex ſua monitione fructum minimè ſperet, ut proponitur in privilegio. Et idemmet omnino ſuſtinet etiam *dictus de Albertis l. c. n. 27.* Ratio eſt, quia licet Doctores relati ſubſcribant, & decernant Confeſſarium tacere debere, ut ſupra, etiamſi pœnitentis ignorantia in damnum proximi redundet, ut expreſſè *Sanchez l. c. n. 10.* cum *Medina, Cano, Ledeſma*, *Henriquez*, *&* *Corduba*, & cum iiſdem *Suarez l. c. n. 3. Cardin. De Lugo l.c.n. 26. Tamburinus Cap. 4. cit. n. 5.* aliique (contra *Navarrum*, *&* *Covarruviam*) nihilominus iidem Doctores, & alii cuncti,aliter aſſeverant, & docent,quod quando ignorantia invincibilis,talis eſt, ut ex ea malum boni communis timeatur, tunc alia eſt ratio, atque pręferendum eſt bonum commune privato. Unde *Sanchez l. c. n. 15.* *Intellige* (inquit) *niſi ex ea ignorantia timeatur malum boni communis:tunc enim teneatur Confeſſarius admonere, quia præferendum eſt bonum commune privato; & quãvis fructus in eo minimè ſperetur, conſuletur tamen bono communi*: ſic etiam *Henriq. libr. 6. de Poenit. cap. 27. n. 4. Cardin. de Lugo l.c.n. 30. & 34.* & alii. Atqui inſolita pectoris muliebris nuditas,eſt omnino contra bonum commune, ut idem *De Albertis diſp.p. & 2.* optimè demonſtrat: tum quia immediatè plures valdè ptovocat ad laſciviam: tum quia *con*currit pravo ſuo exemplo ad inficiendos alios,atque ad tam perniciosam corruptelam introducendam. Ornatus pariter immodicus ad malũ valdè alliciens, eodem modo communi bono repugnat; tum quia proximè alios permultos ad libidinem vehementer incitat; tum quia aliis pravo exemplo eſt, ut eandem corruptelam arripiant, vel arreptam foveant, &c. ita etiam idem *De Albertis n. 7. cit.* Cum quo idem confirmatur: Quia ornatus immodicus ad malum valde ſolicirans, vel inſoli-

ta nuditas feminei pectoris magis bono communi adverſatur, quam ſcandalum, vel publica fama nullitatis matrimonii; nam huiuſmodi ſcandalum, & damnum, tantum in eo verſatur, quod innoteſcit Paulam v. g. Petri Uxorem nō eſſe, ſed concubinam. At multo plura mortalia peccata, & damna boni communis proficiſcuntur ex nuditate inuſitata feminei pectoris, vel immodico ornatu notabiliter ad libidinem provocante, quam ex ſola notitia Paulæ in concubinam proſcriptę, ut moraliter certum eſt. Eo magis quia fieri fortaſſe poteſt, ut Paula tam deformis ſit, & evaſerit, ut nullum libidinis periculum aliis afferat immediatè, ſicut affert inſueta nuditas muliebris pectoris, aut immodicus ornatus ad malum valdè provocativus. Igitur multo magis tenetur Confeſſarius ob publicum, & commune bonum, Pœnitentem mulierem admonere cum invincibili ignorantia utentem eiuſmodi immodico ornatu, vel nuditate; etiamſi nullam ſpem fructus habeat, quam Coniugem ignorantem invincibiliter nullitatem proprii matrimonii, cuius tamen fama publica vulgata eſt, nec credit monitionem profuturam. Et ita etiam ſentiunt omnino Viri Doctiſſimi Theologię Magiſtri hac de re conſulti à relato *de Albertis*, ut ipſemet teſtatur *n.* 27. *cit. in fine.* Sicque verum in utroque capite propoſitum Privilegium.

PRIVILEGIUM NONUM

Verba Blaſphema proferens, ignorans eorum ſignificationem, in caſum reſervatum non incidit.

758 Blaſphemia in Deum, Beatam Virginem, & Sanctos prolata, reſervatur à pleriſque Epiſcopis, & locorum Ordinariis, videturque inter caſus repoſita, quos iidemmet in ſuis Tabellis Caſuum reſervarum ſibi ipſis abſolutionem reſervāt. Eſt autem Blaſphemia, ſecundum ſuam rationem formalem, locutio falſa in Deum, Beatam Virginem, aut Sanctos per modum convitii, ſeu contumeliæ (*D. Tho.* 2. 2. *qu.* 13. *art. p.* & communiter) quod fit tribuendo aliquid Deo, quod ei non convenit, vel auferendo quod convenit, vel affirmando de creatura, quod proprium eſt Dei. Blaſphemia autē ſemper tangit Deum, vel immediatè, cum quis directè Deum blaſphemat; vel mediatè, cum quis blaſphemat Beatam Virginem, aut Sanctos, quatenus Sancti ſunt, ſive cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, *D. Th. art. p. cit. Navarr. in Man. cap.* 12. *n.* 81. & 82. *Toletus lib.* 4. *cap.* 13. & omnes. Eſt autem blaſphemia ex ſuo genere peccatum mortale gravissimum, aliter inter caſus reſervatos ab Ordinariis minimè reponeretur; reſervatio enim fit tantum de mortalibus (communiter omnes) Nam ſi alii reſervarentur peccata non mortalia, id eſſet iniicere laqueum fidelibus, & in gravamen eorundem cederet intolerabile. *Suarez de Pœnit. diſp.* 29. *ſec.* 3. *Filliuccius tract.* 7. *ca.* 10 *n.* 271. *Reginald. lib. p. n.* 126. *Coriolanus de Caſib. Reſerv. p. p. ſec. p. n.* 8. aliique communiter, docentes, nullo modo venialia eſſe poſſe materiam reſervationis, cum ea confiteri non cogamur. Suapte ergo natura, & ex ſuo genere blaſphemia mortale eſt peccatum, quia gravem Deo infert iniuriam.

759 At ſi quis verba blaſphema proferens, ignoret eorum ſignificationem, ut in privilegio propoſito, non incidit in caſum reſervatum, nec reſervationi obnoxius eſt. Ita etiam expreſsè *Gyſſius De caſib. Reſerv. lib. p. cap.* 10. *num.* 49. *Bellochius de Caſib. reſerv. par.* 2. *qu. p. n.* 268. *Mazzuchellus de Caſibus reſerv. diſp.* 2. *cap.* 16. *qu.* 3. *n.* 52. *Cabrinus de Caſibus reſervatis, Caſu De Blaſphemia, Annotatione* 8. *num.* 16. & alii. Quorum omnium, & privilegii huius ratio eſt, quia non ad-

ve-

vertentes ad verba, quæ proferunt: vel ignorantes eorum vim (ita ut ſi ſcirent talia verba continere blaſphemiam, nullatenus proferrent) ut ſunt ruſtici, idiotæ, & rudes, non intelligentes ſenſum linguarum, & verborum, ac in prolatione ignorantes quid ſibi velint dicere, non committunt peccatum mortale, ergo neque incidunt in Caſum reſervatum, ergo verum Privilegium propoſitum.

PRIVILEGIUM DECIMUM

Tranſgrediens Regulam, & eiuſdem præcepta ex ignorantia invincibili, excuſatur à culpa.

760 PRobatur huiuſmodi privilegium, quia ſic tranſgrediens, cenſetur involuntariè tranſgredi, ergo abſque culpa, ergo ab hac excuſatur: nam *tolle voluntatem, & Infernus non erit*, ut proloquium Sanctorum eſt. Accedit Authoritas expreſsa *Hyacinti Donati to. 3. Praxis Rerum Regularium tract. p. qu. 25.* in qua quærens, An Ignorantia Regulæ, & præceptorum eius, excuſet tranſgreſſores à culpa: reſolvit, quod ſic, *Si tamen illa ignorantia ſit invincibilis, nec potuit ſuperari: tum quia ad impoſsibile (quod in moralibus cenſetur, omne valde difficile) nemo tenetur: tum quia nullus tenetur ultra poſſe, &c.* Neque huic privilegio obſtat *Iuris Regula* 13. quæ dicit, *Quod Ignorantia facti, & non iuris excuſat*, quia hæc Iuris Regula procedit in foro fori, & Iudiciali: non autem in foro poli, & conſcientiæ. Imò etiam in foro Iudiciali locum habet ad exculpandum pluribus in caſibus, ut videre eſt apud Doctores, præcipuè *Azorium Inſtit. Moralium par. p. libr. p. Cap. 16. qu. 2.*

761 Et nedum tranſgreſsor Regulæ, & præceptorum eius ex ignorantia invincibili, excuſatur à culpa, verum etiam qui eam ſcit, eamdemque tranſgreditur, ſed non advertendo, ut pariter docet idem *Donatus qu. cit. n. 4.* cum à *Sancto Fauſto l. 6. de Voto Obedient. qu. 29. Verſ. Dices.* Quia & ſi quivis Religioſus ſcire teneatur Regulā, & advertere; per accidens nihilominus poteſt ab illa tranſgreſsione excuſpari, non enim in manu noſtra eſt ſemper advertere hic, & nunc; nam ſæpe fit mentis alienatio ex naturali complexione, ex oblivione, vel inconſideratione orta ſine noſtra voluntate, ſicque inculpabili. Quod autem hic aſſeritur de tranſgreſsione Regulæ, & præceptorum eius inculpabili, ob ignorantiam, vel inadvertentiam, extendi etiam poteſt ad tranſgreſsionem Religioſi Voti: Unde & dictus *à S. Fauſto in Speculo Confeſſarior. & Pœnitentium, diſp. 34. De Voto Paupertatis quo Paupertas Religioſa violatur qu. 36. n. 3.* (ad ſuam rem ibi) inferendo, ſic ait: *Hinc plures fortaſſe excuſari poſſent hoc tempore Religioſi, qui vel ignorantia, vel inconſideratione magis, quam pravo affectu, & cupiditate in recipiendo, et retinendo, ac diſpenſando, liberaliores ſunt, quam oportet.*

PRIVILEGIUM UNDECIMUM

Ignorantia invincibilis excuſat à recitatione Officii.

762 IN omiſsione recitationis Officii excuſari à lethali ob invicibilem, ſeu probabilem ignorantiam Iuris vel præcepti, ut in hoc privilegio, rarò fermè accidere poteſt, quia ignorantia Iuris, in præcepto Officii, non poteſt (quaſi) eſſe probabilis, præſertim in Clericis, vel habentibus Beneficium, in quibus tam publicum, & notorium eſt hoc præceptum, ut nequeat invincibiliter ignorari, & maximè ab illis, qui tenentur ſcire ſui ſtatus obligationem, & ab illis, qui dum examinantur ad Ordines, & Beneficia, interrogantur de obligatione recitandi divinum Officium. At negari abſolutè nequit, quod ignorantia hæc inculpabilis non poſsit dari, maximè

mè in perſona aliqua ſimplici, & ignorante. Et reſpectu huius valet utique exculpatio,& excuſatio in omiſſione recitationis Officii, ut affirmat privilegium propoſitum, quod admittit etiam *Suarez de Religione to. 2. libr. 4. De Horis Canonicis cap. 28. num.* 3. ubi ſic: *De Ignorantia iuris, nihil eſt, quod dicamus, quia in hoc præcepto ferè non poteſt eſſe probabilis, & ad excuſandum ſufficiens, præſertim in Clericis in Sacris, & in habentibus Beneficium, quia præceptum eſt tam publicum, & notum, ut non poſſit invincibiliter ignorari, maxime ab his, qui tenentur ſui ſtatus obligationem agnoſcere. Aliquando verò poſſet hæc ignorantia eſſe inculpabilis in aliquo Religioſo, vel Religioſa ignorante, præſertim ſi adhibeat fidem alicui Viro, vel Confeſſori, quem probum, & doctum eſſe exiſtimet. Item poteſt eſſe invincibilis in puero, qui penſionem, aut Eccleſiaſticum beneficium recipit in tenera ætate, quando per ſe non poteſt ſatis advertere ad huiuſmodi obligationem, nec in cogitationem eius venit, neque ab illis inſtruitur, qui eum docere tenentur; peccabunt enim illi, ipſe verò omittens excuſabitur.* Hactenus *Suarez*, & optimè, ut patet, ad rem huius privilegii, quod confirmat cum eodem *Suarez*, & ſub iiſdem ferè verbis *Donatus tom.* 4. *Praxis* Rerum *Regular. tract.* 18. *De Horis Canon. qu.* 58. Et huic privilegio diſertis verbis ſubſcribunt etiam *Bartholomæus à S. Fauſto de Horis Canonicis lib.* 2. *q.* 256. *& Bonacina to.p. De Horis Canon. diſp. p. qu* 6. *pun.* 3. *n.* 8. ſub his verbis: *Ignorantia probabilis legis excuſat à divino Officio recitando: patet ex regulis generalibus traditis in tractatu de legibus, & de peccatis.*

763 Amplia privilegium cum iiſdem Doctoribus etiam ad naturalem oblivionem, ſeu inadvertentiam, quia hæc comparatur ignorantiæ invincibili, modo præviſa non fuerit, & tamen non fuerit impedita, nam qui aliquoties expertus eſt, ſolere ſe oblíviſci alicuius horæ, quando conſueto tempore illam non recitat, tenetur, vel recitationem prævenire, vel ſignum aliquod adhibere, quo memoria excitetur: ita etiam citati.

PRIVILEGIUM DUODECIMUM

Ignorans invincibiliter peccatum eſſe operari cum dubio practico honeſtatis obiecti, cum eo dubio operans, à peccato excuſatur.

764 Dubitat ruſticus quis, an die Veneris ex. gr. ſibi liceat lacticiniorum eſus, & hoc dubio practico in eo manante edit illa, invincibiliter tamen ipſe ignorat cum eo dubio operari peccatum eſſe, hunc à peccato excuſari dicit privilegium hoc,quod etiam affirmat *Sanchez in Decal. libr. p. cap.* 16. *n.* 18. & cum ipſo *Carolus Baucius in* Praxi *Confeſſarior.tit.De Prudentia Confeſſarii ſub* §. *Petes Quinto, Verſu* Immo *ait. fol.* 20. Ratio eſt, quia ſic operando non exponitur periculo peccandi, nec minus quam par eſt præceptum exiſtimat. Cum enim operatio illa in dubio practico per invincibilem ignorantiam excuſetur, non temerè, ſed prudenter cum eo dubio operatur, proindeque quamvis obiectũ à parte rei eſſet peccatũ,ille tamen à peccato excuſaretur operando. Quia liberè velle,ut alter peccet, tunc tantum eſt contra charitatem Dei,& proximi,quando talis volitio ab ignorãtia invincibili non excuſatur. Extende cum iiſdẽ privilegium; idem dicendo de ſciente aliquam actionem eſſe mortalem, at invincibiliter ignorante peccatum eſſe imperare illam, excuſari videlicet à culpa eandem imperando. Et nota hic cum eiſdem,extendi pariter privilegium hoc ad actus etiam internos circa quos haberet quis ignorantiam invincibilem: ut ſi idem Ruſticus v. g. ignorantia invincibili crederet, deſiderium

rium furandi, fornicandi,&c. culpa vacare: aut à Viro exiſtimato docto,ac pio audiiſset fornicationem,& furtum externa eſse peccata, at licere deſideriũ fornicandi, aut furandi; tunc enim ratione illius ignorantiæ invincibilis excuſaretur à malitia interni actus deſiderii fornicandi, furandi, &c. licet non à malitia actus externi. Quia cum conſcientia ſit proxima regula bonitatis, & malitiæ humanorum actuum, nemo peccare poteſt, quandiu conſcientia dictet id quod agit non eſſe peccatum: quod in huiuſmodi ſic invincibiliter ignorante contingit, prudenter enim ſibi perſuadet actum ſolum internum, non externum culpa vacare, ideo, &c.

PRIVILEGIUM XIII.

Commiſit quis peccatum reſervatum, eſse tamen lethale invincibiliter ignoravit, huius ignorantiæ cauſa à reſervatione excuſatur.

765 HUius privilegii ratio eſt clara: Reſervatio enim, ut docet communiſſima D.D. ſententia, ſit tantum de mortalibus, igitur excuſatus quis à lethali (ut certè excuſat invincibilis ignorantia in hoc privilegio ſuppoſita) excuſatus etiam eſt à reſervatione,& conſequenter peccatum non remanet reſervatum, poteſtque abſolvi à quolibet Confeſſario carente facultate ſuper reſervatis: Et ita etiam *Carolus De Bancio. De Caſibus Reſervatis Quæſito 3. fol. mihi* 203. ubi in confirmationem huius privilegii, addit ſequentia: *Scio multos Confeſſores hoc non advertere, & ſtatim quod eis apparet umbra peccati reſervati, mittunt Poenitentes ad Poenitentiarios Maiores, & reddunt difficile Sacramentum Poenitentiæ. Quia multi, & præſertim Mulieres, non habent facilem acceſſum ad Eccleſiam Cathedralem: & totum hoc poteſt oriri, vel ex ignorantia doctrinæ, vel ex pauco labore circa examen poenitentis, nam ſi mediis interrogationibus adiuvarent Confeſſarii poenitentes ad eruendam veritatem facti, ſæpeſæpius colligerent, non ſolum non peccaſse mortaliter, ſed neque venialiter: immo aliquoties ille actus elicitus à poenitente fuit meritorius, ſi non materialiter, ſaltem formaliter; ut patet quando ignaræ foeminæ faciunt palmos, vel quid ſimile cum invocatione Sanctiſsimæ Trinitatis, cauſa ſanandi aliquem morbum, & tamen licet in ſe ſit illicitum, tamen ex ignorantia invincibili putant foeminæ exercuiſse actum meritorium: & licet de illo ſe accuſent, tamen poſt factum habuerunt ſcientiam de peccato, nam ante factum, exiſtimabant eſse actum dignum præmio: Ac proinde Doctus Confeſſarius in primis debet ſcire, quando quis dicitur laborare ignorantia invincibili. Secundò, de quibus rebus poteſt dari ignorantia invincibilis. Tertiò, quæ advertentia, & conſenſus eſt neceſſarius ad committendum peccatum mortale, quia ſi rectè ſciet Confeſſarius ſupradictas res, excipiet multorum Confeſſiones, abſque eo, quod mittat poenitentes ad Maiores Poenitentiarios pro abſolutione à reſervatis.* Hæc *Bancius*: quæ hic referre volui in confirmationem propoſiti privilegii.

766 Pro quo etiam faciunt ea, quæ docet idem *De Bancio in ſuo Tractatu de Modo* Interrogandi *Poenitentem poſt Præludium 26. §. Petes V. Verſu Nono debet Confeſſarius advertere, fol. mihi* 86. 87. 88. & ea, quæ ex eadem doctrina, & principio deducit *Matheus Stoz in Tribunali Poenitentiæ lib. p. par. 5. q. 2. a. p. n.* 19. *Fruſtra ſe illi cruciant* (inquit) *qui, poſtquam ex Libro, vel Concione, &c. intellexerunt, actionem illam, quam olim in adoleſcentia exercuerunt v. g. pollutionem, ex genere ſuo eſse illicitam, putant ſe reos eſse peccati, & ſi tunc, cum eam actionem exercuerunt, nulla ipſis, ne tenuiſsima de malitia morali cogitatio, ſuſpicio, aut dubitatio inciderit: licet enim, ſi tunc talis*

co-

cogitatio in mente fuiſſet, utique fuiſſent peccaturi, cognitio tamen poſtea acquiſita, nullo modo facit, ut opus illud iam pridem peractum, quoad id, quod fuit ignoratum, fuerit voluntarium, atque adeò ad culpam imputandum, ita *cit. Stoz*, & optimè ad rem huius privilegii; nemo enim peccat mortaliter, niſi qui diſtinctè, & determinatè advertit malitiam gravem, ac mortalem; qui autem non peccat mortaliter, neque incidit in Caſum reſervatum. Adde poſſe quem mortaliter peccare, nec incidere in reſervationem: ſi videlicet commiſerit quidem peccatum reſervatum, ignorarit tamen invincibiliter malitiam illam ſpecialem in obiecto latentem ob quam peccatum fuit reſervatum. Ut ſi reſervatum ſit furtum ſacrilegum v. g., id eſt furtum rei ſacræ, & furetur quis rem quidem ſacram realiter, neſciens tamen eſſe Sacram, ſed ſolum alienam, iſte furando in materia gravi, peccat mortaliter peccato furti, & non ſacrilegii, ob circunſtantiam non præcognitam conſtituentem furtum in ratione ſacrilegii: & ſic non peccat peccato ſacrilegii, quia peccatum debet eſſe volitum, & nil volitum quin præcognitum, conſequenter neque etiam incidit in reſervatum, ſicque à reſervatione, cauſa ignorantiæ excuſatur, ut dicitur in privilegio. Ex quo ſequitur

PRIVILEGIUM XIV.

Quando in uno actu plures reperiuntur malitiæ, & intellectus unam tantum agnoſcit, quæ ignorantur, nec menti fuerunt obiectæ, non imputantur.

767 HOc privilegium ſequitur ex præcedenti, immò utriuſque ratio, ex uno, eodemque ſumitur fundamento; quod nimirum malitia quælibet ſpecifica peccati neceſſariò cognoſcenda ſit ut imputetur, eo quod nil ſit volitum (de intrinſeca ratione peccati) niſi præcognitum. Unde nec malitia aliqua ſpecialis latens in obiecto, & in actu abſcondita, cuiquam imputari poterit ad peccatum, quin ſit præcognita, quare (aliis omiſſis) etiam *D. Tho. p. 2. qu. 72. art. 9.* generatim docet, nullam circunſtantiam addere novam malitiam, niſi præcognoſcatur: igitur ſi quis non cognoverit ſpecialem aliquam malitiam in obiecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eam non contrahet, licet alioqui peccet: & ſi in uno eodemque actu plures reperiantur malitiæ; & intellectus, unam tantummodo agnoſcat, reliquæ quæ ignorantur, nec menti obiiciuntur non imputantur, ut in hoc privilegio, & præcedenti, ſubſcribente *Matthæo Stoz l. t. n* 21. dum ibi ſic: *Qui rem, quam ſcit quidem eſſe alienam, neſcit tamen eſſe Sacram, ſurripit, tantum ſimplicis furti reus eſt. Qui hominem, quem neſcit eſſe Clericum, vel Patrem, percutit, ſolum contra iuſtitiam peccat: peccaturus alioquin etiam contra Religionem, vel Pietatem, ſeu reverentiam Parentibus debitam, ſi eas circunſtantias cognoviſset. Item qui fornicatur cum Muliere, quam neſcit eſſe coniugatam, admittit quidem peccatum luxuriæ, ſed non adulterii. Et ſic de reliquis. Bonac. De Peccatis diſp. 2. qu. 7. punc. 3. n. 9. & de Matrim. qu. 4. punc. 7. n. 6. Sanchez libr. p. Moral. cap. 16. n. 10.* ita laudatus *Stoz*.

768 Hinc habes, quod ubi non agnoſcitur nova malitiæ circunſtantia, nova culpa haud contrahatur, neque hæc voluntati imputetur, uti nec imputari poteſt. Ex quo ſequitur, innumeros à peccatis mortalibus etiam, excuſari, plerique enim, cum operantur, maximè rudes, pueri, Mulierculæ, indocti, &c. non apprehendunt in obiecto omnium circunſtantiarum ſpecie diſtinctarũ malitiam, quæ in ipſo latet, ſed unam duntaxat, ob cuius apprehenſionem, unicum ſolum ſpecie peccatum com-

committunt: & quandoque nec mortale, quod evenit ſi in actu advertant malitiam tantum venialem, tunc etenim venialiter ſolum peccant, & ſi alioqui res in ſe gravis ſit, & mortalis: non enim gravior culpa contrahi poteſt, quam cognoſcatur: *Quod optandum videtur (ait Stoz num. 24. in princip.) cum Deus per hoc minus offendi videatur.*

PRIVILEGIUM XV.

Ignorantia invincibilis Iuris, & facti excuſat iterari Confeſſionem.

769 HAbet quis invincibilem Iuris, & facti ignorantiam, & neſcit ſe eſſe excommunicatum v. g., huius Sacramentalis Confeſſio valida eſt, verumque Sacramentum, atque adeo ab iteratione excuſatur: quod privilegium recenſent etiam *Adrianus quæſt. 2. De Confeſſione*. *Paludan. diſtin. 18. quæſt. 4. Ledeſ. 2. par. quæſt. 23: art. p.* quos refert, & admittit *Coriolanus de Caſib. Reſerv. par. p. Sect. 3. §. Octava Conditio Confeſsionis. num. 3.* Et ratio eſt, quia non intendit Eccleſia privare Sacramento excommunicatum in huiuſmodi ignorantia poſitum: ut *ex Cap. Apoſtolicæ, De Clerico Excomm.* ubi *Gregorius Papa IX.* ait: *Excommunicatum, vel ſuſpenſum, cum huiuſmodi ignorantia celebrantem, non incurrere poenas Iuris, & excuſari.* Ergo.

PRIVILEGIUM XVI.

Ignorantia idiomatis excuſat à præcepto divino, vel humano Sacramentalis Confeſſionis per interpretem, etiam fidelem.

770 ADmittunt hoc privilegium Doctores communiter, ut teſtatur *Fagundez De Præceptis Eccleſiæ, præcept. 2. libr. p. cap. 6. num. 6.* ubi ſic: *Excuſat ignorantia idiomatis: nemo enim ex vi præcepti Confeſſionis, divini, vel humani tenetur confiteri per interpretem, etiam fidelem; poteſt tamen id facere ſi velit; & non tenetur; & interpres tenetur tunc ad ſigillum, ſicut tenetur Confeſſarius. Communiter Doctores.* Idem ponit noſter *P. Duardus par. p. Comment. in §. p. cap. Omnis Vtriuſque ſexus, diſput. prima, ſectione 9. num. 9.* ibi enim ſic: *Secunda cauſa, qua excuſantur fideles à præcepto Confeſſionis, tam divino, quam Eccleſiaſtico, eſt ignorantia idiomatis: nemo enim ex vi præcepti Confeſſionis divini, vel humani tenetur confiteri per interpretem etiam fidelem, ſed tantum id poteſt facere ſi velit, & eo caſu interpres tenetur ad ſigillum, ſicut tenetur Confeſſarius.* Subſcribunt privilegio huic *Sotus in 4. diſtinct. 18. qu. 2. articul. 6. Caiet. in Summ. Verbo Confeſ. Conditione 11. Suarez de Pœnit. diſput. 36. ſectione 6. num. 3. & 4. Coninch de Sacramentis diſp. 5. dub. 10. Concluſ. 2. num. 77. Layman libr. 5. tract. 6. cap. 6. n. 5.* aliique communiter. Colligitur, tum *ex cap. Omnis Vtriuſque ſexus de poen. & remiſſ.* ubi dicitur, *Omnis fidelis utriuſque ſexus tenetur ſolus confiteri ſua peccata proprio Sacerdoti:* illa enim particula, *ſolus*, ſatis indicat neminem teneri per interpretem confiteri, ſed ſoli Sacerdoti proprio: tum ex *Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5.* ubi pariter dicitur, nos non teneri confiteri *niſi ſecretò apud ſolum Sacerdotem*: ex quo apertè oſtenditur nos non teneri confiteri modo tali, ut aliquis nos audiat præter ſolum Confeſſarium: conſequenter non per interpretem. Et ratio eſt, tum quia iure divino nullus obligatur ad publicam propriorum peccatorum Confeſſionem, ut apertè ex eodem *Trident. cap. cit.* colligitur: nec ad eandem quis tenetur iure, ſeu præcepto Eccleſiaſtico, quia præcepta Eccleſiaſtica non obligant cum

tanto onere, prætetquamquod non extat præceptum tale, immò potius colligitur ex *Trident. cit.* oppoſitum, tum etiam quia, ſi ſcirem ego, quod Confeſſarius uni ſoli meum peccatum foret revelaturus, nō obligarer ei confiteri ex communi D. D. ſententia, ergo eodem modo nec teneor illud confiteri, quando unus alius præter Confeſſarium id debet audire. Et quamvis teneatur interpres ad ſigillum, non adeò tamen arcto vinculo adſtringitur uti Confeſſarius, quia non fungitur officio audientis, ſed loquentis, hinc ſe tenet ex parte pœnitentis. Quare ſi interpres Confeſſionem revelaret, graviter quidem peccaret, & foret puniendus, non tamen ita ut Confeſſarius qui ſigillum violaverit, quod notat etiam *Duardus l. c. n. 11. ex Soto*.

771 Limitant tamen privilegium hoc Doctores laudati, quod videlicet verum ſit, ac intelligi debeat ex vi præcepti Confeſſionis, ſive præceptum divinum ſit, ſive humanum, & Eccleſiaſticum, extra articulum mortis tantum: ſiquidem in articulo mortis, habens quis conſcientiam peccati mortalis, tenetur (inquiunt, & optimè) ex præcepto divino, & naturali charitatis propriæ, per interpretem confiteri, ſaltem aliqua peccata venialia, & generaliter omnia mortalia, dicendo poſt venialium confeſſionem, ſe confiteri etiam alia omnia mortalia, quibus Deum offenderit. Hoc etenim tutius eſt ad ſalutem, & ſine incommodo fieri poteſt. Imò ſuadendum omnino (addit *Coninch n. cit.*) quando aliud pœnitenti non timetur incommodum, ut ipſe omnia peccata ſua confiteatur, iis tacitis, ex quorum revelatione aliquod notabile detrimentum formidat, maxime ſi interpres eſſet ſuſpectus. Quod idem dicendum eſſe (ait) ubi Confeſſio fieri nequit, niſi aliis audientibus, ut tempore naufragii, vel peſtis. Per huiuſmodi enim Confeſſionem rectè ſibi, ac ſatis conſulit pœnitens, cum non teneatur tunc ad Confeſſionem materialiter integram, quando non poteſt aliter confiteri, niſi per interpretem, vel aliis audientibus, eſt tamen integra formaliter, quod ſatis ad dignam ſuſceptionem ſacramenti pœnitentiæ, ut communiter Theologi, &c.

PRIVILEGIUM XVII.

Donatio directa ignoranti illam, non arctat donantis conſcientiam ad donationis executionem.

772 Huius privilegii ratio, petenda eſt à natura, ſeu conditione donationis, quæ vim non habet obligandi (uti nec promiſſio) ante acceptationem, ut communiter Doctores, qui etiam docent præcipuè. *Leſſius de Iuſt. lib. 2. cap. 18. dub. 6. num. 39.* id provenire non tantum ex Iure Civili, ſed etiam ex iure naturali, vel iure gentium. Hinc, ut promiſſio, & donatio vim habeant obligandi, abſolutè requiritur acceptatio, ſaltim tanquam conditio ſine qua non. Et patet, tum quia ſicut in oneroſis contractibus ante acceptationem ubique gentium cuique licitum eſt pœnitere, ſuamque revocare oblationem, ut conſtat in contractu ſponſalium, Matrimonii, emptionis, &c. nec expectare opus eſt donec alter reiiciat, vel acceptet, ita & multo magis idem licitum erit in promiſſionibus, & donationibus gratuitis. Tū quia ſicuti oneroſa promiſſio, & oblatio tacitam habent conditionem, ſi alter videlicet velit ſe viciſſim obligare; ita etiam gratuita promiſſio, ac donatio, eandemmet habent tacitam conditionem, ſi acceptentur. Immo hoc idem patet ex *l. Qui abſenti ff. de acquirenda poſſeſ.* in qua dicitur: Qui promittit, vel donat, non videtur animum ſe obligandi habere, do-

donec alter acceptet, ergo poteſt quiſque revocare oblationem,&donationem uſque dum alter acceptaverit. Tum etiam quia ex oppoſito ſequeretur, eum, qui apud ſe tantum, & nemine audiente, diceret, promitto, vel do Petro quinquaginta, teneri manifeſtare hanc ſuam donationem Petro, an velit acceptare, nec poſſet poenitere, ſed tenetetur exequi quantum eſt ex ſe, etiam ante acceptationem, quod ab omnibus negatur.

773 Ab huiuſmodi ergo negativa, ac tradita doctrina communi, & certa, deſumo fundamentum huius noſtri privilegii, quod video ante me propoſitum fuiſſe à *P. Molpheſio par. 2. Summa tract. 12. cap. 19. num. 46.* ſub his verbis*: Ignoto fieri poteſt donatio; nam etiam invuiſus amari poteſt, quamvis nihil meruerit. Ignoranti tamen non poteſt acquiri donatio, cum requiratur eius acceptatio, l. abſenti, ff. de donatione, &c.* Igitur ſi Ignoranti acquiri non poteſt donatio, hæc non arctat conſcientiam donantis ad ſui executionem; ergo verum privilegium propoſitum.

RIVILEGIUM XVIII.

Belli iniuſtitia excuſari poteſt ab invincibili Ignorantia.

774 Bellum iuſtum nedum licitum eſt, & non ſolum fas eſt Chriſtianis bella gerere ſervatis conditionibus, de quibus Doctores agentes de Bello, præcipuè *Molina de Iuſt. tom. p. tract. 2. à diſp. 99. uſque ad 107. incluſivè. Et Valentia to. 3. diſp. 3. qu. 16. De Bello punc. 2.* Sed etiam aliquando melius eſt quam oppoſitum; ita ut quandoque poſſit eſſe lethale non bellare (ut ſatis probat idem *Molina qu. cit. 99.*) uti poſtea graviſſimum ſemper lethale eſt bellare abſque iuſta cauſa, maxime ob ingentia mala, & damna, quæ ſecum affert bellum, ut conſtat: Unde iniuſtum bellum graviſſimum ſcelus lethale eſt, innumerabilibus obnoxium reſtitutionibus, &c. Ab hoc tamen lethali, ſeu à belli iniuſtitia, excuſari utique poteſt ob ignorantiam invincibilem, ut in poſito privilegio. Quod ponit etiam *Diana tom. 7. Coordinato tract. 7. reſolut. 4. num. 3. & 4. Ex p. 4. tract. 4. reſolut. 24.* Sic affirmans: *Dicendum eſt aliquando bellantes non peccare, quia ex ignorantia invincibili procedunt: non tamen ſequitur ex hoc; ex utraque parte dari iuſtum bellum; ſed ex una parte dari, & in alia præſumi, & ratione talis præſumptionis poteſt ille actus ad virtutem iuſtitiæ pertinere. Nota tamen quod dicta ignorantia facilius habet locum in Subditis, & militibus, qui cauſam belli tanto examine diſcutere non tenentur.* ita *Diana*, aliique. Sed

775 Oppones, Ex admiſſione huiuſmodi doctrinæ, ac privilegii, videtur ſequi, poſſe concedi bellum ex utraque parte iuſtum, quod eſſe poſſe negant communiter Doctores tractantes de Bello. Probatur ſequela, quia ſi ignorantia invincibilis excuſat ab iniuſtitia belli, iam ex parte utriuſque bellum iuſtum eſſe admittitur, ut ex ſe patet. Reſponſio tamen oppoſitioni huic in promptu eſt, dicendo ad rem noſtram cum diſtinctione, Bellum eſſe non poteſt utrinque iuſtum ſemoto ignorantiæ privilegio, & materialiter, concedo; bellum enim ex utraque parte iuſtum materialiter eſſe non poteſt, & hoc eſt quod docent communiter Doctotes tractantes de Bello, ut innuit *P. Ceſpedes de Dubiis Militaribus dubio 60.* Quia (ut optimè etiam *Valent. punct. cit. Verſ. Nono certum eſt*) certum eſt, non poſſe per ſe utrinque eſſe bellum iuſtum circa unam, & eandem rem materialiter, cum fieri nequeat, ut actus, ſeu conatus

verè contrarii circa idem, pertineant per ſe, & ex natura rei ad unam,& eandem iuſtitiæ virtutem. Bellum non poteſt eſſe utrinque iuſtum per accidens, formaliterque, ratione videlicet ignorantiæ probabilis, nego: quæ negativa videtur potius communis, & plurium Doctorum ſententia. Nam *Franciſcus à Victoria in Relect. De Iure Belli num.* 32. ſic: *An poſſit eſſe bellum iuſtum ex utraque parte? Reſpondetur: Secluſa ignorantia manifeſtum eſt, quod non poteſt contingere. Quia ſi conſtat de Iure, & iuſtitia utriuſque partis, non licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Poſita ignorantia probabili facti, aut iuris, poteſt eſſe ex parte, qua vera iuſtitia eſt, bellum iuſtum per ſe: ex altera verò parte bellum iuſtū, ideſt, excuſatum à peccato bona fide. Quia ignorantia invincibilis excuſat à toto. Item ex parte ſaltem ſubditorum ſæpe poteſt contingere. Dato enim, quod Princeps, qui gerit bellum iniuſtum, ſciat iniuſtitiam belli, tamen (ut dictum eſt) Subditi bona fide poſſunt ſequi Principem ſuum: & ſic ex utraque ſubditi licitè pugnant.* Hactenus à *Victoria*; & idem docet *Covarruv. ad Regulam* Peccatum *p.* 2. §. 10. *n.* 6. *fol. mihi* 174. Idem habet *Reginaldus to.* 2. *libr.* 21. *Cap.* 8. *De Bello ſec.* 2. *n.* 98. ibi enim ait: *An bellum poſſit eſſe utrinque iuſtum? Reſponſio eſt, Semota ignorantia non poſſe: poſita autem ignorantia probabili, bellum eſſe poſſe utrinque iuſtum. Poni autem poteſt talis ignorantia non modo ex parte militum, quod frequenter contingit; ſed etiam ex parte Principis: qui licet revera habeat cauſam iniuſtam, probabiliter tamen exiſtimare poteſt ſe habere iuſtam; ut quando homines eruditi, & boni, quos conſulit, reſpondent, ipſum iuſtam habere.* His denuo addo *Patrem Dianam to.* 5. *Coordin. tract. p. reſ.* 31. *n.* 10. *ex part.* 9. *tract.* 9. *& Miſcell.* 4 *reſ.* 46. *alias* 45. ubi ita: *Non implicat dari bellum iuſtum ex utraque parte, quando ignoramus veritatem; ignorantia enim veritatis utrumque excuſat, ut optimè Thomas Sanchez in Summa lib.* 6. *cap.* 3. *num* 21. *in fine: nam tunc bellū erit iuſtum ex una parte materialiter, & formaliter à parte rei: ex altera autem parte erit iuſtum tantum formaliter, & erit materialiter iniuſtum.* Pro hac eadem doctrina, & ſub eadem formalitate, ac diſtinctione, ſunt etiam *Molina de Iuſt. tom. p. tract.* 2. *diſp.* 103. & 107. *Valentia Verſu cit.* aliique plures. Ex quibus clarè conſtat ſubſiſtentia, & firmitas huius propoſiti privilegii.

776 Hic obiter quæres, An qui ex ignorantia invincibili, & bona fide ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea ei conſtiterit de belli iniuſtitia, teneatur reſarcire omnia damna, quæ intulit? procedit quæſitum tum de Principe, tum de ſubdito, & milite. Reſpondeo, Qui hoc modo bellando ignoranter, iniuſtum intulit damnum, tenetur ad reſtitutionem eorum duntaxat, quæ adverſariorum erant, & quæ apud ipſum in ſpecie permanent, vel in virtute, quia ex eis ditior factus eſt. A cæterorum verò reſtitutione excuſatur, quia bona fide, & ignorantia invincibili liberatur ab obligatione reſtitutionis, quæ oritur ex iniuſta acceptione, vel læſione: & ſolum tenetur obligatione, quæ oritur ex re accepta, quæ ſolum urget, quando res permanet in ſe, aut in virtute. Qui igitur habuit probabilitatem de iuſtitia belli; adveniente ſibi notitia de iniuſtitia, tenetur reſtituere ablata, quæ nondum conſumpſit, ideſt quantum factus eſt locupletior, non autem quæ conſumpſit, quia regula iuris eſt, quod qui non eſt in culpa, non debet eſſe in damno; ſicut is, qui bona fide fuit in convivio lautiſſimo furis, in quo res furtivæ conſumptæ ſunt, non tenetur reſtituere, niſi fortè quantum domi conſumpſiſſet. Quod totum patet ex doctrina communi de Reſtitutione. Et ita etiam ad idem quæſitum reſpondent *Sylveſter Verbo Bellum p. qu.* 9. & 10. *Victoria l. c. n.* 33. *Soto de Iuſt. & iure, lib.* 4. *qu.* 7. *art.* 2. §. *Horum inſtar. Valent punct.* 2.

cit.

cit. Verſ. Quod ſi bellum, ubi concludit in fine, quod ſic docent *communiter alii omnes. Diana tom. 7. Coord. tract. 7. reſ. 6. Ex p. 6. tract. 4 reſ. 30. cum Lorca in 2. 2. D. Tho. ſec. 3. diſp. 55. n. 4.*

PRIVILEGIUM XIX.

A Reatu lethali ſimplicis fornicationis, excuſari poteſt per ignorantiam (inter Christianos) etiam Surdus, & Mutus à Nativitate.

777 SUrdus non natura, ſed ex accidenti, per auditum præcedentem, rerum cognitionem, & ſcientias potuit acquirere, ita ut ſurdus factus poſſit eas retinere, imo adhuc, ſaltem per nutus, geſticulationes, ac ſcripturam facilius edoceri, uti per eoſdem nutus, & ſcripturam eandem, animum ſuum (ſic loquendo) patefacere, & aperire. Surdus verò non ex accidenti, ſed natura, ſeu à nativitate, nedum ſic non potuit edoceri, nec acquiſiviſſe dictam rerum cognitionem, rerumq; ſcientiam, ſed neceſſario etiam natura, ſeu à nativitate mutus eſt, ut docet *Ariſtot. libr. 4. de Nat. Animal. cap. 9.* cuius rei rationem afferunt *Anatomici*, dicentes, ex cerebro quoſdam deſcendere coniunctim nerviculos, & poſtea ſeparari in tres partes, unam ad linguam accedere, reliquas verò ad aures properare, audituique deſervire, ſicque cum loquela, & auditus ex eodem principio proveniant, exiſtente impedimento in uno, exiſtere & in alio. Verum hæc ratio concluderet (ut optimè obſervat etiam *Blaſius Michalorius De Coeco, Surdo, & Muto cap. 3. n. 6.*) ſi vitium ſolum extaret in nerviculis antequam diſiungantur, ſed poteſt etiam eſſe poſt diſiunctionem, unde videmus quoſdam ex una tantum aure natura ſurdos eſſe, hinc non ſequitur de neceſſitate propter hoc ſurdum natura, ſeu à nativitate, debere conſequenter eſſe etiam mutum. Quare cum *Michalorio cit. n. 7.* dicendum eſt potius; Natura ſurdum, ideo eſſe etiam mutum, quia & ſi linguam habeat ad loquendum aptam, tamen prorſus ignorat quid loqui debeat: cum per auditum nec voces ullas, nec ſignificationem unquam addiſcere potuerit. Hinc videmus huiuſmodi ſurdos linguam optimè enodare, ſonum emittere, ſyllabaſque, nullius tamen ſignificationis proferre. Ex quo utique evidenter eruitur, & agnoſcitur, quod ſi per auditum aliquid percipere poſſent, optimè enunciarent: ad loquendum enim, non ſolum linguæ aptitudo mihi ex. gr. neceſſaria eſt, ſed inſuper, ut quid proferre debeam non ignorem. Quod evidenter etiam conſtat in eo, qui vulgarem tantum linguam poſſidet, is enim nec Græcè, nec Hebraicè, nec Hyſpanicè, nec Latinè, &c loqui poterit, quacumque aptitudine non obſtante. Nec de aliquo natura ſurdo legitur apud ſcriptores, qui non fuerit mutus, quemadmodum ſi fieri potuiſſet per tot tranſacta ſæcula veriſimiliter eveniſſet: ità *Michalorius citatus*.

778 Ex hactenus ergo præmiſſis, ac enarratis, evidenter conſtat ſurdum natura, ſeu à nativitate, maxima laborare ignorantia ferè in omnibus, unde ob id infelicior eſt quam Cœcus: *Michalorius n. 10* Qua maxima in eo præſuppoſita, & ſtante ignorantia, non apparet implicantia ulla, quod ipſe etiam poſitus per Baptiſmum inter Chriſtianos poſſit, cauſa eiuſdem, excuſari à peccato commiſſæ fornicationis, ut in propoſito privilegio, quod expreſsè conceditur etiam à *Diana to. 8. Coord tract. 6. reſ. p. n. 6. in fine, Ex p. 9 tr. 9. & Miſcell. 4. reſ. 60. alias 59. Inter Chriſtianos* (ſic ille) *non apparet aliquem poſſe (ſaltem ordinariè) excuſari per ignorãtiam à fornicatione, cum ſatis ſit prædicatũ, prædiceturque frequenter, quod fornicatio ſit peccatum mortale. Dico, ſaltem ordinariè, ſi quis enim inter Chriſtianos, mutus, et ſurdus à nativitate ignoraret* for-

fornicationem eſſe illicitam, partim ex eo quod ſit duri, agreſtiſque ingenii: partim quia nullus eum inſtruxit, neque (cum aliis ſcientibus, ac fortaſſis etiam inducentibus) quiſquam eum reprehenderit, fortè excuſari poſſet per ignorantiam. Sicuti etiã (addo ego) per eandẽ ignorantiam excuſari fortaſſe ſimiliter poterit à peccato mollitiei: itẽ tranſgreſſionis aliorum omnium præceptorum quorum cognitionem nõ habet, nec fortaſſis habere poteſt, cum eadem ſit omnium ratio, privilegium idem. *Muti enim, & Surdi à natura* (ait *Michalorius tractatu cit. cap. 2. n. 15.*) *in maxima rerum ignorantia neceſſario verſantur.* Addens *cap. 39. n. 2.* quod *dementes præſumuntur.* Vide eundem *Dianam reſ. cit.* in qua contra *Caramuelem in Theolog. Morali lib. 3. n. 1600.* optimè probat, fornicationem eſſe intrinſecè malam, & non tantum malam quia prohibitam; ibique reſolvit, atque enervat fundamenta contraria eiuſdem *Caramuelis.*

779 An verò Surdus, & Mutus à nativitate teneatur confiteri, & ſit abſolvendus? Reſpondeo affirmativè: ſic etiã *Caietanus in Summa Verbo Confeſſio, Conditione 11. Verſ. Expedit autem:* ibi: mutus à nativitate *confiteri tenetur per nutus, & ſigna, ut melius poteſt. Diana to. 2. Coord. tract. 2. reſ. 93. §. p. ex p. 5. tr. 6. reſ. 7. Muti, & Surdi à nativitate tenentur confiteri, & ſunt abſolvendi:* & etiam per ipſum communicandi, quod tamen remittit arbitrio Confeſſarii ſub ſequentibus verbis in calce reſolutionis poſitis: *Remittendum puto iudicio, & arbitrio prudentis Confeſſarii, quando, & quoties ſupradictis Mutis, & Surdis ſit Sacroſancta Eucharistia impertienda:* ſic ille. *Michalorius tract. cit. cap. 30. n. 6. Alteri, eorum peccata confiteri poſſunt Surdi, & debent, ut alii: nec obſtat, pœnitentiam, ac admonitiones Confeſſoris audire non poſſe, nam ſignis ipſis eſt iniungenda poenitentia.* Addens *Cap. 51. n. 11. Poteſt tam mutus à natura, quam ex accidenti confiteri ſua peccata Sacerdoti ſignis, & geſticulationibus, & eo modo quo melius poteſt, ad quod adhibendus eſt Sacerdos, qui eius geſticulationes, & ſigna, & videre, & intelligere ſit ſolitus, ac propterea ſi ex ipſis ſignis appareret, & intellectum habere, & non ignorare quid agat, danda ei eſset etiam Eucharistia.* De hac tamen re vide *Dianam reſ. cit. 93.*

PRIVILEGIUM VIGESIMUM

Regularis excommunicatus ob violentam manuum iniectionem in Clericum, ignorans probabiliter talem excommunicationem præbere impedimentum ſuſcipiendi Ordines, & eos ſuſcipit, non incurrit ſuſpenſionem Papalem (ſi factum eius non eſt grave) cum poſſit iſte diſpenſari à ſuo Prælato Regulari.

780 Regularis, qui excommunicatus exiſtens propter percuſſionem Clerici, Ordines ſuſcipit, incurrit utique in ſuſpenſionem *Cap. cum illorum, de Sent. Excomm.* Circa quã tamen ſuſpenſionem advertit *Præpoſitus in 3. par. qu. 3. de Suſpenſ. dub. 5 n. 38. et 39.* apud, & cum *Diana Tom. 5. Coordin. tract. 3. reſ. 33. Ex par. 5. tract. 10. reſ. 58.* Ad hoc ut incurratur requiri ſimpliciter, ut Ordo ſuſcipiatur ſcienter, in contemptum diſciplinæ Eccleſiaſticæ. Hinc dilatant, ac extendunt privilegium propoſitum per hæc verba ſimpliciter. *Vt hac cenſura incurratur requiritur ut Ordo recipiatur ſcienter in contemptum diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ut habetur Cap. cit. Vnde qui ignorans excommunicationem præbere huiuſmodi impedimentum Ordines ſuſcepit, non incurrit cenſuram quamvis ignorantia eſſet craſſa, vel etiam ſupina, quod valde notandum eſt.* Ita P. *Diana, ex Præpoſito cit.* At revera huic ignorantię non tantum privilegii confert *dictum Canonicum Caput*, ut relati Doctores, quod apertiſsimè conſtat ex textu ipſo, preſsè definiente, & ad normam tantum huius

pro.

propoſiti privilegii; ut ſequitur: *Si excommunicatus pro manuum iniectione, ſcienter recipit Ordines, ſi eſt Clericus ſecularis deponendus eſt: Si Regularis, ab executione Ordinis eſt ſuſpenſus. Qui ignorans ius, & factum, sic excommunicatus recipit Ordines, si eſt Clericus ſecularis diſpenſat tum eo ſolus Papa: Si Regularis, diſpenſat Abbas, si ignorantia eſt probabilis, & factum non eſt grave:* poſtrema hæc verba, ſunt ad literam privilegium propoſitum: Ergo verum, ad normam tamen ſolum huius *Canonici Capitis*, contra citatos *Præpoſitum*, & *P. Dianam*.

781 Et quamvis textus ipſe loquatur de Abbate, intelligendus etiam eſt de quolibet Prælato Regulari, ut pariter notat *Fagnanus in eodem Cap. Cum illorum n. 26.* ubi ſic: *Nota Abbatem quandoque poſſe diſpenſare ſuper irregularitate, ſcilicet cum Monacho ſuo, qui exiſtens in excommunicatione propter exceſsum non gravem, ex ignorantia probabili ſuſcipit Ordines, ut hic per Abbat. Marian. Socin. etc. Et quod dictum eſt de Abbate, intelligas etiam de quolibet Priore Conventuali, vel Prælato Regulari, ſecundum Innocent. hic, etc.* ita *Fagnanus* confirmans, ut patet, (cum ab ipſo allegatis) privilegium noſtrum. Quis autem dicatur exceſſus non gravis, & ſuper quo diſpenſare poſsit Abbas ut in privilegio, colligi poteſt ex Textu ipſo *d. Capitis*. Eſt enim ille qui diſtinguitur ab atroci, enormi, &c. videlicet à mutilatione mẽbri, efoſione oculi, effuſione ſanguinis, &c. Et etiam ille, qui conſideratur enormis, habito reſpectu qualitatis perſonæ (in quam manus iniecta fuit) loci, &c. Qua de re præter *textum d. Capitis:* habes eundem *Fagnanum l. 1. à n. 16. uſque ad 25. incluſivè*, & alios ab ipſo relatos.

PRIVILEGIUM XXI.

Ignoranter promittens Epiſcopo non petiturus ab eo alimenta, ſi abſque titulo Ordinetur, non incurrit ſuſpenſionem.

782 EX *Cap. pen. de Simon.* Qui ordinat aliquem accepta ab eo promiſſione, aut iuramento, quod non petet ab eo Beneficium, aut alimenta. Item cum tali promiſſione eundem præſentans, ſuſpenduntur per triennium; ille à collatione, iſte ab exercitio Ordinum: Ordinatus verò ab Ordine ſic ſuſcepto, donec à Papa abſolvatur: niſi ob ignorantiam iuris Ordinatus iſte ab huiuſmodi ſuſpenſione (ut in propoſito privilegio) excuſetur, uti eundem (ignorantia interveniente) excuſant *Suarez de Cenſuris diſp. 31. ſec. 2. num. 34. Coninch de Sacramentis diſp. 25. dub. 5. n. 37. Diana to. 5. Coordin. tract. 3. reſ. 53. ex par. 5. tract. 10. reſ. 54.* Et quamvis huiuſmodi ſuſpenſio *ex Cap. Per tuas nobis 37. eodem tit.* incurri videatur etiam ſi promiſſio, aut iuramentum, ſeu pactum illud factum fuerit ex ignorantia; ibi, *ita ut ſe in hoc nihil illicitum agere exiſtimaverit*, & ad eum etiam, qui neſciebat, videatur conſequenter ſuſpenſio hæc extendi: hoc intelligendum eſſe quoad forum externum tantum, in quo præſumitur deliquiſſe, docent expreſsè citati, & præcipuè *Suarez n. cit. in fine*: dum ſic: *Illa ignorãtia, cum ſit iuris, & in re adeò clara, non præſumitur probabilis. Si autem eſſe contingeret, videretur excuſare, quidquid ſit de præſumptione iuris. Argumento cap. Si quis à Simoniacis p. quæſt. p.*

PRIVILEGIUM XXII.

Qui per ignorantiam inculpatam ordinatus fuit ab Epiſcopo Hæretico, Schiſmatico, Excommunicato, Interdicto, aut Simoniaco, Suſpenſionem non incurrit.

783 QUi ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, ſchiſmatico, vel hæretico, aut ſimoniaco, manet ſuſpenſus: ſic habetur in *Cap. p. & 2. de Schiſmaticis*; & per textus ibi, ac per plura alia, quæ habentur 9. *qu. p.* dicentia talem ordinationem eſſe irritam, non quidem quoad ſubſtantiã, ſed quoad uſum Ordinis, ob vitium Ordinantis, quod idem eſt ac aſſerere per talem ordinationem non dari Ordinis executionem, conſequenter ſic ordinatum manere ſuſpenſum: in quo Doctores *in dictum Cap.* conveniunt communiter, ut teſtatur etiam *Suarez de Cenſuris diſp. 31. ſec. p. n. 61.* Idemque docent *Summiſtæ* apud eundem, quibus addendi infra citandi.

784 Quoniam autem contingere poteſt, ut quis abſque ſua culpa, per invincibilem videlicet, inculpabilemque ignorantiam (quod per *Suarez l. c. n. 62.* facilè poteſt accidere, per facti præcipue ignorantiam de alterius excommunicatione) à talibus Ordines recipiat, is utique, ab huiuſmodi ſuſpenſione, ut in propoſito privilegio, excuſabitur: uti eundemmet excuſare videtur *Innocẽt. Abbas, & Covarr.* relati à *Suarez n. cit* 62. & præterea *Coninch de Sacramentis diſp. 15. dub. 5. ſub num.* 34. *Verſ. Quare omnino*, ubi ſic: *Omnino credo dicendum, tales (ignorantes videlicet) non incurrere veram ſuſpenſionem, ſed ut ſummum aliquam inhabilitatem, quæ eos præſertim in foro externo ab executione Ordinum impediat, donec ad miniſtrandum à legitimo Iudice facultatem accipiant, contra tamen facientes non fiunt irregulares*: ut benè notat *Avila 3. par. diſp. 5. dub. 8. Verſ. ad Argumentum, & Suarez diſp. 31. ſec. p n. 62.* Nota ly *præſertim in foro externo*: quia privilegium noſtrum è contra *de foro interno præſertim* intelligendum eſt. Cui privilegio maximè favet *cap. Si quis à Simoniacis p. q. p.* ubi de Ordinatis à Simoniacis dicitur, ſi probare potuerint ex ignorãtia (utique inculpabili) id feciſſe, in ſuis gradibus, & Ordinibus eſſe recipiendos. Favet etiam *Cap. Ordinationem 9. qu. p.* ibi enim: *Niſi probare voluerint ſe, cum ordinarentur, eos neſciſſe damnatos*. Accedit etiam ratio fundamentalis, & convincens: Quia ſuſpenſio eſt cenſura, & poena, quæ non incurritur ſine culpa, & peccato, ergo excuſata culpa per ignorantiam invincibilem, non contrahitur poena: ergo qui per ignorantiam probabilem, & invincibilem, à recenſitis in hoc privilegio, recepit Ordines, non manet ſuſpenſus; nec ſuſpenſionem incurrit. Quidã vir Doctus (innominatus) apud *Avilam dub. cit. Verſ. Contra hos*: victus hoc argumento concedit conſequentiam: & in conſequens privilegium ipſum, quod facit etiam *Bernard. Diaz in Practica ſua* apud eundem *Avilam*.

785 Qui tamen, non totaliter adhærens huic noſtro privilegio, imò potius oppoſitum (uti apud ipſum magis probabile) amplectens, quod videlicet ſuſpenſio talis incurratur etiam ab ignorante invincibiliter, *l. c. Verſu Ad argumentum*, reſpondet ad argumentum factum. Quod huiuſmodi ſuſpenſio quando incurritur ab ignorante invincibiliter, non eſt verè cenſura, nam hæc ſolum imponi poteſt pro culpa (hinc qui in hac ſuſpenſione celebraret, non fieret irregularis) ſed eſt defectus quidam executionis: noluit enim Eccleſia quod non habentes Ordinum executionem, eam conferant aliis, cum nemo det quod non habet; & hanc rationem aſſignant Doctores, non culpam Ordinati. Ita ad argumentum factum reſpondet *Avila*: Quod facit etiam *Suarez n. cit. 62.* per

hæc

hæc verba: *Hæc ſententia* (ſeu reſponſio) *probanda eſt, quia iura ſimpliciter irritant ut poſſunt, hanc Ordinationem, non ob culpam Ordinati, ſed in iniuriam Ordinantis. Cum enim talis Epiſcopus non habeat uſum Ordinum, nec illum dare permittitur. Non quod intrinſecè, & ex natura rei hoc ſequatur, pendet namque ex prohibitione Eccleſiæ, ſed quod illam congruentiam conſideraverint iura, quæ hoc diſponunt, quia nemo dat quod non habet. Hinc eſt quod in cap. Si qui à Simoniacis p. qu. p. & in Cap. Ab excommunicatis, ſignificatur, etiam probabiliter ignorantes, diſpenſatione indigere; quia videlicet nemo dat quod non habet: Suſpenſus, vel excom municatus, uſum Ordinis non habet, & ideo illum non confert, hæc tamen ſuſpenſio non eſt poena, nec propriè ſuſpenſio, quæ ſit cenſura; ſed ſolus effectus, vel potius defectus conſequens ex defectu (ut ſic dicam) virtutis activæ Ordinantis.* Hactenus Suarez, cuius, necnon *Avilæ* doctrina, ac reſponſio, non improbatur omnino *à Coninch Verſu cit. in fine*.

786 Verum tali etiam probabilitate ſuppoſita, & admiſſa, neque ruit ob id privilegium noſtrum, imò vim potius, acrobur ex eadem acquirit. Hoc apertiſsimè conſtat, deduciturque ex ventre eiuſdem doctrinæ, dum Authores, & Aſseclæ illius, ore rotundo aſſerunt (ut patet ex eorundemmet verbis) quod dicta ſuſpenſio, quādo incurritur ab ignorante invincibiliter, non eſt verè cenſura, nec poena, cum hæc ſolum pro culpa (quę hic non committitur) imponi poſſit. Unde etiam, qui in hac ſuſpenſione celebraret, per ipſoſmet Authores, non fieret irregularis. Excuſat ergo ignorantia (ex vi huius doctrinæ) veram, & realem ſuſpenſionem, ut intendit privilegium, licet etiam concederemus, quod à recenſitis Ordinatus contraheret defectum illum, quem dicunt *Executionis*, ex defectu tantum activitatis in Ordinante: huius tamen executionis defectus facilis eſt diſpenſatio (concludit *Suarez n. cit. 62. in fine*) conceditur-que ab Epiſcopo. Sed

787 Quæres, An hoc prvilegium intelligendū ſit de Epiſcopo Excommunicato, ſuſpenſo, hæretico, &c. denunciato, & non tolerato? Reſpondeo affirmativè. De hoc etenim D. D. etiam intelligunt, affirmantes, quod ſuſpenſio incurratur quando quis ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, hæretico, &c. Et ratio eſt clara, quia hos ſolos vitare debemus: & toleratorum actus in gratiam, & utilitatem aliorum validi ſunt per *Extravag. Ad evitanda*. Ità præſertim *Navarr. in Man. cap. 27. ſub. n. 241. Verſu, Quarto quod* ibi: *Qui ab Epiſcopo excommunicato, interdicto, aut ſuſpenſo, ſimoniaco, hæretico, aut depoſito, aut degradato ordinatur, ſuſcipit characterem, non tamen executionem; ſiquidem qui eam non habet, alteri dare non poteſt: modo ſit denunciatus talis, per Extravag. ad evitanda. Poteſt autem Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui ignorans denunciationem, Ordinatur, arg. c. ſi. de Ord. ab Epiſcop. & c. ſtatuimus, & c ſi à Simoniacis p. qu. p.* Idem habet *Avila Dub. cit. 8. in. princip.* ſub his verbis: *Incurritur ſuſpenſio quando aliquis Ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, ſchiſmatico, vel hæretico, intellige nominatim denunciato; ut advertunt Tabiena, & Armilla; vel etiam à degradato. Sic habetur ex cap. p. de Schiſmaticis, &c. Quod intelligitur etiamſi is qui ordinatur id ignoret, &c.* Hiſque addo (aliis omiſſis) *Coninch dub. cit. 5. num. 31.* qui & ipſe affirmat ſic: *Suſpenſus eſt, Ordinatus ab Epiſcopo hæretico, ſchiſmatico, excommunicato, interdicto, non toleratis, aut à Simoniaco per ſententiam declarato, hos enim ſolos etiam ſi in Sacris, iam tenemur vitare: & toleratorum actus in gratiam, & utilitatem aliorum validi ſunt, poſt Extravag. Ad evitanda.*

PRIVILEGIUM XXIII.

Qui ignoranter Ordinatus fuit ſimoniacè, hoc eſt, ipſo neſciente, ac ignaro, pecunia ab Amico data fuit Epiſcopo, ut eum in Ordinatorum numerum referret, ſuſpenſionem non incurrit.

788 QUi recipit Ordines ſimoniacè, eſt ipſo iure ſuſpenſus non ſolum ab Ordine ſic ſuſcepto, verum etiam ab aliis prius ritè ſuſceptis, ut docent *Sylveſter Verbo Suſpenſio qu* 7. *Henriquez libr.* 13. *cap.* 37. *n.* 3. (ubi ait hanc eſſe receptam Doctorum ſententiam) *Avila de Cenſuris p.*3. *diſp.*5. *dub.*9. *concl.p.* & *Thomiſtæ* apud ipſum. Probant, tum *ex Cap. Inquiſitionis de accuſat.* Tum *ex cap. Per tuas el* 2. *de Simonia*. Tum etiam, & efficacius *ex Extravag.* 2. *de Simonia*, ubi expreſsè: *Declaramus, quod omnes illi, qui ſimoniacè ordinati fuerint, à ſuorum ſint Ordinum executione ſuſpenſi*. Qui tamen recipit Ordines ſimoniacè ignoranter (ut quando Cognatus v. g. vel Amicus, me ignorante, dat pretium Epiſcopo, ut conferat mihi Ordines) manet ſuſpenſus tantum ab Ordine ſic ſuſcepto per *D. Thom* 2. 2. *qu.* 100. *artic.* 6. *ad* 3. *Arragon. ibi concluſ.*4. *Sylveſt. l. c.* & *Avilam dub. cit. Concluſ.* 2. (expreſsè loquentes de ignorantia omnino inculpabili.) Limitat tamen *Avila* hanc ſuam ſecundam concluſionem, dicendo, *ſe intelligere, quod maneat ſuſpenſus non ſuſpenſione, quæ ſit cenſura*: quæ limitatio ſequitur ex doctrina eiuſdem *Avilæ*, in præcedenti privilegio tradita: quia videlicet, ſuppoſita invincibili ignorantia, nec per ipſum videtur incurri poſſe vera cenſura, quia hæc eſt poena, quæ ceſſat excuſata culpa, ut docent etiam communiter. Videtur igitur tantum, quod poſſit incurri ſuſpenſio lato modo, hoc eſt, quod non vera ſuſpenſio in rigore poſſit cõtrahi, ſed potius (& ad ſummũ) defectus ille executionis Ordinis ſimoniacè abſque culpa ſuſcepti, de quo defectu in præcedenti privilegio idem *Avila*, & alii.

789 Ergo ſecundum hanc doctrinam, & limitationem, qui ignoranter ſimoniacè ordinatus fuit, veram ſuſpenſionem in rigore non incurrit: ergo verum privilegium propoſitum, etiam per *Avilam*, ſaltem in dicta ſua limitatione, & ſententia. Verum inquam inſuper, ſimpliciter, & abſque recitata limitatione, in ſententia etiam plurium, & Claſsicorum, D. D. Nam *Henriquez cap. cit.* 37 *num.* 4. abſolutè ſic: *Qui recipit Ordines ſcienter à ſimoniaco Epiſcopo, manet ab eo Ordine ſuſpenſus. Si tamen probabili ignorantia excuſatus eſt à culpa mortali, excuſatur & à poena ſuſpenſionis, quamvis poſtea factum reſciverit: ut ſi eo neſciente, Pater, aut Amicus pro ipſius Ordinatione dederat pretium pecuniæ Epiſcopo, aut tertio mediatori*. Huic eidem doctrinæ, ac privilegio ſubſcribit, cum aliis, *Bonacina Tomo primo tit. De Suſpenſione, diſputat.*3. *punc.* 5. §. *primo ſub num.* 9. *Verſu Dixi ſcienter*, & quidem & ipſe abſolutè, ut ſequitur. *Recipiens Ordinem ſimoniacè, ſed bona fide, & ignoranter, non incurrit ſuſpenſionem, cum ignorantia excuſet a Cenſuris, ut accidit quando Pater ipſo ignorante dedit Epiſcopo pecuniam, ut illi conferret Ordines. Ita Sayrus, Suarez, Filliuccius, Coninchus, & Henriquez. Et hoc verum videtur, quamvis ille, qui ignoranter ordinatus eſt per ſimoniam, ratificet poſtea promiſsionem factam ab amico: nam ratihabitio non comparatur mandato in poenis, niſi in iure exprimatur. Ita Henriquez l. c. n.* 4. & *alii*. Quibus addo *Dianam tom.* 5. *Coordin. tract.* 3. *reſ.* 54. *num.* 2. *ex par.* 5. *tra ct* 10. *reſolutione* 56. ubi ait, ſe huic privilegio, ac ſententiæ adhærere: *Quia* (inquit) *uti aliena ſimonia non impedit veram receptionem Ordinis, ita neque executionem illius, quando in-*

inculpatè recipitur. Ita *Diana reſ. cit.* 54. *Coordinata*. Repetens ſequenti *reſ.* 55. *ex par.* 11. *tr.* 5. *& Miſcell.* 5. *reſ.* 16. cum *Stephano Baunio In Praxi Beneficiorum diſp.* 16. *qu.* 62. *dub.* 6. *Ignorantem, ſua cauſa factam eſſe ſimoniam, poena propria non affici*.

PRIVILEGIUM XXIV.

Ignorantia, quæ quandoque in foro fori non excuſat à poena, ab hac, & à culpa excuſat in foro poli.

790 Certum eſt hoc privilegiũ, ab omnibuſque utriuſque Iuris Doctoribus communiter admiſſum; ac à nobis diverſis in locis huius Tractatus ſparſim præſuppoſitum: Modo autem hic ſpeciatim proponitur, atque probatur. Quia certiſſimum eſt, quod ignorantia antecedens iuris, ſive communis, ſive particularis, excuſat à peccato ipſo, & à culpa contra eandem legem, & etiam à poena eiuſdem legis, hocque tanquam prorſus indubitatum docuerunt *D. Tho. pr.* 2. *qu.* 76. *ar.* 3. *& ibi Caiet.* aliique *D. Thom. Expoſitores*. Præterea *Suarez de legib. lib.* 5. *cap.* 12. *n.* 6. *&* 7. *Bonacina De Peccatis diſput.* 2. *qu.* 8. *punc.* 3. *num.* 8. *Sanchez in Decal. libr. p. cap.* 16. *num.* 21. & innumeri, inter quos præcipuè *Paſſerinus Dominicanus in primum libr.* 6. *Decretal. in Capite Vt Animar.* 2 *qu. primæ art.* 17. *n.* 347. ubi plures alios allegat. Et ratio omnium eſt: Quia ignorantia invincibilis etiam ſi ſit iuris communis, nedum particularis, excuſat à culpa, quia excuſat à voluntaria tranſgreſſione legis; ergo & à poena: Conſequentia hæc probatur: quia lex iuſta non imponit poenam, niſi ut poenam, ſed ablata culpa, non habet locum poena ut poena, ergo nec debitum eius, ergo talis ignorantia, quæ tollit culpam, excuſat omnino à pęna. Et hoc in utroque foro.

791 Verum, quia quoad utrumque forum excuſare quandoq; talis ignorantia non videtur, in foro fori videlicet, ſeu externo foro, ut in privilegio, ideo in huius certiſſimam firmitatem, declarationemve, advertatur, uti optimè advertit etiam idem *Paſſarinus l. c. num.* 348. *fol. mihi* 140. quod aliud eſt ignorantiam non præſumi, & non credi, ideoq; actum ignoranter factum non excuſari: aliud eſt ignorantiam iuris cuiuſcumq; ſi adſit, & ſit antecedens non excuſare agentem à culpa contra legem, & à poena legis. In foro fori, & externo, ignorantia eius, quod quiſque tenetur, & poteſt ſcire, certè non præſumitur, neque creditur, niſi probetur. Hinc commune eſt Canoniſtarum, & Iuriſperitorum aſſertum, deſumptum *ex Regula* 13. *de Regulis Iuris in* 6. quod iuris ignorantia non excuſat, quia non præſumitur eſſe, nec creditur, niſi probetur. Quod verò excuſet & ſuffragetur ſi probetur illam fuiſſe antecedentem, patet clariſſimè ex iure ipſo admittente excuſationem ignorãtiæ iuris in Militibus, Mulieribus, Pueris, in minoribus, in quibus ignorantia præſumi poteſt, *l. p. C. De Iur. & facti ignor. Fagnan. cap. Ex parte n.* 10. *de Regular. Anchiaran. conſ.* 393. *num.* 7. *Tuſc us Verb. Ignorantia concluſ.* 11. *num.* 9. *&* 12. In quibus igitur non præſumitur ignorantia, hæc non dicitur excuſare, nec creditur, niſi probetur. At coram Deo, qui omnia videt talia qualia ſunt, & etiam coram Iudicibus, ſi eiſdemmet conſtet de ea, ignorantia antecedens utique excuſat ignorantem in utroque foro. Et ſi eiſdem de ea non conſtet, excuſat tantum à culpa & à poena legis, & iuris, coram Deo ad normam propoſiti privilegii. Vide *Paſſarinum num. cit.* 348. *in fine*: ubi benè docet, adeo verum eſſe quod ignorantia antecedens coram Deo excuſet, necnon coram Iudice apud quem de ea conſtat, ut non detur poteſtas in terra, quæ oppoſitum decernere poſſit; quia non datur poteſtas, quæ naturas re-

rerum poſſit mutare. Nec fieri poteſt, ut quod eſt ignoratum involuntariè, & ex ignorantia eſt,ſit voluntarium,quia impoſſibile eſt, voluntarem liberè velle, quod ignoratur.Sed & pariter eſt impoſſibile, quod ſit peccatum, quod non eſt voluntarium,igitur eſt impoſſibile,quod ſit peccatum, quod ex ignorantia antecedenti eſt factum.

792 Ex poſitis initio numeri præcedentis, obiter colligo, merito me concludere *in fine privilegii* 31. *huius Cap. n.* 761. Confeſſarium ſolicitantem, non evadere poenas(in foro fori) *Gregorianæ Conſtitutionis*, contra ſuum impium, nefandumve ſcelus in Conſtitutione ipſa definitas, quamvis eiuſdem habuerit,& allegaverit invincibilem ignorantiã,quia videlicet, eſto etiam talem ignorantiam habuerit,non excuſatur in foro exteriori, nec ei creditur, cum potuerit, ac teneatur ex ſuo officio eandem ſcire,ideo non præſumitur tali ipſum ignorantia laboraſſe, atque adeò à Iudice punitur, & puniri debet, &c. An vero quoad eas leges,& iura,quæ unuſquiſque ſpectato ſuo ſtatu, conditione,& officio, tenetur ſcire, ſi invincibiliter neſcit, ac ignoret, detur in Iudicio, & apud Iudicem locus probationi propriæ huius ignorantiæ, in Rei favorem, & levamen? Reſpondeo affirmativè, quod etiam patet ex numero antecedenti,in quo dicitur tantum,quod talis ignorantia in foro exteriori non creditur, nec præſumitur, non quidem ſimpliciter, ſed cum addito,*niſi probetur*.Quomodo autem probari poſſit, vide *Privilegium* 33. huius Capitis,ac totius Tractatus poſtremum.

793 Et ſi probari (conſequenter dari) poteſt ignorantia invincibilis eorum, quæ ad proprium ſtatum, conditionem, & officium ſpectant, ſequitur, Regulam illam, ut ſcilicet cenſeatur ignorantia nõ probabilis,ſed culpabilis,cum quis ignorat ea, quæ ex officio ſcire tenetur, aut conſiderare, non eſſe univerſaliter veram in foro conſcientiæ,quod etiam affirmamus initio huius *Tract. n.* 20. & docent pariter *Suar. de Cenſ. diſp.* 4. *ſec.* 8. *n.* 15. *Vaſquez in pr.* 2. *qu.* 76. *diſp.* 123. *cap.* 2. *n.* 6. *Sanchez libr.* 1. *Moral. cap.* 16. *n.* 27. *Paſſerinus qu. cit. art.* 5. *n.* 133. aliique, unanimiter affirmantes,dictam regulam non eſſe univerſaliter veram, ſi namque vera eſſet, nulla ignorantia invincibilis, vel probabilis iuris alicuius poſſet dari, quia nullum ius eſt, quod ſcire non teneantur illi,quos ius illud obligat. Verum quidem eſt, quod ignorantia, aut inconſideratio eorum, quæ quis ex officio ſcire tenetur, rarius poteſt eſſe, aut invincibilis, aut probabilis. Unuſquiſque enim tenetur inquirere leges, quæ ſpectant ad officiũ ſuum. *Gregorius Martinez p.* 2. *q.* 76. *art.* 2. *dub.* 5. *concluſ.* 7. *Alvarez ibidem diſp.* 153. *n.* 16. *Tabiena Verb. Ignorantia n.p. Magiſter Serra. Monteſinus, apud, & cum Paſſerino num. cit.* Et quivis de facto tantam ſcientiam habere debet de concernentibus ad ſuum ſtatum, & officium, ut ſciat communia, ea videlicet, quæ communiter ab aliis eiuſdem ſtatus, & Officii non ignorãtur, & quod de aliis particularibus,ſeu ſpecialibus ſciat dubitare, ut occaſione adveniente, poſſit veritatem inquirere ſicuti debet: ita citati D. D. Contingere nihilominus poteſt, quod aliquis ignoret probabiliter id quod ad ſtatum ſuum pertinet, vel officium; eo quia vel nulla cogitatione,aut excitatione præventus fuerit, aut ſaltem dubitaverit, an detur lex hoc, vel illud prohibens; vel ut hic, & nunc recordaretur, & illius conſiderationem haberet;vel quia ex probabili iudicio, & bona fide erret. Hinc deduc cum *Paſſerino l. c. n.* 124. non coincidere in idem, *ſcire, & debere ſcire*, quaſi moraliter abſolutè cenſeri debeat ſcire, qui ſcire tenetur, & illũ ut talem puniri debeat, qui neſcivit quod tenebatur ſcire. Ut enim ignorantia ſit culpabilis nõ ſufficit,quod ignorans teneatur ſcire, ſed neceſſe eſt, quod proximè moraliter id poſſit, aliquando autem contingit ut homo non

ſit

ſit in actu, ut poſſit moraliter ſcire, quando videlicet, vel nullo modo eſt ad hoc ſic excitatus ut ſcientiam quærat, vel non habet neceſsaria ad ſcientiam acquirendam, vel non tenetur adhibere maius ſtudium ad ſciendum, quam illud quod adhibuit; vel bona fide, & non ex negligentia, oppoſitum, verum credidit.

PRIVILEGIUM XXV.

Ignorans Conſtitutionem Sixti V. *in qua reſervavit ſibi abſolutionem eorum, qui malè promoventur ad Ordines, excuſatur ab illa incurrenda.*

794 ITa expreſsè *Sanchez de Matrimonio tom.* 3. *libr.* 9. *diſp.* 32. *n.* 18. & *Diana tom.* 5. *Coordin. tract.* 7. *reſ.* 62. *n.* 5. *ex par.* 7. *tract.* 4. *reſ.* 14. Uterque ſub ſequentibus: *Sixtus V. ſibi reſervavit abſolutionem eorum, qui malè promoventur ad Ordines, ſi quis autem ignoraret hanc Conſtitutionem, non incurreret hanc reſervationem, & ſi, is, qui malè promoveretur ad Ordines ſciret ſe peccare. Ratio eſt, quia hac reſervatio eſt poena ſtatuta in odium delinquentis, ut proinde ab ea incurrenda excuſet ignorantia* (Vide *Lugum de Poenit. diſp.* 20. *ſec.* 2. *n.* 11. *& Baſſæum Verbo Ignorantia n.* 17. *Verſu Sed dubium eſt.*) Hoc idem, & in aliis privilegiis viſum eſt, idcirco de eodem hic ſatis: hinc tamen ſit

PRIVILEGIUM XXVI.

Ignorans & Conſtitutionem Gregorii XIII. *in qua tulit Excommunicationem in eos, qui aliquid dederint, promiſerint, acceperint, aut acceptaverint promiſſione pro iuſtitia, aut gratia à Sede Apoſtolica obtinenda: & quod nullus poſſit abſolvi ante realem reſtitutionem eorum, quæ pro tali gratia fuerint accepta, ut patet* ex Extravag. edita anno 1575. *immunis eſt ab hac reſervatione.*

795 SEquitur hoc privilegium, tũ ex antecedenti, tum ex pluribus aliis poſitis ſub *Cap.* 4. huius Tractatus. Et ratio eſt eadem, ac præcedentis: Quia videlicet, & huius generis reſervatio, eſt pœna contra tranſgreſſores dictæ Conſtitutionis, aut legis impoſita: ergo ſequitur naturam principalis, ideſt legis; cum autem ignorantia legis excuſet à tranſgreſſione, excuſabit etiam à pœna. Ità etiam *Molina de Iuſt. to. p. tr.* 2. *diſp.* 92. *Verſu Cum Gregor. XIII. Sanchez n. cit.* 18. *Diana reſ. cit.* 62. *n.* 6. ubi etiam refert *Mazzuchellum de Caſib. Reſerv.*

PRIVILEGIUM XXVII.

Qui durante Matrimonio ignoranter ſuſcepit Sacros Ordines, Suſpenſionem non incurrit.

796 SUſpenſio incurritur ab eo, qui durante Matrimonio (etiam non conſummato) *præſumit* ſuſcipere Sacros Ordines, extra caſus à iure conceſſos. *Ioannes XXII. in Extravag. Antiquæ, de Voto*: Dicitur *præſumit*; hinc, Qui ſolum ex ignorantia procedit, & accedit ad Ordines Sacros, cum ratione ignorantiæ non dicatur præſumere, uti nec verè præſumit, hanc ſuſpenſionem nõ incurrit. Hoc affirmat præſens privilegium, quod confirmat P*ater Diana tom.* 5. *Coordin. tract.* 3. *reſ.* 61 *ex p.* 5. *tract.* 10. *reſ.* 59. dum ibi ſic: *Ad hanc Cenſuram incurrendam requiritur præſumptio, unde qui ſolum ex ignorantia procedit, licet craſſa, vel ſupina, non ſuſpenditur, & ſoluto matrimonio, poteſt in Ordinibus miniſtrare, ſin nullam aliud intercedat impedimentum, & multo magis ſi bona fide proceſſerit. Durante tamen matrimonio non poteſt. Si præſumpſerit Ordinem ſuſcipere, non poteſt in eo miniſtrare, etiam ſoluto matrimonio, nec poteſt ad alium aſcendere, vel promoveri ad Officium, vel beneficium Eccleſiaſticum, & niſi talis profiteatur in Religione approbata, ſolus Pontifex* po-

poteſt eum abſolvere, ut Extravag. cit. Si profiteatur, poteſt Diœceſanus diſpenſare, ut ibidem habetur. Et hæc omnia docet Præpoſ. in 3. par. qu. 3. de Suſpenſ. dub. 5. n. 40. Unde ego olim ſine aliqua diſpenſatione celebrare feci poſt mortem Uxoris quemdam ſic Ordinatum, qui bona fide Ordinem ſuſcepit, credens Coniugem eſſe mortuam. Hactenus *Diana*, & optimè ad privilegium noſtrum.

PRIVILEGIUM XXVIII.

Excommunicatus denunciatus, vitandus, conferens Sacramenta ex ignorantia invincibili, aut naturali inadvertentia, à peccato mortali excuſatur.

797 EXcommunicatus denunciatus, qui, & *vitandus* communiter appellatur, activa Sacramentorum communicatione, & Sacrificii oblatione privatus eſt, *cap. Latores, de Clerico excommunicato miniſtrante*, & *cap. Si celebrat, eodem tit.* idque ſub peccato mortali, cum tam gravis materia ſit actio miniſtrandi, quam recipiendi Sacramentum. Ab hoc autem peccato, ignorantiæ, & naturalis inadvertentiæ privilegiũ excuſat; quod conſtat patenter *Ex cap. Apoſtolicæ de Cler. Excomm. miniſtrante*. Affirmat *Diana tom. 1. Coord. tract. p. reſ. 15. §. p. ex par. 5 tr. 9 reſ. 83.* ibi: *Excuſatur tamen per ignorantiã invincibilem, & naturalem inadvertentiã, cap. Apoſtolicæ, &c.* Confirmatque *Philippus Faber de Cenſur. in 4. ſent. diſt. 25. diſp. 4. cap. 4. n. 165.* ubi ſic: *Certum eſt excommunicatum denunciatum, & publicum percuſſorem Clerici peccare mortaliter adminiſtrando aliquod Sacramentum. Difficultas tamen eſt, an in aliquo caſu excuſetur à peccato; ita ut poſsit ſine periculo miniſtrare? Ad quam reſpondetur primo, excuſari per ignorantiam invincibilem, naturalem oblivionem, vel inadvertentiam, ut diximus de receptione paſsiva.* Ita *Faber l. c.* relatus à *P. Diana tom. 5. citato, tract. p. reſ. 16. num. 3. in principio ex par. 5. tract. 9. reſ. 96.*

PRIVILEGIUM XXIX.

Ignorantia Regulæ quandoque excuſare poteſt in Conſcientia à ſui obſervantia.

798 QUærens *Rodriquez to. 4. Qq. Canonicar. Regularium in Praxi Crimin. Tit. p. cap. 2. n. 25. Quando excuſet Ignorantia Regulæ?* Videtur reſpondere: Quotieſcumque noviter profeſſus, ignorantiam prætendit auſteritatis illius: Optima reſponſio, tunc enim ſolum videtur excuſare poſſe in conſcientia à ſui obſervantia (ut in privilegio) reſpectu ſaltem talis auſteritatis, tempore Novitiatus, & probationis ſimpliciter ignoratæ. Hinc idem *Rodriquez n. cit.* monet Superiores Regulares ut ſequitur: *Caveant Superiores in non permittẽdo, ut quis profeſſionem regularem emittat, niſi prius Regulam pluries non perlegerit, vel legi ab aliis non audiverit, nam aliquando aliquis Abbas non ita in omnibus, & per omnia, facit ipſam Regulam obſervari, præſertim in anno, in quo quis permanſit in probatione illius Regulæ; namque emiſſa profeſſione, mutatoq; Abbate, cum ad ſtrictiorem Regulæ obſervantiam devenit Abbas ſucceſſor, profeſſus de recenti, qui ipſam non legit, nec minus ab alio intellexit, & laxiorem probavit, recuſat ad illius obſervantiam cogendum eſſe, & quidem rectè, quia de tali ſupervenięti auſteritate prætendit ignorantiam.* Hæc *Rodriquez*, loquens (ut facit etiam privilegium) de excuſatione in conſcientia, quod conſtat, dum addit (utique pro exteriori foro) *quamvis tandem is non audiatur, ſed cogatur ad illius obſervantiam*: Sed *cogatur* inquam, quia in foro externo præſumitur non ignoraſse.

799 Sed *cogatur* inſuper: Quia ut docet *Navarr. p. p. Conſilior. lib. 3. de Regularibus Conſil. 22. num. 5.* Nullo iu-

iure neceſſarium eſt, quod Novitius probet, & experiatur omnes auſteritates Monaſterii in individuo, ſive in ſpecie, ſed ſufficit, ut experiatur auſteritatem eius in generali, per totum unum annum degendo ſub obedientia Prælati. Si enim ſtatim poſt ſuſceptum habitum inciperet ægrotare, & maneret æger quatuor, ſex, vel decem menſes intra Monaſterium ſub obedientia, poſſet in fine anni profiteri ſecundum mẽtem omnium Doctorum, quorum nemo dicit, aut auderet dicere contrarium: ergo abſque ulla lege non eſt dicendum, quod teneatur Novitius experire omnes auſteritates in ſpecie, ut obligetur ad ipſas,&c. ita *Navarr. n. 5. cit.* qui prętereа *eodem lib. 3. Conſil. 43. n. 2. in fine:* concludit: *Poſſe cogi ad ſervandam illam auſteritatem, ſi cum fuit profeſſus, non limitavit ſuam profeſſionem, & obligationem ad illum ſtatum vivendi, qui tunc ſervabatur.* Vide eundem *num. cit.* & *in Manuali cap. 12. num. 50.*

PRIVILEGIUM XXX.

Ignorans nullitatem ſuæ Profeſſionis, non manet obligatus, nec eam cum tali ignorantia ratificare cenſetur.

800 COmmuniter admittitur huiuſmodi privilegium: aſſerunt enim DD. unanimiter, ut aliquis Votum ſuum invalidum, ac invalidam profeſſionem ratificaſſe cenſeatur, non ſatis eſſe, credere, votum, aut profeſſionem, quam emiſit, fuiſſe validam, & ideò proponere eam adimplere, & ratione illius in Monaſterio permanere: ſed oportere, ut reſciat illus nullitatem, & velit illam de novo validare: ita ſingulariter tradunt Caiet. *2.2. qu. 189. art. 5.* (ubi, *Conſiderans ſuum Votum, credens illud eſſe abſolutè validum, intendit millies illud adimplere, non propterea coram Deo ratificavit, aut approbavit*) *Navarrus in Man. cap. 12. n. 71. Verſu, Decimo ſupponimus, & par. p. Conſilior. lib. 3. Conſil. 28. n. 7. & Conſil. 34. n. 4. Suarez De Relig. to. 3. lib. 7. cap. p. n. 4. Diana to. 7. Coord. tract. p. reſ. 185. ex p. 6. tr. 7. & Miſcell. 2. reſolut. 56. Vecch. diſput. 14. dub. 3. num. 2. Paſqualigus cent. p. q. 35. n. 6. Peyrin. De Prælato quæſt. 3. cap. p §. 5. n. 144,* & omnes apud, & cũ *Bordono de Profeſſione Regulari cap. 21. quæſt. 14. num. 28.* Ratio autem eſt: tum quia voluntas non fertur in incognitum, ergo ſi vult ratificare profeſſionem, debet eius nullitatem pręnoviſſe: tum quia ſine novo conſenſu non poteſt ratificari, ſed ignorans non conſentit, *l. ſi per errorem, ff. de Iuriſdict. omn. iudic. cauſa 29. qu. p. initio.* Ergo ignorans nullitatem ſuæ profeſſionis per quemcumque actum ſubſequentem, etiam intentione eam ratificandi, non ratificat, ſi ignorat eius nullitatem (niſi ratificet, ex ſuppoſitione etiam quod ſit invalidà) Igitur ignorans nullitatem ſuæ profeſſionis, non manet obligatus; nec eam cum tali ignorantia ratificare cenſetur: ſicque verum propoſitum privilegium.

801 Dicit privilegium, *non manet obligatus*, quia videlicet, verè profeſſionem non emiſit: uſque dum tamen manet in ignorantia invaliditatis eiuſdem, peccat contraveniendo illi, quia tunc agit contra propriam conſcientiam dictantem, erroneè ſe eſſe verum profeſſum, atque adeò obligatum, &c. Addidi (niſi ratificet ex ſuppoſitione etiam quod ſit invalida) quia excipiendus, qui ita ratificat profeſſionem, ut velit ratam eſſe, quamvis fortè ab initio fuerit invalida: nam ſic, eſto invalidam eſſe non agnoſcat determinatè, tamen ſub ſtatu poſſibili, & ſub conditione eam ratificare intendit, quod ſufficiens eſt ad invalidã profeſſionem ratificandam, quod etiam adnotavit cum *Leſſio*, Pater *Diana reſ. cit. 185. n. 2. in fine.* Affirmans in principio, & optimè, nec poſſe (præciſa hac conditione) ratificari profeſſionem, niſi profeſſus an-

anteſactę profeſſionis nullitatem cognoſcat: eo quia non poteſt habere voluntatem ratificãdi profeſſionem, niſi cognoſcat ratificationem eſſe ſibi poſſibilem: ſed ratificatio poſſibilis nõ eſt, niſi profeſſio nulla extiterit: ergo non poteſt habere voluntatem ratificandi, niſi nullitatem profeſſionis agnoſcat: ita *Diana*.

PRIVILEGIUM XXXI.

Sacerdos ſolicitans in Confeſſione, & ignorans Conſtitutionem Gregorii XV. *contra Confeſſarios ſolicitantes, excuſatur à poenis in illa latis, in foro tamen interno, non externo.*

802 Sicuti ab initio promulgationis dictæ Conſtitutionis potuit ipſa ignorari à Confeſſoribus ſolicitantibus, ſaltem non ſciri utique ab omnibus; ita etiam modo non eſt adeò moraliter impoſſibilis eiuſdem ignorantia in aliquo, & ſi non iuris, ſaltem facti, ideſt, quod ignoret, an aliquod factum quod reipſa ad ſolicitationem pertinet, comprehendatur in dicta Conſtitutione. Qua ſuppoſita ignorantia, dicit privilegium hoc, quod ſi ſolicitans, ſic ignoret *Conſtitutionis Gregorianæ* vigorem, excuſetur à poenis latis in illa. Quod privilegium communiter conceditur à Doctoribus, ut videre eſt apud *Thomam Hurtadum par. p. Reſolutionum Moralium tit. de Sacerdotib. Solicitantib. in Confeſs. tract.* 4. *cap.* 8. *reſ.* 6 1. §. *p. à n.* 822. *fol. mihi* 228. ibi: *Dico, ignorãtia huius Bullæ excuſat à poenis in illa latis. Eſt communis ſententia Doctorum. Ita Sanchez, Vaſquez, Diana, Ghilinus, Celeſtinus, Bonacina, Sayrus, Suarez, Eſcobar, &c. Et in caſu Bullæ, Ioannes à Trinitate, ſect. ultima, dub. ult. n.* 5. *Souſa tract. p. cap.* 20. *ubi hoc egregiè docet, &c.* Quibus adde *Ignatium Lupum In Edictum Sanctæ Inquiſitionis part. p. lib. p. art.* 4. *Diffic.* 2. *fol. mihi* 6.

803 Probat autem *Hurtadus* ſuum dictum, conſequenter privilegium noſtrum: Quia, & ſi ſolicitatio ad peccatum in Confeſsione, prohibitá ſit iure divino, de quo non eſt ignorantia, tamen ſi ignoratur poena impoſita iure humano, utique ignorans poenam, ab illa liberabitur. Sic enim *Innocentius Papa Epiſt.* 3. *cap. p.* ſcribens *Exuperio Tholoſano* dicit, *quod ignorantes Conſtitutionem Synetii Papæ ad Himerium Tarrac. epiſt. p. cap.* 7. qua ſuſpendebat Clericos incontinentes (utrumque refertur *Cap. Propoſuiſti, & cap. Plurimos* 82. *diſt.*) non incurrant præfatam poenam, quamvis non ignorarent prohibitam incontinentiam iure naturali, & divino. Quare ſolum obnoxius erit poenis latis iure divino, non vero latis iure humano, quod ignorat. Sicque ignorans legem, & Conſtitutionem, qua imponitur pro aliquo delicto, vel excommunicatio, vel irregularitas, aut ſuſpenſio, has nullo modo incurrit, ut eſt certa, & indubitata ſententia: hæc, & optimè dictus *Hurtadus*: quæ cohærent cum his, quæ tradita ſunt ſuperius in Privilegiis quarti Capitis, ad quæ brevitatis gratia mitto Lectorem in huius etiam confirmationem.

804 Qualis autem eſſe debeat huiuſmodi ignorantia ut excuſet, certum eſt per omnes invincibilem, & probabilem excuſare. Idem eſt (ait *Souſa de Solicitan. tract. p. cap.* 15. *apud d. Hurtadum l. c.* §. 2. *n.* 829.) ſi ignorantia fuerit vincibilis, & improbabilis ex culpa veniali, quia ob culpam levẽ non irrogatur poena adeo gravis: qui enim hac ignorantia laborat, non eſt ſuſpectus in fide: nec præſumitur contra illam deliquiſſe, quamvis enim inferat iniuriam Sacramento, eum illo abutatur per Sacrilegium quod committit contra reverentiam illi debitam iure naturæ; nihilominus ſicuti qui abutitur aliis Sacramentis, non eſt reus huius Bullæ, ita qui illam invincibiliter ignorat. Idemque docet apud eundem *Hurtadum* §. *cit.* 2. *n.* 830. *Ioannes à Trinitate l. c. n.* 9.

Ha-

Hactenus dicta, conceſsa eſſe intelligat, pius Lector, ad normam doctrinæ datæ *in Privilegio 24. huius Cap. n. 792* (uti & ſunt propoſita) pro ſolo videlicet interno foro, non externo ullo modo; in quo contra Solicitantem, & tam pudendum ipſiuſmet, ſacrilegiumque ſcelus, præſumenda utique *Conſtitutionis Gregorianæ* relatę, notitia, & ſcientia. Unde ne Solicitans remaneat impunitus, contra ipſum, utpote ſummè impium, ac criminoſum, exercendum erit Iudicium abſque miſericordia, nec præſumenda in ipſo, vel credenda ignorantia, &c. Vide quæ dixi *Privil 24. huius Capitis n. 792.*

PRIVILEGIUM XXXII.

Mulier ſolicitata in Confeſsione, invincibiliter ignorans Edictum *Tribunalis SS.* Inquiſitionis, *obligans ſolicitatum (etiamsi ipſe ſolicitationi conſenſerit) denunciare ſolicitantem: Vel ignorans quod obliget ad mortale: Vel quod impoſita ſit Excommunicatio contra non denunciantes, excuſatur à poena, nec illam incurrit ſi non denunciet.*

805 SEquitur hoc privilegium ex præcedenti, cũ non ſit maior ratio (ut patet) de Confeſſario ſolicitante, ac de perſona, ſeu muliere ſolicitata: Imò hæc magis excuſabilis eſt, ut conſtat, quippe quæ magis eſt obnoxia ignorantiæ, & niſi conſenſerit ſoſolicitationi, nec peccavit venialiter: quare ignara omnino obligationis denunciandi, nec ullam culpam, vel poenam incurrit, ſi non denunciet. Hinc ad utrumque etiam indifferenter, tam ad ſolicitantem videlicet, quam ad ſolicitatum videtur extendere privilegiũ *Ignatius Lupus Difficult. 2. cit.* dum ibi abſque reſtrictione affirmat, *Illos minimè affici Excommunicatione, qui moraliter Edictum S. Inquiſitionis, nec audire, nec alicubi videre potuerunt: tum quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, l. impoſſibilium, etc. tum quia lex in mitiorem partem eſt interpretanda*. Certum eſt autem quod tum idem Sanctiſsimæ Inquiſitionis Edictum, tum dicta *Gregoriana Conſtitutio* arctant ſolicitantem, & ſolicitatum, ut videre eſt in ipſis, ergo. De ſolicitata verò Muliere, & Edictum ignorante, expreſsè loquens *Hurtadus capite 8. citato, reſolutione 46.* confirmat privilegium poſitum, ſub ſequentibus: *Si Mulier ignorat invincibiliter Edictum, vel quod obliget ad mortale, vel quod eſt impoſita Excommunicatio contra non denunciantes, non incurrit pœnam ſi non denunciet. Tenent communiter Doctores contra Covarruvias, in Cap. Almá mater par. p. §. 10. n. 9 et eſt per ſe evidens.*

806 Et ratio eſt, tum quia hoc habetur in Cap. *Animarum, de Conſtitutionibus in 6.* in quo ſic fatur, ac decernit *Bonifacius VIII. Statuta quorumcumque Ordinariorum ligare nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſsa non fuerit, ac ſupina*: cuiuſmodi non eſt ignorantia mulieris, de qua in privilegio, cum in ipſo ſupponatur invincibilis. Tum quia in *Cap. Cognoſcentes, de Conſtitutionibus*, ſtatuitur, quod qui peccarunt ante legem poenalem datam, non ligantur lege, quia eam ignorarunt: ſed qui poſt latam legem, eam ignorat invincibiliter, eodem modo ſe habet, ac ſi non eſset. Tum etiam quia nullus meretur poenã àbſque culpa, peccato, offenſa, contumacia, &c. huiuſmodi Mulier ſolicitata, ſi non denunciet non peccat, non offendit Eccleſiam, non eſt contumax adverſus ipſam, excuſante invincibili ignorantia, Ergo.

807 An verò excuſet etiam ignorantia vincibilis, venialiter culpabilis, affirmativè dicendum, ut in antecedenti privilegio. Imò quamvis etiam eſset ignorantia vincibilis mortaliter: tum quia hęc poteſt eſſe, & de facto eſt ſine cõtumacia, quæ requiritur ad incurſionẽ cẽſurarũ: tũ quia *Summus Pont. Bonifacius VII. in dicto*

ſuo Decreto, ſolum excludit ignorantiam craſſam & ſupinam: & quamcumque aliã vult excuſare ab incurſione cenſurarum, ab Ordinario quocumque latarum: Ergo etiamſi ignorantia ſit lethaliter culpabilis ſufficit ad excuſandum: & ita etiam cum aliis pluribus docet *Hurtadus reſ. cit. 46. n. 555. & 556. Antonius à Spiritu Sancto in Director. Confeſſar. p. p. tr. 5. diſp. 14. ſec. 4. n. 933.* aliique plures ibi citati, cum quibus & nos pariter idem docuimus, & cum communi, in Privilegiis ſuperius traditis, ſub *Cap.* 4 Cenſeo tamen (quod eſt advertendum) excuſare privilegium donec ſolicitata Mulier aliunde non habuerit ſcientiam ſuæ obligationis à fide dignis, vel alio modo; habita enim ſcientia, ſub obligatione mortali, ac dicta excommunicationis cenſura, tenebitur Confeſſarium adhuc denunciare à quo fuit ſolicitata. Eo pacto quo quivis, Beneficium quod ſimoniacè, ſed ignoranter (& ideò abſque culpa) recepit, cum primum eam ſimoniam reſcierit, tenetur ſub reatu gravi, &c. illud renunciare ſecundum plures, ut, tot aliis omiſſis, docet *Navarrus par. 2. Conſilior. lib. 5. De Simonia Conſ. 70. n. 6.*

PRIVILEGIUM XXXIII.

Ignorantia non ſolum excuſat in foro animæ à Cenſuris, & poenis Eccleſiaſticis, ſed etiam in exteriori Iudicio per iuramentum præcipuè Ignorantis.

808 EXcuſat inquam, ignorantia etiam in exteriori Iudicio, per iuramentum videlicet atteſtantis. Et probatur, quia nemo præſumitur ſuæ ſalutis oblitus; præſertim ſi non accedat aliqua præſumptio, ut ſi legem palam violaverit. Ita *Antonius à Spiritu Sancto in Director. Confeſſarior. part. 2. tract. 12. diſp. p. ſec. 14 §. 2. Verſu, Dico tertio, num. 177. Cotonius in Summa Diana, Verbo Ignorantia n. 10 & ibi Farinac. De delict. Canon. qu. 149. n. 203.* Hinc ſequitur (ita deducit *Cotonius) quod ſi quis in Regno Siciliæ Vitulam publicè mactaſſet, iuraretque ſe legem D. N. Vrbani VIII. id prohibentem, ignoraſse, non deberet declarari, poenas dictæ legis incurriſse.* (Limitat tamen niſi ex parte iuris adſit præſumptio ſcientiæ; nam hæc non eliditur per ignorantiæ iuramentum.) *Diana tom. 7. Coordinato tract. p. reſ. 19. ex par. 5. tract. 14. & Miſcell. 2. reſ. 24. cum Laurentio Portel. in Reſponſ. Regular. p. p. Caſu 27. n. 3.* In quo ad rem huius privilegii, ſic: *Pro maiori iſtius caſus notitia, & aliorum ſimilium quotidie contingentium, in quibus violantur Bullæ Pontificiæ punientes illos, qui cõtra facere præſumpſerint, quomodo credendum ſit tranſgreſſori, dicenti ſe feciſſe bona fide, & quomodo probanda ſit bona fides? Reſpondeo in primis, quod ſi agatur ſolum de foro conſcientiæ, credendum eſt omnino aſſerenti ſe feciſse bona fide, nec cogitaſſe ibi interveniſse culpam, vel poenam; ſi enim id crediđiſſet, non feciſſet. Et huic tali perſuadendum eſt, ut omnino quietus ſit, nec ſe credat incurriſse. Imò addo, quod licet lex violata non poneret hoc verbum (præſumpſerit) ſi tamen contrafaciẽs excuſatus fuit à peccato, vel ob inadvertentiã, vel ob iuſtam ignorantiam, non incurrit poenam aliquam, alicuius legis, iuxta communem Doctorum, quia ubi non eſt peccatum, ſeu culpa, non datur poena.*

809 *Si verò agatur de foro externo, quomodo probanda ſit bona fides, ſive ignorantia? Dico, id poſse colligi ex præſumptione: ſi enim perſona delinquens ſit bonæ famæ, & idiota, & in materia non nimis clara, & vulgata; magna præſumptio eſt, quod peccaverit, ſeu potius quod legem violaverit bona fide, & ignoranter; ſic Iudex poterit acquieſcere huic bonæ fidei, ad non imponendam poenam. Ad maiorẽ vero ſecuritatem, probari poteſt bona fides, et ignorãtia, per iuramentũ parti exhibitũ, ſtante enim dubio, ſtabitur iuramẽto illius. Et ſi obiiciatur contra illũ præſumptio iuris, quia ius videlicet contra illũ preſumit, quod ſciverit quæ tenebatur ſcire*

per-

pertinentia ad ſuum Officium. Reſpondeo, quod etiam præſumptio iuris eliditur per iuramentum in contrarium, ut habetur in Cap. Cum in tua, de eo, qui matrim. accuſ. poteſt, & Gloſſa ibidem in fine Caſus. Hunc eundem modum probandi bonam fidem per iuramentum, tradit Navarrus lib. p. Conſiliorum, Tit. de Conſtitutionib. Conſil. p. qu. 2. n. 6. & 7. ubi ponit alios duos modos ad probandam ignorantiam. Hæc omnia *Portel. l. c.* à cuius doctrina non diſsentit *Pater Diana*, tantummodo difficultatem aliquam dicit ſe habere circa ipſam, videlicet circa iuramentum allegantis ignorantiam: Nam (ait *reſ. cit. num. 3.*) licet probetur ignorantia per iuramentum eam allegantis, ut patet, ex *Gloßa in Cap. 2. in verbo Scienter de temp. Ordin. in 6.* Baldo *in. tract. de iure* Protim. *nu. 18. ver. Sic & ignorantia.* Iaſone *in §. Sed. iſte n. 89. et ſequentib. ver. Advertere,* Inſ*titut. de act.* Et quamvis ignorantia regulariter probetur per iuramentum: *Gloſſ. ordinaria in Regul. Præſumitur, de Reg. iuris in 6. Graffius Deciſion. Aurear. p. 2. lib. 2. c. 9. n. 12.* Adeò ut ſi allegatio ignorantiæ dubia ſit, allegans eam, iuramento in foro externo confirmare cogatur, *Cap. Si verò 2. de ſent. Excomm. Thomas Del* Bene, *De Immun. Eccleſ. p. p. cap. 2. dub. 4. ſec. 17. n. 3.* Tamen ubi adeſt præſumptio ſcientiæ, iuramentum ignorantię non tollit illam præſumptionem ſcientiæ in contrarium, ut docent *Bartolus, Pomatus, Iaſon, Alexander, &c. Quibus tamen non obſtantibus* (concludit *Diana n. 4.*) *ſententiam Portel, etiam tuentur Afflictus de Iure protim. §. 2. n. 9. ver. Et ſi præſumptio, & Lucas de Penna, in l. ſuper ſervis, colum. 3. verſ. in p. Gloſſ.* C. *qui militare poßunt, lib. 12. Vbi videntur terminare, quod iuramẽtum ſuper ignorantia, excludit præſumptionem iuris in contrarium exiſtentem:* ita *Diana.* Sicque ratione, & auctoritate verum propoſitum privilegium, quod eſt ducenteſimum, & ultimum huius mei Tractatus, quem totum, ac totaliter, omniaque, & ſingula, quę in ipſo continentur, humiliter ſubmitto (ut debeo) correctioni Sanctæ Sedis Apoſtolicæ. Vide P*aſſarinum Dominicanum in p. libr. 6. Decretalium in Cap. Vt Animarum 2. quæſtionis primæ art. 17. à n. 349. & per totum Cap. cit. Animar.* ubi plura, & pulchra, (& ex profeſſo) de Ignorantia ad hunc etiam tractatum ſpectantia.

F I N I S.

INDEX ALPHABETICUS
VERBORVM, AC RERVM
NOTATU DIGNIORUM.

Numerus, qui producitur, ſemper eſt Marginalis.

A

Abbas per ſuum delictum non poteſt præiudicare Monaſterio. 748.
Abbatis Ioachimi doctrina quadam damnata, non Auctor: quare. 2.
Abbatis nomine quando veniant & cæteri Prælati Regulares. 781.
Abortum procurantes cum ignorantia cenſuræ appoſitæ, excuſantur. 284.
Abortum procurantes quocumque modo, ſunt excommunicati, effectu ſequuto. 283. 285.
Abortum procurare Fœtus animati, per ſe intrinſecè malum, & nunquam licitum: Quomodo. 282.
Abſolvens extra mortis articulum, à caſibus Bullæ Cœnæ per ignorantiam craſſam, non incidit in excommunicationem: Quare. 127.
Abſolvi poteſt pœnitens, ſolum ſe accuſans in genere de peccatis Vitæ præteritæ. 548. & ſeq.
Abſolvi non poteſt qui aliquid promiſit, dedit, vel accepit pro iuſtitia, aut gratia obtinenda à Sede Apoſtolica ante realem reſtitutionem eorum, quæ dedit, vel accepit. 795. *Excommunicationem non incurrit ſi hæc fecit ex probabili ignorantia. ibi*.
Abſolutio à peccatis collata excommunicato, an valida, ſi pœnitens ex ignorantia non petierit abſolutionem à Cenſura, & Confeſſarius bona fide non dederit. 551.
Abſolutio an conferri poſſit ignoranti Myſteria fidei. 87.
Abſolutio conferri poteſt ei, qui ſolum generaliter confitetur ſe peccaſſe mortaliter, quia ſpeci ei peccati non meminit. 546.
Abſolutio eorum, qui malè promoventur ad Ordines, reſervata Summo Pontifici, niſi ſic ſint promoti ex ignorantia probabili. 794.
Abſtinentia à carnibus, de eſſentia ieiunii. quare. 609.
Abſtinentia à carnibus in Quadrageſima, & Vigiliis, communis omnibus ratione utentibus; unde excipiuntur ſolum Infantes ante ſeptennium. 594.
Abſtinere à Carnibus debet qui Veſpere pervenit ad locum, ubi ieiunatur, ſi tamen habeat ibi domicilium: ſecus non, ſecluſo ſcandalo. 603. & ſeq.
Accuſans alterum de crimine occulto, quod probare non poteſt, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem. 477.
Accuſatio quid. 475. *Quas conditiones requirat. ibi. Quando ad accuſandum ſit obligatio ſub mortali*. 476.
De Actu materialiter tantum, non moraliter malo, quia per ignorantiam commiſſo, delectari non licet. 30. *Poteſt tamen quis gaudere, quod per eandem ignorantiam fuerit excuſatus à peccato. ibidem*.
Actum internum ignorans eſſe peccatum, quamvis externum malum eſſe non lateat, an excuſetur ab ignorantia ſolum actum internum admittens? 295.
Actus externus non addit novam malitiam ſupra internum, niſi per accidens. 729. *Nihilominus eſt neceſſariò confitendus*. 730.
Actus omnes Virtutum, an ſecundum Legem naturalem, & qui ſint proprii ipſius. 41.
Actus turpes immediati poſt copulam, non neceſſario confitendi. 541.
Actus turpes in Coniugatis quando lethales, quando Veniales tantum 705. & ſeq.
Advena non ſubditur in conſcientia legibus particularibus locorum. 604.

Ad-

Adventus Magorum, non neceſſario credendus explicite, neceſſitate præcepti. 77.
Adulter certo ſciens prolem ſuſceptam eſſe ſuam, ad quid teneatur. 373.
Adulter dubius de prole ſuſcepta an ſit ſua, non tenetur ad reſtitutionem. 362. *& ſeq. Quid ſi Mater iuret eſſe ſuam, vel referat illius imaginem.* 367. 369.
Adulter promittēs Matrimoniū, quo iure impedimento dirimente adſtringatur. 685.
Adultera an, & quomodo teneatur ſe prodere. 368.
Adulterii pœnis obnoxius eſſe non debet, qui Adulterium ex invincibili ignorantia commiſit. 305.
Adulterii reus non eſt, qui ad Coniugatam accedit credens eſſe ſolutam. 304.
Adulterina, an cenſeatur proles, quia Vxor cum Marito ſemper fuit ſterilis. 371.
Adulterina proles ex Muliere pluribus commixta, à quibus ali debeat. 377 *& ſeq.*
Adulteriū cum promiſſione Matrimonii, quomodo conſtituat impedimentum dirimens 686. *& ſeq.*
Adulteriū non committit qui ità ignoranter ad fœminam accedit, ut credat eſſe ſuam. 292.
Adulterium perfectum committens cum promiſſione matrimonii, ſed ignorans hinc ſequi impedimentū dirimens, an incurrat tale impedimentum. 695. *Non incurrere qui dixerint. ibi. Incurrit.* 696.
Adulterium, quod cum promiſſone Matrimonii inducit impedimentum dirimēs, debet eſſe perfectum, ideſt, utrique notū. 692. *Et copula debet eſſe perfecta.* 688.
Adultus dubitans, an adhuc teneatur communicare, ſatisfacit, ſi ſequatur iudicium parentum, & Confeſſarii. 577.
Adultus moriens non baptizatus, cum ſolo Veniali, ad quem locū deſtinādus. 88. 90.
Advocatus iniuſtā causā ex ignorantia defendens, nec peccat, nec fit reſtitutioni obnoxius. 501.
Aetas requiſita ad quemlibet Ordinem. 662. *Ante præſcriptam ætatem Ordinatus graviter peccat, & ſuſpenſionem incurrit, niſi ignorantia excuſet.* 663. *& ſeq.*
Aetas requiſita dum completur ab Ordinato ex ignorantia ante Canonicum tempus, nulla diſpenſatione indiget ad exercitium Ordinis. 667.
Affectata ignorātia non excuſat ab incurſu cēſuræ, impoſita facièti aliquid ſciēter. 126
Affectus dolus malus ſine opere externo, non inducit cenſuram. 110. 128.
Affinitas ex fornicatione, ſolum uſque ad ſecundum gradum. 709.
Affinitas ex illicita copula qualis, ut impediat petitionem debiti. 307.
Alimenta non tenetur quis præſtare Filio, habito ex muliere, ad quam & alius erat acceſſus. 377. *& ſeq.*
Amare Deum, an quilibet teneatur incipiente uſu rationis. 88. *& ſeq.*
Amare Deum, pro quanto tempore differri poſſit abſque peccato. 173. *& ſeq.*
Amor Dei appretiativus, qualis. 156. *& ſeq.*
Amor Dei, & proximi nō differūt ſpecie. 149
Amor Dei neceſſarius ad ſalutem. 154. *Cadit ſub præcepto diſtincto à Decalogi præceptis. Quomodo. ibi.*
Amor Dei ſuper omnia, æquivalet contritioni. 170. 526.
Amor Dei ſuper omnia, tempore mortis maximè expediens. 171.
Amoris Dei præceptum duplex: affirmativum, & negativum. Vtrumque quando obliget. 155. 156. 168. *& ſeq.*
Amoris Dei ſuper omnia actum omittens, quando obligat præceptum contritionis extra Sacramentum, quot peccata committat. 170
Amor proximi præceptum duplex, affirmativum, & negativum. Vtrumque ad quid obliget. 176. 177.
A nativitate ſtulti, nūquā dicūtur Adulti. 76
Animæ iuſtę, qui locus competat, ſi ſeparetur à corpore cum culpa Veniali. 66.
Animus malus in actu eſt peccatum, non in habitu. 128. 219. 283.
Annua cōfeſsione facta, & cōmunione, qui recordatur lethalis non confeſſi, non obligatur eodem anno iterum confiteri. 532. *& ſeq.*
Annus cæptus habetur pro completo. 662.

Annus Sacramentalis Confeſsionis, ab Eccleſia præceptæ, quomodo computandus. 511. *uſque* 518.

Apoſtolicas Conſtitutiones ſtatutis diebus legendas, ob quas cauſas, Superior Regularis poſſet in alium diem transferre, ut legantur. 223.

Apoſtolorum prædicatio, an toti Orbi innotuerit. 64. *Illud Pſal.* In omnem terram exivit ſonus eorum, *quomodo intelligatur.* 64.

Argumentum à contrario ſenſu, quomodo non valeat. 98.

Attritio, & Contritio quid. 170.

Auſus temerarius, qui aliquando præexigitur ad Cenſuras, quis. 127.

B

Baptiſmus conferri non poteſt adultis ignorantibus Myſteria Fidei, præter mortis Articulum. 87.

Baptiſmus quare irreiterabilis. 648. *Rebaptizare graviſsimum Sacrilegium, etiam ſub conditione, quando morali certitudine conſtat de priori* Baptiſmo. 649. *Non ob quemlibet timorem reiterandus. ibi.*

Baptiſmus quid, & quotuplex. 641. *Eius Miniſter triplex.* 644.

Baptizans etiam ſine ſolemnitate, non Sacerdos, peccat mortaliter, præciſa neceſſitate. 645. *Non tamen fit Irregularis. ibi.*

Baptizans filium ſuum legitimum in caſu neceſsitatis non contrahit cum Coniuge cognationem ſpiritualem, nec privatur iure petendi debitum. 713.

Baptizatos ab Hereticis, rebaptizandos malè, ſed abſq; culpa, docuit Sãctus Ciprianus. 2

Baptizatus, *ſed ab infantia nutritus inter Infideles, adorãdo Idola, excuſatur per ignorantiam à peccato Infidelitatis.* 192.

Belli *iniuſtitiam, qui invincibiliter ignorat, à culpa immunis.* 292. 774.

Bellum *iniuſtum qui intulit, vel ſequutus, eſt, an teneatur reſarcire omnia damna, quæ intulit.* 776.

Bellum iuſtum ex utraque parte, an dari poſſit, & quomodo. 292. 775.

Beneficia Eccleſiaſtica obtenta ab ignorante Conſtitutionem irritantem, adhuc malè obtenta. 96.

Beneficiarii, qui teneantur intra bimeſtre emittere profeſsionem Fidei. 195.

Beneficiarius faciens eleemoſinas pauperibus, & ignorans ſe debere pauperibus reſtituere, ob omiſsionem Divini Officii, non ſatisfacit, reſtitutioni. 440.

Blaſphemia quid. 758. *Ignorantes ſenſum verborum, non incidunt in caſum reſervatum.* 759.

Bona incerta pauperibus erogata ante debitã diligentiã in inquirendo vero Domino, adhuc pro Domino ipſo clamant, ſi comparuerit. 354.

Bonorum incertorum reſtituendorum, vel non reſtituendorum praxis. 357.

Braſiliæ Incolæ, nullum Deum coluerunt antequam docerentur à Luſitanis. 185.

C

Canonici, & Dignitates, tenẽtur intra bimeſtre emittere profeſsionẽ Fidei. 193.

Cappellanus an poſſit præſcribere numerum Miſſarum. 396.

Carnes in quantitate ex ignorantia comedẽs, an teneatur eo die ieiunare: Teneri qui dixerint. 610. *Non teneri, ibi. & ſeq.*

Caſus dubiè reſervatus, abſolvi poteſt à quolibet Confeſſario. 142.

Caſus reſervati an ligent, ſi competenter non promulgentur. 140.

Caſus reſervati Epiſcopo non ſunt (probabiliter) commiſsi ab invincibiliter ignorãte eorum reſervationem. 138.

Caſum reſervatum nullo modo incurrit, ſi peccando neſcit ſe peccare lethaliter. 765.

Caſum reſervatũ aperiẽs in Confeſsione, qui neſciebat eſſe talem, an validè abſolvatur, ſi Confeſſarius non habet poteſtatem in Reſervata. 553. *& ſeq.*

Caſus reſervati Põtifici nõ ſunt, commiſsi cũ ignorãtia invincibili Cẽſurę annexę. 132

Celebrandi neceſsitas minus rigoroſè accipienda pro Sacerdotibus, quàm communicandi pro laicis. 589 *Quotuplex neceſsitas,*

tas, excuſare poſſit Sacerdotem, ut celebret cum contritione, dum non habet copiam Confeſſarii. ibi.
Celebrans non præmiſſa Confeſſione mortalium, ex inculpabili oblivione, non obligatur Tridentino præcepto cõfitendi quãprimum. 588. Quid, ſi ante Communionem recordetur peccati mortalis. ibi.
Celebrans, præmiſſa mortalium contritione, non habens copiam Confeſſarii, tenetur quamprimũ confiteri. 585. Illud quamprimum, quomodo intelligendum. Obligare poteſt ad confitendum eadem die, in quo caſu. 586.
Cenſura ablata, de iure ordinario tollitur reſervatio peccati. 136.
Cenſura lata à iure communi Pontificio, an incurratur ab ignorante. 98.
Cenſura non incurritur per ſolum affectum malum, ſi non ſequatur opus externum. 110.
Cenſura, quæ prætendit præſumptionem, & auſum temerarium, non incurritur per ignorantiam craſſam, & ſupinam. 127.
Chriſtianam fidem ignorans, ſi de ea aliquando ſuſpicatur, ad quid teneatur. 62.
Chriſti Religionem dari, qui nec ſuſpicari potuit, excuſatur ab ignorantia. 60. 643.
Chriſtum, qui non audierunt, damnantur, ſed non per hoc. 3.
Circumciſio Chriſti, non neceſſariò credenda explicitè neceſsitate præcepti. 77.
Circunſtantia non addit novam malitiam, niſi præcognoſcatur. 728. 767.
Circunſtantia Perſonæ offenſæ, quando aperienda in Confeſsione. 264.
Circunſtantiæ graves Voti invincibiliter ignoratæ, Votum reddunt non obligans. 252. & ſeq.
Circunſtantiæ graves ſupervenientes poſt Votum rei votæ, voventem eximunt ab obligatione Voti. 258.
Clericum inimicum qui occiderit putans eſſe Feram, & dicens intra ſe: Vtinam quod video, eſſet ille Clericus inimicus, quia adhuc occiderem, an incurreret excommunicationem. 130.
Clerici percuſsio quando dicatur exceſsus non gravis. 781.
Clericum percutiens nutrientem Comas, ſic ignorans eſse Clericum, non incidit in excommunicationem. 108.
Clericum percutiens, ſcienſque peccatum graviſſimum eſſe, ignorans tamen invincibiliter cenſuram annexam, graviſſimè peccat, ſed cenſuram non incurrit. 99.
Clericum ſciens ſe percutere, ſed percutiens unum, quem putat alium, incidit in excommunicationem. 109.
Clericus Sæcularis excommunicatus propter percuſſionem Clerici, & ex probabili ignorantia ſuſcipiens Ordines, diſpenſari poteſt à ſola Papa. 780.
Clericum unum caſu occidens, dum alium Clericum nititur impetere, neque ſit excommunicatus, neque irregularis. 110.
Cognatio legalis dirimens Matrimonium antequam contrahatur, ſupervenien s Matrimonio, an interdicat petitionem debiti. 719. Si interdicit, ab ignorante tale interdictum non incurritur. 718.
Cognatio Spiritualis unde conſurgat. 711.
Cognationem contrahens cum Conſanguinea Vxoris ſuæ per illicitam Copulam, iure petendi debitum an privetur, ſi talem impoſitam poenam ignorabat. 311 Quid ſi ignorantia fuit vincibilis. 717.
Cognitio Virtualis, & interpretativa non ſufficit ad peccatum: Quomodo. 18.
Comedens ex inadvertentia ieiunii, an vere frangat: an amplius eo die teneatur ad ieiunium. 607. Teneri, qui dicant. 605. & ſeq. Non tenetur. ibi.
Compenſatio cum donis gratuitis, an fiat quando ignoratur debitum ex iuſtitia. 436. & ſeq.
Complacentiæ conſequentes copulam poſt mediam horam, neceſſariò explicandæ. 541.

 Con-

Communicans ex ignorantia non ieiunus ieiunio naturali,excuſatur à culpa. 614.

Communicans in caſu neceſſitatis propter defectum Confeſſarii cum ſola attritione, putata contritione, non peccat, nec ponit obicem Gratiæ. 584. 639.

Communicans laicorum more cum ſola contritione mortalium, quia non habet copiam Confeſſarii, non arctatur præcepto Concilii Tridentini, confitendi quamprimum. Quare. 587.

Communicandi neceſſitas, quando deeſt copia Confeſſarii,qualis ſit. 582.

Communio facta in propria Parochia extra tempus Paſchale, non collit obligationem iterum communicandi in Paſchate in eadem Parochia. 569.

Communionem miniſtrans in Paſchate abſque licentia (ſaltem præſumpta) Parochi, peccat mortaliter.Sic etiam recipiens, niſi bona fides excuſet. 569.

Communionem Paſchalem differre, an poſſit quis, ex conſilio cuiuslibet Confeſſarii qui non ſit Parochus poenicentis. 567.

Communionem Religioſi miniſtrare poſſunt in ſuis Eccleſiis hodie,abſque licentia Parochi, toto anni tempore,excepto die Paſchatis. 572. *Dies Paſchæ qualiter intelligendus. ib* i.

Communionem Paſchalem iuſta de cauſa, maximè ex Confeſſarii conſilio, uſque ad Pentecoſtem differens, non peccat. 515.

Communionis Sanctorum Articulus, ſcitu difficilis. 78. *Talis ſecundum vocem, non ſecundum rem. ibi. Non neceſſario explicitè credendus. ibi.*

Communicaturus ſi iam ſit ad Altare,& recordetur peccati mortalis, non tenetur recedere, quamvis id facere poſſit ſine nota, ſed ſolum eliciat contritionem, & poſt Communionem confiteatur. 590.

Confeſſarius an teneatur monere pænitẽtem, quem ſcit cõtracturum eſſe Matrimonium invalidè, ſi fructum non ſperet. 322.

Confeſſarius culpabiliter non obligans poenitentem ad reſtitutionem, an teneatur ipſe reſtituere. 340. & *ſeq. Quid ſi interveniat ſolum culpa levis, vel ignorantia. ibi.*

Confeſſarius de quibus peccatis teneatur interrogare poenitentem. 87.

Confeſſarius inquirere non debet de actibus turpibus, & complacentiis ſubſequentibus copulam. 541. *Quid ſi ſequuta fuerint poſt mediam horam. ibi.*

Confeſſarius omnino monere debet Mulierem ob pectoris nuditatem, vel immodicum ornatum provocantem ad libidinem,etiam ſi ſit in ignorancia invincibili, etiam ſi non ſperetur fructus. 755. & *ſeq.*

Confeſſarius poteſt aliquando poenitenti laboranti ignorantia, occultare veritatem tacendo., mentiendo nunquam. 700. 715.

Confeſſarius quam cautè ſe gerere debeat antequam indicet excuſatos à Cenſuræ, qui ex ignorantia procurarunt abortum. 285.

Confeſſarius qui invenit poenicentem feciſſe plures Confeſſiones invalidas; deinde ſequentes abſque malitia, non cogat ut repetat Confeſſiones intermedias, ſed ſolum anteriores malas. 562.

Confeſſarius quid agere debeat cum Viris timoratis, qui ſiniſtras proximi cogitationes patiuntur. 452.

Confeſſarius quid præſtare debeat cum ignorante Myſteria Fidei. 87.

Confeſſarius quomodo ſe gerere debeat, quãdo invenit poenitentem ex ignorantia Matrimonium contraxiſſe, ob latens impedimentum, invalidum. 320. 699.

*Confeſſarius ſemper admonere tenetur poenitentem laborantem, in re gravi,ignorantia vincibili: ſi autem ſit invincibilis,dum ſperat fructum,ſecus non.*699. & *ſeq.* 714. & *ſeq.*

*Confeſſarius ſollicitans in Confeſſione ex ignorantia invincibili,ſi non iuris, facti alicuius,poenas contra ſollicitantes latas non incurrit in foro interno:in externo tamen nullo modo credendus, ſed puniendus.*802. *Quid ſi ignorantia fuerit vincibilis ex culpa veniali.* 804.

Con-

Confeſſarii copia quando dicatur deeſſe, ut quis in peccato cum ſola contritione poſſit ad Communionem accedere urgente neceſſitate. 581.
Confeſſarii ignorantia, neſcientis diſtinguere Mortalia à Venialibus, non obligat poenitentem bona fide confeſſum, ad reiterandam Confeſſionem. 558.
Confeſſarii iudicio diſcutiendum, quæ ſint graves circunſtantiæ Voti ignoratæ. 255.
Confeſſarii prudentia circa adulteras, quãdo de adulterina prole conſulitur. 368.
Confeſſario quid agendum cum eo, qui explicare neſcit numerum peccatorum. 541.
Confeſſario quid agendum, quando advertit aliquem in præteritis Confeſſionibus non ſe accuſaſse de pollutionibus. 37. 318.
Confeſſus intra annum mortalia, non tenetur confiteri denuo in Paſchate, & ſi mortalis conſcius; Divino tamen præcepto, confiteri debet ad Sacram Communionem acceſſurus. 516.
Confeſſus peccatum, quod, tum poenitens, tum Confeſſarius, ex ignorantia putarunt Veniale, cognito deinde quod lethale fuerit, non eſt neceſſario iteranda Confeſſio. 557. & ſeq. Quid ſi uterque dubitabat ibi.
Confeſſus ſolum Venialia, debet eodem anno iterum confiteri ſi in lethale labatur. 518. Quid ſi cum Venialibus confeſſus erat aliquod mortale dubium. 517.
Confeſſio annua, de Fide obligat ſub mortali. 510. Quo anni tempore obliget. 511. & ſeq.
Confeſſio ex ignorantia invalida, quamvis culpa careat, non ſatis ad annuam Confeſſionem. 531.
Confeſſio mortalium, neceſſaria ante Communionem, niſi deſit copia Confeſſarii, & urgeat communicandi neceſſitas. 580.
Confeſſio neceſſario iteranda non eſt, propter lethale non Confeſſum, quia ignorabatur ut tale. 528. & ſeq. Quid ſi ignorantia fuit craſsa. 542.
Confeſſio, non onus grave, ſed magnum levamen. 527. Eiuſdem Confeſſionis commoda. 528.
Confeſſio per interpretem non obligat ſub precepto. 770. Quid in mortis articulo. 771.
Confeſſio per ſe loquendo, non neceſſario præmittenda à Miniſtro ſolemni Sacramentorum, ſi ſit in mortali, præterquam ante Euchariſtiam, ſed ſufficit contritio. 625.
Confeſſio, ut Divinum præceptum eſt, quando obliget. 519. 520.
Confeſſio Venialium, quando per accidens cadat ſub præcepto. 518.
Confeſſio Venialium, ſub Eccleſiaſtico præcepto annuæ Confeſſionis non cadit. 518. Facienda tamen propter plura. ibi.
Confeſſionem annuam, qui ex iuſta cauſa, præcipuè ex Confeſſarii conſilio, ad breve tempus differt poſt annum, non peccat. 515.
Confeſſionem audiens in mortali, ſufficit ne peccet, ſi ante abſolutionem eliciat contritionem. 625.
Confeſſiones aliquas malas, peccato aliquo prætermiſſo, qui voluntariè fecit; deinde penitus oblitas, bene confeſſus eſt, non tenetur repetere niſi Confeſſiones mala fide factas. 562.
Confeſſionis, & Communionis præceptum, non ſimul incipiunt obligare pueros. 578.
Confeſſionis integritas materialis, quando non obliget. 534. & ſeq.
Confeſſionis præceptum, de iure Divino in articulo mortis. 529.
Confeſſionis præcepto, neque ut Divinum, neque ut Eccleſiaſticum, non adſtringuntur Infideles non baptizati. 521.
Confeſſione voluntariè nulla, quare non ſatiſfiat præcepto Confeſſionis. 529.
Confiteri an teneatur Surdus, & Mutus à nativitate. 779.
Confirmationis Sacramentum quid. 652. Eius effectus. ibi. An Fideles ſcire tenentur quæ ad ipſum ſpectant. 653. Quo tempore conferendum. 655.
Confirmationis Sacramentum iterantes, graviter peccant, non tamen fiunt Irregulares. 654. Excuſari à peccato poſſunt per

per probabilem ignorantiam. ibi.
Coniuges iure petendi debitum non priuantur, ſi inceſtum ignoranter commiſerint 307. & ſeq.
Conſcientia erronea non inducit excommunicationem. 112. 276.
Conſtitutiones Pontificiæ, quæ vim ſuam ſortiuntur ſtatim poſt promulgationem in Curia. 96.
Contractum venditionis reſcindere non tenetur, qui rem furtiuam bona fide emptam, bona fide vendidit. 430. & ſeq.
Contritio, an neceſſaria tempore Mortis. 172.
Contritio in quocumque paruo gradu, ſemper vera contritio. 157. & ſeq.
Contritio neceſſario elicienda non eſt à proximè communicaturo pro peccato oblito, ſi antequam ad Altare accederet, præmiſerat Confeſſionem. 590.
Contritio neceſſaria exiſtenti in mortali, nec habenti copiam Confeſſarii, ut dignè in caſu neceſſitatis ad Euchariſtiam accedat, nec attritio cognita ſufficit. 583. Quid ſi poſt adhibitam diligentiam ut ſe conterat, dubitet an verè ſit contritus. ibi.
Contumelia quid. 445. Per quid differat à detractione. ibi. An, & per quid differat à conuicio, & opprobrio. ibi.
Contumelia quotuplex. 446. Quale peccatum. ibi. Excuſatur ab ignorantia, & inaduertentia. 447.
Correctio fraterna in peccato hæreſis, adhiberi poteſt cum eo, qui errat ex ignorantia. 489.
Correctio fraterna, cur non adhibenda in peccato hæreſis. 486. & ſeq.
Creditor, qui non habet ius prælationis, ſatiſfieri non poteſt cum damno aliorum Concreditorum. 386.
Cuſtodes Pontis, Fluminis, aut Portæ Ciuitatis, non ſunt excommunicati exigendo Gabellas ab Eccleſiaſticis, ſi hoc fecerint ex ignorantia iuris, vel facti. 97.

D

Debitor non ſeruans in reſtitutione debitum ordinem, peccat mortaliter, niſi excuſetur ab ignorantia. 389.
Debitum non prohibetur petere, qui cum Vxoris ſuæ Conſanguinea, ex ignorantia quod talis eſſet, rem habuit. 307. & ſeq. Quid ſi ſciebat quod talis eſſet, ſed pœnam ignorabat. 311.
Decalogi præcepta ignorari poſſunt inuincibiliter. 182. Etiam pro longo tempore. ibi.
Decimæ quo iure debeantur Eccleſiarum Miniſtris. 616. De fide eſt non eſſe eleemoſynas arbitrarias. ibi. Non poſſunt negari propter ſcelera Sacerdotum. ibi.
Decimæ ſi non de melioribus frugibus, non tamen de deterioribus, ſed ſaltem de mediocribus dandæ ſunt. 617.
Decimas ex deteriori parte ſoluere, lethale, niſi excuſet ignorantia. 617.
Decreta Pontificia publicata ad Valuas S. Petri, quomodo ſtatim obligent omnes. 96. 148 220.
Delectatio moroſa an ſit, ad Vxorem propriam accedere cum delectatione alterius, non quia carnaliter dilecta, ſed quia obiectum pulchrum. 37.
Denunciatio quid, & quotuplex. 474. Per quid differat ab Accuſatione. ibi. & 484.
Denunciatio ſimplex cum mala fama, ſufficit ad Torturam. 485.
Denunciator in cauſis Sancti Officii aſſumi poteſt in Teſtem. Quare. 481. & ſeq.
Denunciator non tenetur ſuam denunciationem probare. 484.
Deſideria carnis, furti, odii, &c. non eſſe peccata, Viri alioquin prudentis quondam ignorantia. 319.
Deſiderium alienæ Mulieris, licet imbibitum in præcepto non fornicandi, non fruſtra prohibitum diuerſo præcepto, quare. 294.
Dei nomen, quando dicatur aſſumi in vanum. 226.
Deũ eſſe, an propoſitio per ſe nota. 186. 187.

Deum

Deum eſſe, ignorari poteſt invincibiliter. 184. & *ſeq. Ignorari non poſse, qui dixerint.* 183.
Deus præciperet impoſſibilia, ſi ignorantia non excuſaret à peccato. 1.
Deus propter peccata denegat aliquibus cognitionem Fidei, nec tamen per hoc peccant peccato infidelitatis. 60. 63.
Deus tanquam Author naturæ, quomodo, & quo tempore à quolibet recognoſcendus. 88. 150.
Diaconus ſine commiſſione Parochi ſolemniter baptizans, fit irregularis, niſi excuſetur ab ignorantia. 646.
Diligentia Moralis adhibenda eſt ad vincendam ignorantiam, & qualis. 22.
Diligentia qualis facienda ſit ad inveniendum Dominum rei alienæ, ne poſtea cenſeatur ultra obnoxia reſtitutioni. 356.
Diſpenſatione non indiget iuramentum factum ex ignorantia antecedenti. 236. *Quid, ſi ignorantia ſolum fuerit circa qualitatem, non circa ſubſtantiam rei.* 238.
Ditior ex re aliena, bona fide conſumpta, qui dicatur. 360
Divinatio quid. 215. *Numquam in Sacris litteris in bonam partem accipitur. ibi. Nunquam excuſabilis a lethali ſi fiat cum expreſsa Dæmonis invocatione: ſecus ſi ſolum cum tacita, per ignorantiam.* 216.
Doloris intenſio, non neceſſaria in contritione. 160. & *ſeq.*
Dominica dies, Feſtum de Iure Eccleſiaſtico. 260 *Succedit loco Sabbathi: quare. ibi.*
Dominus rei, an dicatur Ignotus, quando eſt valde diſtans, vel difficultatibus circumdatus. 357.
Donans alicui, quod neſciebat ſe eidem debere, ex iuſtitia ſatisfacit debito. 436. & *ſeq.*
Donatio ante acceptationem non obligat. 772.
Dono aliquid recipiens ab eo, qui donare non poteſt, ad reſtitutionem tenetur, niſi excuſetur ab ignorantia. 333.
Dubia peccata reſervari, ordinario tamen non reſervantur. 141.
Dubitatio temeraria, ex genere ſuo non lethalis: quare. 462.
Dubius de ætate requiſita, ad Ordines, & Beneficia, non poteſt promoveri. 593.
Dubius de reſervatione, dum peccat, an ea ligetur. 141.
Dubium non inducit malam fidem contra præſcriptionem: quid tamen agendum in dubio. 397. & *ſeq.*
Duellum ineuntes, aut conſulentes, cum ignorantia Cenſuræ, eam non incurrunt. 102.
Duellum neſciens eſſe prohibitum ſub Cenſuris, ipſis non afficitur, ſi duellum committat. 286.

E

Eccleſia annuam Confeſsionem præcipiens, ſolum tempus determinavit adimplendi divinum præceptum. 519.
Eccleſia an, & quomodo iudicet de internis. 530.
Eccleſia, an poſſit præſcribere numerum Miſſarum. 396.
Eccleſiam ex devotione viſitans, quam non recordatur ſe debere viſitare ex voto, vel Pænitentia; Voto, aut Pœnitentiæ ſatisfacit. 438.
Eccleſiam habere poteſtatem legiſlativam obligantem ſubditos in conſcientia, unde probetur. 93.
Eccleſiaſticæ Pœnæ, aliquæ cur iuſtæ, quamvis exorbitantes. 316.
Eccleſiaſtica Sepultura privandus non eſt, qui ſupponi poteſt ſe occidiſse ex ignorantia in aliquo caſu, quod ſui occiſio eſſet illicita. 271.
Eleemoſinas faciens, ignorans ſe teneri aliquid reſtituere pauperibus, ſatisfacit reſtitutioni. 440. *Hoc tamen non currit in Beneficiario. ibi.*
Eleemoſinis erogatis pro reſtitutione rei, cuius Dominus, facta diligentia, non fuit inventus, ſatisfactum eſt, etiamſi Dominus poſtea compareat. 355.
Emens bona fide rem furtivam, & maiori

ri pretio vendens quam emerat, an cognito vero domino teneatur reſtituere exceſſum maioris pretii, quo eam vendidit. 434.

Epiſcopus ordinans accepta promiſſione, quod ordinatus non petet ab eo beneficia, vel alimenta, Suſpenſus. 781.

Epiſcopus Ordinans alienum ſubditum, eſt ſuſpenſus per annum a collatione Ordinum, ſi tamen fecerit Scienter; ſecus ſi ex probabili ignorantia. 669.

Epiſcopus per ſuum actum non poteſt præiudicare ſuæ Eccleſiæ. 748.

Error antecedens circa qualitatem Voti, non irritat Votum. 247. Quid ſi ſit circa qualitatem aliquam valde conſiderabilem. 252.

Error communis, & titulus præſumptus, conferunt iuriſdictionem Confeſſario. 629.

Error concomitans circa ſubſtantiam, reddit Matrimonium irritum. 240.

Euchariſtia miniſtrari poteſt, & debet in articulo mortis Pueris aptis Confiteri, & ſi antea nondum communicaverint. 579.

Euchariſtiæ ſumendæ præceptum duplex, Divinum, & Eccleſiaſticum. 563. Divinum obligat in articulo mortis. 564.

Euchariſtiam ſumere per modum Viatici, an teneatur qui extra mortis articulum eodem die ſumpſit ex devotione. 564.

Excommunicatio non incurritur, niſi ſit expreſſa in iure. 112.

Excommunicationẽ Can. Si quis ſuadente: non incurrit qui percutit Clericum, ex ignorantia probabili putatum Laicum. 274. Etiamſi qui percutit non daret operam rei licitæ. 275.

Excommunicationem non contrahit, qui Clericum percuſſit cum ignorantia invincibili excommunicationis 99. 103.

Excommunicationem non contrahit, qui volens occidere Petrum Clericum, caſu mero occidit Paulum item Clericum. 277.

Excommunicationis, & Irregularitatis differentia. 105.

Excommunicatus, ex invincibili ignorantia abſolutionẽ non petens, valide abſolvitur à peccatis abſque abſolutione à cenſura. 551. & ſeq. 638.

Excommunicatus vitandus, Sacramenta miniſtrans per invincibilem ignorantiã, aut inadvertentiam, nec peccat, nec fit Irregularis. 627. & ſeq.

Excommunicatus vitandus, ſi ex ignorantia, aut inadvertentia Sacramenta conferat, à lethali excuſatur. 797.

Extremæ Unctionis Sacramentum quid. Quare dicatur Unctio extrema. 658. Eius obligatio ſumendi, excuſari poteſt ab ignorantia. 659.

F

Falſum deponens in iudicio ex ignorantia craſſa, ad quid teneatur. 231.

Fideles antiquitus ter in anno ex præcepto ad Sacram Communionem accedebãt. 567.

Fidelium nomine, qui intelligantur. 524.

Fidei profeſſionem tenentur facere provisi de Beneficiis Curatis. 193.

Fides Myſteriorum ſupernaturalium, alia implicita, alia explicita. 70. Explicitam Sanctiſſimæ Trinitatis & Incarnationis Chriſti, modo neceſſariam eſſe ad ſalutem, neceſſitate medii, qui dixerint, ibi. Eſſe ſolum neceſſariã neceſſitate præcepti, æquè probabile, & tutum. 71. & ſeq.

Filii ex invalido Matrimonio nati, legitimi, ſi invaliditas à parentibus ignorabatur 684. Quid ſi unus tantum parentum erat in bona fide, ibi.

Filiorum mortem, qui plus ſentit, quam diſplicentiam offenſæ Dei, an bene diſpoſitus ad Confeſſionem. 163. 166. 167.

Filium ex Concubina acceptum, etiam in neceſſitate baptizans, cum ipſa cognationem ſpiritualem contrahit. 713.

Filius conſtitui nequit conveniens Miniſter ſententiæ mortis in Patrem. 53.

Filius ex ignorantia non aperiens in confeſſione circunſtantiam Patris à ſe offenſi, non facit Confeſſionem invalidam. 265.

Filius non tenetur credere Matri affirmanti

ſe eſſe illegitimum. 367.
Filius quando ſub mortali teneatur obedire parentibus. 266.267.
Fornicandi deſiderium ignorans eſſe peccatum, excuſatur ab ignorantia. 296. 319.
Fornicatio ſimplex quid. 300. Semper intrinſecè mala. Quare. ibi. 18. 379.
Fornicationẽ, invincibiliter malã eſſe ignorans, reus talis præcepti non eſt. 302. 778
Fur quando peccet mortaliter in exiguarum rerum latrociniis. 328. 329. An excuſari poſſit à lethali per ignorantiam, dum in exiguo furto complet ſummã notabilẽ. 330
Fures eidẽ furanda, quando quiſque peccet mortaliter, licet modicum, ſurripiẽda. 330
Furtivã rem à latrone, qui emit bona fide, & eadẽ bona fide alteri vẽdidit, veritate comperta, an ad aliquid teneatur. 430.
Furtivas res dono, vel alio titulo accipiens, quomodo ad reſtitutionẽ teneatur: quomodo excuſetur ab ignorantia. 347.
Furtum deſiderare, neſciens malum eſſe, à malo præſervatur ab ignorantia. 298.
Furtum imperare, qui ignorat eſſe peccatum, peccatum non facit. 325.
Furtum quando nec peccatum veniale ſit, nec reſtitutioni obnoxium. 332.

G

GAbellas exigentes ab Eccleſiaſticis cum invincibili ignorantia cenſuræ, eam non incurrunt. 97.

H

HAbitu ſciri poteſt, quod actu ignoratur. 25.
Hæres defuncti, quomodo poſſit præſcribere legatum pro Miſsis. 395 Quamvis poſſit ſatisfacere Miſsis minori ſumma totum legatum tenetur erogare. ibi.
Hæres an poſſit præſcribere, quę mala fide poſſidebat defunctus. 411. & ſeq.
Hæreſim proferens cum actuali inconſideratione, hæreticorum pœnis non adſtringitur. 118. 196.
Hæreſis excuſari poteſt ab ignorantia etiam craſſa, & ſupina. 197.
Hæreſis principalius conſtituitur per pertinaciam voluntatis, quam per errorem intellectus. 202. 208.
Hæretici Eccleſiæ legibus obligantur. 323.
Hæretici rudes, ſi fortè de ſua Religione dubitent, conſulendo cõ muniter peritos inter eos, videntur feciſſe quod potuerunt. 60. & 64.
Hæreticus, abſque correctione fraterna, denunciandus D.D Inquiſitoribus. 484. etiã leviter ſuſpectus. ibi.
Hæreticus an ſit cenſendus, qui à viris doctis de errore admonitus, adhuc in ſua opinione perſiſtit. 206. & ſeq. Quid ſi moneretur ab Epiſcopis, & Inquiſitoribus. 214
Hæreticus denunciandus etiamſi eius hæreſis ſciatur ſub magno ſecreto, præter ſecretũ confeſſionis ſacramẽtalis, etiãſi præceſſeri promiſsio ſub iuramẽto de nõ revelandot 490. & ſeq.
Hæreticus, & ſi adeo occultus, ut crimen eius probari nõ poſſit, denunciandus. 478.
Hæreticus, ut quis dicatur, quid ſit neceſſarium. 198.
Homicida ignorãs probabiliter homicidio eſſe annexã Irregularitatem, non fit Irregularis, iuxta plurimorum ſententiam. 279. & ſeq. Non probatur. 281.
Homicidiũ caſuale, quamvis cum ſola ignorantia comitante patratum, non obligat ad reſtitutionem. 111. 358.
Homicidiũ ex ignorãtia comitãte patratum, cæteris paribus excuſatur à culpa mortali. 272. 273.
Homicidium patratum ex ignorantia, vel alio modo, ſine lethali culpa, an occultari poſſit Iudici iuridicè interroganti. 493.
Honor parentibus debitus in quo cõſiſtat. 273
Horarum Canonicarum recitatio, in quibus excuſari poſſit per ignorãtiã à culpa. 762.
Horologiorum pulſus pro hora ieiunii obſervandi ſolũ moraliter, non mathematicè. Quare. 600.
Hoſpitali exponentes filios, an peccent, & teneantur ad reſtitutionem. 373.

I

IAnſenii liber damnatus, non Author. Quare. 2
Iapones reos damnant, ut ſibi ipſis ventrem aperiant. 51.

Ieiunandi præceptum, an affirmatiuũ, vel negatiuum. 605. & ſeq. Vtrumque eſt, ſed diuerſo modo. 606.

Ieiunãdi præceptũ non obligat ante expletum annũ vigeſimũ primum. Quare. 592. Dubitans an expleuerit, & poſt adhibitã diligentiam adhuc hinc inde dubius, non tenetur ieiunare. 593. & ſeq.

Ieiunare an teneatur qui manè comederat etiam carnes in loco ubi nõ ieiunabatur, ſed Veſpere peruenit ad locum ubi ieiunatur. 603. an teneatur abſtinere ſaltẽ à Carnibus.

Ieiunare non tenetur qui die Ieiunii non habet niſi carnes ad veſcendum. 613.

Ieiunia Eccleſiaſtica obligare ſub mortali, certiſsima propoſitio. 591.

Ieiunii die ex ignorãtia bis notabiliter comedẽs, nõ tenetur amplius eo die ieiunare. 601

Ieiunii die, mane notabiliter comedens, cum intentione exercendi opus neceſſarium laborioſum, an teneatur poſtea ieiunare, ſi ex accidenti non laboret. 603.

Ieiunii hora ſeruanda moraliter, non mathematicè. 598.

Ieiuniũ à media nocte in mediam noctem, quomodo ſeruandum in illis Regionibus, in quibus per plures Menſes eſt nox. 595.

Ieiunium naturale quomodo frangatur. 591

Ieiunium ſeruandum à media in mediam noctem. 595. Dubitans de media hora noctis poteſt comedere. ibi.

Ignorans annum ſuæ ætatis pro ieiunio ſeruando, quid præſtare debeat. 594.

Ignorans debitum eximitur ab obligatione ſoluendi, dum donat aliquid eiuſdem valoris cum debito. 436. & ſeq.

Ignoranti non poteſt acquiri donatio. 773.

Ignoranti, vel impedito ad aliquid agendũ, nõ præſumitur labi tempus ad agendũ. 724.

Ignorantia affectata, an excuſet ab hæreſi. 199. 200. & ſeq.

Ignorantia affectata, craſſa, & ſupina, non excuſat à cenſuris. 119. 120.

Ignorãtia, an excuſare poſſit Coniugatos, etiã à veniali, exercentes actus turpes, ſine ordine ad copulam. 705. & ſeq.

Ignorantia, an excuſet ab incurſu cenſuræ latæ à iure communi Pontificio. 98. 101.

Ignorãtia antecedẽs etiam circa accidentalia, iurantẽ non ligat ad ſtandum iuratis. 236

Ignorantia, à peccato, & reſtitutione excuſat accuſatorem criminis occulti, quod probare non poteſt 477.

Ignorãtia auſteritatis Regulæ excuſari poteſt in conſcientia à ſui obſeruantia. 780. Quid in foro externo. ibi.

Ignorantia caſtitatis ſeruandæ ab Ordinatis in Sacris, vix poſsibilis. 673. Si tamen interueniret, quid iuris. 672. & ſeq.

Ignorantia cenſuræ latæ contra percuſſores Clericorum, percuſſorem excuſat, quamuis ſciat grauiter ſe peccare. 92.

Ignorãtia comitans homicidã excuſat à reſtitutione. 337. 111. & à cẽſura ſi adſit. 128

Ignorantia coniugii complicis nõ ſinit induci impedimentum dirimens. 693. Quid ſi ignorantia fuerit craſſa. ibi.

Ignorantia craſſa, & ſupina excuſat ab incurſu cenſuræ, quando hæc inflicta eſt facienti aliquid ſcienter. 121. & ſeq.

Ignorantia excuſari ab aliquo, importat ad id obligari. 83.

Ignorantia excuſat à peccato Laicum baptizantem ſine neceſsitate. 646.

Ignorãtia excuſat ab incurſu Irregularitatis ex delicto in foro interno. 99. 105. 143.

Ignorantia excuſat à reſeruatione proferentes verba blaſphema, quorum neſciunt ſignificationem. 759.

Ignorantia facti non iuris, quomodo non excuſet. 125.

Ignorãtia, inceſtuoſis coniugibus, nõ ſinit pænã incurrere priuationis petendi debitũ. 307.

Ignorantia inuincibilis, circa difficultates Voti, facit votum non obligare. 250.

Ignorantia inuincibilis iuris, vel facti excuſat à reſtitutione. 345. Quando. ibi.

Ignorantia inuincibilis, quæ dicatur, quæ vincibilis. 13. & ſeq.

Ignorantia iuris rarò inuincibilis. 95.

Ignorãtia legum ad ſtatũ pertinentium, non ſemper vincibilis. 20. 95. 750.

Ignorantia multiplex. 6. & ſeq.

Ignorantia non excuſans à mortali, nõ ſemper craſſa, & ſupina. 114.

Ignorantia pœnæ legis, an excuſet tranſgreſ-

ſorem voluntarium legis. 107.
Ignorantia poteſt eſſe vincibilis, & peccatum non mortale. 23. 189.
Ignorantia probabilis excuſat ab excommunicatione Regulares, & Clericos ſeculares inducẽtes cum Iuramento, & Voto ad electionem ſepulturæ in eorum Eccleſiis. 736 & ſeq. quid ſi ignorãtia ſit affectata. 738
Ignorantia qualis excuſet inceſtuoſos Coniuges ab incurrenda pœna privationis petendi debitum, an craſſa. 313.
Ignorantia qualis proſit ad præſcribendum. 401. & ſeq.
Ignorantia, quæ dicatur circa ſubſtantiam Voti. 246.
Ignorantia, quæ excuſat à Cenſuris, tanquam à pœnis gravibus, & extraordinariis, an excuſet à pœnis mediocribus, & ordinariis. 291. 315.
Ignorantia, quæ excuſet ab incurrenda excommunicatione contra procurantes abortum. 284.
Ignorantia, quæ excuſet Duellatores ab incurſu Cenſuræ. 288.
Ignorãtia, quomodo differat à Neſciẽtia. 5.
Ignorantia, quomodo probetur in foro externo. 808. & ſeq.
Ignorantia, ſolum venialiter culpabili putans fornicationem licere, non pluſquam venialiter fornicando peccat. 726.
Ignorantia tam invincibilis, quam craſſa, circa ſubſtantiam rei iuratæ, excuſat ab obſervantia iuramenti. 243.
Ignorantia vincibilis, quæ non excuſat à mortali, ſi non ſit craſſa, excuſat probabiliter in foro interno ab incurſione cenſuræ, & omnis pœnæ provenientis ex delicto. 115.
Ignorantiæ diviſiones, an accõmodentur inconſiderationi, & oblivioni naturali. 12.
Ignorãtiæ etiam rei, quam quis ſcire tenetur, datur apud Iudicem locus probationi. 792.
Ignorantiam affectatam excuſare ab incurſu cenſuræ inflictæ facienti aliquid ſcienter, qui dixerint. 125. Non excuſat. 126.
Ignorantiam antecedentem coram Deo, & humano Iudice, cui conſtat, adeo verum eſt excuſare, ut nulla poteſtas poſſit decernere oppoſitum. 791.
Ignorantiam invincibilem, reſpectu furti non poſſe dari, quorundam Opinio. 324. Datur. ibi.
Ignorantiam invincibilem ſolius Cenſuræ non excuſare, qui dixerint. 106.
Impedimenta dirimentia Matrimonium, quare etiam ignorata incurrantur. 697. & ſeq.
Impedimento dirimente Matrimonium teneri pœnitentem advertens Confeſſarius, ad quid teneatur. 699. & ſeq. 714. & ſeq.
Impedimentum dirimens, qui ſolus novit, nec probare poteſt, adhuc revelare debere, qui dicant. 701. & ſeq. Non teneri ad revelandum, quando certus eſt à nullo alio ſcire, alia ſententia probabilis. 704.
Incarnationis fides explicita, quomodo neceſſaria ad ſalutem. 70. & ſeq.
Inceſtum nõ committit formaliter, qui ſe cum Conſanguinea, vel Affini ex ignorantia commiſcuit. 306.
Infantes morientes cum ſolo originali, non patiuntur pœna ſenſus. 65.
Infantes quando debeant ad Sacram Communionem admitti, iudicium penes prudentiam Confeſſarii. 566.
Inferni pœnas meretur qui peccat, & ſi talem pœnã ignoret: nõ ſic pœnas Eccleſiaſticas extraordinarias contrahit, qui peccat cum ignorantia pœnæ: Quare. 315. 735.
Infidelis adultus decedens cum infidelitate purè negativa, & etiam abſque culpa mortali, ad quem locum deſtinaretur. 65. Quid ſi decederet cũ culpa veniali. ibi.
Infidelis multipliciter illuminari poſſet, & ſalvari, ſi faceret quod in ſe eſt. 65.
Infidelis invincibiliter ignorans Fidem, non peccat: ſine fide tamẽ ſalvari nõ poteſt. 64.
Infidelitas negativa abſque peccato, quæ. 59.
Iniurioſa verba neceſſariò diſtinguenda in Confeſſione. 445.
Innocens ex Divino præcepto occidi poteſt. 54.

Innocens iniuſtè damnandus ob falſam depoſitionem, ex ignorantia craſſa, cum quanto onere liberandus ab eo, qui falſum ignoranter depoſuit. 231.

Interdictum non incurritur, ſi neſcitur opus peccaminoſum eſſe prohibitum ſub pœna Interdicti. 103. 143.

Irregularem an debeat ſe putare Filius, cui Mater dicit eſſe illegitimum. 374.

Irregularem non effici homicidam, neſcientem ignorantia probabili homicidio annexam eſſe Irregularitatem, multorum ſententia. 279. *& ſeq. Non approbatur.* 281.

Irregularis non fit, Ordinatus ex ignorantia ante legitimam ætatem, miniſtrans in Ordine ſuſcepto. 664. *& ſeq. An fiat talis poſtea, ſi ſcienter miniſtret.* 666.

Irregularitas ex delicto, non contrahitur per culpam Venialem. 113.

Irregularitas ex delicto non incurritur in foro conſcientiæ ab eo, qui ignorat ſuo delicto annexam eſſe Irregularitatem. 92.

Iſabellæ Bavignanæ Patavinæ magnum facinus pro ſervanda pudicitia. 270.

Iudex carens debita ſcientia, in ſtatu peccati mortalis: Non abſolvendus niſi ſe ſubtrahat ab Officio. 468.

Iudex cur Irregularis, non ſic homicida, ſecundum multos, ſi ignoret homicidio eſſe impoſitam pœnam Irregularitatis. 272.

Iudex damnatis ad mortem tenetur concedere tempus neceſſarium pro Confeſſione Sacramentali, & pro ſacro Viatico ſuſcipiendo. 564.

Iudex non poteſt conſtituere Reum miniſtrum ad ſe occidendum. 50. 52. 53. *Neque per Veneni hauſtum. ibi. Hoc licere qui dixerint.* 50. 51.

Iudex, quam veritatem ſequi debeat in iudicando. 470. *& ſeq. An poſſit condemnare quem privata ſcientia novit innocentem. ibi.*

Iudex, ſi damnaret non ſubditum, peccaret Miniſter exequendo ſententiam. 53.

Iudex, ſuis interogationibus quærens quod non debet, peccat mortaliter, niſi excuſetur ab ignorantia. 494.

Iudicia temeraria in re gravi, quæ ſint. 450. *&* 451.

Iudicia temeraria, omnia eiuſdem ſpeciei infimæ. 453.

Iudicio Eccleſiæ ſe, & ſua ſubmittere, inefficax in eo, qui ſcienter docet errores. 33

Iudicium temerarium de aliquo indeterminato, vel etiam de aliquo determinato, ſed non cognito, non lethale. 449.

Iudicium temerarium ex errore, & ignorantia intellectus, à culpa lethali immune. 454. *& ſeq.*

Iudicium temerarium in viris timoratis, raro lethale. 452.

Iudicium temerarium non eſt, nec temeraria ſuſpicio, ſed prudentia, malum timere de proximo: Quomodo. 467.

Iudicium temerarium quid. 448. *Quare grave peccatum. ibi. Quatuor conditiones requiſitæ, ut ſit peccatum mortale. ibi. Excuſatur ab ignorantia.* 449.

Iura ſpiritualia à Laicis nunquam præſcribi poſſunt. 393.

Iuramenta an ſint: Per fidem meam: In conſcientia, fide boni viri, &c. 227.

Iuramentum an dari poſſit ei, qui putatur peieraturus, & à qua perſona. 234.

Iuramentum atteſtantis, probat ignorantia in foro externo ſi non ſit præſumptio in contrarium. 808

Iuramentum ex errore concomitante circa ſubſtantiam, non ligat. 240. *Quid ſi iurans diceret, etiam ſi eſſet error in ſubſtantia, adhuc iurarem. ibi.*

Iuramentum factum ex ignorantia antecedenti, ſive circa ſubſtantiam, ſive circa qualitatem rei, non obligat. 236. *& ſeq.*

Iuramentum quid. 227. *Quas conditiones requirat, ut recte fiat.* 228. *Quando non obliget. ibi.*

Iuramentum ex ignorantia putatum verum, an permitti poſſit ab eo, qui ſcit eſſe falſum, ad probandam rem ſuam veram. 233.

Iuramentum appoſitum contractibus, quando obliget. 241.

Iuramentum, ſi quis exiſtimabat non eſſe obligatorium, non obligat. 235. *Quid ſi intendit iurare modo quo alii iurant. ibi.*

Digitized by Google

Iurans ex ignorantia inculpabili falſum, propter quod alter eſt morti addictus, vel aliud grave damnum paſsus eſt, ad reſtitutionem non tenetur. 230. 232.

Iurans Virginem aliquam ducere, ſi Virginem non eſſe intelligat, an teneatur ducere. 239

Iurantem cum ignorantia craſſa, & ſupina, excuſari à lethali, qui dixerit, 229. Non excuſatur. 231.

Iure petendi debitum non privatur, qui cum coniuge, Spiritualem Cognationem contrahens, neſciebat huic eſſe addictam talem pœnam. 721. & ſeq. Quid ſi ignorãtia fuit vincibilis. 717.

Iuris ignorantia cur non dicatur excuſare, ſed facti. 95. Hæc regula quomodo intelligenda. ibi.

Iuris ignorãtia in foro externo, non præſumitur, ſed probari debet 95.

Iuris ignorantia non præſcribit rem, ſed fructus rei. 403. Quomodo etiam iuvet ad præſcribendam rem. 405. & ſeq.

Ius certum, non mutatur propter ius dubium in contrarium. 597.

Ius dubium prodeſt ad præſcribendum. 404.

Ius proximi, ut nemo de illo, male iudicet, in quo conſiſtat. 465. & ſeq.

L

Laicum percutiens, quem credit Clericũ, non fit excommunicatus. 112.

Laicus baptizans extra neceſſitatem, peccat lethaliter, ſed non fit irregularis. 645.

Legatũ pium differre, longius biennio ſolvere, caſus reſervatus in diœceſi Mediolanenſi, niſi dilatio excuſetur ab inopia, ab ignorantia, vel alia iuſta cauſa. 723. & ſeq.

Legatum pro Miſſis, an, & quomodo præſcribi poſsit. 394.

Lege aliquid reſcindente, ſi fiat ab invincibiliter ignorante, quamvis faciendo non peccet, irritum tamen eſt, quod facit etiã in conſcientia. 46. 96.

Leges Civiles, quæ excludunt à præſcriptione ignorantiã iuris facilis, an ſint pœnales, vel definitivæ. 408.

Leges condi poſſunt ab Eccleſia obligantes in conſcientia. 93.

Leges humanæ non omnes obligant ſub mortali. 43.

Leges humanæ quando non obligent ad culpam ſecundum aliquos. 43. ſemper obligant, vel ſub mortali, vel ſub veniali. 44.

Legibus non ligari, & non affici, diverſum. 46.

Legiſlator quidam Effeſinus præſcriptionem 30. vel 40. annorum cum mala fide induxit. 427. Damnatur. ibi.

Lex Divina, præter Naturalem, & Civilem, cur neceſſaria. 55.

Lex humana, quas requirat conditiones, ut obliget in conſcientia. 42.

Lex naturalis quid. Vna, & ſemper eadẽ, continens plura præcepta. 31.

Lex promulgata obligat omnes in actu primo, & non ſemper in actu ſecundo. Quare. 46. 96. 220.

Libertatem à coactione ſufficere ad merendum, & demerendum, hæretica propoſitio. 33.

Libido ut tollat Virginitatem, qualis. 47.

Libros hæreſim continentes, aut Magicas ſuperſtitiones, legentes, aut retinentes, quot excuſare poſſint ab incurrenda excommunicatione 221. 225.

Libros hæreticorum per ignorantiam craſſam retinentes, aut legentes, abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate, an incurrant excommunicationẽ Bullæ Cænæ. 123. 217.

Ludens cum imperito, non tenetur reſtituere, ſi imperitiam neſciebat, quamdiu ignorantia durat. 352. Quid ſi ipſe taliter ſit peritus, ut ſciat nullum ſibi poſſe reſiſtere. 353.

Ludens, fraudibus utens, tenetur reſtituere, quod per fraudem vicit, & quod alter viciſſet. 351. Quid ſi ſit dubius, an alter viciſſet. ibi.

Ludi conditiones, ut iuſtus ſit. 351.

Lutheri error, neminem excuſari ab ignorãtia, ne peccet in foro interno. 1.

M

Martyrium ſupplet perfectè defectum baptiſmi, quando prius martyr baptizari non potuit. 642.

Matres potionem ſumentes ad abortum, non incurrere excommunicationem, qui dixerint. 283. incurrunt. ibi.

Matrimonium, an interdici poſſit ob ſolam depoſitionem unius abſque aliis adminiculis aſſerentis adeſſe impedimentum dirimens. 703.

Matrimonium contrahentes in mortali, mortaliter peccant, quia recipiunt Sacramentum, non quia ſunt Miniſtri Sacramenti. 626.

Matrimonium ex ignorantia concomitante, circa ſubſtantiam rei irritum. 240.

Matrimonium fictè promiſſum, an obliget in conſcientia. 681. Non obligat: peccat tamen graviter qui ſic promittit. ibi.

Matrimonium fieri non poteſt cum Concubina, ſi præceſſit cognatio ſpiritualis, contracta per baptiſmum filii illegitimi, etiam in neceſſitate collatum, etiam ſtãte quacumque ignorantia. 713.

Matrimonium, qui bona fide contraxit, putans priorem Coniugem eſſe mortuam, deinde cognito quod vivat, ſequitur adulteria cũ ſuppoſita Coniuge omnia ſciẽte; an mortua poſtea prima Vxore, poſſit abſque diſpenſatione ſecundam ducere. 694.

Matrimonium, qui ex ignorantia contraxit invalide, non peccat in eius uſu, perſeverante ignorantia. 320. 684.

Matrimonium ultra duos gradus Affinitatis ex illicita copula non impeditur. 307.

Mendacium etiam cum iuramento licere ratione imminentis neceſſitatis aliquorum ignorantia. 38.

Mendacium quid. 442. Iocoſum, & officioſum quid. 444. ſemper aliqualiter malum, niſi excuſet ignorantia. 443.

Metus cadens in conſtantem virum, excuſat ab incurſu cenſuræ mulierem ſumentem potionem abortivam. 285.

Myſteria Fidei aliqua etiam à Fidelibus invincibiliter ignorari poſſunt. 68. Etiam aliqua eorum, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medii. ibi. & 183. & ſeq.

Myſteria non credenda neceſſario explicitè neceſſitate præcepti. 77. 84.

Myſteria neceſſario credenda explicitè neceſſitate medii ſi quis rudis percipere non poſſet, quomodo excuſaretur, & ſalvaretur. 76.

Milites, an teneantur inquirere de iuſtitia belli. 292.

Milites ignorantes iniuſtitiam belli invincibiliter excuſantur à culpa. 292. 774.

Miniſter Sacramentorũ ſemper præſumendus eſt Sanctè adminiſtraturus, niſi certo conſtet de oppoſito. 635.

Miſſam audiens in die feſto cum poſitiva intentione non ſatisfaciendi præcepto, peccat mortaliter, ſi ex contemptu facit, ſed ſatisfacit præcepto. 508.

Miſſam audiens in die feſto omnino immemor feſti, & præcepti, ſatisfacit præcepto, nec tenetur amplius audire dum recordatur præcepti. 439. 508.

Miſſam in die feſto non tenentur audire pueri nondum ſeptemnes, tum valde ruſtici, & ignorantes, & naturali vitio. 505.

Miſſam non audiens, quia iter faciens putavit poſſe alibi audire, vel alia de cauſa ſimili; tranſgreſſor Eccleſiaſtici præcepti non eſt cenſendus. 506. & ſeq.

Monaſteria Monialium ingredi non ad malum finem, ex ſe culpa vacat. 97.

Monetam adulterinam expendens, graviter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, niſi bona fide, & ignorantia excuſetur. 332.

Monialium Monaſteria ingrediens non ad malum finem, cum invincibili ignorantia cenſuræ, eam non incurrit. 97.

Monitio aliqua prævia de eſſentia cenſuræ. 100.

Morti proximum in partem alteram verſare, ut citius moreretur, pium eſſe, cuiuſdam ignorantia. 37.

Mulier ob pectoris nuditatẽ, & immodicum ornatum provocans ad libidinem, excuſari poteſt à mortali, ſi hoc faciat ex ignoran-

rantia invincibili, moneri tamen debet à confeſſario, etiamſi fructum non ſperet 254. & ſeq.

Mulier ſolicitata in confeſſione, ignorans invincibiliter obligationem denunciandi, nec peccat, nec cenſuram incurrit, donec perſiſtit in ea dicta ignorantia. 805. & ſeq. Tenetur tamen ſub eiſdem pœnis denunciare ſi de obligatione cognoſcat. 807.

Mutus, & ſurdus à Nativitate tenetur confiteri, & quomodo. 779.

N

Notarius ex ignorantia Inſtrumentū uſurarium conficiens, non tenetur reſtituere. 350. 501.

Novitius non debet ad profeſſionem admitti, niſi ſit bene informatus de Regulis ſuæ Religionis. 798.

Novitius non eſt neceſſe quod experiatur omnes auſteritates ſuæ Religionis in individuo, ut poſſit profiteri, & teneatur etiam in conſcientia ad earum obſervātiam, ſed ſufficit ſi fuerit expertus in generali, & quomodo. 799.

Numerum peccatorum, quando valdè difficile eſt confiteri, quomodo ſe explicare debeat Pœnitens. 541.

Numerum peccatorum qui non ſolebat aperire, an debeat iterare præteritas confeſſiones. 539.

O

Obedientiam debent filii parentibus ſub mortali, in quibus caſibus. 266 267.

Oblivio inculpabilis, etiam ex gravi culpa procedens non invalidat confeſſionem. 536.

Occidens culpabiliter hominem cum invincibili ignorantia exiſtentiæ Dei, quam pœnam mereretur. 191.

Occidere ſe ipſum ob aliquem bonum finem, non ita clarè malum ut invincibiliter ignorari non poſſit eſſe illicitum. 54.

Occidere ſemetipſum abſque divina authoritate, nullo modo licet. 47.

Occidere ſe ipſum non fortitudo, ſed infirmitas. 48. adeo clarum eſt eſſe malum, & illicitum, ut de hoc non poſſit eſſe ignorantia invincibilis. 48. Cur ſit grave peccatum. 49.

Officium divinum omittens ex invincibili ignorātia quod ſit onus annexum Ordini Sacro, excuſatur à culpa ignorantia durante, quæ tamen ignorantia nunc vix eſt poſſibilis. 677.

Officium recitare ſufficit, nec neceſſaria eſt intentio ſatisfaciendi præcepto, quia intentio non ſatiſfaciendi ſatiſfactioni non officit. 509.

Omnis peccans eſt ignorans, quomodo intelligendum. 29.

Opera ſervilia, quæ non exercenda diebus feſtivis 260. Exercita ex ignorantia, culpa vacant. 261.

Operari cum dubio practico honeſtatis rei, illicitum, licitum tamen reddi poteſt ab invincibili ignorantia. 764.

Opinio temeraria, ex genere ſuo non lethalis. 464.

Orationem facere pro proximo exiſtentē in peccato mortali, an teneamur. 178.

Ordinariorum cenſuris non afficitur ignorans. 98.

Ordinatus ab alieno Epiſcopo, abſque licentia proprii, ſuſpenſus ab executione Ordinis ad libitum ſui Prælati. 669. & ſeq. An ſic malitiosè ordinatus celebrando incurrat irregularitatem, ſi invincibiliter ignorabat connexionem talis pœnæ. 670.

Ordinatus ab Epiſcopo heretico, vel ſciſmathico bona fide, an incurrat ſuſpenſionem. 783. & ſeq.

Ordinatus abſque titulo cum promiſſione facta Epiſcopo non petendi ab eo beneficia, aut alimenta, ſuſpenſus donec abſolvatur à Papa. 782. Quid ſi ſic proceſſit ex ignorantia. ibi.

Ordinatus cum plena ignorantia ſervandæ caſtitatis, quid præſtare deberet ſi nollet ſervare, & matrimonium velet

let contrahere. 673.

*Ordinatus ex ignorantia ante legitimam ætatem,cognito errore, debet ſub mortali abſtinere ab exercito Ordinis.*666.*Irregularis tamen non ſit ſi exerceat. ibi. Adveniente autem ætate nulla indiget diſpenſatione, ut exerceat*. 667.

Ordinatus in Sacris, durante matrimonio, etiam non conſummato, ſuſpenſus. 796. *Quid ſi Ordines ſuſcepit ex ignorantia.ibi.*

Ordines ſuſcipiens in excommunicatione ob violētam manuum iniectionem in Clericum, ſi Clericus ſecularis, deponendus eſt; ſi regularis eſt, ſuſpēſus ab executione Ordinis: quid ſi ſuſcepit Ordines ex ignorantia probabili iuris,& facti. 780.

Ordines recipiens ſimoniacè,eſt ſuſpenſus ab omnibus.788. *Quid ſi ipſo neſciente Simonia contracta fuit. ibi. & ſeq. Quid ſi ipſe poſtea ratificet promiſſionem*. 789.

Ordini Sacro, quo iure ſit annexa perpetua caſtitas. 671. *An ignarus omnino talis obligationis teneatur in foro interno ad caſtitatem*. 672. *& ſeq.*

Ordinis Sacramentum quid. 660. *Septem Ordines, & unum Sacramentum*. 661.

Ordo ſervandus in reſtitutione, qualis. 386. 389.

Oſcula, amplexus, tactus in ſe ipſis præcisè indifferentia;mortalia, ſi habita ob carnale delectationem, vel etiam ob ſolam ſenſibilem inter perſonas eiuſdem vel diverſi ſexus. 708.

Oſcula, tactus non impudici, inter Coniuges, & ſponſos,etiam de futuro,ob indicia mutui amoris, abſque culpa. 708.

P

Papa non poteſt diſpenſare in mendacio, ut fiat licitum. 442.

Papa venit nomine Ordinariorum. 116.

Papa,ut Epiſcopus Romanus, an ſuis cenſuris liget ignorantes.98. *An ut Epiſcopus Univerſalis*. *ibi.*

Parentum nomine, qui veniant. 262.

Parochus,Diaconus, & nondum Sacerdos, an poſſit ſolemniter baptizare ſine alia commiſſione. 647.

Parochus,quomodo, & quo titulo aſſiſtat matrimonio. 631.

Parvitas materiæ non datur in re Venerea. 708.

Paſchatis tempus pro præcepto communicandi,quale. 567.

Paternæ hæreditati renuncians ex ignorantia puella,etiam cum iuramento,pro certa dote, non tenetur ſtare iuramento, ſi hæreditatem valdè pinguiorem invenit, quam putabat. 239.

Peccata omnia diſtinguere,an mortalia, vel venialia fuerint,impoſſibile. 557.

Peccata omnia mortalia intra annum commiſſa,an ex Eccleſiaſtico præcepto annuæ Confeſſionis confitenda, etiam facta ſemel in anno Confeſſione. 516.

Peccata venialia in Genere ſunt materia ſufficiens, ſupra quam rectè cadat Abſolutio Sacramentalis. 548 *& ſeq. Quomodo etiam in generali Confeſſione peccatorum vitæ præteritæ reluceant etiam diverſæ ſpecies determinatæ*. 548.

Peccati malitia minuitur etiam per ignorantiam vincibilem, niſi ſit affectata. 733.

Peccatum ex ignorantia invincibili Legis naturalis,excuſatur. 32.

Peccatum mortale,confeſſum ut dubium, cognitum deinde certum, an denuo confiteri debeat ut certum. 561.

Peccatum mortale omiſſum in Confeſſione, quia non putabatur tale, an in ſequenti Confeſſione aperiendum. 540.

Peccatum mortale requiritur ad incurrendam quamlibet Cenſuram. 113.

Peccatum reddi poteſt ab ignorantia de Mortali Veniale 725.

Peccatum Veniale quomodo poſt mortem tollatur. 67.

Pœna illius tantum iuris incurritur, quod delinquendo offenditur. 100.

Pœna Talionis in foro Seculari quaſi in diſſuetudinem. 474.

Pœnæ Canonicæ impoſitæ ob delictum, non contrahuntur probabiliter in foro interno, quando intervenit ignorantia, etiam mor-

Digitized by Google

mortaliter culpabilis, dummodo non ſit craſſa, & ſupina. 115.

Pœnitens neſciens malum grave eſſe delectari in actu Coniugii de fœmina non ſua, quia non ſiſtebat in re turpi, ſed in ſola pulchritudine. 37. An poſsit permitti. ibi.

Pœnitens qui bona fide confitetur non habenti iuriſdictionem, an remaneat abſolutus. 554

Pœnitens qui propter nimiam ruditatem non confiteretur niſi generalia, an abſolvendus. 545.

Pœnitens qui ſolum generaliter ſcit ſe peccaſſe lethaliter, ſed ſpeciei peccati non meminit, & ſic ſolum de hoc generaliter ſe accuſat, poteſt fructuoſe abſolvi. 546.

Pœnitentiam aliquam qui ſibi impoſuit quoties tranſgrederetur Votum, an teneatur implere, dum Votum tranſgreditur, omnino immemor Voti. 258.

Periurium ex ignorantia craſſa, peccatum mortale, & reſtitutioni obnoxium. 231.

Perſonæ Spirituales, quæ ſæpè confitentur, & ut dent materiam ſufficientem, ſe accuſant de peccatis vitæ præteritæ, nullum ſpecificando, an poſſint abſolvi: Non poſſunt ſecundum plures. 547. Poſſunt abſolvi. 548.

Pollutio Voluntaria cur intrinſecè mala. 317.

Pollutionem eſſe peccatum, invincibiliter ignoratum ab homine Sexagenario. 37.

Poſſeſſor bonæ fidei qui dicatur. 359. Excuſatur a reſtitutione, quamdiu bona fides durat. ibi. Quid ſi rem bona fide conſumpſit, quando advertit non fuiſſe ſuam. 360.

Præcepta iuris poſitivi non intrinſecè mala: In quibus caſibus poſſint non obligare. 301.

Præcepta obſcuriora Legis naturæ, ignorari poſſunt invincibiliter, etiam per longum tempus. 37.

Præcepta omnia Legis naturæ ignorari invincibiliter, ab ullo non poſſunt. 36.

Præcepta omnia Legis naturæ, in quod unum Vniverſale præceptum refundantur. 40.

Præceptum communicandi in Paſchate obligat omnes, etiam eos qui pluries infra annum ad Sacramentum acceſſerunt. 567.

Præceptum ſciendi res fidei quando incipiat obligare. 86

Præceptum tranſitorium comprehendi ſub nomine Iuris. 94.

Prædeſtinatum non poſse mori in peccato mortali, quomodo intelligendum. 90.

Præſcriptio iuris clari, ignorantia, etiam invincibili non procedit. 402.

Præſcriptio non habet locum quoad Supremos Principes. 399.

Præſcriptio quid. 390. & ſeq. Vis eius quando eſt legitima. ibi. Conditiones requiſitæ ut ſit legitima. ibi. Eximit ab obligatione reſtituendi: ibi. & 423.

Præſentatio Chriſti in templo non neceſſario credenda explicite neceſsitate præcepti. 77.

Præſcriptio etiam immemorabilis, ceſſat, quandocumque conſtat de iniuſto titulo. 419. Quomodo hoc ſit verum. ibi. & ſeq.

Præſumptio, quæ aliquando præexigitur ad cenſuras, quæ. 127.

Pretium rei, an ſuccedat loco rei. 431.

Privilegium quomodo competat ignorantiæ. 4.

Profeſsio Religioſa facta ab ignorante conſtitutionem irritantem, nihilominus, invalida 96.

Profeſſio Religioſa nunquam irrita ex errore, qui non ſit circa ſubſtantiam. 257.

Profeſsionem, fidei qui omiſit per bimeſtre poſt adeptum beneficium tenetur po-

tea emittere. 195.
Profeſſionis ſuæ nullitatem ignorans, an ratificet, qui ſæpius adimplere proponit. 800. *& ſeq.*
Promiſſio Matrimonii non acceptata ab Adultera, non inducit impedimentum dirimens. 689. *An illud inducat promiſſio ficta, vel conditionata, ſi conditio non impleatur ante mortem Coniugis.* 690. *& ſeq.*
Promiſſio Matrimonii poſt mortē Coniugis, etiam non ſequuto adulterio irrita. 686.
Promiſſionis naturam qui neſcit, non obligatur ſtare promiſſis. 346. *Nec ſi promiſerit Matrimonium.* 680.
Proximi neceſſitas extrema, quæ. 179.
Proximi nomine qui veniant. 180.
Proximus quomodo diligendus. 181.

Q

Quæ præcepta ignorari poſſint invincibiliter toto vitæ tempore, quæ non. 37.

R

Ratio eadem, cui evidenter credibilis, alteri non. 62.
Rebaptizans, & rebaptizatus, Irregulares. 650 *Non tamen ſi Baptiſmus ſit collatus ſub conditione. ibi. Nec quando intervenit probabilis ignorantia.* 651.
Regulares, deficiente Parocho, adminiſtrare poſſunt ſacrum matrimonium Secularibus. 575.
Regulares, & Clerici Sæculares inducentes aliquem cum Iuramento, & Voto ad eligendam ſepulturam in eorum Eccleſiis excommunicati, excommunicatione reſervata Summo Pontifici. 736.
Regulares poſſunt miniſtrare in articulo mortis Sacrum Viaticum, & Extremam Vnctionem ſuis Famulis, Operariis, & Hoſpitibus, abſque licētia Parochi. 574.
Regularis, an poſſit cogi ad rigoroſam obſervātiam ſuæ Religionis, ſi tempore Nouitiatus prætendat non probaſſe. 798.
Regularis excommunicatus propter percuſſionem Clerici, & ſuſcipiens Ordines, quando diſpenſari poſſit à ſuo Prælato. 780
Regularis ignorans nullitatem ſuæ Profeſſionis, dum proponit eam obſervare, non cenſetur eam ratificare uſque dum nullitatem ignorat. 800. *Quid ſi ita proponat ut velit ratam eſſe, etiamſi de poſſibili fuerit nulla.* 801.
Regularis Subditus an teneatur monere Superiorem de Bullis legendis diebus ſtatutis. 224.
Regulariū Superiores omittētes ex ignorātia, inadvertētia, & lectiones Bullarū Apoſtolicarū diebus præfixis, à culpa, & à pœnis omnibus excuſantur, in foro interno. 222. *Quid in foro externo. ibi.*
Religioſi etiam in die Paſchatis poſſunt miniſtrare Eucariſtiam Secularibus in ſuis Eccleſiis, ex devotione tamen, ſi vel impleverunt, vel implere poſtea intendant Communionem Paſchalem in Parochia. 573.
Religioſi olim ſub Excommunicationis pœna Sacram Euchariſtiam miniſtrare non poterant, abſque licentia Parochi. 570
Religioſi præſcribere non poſſunt. 393.
Religioſorum nomine qui veniant 571.
Reliquias furari lethale, niſi excuſent, vel ignorantia, vel materia parvitas. 327.
Reſervatio peccatorum, an propriè pœna, vel limitatio iuriſdictionis. 139.
Reſervationem peccati, invincibiliter non advertens dum peccat, an ligetur reſervatione. 141. 556.
Reſponſio ad mentem Iudicis, quæ ſit, quando quærit de crimine ſine culpa in conſcientia patrato. 493. *An ſit admittenda.* 494.
Reſtituere fructus Beneficii in foro conſciētiæ non tenetur, qui ex ignorantia invincibili non emiſit profeſſionem Fidei. 194.
Reſtituere non tenetur creditor, cui non exigenti, facta eſt à debitore ſolutio præter ordinem Iuris. 387.

Reſtituere non tenetur qui caſu alium occidit. 111.

Reſtituere non tenetur Teſtis propter falſam depoſitionem ex inadvertentia inculpabili in præiudicium tertii. 495. *& ſeq. Ad plura tamen ex charitate tenetur. ibi.*

Reſtituere non tenetur vero Domino, qui rem furtivam bona fide emptam, bona fide vendidit. 430. *& ſeq.*

Reſtituere tenetur in ſolidum, qui iuramento falſo ex ignorantia craſſa damnificavit proximum. 231.

Reſtitutio debito ordine fieri debet. 386. 389.

Reſtitutioni obnoxius eſt, qui alterum accuſat de crimine occulto, quod non poteſt probare. 477.

Retractare ſuum dictum cum vita periculo, non tenetur, qui ex ignorantia inculpabili falſum depoſuit, ob quod alter eſt morti deſtinatus; nec ad damnorum reſtitutionem. 232.

Reus dubitans an Iudex iuſtè interroget, an poſſit non fateri Veritatem, & in quibus caſibus. 497.

Reus iuridicè interrogatus, tenetur reſpondere Veritatem. 494. *Etiam ſi morte plectendus.* 497.

Reus quando poſſit occultare veritatem Iudici, iuridicè interroganti, ſecundum plures. 493. *& ſeq. Tenendum eſt ſemper debere veritatem fateri. ibi.*

Ruſticus groſſo modo bona fide confeſſus indocto Parocho, Confeſſiones iterare non tenetur. 543.

S

S*acerdos celebrans, præmiſſa Confeſſione mortalium, ſi ante Communionem recordetur peccati obliti, an teneatur confiteri quamprimum.* 588.

Sacerdos in caſu neceſſitatis abſque ſolemnitate baptizans in mortali, non peccat mortaliter. 620. *Nec venialiter, ſi cum timore aliquo, & reverentia miniſtret.* 621.

Sacerdos in mortali, perficiens ſacrificium alterius, præmiſſa (propter neceſſitatem) ſola contritione, tenetur confiteri quamprimum. 588.

Sacerdos in mortali, non habens copiam Confeſſarii, poteſt celebrare ad communicandum infirmum, præmiſſa contritione. 583.

Sacerdos in mortali, non neceſſariò debet elicere contritionem antequam audiat peccata, ſed ſufficit ſi eliciat ante abſolutionem. 625.

Sacerdos in mortali, ſubito accitus ad abſolvendum moribundum, non peccat mortaliter, ſi in illa anxia feſtinatione non poſſit ſe diſponere ad contritionem. Quid tamen facere debeat. 624.

Sacerdos malitiosè celebrans in peccato mortali, an teneatur confiteri quamprimum. 588.

Sacerdos ſi recordetur ſe eſſe in peccato dum eſt in Altari, poteſt differre elicere contritionem uſque ante conſecrationem, vel uſque ante Communionem, ſi recordetur poſt conſecrationem. 590.

Sacerdotis pii ſimplicitas, qui nucem muſcatam ſumebat ante Miſſam, ut bonum odorem præpararet Domino. 614.

Sacramenta collata à Miniſtro excommunicato non tolerato, valida, præter Pœnitentiam, & Matrimonium. 629 *& ſeq.*

Sacramenta petere ab eo, qui indignè miniſtraturus eſt, illicitum, niſi petentem excuſet ignorantia. 633. *Non eſſe illicitum magis commune, ut pœnitens ſuæ neceſſitati conſulat, nec adſit alter, qui æque bene, & abſque peccato miniſtret. ibi. & ſeq.*

Sacramenta ſolemniter miniſtrans in mortali, mortaliter peccat, niſi excuſet ignorantia, inadvertentia, vel oblivio ſui ſtatus. 622. *& ſeq.*

Sacramenta Veteris Legis quomodo iuſti-

Digitized by Google

ſtificabant . 525.
Sacramenta vivorum, per accidens conferunt primam gratiam . 584. 640.
Sacramentorum Miniſter duplex, Officii, & Neceſsitatis. 618. Nullius indignitas officit Sacramentis. ibi.
Sacramentorum Miniſter neceſſitatis non peccat lethaliter baptizando in mortali. 619. Nec venialiter, ſi cum reverentia, & timore aliquo miniſtrat. 621.
Sacramentum Pœnitentiæ non requirit intenſionem in Attritione, vel Contritione. 163.
Sacrilegium evadit in furto, qui ita rem Sacram ſurripit; ut crediderit eſſe profanam. 326.
Sancti, qui ſe occiderunt, quomodo id fecerint ſine culpa. 48.
Scienter non facit, qui facit per Ignorantiam, etiam craſſam, & ſupinam. 121. & ſeq.
Scientiæ præſumptio non tollitur per Iuramentum ignorantiæ, in foro externo. 809.
Scire, & debere ſcire, quomodo intelligenda. 17. & 104.
Scire unumquemque debere quæ ad ſuum ſtatum, & Officium pertinent, quomodo intelligendum. 469.
Scrupuloſi circa iudicia temeraria, blaſphemias, & tentationes Fidei, quomodo curandi. 452. 721.
Sententia ſpeculativè vera, etiam practicè talis, quomodo intelligi oporteat. 549.
Sententiæ nomine, quid intelligatur in iure. 281.
Sepulturæ electio facta cum Iuramento, Voto, & promiſsione ex inductione Regularium, ſive Clericorum Secularium, excommunicationi (contra inducentes) obnoxia, & aliis pœnis. De hac materia plura quæruntur à num. 736. uſque ad. 750.
Servi iure belli, non iuſtè facti, ſi iniuſtum eſt bellum. 336. Quid ſi bellum eſt dubium. ibi.
Servitus de iure gentium, & Civili, non de iure naturæ. 334. Quot titulis ſervitus habeatur. ibi.
Servum, qui iniuſtè detinet, & ſi longo tempore poſsideat, ſublata ignorantia, tenetur liberum mittere. 336.
Sex Regulæ ad diſcernendam ignorantiam invincibilem à vincibili. 24.
Symbolum ab Apoſtolis quo Ordine compoſitum. 79. Ab omnibus neceſſitate præcepti explicitè credendum, & ſciendum. 80. Invincibilis tamen ignorantia excuſat. 81.
Symboli Apoſtolici verbalis forma, addiſcenda, & memoriæ mandanda. 82. Qui ab hoc præcepto excuſentur, ut nec peccent mortaliter non addiſcendo. 83.
Simoniacè Ordinatus, ipſo neſciente, an ſuſpenſionem incurrat. 788.
Sollicitatio in Confeſsione ad turpia, iure Divino prohibita. 803.
Spiritualem cognationem qui contraxit cum Coniuge ſua, neſciens huic eſſe annexam privationem iuris petendi debitum, tali pœna non adſtringitur. 711.
Spiritus Sancti miſsio ſuper Apoſtolos non neceſſariò explicitè credenda neceſsitate præcepti. 77.
Sponſalia promiſsa cum plena advertentia, obligant ſub mortali: ſecus ſi promiſſa cum ſemiplena advertentia. 678. Si ab amente, ſi ab ebrio, &c. 679.
Sponſam carnaliter cognoſcens quomodo cõfirmet Sponſalia, aliàs irrita. 682.
Sponſi, ſecluſo alio periculo, in oſculis, & amplexibus non impudicis non peccant. 708.
Sponſus ignorans adeſſe cauſam ſufficientem diſſolvendi ſponſalia, ſi cum tali ignorantia fornicetur cum ſponſa, non amittit ius reſiliendi à ſponſalibus. 683. Quid ſi ſciebat adeſſe cauſam reſiliendi, & tamen fornicatus eſt cum ſponſa; an tunc in conſcientia reſilire poſsit. 682.
Stulti à nativitate nunquam dicuntur Adulti. 76.

Sub-

Subdiaconi in Sicilia antiquitus (more Græcorum) Vxorati. 672.

Superior de delicto notorio inquirens, cuius auctor ignoratur, non neceſſario obediendus dum neſcitur an indicia ſufficientia præceſſerint, contra quem inquiritur. 506.

Superior Regularis non ſtatim privatus Officio, ſi ſtatuta die, Bullas legi non fecit ex inadvertentia; neque etiam ex negligentia aliqua. 222. *Neque ſi iuſta aliqua de cauſa.* 223.

Superſtitioſos libros retinens, aut legens, cum ignorantia etiam concomitante, a lethali excuſatur, & ab excommunicatione in foro interno. 217.

Surdus à nativitate, neceſſario etiam Mutus. Quare. 777

Surdus, & Mutus à nativitate, tenetur confiteri, & quomodo. 779.

Suſpenſio propter Ordinem ſuſceptum ante canonicam ætatem, impedit ſolum exercitium illius Ordinis, non aliorum antecedentium debitè ſuſceptorum. 668.

Suſpenſio ut incurratur non ſatis eſt ſcire opus eſſe peccaminoſum, ſed ſciendum eſt eſſe ſub tali pœna prohibitum. 103. 143.

Suſpenſionem incurrit Ordinatus ad maiores Ordines ante canonicam ætatem, a qua tamen præſervat probabilis ignorantia. 664. & ſeq.

Suſpicio quantumvis temeraria, ex genere ſuo non lethalis. 457. *Lethalem eſſe, qui dicant.* 456. *An illam alteri manifeſtare lethale ſit.* 459.

T

Tentationes Fidei, & alias ſimiles, ex quibus ſignis conſtare poſſit timoratis viris, deliberato aſſenſu nō voluiſſe. 721.

Tentationes ſedare velle, amputatione membrorum, grave peccatum. 268.

Teſtis quando poſſit occultare veritatem Iudici iuridicè interroganti ſecundum plures. 493. & ſeq. *Non poteſt occultare.* ibi.

Teſtis, qui falſum depoſuit in præiudicium tertii, & ignorantia, vel inadvertentia non culpabili, à culpa excuſatur, & à damnorum reſtitutione. 495. & ſeq. *Ad quid tamen teneatur.* ibi.

Titulus requiſitus ad præſcribendum quis. 415. *Ad præſcriptionem longiſſimi temporis ſufficit titulus præſumptus.* 418. *Longiſſimum tempus quale,* ibi.

Tonſuram deferentem, cum non ſit Clericus, qui percutit, non incidit in excommunicationem. 112.

Transfiguratio Chriſti non neceſſario credenda explicitè neceſſitate præcepti. 77.

Trinitatis Fides explicita quomodo neceſſaria ad ſalutem. 70. & ſeq.

Venenum an poſſit epotare reus, Iudicis iuſſu. 50. 52. 53.

Venialium culparum ſolum conſcius, non adſtringitur Eccleſiaſtico præcepto annuæ confeſſionis. 518. *Conſultiſſimum tamen ut confiteatur.* ibi.

Veritas, & falſitas practica quæ. 29.

Viaticum adminiſtrari poteſt in caſu neceſſitatis, deficiente Parocho, à quocumque Sacerdote tam Regulari, quam Seculari. 575

Vincibilis ignorantia non ſemper culpabilis. 189.

Vitam hanc præſentem perpetuo deſiderare, an ſit lethale, & in quo caſu. 152.

Voluntarium requiſitum ad peccatum quid. 1

Voluntas interpretativa ſufficit ad cauſandum voluntarium. 437.

Voti difficultates in vovendo, invincibiliter ignorans, excuſatur, ſi non adimpleat Votum. 250.

Votorum Religioſorum tranſgreſſio, & Regularum, ſæpius per ignorantiam, aut inadvertentiam, culpa vacant. 760. & ſeq.

Votum, ex ignorantia invincibili gravium circumſtantiarum emiſſum, voventem non ligat. 252. & ſeq.

Votum ex quot capitibus non obliget. 246. 255.

*Votum ex ignorantia antecedenti circa quali*ta-

litatem emiſſum, cur obliget, & non obliget Iuramentum eodem modo factum. 248

Votum iuratum tranſgrediens, duplex peccatum committit, neceſſariò diſtinguendum in Confeſſione. 245

Votum nō adimplens ex ignorantia inuincibili circam ſubſtantiam rei emiſſum, non peccat. 244. Quid ſi ignorantia fuerit vincibilis. 259.

Votum putatum validum, cum ſit nullum, proponens adimplere, illud non ratificat. 800.

Votum ſi quis exiſtimabat non inducere obligationem, non obligat. 235. 346. Quid ſi voluit vouere eo modo quo alii vouere ſolent. ibi.

Vſucapio quid; an diſtinguatur à Præſcriptione. 391.

Vſuras quicumque efficaciter adiuuant, tenentur ad reſtitutionem. 349.

Vſus rationis dum incipit, an teneatur quilibet ſe conuertere in Deum, 88. 91. 150.

Vxori propriæ commiſceri cum deſiderio alienæ, à quodam, tanquam malum inuincibiliter ignoratum. 37.

Vxori propriæ commiſceri cum delectatione aliena, non carnaliter, & turpiter dilectæ, ſed taquam obiecti pulchri, an malum. 37.

BIBLIOTECA ... VITTORIO

IN-

IN INDICE CAPITUM, AC PRIVILEGIORUM.

ERRATA.		CORRIGE.	
Caput Primum,	*pag.* 31.	*Caput Primum*,	*pag.* 17.
Privilegium primum,	*pag.* 17.	*Privilegium primum*,	*pag.* 38.

pag.	col.	lin.	ERRATA.	CORRIGE.
30	2	41	quæ	quare
30	2	44	illa	ille
31	2	21	au	aut
31	2	45	ad 7.	ad 2.
32	1	46	ut	
32	1	46	faciet	faciat
44	2	17	eum	eam
46	2	19	utent-bus	utentibus
47.	1	4	ex	
59	1	4	22.	2. 2.
66	1	30	etim	etiam
66	1	35	limiteta	limitata
66	1	41	competentem	comperente
69	1	17	votum	notum
69	2	46	quem	quod
73	2	23	procedat	præcedat
74	1	11	Opponeus	Oppones
79	2	23	qnem	qui
82	2	44	curando	curandi
89	1	27	ſeſ.	reſ.
96	1	5	ea.	cap.
96	2	5	Valvas	ad Valvas
107	1	26	Præcepta	Præcepto
113	2	8	Invincibilia	Inviſibilia
113	2	36	at qui	atqui
114	1	29	ſopponimus	ſupponimus
117	1	4	Squillande	Squillante
121	1	35	conceditque	cnucedo
122	2	4	Rebuſſ.	Rebuff.
124	2	24	dictum	die cum
125	2	47	eveniret	non eveniret
126	1	10	Edem	Fidem
126	1	14	Edem	Fidem
126	1	34	eum	cum
129	2	9	par. 2.	p. 2.
130	1	35	eadem	eandem
133	1	15	occiſinnem	oceaſionem
135	1	46	manifeſtæ	manifeſtate
138	2	30	notet	notat
142	1	30	poſſit	ponit
142	2	44	quam	quem
143	1	2	prnmiſſa	promiſſam
146	2	21	invincibili	vincibili
150	2	3	172.	272.
150	2	43	imperandis	in parandis
157	–	28	honeſti	honeſtè
158	–	7	ad mittenda	admittenda
161	1	7	Sanchez	Suarez
161	1	21	ciret	ſciret
161	1	25	aceret	iaceret
161	1	28	inum	num
162	2	4	defectu	defectum
166	1	39	Sixtu	Sixtus
198	1	13	ſe non	ſe
200	1	20	affirmat	affirmet
214	1	22	Cephel.	Cephal.
222	1	44	Boeſium	Boerium
230	2	48	primò Diana	primo. Diana
231	2	27	n. 39.	n. 29.
231	2	28	Ialnnio	Salonio
232	2	22	qu. 2. 2.	qu. 2. n. 2.
239	1	5	forma	fama
244	2	29	499.	469.
246	1	29	temerarie	temeraria
247	1	23	&	de
247	1	29	poſſet	poſſent
247	2	19	tamem	tamen
254	2	36	Pæramo	Paramo
260	2	8	alii	aliis
262	2	23	Hinc	Huic
265	2	8	faciemns	faciamus
265	2	11	ubi ſic	ibi ſic
273	1	18	E	Et
278	2	5	oct.	oc-
278	2	6	eſſes	eſſet
278	2	7	ipſiu	ipſius
285	2	48	facerent	fuerunt
289	2	40	quia	quin
291	1	13	dat	dant
292	1	19	Tract. c.	Tract. 6.
294	2	42	humanitas	humanitus
294	2	48	etia	etiam
295	2	48	annexerit	annexuit
310	2	48	docen	docent
329	1	29	citatis	citati
329	2	5	peccat	peccet
330	1	37	eſſc	eſſe
332	2	48	ut incurſu	
339	1	9	ſecundum	ſecundam
339	1	22	gratia	in gratia
344	1	30	Alfabeto	Alphabeto.
389	2	15	Doctoribus	à Doctoribus
434	1	12	temptam	emptam
439	2	21	ſeire	feiri
437	1	14	fyranda	furando
437	1	15	ſurripienda.	ſurripiendo.
437	2	17	revelandut	revelando
444	1	4	exercito	exercitio
444	2	35	aperiendnm	aperiendum

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google